SOTO, Domingo de (O.P.)

Fratris Dominici Soto... Ordinis Praedicatorum... De natura & Gratia libri III : cum apologia contra Reuerendum Episcopum Catharinum / ex postrema recognitione authoris ; accesserunt ad haec elusdem authoris liber, De tegendo & detegendo secreto... – Salmanticae : Ex Officina Ildefonsi à Neyla, 1577

[22], 254, 127 p., *4, 2*7, A-P8, Q7, 2A-2H8 ; Fol.

Marca de imp. en port. -- Texto a dos col., con apostillas marginales. – De ratione tegendl, et detegendi secretum. -- Secunda aeditio nuperrimae / ab authore recognita... – Salamanca : Excudebat Ioannis Baptista á Teranova, 1574, p. 1-127, con port. propia y colofón fechado en 1575

1. Teologia dogmática 2. Teologia dogmatikoa I. De natura & Gratia libri III : cum apologia contra Reuerendum Episcopum Catharinum II. De ratione tegendi, et detegendi secretum III. Título

FRATRIS.

DOMINICI SOTO SEGOBIENSIS, THEOLOGI, ORDINIS PRÆDICATORVM, & Cæsareæ Maiestati à sacris confessionibus, ad sanctum Concilium Tridentinum, De natura & gratia, Libri III. cum Apologia contra Reuerendum Episcopum Catharinum.

EX POSTREMA RECOGNItione *Authoris.*

Accesserunt ad hæc eiusdem authoris liber, De tegendo & detegendo secreto. Et in causa pauperum deliberatio. Cum Indice copiosissimo, atquè locupletissimo.

CVM PRIVILEGIO.

SALMANTICÆ,

Ex officina Ildefonsi à Neyla.

M. D. LXXVII.

Esta tassado en

EL REY.

POR quanto por parte de vos el Prior Frayles y conuento del monasterio de S. Pablo de la ciudad de Burgos dela orden de sancto Domingo, nos fue hecha relacion, diziẽdo que por nos se auia hecho merced a esse monasterio, de prorogarle el priuilegio dela impresion del maestro fray Domingo de Soto, Cathedratico en la vniuersidad de Salamãca, por otros cinco años como nos cõstaria por la dicha cedula de q̃ haziades presentacion, la qual se auia librado en el nuestro consejo de camara, y porq̃ conforme a la nueua pragmatica auia sido necessario hazer las diligencias que por ella se mãdaua, y assi se auian passado casi dos años despues de su fecha sin auerse vsado della, nos suplicastes os mandassemos dar nuestra cedula para que los libros sobre la epistola ad Romanos, & De natura & gratia, y la Apologia contra Catharinum, y el libro, De ratione tegendi & detegendi secretum, y el libro, de cauendo Iuramentorum abusu, y la Summa dela Doctrina Christiana, que estauan ya vistos y examinados conforme a la dicha pragmatica, por el padre fray Diego de Chaues de la dicha orden, y por nos mandados imprimir gozassedes del dicho priuilegio, desde el dia de la fecha della, o como la nuestra merced fuesse: lo qual visto por los del nuestro consejo, fue acordado q̃ deuiamos mandar dar este nuestra cedula para vos, y yo tuue lo por bien, Y por hazer bien y limosna al dicho monasterio, es nuestra voluntad, y mandamos que los cinco años que por vna nuestra cedula os fueron prorogados, su fecha en el bosque de Segobia, a quatro de Octubre del año passado de mil y quinientos y sesenta y seys, corran y se cuenten desde el dia dela fecha desta mi cedula, durante el qual dicho tiempo, damos licencia y facultad a vos el dicho Prior frayles y conuento, o ala persona que vuestro poder ouiere, para que pueda imprimir en estos nuestros reynos los dichos libros quæ de suso se haze mencion, con las adiciones que en los dichos libros hizo el dicho fray Diego de Chaues. Y mandamos que durante el dicho tiempo delos dichos cinco años, persona alguna sin nuestra licencia pueda imprimir ni vender los dichos libros, si no vos el dicho Prior frayles y conuento, o la persona, o personas que el dicho vuestro poder ouiere, so pena que pierdan la impresion que hizieren y vẽdieren, y los moldes y aparejos con que lo hizieren, y mas incurran en pena de diez mil marauedis, la tercera parte para el que lo acusare, y la otra tercera parte para el juez que lo sentenciare, y la otra tercera parte para nuestra camara. Y mandamos que despues de impressos, no se puedan vender ni vendan, sin que primero se traygan al nuestro consejo, juntamente con los originales que en el fueron vistos, que vã rubricados y firmados al fin dellos juntamente con la dicha censura firmada del dicho fray Diego de Chaues, de Iuã dela Vega nuestro escriuano de camara, delos que en el nuestro consejo residen, para q̃ se vea si la dicha impresion esta conforme al original, y se tasse el precio a que se ouiere de vender cada volumen, so pena de caer e incurrir, en las penas contenidas en la dicha pragmatica y leyes destos reynos. Y mandamos a qualesquier nuestras justicias y juezes, que guarden y cumplan, y hagan guardar y cumplir esta nuestra cedula, y lo en ella contenido. Fecha en el Pardo a seys dias del mes de Março, de mil e quiniẽtos y sesenta y nueue años.

YO EL REY.

Por mandado de su Magestad.
Antonio de Eraso.

INDEX LOCVPLETIS-simus ſententiarum, & eorum, quæ in hoc opere continentur, ordine alphabetico digeſtus.

A.

Abrahæ fides, pag. 167. col. prima.

Abrahæ iuſtitia. ibid.

Abſoluendus quòd non ſit, qui certò cognoſcitur non habere contritionem veram, ſed attritionem. pag. 140. colum. 2.

Acceptatio iuſtitiæ Chriſti, & efficacia. pag. 159. colum. 1.

Actio humana tres habet conſiderandas conditiones. pag. 199. col. 1.

Actus virtutum quòd ſint quodammodo cauſæ formales remiſſionis peccatorũ. pag. 152. col. 2. & pag. 153. col. 1.

Actus fidei ſolus eſt prævius gratiæ Lutheranis, neque aliam admittunt diſpoſitionem. pag. 101. col. 1.

Actus primus diligendi Deum naturalis. pag. 78. col. 1.

Actus ſingulas non cenſetur dilectio, dum eſt cum peccato. ibid.

Actus diligendi Deum habetur extra gratiam & fidem. pag. 81. col. 1.

Actus fidei inchoatio meriti & meritum diuerſis rationibus. pag. 97. col. 2.

Actus virtutis requiſiti priores ſunt gratia ſecundum naturam. pag. 134. col. 2.

Actus fidei qualis requiratur in iuſtificatione impij. pag. 135. col. 2.

Actus ſex in iuſtificatione referuntur. pag. 145. colum. 1.

Actus diſponentes ad gratiam, & virtutes, quæ cum eadem infunduntur, quòd inter ſe cohæreant. pag. 150. col. 1.

Adam dupliciter potuit diligere Deum, nos vno tantùm modo. pag. 81. col. 2.

Adam fuit creatus in gratia. pagina 12. columna 1. & 2.

Adam quòd non omnia dona quæ recepit tranſmiſiſſet in poſteros oſtenditur pag. 17. col. 1. & 2.

Adæ quòd abſque diſpoſitione fuerit gratia collata. pag. 16. col. 2.

Adæ cum Chriſto collatio. pag. 19. col. 1.

Adæ comminatio mortis facta. pagina 31. columna 1.

Adultus qui baptizatur qualis in eo deteſtatio requiratur. pag. 139. col. 1.

Adultus, qui ab originali mundatur, oportet vt credat, ſperet, & diligat. pagina 127. columna prima.

Adultorum ad iuſtificationem tres variæ diſpoſitiones. ibid.

Adultorum iuſtificatio ab originali, & actualibus peccatis. pag. 131. col. 2.

Anabaptiſtarum hæreſis. pag. 121. col. 1.

Animalia bruta nec ius habent propriè vllum, neque felicitatis capacia ſunt. pagin. 199. columna 2.

Angelis quòd non fuerit neceſſaria iuſtitia originalis. pag. 16. col. 1.

Appetitus ſenſitiuus & rationalis. pagin. 6. columna 2.

Appetitus irascibilis, & concupiſcibilis. ibid.

Arboris nomine, ſiue bonę, ſiue malæ quid intelligatur in ſacra ſcriptura. pag. 188. columna ſecunda.

Attritio bona & mala. pag. 137.

Attritio & contritio diſtinguuntur. pagin. 138. colum. 2.

Attritio cognita ab eo qui baptizandus eſt, an ſufficiat. pag. 139. col. 2.

Attritio etiam cognita ſufficit ad baptiſmum. ibidem.

Attritio quomodo fiat contritio. pag. 142. colum. 1.

Attritio non fit contritio. pag. 153. col. 2.

Attritionis & cõtritionis etymologia. pag. 137. colum. 2.

Auguſtinus coryphæus huius diſputationis de peccato, & iuſtificatione. pagin. 4. columna ſecunda.

Auguſtinus vnde defecerit ad Manichæos. pa. 59. col. 1.

Auguſtinus explicat quid ſit indurare. pag. 62. colum. 2.

Augustinus explicatur, cùm inquit extra charitatem non esse veras virtutes. pag. 71. colum. secunda.
Augustinus cur dubitet de serò pœnitentibus. pag. 141. col. 2.
Augustinus quid de perfectione iustitiæ dicat. pag. 154. col. 2.
Augustinus non meminit de virgine, sed eam excipit ab omni actuali peccato. pag. 185. colum. 1.
Augustini & Anselmi de originali peccato dissidium. pag. 24. col. 2.
Augustini sententia de amisso libero arbitrio post peccatum. pag. 49. col. 1.
Augustini locus declaratur pagin. 57. aliàs 55. colum. 2.
Augustini sententia de diuulgatione euangelij. pag. 131. col. 1.
Et plura de ignorãtibus euangelium, & de insulanis hominibus. ibid. col. 1. & col. 2.
Augustini verba de beata virgine, pagina 185. colum. 1.
August. omnes filij fidei. pag. 129. col. 2.
Athlothetis vocatur Christus à Dionysio, & quare? Et vitam Christianam vocat athlothesian. Et quid sit athlon. pag. 41. col. 2.
Author sententiam retractat. pag. 126. col. 2.
Auxiliũ concursus, influentia Dei. vide Deus.
Auxilium speciale quid sit, & quomodo sit necessarium. pag. 89. col. 2.
Auxilium speciale quòd sit necessarium iis etiã qui sunt in gratia ad implẽdum legem, licet non ad faciendum singula præcepta. pag. 183. colum. 1.
Auxilium speciale eodem modo distat à generali, quo naturalia à supernaturalibus. pag. 68. col. 1.
Auxilium speciale quòd non tollat liberum motum voluntatis. pag. 51. col. 2.
Auxilium Dei præsentissimum hominibus est, vt legem seruare possint; & ideo peccata sunt voluntaria, quia eo adiuti, possumus illa fugere. pag. 59. col. 1.
Auxilia æqualia vtrùm conferat Deus vniuersis. pag. 56. aliàs 54. col. 2.
Auxilio generali indigere hominem ad intelligendum naturalia, sanctus Thomas censet. pag. 68. col. 1.

B.

Baptismus quomodo in euangelio Christi necessarius. pag. 130. col. 1.
Baptismus confert primam gratiã. pag. 130. col. 2.
Baptismi votum vbi non adsit illius suscipiendi facultas, sufficere ad salutem vsus ecclesiæ docet. pag. 130. col. 1.
Beati non indigent cogente lege. pag. 171. columna 1.
Beatitudo consistit in visione. pag. 8. col. 2.
Beatitudo vera non fuit philosophis nota. pag. 10. col. 2.
Et quòd ad beatitudinem illam cælestem insit nobis naturalis appetitus. ibid.
Beatitudo si daretur sine vllis meritis, perfectione aliqua beatitudinis accidentali careret. pag. 208. col. 1.
Bonum morale. vide Opus.

C.

Cæremoniarũ veteris legis vtilitas. pag. 165. col. 2.
Cæsaris zelus. pag. 4. col. 1.
Cæsaris iustissima arma pro fide tuenda. pag. 129. col. 2.
Caietani sententia de paruulis non baptizatis damnata ab ecclesia. pag. 122. col. 1.
Catechumeni institutio ante baptismum. pag. 127. col. 2.
Catechumeni decedentes antequàm baptizẽtur, non statim in cælum euolant, nisi contritio deleat omnem pœnam. pag. 130. colum. 2.
Catholicorum veritas de fidei actu in iustificatione. pag. 101. col. 2.
Catholicorum sensus de nostris meritis. pag. 210. col. 1.
Causarum quatuor genera describuntur. pag. 117. col. 1.
Et quatuor de causis formalibus cõsiderantur. pag. 150. col. 1.
Certitudo duplex. pagina 211. columna secunda.
Certitudo gratiæ nostræ quòd ex duobus pendeat, tum ex firmitate diuinæ promissionis, tum ex nostra dispositione. ibid.
Certitudo gratiæ latissimè aduersus Lutheranos expugnatur. pag. 212. columna prima & secunda.
Certitudo ex operum notitia roboratur. ibid. pag. 2.
Certitudo perseuerantiæ quòd non sit citra priuilegium possibilis. pag. 218. col. 1.
Certitudo eadem impugnatur aduersus nonnullos catholicos. ibid.
Certitudo vtraq; reprobatur testimoniis sacræ scripturæ. pag. 221. col. 1. 2. & per totum capitulum.

Certitudo fidei est de salute & gratia paruuli baptizati, non tamen adulti. pag. 228.col. 2.
Certitudinis gratiæ assertores bipartiti sunt. pag. 211. col. 2. in fine.
Certitudinis assertores quadruplici peccato deprehenduntur, ad quorum omnia argumenta respondetur. pag. 224. col. 2. & 225. col. 1. 2. & deinceps.
Certitudinem quòd possimus habere de fide mortua. pag. 216. col. 1.
Charitas an sit habitus infusus. pag. 147. col. 1. & 2.
Charitas viæ qua ratione non sit perfecta. Et ibi de perfectione viæ & gratiæ. pag. 186. col. 1. & 2.
Charitas quomodo sit cõtraria inimicitię Dei. pag. 143. col. 2.
Charitas quòd sit virtus qua Deum amamus. pag. 147. col. 1.
Charitas & gratia opponuntur peccato. pag. 150. col. 2.
Charitas quare amitti possit. pag. 171. col. 1.
Charitas gratiæ comes individuus. pag. 101. columna 2.
Charitas actus (citra martyrium) quòd nõ sufficiat sine pœnitentia in eo qui habet memoriam peccati. pag. 143. col. 1.
Charitatis qualis actus. pag. 131. col. 2. & 132. col. 2. & 133. col. 1.
Charitatis nullus actus, præter martyrium, sufficit absque formali actu pœnitentiæ delere peccatum. pagina 142. columna prima & secunda.
Charitatis actus quando pro contritione sufficiat. pag. 143. col. 1.
Charitatis insignis actus secundum substantiam quòd possit esse in peccatore. pagina 143. col. 2.
Charitatis triplex consideratio. pagina 171. columna 1.
Charitatis modus, quòd non sit de essentia aliorum præceptorum. pagina 177. columna secunda.
Charitatis modus non cadit in reliquis præceptis. pag. 75. col. 2.
Licet cadat in præcepto ipso charitatis. pag. 78. col. 1. & 2.
Christianus, quis. pagina 115. columna prima. in fine.
Christianæ reipublicæ ratio in quo consistat. pag. 116. col. 1.
Christus causa efficiens iustificationis. pagina 117. col. 2.
Christus quid conferat nobis. ibidem.
Christus in quantum homo iustificat nos. ibidem.
Christus causa infusionis gratiæ, non ipsius gratiæ. ibidem.
Christus recepit gratiam virtute vnionis. pag. 118. col. 2.
Christus quòd non remiserit crimina sine pœnitentia. pag. 144. col. 1.
Christus cur liber esset à legis obligatione. pagina 170. col. 1.
Christus quòd neminẽ redimat nisi assentientem. pag. 85. col. 2.
Christus quomodo meruit nobis. pagina 199. columna 2.
Christus non solùm redemptor, sed legislator noster. pagina 172. columna secunda in fine.
Christi aduentus causa, & quàm fuerit necessarius pag. 195. col. 1.
Christi promissiones quales sint. pag. 212. col. secunda.
Christo bifariam incorporamur. pag. 115. columna secunda.
Chrysostomus, & alij patres explicantur. pag. 75. col. 1.
Cogitationem cordis intẽtam esse ad malum, quid sit. pag. 189. col. 1. & 2.
Cognitio naturalis animæ separatæ de vera felicitate. pag. 45. col. 1.
Consilia de auxilio speciali quomodo intelligenda. pag. 184. col. 1.
Concupiscentia carnis aduersus spiritum quòd homini sit naturalis. pag. 6. col. 2.
Concupiscentia cur dicatur appetitus sensitiuus? ibidem.
Concupiscentia carnis contra rationem nulla fuisset in statu naturæ integræ. pagina 17. columna 1.
Concupiscentia qualitas morbida. pag. 24. columna 2.
Concupiscentia quòd non sit qualitas morbida. pag. 25. col. 1.
Concupiscentia quòd non sit peccatum, sed effectus peccati, arguitur pagina 26. columna 1.
Concupiscentia quòd non sit vituperanda. ibi.
Concupiscentia quare dicta est peccatum. pag. 28. col. 1.
Concupiscentia quomodo est materiale in peccato originali. ibidem.
Concupiscentia quomodo traducit peccatum. pag. 29. col. 2.
Concupiscentia quòd sit res naturalis. pagina 33. col. 1.
Concupiscentia qualiter dicatur peccatum. pagina 35. col. 2.

Concupiſcentia ſine conſenſu quod non ſit peccatum.pagi.27.columna ſecunda.
Concupiſcẽtia quinque rationibus dicitur peccatum. pagin.40.columna ſecunda.
Concupiſcentia iuſtitia originali deſtituta qđ multis nominibus appellatur, ſcilicet Fomes peccati, Lex carnis, Tyrannus, Morbus, Vulnus, Malum naturæ.pag.45.col.ſecunda.
Et de aliis affectibus corporeis & externis ibidem in fine.
Concupiſcentia Auguſt.vt nominet peccatum. pag.39.col.ſecunda.
Concurrere noſtrum.pag.56.col.2.
Concurſus Dei in malis & bonis moralibus. pag.74.col.2.
Condignæ non ſunt paſſiones huius temporis ad futuram gloriam,&c.pag.210. col.1.
Confeſſio cur inſtituta.pag.191.col.2.in fine.
Confeſſio qualis ante baptiſmum. pag.130.col. ſecunda.
Confeſſio communis de obſeruantia pręceptorum.pag.176.col.1.
Confeſſioni quòd annexa ſit ſatisfactio. ibidẽ.
Conſenſus noſter Deo vocanti obediens, eſt preparatio ad gratiam.pag.128.col.prima.
Conſequentia fallax, puto me habere contritionem,ergo ſum contritus.pag.141.col.2.
Conſilia quòd ſint multa in euangelio præter præcepta.pag.175.col.1.
Conſilia cur dicantur mandatũ minimum, qui autem ea implet, dicatur magnus in regno cęlorum.ibidem.
Conſiliorum opera quòd de ſe non ſint perfectiora, quàm pręceptorum.ibidem.
Contradictio in teſtimoniis ſcripturę,quòd ex eadem ſit diſſoluenda, ne ad iniquũ ſenſum trahatur.pag.163.col.2.
Contritio, & Attritio quomodo differãt. pag. 136.col.1.& 2.
Contritio non indiget aut intenſione, aut extẽſione.ibidem.
Contritio quomodo ſit actus Charitatis. pag. 137.col.2.
Contritio actus voluntatis. pag.141.col.prima & ſecunda.
Contritio duplex.pag.142.col.1.
Contritio quòd ſit vltima diſpoſitio ad gratiã. pag.145.col.1.
Contritionis intentio gradualis Scoticæ improbatur,& merè gratis conceditur,&c.pag. 136.col.2.
Contritionis ab attritione differentia duplex aſſignatur.pag.137.col. 1.
Contritionis nomen.ibidem.
Contritionis & attritionis etymologia. ibidẽ. columna 2.
Cõtritionis & attritionis actum quomodo viribus naturæ homo præſtare poſſit. pagin. 138.columna 1.
Cõtritus qui nõ ſit, ſi bona fide accedit ad pœnitentiam, aut euchariſtiam, quòd ſuſcipit gratiam.pag.140.col.2.
Contritus quomodo fiat ex attrito. pag. 141. col.2.
Conuerſio meretur gloriam,non gratiam.pag. 50.col.1.
Conuerſio prima in Deum quòd fiat per Deũ iuxta Apoſtolum.pag.135.col.2.
Conuerſio peccatoris optimo exemplo explicatur.pag.128.col.1.& 2.
Cornelius, & alij catechumeni receperunt gratiam ante baptiſmum. pag. 131. columna 1. in fine.
Creationis rerum finis.pag.117.col.1.
Credenti qua ratione promittat ſcriptura ſalutem.pag.165.col.1.
Credere eſt diſpoſitio ad gratiam, ergo nõ eſt ex viribus humanis.pag.114. col.1.
Credere plura tenentur maiores explicitè in omni lege, quàm ſinguli de plebe.pag. 127. columna 2.
Credere, ſperare,& diligere oportet eum, qui adultus ab originali mundatur. pag.127.columna ſecunda.

D.

DAmnati cur non merentur noua ſupplicia quãquam perẽne odiũ, gerant aduerſus Deũ.pag.61.col. ſecunda.
Deceptio de merito congrui.pag.96.col.1.
Deus cognoſcitur naturaliter, non vt trinus, ſed quatenus vnus,& inquantum finis omnium, & cauſa.pag. 9.col.1.
Deus propter ſe ſuámque propagandam beatitudinem vniuerſa creauit.pag.19.col.2.
Deus non agit amore concupiſcentiæ, ſed amicitiæ ſuæ.ibidem.
Deus quomodo nos conuertit,petens à nobis vt conuertamur, explicatur pag. 35. aliàs 53.col.2.
Deus quandoque æqualia, quandoque verò inæqualia ſpecialia auxilia nobis confert. pag.57.aliàs 55.col.1.
Deus neminem cogit ad peccandum, imò nec eſt cauſa peccati, ſicut nec peccare poteſt. pag.57.col.2.& 58.per totam.
Deus bifariam ſubtrahit auxilium. pagina 60. columna 2.

Deus nèminem ita deſerit, vt lege ſtatuerit hominem iuuare. pag.61.col.1.
Deus infundendo gratiam, mouet nos ad recipiendum. pag.150.col.1.
Deus efficit ſecundas cauſas ſua effecta perage re. pag.51.col.2.
Deus vtrum æqualia auxilia conferat vniuerſis. pag.16.aliàs.54.col.2.
Deus quoſdam fortiùs trahit & cõuertit, alios non ita fortiter. pag.57. aliàs.55. col.1.
Deus quòd non poteſt noſtram iuſtificationẽ operari, quomodo verum ſit. pag.56.col.1. in fine.
Deus quòd ita efficiat noſtrum aſſenſum, vt & nos liberè concurramus. pag.56.col.2.
Deus quare peccare nequeat. pag.57. col.2.
Deus cum cauſis ſecundis ſemper operatur pagina.60.col.2.
Deus vult omnes homines ſaluos fieri. pagin 61.col.1.
Deus quomodo nos inclinet ad malum. pagi. 62.col.2.
Deus quomodo eſt cauſa peccati. pagina. 64. columna.1.
Deus quomodo non ſit cauſa peccati. ibidem.
Deus quibus rationibus moueat nos ad bonũ. ibidem.
Deus quomodo poterat nobis cõdonare peccata ſine precio redẽptionis. pag.117.col.2.
Deus charitas. pag.128.col.2.
Deus qua ratione in nobis ſit, & nos viciſsim in illo. ibidem.
Deus nihil præcipit impoſsibile. pag. 178. columna. 2.
Deus tametſi nobis facultatem, vigoremque impendat, quòd tamen ineptiſsimè, & falſiſsimè dicatur ipſum implere legem. pag. 181.col.1.
Deus nihil propriè debet nobis, ſed ſuæ propriæ bonitati, ac firmiſsimæ veritati. pag. 202. col.1.
Deus non meretur, ſed nos. pag.207. col.2.
Dei concurſus generalis licet ſit ei voluntarius tamen inter cauſas naturales adſcribitur. pagi.4.col.1.
Dei auxilium ſpeciale annumeratur inter dona gratuita. ibidem. col.1. &.2.
Dei actionis & noſtræ differentia oſtenditur. pag.19.col.2.
Dei binam eſſe dilectionem ſuper omnia. pag. 20.col.1.
Dei volũtas quòd in operibus ſanctis ſit prior, poſterior liberi arbitrij. pag.51.col.2.
Dei erga nos opera in triplici ſunt ordine, & gradu. pag.52.col.2.&.53.col.1.&.2.&.55. col.1.&.2.
Dei contra legem aliquid eſſe quare ſit contra eius voluntatem, oſtenditur. pag.57.col.1.
Dei auxiliũ omnibus præſto eſt. pag.124.col.2
Dei in gratiã quòd nullus ſine fide Chriſti, ſaltem confuſa, recipiatur. pag.131.col.1.
Deo angente poteſt homo agere & non agere diuiſim. pag.52. col.1.
Deo cur omnis motio & actio noſtra tribuenda ſit. pag.56. col.2.
Deo quomodo poſſumus, & quomodo non poſſumus dicere, quę ipſe nobis: Vt ſine me nihil poteſtis facere. pag.57.col.1.
Deum ſupplere noſtros defectus quid ſit. pag. 156. col.2.
Deum deſtituere hominem dupliciter intelligitur. pag.6.col.2.
Deum quomodo viderint quidam Auguſtino. pag.123. col.1.
Dilectio Dei ſuper omnia fuit homini poſsibilis in eſtatu naturæ integræ. pag.19. col.2.
Dilectio Dei ſuper omnia. Et plura de hoc. pa 77. col.2.
Dilectio Dei ſuper omnia triplex. pa.78. col.1.
Dilectio Dei perfecta quæ implet mãdata. ibi.
Dilectio perfecta & meritoria. ibid.col.2.
Dilectio vera ſuper omnia duplex, naturalis, & ſupernaturalis. ibidem.
Dilectio non cenſetur actus ſingul. dum eſt cũ peccato. pag. 78.col.1.in fin.
Dilectio proximi quando habeat peculiarem vim. pag.81.col.1.
Dilectio hominum inter ſe, & qua nos Deus diligit, quomodo ex Thoma differunt. pag. 147. col.1.
Dilectio proximi quàm ſit nobis commenda ta. pag.174.col.1. &.2.
Dilectio patriæ & dilectio viatorum. pag. 182. col.1.&.2.
Dilectionis Dei actus ſuper omnia, quod iuxta quoſdam in eo eſſe poſsit qui eſt in peccato mortali. pag.78. col.1.
Dilectionis Dei præcepti impletio, quòd a Dei auxilio proueniat. pag.79.col.1.
Dilictionis Dei quòd ſit peculiare præceptũ. pag. 79.col.2.
Et de ratione & materia huius præcepti. ibid.
Dilectionis Dei ſuper omnia quidam caſus referuntur. pag.81.col.1.
Dilectionis præceptum quòd poſsit in hac vita per gratiam Dei ita perfectè impleri, vt ſatis fiat legi, licèt aliter impleatur in patria. pag. 177.col.2.
Diligendi Deum actus primus naturalis. pag. 78. col.1.

INDEX

Diligendi Deum præceptum quãdo, quantũ ad ſubſtantiam operis, adimpleatur. pagin. 81. col.1.

Diligendi Deum actus habetur extra gratiam & fidem. ibidem.

Diligendi Deum præceptum quãdo ſecũdum modum & finem adimpleri oporteat. ibidẽ. colum.2.

Diligere ex toto corde, & ex tota mente dupliciter. pag.182. col.1.

Diligere Deum propriè quando quis dicatur. pag.82.col.1.

Diligi poſſe Deum ſuper omnia ab homine ipſo quomodo putet Scotus. pag.83. col.1.

Diſcordia inter nos & Luther. pag.129.col.2.

Diſcrimen inter gratiam Adę, & gratiam Chriſti. pag.20. col.2.

Diſcrimen inter actionem Dei, & noſtrã. pag.19.col.2.

Diſcrimen inter materialia originalis & actualis peccati. pag.27.col.2.

Diſponere ſe nemo poteſt omnino ad gratiam naturalibus viribus. pag.90. col.1.

Diſpoſitio ad gratiam ſtabilitur. pag.50.col.2. & pag.128.col.1.

Diſpoſitio ad gratiam duplex. pag. 89. col. 2.

Diſpoſitio effectus prædiſtinationis. pag. 91. colum.1.

Diſpoſitio Dei in nobis duplex. pag.62. col.1.

Diſpoſitio quòd ſit neceſſaria ad apprehendẽdam iuſtitiam. pag.13. col.2.

Diſpoſitio proxima eſt charitas. pag. 128. col. ſecunda.

Diſpoſitionis noſtræ certitudinem quòd habere non poſimus. pag.145.col.2.

Diſpoſitionis ad gratiã & quo iuſtificamur, an idem ſit motus pag.151.col.1.

Diſpoſitione hominis ſufficienti poſita, ſtatim infunditur gratia. pag.145.col.1.

Diſpoſitionem eodem inſtãti ſubſequitur forma. pag.145.col.2.

Diſpoſitiones neceſſariæ, & proximæ. pagin. 143.col.2.

Diſpoſitiones naturales ad cauſas formales quo ſe habeant modo. pag.151.col.1.

Diſpoſitiones meritoriæ. pag.153. col.1. & pagin.208.col.1. &.2.

Diſpoſitiones noſtræ ad gratiam quã habeant perfectionem. pag.158. col.2.

Diſpoſitiones ad iuſtificationẽ. Pag.132.col.2.

Diſpoſitiones à Deo & nobis fiunt, nec ſunt meritoriæ quatenus gratiam præcedũt. pag. 133. col.1

Diſpoſitionum epilogus. pag.145.col.1.

Doctrina Chriſti. pag.115. col.2.

Dolor de cõmiſſis peccatis ex inferni pœnis, & alijs damnis profectus, quòd nõ ſufficiat ad remiſsionem culpæ. pag.141. col.1.

Dubitatio hominis an ſit in gratia, non eſt peccatum. pag.214.col.2.

Durandi dictum de gratia & charitate refutatur. pag.147.col.1.

E.

Ecclesia Catholica qualiter liberũ arbitrium aſtruat. pag.5. col.2.

Eccleſia Chriſtianorũ bonos & malos complectitur. pag.116. columna. 2.

Eccleſia quæ ſit Lutheranis. pag.115.col. 2.

Eccleſia habet facultatem ad condendas leges pag.173.col.1.

Eccleſiæ definitio cõtra Pelagium. pag.69.columna.2.

Eccleſiæ militantis ratio. pag.116.col.1.

Eccleſiæ conſuetudo argumentum præcipuũ. pag.123.col.1.

Epiſtola ad Romã. difficillima. pag.163.columna.2.

Error eſt aſſerere omnia opera noſtra ante gratiam eſſe peccata. pag.66. col.2.

Errores duo extremi de libero arbitrio, inter quos media nauigat eccleſia. pag.5. colum. 1.&.2.

Errores ſeptem de libero arbitrio recenſentur. pag.47.col.1. &.2.

Euangelium, lex fidei. pag.166.col.1.

Euchariſtiæ ad ſuſceptionẽ oportet exiſtimes bona fide te eſſe in gratia. pag. 140. columna.1.

Exceptio in ſacra eſcriptura quando ſuſcipienda. pag.123.col.1.

Expoſtulatio cum quibuſdam deprimentibus naturam humanam. pag.74. col.2.

F.

Facere hominẽ quod in ſe eſt, ſupponit ſpeciale auxilium. pagi. 193.col.1.

Fœlicitas humana in quo cõſiſtat pag.199.col.1.

Fœlicitas cæleſtis an ſit nobis naturalis. pag. 10.col.2.

Fides naturam perficit. pag.3.col.1.

Fides, quæ per charitatem operatur. pag.6.columna.1.

Fides de peccato originali. pag.21. columna prim

Fides & charitas bona Dei.pag.79.col.1.
Fides ſine charitate recipi poteſt per auxilium ſpeciale.pag.97.col.1.
Fides naturam perficit.pag.85.col.2.
Fides quomodo impetret iuſtificationem.pag. 97.col.2.
Fides Luthero omnia adimplet, atq; ideo libe rat à legis obſeruantia.pag.99.col.1.
Fides Luthero non debet eſſe ocioſa,&c.ibid. colum.2.
Fides Lutheranorum triplex.pag.100.col.2.
Fides iuſtificans Lutheranis & catholica. pag. 101.col.1.
Fides iuſtificans Lutheranorum eſſe nõ poteſt ſine ſpe,& charitate.pag.101.col.1.
Fides in receptione gratiæ operatur per charitatem.pag.101.col.2.
Fides ſola promiſſionum Chriſti confert gratiam, non ſacramenta ſecundum Lutherum. pag. 101.col.1.& 2.
Fides & charitas cur ſint Lutheranis coniunctæ.pag.101.col.2.
Fides indignè diſſecatur.pag.103.col.1.
Fides bifariam dicitur.ibid.col. 2.
Fides vnde dicatur.ibid.
Fides moralis virtus.ibid.
Fides diſtinguitur à promiſſione.ibid.
Fides intellectualis.pag.104.col.1.
Fides pro aſſenſu naſcitur ex conſtantia & veritate.ibid.
Fides ſignificat duo.ibid.
Fides apud Paulum pro conſtantia promiſſionis diuinæ, & noſtra credulitate. ibidem colum.2.
Fides non accipitur pro fiducia rectè.ibid.
Fides quòd non ſit aliqua diſtincta miraculorum.pag.105.col.1.
Fides certiſſima nomine fiduciæ explicatur in ſcriptura.pag.105.col.1.
Fides poſtulantium.ibid.
Fides petentium & fiducia quomodo debeat eſſe certiſſima.pag.105.col.2.
Fides diſtinguitur à fiducia.ibid.
Fides infuſa & acquiſita nomina ſunt habituũ, non actuum.pag.ead.& col.
Fides quòd vna tantùm ſit.pag.106.col.1.
Fides ſine charitate eſſe poteſt.pag.109.col.1.
Fides quanuis ſuapte natura charitatem generet, id tamen non ſemper contingit nobis obſtantibus.pag.100.col.1.
Fides mortua robuſtior, non tamen melior viuente, neque omnino virtus.ibid.
Fides gignit bonã voluntatem.pag.100.col.2.
Fides dæmonum & Chriſtiani.pag.101.col.1.
Fides cur non perditur cum charitate. ibidem. columna ſecunda.
Fides,ſpes ſine charitate.ibid.
Fides mortua propriè eſt fides.ibid.
Fides mortua differt à fide dæmonũ. pag. 102. colum.2.
Fides informis,donum Dei.pag.102.col.2.
Fides opus Dei & noſtrum.pag.114.col.1.
Fides humana circa res fidei.pag.114.col.2.
Fides catholica.ibid.
Fides informis infunditur ſine charitate.ibid.
Fides quomodo infunditur per baptiſmum in voto.pag.115.col.1.
Fides qualis ſit donum Dei.ibid.
Fides informis conſtituit hominem verè Chriſtianum.ibid.
Fides quomodo amittatur per peccata.ibid.columna ſecunda.
Fides,iuſtitiæ initium.pag.125.col.1.
Fides in omni lege ſemper fuit neceſſaria.ibid.
Fides cur ſit fundamentum,cauſæ tres referuntur.ibid.
Et de fide in genere naturæ.ibid.col.2.
Fides neceſſaria in omni tẽpore.pag.126.col.1.
Fides cur langueſcat in nobis.ibid.
Fides exordium, charitas proxima diſpoſitio ad gratiam.pag.128.col.2.
Fides ſola non exigitur, ſed etiam ſpes,& charitas.ibid.
Fides quæ per charitatem operatur.pagin. 129. colum.1.
Fides iuſtificans illa tantùm eſt, quæ per charitatem operatur.ibid.
Fides eſt diſpoſitio ad primam gratiam, & eſt meritoria in augmento gratiæ.pag.134.col.1.
Fides non eſt totus,ſed primus actus, quo cõuertimur.pag.135.col.2.
Fides an ſit cauſa formalis iuſtificationis.pagin. 152.col.2.
Fides quæ per charitatẽ operatur, quòd id eſt, quod nos iuſtificat.pag.153.col.1.
Fides neceſſaria.pag.162.col.1.
Fides cur potius enumeretur in ſcriptura iuſtificationis cauſa,quàm aliæ virtutes. pag.164. colum.1.
Fides ſimpliciter neceſſaria, ſufficiens per charitatem.ibid.
Fides quomodo erigat ſpem,& excitet charitatem.pag.165.col.1.
Fides cauſa iuſtificationis dicitur,quia eſt principium.ibid.col.2.
Fides ſpem & charitatem gignit ſuapte natura, niſi quid obſtiterit.ibid.
Fides ſuſcipientis ſacramentum quòd non ſola conferat gratiam, ſed ſacramẽtum ipſum. pag.118.col.2.

Fides impetrat salutem. pagi. 168. col. 1.
Fides quòd reliqua opera iusti impetret. ibidē, columna secunda.
Fides Abrahæ. pagina 167. columna 1.
Fides publicani. ibidem, columna 2.
Fides quòd non omni peccato extinguatur. pagina 172. columna 1.
Fides catholica quid. pagina 211. columna prima & secunda.
Fides catholica Lutheranorum quæ. pag. 212. columna prima.
Fides miraculorum quòd non sit distincta à catholica, pag. 214. columna 1.
Fides iustificans Lutheranorum. pagina 217. columna secunda.
Fides quòd possit esse sine fiducia. ibidem.
Fides, quæ per charitatem operatur, est punctum controuersiæ. pag. 107. columna 1.
Fidei veritas sanctissima, nullāq; de causa temerāda. pagina 1. columna 2.
Fidei nomen tripliciter acceptum Lutheranis. pag. 100. columna 2.
Fidei actus, inchoatio meriti, & meritum diuersis rationibus. pag. 97. columna 2.
Fidei multiplex duplio quòd noceat, ostenditur pagina 103. columna 2.
Fidei obiectum & habitus. pag. 105. columna 2.
Fidei definitio explicatur pag. 106. columna 1.
Fidei historicæ negatoria nominatio. pag. 107. columna 1.
Fidei, spei, & charitatis differentia. ibidem.
Fidei qualitates diuersæ. pag. 100. columna 1.
Fidei iasolio. pagina 113. columna 2.
Fidei differentia secundum variam rationem temporum & personarum conditionem. pagina 126. columna 1.
Fidei amplitudo, pagina 164. columna 1.
Fidei reuelatio quòd lumen præsupponit naturæ. ibidem.
Fidei ingenium. ibidem, columna 2.
Fidei primus motus. pagina 165. columna 1.
Fidei comparatio ad legem. ibi. columna 2.
Fidei lex Euangelium. pagina 166. columna 1.
Fidei fructus quòd sint opera meritoria. pagina 206. col. 2. in fi. & 207. columna 1. & 2.
Fidem inchoare meritum & iustificationem quid sit Augūst. pagina 97. columna 1.
Fidem, spem, & charitatem quomodo cōnexas existiment Lutherani. pag. 108. col. 2.
Fidem excludit hæresis sola, vel Apostasia. pagi. a 101. columna 2.
Fidem antecedunt saltem naturā, spei & charitatis actus. pagina 128. columna 1.
Fidei adhibere Christo quòd non sit satis, nisi egeris quæ fides præcipit. pag. 134. col. 1.
Fidem, Spem, Charitatem, esse habitus infusos, summa Theologorum consensio. pag. 149. columna 2.
Fidem se habere quòd quis euidenter scire possit pag. 225. columna 1.
Fide sola hominem iustificari, fuit hæresis Eunomij. pag. 99. colum. 1.
Fide hominem iustificari, & non ex operibus, & similes Paulinæ exclusiōnes non solas cæremonias excludunt, sed moralia etiam præcepta, & notam naturę legem, puta opera præcedentia gratiam. pag. 105. columna 1. in fine.
Fiducia. pag. 100. columna 2.
Fiducia aliud à fide. pag. 104. colum. 2.
Et quomodo oriatur à fide. pagina 227. columna 2.
Fiducię duę quòd non sint, sed vna est in Deo per Christum. pag. 206. col. 2.
Filij quę mala pro parentum peccatis luant. pagina 31. columna 2.
Finis naturalis quis sit. pag. 11. colum. 1.
Finis præcepti non claudit præceptum. pagina 80. colum. 2.
Finis hominis. Vide homo. De relatione operis in vltimum finem, vide opus.
Fomes, Tyrannus, & lex carnis concupiscentia. pagina 43. columna 2.

G

Gehennę & iręmetus. Dei donum quid præstet homini. pagina 66. columna 1. in fine. & col. 2.
Germanorum nobilitas. pagi. 115. columna 2.
Gloriæ status qualis futurus ostenditur. pagina 169. columna 2.
Gratia ita asserenda est, vt liberum arbitrium non negetur. pag. 5. colum. 2.
Gratia & iustitia an distinguerentur secundum Thom. pagina 18. columna 1.
Gratia Adæ prima non fuit ob meritum Christi. ibidem, columna 2.
Gratia non tollit liberum arbitrium. pagi. 42. columna 2.
Gratia & virtus quomodo sunt à Deo. pag. 56. aliàs 54. columna 2.
Gratia & dispositio sufficiens simul tempore sunt. ibidem.
Gratia operans, & cooperans. pagina 57. aliàs 55. columna 2.
Gratia gratis data. pagina 89. columna 2.
Gratia gratum faciens. ibidem.
Gratia saluati estis per fidem, de qua fide intelligatur.

telligatur.pag.113.col.2.
Gratia capitis.pag.118.col.1.
Gratia inter homines,& Deũ,& nos,differunt. pag.143.col.1.
Gratia,quòd ſtatim infundatur, poſita ſufficienti hominis diſpoſitione.pag.145.col.2.
Gratia & virtutes an ſint habitus infuſi. pagin. 146.col.1.
Gratia eſt forma,qua reddimur grati Deo.pag. 147.col.1.
Gratia quòd ſit in eſſentia animæ ſecundum Thomam.pag.148.col.1.
Gratia & charitas quomodo ſint formæ aliarũ virtutum.pag.148.col.2.
Gratia quòd operibus charitatis augeatur.pag. ead.& col.
Gratia & charitas quòd diſtinguantur.ibid.
Gratia ſemen Dei.pag.149.col.1.
Gratia, & virtutes, quòd diuerſo modo ſint cauſæ formales iuſtitiæ.pag.150.col.1.
Gratia gratum faciens quòd tanquam formale contrarium expellat peccatum.ibid.col.2.
Gratia quòd priùs natura infundatur, quã virtutes.pag.151.col.1.
Gratia propriiſſimè cauſa formalis iuſtificationis.pag.152.col.2.
Gratia quomodo eſt perfecta.pag.159.col.1.
Gratia Dei quomodo vita æterna ex Auguſtino.ibid.col.2.& 209.col.1.
Gratia eſt ſemen gloriæ.pag.201.col.2.
Gratiæ & naturæ nomina & munera diuerſa. pag.4.col.1.
Gratiæ nomine abſolutè venit donũ gratuitũ ad noſtram ſpectans ſalutem.pag.5.col.1.
Gratiæ gratis datæ quomodo diſpenſantur.pa. 57.aliàs 55.col.1.
Gratiæ diuiſio.pag.89.col.1.
Gratiæ augmẽtũ cadit ſub merito.pa.97.col.2.
Gratiæ comes indiuiduus, charitas. pagin.101. colum.2.
Gratiæ infuſio & virtutum, vtrum ſit prius, an verò remiſſio peccati.pag.153.col.1.
Gratiæ gradus diuerſi.pag.159.col.1.
Gratię duo teſtimonia referũtur.pa.220.col.2.
Gratiã non aliã cenſebat Pelagius,quàm naturam ipſam.pag.4.col.2.
Gratiam cur maiorem vnus alio conſequatur. pag.50.col.2.
Gratiam præuenientem vocat ipſam iuſtificantem Auguſtinus.pag.97.col.2.
Gratiam primam cadere ſub merito Magiſter ſententiarum non putauit.pag.1.col.1.
Gratiam conferri cuiquam ſine fide expreſſa, non facile perſuadetur.pag.131.col.2.
Gratiã ordine naturæ præcedit pœnitentia ſecundum Bucer.pag.152.col.1.
Gratiam quomodo motus liberi arbitrij præcedat.ibid.
Gratiã Chriſtus nobis diſpenſat. pag.158.col.2.
Gregorius Ariminenſis defenſus à calumnia. pap.64.col.2.

H.

Abitus infuſi quomodo cõcedendi.pag.120.col.2.
Habitus infuſi conſtituũtur ſacris teſtimoniis, gratia, ſcilicet, & tres virtutes theologicæ.Et de cõſenſu patrũ & theologorũ in hac re.pag.149.col.1.
Habitus theologicarũ virtutũ qua ratione ſint cauſæ formales iuſtificationis.pag.152.col.1.
Hæreſis eſt manifeſta,opera nõ eſſe neceſſaria, nec aliud eſſe peccatũ præter incredulitatẽ. pag.99.col.1.
Hæreſis tempore apoſtolorũ ex ſola fide. ibid.
Hæreſis ſola vel apoſtaſia excludit fidem. pag. 101.col.2.
Hæreſis Lutheranorum,quòd ſacramenta nulla ſint cauſa iuſtificationis,ſed ſola fides.pag. 119.col.2.in fine.
Hæreſis tempore apoſtolorũ de ſola fide. pag. 163.col.2.
Hæreſis eſt dicere,quòd opera conſilij,& maximè renũtiare diuitiis,& illuſtribus ſtatibus ſeculi,ſit de neceſſitate ſalutis.pag.176.col.1.
Hæreſum cauſæ mores noſtri, & legum diſſipationes.pag.1.col.2.
Hæreticus eſt,qui inhærentem iuſtitiam negat. pag.156.col.1.
Hærericorum mos, detruncata verba citare. pag.182.col.2.in fine.
Hæreticum eſt,dicere,pretiũ redemptionis nõ plenè applicari in baptiſmo.pag.36.col.1.
Hæreticum videtur dicere, pueros ante baptiſmum decedentes admitti ad regnum cælorum.pag.122.col.2.
Homo in puris naturalibus tripliciter conſideratur.pag.6.col.1.
Homo quòd non propter mundum ſit conditus,ſed mundus propter hominem, & ipſe propter beatitudinem.pag.7.col.1.
Homo in puris naturalibus quidam potuiſſet cognoſcere,tum etiam agere.pag.8.col.2.
Homo quòd ex puris naturalibus non poterat aut totum bonum naturæ complere, aut bene de Deo mereri.pag.9.col.2. & ſequen.
Homo quomodo pondere naturæ feratur in felicitatem ſupremam.pag.11.col.1.

INDEX.

Homo quid in ſtatu naturæ integræ naturaliter poterat bonorum operum efficere. pag. 18.col.1.& 2.

Homo in ſtatu naturæ integræ ſine auxilio ſpeciali & non poſſet iuſtificari, potuiſſet tamẽ totũ ius naturæ implere.pag.18.col.1.& 2.

Et quomodo inter hominem in ſtatu naturæ integræ, & hominem in ſtatu naturæ lapſæ ea ſit differentia, quæ eſt inter ſanum & infirmum.ibid.col.2.

Homo in ſtatu naturæ integræ poterat Deum ſuper omnia diligere naturali dilectione.pagin.19.col.1.& 2.

Homo in ſtatu naturæ integræ poterat perſeuerare per donum iuſtitiæ.pag.20.col.1.

Homo in illo ſtatu non potuit peccare venialiter.ibid.col.2.in fine.

Homo vulneratus in naturalibus,quomodo dictum illud ſit intelligendum.pag.42.col.2.

Homo primus,& reliqui in ſpoliatione gratuitorum quomodo differant.pag.43.col.1.

Et quomodo fuerit in naturalibus vulneratus.ibid.

Homo cum ſolo originali non magis fertur in ſenſibilia, quàm ſi eſſet in ſuis naturalibus. pag.43.col.2.

Homo ſui dominus.pag.48.col.1.

Homo quidnam poſſit per liberum arbitrium quandiu eſt in peccato.pag.64.col.1.& 2.

Homo vtrum ſine gratia Dei poſſit aliquod verum cognoſcere & facere.pag.67.col.2.

Homo quòd ſit in gratia, quod non poſſit ſecundũ fidem cognoſci.pag.106.col.2.in fine.

Homo quòd poſſit effici gratus Deo ab eodẽ, ſine vllius infuſione qualitatis. pa.147.col.2.

Homo quòd propter venialia peccata nec rem perdit, nec nomen iuſti, nec propriè tranſgreſſor legis dicitur.pag.185.col.2.

Hominis duplex finis,ſcilicet naturalis & ſupra naturam.pag.7.col.2.

Hominis quatuor ſtatus.pag.5.col.2.

Hominis finis naturalis & ſit agere ſecundum naturam.pag.7.col.1.& pag.8.col.1.

Hominis finis ſupernaturalis, quod in viſione dilecti Dei conſiſtat.pag.8.col.2.

Hominis duo fines.pag.70.col.1.

Hominis integri, & hominis lapſi differentia oſtenditur.pag.72.col.1.in fine.& 2.in princ.

Hominis de iuſtificatione quæ ſint annuntianda plebi.pag.151.col.2.

Honeſta ex ſe ſunt relata in Deum. pa.69.col.2.

Hypocriſis quid ſit. pag. 87.col. 2. & pag. 174. colum.1.

Hypocritas quos appellet Chriſtus. pagin. 88. colum.1.

L

Ignorantia craſſa in accedente ad ſacramentum.pag.141.col.2.

Ignorãtia quæ eundem poteſt excuſare.ibid.

Imago Dei triplex, ad quam factus eſt homo. pag.7.col.1.

Impeccabilitas duplex, ſicut duæ immortalitates.pag.15.col.2.

Implere præcepta quantum ad ſubſtantiam actus,quid.pag.75.col.2.

Et quid quantum ad modum,& finem præcipientis.ibid.

Implere quòd poſſit homo ſingula præcepta, ſed non omnia.pag.77.col.1.

Impletio mandatorum duplex.pag.75.col.1.

Indurare,excæcare,& aggrauare ſolùm dicunt permiſſionem Dei, quorum rationes explicantur pag.62.col.1.& 2.& deinceps.

Induratio.pag.ead.

Indurationis propria expoſitio.ibid.

Induratio Pharaonis quomodo propriũ hoc habuerit, vt eſſet ex peculiari prouidentia Dei.pag.63.col.2.

Indurandi verbum quomodo accommodetur Deo.pag.62.col.1.

Infidelium peccata & bona.pag.65.col.1.

Infidelium opera non omnia ſunt peccata.pag. 70 col.1.

Infidelitas neq; eſt omne peccatum, neque omnium peccatorum cauſa:neque per omne peccatum amittitur fides.pag.171.col.2.

Iniuſtorum quatuor genera recenſentur. pag. 119.col.1.

Inſpirationes diuinæ quòd in quibuſdam ſint maiores, in quibuſdã minores.pag. 57. aliàs 55.colum.1.

Intellectus obiectum.pag.7.col.2.

Interpretatio praua illius, Vade, & vende, &c. pag.175. col.2.

Inuincibilis ignoratio fidei in abditiſſimis mũdi angulis non eſt.pag.131.col.1.

Et vide quæſtionem preſſius tractatam pag. 126.col.2.

Iuſtificandorum quatuor genera. pag.119. col. 1.& 2.

Iuſtificandorum quartus ordo.pag.132.col.2.

Iuſtificare,iactare iuſtitiam.pag.102.col.2.

Iuſtificare quid ſit Lutheranis.pag.154.col.1.

Iuſtificari nos iuſtitia Chriſti & noſtra, quomodo intelligant Lutherani. pag.159.col.2.

Iuſtificatio,nomen multiplex,pag.102.col.1.

Iuſtificatio vnde dicatur.ibid.

Iuſtificatio ſolùm paſſiuè.pag.103.col.1.

Iuſtificatio adultorũ in genere,pag.122.col.2.

Et quo

Et quomodo ad eam liberè mouemur.ibid.
Iustificatio adultorum à solo originali explicatur.pag.127.col.2.
Iustificatio ab actualibus post baptismũ commissis.pag.132.col.2.
Iustificatio triplex Lutheranis, pagin.100,col.1. in fine.
Iustificationis opera,& nostra & Dei esse,ostẽduntur pag.51.col.1.
Iustificationis definitio.pag.102.col.1.
Iustificationis beneficium quomodo recipiatur.pag.108.col.1.
Iustificationis operi reperitur quadruplex genus causæ.pag.117.col.1.
Iustificationis finis proximus.ibid.
Iustificationis analogia ad res naturales. pag. 119.col.1.
Iustificationis modi quatuor.pag.119.col.1.
Iustificationis causæ explicantur. pag.117. col.1. 2.& deinceps.
Iustificationis modus.pag.150.col.1.
Iustificationis duplex effectus.ibid.
Iustificationis significatus prauè vsurpatus.pag. 154.col.2.
Iustificationis nostræ Christus causa exemplaris,meritoria,& efficiens.pag.157.col.2.
Iustificati hominis trina facultas recẽsetur. pag. 169.col.1.
Iustitia in homine coram Deo quomodo sit vera.pag.102.col.1.
Iustitia quomodo restituatur homini.pag. 102. colum.2.
Iustitia quid secundum Arist.pag.152.col.2.
Iustitia Christi esse non potest causa formalis nostræ iustificationis.pag.157.col.1.
Iustitia Christi causa formalis nostræ iustificationis non est.sed efficiens.pag.157.col.2.
Iustitia,de qua apud Iacobum fit mentio, declaratur pag.167.col.2.
Iustitia originalis ex quibus sit principiis cognoscenda.pag.12.col.2.
Iustitia originalis quòd vix apertus sit in diuinis eloquiis locus quomodo possit constitui.pag.13.cõl.1.
Iustitia originalis asseritur,& probatur.ibid.
Iustitia originalis an idem fuerit habitus, qui est gratia,probabile reputatur, pag. 14.col. 1. & 2.
Iustitia & gratia inseparabiles.ibid.col.2.
Iustitia originalis in homine, non in angelo, pag.14.col.2.
Iustitia originalis quo ad formale in baptismate restituitur.pag.28.col.2.
Iustitia originalis connumerabatur inter naturalia.pag.18.col.1.
Iustitia Dei nobis inhæret, quæ est eius effectus.pag.155.col.2.
Iustitiæ originalis definitio.pag.12.col.2.
Iustitiæ originalis nomenclatura vnde.ibid.
Et quomodo de iustitia originali differat inter doctores.ibid.
Iustitiæ nomen quòd gratiam significet.pag.15. colum.1.
Iustitiæ originalis subiectum.pag.17.col.1.
Iustitiæ originalis significata for.& mat.pag.28. col.1.& 2.
Et quomodo de iustitia originali seruanda nullum interceſſit pactum inter Deum & Adam.pag.31.col.1.
Iustitiæ originalis nomen.pag.23.col.1.
Iustitiæ duplex acceptio in vsu scripturæ Paulinæ.pag.102.col.2.
Iustitiæ Christi acceptatio,& efficacia. pag.159. colum.1.
Iustitiam Christi imputari quid sit August.& sanctis.pag.161.col.1.
Iustus, quòd præter gratiam habitualem indigeat speciali auxilio ad singula opera meritoria est opinio.pag.183.col.1.
Iustus in quibus indigeat auxilio speciali. ibid.
Iustus quòd nõ indigeat auxilio speciali ad singula opera meritoria.pag.183.col.2.
Iustus quòd nõ in omni opere peccet. pag.187. colum.1.
Iustus quòd propter venialia peccata non desinat esse iustus.pag.186.col.1.
Iustus quinque de causis formidat intrare cum Deo in iudicium.pag.191.col.1.
Iustum bonis operibus iustificari quid sit Lutheranis.pag.200.col.2.
Iustum ex fide viuere quid sit.164.col.2.
Iustum esse sine omni peccato,quomodo non sit possibile,notatur ex Augustino. pag. 184. col.2.in fine.
Iustum opus dupliciter consideratur.pag.201. colum.2.
Iusti quomodo simus.pag.158.col.1.
Et ibi catholica conclusio contra imputatã iustitiam.
Iustos renouari quid sit.pag.41.col.1.

L.

LEX quomodo fuit occasio peccandi.pag.88.col.2.
Lex sola est,quæ constituit debitũ aliquod inter nos, & Deum. pag. 93.col.2.
Lex vetus omnino cessauit quo ad obligationem.pag.173.col.1.

Et quomodo præcepta moralia manserint. ibidem.
Legis obligatio in quo consistat.pagin.170. columna 1.
Legis ab obligatione cur liber esset Christus. ibidem.
Legis duæ virtutes.pag.172.col.2.
Legis veteris præceptorũ tria genera. pag.173. colum.1.
Legis impletio est iustis per gratiam Dei possibilis.pag.177.col.2.
Legem perfectè implere quid sit.pag.178.col.1.
Legem nos implemus per Dei gratiam, nõ ipse est qui implet.pag.181.col.1.
Legem totam potest iustus seruare, non solùm singuli aliqua.pag.182.col.1.
Legislator Christus & redemptor.pag.172.col. secunda in fine.
Liberæ causæ definitio.pag.51.col.1.
Libertas nostra nihil officit omnipotentiæ & efficaciæ diuinæ.pag.52.col.1.& 2.
Libertas quomodo vulnerata peccato primi hominis.pag.48.col.2.
Libertas triplex,& vnde dicatur.pag.48.col.2.
Libertas si nõ adsit, quòd nullum sit meritum, nec iudicium.pag.50.col.1.
Libertas beatorum.pag.200.col.1.
Libertatis definitio explicatur.pag.51.col.1.
Libertatis carentia triplex.pag.199.col.2.
Libertatem quo pacto homo perdidit.pag.48. col.2.in fine.
Libertatẽ hominis in operibus naturæ & gratiæ quomodo experientia doceat.pa.181.col.2.
Libertatem, quam per Adam perdidimus, per Christum recuperamus.pag.48.col.2.
Libertates duæ recensentur.pag.170.col.1.
Liberũ arbitriũ hominis naturale.pag.7.col.2.
Liberum arbitrium considerandum est, vel in naturalibus,vel in supernaturalibus.pag.47. colum.1.
Et de libero arbitrio errores septem. ibid.
Liberum arbitrium quadamtenus est in nobis respectu operum gratiæ.pag.48.col.1.
Liberi arbitrij quæstio difficilis. pag.35. aliàs 53. colum.1.
Liberi sumus sub eodẽ instanti, quo Deus nobiscum concurrit.pag.52.col.1.
Libri huius titulus, argumentũ & distributio. pag.2.col.1.
Libri scopus & thema est explicatio fidei, quæ per charitatẽ operatur.pag.6.col.1. in princ.
Linguarum peritia quòd non sit per se scientia, licet sit necessaria.pag.2.col.2.
Loc emendatus ab ipso auctore secundùm suum ipsius scholium.pag.126.col.1.
Lutheranæ factionis occasio.pag.98.col.2.
Lutheranorum errorum fomentum.pag.1.colum.1.& 2.
Lutheranorum incendium latè patens.pagin.1. colum.1.
Lutheranorum arma.pag.1.col.2.
Lutheranorum vafricies.pag.2.col.1.& 2.
Lutheranorum sententia de peccato originali. pag.32.col.2.
Lutheranorum tela errorum. pag.32. columna secunda.
Lutheranorum blasphemia, ex qua cõfingunt legis obseruantiam nulli in hac vita possibilem.pag.36.col.2.
Lutheranorum peruicacia.pag.38.col.1.
Lutheranorum contradictio.pag.39.col.1.
Lutheranorum vafricies,imponentium nobis, quòd ita constituamus liberum arbitrium vt Pelagiani.pag.49.col.2.in fine.
Lutheranorum mens dubia.pag.47.col.1.
Lutheranorum cum Apostolis collatio.pagin. 59.col.2.
Lutheranorum error recensetur.pagin.64.colum.2.
Lutheranorum technæ,vt defenderẽt sola nos fide iustificari.pag.107.col.1.
Lutheranorum tria dogmata de causis formalibus iustificationis.pag.153.col.2.
Lutheranorum imputata iustitia. ibid. & pag. 156.col.2.
Lutheranorum pro imputata iustitia testimonia exponuntur.pag.155.col.1.
Lutheranorum sententia de iustitia operum. pag.ead.col.2.
Lutheranorum inchoata iustitia.ibid.
Lutheranorum didagma formalis iustitia. pag. 157.col.1.
Lutheranorum argumenta, & testimonia,quibus affirmant sola nos fide iustificari in tres ordines digesta soluuntur. pag.161. col.2.& per totum cap.
Lutheranorũ iniquissima impudẽtissimáq; refutatio Synodi Tridentinæ.pag.171.col.2.
Lutheranorum mens de sola fide explicatur. pag.168.col.2.
Lutheranorum commenta quibus retinent sola fide iustificari.pag.99. col.1. Et ibi de hac re contradictiones.
Lutheranorum calumnia de dilectione Dei, & impletione præceptorum.pag.75.col.1.
Lutheranorum error de iustificatione. pag.98. col.1.& seq.
Lutherus propter carnis concupiscentiam precari nos,vt dimittantur nobis debita nostra. pag.38.col.1.

Lutherus contorquet mutatis verbis Auguſt. in ſuam ſententiã, quod hæreticis eſt ſolenne.pag.40.col.1.
Lutherus quid de libero arbitrio dicat.pag.46. colum.1.
Lutherus negat omnem præparationem ad gratiam.pag.85.col.1.
Lutherus putat in infantibus eſſe actũ credendi.pag.119 col.2.
Lutheri error.pag.1.col.1.
Lutheri verba & ſecundus error de concupiſcentia.pag.36.col.2.
Lutheri obliqua expoſitio. 2. Corinth. 4. Noſter internus homo renouatur de die in diem.pag.40.col.2.
Lutheri impoſtura.pag.49.col.1.
Lutheri blaſphemia recenſetur.pag.158.col.1.
Lutheri antitheſis cum euangelio. pag. 99. colum.2.
Luthero aliud eſt peccata tolli, aliud remitti. pag.35.col.1.
Luthero quid ſit hypocriſis.pag.87.col.2.
Luthero fides omnia adimplet,atq; ideo liberat à legis obſeruantia.pag.99.col.1.
Luthero quòd fides non debet eſſe otioſa,&c. pag.99.col.2.
Luthero nulla virtus præter fidem. pagin. 169. colum.2.
Lutherani vt obſcurè loquantur de præceptis primæ tabulæ, & indignè de præceptis ſecundæ.pag.173.col.2.
Lutherani admittunt pœnitentiam ſicut catholici.pag.135.col.1.
Lutherani quomodo intelligũt iuſtificati nos iuſtitia Chriſti,& noſtra.pag.158.col.2.
Lutherani negant eſſe nos formaliter iuſtos, ſed non imputari potiùs cenſent peccata. pag.153.col.2.
Lutherani dicunt naturã & concupiſcendi potentiam eſſe peccatum.pag.37.col.2.
Lutherani coacti retractare ſuã ſententiã de effectibus originalis peccati.pag.42.col.1.
Lutherani retractant ſententiã de vtilitate metus gehennæ.pag.66.col.1.
Lutherani fatentur opera ſecundæ tabulæ poſſe à nobis aliquatenus impleri, non primæ. pag.76.col.1.
Et plura ibi contra Lutheranos.col.2.
Lutherani negant opera moraliter bona. pag. 88.col.1.
Lutherani negant fidem extra charitatẽ.ibid.
Lutherani admittunt pœnitentiã præuiam iuſtificationis in adultis præueniente auxilio Dei.pag.92.col.1.
Lutherani probant eum,qui credit, non poſſe non amare.pag.109.col.2.in fine.
Lutherani vnde conficiant ſola nos fide iuſtificari.pag.133.col.2.
Lutherani negant ſatisfactionem, & diſpoſitionem.pag.158.col.1.
Lutheranis quæ fuerit cauſa errandi. pagina 3. colum.3.
Lutheranis prohibetur ipſa natiua cõcupiſcentia per præceptum.Non concupiſces.pag.36. colum.2.
Lutheranis quis ſit effectus peccati originalis. pag.41.col.2.
Lutheranis quid peccatum originale.ibid.
Lutheranis qui eſt in peccato, nihil boni poteſt agere.pag.86.col.2.
Lutheranis quid ſit,ſola fide nos iuſtificari.pag. 99.col.1.
Lutheranis quid ſit iuſtum bonis operibus iuſtificari.pag.100.col.2.
Lutheranis iuſtificatio triplex.pag.100.col.1.
Lutheranis quid ſit fide apprehendi iuſtitiam, quid catholicis.pag.101.col.1.
Lutheranis eccleſia quæ ſit.pag.115.col.2.
Lutheranis adminiſtrare poſſunt ſacramenta mali,& hypocritæ.pag.116.col.2.
Lutheranis tria errandi principia recenſentur. pag.133.col.1.
Lutheranis quomodo ſequuntur fidem, ſpes & charitas.pag.134.col.2.
Lutheranis fides eſt gratia.pag.151.col.1.
Lutheranis quid ſit fides iuſtificans. pagin. 155. colum.1.
Lutheranis peccãt iuſti in omni opere, p a g.edem,col.2.
Lutheranis prima iuſtificatio omnib' eſtæ qualis gratia.pag.158.col.1.
Lutheranis certitudo gratiæ ſolùm roboratur fide,neque augetur operibus.pagin.215. colum. 2.
Lutheranis pœnitentia noua tantùm vita.ibid.
Lutheranis iuſtificatio triplex. pagin.100.col.1. in fine.

M,

Maculæ operum noſtrorũ quatuor. pag.190.col.1.in fine.
Maria virgo ſanctiſſima & mater Dei omnia vitauit peccata,etiam venialia.pag.185.col.1.
Magdalenæ poſt pleniſſimam indulgentiã pœnitentia recenſetur.pag.196.col.1.
Maiores & in omni lege plura teneantur credere explicitè,quàm ſinguli de plebe. pagin. 127.col.2.

Marij dictum recenſetur.pag.109.col.2.
Martyri omnia cõdonantur peccata abſq; pœnitentia.pag.142.col.1.
Martyr non Chriſtianus reſurgens quòd baptizandus ſit.pag.142.col.2.
Melanchthon irridet habituum commentationem.pag.155.col.2.
Melanchthoni in iuſtificato eſt inchoata renouatio,non perfecta.pag.153.col.2.
Melanchthoni tantùm inchoamus in hac vita legem,non implemus.pag.177.col.1.
Membrum Chriſti duplex.pag.115.col.2.
Merces quòd ſit terminus meriti, & conſummatio.pag.115.col.2.
Merces noſtra quam habeat diſpoſitionem ad opera.pag.158.col.2.
Meremur gloriam per proximas diſpoſitiones ad gratiam.pag.94.col.1.& 109.col.1.
Mereri quòd poſſit quis alteri primã gratiam, pag.208.col.1.
Mereri homo poteſt propriè de condigno vitam æternã,licet non adeò perfectè vt Chriſtus.pag.201.col.1.& 2.
Meritũ de congruo, quòd non habeat rationẽ debiti.pag.83.col.1.
Meritum de congruo nullum eſt, quo homo ſibi mereatur primam gratiam.pag.93.col.2.
Meritum de congruo ad iuſtificationẽ ex puris naturalibus Scotus apertè concedit.ibid.
Meritum de congruo recens verbum,non Patrum.pag.94.col.2.
Meritum congruum qui aſſerunt, affirmant aliquam cauſam quare alter iuſtificetur, alter reiiciatur.pag.95.col.2.
Meritum de congruo vtrùm ſit motio illa, qua homo per auxilium ſpeciale diſponitur ad gratiam.pag.96.col.2.
Meritum tantùm condigni notum fuit patribus.pag.98.col.1.
Meritum nullum ineſſe dilectione beatorũ; quæ ex viſione Dei procedit, quare neq; per illam Chriſtus meruit.pag.200.col.1.
Meritum debet eſſe opus bonum iuſtitiæ diſtributiuæ.ibid.
Meritum debet cedere in bonum vel publicũ, vel amici.ibid.col.2.
Meritum duplex.pag.201.col.1.
Meritum condignum ſtabilitur aduerſus Lutheranos rationibus, & teſtimonijs ſcripturæ.pag.203.col.1.& ſequent.
Meritum,niſi eſſet noſtris operibus, quòd fruſtrà eſſet nobis donatum liberum arbitrium.pag.207.col.2.
Meriti fides inchoat.pag.97.col.2.
Meritum & ſatisfactio Chriſti applicatur nobis ſecundum diſpoſitionem noſtram, licet in ſe fuerit infinitum.pag.159.col.1.& 2.
Meriti congrui inuentores vnde falſi ſunt,pag.96.col.1.
Et fundamenta eorum ſubuertũtur.pag.97.colum.1.
Meriti congrui & condigni diſcrimen.pag.94.colum.1.
Meriti de congruo fundamenta ſubuertuntur.pag.97.col.1.
Meriti de congruo inuentum.pag.98.col.1.
Meriti appellatio frequens apud Latinos.pag.198.col.2. Quin etiam in ſacra ſcriptura.pag.202.col.2.
Meriti tres conditiones recenſentur.pag.199.colum.1.
Meriti neceſſaria conditio eſt libertas. Quare neq; eſt in rebus inanimis, neq; in animalibus brutis.ibid.
Merita noſtra non ſunt merita Dei, ſed dona Dei.
Meritoriũ vt ſit opus, ꝙ nulla opus ſit alia acceptatione præter gratiam.pag.202.col.1.& 2.
Meranœa quid ſignificet.pag.145.col.2.
Metus gehennæ & iræ Dei donum quid præſtet homini.pag.66.col.2.
Metus pœnę quicunq; docens nos in pœnitentiam quòd vitio careat.pag.86.col.2.
Miſericordia Dei in conſtitutione inferni.pag.87.col.1.
Miſericordia Dei ab initio iuſtificationis vſque ad retributionem ipſam nobiſcum perſeuerat,præueniens,adiuuãs,atq; beans.pag.210.colum.1.
Moralia opera neq; ſunt merita, neq; diſpoſitio ad gratiã,hæc enim eſt Dei.pag.69.col.2.
Moralia cognoſcuntur ſine auxilio ſpeciali.pagin.58.col.2.
Moralia opera ſunt bona,ſed non perfectè iuſta.pag.71.col.1.
Moralia opera qui, & quandiu poſſit homo exercere ſine auxilio Dei, dum eſt in peccato.pag.71.col.1.
Morbida qualitas reprobatur.pag.25.col.1.
Mortalitas & immortalitas poſſe peccare,poſſe non peccare.pag.15.col.2.
Motus actúſq; neceſſarij ad iuſtificationẽ impij quod ſatis ſit virtualiter præſtari.pag.145.col.2.

N.

Natum eſſe ex carne, vel ex ſpiritu, quid ſit.pag.188.col.2.
Natura noſtra in quatuor ſtatus diſtributa.pag.2.col.1.

Natura & fides quòd vicaria ſe opera illuſtrent. pag.3.columna 1.
Natura cur in Adam peccauit.pag.31.col.1.
Naturæ & gratiæ nomina explicantur.pag.4. columna 1.
Naturæ munera, & gratiæ diſcernuntur.pag.5. columna prima.
Naturæ bonũ quomodo imminuitur. pag. 43. columna 1.
Naturæ iũs cuſtodientibus, quòd præſto ſit Deus vt ſubueniat.pa.71.col.2.
Naturæ lumen quòd non ſit ſatis in lege naturæ ad fidei cognitionem,quæ ad ſalutem exigitur.pagina 126.columna 2.
Naturalia in dæmonibus & in homine ꝙ integra poſt peccatum manſerint.pa. 42.col.2.
Natura ia vera,pag.68.col.2.
Naturalis cognitio animæ ſeparatæ de vera fœlicitate.pag.45.col.1.
Naturalis iuſtitia,quam concedunt Lutherani. pag.65.colum.2.
Naturalis cognitio ſufficit ab bene agendum. pag.69.col.1.
Naturalis ratio quatenus recipienda.pagna 69. columna ſecunda.
Nominalium ſentẽtia(exiſtimantium, eum qui ſe putat contritum,cùm non ſit, ante ſuſceptum ſacramentum recipere primam gratiam,) improbatur. pag.14.columna prima.
Nominalium pernicioſus error. pagina 137.columna ſecunda.& 138.columna 1.

O.

Obediẽtia legis timore pœnæ quando ſit peccatum.pag.77.col.1.
Oculus mortui.pag.116.col.1.
Opus bonum & virtus vera quid ſit Auguſt.pag.71.col.1.
Opus moraliter bonum quid.pag.67.colum.2. & 71.columna prima.
Opus vt ſit moraliter bonum,quomodo ſit neceſſaria relatio in Deum.pag.69.col.1.
Opus meritorium quid expoſcat. pagina 185. columna prima.
Opus in gratia & ex gratia.ibidem.
Opera triplicia in diſputatione de iuſtificatione.pag.84.columna 2.
Opera 1 fidelium non omnia ſunt peccata.pagina 70.col.1.
Opera moralia neque ſunt merita, neq; diſpoſitio ad gratiã,hæc enim eſt Dei.pa. 69.col.2.
Opera moralia ſunt bona,ſed non perfectè iuſta,pag.71. columna 1.
Operum in Deum de relatione opinio Gregorij recenſetur. pagina 69. columna prima.
Opera moraliter bona quomodo aliquo modo pertinere poſſint ad gratiæ diſpoſitionẽ. pag.89.col.2.
Opera, quæ gratiam præcedunt, non omnia ſunt mala, ſed nullum habent meritum ad gratiam iuſtificantem.pa.94.col.2.
Opera noſtra quòd ſint merita vitæ æternæ ex lege à Deo ſtatuta.pag.210.col.1.
Originalis peccati forma non eſt in concupiſcentia,pag.27.col.2.
Originalis peccati cognitio qualis fuerit ſemper.pagina 127.columna 1.
Originali peccato abluendo quòd non fuerit in lege naturæ idem ſacramentum à Deo inſtitutum.pagina 127. columna 1.
Originalis iuſtitia. Vide Iuſtitia.
Originale peccatum. Vide Peccatum.

P.

PACTVM inter Deum & Adam quòd nullum interceſſerit. pagina 31.col.1.
Pannus menſtruatæ cur dicantur iuſtitiæ noſtræ.pag.190.columna 2.
Pars diligit totum pluſquam ſe. pagina 19. columna ſecunda.
Paruuli quomodo diligant Deum. pagina 45. columna ſecunda.
Paruuli non concipiunt auditu fidem,cuius habent vſum actum.pag.119.columna 2.
Paruuli in limbo non cruciantur pœna ſenſus, licèt cognoſcant in genere ſuo finem ſupranaturalem.pag. 45. columna ſecunda.& 46. columna prima.
Paruuli ante vſum rationis non per fidem, ſed ſacramentum fidei iuſtificantur. pag.120.columna 1.
Quomodo autem credant, explicatur ibidem, columna 2.
Paruuli abſque baptiſmo defuncti non ſaluantur. pagina 121.columna 2.
Paruulorum emundatio ab originali cur abſq; propria voluntate.pagina 85.columna 2.
Paruulorum vita non eſt feliciſſima. pagina 45. columna 2.
Patres ſancti, quòd philoſophiã docti fuerint. pagina 2.columna 2.
Paulus componitur cum Iacobo. pagina 102. columna ſecunda.
Paulus qua ratione loquatur de fide ſola, & quæ ad iuſtitiam ſpectat.pagina 108. columna prima.
Pauli dictũ Roma. 7.ſcilicet,Quod nolo, illud

facio, quomodo multi ſancti intelligant.pagina 39, columna prima.
Pauli Epiſtolæ obſcuræ, quarum alij apoſtoli fuerunt interpretes.pag.163.col.2.
Peccaſſe nos in Adam quid ſit.pag.29.col.1.
Peccati pleniſſima remiſſio in baptiſmo.pagina 45.columna prima.
Peccati venialis cauſa.pag.20.col.2.in fine.
Peccati originalis ſex ſunt conſiderationes.pagina 21.columna prima.
Peccatum originale in omnes tranſiit. ibidem.
Peccati originalis cauſa. pag.23.col.1.
Peccati originalis ratio explicatur difficilis. ibidem.
Peccatum originale quomodo ſit noſtrum proprium.ibidem,pag.1.
Peccatum originale quòd ſit voluntariũ. ibidẽ.
Peccatum originale verè, & propriè eſt peccatum.pag.24.columna 1.
Peccati originalis ratio diſquiritur.ibi.col.1.
Peccati primi duo effectus recenſentur. ibidẽ.
Peccati originalis definitio.ibid.& pa.27.col.1.
Peccatum originale quòd non ſit amor terrenorum.pag.26,columna 2.in prin.
Neque priuatio iuſtitiæ, ibidem.Neq; eſt iuſtitia debita in eſſe.ibidem.
Peccatum originale quòd nõ ſit inimicitia Dei, ibidem,in fine.
Peccatum originale quòd non ſit niſi vnum, quorundam opinio recenſetur, pa. 27.col.1.
Peccati originalis ratio formalis.ibid.
Peccatum originale in nobis.ibid.
Peccati originalis forma quòd non ſit in concupiſcentia.pag.27.col,2.
Peccatum ſuum originale quomodo quiſque habeat.pa.28.col.2,
Peccati originalis ratio exemplis explicatur, pagina 28.columna 2.
Peccatum originale quomodo tranſfundatur ſeu traducatur.pag.29.columna prima.
Peccati originalis errores duo recenſentur pagina 30.columna prima,
Peccatum primum quomodo omnibus voluntarium.pag.31,columna prima, in fine.
Peccatum Adæ ſoli remiſſum. pagina 31. col.2.
Peccatum plus debet Luthero quàm fides. pagina 35.columna 2.
Peccatum quid.ibidem.
Peccatum nullum eſt niſi ſit voluntarium, pagina 37.columna prima.
Peccati definitio.ibidem.
Peccati originalis effectus ſecundum Lutherano pag.41.columna ſecunda.
Peccatum originale quid Lutheranis, ibidem.
Peccati originalis effectus quinam ſint. pagina 42.columna prima & ſecunda.
Peccatum originale eodẽ modo relinquit hominem vt erat in puris naturalibus. pagina 43.columna 1.
Peccati originalis effectus, ſeu defectus.pagina 43.columna 2.
Peccati originalis pœna.pag.44.col.1.
Peccatum quid Auguſt. pag.57. colum. 1, & 58. columna 1.& 65.columna ſecunda.
Peccatum actuale quòd neq; ſine pœnitẽtia remittatur, neq; ſine baptiſmo originale. pag. 123. columna prima.
Peccati originalis cognitio qualis fuerit ſemper,pag.127,col,1.
Peccati ratio,pagina 171,columna ſecunda.
Peccatum veniale & mortale quomodo differant,pagina 184.columna 1.
Peccatum quòd non omne ſit crimen,neq; crimen ſit omne peccatum.pag.168.col.prima.
Peccatum quomodo ſit infinitũ. pa. 195, col.2.
Peccatũ originale vocatur habit⁹. pa. 52.col.2.
Peccatũ dicitur poſt baptiſmũ concupiſcentia per metonymiam & tranſlationem, ſicut litera,manus,& loquutio, lingua,& frigus pigrum,pag.35.& pag.39.col.2.
Peccatum omne quòd nemo in ſtatu naturæ lapſæ abſq; auxilio ſpeciali gratiæ vitare valeat.pag. 82,columna 2.
Peccato non omni extinguitur fides. pag.172. columna prima.
Peccata quæ non tranſfundantur in liberos.pagina 31,col,1,
Peccata quòd nemo in ſtatu naturę lapſæ abſque auxilio ſpeciali gratiæ vitare valeat,oſtẽditur.pag.82,col,2.
Peccata non omnia ex infidelitate oriuntur. pagina 172.col.1.
Peccata venialia licèt ſingula poſſimus, non tamen omnia vitare,pagi.184.col.1.
Quomodo autem intelligat impoſſibile, explicatur pag.185.col.1.
Peccata venialia quòd cum perfectione repetiantur,pag.186.col.1.
Peccata & gratiam cognoſcendi quòd non ſit eadem ratio. pag.121.col.2,
Peccatorum vera deteſtatio qualis à pœnitente exigenda.pag.240.col.2.
Peccatorum remiſſio quomodo pœnitentiæ tribuatur.pag. 145.columna 1.
Peccatorum differentia aſſignatur pagina 172. columna ſecunda.
Pelagius ſolam naturam appellabat gratiam. pag.4.col.2.
Pelagius de felicitate parvulorum decedentium ſine baptiſmo. pagina 121.columna 2.

Pelagius,pueros dicebat baptizandos, vt intrarent regnum cælorum,licèt sine baptismo essent extra regnum in gloria.pag.44. 1.col. 1.
Pelagij sententia de paruulis sine baptismo decedentibus. pag. 121.columna 2.in fine.
Pelagiana in hæresi quæ sint ab ecclesia damnata. pagina 77.columna 2.
Pelagiani negant originale peccatum. pag. 21. columna 2.
Permittere & obdurare qualiter differant.pagina 62.columna prima.
Permittere quòd non sit idem, quod facere.pagina 60.columna 2.
Pharaonis induratio quòd proprium hoc habuerit, vt esset ex peculiari prouidentia Dei. pagina 63.columna secunda.
Philosophia quòd sit ad Theologiam necessaria.pag.2.columna 2.& pag.3.col.1.
Philosophia quòd aliquando fuerit nocua, sed pòst valde vtilis.pag.3.col.1.& 2.
Philosophia theriacæ comparatur.pagina 3.columna secunda.
Philosophi qualiter Deum cognouerint. pag. 9.columna 2.
Philosophiæ naturalis munus describitur. pagina 3.columna 2.
Philosophi de fide.pagina 219.col.1.in fine.
Philosophorum notitia de Deo. pagina 9. columna prima.
Philosophi quòd non cognouerint veram fœlicitatem.pagina 10.columna 2.
Pœnitentia non potest esse de originali. pagina 127.columna 2.
Pœnitentia à timore pœnæ orta,non est à charitate.pag.137.col.2.
Pœnitentia actus charitatis, &c.pagina 133. columna 1.
Pœnitentia actus iustitiæ elicitus.pagina 138. columna prima.
Pœnitentia opus Dei, & nostrum. pagina 155. columna prima.
Pœnitentia est necessaria ante baptismum ei, qui est in actuali delicto.pagina 130.col.2.
Pœnitentia qualis requiratur ante baptismum, & infra,qualisque ante Eucharistiam, & qualis denique ante sacramentum confessionis. pagina 138. columna secunda. & deinceps per totum cap.
Pœnitentia sufficit absque alio actu charitatis delere peccatum. pagina 143. columna prima,secunda,& sequent.
Pœnitentiæ sacramentum necessarium in re, vel in voto.pag.133.col.1.
Possibilitas non peccandi qualis fuerit in Adã. pag.14.columna 2.
Præceptum diligendi Deum quid iubeat.pagina 80.columna secunda.
Præceptum dilectionis quibus temporibus occurrat.ibidem.
Præceptum diligendi Deum quãdo, quantum ad substantiam operis adimpleatur. pag.81. columna 1.
Præceptum diligendi Deum quando secundũ modum & finem adimpleri oporteat.ibidẽ, columna 2.
Præceptum primum quòd non sit formaliter dilectionis.Et quid de secundo & tertio præcepto.pagina 174.columna 1.
Præceptum perfectè implere aliud,& aliud nõ violare.pag.178.columna 1.
Præcepti finis non clauditur præcepto.pag.80. columna 1.
Præceptum dilectionis tempus, quòd non sit articulus mortis.ibidem,col.2.
Præcepto proprio quòd non teneamur viuere in gratia Dei, sed per consequutionem. pag. 80.columna prima.
Præcepta non sunt de habitibus, donis,vel gratia.pag.80.columna prima.
Præcepta quòd sint diuersa à præcepto fidei.pagina 172.columna 2.
Præcepta sacramentorum referuntur. pagina 173.columna prima.
Præcepta quomodo dupliciter implentur, perfectè,& imperfectè.pag.177.columna 1.
Præcepta primæ & secundæ tabulæ quomodo distinguantur. pag.173. col. 2.& pag. 75.columna prima, secunda,& deinceps.
Præcepta primæ & secundæ tabulæ explicantur.pag.147.col.1.
Præcepta implere timore pœnæ est opus moraliter bonum.pagina 75.col.2.
Præceptorum impletio aut obseruãtia duplex, scilicet quo ad substantiam,& quo ad finem. pagina 19.columna 1.
Præceptorum legis veteris tria genera recẽsentur.pa.173. columna prima.
Præparatio ad gratiam opus Dei & nostrum. pagina 91.col.2.
Præparatio ad gratiam quòd non perficiatur nisi per actum charitatis, licèt actus fidei sit primus.pag.134.columna 2.
Præparatio ad pœnitentiam requisita. pa. 140. columna 2.
Præparationis ad gratiam triplex quæstio pagina 85.columna prima.
Præparationem omnem negat Lutherus. pagina 85.columna 1.
Promissiones Dei non absolutę,sed per conditionem.pag.226. columna prima.

Prudentia vera quòd non nisi cum veris sit virtutibus. pagina 71. columna 2.
Pueri an sine baptismo saluentur. pagina 121. columna prima.
Puerorum animæ decedentes cum originali quòd recipiant species ad naturalia cognoscenda. pag 45. col. 2.
Puerorum baptismus quòd sit Apostolorum institutio. pagina 123. columna 1.
ueris sine baptismo nō est reliqua salutis via, pagina 121. columna 2.

R.

Ratiocinatio est homini ingenita & naturalis. pag. 3. columna 1.
Ratio quomodo dicatur virtus, & Sensualitas peccatum. pagina 41. alias 54 columna 1.
Ratio rerum, vbi non possunt separari, vnde fumenda sit. pag. 148. columna prima.
Reatus & culpæ & pœnæ contrahitur in originali. pag. 27. columna secunda.
Reatus nomen non placet Luthero, pagin. 40. columna prima.
Reatus vnde dicatur. ibidem.
Remissio peccati plenissima in baptismo. pag. 35. columna prima.
Remissionis plenæ duo casus recensentur. pag. 197. columna secunda, in fine.
Remisso peccato, quo ad culpam, cur restet reatus pœnæ explicatur pagina 191. columna secunda, & sequent.
Remittere peccatum, quid sit. pag. 35. columna 1.
Remittere, idem quod peccata tollere. pa. 154. columna prima.
Remittere peccata quomodo conueniat sacerdotibus. pagina 192. columna 1. & 2.
Roffensis notatus. pagina 75. columna 1.

S.

Sacerdotes causa gratiæ. pagina 118. columna prima.
Sacramentum, an fuerit in iure naturæ. pagina 127. columna 1.
Sacramenta vetera & noua quomodo differāt. pagina 118. columna 1.
Sacramenta conferunt gratiam. ibidem, col. 2.
Sacramenta sunt causa iustificationis. pag. 120. columna prima.
Sacramenta Baptismi, Eucharistiæ, & Pœnitentiæ quibus non sint conferenda. pagina 140. columna prima.
Sacramentorum ratio. pagina 118. col. 1.
Sacramentorum virtus. ibidem, col. 2.
Sacramentorum institutio. pag. 130. col. 1.
Sacramentorum trium Baptismi, Eucharistiæ, & Pœnitentiæ finis. pagina 140. col. 1.
Sacramentorum præcepta referuntur pag. 173. columna prima.
Sancti quòd verè pronuntiant se peccatores. pagina 186. columna 1.
Satisfacere quòd solus potuerit Christus. pagina 193. columna secunda.
Et quid de Christi satisfactione dicat Durandus non rectè pag. 194. colum. 1. Et ad eum responsio. ibidem.
Satisfacere quòd nullus potest ante remissam culpam pro pœna peccati, neque dum est in peccato pro pœna remissi peccati coram Deo. pag. 165. col. 1.
Satisfacere homo potest de condigno pro peccato remisso. ibidem, col. 2.
Satisfacere quis valet pro alio. pagi. 197. col. 1.
Satisfactio quòd sit annexa confessioni. pagina 191. columna 2.
Satisfactio vnde colligatur. pag. 191. col. 1.
Satisfactio duplex. pag. 193. columna 2.
Satisfactio perfecta quomodo nō potuerit neque de potentia Dei absoluta aliter fieri quā per Christum. pag. 194. col. 2.
Satisfactionis & nomen & res antiqua. pa. 192. columna 2.
Satisfactionis definitio. pag. 193. col. 2.
Satisfactionis Christi ratio. pag. 194. col. 1.
Scientiæ comparandæ sensus duo, visus & auditus. pag. 62. columna prima.
Scoti sententia, dicentis hominem sine gratia restitui posse ad naturalia, non probatur. pagina 151. columna 1.
Scoti & Thomæ dissidium. pagina 136. columna secunda.
Scoto non eadem requiritur in baptismi susceptione, & per se. pag. 139. columna 1.
Scripturæ sacræ quanta sit authoritas, & syncerias. pag. 123. columna prima.
Sensualitas quid. pag. 6. columna secunda.
Sensui inutiles quomodo intelligantur iusti. pagina 210. columna 2.
Spes & charitas non sunt cum fide connexæ. pag. 127. columna 2.
Spiritus quomodo inspiret animis quasdam coniecturales animæ cogitationes. pagina 226. columna 1.
Status hominis quatuor. pag. 5. col. 2.
Status gloriæ qualis, ostenditur pagina 109. columna 2.
Stylus scholasticus quòd non sit aspernandus. pagina 1. columna 1.

Tabularum

INDEX.

T.

TAbularum primæ & secundæ distinctio. pagina 173. columna 2.
Tentationes, quas solus homo euertere possit, & quas non. pagina 73. columna 2.
Testimonia Spiritus sancti quòd habitet in nobis non sunt semper adeò manifesta, vt certitudine fidei constet esse Spiritus sancti. pagina 226. columna 1.
Testimonia, & cõiecturæ, quibus quisque sentit se esse in gratia. ibid. columna secunda.
Testimonia scripturæ contra, Sola fide, adducuntur pagina 163. columna 2.
Theologi temerè excipiunt quidpiam à propositionibus Christi vniuersalibus. pag. 143. columna 2.
Theologorum sententia de peccato infidelitatis. pagina 171. columna secunda.
Theologorũ dissidium de recidiui satisfactione. pagina 195. columna prima.
Theologia scholastica quòd immeritò abiiciatur, ostenditur pag. 2. columna secunda.
Theologia scholastica quòd sic repurganda, & instauranda tanquam res omnino necessaria. pagina 2. columna secunda.
Theologorum sententia communis de infusione trium virtutum Theologicarũ. pag. 146. columna 2.
Thomæ locus explicatus. pag. 78. columna 2.
Thomistarum quorundam sententia reiicitur. pagina 141. columna secunda.
Timor seruilis donum Dei. pagina 66. col. 2.
Tortores paruulorum. pag. 44. colũna prima.

V.

VErbum euangelicum non est tota fruges, sed semen. pag. 168. col. 1.
Verbum euangelicum quomodo est causa salutis, & virtus. pagina 168. columna prima, in fine.
Veritas catholica de paruulis decedentibus ante baptismum. pagina 122. columna 1.
Veritas catholicorum de fidei actu in iustificatione. pagina 101. columna secunda.
Vestigium Dei in reliquis rebus, in homine autem imago. pagina 7. columna prima.
Victoria nostra cõtra tentationes quòd sit Dei. pag. 73. col. 2.
Virtus & peccatum voluntaria. pagina 57. columna secunda.
Virtus extra charitatem secundum Thomam. pag. 70. columna prima.
Virtus extra gratiam & charitatem nulla vera. pa. 81. columna prima.
Virtutis actus requisiti priores sunt gratia secundum naturam. pag. 134. col. 2.
Virtus quæ præter Theologicas, seu quæ dona infundantur cum gratia. pag. 150. co. 1.
Visio, merces fidei, & comprehensio spei. pag. 8. columna secunda.
Vita noua continet detestationem peccati, & honestam rationem viuendi. pagina 133. columna secunda.
Vita paruulorum non est felicissima. pagina 45. columna secunda.
Vitæ perennis loci duo tantùm. pagina 44. columna prima.
Vitæ renouatio. pag. 153. columna secunda.
Voluntas quid Augusti. pag. 58. col. 1.
Voluntas liberè mouetur. pa. 52. colũna prima.
Voluntas beneplaciti diuina adimpletur. ibidẽ.
Voluntas an possit vel cogi, vel necessitari. pagina 52. columna secunda.
Voluntas beatifica Christi. pag. 200. colum. 1.
Voluntas intercedit inter carnem & spiritum. pag. 41. columna prima.
Voluntatis actio Deo tribuitur, cùm à malo in bonum conuertitur. pagina 57. aliàs 55. columna secunda.
Voluntatem cogi, repugnantia est: necessitari autem à Deo potest, necessitatur tamen nunquam. pag. 52. col. secunda.
Voluntate sola peccatur. pag. 59. col. 2.
Votum suscipiendi baptismum in parentibus non sufficit paruulis. pag. 124. col. 1.
Votum suscipiendi baptismum baptizandis solum prodest, si id illi habeant, non alij pro illis. ibidem.
Vox, sola fide iustificari, malè audit apud Petrum & Iacobum. pagina 163. columna 2.

INDICIS FINIS

ERRORES LVTHERANI XXXV. Qui in hoc opere reprobantur.

1 QVOD peccatum originale ſecundum propriam rationem culpæ manet in baptizato. pagina 32. columna 2.

2 Quòd idem peccatum prohibetur illo præcepto decalogi, Non concupiſces, ibidem. Sed latiùs 36. & infrà.

3 Quòd Deus peccatum originale, dum remittit, non tollit, 35. columna prima.

4 Quòd propter carnis concupiſcentiam petimus in oratione dominica, Dimitte nobis debita noſtra, 38. columna 2.

5 Quòd effectus peccati originalis ſit vacare metu Dei, odiũ eius, & his ſimilia. 41. col. 2.

6 Quòd nõ eſt liberum arbitrium, ſed omnia de neceſſitate abſoluta eueniunt, vt dixerat Wiclephus. 46. columna prima.

7 Quòd omnia à ſolo Deo in nobis fiunt, ſiue bona, ſiue mala ex neceſſitate, ibidem.

8 Quòd liberum arbitrium ſit figmentum in rebus, & titulus ſine re, ibidem.

9 Quòd Deus cogit nos ad peccandum. 57. columna 1.

10 Quòd Deus ſit tota cauſa operum noſtrorum, nihil nobis agentibus. 59. columna 2.

11 Quòd omnia opera, quæ fiunt in peccato, ſunt peccata. 64. columna 2.

12 Quòd omnia præcepta tenemur ex charitate ſeruare, aliàs impletio ipſa eſt peccatum. 75. columna 1.

13 Quòd nulla eſt diſpoſitio ad gratiam. 85. columna 1.

14 Quòd ſola fide iuſtificamur; reliqua verò opera liberrima ſunt, neq; præcepta, neq; prohibita: cũ cæteris annexis. 98. col. 2.

15 Quòd parunlis ante vſum rationis neceſſarius ſit actus fidei. 119. columna 2.

16 Quòd non requiritur actualium pœnitentia tanquam diſpoſitio iuſtificationis. 13. columna 1.

17 Quòd peccata actualia dum iuſtificamur non ita remittuntur, vt tollantur, ſed id tantùm quòd non imputantur. pagina 153. columna ſecunda.

18 Quòd nulla inhæret nobis iuſtitia, per quã ſimus formaliter iuſti: id eſt, accepti Deo, ſed tantùm ea, per quam facimus opera inchoatè & imperfectè iuſta. 155. columna 2.

19 Quòd in prima iuſtificatione omnes efficimur æqualiter iuſti. 158. columna prima.

20 Quòd iuſtitia nobis inhærens nõ eſt ita perfecta, vt per ipſam ſimus verè amici Dei. 153.

21 Quòd verbo ſolo Euangelico opus eſt ad ſalutem. 166. col. 1. & 99.

22 Quòd homo ſola iuſtificante fide implet totam legem. 168. columna 1.

23 Quòd iuſtus à vinculo legis liberatus eſt. 169. columna prima.

24 Quòd nulla eſt virtus niſi fides: neq; vllum peccatum præter infidelitatem. 171. col. 1.

25 Quòd opera extrema ſecundæ tabulæ ſunt hypocriſis. pag. 173. columna ſecunda.

26 Quòd nullum eſt conſilium, ſed omnia ſunt præcepta. pag. 177. columna ſecunda.

27 Quòd nemo, quantumcunque iuſtus, neq; per gratiam Dei poteſt ſatisfacere legi. pag. 176. columna prima & ſecunda.

28 Quòd iuſtus in omni bono opere peccat, quia eſt omiſſio præcepti dilectionis. 177. columna 1.

29 Quòd non nos per auxilium Dei implemus legem, ſed Deus ipſe. 179. colum. 2.

30 Quòd non omnes implere poſſunt omnia, ſed ſingulariter aliqua præcepta. 181. columna ſecunda.

31 Quòd idem opus eſt bonum & malũ. pag. 187. columna 1.

32 Quòd per fidem ita remittũtur omnia peccata, vt nulla ſit neceſſaria ſatisfactio. pagi. 19. columna 1.

33 Quòd opera iuſti per gratiam Dei facta nulla ſint merita. 198. columna prima.

34 Quòd quiuis poteſt & debet certus eſſe ſuæ ſalutis, ſine reſpectu ſuorum operum. 211. columna prima.

35 Quòd quãuis dubitet quis, an opera ſua peccata ſint, certus eſt tamen, non imputari ſibi. 213. columna ſecunda.

FRATRIS DOMINICI SOTO SEGOBIENSIS, ORDINIS PRÆDICATORVM

De natura & gratia, Liber primus,

Ad ſanctos patres Tridentinæ Synodi nuncupatoria Præfatio.

VTINAM hoc ab Aquilone excitatum incẽdium (ſacroſancta œcumenica, & vſquequaque legitima Tridentina Synodus) nõ violentiùs ac periculoſiùs Eccleſiã Dei peruaſiſſet, quàm cui facilè iã ſit occurſum iri. Non enim tũc adeò me temerè in mediũ proripuiſſem, quoad meam mecum repuraſſem inopiã, tenuitatẽ cõſuluiſſem, quid deniq; ferre valerent humeri, habuiſſem exploratum. At cùm tot iã ex partibus cõflagrare Chriſtianorũ orbem attoniti cõſpiciamus, tãq; inde multas diſsiluiſſe ſcintillas, vt vix fiat reliquus angulus vllus, qui non iamiam flãmã accepturus eſſumet, nihil ſanè aliud q̃ operæpretiũ duxerim, ſi citra delectum, pro ſua quiſq; virili, & quo fuerit diuinitus talento donatus, vel tumultuariò obuiã properãtes, opem feramus omnes, vt ſi qua parte hominũ iã medullas exedit, ac cinefecit corda, illud reſtinguere non ſufficimus, ſaltẽ ne latiùs emicare, ſcintillaréque pergat, demus operã, hi vel maximè, qui de hac re cõſcripti huc ſumus. In hoc em̃, meã etiã exiguitatẽ ad vos Patres ſanctiſsimi deſtinauit Cæſar, ſi quod vobis fortè qualecũque obſequium poſſem impẽdere. Quòd ſi, vt ſummo iure Chriſtiani tenẽtur, ita huius ſacri ordinis dicto audiẽtes omnes eſſent, ſatis nimirũ haberẽt, conſulta veſtra ſanctiſſima audiſſe, quibus obediẽter parerẽt. Nã quid eſt, quod œcumenico concilio, legitimè tũ indicto, tũ cõgregato obiectari queat? Vbi ſecũdũ ſpiritũ ſanctũ tres ex primoribus ſacri ſenatus reuerendiſsimi legati præſidẽt, digni equidẽ, qui vice vicarij Chriſti fungãtur. Quibus duo quoq; alij eiuſdẽ ordinis Cardinales, & clariſsimi, & ijdẽ ſapientiſsimi aſsident. Quò Chriſtianorũ principes, cum ſanctis antiſtitibus, oratores etiam ſuos delegarunt. Quò denique terrarum vndique cuiuſque gradus ac dignitatis eccleſiaſticæ iuſtiſsimus ac cõſultiſsimus coactus eſt numer⁹. At vero eſt inter Hęreſiarchę illius Lutheri errores hic vnus, omniũ cauſa & fomentum, vniuerſorumque adeò peſtilentiſsimus, vt nullũ definiẽdis terminandiſq; fidei cõtrouerſijs publicum iudicẽ admittat, cuius ſit authoritati & iudicio ab omnibus Chriſtianis auſcultãdũ. Iſque Lutheranis eouſq; incedit animis, vt poſt triginta annos inducijs, conuentibus & colloquijs cũ eis inſumptos, animos iã modo, ante quã in cõcilio cõparerẽt, deſponderint, infandaq; arma ſumpſerint, contra parẽtẽ patriæ ſaciã maieſtatẽ, contra eccleſiã Dei, cõtra veritatẽ euangelij. Videte, proh dolor, ſpectatiſsimi patres, quò vnius hominis obſtinata cęcitas tandẽ euaſerit. Et qđ mai⁹ eſt, magiſq; indolendũ miraculũ, nũquam errores vlli, tam tenues, exileſq; ſeu vitę ſanctimoniam, ſeu doctrinam ſpectetis, progenitores & patronos habuere. Quoniam neq; ouina ſaltẽ pelle obtecti, neq; ita multum arte inſtructi. Et tamẽ vt nulli vnquam in pernicię magis Chriſtianæ reipublicę extiterunt, nulli minori negotiò tã latè diffuſi ſunt, tãq; animos nõ modo indoctæ plebis, verùm procerũ & principum occuparũt Germanorum: reuera gentis, cũ rebus clarè geſtis toto orbe celebratiſsimæ, tũ etiam, ſi non hanc plagã accepiſſent, religionis ſanctimonia Chriſtianiſsimæ. Niſi miraculũ nõ eſt, vbi tam eſt in prõptu naturalis cauſa? Docent licere, quod lubet. At fratres admonere inſtitui, non irritare: nã charitas nõ agit perperã. Quos eodẽ mecũ ſanguine regenuit Chriſtus, eadem omnes charitate amplector. Veritatem euãgelicã alijs cõgratulor, qđ agnoſcant: alijs, vt non diutius ignorent, opto, à Deoq; immortali imprecor. Eò præſertim, q̃ vtinam noſtri nõ fuiſſent perditi mores, legumq; diſſipationes, vnde occaſionẽ iſti nacti ſunt tantę diſceſsionis. Etenim quæ res nauigium Petri in has adegit cautes, noſtrorum eſt malorum procella. Et niſi hanc prius ſedatam curemus, nequicquã, patres ampliſsimi, rerum, quã patimur perturbationẽ, cõponere, & quibus iactamur, hæreſum fluctus compeſcere nitimini. Tametſi potuiſſent aduerſarij, perſonarum errata, citra iniuriã publicę fidei, taxare. Qualeſcũq; enim fuerint priuatorũ hominum mores, legũq; abuſus, tamẽ veritas fidei, omni procul dubio vera eſt. Nam diuina firmaq; adeò & ſancta eſt, & cui vllo ex odio vel prætextu contraire, nefandum impietatis ſcelus eſt. Quò ergo ad initium, vnde digreſſus ſum, redeam, quamquam nõ quinq; ego talenta, nec reuera duo acceperim, quæ

Lutherani incendium latè patet.

Lutheri error.

Lutheranorum arma.

Lutherani nõ adeò potentes.

Hæreſum cauſæ.

amplis vſuris (iuxta euangelium) duplicare valeam: at tanta mihi viſa eſt horum tẽporũ neceſsitas, vt meticulus me nõnihil commouere cœperit, ne fortè vel vnum, quod ſecundum meam tenuẽ virtutem receperim, in tertiã iam nũc defodiã, quod nequitiæ mihi detur in die domini. Hanc ob rem poſt tam multos, eoſdẽ q́ue præclaros viros, qui à nobis hos annos triginta cum iſtis feliciter cõflixere, opuſculum ego hoc de natura & gratia adornabam: meditatus ſi quid fortè mea valeret opera in hanc publicã cauſam cõferre. Porro aũt haud prorſus ſimili argumento eundem titulum inſcripſi, quem aduerſus Pelagianos fecit Auguſt. Ille enim in libro de natura & gra, imbecillitatem duntaxat, inopiamq́; intenderat demonſtrare læſi, vulneratiq́; liberi arbitrij: cui proinde neceſſaria omnino eſſet gratia Chriſti. Ego verò, reuerendiſſimi antiſtites, quò quintæ ſextæ q́ue cõſultiſſimis ſeſſionibus veſtris, quæ ſunt de originali peccato, & de iuſtificatione, ceu quandam apologiam circunſcriberem, altius rẽ ſtatui repetere, & proferre latius. Ita enim controuerſias, quæ nobis cum Lutheranis ſunt, explicatius diſſertũ iri iudicaui, ſi nõ eas præcisè, verum & materias vniuerſas, quæ quoquo pacto huic negotio inſeruire poſſunt, ex ordine tractarem. Nempè ſi in vniuerſum diſquirerem quid in officijs humanis natura noſtra cũ generali influentia Dei efficere valeat: quidq́ue deinde ſit, quod abſque ſpeciali fauore & auxilio gratiæ nequeat. Idcirco naturam noſtram in quatuor ſtatus & habitus diſtinguendam duxi. Sanè vt hoïem in puris naturalibus mente excogitatum, in originali iuſtitia re vera cõditum in culpam inde collapſum, ac deniq; in gratiã poſtea reſtitutum depingerem. Sed tamen in tres affines libellos diſtributio eſt operis. Quorum primo, qui eſt de tranſgreſſione hominis, tres priores ſtatus expediuimus. In altero, qui eſt de iuſtificatione, cauſas vniuerſas, ac deniq; modos recõciliationis humanæ elucidauimus. In tertio deniq; de facultate iuſtificati hominis & certitudine gratiæ poſtremas diſputationes adiecimus. Vt primus ſit veluti quintæ ſeſſionis commentarius: reliqui verò, ſextæ. His nãq; deliberatis, pleniter intelligere poſſumus, & vnde fuerit homo ſuo libero arbitrio deiectus, & quò fuerit deinceps diuina gratia reuocatus. ¶ Cæterum ſtylo & ratione procedendi ac differendi nõ admodum ſumus ſcholaſtica formam aſpernati. Tametſi haud neſciã, quàm ſit ſcholaſticorum nomẽ Lutheranis inuiſum & infame. Nam quid non inde iſti ab initio deſignarunt, ex quo bellum hoc Eccleſiæ inferre cœperunt? Porrò vt quoſque hominum ordines plurimùm metuebant, ita eoſdẽ, quò eorum aduerſus ſe authoritatem defringerent, maximis cœperunt inſectari odijs, cõuicijs proſcindere, & maledictis acerrimè inceſſere: atque ideò quaſi ſuſpectos hoſtes è ſuis colloquijs cõgreſſibusq́; abigere. Hac de cauſa ſcholaſticos theologos, velut publicam pernicieꝫ exibilãr. Quoniam, vt in fabula eſt Demoſthenis, non poſſunt pecuarij canes, quòd gregis ſint propugnatores, nõ eſſe lupis inuiſi. Atqui ſi ſupeuis placet, acſi eſſent ipſi, qui iura deberent ponere orbi, ita ſunt inter catholicos multi, q eos audientes, quæſtionarios poſt habent, philoſophiam abijciunt, & ſolis volunt linguarum ferculis conuiuium inſtrui: vtpote quarum cognitione & ſubſidio arbitrãtur abſque Theſeo per ſe poſſe, cum ſanctorũ patrum, tùm etiam ſacræ paginæ adire volumina. Cui profectò malo (id quod coram veſtra ſanctitate in publica ſynodo declamaui) niſi obuiã publici ùs occurratis, & vniuerſitates melius ſibi & bono publico cõſultum properent, totum breui Chriſtianum orbẽ errores ebulliꝫ e dolebimus. Quid ni? Vt quiſque impẽſiſſimè ſtudet trilinguis euadere, tanquàm fabuloſo illo fonte proluiſſet labra, ita maxima authoritate inter ſacrorum myſtas Triſmegiſtus prodit. Nihil ſanè eſt, quod huic meæ infacundiæ prætexere velim. Nãque & ingenuè fateor alia me ratione ſtudia inſtituiſſe, quã vt linguas accuratiſſimè excolerẽ: & ſi alterũ optandum foret, mallem in præſentiarum ſpiritum Chriſtiano propinquũ, quã eloquẽtiã Ciceronianæ proximam mihi dari. neque vero diffiteor linguarum peritiam & cultum, cui noſtro æuo diligentius incumbitur, ſacris intelligendis Bibljs magno vſui eſſe: id cuius nos 2. de doctr. Chriſt. admonet Auguſ. Verùm hoc tamen viciſſim perſuaſum contendo, quòd vti oculus ophthalmia laborans non protinus cerebro eruitur, ſed collyrijs propter eius optimã vſuram curatur: ita ſi res ſcholaſtica amputãda, nempè & à ſophiſmatũ quidem nugis, & à metaphyſicorum vanis portentis repurganda, quibus eſt ſordibus apud nonnullos authores indigne fœdata: detur tamen ſumma opera, ne penitus depereat, ſed inſtauretur potius, niſi plurimos volumus habere nomen: rariſſimos tamen, re eſſe theologos. Non adeo expreſſa extat in SS. Patribus ratio hæc per quæſtiones diſputandi: at cùm fuerint ſummi philoſophi, planum eſt Peripateticam hanc formam nouiſſe. Quæ ſane quãuis non erat inter enarranda eloquia ſacra neceſſaria, nihilominus

apud

Nomen operis.

Argumentum.

Diſtributio.

Stylus ſcholaſticus non eſt aſpernandus.

Lutheranorũ vafricies.

Scholaſtica Theologia immerito abijciuntur.

Linguarũ peritia neceſſaria.

Schol. theolog. repurganda.

Patres philoſophiæ docti fuere.

apud Auguſt. & alios crebrò ſe exerit. Et quãdo poſt illam ætatem fuiſſet in ſcholas theologorum recepta, ecquid eius negocium eſt, ſi via, ratione, & modo inſtituatur, niſi vt fides per hanc artem ſaluberrima (quod ait 14. de Trinit. Auguſt.) gignatur, nutriatur, defendatur & roboretur? Nam quę poteſt perſpicacior eſſe, commodiórque ratio interpretandi, cùm ſanctorum dicta, tum maximè ſacrorum eloquia, quàm dũ locus vnus in quæſtionem mittitur, vnde materia ſubiecta ex ſuis cauſis explicata, verus depromitur ſenſus? Veluti eſt apud S. Thom. S. Bonauent. & reliquos perſpicere. Eſt enim homo rationale animal, qui nulla idcirco vi magis, viáque pollet, ad eruendam vndecunq; veritatem, atque ex ſuis cauſis deducendam, quàm ratiocinatione & diſcurſu. Atque adeò, vt rerum cauſas naturáſque diſquirat, conſequentia iudicet, conciliet contraria, incognitum denique quiduis ex penitiſſimis latebris in lucem prodat, nulla re magis adiuuatur, quàm congreſſibus, ſi ordine fiant, cæteriſque ſcholaſticis exercitiis. Adde quòd naturam fides, non (vt iſti autumant) aduerſatur: ſed certè perficit. Quapropter vicaria ſe luce mutuò perfundunt. Nempe vt plurima nos fides eruditiuit naturæ ſecreta philoſophis ante inacceſſa, ſic viciſſim & intelligendis explicandiſque myſteriis fidei plurimum cognitio rerum naturalium ancillatur. Eo potiſſimum, quòd præter illa diuinorum arcana cætera omnia, nempe quæ ad leges, quę ad virtutes & vitia, quæ ad officia humana, contractus, neceſſitudinéſq; hominum attinent (quæ ſunt cuncta in republica Chriſtiana cognitu maximè neceſſaria) ſoli ſunt ſcholaſtici, à quibus diſcutiuntur & pertractantur. Quorum rationes magna ex parte philoſophia ſubminiſtrat. Sed aiunt philoſophorum ſemper ſcholas hæreſum fuiſſe officinas. Haud equidé diffiteor, dum fides in cunabulis infantiam agebat. Tunc enim quæ res erant ſupra, eaſdem ſcioli contra naturam iudicabant. Hinc Arrius, Sabellius, & id genus monſtra prodiere. Hac de cauſa apud priſcos orthodoxos malè audit philoſophia. Attamen niſi fuiſſent inter eos, qui philoſophos ex ipſa etiam philoſophia euincerent, vix belluas illas ſacris teſtimoniis, quæ in ſiniſtrum ſenſum ab illis detorquebantur, ſuperaſſent. Philoſophos enim fuiſſe neceſſe erat, qui explicarent, vt non eſſet demonſtratio, quam Arrius inuictiſſimam cenſebat. Nempe quòd ſi individua eſſentia eſt pater, eadémque filius, pater ſit perſona filij. A philoſophia falſus fuit Berengarius, qui negabat accidentia ſacramenti eſſe ſine ſubiecto, quia repugnare hallucinabatur ipſi eorum naturæ: quo nunc etiam Germanorum permulti tenẽtur errore. Sed vera philoſophia eſt quę edocet minime id repugnare. Si fieri poſſet, vt nulli eſſent pſeudophiloſophi, qui hæreſes pro gignerent, nulla ſortè in hunc vſum neceſſaria eſſet philoſophia, quæ hæreticorum auſum retunderet. Verùm quàm eſt (authore Paulo) neceſſe hæreſes eſſe, tam neceſſarium exiſtimauerim, philoſophiam inter theologos conſouendam eſſe, qua ſint iuxta verbum Petri, parationes ad ſatisfactionem omni poſcenti rationem de ea, quæ in nobis eſt, ſpe. Eſt enim naturalis philoſophiæ munus, ſupernaturalia fidei myſteria, non quidem demonſtrare (quippe quæ ex ſolis ſint diuinis teſtimoniis recepta) ſed tãmen explicare, & contra philoſophos aſſerere: dum eorum eneruat, defringítq; argumenta: oſtendens, nihil aduerſus nos euincere. Vnde & Paulus epiſcopum admonet, vt fidelem habeat ſermonem, quò potens ſit exhortari doctrina ſana, & eos, qui contradicunt, arguere. Et ſanè Auguſt. quanto ſua dialectica & philoſophia maius exhibuit eccleſiæ negociũ, dum erat Manichæus, tanto fuit ei poſtea aduerſus hæreticos vtilior. Theriacam philoſophiã cenſete, circunſpectiſſime ſenatus, quæ eandem medetur viperarum morſibus, ex quarum conficitur carnibus. Et quò ſemel finiam, quinam linguas, quàm Germani excultiùs poliuere? Qui Auguſtino & id genus Patribus legendis plus temporis inſumpſerunt? Qui pluries ſacrã paginam euoluerũt? Quid ergo reſtet illis cauſæ tam plurium errorum, quàm quòd theologiam ſcholaſticam neglexerint? Ex cuius ignorantia omnes dimanaſſe, facilè erit rem perpendẽti coniicere. Profectò ſimul, apud eoſdémq; cœpere, & linguarũ cultura, & ſcholaſticæ rationis contẽptus, & hæreſum turba. Neſcio, viri Patres, quò me longiùs, quàm putarã, ſurripuerit dicendi calor. Boni tamẽ pro veſtra clemẽtia conſulite: quoniã paucioribus effari nequiui, ſcholaſticis tractationibus de medio ſublatis, quã rei timeã theologicæ. Ne vos tamẽ viri ſacri hac mea inepta proloquẽdi prolixitate diutius obtundã, hoc qualecũq; munuſculũ accipite, perſpicite, caſtigate, & pro ſumma authoritate veſtra reformate. Nã cui alij quàm vobis eccleſię lumina, veſtrorum apologiam decretorum nuncuparem? Agite vt cœpiſtis. Obſequimini ſpiritui ſancto. Honori apoſtolicæ ſedis, vbi ſanctiſſimum eccleſiæ caput reſidet conſulite. Familiæ veſtræ, Chriſtiano inquam orbi, ſanguine Chriſti ſeruato, proſpi-

Auguſt. 14. de Trinit.

Homini ingenita eſt ratiocinatio.

Fides naturæ perfectio.

Philoſophia quãloq; nocet, ſed rurſus prodeſt.

1. Cor. 11.

1. Petr. 3.

Philoſophiæ munus.

Tit. 1.

Philoſophia theriacæ cõparatur.

Quæ fuerit cauſa Lutheranis errandi.

cite: qui intenta in vos ora tenet, expansáſque manus: vt hanc, quæ reliqua eſt, fidei ſcintillã excitetis: Chriſtianos principes audite hoc à vobis obnixè flagitantes, qui de hac cauſa ſedetis iudices, zelus, officiúmque immẽſiſſimi Cæſaris haud per vos ſanctiſſimo ſuo fine defraudetur. Qui non modò in hanc eandem cauſam, fortunas omnes exercitus, regna vtiq; expoſuit, ſed quò fidem ſuam, quam Chriſto obſtrinxerat, liberaret, vitam in caſtris, prodigioſis armis, iaculis vtique ſulphureis obiecit: fama ad gloriam diuini nominis ſempiterna. Namque ſi hoc loco Chriſtianam Rempublicam relinquitis, cùm neque fides in tanto periculo durare diu, neque mundus ea extincta poſſit eſſe ſuperſtes, in timorem nos certum coniicitis, ne hæc tam latè patens diſceſſio ea ſit ipſa, de qua ſcriptum nobis curauit Apoſtolus, prænunciam fore appropinquantis rerum finis.

Zelus Cæſaris.

2. Theſſ. 2. cap. 2.

De nominibus, natura, & gratia.

CAP. II.

Natura.

Anè verò de natura, & gratia diſputationẽ inſtituentibus operæpretiũ primũ eſt, res horũ nominũ exponere. Naturæ enim voce in præſentia ũ facultatẽ deſignamus naturalẽ liberi arbitrij ad bene agẽdum, atq; nomine gratiæ, auxiliũ, donáq; nobis diuinitùs ſuffecta ad ea officia, quibus ineundis & perficiendis natura nõ ſufficit. Vbi hoc animaduertendũ eſt, & influxus cõcurſúſq; Dei generalis quãuis ſit diuinæ maieſtati ſpõtaneus, ac voluntarius, ad vniuerſalem pertinẽs prouidentiam, tamẽ quia in ipſa ſtatim rerum cõditione, ita cum rerum natura cõcurrere pepigit, vt res ſineret (quod ait 3. de Trini. Aug.) ſuis motibus naturalibus agere, inter cauſas naturales annumeratur: quaſi ſit naturæ debitus. Vt enim Dei fuerit miſericordia, naturas rerũ ex nihilo condere, ver ũtamẽ ſuæ ſingulis virtutes & qualitates debẽtur, cælis nimirum, luxi: homini, ratio & ſenſus: aliiſq; alia. Et pari fermè ratione, concurſus ille generalis debitus eſt, quandiu durauerit, vniuerſo. Quocirca vbi aiunt, & philoſophi, & theologi, ſolẽ à natura illuminare, cælos naturaliter circunferri, ignem ſuapte natura exurere, atq; his ſimilia, nomine naturæ efficientiã Dei generalem cõplectuntur: ſanè qui non ſolùm dat vnicuiq; formam eſſendi, agendiq; virtutem: ſed vniuerſa tum ſuſtinet, vt ſint: tum mouet, vt agant. Quæ autẽ homo illo adiutus modo nequit, in... aut naturæ repugnat ſuæ, aut ſupernaturali auxilio obtinet. Atque hoc nuncupatur auxilium gratiæ: quaſi non naturæ debitũ, ſed gratuitò collatum. Qua nimirum phraſi vtitur Apoſtolus, vbi ait: Et qui operatur, merces nõ imputatur ſecundũ gratiã, ſed ſecundũ debitũ. Quaſi opera quæ ita ſunt in noſtro arbitrio poſita, vt ſolo influxu generali Dei valemus perficere, noſtra ipſorum ſint, de quibus proinde nobis, ceu de propriis meritis, debetur merces. Itaque ſi miſericordiam Dei ſpectes, hanc rerum machinam, cùm ex nihilo effingentis, tum continenter ſuſtentantis naturalia cuncta agnoſces opera eſſe gratiæ. At verò vbicunq; gratiã in ſacra pagina, in Paulo præſertim legimus, tali nomine donum venit, naturæ ipſi præter ſuum debitum, ſuperlatum cælitus ad agendum opus ſupernaturale. Nanque naturalia munera, licet non ſint debita perſonæ quaſi ipſa meruerit, ſunt tamen modo quodam debita naturæ: ſupernaturalia verò, nec perſonæ, nec naturæ: & ideo ſimpliciter dicuntur gratiæ. Huius deniq; diſcernículi indicium accipe. Naturale & miraculoſum è regione opponuntur: vbi autem Deus naturalibus cauſis influentiam illam ſubtrahit vniuerſalem (vti olim fecit & Soli gradum ſiſtenti, & Babylonico igni nihil lædenti pueros) miraculum cenſetur: eſt ergo influentia, illa naturalis cauſa. De auxilio verò ſpeciali aliter loquimur. Nam quòd aliorum Deus miſereatur, alios verò indurer, non miraculum reputamus, ſed incomprehenſibile iudicium eius. Hoc ipſum Auguſt. agnouit, vti pleraque omnia, quæ in argomentum huius operis excogitari poſſunt. Quem propterea nil mirum, ſi fermè vnicum coryphæum identidem huc ſimus, præ cæteris Patribus, accerſuri. Sicuti & ex ſcholaſticis crebriorem ſumus conſulturi diuum Thomam, qui reliquis copioſiùs de hiſce rebus, limatiúſque diſſerit. Ille ſuper Pſalm. 144. Quædam, inquit, eſt Dei gratia, qua Deus fecit, ſeu creauit nos. Altera, qua refecit, ſeu redemit nos. Et paulò poſt. Pelagius Deo quidem tribuit, quia eſt: & in hoc rectè ſentit: ſibi verò, quòd iuſtus eſt: & in hoc ſua ſententia ipſum fallit. Hæc Auguſt. Eo enim præcisè intellectu fatebatur Pelagius gratia Dei nos iuſtificari, quòd vires naturales aiebat eſſe gratuitò nobis ingenitas: non tamen quòd præter illas indigeremus nouo auxilio gratiæ. Id quod acrius reprehendit idem Auguſtinus, in epiſtola quinque epiſcoporum ad Innocentium, quæ eſt 95. his verbis: Et ſi quadam non improbanda ratione, dicitur gratia Dei, qua creati ſumus vt nonnihil eſſemus, nec ita eſſemus aliquid, vt cadauer, quod non viuit, & arbor, quæ non ſentit, aut pecus, quod non intelligit, ſed homines,

Concurſus Dei generalis.

Auguſtin.

Auxilium gratiæ.

Paul. &c.

D. Thom. 1. 2. q. 109. art. 2. ad 2.

Miraculum.

Ioſue 10. Daniel. 3.

Aug. coryphæus in hac quæſtione gratiæ.

Pelagius gratia Dei nobis collata naturalia dicebat.

Quid ſit Pelagio gratia Dei noſtrã iuſtificans.

Aug. in epiſtola 106. quinque epiſcoporum ad Innocentium.

homines, qui & eſſemus, & viueremus, & ſentiremus, & intelligeremus: & de hoc tanto beneficio creatori noſtro gratias agere debemus: vnde meritò & iſta gratia dici poteſt, quia non præcedentium aliquorũ operum meritis, ſed gratuita Dei bonitate donata eſt. Alia eſt tamen, qua prædeſtinati vocamur, iuſtificamur, glorificamur. Et de hac, inquit, quæſtio erat cum Pelagio, quando compellebatur, ne diceret, gratiam ſecundum opera noſtra & merita dari. Aug. in pi. ad Sixtu. Et in epiſto. ad Sixtum 2. quæ eſt ordine 105. Cùm ab iſtis, inquit (ſcilicet Pelagianis) quæritur, quam gratiam cogitaret Pelagius quando anathematizabat eos, qui dicunt, gratiam Dei ſecundum merita noſtra dari: reſpondent, cogitaſſe ipſam humanam naturam, in qua condita ſumus. Neque enim antequàm eſſemus, mereri aliquid poteramus vt eſſemus. Sed abiiciatur (ait) à Chriſtianorum cordibus iſta fallacia: nam omnino non iſtam gratiam commẽdat Apoſtolus, qua creati ſumus, vt homines eſſemus, ſed qua iuſtificati ſumus, vt homines iuſti eſſemus. Iſta eſt eñ gratia per IESVM CHRISTVM dominum noſtrum. Etenim CHRISTVS non pro nullis, vt homines conderentur, ſed pro impiis mortuus eſt, vt iuſtificarentur. Hactenus Auguſt. Colligamus ergo, quòd quanuis naturalia beneficia, gratiæ etiam nomenclaturam habeant, vbicunque tamen ſimpliciter de gratia habetur ſermo (niſi contextus aliorſum peculiariter diuerterit) beneficiũ IESV CHRISTI ſeruatoris noſtri ſubauditur, in noſtram nobis ſalutem impenſum. De qua ait Paul. Gratis eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum eſt. Vnde etſi aliqua ſpeciatim ab effectu ſortiatur nomen, vt nuncuperur gratia gratificans, ſeu gratum faciens, omnis tamen gratia à priuatione præcedentis cauſæ tale ſortitur nomen: nempè quòd non ex debito, ſed gratis donetur. Quo & Paulus alludit, vbi è regione oppoſuit: Non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundùm debitum. Et iterum. Si gratia, non ex operibus: alioqui gratia iam non eſt gratia. Et talis eſt oppoſitio naturæ & gratiæ, de quibus hanc adorimur tractationem. Quæ verò res ſit gratia, lib. 2. commodiùs examinauimus, capit. 3. ¶ Quo autem in litem nos inſinuemus, quam Lutherani nobis intendunt, duo ſemper eccleſiæ Dei extiterunt de noſtra iuſtificatione contraria pericula. Porrò alterum ab iis, qui in gratiam Dei, diuinúmque honorem iniurij, libero arbitrio noſtríſque operibus plus iuſto conceſſerunt. Quos Paulus Apoſtolus ſæpè & ſæpius pudendi euincit erroris, & veluti qui ſint in Deum impudenter contumelioſi, ita de illis vbiq; pronunciat. Hunc errorem poſt annos quadringentos famoſus ille Pelagius reſuſcitauit. Pelagius. Alterum verò ab iis inuectum eſt eccleſiæ periculum, qui gratiæ Dei intantum deferebant, vt liberum fere arbitrium tollerent: dicentes, Deum in nobis iuſtitiam ſine nobis operari. Ideóq; ſola nobis opus eſſe fide, qua miſericordiam Dei apprehendamus. Cætera verò opera haud eſſe neceſſaria: dicente Paulo, Arbitramur hominem iuſtificari per fidem, & non ex operibus: & hoc genus quàm plurima. Contra quos (vt ait Auguſt. de fide & operib.) Petrus & reliqui apoſtoli ſcripſere, eoſdémque proinde appellat Petrus deprauatores epiſtolarum Pauli, vt lib. 2. c. p. vlt. explicatiùs enarrabimus. Aug. de fide & ope. c. 14. Inter hos autem ſcopulos ſacroſancta mater eccleſia, aura ſpiritus ſancti aſpirata, ita liberum arbitrium adſtruit, vt ei tamen infirmo & egeno neceſſariam iudicet gratiam Dei. Eccleſiæ catholicæ ſententia. At verò ita viciſſim gratiam extollit, vt liberum arbitrium ſublatum nolit, ſed cooperatione noſtra opus eſſe velit in iuſtificatione, & operibus deinceps noſtris, quibus iuſti iuſtificemur adhuc. Igitur Martinus Lutherus inter errores alios, quos multorum generum diſſeminauit, non modò in hanc ſecundam partem, à Pelagio diuerſam, inclinauit, ſed acceſſionem prægrandem fecit. Martinus Lutherus. Eò enim vſque per peccatum primi parentis proſternatã vult naturam noſtram, & viribus exhauſtam, vt nulla nobis inde fuerit reliqua libertas ad bonum. Vnde innumera confingit monſtra, de peccato originali, de libero arbitrio, déque iuſtificatione, & operibus noſtris. Vt hæc autem ex ſuis cauſis dilucidè expenderentur, materias omnes de natura & gratia pertractare conſtituimus: vt vbi quiſque incideret locus aduerſus Lutheranos, illic eundem luculẽtiùs diſcuteremus. At verò cũ extrema prænotione medij plurimum innoteſcant, tam ſupernaturalis feliciſſimúſque ſtatus gratiæ, quàm culpæ etiam miſerrimus habitus ex naturali noſtra conditione quàm maximè dignoſcitur, & ideo non aliud quàm idoneũ me inde dicẽdi initiũ inueniſſe arbitratus ſum, ſi quatuor homines, quos paulò antè dicebã, ſtatibus, & qualitatibus differẽtes, ob oculos primum omniũ poſuiſſem. Quatuor hominum ſtatus. In quibus toto opere patefacerem quouſque natura noſtra propriis viribus in morum cultura progrediatur, & vbi niſi auxilio gratiæ peculiarius ſuffulta, deficiat. Erit autem fermè operis ſcopus & thema, duorum ſalte librorũ, dilucidatio huius verbi, quod ſym-

Collectio nomine gratiæ.

Ephe. Gratiæ ſtimen. Paul. Rom. 4. & 11

Duplex iuſtificatorum error.

bolum, insigneque est Christiani : FIDES, QVÆ PER CHARITATEM OPERATVR. Nam etsi de hac voce inter nos conueniat & aduersarios, nimirum fide iustificationem fieri, quæ per charitatem operatur, re differt nihilominus plurimùm. ¶ Sed hoc præterea in vestibulo statim disputationis nostræ censuimus admonẽdum, nempè quòd in omnibus controuersiis distinguenda ea sunt, de quibus citra iniuriam fidei, varie diuersèq; sentire cuiq; liberum est : vt pote quæ in opinionibus versari permittit ecclesia catholica, ab his de quibus disceptatur, an sint scripturis canonicis dissona, nec ne. Id profecto à quo (vt pace vtrorumq; dixerim) aduersariis fortè minus, sed neq; nostris satis cautũ est. Nam Lutherani quãcunq; doctrinã in aliquo fortè doctorum nostrorum offendant, ac si tota schola apud nos theologorũ eam pro fide sustineret, ita acriter impetũt & oppugnant, suisq; populis persuadere studeant, eam esse fidẽ nostram: cùm tamẽ cõplures earum nullius probabilitatis apud graues doctores inter nos habeantur. Cõtrà nõnulli ex nostris opinionẽ quamlibet suæ familiæ adeò mordicùs propugnant, ac si ex illa conuicta periculum immineret orthodoxæ fidei. Non ergo vbi de fide agitur, plebẽ opinionibus & placitis huius aliúsve scholæ vexemus. De quibus satis fuerit intra gymnasia disputare. Verùm quæ ad Christi fidem attinent, ea penitus sint, quæ cũ modestia & charitate discutiamus : quoad misericordia Dei vnius sit nobis confessio fidei, eidémq; pareamus ecclesiæ. Vbi qui prius esse haud quaquã potest, futurus est discordiarum finis. Quòd si cuiuspiam sententiam doctoris (quod sæpissimè est necessarium) probare magis vsu venerit, admonitos faciamus lectores, suasionem esse humanam, non diuinam persuasionem.

Distinguendum est inter ea quæ sunt fidei, & ea quæ sunt in opinione.

De homine in puris naturalibus mente concepto. Cap. III.

IGitur licet nunquàm fuerit, nec ex lege posita esse possit extra culpam & gratiam in mera sua natura creatus, & relictus homo, cõcipere illũ tamen animo & effingere nihil vetat, clarioris disputationis gratia. Faciamus itaq; imaginãdo, vt homo hũc in modũ naturalis à Deo sit creatus : vtpote rationale animal, absque culpa & gratia, & quouis supernaturali dono. De homine huiusmodi, qualem penitus philosophi agnouerunt, tria meditari possumus. Primũ quòd suapte natura inter angelos & inferiores creaturas medius sit, atq; adeò ex anima rationali & corpore constans, duabus polleret partibus & virtutibus sensu scilicet & ratione. Nomine sensus, philosophorũ more, partẽ totam sensilem nũcupamus : id est, cognoscitiuã & appetitiuã : sicuti & rationis vocabulo, partẽ rationalem, vt intellectũ cum volũtate. Ita enim Arist. 2. Ethic. dissecat in homine partes binas, eam videlicet, quæ est rationis compos, atq; sensilem alterã, brutam vtiq;, atq; rationis expertẽ, quæ (vt 1. Polit. docuit) rationi obedit : nõ quidẽ seruitio deforico, vti seruus domino, qui cùm nõ sit sui iuris, nõ habet renitendi facultatem (hoc enim pacto sola corporea membra inseruiunt animo) sed obsequio politico & regali : vti ciuis paret principi, vtpote in cuius est arbitrio, nõ illi obtẽperare. Ex his consequens palàm fit, luctam illam, cuius meminit Apostol. ad Galat. vt caro cõcupiscat aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, esse homini à natura ingenitam : sanè quæ ex his diuersariis partibus innascitur. Igitur quid nomen concupiscentiæ (quod in subsequentibus crebrò recurret) significet, ex naturali hominis potẽtia (nisi rectius dixeris impotentia) venandum est. Vt hîc adnotare incipiat sapiẽs lector, quàm sit philosophia naturalis, sacris literis, ac rebus fidei intelligẽdis adminiculo. Etenim cùm pars sensitiua, vim vtranq; cõprehendat, portò cognoscitiuam & appetitiuã : appetitus tamen solus est, qui inter theologos nomen habet sensualitatis. Sumitur enim hoc nomen à sensuali motu, vt 12. de Trin. ait August. eò quòd sensualitas hominẽ extra rationis metas ad sensibilia, quæ ad corpus pertinent, rum pelliciat, tum etiam conciret. Sicuti à suo actu denominatur potẽtia, vt à visione visus. Mouere autem non tam propriè cõuenit cognoscitiuæ potentiæ, quàm appetitiuæ. Cuius rationẽ perquam doctè subiicit S. Tho. q. 81. in 1. p. Idcirco quòd cũ operatio apprehensiuæ perficiatur in receptione obiecti, appetitiuæ verò in eo quòd inclinatur & fertur in obiectũ, illa quieti, hæc verò assimilatur motui. Atqui etsi appetitus huiusmodi in duas à philosophis dissectus sit partes : primã quidẽ concupiscibilẽ, qua in ea propendimus, quæ conueniũt, eáq; renuimus, quę nobis aduersantur, alteram verò irascibilem, qua resistimus obsistentibus, & his quæ deterrent, ne conuenientia prosequamur, totus nihilominus animalis appetitus, nomen habet concupiscentiæ. Ex eo quantũ coniicio, quòd pars concupiscibilis, fundamentum est & finis irascibilis. Nunquàm enim aggredimur tristia & ardua, nisi propter ea quæ nos amica delectant.

Homo in puris naturalibus.

Prima consideratio de

hominẽ in puris naturalibus.

Aristo. Ethic.

1. Polit.

Concupiscẽtia eius aduersus spiritum omnium naturalis.

Sensualitas.

D. Tho. 1. p. q. 81. 1.

S. Tho. 1. p. q. 81. Concupiscẽtia.

lectant. Verùm quam quis hostem aggreditur ira, nisi quia in eo nocet, quod cupit in pace possidere. Est ergo concupiscentia, fœdùsq; etiã Adæ, & iustitia, & culpa, nobis natiuus morbus genuinúmque malum, vt c. 13. infrà latius executi sumus. An verò ex peccato aucta fuerit, nihil modò definimus. ¶ Secundũ quod de homine illo considerare licet, est, quòd cum esset animal rationale, polleret vtiq; ratione ac libero arbitrio: secundũ illud eccles. 15. Fecit Deus ab initio hominẽ, & reliquit eum in manu consilij sui. Est nãque homo suapte natura ea ratione ad imaginẽ Dei factus, quod intellectu pollet, atque memoria & voluntate. Trinam enim S. Patres speculantur in homine diuinam imaginem: nempè creationis per naturam, recreationis per gratiam, & glorificationis per beatricem illam visionem patriæ. Vnde Damasc. Quod secundum imaginem (inquit) est, intellectuale significat, & arbitrio liberum quod est per se potestatiuum. Hæc ille. Est etenim illud ad alius imaginem expressum, quod non solũ cætera membra, verùm faciem eius exhibet, & repræsentat: facies autem & vultus Dei mens eius est, & voluntatis libertas. Ob idque cùm reliquum creaturarum vulgus, quippe quæ esse tantùm habeant, aut sine mente vitam, vestigium Dei sit penitus (vt impressio pulueris quæ pedem, non faciem refert) homo post angelum, est, qui suapte natura faciẽ Dei, vtcũque repræsentat: iuxta illud Psalm. Signatum est super nos lumẽ vultus tui domine. Id quod Gen. 1. explicatè significatur, vbi ait Deus, Faciamus hominem ad imaginẽ & similitudinẽ nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cœli. Ac si dixisset. Hominẽ faciamus, qui iudicio, vti nos, præstet, & arbitrij vsu valeat; atq; adeò cùm sui, suarumq; actionum dominium habeat, pecoribus, cæterisq; rebus ratione carentibus perinde dominetur. Vnde S. Tho. 1. p. q. 96. omnia, inquit, animalia sunt homini naturaliter subiecta. Primò quia inferiora sunt propter superiora. Secundò quia superiora sũt à quibus debent inferiora gubernari. Et tertio propter vniuersalem omnium prudentiam quæ viget in homine. Hæc ille. Haud tamen sub inde cogitatio quempiã subeat, eãm fuisse Deo causam condendi hominis ex animo & corpore, vt mundi colonus esset, cæterisq; animantibus, & rebus inanimis præficeretur: quoniam non propter mundũ homo, sed mundus propter hominem, quàm latè patet, fabricatus est. Id quod Arist. & principes philosophi, natura magistra, prædocti sunt: & nos inter euarrandum locum illum Pauli, quòd inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, cõspiciuntur, fusiùs elucidauimus. Cùm enim, authore in de diui. no. Dionysio, bonum suapte natura sui sit ipsius diffusiuum, duas Deus substantias sui capaces statuit effingere, cum quibus diuinã suam felicitatem communicaret: sanè vt eas sui ipsius amore & cõspectu beatet, quibus est ipse beatus. At propter incorporeum angelum, nullo opus fuerat corporeo mundo, sed solùm propter hominem, cuius proinde seruitiũ est, quãtacunque est, cœlorum, astrorum, & elementorum moles, ex hisque mistorum numerosissima supellex.

Secunda cõsideratio.

Eccles. 15.

D. Tho. 1. p. q. 93. ar. 4. Triplex imago Dei in homine.

Damasc. lib. 2. c. 12.

Ratio naturalis.

Facies Dei.

Psalm. 4.

Genes. 1.

S. Tho. 1. p. q. 96. ar. 1.

Non homo propter mũdũ sed mundus propter hominem.

Angelus, & homo.

2. de hyse. 2. text. 24.

¶ Tertia ergo fuerit de nostro isto physico homine cõsideratio. Nempè duos esse hominis fines: alterum qui suæ cõmensuratus est naturali virtuti, & facultati, siue qua parte ad intellectum spectat, siue qua pertinet ad voluntatẽ: alterum verò qui eius virtutem excedit. Intellectus naturale obiectum in hac vita est ens, vel quòd sensibus obiectum est, vel quatenus per abstractionem à sensibilibus conspicitur, Ratio quam in promptu ipsa suggerit natura, est, quod cum anima nostra sit actus corporis, necesse est nostram cognitionẽ à sensu inchoari, & intellectu perfici. Vnde est axioma illud Arist. Nihil est in intellectu, quin priùs fuerit in sensu. Quocirca cùm intellectus potẽtia sit immaterialis, potens est ex præsensatis effectibus ad supernas, spiritualésque causas contemplandas mentis oculos erigere. Hoc autem & perparum ad præsentem rem pertinet, & erit forte legentibus insuaue, aliarum rerum auidis. At quatenus ad humanam voluntatem, liberúmque attinet arbitriũ (id cuius frequens futura nobis est mentio) animaduertendum est, quòd cũ homo sit rationale animal, finis eius naturalissimus est operari semper secundum rationem, id est, omnia agere propter honestum, quando, & vbi oportet, secundũ prudentiæ regulas, à ratione præscriptas. Suorum autem finis officiorum in hac vita, est, pax, tranquillúsque status Reipublicæ. Est enim homo politicum animal, natum in societate viuere, ob idque suapte natura in hoc propensum, vt ea se ratione gerat, primùm respectu sui, mox respectu familiæ, ac demum respectu ciuium, qua ratione pax in Republica, charitas, & beneuolentia perpetuo constet. Hunc penitus finem Philosophi naturales speculati sunt. In hunc positæ sunt ciuiles leges, ordinésque & magistratus in Republica constituti. Nec solùm astruimus, agere secundum rationem natiuum esse homini: veluti auibus, volare: natare, piscibus: terrestribúsque animalibus, gradi

Tertia cõsideratio.

Duplex finis hominis.

Obiectum intellectus.

Axioma. Aristo. 3. de Ani. tex. 59.

Naturale est homini operari secundũ rationem.

Homo animal politicum. 1. Poli. c. 2.

Ciuilium legum cõstitutio.

di. Hæc enim non sunt fines, sed opera media, quibus consequuntur finem, puta victum, vt viuant. Sed dicimus, finem esse & scopum, in quem nos natura produxit. Sicuti natura rei grauis est, moueri ad centrum: leuis, sursum ferri: Solis, illuminare: ignis, exurere. Nec ista est propositio, quæ persuaderi opus habeat, sed postulatio, quam dicunt dialectici, quæ ex ipsa diffinitione hominis statim liquet. Hoc enim ipsum pollet, animal rationale, quod animal in hoc natum, vt ratione viuat. Verumtamen ita est munus hoc nobis innatum à natura, vt tamen sensualitas nobis sit impedimẽto, ne semper id præstare possimus, ad quod nati sumus. Nam, vt in prima consideratione dicebamus, appetitus qui suopte ingenio præter rationis iussum impetu fertur in sua obiecta, aut rationem post se præcipitat, aut negotium, molestiamq; illi facessit renitenti. ¶ Sed hîc quispiam meritò percontetur. Si natura sensualitatis est contra rationem agere, & sensualitas ipsa in natura ineſt penitus hominis, cur non dicamus perinde naturale esse homini, agere contra rationem, atque agere secundum rationem? Ratio conspicua est, & manifesta. Nanque cùm operari secundum rationẽ competat homini ratione formæ, à suprem̃oque eius gradu, vnde sortitur speciem: agere autẽ contra rationem, obtingat ratione materiæ, nempè ab infimo gradu, cõmuni sibi cum brutis (quod est sensituum) meritò illud iudicatur esse ei simpliciter naturale, hoc verò naturale secundum quid, id est, secundum sensualitatem, simpliciter autem contra naturam. Tametsi, esse corporeũ, mortalem, sensituum, & talia, licet prædicentur ratione materiæ, quia tamen nihil præ se ferunt contra rationẽ, simpliciter enunciantur de homine. Atqui & in Paulo reperitur etiam genus hoc loquendi, vbi ait, Si autem quod nolo, illud facio, iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Id enim máli, quod succumbente ratione, volẽtes facimus, dicimur simpliciter nos facere: ea autem illecebra, quæ reuenire voluntate, est in concupiscentia, habitu nostra est propria, sed ipsius sensualitatis. Quam propterea suprà non appellauimus bonum naturæ, sed malum eius, & vitium, & morbum: vt infrà cap. 5. explicatius liquebit. Quæ etiam de re, virtutes omnes, etiam secundum philosophos, vt author est Augustinus 4. de Ciui. Dei, & S. Tho. 1. 2. q. 71. sunt secundum naturam homini: vitia verò vniuersa, contra naturam. Vnde 4. c. de diuino. Dionysius: Bonum, inquit, hominis est, secundum rationem esse, malum autem præter rationẽ. Et hæc de illo: siue bonis, qui viribus naturæ nr̃æ cõmensuratur. Est veruntamẽ finis nobis alter, virtutẽ, vitẽq; naturæ nostræ longius exuperãs, q̃ vt à nobis possit vel cognitione, nedum re ipsa, pertingi. Id cõsistit in Dei summè amati per facialem visionẽ comprehensione. Hæc enim (inquit veritas ipsa) vita æterna, vt cognoscant te Deũ verũ, & quẽ misisti IESVM CHRISTVM. Quod est, vt te in hac vita fide cognoscentes, spe appetant, charitate excolant, quibus te tãdem officiis deamatum videndo cõprehendãt. Est nanq; visio, præmium fidei: iuxta illud, Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: eademq; simul est, quę spem terminat, cõprehẽsio. Nam sic currite, inquit, vt cõprehendatis. Quare vt iustus hîc ex fide viuit, sanè dum spe eorum quę visurus est, iusta operatur, ita & beatus visione illic viuet, dum cõspectu speratã amanq; Dei satiabitur. Atq; adeò, vt vita hîc æterna à cognitione Dei exordium sumit, ita & illic cognitione perficitur. Sed nõ est hîc locus cõcertãdi, vtro in actu beatitudo consistat. Est veruntamen vterque, intellectus scilicet & voluntatis, necessarius: quod satis in præsentia nobis est.

Dubitatio.

Rom. 7.

Aug. 14. de Ciui. Dei.

Dionys.

Finis naturæ nostræ excellens.

Visio beans.

Iustus ex fide viuit.

Quæna officia homo in puris naturalibus præstare posset. Cap. IIII.

PER hæc cõmunita nobis via est, ad inuestigandum, quid homo ille naturaliter posset, quidq; minimè, si auxilio esset gratiæ destitutus. Hoc enim propositum nobis est de singulo hominis statu disserere. Quod per tres hîc conclusiones, ex præfatis tribus considerationibus appendentes, constabit facilè. Prima. Posset tunc ille homo solo generali auxilio Dei suffultus, & vnam primam rerum conditricem causam nosse, & ea quæ naturale ius de officiis, virtutibúsque humanis, docet tum per noscere, tum etiam quandoque vsu & more præstare. Neque verò est, vt velimus in præsentia conclusionem hanc ex omnibus suis causis demonstrare. Nam cùm de hoc homine quem fingimus, nihil, vel in sacra pagina, vel apud S. Patres scriptum sit, commodiùs elucidabitur capit. 20. vbi de homine in originali culpa, eadem aliùs repetenda est nobis quæstio. Modò interim satis fuerit, rationem naturalem subijcere. Quæ quantum ad cognitionem, talis est. Natura est effectarum rerum, vt suas quæque causas repræsentent, ingenitúmque est homini (vt paulo antè dicebamus)

ex præ

ex præsensis affectis causas timari: qua ratione sunt causæ. Cùm ergo Deus prima sit rerum omnium, quas sentiamus, causa, & supremus finis, poterit homo ad eius notitiam per hæc visibilia promoueri. Attamen considerandum est, quòd cùm Deus nihil agat in rebus quatenus trinus, sed quatenus vnus (quoniam vt dictum est à theologis, opera trinitatis indiuisa sunt extrà) non cognoscitur ex rebus inquantum trinus, sed inquantum vna summa causa, & finis, vnde omnia dimanant, & quo omnia, suo quodq; modo & ordine, appetitu tendunt. Et hoc est quod ait Apostolus inter obiurgandum philosophos. Quia quod notum est Dei, id est, acumine naturali de Deo est cognoscibile, manifestum est illis. Deus enim illis manifestauit. Et quòd loquatur de manifestatione per lumen naturæ, planè liquet ex eo, quod sequitur. Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus & diuinitas. Hæc enim sunt, quæ de Deo per creaturas patefacit naturæ radius: nempe, vt sit vnus, sempiternæ virtutis, sapiens, bonus, & cætera quæ hæc mundi machina mole sua, ordine, & pulchritudine, confitetur de illo & prædicat. Cœli enim enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum. In quibus proinde philosophi naturales Deum opt. maximum speculati sunt. Neque id tantùm de Deo agnouere, sed cuncta propter hominem esse, & moueri: hominem verò propter primam causam, quæ est summus omnium finis. Et ideo causæ illi supernæ obedientiam, & rebus bene gestis cultum ab homine deberi. Atque eadem luce naturali discernere homo ille potuit inter bonum, & malum: honestum, & turpe: illaque prima vitæ humanæ elementa notissima cernere. Id facias aliis, quod tibi vis fieri: idque ne facias, quæ neque velis tibi. Poterátque demum nosse hominem esse animal politicum, officiaq; iubinde alios aliis debere, quibus pax, tranquillaq; Respublica inter eos consisteret. Ex hoc priori membro conclusionis de cognitione, consequens & alterum fit. Sanè quòd valeret homo ille in puris naturalibus, quanuis originali, seu iustitia, seu culpa semota, solo nutu generali Dei opus aliquod honestum quandoque efficere, & quod esset (vt aiunt) moraliter bonum. Enimuerò cognitio rerum agibilium non est à natura sua, nisi propter opus, vt 2. Ethic. autor est Aristoteles, ergo si potens erat homo vi intellectus iudicare bonum honestum, poterat etiam & illud per voluntatem nonnunquàm amore prosequi, & more præstare: saltem quatenus ordinatur in finem à natura præscriptum. Item homo (vt paulò antè dicebamus) natura sua est animal rationale, id est, aptum natum secundum rationem viuere: ergo potest id quandoque vi & viribus naturæ suæ consequi. Est enim persuasu impossibile, vires inesse sensualitati expugnandi rationem, nullam tamen suppetere virtutem à natura homini, vt ratione vicissim superet sensualitatem, cùm hoc maximè (vt dicebamus) naturale sit homini, illud autem contra suam naturam. Hanc præmeditationem substerpimus aduersus illos, quorum caput fuit Gregorius Arimi. qui inficiantur, posse hominem absque auxilio speciali Dei, vel cognoscere sufficienter, vel efficere bonum opus morale: propterea quòd necessarium sit, vt referatur in Deum, quod fieri nequit naturaliter. Hoc est enim hominum haud oculatè distinguentium inter finem naturalem, & finem supernaturalem hominis. Idem enim auribus exhibet, opus moraliter bonum, quod opus bonum commensuratum naturali fini, id est, quod fit tantùm propter honestum. Nam honestum ipsum, nisi mala circunstantia vestiatur, suapte natura, virtute refertur in Deum. Præsertim quia potest naturaliter actu etiam in ipsum referri, quatenus ex creaturis potest naturaliter cognosci esse vltimus finis naturalis: quod operi moraliter bono satis est. Miraculum enim esset, quòd facultas adesset naturalis rebus cæteris tam inanimis, quàm animantibus obtinendi suos ipsarum fines, & tamen dignissimo animalium homini non suppeterent à natura sua vires, vt certo in moribus præscripto fine quandoque potiretur. Sanè vero Paulus eo facit philosophos inexcusabiles quòd cùm Deum cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt: igitur propterea fuerunt inexcusabiles: quòd si opera moraliter bona (vt ius naturæ ostendebat, eiusdemq; erat facultas) fecissent, Deus tunc specialiori fauore & auxilio illis succurrisset, quos illos sibi reconciliaret. Sed sunt nobis hæc latius cap. 20. differenda, & ideo supersedendum est hic, vbi tantùm iacimus fundamenta naturalia. ¶ Supponimus huic tamen conclusionem secundam, Non quiuerat homo ex puris naturalibus, totum naturæ bonum perficere, id est, vbicunque opus esset, bene moraliter agere. Atqui huius se ratio protinus profert. Nam cum homo (vt dictum est) etiam in puris naturali

Deus agit inquantum vnus.

Toleta. 6. can. 1.

Rom. 1. Act. 14. c. & c. 17. f.

Pfal. 18.

Notitia philosophorum de Deo.

Secundum membrū cōclusionis.

1. Ratio. Aristotel. 2. Ethic. c. 3.

2. Ratio.

Gregor. Arimi.

Opus moraliter bonū. Cōclusio 2.

turalibus in continuo esset duello sensualitatis aduersus rationem, necesse esset rationem, non quidem semper, sed tamen sæpè succumbere hosti, nisi diuinitus suppetias haberet. Nec solùm propter sensualitatis pugnam, verùm & propter imbecillitatem corporis, quod licèt obediat obsequio despotico, tamen fatigatur, & lassum non potest ad nutum parere rationi. Quocirca posset homo vnum aut alterum præceptum naturæ seruare, nõ quidem vt amicitiam Dei commereretur (de qua re statim dicturi sumus) sed quantum ad substantiam operis, vt per bonum opus morale, peccatum euitaret. Sed neque id posset frequenter vt cap. 22. sumus latiùs expressuri. Atqui experimentum huius latissimè patet in ijs, qui sunt extra gratiam Dei, & potissimùm in infidelibus, qui à numine deserti, per vniuersa vitiorum præcipitia corruunt. ¶ Tertia denique Cõclusio 3. conclusio & assertio de nostro isto homine est hæc. Neutiquam poterat, etiam si nulla præcessisset culpa, vel naturali acumine intellectus apprehendere, vel suis viribus assequi summum illum, felicissimumq; finem, ad quẽ creatus est. Assertio hæc facilis est, quæ ratione naturali demonstretur. Finis enim ille extra, supraq; omnem lineam est, & ordinem naturæ conditæ: eò quòd Deus infinitus sit, omnis autẽ creatura, limitata, ab illaq; adeò perfectionis abysso infinitũ distans. Vnde (quod ad cognitionem attinet) sicuti sensus ad vniuersaljum cognitionem & spiritualium non protenditur, eo quòd sit potentia materialis, & idcirco inferioris ordinis, ita nullus creatus intellectus, vt pote qui finitus sit, immensam illam substantiam potest per se, qualis ipsa est, cognoscere. Et (vt angelum interim mittamus) de homine perspicacior ratio est. Nam cùm non possit nisi per sensibilia ad diuinam cognitionem conscendere, & sensibilia hæc, non nisi quatenus vnus est, Deum ipsum nobis ostendant, nõ potest homo naturaliter trinitatem, & quæ sunt personarum propria (in quibus cognoscendis summa illa felicitas posita est) mentis intuitu cernere. Quinimo neque anima corpus exuta, neque incorporea intelligentia; eò quòd sint limitatæ virtutis. Veritatis huius firmum testimonium est in Esaia, Esai.64. A seculo non audierunt, neque auribus perceperunt: oculus non vidit Deus absq; te, quæ præparasti expectantibus te. Cùm enim humana omnis notitia rerum, aut disciplina per auditum, aut inuentione per visum acquiratur, & comparetur, significantissimè explicuit propheta, quàm non sit humanæ facultatis diuinæ illius substantiæ conspectus. Sed ne quis comminisceretur, posse, hominem vel animo illam contemplari, adiecit diuinus Apostolus, Neque in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Dominus ijs, qui diligunt illum. 1.Cor.2. Quod ille dixerat, expectantibus, expressit hîc per, diligentibus. Dilectio enim proximũ est, iustúmque æternæ felicitatis meritũ, si modò gratia Dei præueniatur. Subdit verò. Nobis autem reuelauit Deus per Spiritum sanctum. Sanè vt admoneret, id, quo per naturam subuehi non valemus, numine nobis obuenire. Porrò hæc causa philosophis fuit vt cùm summa ingeniorum culmina longissimo vsu & arte percoluerint, summámque hominis felicitatem fuerint tam improbè perscrutati: tamen id tantùm assecuti sunt, quòd practica quidem beatitudo in vsu virtutum, speculatiua verò in substantiarum contemplatione separatarum collocaretur. At qualisnam esset contemplatio illa futura, neque sunt vsquã suspicati. Vnde Apostolus de CHRISTO, Rex, inquit, regum est, & dominus dominantium: qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, nec videre potest: scilicet naturaliter. Propterea enim appellat illam lucem inaccessibilem; quia soli immortali Deo est peruia, & illis, quos ipse immortalitate donauerit. Quòd si cognitio illius inaccessæ lucis vbi finis noster actionúmque nostrarum scopus abditus est, nequaquam nobis est naturaliter possibilis, & homo, nisi scopum nouerit, nullum illuc intendere, referréque potest officium: ratione naturali colligitur, non esse in hominis facultate positum, vt ineffabile illud præmium vllis possit officijs, aut rebus gestis promereri. Quantacunque ergo homo ageret naturaliter bona opera, nullum tamen esset quoquo pacto meritũ, vel amicitiæ vel gloriæ Dei. ¶ At verò obuiam hîc forsan nobis quispiam veniat, quòd felicitas illa suprema, finis sit potiùs noster dicẽdus naturalis, quàm supernaturalis. Finis enim naturalis cuiusq; rei est, in quem appetitus naturalis propensus tẽdit: appetitus autem naturalis noster inclinatur & fertur in illam inæstimabilem felicitatem: quia illucusque quiescere non potest: ergo est finis noster naturalis. Sunt in schola etiam S. Thomæ, qui super q. 2. primæ partis distinguunt, quo modo finem illum appetat homo naturaliter. Nam si homo, aiunt, consideretur in suis naturalibus ante lumen fidei, falsum est: quoniã neque potest naturaliter cognosci, neque appetitus ferri in incognitum. Si tamen

Philosophi non cognouerunt verã felicitatem.

1.Tim.1.

An felicitas cœlestis sit nobis naturalis.

Ex Arist.2. ca.li.de sens.

Caietanus.

conly

consideretur perfusus lumine fidei, scopum illum indicantis, tunc verum est, humanum appetitum continuò illuc naturaliter intendere. Isti veruntamen huc fermè declinant, quòd sit finis ille supernaturalis. Etenim si non potest ab homine concupisci ex suis naturalibus, nisi præ habita cognitione supernaturali, pòtiùs censetur supernaturalis finis, quàm naturalis. Et tamen non eneruant efficaciam argumenti. Nam quanuis (vt terminis scholarium vtamur) nequeat homo actu elicito cupere illum finem, nisi præuia cognitione fidei ipsum reuelantis, si tamen appetitio accipiatur pro inclinatione ipsa, & pondere naturali (quemadmodum graue, dum quiescit, appetit centrum mundi) profectò appetitus naturalis omnium hominum, etiam illorum, quibus lux fidei nondum illuxit, suapte natura illuc fertur. Cuius firmum testimonium est, quòd quantocunque potiatur homo optato bono in rebus conditis, nullibi tamen quietus est, esseve potest, quoad æterna illa visione fruatur. Vnde confessio illa Augustino in mentem venit, Fecisti nos Domine ad te, & inquietum est cor nostrum, donec perueniat ad te. Profecto ita censeo, quòd finis ille simpliciter sit nobis naturalis. Neque definierim finem naturalem esse illum, quem possimus naturaliter assequi, sed illum, quem appetimus naturaliter. Et quanuis non valeamus naturaliter pernoscere, illud esse summũ bonum, quo beandi, satiandique simus; inquietudo tamen ipsa humani animi, nullibi citra illum statum requiescentis, fidem abundè facit, illum esse finem nostrum naturalem. Aliàs nullus esset vltimus finis appetitus humani: quod esset dictu absurdum. Inest ergo nobis à natura appetitus in genere ad bonum, veluti est in materia appetitus ad formam. Attamen differt quòd materia sub nulla quiescit forma, quin aliam appetat: animus verò noster nullo contentus est bono, citra illud summum: in quo tandem requiescit. Huius videtur esse opinionis Scot. in 4. d. 49. q. 10. vbi ait quòd appetitus naturalis semper & perpetuò & summè fertur in summam beatitudinem in particulari: licèt actu elicito id non possit citra supernaturalem cognitionem. Et eadem est (ni fallor) sententia Sanct. Thom. eadem q. 12. citata, articulo 1. vbi ait, quòd inest homini naturale desiderium cognoscẽdi causam, cùm intuetur effectum: & ex hoc admiratio in hominibus consurgit. His enim verbis edocet, perspectis effectibus, naturale desiderium nostrum excitari intuendæ in se causæ. De illa enim cognitione per essentiam erat illic sermo. Et 3. contra gen. cap. 50. multis confirmat, inane esse desiderium naturale, nisi Deum homo videre posset. Quin adiecerim ego desiderium illud naturæ nostræ, quod in prologo metaphysicæ agnouit Aristot. vbi ait, Omnis homo naturaliter scire desiderat, illic omnino expletum iri (vt est in Propheta) vbi apparuerit gloria Dei. Vt ergo rem concludamus, haud negandum est, finem illum esse nobis naturalem respectu appetitus, sed est nihilominus, si assecutionem eius spectes, supra vires naturæ nostræ. At verò est aduersus hanc sententiam argumentum minimè debile. Nemini vnquam natura ad finem aliquem appetitum ingenerauit, cui non simul suffecerit organa & potundi facultatem, vt oculatè cernere est in animalibus, vbi sua sunt cuique fini & operi destinata membra. Vnde Aristot. in 2. cœli, Si haberent, inquit, cœlestes orbes vim progressiuam, natura dedisset eis organa opportuna. Cùm ergo homo à natura non habeat virtutem, & potestatem promerendæ, adipiscendæque illius beatitudinis, consequens fit, vt neque habeat naturalem appetitum. Aliàs hominem fecisset præ inferioribus creaturis truncum & mancum, atq; adeò peius cum eo egisset, quàm cum cæteris. Ad hoc autem facilè respondetur, magis exinde effulgere celsitudinem humanæ naturæ: quòd cùm nulla possit esse natura creata, quæ vlla sit proportione ad assequendam felicitatem illam, quæ exuperat omnem sensum: nihilo secius angelica & humana ad imaginem Dei conditæ, illum haberent pro fine vltimo: & vbi natura nostra deficiebat, illic præstò esset nobis Deus, paratissimus subuenire, nisi nosipsi renuerimus. Porrò si verum est dictum Arist. 3. Ethic. quòd ea quæ per amicos possumus, per nos quodam modo possumus, non est cur non dicamus, nos etiam posse & amicitiam cum Deo inire, & eius perfrui conspectu: siquidem tam nobis Deus promptus est, per Christum seruatorem nostrum suppetias ire. Neque illud Arist. in lib. de cœlo, contra nos facit: tum quia non dicit, quòd si orbes cælestes haberent inclinationem ambulandi, haberent organa. Sed si haberent vim: in nobis autem non est abundè vis ad beatitudinem illam, sed inclinatio: tum etiam, quia ipse nihil de mysteriis fidei supernaturalibus nouit. Igitur, vt dictorum epilogum faciamus, qui causam originalis iustitiæ inspicere optat, qui hominis lapsi orbitatem & impotentiam, qui gratiæ denique necessitatem in sua radice perpendere,

Homo pondere naturæ fertur in felicitatem supremam.

Aug.

Sententia authoris.

Finis naturalis quis sit.

Scot.

S. Tho. 1. p. q. 12.

Argumentum.

Aristot. 2. cœli.

Responsio.

Aristote. 3. Ethic.

Epilogus.

pendere, hæc tria asserta de homine in puris naturalibus ante oculos constituat. Nempè quòd nudæ naturæ hominis potestas est, quauis semota culpa & gratia, per generale auxilium, bonum aliquod in genere morum naturale facere: quoniam animal est rationale: non tamè valet diu in eiusmodi bono durare, quin sæpè cadat, propter pugnam sensualitatis, & corporis imbecillitatem. Nihil tamen prorsus potest, vel facere, vel velle, vel cogitare, quod sit meritum amicitiæ aut gloriæ Dei, propter infinitam eius excellentiam. Quin verò tertiũ hoc fundamentum, quanquam ratione hac naturali supra nixi simus fulcire, minoris tamen est certitudinis, quàm ratio vlla naturalis. Ob idque cuiuscunque sit ratio ponderis, hoc tamen fixum est Christianis & firmum, tanquam fides catholica, Pura quòd in diuinum consortium nemo, nisi gratuita eius bonitate, admittitur: iuxta illud, Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum. Et, Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum est. Et id genus plurima, quæ capit. vltim. 2. lib. copiosius congesta diluciduamus.

Christianorum confessio.

De statu hominis in iustitia originali. Cap. V.

EX his facilis gradus est ad illum felicem statum intelligendum, in quo fuit conditus primus homo. De quo primum omniũ concors est, tam priscorum patrum, quàm posterorum theologorum sententia, creatum fuisse in iustitia originali: an verò fuerit creatus in gratia, & amicitia Dei, non ita conuenit inter omnes. Vnde consequens fit, vt neque de ratione ipsa & diffinitione originalis iustitiæ consentiant vniuersi. Sunt enim inter theologos, qui negant angelos fuisse creatos in gratia, & pari coniectura, primum hominem. Hæc sententia placuit Guillelmo Altisiodorensi, & Hugoni de Sanct. Victore, lib. 1. de sacra. p. 6. Eandem secutus est Alexander de Ales, 2. p. q. 96. & Bonauentur. & Scot. d. 29. libr. 2. & Marsilius d. libr. quæstio 17. & alij. Sunt verò contrà, quibus pars affirmatiua magis probatur. Quorum fuit antiquus Præpositiuus, & Sanct. Thom. 1. p. q. 95. Duran. libr. 2. d. 29. & alij minim pauci. Et planè existimo fuisse opinionem Augustin. Scot. ergo & reliqui suæ classis aiunt Adam in sola originali iustitia fuisse creatum, absque gratia gratum faciente. Sed Sanct. Thom. & reliqui in ea sunt sententia, vt credant in gratia & iustitia fuisse conditum. Quinimò iustitiam illam ita à gratia pendere, vt fuerint vel inseparabiles, vel forsan (vt postea explicabimus) res vna eadémque. Primum autem qui rationem originalis iustitiæ dilucidè nosse cupit, respiciat oportet ad duos illos defectus, quos proximo capitulo, in nuda natura hominis exponebamus. Primus enim erat, quòd in ordine ad finem, qui commensuratus est naturæ nostræ, scilicet operari secundùm rationem, pateretur homo ille per magnam difficultatem: tum propter concupiscentiam ad malum declinem; tum propter infirmum, & imbecille corpus. Secundus defectus erat, quòd per nullum opus naturale, quantumcunque & qualecunque genere suo esset, commereri posset amicitiam Dei. Authores ergo prioris opinionis, separantes iustitiam à gratia, constituunt iustitiam originalem tantùm esse sanitatem naturæ, aduersus priorem defectum, gratiam verò debuisse, aiunt, recipi in illo statu, sicut in nostro per auxilium Dei, homine cooperante. Sed Sanct. Thom. ait, vtrunque beneficium hominem suscepisse in sua conditione: & ad operandum rationem, & ad vitam æternam promerendam. Igitur nomine iustitiæ originalis, secundùm vtranque opinionem, non venit specialis virtus, quæ inter cardinales adscribitur, vnicuique ius suum tribuens: neque verò talis iustitia, quali nunc iustificamur, quæ est gratia remissionis peccatorum. Sed iustitia originalis, est rectitudo quædam totius hominis: nempe corporis ad animam, & appetitus sensitiui ad rationem. Quæ verbo illo Ecclesiast. 7. designatur: vbi scriptum est, Fecit Deus hominem rectum. Nempe vt sensualitas nullam rationi molestiam inferret, neque corporea membra defatigarentur, vbi vellet illis homo vti: atque adeo ratio nunquam interturbata, continenter esset Deo intenta. Et quoniam per originem iustitia illa, tum recepta fuit Adæ, & tum etiam transfundenda erat in posteros, originalis dicitur. Qua modo ratione contraria culpa, originalis quoque appellatur. Differt tamen inter præfatas opiniones, quòd secundùm Scotum & suos, iustitia non faceret rationem esse ita Deo intentam, quasi esset homo per illam ad amicitiam Dei subleuatus: hoc enim munus est proprium gratiæ: verùm eatenus intenta, quatenus in Deum naturaliter fertur natura nostra. Vnde Scot. donum, inquit, illud iustitiæ non

Duæ opiniones de primo statu hominis.

Ratio originis iustitiæ.

Ecclesiast. 7.

Vnde dicitur originis.

Differentia opinionum.

Scot.

oportet

oportet fuisse principium meriti: sed erat comparatione ad gratiam excedens, & excessum. Excedens quidem, quia per illud firmius voluntas coniungebatur Deo, quàm per gratiam: siquidem nullam patiebatur molestiam à sensualitate, nec grauedinem à corpore. Gratia verò simpliciter est excellentior, eo quòd ipsa coniungit fini, vt bono supernaturali, & vt supernaturaliter per meritum attingẽdo: non sic donum iustitiæ: quod tantùm coniungebat illi bono, vt conuenienti, & delectabili. Hæc Scot. At Sanctus Thomas in illo verbo Eccles. 7. Fecit Deus hominem rectum, agnoscit integram rectitudinem, sanè qua Deo homo subiectus esset per gratiam, ideóque vires inferiores rationi, & animo corpus. Hæc sunt in præsentia paulò fusiùs, tum sacrorum elogiis, tum rationum probabilitate perpendenda. Atqui illud quidem prius, quod commune est Patribus omnibus & theologis: nimirùm de iustitia originali. Nullus enim in diuinis eloquiis apertus videtur esse locus, non solùm quò possit constitui iustitia illa originalis, verùm, quò mentio fiat illius aliqua. Cùm ergo quæ super naturam sunt, ex sola sacra scriptura sint stabilienda, videtur iustitia illa absque vllo firmamento conficta. De hominis nanque creatione, id penitus legimus, quòd effecerit eum Deus, ad imaginem & similitudinem suam, & quòd posuerit eum in paradiso voluptatis: imago autem & similitudo, ex vi sensus literalis, id tantum adfert intelligentiæ, quòd fuerit ratione, & libero arbitrio insignitus: paradisus autem voluptatis, ad vitam prorsus corpoream pertinebat. Igitur cùm natura brutæ sensualitatis sit, præter rationem, prætérque modum vllum, impetu ferri in sua obiecta, naturáque sit voluntatis, condelectari sensibilibus voluptatibus: vnde colligitur, quòd ita fuerit vel sensualitas refrænata, vel voluntas ab eius incursione libera, vt in illo statu, summa illa tranquillitate frueretur homo. Et eodem fermè modo hæsitabit quispiam de peculiari opinione Sancti Thomæ, & aliorum astruentium fuisse etiam creatum in gratia. Ad hæc nihilominus respondetur, quòd quanuis in sacra pagina non tam extet expressa fides de iustitia originali Adæ, quàm de originali culpa nostra (hanc enim Paulus patenter enunciat, vt postea patescet) non tamen caret fundamento scripturæ diuinæ: iuxta Sanct. Patrum expositionem. Atque eadem testimonia, quibus statuitur iustitia originalis, simul & illi sententiæ suffragantur, quòd iustitia, vel fuerit ipsa gratia, vel fuerit eiusdem individuus comes: quamobrem vtrumque vnà corroboramus. Locus ipse imprimis ex Genesi modò citatus, quanuis non id fortè rigore sermonis, bono tamen intellectu, non modò significat hominem, cum ratione & voluntate fuisse creatum, sed cum ipsis etiam eisdem potẽtiis inclinatis ad bonum, & ad Deum ipsum. Etenim cùm Deus vniuersis quæ plasmauit, indiderit suiipsius affectum & inclinationem: atque adeò omnia fecerit sibi, pro cuiusque gradu & modo amica, hominem, quem ad sui imaginem & similitudinem, suíque consortij capacem efformabat, verosimillimum est, vt produxerit, non solùm cum omni propensione ad se, & asque vlla declinatione ad malum (quo secundum authores primæ opinionis completur ratio iustitiæ originalis) verùm & sibi fecerit amicum, quod ad gratiam attinet, quam Sanctus Thomas, & alij rationi eiusdem iustitiæ adiungunt. Vnde Eccles. 17. Deus, inquit, creauit de terra hominem, & secundum imaginem suam fecit illum, & secundum se vestiuit illum virtute, id est, gratia & charitate sui. Et Paul. ad Col. 3. Expoliantes vos veterem hominẽ cum actibus suis, & induentes nouũ, eum, qui renouatur in agnitionem, secundum imaginem illius, qui creauit eum. Vbi renouationem per gratiam, appellat renouationem imaginis, in qua creatus est homo. Atqui ex altero loco paradisi voluptatis, sumitur etiam argumentum. Cùm enim locus sit indicium locati, paradisus voluptatis, præ se fert, in summa felicitate positum fuisse hominem, quæ extra conspectum Dei sub cœlo esse potest. Talis autem felicitas esse nequiuerat, vbi caro insultaret contra rationem, sanè ex cuius conflictu, non poterat non extare homini, tum periculum, tum etiam grauis molestia. Tertius locus, atque adeò in hac causa vsurpatissimus, est ille Eccles. 7. Fecit Deus hominem rectum, & ipse se infinitis immiscuit quæstionibus. Vbi quæstionum voce designantur perplexitates omnes, & anfractus huius vitæ, quæ nobis ab ægritudine corporis accidunt. Ex quo colligitur, in ea rectitudine rationis fuisse creatum, vbi nulla esset à sensualitate perturbatio. Quod intelligunt doctores nomine iustitiæ originalis. At verò in expositione huius loci incipiunt dissentire supradictæ opiniones. Alij enim dicunt fuisse creatum rectitudine duntaxat, relata ad finem naturalem, quæ est operati secundum rationem, & ad Deum (vt ait

S. Thom.

Vix apertus est locus de iustitia originali.

Gen. 1. & 2.

Constabilitur sententia de iust. orig.

Testimonij primi iusti. orig.

Eccles. 17.

Col. 3.

Testimonij secundum.

Testimonij tertium.

Dissidium doctorum.

(vt ait Scotus) tanquam bonum conueniens, & delectabile. At S. Thom. & cæteri interpretantur de perfecta rectitudine, quæ complecti tur amicitiam Dei. Operæpretium ergo fuerit verba S. Tho. sublicere, 1. p. q. 95. quę sunt hęc:

S. Thom. 1. p. q. 95. ar. 1.

Quidam dicunt, quòd primus homo non fuit creatus in gratia: sed tamen postmodùm gratia fuit sibi collata, antequàm peccasset. Plurimæ autem sanctorum authoritates attestantur hominem in statu innocentiæ gratiam habuisse. Sed quòd fuerit conditus in gratia, vt alij dicunt, videtur requirere rectitudo ipsa primi status, in qua Deus hominem fecit: secundum illud Eccles. 7. Deus fecit hominem rectum.

Eccles. 7.

Erat enim rectitudo secundum hoc, quòd ratio subdebatur Deo: rationi verò inferiores vires, & animæ corpus. Prima autem subiectio erat causa & secundæ & tertiæ. Quandiu enim ratio manebat Deo subiecta, inferiora ei subdebantur, vt August. dicit, Manifestum est autem, quòd illa subiectio corporis ad animam, & inferiorum virium ad rationem, non erat naturalis. Alioquin post peccatum mansisset: cùm etiam in dæmonibus data naturalia post peccatum permanserint: vt Dionys. dicit, 4. cap. de Di. no. Vnde manifestum est, quod & illa prima subiectio, qua ratio Deo subdebatur, non erat solùm secundum naturam, sed secundum supernaturale donum gratiæ. Nõ enim potest esse, quod effectus sit potior, quàm causa: vnde Augu. dicit, 13. de ciui. Dei, quòd postea quã præcepti facta transgressio est, confestim gratia deserente diuina, de corporum suorum nuditate confusi sunt. Senserunt enim motum in obedientis carnis suæ, tanquam reciprocam pœnam inobedientiæ suæ. Ex quo datur intelligi, si deserente gratia, soluta est obedientia carnis ad animam, quòd per gratiam in anima existentem, inferiora ei subdebantur. Hæc S. Thom. Vbi in verbo illo, Fecit Deus hominem rectum, agnoscit gratiam & amicitiam, qua homo cum Deo copulabatur, ex qua reliquæ deriuabantur rectitudines. Portò autem hoc primùm hîc notandum est, quòd quamuis quidam hîc interpretes dicant doctrinam S. Thomæ non esse, quòd iustitia originalis fuerit idem quod gratia gratum faciens: sed quòd gratia erat radix iustitiæ, forsan alia est mens S. Thomæ. Nempe quòd iustitia originalis nihil aliud fuerit, quàm gratia maioris hac parte dignitatis, quàm gratia nostra: nempe quæ nõ modò hominem faceret gratum Deo, sed sensualitatem compesceret, & corpus roboraret in obsequium rationis: vt tranquilla voluntas subderetur Deo. Idque videtur esse planè ex

Iustitia origi. eadẽ res quæ gratia Caieta.

sententia Augustini. Ex quibus verbis concludit sic Sanctus Thomas. Ex quo datur intelligi, si deserente gratia, soluta est obedientia carnis ad animam, quòd per gratiã in anima existentem inferiora ei subdebantur. Per gratiam, inquit, per eam nimirum, qua ratio subdebatur Deo. Quapropter prima 2. quod de gratia sentit, quæstione 110. id est de iustitia originali adstruxerat quæstio. 83. nempe quòd sit habitus *inhærens essentiæ animæ*. Et 1. pri. quæstio. 95. ait, quòd rectitudo voluntatis in ordine ad Deum, est quasi formale in iustitia originali: rectitudo verò aliarum potentiarum, est quasi materiale. Vbi sentire videtur, eiusdem fuisse habitus, tres illas rectitudines constituere. Ac denique cùm modò nobis in remissione peccatorum non restituatur iustitia originalis, sed gratia. ipse in 2. sententia. distinctio. 32. quæstio. prima ait, quòd restituitur nobis iustitia originalis in baptismo, quò ad formale: quod in sententia, perinde est ac si dixisset: Restituitur gratia, illam habens virtutem, qua nos Deo gratos reddit, non tamen eam, qua vires tunc inferiores subiectebat superioribus. Subnotabimus tamen locum capit. sequenti: vbi videtur sentire iustitiam distingui à gratia. Ob idque nihil moror, fuerint ne idem habitus, dum modò fuerint inseparabiles: ita vt quia homo fuit creatus in gratia, fuerit etiam in iustitia: & quia perdidit gratiam, expoliatus quoque fuerit iustitia.

Iustitia & gratia inseparabiles.

Mox aduertendum est, quòd secundùm neutram opinionem, negandum est, quin Adam ante peccatum habuerit gratiam: vt hîc adnotat Sanctus Thomas propter plurimos sanctorum authoritates, id attestantium. Sed notandum est demum, vt opinio Sancti Thomæ fuerit August. Siquidem confirmat suam sententiam ibius testimoniis 13. de ci. Dei. Et quoniam omnes fatentur eandem fuisse conditionem angelorum & primi hominis, expressè etiam citat eundem lib. 12. vbi ait, quòd Deus simul erat in angelis, condens naturam, & largiens gratiam. Adde quòd de corrept. & grat. cap. 10. vbi tractat de rectitudine, qua creatus fuit Adam, æquiparat angelis hominem: dicens, quòd sicut illi fuerunt beati, id est, in gratia Dei, antequam caderent: in qua, nisi per liberũ arbitrium cecidissent, fuissent per gloriam confirmati, ita Adam creatus fuit in beatitudine, vt posset non peccare, in qua translatus in cœlum, fuisset confirmatus, si in illa perseuerasset. Nunquam autem eum appellasset beatum absq; gratia Dei. Et cap. 11. exponens quomodo iuxta verbum Eccles. Fecerat Deus hominem,

Sententia August. desti.

nem, rectum, ait, quòd dederat ei bonam voluntatem: in illa quippe, inquit, eũ fecerat, qui fecerat rectum. Bonam autẽ voluntatem nusquam Aug. appellat extra charitatem. Quin vero nomen ipsum rectitudinis, atq; adeò nomẽ iustitiæ originalis, præ se manifestò ferunt gratiam & amicitiam Dei. Nam quis rectus dici potest, nisi qui intentionem in eum habet fixam, qui finis est summus noster? Quæ autem iustitia, nisi in ordine ad Deum, qui prima regula est vitæ nostræ? re vera in sacris biblijs, nulla alia simpliciter censetur iustitiæ nomine, nisi qua iusti sumus apud Deum, vt ex Paulo Ro. 4. colligitur. Neq; iustitia originalis quicq; deterit aut minuit de ratione iustitiæ, sed potius auget: quare & gratiam in se includit. Ad hæc Aug. in Enchir. cap. 104. Primum, inquit, hominem Deus in ea salute, in qua conditus erat, custodire voluisset, eumq; opportuno tẽpore sine interpositione mortis ad meliora perducere, si præscisset perpetuam voluntatem, in qua factus erat, habiturum. Profectò nomine salutis absque vlla dubitatione, intelligit gratiam & amicitiam Dei. Postremus autem locus, vnde fides constabilitur iustitiæ originalis, ille ipse est, vbi nos Paulus erudiuit de culpa originali. Estq; argumentum huiusmodi. Primo peccato Adæ, omnes peccauimus, vt habetur Rom. 5. quod de nullo alio peccato, vel eiusdem Adæ, vel aliorum patentum affirmatur: ergo aliquod tunc donum diuinum & beneficium natura nostra perdidit, quod pro omnibus nobis Adam receperat, aliàs cur magis illo delicto deliquisset tota natura, quàm peccatis aliis? Illud autem beneficium, esse non potuit aliud, quàm rectitudo naturæ, & possibilitas non peccandi. Cùm ergo causa peccandi, nobis præcipua sit pugna carnis cum ratiõe, fit, vt homo fuerit creatus absq; illa rixa, ne cũ peccaret, inde prætexeret sibi excusationem. Illud autem beneficium ratione superius dicta, dicitur originalis iustitia. Et confirmatur argumentum ex eo quod ait Paulus, mortem per transisse in omnes homines, propter peccatũ Adæ, in quo omnes peccauerunt: mortis enim vocabulo, omnis corruptio carnis subijcitur: porrò verò appetentia sensus aduersus rationem, corruptio quædam carnis est: nulla ergo erat talis ante peccatum. Cùm ergo illa sit homini naturalis (vt cap. 3. explicuimus) colligitur, cum dono aliquo supernaturali iustitiæ, fuisse hominem creatum ad comprimendam sensualitatem, continendámque intra rationis metas. Idem nobis suggerit Paulus Roma. 7. vbi conquestus de conflictu carnis aduersus spiritum, subdit: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? huc nimirũ alludens, quòd nisi corpus factum esset mortale per peccatum, nunquam suborta fuisset repugnatio illa carnis aduersus spiritum. Cuius vel illud testimonium est, quòd ab ipso statim momento peccati cœpit homo de pudendo motu carnis erubescere. Egregiè ergo Aug. confert mortalitatem, & immortalitatem, cum possibilitate peccandi, & possibilitate non peccandi: atque adeò probat Adam fuisse creatum in iustitia originali, quæ erat possibilitas non peccandi, ex eo quod habebat tunc possibilitatem non moriendi. Tractat enim quæstionem hanc expressè de corrept. & gratia, cap. 10. & duobus subsequentibus, qualis scilicet fuerit creatus. Et respondet quòd sicut est duplex immortalitas, altera, qua poterat homo non mori; altera, qua non potest mori: quarum primam habuit Protoplastus in statu innocentiæ, atque alteram habituri sumus omnes in gloria: ita est duplex impeccabilitas. Prima, qua potest homo non peccare, & in illa creatus fuit homo quando creatus est rectus: altera verò, qua non potest peccare, & illa erit nobis in patria communis cum angelis. Per peccatũ autem, vt amisit immortalitatem, ita amisit impeccabilitatem, id est, possibilitatem non peccandi. Et quoniam lucta carnis aduersus spiritum, causa est peccandi, cõcludit, quòd homo in illo statu nũquam pateretur talem rixam, sed eam incurrimus per peccatum Adæ. Eandẽ veritatẽ cõstituit cõtra Pelagiũ Hyp. lib. 3. dicens, quòd nunc non sufficit homo per liberũ arbitriũ implere quod velit. Sed id potuit Protoplastus, cum voluntas sana erat ante culpam: per quã culpam homo perdidit illam possibilitatẽ; & paulò inferius, Deus, inquit, fecit hominem ab initio, & reliquit eum in manu consilij sui. Et subdit: Quid est autem in manu consilij sui, nisi in possibilitate liberi arbitrij sui? In manu enim possibilitas intelligitur. Ipsa est prima gratia, qua primus homo stare potuisset, si mandata seruare voluisset. Et paulò inferius, Lapsus autem culpa sua, per propriam voluntatem surgere non valuit, nisi manu domini fuisset ereptus. Docet ergo Augustinus quòd ante datum præceptum, ne ederet de ligno vitæ, donatus est Adam auxilio, quo posset nunquam peccare, si vellet, alias misericordissimus Deus infustè posuisset præceptum, cui non erat possibilitas adimplendi. Vbi planè videtur sentire, quòd fuerit infusus gratia gratum faciente: nam loquitur de possibilitate implendi meritoriè,

Nomen iustitiæ, gratiam significat.

Mortalitas & immortalitas, posse peccare, posse non peccare. Augu. de correp. & gra. cap. 10.

Postremum testimoniũ.

Confirmatio argumẽti.

Rom. 7.

Eccle. 15.

toriè, & faciendi quicquid voluit: quam, ait, habuisse in illo statu, & perdidisse per culpam, & modò non posse, nisi per Christum recuperare. At meritissimò quicunque hic hærebit animo, de ista posibilitate non peccãdi. Si enim intelligatur, ꝙ homo ante peccatum per se poterat non peccare absque auxilio Dei, falsitas est, vt ipse admonet Augu. loco citato de correptione & gra, cap. 11. vbi de primo homine ait, Nec ipsum Deus esse voluit sine sua gratia, quem reliquit in eius libero arbitrio: quoniam liberũ arbitrium ad malum sufficit, ad bonũ autẽ parùm est, nisi adiuuetur ab omnipotente bono. Et paulo inferiùs, Si hoc adiutoriũ vel angelo, vel homini quam primũ facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat, vt sine diuino adiutorio posset manere, si vellet, non vtique sua culpa cecidissent. Hactenus ille. Si autẽ illa posibilitas peccandi, intelligitur per adiutorium Dei, eandẽ homo habet, dum est in peccato: nam est Deus promptissimus, opem ferre cuicunq; volenti se cõuertere. Et ideo quãuis per se nemo possit cõuerti, tamen propter eiusmodi posibilitatẽ ex adiutorio Dei, peccatum est illi, qui non cõuertitur. Sed responsio est, ꝙ primo homini data sunt auxilia per modũ habitus: itaque ex lege & conditione illius status, in quo Deus eũ creauerat, subuentum erat illi, vt sufficere posset absq; hoc ꝙ expectasset nouum subsidium ad omne bonum, quod voluisset. Verba sunt in forma Augu. lib. 3. Hyp. Et quia ad complẽdũ omne bonum morale, necessaria erat sanitas à morbo sensualitatis: ad complendum autem meritoriè, necessaria erat gratia: vtrunque recepit Adam, antequam daretur præceptum, per cuius obedientiam, in gratia proficeret. Quare optime Augu. pares fecit in authoritate proximè citata, hominem & Angelum, pro sua vtriusque natura. Angelus enim, qa nec erat in corpore, nec ex partibus constabat contra se mutuò pugnãtibus, non indigebat iustitia originali, id est, sanante naturam, sed gratia subleuante ad meritum gloriæ: homini verò vtriusq; beneficio opus erat. Et ideo vt angelus in gratia creatus fuit, ita & homo in gratia & iustitia. Per peccatum ergo perdidisse omnem posibilitatem, est perdidisse dona illa. Quare qui est in peccato originali, non potest sine nouo auxilio Dei reconciliari. At quemadmodũ Adam in sua creatione recepit gratiam & dona, quibus posset implere legem, quã erat suscepturus, ita & qui in Deũ cõuertitur, recipit ab ipso gratiam per CHRISTVM ad cõplendam legem, quam susc ipit, vt patet in baptismo. Non tamen qualis fuit in Adam, quia non recipit sanitatem naturæ, quæ nomine iustitiæ originalis exprimitur, sed manet infestatio sensualitatis. De qua in subsequentibus susiùs. Institui paulò pressiùs hunc locũ versare, tum propter catholicos theologos, qui ita de iustitia originali tractant ieiunè, vt quibusdã appareat, non esse rem adeò certam: tum quia cùm Protestantes in illo bello imperatorio, in comitijs Ratisponensibus ab illis proposito, initium inde fecissent, ꝙ Adam fuerit creatus in iustitia & gratia, & altiori cognitione Dei, quàm nos habeamus. Eckius ita illud de gratia reiecit, ac si esset contra cõmunem opinionem, & cõtra Aug. Potuisset enim, vir aliàs non infimè doctus, multum de rigore illo censendi remittere. Nam Aug. apertissimè loquitur pro sententia de gratia Adæ, vt palàm fecimus. Et ficubi aliqua dicit, quæ videntur contrà facere, cuncta legitimè exponit, dissoluitq; S. Thom. loco citato. Igitur sapienter S. nostra Synodus Tridentina sess. 5. can. 2. pronunciauit, Adam accepisse sanctitatem (id est gratiam) & iustitiam. Rationẽ verò authores aduersæ opinionis, vnicam hãc pro se adferunt: nempe ꝙ sit congruens vnicuique rei, vt suum quæque finem, per suam assequatur operationem. Et ideo tã angelus, quàm primus homo per propria opera liberi arbitrij debuit se ad gratiam disponere, quemadmodum vsu modò venit in hominibus adultæ ætatis. Hæc tamen argumentatio perexigua est, quinimo contrarium persuadet naturalis ratio, de misericordia Dei sumpta. Finis em̃ hominis & Angeli (vt suprà dicebamus) non est gratia, sed beatitudo cælestis, cuius semen est gratia. Quocirca cùm benignissimus ac prouidentissimus Deus terræ & lignis, cũctis denique, simul dũ conderet, virtutes ingenerauerit, vt sementem vnum quodlibet faceret in genere suo, qua via suos quæque res assequerentur fines, optima ratione colligitur, vt in gratia fuerint & angeli, & primus homo creati, qua ad æternã felicitatem meritorũ accessione perduceretur. Sanè vt non solùm non haberet excusationem peccati, verùm laudes Deo deberet immensas, quod qui ad finẽ se, tã suæ naturæ excellentẽ creauerat, semen quoque illius in eadem natura reciisset. Respondetur ergo, ꝙ gratiam primam nõ contulit primo homini Deus per motum & præparationẽ liberi arbitrij, vt nobis libera fungentibus voluntate, sed simul (vt ait Aug.) fuit condens naturam, & largiens gratiam, quasi per modum naturæ. Hoc enim

Dubitatio.

Responsum.

Angelus nõ indigebat iustitia orig.

Protestãtes

Eckius.

Synodus Trident.

Argumenti contrariæ opinionis.

Solutio.

Gratia Adæ absq; dispositione collata.

enim designat oratio, creari in gratia. Quemadmodum illis dicendum est, de sacratissima virgine, qui tenent fuisse conceptam in gratia. Hęc denique sententia, vt postremum verbum adhibeam, mihi potissimum probatur & confirmatur ex illo loco Pauli, Iudicium ex vno in condemnationem: vbi docemur condemnandos homines ratione originalis peccati, etiam si nullum accumularent actuale. Cùm ergo condemnatio præ se saltem ferat expulsionem à regno (quicquid sit de pœna sensus) manifestissimè colligitur, naturam totam in Adã recepisse ius regni, aliàs non esset expulsio: ius autem non acquiritur, nisi per gratiam gratum facientem: illam ergo recepit Adam pro tota natura: vnde fit consequens, eam simul recepisse cum iustitia in primo instanti, transfundendam per originem. Nanque si per dispositionem postea suscepisset, esset beneficiũ personale: quod non per generationem, sed simili dispositione acquisituri essent etiam posteri.

Dubiũ primum. ¶ Fiunt tamen ex his reliqua dubiola quædam de iustitia originali. Primum. An tranquillitas illa rationis esset per hoc, quòd caro nihil concupisceret aduersus spiritum: an verò per hoc, quòd voluntas, absque vlla se tristitia & difficultate intra rationis fines cõtineret, quicquid caro concupisceret. Hoc Scot. & reliqui sub lite relinquunt. Multò est tamen magis rationi consentaneum: quinimò ita secundum Paul. ait Augustin. loco iam citato, de correp. & gra. quòd nihil caro concupisceret aduersus spiritum, sed ducatum sequeretur iugiter rationis: siquidem hoc Paul. propter peccatum innuit nobis obuenisse. Quare vel gratia ipsa comprimeret concupiscentiam, vel ratione gratiæ & iustitiæ infusæ essent virtutes, & in appetitu, & in voluntate, vt quælibet potentia quiete inseruiret rationi. Non quòd iustitia originalis esset in voluntate, sed ipsa (vt ait S. Thom.) quoniam erat donum totius naturæ transmittendum per generationem, sedem haberet in essentia animæ, cuius infusio est terminus primus generationis: illam tamen comitarentur in potentijs virtutes, sicuti modò contingit in infusione gratiæ.

Subiectum origin. iustitiæ.

¶ Alterum dubium est, Vtrum omnia bona collata Adæ, traijcienda fuissent cum natura per generationem in posteros. Huius tamẽ facilis est responsio, quod secundum illos, qui cẽsent in iustitia tantùm absque gratia fuisse creatum Adam, illa tantum fuisset traducenda per generationem. Nam sola illa fuisset donũ totius in vniuersum naturæ: gratia verò esset beneficiũ personale, quod Adam recepisset per suam dispositionem, & ita deinceps quicunque. Sed secũdum S. Thom. gratia etiam ipsa erat donum totius naturæ, & ipsum cum virtutibus (vt dicitur de beata virgine) fuisset infusa simul cum anima in conceptione prolis. Et est validissimum argumentum in hanc sententiam. Nam cùm status ille longè esset præstantior statu culpæ, nulli debet esse dubiũ, quin ante vsum rationis, paruuli recepissent gratiam, & cùm nullo opus erat tunc sacramento, quia nulla præcedente culpa nullus futurus erat redemptor (vt in de correp. & gra. expresse ait Augustin.) nulla est ratio, cur non fuissent tunc homines concepti in gratia, siquidem nullum erat peccatum originale. Et æqua, imò maiori ratione fit, vt ipse primus parens fuerit creatus in gratia. Neque inde fit consequens, vt gratia esset forma naturalis, & non donum gratuitum: quoniam licet infunderetur in generatione, non tamen ex vi generationis, sed gratuita voluntate Dei, quandiu nullus transgrederetur eius mandata. Id quod alij aduersæ opinionis dicere etiam habent de iustitia originali. Et patet exemplum de gratia sanctissimæ virginis, quæ non fuit illi naturalis, etiam si fuerit cum illa creata. At præter donum illud gratiæ & iustitiæ alijs etiam cumulatus est propriè dotibus primus parens, quæ non erant cum natura in prolem transmittendæ. Enimuerò quoniam creatus erat tanquam humani generis in vtroque homine principium, portò vt genus nostrum, & vita animali propagaret, & moribus institueret, diuinæ prouidentiæ congruebat, vt sicuti ęum ætate iusta, & corporis robore firmum plasmaret, ita & animæ scientijs & virtutibus imbueret, quantum erat orbi gubernando necessarium. Quocirca vniuersis iuxta cuiusq; naturam & qualitatem dedit nomina. At verò filij deinceps paruuli erant, vti modò, & absque vsu rationis procreandi. Qui vnà cum ætate, rerum cognitione, ac morum cultura proficerent. Habuissent tamen omnes fidem notinãq; Dei viuaciorem, præstantioremq; nostra. Sed de his satis.

Dubium secundum.

¶ Postremum deniq; dubium est. Cũ esset in primis parentibus ligata concupiscentia, quomodo potuit Eua concupiscere esum ligni scientiæ? Verùm ad hoc pluribus respondere, esset lineam præsentis instituti exilire: satis est, quòd non cõmissum est primũ peccatũ propter obliquã cõcupiscẽtiam cibi, at præcessit peccatum superbiæ, quo voluit seducta Eua scire, vt Deus, bonum & malum,

Gratia trãsfũderetur in posteros, secundũ Tho. secũdum omnes iustitia originalis.

Quales essent procreandi filij.

Postremum dubium.

Quid homo in ſtatu naturæ integræ naturaliter poterat bonorũ operũ efficere. Caput VI.

SVbſequitur vt iuxta inſtitutum noſtrum perſcrutemur, quid in natura integra homo poterat naturaliter, ſcilicet cum ſolo auxilio generali Dei, exequi in bonis moribus: quid itaque eſſet, vbi auxilio ſpeciali indigeret. Atqui de illo ſtatu non eſt prorſus cenſendum ex dotibus & virtutibus, quibus fuit Adam peroratus. Habuit enim (vt modò dicebamus) peculiaria bona plurima, quæ non eſſent deinceps poſteris communia: at ratio illius ſtatus libranda eſt ex cõmuni lege, quæ duratura erat in tota progenie, niſi interceſſiſſet peccatũ. Et præterea alia ratio eſt de ſtatu iuſtitiæ originalis, ſi eodem nomine comprehendatur gratia gratũ faciens: alia verò ſi precisè intelligatur iuſtitia ſanans naturam in ordine ad finem naturalẽ. Quãobrem vt luculentior ſit diſputatio, dum quærimus de ſtatu iuſtitiæ originalis, ſolum intelligimus hominẽ cum dono ſanante naturam, ſemouẽdo cogitatione gratiam ad ſupernaturalia eleuantem. Ita etiam diſtinguit ipſe S. Tho. 1. 2. q. 109. vbi quærit, quid homo ille poterat ex puris naturalibus, id eſt, homo, tùm gratia carens, tùm etiam culpa, naturam tamẽ ſortitus validam. Connumerabatur enim tunc donum illud iuſtitiæ inter naturalia, quãuis eſſet gratuitum: quia tantùm obſtrmabat naturam in ordine ad finem naturalem, vt ſæpe explicatum eſt. Nam ſi intellexiſſet meram naturam, de qua locuti ſumus cap. 3. & 4. non aſſeruiſſet, quòd poſſet ſeruare præcepta omnia, & diligere Deum: vt iam modò dicturi ſumus. Atqui hoc loco videtur alludere eo San. Tho. quòd gratia & iuſtitia diſtinguerentur, vt res duæ. Niſi dixeris ſatis eſſe ad illum gloſſandum, quòd ſint rationes diſtinctæ eiuſdem habitus. His deliberatis, facillimum eſt conſtituere, quò vires humanæ in illo ſtatu pertingerent in moribus. Quod quinque propoſitionibus perſpicuum fiet. ¶ Sit ergo prima. Nullatenus poſſet tunc homo per iuſtitiã originalem, ſi gratiã gratum facientem ſecernas, opus vllum facere, amicitia Dei, cœleſtiq; hæreditate dignũ: quinimò neq; ad gratiã ſeparate, niſi ſpeciali auxilio. Aſſertio hæc in propatulo eſt. ¶ Donũ iuſtitiæ originalis ſecundũ hanc rationẽ, ſolùm eſſet naturæ ſanitas in ordine ad finẽ facultati naturali præſcriptũ vt citra moleſtiam ſenſualitas, & grauedinem corporis operaretur homo ſecundũ rationẽ: finis autem, qui in amicitia & gloria Dei poſitus eſt, virtum omnium naturaliũ cacumina infinitũ trãſcendit, vt ſuprà dictũ eſt. Ita q; propriũ eſt idcirco opus Dei. Cõſiderandũ hîc tamẽ eſt obiter, quòd gratia neceſſaria tunc hominibus nõ fuiſſet per meritũ CHRISTI. Etenim CHRISTVS ſolùm venit ſaluum facere quod perierat, vti quẽ poſſuit Deus propitiatorẽ pro peccatis, qui à ſeruitute nos peccati redimeret: ob idq; vbi nullum fuerat peccatum, non opus erat illo redẽptore: vt ait Auguſt. de correp. & gra. cap. 11. Erat nihilominus neceſſaria gratia Dei & auxilium propter impoſſibilitatem cuiuſq; naturæ creatæ, ad finem illum aſſequendum.

De ſtatu innocẽtiæ quo modo loquẽdum.

S. Thom.

Gratia & iuſtitia, an diſtinguerentur ſecũdum Tho.

Prima propoſitio.

S. Tho. 1. 2. q. 109. ar. 2. Ead. q. ar. 5. & 6.

Gratia &c. [illegible] non fuit omnibus tunc Chriſtus.

Auguſt.

¶ Secunda propoſitio. Poterat homo in illo ſtatu per ſua naturalia, tùm cognoſcere, tũ velle & operari totũ bonum ſuæ naturæ proportionatum, puta, agere ſecundũ rationẽ in ordine ad Deum, quatenus finis eſt naturalis boni. Concluſio eſt S. Tho. 1. 2. q. 109. à qua nullus theologorũ diſſentit. Diſtinguit enim ille de homine naturæ integræ: affirmans, quòd poterat per ſua naturalia facere totũ bonum ſibi proportionatum, quale eſt virtutis acquiſitæ: non tamẽ bonum excedens, quale eſt virtutis infuſæ, niſi ſuffultus gratia. Quare miror illos, qui ſenſum Thomæ eò detorquent, quòd non poſſit bona naturalia facere abſq; auxilio ſpeciali: propterea quòd ait, id non potuiſſet ſine auxilio Dei mouẽtis. Enimuerò vbi ait per ſua naturalia, palam explicat ſe loqui de auxilio generali: quod (vt cap. 2. expoſuimus) inter cauſas refertur naturales. Quod autẽ facere nequit homo ſine auxilio ſpeciali, nũquã pronũciaſſet, fieri poſſe ab illo per ſua naturalia. Sed præterea probatur aſſertio hæc ex dictis cap. 4. Cùm homo ſit animal rationale, naturæ ſuæ inſitum eſt operari ſecũdum rationẽ, propter Deum, quatenus naturali luce innoteſcit eſſe finis omnũ: tametſi per renitentiã ſenſualitatis quandoq; cohibeatur: iuſtitia autẽ originalis medicina erat huius morbi, in ſuo vigore naturã præſeruans: valebat ergo abſq; alio peculiari auxilio præſtare vniuerſum bonũ, quod ſuæ eſſet naturæ proportionatum. Itaq; differentia erat inter hominẽ in puris naturalibus, eundemq; in ſtatu innocentiæ, quæ eſt inter infirmũ & validũ, ſanè quòd ille (vt ſupra prælocuti ſumus) potens erat opus aliquod moraliter bonũ natura ſua efficere, nõ tñ continenter omne: at in ſtatu innocentiæ omne, qui dẽ & ſemper. Atqui eodem diſcrimine differt homo lapſus ab eo dẽ in ſtatu innocentiæ: vti auther eſt loco citato S. Tho. & latius nos diſputabimus

S. Tho. 1. 2. q. 109. ar. 2.

Confirmatio concluſ.

Differentia inter hominis ſtatus.

3. Propoſitio. S. Tho. 1. 2. q. 109. art. 4.

tabimus cap. 20. ¶ Tertia propoſitio. Poterat tũc homo, ſecluſa etiam gratia gratum faciente præcepta omnia legis naturalis explere, quoniã imò & cauere à prohibitione illa eius ligni ſcitiæ, quantũ ad ſubſtantiã operum. At quoniam ſimilem ſtatuimus concluſionẽ cap. 22. de homine lapſo: de qua nos Lutherani acerrimè obiurgant: nempe quòd veluti Pelagiani docea-mus catholici, poſſe hominẽ ſeruare mandata viribus naturalibus, adnotãda eſt ſolẽnis theologorum diſtinctio. Implere præcepta Dei bifariam vſu venit. Vno modo, quantum ad ſubſtantiam operũ: prout ſcilicet operatur homo iuſta, & honeſta, quæ genere ſuo bona ſunt, abſq; vllo prauo fine aut circunſtantia. Et hoc re vera poteſt homo per ſuæ naturæ facultatẽ. Scilicet ſolo generali Dei concurſu: vt q. citata art. 4. S. Thom. & theologi omnes vno animo affirmant. Atqui ratio eſt, quia omnia opera legis tam naturalis quã diuinæ, atq; etiam humanæ, ſi modò iuſta ſint, eſt ſecundũ rationẽ: quinimò lex idem pollet, quod rationis regula, ad quam ſunt opera noſtra exigenda & collimãda. Cùm ergo homo, animal ſit rationale, omnia huiuſmodi opera, natura ſua, poteſt facere. Intereſt tamen, quòd homo in ſtatu innocentiæ, propter integritatẽ naturæ, cuncta valebat præſtare, ſed in puris naturalibus, & in ſtatu naturæ corruptæ, non item, niſi leuiora & pauciora. At verò aliter vſurpatur hoc qđ eſt ſeruare præcepta: nempè, nõ ſolùm quantum ad ſubſtantiam, ſed etiam quantum ad modum. Quod alij dicunt, quantum ad intentionẽ Dei præcipientis, vnde omnes deriuantur leges. Quæ quidem intentio eſt, vt, ſua ſuffulti gratia, per merita impletionis legis adipiſcamur præmia æterna: iuxta illud Euangelij, Si vis ad vitam ingredi, ſerua mãdata. Atque hoc modo accipitur, vbicunque ſimpliciter dicitur, implere mandata Dei: prior enim eſt modus implendi imperfectus. Et iſto modo, nec in ſtatu naturæ, nedum in hoc noſtro, adimplere homo vel minimum poteſt abſque gratia, gratuitò nos prius cum Deo reconciliante. Cuius contrarius fuit error Pelagij. Hæc eſt ſententia, à qua nullus abſcedit theologus. Quam, cùm copioſius à nobis, exactiúſque de homine collapſo cap. 22. ſit cõfirmanda, ſatis hîc fuerit enuntiaſſe. Dixerim, præcepta iuris naturalis: quoniam cognitionẽ fidei ſupernaturaliũ habere neq; homo potuit, neq; verò angelus, citrà ſpeciale auxiliũ Dei. ¶ Aſſertio quarta. Sufficiens quoq; fuerat homo in flore originalis iuſtitiæ alia ſecluſa gratia, diligere Deũ ſuper omnia, naturali dilectione: non tamen, ita vt eſſet meritoria, & Deo accepta ad vitã æternam. Cõcluſio eſt pariter S. Tho. q. citata 1. 2. ar. 3. Cuius idcirco ſolius teſtimonium profero, quòd permo ſit theologorum, qui non in eandẽ ſententiam ſubſcribat. Atqui demonſtratur ſua ipſius ratione. In illo ſtatu ſecluſa gratia, virtute homo poterat naturali bonũ totũ exequi, quod ſibi eſſet cõnaturale: talis autẽ eſt dilectio Dei ſuper omnia: ergo illa erat ſibi à natura poſſibilis. Secunda præmiſſa, ſic ex media natura rerum exprimitur. Vna quælibet res ita nata eſt appetere & agere, vti nata eſt eſſe (ſententia eſt Ariſt. 2. Phyſic.) omnes autem creaturæ, ſuo quæque ordine ſunt, propter Deum: ergo omnes ſe ſuo modo diligunt propter Deum: vt author eſt Dionyſ. in lib. de di. no. vbi ait, q. Deus conuertit omnia ad amorem ſui ipſius. Vnde cùm, natura tunc ſana, nulla eſſet illecebra, aut res alia, quæ ipſam à ſua inclinatione remoraretur, cõſequens fit, vt ſe homo illa ætate, & ſua cũcta officia in Deũ referret: quod eſt ipſum ſuper omnia diligere. Quòd ſi explicatiùs rationem hanc perſpicere eſt animus, animaduerte, quòd Deus benedictus, quippe qui bonorum noſtrorum nõ indiget, non propter nos, aut res alias extra ſe quicquã cõdidit, ſed propter ſe potiſſimè, vt ſuam deitatẽ exereret, & quodã pacto in nos propagaret. Hoc enim inter Deũ & res cõditas intereſt, quòd creatura agit amore cõcupiſcẽtiæ, videlicet, gratia adipiſcendi finis aut conſeruandi: hac enim cauſa animalia partis alimentis vtuntur, vt viuant: atque ſibi ſimilia progignũt, in quibus ſpecies ſuas perpetuò cuſtodiant. Deus autem non ſic, ſed ex ſui amore proprio benenolentiæ mundum effinxit, vt ſuum eſſet nomen, ad ſuam ipſius gloriam, effuſiſſimum. Creatura denique agit ceu diſcipulus, qui ſcholas cauſa cõparandæ ſcientiæ frequentat. Deus autẽ, vti magiſter, qui præ ſuæ amore ſapientiæ effutam in alios auidè curat. Quocirca vt Deus omnia propter ſe fecit, & amat, eandem rebus, quas ex nihilo efformauit, propenſionem inſeruit, vt ſuum videlicet præ ſe ipſis amarẽt authorem, & maximè homo, quem vniuerſorũ dominum inſtituebat. Soleat eadem veritas exemplo etiam num commonſtrari de partibus rei naturalis: videlicet de brachio, cùm ſui ſe periculo, & diſpendio pro capite exponit, vbi agitur ſalus totius. At bino reſpõſo contendum nõnulli cauillari & eludere exemplum hoc. Primum, quòd brachiũ non ſe exponit pro capite, ſed pro ſe ipſo, vt q. in capite ipſummet periclitatur. Falſitas tamen huius inde patet, quòd cùm brachium pereat, vt caput contegat, vanum eſt dicere,

Lutherani.

Obſeruãtia præceptorũ duplex.

Ariſt. 2. phyſic. c. 8.

Dionyſ.

Diſcrimen interactionẽ Dei & noſtram.

Simile.

Matth. 19.

4. Propoſitio.

Exemplum partium reſpectu totiꝰ.

ſuam propriam ſalutem intendere, & non potius totius perſonæ. Altera reſponſio eſt Scoti, 3. diſtinct. 27. quòd manus non ſe exponit, ſed homo ipſe exponit manum, vt ſe ipſe defendat. Vnde non ſumitur argumentũ, quòd manus diligat totum plus quàm ſe, verùm q̃ totum diligat ſe plus quàm manum. Ad hoc tamen reſpondetur, quòd quãuis totum ſuppoſitum ſit, quod vtitur partibus, eſt tamen teſtimonium, quod ſicut ſuum eſt naturale ius imperare membris, ita ſit & naturalis ille appetitus membrorum obtemperandi. Quemadmodum cùm aqua ad replendum vacuũ aſcendit, nullo modo mouetur contra naturã ſuam, imò illa eſt ſua propria natura. Quandoquidem non propter partes totum, ſed propter totum effectæ ſint partes. Et eodem modo omnia bona creata ſunt propter Deum, qui eſt vniuerſale bonum. Quin verò ex his philoſophi naturæ principijs docti ſunt, teneri etiam ciuem pro Republica mortem oppetere. Colligitur ergo inſitũ eſſe à natura homini, Deum ſupra ſe diligere. Quod natura quidem integra, plenè facere poterat, corrupta tamen, propter obſtacula impendio multa haud quaquã ita id valet, vt omnia opera in ipſum referat. Veruntamen prudẽtem hîc lectorem nõ prætereat (quod cap. 22. repetendum nobis eſt) bi nam eſſe dilectionẽ Dei ſuper omnia: alteram naturalem, alteram quæ eſt ex charitate diuinitus deriuata: ita enim conſentienter docent theologi. Vnde S. Tho. loco citato, primũ contra concluſionem hanc format tale argumentum, Diligere Deum ſuper omnia, propriũ munus eſt charitatis infuſæ, per ſpiritum ſanctum qui datur nobis, vt habetur Roman. 5. ergo id nõ poterat ab homine in ſtatu innocentiæ per ſua naturalia fieri. Ad quod reſpondet, quòd charitas diligit Deum ſuper omnia, eminẽtiùs quàm natura. Natura enim diligit eum ſuper omnia, prout eſt principium & finis naturalis boni: charitas autem, ſecundum quod eſt obiectum beatitudinis, & ſecundum quod homo habet quandam cum ipſo ſocietatẽ ſpiritualẽ. Hæc ille. ¶ Quinta vtiq; & poſtrema propoſitio eſt. Poterat homo in illo ſtatu per donum ſibi collatum perſeuerare, ſi voluiſſet. Hæc ſtatuitur ab Auguſtino de corrept. & gratia cap. 12. vbi ait, primo homini, cui datum fuit poſſe non peccare, datum ſubinde fuiſſe adiutorium perſeuerantiæ: non quo fieret vt perſeueraret, ſed ſine quo per liberũ arbitriũ perſeuerare non poſſet. Et paulò pòſt, Non accepit hoc donũ Dei primus homo, id eſt, in bono perſeuerantiam, ſed perſeuerare vel non perſeuerare in eius relictum eſt arbitrio: cùm voluntati ſine peccato inſtitutæ nihil concupiſcibiliter reſiſteret. Igitur ſententia Auguſt. eadémq; veriſſima eſt, quod non accepit Protoplaſtus donum, vt ſemper perſeueraret. Haud enim fuit in gratia confirmatus. Qualiter fuerunt Apoſtoli, ne lethaliter delinquerent, & ſacratiſſima virgo, ne offenderet, vel venialiter. Neque (quod minus eſt) habuit illam gratiam, vt re vera perſeueraret. Etenim ſi hanc accepiſſet, nunquam cecidiſſet. Attamen poſſibilitas perſeuerandi commiſſa eſt libero arbitrio ſuo. Et ideo elegantèr ait Auguſt. quod quanuis Adam recepiſſet gratiam, vt poſſet non peccare, ſi vellet, egregij verò ſancti euangelici, vt martyres, copioſiorem acceperunt: nempè vt nõ ſolùm poſſent quod vellent, ſed vt firmius vellent id quod poſſent. Adam enim terrente nullo, & inſuper contra Dei terrentis imperium, libero vſus arbitrio, non ſtetit in tanta non peccandi felicitate. Iſti autem non dico terrente mundo, ſed fæuiente, ne ſtarent, ſteterunt in fide. Cùm videret ille bona præſentia quæ fuerat relicturus, iſti autem futura bona quæ acceperi fuerant non cernerent. Hæc Auguſt. commendans gratiam CHRISTI, præ illa quæ fuit in Adam. Subhæſitet hîc quiſpiam fortè. Num cauſæ etiam aliæ vel occaſiones poterant tunc occurrere ad peccandũ, præter ſenſualitatem, quam iuſtitia coërcebat? Poterant equidem ad peccandum mortaliter, vti fuit tentatio ſerpentis. Quoniam primum peccatum eſſe non poterat, niſi mortale, per quod perderetur feliciſſimus ille ſtatus. Veniale nanque neque ſatis erat ad deijciendum hominem ab illo ſtatu, neque illo durante, fieri poterat: eò quod neque poterat tunc accidere malum vllum. Quam opinionem S. Thom. 1.2. quæſt. 89. ait eſſe doctrinam communem. Et quamuis non deſint, qui contrà opinẽtur, id tamen conuincitur ex effectu cum primis venialis peccati, quod non poteſt non eſſe dignum aliqua pœna. In illo verò feliciſſimo ſtatu, vt author eſt Auguſtinum locis citatis, tum etiam 14. de ciuita. dei, cap. 10. nihil ineſſe poterat mali, qđ hominis feliciter viuentis animum vnquam offenderet. Quinimò expreſsè ſubdit, quòd erat deuitatio tranquilla peccati, qua manente, nullum omnino aliunde malum, quod contriſtaret, irrumpebat. Si ergo erat deuitatio tranquilla peccati, nullum eſſe poterat veniale. Sed id præterea deducitur ex cauſis peccandi venialiter, quæ tunc nullum haberent locum: quia nec eſſent tunc ſubiti motus ſenſualitatis, nec

Bina dilectio.

5. Propoſ.

Aug. de corre. & grat. cap. 12. Th. 1.2.q. 109, art. 10. ad 3. & art. 8.

Diſcrimen inter gratiã Adã, & gratiã Chriſti.

Dubitatio.

S. Thom.

Auguſt.

Cauſa venialis peccati.

tis nec motus rationis repentini absq; deliberatione. Nec esse poterat in corpore lassitudo vlla: quippe quod semper vegetum erat & solidum, & quod animo obsequeretur aptissimum. Neque verò prorsus à re vlla extrinsecus immineret periculum vllum: aliàs non esset felicissimus status, qualis paradisi vocabulo designatur. Et hæc de secundo statu eorum quatuor, qui sunt à nobis propositi, satis sint. Cætera cap. 20. & sequentibus copiosius.

De peccato originali, in quos scilicet transiit. Cap. VII.

POst quàm in fastigio felicitatis cõditum hominẽ enarrauimus, qualem in terris habere potuit, consequitur vt de peccato dicamus, in quod sua inde voluntate prolapsus, suam quoque posteritatem demisit. Hic enim tertius est hominis status, quem sumpsimus describendum: in quo adeo reliqua pars huius libri collocanda est. De peccato ergo originali hæc fere me sex sunt, partim consideratione, partim disputatione digna, quæ fuerunt nobis à sacro-sancta synodo in disputationem producta. Nempe an sit, id est, an ab Adam in omnes posteros transierit: quæ causa illius: quid sit, & quomodo traducatur: quæ nam sint eius effecta: ac denique pœna. Nam de remissione, quãquis capit. 11. quædam contra Lutheranos dicemus, tamen lib. 2. tanquam in proprio loco, agendum nobis est. Porrò membrum primum non est, quod in disceptationem iam nunc mittatur: quoniã nec est qui in dubium repetat, nisi qui Pelagianorum hæresim moliretur resuscitare. Lutherani autem, quibus cum nobis hoc ætatis res est, adeò à Pelagianis procul defugiunt, vt in alterum extremum è regione impingant. Constitutissimum ergo nobis sit, tanquam fides catholica, omnes quotquot ab Adam naturali generatione cadunt, peccatum contrahere originale. Cum has & id genus vniuersales orationes enuntiauerimus, nollem me quispiam de conceptione sacratissimæ virginis in suspicionem vocaret. Nam etsi Concilium præsens, nihil de hac re definiendo, sed decretum Sixti consultissimè innouando ius cuiq; liberum fecerit in vtram libet partem differendi, nihil mihi tamen minus est cordi. At verò vtrumuis intellectum permittente ecclesia, glossando explicuerint huius vel illius opinionis authores, tamẽ verba scripturæ & sacrorum canonum absq; additamento sunt vniuersaliter, vti iacent, proferenda: ne eorum adulteretur synceritas. Eò vel maximè, quòd, vt est manifestissimum, opinio de cõceptione, noua est: & ideo nihil mirum, si apud S. Patres nemo à generali sententia filiorum Adæ fuerit exceptus, præter solum CHRISTVM. Quẽ ea duntaxat causa eximunt, quòd non fuerit ab Adam per virum seminatus. Vt ergo citra disputationem de sanctissima Dei matre in digressum redeamus, huiusce catholicæ veritatis de originali peccato certissima in thesauro scripturæ, & noua sunt, & vetera testimonia. Ecce enim (inquit Dauid) In iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Et ecclesiasticus, A muliere initium factum est peccati, & per illam omnes moriuntur. Quo & vir ille ex Gẽtibus simplex & rectus alludebat, vbi diei qua natus fuerat homo, tam multa imprecabatur mala. Aperuit enim Iob os suum, inquit scriptura, & maledixit diei suo, & locutus est, Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo. Sanè agnoscens vitiatum illum conceptũ in causam cunctorum esse, quæ mortales mala perpetimur. Et capit. 14. Quis potest facere mundũ de immundo conceptũ semine? Et cap. 25. secũdum septuaginta interpretes, Nemo mundus absq; sorde: neque infans, cuius est vnius diei vita super terram. At quod sub nube in Patrũ erat vaticiniis, in meridie euangelica apertè proditum est. Huc em̃ fermè pertinet argumentum Pauli ad Romanos, vt ostenderet Iudæos omnes & Græcos, vniuersum scilicet genus humanum sub peccato esse: neque esse distinctionem, sed peccasse omnes, & egere gloria Dei. Quod multo explicatius paulò inferius exponens ait, Per vnum hominẽ peccatum in mundum transiit, & per peccatũ mors: & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerũt. Et subdit, quòd mors pertransiit in eos etiam, qui nõ peccauerunt in similitudinem præuaricationis Adæ, id est, actualiter propria voluntate. Scilicet vt dilucidiùs explicaret, quomodo peccato Adæ omnes peccauerunt, siquidẽ propter illud moriuntur. Et Gala. 3. Conclusit (inquit) scriptura omnia sub peccato, vt promissio ex fide IESV CHRISTI daretur credẽtibus. Et Ephe. 2. Eramus naturâ filij iræ. ¶ His nihilominus, hisq; similibus permultis locis scripturæ non obstantibus, fuit Pelagius cum discipulis suis Celestio & Iuliano, qui peccatum Adæ aliis, præter ipsum, quibuspiam nocuisse negare pertenderint: eò versum verba Pauli detorquẽtes, quod omnes in Adam sola imitatione peccassent, non tamen, quod aliquid inde culpæ generatione contraherent, cuius exitia

Sex puncta de peccato originali.

Lutherani.

Fides de peccato orig.

Sess. 5. ad calcem.

Psalm. 50.

Eccles. 25.

Iob. 3.

Paulus.

Rom. 5.

Gala. 3.

Pelagiani negãt orig. peccatum.

exitialis hæresis, cùm alij S. Patres, tum maximè acerrimus Augustinus firmissimis testimoniis reos fecit, & id quidem frequentissimis eius opusculis. Primum, Hypog. art. 2. vbi ex illa forma loquendi Pauli, In quo omnes peccauerunt, vrget quòd non solùm imitatione in illo peccauimus, sed quòd cùm ille peccauit, natura in illo tota peccauit. Vnde solus, inquit, dominus IESVS CHRISTVS absq; semine ex virgine factus est homo, & expers delicti natus est Deus & homo. Et paulo pòst, super illud, Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei. Dicendo, inquit, omnes, nullum excipit: quinimò totum declarauit genus humanum. Et lib. de peccatorũ meritis & baptismo parvulorum, cum aliis compluribus, tum præsertim id conuincit comparatione illa Pauli, Iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Cui nihil cõquadrat imitatio peccandi, quin verò exprimitur, quòd quemadmodum in Adam, antequã essemus, peccauimus, qua porrò culpa naturali generatione inficimur, ita in passione CHRISTI, ab omnibus delictis nondũ nati liberabamur, si illa modò nobis per gratuitã regenerationẽ applicaretur. Vnde lib. 2. cap. 20. percontatus quæstionẽ in forma, vtrùm qui omnino nunquam vllum peccatum habuerit habiturúsve sit, non solùm quisquam natorum hominum sit, verùm etiam potuerit aliquando esse, vel possit: ita respondet, Hunc prorsus, præter vnum mediatorẽ Dei & hominum hominem CHRISTVM IESVM, nullum vel esse, vel fuisse, vel futurũ esse, certissimum est. Et aduersus Iulianum eandẽ rem omnium S. Patrum suffragiis persequitur. Inter quos citat Ambrosiũ super Lucam: vbi ait, Solus per omnia natus de fœmina sanctus dominus IESVS est, qui terrenæ cõtagia corruptelæ immaculati partus nouitate non sensit. Vbi id prorsus in causa ponit vindicandi CHRISTI ab originali peccato, quòd non fuerit virili semine conceptus. Et in libr. de arca Noë, de eodem seruatore nostro, Solus, inquit, potuit iustus esse, cùm generatio omnis erraret, nisi natus ex virgine generationis obnoxiæ priuilegio minime teneretur. Et ne omniũ figillatim catalogum denarremus, ita lib. 2. circa finem concludit aduersus Iulianum Augustin. Propter quam catholicam veritatem, sancti ac beati, & in diuinorum eloquiorum pertractatione clarissimi sacerdotes Irenæus, Cyprianus, Reticius, Olympius, Hilarius, Ambrosius, Gregorius, Innocentius, Ioannes, Basilius, quibus addo Presbyterum, velis nolis, Hieronymum, vt omittam eos qui nondum dormierunt, aduersus vos proferunt de omnium hominum peccato originali, obnoxia successione, sententiam, vnde neminẽ eruunt, nisi quem sine lege peccati repugnante legi mentis, virgo concepit. Hæc August. Et lib. 6. eosdem hæreticos põdere illius loci vrgẽtiùs premit, qui est 2. Corinth. 5. Si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, pro quibus mortuus est CHRISTVS. Quam Pauli collectionem quàm oculatissimè obseruat his verbis. Consequens ergo esse voluit Paulus, vt omnes intelligantur mortui, si pro omnibus mortuus est CHRISTVS. Quia ergo nõ in corpore (scilicet necesse est omnes mori) restat, inquit, vt in peccato mortuos esse omnes pro quibus mortuus est CHRISTVS, nemo neget, nemo dubitet, nisi qui se negat aut dubitat esse Christianũ. Hactenus ipse August. Concedens nanq; Iulianus CHRISTVM, etiam pro paruulis fuisse mortuum, negabat eosdem in peccato concipi. Arguit Aug. Si re vera non fuerunt in peccato cõcepti, nũquam fuerunt mortui spiritualiter. Quòd si mortui nõ fuerũt, nec CHRISTVS pro illis mortuus est: attestãte Paulo, quòd CHRISTVS nõ fuit mortuus, nisi pro his, qui re vera fuerũt mortui. Quemadmodum Roma. 5. ait, In hoc cõmendat suam charitatẽ Deus in nobis, quoniã cùm peccatores essemus, CHRISTVS pro nobis mortuus est. Non ergo est mortuus nisi pro iis, qui verè fuerunt peccatores. Vnde idem apostolus Ro. 8. Solũ CHRISTVM redemptorẽ asserit venisse in similitudinẽ carnis peccati, vt omnes quotquot fuerunt redẽpti, non in similitudinẽ, sed verè intelligantur venisse in carnem peccati. Quẽ locum August. lib. 1. de nupt. & concup. cap. 12. vbi de connubio Ioseph, & Mariæ sermonẽ habet, ita enarrat. Solus ibi nuptialis cõcubitus nõ fuit, quia in carne peccati fieri nõ poterat sine illa carnis cõcupiscentia, quæ accidit ex peccato, sine qua concipi voluit, qui futurus erat sine peccato: non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati. Vt hinc etiam doceret, omnem quæ de concubitu nascitur, carnem esse peccati: quandoquidem sola, quæ non inde nata est, non fuit caro peccati. Hactenus August. Ex his ergo toties resumptis vniuersalibus S. Thom. 1. 2. q. 8. 1. art. 3. vbi quærit, an peccatum Adæ transeat in omnes homines, indubie respõdet his verbis, respõdeo, quòd secundum fidẽ catholicam, firmiter est tenendum, quòd omnes homines, præter solũ CHRISTVM ex Adam deriuati, peccatũ originale ex Adam contrahunt.

Aug. hypo.

Rom. 5.

Aug. de pc. me. lib. 1. cap. 20.

Ambro.

Augu. citat oẽs patres.

2. Cor. 5.

Rom. 5.

Rom. 8.

Aug. de nupt. lib. 1. cap. 12.

S. Thom.

trahunt, Nam ita respondet Paulus, Mors in omnes pertransiit, in quo omnes peccauerũt. Denique Pelagius atque Celestius de hac hæresi damnati sunt in concilio Mileuitano & Africano, authoritate etiam Innocentij & Zozimi, summorum pontificum: Verba sunt Concilij Mileuitani cap. 2. Item placuit, vt quicunque paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat, aut dicit, in remissionem quidem peccatorũ eos baptizari, sed nihil ex Adã trahere originalis peccati, quod regenerationis lauacro expietur: vnde fit consequens, vt in eis forma baptismatis, in remissionem peccatorum, non vera, sed falsa intelligatur, anathema sit. Quæ verba inter decreta relata sunt de consecratione, dist. 4. Quo & sententia Augustini transfertur de fide ad Petrum. Ea sic habet, Firmissimè tene, & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitum viri & mulieris concipitur, cum originali peccato nasci, impietati subditum, mortíque subiectum: & ob hoc naturaliter iræ nasci filium. Id quod & in nostra modò sancta synodo Tridentina innouatum est Sess. 5. can. 4. Et hæc de primo puncto, an sit.

Concil. Mileuit.

De consecratio. dist.

De causa & ratione peccati originalis. Cap. VIII.

ALtera originalis culpæ meditatio est de causa. Hanc fermè Patres hunc in modum declarant. Cùm in Adam tota natura humana virtute consisteret: vt pote qui ad gignendũ propagandúmq; genus nostrum vna esset plantatio, iustitiam illam originalem (de qua capit. 2. loquebamur) non solùm sibi, sed suæ in perpetuum soboli susceperit. Sanè quam tota deinceps hæreditatio iure simul cum natura generando susciperet: si modò in gratia & amicitia Dei fidus homo persisteret. Æqua ratione præceptum illud, quo esu ligni scientiæ sub mortis comminatione fuerat interdictus, ita ei positũ est, vt tota in eo natura obligaretur. Quamobrem sic ob suam præuaricationẽ iustitia illa, quam susceperat, multatus est, gradúque illo felicissimo depulsus, vt vniuersos simul mortales eodem reatu cõplicuerit, eodémq; subinde miseriarum coniecerit. Porrò autẽ quo causa hæc explicatior fiat, duo pariter alia explanari operæpretium est, quæ superiori capite sunt à nobis proposita: sanè quidnam sit originale peccatum, & quo pacto generationum serie transfundatur. Est enim hoc disertissimo etiam cuique explicatu difficillimum; de quo proinde, vt meã fatear inscitiã, nihil hactenus

Causa orig. pecc.

Quid sit & quomodo traducat.

legi, quo non desiderarem amplius. Causa verò huius perplexæ ambiguitatis est, quod cum ratio culpæ in actuali peccato sit manifesta, vix tamen inde possumus naturam originalis rimari. Est enim peccatum (air contra Faustum lib. 22. August.) dictum vel factum, vel concupitum contra legem Dei. Vbi ostenditur ratio culpæ, esse deflexus ille operis, & declinatio à lege Dei, & rationis regula: veluti dum Adam lineam sibi præscriptam transgressus, comedit de ligno scientiæ. Cùm ergo homo dum concipitur, nondum iudicij & libertatis compos, neque ad legis normam agere, nec inde deuia re possit, labor est maximus declarare quomodo in eo sit ratio veræ culpæ, quæ ex peccato Adæ fuerit nostræ impressa naturæ.

Ratio peccati. August.

¶Hæc autem de hoc peccato in confesso sunt omnibus catholicis. Primùm, Quòd non est proprium nostrum ex parte causæ, id est, quod propria nos voluntate commisimus. Fuerunt equidem olim, referente libro 1. de pecca. me. Augustino, qui eo sunt amentiæ collapsi, vt dicerent paruulos baptizari in remissionem peccati, quod eis esset proprium hoc modo, & personale. Sed non vsque adeò, inquit, sanctus ille pater, de humanis sensibus desperandum est, vt hoc cuipiam persuadeant. Adeò est euidentissimum nondum tunc elucere rationis aut voluntatis vsum. Haud tamen quaquam negandum est esse voluntarium: vt cap. 14. lib. 1. retracta. admoniros nos idem voluit: vbi sustinens nullum esse peccatum, nisi voluntarium, subiicit: illud quod in paruulis dicitur originale peccatum, cùm adhuc non vtantur arbitrio voluntatis, non absurde vocatur etiam voluntarium, quia ex prima hominis mala voluntate contractum, factum est quodammodo hæreditarium. Et infra cap. 15. contra Pelagianos, negantes peccatũ originale in paruulis, eò quòd nondum vterentur voluntatis arbitrio, ait: Quasi verò peccatum, quod eos ex Adam dicimus originaliter trahere, id est, reatu eius implicatos, & ob hoc pœnæ obnoxios detineri, vsquam esse potuerit, nisi in voluntate, qua voluntate commissum est, quando diuini præcepti est facta transgressio.

Confessa de pec. orig. Ang. lib. 1. retract. cap. 15. respondẽdum inquit est eos non proprietate voluntatis, sed origine reos teneri, loquitur autem de paruulis.

Quomodo pecc. orig. fit voluntariũ.

¶Secunda confessio catholica est, ꝙ est nobis proprium ex parte subiecti, id est, ꝙ est verè in nobis. Ad hunc sensum, ꝙ verè atq; (vt physici aiunt) formali denominatione sumus peccatores. Ita enim ait Paulus ꝙ cùm peccatores essemus (& loquitur de originali) CHRISTVS pro nobis mortuus est. Est itaq; si subiectũ spectes propriè nostrum: si verò causam, neque proprium nobis, neq; nobis voluntarium, sed

2. Cõfessio.

Ephes. 2. a

ex neceſſitate naturæ iuxta illud Pauli, Eramus natura filij iræ. ¶ Sed tertio atq; omnium maximè pro indubitato quiuis habere debet, qui non vult ipſe Pelagianus haberi, quòd vere & propriè ſit peccatum. Non enim defuerunt (vti refert Magiſter ſenten. lib. 2. diſtin. 30.) qui crederent non eſſe in nobis veram culpam originalem, ſed tantùm reatum pœnarum & calamitatum, quibus ob peccatũ Adæ obnoxium eſt genus humanum: illúmq; eo ſenſu dici peccatum, quòd ſit effectus peccati. Nec deſunt modò, non ſolùm ex Lutheranorum proſapia (nam ſunt in diuerſa ſymbola diſciſſi) verum ex numero etiam eorum, qui ſe catholicos arbitrãtur, qui ex Homero inter theologos prodeuntes, ſuſtinere pergunt, vel nullum eſſe originale peccatum, vel non verè & propriè eſſe culpam, cum quibus paulò pòſt ſumus cõgreſſuri. Nunc interim admonemus non ſolùm nos reos naſci pœnæ, ſed verè in culpa, & propterea in reatu pœnæ. Id quod loco nupertimè citato ait Auguſt. ſcilicet, reatu peccati Adæ implicatos: & ob hoc pœnæ obnoxios. Et ſuper Pſalm. 50. explicatiùs, Ideo, inquit, ſe in iniquitatibus dicit conceptum Dauid, quia in omnibus trahitur iniquitas ex Adam, & vinculum mortis. Nemo enim, ait, naſcitur niſi trahens pœnam, & meritum pœnæ. Meritum autem pœnæ, peccatum eſt. Omnis ergo qui naſcitur per carnis concupiſcentiam, peccatũ trahit. Hæc ille. Et Hypog. art. 2. Peccatũ Adæ non ſolùm ipſum, ſed omne necauit genus humanum, cum eius damnationem ſimul & culpam ſuſcepimus. Sed quid opus eſt Auguſt. teſte, vbi tam eſt Paul. perſpicuus & irrefragabilis iudex? Nam per vnum, inquit, hominem peccatum in mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Ecce non ſolum mors pœnáque, ſed culpa priùs in nos tranſiit, & idcirco pœna. Itẽ. Ideò Adã fuit forma CHRISTI, quia ſicut ex gratia CHRISTI verè iuſtificamur, ita Adæ delicto omnes iniuſti ſumus, & verè peccatores. Qui ergo hoc veritatis clariſſimum lumen refellit, cuiuſcunque is fuerit ordinis, hæreticus cenſeatur. Quippe qui (vt verbis Aug. ſupra ciratis vtamur) nõ firmiſſimè teneat omnem hominẽ, qui per concubitum viri & mulieris concipitur, cum originali peccato naſci, impietati ſubditum, mortiq; ſubiectum: & ob hoc iræ naſci filium. In quod hominũ genus anathematis ſententiam pronuntiauit cùm olim Mileuitanum concilium, tum etiam (vt cap. 7. dicebamus) & noſtra modò ſancta Synodus conſultiſſimè propter iſtos contumaces. ¶ Hinc demum quartò perueſtigandũ nobis eſt, vbinã abdita ſit ratio originalis culpæ. Porrò vt intelligamus, quidnam ſit nobis cum Adam cõmune, quod verè ſit in nobis peccatũ: & id quidẽ nõ per modum actus, ſed abſq; vſu per modum habitus. Atqui in Adam præter tranſeuntẽ actum peccati, qui in nobis non perſtat, duo fuerunt reliqua, inde effecta, nempè priuatio iuſtitiæ & diſſolutio concupiſcentiæ carnis, quæ habenis ſoluta, effrænis fertur in obiecta ſenſus, præter rationis ordinẽ. Quæ quidem ambo nobis proli ſuæ communiter ſunt congenita. Ex hoc biuio videntur Auguſt. & Anſel. in diuerſa digreſſi. Primus enim in locis ſuæ doctrinæ minimè raris apparet concupiſcentiam illam carnis conſtituere peccatũ originale. Alter verò in lib. de con. vir. palàm ait eſſe carentiam iuſtitiæ, quæ debuerat ineſſe naturæ noſtræ. Magiſter ſent. lib. 2. diſt. 30. Auguſt. (vt ipſe iudicat) ſententiam cõplexus eſt. Cuius quidẽ magiſtri opinione permulti ſunt adducti. Alij ſequũtur Anſelmũ. S. Thom. 1, 2. q. 28. vt ambas conciliet opiniones, ait, cõcupiſcentiã eſſe materiale (qđ aiunt) in hoc peccato: carentiam verò iuſtitiæ, formale. Vt ſi diffinire libuerit, dicas, peccatum originale, eſſe concupiſcentiam, originali iuſtitia carentem. Hæc verò tametſi antiquitate ſua & doctorũ authoritate præpolleant, nõ tamen ſunt, de quibus eccleſia aliquid diffinierit, quin verò cõciliũ modò, & quidẽ meritiſſimo, nihil cẽſuit, quidnã ſit originale, ſed ſub lite inter docto. reliquit. Et ideò opus habet explicatione. ¶ Magiſter ſententiarũ (vt videtur) & alij nonnulli ſui aſſeclæ cõmentantur, quòd concupiſcentia ſit quædam morbida qualitas, non in carne, ſed in anima hærens. Hanc vocant fomitem, legem carnis, & tyrãnum. Hoc ſibi videntur elicere ex authoritate Auguſt. de nupt. & cõcup. lib. 1. cap. 25. vbi ait, quòd hæc concupiſcentia non ſubſtantialiter manet, ſed affectio eſt quædam malæ qualitatis, ſicut languor. Et quod ſit in anima, patet, quoniam aduerſus Iulianũ lib. 5. ait, quod anima in carne, tanquã in vitiato vaſe corrũpitur. Et in quodam ſermone de verbis apoſtoli. Vitium concupiſcentiæ eſt quod anima non ex ſe, ſed ex carne contraxit. Et ratione cõfirmatur, quoniã originale peccatum culpa eſt, culpa autem non eſt carnis, ſed animæ macula eſt. Colligunt ergo iſti, ꝙ peccatum Adæ carnẽ ſuam infecit, caro autẽ infecta, cõmaculauit & eam quã genuit: à qua carne, dum infunditur, anima qualitate illa morbida inficit. Doctrina enim eſt Ariſt. 1. de anima, ꝙ ex motionibus ſæpè animæ afficitur corpus, & viciſsim

Quarta conſideratio.

Duo effecta primi peccati.

Diſſidium Aug. & Anſel. de orig. pec.

S. Thom.

Peccati origi. diffinitio.

Cõcupiſcentia qualitas morbida.

Aug. de nuptiis, & concup. lib. 1. cap. 25.

Ariſt. 1. de Ani. cap. 1.

Tertia eſt quod ſit verè peccatũ.

Auguſt.

Rom. 5.

Rom. 5. d. Stipẽdia peccati mors, gratia autẽ Dei vita æterna.

& viciſſim animus ex corporis qualitatibus. ¶Sed re vera iſti, neſcio quibus hanc poſſint ſuam opinionem obtrudere. Nam quãuis animi motus: vt amor, verbi gratia, aut ira, calorem, vel bilim concitet corporis, viciſſimque corporis alteratio animum etiamnum commoueat, quòd tamen anima Adæ qualitatem per modum habitus immanentẽ potuerit corpori infigere, quæ in carne quoque inde genita perpetuò perſeueret, per nullam eſt philoſophiam perſuaſibile: atque multò minus, quòd caro aduenienti animæ talem qualitatem impingat: ſanè cùm qualitas corporis materialis ſit, anima verò ſpiritualis. Mox quòd peccatum peculiariter Adæ talem potuerit ingenerare in animis hominum qualitatem, ipſa per ſe res prodit eſſe commentum: nam eſus illè ligni vetiti, non potuit talem ſuapte natura habere efficaciam: aliàs ex vniuerſis ſimilibus peccatis, ſimilis conſequeretur effectus. Quod eſt deridiculum. Niſi eo vſque deſipueris, vt effingas diuino iudicio talem vim tributam eſſe illi peccato, eò quod in illo tota peccaſſet natura: id cuius nullum poteſt eſſe rationis, authoritatisve, quo innitatur, pedamentum. At verò quod qualitas illa, etiam ſi eſſet poſſibilis, incaſſum admittatur, credatúrq; ineſſe, ſic pateſcit. Nanque vt nos ſimus rei peccati Adæ, in quo culpa conſiſtit, ſine vlla qualitate explicari optimè poteſt, vt paulò pòſt videbitur. Et vt anima ſequatur carnis cupiditates, nulla opus habet morbida qualitate, quoniam cùm ſit actus corporis, ſenſum perſeipſa, niſi ratione contineatur, appetendo ſequitur. Neque vſpiam Auguſt. concupiſcentiam animæ inſinuauit eſſe originale peccatum, ſed ſolùm concupiſcentiam carnis: vt eſt ex ſuis cunctis operibus compertiſſimum. Igitur vbicunque dixerit, quòd malum concupiſcentiæ non eſt ſubſtantia, ſed affectio malæ qualitatis, nihil aliud facit quàm Manichæos repellere, qui dicebant malum in nobis, eſſe ſubſtantiam ingenitam à Deo malo: contra quos ait, quod malum concupiſcentiæ non eſt in nobis à natura, quam Deus ſanam fecit: ſed accidentaliter nobis adiacet ex culpa primi hominis. Et vbiuis, vel ipſe, vel alij ſancti aiunt animam inſici ex carne, tanquam ex vaſe, id penitus docent, quod anima non trahit hoc malum, eò quod eadem emigret ex corpore in corpus (vt Pythagorici & Platonici comminiſcebantur) neque verò inde, quòd animæ educantur de potentia materiæ, & ita ab anima in animam deſcenderit hoc malum, per hoc quòd anima filij fiat à patre, ſicuti in brutis animalibus, ſed quod licet anima cuiuſcunque à ſolo Deo creetur, nihilominus nõ à Deo cõtrahit peccatum originis, verùm inde quod infunditur carni ſeminatæ ab Adam. Quod in ſumma eſt dicere, hominem concipi in peccato, quia concipitur filius Adæ. At quod iſti adiiciunt, culpam eſſe non in corpore, ſed in anima, id nos vltro & libentiſſimè confitemur. Veruntamen inde non ſequitur, quod ſit qualitas à carne producta, ſed certè reatus naturæ concretus, vt iam modò palàm facturi ſumus. ¶Aliter alij, menti Auguſt. veróque propius, aſſtruunt, concupiſcentiam carnis eſſe originale peccatum. Id quod ita poſſunt ex Auguſt. colligere. Ait enim libr. de pecc. mer. cap. 16. quòd quando peccauit Adam, non obediens Deo, tunc eius corpus gratiam perdidit, qua eius animæ omni ex parte obediebat. Tunc, inquit, ille extitit beſtialis motus pudendus hominibus, quem in ſua erubuit nuditate. Et infra. Ex hac igitur inobedientia carnis, ex hac lege peccati & mortis, quiſquis carnaliter generatur, regenerari ſpiritualiter opus habet, vt non ſolùm ad regnum Dei perducatur, verùm etiam à peccati damnatione liberetur. Hanc verò ego mihi baſim diſputationis ex Auguſt. de concupiſcentia præieceram, non ſolùm pro ſcholaſticis catholicis, ſed aduerſus Lutheranos: qui concupiſcentiam adeò contendunt eſſe peccatum, vt maneat etiam in baptizatis peccatum. Vocat enim hîc concupiſcentiam Auguſt. ſenſualitatem, iuſtitia originali ſolutam. Et hanc videtur hic dicere eſſe peccatum, propter quod ſumus baptiſmate regerandi. De qua lib. eorundem 2. cap. 4. Concupiſcentia, inquit, tanquam lex peccati, manens in membris corporis mortis huius, cum paruulis naſcitur, in paruulis baptizatis à reatu ſoluitur, ad agonem relinquitur, ante agonem mortuos nulla damnatione perſequitur. Paruulos non baptizatos reos innectit, & tanquam iræ filios, etiam ſi paruuli moriantur, ad condemnationem trahit. Et lib. 1. retract. Concupiſcentiæ reatus in baptiſmate ſoluitur, ſed infirmitas manet. Vnde forſan S. Thom. 1. 2. q. 82. elicuit, Auguſtinum dicere, quòd concupiſcentia eſt reatus. Nam hoc verbum nuſquam legi in Auguſt. niſi Sanctus Thomas alium forſan fortitus eſt codicem. Hinc ergo conficiunt, concupiſcentiam illam carnis eſſe originale peccatum. Quod reuera, niſi qui id ſano modo interpretetur, neſcio, ſalua grauiſſima authoritate Auguſt. quis ſibi in animum inducat, vt credat, Id quod ante nos, alij prudẽter meditati ſunt.

Reprobatur opinio morbidæ qualitatis.

Auguſt. de concupiſcentia carnis.

Baſis diſputationis.

S. Thom.

Reſpondetur rationibus contrariæ opinionis.

Arguitur quòd concupiscentia nõ sit peccatũ, sed effectus peccati.

¶Prima ratio, quæ huic sententiæ aduersa mihi se offert, sic habet. Illud quod in Adã priùs, quàm in nobis fuit, si in illo non erat peccatum, neque profectò erit in nobis; concupiscentia hæc carnis in Adam non fuit peccatum, sed effectus & pœna consequens peccatum, nam propter peccatum Adæ sublata iustitia, destrænata laxatáque est concupiscentia, non solùm in sua persona, verùm etiam in tota natura: ergo vti in illo non fuit peccatum, ita nec in nobis, sed effectus & pœna peccati.

2. Ratio.

¶Præterea ne amphibologia nominis inanẽ reddat disputationem, originale peccatum (vt supra satis constabiliuimus) verè habet rationem culpæ, quæ proinde, licèt distinguatur ab actuali, est vera iniquitas: quippe ob quam fateretur Psalm, concipi nos in iniquitatibus: vnde adeò consequitur, esse prauitatem, quæ odio est Deo: propter quam homo nisi in CHRISTO regenitus, regno depellitur. Hæc autem ratio haud vnquàm congruere poterit illi carnis concupiscentiæ. Nam illa (vt tertio capite dicebamus) est homini ex principiis naturalibus innata, quam cœleste illud iustitiæ donum compescebat. Ob idq; non est illa prauitas, obliquitas & iniquitas, in qua cõsistit ratio peccati, quod Deus odio habet: sed pœna est potiùs à Deo inflicta: sanè qui naturam nostram iustitia illa propter peccatum expoliauit, in suisque naturalibus destertam reliquit. Quocirca neque Adam, neque nos vituperamur, quòd sumus sic concupiscibiles, sed eò quòd culpam in Adam admisimus, ob quam amisimus ligamen, quo rationi tenebatur concupiscentia subdita.

Pſal. 50.

Cõcupiscentia non est vituperãda.

3. Ratio.

¶Ad hæc, Peccatum propriè non est res illa, quę eadem manet in iustificato, quæ erat in peccatore, concupiscentia autem eadem manet: ergo illa non est peccatum, sed planè reatus ille, qui remittitur dum regeneramur.

4. Ratio.

¶Vt cuncta itaque complectar, Vis illa & potentia concupiscendi extra rationis ordinem, quæ est in puero, imò verò quæ sine actu & cõsensu est in adulto, non est illud, ob quod hæreditate cælesti abdicamur; sed potiùs eodem peccato, quo exules facti sumus à regno, & frænum quoque abruptum est cõcupiscentiæ, & in mortem, aliásq; calamitates incidimus: ergo nõ magis concupiscentia illa peccatum est, quàm expulsio à regno, vel mors, aut morbi, vel aliæ id genus ærumnosæ miseriæ, quæ non aliter sunt peccata, quàm quòd sunt effecta peccati Adæ. Nisi quòd concupiscentia est præterea nostrorum causa actualium criminum. Eandem patiuntur repulsam, qui iam modò excogitant, peccatum originale esse amorem terrenorum. Nam si id de actu amoris enuntiant, non quidem originale, sed actuale peccatum est: si verò de amore carnis intelligat, vel de inclinatione animæ, qua apta est sensum sequi, eodem recidũt, vnde prioresmodò depellebamus.

Trident. sess. 5. c. vlt.

Peccatum orig. non est amor terrenorum.

¶Eisdẽ fermè rationibus deuincitur, peccatum originale, nõ esse priuationem iustitiæ originalis, ad sensum, quem pleriq; multi concipiunt, scilicet priuationem rectitudinis totius hominis, quæ erat in illo statu naturæ integræ. Nam illa in Adam non fuit peccatum, sed effectus & pœna peccati, prior natura, quàm dissolutio concupiscentiæ. Neque verò illa est prauitas & obliquitas peruersæ rationis, neque ob illam Deus extorres nos fecit à regno, sed propter antecedentem præuaricationem, & nos regno priuauit cælesti, & originali multauit iustitia.

Neque est priuatio iustitiæ.

Neque est iustitia debita inesse.

¶Est & secundum argumentum. Nam quòd fermè doctores priuationem iustitiæ debitæ inesse peccatum originale affirmant, si ita debitum sentiant, quod singulari præcepto fuerit eam Adam obstrictus, aut eius progenies custodire, certè falsum est, & cuius nulla possunt sacrorum authoritate fidem facere, quoniam nullum legitur Adæ mandatum positum, nullàq; præscripta lex alia quàm, ne ederet de ligno scientiæ: de quo si comederet, sequeretur eum pœna, tum sublatæ iustitiæ, tum perinde subsequentis mortis: ergo reuera, non iactura iustitiæ, sed esus prorsus ligni, delictũ fuit. Enimuero vti non aliter modò gratiam conseruare tenemur quàm seruando præcepta, neque homicidæ, præter homicidium, crimen aliud est, quod vel gratiam Dei perdit, vel vitam, si pœnam luit capitis; ita neq; aliter Adam obligabatur habere iustitiam, quàm non transgrediendo præceptionem de ligno, aut quamuis aliam naturalis iuris. Neque præter esum pomi nouum fuit illi crimẽ, iustitia denudari: atq; adeò multò minùs nobis, denudatos nasci. Quin verò, vt cumulatiùs dixerim, etiam si peculiari præcepto teneretur custodire iustitiam, deserere eam quidem tunc Adam, esset peccatum, non tamen aut se postmodum, aut nos priuatos esse. Ad hæc. Si peccatum originale esset priuatio (vt aiunt) iustitiæ debitæ inesse, consequens tunc fieret, vt in baptismo non remitteretur: quoniam neque illic restituitur iustitia, neque vllo debito resoluitur homo, quo antè obligabatur.

Peccatum originale est inimicitia Dei.

¶Alij, qui ex his anfractibus sese expedire contenderent, peccatum originale fingere possent, nihil aliud quàm inimicitiã cum Deo: sed neq; se isti credant signum defixisse. Nam inimicitia non est peccatũ, sed effectus

fectus planè peccati. Eo enim quòd quis Deũ vel alium offendit, inimicitiam eius conflat. Et præterea in infantibus manifestum est, argumẽtum. Aut enim vis peccatum originale odium esse, quo infans odit Deũ, aut quo Deus odio habet ipsum. Primum nullum est, quippe cùm infans nullum habeat voluntatis vsum. Alterũ non est peccatum, cùm sit in Deo, sed est peccati opus: porrò quòd illud Deus odium, peccato prouocatus, concipiat.

Quo ratio peccati originalis concluditur. Cap. IX.

IGitur sunt hoc ætatis, qui quanuis non omnia, partem tamen horum argumẽtorum contra vetustã opinionem opponentes, ab ea defecerint, dicentes, non esse in singulis hominibus peccata singula originalia, sed vnũ illud, quod commisit protoparens, esse originale delictũ, cuius omnes rei sumus, & à quo denominamur peccatores. Horũ primicerius habetur Albertus Pighius, vir profectò & pius, & doctus. Qui nihilo secius malè de hoc audit, quasi peccata in nobis originalia omnino inficietur. At verò neq; si sane ille, & absque præiudicio audiatur, tantæ damnabitur ignorantiæ: neque si oculatiùs ipse sensum veteris opinionis æstimauisset, forsan eam repudiasset. Primum ergo, si ex nomine rem subiectam venari decet, originale peccatum, nihil aliud dixeris, quàm peccatum à primo parente in prolem origine transfusum. Quamobrem ex peccato illo, contagio nostra diiudicanda est. Vt id quod erat in illo formalis ratio peccati, relictũ cognoscatur in nobis per modũ habitus. Et qui in illo effectus erãt, itidẽ sint & effectus in nobis. Supponamus, exẽpli gratia, primũ peccatum Adæ fuisse esum ligni, præcesserit eũ superbia, nec ne, nihil ad rẽ. Formalis tũc ratio illius criminis fuit obliquitas & deflexio animæ per voluntatẽ à lege & ordine Dei. Et quia Adam gerebat personã totius naturæ, quæ in ipso susceperat beneficium illud iustitiæ, permãsurũ in ea quã diu nõ peccasset, tota in ipso rea facta est illius præuaricationis, & ingrata inuisaq; effecta est Deo. Quare deordinatio eadẽ, & deformitas (vt verbis scholę vtamur) illius actus mãsit per modũ habitus infixa naturę: quã proinde obliquitatẽ vnà cõtrahimus cũ eadẽ natura. Quocirca, vti concedendũ est, peccatum originale esse in nobis, ita neq; est negandũ, quo minus sit pro formali, carẽtia iustitiæ originalis: si modò iustitia etiã ipsa similiter accipiatur pro formali. Iam enim supra cap. 5. retulimus ex S. Thom. 1.p.q. 95. formale significatum iustitiæ originalis esse rectitudinem animæ ad Deum, materialia verò, rectitudines alias, scilicet inferiorum virium animæ ad rationem: atque corporis ad animam. In Adam, si rem æstimatè consideres, priuatio iustitiæ, quo ad primum ordinem, non fuit effectus peccati, sed formalis ipsa eius ratio: priuatio verò contra eiusdem iustitiæ, quo ad alios duos ordines, non ratio peccati, sed effectus fuit. Ad hunc ipsum eundem modum priuatio in nobis rectitudinis prioris, est peccatum originale: priuatio verò aliarum, est eiusdem peccati effectus. Quam fortè distinctionem si inspexisset Pighius, & sui, nunquam inficias iuissent, in nobis inesse originale peccatum. Attamen, vt in gratiam eius hoc vicissim subiungam verbum, si vel Pighius, vel quiuis alius ita negasset, in nobis esse peccatum originale, vt diceret tantummodò nos contrahere reatum pœnarum, quas de peccato Adæ pendimus, non tamen reatum culpæ, apertè pugnaret non solùm contra Augustinum, verùm contra Paulum: vti in tertia confessione cap. præcedenti demonstrauimus, & cap. item proximo repetemus. Qui tamen diceret, non alio reatu culpæ, quàm illius transgressionis Adæ, dum concipimur, pollui, nihil erroris portenderet, nisi quòd leuiter & absque ratione negaret, reatum illum esse carentiam iustitiæ, modo exposito. Et ideo verissimè & consultissimè S. modò Trident. Syno. censuit, sess. 5. can. 3. peccatum, quod origine vnum est, & propagatione transfusum, omnibus inesse, vnicuiq; proprium. Igitur per ea, quæ hîc explicata sunt, diluuntur, quæ superiori cap. contra opinionẽm Anselmi obiecimus. At quatenus res Augustinum spectat, qui docere videtur, concupiscentiam esse originale peccatũ, in primis interpretãdus est, non de formali, sed de significato materiali: vti fidus eius interpres diuus Tho. expositor. Quãdoquidem idem ipse ait, concupiscentiæ reatum in baptismate solui, remanente concupiscentia: reatus autem saltem in originali, idem est, quod forma peccati. Sed neque ita considerãda est concupiscentia, esse materia, seu substractum significatum peccati, vti est actus in actuali transgressione. Namque in actuali, actio substernitur obliquitati, ceu subiectum eius: quoniam per actionẽ ipsam diuertimur à ratione, & diuina regula: adeò vt actio ipsa propriè denominetur obliqua, & peccatum sicuti nix colore est alba. In originali verò longè ali

Opinio quorundã quòd non sit nisi vnum orig. peccatum. Pighius, in controuers. de orig. pec.

Diffinitio pec. orig.

Ratio eius formalis.

Peccatum orig. est in nobis.

S. Thom.

D. Th. 1.2. q. 82. ar. 3.

Reatus & culpæ & pœnæ contrahitur in orig.

Syn. Trid.

Exponitur August.

Lib. 1. retract. cap. 15.

Discrimen inter materialia orig. & actualis. Forma orig. non est in concupiscentia.

gè aliter: quoniam forma peccati nullatenus ineſt concupiſcentiæ, vt ſubiecto, ſed animæ, vbi inerat iuſtitia originalis, vt ſupra cap.5. diximus, vel (vt alij autumant) voluntati. Quare nec tam propriè concupiſcentia denomtnatur peccatum, quàm anima ipſa peccatrix, vel homo peccator. Veruntamen quoniam propriè in hoc genere peccati excogitari nequit materiale, ſicuti in actuali, & concupiſcentiæ motus in vetita fuit primus ac proximus effectus abſcedentis iuſtitiæ, placuit Auguſtino vocare eam peccatum quodammodo materiale, vt oſtenderet rem eſſe malam & nocuam. Et id potiſſimùm contra Pelagium, qui negabat rebellionem carnis effectum eſſe peccati: imò dicebat eſſe naturale bonum: vt eſt videre contra Iulianum. Et quòd hæc fuerit Auguſtiniana doctrina, euidentiùs liquebit cap.12. Vbi induximus eum interpretantem Paulum, quòd appellauerit concupiſcentiam peccatum, qua ratione eſt effectus peccati. Etenim ſi poſt baptiſmum ſenſualitas nõ cenſetur peccatum, niſi quia eſt effectus peccati, conficitur profectò, vt neq; ante baptiſmum aliter ſit peccatum. Tametſi tunc propter coniunctum reatum in anima, cuius ipſa concupiſcentia proximus eſt effectus, dicitur materiale ſignificatum peccati. Atqui hoc eſt, quod conuincit diſputatio, quã cap. ſuperioti, ad explicandam eius mentem contra verba Auguſtini extruximus. ¶ Sed tamen reſtat præterea nobis reſpondendum ad eorum argumenta, qui arbitrantur nullam ineſſe formaliter nobis originalem culpam, ſed ab illa prorſus quæ fuit in Adam, omnes appellari peccatores. Primum, Paul. ſolo illo peccato Adæ ait, nos omnes peccaſſe. Vnde Auguſt. de pec. me. lib.1. cap.10. ſuper illo verbo, In quo omnes peccauerunt. Si intellexeris, inquit, in quo peccato, certum manifeſtiſſimúmq; eſt, alia eſſe propria cuiq; peccata, in quibus ij tantùm peccant, quorum peccata ſunt, aliud hoc vnum, in quo omnes peccauerunt, quando omnes, ille vnus homo fuerunt. Si autem intellexeris, in quo vno homine, quid, inquit, iſta manifeſtatione manifeſtius? Nempe legimus iuſtificarii in CHRISTO, qui credunt in eum, propter occultam communicationem, & inſpirationem gratiæ ſpiritualis, qua quiſquis hæret domino, vnus ſpiritus eſt. Hactenus Auguſt. Alluſionis concluſionem lectori relinquens, qui intelligat ſic omnes peccaſſe in Adam per communicationem ſuæ culpæ, in quo vna eramus caro, vti iuſtificamur in CHRISTO, in quo vnus efficimur ſpiritus. Et Hypog. libr.2.

Concupiſcẽtia quare dicta eſt peccatum. Augu. cõcupiſcẽ. eſt effectus peccati.

Concupiſcẽtia quomodo eſt materiale in peccato orig.

Reſpõdetur illis qui nolunt in nobis eſſe origin. pec.

Auguſt. teſtimonia.

Cùm peccauit (ait) homo, natura peccauit: & facta eſt natura iam peccatrix, id eſt, vitium habens peccati. Eodem pertinet illud. Vnius delicto multi mortui ſunt. Et per vnius inobedientiam, peccatores conſtituti ſunt multi. Vnde Auguſt. lib.1. retract. cap.15. ait, (vt ſupra iam citauimus) vnius Adæ reatu nos eſſe implicatos, cuius voluntate commiſſum eſt illud peccatum quod originaliter trahimus. Vnum ergo illud peccatum quo omnes peccauimus, origine contrahimus, & non plura. ¶ Ad hæc veruntamen ac his ſimilia reſpondentes concedimus, quòd illo tantùm peccato Adæ peccauimus omnes, vt liquidò monſtratum eſt, quoniam dum animam recipimus, non peccamus, ſed concipimur in peccato. Neq; dicendus eſt quis originaliter peccare, ſed peccatum originaliter trahere cum natura. Neque negandum eſt peccatum Adæ eſſe illud, quod contrahimus. Id tamen fit per hoc, quòd reatus ille peccati (vt diximus) relictus eſt in natura, quæ in Adam peccauit. Et ideo, vt omnes trahimus naturam ab Adam, ſuam quiſque propriam recipiendo, ita & omnes contrahimus peccatum eius, per hoc quòd in ſingulis eſt deuiatio illa & obliquitas animi à Deo, qua proinde cuncti contagione culpæ ſic inficimur, vt ſingulas ſinguli contrahamus maculas. Tametſi reatus ille in nobis non ſit poſitiua qualitas, ſed mera priuatio iuſtitiæ (vt diximus) quoad formale. Quapropter cùm in remiſſione originalis reſtituatur nobis gratia in ordine ad Deum, non tamen vires inferiores in ordine ad rationem, optimè ait Sãct. Thom. vt ſupra cap.5. citauimus, quòd in baptiſmo reſtituitur iuſtitia originalis, tantùm quoad formale. Quomodo autem per voluntatem tunc Adæ omnes peccauimus, accommodatiſſimo exemplo dilucidat idem S. doctor, 1.2.q.81. vbi ait, quòd quemadmodum omnia membra ſunt vnus homo, & ideo voluntas totius reputatur omnium membrorum, ita omnes eramus in Adam quodam modo vnus homo, quamobrem voluntaria inordinatio ſui peccati, manet in tota natura, quam generatione recipimus. Manet ſcilicet per modum habitus: ſicuti in homine tranſeunte actu peccati, manet obliquitas animi: quoadúſque per gratiam reſtituatur in ordinem.

Quomodo ſanum quiſq; habeat orig. peccatum.

In baptiſmo reſtituitur iuſtitia quoad formale. Exemplum S. Thom.

¶ Subiiciunt hic præterea theologi exẽplum ad explicandum, quemadmodum in Adam peccauerimus omnes, de rege munificentiſſimo, qui ſeruum in filium adoptatum hæredem ampliſſimæ ſubſtantiæ inſcriberet, cuius beneficiis tota eius poſteritas potiretur: ea tamen lege, ſi

Exemplum theologorũ.

lege, si in gratia eius perduraret, vbi tamen primum crimen in regem admitteret, hæreditate illa excideret. Exemplum antiquum est, neque minimè ad rem accommodum. Nanq; haud prorsus dissimili modo donauerat Deus in Adam naturam nostram originali iustitia. Mihi verò Paulus est, qui rem videtur quàm optimè explicare: vbi ait, Adam gessisse formam futuri CHRISTI. Inde nanque antithesis culpæ Adæ & gratiæ CHRISTI relucet, vbi de nouo Adam accedente ad baptismatis aquã, ait pater cœlestis, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Est enim perinde, ac si dixisset, Veluti Adam fuit in quo vno tota eius natio mihi displicuit, quæ sibi naturali generatione successit, ita (quasi antidotum) hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui: id est, in quo vno, quotquot baptismate in ipso fuerint regeniti, in gratiam mihi reconciliati, placebunt. Quod & Paulus ait, Sicut per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti sunt multi, ita per vnius obeditionem, iusti cõstituentur multi. Omnes ergo in Adam peccasse, nihil aliud est, quàm naturam nostram, ob participium suæ culpæ, ingratam inuisamq; esse Deo. Et ideo tota eius soboles nascimur filij iræ. Sicuti in CHRISTO iustificari, est, quòd ob eius gratiam nobis participatam omnes sumus Deo grati. In quo proinde renascimur filij misericordiæ.

Collatio Adæ cũ Christo.

Matth. 3.

Rom. 5.

Quid sit nos in Adã peccasse.

¶ Per hæc demum liquidum fit, quo pacto originalis labes traducatur perpetua generationum serie ab Adam. Sed Augustinus est, qui in odium Pelagianorum nonnihil dubietatis oculis offundit. Sanè qui crebro ait, concupiscentiam illam rebellis carnis ob suam inobedientiam esse instrumentum huiusmodi culpæ propagãdæ. Ait enim (vt superiori capite citatus est) de pecc. mer. cap. 16. quòd ex hac inobedientia carnis à ratione exorbitantis, & bestiali pudendóque membrorum motu quisquis carnaliter generatur, peccatum contrahat, à quo est baptismate abluendus. Et lib. 1. de nup. & cõc. cap. 24. vbi inuestigat, quomodo cùm coniugium bonum naturæ sit, ex coniugibus baptismate renatis, & præsertim vbi actus coniugalis nullum admiscetur peccatum, procreentur filij in peccato, respondet, quòd non ex bono, quo bonæ sunt nuptiæ, sed ex malo concupiscentiæ, quo bene vtuntur coniuges, de quo tamen erubescunt, reos diabolus paruulos nascentes tenet. Et infrà. Ex hac, inquit, concupiscentia carnis, quæ licet in regeneratis iam non deputetur in peccatum, tamen naturæ non accidit, nisi de peccato, quæcunq; nascitur proles,

Quõ transfundatur.

Augustin.

De filijs regeneratorum.

originali est obligata peccato, nisi in illo renascatur, quem sine ista concupiscentia virgo concepit. Propterea quando nasci est in carne dignatus, sine peccato solus est natus. Vbiuis denique de hac re sermo est Augustino, concupiscentiam illam rationi rebellem, quasi ea causa, quia non obtemperat rationi, traducem facit originalis maculæ. Sed est argumentum, quod huic quisque posset obmoliri sententiæ. Si qui ex nihilo crearentur nunc homines, masculus & fœmina (de quibus tertio capit. prælocuti sumus) in meris videlicet naturalibus sine culpa & gratia, hi quidem quantacunque exardescerent libidine & rebellione concupiscentiæ, & vitiis deflagrarent, nunquam tamen in sobolem, quam genuissent, traijcerent originalem culpã, vt omnium est theologorum consensus, eo quòd non essent tunc progenies Adæ. Si verò contrà duo naturali semine ab Adam descendentes, in primo instantu infusionis animæ infunderentur gratia præueniente peccatum (vt dicitur de beatissima virgine) & præscinderetur illis, vel prorsus extingueretur concupiscentia, ne magis posset aduersus rationem insultare, quàm in statu innocentiæ, nihilominus transmitterent peccatum originale in eos, quos genuissent liberos. Dico si gratia collata patribus esset tantùm personalis, & non tota successione. Ergo concupiscentiæ rebellio non est in causa originalis culpæ. Haud equidem ambigo quin ita sit, vt rationes istæ persuadent: nempe quod quomodocunq; traduceretur modò natura ab Adam post eius peccatum transfunderetur & peccatum. Et si natura non traduceretur ab Adam, sed ab homine nunc ex nihilo creato generarétur filij sine peccato. Quin verò ita modò S. Synodus Tridentina determinat, Sess. 6. capit. 3. Sicuti nemo nisi in CHRISTO renatus gratiam eius reciperet. Quocirca concupiscentiam esse traducem peccati, nihil sanè aliud significat, quàm concupiscentiam, & pudendum motum carnis esse naturale instrumentum generationis, per quam propagatur natura præuaricatoris Adæ. Neque aliud prorsus sibi voluit sapiens Augustinus. At quoniam caro nunquam præter rationem titillaret, nisi culpa Adæ fuisset in causa, ait rebellionem concupiscentiæ traducem esse peccati.

Arguitur cõ tra verba August.

Sententia au thoris.

Syn. Trid.

Cõcupiscentia quomodo traducit peccatum.

Aduersus recentes Pelagianos, de originali peccato. Cap. 10.

Operæ

OPeræpretiũ duximus ſpeciem puram veritatis ob oculos primum omnium ponere, ne errorũ interfuſa caligo lumen eius interpollaret. Extant duo tamẽ de hac re errores per extremum contrarij. Vnus quorundã recentium Pelagianorum, qui eſſe aliud in nobis refutant originale peccatum, quàm defectum naturæ: vtpote reatum mortis, & cæterarum pœnalitatum, quas ob culpam Adæ incurrimus. Alter verò eſt Lutheranorum per contrarium extremum, ita penitus naturæ noſtræ hoc genus peccatum imprimentium, vt verè in hac vita remitti, omniñóque tolli renuant. Lutheranorum inquam. Non quòd priores non ſint Luthero etiam parente progeniti: ſed quòd cùm de hac re bis per omnia à reliquis diſſideant, Zuingliſtas à ſuo capite meritò nuncupemus. Schiſma enim illud iſtorum (cuius in prologo memineram) nemini ſcilicet de rebus fidei auſcultantium, qui diuina fungatur authoritate, ecquid poteſt, quàm Lernæum illud quinquaginta capitum monſtrum edere? Primi quidem appetendi à nobis ſunt priùs, quippe cum quibus eſt breuiſſima diſputatio: poſt alij, contra quos multò eſt prolixius agendum. Zuinglius ergo inter Germanos eſt, qui ſepulchrum Pelagij refodit, vnde hoc pus reſpiraret. Is enim in ſuo libello de baptiſmo, ac deinde vrgẽtiùs in declamatione ad Vrbanum Rhegium contendere perſeuerat, originale peccatũ, non eſſe peccatum, ſed morbum. Neque deſunt, qui & catholicorum nomine cenſeri volunt, & Zuinglio nihilo ſecius ſi non verbis, re tamẽ adhæreſcunt. At contrariam concluſionem, nempe quòd ſit vera culpa, ſatis ſuperq; ſacrorum teſtimonijs conſtabiliuimus, cùm per totam hactenus diſputationem, tum propriè capit. 7. & 9. Quapropter id tantùm hîc aperire ſtatuimus, quàm fibi leuibus rationibus, originalem culpam ita diſſuadeant, vt omnino repellant. Primam enim colligunt ex clementia Dei, de quo, cùm multò ſit propenſior ad condonandum peccata, quàm ad vindicandum (vult enim omnes homines ſaluos fieri, nec vult mortem peccatoris, ſed magis vt conuertatur) haud eſt credibile, quòd vnius peccatum in culpam deputet vniuerſis mortalibus. Eo vel maximè, quòd de delictis propriè loquens, ait per Prophetam, Filius non portabit iniquitatem patris, ſed anima quæ peccauerit, ipſa morietur. ¶ Secundum argumentum informant ex natura peccati, quòniam nõ eſt peccatum, niſi ſit voluntarium. Cùm ergo Adæ peccanti nullus mortalium aderat, nec conſenſerat, quin verò omnes eius ſucceſſores improbant peccatum illud, ægerrimè ferentes quas inde miſerias & ærumnas experiuntur, quomodo ſenſus capiat humanus, quòd qui nondum extabant, lege aliqua in vno obligarẽtur omnes. Vniuſque voluntas adeò reputaretur omniũ, vt per illam nondum nati tranſgreſſores eſſent. Adde, quod æqua ratione, cætera peccata non modò primi, ſed aliorum etiam parentum tranſmitterentur in liberos: atque maiori ratione & benefacta parentum deberent in poſteros diffundi. Siquidem perinde atque in Adam, & in parentibus etiam alijs propinquioribus latuimus. Quin verò addit Zuinglius peccatum cum culpa iunctũ eſt: culpa vero ex commiſſo eius naſcitur, qui facinus deſignauit: nemini ergo peccatum eſt, quod ipſe non commiſit. ¶ Adijciunt & nouum genus arguendi. Peccatum Adæ remiſſum illi creditur, vbi fuit cum Deo reconciliatus: quomodo ergo in nos tranſit? Aut ſi nobis imputatur, quid eſt, quod Adæ fuit remiſſum? Nam ſi in illo vno omnes peccauimus, longè id efficaciùs veritas deuincit, vt in vno fuerit etiam omnium noſtrum condonata culpa. Neq; verò exemplum illud, quo ſupra rem hanc repræſentauimus, omnino probant. De illo inquam ſeruo, qui ſummo honore habitus apud dominum, ingratus atq; infidus atrociſſimum aliquod facinus in Dominum committeret, atque adeo amicitia principis excideret, omniſque honore & fauore, tam ipſe quàm ſua ſoboles depelleretur. Etenim ſi eius proſapia honore præcisè, aiunt, & opibus, quas à principe receperat, diſpoliaretur, id certè non argueret acerbitatem in principe maiorem, quàm ius eſſet, & æquum. Si tamen omnes poſteros ob paternum crimen ſupplicijs afficeret, ac denique addiceret morti, reuera crudelitatis maximæ & immanitatis reus haberetur princeps ille. Cùm ergo Deus ob culpam protoparentis non ſolùm honore nos & hæreditate cœleſti abdicauerit, ſed in morbos & calamitates plurimas, atque adeo in mortem ipſam adegerit, plurimùm hoc derogare videtur diuitijs boni tatis, & benignitatis eius. ¶ His denique alij ſubijciunt, quod in tota ſacra ſcriptura, nullum eſt verbũ originalis, ſeu iuſtitiæ, ſeu culpæ, ſed nos culpam iſtam confingimus. Porrò hac ratione, & in noſtram naturã iniqui, & bonitati diuinæ falſo imponentes. ¶ Hæc tamen omnia & quæ id genus plurima in hoc argumentum congerunt, facillimè ipſi diluerent, ſi naturam humanam, quam c. 3. depinximus, conſiderare, contemplari vellent: vt exinde, tum de gratia

Duo errores pec. or.

Zuingliſtæ.

Zuinglius.

Argumentatio illorum contra veritatem.

Ezech. 18.

2. Argum.

3. Argum.

4. Argum.

Reprobant exẽplum ũ mune.

Poſtremus argumẽ

Reſpondeo.

tia tum de culpa perſpicaciùs ratiocinarentur. Si enim Deus naturam humanã in puris naturalibus creaſſet, nulla nos affeciſſet iniuria, quòd tales condidiſſet, quales nec gratiam per nos ipſi diuinam aſſequi poſſemus, nec diuina gloria potiri: quoniam vires naturales non ſunt pares tanto muneri. Neque vlla eſſet iniuria quòd ſenſualitas rationi eſſet inimica, quam excæcaret, & præcipitaret in vitia: quòd morbis & alijs ærumnis & calamitatibus huius vitæ, atque etiam morti ſubiecti eſſemus. Nimirum quòd hæc omnia eſſent à proprijs naturę noſtræ principijs nativa. Sua tamen bonitas & benignitas, qui nos ad ſe plaſmauerat, fuit, quòd naturam noſtram, gratia & iuſtitia donaret, quibus nos ſupra nos ipſos erigeret, atq; inferiores vires, quæ ſuperioribus obedirent, compeſcerent. Nec cogitandũ eſt (vt quidam effingunt) pactum interceſſiſſe inter Deum & Adam, vt cùm primùm peccaſſet, natura exſpoliaretur illis cœleſtibus donis, & ita nomine totius generis humani conſenſum præbuiſſe, atque hac cauſa totum genus, eo peccante, peccaſſe. Eſt enim fabula. Nam quid Deus opus habebat Adæ conſenſu? Neque ita obligatus fuit pro ſe, aut pro nobis ſeruare donum originalis iuſtitiæ, vt de hac re habuerit ſingulare præceptum. Scriptura enim eſt manifeſta, quòd vnica fuit præceptio, ne ederet de ligno ſcientiæ, qua citra eius conſenſum, potuit Deus obligare totam naturam, tanquam eius, iure creationis, dominus. Sicuti leges legitimi principis, quæ præſenti modo edicerentur ciuitati, vniuerſis in perpetuũ ciuibus intelligerentur poſitæ. In pœnam tamen tranſgreſſionis comminatus eſt Deus mortem, qua priuatio iuſtitiæ deſignatur. Cùm ergo Adam tunc erat tota natura, nulla fuit in Deo vel crudelitas, vel aſperitas, quòd peccante natura, denudaret eam, quibus ſupra naturalibus donis, ex mera liberalitate exornauerat. Veluti ſi princeps ciuitati ampliſſimum priuilegium largiretur, dum non committeret certum crimen: quòd ſi contrafaceret, tunc nimirum ſibi ciuitas perpetuò maneret offenſa & inuiſa. Et ideò modo quodam peccatum illud fuit omnibus hominibus voluntarium, ſcilicet per voluntatem totius naturæ. Qua de cauſa alia peccata vel primi, vel aliorum parentum, non traijciuntur in liberos, ſicut nec virtutes: quoniam illa ſunt perſonalia, quibus pœnæ tãtùm perſonales decretæ ſunt: illud autem primùm fuit, cui poſita erat pœna communis: ſcilicet, vt genus noſtrum in ſuam nudam naturam recideret: ob idq; illius ſolius rea facta eſt ſuo modo tota natura. Quare neq; vllo pacto derogat clementiæ mitiſſimi Dei, quòd hoc genus ſuppliciа, nempe morbos, miſerias & mortem perferamus ob illud peccatum: nãq; ſi nos, ſeu igne, ſeu ferro perimeret, aut quauis alia violenta morte, poſſet vtiq; fortè dirus haberi. Quòd autem nos cœleſti beneficio immortalitatis orbauerit, vt mortem nobis naturalem incurramus, nihil ſanè vel iuſtitiam ſuam, vel miſericordiam denigrat. Atqui ad argumentum aliud reſpondetur, quòd Adæ remiſſa eſt noxia illa, qua ratione erat perſonæ, permanſit tamẽ in propaganda natura. Quemadmodum qui modò baptizatur, omni liberatur culpa, etiam originali, quatenus eſt huius perſonæ: relinquitur nihilominus natura infecta, vt quos Chriſtianus genuerit, eadem tabe commaculet. Illi autem loco, quòd filius non portabit iniquitatem patris, opponi è regione poſſet alter, vbi habetur, Ego ſum Deus zelotes viſitans iniquitatem patrum in filios. Eſt tamen horum concordia, quòd pœnas temporales, vt infamiam, bonorũ priuationem, & id genus alia, iure luunt filij pro patribus, eò quòd ſecũdum corpus ſunt velut pars patris. Pœnas tamẽ ſpirituales, & maximè expulſionem à regno cæleſti, ſolus ille qui peccat, ſubit: nam ſecundum animã filius non eſt pars patris, ſed omnes animæ meæ ſunt, ait per Ezechielem Deus. Ad rẽ ergo. Quoniam omnes homines participes ſunt culpæ Adæ, expulſi ſunt hæreditate cœleſti. Expulſi (inquam) hoc modo, quòd ex natura noſtra nullum ad illam ius habemus, ſed quod Deus noſtro generi largitus eſt in Adam, in eodẽ perdidimus. Per hæc proditur aberratio Zuinglij, non agnoſcentis aliud genus culpæ, quàm quæ proprio contrahitur cõſenſu. Si enim illa Protoplaſti voluntate natura noſtra non peccauit, cur ob illam culpam non ſolùm tantam fecimus bonorũ temporalium iacturam, ſed damnati etiam ſumus: vt ait Paulus. Et quidem ita damnati, vt regni etiam iure fuerimus excluſi. Profectò ſi tãtùm fuiſſet illi propria, nihil nobis nocuiſſet. Sed ſaltuum fuiſſet ius noſtrum, ſaltem in ſpiritualibus. Quia filius, vt modò interpretabamur, non portabit in eiuſmodi bonis iniquitatem patris. Igitur ineptiſſimum eſt eius exemplum, ſi vult illud vſquequaque huc adaptare. Ait enim, quòd veluti ſi quis in bello vel alia ſua culpa in ſeruitutem capitur, totam ſuam poſteritatem conſtituit ſeruam, cui tamen eſſe ſeruã, nihil eſt culpæ, ſed pœnæ, ita nobis contingit ab Adam. At non videt quòd amicitia ſua nunquam Deus priuaſſet nos, & iure regni,

Nullum interceſſit pactum inter Deum & Adam.

Cur in Adã natura peccauit.

Cõminatio mortis Adæ facta.

Alia peccata nõ tranſfunduntur, quæ perſonalia ſunt.

Peccatum primi quomodo omnibus voluntarium.

Diuina clementia.

Peccatum Adæ ſoli remiſſum.

Exod. 20. Concordia. Quæ mala inant filij pro parentũ peccatis.

Ezech. 18.

gni, nisi participes fuissemus aliquo pacto culpæ. Neque nos dicimus peccatum esse, quòd mortales sumus, & miserijs subditi: sed quòd cùm peccarum Adæ, totius reputatum, est naturæ, deflexus ille & deordinatio animæ à Deo, quæ in ipso fuit actualis, in nobis manet quiescenter per modum habitus. Et inde patimur mala hæc naturalia. Sicut ait Paul. Mors ab Adam in omnes trãsijt: in quo (id est, quia in ipso) omnes peccauerunt, atque adeo iram & indignationẽ (vt Tridentina synodus cap. 1. secundum Paulum ait) incurrerunt. Alias non opus esset baptismo in remissionem culpæ originalis, quæ fuit hæresis Pelagiana. Sed hoc facilè Zuinglius concedit, dicens, quòd & peccatum originale per metonymiam, id est, abusiuam nominis significantiam, dicitur originale. Neque adiudicandos esse infantes æternæ damnationi, propterea quòd non sint aqua intincti. De quo propterea alter nobis restat cum ipso conflictus libro secundo, capit. 10.

Nomẽ iustitiæ orig.

¶ Quòd autem postremò adijciunt, hæc nomina iustitiæ, peccatiue originalis nusquam in sacra pagina legi, argutia est Arrianorum, refutantium nomen Homusion, quod non esset in Euangelio. At sicut illi tunc conuicti sunt, ita & hos modò reuincimus. Nempe quòd vbi res est aperta, virtute subest etiã nomẽ ipsum. Cùm enim sit in Euangelio, Ego & pater vnũ sumus, perinde valet, ac si scriptum esset, Eiusdem substantiæ, quod est Homusion. Haud dissimiliter de originali iustitia & peccato dicendum. Porrò quòd cùm constitutissimum Ecclesiæ Christianæ sit, primum hominem in iustitia fuisse creatum, vtpote in rectitudine virtutum, ac virium, quantum satis ad finem consequendum erat, ad quem fuerat cõditus, vt cap. quinto peramplè à nobis demonstratũ fuit: atque huius felicitatis, generatione perpetua propagandæ, potiri deberent homines quandiu in officio & in gratia Dei perseuerassent genus humanum, inde optime nomen accepit iustitia originalis. Quæ nuncupari potest, natiua, seu naturalis, vel congenita. Et simili ratione, cùm sit apud Paulum, omnes in Adam peccasse, neque verò solùm imitatione & contra Pelagium publico consensu Patrum Ecclesiæ diffinitum est: quin nos etiam naturà filios iræ pronunciet, nihil sanè amplius in scriptura desideratur ad astruendam fidem peccati, quod appellatur naturale, vel connatum, & hæreditarium, vel per originem contractum: quod est dicere originale.

Aduersus Lutheran. de origin. peccato.

Cap. 11.

INcidimus ergo in primum locum controuersiarum, qua nobis Martinus ille Lutherus nouorum inuentor creauit, suique deinde prognati tueri pertendunt. Hi namque in alterum extremum à Pelagianis diuersum, nescio quo vento, nunquam antea in Ecclesia suborto, adacti, ita animæ nostræ originalem culpam obtrudunt, vt per nullam sit prorsus gratiam in hoc seculo delebilis. Qui quidem locus in assertionibus Lutheri ad Leonem art. 2. sic habet, In puero post baptismum negare remanens esse peccatum, est Paulum & CHRISTVM simul conculcare. Et art. 3. Fomes, inquit, peccati, etiam si nullum adsit actuale peccatum, moratur à corpore animam ab ingressu cœli. Quin paulo inferius eundem fomitem appellat actuale peccatum. Et discipuli sui in confessione Augustana, art. 2. vocant vitium originis, vere peccatum, damnans & adferens æternam mortem. Et in locis communibus Melanchthon: Scriptura, inquit, non facit differentiam inter actuale & originale peccatum. Nam & originale, actualis est quædam praua concupiscentia. Itaque commentum illorum est, quòd concupiscentia non solùm sit materialiter peccatum, sed quòd formaliter, & in actu libido ipsa, & insultus carnis, ante consensum voluntatis, est peccatum, etiam in baptizatis. Eandémque aiunt concupiscentiam prohiberi præcepto illo de calogi, Non concupisces. Ob idq; pro insania ducit Luthe. eodem, 2. art. quòd nos libidinẽ coniugum, qui quantacunq; sanctitate pollentes, legitima, iustissimaq; intentione generandi, iure suo vtuntur, non verè peccatum appellemus. Sed bone Deus, in suo tamatissimo reformationis dogmate, quod ipsi didagma vocant, quanta explicatione hunc locum constituunt? Aiunt enim, quod licet homo nihil iniqui animo deliberato concupiscat, illa nihilominus volatilis concupiscentia, à qua se in omni mansuetudine, sanctitate, & pietate continet, coram Deo peccatum est. Et infrà, Nõ modo homicidium, adulterium, & furtum peccatum est, verum etiam propter concupiscentiã, quãuis ei non consentiat voluntas, homo ipse in conspectu Dei homicida & adulter est. Atqui operæpretium est considerare, vt telam suam detexant. Inde enim quod concupiscentia carnis peccatum illis est, eliciũt, omnia opera nostra, quantuncumq; fiant in gratia, ea tamen ratione, qua nostra sunt, à concupiscentia commaculari, idcirco esse cuncta, peccata. Neque per illa implere nos præcepta Dei, cõ cupiscen

Prima controuersiarũ de pec. orig. cum Lutheranis.

Lutheranorum sententia de pec. orig.

Lutheranis concupiscentia est vere formaliter peccatũ. lib. 3. cap. 7.

Didagma.

Lutheranorũ vtra error.

cupiſcentia remorante, ne plenè operemur ex dilectione ſui ſuper omnia. De qua nobis re, lib.3. ſtatutus eſt dicendi locus. Ideóq; quanquàm in colloquiis iam Ratiſponenſibus manifeſtiſſimis teſtimoniis conuicti, paulò remiſſius propugnent errorẽ huũc de originali peccato, adeò vt in ſecundo nouiſſimo hic articulus tanquam vel confeſſus, vel ſatis diſcuſſus, fuerit prætermiſſus, tamen quia perſtant in erroribus de operibus, quos ab illo potiſſimum fonte deriuarunt: & præterea quia Buce. in ſuo libello de eccleſiarum reconciliatione eũdem cum cæteris videtur nuper integrare, non erit ſuperuacaneum, eis quæ à noſtris, à doctiſſimo præſertim Roffenſi copioſiſſimè dicta ſunt, calculum noſtrum adiicere. Potiſſimùm, quòd quandiu libri eorum ſuperſtites fuerint, timendum ab illis eſt.

Status controuerſiæ primæ cum Lutheranis.

¶ Status ergo cõtrouerſiæ, quæ prima omniũ eſt inter nos & Lutheranos, ita conſtituitur. Nos (vt veritas habet catholica) poſt baptiſmũ legitimè ſuſceptum nihil remanere in renato credimus contagij originalis, quod veram habeat rationẽm culpæ. Illi verò cõtra autumant, concupiſcentiam illam carnis, qua parte in ſanctis viris, in quocunque vitiorum genere, conflictatur cum ratione, eſſe verã culpam, & damnatione, mortéque æterna dignam. Tunc etiam quando per conſenſum voluntatis non dum patratum eſt actuale peccatum, niſi quòd miſericordia Dei non imputatur illa culpa, iis qui ſunt in gratia.

Primũ contra Lutherũ argumentũ. Concupiſcẽtia, res eſt naturalis.

¶ Hæc imprimis ignorantiæ nebula nunquam eorum oculos perſtrinxiſſet, niſi tam eſſent philoſophiæ iniqui hoſtes, quæ tamen fidei ſæpe & multum ancillatur. Concupiſcentia enim carnis (vt in tertio ſtatim capite cœpimus dicere) naturalis nobis eſt: vt pote quæ licet nulla præceſſiſſet culpa, vel gratia, ex principiis naturæ exiſteret in homine: quatenus ſenſibus pollet: niſi quòd Deus fræno originalis iuſtitiæ creauit eam rationi ſubiectam: ergo cum propter peccatum, ſublata eſt illa iuſtitia, nihil aliud ſignificatur verbo, concupiſcentia, quàm natura dono illo deſtituta. Præterquàm quòd eſt modò effectus peccati, tanquàm remouentis iuſtitiam illam, quæ rebellionem eiuſdem concupiſcentiæ prohibebat: & tamen ſi homo crearetur in puris naturalibus, eſſet mera natura. Exemplum Anſelmi eſt in de concept. virg. de naui, cuius natura eſt ventis inuehi: & ideo ſi anchora fixa retineatur, tunc qui rumpit anchoram, dicitur nauem commouere. Igitur cùm ea, quæ nobis inſunt à natura, nec laude digna ſint, nec vituperio, quis, vel cæcus, dixerit concupiſcentiam illam, eſſe peccatum? Niſi forſan materialiter ante baptiſmum: vti ſuperius explicatum eſt. Re vera qua ratione id dixeris, ſequenter compulſus confiteberis, & viſum, & auditum, & reliquos ſenſus, qui nobis poſt peccatum Adæ inſtrumenta ſunt delinquendi, delicta & ipſos eſſe. Quin verò & aurum, & honores, & muliebrem formam, & quicquid nos pellicit, pellítve ad malum. Accipe euangelicam parabolam, vbi genus humanum aſſimilatur ei qui incidit in latrones, à quibus deſpoliatus, & plagis impoſitis relictus eſt ſemiuiuus. Nũquid deſpoliatum eſſe & vulneratum, peccatum erat illi? Quiſnam conceſſerit? Pari modo in nobis, præterquàm quòd participes fuimus culpæ, qua ſumus lauacro regenerationis abluti, nudatam habere naturam, & ita fauciam, vt concupiſcentia veluti ægritudo quædam cum ratione colluctetur, certè nihil eſt culpæ, dum rationem non proſternit, ſed eſt pœna, quam ob præteritam culpam exolui mus: veluti corporei morbi, & mors denique, & aliæ id genus calamitates, quas culpas cenſere, hominis eſſet prorſus ſtupidi. Luc.10.

Lutheranorum diuerticulum.

¶ At verò cùm Lutherus hoc genus culpæ ſoli concupiſcentiæ carnis impinxerit, diſcipuli eius poſtea, dum illam defendere nequiſſent, rationem habere culpæ, commenti ſunt, nomine concupiſcentiæ, non ſolùm illam carnis, ſed eam etiam quæ eſt in anima, ſubintelligi. Ita habent in conuentu Vuormacienſi. Attamen neque hoc diuerticulo argumẽtum poſſunt eludere. Nam ſi loquãtur de concupiſcentia animæ, quæ eſt actus voluntatis conſentientis carni, illa certè non originalis, ſed verè actualis eſt culpa, de qua nihil diſputamus. Si tamen intelligant impotentiam & declinationem (vt videntur) animæ, qua velut actus corporis nata eſt, ſenſibus illecta, pertrahi, adhuc eandem habet argumentum energiam. Nam totum hoc (ſicuti concupiſcentia carnis) naturam dicit iuſtitia originali deſtitutam, non culpam.

2. Argumẽt. ex teſtimoniis ſcripturæ.

¶ Sed præterea, vt in omne ſe latus verſent, nunquam ſe hinc tamen extricabunt, quò minus ſint in efficaciſſimum ſacramentum baptiſmi iniquiſſimi, niſi profiteantur, totam illic prorſus rationem, omnéque meritum culpæ elui. Nam (quæ verba expreſſa ſunt Hieronymi ad Oceanum) omnia nobis in baptiſmate condonata ſunt crimina. Nec poſt indulgentiam, inquit, iudicis eſt metuenda ſeueritas: dicente Apoſtolo, Et hæc quidem (ſcilicet peccatores) fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſanctificati eſtis, iuſtificati eſtis in nomine domini Hieron. 1. Cor.6.

Anſel.

mini nostri IESV CHRISTI. Omnia ergo peccata, donata sunt benè & fideliter. Hæc Hieronymus. Nota in Paulo, sanctificati & iustificati, in nomine IESV CHRISTI. Vnde sapienter colligit Hieronymus bene & fideliter. Quia in nomine IESV CHRISTI, qui verè est Saluator, nihil deliteſcit fictionis, sed summa est, vt in suis promissionibus fides, ita & in factis veritas. Id quod veritas ipsa IESVS CHRISTVS, Hieronymo luculẽtius
Ioan. 17. profert: vbi ait, Pater sanctifica eos in veritate,
Ioan. 8. sermo tuus veritas est. Et, Si filius vos liberaue
Ephe. 4. rit, verè liberi eritis. Et Paul. Renouamini in iustitia & sanctitate veritatis. Quid ergo euidentiùs pronunciari potuit ad demonstrandũ, vbi gratiam Dei inimus, omnem nobis prorsus in veritate abstergi maculam peccati, quam quòd ita nos verè pater sanctificet, quàm sermo eius veritas est. Conducit ibidem Hieronymus, in hanc eandem sententiam ex vete-
Micheæ 7. ribus quoque Micheam: vbi ait, Ipse reuerteretur & miserabitur nostri, demerget iniquitates nostras, & proiiciet in profundum maris omnia
Ezech. 36. peccata nostra. Et Ezechielem: vbi ait, Assumam vos de gentibus, & aspergam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus immunditiis vestris, & dabo vobis cor nouum & spiritum nouum. In verbo, omnibus, inquit Hieronymus, nihil relinquitur. At quando nullum esset aliud euangelicum testimonium plenissimæ remissionis, quæ fit in
Ioan. 3. baptismo, quàm illud, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, abundè res conuinceretur. Qui enim renascitur, vitam prorsus exuit veterem, & nouam induit. Id quod Apostolus reptæsentat in analogia mortis & resur-
Rom. 6. rectionis CHRISTI: vbi ait, Qui mortui sumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo? An ignoratis fratres (cum istis mihi videtur ore prophetico loqui) quia quicunque baptizati sumus in CHRISTO IESV, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: vt quomodo CHRISTVS resurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Ecce tam verè nos in baptismate mori peccato, sepeliri q;, & in nouam vitam resurgere, quàm verè id CHRISTVS
Chryſost. in corpore præstitit. Hunc Chrysost. locũ, Homel. 24. super Ioan. in hanc sententiam dilucidè enarrans, ait, In aqua baptismi tanquàm in sepulchro caput immergentibus, vetus homo sepelitur, emergentibus inde nouus resurgit. Et Orig. super Iosue Hom. 5. ait, quòd per baptismum regenerationis, expurgatæ sunt animæ nostræ. Vbi abiecimus omnia peccatorum opprobria, & pro his assumpsimus conscientiæ bonæ adstipulationem in Deum. Et ad Titum item Apostolus, Secundum suam Tit. 3.
misericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abundè, id est, quantum sufficit, vt verè simus salui, atq; adeò filij & hæ-
1. Ioan. 3. redes, secũdum spem vitæ æternæ. Vnde Ioan. Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, Vt filij Dei nominemur, & simus. Nominemur, inquit, & simus, vt exprimeret contra istos, nihil baptizatis inesse culpæ, aliàs si verè esset culpa, non tamen imputata, vt dicunt: non verè essemus filij, sed reputaremur tales à Deo. Eodem prorsus refertur, quod ait Apostolus, Nihil est nunc damnationis est his, Rom. 8.
qui sunt in CHRISTO IESV, qui non secundum carnem ambulant. Sed interpretamentum Lutheri expendamus eodem artic. 2. Lutheri interpretatio.
Ait enim, non haberi in Paulo, Nihil peccati est: sed, nihil damnationis, quasi illa concupiscentia iustorum peccatum verè sit, & de se dignũ damnatione, sed non imputatur illis propter fidem, & quia non ambulant secundum carnem. Et suus Bucerus, vbi putat extremam Buceri verba.
manum imponere componendis controuersiis, idem atque peius dicit in articulo peccati originalis. Ait enim, quòd quanuis in regenitis nihil sit damnationis, in hoc sensu, quòd non sunt rei, reatu iam dissoluto in baptismate, hoc tamẽ est propter meritum CHRISTI non imputantis peccatum. Non tamen quòd non vel ob vnum hoc malum deprauatæ naturæ, etiam si nulla, vel actionis, vel consensus nostri iniquitas adiiceretur, condemnationẽ meremur. Et paulò pòst, Sancti etiam, inquit, ipsi quatenus concupiscentia repugnat bonæ voluntati, inimici sunt Deo. Expende, pie lector, an verba hæc digna sint, quæ supponantur titulo de componendis controuersiis, & non potius exuscitent, quæ sopita iam & emortua videbantur. Profectò verba Pauli expositio- Expositio Pauli.
ne non indigent. Dicens enim, nihil esse damnationis in his, qui non ambulant secundũ carnem, manifestissimè docuit, nihil in renatis esse damnatione dignum, præterquam ambulare secundum carnem, quasi dicat, pati molestias carnis, nihil prorsus damnabile est, sed ambulare, id est, liberè operari secundum carnem. Et ita exponit August. eandem au- August.
thoritatem contra duas epistol. Pelag. libro primo, capit. 10. Nulla, inquit, est damnatio his, qui sunt in CHRISTO IESV, quoniam non damnatur, nisi qui concupiscen-

tiæ

tiæ carnis consentit ad malum. Distortissima ergo est expositio Lutheri.

Act. 2. Lutherano-rum respon-sio confuta-tur.

¶ In summa. Cùm baptismus sit in remissionem peccatorum (vt in Act. Apost. author est Petrus) qua Christianus perficta fronte, quic quam culpæ post baptismum reliquum fieri dicat? At commentitiam Lutheri distinctionē audiamus, qua se eodem secundo articulo, ad omnia hæc tam clara testimonia cogitat respondere. Aliud, inquit, est, omnia peccata remitti, aliud verò omnia tolli. Baptismus omnia remittit, sed nullum penitus tollit. Animaduerte, pie lector, an hoc non sit deterere sacramenta CHRISTI, & (quod ipse in nos iaculatur) CHRISTVM ipsum conculcare: scilicet quod remitti peccata, non sit prorsus tolli. Ecquid enim aliud est, quod ait euangelista in sua canonica: Scitis, quia ille apparuit, vt peccata tolleret? Et Baptista, Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi? Quid quod, interprete vbi supra Hieronymo, de iustificatore nostro præcinuerant Prophetæ, & Apostoli concinunt, Demerget & proiiciet iniquitates vestras. Mundabimini ab omnibus iniquitatibus vestris. Et, Deleui vt nubem iniquitates tuas. Et, Abluti, sanctificati, iustificati. Et, In quibus nihil est damnationis. Et, Existimate vos mortuos esse peccato, viuentes autem Deo? Quid inquam, hæc omnia, quæ effectus baptismi sunt, aliud resonant, quàm prorsus baptismo extergi, & plenè tolli peccatum? Est enim nihil aliud peccatum, quàm offensa in Deum, vnde palàm consequens fit, vt remitti ab ipso nihil aliud sit, quàm condonari, aboleri, atque adeò omnino tolli. Nisi absurdissimè hic abutaris nomine remissionis, in significatu philosophorum: quibus qualitatem remitti, est imminui aliqua restante particula: cū tamen in præsentia, idem polleat remittere, quod ignoscere: id est, non amplius noscere: id est, non amplius noscere culpam, perinde ac si nunquàm fuisset. Quamobrem delictorum quæ Deus remittit, obliuisci, neque amplius recordari dicitur. Quòd si August. quem vbique iudicem appellant, audire de hac re non piget, auscultemus ipsum lib. 1. retra. cap. 7. Lauacrum regenerationis purgat à reatu omnia peccatorū quæ humana traxit natiuitas & contraxit iniquitas. Hæc ille. Sicut ergo peccati actualis in baptismo remissi nihil remanet culpæ, ita nēque originalis. Et de pec. merit. lib. 2. ca. 25. Hæc autem, inquit, lex peccati (scilicet fomes concupiscentiæ) non sic manet in membris eorum, qui ex aqua & spiritu renati sunt, tanquam non sit eius facta remissio, vbi omni

1. Ioan. 3. Ioan. 1. Esa. 44. 1. Cor. 6. Rom. 8. Rom. 6.

August.

Plenissima remissio in baptismo.

no plena & perfecta fit remissio peccatorum, omnibus inimicitiis interfectis, quibus separabamur à Deo, sed manet in vetustate carnis, tā superatū & peremptū, si nō illicitis cōsensionibus quodāmodo reuiuiscat. Et in calce eiusdē capitis explicatius ait, Quòd si deniq; cōtinuò post baptismum consequatur ab hac vita migratio, non erit omnino, quòd obnoxium hominem teneat solutis omnibus, quæ tenebant. Num satis conficitur, originale peccatum tolli, dum remittitur, si non manet nisi superatum & peremptum? At plus debet protestantibus nostris peccatum, quàm fides. Quò enim fidē suam solā iustificationem tuentur, aiunt, fidē mortuam nullatenus esse fidem (quanquam & id peruersè, vt lib. 2. cap. 7. ex verbis Iacobi monstrauimus) & tamen peccatum originale, etsi audient mortuos nos esse peccato, & sepultos, ipsumq; abstersum, deletum, abiectum & peremptum, nihilò secius, ita semper mordicus retinent, vt nolint sublatum esse. Quid si August. asserat, radicitus euulsum? Inducit enim Pelagianos, contra duas eorum epistolas ad Bonifacium libro 1. cap. 13. calumniantes Christianos, quòd negarent baptismo omnia peccata radicitus conuelleret, sed tantum ei cōcederent, vt peccata raderet, manentibus radicibus, vnde rursus pullularent. Quorum calumniā reprimit his verbis. Quis hoc nisi infidelis affirmet? Dicimus enim baptismo, omnium dare indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non radere: neque peccatorum radices in mala carne teneri, quasi rasorum in cadite capillorum, vnde crescant iterum resecanda peccata. Quid potuit efficaciùs aduersus istos Augustinus proferre, quàm quod neque radix peccati maneat in baptizatis? Sed tamen & quòd eos quasi digito indicaret, subiungit. Sed de illa concupiscentia carnis falli eos credo, vel fallere, cum qua necesse est, vt etiam baptizatus, & hoc si diligentissimè proficit, & spiritu Dei agitur, pia mente confligat. Sed hæc, etiam si vocatur peccatum, non vnq; quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic vocatur. Sicut scriptura, manus cuiusq; dicitur, quòd manus eam fecerit. Peccata autem sunt, quæ secundum carnis concupiscentiam vel ignorantiam, illicitè fiunt, dicuntur & cogitantur. Hæc August. Explicatissimè aduersus istos pronuncians, post reatum originalis in sacramento remissum, concupiscentiam neque vllo modo esse, neq; appellari peccatū nisi per metonymiam: de qua latius c. sequenti. Nunc enim hoc secundo argumento tantum conamur testimoniis scripturæ sacræ demon-

Peccatum plus debet Luthero quam fides.

August.

Concupiscētia qualiter dicatur peccatum.

Peccatum quid sit.

ſtrare & ſanctorum, quomodo ſint iſti iniurij in ſacramentũ remiſſionis: adſtruentes, concupiſcentiam inde reliquũ, peccatũ eſſe propriè.

5. Argum. ¶Vt tamen tertium ſubiungamus argumentũ, ſtatuamus puerum baptizatum ante vſum rationis, in quo, ais, veram adhuc culpam extare, damnatione dignam æterna, ſed nõ deinceps imputari. Hoc, inquam, tecum poſtulo, verum per ſolam gratiam baptiſmi non imputatur, an alia poſtea opus eſt applicatione miſericordiæ, vt poſt non imputetur? Si primum, vti res habet, admiſeris, tunc ergo baptiſmus ità plenè remiſit, vt nihil fuerit culpæ reliquũ, quod indigeat poſtea nouo actu miſericordiæ, vt non imputetur. Si verò ſecundũ de tuo capite de deris, ergo per baptiſmum, non planè applicatum eſt pretiũ redẽptionis CHRISTI, in redẽptionẽ peccatorum: quod eſt hæreticum. Item contra id quod aiunt: adultis nouo actu fidei opus eſſe iugiter poſt baptiſmum, quo aſſiduè petant condonationem illius culpæ originalis, perdurantis in baptizato. Primum ſi ita res eſt, quomodò fuit baptiſmus efficax? ſanè qui culpam illam condonare non fuit ſufficiens. Adde quòd cum pueri talem actum fidei habere non poſſint, tunc nullum habebunt remediũ aduerſus illam culpam. Quòd ſi baptiſmus illis ſufficit, abſque alio actu fidei, cur non idem ſufficiet & adultis, quatenus ad eandem culpam attinet originalem? ¶Illud tamen quod mihi potiſſimum argumentum apparebat, in calce demum ſubiiciam. Aiunt enim, vt paulò antè referebamus, manere quidem peccatum originale, ſed non imputari. Et ſubiiciam alia quoque verba Lutheri in eodem 2. articu. Hæc eſt, inquit, gratia noui teſtamenti, vt quia renati ſumus baptiſmate, fauor Dei nos ſuſcipit, & ſuſtinet, non imputans ad mortem, quod reliquum eſt peccati in nobis, licet verè peccatum ſit, & imputari poſſit. Idem aiunt de operibus factis in gratia: vt lib. 2. capit. 19. viſuri ſumus. Eſt tamen (ni fallor) contradictio manifeſta, veram culpam manere poſt baptiſma, & tamen non à Deo imputari vt culpam. Nam vel Deus illam odio habet, vel ſecus. Si nõ, quam poteſt in ſe habere rationem culpæ? Niſi nefariè dixeris, culpam eſſe vllam, quæ non ſit Deo odio habita: contra diuinum eloquium Dauidis, toties inculcantis, quod iniquos Deus, viã iniquam, & iniquitatem odio habeat. Si verò illam odit, quomodo non imputat ad culpam? Imò verò quomodo verum eſt, peccatum remiſſum eſſe in baptiſmo? Nam nemo omnino remittit culpam, niſi qui odium è pectore diuellit penitus. Qua de cauſa dicitur Deus peccatorum obliuiſci, quæ remittit. Profectò non video, quo valeant clypeo dilemma hoc cauere. Niſi promptiſſimum illud ſuum in nos ſputum fugientes reſpuant: ſanè qui quamuis ratiocinationem, ſophiſma appellitant. Mitto interim, quòd authores tanti erroris in eam adiguntur impietatem, quòd Deus in hac vita nullatenus poſſit omnia nobis peccata ita remittere, vt prorſus tollat. Id quod ipſi concedunt quoniam concupiſcẽtia illa carnis, quam verè peccatum cenſent, tam naturalis mortalibus eſt, vt extingui omnino nequeat in hoc ſæculo. Neque per priuilegium, vt rentur. Quod tamen Theologi conſentienter tribuunt intemeratæ Virgini: videlicet rixam carnis ſenſiſſe nunquam. Igitur, vt finem huic capiti faciamus conſultiſſimè cenſuit ſacroſancta ſynodus Tridentina, cap. 5. ſeſſ. 5. quòd ſi quis per IESV CHRISTI Domini noſtri gratiam, quæ in baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti negauerit, aut aſſeruerit, non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet, ſed illud dixerit tantum radi, aut non imputari: anathema ſit.

Confirmatio argumẽti.

Hæreticum eſt dicere, pretium redemptionis nõ plenè applicari in baptiſmo.

Vide Milenit. concil. cap. 2.

Poſtremũ argumentum. Vide lib. 2. c. 109. hoc ipſum explicatius, & libro 3. c. 4. Lutheri verba.

Firmũ arg. quod in baptizatis nulla remaneat culpa. Vide lib. 2. ca. 19. & lib. 3. c. 4.

Pſal. 118.

Cõfirmatio argumẽti.

Blaſphemia Lutheranorum, ex qua cõfingunt legis obſeruãtiam nulli in hac vita poſſibilem, lib. 3. cap. 3.

Trid. Syn.

Quo Lutheranorum rationes expendantur & confutantur. Cap. XII.

AT quibus tamen fulcimentis locũ iſtum cõmuniant id deniq; reſtat vt expendamus. Hunc enim errorem potiſſimùm cõficiunt ex Paulo, & Auguſtino, quos aliorſum longè diſtorquent, quàm quò intenderint ipſi. Primum ex illo. Concupiſcentiam neſciebam eſſe peccatum, niſi lex diceret, Non concupiſces. Ecce inquit Lutherus, concupiſcentia peccatum eſt, neque locus relinquitur interpretandi, non eſſe propriè peccatum, ſiquidem lege, ait Paulus, eſſe prohibitam. Senſus ergo Lutheri eſt, præcepto illo, quod eſt in decalogo, Non concupiſces, prohiberi concupiſcentiam illam, quæ nobis natiua eſt, & in regeneratis etiam ſuperſtes. Et ita ſui defenſare pertendunt. Id quod inter præcipuos eius errores ſecũdus poteſt connumerari. Audi verba eius in fine illius citati articuli ſecundi aduerſus catholicos. Sed & eò peruenerunt, inquit, inſaniæ, vt etiam libidinem ineuitabilem parentum ſanctorum contra legem Dei concupiſcentem, defectum vocare ſint coacti. Quaſi dicat, verum potius eſſe, propriéque peccatum. Hæc veruntamen verba iure multò maiori poſſumus nos in hũc naturæ hoſtem regerere. Nam præterquàm, quòd

Roma. 7. Per præceptũ Non concupiſces, prohibetur Lutheranis ipſa natiua cõcupiſcentia.

Lutheri verba & ſecundus error, de cõcupiſcentia.

Exod. 20.

quòd duo repugnantia verba connectit, ſanctos videlicet ſordere peccato, quis eo fuerit arreptus furore, vt quòd ineuitabile nobis eſt id peccatum dixerit? Ecquid enim naturalis radius vultus Dei, qui ſignatus eſt ſuper nos, manifeſtum magis faciat, quàm quod vbi nihil eſt voluntatis, neque inibi culpæ quippiam ineſſe poſſit? Actio enim quæ in noſtra non eſt poteſtate, reuera nec laudi dari nobis poteſt, nec vituperio. Cuius ratio eſt, quoniam laus operis, vel vituperium, cauſæ debetur: quæ autem homo inuitus patitur, illorum nō eſt cauſa, quatenus homo, quippe cùm per ſolam facultatem liberi arbitrij ſimus actionum noſtrarum domini. Vnde qui naturalem concupiſcentiam, peccatum cenſet, pari modo cogitur vt dicat, & quod oculos habeamus, & aures, & membra, quibus intus, nobis nolentibus, nutrimur ac vegetamur, peccata eſſe. At nulla, inquiunt, admittenda eſt à natura ratio, vbi ſcriptura ſacra aperta eſt. Ego vero neque ſcripturam apertam video, neque ſenſus ſcripturæ eſſe poteſt, qui cum manifeſtiſſima ratione apertiſſime pugnat. Re vera ſi ea quę nobis vel à natura inſunt, vel à Deo in pœnam inflicta ſunt, peccata eſſent, Deo potius, vel tanquam naturæ authori, vel tanquam vindici culpæ tribuerentur. ¶ Et Auguſtin. quem coryphæum ipſi hoc loco ſequuntur, adeo per ſe notum exiſtimat, nullum eſſe peccatum, niſi voluntarium, vt naturali ſe apud ipſum conſequentia ponant & perimant, peccatum, & voluntarium malum. Vnde in libro de vera religione: Vſque adeò, inquit, peccatum voluntarium malum eſt, vt nullo modo ſit peccatū ſi non ſit voluntarium. Et contra Manicheos de duabus animabus, peccatum ipſe ita diffinit, quod ſit voluntas retinendi, vel conſequēdi quod iuſtitia vetat, & vnde liberum eſt, abſtinere. Et (ne omnia percenſendo faſtidio ſimus lectori) 1. libr. retract. id multis modis in vniuerſum conſtituit, aperte in Lutherū ſua pene verba retundens. Peccati reum teneri quenquam, quia non fecit, quod facere non potuit, ſummæ iniquitatis & inſaniæ eſt. Sed reſurgunt inde in nos iſti, quòd peccatum etiam ipſum originale cenſet ibidem Auguſt. voluntarium eſſe voluntate Adæ. Fatemur quidem, ſed culpam totam remiſſam eſſe ait, in baptiſmo. Verba enim eius ſunt. Cuius concupiſcentiæ reatus in baptiſmate ſoluitur, ſed infirmitas manet. Optimè ſanè diſcernit, vt reatu dimiſſo, concupiſcentia, non culpa, ſed infirmitas ſit. ¶ Veruntamen quoniam quam ſit libertas, inſeparabilis conditio peccati, ca. 17. repetendum eſt, haud modò filum rumpamus dicendi de præcepto concupiſcentiæ. Impoſſibile namque eſt illo vetari concupiſcentiam, quæ non eſt in noſtra poteſtate, ſed tantū prohibetur voluntatis conſenſus, vel fortè mora eius in reprimenda concupiſcentia, aduertente ratione. Eſt enim hoc inter decem mandata, de quibus ait Chriſtus, Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Et verbum, vis, palàm oſtendit noſtræ eſſe facultatis, per gratiam ipſius, cuncta ſeruare: concupiſcentiam verò illam in hac vita ſublatam eſſe, haud quaquàm poſſibile eſt. Qui ergo dixerit tyrānidem illam & ineuitabilem molitionem concupiſcentiæ à Deo nobis eſſe interdictam, anathema eſt Hieronymo, qui in expoſitione ſymboli anathema eſſe ait, qui dicit Deum præcepiſſe quicquam impoſsibile. Et Auguſtino, cuius in ſermo. 61. de tempo. verba ſunt. Deus nec impoſsibile aliquid potuit imperare, quia iuſtus eſt, nec damnaturus eſt hominem, pro eo, quod non potuit vitare, quia pius eſt. Quin verò, cùm non ſint grauia mandata Dei, vt eſt apud Ioannem, imo leue ſit iugum, vt præceptor ipſe teſtatur, quomodo facere lege diuina obligamur, quod eſt impoſsibile? Et præterea cum cætera omnia præcepta de actionibus ſint prorſus noſtris intelligenda, ſcilicet: Non occides, non furtum facies, & cætera, quæ contingentia ſunt, commentum eſt verbum, Non concupiſces, niſi de actione humana intelligere: qualis tamen non eſt motus concupiſcentiæ, rationis vſum præueniens. Id quod forma ipſa mandati præ ſe fert. Non enim ait in genere, Non concupiſces, ſed, non concupiſces domum proximi, neque deſiderabis vxorem eius: & reliqua. ¶ At verò non ſolùm motum illum concupiſcentiæ, aiunt iſti, eſſe prohibitum, ſed & potentiam ipſam, & naturam concupiſcendi: quod humanus ſenſus refugit audire. Ecquis enim puerum, vel ante baptiſmum vel baptizatum, lege aliqua aſtringat, vbi non ſolùm voluntas, verùm neque concupiſcentia vſum habet, ſed eſt nuda potentia? Niſi peccatum in eo pariter dixeris, fame re, lallare, & his ſimilia. Id quod Auguſt. libr. 1. de ciuita. Dei. cap. 15. condemnat, hiſce verbis. Quòd ſi illa concupiſcentialis inobedientia, quæ adhuc in membris moribundis habitat, præter noſtræ voluntatis legem, quaſi lege ſua mouetur, quanto magis abſque culpa eſt in corpore non conſentientis, ſi abſq; culpa eſt in corpore dormientis? His Auguſtinus oſtendit, nullum eſſe peccatum concupiſcentiam abſque conſenſu, cum eſſe poſſit in dormi

1. Argum. contra Lutherum. Eccleſ. 4. Nullum eſt peccatum niſi ſit voluntarium. Vide 2. lib. ſentē. d. 24.

Reſponſum Lutheri.

Auguſt.

De vera religio. c. 14.

Definitio peccati.

Li. 1. retract. c. 13.

Secundum præcipuum regum.

De hoc 2. ſent. d. 24. f.

Matth. 19. Vide Aug. 1. retract. c. 19.

Hieron.

Auguſt.

1. Ioan. 5. Matth. 11.

Confirmatio argumenti.

Auxeſis erroris Lutheranorum Naturam, & cōcupiſcendi potentiā, dicunt Lutherani eſſe peccatum. Auguſt. Concupiſcētia ſine conſenſu nō eſt peccatum.

Luthe. putat propter carnis concupiſcentiam precari nos, vt dimittantur nobis debita noſtra.

dormiente. ¶ Per hęc denique reſtituitur, quod Lutherus eodem articu. 2. in confirmationem ſui erroris commentus eſt, propter illam ſcilicet carnis concupiſcentiam quotidie nos precari in oratione dominica, dimitti nobis debita noſtra: ſiquidem abſque voluntate, nulla eſt culpa. At in hoc ſe ſaltem agnoſcant, Auguſtino ſuo expreſſis verbis contradicere. Sanè qui loco ſupra citato con. duas epiſt. Pelagia. cap. 13. Neq; enim, inquit, propter ipſam concupiſcentiam, cuius iam reatus lauacro regenerationis abſumptus eſt, dicunt in oratiõe baptizati, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: ſed ꝓpter peccata quæ fiunt, ſiue in eius conſenſionibus cũ ab eo quod libet vincitur, quod placet, ſiue cùm per ignorantiam, malũ, quaſi bonũ placet. Fiunt autem, ſiue operando, ſiue loquendo, ſiue quod facillimum, atque celerrimum eſt, cogitando. Illud ſanè, quod in oratione ſequitur, propter ipſam dicitur, Ne nos inferas in tentationem, ſed libera nos à malo.

Dimitte nobis debita noſtra.

Perſpicuè ergo diſcriminat Auguſt. quod propter conſenſiones voluntatis dicimus, Dimitte nobis, quoniam peccata ſunt: ſed propter ipſam tentantem nos, infeſtantemq; concupiſcentiam ad dimus, Et ne nos inducas in tentationem. Vbi propalam manifeſtat, non concupiſcentiam, ſed tantum voluntatis opera eſſe peccata. Quæ omnia Iacobo Apoſtolo teſte, confirmat, qui vel ipſo Auguſtino rem ediſſerit explicatius: vbi ait, Vnuſquiſque tentatur, à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Deinde concupiſcentia, cum conceperit (ſcilicet per conſenſum voluntatis) parit peccatum.

Iacob. 1.

Concupiſcentia ergo antè conſenſum, nõ eſt peccatum, ſed ex conſenſu concipiens, fit mater peccati. Huic apoſtolicæ phraſi conſonant alius Apoſtoli verba, Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentiis eius, neque exhibeatis mẽbra veſtra arma iniquitatis peccato. Non enim prohibetur fomitem concupiſcentiæ habere, ſed illi obedire. Vt per hoc intelligas, quod ſequenti cap. ait, legem prohibere concupiſcentiam.

Rom. 6.

Non enim veretur ne inſit illa in carne, aut voluntate nos concupiſcere. Sed, hîc quis ferat pernicaciam iſtorum, qui hunc locum pro ſe adferant cum gloſſa Auguſt. Ait enim dignus ille ſuper Ioan. tracta. 41. quòd Paulus non dixit, Non fuit peccatum in corpore veſtro, ſed, Non regnet. Ergo Paul. (inferunt iſti) Auguſtino interprete, non negat quin concupiſcentia, antequam per conſenſum voluntatis regnet, peccatum ſit. Collectio autem hæc, nulla eſt, ſi colligatur peccatum eſſe propriè, antequàm regnet. Namque cum Auguſt. toties admoniſſet, concupiſcentiam illam nõ eſſe propriè peccatum, ſed tropo illo, quo effectus vel cauſa peccati, peccatum dicitur, ſecurus dixit, peccatum non prohiberi, ne ſit, ſed ne regnet. Quoniam quando non regnat, ſæpe dixerat tunc non eſſe propriè peccatum. Quam expoſitionem ipſe idem protinus ſubiungit, dicẽs, Peccatum enim conſiſtit in eo quod regnat, & fit quod iubet. Eandem eius explicationem ſupra etiam citauimus, de pec. me. lib. 2. ca. 28. vbi ait, Hæc lex peccati, quod etiam peccatum appellat Apoſtolus, cum dicit, Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore, ad obediẽdũ deſideriis eius: non ſic manet in renatis, tanquam non ſit remiſſa & peremꝓta, niſi illicitis conſenſionibus quodãmodo reuiuiſcat, & in regnum proprium, dominationémque reuocetur. Idémque prorſus repetit de nuptiis & concupiſ. lib. 1. c. 23. vbi ait, Ipſa concupiſcentia iam non eſt peccatum in regeneratis, quando illi ad illicita opera non conſentitur, atq; vt ea perpetrẽt, à regina mente mẽbra non dantur, vt ſi non fit, quod ſcriptũ eſt, Non concupiſcas, fiat ſaltem, quod alibi legitur, Poſt concupiſcentias tuas non eas. ¶ At verò hæc poſtrema verba ſibi iſti arbitrantur fauere: vbi ait, in hoc ſæculo à nobis non fieri quod ſcriptum eſt, Non concupiſces, ſed, Non eas poſt concupiſcentias. Et de ſpiritu & litera, cap. 36. clarius ait, quod in hac vita non implemus, Non concupiſces, ſed, concupiſcentiis nõ obedias: ergo nõ ſolum obedire, ſed ineuitabile illud concupiſcere carnis prohibetur.

Auguſt.

Lutheranorum argumẽtatio.

Huiuſmodi autẽ illatio nulla eſt prorſus. Auguſtinus enim non ſentit, non impleri illud, Non concupiſces, ſi referatur ad innatum cõcupiſcentiæ fomitem, quaſi ille ſit lege prohibitus, ſed quia naturale eſt in hoc mortali corpore concupiſcere, vſq; dum animale reſurgat ſpirituale. Imò, eiſdem verbis inſinuat, prohibitionem non referri ad naturalem concupiſcentiam, ſed ad liberam & vltroneam obedientiam. Quod ſi analogia ex ciuili Republica apud iſtos quicquam, vt æquum eſt, valeret, profectò tyranno obſidione premente ciuitatem, quandiu ciues pondus belli ſuſtinent, & bona fide obſiſtunt, extra noxiam ſunt, ſed vbi ſe primum dedunt, tunc incipiunt eſſe in crimine: Cur ergo dum voluntas ab arce rationis, ſenſualitatis incurſus ſtrenuè vel perfert, vel comprimit, vitio ſibi detur, id quod homo inuitus, veluti febrem, & naturalem morbum patitur? At quò expoſitione tandem

Ang. expoſitio.

Analogia ciuilis reip.

verbo

verborum, Non concupisces, disputatione ab-
soluamus, examinemus, an isti contradictoria
dicant in exponendo hoc præcepto, & illo,
Non regnet peccatum in vestro mortali cor-
Lutherano-rum contra-dictio. pore. Etenim cùm dicant, hoc secundo nõ pro-
hiberi, concupiscentiam inesse nobis, aut cum
ratione confligere, sed vincere, & regnare (si
quidem oculatissimè adnotant cum Augusti-
no, Paulum non dixisse, non sit, sed non re-
gnet) hinc profectò elicitur, concupiscentiam
inesse & pugnare, non esse rem prohibitam,
nec prohibendam: atque adeò neque propriè
peccatum. Quod si ita est, cur aliis verbis, Non
concupisces, aiunt prohiberi non solum libe-
ra opera, verùm & ipsam carnis concupiscen-
tiam, ne insit & subsultet? Sed ita cunctis vsu
venit contra cœlum expuentibus, sanè vt suo
se sputo respergant. Concludamus ergo vtro-
que loco, solum consensum in opus concupi-
scentiæ prohiberi. ¶ Adiungunt ad persuadé-
dum concupiscentiam carnis esse peccatũ, sub-
Rom. 7. sequentia præterea Pauli eodem, c. 7. Si quod
nolo, illud facio, iam non ego operor illud,
sed quod habitat in me peccatum. Scio enim,
quod nõ habitat in me, hoc est, in carne mea,
bonum. Et multis in eundem sensum inter-
iectis, concludit: Igitur ego ipse mente seruio
legi Dei, carne autem legi peccati. Ecce, in-
quiunt, procul dubio concupiscentiam car-
nis, quatenus cum ratione luctatur, peccа-
tum ab Apostolo appellari. At verò locus hic
primum omnium Pauli, qui (vt tota eius epi-
stola) non est adeò intellectu facilis, à plurи-
mis sanctorum Patrum, non de iusto iam Pau-
lo, sed de Iudæo sub lege agente intelligitur.
Quomodo multi sancti intelligant Paulum di-cẽtẽ, si quod nolo illud fa cio, iam. &c. Roma. 7. Cuius ordinis sunt Hieronymus & Origenes
(vt Augustinus ipse aduersus Iulianum lib. 6.
cap. 11. confiterur.) Et ita ipse Augustinus, sem-
per senserat vsque ad senectutem, vt ibidem
ait, & lib. 1. retract. capit. 23. & 26. & lib. 2. cap. 1.
Qua de causa possemus dicere, quòd concupi
scentiam ratione coniuncti reatus appellaret
in infidelibus peccatum. Sed demus istis cum
Augustino iam sene & cæteris, puta Hilario,
Grego. Nazianzen. & Ambros. quos ipse illic
citat, totum hoc intelligi de Paulo, qui gratia
Dei suffultus nihilominus præliabatur cum
carne, si tamen viciſſim nobiscum ipsi candi-
dè Augustinum sequantur interpretem. Qui
non semel aut bis, sed sæpe, & sæpissimè in-
terpretatur, hoc loco Paulum non appellare
concupiscentiam, propriè, & verè peccatum,
sed per metaphrasim, quia effectus est peccati
Adæ, & nostrorum causa. At verò reclamat
hic Lutherus. Quomodò, quod nemini ange-
lorum licet, id, quod Paulus apertè peccatum
vocat, interpretentur homines defectum tan-
tum, effectum esse peccati? Nimirum Luthe-
re, quoniam Paulus non anathematizat, nisi Gala. 1.
angelum, aliud quàm ipse annunciat, euange-
lizantem. Nanque homines metaphoras scri-
pturæ dilucidantes, non solum non reprehen-
dit, sed laudat summopere inter eos, quibus
Deus distribuit charismata. Aliis enim, inquit, 1. Cor. 12.
datur prophetia, aliis interpretatio sermonũ.
Et iterum. Alios Deus dedit euãgelistas, alios Ephes. 4.
autem pastores & doctores. Alias, vbi ait idem 2. Cor. 5.
Apostolus, quòd eum qui non nouerat pec-
catum, Deus pro nobis fecit peccatum, si non
liceret translatione vti, necesse esset, CHRI-
STVM ipsum propriè existimare esse pecca-
tum. Quam ne admittere blasphemiam, inter
pretati sunt sancti, nomine peccati, hostiam
pro peccato designasse Apostolum: quæ se in
cruce pro nobis obtulit. Quo etiam significa- Rom. 8.
tu vsus est iterum dicens, quòd Deus filium
suum mittens, in similitudinem carnis pecca-
ti, de peccato damnauit peccatum. Tamen hîc magis placet, peccati appellatione intelli-
gere naturam ipsam nostram, & carnem pecca
to infectã: de qua CHRISTVS, similitu-
dinem gerente peccati, dum eam carni affixit,
redemptionem operatus est nostram. Si ergo
peccatum haud ineptè vsurpatur de hostia, quę
causa est remittendi peccati, & de carne, quæ
subiectum est peccati, optima est expositio
Augustini, quod vsurpetur etiam pro effectu
peccati. Vbi ideo illius meminisse opus est,
quod capite proximo de ipso Augustino ad-
notabamus. Nempe quòd cum reatus pecca-
ti originalis, sit priuatio iustitię, quatenus facie-
bat rectitudinem animæ ad Deum, & proxi-
mus effectus eiusdem reatus, sit ebulliens re-
bellánsque concupiscentia, eandem ante gra-
tiam baptismi appellat peccatum, ratione rea-
tus annexi: eo tamen sublato in baptismo, per
solam metonymiam, appellat peccatum, quia
effectus est vel causa peccati. Atque id frequen
tissimè. Primùm. Vbi capite superiori eum cita Concupiscẽ tiam Aug. vt nomine pec catum.
nimus, scilicet, libr. 1. cont. duas epistol. Pelag.
capit. 13. vbi ait, quòd illa concupiscentia quæ
reliqua est à baptismo, quo ratio peccati ple-
nissimè remittitur, radicitúsq; conuellitur, non
quia peccatum est, sed quia peccato facta est,
peccatum dicitur: sicuti scriptura, manus dici-
tur cuiusque, quòd manus eam fecerit. imagi-
nem enim Apellis, vocamus manum eius.
Obserua negationem, non quia peccatum est:
Omnino enim negat esse peccatum. Et de pec
ca. me. libro 2. capitulo 4. Concupiscentia in

paruulis baptizatis à reatu ſoluitur, ad agonem relinquitur. Perpende diſcrimen inter reatum peccati, & agonem, qui non eſt peccatum.

Et libro primo de nupt. & concupiſc. capit. 25. Concupiſcentia, inquit, carnis dimittitur in baptiſmo, non vt non ſit, ſed vt peccatum non imputetur. Hunc autem locum prævaricatus eſt Lutherus, ita referens: Peccatum remittitur in baptiſmo, non vt non ſit, ſed vt non imputetur. Atque hinc infert peccatum remanere, ſed non imputari. Auguſt. autem non dicit peccatum, ſed concupiſcentia, neque illam dicit remanere ſub ratione peccati, ſed vt ſtatim infert, ad pugnandum cum infirmitate noſtra. Et capitul. ſeq. ſubdit exemplum à ſenſu contrario. Nimirum quòd ſicut in peccato actuali, abeũte actu, verbi gratia, homicidio, manet reatus: vice verſa in concupiſcentia, diluto reatu, manet actus. Non intelligas actus peccati, ſed actus concupiſcentiæ. Et verbo, non imputatur, deſignat nullam eſſe culpam, vt iam modò notauimus. Et lib. 1. de nupt. & concup. capit. 23. expreſsè ait, quòd concupiſcentia in regeneratis non eſt peccatum, niſi adhibeatur conſenſus. Sed dicitur, inquit, peccatum, ſicut vocatur lingua, locutio, quam facit lingua: & manus vocatur ſcriptura, quam facit manus. Itémq; ſic vocatur peccatum, quia peccatum ſi vincit, facit. Sicut vocatur frigus, pigrum, non quòd à pigris fiat, ſed quòd pigros faciat. Et contra Iulianum, libr. 6. capit. 5. Baptizatus, inquit, omni peccato caret, non omni malo. Non ait, Non imputatur, ſed caret. Quod planiùs ita, inquit, dicitur. Omni reatu omnium malorum caret, non omnibus malis. Nempe inſinuans, quòd concupiſcentia, malum, id eſt, pœna ſit, non malum, quod eſt culpa. Et lib. 1. retract. c. 15. Concupiſcentiæ reatus in baptiſmate ſoluitur, ſed infirmitas manet. Quid amplius deſiderari poteſt, ad demonſtrandum, concupiſcentiam, ſoluto reatu originalis, non eſſe peccatum, ſed morbum? Et quanuis Luthero non placeat nomen reatus, profectò deriuatur optimè à reus, ſicut famulatus à famulus, & à dominus dominatus. Et ita Exo. 32. habetur, reatus vituli. Et Deut. 21. reatus ſanguinis, vt reatus ſit ipſa ratio peccati, à quo homo & fit, & habetur reus. Vnde reatum dilui in baptiſmo, eſt crimen quodcunque, & culpam tolli, vt amplius iam homo non ſit reus. Quare ineptiſſimum eſt Buceri diffugium in ſuo lib. de concordia, & ſuorum complicum, quod loquatur in his locis Auguſt. præciſe de actualibus peccatis. Facit enim comparationem operum liberi arbitrij cum concupiſcentia, dicens illa eſſe peccata, concupiſcentiam verò non item. Et præterea concupiſcentiam cum reatu eſſe peccatum, illo tamen ſublato, minimè. ¶ Vnus tamen reſtat locus apud Auguſtinum, quem meritò pluris quàm reliquos faciunt, libr. 5. contra Iulianum cap. 3. Cujus verba ſunt: Concupiſcentia carnis, aduerſus quam bonus concupiſcit ſpiritus, & peccatum eſt, quia ineſt illi inobedientia contra dominatum mentis: & pœna peccati eſt, quia reddita eſt meritis inobedientis, & cauſa peccati eſt, defectione conſentientis, vel contagione naſcentis. Vbi in primo membro ait, concupiſcentiam eſſe peccatum, propter inobedientiam, præter ſubſequentes rationes, quibus eſt effectus & cauſa peccati. Ad quod noſtri in colloquio Vuormacienſi, & in reliquis reſpondent, ſermonem fuiſſe illic Auguſtino de concupiſcentia ante baptiſmum, quam vocat peccatum, ratione reatus adiuncti. At quanuis gloſa hæc forte ſufficeret, mihi tamen, ſi coniicere licet, alius eſt veriſimilior ſenſus: quoniam illic abſque diſcrimine intendit Auguſt. perſuadere, concupiſcentiam eſſe rem malam, etiam poſt ſuſceptum baptiſmum. Contra Iulianum, dicẽtem, illam eſſe bonam, ſiue quatenus naturalis eſt, ſiue quatenus à Deo inflicta eſſet, propter peccatum. Et ideo quatuor vel quinque modis conſtituit eam eſſe malam, & figura illa loquendi, peccatũ. Primò, quia non obedit rationi. Non dicit, propter adiunctum reatum, ſed propter inobedientiam. Quod eſt dicere, ni fallor: Ex eo quòd bonum naturale hominis eſt operari ſecundum rationem, (vt crebrò hactenus diximus) ſenſualitas non obediens illi, eſt peccatum quoddam. Non dãnabile quidem, & dignum pœna, ſed naturale. Sicuti claudicans tibia, peccatum eſt, quia non rectè inſeruit naturæ. Et ſecundò dicitur eadem concupiſcentia peccatũ, quoniam effectus eſt peccati. Niſi quòd modus hic bipartitur, vt ante remiſſum reatum, ſit peccatum, quò ad ſignificatum materiale: poſt verò, ſolum ita vocetur, quoniam eſt effectus peccati. Et quartò, quoniam eſt cauſa traducens peccatum originale, vt capitul. 8. expoſitum eſt. Et quintò demum, quoniam eſt cauſa inducens nos ad peccandum actualiter. Obliquè ergo Lutherus eodem 2. articulo, & ſui poſtmodũ ſequaces interpretantur illud Pauli, Noſter internus homo renouatur de die in diẽ: in hoc ſenſu, quaſi illud renouari ſit paulatim particulatimque & ſucceſſione quadam, peccatum remitti, ita vt ſemper relinquatur aliqua particula peccati. Cum tamen peccatum in punc-

to tem

Lutherus cõtorquet mutatis verbis Auguſtini ſuã ſententiam, quod hæreticis ſolenne eſt. Vide 7. Syn. gener. cum loquitur Epiphanius, & 6. Syno. act. 6. & 14.

Nomen reatus.

Exod. 32. Deut. 21.

Bucerus.

Aug. videre fauere Lutheranis.

Vuormaciẽſe colloquiũ

Reſponſio authoris.

Concupiſcẽtia 5. rationibus dicitur peccatum.

Obliqua & expoſ. Lutheri, 2. Corin. 4.

Quid sit renouari iustos.

cto temporis remittatur totũ, & condonetur. Quocirca renouari iustos, non est aliud quàm per incrementum gratiæ vires concupiscentiæ reprimere, & magis ac magis extenuare. Vt dissertè edocet Augustinus contra Iulianum, lib. 6. cap. 5. Cuius conclusio est quòd concupiscentia soluitur per indulgentiam in baptismo, quia tendebat in noxia: conteritur tamen deinceps per continentiam, ne vincat in pugna. ¶ Ecce quomodo accipit Paulus peccatum: vbi ait, Si quod nolo, hoc facio, iam non ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum. Nam quòd eandem concupiscentiam appellet legem peccati, apertius à nobis pugnat, quàm contra: quandoquidem lex peccati idem polleat, quod regula (si ita dici potest) peccandi. Vnde sicut ratio non dicitur virtus, nisi quia est regula virtutis, ita neque sensualitas dicitur peccatum, nisi quia est nobis causa delabendi. Quo sensu, vt per virtutes spiritu seruimus legi Dei, ita carne per vitia seruimus legi peccari. Intercedit enim inter belligerantes spiritum & carnem media voluntas, in suo habens arbitrio cui maluerit manus dare. Ante cuius proinde consensum, neque ille virtutis, neq; hæc vitij, vel rem sortiuntur, vel nomen. ¶ Non sit hîc tandem molestum audire Bucerum concordantem hanc cõtrouersiam, quin verò explicatius ac pertinaciùs sepultam opinionem Lutheri suscitantem. Ex illo enim Ioan. Omnis iniquitas peccatum est: ratiocinatur, quòd omnis, vel natura, vel vis, vel actio non respondens suæ regulæ, peccatum est, atque adeo natura ipsa sensualitatis, etiam ante volũtatis consensum, per se est peccatum, quoniam impedit, ne Deum toto corde diligamus. Sed profectò facilius colligitur, quòd expositio ipsa sua, iniquitas sit. Quis enim inducat in animum Ioannem appellasse iniquitatem naturalia peccata? vti sunt monstra & naturales defectus. Morbi enim ipsi corporei, esse solent causa iracundiæ, blasphemiæ, & aliorum flagitiorum & scelerum, & tamen non veniunt apud Ioannem iniquitatis nomine. Appellauit ergo iniquitates, sola ipsa delicta. Sicuti omnes virtutes significantur generali nomine iustitiæ.

Expositio Paul. Rom. 7

August.

Ratio quomodo dicatur virtus & sensualitas peccatum.

Buceri concordantiæ.

1. Ioan. 5.

Hoc tamen largimur Bucero, quod proximè dicebamus, nempe sensualitatem esse peccatum naturæ: scilicet morbum eius & vulnus: veluti vitium claudicantis ũbiæ. Et eodem intellectu intelligit Paulus, sapientiam carnis inimicam esse Deo. Non quòd cognitio ipsa aut propensio carnis sit peccatum, sed quòd pugnat cum ratione in diuersum inflectens. Sicuti aurum ipsum & honor, & fœminarum pulchritudo inimica etiam dici possent rationis & Dei, quatenus tentationes sunt ad malum.

Rom. 8.

¶ Aliud praterea portentum excogitant, quo defendant concupiscentiam esse peccatum, videlicet quia ei nobis impedimento, ne possimus in hac vita implere præceptũ dilectionis Dei super omnia, atq; adeò neq; alia decalogi. Ita enim solet error in initio paruus, in fine esse maximus. Hæc autem disputatio propriam habet sedem libro tertio. ¶ Igitur quoniam longiùs quàm credideram, abiit disputatio, vt rem in epilogum perstringamus, constitimus, peccatum originale non esse formaliter concupiscentiam, sed priuationem iustitiæ originalis, qua parte rectificabat animum & mentem in ordine ad Deum, quo reatu soluto in baptismo, quæ reliqua est concupiscentia, non habet rationẽ peccati. Sed est infirmitas & vulnus, obsidq; malum naturæ, dimicans cum ratione, cuius vim & neruos iusti virtutum exercitio conterunt, imminuunt, atq; exhaurient de die in diem, quoadusque CHRISTVS athlotheta noster reformet corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ secundum operationem virtutis suæ.

Dilectio Dei super omnia

Epilogus.

Philippen. 3. ἀθλοθέτης vocatur Christus à Dionysio, quòd præmiũ certãtibus proponat tanquam iudex pro cuiusq; meritis, & vitam Christianam vocat ἀθλοθεσίαν. Est vero ἄθλων præmiũ.

De effectibus peccati originalis. Cap. XIII.

Effect. pec. orig. secundũ Lutheranos.

Peccatũ originale, quid Lutheranis.

EX articulis illis sex, qui c. 7. de originali peccato propositi sunt, quatuor hactenus pertractauimus. Nempe quemadmodum in totum humanum genus pertranseat, quæ causa eius, quid sit, & quo pacto vitiata origine traiiciatur. Subsequitur ergo quinto loco, vt de eius effectibus, seu defectibus disseramus. De quibus nihil prolixiori sermone opus erat: nimirum quòd fermè iam sint expositi, sed idem Lutherani sunt, qui nonnihil in hac parte nobis facessunt negocij. Aiunt enim vsque ad se doctores, qui grauiores defectus originalis culpæ docuerunt, ignotam fuisse grauitatem eiusmodi peccati. Docent autem peccatũ originale, non solùm reatum esse, quo rei sumus iræ Dei, & mortis æternæ, sed ipsam corruptionem humanæ naturæ. Cuius effectus seu defectus, sunt ignoratio Dei, contemptus Dei, vacare metu & fiducia Dei, odisse iudicium Dei, fugere Deum iudicantem, irasci Deo, desperare gratiã, habere fiduciã rerum præsentiũ. Quos morbos, inquiunt, non animaduertunt schola stici. Verba sua sunt in apologia confessionis Augustanæ, & in colloquio Vuormacien si. At nisi tam essent isti theologiæ scholasticæ infectatores, forsan naturam rerum oculatius spectauissent.

Effectus qui nã sint pec. orig.

stauissent. Effectus enim originalis peccati, illi penitus sunt, qui ex natura rei secundum diuinam legem ex eo subsequuntur, nulla intercedente noua voluntate. Porro qui in pœnam originalis culpæ omnibus communes sunt, & paruulis ante vsum rationis, & adultis. Aliàs omnia humana peccata dicerentur effectus originalis peccati, qui profecto abusus esset loquendi. Nisi de effectibus remotis (quod aiũt) intelligeretur eo sensu, quod per concupiscentiam, iustitia originali destitutam, pellicitur in consensum voluntas. ¶ Sed aiunt nominibus illis actionum significare non solum actus, verùm potentiam ad huiusmodi prauas actiones vel carentiam & priuationem contrariarum virtutum, quibus per peccatum Adæ fuimus despoliati. Hoc responsum commenti sunt, postquam coacti sunt agnoscere, illa, neq; esse in infantibus, & verius esse actualia peccata, quàm originalis peccati pœnas. At non se satis expediunt. Primùm quod quiaudit contemptum Dei, odium iudicij Dei, & similia, nil prorsus intelligit, quàm scelera ipsa & impietates quæ sunt commissa actualia: quæ si effecta sunt contagij originalis, consequens fit, vt pueris quoque impingantur ante vsum rationis. Quo nihil dici potest absurdius. Et præterea cur potius hæc pauca commemorant vt temere in buccam venerunt, quàm reliqua omnia crimina, flagitia, & scelera quæ Paulus ad Galat. recenset? Quandoquidem omnium illecebra, impulsus, & origo sit in concupiscentia carnis. Ad hæc. Si illos ita effectus esse interpretentur, quod sint in vniuersum communes omnibus filiis Adæ, etiam iustis, soluto reatu in baptismo, hoc planè falsum est. Sunt enim multi, qui tantum malorum non admittunt. Imò nihil vetat esse aliquos, qui omni capitali crimine careant. Sin vero intelligunt, effecta illa esse originalis culpæ, tunc tantum quando non est remissa, vt sentire videntur in colloquio Ratisponensi, his verbis, Concupiscentia non potest non prodire in omne genus peccati in non regeneratis, in quibus diabolus efficax est. Neque id prorsus verum est. Nanque fuerunt complures Gentiles inter Græcos & Romanos, quibus forsan non fuit remissa originalis culpa, qui tamen iure edocti naturæ pluribus abstinuerunt vitiis, quàm multi ex Christianis: vt cum alij, tum etiam August. quandoque refert, quos nobis etiam in exemplum ponit. Ad hæc. Quodnam genus loquendi nouũ est, referre inter defectus peccati originalis, vacare metu Dei, & fiducia, irasci Deo, desperare gratiam, & cætera huius

Lutherano-rũ nauillus.

Lutherani coacti retractare suã sententiã de effectibus originis peccati. Refutatio.

Gala. 5.

Lutherani.

Ratisponen se colloquiũ

figuræ? Profectò multos experimur iustos, meticulosos tamen, suásque verentes conscientias, atque adeo iudicium Dei extimescentes. Et complures contrà, prauos homines, non solùm non desperantes, sed neq; metuentes quidem. Quinimò infideles in peccato originali, nec desperant felicitatem æternam, nec Deo irascuntur, nec eius fugient iudicium. De his autem latius in capitulo de certitudine gratiæ, lib.3. Illa enim est, quam illi videntur hisce verbis parturire. ¶ Ad rẽ igitur vt veniamus, inter effectus seu defectus originalis peccati, nempe qui lege diuina, naturali consecutione in pœnam peccati subsecuti sunt, primus fuit priuatio diuinæ gratiæ, & exheredatio cælestium bonorum. Quod cunctis lethalibus delictis commune est. Secundus, priuatio illius excellentissimæ cognitionis Dei, & expoliatio iustitiæ originalis, puta rectitudinis inferiorum partium animæ ad rationem, & corporis ad animam. Nam priuatio rectitudinis rationis ad Deum, & diuinam regulam, non effectus (vt diximus) sed ipsum peccatum fuit, quod suo modo perdurat in nobis. Tertius effectus illius peccati, nostérq; defectus, & vulneratio, est effræuatio concupiscentiæ, quæ à ratione exinde, legéq; diuina religata, impetu (quæ natura eius est) ad sensibilia fertur. Non quod sit qualitas illa morbida in anima, quam veluti commentum supra confutauimus, aut qualitas aliqua realiter distincta in corpore, sed vocatur habitus, eo modo, quo Arist. ægritudinẽ, quæ est proportionis humorũ dissolutio, appellat qualitatem & habitum. Merito hîc tamen dubitatur, quisnam sensus dicti illius sit, inter theologos celebrati, quod fuerit homo peccato illo, tum gratuitis expoliatus, tum vulneratus in naturalibus. Sententia enim est venerabilis Bedæ, super illud Lucæ de homine parabolico, qui incidens in latrones, despoliatus ab illis est, atq; plagis impositis, semiuiuus relictus. Vtrum principium aliquod naturale amisimus, quò simus minus liberi, quàm homo creatus in puris naturalibus. Nam si non ita res est, nec est profectò intellectu facile, quomodo fuerit homo in naturalibus vulneratus. Responsio nihilominus theologorum est vnanimiter negatiua 2. sent. d. 30. & Sanct. Thomæ 1.2. q. 81. Authoritas nanque est Dion. 4. capit. de diui. no. bona naturalia etiam in dæmonibus integra mansisse post peccatum, multo ergo minus aliquod nobis principium extritum est. Cuius ratio ex supradictis facile elicitur. Quoniam Deus qui supernaturali dono vestierat naturam nostrã, non maiori supplicio

Effectus originis peccati.

Homo vulneratus in naturalibus.

Naturalia dæmonũ & homin. integra fuisse post peccatum

plicio peccatricem affecit, quàm denudatam relinquere. Tum ob ſuam benignitatem, tum quòd nihil nos noſtra voluntate admiſimus. Quare homo in puris naturalibus ab homine lapſo non aliter (præter rationem culpæ) differt in hac parte, quàm vti homo nudus, qui nũquam fuit indutus, ab homine nudato, quibus fuerat veſtitus. Ambo enim ſunt æquè nudi. Niſi quòd nuditas in primo nulla fuiſſet pœna, ſed naturalis negatio ornamenti: in ſecũdo verò eſt priuatio propter culpam. ¶ Sed nunquid bonum naturæ aliquo modo imminutum eſt, vt ſimus minus propenſi in bonum magiſve in malum procliues, quàm eſſemus in puris naturalibus? Idem enim videtur aſtruere S. Thom. loco modò citato, dicens, quòd inclinatio naturalis ad virtutem diminuitur per peccatum. Nam cum actus, authore Ariſt. ingenerent ſimiles habitus, non poteſt in eo, qui vitiis ſeſe tradidit, non imminui inclinatio ad bonum, augeríque ad malum. Reſpondetur quòd veritas hæc, quæ omnibus eſt in confeſſo, id tantum docet, quòd in ipſo Adam per peccata ſua, ſicuti & in nobis per actualia noſtra, debilitetur bonum naturæ propter corruptos habitus. Peccatum autem originale nullũ ingenerat habitum: neq; (præterquã quod eſt culpa) aliter eneruat, inficitve naturam, quàm ſi homo in puris naturalibus naſceretur. Cur autem dicatur vulneraſſe naturam ex fundamento illo cap. 3. præiacto, totieſq; à nobis reſumpto, dilucidatur. Etenim cum natura rationalis hominis, ſit operari ſecundum rationem, à quo per ſenſualitatem cohibetur, donũ illud iuſtitiæ ſenſualitatem continens perficiebat hominem in naturalibus. Quippe cũ prohiberet, ne impediretur opus illud rationis, homini naturale. Ob idq; priuatio illius doni ſupernaturalis, fuit plaga & vulnus in naturalibus, quatenus homo inde relictus eſt mancus, & incurſionibus diaboli, mundi, & carnis patens: vt non poſſit iuxta naturam ſuam perpetuò operari. Veluti ſi natura hominis eſſet, recta linea incedere, haberet nihilominus ligatum ſibi canem aliouerſum trahentem, qui canem aliquo remedio coërcerer, perficeret hominem in naturalibus, & qui remedium auferret, pati ratione læderet. Et ita intelligendus eſt canon primus ſanctæ noſtræ ſynodi ſeſſ. 5. vbi de effectibus peccati originalis ſancitũ eſt propter ipſum incurriſſe nos captiuitatẽ ſub poteſtate diaboli, totumq; Adam atque adeo nos ſecũdũ corpus & animã in deterius fuiſſe commutatum. Quo fit vt Homo cum ſolo originali, ſeclusis habitibus actualium, non feratur impenſius in ſenſibilia, quàm ſi eſſet in puris naturalibus. Atque ideo ſolum differunt, ſicuti moles ab alto cadens, impedita prius, & poſtea ablato impedimento. Quæ quidem æquali vehementia cadit, antequam retineatur, & poſtquam remouetur obſtaculum. Id quod aliſſime infigendum eſt menti, ad intelligendum diſcrimen inter libertũ noſtrum arbitrium iuſtitia originali præditum, eadémque id ipſum multatũ. Cum enim libertas duabus partibus cõſtet, ſcilicet id poſſe, quod velis, per peccatum perdidimus poſſibilitatem (vt lib. 3. Hypog. ait Aug.) faciendi quicquid volumus, nõ ſimpliciter, ſed in his quæ ad Deũ pertinẽt. Videlicet, ne valeamus per nos gratiã Dei promereri. Et hoc eſt, inquit, vulnus, quo claudicamus libero arbitrio. Quod ſine vulnere CHRISTI ſanari non poteſt. Hęc Aug. Mã ſit tamẽ poſſibilitas ad naturalia: atq; hæc præterea libertas in ſupernaturalibus ad vtrũ libet vt ſcilicet quoties cooperari velimus Deo, præſto ſit ad opitulandũ nobis. Quod ſi nolimus, neminem ipſe coactu permoueat, ſed iuxta noſtram naturam liberè, vt capitulo iam quintodecimo de libero arbitrio copioſiùs denarrandum eſt. ¶ Atqui concupiſcentia hæc, iuſtitia originali deſtituta, multis dicitatur nominibus. Appellatur eñ fomes peccati: vel quia effectus eſt peccati: vel (quod nomẽ ſignificat) quia fomentum eſt, & alimentum vitiorũ, quę conſenſu allectæ inde voluntatis admittimus. Vocatur etiam & lex carnis: & tyrannus: quoniam non aliam ſequitur normam, quam voluptatem carnis: & ideo tãquam tyrannus de arce nos & cacumine rationis deturbat. Vnde meritò à SS. Patribus, morbus, vulnus, ac denique malum naturæ cenſetur. ¶ Effectus reliqui ad corpus pertinent, nempe mors, quam in pœnam peccati comminatus eſt Deus, atque morbi: qui planè ſunt inchoatio mortis. Ad plenum enim completum eſt. Quacunq; hora comederis, morte morieris. Nam ab illo tẽporis momento cœpit natura diſſolui, & in mortem ire. Id quod & nobis ab ipſo ſtatim conceptionis articulo accidit. Quando quidem viuere, nihil aliud eſt, quam vitæ tempus abſumere. Itaque hæc omnia mala, quæ connata nobis eſſent cum natura, etiam ſi nullum anteiſſet peccatum, ſunt modò pœna peccati, propter beneficium diuinũ, peccato ſublatum, quò ab illis ſeruabamur vniuerſis. Quin etiam mala alia externa, quæ nobis, vel à feris animalibus, vel ab inclementia cœli, vel ab elementis exiſtunt, vel ex noſtra nobis inſcitia, vel incogitantia & vecordia contingunt, vl-

tiones,

Quomodo differunt primus homo & reliqui in ſpoliatione gratuitorũ.

Homo cum ſolo originali non magis fertur in ſenſibilia, quã ſi eſſet in puris naturalibus.

Bonũ naturæ quo imminuitur.

Libertas quomõ vulnerata peccato primi hominis.

S. Thom.

Ariſt. 2. Ethi.

Pecc. originale eodem modo relinquit hominem vt erat in puris naturalibus.

Cõcupiſcẽtia multis nominibus appellatur.

Fomes peccati.

Lex carnis. Tyrannus.

Expoſitio vulneris in naturalibus.

Morbus. Vulnus. Malumnaturæ. Effectus corporei. Genes.

Trid. Syn.

Mala quæ erant naturalia modò ſunt pœnæ.

Effectus externi.

tiones illius peccati sunt, Etenim in illo felicissimo statu ab omnibus nos diuina prouidentia protexisset, Sed de his satis, sanè quæ vulgaria sunt. De illo tamen effectu imminutæ libertatis, latior habendus nobis est sermo, si tamen breuissimum verbum de pœna huiusmodi peccati fuerit interfitum.

De pœna peccati originalis. *Cap. XIIII.*

DE pœna peccati originalis, de qua postremo loco propositum fuit, nihil est, quod tam certo possimus constituere, vt nulla supersit dubitatio, de qua propterea S. Synodus Trid. nihil determinauit. Augustin. enim plus iusto videtur torquere paruulos. Vnde qui eius sententiæ subscribunt, perpauci sunt, & tortores paruulorum nuncupantur. Ait enim in de fide ad Petrum. Firmissimè tene, & nullatenus dubites, non solum homines ratione vtentes, verum etiam paruulos, qui siue in vteris matrum viuere incipiunt, & ibi moriuntur, siue iam inde matribus nati, sine sacramento baptismi de hoc seculo transeunt, sempiterno igne puniendos. Neq; est quod modo in iudiciũ petamus (quod nonnulli faciunt) librum illũ an sit Augustini. Nam in Hypog. lib. 5. inter confutandum Pelagium, idem videtur sentire. dicebat nanque Pelag. paruulos ante baptismũ decedentes, licet non admitterentur ad regnũ cælorum, vt Deum coram cernerent, tanquam adoptiui filij, nihilominus quia immunes essẽt peccati, recipi in infimam mansionem earum, de quibus ait CHRISTVS, In domo patris mei mansiones multæ sunt: vbi felicem vitam agerent. Et ideo baptizati non in remissionem peccati, quod nullum habebant, sed vt adoptionem filiorum, atque adeo ius regni reciperent. Ad huius inquam confutationem arguit August. nullum esse tertium locum, vbi vita posset esse perennis, præter regnum cælorum (extra quod nulla est mansio patris) & gehennam ignis. Nam in die iudicij tantum ait inquit, situs duo iudicandorum: scilicet à dextris, & à sinistris. Alteri mittentur in domum patris: alteri, in ignem æternum. Non negat hic limbum Patrum aut purgatorium, sed locum tertium vitæ perpetuæ. Quoniam limbus Patrum clausus fuit post resurrectionẽ CHRISTI, eductis inde Patribus. Atque purgatorium cessabit in die iudicij. Et ideo nõ est dubium, quin Aug. miserit infantes in ignem æternum. Id quod ex illo loco Pauli potissimũ confirmat. Iudicium ex vno delicto in cõdemnationem. Vnde colligit quòd originale meretur condemnationem. Neq; parum profectò roboris adhibet huic sententiæ verbum Pauli, vbi propter peccatũ originale appellat nos filios iræ, id est dignos ira Dei. Ira nanq; supplicium præ se fert. Temperat autem Aug. sententiã lib. 1. de bap. par. cap. 16. & in enchi. cap. 93. dicens, quòd illa pœna erit omnium leuissima, & minissima. ¶ Salua tamen semper authoritate præclarissimi Aug. compendio plures sunt, qui paruulos omni prorsus pœna sensus liberant. In qua sententia fuit Magister sententiarum, & S. Tho. & fermè theologi. Causa quæ istis probatur, est, quòd videatur creditu durissimum vt æquissimus ac sapientissimus iudex supplicium æterni ignis ab illis exigat, qui propria voluntate nihil commiserunt. Quandoquidem scriptum in Apocalypsi reliquerit Ioan, Quantum glorificauit se in deliciis, tantũ date illi tormentum & luctum. Vnde contra colligitur, quod qui nihil se glorificauit, nihil debeat tormenti experiri. Adde quod ante baptismum aliquantus requiritur peccatorum dolor actualium; originalis autẽ nullus prorsus deposcitur: idcirco quòd non fuerit propria voluntate commissum, & neminem delicti, cuius causa neutiquam fuit, pœnitere vllo modo potest: de peccato ergo cuius in hac vita nulla pœnitentia, nullúsque gemitus, aut dolor postulatur, cur post infligenda vlla est pœna sensus? Neque mihi hoc quidẽ argumentum displicet, quod tale sit, Si paruuli igne plecterentur cum adultis, consequẽs fieret, vt pariter odio haberent Deum, aduersus eius iustitiam murmurantes, vt adulti in inferno continẽter faciũt: atq; adeo essent obdurati, obstinatique in peccato actuali: quod certè iniquũ est concedere: cum nullam hic habuerint malam voluntatẽ: & in quocunque loco ceciderit lignum, ibi erit. Accedit huc potissimũ autoritas Innocẽtij, in cap. maiores, de bapt. & eius effect. Vbi ait, Pœna originalis peccati, est carentia visionis Dei: actualis verò, est gehennæ perpetuæ cruciatus. Vbi postquam confert pœnam pœnæ, manifestè sentit, quod nulla est inflicta pueris pœna sensus. Verum est, quòd nõ videtur hoc dicere per modũ per se determinationis, sed arguendo ad probandũ aliã conclusionẽ. ¶ Igitur ad Paulũ satis respõdetur, quod illa expulsio à regno cælesti vera est condemnatio. In homine enim creato in puris naturalibus esset mera negatio naturalis, non recipi in regnum cælorum. Cùm autem natura creata fuerit cũ iustitia, & (quod magis suprà probauimus

Trid. Syn. Tortores paruulorum August.

Ioan. 14.

Duo loci vitæ perennis.

Cõfirmatio sententiæ Augusti.

Rom. 5.

Ephes. 2.

Contraria opinio Augustiniana.

Apoc. 18.

Ecclesia. 11. capit. maiores.

Expositio sensus Apostoli.

bauimus) cum gratia, atque adeo cum iure ad regnum exclusio inde propter peccatum, est priuatio & cõdemnatio, & effectus iræ, & ideo supplicium. Et ex his conficitur ad illud de die iudicij responsio. Nanque illi qui mittuntur in ignem æternum, patentissimè audiunt causas suæ damnationis, esse actualia peccata: quia esu-

Matt. 25. riuit CHRISTVS, & non pasti sunt eum: sitiuit, & non potauerunt, &c. Neq; in Euãgelio cõminatur illam pœnam æquissimus iudex, nisi propter actuale peccatum. Paruuli autẽ illa tantum sententia condemnantur. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nõ intrabit

Ioan. 3. in regnum cælorum. Verba etiam Aug. intentant S. Tho. & alij interpretari, quia nõ legunt in illo loco de fide ad Petrum, nisi æterno supplicio puniendos: vbi nomine supplicij non

Expositio verborum Augustini. agnoscunt ignem, sed priuationem visionis. Et hanc dicunt alibi vocari ab illo mitissimam pœnam. Si tamẽ legatur, sempiterno igne puniendos (vt citatur in canone) vel ignis æterni sempiterno supplicio puniendos, vt in emendatis eius operibus circunferatur, neque dubitetur esse librum August. non recipit glossam, nisi quòd fuit illius perquàm rigidæ & trucis sententiæ. ¶ At restat prætereà argumentum ex nostra peccati originalis declaratione, qua diximus esse illam deordinationẽ animæ à Deo, cui quidem auersioni existimare quis potest, destinatam esse pœnam ignis. Ad hoc tamen

Bonũ argumentum. respondetur, quòd huiusmodi pœna solum decreta est illi, in quo est huiusmodi deordinatio, per modum actus, qualiter fuit in Adam: cuius propria voluntate violatum præceptum fuit. In nobis autem solum permanet, per modum habitus traducti cum natura. Qui proinde gratia & iusticia originali destituti nascimur, ob idq; illa tantum pœna digni, vt regno depellamur, in quod nos gratia illa & iustitia mittebat. ¶ Sed dubium adhuc reliquum fit, an saltem paruuli illi pœnam aliquã

Dubita. spiritualem persentiscunt, eo quòd à regno cælesti exulent perpetuò: exilium enim hoc non potest natura sua non vehementer discruciare hominem. Fuerit quis fortè, qui cogitet, paruulos nullum habere sensum doloris de exilio

Falsa responsio. illo, propterea quòd cum non habuerint fidẽ, prorsus eos lateat ineffabilis illa felicitas, quasi per naturam cognosci nullatenus valeat. Sed tamen falsa est huiusmodi cogitatio. Nam na-

Naturalis cognitio animæ separatæ de vera felicitate. turalis cognitio, saltem animæ separatæ, & hominis hinc demigrantis, qui impedimentis huius mundi exemptus est, eo pertingit, vt cognoscere possit finem suum supremum, in coniunctione consistere cum sua prima causa, per eius contemplationem. Quæ quidem cognitio non potest non atrociter contorquere hominem inde extorrem, etiam si non cognoscat in particulari diuinitatis trinitatem, & alia supra naturam fide reuelata. Aliàs infideles ætate prouecti, quibus nullus refulsit radius fidei, afflictionem nullam sentirẽt in inferno, quòd non essent ad illum diuinum conspectum admissi. Posset quis alius fortè pseudophilosophus dicere, quòd cùm anima cognoscere non possit, nisi per species rerum, per quas obiecta coniunguntur cum intellectu, & anima pueri nullas, aut perquàm raras & exiles receperit

Altera falsa cia. ministerio corporis, non potest separata taliter cognoscere, vt apprehendat suum naturalem finem. At neque hæc responsio sapientibus probatur. Nam cùm anima, quæ suapte natura perpetua est, à natura perinde habeat, non solum esse actus corporis, sed per se etiamnum subsistere, consequens fit, vt in separatione à corpore, concursu Dei quem pepigit cum natura, perfundatur speciebus, quibus possit naturalia cognoscere. ¶ Et ideo tandem ad quæstionem respondetur, quòd licèt pueri, vel extra corpus, vel in corpore peracto mundo, cognoscant illum supernaturalem finem, saltem in genere: tamen, quia intelligunt se nũquam habuisse proximam proportionem & aptitudinem ad illum consequendum, nihil inde contristantur. Sicut vir sapiens non ægrè ferat, quòd non sit summus orbis monarcha. Etenim aptitudo & proportio ad æternam felicitatem non est, nisi vel per gratiam & fidem, vel per vsum liberi arbitrij, per quod si homo cooperatus fuisset inspiranti & pulsanti Deo, potuisset præueniente gratia eandem fidem suscipere: paruuli autem huiusmodi neque fidem habuerũt, neq; vsum liberi arbitrij. Et ideo nulla illic premuntur anxietate, quali adulti. Addunt prætereà permulti, quorum etiam est S. Thom. quòd diligent Deum tanquam primum datorem bonorum naturalium, eo amore, qui possibilis est naturæ. Id quod non prorsus respuerim: cum naturalis ratio eo inclinet, neque sit tunc impedimento pondus carnis. Haud tamen cum illis consenserim, qui eiusmodi paruulis vitam adscribunt, quam per naturam esse potest, felicissimam. Nam imprimis nulla ratione necessarium fit, vt habeant omnes scientias & rerum cognitiones, quas possent hic ætate prouectiores, veluti summi philosophi comparare. Neque probauerim splendore solis super faciem terræ fruituros, Nanq; sol, orbésque, tunc immoti, non permanebunt in aliquem naturalem

Pueorum animæ decedentes cum originali recipiunt species ad naturalia cognoscenda. Responsio.

Paruuli quo modo diligent Deum.

Vita paruulorũ non est felicissima.

vsum

vsum viuētium. Et ideo longè probatissimum est, quòd erunt in limbo: *in sinu* scilicet tertio supra purgatorium apud inferos. Vt hac saltem ratione verum habeat, quòd ait Augustinus non esse nisi duo loca vitæ perennis, scilicet supra cælum, & subtus terram. Quocirca (vt idē docet in de bap. par. & refertur de consec. dist. 4. can. nulla præter.) non est negandum, quin sint in perpetuis tenebris. Neque rursus diffitendum, illam esse perpetuam mortem, vt est in decreto Ioannis papæ, 30. quæstio. Ad limina. Imò verò, quòd à Deo odio quodammodo sint habiti, à regnoque fuerint exclusi, nequit non eos facere infelices. Quocirca vel dicendum est, hanc causam, qua fuerint expulsi, occultam sibi esse, quod magis probauerim eo quod sit extra naturalem ordinem rerum: aut si eam cognoscunt, vt quidam volunt, vix possum intelligere, quomodo nulla inde eos tristitia molestet. In corporibus verò, vniuersali regeneratione resumptis, nullam habebūt læsionem: quia quanuis non sint incorruptibiles, vt beati per dotes gloriæ, nulla tamen erit naturalis causa, quæ eos possit offendere.

Limbus.

Pecon. d. 4

An in limbo sit aliqua tristitia.

De libero arbitrio in bonum.

Cap. XV.

QVemadmodum de statu hominis naturali, déq; altero supernaturali originalis iustitiæ fecimus, ita & de hoc tertio habitu hominis lapsi explorandum est, quàm scilicet vires eius naturales in colendis virtutibus per se sufficiant, quandiu extra gratiam Dei oberrat. Sed quo ad hanc disputationem viam substernamus, operæpretiū est locum de libero hominis arbitrio præstruere. Hoc enim negotium Lutherani etiam nobis exhibent. Sanè qui inter alios effectus, seu defectus originalis peccati hunc etiam referunt, quòd per lapsum Adæ amiserit homo liberum arbitrium, & in bonum gratiæ, & in malum. Verba Lutheri sunt in articulo 36. ad Leonem. Liberum arbitrium post peccatum res est de solo titulo, & dum facit, quod in se est, peccat mortaliter. Sed huius secundi membri refutatio ad librum secundum pertinet, capitu. vbi de dispositione ad gratiam disputaturi sumus. Subdit autem. Imò simpliciter debui dicere. Liberum arbitrium est figmentum in rebus seu titulus sine re. Quia nulli est in manu sua quippiam cogitare mali aut boni, sed omnia (vt wiclephi articulus Constantiæ damnatus rectò docet) de necessitate absoluta eueniunt. Vide monstrificam hominis effigiem, libertatem arbitrij à natura humana abradere molientis. Nisi quòd postea paulò emendatior titulum etiam ipsum & nomē libertatis prorsus expungere & abolere pergens, librū inscripsit de seruo arbitrio. Hanc phreneticam sapientiam, sui etiam primum propugnare cœperunt: vt patet apud Philippum in locis communibus, vbi referens verba magistri, subdit, Et ego nego vim esse vllam in homine, quæ serio affectibus aduersari possit. Christianus igitur cognoscet, nihil minus in potestate sua esse, quam cor suum. Hæc Philipp. Quocirca tam mala, quàm bona astruebant Deum in nobis sine arbitrio nostro operari, nihil nobis agentibus, sed merè patientibus. Subiungit enim Luthe. eodem artic. 36. Quomodo potest homo se ad bonum præparare, cum nec in potestate sit sua, vias malas facere? Nam & mala opera in impijs Deus operatur. Atque in annotationibus super epistolam ad Rom. Philippus: Certum est, inquit, omnia à Deo fieri, siue bona, siue mala, non solum permittendo, sed principaliter & effectiuè. Quemadmodum igitur confitemur, vocationem Pauli fuisse proprium opus Dei, ita & adulterium Dauidis, & sæuitiam Manlii, atque etiam proditionem Iudæ. Et Mart. Bucerus super illo Pauli ad Romanos, Tradidit Deus gentes in desideria cordis eorum, & in reprobum sensum, idem audenter docet. Hæc autem verborum portenta, quòd libertas sit titulus sine re, qui poterant fouere, nisi qui nec titulum mererentur habere rationalium hominum? Idcirco postquam euidentissimis testimoniis sacris, sanctorumq; monumentis Patrum hoc loco denicti sunt, cœperunt se iam versus catholicam veritatem paulò propius explicare. Nempe quod habeamus liberum arbitrium in his quæ subiecta sunt rationi naturali & sensui, vt plantare vineas, construere domos, &c. Quod Luthe. eodem articulo 36. negauerat. Et hoc sibi volunt in libe. impe. vbi aiunt, quòd in natura lapsa retinemus libertatem à coactione. Attamen in operibus gratiæ omnino abnegant liberum arbitrium. Non solum quia sine speciali auxilio Dei nihil possumus (hæc enim catholica confessio est) sed quòd ipse totum facit, nobis merè passiuè recipientibus. Nam dicunt, sola nos fide iustificari. Quam Luthe. art. 1. suarum assertionum ait à solo Deo infundi. Neque verò dissimulanda hic est vafricies, & calumnia istorum. Quò rudes suas plebes incantent, & se reuinctos dissimulent, imponunt nobis, quòd ita libertatem arbitrij defendamus, vt incurramus in Pelagianos: dicentes, naturali vi posse

Luthe. de libero arbi.

Melanch.

Bucer.

Libel. imp.

Luthe. calumnia.

vi posse nos per liberum arbitrium Deum super omnia diligere, quatenus satis est, ad gratiã iustificationis. Id quod nemo vnquã theologorum à mille hinc annis somniauit. Cuius testimonium euidentissimum præbet S. nunc Synodus, quæ per totam sessionem sextam nihil aliud constituit, quàm nullis nostris meritis, sed gratis nos per CHRISTVM iustificari. Sed de hoc in secundo libro. ¶Nunc, vt ad libertatem redeamus, bina est quæstio hæc. Nimirum quòd in duobus consideranda est, & pensanda libertas. Primum in operibus naturalibus: vti loqui, & tacere: sedere, & ambulare: agros colere, plantare vineas, in negotio itaque esse, atque in otio. Hoc autem membrũ aduersus illos tantùm disputatur, & constituitur, qui dicunt omnia ex necessitate præscientiæ Dei euenire. Quorum fuit wiclephus, & eius assecla Luther. De quo tamen errore, Lutherani ducem iam suum videntur deserere. Et ideo cum materiam spectet prædestinationis, prætereundam hic duximus hanc partem, de qua super epistolam ad Rom. cap. 9. abunde diximus. Alter ordo, in quo locum quoque habet quædam libertas, est operum gratiæ. Quam libertatem (vt libr. 2. & item 3. videbimus) pertendunt semper Lutherani inficiari: dicentes, opera liberi arbitrij nihil ad nostram iustificationem præstare: neque ex nostro assensu & cooperatione illam pendêre. Vnde contra regnum liberi arbitrij comœdias ludunt: quibus docent, sicut inanime organum aut brutum pecus, sic hominem se habere, dũ iustificatur. Quin etiam sunt inter catholicos quos viua voce dogma hoc asserẽtes, nobisq; reclamantibus defensantes audiuimus. Puta quòd Deus quadam nos vi & necessitate ad se pertrahat. Ita vt in nostra nos conuersione mere habeamus passiuè & receptiuè. De quo idcirco sacrosancta synodus sess. 6. pronunciauit, cuius hic decretum, quàm sit sanctum explanare intendimus. Igitur errores de libero arbitrio ad sex vel septem recolligere possum. Primus fuit Manichæorum, qui nullam ponebant in homine potentiam liberam ad vtrumlibet, sed duas esse in homine animas, alteram rationalem ex bono principio conditam, quæ ex necessitate, quæ bona & honesta sunt, operatur. Alteram, malam, sensualem, ab altero malo primo principio, quæ pari necessitate mala perpetrat. Contra quem antiquissimi Patres, tam Græci, quàm Latini, & imprimis Aug. multa scripsere. Huius causa ædidit peculiariter librum de liber. arbitr. vbi affatim disserit, causam delinquendi non extare nobis à necessitatio aliquo principio, sed à propria voluntate, quæ liberam habet electionem in bonum & malum. Secunda fuit hæresis cuiusdam nomine Bardesanes, eodem authore Aug. lib. de hære. ca. 35. qui dicebat humana omnia fato adscribenda esse. De his erroribus nihil ad præsens institutum. Tertia fuit cuiusdã nomine Abailardi, quam post aliquot secula exuscitauit wiclephus, & (vt modò dicebamus) plausibiliter excepit, probauitq; Marti. puta, omnia ex necessitate præscientiæ diuinæ venire. Quam in alium locum reposuimus. Quarta fuit Iouiniani, inter alias, insania, quòd baptizatus homo non poterat amplius peccare, vt extat apud Augu. & Hier. De qua neque hîc locus est dicere, licèt Synodus modò sess. 6. can. 23. eam damnauerit. Quinta fuit blasphemia Pelagij, qui liberum arbitrium supra iustas lineas extulit, prædicans sufficere nobis naturam liberi arbitrij, ad euitandum omne malum, bonúmque operandum, quod dignum esset meritum amicitiæ Dei, & ideo hæreditatis æternæ. Quam impietatem 2. lib. reprobabimus, cap. 3. & 4. Contra quem propriè Aug. inter alia plurima opera, librum scripsit ad Timasium de natura & gratia: copiosè disputans, ita statuendum esse liberum arbitrium, vt tamen gratiam Dei adiutricem, necessariam cõfiteamur. Sextus est error huic contrarius, eorum qui adeò deferunt gratiæ, vt liberum arbitrium prorsus deleant. Et aduersus istos misit ad Valentinum, & suos monachos librum alium de gratia & libero arbitrio, cum duabus præterea epistolis, vbi gratiam Dei ita certò constituit, vt tamen ostenderet libertatem nihilominus nobis inesse, qua nutui Dei liberè assentimus, & secum cooperamur, suáque gratia & fauore vtimur. Et hoc est, quod hîc tractamus argumentum. Septimus fuit error inter eosdem monachos, haud longè ab hoc distans. Potrò, quòd cum sola sit gratia Dei, qua valemus vitare peccata, quasi vi quadam collabimur, & delinquimus, & ideo non sunt peccatores corripiendi, sed Deus pro illis orandus. De quo errore compescendo, adiecit lib. de correp. & gratia: & cap. nos hic 17. dicturi sumus. Non ergo statuimus impræsentiarum de libero arbitrio integram, quæ latissimè patet, disputationem habere. Consulatur de hoc August. in de gratia & libero arbitrio, & Hypog. lib. 3. vbi concludit, qui negauerit esse liberum arbitrium, eum nõ esse catholicum: iuxta decretum Palæstinum, aduersus Pelagium, quod refert idem August. in epistola ad Paulinũ, & confirmatum fuit in concilio

Syn. Trid.

Quæstio bina.

Mens Lutheranorum dubia.

Syn. Trid.

Errores de lib. arb.

Manichæus.

Bardesanes.

Abailardus.

Iouinianus.

Pelag.

6. Error.

7. Error.

De libero arbi. non plenè, sed est parte. Hîc disputandum.

lio Cõstantiensi. Quẽ præterea articulũ copiosissimè atq; doctissimè disseruit Ioannes Driedonis in lib. suo de gratia & libero arbitrio. At

Conclusio. solùm nobis hic constituere est animus conclusionem hanc. Quanuis per nos ipsi gratiam Dei inire, absq; eius nequeamus peculiari auxilio, tamen quadamtenus libertas in nobis in est, respectu huius diuini beneficij. Primum, quòd neminem coactu Deus, aut necessitate

Syn. Trid. ad se trahit, sed in nostra est potestate gratiam eius respuere. Vti S. Trid. Syn. sess. 6. cap. 5. & can. 4. determinauit. Et præterea quòd quoties assensum nostrum præbeamus, & cooperari Deo velimus, nunquam per ipsum stat, quominus præsentissimo fauore nobis auxilietur: quippe qui iugiter ostium cordis nostri pulsat, vt conuertamur. Ad hanc conclusionem

Argum. 1. primum argumentum succurrit ex natura & conditione humana: vt Orig. lib. 3. de prin. sapienter disserit. Est enim homo suapte natura, rationale animal, hoc nimirum brutis animalibus præstans, quòd habeat intellectum ratiocinatiuum in vtranque partem: & eadem ratione voluntatem, quæ in neutram sit determinata, sed in alterutra libere: sanè cum vnicuique potentiæ cognoscitiuæ suus sit accommodatus eiusdem conditionis appetitus.

Homo sui dominus. Et hanc ob rem, cum cætera animalia nullum sui habeant dominatum, sed in præfixum sibi à natura scopum & finem ab eadem instincta & acta moueantur, homini libertas est, & arbitrium, sic se agere, ac secus, ad eum, quem sibi præstituit finem: vt cap. 3. dicebamus: exponentes, hoc esse lumen vultus Dei homini obsignatum, & impressam eius imaginem, qua factus suarum actionum dominus, cæteris perinde dominaretur animantibus. Cum ergo hominem conuerti in Deum, sit moueri in suum finem, consequens fit, vt quemadmodum naturales res ad suos cuiusque fines, secundum suam naturam Deus naturaliter mouet, ita hominem, iuxta suam, moueat libere. At

Aduersariorum responsio. respondent aduersarij, hoc totum in primo homine fuisse completum, quem fecit Deus ab initio

Eccles. 7. rectum: id est, iustitia originali insignitum: vt cap. 2. denarratum est: sed culpa sua, dum iustitiam amisit, simul & liberum arbitrium in bonum perdidit. Id quod propalam & omni pro

Augustin. cul ænigmate affirmat Augustin. in Enchir. cap. 30. his verbis, Libero arbitrio male vtens homo, & se perdidit, & ipsum. Sicut enim qui se occidit, vtiq; viuẽdo se occidit, sed se occidendo non viuit, nec seipsum potest resuscitare, cum occiderit: ita cum libero peccaretur arbitrio, victore peccato, amissum est & liberum arbitriũ: à quo enim quis deuictus est, huic & seruus addictus est. Petri certe apostoli est illa

2. Petr. 2. sententia: nimirũ epist. 2. cap. 2. vbi ait, A quo quis superatus est, huius & seruus est. Pluráque addit Augustin. verba, quibus ostendit, liberum non esse hominem post lapsum ad agendũ iusta, nisi sit à peccato liberatus per

Ioan. 8. CHRISTVM. Cuius illa, inquit, vox est, Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Similia fermè in hanc sententiam colligit in Hypog. lib. 3. vbi ait, quòd liberum arbitrium habens agendi, quod velit, possibilitatem, fuit in homine protoplasto. Sed per velle malum, recte perdidit posse bonum: qui per posse bonum, potuit vincere velle malum. Et de spir. & lit. capit. 3. Liberum, inquit, arbitrium sine gratia non valet, nisi ad peccandum. Quo potissimum verbo probat Luther. loco supra citato, liberum arbitrium esse titulum sine re. ¶ His autem intelligendis, & quæ huius formæ adscisci huc possunt, præmittenda diuisio est huius nominis, libertas, cuius æquiuocatio per regulam dialecticorum ex diuersis contrariis propalatur. Dicitur enim libertas, & à verbo, quod est libet, & ab eo, quod est, libero. Prima species

Libertas triplex. opponitur coactioni & necessitati: & altera seruituti. Id cuius incogitantia plurimos hoc loco fefellit. Prima significatio frequentior est in sacris literis, quàm quæ testium egeat. Sed & secunda nihilo secius vsurpatur. Liberamur enim à seruitute peccati per CHRISTVM, vel à culpa in hac vita per gratiam: iuxta illud,

Rom. 6. Cum serui essetis peccati, liberi facti estis iustitiæ: vel prorsus à certamine, & molestia carnis, in futuro seculo per gloriam: secundum illud, Quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute

Rom. 8. corruptionis in libertatẽ gloriæ filiorũ Dei. Ex hac distinctione trifariam libertatem colligimus: nempe naturalem, quæ est immunitas à necessitate, vt quis, quod libet, eligat: & altera libertas gratiæ: ac demũ tertia gloriæ. Theologi 2. senten. d. 25. sub aliis verbis dignoscũt libertatem. Scilicet à necessitate, à peccato, à miseria, quæ omnes fuerunt in statu innocentiæ. Prima verò, quia naturalis est, permanet post peccatum: sed reliquas duas perdidimus. Quas per CHRISTVM recuperamus: secũdam

Augustin. quidẽ, in hac vita: tertiam verò, in futura. Aug. ergo vbi manum cum Pelagianis conferebat, qui libero arbitrio plenam potestatem arrogabant promerendæ iustitiæ, id ipsum deliciebat. Sed hoc in sensu perseuerat astruere, perdidisse hominem post lapsum, libertatem: quod ita factus esset seruus peccati (quod ait Petr.) vt non posset per se resurgere. Atq; in hoc dũta-

Quo pacto perdidit homo libertatem.

xat assimilatus est homini mortuo. Non tamen omnimodè voluit, similitudinem consistere: vt sicut mortuus, nihil ipso cooperante, redditur vitæ: ita peccator reuocetur in gratiã. Non enim ad se nos Deus trahit, vt pecudes (quod Syn. Trid. S. Syno. Trid. ait) aut inanime organum: sed illuminando, dirigendo, alliciendo, pulsando, & instigando. Vnde non eo sensu citat Augu. vel hic, vel vbilibet, Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis, quod in peccatore non sit naturalis libertas ad assentiendum & cooperandum, si libet, motioni Dei: sed in eo quod post quam liberatus fuerit à seruitute peccati iam habet auxilium Dei, vt id possit, quod libet agere: quo ante carebat. Vnde con. duas epist. Pelag. libro 1. capit. 2. Quis autem, inquit, nostrum, dicat, quòd primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem periit per peccatum: sed illa, quæ in paradiso fuit, habendi plenam cum immortalitate iustitiam, propter quod natura humana, diuina indiget gratia: dicente domino, Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis. Igitur liberum arbitrium in hoc sensu censet August. perditum homini esse post lapsum, quòd non est illi possibilitas recuperandæ salutis, nisi cum auxilio gratiæ: quinimo neque velle se disponere valet, nisi præpulsante Deo. Sententia Augu. de amisso libero arbitr. post peccatum. Non tamen, quòd non sit liberum illi assentire. Vide quàm sit apertissima sententia in libro de eccles. dogma. qui liber & ab August. compilatus creditur, & summæ semper fuit authoritatis in ecclesia. Sermo est capit. 21. de libertate arbitrij in prima conditione hominis, qua potuit si voluisset perseuerare. Subditur autem, Postquam verò seductione serpentis per Euam cecidit, naturæ bonum perdidit, pariter & vigorem arbitrij: non tamen electionem ne non esset suum quod euitaret peccatum, nec merito indulgeretur, quod nõ arbitrio diluisset. Manet itaq; ad quærendum salutem, arbitrij libertas: id est, rationalis voluntas: sed admonente prius Deo, & inuitante ad salutem, vt vel eligat, vel sequatur, vel agat occasione salutis: hoc est, inspiratione Dei. Et infra, Sicut ergo initium salutis nostræ, Deo miserante, & inspirante habere nos credimus: ita arbitriũ naturæ nostræ sequax esse diuinæ inspirationis liberè confitemur. Quocirca impostura fuit & stropha Luthero familiarissima, dum artic. 36. citauit August. contra duas epistol. Pelag. quòd nolentes Deus conuertat, & reluctantes. Cùm contrarium expressè dicat, capitul. 19. scilicet, quòd nemo venit, nisi velit: neque posse fieri, vt nolentes credant: sed ipse facit in cordibus hominum, vt volentes ex nolentibus fiant. Et in Enchi. capit. 32. nolentem præuenit, vt velit. Atque eadem calliditas eius fuit & iniquitas, detruncata verba Augustini citare in de spir. & lite. Non enim præcisè ait, quòd nihil liberum arbitrium, nisi ad peccandum valeat: sed addit, Si lateat veritatis via. Quasi dicat, per se non potest, sed per auxilium luciferæ fidei in viam nos mittentis. Quod explicatius in de correp. & grat. cap. 11. his verbis effert. Liberum arbitrium ad malum sufficit: ad bonum autem parum est, nisi adiuuetur ab omnipotenti Deo. Gratia ergo non tollit liberum arbitrium, sed adiuuat: quin verò ideo adiuuatur, quia non tollitur. Vt idem ait Augustin. in epistola ad Hilarium, quæ est 89. Quàm autem dilucidè & euidentet hæc fuerit sententia Augustini, paulò pòst indicabitur. Gratia non tollit libe. arbitr.

¶ Quo ergo ad statutam conclusionem redeamus, secundum argumentum est hoc: Nulla creatura capax est diuinæ gratiæ, aut gloriæ: præterquam & intellectualis angelus, & rationalis homo: causam verò huius aliam comminisci nequimus, quàm quòd vterque ad imaginem Dei factus, libertatis sit compos: qua in sua habet potestate diuinũ fauorem, & respuere, & acceptare: iussáque tum facere, tum excutere: & quod maluerit, vel ad gloriã suã, vel ad ignominiam optare. Igitur conuersio hominis, libera illi est, & voluntaria. De hac re in suo opusculo de libe. arbitrio, sic inquit Bernard. Tolle liberum arbitrium, & non erit quod saluetur. Tolle gratiam, & non erit vnde saluetur. Opus hoc sine duobus effici non potest: vno à quo fit, altero cui, vel in quo fit. Deus author est salutis, liberum arbitrium, tantum capax. Sed ne de verbo hoc postremo illi exultent, qui putant liberum arbitrium merè se passiuè habere in iustificatione, auscultent, quod continuo subiicit, Quòd ergo à solo Deo, & soli datur libero arbitrio, tam absq; consensu esse non potest accipientis, quàm absque gratia dantis. Et ita gratiæ operanti salutem, liberum arbitrium dicitur cooperari dũ consentit, hoc est, dum saluatur. Proinde irrationalis spiritus salutẽ minimè capit, eo quod illi voluntarius consensus desit, quo Deo saluanti placide obtemperet: siue iubenti acquiescendo, siue pollicenti credendo, siue reddenti, gratias agendo. Hactenus Bernard. Et Augustinus in priori epistol. ad Valentinum, quæ est 46. Nulla, inquit, obedientia esse potest sine libero arbitrio. Et ideo cum toties in scriptura iubeamur non solum præcepta seruare, sed etiam in Deum conuerti, ex ipsa scriptu- 2. Argum. Bern.

ra ſacra perſpicuè cõuincitur & demonſtratur liberum arbitrium. Id quod fuſius tractat de gratia & liber. arbitr. capit. 2. Vbi potiſſimum argumentum ad liberum, inquit, arbitriũ obfirmandum, inde ſumitur, quia ipſa diuina præcepta homini non prodeſſent, niſi haberet liberum voluntatis arbitrium, quo ea faciens ad promiſſa præmia peruenîret. Et infra, Quomodo iubet, ſi non eſt liberum arbitrium?

Pſalm. 1. Quid beatus ille de quo Pſalm. dicit, quòd in lege domini fuit voluntas eius? Nonne ſatis indicat voluntate ſua hominẽ in lege Dei cõſiſtere? ¶ Ex his tertium conficitur argumentũ:

3. Argum. iuſtificatio hominis idem eſt, quod conuerſio eius in Deum: conuerſio autem opus bonum eſt, & dignum laude: ſi autem ſpontanea non eſſet, nullius eſſet laudis: eſt ergo libera. Nam propter illa quæ nobis præter voluntatem noſtram accidunt, nec laudamur, nec vituperamur. Vnde Paul. Si volẽs hoc facio, mercedem habeo. Et Auguſt. loco proximè citato, Quando volens quis quid facit, tunc dicendum eſt opus bonum, tunc ſperanda eſt boni operis merces ab eo, de quo dictum eſt, Qui reddet vnicuique ſecundum opera ſua. Vnde (vt lib. 2. oſtenſuri ſumus) conuerſio opus eſt meritorium, non vtiq; gratiæ primæ, ſed tamen gloriæ. Accedunt in hanc ſententiam Hieronymi ad Damaſum verba hæc, Liberum arbitrium dedit Deus homini, vt viueret vnuſquiſque non ex imperio Dei, ſed obſequio ſuo: id eſt, non neceſſitate, ſed ex voluntate. Vt virtus haberet locum, & à cæteris animantibus diſtaremus, dum ad exemplum Dei permiſſum eſt nobis facere quod velimus. Quapropter Auguſt. epiſto. priori ad Valentinum, illos qui eouſque gratiam Dei commendabant, vt hominis liberum arbitrium negarent, ita incuſat, vt qui negato libero arbitrio, rationem præmij continuò ſuſtuliſſent: quod vnicuique Deus in die iudicij redditurus eſt ſecundum opera eius. Si, inquit, non eſt Dei gratia, quomodo ſaluat mundum? Et ſi non eſt liberum arbitrium, quomodo iudicat mundum? Atqui hoc apprimè animaduertendum eſt aduerſus Lutheranos, quibus extruſo libero arbitrio, protinus cõſequens fit, non eſſe opera noſtra vllius meriti. ¶ Quartum, niſi audire pigeat, validiſſimũ argumentum eſt, & quod ratio ex ſcriptura ſacra elicit, Si Deus ita nos iuſtificaret per gratiam ſuam, vt nihil aſſenſione noſtra & arbitrio opus eſſet, cùm ipſe ad oſtium ſit ſemper & pulſet: quid cauſæ reſtaret, cur non omnes conuerteret? Quòd ſi rem fortè in æternas cauſas prædeſtinationis retuleris, quia cui vult miſeretur, & quem vult indurat: nõ ſatis quæſtioni feceris. Illa enim eſt cauſa ſuprema & remota: videlicet, quare hunc ad gloriam deſtinauerit, illum verò minimè (de cuius effectu ait Auguſt. quare hunc trahat, illum non trahat, noli dubitare, ſi non vis errare) ſed tamen cauſa præterea deſideratur proxima, per quam deſtinauerit vnumquemlibet in regnum recipere. Vt enim ex infantibus hic ſalutem conſequitur, quia renatus eſt ex aqua & ſpiritu ſancto, ille verò nequaquã, propterea, quòd abſq; baptiſmo vita deceſſit: ita in adultis reddenda eſt proxima cauſa, cur cùm duos æquè ſit Deus paratiſſimus conuertere, præſentiſſimáque vtrumqde miſericordia aſpiret, hunc trahat, illum non trahat. Quæ reuera reddi non poteſt, niſi quòd alter præbet aſſenſum & cooperatur: alter verò, minimè. Vt enim paruulum per baptiſmum ſine ſuo conſenſu, ita adultum per ſuam cooperationem prædeſtinauit conuertere. Sed & rationem cur maiori hunc gratia, quàm illum perfundat, nullam certè aliam effingere poteris, quàm quòd vnus maiori ſe quàm alter conatu & impetu amoris conuerterit. Quis enim dixerit, omnes peccatores ad æqualem amicitiam reconciliari? Tantam ſcilicet gratiam recipere tepidum pœnitẽtem, quantam Magdalenam: cui remiſſa ſunt peccata multa, quoniam dilexit multum. Imò verò, ſi rem altius inſpexeris, cùm Deus eccleſiã ſuam tam ex animo percupiat eo eſſe decore & ſanctitate, qua decebat eſſe dilectiſſimam ſponſam CHRISTI, ſuo ſanguine redemptam, támque prouidenter eam legibus, documentis, exemplis, & ſacramentis inſtruxerit, támque ſit præſto, qui nobis opituletur: nimirum qui irradiare principum corda ſol ipſe iuſtitiæ nunquam ceſſat, quid in cauſa eſſe poteſt, cur non inſtauratur, niſi quia aſſenſum noſtrum expectat, & operam? Vt in propatulo eodem loco eſt Apocalypſis. Ecce enim inquit, ſto ad oſtium & pulſo: ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum. Ipſe quidem eſt, qui aperit corda noſtra: ſed quia liberum nobis eſt & obſiſtere, & aſſenſum præbere, idcirco ait: Si quis audierit & aperuerit. Et Ioan. 6. vbi ait, Nemo poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit me, traxerit eum: mox ſubdit, Omnis qui audiuit à patre, & didicit, venit ad me: nempe quia in voluntate cuiuſque eſt, Deo trahente, ad eum venire. Eadémque libertas exprimitur, vbi legitur: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Et, Si quis vult poſt me venire, abneget

Rom. 2.

Conuerſio meretur gloriã non gratiam.

Hierony.

Auguſt.

Abſq; libertate nullum eſt meritum nec iudiciũ. Corollariũ ex ſententia Lutheranorum, lib. 3. cap. 7. fo. 12. & 6.

Apoc. 3.

4. Argum.

Diſpoſitio ad gratiam.

Cur vnus maiorẽ alio gratiã conquatur, Vide Tham. 1. 2. q. 112. ar. 4. Iacues lib. 2. cap. 10. fol. 179. Luc. 7.

Loca ſcripturæ. Ioan. 6

Matth. 19. Luc. 9

Matth. 19. neget semetipsum. Et, Qui potest capere capiat: qui non potest, abscedat. Et quæ cap. proximo insuper adiiciam. Vnde Augustinus, 2. epistola ad Valentinum, quæ est 47. exponens illud, Rectos cursus fac pedibus tuis: ipse enim rectos faciet cursus tuos, optimè meditatus est, rectos nos facere cursus pedibus nostris, propter propriæ libertatem voluntatis: Deus tamen rectos facit eosdem gratia sua. Quocirca qui postulamus, Deus virtutum conuerte nos: vicissim audimus, Conuertimini ad me in toto corde vestro. Sanè quòd opera, quæ cum gratia Dei in iustificatione concurrunt, & sua sint, & nostra. Porrò sua, mouentis: nostra verò, qui liberè mouemur. Hinc illa est Augustini illustris sententia in enarratione Psal. 144. Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. A creandis enim hominibus, inquit, nihil exegit Deus: quid enim exigeret ab his, qui nondum erant? A reformandis autem & iustificandis hominibus passim in scripturis exigit, vt credant, resipiscant, pœnitentiam agant, ad cor redeant, orent, vt remissionem peccatorum, & gratiam accipiant. In summa, euangelium est apertissimum: vbi ait Ioan. Dedit eis potestatem filios Dei fieri: id est, nemini necessitatem intulit, sed cunctis opem attulit, vt quotquot vellent eum liberè recipere, credentes in nomine eius, filij Dei fierent. Qua fortè de causa subiungitur, Qui non ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Nimirum exprimeretur, natiuitatem ex Deo non esse, vti eam quæ est ex homine: puta per naturam, sed per voluntatem. Neque verò ista potestas & libertas enuntiatur in euangelio de Adam, iustitia perornato, neque certè de his, qui iusti iam erant: sed de illis, qui erant in peccato. Quandoquidem ait, Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Id enim inquit philosophus, possumus, quod per amicos possumus. Et maximè per amicum, qui tam nobis lubens ac promptus suppetias tulit. Augustinus denique videtur hoc egregiè vno verbo explicare, lib. 1. retract. capit. 22. vbi ait, In potestate quippe hominis est, mutare in melius voluntatem. Ecce libertatem, appellat potestatem. At quia per se non sufficit, subdit: Sed ea potestas nulla est, nisi ab eo detur, de quo dictum est: Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Et Hypog. lib. 3. In omni opere sancto prior est voluntas Dei, posterior liberi arbitrij, id est, operatur Deus, cooperatur homo. Et post demum concludit, ita esse certò confitendum liberum arbitrium, vt qui negauerit, catholicus non sit. Et quòd intelligat in operibus gratiæ, est manifestum. Nam hæc est nona condemnatio Pelagij, vt refert Augustinus ad Paulinum, non esse liberum arbitrium, si Dei indiget auxilio. Vbi sermo erat de auxilio gratiæ ad iustificationem. Ob idque dilucidum est sancitam illic fuisse libertatem nostram, dum iustificamur adulti. Enarrauimus ergo causam decreti nostræ S. Synodi sess. 6. quo habetur, non recipere nos beneficium reconciliationis veluti in animæ organum, sed liberè assentientes & cooperantes, ita vt possimus inspirationem abiicere: vt habetur cap. 5. Et inter canones can. 4. Atque in cano. 5. condemnatur verbum Lutheri: scilicet, quòd liberum arbitrium sit res de solo titulo.

August.

Prouer. 4.

Psalm. 79. Ioel. 2.

Opera iustificationis & nostra & Dei

Qui creauit te sine te, &c.

Ioan. 1.

Aristo. 3. Ethico.

In operibus iustitiæ prior est voluntas Dei, posterior arbitrij.

Condemnatio Pelag.

Syno. Trid.

Quo argumentis in contrarium apparentibus respondetur. Cap. XVI.

NOn autem satis est veritatem hanc liberi arbitrij suis propriis fundamentis constabiliisse, nisi qui contra facere videntur, complures loci scripturæ sacræ: & apparentes quoque rationes enodentur. Et primum omnium illud, quod tam à se pugnare arbitrantur Lutherani. Sine me nihil potestis facere: & id quod ait Augu. liberum arbitrium ad malum per se posse, ad bonum verò parum, nisi diuinitus adiutum, nullius sunt prorsus momenti. Eadem enim fallaci argumentatione conficerent, neque solem illuminare, neque ignem calefacere, quia neque folium arboris cadit sine nutu & voluntate Dei. Vt ergo non consequitur, Sine Dei generali concursu sol non illuminat: ergo non ipsemet naturaliter illuminat: ita nec sequitur, Absq; Deo peculiariter præueniente, voluntas hominis non mouetur ad opus veræ virtutis: ergo voluntas ipsa non mouetur liberè. Est enim Deus causis secundis in vniuersum causa, vt secundum suas ipsarum naturas singulæ peragant opera sua: nempe naturales, naturaliter, & quæ liberæ sunt, liberè. Tametsi in operibus gratiæ necessarium sit specialius auxilium. Eodem pacto diluitur argumentum, quo iidem, velut Achille, passim vtuntur. Si quando Deus vel ad bonum vel ad malum nos mouet, in nostra esset potestate, non moueri: motio Dei non esset efficax, atque adeò neque esset omnipotens: contra illud, Omnia quæcunque voluit Deus, fecit, in cælo & in terra. Quo argumento persuadent sibi, quoties nos Deus mouet, necessitatem nobis inferre. Illatio sua tamen nullius est vigoris. Quòd enim

Lutheranorum arg. primum.

Auxilium speciale non tollit liberum motum voluntatis.

Deus efficit secundas causas sua effecta peragere.

Solut. alterius argumenti.

Psal. 134.

nos Deus liberè moueat, nihil contra eius cum ſtipotentiam, & efficaciam pugnat. Quinimò inde ampliſſimè patet infinita eius virtus & ſapientia, quod alias cauſas inſtituit naturaliter mouere, & alias, liberè: & cum ſingulis modo proprio concurrere. Quocirca quicquid Deus vult voluntate abſoluta, & quæ dicitur beneplaciti, fit: iuxta illud, Voluntati eius quis reſiſtet? Quando autem cum libero homine concurrit, non vult illud fieri, niſi ſalua humana natura & libera voluntate: quæ idcirco reſiſtere Deo poteſt, vt de Pharaone legitur, & de Iannę & Mambre. Ita & hi reſiſtunt veritati. Et, Vos ſemper ſpiritui ſancto reſiſtitis, ſicut Patres veſtri. At reſtat, nonnihil præterea explicandum. Aut enim ſumus liberi in huiuſmodi actionibus ante momentum temporis, quo nos Deus mouet, aut præſente motione Dei: non ante, quia abſque eo mouente, moueri ne quimus, neque cum nos ipſe actu mouet, quia non ſtat ipſum nos mouere, quin vnà moueamur. Sunt enim mouere, & moueri, ceu actio & paſſio, correlatiua. Ad diſſoluendum argumentũ hoc ſupponenda eſt definitio libertatis. Illa enim cauſa, libera eſt, quæ poſitis omnibus requiſitis ad agendum, poteſt & agere & non agere. Cui contraria ratio eſt cauſæ naturalis. Sunt ergo inter ſcholaſticos, qui docẽt, poſito concurſu Dei, non eſſe vtrumque in poteſtate voluntatis, ſcilicet agere & non agere. Ob idque ſecundo aiunt, eiuſmodi cõcurſum non connumerari inter requiſita ad agẽdum. Imò dicunt (vt ſua vtamur voce) concomitari actionem ipſam. Horum autem duorum, vel vtrunque nunquam intellexi, vel neutrum vnquam credam. Etenim non eſt dubium, quin concurſus Dei, licet concomitetur (vt aiunt) actionem, ſit nihilominus cuicunque cauſæ ſecundæ requiſitus ad agendum: imò verò & natura prærequiſitus. Quoniam non ſolum Deus eſt cauſa effectus ſecundæ cauſæ, verùm ipſe etiam mouet eam ad agendum. At quamuis ille concurſus ſit prærequiſitus, nihilo ſecius, illo poſito, tunc etiam eſt in facultate voluntatis agere & ceſſare. Aliàs nullus dabitur requiſitorum numerus, quibus poſitis, voluntas poſſit agere & non agere, atque adeo neq; erit libera. Nam ante diuinum concurſum non poteſt agere: & quando ille adeſt, vt iſti aiunt, non poteſt agere. Solutio ergo dubitationis eſt, quod illo tunc temporis momento, quo Deus mecum concurrit, ſum liber, vt tunc agere tentem. Etenim dum liberè moueor, poſſum in ſenſu diuiſo non agere: & tunc ceſſabit concurſus Dei. Tametſi in ſenſu compoſito contra ſe inuicem pugnent: Deum agere erga me actione illa, & me non agere. Neque aliud ſibi vult Ariſtot. vbi ait, illud quod eſt, quando eſt, neceſſe eſt eſſe: quàm quòd ſit iam tunc determinate verum. Sed quo argumentũ hoc phyſicum, iſto tamen loco neceſſarium, penitus enodetur, Nunquid Deus potens eſt voluntatem hominis ſeu cogere, ſeu ex neceſſitate mouere? Facilis eſt reſponſio. Cogere enim voluntatem, repugnantiam inuoluit. Cogere enim aliquid, eſt contra ſuam ipſam inclinationem mouere. Et ideo poteſt quidem homo cogi, cum mouetur contra propriam voluntatem (quæ eſt propria hominis inclinatio) ſiue ad intelligendum, ſiue ad ſentiendum vel ambulandum, & cætera id genus. Attamen voluntas non cogitur. Nam cum ſua inclinatio eadem ſit, quæ ſuus ipſius actus, quomodocunque, & vndecunque habeat velle vel nolle, eſt ſua inclinatio, atque adeo repugnat tales habere actus contra ſuam inclinationem. Neceſſitari tamen voluntatem à Deo, qui author eſt naturæ, nihil vetat, ſed tunc auferret illi libertatem in tali actione, mouendo illam ceu brutam pecudem. Quod tamen nunquam facit lege communi. Authoritates ergo ſcripturæ, quibus aſſeritur Deus nobiſcum agere, ſine cuius nutu nihil valemus, nihil obſtant, quominus liberæ ſint actiones noſtræ.

¶ At verò aliæ ſunt longè maioris energiæ, vtpote quibus Deus ſolus prædicatur author ſalutis noſtræ. Quarum tres ego contemplor ordines. In primo ſunt illæ, quibus ita Deus affirmatur erga nos agere, vt denegemur nos ſimul cooperari. Vt, Non eſt volentis neque currentis, ſed Dei miſerentis. Et, Quoties volui congregare filios tuos & noluiſti. In ſecundo verò ordine ſunt, quibus licet expreſſe nõ excludatur cooperatio noſtra, Deus tamen ſolus inducitur author. Vti eſt apud Ezechielẽ, Ego auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum. Cui reſpondet Dauid, Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis. Et, Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam: quaſi Deus ſolus ſit cauſa conuerſionis noſtræ. Vnde, Perditio tua Iſraël: tantum in me auxilium tuum. Et Paulus, Ipſius ſumus factura in CHRISTO IESV in operibus bonis, quæ Deus præparauit, vt in illis ambulemus. Et alibi, Deus eſt qui operatur in vobis velle & perficere. Neque res ſatis expeditur, ſi quis dicat ſimul nos cum Deo concurrere. Nam, Nos ſumus lutum, Deus autem fictor noſter. Neque id tan

Voluntas liberè mouetur.

Voluntas bene placiti diuina adimpletur. Rom. 9.

Exod. 10. 2. Tim. 3. Act. 7.

Explicatio libertatis.

Diffinitio cauſæ liberæ.

Sunt qui affirment concurrẽte Deo nõ poſſe nos agere & nõ agere.

Refellitur prædicta ſententia.

Diſſolutio dubij: Agente deo poteſt homo agere & non agere, diuiſim.

An poſſit voluntas vel cogi vel neceſſitari. Tho. 1. 2. q. 6. art. 4.

Treis authoritatum ordines.

Rom. 9. Matth. 23.

Ezech. 36.

Pſalm. 50.

Oſeæ 13. Epheſ. 2.

Philip. 2.

id tantū intelligendum est qua parte nos creauit, vt essemus: sed qua nos iustificauit, vt iusti essemus. Quare Paul. eandem persequitur analogiam de luto & figulo. Lutum autem merè receptiuè se habet, vti materia, nihil cooperans ad sui efformationem. Qua de re non potest lutum dicere figulo: cur me in talem effingis formam? Tertius autem est locorum ordo, quibus nomen ipsum collati beneficij planè explicat, nihil nos cooperari in eius productione. Vt est illud, Gratiam & gloriam dabit dominus. Siquidem gratia & virtutes quibus iustificamur dona Dei sunt. Vnde Paulus, Gratia enim estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est: non ex operibus, vt ne quis glorietur. Et, Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Crebertima sunt huiusmodi elogia, quibus interdicitur nobis gloria operum nostrorum, eò quòd non nos ipsi, vt Pelagiani blasphemabant, sed Deus nos iustificat. De qua re peramplior futurus est nobis sermo lib. 2. At quantum ad rem modò attinet, ratio præterea contra nos depugnat apertissimè. Ea enim quæ supernaturalia sunt, à solo Deo sine opera nostra creantur: nam, authore Esaia, Quis adiuuit spiritum domini? aut consiliarius eius fuit? at gratia & virtutes infusæ, sunt supra naturam: ergo se ipse solo, sicuti mundum, ita & eiusmodi dona creat in nobis. Propter quod virtutem infusam diffiniunt theologi (vti colligunt ex August. 2. de libe. arbit.) quòd sit bona qualitas mentis, quam Deus in nobis sine nobis operatur. Ideoq; respectu gratiæ iustificantis, & quæ illam comitantur, diuinarum virtutum, merè sumus, ceu receptiuum subiectum. Ecce vnde fit quæstio hæc de gratia & libero arbitrio difficillima. Nempe, quòd hæc & huiusmodi alia testimonia scripturæ ita videntur gratiam Dei extollere, vt nullatenus ad iustificationem nostram liberum concurrat arbitrium. Sed sunt tamen pleraq; multa, quibus liberū arbitriū cum gratia cooperari, imò ipsam antecedere designatur: vt illud, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis. Et illud præcipuè Zacha. 1. Conuertimini ad me, & conuertar ad vos. Quo potissimū loco Pelagiani fundabāt suam blasphemiā: nempè quòd à nobis sit initiū salutis nostræ. Vnde tract. 53. super Ioan. August. Quosdam, inquit, nimia suæ voluntatis fiducia extulit in superbiam, & quosdam nimia suæ voluntatis diffidentia deiecit in negligentiam. Illi dicunt, vt quid rogamus Deum, ne vincamur in tentatione, quod in nostra est potestate. Isti dicunt, vt quid conamur bene viuere, quod in Dei est potestate? Igitur quò hæc manifesta luce clarescant, iuxta tres designatos ordines, tria extant operum diuinorum genera in nostra iustificatione. Prima enim sunt opera quæ sic Deo sunt propria, vt nullam in eis voluntas nostra partem habeat: scilicet nec consensum nec cooperationem. Vti sunt prædestinatio, vocatio, & admonitio, pulsare ad ostium, & aliquando inspiratio, & illuminatio. Quamobrem ita hæc in scriptura tribuuntur Deo, vt nullatenus exigantur à nobis. Hæc ergo ita præeunt iustificationem nostram, vt tempore etiam quandoque precedat nostrum consensum. Tale est illud, Non est volentis neque currentis, sed Dei miserentis. Admonemur enim illic, primam, altissimāmque nostræ iustificationis causam esse æternam prædestinationem. Quia cum Iacob & Esau nondum nati fuissent, alterum dilexit Deus, alterum odio habuit. Quin verò nonnunquam huiusmodi appulsum Dei nullus subsequitur consensus noster. Quorum duritiem improperat CHRISTVS dominus noster: dum ait, Quoties volui congregare sicut gallina, filios tuos, & noluisti? Gallina enim non cogit, sed vocando allicit. Et, Væ tibi Corozaim, quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere sedentes pœnitērent. Et sæpenumero alibi. Quòd autem Deus aliquando illuminet, inspiret, & tangat corda nostra absq; nostra voluntate, patet similitudine tentationis ad malum. Non enim est in nostra voluntate, vt ait August. quin visis tangamur. Quos motus theologi appellant naturales: & idiomate suo, primo primos. Quos & Ambrosiagnouit super illud Psalm. Auerte oculos meos, ne videant vanitatem. Vnde August. in fine tertij libri, de libero arbitrio: Quid, inquit, quisque vel sumat vel respuat, est in potestate: sed quo viso tangatur, nulla potestas est. Fatendum est, & ex superioribus & ex inferioribus visis animum tangi, vt rationalis substantia ex vtroque sumat, quod voluerit: & ex merito sumendi vel miseria vel beatitas subsequatur. Hæc August. In eiusmodi ergo influxibus merè se habet homo receptiuè, ceu aër, dum illuminatur à sole. Quantus nisi animo fouerimus hæc numina, raptim elabuntur. Atque hac ratione intelligendæ sunt authoritates primi ordinis. Quòd si hic fortè quis percontetur, quo pacto sit intelligibile, inspirationem in nobis intus fieri, illuminationem, pulsationem, aut internam vocationem absque nostra cooperatione

Rom. 9.

Tria operū Dei genera.

Prima Deo propria.

Psalm. 83.

Ephe. 2.

1. Cor. 4.

Rom. 9.

Esa. 40.

Matth. 23.

Luc. 10.

August.

Motus naturales.

Ambros.

Auguſt.

Matth. 11. Zach. 1.

Auguſt.

ratione, illuminatio nanque actum dicit intellectus: & cætera, motus cordis: vtpote animi, seu voluntatis. Neq; ego equidem contrarium potui vnquam excogitare. Prædestinatio, inquam, æterna est absque actione creaturæ. Et externam item vocationem per prædicatorem fieri, nihil vetat absque interna motione audientis. At verò Deum, quempiam illuminare, nihil est planè, quàm mentem excitare in aliquem bonum cogitatum: & inspirare, voluntati suggerere bonũ motum. Quæ ideo opera etiam sunt potentiarum. Et eadem est ratio de cæteris. Sed quod nos dicimus, id tantum est, quòd fiunt sine libero assensu & concursu nostro. Quoniam sunt repentini motus per modum coruscationis præuolantes, instar naturalium: nisi iudicio & libera voluntate foueantur. Sunt ergo alia secundi generis opera, quæ ita in nobis Deus exercet, si nos tamen assensum præbeamus. Qualia sunt omnia, quæ motum quempiam liberum animi nostri designant. Hæc proinde non prius tempore à Deo, quàm libere à nobis, sed simul ab eo & à nobis fiunt. Ab eo tamen, prius natura. Veluti trahere ad se nos, aperire cor nostrum & ipsum quod est, cõuertere nos. Quocirca opera hæc ita in scriptura promittit nobis Deus, nósque ab ipso sedulis precationibus efflagitamus, vt viciſſim à nobis etiam ipse requirat. Est enim in Euangelio, Nemo potest ad me venire, nisi pater meus traxerit eum. Et in Canticis, Trahe me post te. Et admonet nihilominus nos mutuò Deus, vt ad ipsum veniamus. Vt est illud, Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis. Et, Si quis vult post me venire. Et his similia. Precatur etiam Dauid, dicens: Domine labia mea aperies. Et tamen in alio Psalmo ait Deus, Aperi os tuum, & implebo illud. Atqui cum clamemus nos, Deus virtutum conuerte nos. Reclamat & ipse, Conuertimini ad me in toto corde vestro. Et, Conuertimini ad me, & conuertar ad vos. At ne ordo iste à nobis inchoans, quempiam vt Pelagianos, fallat, meditanda est hic regula, & in memoriam recondenda, quòd vbicunque Deus nos admonet, vt veniamus, conuertamur, aperiamus, &c. promptitudinem misericordiæ suæ significat, qua præsentissimus nobis est ad ostium pulsans. Et ideo quãuis prius dicat, conuertimini, quàm dicat, conuertar, non significat exordium à nobis esse: sed per nos stare, quo minus nos trahat, nostráque aperiat corda. Ob idque ait Hieremias, Si conuerteris, conuertam te. Quando autem nos similia ab illo petimus, inopiam nostram, imbecillitatem, & impossibilitatem expromimus: nimirum, qui nisi nos ipse præueniat, nihil per nos ipsi possumus. Et ideo subiungit idem Prophera ordine conuerso capitul. 31. Conuerte me domine & conuertar. Et, Converte nos domine ad te, & conuertemur. Vnde August. deprecatur, Domine da quod iubes, & iube quod vis. Scientissimè ergo, vt diuinitus datum est, S. Synod. Triden. sess. 6. cap. 5. citato ait, quod cum in sacris literis dicitur, Conuertimini ad me & conuertar ad vos, libertatis nostræ admonemur. Cum verò respõdemus, Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur, Dei nos gratia præueniri confitemur. Atque hinc dilucida responsio elicitur ad authoritates secundo loco congestas. Enimuero ita omnes attestantur, Deum esse causam conuersionis, salutisque nostræ præmouendo nos, vt tamen nisi nos annuerimus, nihil fiet. Quòd autem inter cætera insertum est de similitudine luti & figuli, ad æternam prædestinationem refert Paul. cuius nos nulla causa fuimus, neque consensum dedimus. Nihilominus tamen adultum hominem, neminem prædestinauit conuertere, nisi lubentem & assentientem. ¶ Sunt autem opera tertij gradus, quæ licet solius Dei sint munera, non tamen infunduntur, nisi in eo, qui eius ope dispositus est per proprium motum liberi arbitrij. Veluti sunt gratiæ & virtutes, quæ per modum habitus consignantur nobis. Nunquam hic sermo est de paruulis absque propria voluntate baptismate ablutis. Hic veruntamen scopulus est, in quem illi offendunt, qui ex hinc illatum volent, fidem & gratiam, quibus iustificamur, sine vlla prorsus assensione cooperationéve nostra in nobis recipi. Porrò ex hoc, quòd gratia & fides à solo Deo fiant. Latet tamen fallacia, quòd quanuis ita sit, vt assumitur, non tamen infunduntur adulto, nisi diuinitus disposito per modum liberi arbitrij. Quòd si motus ille est sufficiens contritio, consequitur simul tempore necessitate diuinæ legis, gratia. Et ideo nemo eam inuitus, sed voluntarius tunc, & in eodem sensu non merè passiuè, sed consentiens recipit. Et pari modo cum confertur prima gratia per sacramentum attrito, datur liberè suscipienti. Atqui per hæc responsum est ad authoritates tertij ordinis. Concedimus enim, quòd Deus gratiam producit in nobis nihil agentibus ad productionem, sed tamen libere assentientibus, & cooperantibus receptioni. ¶ Per hanc trimembrem operum partitionem satisfieri interroganti potest, vtrum æqualia Deus auxilia spe

Repentina Dei auxilia.

Opera secundi generis.

Opera quæ fiunt à Deo in nobis, nõ tamen sine nostro consensu.

Ioan. 6. Canti. 1.

Matth. 11. & 16.

Psalm. 80.

Ioel. 2. Zacha. 1.

Adnotanda regula.

Quid sit in scriptura cõuertimini & venite ad me.

Vide Trid. sess. 6. c. 5.

Hier. 15.

Thes. 5. August.

Syn. Trid.

Ad authoritates primi ordinis respondetur.

Opera tertij generis.

Gratia & virtus quando fiunt à Deo.

Sufficiens dispositio gratia sed reponit

Ad authoritates tertij ordinis. Vnà operatio cõ sine Deo vincit.

lia specialia conferat vniuersis, an aliis maiora, aliis verò minora: quinimo maiora his, qui vel nihil mouentur, vel minus promouentur. Etenim si de illis primi ordinis fiat interrogatio, vtpote de inspirationibus & splendoribus veritatis, quas Deus in nobis sine nobis liberè assentientibus repente operatur: proculdubio maiora subsidia pro sua misericordia confert vni Deus quàm alij. Adest enim omnium cordibus pulsans: impariter tamen. Quinimo sæpenumero qui cumulatiora huiusmodi dona recipiunt, vel nullo modo, vel segnius proficiunt, quàm qui exiliora, propter maiorem duritiem obstinati pectoris libertatem comprimentis. Id quod in illis seu flagellis seu allectamentis, atque id genus vocationibus, quibus nos Deus in viam forinsecus reuocat, euidentius est. Duorum enim eadem audientium consilia & exhortamenta, alter animo perculsus in viam redit: alter verò minimè. Quemadmodum videre est in Pharaone & Nabuchodonosor: quorum primus maioribus portentis commonitus induruit: alter verò minoribus resipuit flagellis. De quibus cap. 18. redibit sermo. Huc pertinet, quod ait CHRISTVS Bethsaidæ & Corozaim: Si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. Et Scribis ac Pharisæis, Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eã, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ: & ecce plus quàm Ionas hîc. Si verò quæstio proponatur de auxiliis secũdi ordinis: quæ liberam in nobis dicunt motionem: vt trahere, conuertere, promouere, & similia, inæqualia quidem largitur diuersis hominibus Deus, sed tamen quo sunt in aliquo auctiora, eò etiã magis meliúsq; mouetur. Aliud profecto non est intelligibile. Quoniam mouere & moueri relatiua sunt. Neque aliud est me deum hoc modo mouere, quàm mecum concurrere ad eliciendum liberum actum. Ob idque veluti in naturalibus rebus, quo Deus celerius mouet primum orbem, quàm infimum, celerius & ipse orbis mouetur: ita & in auxilio speciali quanto Deus Magdalenam & Paulum vehementius mouit, quàm alios tepidos & remissos, impensius etiam ipsi arderiúsq; venerunt, maioriq; & cumulatioti sunt gratia iustificati. Neq; cohærent, vt Deus eum magis moueat, qui minus mouetur. De gratis autem gratis datis, quæ non semper in bonum recipientis, sed in commune bonum ecclesiæ dispensantur, diuersa ratio est, Dantur enim quibus & quomodo Deus sua sapientia iudicat expedire.

Diuinæ inspirationes in quibusdã sunt maiores in quibusdã minores.

Nabuchod.

Luc. 9.

Matth. 12.

Deus quosdam fortius trahit & conuertit, alios non ita fortiter.

S. Tho. 1. 2. q. 111. art. 1. Gratiæ gratis datæ quo modo dispensantur.

Responsum ergo est ad sacra eloquia, quibus videri cuipiam posset, ita in nobis Deus operari salutē, vt sine nostro id libero arbitrio fiat. ¶ At præter testimonia hæc, superfunt argumenta duo dissoluenda. Primum sumitur à distinctione illa secundum Augustinum in libro de gratia & libero arbitr. capit. 17. theologis celeberrima, inter gratiam operantem & cooperantem. Ait enim Augustin. quod Deus, quod operando incipit, cooperando perficit. Et paulò inferius, Vt ergo velimus, sine nobis operatur: cum autem volumus, & sic volumus, vt faciamus, nobiscum cooperatur. Ex qua distinctione consequens palam fit, Deum sine nobis cooperantibus se solo exordiri beneficium salutis nostræ. Ad hoc argumentum quod in re theologa positum est, respondetur quòd nomen gratiæ operantis accipi primum potest de operibus illis diuinis primi generis: quæ sunt vocare, inspirare, pulsare, & cætera: quæ sine nobis fiunt. Nihilo secius, quod menti Augustini propius accedit, congruit etiam in opera secundi generis: quando scilicet nos actu mouet ad agendum. Sed est adnotandum (quod magnus philosophus Augustin. optimè cognouit) voluntatem aliter moueri, prima intentione ad finem, aliter ad eligendum media. Cum enim (vt ipse insinuat tertio lib. de liber. arbitr. capit. 2.) alicui malo voluntate inhæremus, non potest voluntas illa mutari in bonum, nisi ab aliquo moueatur. Omne enim quod mouetur, ab alio mouetur. Et ideo motio illa non attribuitur voluntati, etiam si consentienter & liberè moueatur, sed motori. Cum autem iam habet intentionem finis, per ipsam se mouet ad electionem mediorum. Eadem est sententia Sanct. Thomæ. Nam qui iam proposuit Deo inseruire, per illud propositum agit se, vt per commoda media potiatur optato fine. Propter hanc ergo theologiam auxilium gratiæ, quo à malo primum dimouemur, & in bonum conuertimur, nuncupauit Augustinus gratiam operantem: auxilium verò, quo bonam iam habentes voluntatem, operamur ad bonum, appellauit gratiam cooperantem. At neque Augustinus, neque sui assecla Thomas cogitabat (vti quosdam falsò diuos istos interpretantes audiui) quòd per gratiam operantem cogendo nos Deus mouet: quinimo mouet liberè. Hæc distinctio quoq; locum habet in gratia gratum faciente, authore S. Thom. Hæc enim respectu huius effectus, qui est sanare & iustificare, dareque nobis esse gratos, dicitur gratia operans, sed qua parte est principium meritoriè

Gratia operãs & cooperans.

Augustin. locus declaratur.

Voluntatis actio Deo tribuitur cum à malo in bonum conuertitur. Arist. 8. phys. S. Tho. 1. 2. q. 9. art. 4.

S. Tho. 1. 2. q. 111. art. 2.

deinceps operandi, dicitur gratia cooperans. Hinc fit, vt distinctio hæc non sit ita prorsus intelligenda, vt gratia operans sit respectu omnis actus interni voluntatis, atque illius dun taxat: cooperans verò respectu externi operis, vt ex Diuo Augustino & Thoma quispiam deceptus colligere posset. Si enim est gratia cooperans ad largiendam eleemosinam, cooperans etiam est ad volendum largiri. Sed quod Augustinus gratiam operantem esse ait, dum volumus bonum: cooperante verò, dum operamur, id penitus sentit, dum à malo primum mens nostra dimouetur in bonum. Cum tamen postea exercemur in bonis operibus, siue internis, siue externis, gratia est cooperans. Et hoc est, quod S. Tho. loco citato nobis suggessit: vbi dixit, quòd quantum ad actum voluntatis Deus per gratiam operantem nos mouet: præsertim cum voluntas incipit bonum velle, quæ prius malum volebat. De gratia autem præueniente alia est ratio, vt illic habes apud eundem doctorem articulo subsequēti.

Corol.

Præcipuum arg. 2. sen. d. 16. idem habetur.

¶ Alterum denique, & vt postremum, ita maximum argumentum est, quòd si nos simul cum Deo in hanc nostræ iustitiæ causam concurreremus, liceret ea quę sibi ipse propriè adscribit in sacris eloquiis, nobis nos æqua sorte arrogare. Vt sicut ipse ait, Sine me nihil potestis facere; Et, Nisi dominus custodierit domū, frustra vigilat qui custodit eam: Et, Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum: ita nos pariter Deo verè respondemus, Sine nobis nihil potes in nobis facere: Et, Nisi nos vigilaremus, frustra tu nos custodires: Et, Nisi nos veniremus, frustra traheres, id quod videtur absurdum. Ait enim Augustinus libr. 2. de bo. perse. Viuimus rectè, si totum Deo demus: nō illi ex parte, & nobis ex parte. Et in Enchirid. capit. 32. acerbius perurgens hunc locum, ait, quòd si propterea dictum est, Non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis: quia ex vtroque fit, id est, ex voluntate hominis & misericordia Dei: cur inquit, non & econtrario rectè dicitur, non miserentis est Dei, sed volentis est hominis? Quia id misericordia Dei sola non implet. Quod tamen ait, nullus Christianus dicere auderet. Ad hanc veruntamen dubietatem respondentes, negamus opera quæ Dei sunt in nostra iustificatione, licere eadem nobis ratione vsurpare: diuersa tamen, nihil prohibet. Quod enim ait, Sine me nihil potestis facere; & alia id genus, quæ ad nostram iustificationem referuntur, non possumus nos tali modo dicere; videlicet q. sine nobis Deus non poterit: quoniam ipse non solum est causa

Ioan. 15. Psalm. 126. Ioan. 6.

Augustin.

Responsio.

Quomodo verum sit q. Deus nō poterit nostram iustificationem operari.

volitionis nostræ, & operis boni, sed est causa ita præueniens, quæ facit, vt nos possimus ac velimus. Vnde nō ait, Cooperabor vobiscum, vt operemini: sed auferam, inquit, cor lapideū de carne vestra, & dabo vobis cor carneum. Et spiritum meum ponam in medio vestri: & faciam, vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis, & operemini. Itaque ipse facit vt nos faciamus, dans nobis velle, & operari, vt ait Paulus, Nos autem non mouemus ipsum, nec facimus, vt ipse faciat. Si autem hoc referatur ad assensum nostrum, qui secundum ordinariam, præscriptámque legem necessarius est: nihil cunctamur dicere cum Augustino, Qui creauit nos sine nobis, non iustificabit nos sine nobis. Et secundum hanc intelligentiam, verum etiam est, quod nisi nos velimus, frustra nos custodit Deus, & trahere conatur. Sed ecce vbi latet punctum. Deus dat nobis velle: ergo ipse efficit in nobis assensum ipsum, per quem aperit corda nostra: atque adeò nos nihil facimus. Negamus hanc postremam consequentiam. Ita enim efficit ipse nostrum assensum, si nos tamen simul liberè concurramus. Quare per eundem assensum, & nos illi aperimus, & ipse aperit. Vnde nostrum concurrere, est permittere nos ab ipso moueri: coagendo illi, qui iugiter ad ostium pulsat. Et hoc est quod ait, Qui audit & didicit, venit ad me. Quod autem citatum est ex Augustino in de bon. perseuer. & in Enchirid. puta quòd nō est partim attribuendum nobis, partim Deo, sed totum Deo, illud obiici Pelagianis, qui dicebant, initium salutis nostræ esse à nobis, saltem fidem. Augustinus autem contendebat (vti res habet) quòd voluntas à Deo præparatur omnino: & ideo non esse volentis, neque currentis. Quoniam vt modò in proxima responsione dicebamus actio illa tota tribuitur Deo. Ob idque, & si assensus noster sit necessarius, nullam tamen debemus nobis tribuere partem, sed Deo totum: qui dat nobis cogitare, velle, & perficere. Multa hic attigimus, quæ sunt lib. 2. rursus exigenda inter explicandam gratiam iustificationis, sed plurima sunt etiam illic ex hoc loco petenda: adeò sunt & hic & ille locus complexi. Perstringere autem hæc duximus paulò vrgentius; idcirco quòd Lutherani hoc inter alia intentant argumentum, vt conficiant, nulla opera nostra esse meritoria. Porrò quòd non sint nobis libera, & ideo neque nostra, sed quæ Deus à se solo operatur in nobis.

ri. Hoc facit quod libr. 3. c. 7. dicat meritum esse opus Dei & nostrum. Ezech. 36.

Philipp. 2.

Obiectio.

Solutio.

Deus inducit nobis assensum & nos liberè concurramus. Concurrere nostrum. Ioan. 6.

Cur Deus omnis motus & actio nostra tribuenda sit.

De

De libero arbitrio in malum. Cap.17.

MEmbrum alterum, quod de humana voluntate differẽdum superest, spectat ad libertatem eius in malũ. Etenim, vt supra narrare cœpimus, in vtranque partem Lutherani inficiantus libertatem, & in bonum scilicet, & in malum. In his vel maximè peccatis, quæ sunt pœna præcedentis culpæ. Ita enim retulimus ex Luthero, quòd non est in potestate nostra malas vias facere, sed mala opera impiis Deus operatur. Cui subscribit Philippus asserens, quòd sit Dei proprium opus, non minus proditio Iudæ, quàm vocatio Pauli. Et consentit Bucerus super epistolam ad Romanos, vbi ait Paulus quod tradidit Deus gentes in reprobum sensum. Tametsi Melanchthon in secunda editione se appareat retractasse. Hoc enim secundum membrum longè plurimum absurditatis accumulat superiori: dum non solum subuertit liberum arbitrium: sed Deo tribuit, vt sit causa peccati principaliter, & effectiuè, vt dicunt cogendo nos ad peccandum. ¶ Pleraq; omnia istorum dogmata eiusmodi sunt, vt prima sui statim prolatione apertius cum communi sensu depugnent, quàm vt alia opus habeant impugnatione. Cui nanq; fiat persuasibile, vt quempiam Deus compellat contra suam ipsius legem agere? Quinimò cõtra suam ipsiusmet voluntatem. Nam lex Dei non est aliud, quam signum & norma suæ voluntatis. At verò si expandere amplius, proferéq; lubet disputationem, prima eademq; luculentissima demonstratio aduersus commẽtum hoc ex natura peccati desumitur, quod est dictum vel factum, vel concupitum (vt author est contra Faustum lib.22. Augu.) contra legem Dei. Lex autem Dei, quæ regula est nostrarũ actionum, idẽ re est, quod sua voluntas. Si quidem intellectus & voluntas, eadem essentia sunt in Deo. Quare impossibile est, esse aliquid contra legem Dei, quin sit contra eius volũtatem. Quinimò propterea est contra diuinam voluntatem, quia contra eius regulam. Ex his constituitur hoc argumẽtum. Deus mouet hunc ad peccandum, quin etiam compellit effectiuè, vt aiunt: ergo mouet eum, vt faciat cõtra regulam suam, & perinde cõtra suam voluntatẽ. Quòd autẽ Deus moueat quempiam contra suam voluntatem, repugnantia est manifesta. Nam si mouet & cõpellit, vult ita fieri. Quin accipere pugnantiam alteram. Si Deus vult me hoc facere (quod negare non potest, qui dicit me ab illo cõpelli) hoc est cõforme regulæ suæ (nihil enim vult Deus, quod non sit conforme suę regulæ) si autem ita est, non est peccatum. Nam peccatum est contra regulam Dei. Et confirmatur etiamnum argumentum. Propterea Deus errare non potest, neq; peccare, quia peccare est à regula deficere: quod non potest omnipotens, cũ sit ipse sua regula. Veluti si manus scribentis esset regula, & manus pictoris esset ipsa rectitudo, quancunq; lineam duceret, scriberet, & pingeret rectè. Ergo eadem ratione quencunq; Deus mouet efficiẽter & principaliter eũdem ducit iuxta regulam & legẽ suam. Et idcirco cõtradictio est, quempiam peccare in eo, quòd à Deo actus agit. Potest etiam deduci aliter argumentũ. Deus (vti Dionys. ait) omnia in se ordinat, quę facit tanquam in finẽ: peccatum verò dum fit, exorbitat ex ordine illo: ergo tunc nõ fit ab eo, licèt inde post ipse eliciat bonum. Reuera nisi adeò cõsulto voluissent theologiã ignorare, quæ ex rerũ naturis ratiocinatur, nũquam in hæc præcipitia fuissent collapsi. Intelligerẽt enim tãta oppositione distare inter id quod Deus facit, siue per se, siue per alium & peccatum, quãta inter bonum & malum, & inter dilectũ Deo, & odio ipsi habitũ. Vt enim quicquid Deus creauit in rebus naturalibus, vidit quòd esset bonũ, quia cõsentaneũ regulæ suæ, ita quicquid facit in humanis volũtatibus. Vnde cũ Sapiens ita pronuntiasset, Diligis omnia quæ sunt, & nihil odisti eorũ quæ fecisti: neq; enim odiens, aliquid cõstituisti aut fecisti, postmodum cap.14. subdit, quòd similiter sunt odio Deo impius & impietas eius, significãs, ideo peccatũ esse odio Deo, quia nõ est opus suum. ¶ Secundũ argumentũ sumitur ex altera qualitate peccati. Etenim vt virtutis, ita & peccati necessaria cõditio est, vt sit voluntariũ. De quo cap.12, partim dictum est. Atq; hoc eousque verum est, vt nemo vnquam SS. Patrum non hanc iudicauerit esse vocem naturæ. Vnde antiquissimus Tertullianus aduersus Marcionem lib.2. Nec boni, inquit, nec mali merces iure pensaretur ei, qui aut bonus, aut malus necessitate fuisset inuentus, non voluntate. In hoc & lex constituta est, non excludens, sed probans libertatem de obsequio sponte præstando, vel transgressione sponte committẽda. Ita in vtrumq; exitum libertas patuit arbitrij. Et in libro de Iacob, & vita beata, c.3. Ambrosius sic habet, Non est quod cuiquam nostram adscribamus culpam, nisi nostræ voluntati. Nemo tenetur ad culpam, nisi voluntate propria deflexerit. Non habent crimen, quæ inferuntur reluctantibus. Et Augustꝰ aduersus Fortunatum disputatione

Luthers & Philippi sẽtentia.

Melãchon retractat sententiam.

1. Argum. Peccatum, quid Aug.

Quare ꝙ est contra Dei legẽ fit contra eius voluntatem.

Cur Deus peccare nequit.

Cõfirmatio.

Alia confirmatio. Diony. 2.c. de diui.no.

Sapien. 11.

2. Argum. Virtus & peccatũ voluntaria. li. 3.c.3.& 4. eod. li.

Tertull.

Ambros.

Augustꝰ

ratione secunda. Ego, inquit, dico peccatũ non esse, nisi propria voluntate peccetur. Adeo vt in libro de duabus animabus, peccatum definierit, quòd sit voluntas retinendi, vel consequendi, quod iustitia vetat, & vnde libet um est abstinere. Et de vera religione cap. 14. vbi de hoc propriè disputat, ita concludit, Nunc vsq; adeò peccatum voluntarium malum est, vt nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. Et hoc quidẽ ita manifestum est, vt nulla huic doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat. Quare aut negandum est, peccatum committi, aut fatendum est, voluntate committi. Vide quàm censeat Augustinus sibi esse inuicem contradicentia, peccatum esse vllum, & tamen non voluntarium. Et ne quis illa peccata exciperet, quæ sunt pœna peccati, huius etiam ansam adimit libro primo retract. capit. 15. dicens, quòd quamuis concupiscẽtia in nobis sit pœna peccati, nihilominus hoc peccatum, quo consentitur concupiscentiæ, non nisi voluntate committitur. Sed aiunt, quod quamuis omne peccatum voluntate committatur, non tamen omne fit liberè. Ecquid autem est voluntate, nisi liberè, & non ex coactione? Nomen enim ignorat, qui ait, fieri posse aliquid voluntate sub propria ratione vŏluntatis, & tamen in hoc eundem ipsum cogi. Vnde continuo eodem loco Augustinus, vbi ait, Non enim nisi voluntate peccatur, subdit, Voluntas autem est animi motus, cogente nullo, ad aliquid, vel non admittendum vel adipiscendum. Hæc Augu. Cum ergo tam sit per se notum, non esse peccatum nisi voluntarium, consequens sit manifeste, Deum necessitatem inferre nemini ad peccandum. Aliàs nõ erit peccatum. ¶ Sed tertium adhuc vrgentissimum est argumentum. Nam quòd quis à dæmone vel hoste homine cogeretur ad peccandum, esset quidem nihil pelus, quàm cõtra naturam peccati. Quod autem à Deo sit huiusmodi coactio, ob nouam causam, veram auersaretur rationem peccati. Nam si peccatum non est, nisi quod fit cõtra obedientiam Dei, quem Deus constringit, vt quidpiam facist, quo modo facto suo peccauerit? At perspice quod sibi isti perfugium muniuere, vbi se huiusmodi rationibus obrutos sentiunt. Aiunt (vt est videre apud Burefum loco citato super Paulum) præstare in hac quæstione rationi prorsus valè dicere & verbis Domini simpliciter inhærere, vbi legimus, Tradidit illos Deus in desideria, & in reprobum sensum. Nam de hoc, inquit, ait Paul. Tu quis es ô homo, vt respondeas Deo? Et, O altitudo diuitiarum, & cætera. Quoniam inter homines, inquit Bucerus, nemo peccat in eo quod vitare non potest, ideo horret animus Deo tribuere, vt cogat hominem peccare. Sed alia est, inquit, ratio inter homines, alia verò inter nos & Deum. Quid Bucere nõ exhorrescat animus, Deo impingere, quod est absurdissimum inter homines concedere? Audi Augustinum, contra monitionem tuam ab homine ad Deum hoc loco arguentem, lib. 83. q. q. 3. Deo authore, aut volente, nemo fit deterior: quia nullo homine probo volente, fit alius deterior. Cui ego addiderim, multò esse argumentum de Deo validius. Nanque si quod coactu humano quis admittit, peccatum non est, ea ratione, quia non est voluntarium, longè minus peccabit, qui à Deo cogitur, cum non solum nihil sit inibi libertatis, sed id fiat ex impulsu Dei, contra quem solum peccatur. Vel respondeas precor, si facere id quod Deus præcipit, vel consulit, vel admonet, tam longè est à peccato, vt sit etiam obedientiæ opus, propterea quòd Deus est causa, vt fiat, vbi nos Deus non solum iubet aut instigat, verum efficaci (vt dicitis) impulsu, in nostra nos tradit desideria, quibus non possimus resistere, quænam ratio ibi inobedientiæ subesse potest, aut re vera culpæ? Paulus equidem secretissima iudicia Dei dicebat, nobis esse inaccessa, nempe quòd vnum prædestinauerit, & dilexerit, alterum verò odio habuerit. Tamen quod peccatum sit illud penitus, quod est contra legem dei, & quod libertate peccetur, id & lumine naturali & fidei apertè mõstrauit nobis Deus. Ex quo palàm colligitur, neminem coactu peccare, impendióque minus à deo quempiam in peccatum adigi. ¶ At verò, vt quartum prærerea argumentum aduersus errorem hunc vestrum intendamus, Nunquid non deus nobis reuelauit, quòd non sit ipse tentator ad malum? Quid ergo vos ipsum non tentatorem tantum, sed authorem etiam mali prædicatis? Ecce quid Iacobus de hac re testatur. Nemo cum tentatur dicat, quoniam à Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat. Vnusquisq; verò tentatur, à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde concupiscentia cum cõceperit, parit peccatum, peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem. Ecce, inquam, Apostolus, in causis peccati non Deum, at prorsus concupiscentiam & consensionem voluntatis commemorat. Sed aiunt isti, neque nos commemoramus, imò verò dicimus hominem propria voluntate esse causam, quamuis cogatur à Deo. Attamen nihil ad verba Iacobi

Peccatum quid Aug.

Lutheranorum euasio.

Voluntas quid Aug.

3. Argum.

Lutheranorum commentum.

Contra Bucerum.

Quod est in homine absurdum, multo absurdius est in Deo.

4. Argu.

Iacob. 1.

Lutheranũ cauilla.

cobi respondent. Cauit enim nobis errorem illum, ne mentiremur, Deum esse tentatorem in malum, quia inde palam fieret consequēs Deū esse authorem peccati: ergo cùm plus sit cogere, quàm tentare, qui dicunt, Deum nos efficaciter cogere ad peccatum, quò rogo desugiant, vt non eum necessario faciant authorem peccati? Enimuero Augustinus, quem sibi isti in hac causa suffragari autumant, lib. 83. q. ex verbis Iacobi elicit irrefragabilem illam sententiam, in quam scholæ omnes theologorū subscribunt, quòd Deo authore aut volente, nemo sit deterior. Et expresse de pec. merit. libro secundo, capitulo quinto. Ad peccandū, inquit, non adiuuamur à Deo, sed vt iusta omni ex parte agamus. Isti tamen dicunt, quòd non solum volente & iuuante Deo, sed cogente, deteriores efficimur. Atqui libro de libero arbitrio cap. secundo ait, quæstione hac scilicet de causa, vnde malè facimus, se olim fuisse vehementer exercitum, & fatigatum, atque adeo in Manichæos impulsum & coniectum, vt crederet vnum esse primum principium quod nos compelleret ad malum, quoad vsque lux illi effulsit cælitus, qua cognouit vniuersa nostra peccata, in nostras ipsorum proprias voluntates esse protsus referēda. Neq; verò nescio, quàm isti differant à Manichæis. Nam quod illi tribuebant falso Deo, scilicet, causam esse peccandi, isti adscribunt vero. ¶ Tandem (vt istorum mentem quinto argumento perpendimus) aiunt vel propter peccatum Adæ, vel propter alia cumulatiora nostra, ita nos à Deo ipso cupiditatibus nostris esse addictos, & in reprobum sensum, & in desideria nostra traditos, vt non possimus errores euitare, & cupiditatibus obsistere. Quòd si intelligerent, hoc nos nequire absque auxilio Dei & fauore, qui tamē præsto nobis est ac præsentissimus, nihil aliud profiterentur, quàm veritatem catholicam. Sed quia sentiunt, ita nos esse numine desertos, vt necessitate succumbamus erroribus & prauis affectibus, hoc est, quod nos persistimus sacris eloquiis expugnare. Nam nisi in nostra positum esset semper voluntate cum promptissimo auxilio Dei euitare singula mala, quid est, quod nos commonefacit Paulus, Ne regnet peccatū in nostro mortali corpore, vt obediamus concupiscentiis eius, sed neque exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccato? Et ne sim, omnia percensendo, molestissimus, quid libros tres edidit Augustinus de libero arbitrio, quibus ostenderet, nec Deum, nec dæmonem, nec vllam protsus causam nos cogere ad malum, sed vnū quemlibet per propriam voluntatem esse authorem sui malefacti? Ob idq; bona omnia Deo esse adscribenda, mala autem culpæ, soli nostræ voluntati, iuxta illud, Perditio, tua Israël? tantùm in me auxilium tuum. De quo fermè præterea argumento scripsit librum de gratia & libero arbitrio, vbi nos edoctos commonitósque fecit, veritatem eandem omnibus receptissimā, quòd sola scilicet propria voluntate peccemus. Aliàs frustra esset tam numerosus præceptionum ordo, ne homicidium, aut furtum faceremus, ne seruiremus concupiscentiis. Et, Noli vinci à malo. Et, Nolite fieri sicut equus & mulus. Et, Noli deficere à disciplina domini. Et, Noli negligere legem. Et quibus hoc genus quàm plurimis est sacra pagina refertissima. In fine tandem Lutheranos istos cum sanctis Apostolis conferamus. Ait Iaco. neminem à Deo tentari. Addit Paul. neq; permittere nos fidelem Deū tentari supra vires nostras. Obganniunt nihilominus Lutherani à Deo nos in peccatum cogi. Sanctissimus ergo est canon 6. nostri sancti concilij Tridentini sess. 6. Si quis dixerit non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed quòd mala opera, ita vt bona, Deus operat, nō permissiuè solum, sed etiam propriè & per se, adeò vt sit eius propriū opus, nō minꝰ proditio Iudæ q̄ vocatio Pauli, anathema sit.

Auguſt.

Vnde Aug. defecerit ad Manichæos.

Discrimen inter Luthe. & Manich. 5. Argum.

Auxilium Dei præsentissimum hominibus est vt legem seruare possint: & ideo peccata sunt voluntaria, quia eo adiuti possumꝰ illa fugere.

Rom. 6.

Sola voluntate peccatur. Oseæ 13.

Scripturæ testimonia.

Collatio Lutheranorum cū Apostolis.

Iacobi 1.

1. Cor. 10.

Syn. Trid.

De aduersariorum argumentis dissoluendis. Cap. XVIII.

CErnere autem operæpretium est illorum lubrica, videlicet, cum scripturas, tū argutias quibus in hanc foueam coniecti sunt. Primum est eis hoc vsurpatissimum argumentum, quo Bucerus etiam loco citato super Paul. vtitur. Ex hoc inquiunt, quòd Deus nō sit efficax nostræ indurationis causa, nostríq; traditionis in desideria mala: consequitur, Deum nō esse Deum: hoc est, rerum omnium primā & totā causam. Sua sunt ipsorum verba. Perspice pie lector vt nouam semper accessionē faciunt ad suum errorem. Nō satis habent asserere, Deum nos cogere ad malū, nisi adiiciant, quòd ipse est tota causa mali. Nam dicunt, non solum, esse primam, sed & totam causam omnium quæ sunt in rebus. Hac ratione conuulsam funditus volunt è mentibus hominum philosophiam omnem naturalem ac diuinam. Quòd enim solus Deus omnia ex nihilo creauerit, nullus est inter Christianos, qui inficias eat. Sed & quòd nulla nunc causārum efficere quicquam possit, sine nutu & influxu Dei, non modo Christiani in confesso habemus, sed & philosophi

Primū arg. aduersariorū. Solutio.

natura

Deus cum causis secundis semper operatur.

naturales edocent. Quòd autem (vti isti philosophantur) Deus ita sit tota causa rerum, vt causæ secundæ nihil agant, hoc vt scripturæ sacræ contradicit, ita & ordinem tollit vniuersi. Omnes enim causæ suo quæque ordine simul coeunt in eundem effectum. Deus scilicet, vti altissima: cælum, vt suo modo vniuersalis, & tandem gradu suo particulares. Nanq; sol & homo generant hominem. Habetur enim Gene. 1. Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum. Cuius semen in semetipso sit super terram. Ecce terra germinat & arbores fructificant, semen habentes perpetuum in semetipsis. Quare lib. 3. de Trin. Aug. Sic Deus, inquit, res quas cõdidit, administrat, vt eas suos motus agere sinat. Et lib. 9. de Genesi ad literam, capit. 17. Rationes & virtutes agendi non tantùm in Deo sunt, sed ab illo etiam rebus creatis inditæ sunt & concretæ. Meminime super secundum librum Physicorum, q. 4. permultis egisse aduersus insanam hanc opinionem, quòd causæ secundæ nihil agãt, sed per se solus Deus ad præsentiam ipsarum. Si enim in suis singulæ naturis non haberent, vt diuersam hanc varietatem effectuum agerent, quam experimur in orbe, cur magis ad præsentiam solis Deus illuminaret, quàm ad præsentiam alius rei cuiuslibet: & ad præsentiam aquæ gigneret frigus, quàm præsente igne? Quin verò nisi Deus res vniuersas propter sua cuiusque officia & opera condidisset, frustra tam numerosam creasset rerũ molem. Nanque si ipse solus præsente sole lumina ederet, tantundem faceret absente. Et præterea quid commixtione sexuum opus esset generandis animalibus? quid membrorum tam cõsona diuersitate, nutriendis? quid deniq; oculis ad videndum, & ad audiendum auribus, si Deus solus ita hæc perficit, vt creaturæ nihil faciant? Quòd si res naturales reuera sunt causæ suorum operũ & munerũ, cur non etiam sit suorum voluntas? Quanuis vt nihil facit sine generali auxilio Dei, ita neque opus faciat gratiæ absq; speciali. Porrò autem si Deus non est ita causa bonorum operum, multo minus est tota, malorum. Quin verò nulla est, præter quam permittens, vti iamiam pergimus commõstrare. ¶ Nam vnde nos isti vehementius oppugnant, sunt testimonia sacra. Legimus enim ad Rom. 1. quòd tradidit Deus gentes in desideria cordis eorũ, & in reprobum sensum, Esa. 6. Excæca domine cor populi huius, & aures eorum aggraua. Et ad Romanos 9. Cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Et Exodi 10. Indurauit dominus cor Pharaonis. Et Matthæ. 6. Ne nos inducas in tentationem: tradere autem, excæcare, aggrauare, indurare, & inducere, quandam designat necessitatem. Quippe quòd Deus immiserit tenebras in corda populi, addixerítq; gentes suis cupiditatibus, à quibus vincerentur, & suggesserit Pharaoni malignitatem in cor. Vnde, Si erit malum in ciuitate quod Deus non fecerit. Patres omnes sancti in enarratione Pauli, verbum, tradidit, interpretantur, permisit. Et in locis cæteris Desi dicunt per se & directè neminem inducere ad malum. Est enim regula Fulgentij, theologis celeberrima, quòd Deus non est author eius, cuius est vltor. Ex quo fit, vt ideo Deus dicatur excæcare corda, quòd subtrahit lumen gratiæ: & indurare, quòd subducit auxilium, sine quo homo non potest cor in bonum emollire. Hoc interpretamentum isti nostri Lutherani vanum existimant, & elusorium. Quoniam verbum, inquiunt, permittere, non est mitius aut mollius, quàm facere. Nam cum Deus certo scit nos non posse absque eius lumine & fauore cupiditates nostras superare, & peccata cauere, fit, vt dum has nobis suppetias non mittit, verisimè sit causa peccati nostri. Vnde adhuc consequitur, ait Buce. omne peccatum præcipuè à Deo esse. Et ideo nõ est, cur timeamus affirmare, quòd ipse directè cõpellendo indurat, & immittendo efficacem errorem, excæcat & seducit. Vide quàm palàm fatentur omne peccatum à Deo esse: quod aures expauescunt. Quid ergo respondeamus? Verè, falsissimum esse, quod aiunt, nihil distare inter permittere & facere. Vbi hoc considerate animaduertendum est, quòd Deum auxilia subducere bifariam cogitare possumus.

Vno modo, quòd in pœnam præcedentis peccati, ita Deus destituat hominem fauore suo, & subsidio, vt statuerit, quasi prolata sententia, nunquàm ei amplius succurrere, sed fixum apud se habeat, & firmum, illum perpetuò deserere: ita vt per Deum ipsum fiat, vt non ille & à præterita culpa emergat, & noua vitet crimina. Veluti contraria ratione dum sanctissimam Virginem & Apostolos confirmauit in gratia, statuit nunquam eos sinere, vt caderẽt. Alio modo permittere idem pollet, quod sinere quemq; libere agere secũdum propriam voluntatem; ita tamen, vt semper sit Deus paratissimus manũ porrigere, nisi per hominẽ steterit. Primo modo certo certior sum, quin verò & certissimos credo semper fuisse sanctos doctores, q modò fuerint hoc nomine digni, neminem vnquã à Deo fuisse derelictũ, suisq; cupi

Aristot. 1. Phy.

Auguste.

2. Argum.

Tradere, excæcare, indurare, &c.

Amos. 3.

Fulgen.

Excæcare, indurare.

Lutheranorum cauilla.

Bucerus.

Permittere Deum desistere hominem dupliciter intelligitur.

cupiditatibus permiſſum in hac mortali vita, ſed præciſè ſecundo modo. Permittere enim, primo modo, fateor, tantundem fermè pollere, acſi Deus nos directè ſubigeret prauis noſtris cupidinibus, adigerétq; ad malũ. Sed abſit vt in animum Chriſtianus inducat, ita de illo ſentire. Enimuero ſi Deus ita quempiam auxilio deſtitueret, cui ſtatuiſſet nunquam opitulari, quomodo verum eſſet, quòd Deus vult omnes homines ſaluos fieri? Nam etſi Auguſtinus de voluntate id beneplaciti (quam vocant) & conſequente alicubi intellexerit, ideóq; diſtributionem conſtrinxerit ad genera tantum, id eſt, quòd ex ſingulis ordinibus & ſtatibus aliquos vult ſaluos fieri: vel taliter, vt quotquot ſalui fiunt, voluntate Dei ſeruentur, tamen eſt nihilominus authoritas hæc veriſsima in vniuerſum de ſingulis hominibus, ſi de voluntate antecedẽte intelligatur: vti fermè ſancti docto res conſonantiſsimo etiam ſenſu interpretantur. Vult enim ita in vniuerſum omnes & ſingulos fieri ſaluos: vt quemadmodum leges omnibus, conſilia, & exempla abundè dederit, ita ſit omnibus præſentiſsimus ad oſtium pulſans, vt à ſe nihil omnino deſit officij, quin perditiſsimo etiam cuique opem ferat, niſi per ſe homo ipſe abnuerit. Et hunc intellectum præ ſe fert Paulus admonens Timõtheum, pro omnibus & ſingulis vt oraret, quia Deus vult, &c. Aliàs non eſſet communis ſol de ſe illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum, qui modo animum non occluſerit.

Neque verum in vniuerſum haberent de omnibus hominibus, voces illæ euãgelicæ. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Et, Pœnitentiam agite. Et, Conuertimini ad me in toto corde veſtro. Et, Deus non vult mortem peccatoris, ſed vt magis conuertatur, &c. Et, Ego ad oſtium ſum & pulſo. Et ne, quæ abſq; numero ſunt, per omnia diſcurramus, quomodo eſſet verum, Impietas impij non nocebit ei, in quacunq; die conuerſus fuerit ab impietate ſua. Et vt Auguſtinus & ſancti citant, In quacunque hora ingemuerit peccator, iniquitatum eius amplius nõ recordabor. Quo maximè verbo nihil ſignificantius Deus exprimit, quàm quod ſit ſemper (vt Chryſoſtomus habet in quadam homilia) parturiens miſericordiam ſuam, & quaſi doloribus ingemiſcens, quòd non ampliſsimos ſinus adparamus, in quos benignè vberrimos fructus pariat. Atqui quonam pacto fuerit credibile, eum qui ſic dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum non pereat, ita propter aliquam culpã viſcera ſuæ miſericordiæ homini obſerare, vt ſixum habeat, nunquam eadem tali miſero expandere? Reuera longè aliter Petrum vicarium ſuum inſtituit CHRISTVS, vbi roganti, an ſepties in die errata lapſis condonaret, reſpondit, Non tantum ſepties, ſed ſeptuagies ſepties. Et confirmatur. Si ita de Deo fas eſſet opinari, liceret homini ſceleſtiſsimo ambigere, taliter ne eſſet à Deo in perpetuum derelictus. Quapropter neq; eſſet, cur tantopere reprehenderetur, aut deſperatio Iudæ, aut blaſphemia illa Cain, Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniã merear. Iam verò cum homo non plus valeat à culpa ſine ſpeciali fauore & ope Dei exurgere, quàm ſine pedibus ambulare, aut ſine oculis vel lumine videre, non intelligo cur culpæ magis daretur peccatori illi, ita adeò excæcato, aut deſtituto, non reſipiſcere, quàm cæco, non videre: aut compedito, non ambulare. Licet eſſet pœna commiſſæ culpæ. Hoc quippe ab illis qui in infernum detruſi ſunt, diſtamus in hac vita, quòd dum viuimus, viatores ſumus: ratio autem viæ, hæc eſt vt nemo ſit ita firmatus in gratia, cui (præter priuilegium) non immineat periculum decidẽdi. neq; ſit vllus à Deo ita longè abalienatus, cui non ſit paratiſsimum ſuppetias ire, niſi culpa ſua gratiam reſpuerit. Alioqui intelligibile non eſt, quomodo id quod homo ille derelictus faceret, eſſet peccatum noua pœna dignum. Lex enim inferni eſt vt ſint prorſus nequã illi à Deo deſerti, & abiecti, ob quos irreparabili obſtinatione in perẽni odio Dei perſiſtant. Sed quia ita ſunt deſtituti, vt non habeant mutandæ mẽtis poſſibilitatẽ, non commerẽtur odio illo noua ſupplicia. At verò in hac noſtræ peregrinationis & militiæ vita haud ſecus contemplari Deum condecet, quam veluti patentiſsimum ſolẽ fores cordium vniuerſaliter omniũ irradiantẽ, & ſpiritũ iugiter adſpirantẽ, &, quo ſe inſinuet, aperire geſtientẽ. Nos autẽ ſumus, qui ferream molem prauitatis noſtræ obiicimus. Et ideo, vt ipſe eſt, qui noſtræ nos libertati permittit, ita nos quoq; ſumus, qui nõ ipſum intrare permittimus. Nam cùm aſſenſus noſter effectus, etiam ſit ipſius, vt cap. 16. dicebamus, nõ aliter ipſe aperit, quàm ſi nos ad eundẽ aſſenſum cooperãtes coaperiamus. Quò ergo ad rem cum Lutheranis reuertamur, negamus nihil diſtare inter illud, quod eſt, Deum quicquam permittere, & hoc, quod eſt, intenta actione facere. Hoc enim dicit veram & propriam cauſam: quæ reſpectu peccati, Deus eſſe non poteſt. Permittere autem, & ſinere & pati vnum quenq; agere libitum eſt animo ſuo: neq; verò

Primo modo nemo derelictus.

Deus vult omnes homines ſaluos fieri.

1. Tim. 2.

Scripturæ teſtimonia.

Chryſ.

Ioan. 3.

Matth. 18.

Gen. 4.

Inferni lex & viæ.

Cur damnati non merẽtur noua ſupplicia, quanquam perenne odiũ gerant aduerſus Deum. pari proportione ſtatuit de beatorũ operib. libr. 3. c. 7.

Reſpõdetur Lutheranis.

verò eodẽ iſtud recidit, acſi faceret. Quoniam Deus tanquam author naturæ, liberum hominem liberè agere permittit. Ob idq; ita ſtatuit noſtram ſalutem operari, vt in noſtro colloca ret arbitrio, ſi ſuo vti velimus beneficio. Et ideo quòd nos conuertat, ſua eſt gratia: quòd verò perditum nos ire ſinat, in cauſa & culpa eſt vo luntas noſtra. ¶ Quòd ſi nos iſti preſsiùs obtũ dere pergant: vrgentes vocibus, tradere, indurare, & reliqua, quæ aliud latine ſignificant, quàm permittere: Deus autem nõ dicitur nos tantum permittere in deſideria noſtra, & in du ritiam cordis, ſed verè tradere, & indurare, & inducere in tentationem, reſpondetur ſecundum S. Tho. 1.2. q. 79. quòd cùm Deus ſit lux vera illuminans omnem hominem veniẽtem in hunc mundum, veluti planeta ſolis, vniuerſalis eſt perennisq; fons corporei luminis, differt tamen, quòd ſol lucet neceſſitate naturæ, Deus autem ratione & iudicio. Ob idq; vbi aula, occluſa feneſtra, priuatur lumine, eiuſmodi tenebrarũ ſol nullo modo eſt cauſa, ſed obex clauſura feneſtræ. Cùm autem deus, ſeu lumẽ cognitionis, ſeu fauorem gratiæ ſubtrahit, licet cauſa directa ſit, conuerſio hominis ad malum. qua Deum à ſe auertit, tamen quia Deus prudens & ſciens permittit hominem arbitrio ſuo, ſubtractio illa gratiæ, qua mens illuminatur ad rectè videndum, & cor emollitur ad rectè viuendum, dicitur excęcatio, & obduratio, & aggrauatio. Quæ quidem diſtinguuntur cõparatione ad effectus gratiæ. Sunt enim organa duo & ſenſus ad comparandum ſcientiam: nempè viſus, inſeruiens inuentioni, & auditus diſciplinæ. Excæcare refertur ad primum, aggrauare, ad alterum: atq; indurare ad affectũ. Veruntamen ſubdiderim, neque abs re fortè, quod latiùs pareat permittere, quàm alia. Vt omnis induratio ſit permiſsio, non tamen conuertantur. Permittitur enim homo cadere in primum peccatum, at non ita propriè dicitur indurari, aut excæcari, aut aggrauari, quoadusque longa catena malorum in profundum pertraxerit miſerum. Tunc enim & cæcus & ſurdus, & lapis vtique ſit, ad auxilia diuina. Vnde Paul. vbi retulit priſcos illos gentium commutaſſe gloriam Dei, cum ſimilitudine volucrum, & ſerpentum, quia prima erat impietas, non dixit eos tunc tradi; tametſi permiſi id commiſerunt. Sed cum deinceps carnalibus ſe deſideriis per abrupta flagitiorum deliues præcipitabant, tunc ſignificanter ait, eos traditos eſſe in deſideria cordis ipſorum: id eſt, cordis quod nõ Deus ab ſe, at illi prius ab ipſo alienum fecerant. ¶ Tertium iſtorum

Induratio.

S. Thom. Ioan. 1.

Quomodo verbum indurãdi accõmodetur Deo.

Duo ſenſus ſcientiæ.

Differt inter permittere & obdurare.

Rom. 1.

Ad 3. arg.

argumentum eſt, quod Auguſt. aduerſus Iulianum lib. 5. & in de grat. & libero arbit. cap. 20. & expreſsius 21. inter explicandum quomodò peccatum ſubſequens in pœnam præcedentis quandoque permittatur, teſtimoniis compluribus ſacræ paginæ aſſeuerate perſeuerat, quòd Deus aliquãdo inclinet homines ad malum. Inter quæ commemorat illud Pauli, Tradidit eos Deus in deſideria cordis eorum. Qui bus percenſitis circa finem eiuſdem cap. 21. duriuſcula concludit hæc verba. His & talibus teſtimoniis diuinorum eloquiorum ſatis, quantum exiſtimo, manifeſtatur, operari Deum in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocunq; voluerit, ſiue ad bona pro ſua miſericordia, ſiue ad mala pro meritis eorum; iudicio vtique ſuo aliquando aperto, aliquando occulto, ſemper autem iuſto. Ad hoc autem vt reſpondeamus, conſidera primum oculate lector, quàm ſit aſperius verbum illorum, quàm hoc Auguſtini. Quod enim hîc dixit, Deus inclinat, illi aiunt, Deus cogit. Sed præterea ex diuerſa natura boni, & mali, niſi eſſent cæci, diuerſam eſſe rationem in Deo inclinandi ad bonum, & inclinandi ad malum, facile fuiſſent venati. Cum enim bona vniuerſa in Deum ipſum, qui ſumma bonitas eſt, ſuapte natura referantur, inclinatio Dei ad bonum, intentionem eius, numẽq; deſignat, vt id ipſum fiat. At cum malum culpæ, deuiatio quædam ſit liberi arbitrij noſtri à lege Dei, ſecundum inclinationem propriæ cupiditatis, idem pollet, Deum inclinare nos ad malum, quod noſtræ nos propriæ inclinationi permittere. Id quod Auguſt. ipſe, optimus ſui interpres, crebrò explicatiſsimèque agnouit. Et enim in epi. ad Sixtum, quæ eſt 105. ſic ait. Non Deus obdurat impartiendo malitiam, ſed non impartiendo gratiam. Vnde Apoſto. Rom. 9. miſericordiam appellat, gratiæ appoſitionem: indurationem verò, gratiæ priuationem. Et ad Simplicianum. Non intelligendum eſt, inquit, quòd Deus ita induret, quaſi quenquam peccare cogat; ſed tamen quibuſdam peccatoribus miſericordiam iuſtificationis ſuæ non largitur; & ob hoc eos indurare dicitur, quia non eorum miſeretur: non quia vi impellat, vt peccent. Et in lib. de eſſentia diuinitatis, Indurare, inquit, dicitur Deus quorundam malorum corda: ſicut de Pharaone ſcriptum eſt. Non quòd omnipotens Deus per potentiam ſuam corda eorũ induret, quod eſt impium ita credere; ſed exigentibus eorum culpis, cum duritiam cordis, quam ipſi ſibi mala perpetrando nutriunt, nõ aufert quaſi eos induret: quia iuſto

Aug.

Reſponſio.

Quomodo Deus nos inclinet ad malum.

Aug.

Aug. explicat quid ſit indurare. Miſericordia. Induratio.

iusto iudicio indurari sinit. Quid apertius?

¶ Augustino autem Chrys. Amb. atq; omnes Partes consentiunt, super illud Pauli Rom.1. Tradidit eos Deus.&c. Quocirca gratis profe &tò doctissimus aliàs Roffensis arti. 16. elargitus est Luthero, quòd Deus ita nonnullos deserat, vt resipiscere nequeant. Est enim(vt citra iniuriam dixerim grauissimi viri) cõsideratior sententia Sanct. Thom.3.q.86.asserentis,erroneum esse,quod aliquod sit peccatum,de quo homo pœnitere nõ possit. Vbi ad illud,de Antiocho, Orabat scelestus Deum,à quo nõ esset misericordiã consecuturus,respondet, causam fuisse,quoniam non habebat veram pœnitentiam propter Deum,sed propter infirmitatem, quam patiebatur. Idémq; agnouit Hier. in illo verbo Amos,Super tribus sceleribus Moab,& super quarto nõ exaudiam eum : nempè quòd sola impœnitentia est in causa, cur Deus iniquis non parcat. Quòd si cui animus est rem hanc planissimè expositam intueri, consulat Origenem lib.3. de princ. in aureo illo capite de libertate arbitrij. Negabant enim illi, contra quos illic disputat, perinde atque isti, solo nos libero arbitrio peccare,innixi loco illo de indoratione Pharaonis. Eos autem acerrimè reuincit Origen. quòd si Deus ita indurauit cor illud miserum,auxiliúmq; denegauit, vt non esset ipse paratus illud emollire, etiã si Pharao consensisset, certè Deus ipse fuisset causa perditionis eius, neque meritò culparet eum, dicens.Tu autem quoniam non vis dimittere populum, ecce percutiam omnia primitiua Ægypti. Considerate adnotauit verbum Origen. Quoniam non vis. Vnde consideratissimè subdit, quòd Deus non aliter indurat corda, quàm patienter nos tolerando. Neque verò opus est Origenis testimonio, vbi Paul.tanta vtitur euidentia : An diuitias,inquit, bonitatis eius ac patientiæ & longanimitatis cõtemnis, ignorans quia benignitas Dei ad pœnitẽtiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam, & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ. A benignitate ergo, qua Deus nos intendit lenire & allicere, occasionem nos nanciscimur,vt indurescamus grauiùs. Atq; adeò (inquit Orige.)indurare dicitur nos Deus tropo tali sermonis, quali herus, dum quo benignior in seruum est, & clementior,insolentior ipse &improbior efficitur, dicere potest. Ego te talẽ,serue,feci,ego te perdidi : patientia mea insolentiæ tuæ causa extitit. Hac enim figura aiunt illi apud Esaiam, Quare errare nos fecisti domine de viis tuis?Indurasti cor nostrum ne timeremus te.Cõuertere propter seruos tuos.

Roffen. notatus.

S. Tho.

2.Mach.9.

Hiero. Amos 5.

Origen.

Indurationis propria expositio. Rom.2.

Orig.similitudo.

Esa. 63.

Deum enim tali ratione ad seipsos vt conuerteretur,precabantur, ne amplius illis indulgeret(quod illis erat occasio in malum)sed flagellaret eos potiùs : quoniam, quem diligit Dominus,corripit. Et hoc idem compertissimum habemus in historia Pharaonis. Idcirco enim Deus non statim filios Ægyptiorum occidit, & in mare demersit parẽtes:quia nolebat mortem peccatoris, sed vt magis conuerteretur,& viuerer. Ob idq; veluti imbribus terram ita & plagis leuioribus irrigabat cor Pharaonis, vt mitesceret emolliretúrq; ad pœnitentiam. Quinimò nonnihil rex ille nequam profecerat flagellis illis quando dicebat,Ite trium dierum ite.non tamen satis erat emendatus:quandoquidem prohibebat,dicens, Ne longe abeatis & vxores vestras relinquite,&c. Hoc tamen in historia Pharaonis agnouerim, quòd indurario illa peculiarem habuit rationem in diuina prouidentia. Nempe vt iudicia illa diuinæ maiestatis Hebræorum animos ad timorem, amorémq; Dei erigerent. Colligamus ergo ex his omnibus, obstinatam duritiem, cruditatémq; nostram, non à Deo esse intentam, sed nostram ipsorum potius voluntatem, patientia Dei abstentium in causa illius esse.Vt enim eadem pluuia in altera terra pretiosas progignit herbas, in altera verò, spinas & tribulos: & sicut eodem sole cera liquescit,lutum autem exsiccatur, ita eadem benignitas, & patientia Dei, quæ suapte natura vniuersos ad pœnitentiam inuitat, alios perducit, aliis verò maioris est occasio obdurationis.Porro verò quo sententia Augustini, à quo isti auxilia deposcunt, postrema sit omnium confirmatio, audiamus eum in lib. de prædest. & grat.cap. 14. An fortè, inquit, si piè de Deo, sicut expedit, sentiamus, etiam Pharaoni datam misericordiam reperimus? Patientia enim Dei valere ei debuit ad salutem. Et capit.15. conferens Pharaonem cum Nabuchodonosor, quòd quantum ad naturam,ambo homines erant : quantum ad dignitatem, ambo reges : quantum ad causam, ambo captiuum populum Dei possidentes:quãtum ad pœnam,ambo flagellis clementer admoniti.Quid ergo, inquit, finis eorum fecit esse diuersos, nisi quòd vnus manum Dei sentiẽs, in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit:alter libero contra Dei misericordissimam veritatem pugnauit arbitrio? Ite Lutherani. Citate Augustinum dicentem, quòd Deus homines inclinat ad malum. Nos autem post tot tum scripturarum elogia, tum probatissimorum Patrum, etiam Augustini, monumenta cauebimus Deum infamare, qui nobis

Hebræ.12.

Pharao.

Pharaonis indurario propriũ hoc habuit vt esset ex peculiari prouidentia Dei.

Simile.

August.

Nabuchodonosor.

sit

sit causa peccandi. Tantum abest, vt vel suspicemur eius coactu, aut certè appulsu nostris cupiditatibus addici. ¶Haud equidem diffitentur theologi, entitatis (ita vocant) quæ est peccatum, Deum esse causam: eo efficientiæ genere, quo cūcta & animantia & inanima ad suas naturales actiones permouet. Non tamen inde statim conficitur, causam esse peccati, qua parte deflectitur à lege & voluntate Dei. Et quanuis permulti sint, quibus non sit explicatu facile quomodo in odio Dei, quod internā habet & indiuisam malignitatem, possit Deus causa esse entitatis, culpæ verò non item, non tamen est ita intellectu difficile. Quando enim Patres (imò scriptura canonica) negant Deum esse causam peccati, non ad illum vniuersalem influxū spectant. Ille enim, vt c.2. explicuimus, inter causas naturales censetur. Et ideo sicut Deus non dicitur causa homicidij, quia dedit homini manus & oculos (sicuti neq; faber qui bona intentione fecit gladium) ita neq; ex eo quòd auxilium præbet homini vniuersale, eo modo quo præbet beluæ, dicitur causa peccati. Quoniā in moralibus ille prorsus est vere, iudicatúrq; causa, qui lege, ope, consilio, fauore, vel persuasu mouet quempiā, siue ad bonū, siue ad malum. Atqui his modis & rationibus, vniuersos Deus mouet ad bonū & honestum, neminem autem ad malum. Imò verò vti dum claudus ambulat, homo est causa ambulationis, quòd tamen malè & incommodè gradiatur, in detortam tibiam penitus reiicitur; atq; dum optimus scribendi artifex, siue incommodo calamo, siue in mala papyro scribit, ipse quidem est causa scripturæ, malitia verò characteris refertur vel in calamum vel in papyrū: ita prorsus dum quis delinquit, Deus quidem cum homine est causa actionis, quatenus res quædam est, quòd autem à lege decliner, soli imputatur libero arbitrio. Et hæc de libero arbitrio satis hîc. Nam præterquam, quòd (vt præfati sumus) non omnia hîc persequi statuimus, multa quoq; addenda sunt in subsequentibus libris, inter differendum de dispositionibus, & de operibus.

Quomodo Deus est causa peccati.

Quomodo Deus nō sit causa peccati.

Causa in moralibus.

Simile. Quibus rationibus mouet nos Deꝰ ad bonum.

Quid nā possit homo per liberū arbitriū quandiu est in peccato. Cap. XIX.

POsteaquam sex illa de peccato originali proposita expediuimus: porrò an transeat in omnes, quæ nam causa illius, quid sit, & quomodo trahatur, quæ sit eius pœna ac denique effectus, subsequitur è vestigio, vt perscrutemur quidnam homo, quandiu in miserando peccati stercore sordet, efficere libertate sua valeat. Et est quæstio biformis. Prima scilicet: vtrum omnia opera liberi arbitrij, siue in infideli, siue in recidiuo Christiano, sint peccata. Altera verò, vtrum absque auxilio gratiæ, solo generali influxu Dei possit homo per sua naturalia opus vllum facere, quod sit genere, seu (quod aiunt) moraliter, bonum. Neque verò vna est, sed duæ ac diuersæ quæstiones. Prioris nanq; affirmationem in nullo vnquam ex catholicis offendi. Nam etsi quosdam videam Gregorio Ariminensi eam notam inurere, attamen hoc solum ille adstruit, quòd nemo citra speciale auxilium valet vel minimum præstare opus bonum morale. Censet tamen eum qui est in peccato, imò & eum qui foris est extra fidem, auxilium eiusmodi suscipere, quò bene agat moraliter: quāuis non conuertatur: vti se ipse procul dubio exponit inter soluēdum quoddam nouum argumentum. Verum Lutherani sunt, qui aceruo suorum errorum hunc etiam apponunt: vti cap. 11. in textura suorum dogmatum commonstrauimus. Quippe ex eo quod omnia opera peccatoris dimanant à vitiata cō cupiscētia, quæ est in illis peccatū, omnia delictoris opera dānant, vt peccata. Vnde in Apologia confessionis Augustanæ sic habent, Falsum est & hoc, & cōtumeliosum in CHRISTVM, quòd non peccent homines faciēres præcepta Dei sine gratia. Et paulò inferius. Verè peccant homines, etiam cum honesta opera faciunt sine spiritu sancto, quia faciūt ea impio corde, iuxta illud, Quicquid non est ex fide, peccatum est. Profectò si natura humana figmentum esset cacodæmonis, non peius de illa isti obloquerentur. Quod ergo indubitata veritas, vnúsque theologorum animus contrà edocet, subiiciam. Primum omnium constitutissimum omnibus est, nullū peccatoris opus meritum esse dignum, siue gratia Dei, siue vita æterna. Esset enim Pelagianus, qui secus sentiret. Statuitur deinde in vniuersum de omni illo qui est in peccato, seu infidelis sit, seu fidelis, quòd non omnia eius opera sunt peccata: at illa tantum, quæ vel genere suo sunt mala: vti fornicatio, homicidium, & cætera opera carnis: vel si bona sint ex obiecto, polluuntur tamen vel à fine, vel ab aliqua circunstante qualitate. Ex quo fit consequens, inter opus Deo acceptum ad vitam æternam, & illud quod est peccatum, medium interstare opus morale, id est, conforme rationi naturali. De quo cap. proximo latius. Vnde 2,2.q.10. S. Thom, vbi percontatur, vtrū omnia opera infideliū sint peccata, respondet, quòd etsi omni opere, quod

Quæstio de plet.

Grego. Arimin. defensus à calumn.

Lutheranorum error.

Dicta Lutheranis Augustanæ confessio.

Rom. 14

1 Veritate in hac quæstione recepta à theologis.

2

S. Thom.

ex

Infidelium peccata & bona.

ex infidelitate agunt, peccent (sanè dum deos suos colunt, legive obsequũtur suæ (tamen dũ opera bona faciunt, ad quæ inclinat, sufficitq; bonum naturæ, non est necessarium, vt peccent. Arqui conclusio hæc præ se fert manifestam veritatem, cui naturali sensu adhæreat humanus animus. Quis enim adeo sinistrè sentiat de natura humana, vt propterea quòd persona quælibet sit extra gratiam Dei, quodcunque opus agat, sit recès peccatum, quo inimicitia ingraueſcat? Licet enim hoc ex conuictu hominum coniicere, vbi notum est, nõ omne opus illius, qui inimicitias exercet, ex odio id fieri inimici. Igitur dum homo, laborans aliàs vitio aliquo, vescitur licitis, non alio peiori animo, quàm vt viuat: laborat, vt alat familiam: cõmiseretur fratris: erogat egenis, obedit parẽtibus, & maioribus: quod si persona publica est, iustitiam custodit, tuetur rempubliram, & id genus operum quodlibet facit. neque ex odio Dei, neque vllo obliquo proposito, aut sinistra circunstantia, sed quando & vbi oportet, quidnam rogo est, vnde opera huiusmodi desœdentur, vt sint peccata? Sed ais propter concupiscentiam carnis. Hanc autem iam satis demonstrauimus in renatis nullam habere rationem culpæ. At saltem in infidelibus dixeris causam esse, vt omnia ipsorũ opera sint peccata. Ita enim aiunt quidam, tum catholici, tum aliàs docti, sustinentes opinionem Gregorij. Aiunt, inquam, omnia opera quæ fiunt sine auxilio speciali, esse peccata. Non quidem noua culpa, sed participatione originalis; quod vniuersa cõmaculat. Hoc tamen commentum in primis non habet locum in homine iã Christiano, vbi nullum est originale. Sed neque in infideli. Quoniam vnum peccatum numquam opus aliud inficit, nisi quando fit ex intentione eiusdem peccati. Vt cum quis, intẽdens homicidium, exacuit ferrum, vel intentione fallendi, incũbit literis. Cùm ergo originale peccatum non sit actuale, quomodo opera subsequentia ita polluat, vt sint absq; alia mala voluntate, actualia peccata? Et præsertim illa opera quæ non oriuntur ex inclinatione carnis, sed ex intentione boni & honesti: qualia modò referebamus. Quocirca peruersa est interpretatio illius loci Ioan. Quod natum est ex carne, caro est: ad suadendum omne opus peccatoris esse peccatum: quia nõ omne illud nascitur ex amore carnis. Et peruersissima illius, Arbor mala nõ pót bonos fructus facere, qa nomine arboris intẽtio operis venit: iuxta illud, Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Et tamen non est consequens, vt qui in peccato est, omnia faciat mala intentione. Sed istas & tales authoritates fusius libro 3. explicabimus, inter disputandum de operibus iusti. Sed adiungitur confirmatio ad eandem conclusionem ex diffinitione peccati. Est enim peccatum, dictum, vel factum, vel concupitum contra legẽ Dei. Cum autẽ ille qui est in peccato patrocinatur (verbi gratia) pupillo, eo duntaxat, quòd est opus honestum, nihil tunc facit contra legem Dei: cur ergo imputabitur culpæ? Et præterea si omnia opera iacentis in peccato, peccata essent noua, adeoq; noui supplicij merita, vix possemus animo comprehendere, quantum pœnarum penderet in inferno, quicunque in minimo peccato mortali permansisset longo tempore. Nam si dormit, si vigilat, si comedit, si ambulat: denique quidquis gerat negotij, peccatum est apud illos. ¶ Adde rationem illam, quã capite quarto formabamus. Porrò homo animal est rationale, qui ideo suapte natura efficere opus valeat secundum rationem: atqui per peccatũ tantummodò sumus supranaturali dono expoliati, & in puris naturalibus nudi relicti: possumus ergo naturali vigore rationis, cum vniuersali Dei influxu opera præstare, quæ sint rationi consentanea, atque adeo vtcunque bona: nimirum quæ finem non exuperent naturalis honestatis. Id quod à nostris aduersarijs, si quæ ipsi concedunt penitius perspexerint, facilè extorquebimus. Fatentur namque, eas nobis vires libertatis post lapsum suppetere, vt valeamus (quod ait libro 3. Hypo. August.) agros colere, plantare vineas, conuersari cum amicis, & cætera. Et præterea confitentur quãdam (quam inficias ire nequeunt) naturalem iustitiam, quam appellant rationis, quæ posita est in vsu rerum secundum rationẽ. Quam dicunt cognitam fuisse philosophis. Ita habent in confessione Augustana, & reliquis colloquijs. Quin etiam in Apologia Melanecthõ libenter huic iustitiæ tribuit suas laudes, probans sententiam Aristotelis quinto Ethicor. quod neque Hesperus, neq; Lucifer pulchrior est quàm iustitia. Ac denique aiunt iustitiam hanc à Deo ornari corporalibus præmiis, licet non fit meritum iustificationis. Si ergo naturales virtutes dignæ sunt qualicunque illa laude, exiguaq; mercede temporanea apud Deũ, cur peccati characterẽ subnotentur, si tamen nulla vanæ gloriæ intentione fiant? At quod huc forsan quispiam ex Augustino libr. 5. de ciuitate Dei, accerseret Romanorũ exemplum, vt qui rebus clarè gestis digni videntur cen-

Cõfirmatio argumenti.

Peccatum quid.

Argu. primum.

2. Argum.

Cauillatio.

Catholici putant veram esse opinio. Greg. Arimin. de auxilio speciali ratione orig. Refellitur ea sententia.

Argu. ex dictis aduersariorum.

Naturalis iustitia quam cõcedũt Eutherani.

Ioan. 3.

Eius merita.

Augusti. de ciui. dei. de Romanorũ virtutibus & eorum præmio.

seri ab Augustino, quorũ Deus sæcularia impe
ria tam latè augeret & amplificaret, illud ego
exemplum perparum ad rem conducere exi-
stimo, sanè qui nunquàm Augustinum ita po-
tui intelligere, vt Romanorum virtutes arbi-
traretur verè dignas fuisse illo præmio. Quas
siquidem exercebant, vt ipse ibidem fatetur,
ad aucupandam gloriam mundi, atque adeò
Matth.8. neq; culpa carebãt. Sed ait, quod Deus permi-
sit illis potiri mercede, quam intendebant: si-
cuti de hypocritis ait CHRISTVS, Receperunt mercedem suam. Nam & hac authoritate vtitur illic idem ipse. Porrò autem maioris
De spir. & lit. est impræsentiarum momenti testimonium eiusdem Augustini de spir. & liter. cap. 28. vbi ait. Nihil prosunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillimè vita cuiuslibet pessimi hominis inuenitur. Ecce confitetur bona opera impij, quæ tamen nihil ad vitam æternam prosunt. Quare illud quod ex tertio capitulo eiusdem libri citauimus supra, scilicet liberum arbitrium nihil valere nisi ad peccandum, si lateat veritatis via, de vtroq; lumine, diuerso tamen modo, intelligendum est. Nimirũ, quòd sine lumine naturali nullum fieri valet opus moraliter bonum: neq; sine lumine fidei, meritorium æternæ vitæ. ¶ Sed age testimonia
Testimonia scripturæ. sacræ scripturæ perpendamus, an inde fulciri possit veritas nostra. Ad remissionem peccatorum
Matth.3. Matth.4. Act.2. necessaria est pœnitentia, quã post præcursorem clamantem in deserto, CHRISTVS ipse, cum prædicauit, tum etiam in vniuersum mundum prædicatum dimisit apostolos: ad dolorem autem excitandum, veramq; errato-
Matth.3. rum detestationem, quàm plurimum conducit meditatio gehennæ, memoriáque iudicij illius, ira & furore pleni. Vnde Ioannes, Progenies viperarũ, quis vobis demonstrauit fugere à ventura ira? Et seruator noster vehementer nos perterrefacit signis illis exhorrendis, quæ dabunt tunc sol & luna: adeò vt arescant homines præ timore. Et alibi, Nolite, inquit, time
Matth.10. re eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed eum potius timete, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. Quibus omnibus persuasi quoq; Lutherani, iam sunt compulsi concedere terro-
Retractant Lutherani sententiã de voluitate metus gehẽnæ. Rom. 1. sed nihil ad rẽ. Metus gehẽnæ & iræ dei donũ quod præstet hõi. res pauoresq; conscientiarum necessarios esse vt à peccatis emersi homines ad diuinam misericordiam perfugiant. Expostulauerim ergo libenter cum eis, nũ metus gehennæ & iræ, Dei, quæ authore Paulo, per fidem reuelatur de cælo, peccatum sit? Non credo, hoc dabunt vnquã nobis. Quo enim nos metu CHRISTVS ipse inducit, vt timeamus, quisnam eum metum, peccatum dixerit? metus autem ille non est quo gratiam cum Deo valeamus inire: est ergo opus aliquod extra gratiam, quod culpa vacat. De quo reuera scriptum est, Initium sapientiæ timor Domini. Non enim verbum hoc de timore filiali enunciatur: sanè qui non initium, sed consummata est sapientia. Ergo si timor seruilis initium est sapientiæ, non parum vtilis est, adeò non est peccatum. Neque huic vlla ratione aduersatur, quod secundum Apostolum Ioannem, perfecta charitas foras mittit timorem. Haud enim ait, quod quiuis gradus charitatis auersetur timorem, sed perfecta tantum. Neq; illa foras timorem pellit, quasi contrarium malum, sed tanquam imbecillum bonum, & imperfectum. Id quod pulcherrima comparatione expositum Augustinus in filo sutoris & seta: de quo libro 2. Est tandẽ argumentum, quòd illos, qui in peccatorum sordibus agunt, admonemus, & quidem saluberrimè, vt eleemosinis erogandis, assiduis orationibus, & id genus officiis assuescant.
Trid. sess. 6. c. 6. Cã. 8. vide li. 2. c. 14. Eccle. 1.

Timor seruilis donum dei. Tho. 3. p. q. 85. a. 4. ad 3. id probat Deu. 5. quis det illos talẽ habere mentẽ vt timeãt me? Ioan. 4.

Quemadmodum ait Augustinus. Si non es tractus, ora vt traharis. Quod reuera nunquàm faceremus, nisi talia opera culpæ immunia essent, tametsi extra gratiam Dei fiant. At verò insinuamur iam in materiam de dispositione ad gratiam, quam ne exẽtaremus, satis hæc sunt in præsentia. Reliqua enim lib. altero sunt adiecta. Est ergo error asseuerare, omnia opera ante iustificationem esse peccata, isque meritò in nostra Tridentina Synodo condemnatus, can. 7. Cuius verba sunt. Si quis dixerit, opera omnia, quæ ante iustificationem fiunt, quacunq; ratione facta sint, verè esse peccata &c. anathema sit. Et can. 8. Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolẽdo confugimus, vel à peccato abstinemus, peccatum esse, aut peccatores peiores facere, anathema sit. Neq; verò est quod ad diluenda aduersariorũ argumẽta integrum hîc debeamus capitulum adhibere, eisdem enim ferme vtuntur ad persuadendum sibi omnia opera antecedentia gratiam, peccata esse: atq; omnia etiã subsequentia. Quocirca vbi lib. 3. tractandum nobis est de valore operũ iustificati hominis, illic cuncta dissoluentur. Audi tamen interim, prudens lector, post illa recitata verba in præfata Apologia. Porrò quod omnes homines peccent, cum honesta opera sine spiritu sancto, & diuina præcepta sine gratia faciunt, audi inquam expendeq; neruum causæ. Huius, inquiunt, nostræ sententiæ testimonia habemus, non solum in scripturis, sed etiã ex Patribus. Nam Augu. copiosissimè
Augustꝰ. Argumẽtum Lutheranis enim teremur ad implere præcepta ex illectione dei li. 3. c. 3. Syno. Tri. Error est ꝺ fererecommẽ opera nostra ante gratiã esse peccata

Lutheranorum verba

sissimè disputat contra Pelagianos, gratiam non dari propter merita nostra. Et de natura & gratia, inquit. Si possibilitas naturalis per liberum arbitrium, & ad cognoscendum quomodo viuere debeat, & ad bene viuendū sufficit, sibi ergo CHRISTVS gratis mortuus est. Ergo euacuatum est scandalum crucis.

Philippi ex Cæsar. vide lib. 2. c. 10.

Cur non etiā ego (inquit Melā.) hīc exclamē? Imò exclamabo, & istos increpabo dolore Christiano. Euacuati estis à CHRISTO, qui à natura iustificamini, à gratia excidistis. Ignorantes enim iustitiam Dei, & vestram volentes constituere, iustitiæ Dei non estis subiecti. Istis inclamationibus incantant populos suos. Sed vnde, rogo, locus ille? Gratia non datur secundum merita nostra, ergo omnia opera, quæ fiunt extra gratiam, peccata sunt. Non satis habetis, artificialem dialecticam à vestris scholis relegasse, nisi & naturalem dissimuletis? Quem vnquàm ex nostris legistis, qui dicat gratiam secundum merita nostra dari? Nam etsi quidam meritum de congruo nominent, quam vocem, vt libr. 2. videbimus, neque alij, neque ego satis probo: nemo tamen constituit rationem aliquam iustitiæ in operibus nostris, respectu gratiæ Dei. Sed tamen opera media statuimus, quæ vt nullo modo sint merita gratiæ, ita neq; sunt continuo peccata, sed bona (quod aiunt) secundum quid, id est, bona ex genere, seu bona moraliter: iuxta sententiam August. citatam de spir. & li. capitul. 28.

Esai. 64.

Quod autem adferunt ex Esaiæ vaticinio, Facti sumus immundi omnes, & quasi pannus menstruatæ, vniuersæ iustitiæ nostræ. ad memoratum capitulum libro 3. pertinet, de operibus quæ fient in gratia. Et quod adijciunt ex euangelio Ioannis, Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet, ad capitulum de dispositione ad gratiam. Id autē propriè hīc contra nos facere videtur, quod est ad Roma. Omne quod non est ex fide peccatum est. Vnde aduersarij colligunt, omnia opera agentis in peccato, peccata esse. At verò si aliquid locus hic habet momenti, de operibus duntaxat infidelium est. Id tamen S. Tho. q. citata, 2. 2. exponit de ipsorum operibus, quæ faciunt ex infidelitate. Vt tantū valeat, Non ex fide, quantū, contra veram ex falsa fide. Tametsi alibi ipse, & pleriq; multi intelligāt perinde esse, Non ex fide, ac si dictū esset cōtra conscientiā: qui profectò sēsus genuinus esse videtur illius loci. Præmittit illic enim Paul. Qui autem discernit, id est, iudicat (scilicet cibū talem non esse licitum) si manducauerit dānatus est, quia nō ex fide: hoc est, facit quod iudicat nō licere.

Ioan. 15.

Rom. 14. Quod non est ex fide, peccatū est. S. Thom. 1. 2. q. 19. art. 5. arg. Sed cōtra, & Durā. 2. sen. d. 32. q. 1.

Vtrū absq; auxilio speciali gratiæ possit homo vlla ex parte benè agere moraliter.

CAP. XX.

HOC autem loco aduersus Lutheranos constituto, euestigio subsequitur, vt cum nōnullis catholicis expostulemus, vtrum possit homo dum est in peccato, solo generali Dei influxu, absq; speciali auxilio gratiæ, opus aliquod vt cunq; honestum (quod vocant moraliter bonum) agere. Est enim opus moraliter bonum (vt nomen ab scholis recipiamus) illud quod eō est honesto fine naturali intentum, ac circunstantiis vestitum, vt cum non sit gratiæ apud deum & gloriæ meritum, nullum sit tamē peccatum, sed infra lineam naturalem, studiosum. Sunt autem quinque hīc ex ordine discutienda, ex quorum diffinitione palam constet, quò se vis, facultasq; naturalis extendat bene agendo. Id quod ex cap. 4. in hunc locum, copiosius ac limatius differēdum reposuimus: Quinque autem hæc sunt. Vtrum natura sua valeat homo, etiam qui in peccato existit, verum quodpiam nosse, quod satis sit ad bene moraliter agendum: bonum huiusmodi velle & facere, Deum super omnia diligere: diuina implere præcepta, ac deniq; vitando peccata; in bono perseuerare. Duo priora hoc capite, & proximo, tria verò reliqua, cap. 22. excutiemus. Atqui primum omnium id firmū nobis, foēneq; sit quod aduersus Pelagium sancitum est ab ecclesia. Porrò quòd ex puris naturalibus non solum mereri non possumus, aut vitā æternam, aut nostram iustificationem, verum neq; cogitare aliquid (vt ait Paul.) quod illius sit causa, tanquam meritū. Id quod libro secundo discussuri strictius sumus. Vbi & illud enucleandum est, an per naturā suam se saltem homo possit ad gratiā disponere. ¶ Hac catholica veritate constanter præfixa, ante Gregorium Ariminensem, neminem legisse memini, qui, quantum iudicio assequi possum, negare hoc cogitauerit, quod primis duabus quęstionibus interrogatur, posse nimirum hominem, dum est in peccato suapte natura, citra specialē succursum dei, cum nosse, tum, etiam, velle, & exequi officium aliquod naturali honestate præditum. Et hanc nos hic primam statuimus assertionem. Grego. verò vtrumq; negat quæst. 1. super dist. 26. & 27. & 28. in. 2. senten. Amboq; existimat, non solum esse contra Augustinum, cuius innumera (more suo) complicat testimonia, verum coincidere in errorē Pelagij. Addit S. Thom. eiusdem secū fuisse sententiæ

Opus moraliter bonum quid.

Quinque veniunt in quæstionem.

Constitutissimum fundamentum.

1. Cor. 3. b.

Greg. Arimin.

Vtrū homo sine gratia Dei possit aliquod verū cognoscere & facere.

Assertio prima.

S. Th. & August. senten. explicatur.

tentiæ. Cui subscribit Capreo. eadem dist. 28. idem de S. Thoma arbitratus. Ego verò (quod meum est exile ingenium) vt certo assentior huic contra Grego. assertæ veritati, ita neque sum vsquàm suspicatus, vel Augustinum, vel S. Thomam contrarium habuisse iudicium: præterquàm quòd reliquus theologorum cœtus nobiscum sentit vt ipse confitetur Grego. Et quoniam S. Thom. inducitur author, inde exordiamur. Is 1. 2. in quæst. 109. scisitatur, vtrũ homo sine gratia aliquod verum cognoscere possit. Et respondet (quantum hic sufficit) hisce verbis. Intellectus humanus habet aliquam formam, scilicet ipsum intelligibile lumen, quod est de se sufficiens ad quædam intelligibilia cognoscenda: ad ea scilicet, in quorum notitiam per sensibilia possumus deuenire: altiora verò intelligibilia intellectus humanus cognoscere non potest, nisi fortiori lumine perficiatur: sicut lumine fidei, vel prophetiæ: quod dicitur lumen gratiæ in quantum est naturæ superadditum. Si igitur dicendum est, quod ad cognitionem cuiuscunque veri, homo indiget auxilio diuino, vt intellectus à Deo moueatur ad suum actum: non autem indiget ad cognoscendam veritatem in omnibus nota illustratione superaddita naturali illustrationi: sed in quibusdam, quæ excedunt naturalem cognitionem. Ecce omni procul dubietate respõdet, quòd lumine naturali sufficimus multa vera cognoscere: puta, q̃ p sẽsibilia (vnde authore Atis. incipit nr̃a cognitio) rimari possumus. Quare cũ ait ad horũ cognitionẽ indigere nos auxilio diuino, manifeste id enunciat de generali auxilio Dei, tãq̃ institutoris & vniuersalis gubernatoris naturæ rerũ: quippe in quo viuimus, mouemur, & sumus. Quocirca dũ Capreol. interpretatur Diuum Thomam in hoc sensu, quòd licet absq; habitu gratiæ gratum facientis possimus veritates circa mores cognoscere, non tamen absque speciali auxilio, nescio vnde hoc potuit elicere. Etenim quod illic S. Tho. in disputationẽ profert, est, q̃d hõ possit ex naturalibus suis, quidq; non valeat absq; ope supernaturali: vbi proinde de grã gratum faciente nihil meminit. Et quoniam eadẽ oppositio, qua distant naturalia à supernaturalibus, est inter generale auxilium & speciale, ait, quòd ad naturalem quidem veritatem intuendam, vti ingeneranit nobis Deus naturale lumẽ tanquàm formã agendi, ita tribuit generale auxiliũ, tanquàm naturalẽ causam motus. Ad cognoscendũ autem supernaturalia, si cum supernaturali nos lumine illustrauit, puta fidei, aut prophetiæ, ita ad cognitionem ipsam specialiori nos mouet auxilio. Et præterea sermo S. Thomæ non est cõtractus ad certam cognitionis speciem, scilicet vel practicam vel speculatiuam, sed in genere percontatur, atque respondet pari modo de speculatiuis, & moralibus: absurdissimum verò esset assertu, quòd speculatiuas veritates, vtpote iudicia veri coloris, & aliorum sensibilium, perq; se notas veritates, & quæ consequuntur ex illis, non valeamus sine speciali ope cognoscere. Quod ergo de speculatiuis, id ipsum & de practicis veritatibus manifestè intelligit. Nimirum quòd solo generali auxilio cognoscere vtrasque possumus. Et meritò quidem. Nam quæ, precor, maior difficultas fingi potest in cognoscendo vero practico, quàm speculatiuo? Quod autem ad Augustinum attinet, patenter de se ipse testatur, huius, quam astruimus, fuisse sententiæ libro primo retract. capitulo quarto, vbi ait, Non approbo, quod in oratione dixi, (nempe libro secundo Soliloquiorum) Deus qui nisi mundos verum scire noluisti. Responderi enim potest, multos etiam non mundos multa scire vera. Et profectò quando August. aut quiuis ex Patribus scriptum quippiam reliquisset, quo contrariæ sententiæ videretur applaudere, glossandum esset potius, quàm deneganda manifesta ratio naturalis. Ea præsertim, cui nullus locus scripturæ sacræ refragatur, quinimò suffragantur multi. Vbi adnotandum est, quòd quemadmodum in speculabilibus, ita & in practicis, quæ ad mores spectant, quædam sunt naturali rationis lumini commensurata, quædam verò sublimiora, quàm quibus inspiciendis lumen nobis suppetat à natura. Vt enim per se notum est, quantitate totum excellere parti, tam notum & illud principium est, Id facias aliis, quod tibi vis fieri: & quæ inde sunt consequentia. Vti, honorare parentes & seniores: subuenire miseris, & id genus reliqua. Atq; adeò vt speculabilia illa, ita & hæc practica naturali mentis oculo peruia sunt, aut certè naturali diligentia cognoscibilia. Appetit enim homo naturaliter hæc scire, vt ait philosophus, ad quæ proinde natura, cum eius finem non excedant, vires nobis suffecit. Vnde in psalmo interroganti Dauid, Quis ostendit nobis bona? ipse tibi respondet, Signatum est super nos lumen vultus tui domine. Quod doctores intelligunt de lumine naturali. Quinimò Paulus, vbi incusat philosophos, quòd cum Deum cognouissent, non tanquam Deum colentes honestassent, palam loquitur de cognitione naturali: vti omnes agnoscunt enarratores in subiunctis

Videlib. 3. cap. 4.

Thom. censet ad intelligẽdũ naturalia indigere hominẽ auxilio generali.

Capreolus impugnatur, vide lib. 3. c. 4.

1. Ratio.

Eodẽ modo distat auxilium speciale à generali quo naturalia à supernaturalibus.

1. Ratio.

Moralia cognoscuntur sine auxilio speciali.

Aug. contra Arimin.

Naturalis vera. Ratio præcipua concludit.

Psalm. 4

Paul. Rom. 1. Act. 14. 17.

ctis verbis,quibus exponitur, quonam pacto se illis Deus fecerit manifestum. Inuisibilia enim, inquit, ipsius à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur. Hoc nanque philosophorum acumen ac munus fuit, ex his quæ subiecta sunt sensibus, causas inuestigando, ad notitiam Dei conscendere. Et quòd huiusmodi cognitio sufficeret ab bene agendum,ex eodem etiam loco constantissimum est. Aliàs non fuissent inexcusabiles:vt ait Paulus.Quamuis de hoc,libro secundo,capitulo vndecimo exactior erit sermo.

Naturalis cognitio sufficit ad bene agendum.

¶ Quò ergo ad secundam quæstionē progrediamur, secunda hic assertio nobis sit. Quòd potest homo solo suffultus generali auxilio, velle,& operati bonum morale.Cuius in prōptu est ratio. Vt opus quodlibet sit bonum morale, satis est,ipsum esse rationi naturali cōsonum,atque ad ius exactum naturale,etiam si nulla super naturam petornetur circunstante qualitate. Nam profectò non aliter dignoscere videor, inter res horum nominum, opus morale, & opus meritorium, quàm quod illud soli sit congruens naturali fini, hoc autem in eum, qui supra naturam est, referatur. Illud autem totum potest homo à natura præstare: sanè qui cum sit animal rationale, naturalis sit ei scopus à natura præstitutus, vt quæ rationi sunt consentanea,& cognitione prehendat,& affectu appetat, atque adeò effectu exequatur: vt capitulo quarto dicebamus. Sed ait quispiā forte, quauis id nostrapte natura possumus, quatenus rationales sumus, vbi nulla præisset gratia vel culpa, peccatum tamen originale ademit nobis huiusmodi vigorem.Hoc autem responsum satis existimo capitulo vndecimo refutatum esse, vbi exponebamus, quemadmodum præuaricatio illa Protoplasti, solum nos despoliasset originali iustitia cum annexis suis cœlestibus donis:nosq; reliquisset in puris naturalibus, absq; corruptione cuiuspiam naturalis principij. Sed ex eo fuisse læsos vulneratósque in naturalibus, quòd non possumus vbique & semper agere secundum rationem, quò nos natura ipsa rationalis agit.

Assertio secunda.

C.21.huius libri.

Id possumus post peccatū quod in puris natu.

¶ Hic autem locus est, quo nobis Gregorius obuiam exit, negans nullum esse opus moraliter bonum, antequam in vltimum finem referatur, qui est Deus. At verò non immeritò scholæ omnes theologorum sibi reclamant, vt ipse fatetur. Nanque vel id sentit de relatione in Deum, quatenus naturali lumine ostenditur, finis esse vltimus vniuersi,atq; adeò nostrarum actionum : aut de relatione in ipsum, qua ratione est finis supernaturalis : id est, vires nostras exuperans. Si de priori, ad illam certè est necessarium speciale auxilium.

Gregorij opinio de relatione operum in deū. Quō sit necessaria relatio in deum vt opus sit moraliter bonū. 1. Argum. contra ipsum.

Quia omne bonum,& maximè honestum, ratione intrinseca ordinatum est in Deum. Sanè qui cum res conderet, ad se vniuersas retulit,vt capitulo sexto explicatius dictum est. Et ideo quando non sinistra intentione agentis præfigitur alius finis, de se ipsum bonum, virtute intenditur in Deum, quoad satis est, vt sit moraliter bonum. Adde, quòd actu etiā potest illo primo modo naturaliter referri opus in Deum.Quocirca fallax est collectio illa Gregoriana,Quicūq;opus facit alio fine, quàm propter Deum,peccat:quicunque non actu illud refert in ipsum, alio fine facit,ergo peccat. Est enim secunda præmissa falsa, tum quia licet opus non referatur, nisi in bonum honestum, non fit diuerso fine à Deo, tum quia satis est, si actus referatur in ipsum, tanquam in finem naturalem omnium bonorum. Si verò sentiat de relatione secunda, omnino inficiasimus,operi moraliter bono necessariam esse illam relationem. Quinimò hoc differt ab opere meritorio. Et quòd hōc quidem suum fuerit ipsius inuentum(bona pace dixerim doctissimi doctoris) vel hac ratione liquidò constat. Id quod in humana est,& naturali ratione positum, non est refellendum, nisi sacræ scripturæ aut catholicæ ecclesiæ quoquo pacto aduersetur : at scriptura sacra, Ecclesia catholica interprete, solùm hoc denegat operibus nostris naturalibus, quòd sint merita gratiæ & gloriæ Dei, definiens aduersus Pelagium, in his quæ ad nostram iustificationem pertinent, non esse sufficiētes mortales, vel aliquid, quasi à nobis cogitate. Vt est videre in concilio Mileuitano can. 4. & 5. & explicatius in Arausicano, cano. 7. vbi id tantùm sancitur, quòd nemo per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ,cogitare aut eligere potest absque illuminatione & inspiratione spiritus sancti. Atque idem penitus censet modò præsēs Tridentinum in tribus primis canonibus,scilicet,neminem per humanæ naturæ vires, vel per legis doctrinam absque diuina per CHRISTVM gratia posse credere,sperare,aut diligere, quatenus pertinet ad iustificationem. Et ratio est, quòd si à nobis,vel (quod ait Paulus) à lege esset iustitia,gratis CHRISTVS pro nobis mortuus esset. Cæterum de bonitate bonorum moralium, sanè quæ nulla esse affirmamus merita apud Deum, neque proximam gratiæ dispositionem, sed quæ illis sunt etiam prauis communia, qui nihil de mutanda in Deum mente

Honesta ex se sunt relata in Deum.

Respōdetur Gregō.

Altera obiectio.

Quatenus recipiēda rō naturalis.

Ecclesiæ definitio cōtra Pelagium.

Galat.2. Opera moralia neq; sunt merita neq; dispō ad gratiam.hæc.n. est dei. 1.2. q.109.art.6.

cogitant, nihil profectò vel ſcriptura, vel eccleſia prohibuit credere, quod naturalis ratio dictaret. Quandoquidem nullatenus hoc dominicæ gratiæ derogat. Hæc præſertim veritas confirmatur authoritate illa Apoſtoli, Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt, faciunt. Eiuſmodi enim legem (ſcilicet poſitiuam) non habentes, ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis. Sed de hoc inferius adhuc, capit. 22. & libro altero, capit. vndecimo. Eſt ergo præter legitimam cauſam intruſum auxilium huiuſmodi ſpeciale ad opera moraliter bona. Miraculo enim ad ſcribendum eſſet, vt capitu. quarto dicebamus, quòd reliquis omnibus natura cõſtantibus poteſtas à natura ſuppeteret ſuos cuiuſque fines adipiſcendi, homini autem rationali & libero nullus eſſet præſcriptus à natura ſcopus & finis, quò poſſet rationis vſu & libertate officia naturaliter referre, quæ eſſent rationi conſona. Profectò S. Thom. expreſſè aliter ſentit. Qui nimirum, 1. p. q. 23. introducendo tractatum de prædeſtinatione, præfigit duos hominis fines, alterum qui excedit proportionẽ naturæ creatæ, quæ eſt vita æterna: alterum, qui naturæ creatæ proportionatus eſt. Quem res, inquit, creata poteſt attingere ſecundum virtutem ſuæ naturę: ad quorum priorem tranſmittit nos Deus per prędeſtinationem: ad ſecundum verò, inquit, non: quia poſſumus illum aſſequi per naturam noſtram. Quem vel vnum locum ſi conſideraſſent iſti, qui Sanctum Thomam in opinionem Gregorij aſciſcunt, numquam feciſſent: quandoquidem ſecundum eum non omne opus moraliter bonum pertinet ad prędeſtinationẽ, quòd idcirco fieri ab homine poteſt naturaliter. Ad hæc quando, 2. 2. quæſt. 10. dixit, non omnia opera infidelium eſſe peccata, & quando, 1. 2. q. 109. ar. 4. adiecit, quòd poteſt homo abſque auxilio gratiæ implere præcepta quo ad ſubſtantiam operũ, manifeſtè aſſeruit opera moraliter bona ſine ſpeciali auxilio: quoniam cum apud ipſum nullum ſit opus indifferens, ea quę non ſunt mala, bona continuò ſunt. Et quod intelligat illa fieri abſque auxilio ſpeciali, patet quia nullum ipſe tale ponit, niſi ad præparationem & diſpoſitionem ad gratiam, vt videre eſt eadem q. modò citata, 1. 2. q. 65. art. 2. Et explicatius, 2. 2. q. 23. art. 7. ait, q. licet perfecta virtus non poſſit eſſe extra charitatem, nihilominus virtus in ordine ad aliquod particulare bonũ, & ſecundum finis vltimi in aliquo genere, ſ. quatenus eſt finis naturalis boni, poteſt eſſe virtus ſecundũ quid. Et quòd intelligat naturaliter, adhuc patet in ſolutione ad primũ, vbi ait, quòd extra charitatẽ ſit aliqua talis virtus ſecundum quod homo habet aliquod aliud bonũ Dei, ſcilicet fidẽ, vel ſpem, vel etiã naturę bonum. Quod cũ diſtinguat contra dona ſupernaturalia, palam ſentit ex puris naturalibus.

¶ Sed vt S. Thom. miſſum faciamus, eſt prętereа ad noſtram concluſionem vergentiſſimũ argumentum communi ſenſui obuium. Poteſt homo ex ſuis naturalibus, id quod ſuopte genere bonum eſt, malo fine & circunſtantia facere: ergo poterit idem facere propter honeſtum. Exempli gratia, Poteſt homo naturali conamine deambulare, ſiniſtra intentione: ergo poterit id facere cauſa bonæ valetudinis: & tunc certè erit bonum morale. Poteſt homo comedere & bibere naturaliter, quando ei nocet, ergo poteſt quando prodeſt. Certè riſum tali theologia moueret, qui diceret, poſſe me comedere ſine ſpeciali auxilio pomum, quod eſt ante me, dum mihi eſt peſtilens: non autem dum eſt ſalubre. Prætereа dum quis veritatẽ illius rei interrogatur, cuius rei eſt cõſcius, poteſt naturaliter negare (quod eſt peccatum mendacij:) cur non poterit, quod facilius eſt, citra auxilium ſpeciale affirmare? Et poteſt vnusquilibet pro libito ſuo proijcere denarium in flumen, cur non poterit donare pauperi, ſine alia mala circunſtantia, eò quòd eſt honeſtum? Et honorem quem iniquè valet deferre quiſque naturaliter indigno, cur non poterit eundem legitimè deferre parentibus, & vtbanè probis viris? Neque verò me latet iſtorum reſponſio: nimirum quod non poſſunt referri talia opera in vltimum finem, ſine ſpeciali auxilio. At reſponſio hæc, petitio eſt principij. Reſpondeant enim, velim, vtrum poſſit homo huiuſmodi minima opera efficere ſine auxilio ſpeciali, non actu referendo in ſuperiorem finem, quàm propter bonũ honeſtum, vel in Deum, vt finis eſt naturalis boni. Haud equidem negabunt, niſi eſſe malunt ridiculi. Si verò affirment, iam demonſtratũ eſt, eſſe bona opera: quia cũ ſint propter bonum honeſtum, imò propter Deum, rationi ſunt congruentia. Et idcirco ſuo gradu & modo bona. Et eodem pugione confoditur aliorum reſponſio, qui dicunt poſſe quidem nos naturaliter bonũ ex obiecto, non tamen cum omnibus circunſtantijs. Nam ſi non eſt neceſſaria circunſtantia illa ſupernaturalis, reliquæ (veluti quando, & vbi oportet) naturaliter adhiberi poſſunt. Porrò verò prætер rationes has naturales videtur, & redemptor noſter de hoc nos operũ diſcerniculo eruditſſe, quæ

Rom. 2.

Alia obiectio.

S. Thom. ſententia.

Fines duo hominis.

Naturalis.

Thom. contra Grego.

Nõ omnia opera infidelium ſunt peccata.

Thomæ eſt etiam virtus extra charitatẽ. vide 1. 2. q. 56. ar. 3. vbi vocat virtutes morales quæ ſunt in appetitu ſimpliciter virtutes reſpectu earũ quæ ſunt in intellectu.

3 Ratio concluſionis.

Reſutatio ſpõſi aduerſariorum.

Reſpõdetur alij cauill.

Teſtimonia ſacræ ſcripturæ.

quæ sunt naturaliter bona, citra meritum gratiæ: vbi ait, Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & Publicani hoc faciunt? Et si salutaueritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne Ethnici hoc faciunt? Estote ergo vos perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est.

Matth.5.

Moralia opera sunt bona, sed non perfectè iusta.

Ibi enim non vituperat officia quæ exhibentur propter honestatem humanam & naturales necessitudines, quæ sunt bonis & malis cõmunia: sed dicit esse imperfectas virtutes, nisi fiant ex vero & germano amore Dei: quo pater cælestis perfectus diligit se. Cui etiamnum sententiæ fortè arrisit Apostolus illis verbis, Si Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. Vbi non damnat naturalem iustitiam, sed ait esse imperfectam.

Rom.4.

In quo ad obiecta respondetur. Cap. XXI.

Expositio sententiæ communis.

PRius tamē quam testimonijs Gregorij satisfacio, patentiùs exponam sententiam meam: neque id solum propter Gregorianos, sed quoniam & aduersus Lutheranos est operæpretium. Quando affirmamus, bonum opus in genere morum naturali facultate fieri, primum id intelligimus, vbi nullus præfigitur malus finis, nullaque affigitur circunstantia praua. Mox neq; huiusmodi opus censemus, nuncupamúsve simpliciter, aut bonum, aut virtutis: sed contractè & (quod idiomate suo aiunt in scholis) secundum quid, quippe opus ex genere, seu moraliter bonum. Et ideo consultò nos dissimulauimus particulam, quam Grego. componit in diffinitione: dicens, quòd actus bonus moraliter, est ille, qui habet omnes circunstantias, vt sit verè virtuosus. Opus enim moraliter bonum, ita est studiosum, vt non tamen mereatur absolute nomen virtutis. Cuius incogitantia statim à diffinitione Gregorium fefellit. Et enim Augustinus vbicunque loquitur simpliciter de bono opere, aut de virtute, ea duntaxat officia comprehendit, quæ fiunt in charitate, quæ vna est forma virtutum.

Opus moraliter bonũ.

Aug. quod sit bonum opus, & virtus vera.

Expressa eius sententia est de gratia & libe. arbit. capitul. 18. vbi ait, quòd quicquid se putauerit homo facere bene, si fiat sine charitate, nullo modo sit bene. Et ideo apud gentiles nũquam censet fuisse veras virtutes, non solum quia pleraque omnia faciebant propter inanem gloriam, sed quia cognitione carebant, & charitate veri Dei. Id quod peregregiè tum fæ-

Ethnicorum virtutes, Vide Aug. 1. retract. c. 3.

pe alibi, tum libro quarto, aduersus Iulianum capitu. tertio differit confirmans, non esse verè iustum, nisi qui ex fide viuit: neque esse veram iustitiam, nisi vbi est regnum Dei: neque veras virtutes, nisi vbi vera est sapientia & charitas Dei. Et ideo non fuisse inter Romanos & Græcos, qui essent veri sapientes, studioſique censendi. Excipere nihilominus possumus aliquos forsan tarissimos (id quod nõ credo negasse Augustinum) quibus legitimè seruantibus ius naturale, Deus peculiariter ferret opem, vt secum reconciliaret. Et inde tertiò cõsequitur, quam diximus cognitionem Dei posse quempiam naturaliter adipisci in materia morali, minimè nos intellexisse de vera prudẽtia. Quippe quæ non est, nisi vbi verè connectuntur virtutes. At verò vbi negat Augustinus veras esse virtutes extra charitatem & fidem, & vbi eas vocat falsas, non sentit quòd sint idcirco peccata, sed id tantùm, quòd non habent legitimum gradum virtutis. Sed sunt tales secundum quid. Sicuti aurichalcum, licet sit fallum aurum, est tamen in suo genere res bona. Et ita glossat eum Sanct. Thomas 1.2. quæstione 65. articulo secundo. Et præterea neque illa opera, vtcunque bona, damus, posse hominem multo tempore, aut in materijs, vel pluribus, vel arduis efficere. Est enim homo post peccatum, imbecillior, & infirmior quàm vt possit in bono, neque in eo quidem quod est naturale, durare sine auxilio Dei. Nanque in infidelibus, & in perditis Christianis experimento didicimus, quàm homines diuino fauore destituti in diuersos malorum abyssus præcipites dilabantur. Neq; postremo omnino diffitemur, quin quandoque in peccato iacentes inspirationes aliquas peculiares & fauores recipiant. Nã ait loco supra citato Sanct. Tho. 1.2. quòd Deus quandoque per suam gratiam aliquos instruit, de his etiam, quæ per naturalem rationem cognosci possunt. Quinimo addiderim, quòd nonnumquàm recipiunt aliqua supernaturalia subsidia, quibus vllo modo mollescant, & disponantur ad gratiam. Sed id tantũ constituere volumus, quòd sine auxilio speciali potest peccator multa opera facere, quæ non sint peccata, neque merita gratiæ, sed medio modo moraliter bona. Neq; verò sint proxima dispositio ad gratiam, sed remotissima. Qua ratione ait ille, Prima virtus est, vitium fugere. ¶ His explanatis moderaminibus & temperamentis, facillimum est ad omnia respondere testimonia Gregorij. Si tamen de sancto Thoma dicere etiamnum adiiciam, nunquam opinionem eius cogitasse.

Præsto est Deus vt subueniat custodientibus naturale ius. Tho. 1.2. q. 65. ar. 2.

Prudẽtia vera non est nisi cum veris virtutibus.

Explicatur Augustinus cum inquit, extra charitatẽ nõ esse veras virtutes.

Qui bona moralia, & quandiu, possit homo exercere, sine auxilio Dei, dum est in peccato.

q. 109. ar. 1.

Resol. sent. authoris.

Opus moraleme diũ est.

Exponitur mens S. Th.

S. Thom. 1. 2. q. 109. art. 2. explicatur.

Eodem enim titulo quo percontatur artic. 1. quæstionis illius 109. an homo sine gratia possit bonum cognoscere, interrogat etiam artic. 2. an possit absq; gratia velle, & facere bonum. Et respondet comparando statum nostrum ad illum primum innocentiæ primorum parentum: dicens, Primò quòd secundum vtrũque statum, natura humana indiget auxilio diuino ad faciendum vel volendum quodcunque bonum, sicut primo mouente. Quod verbum, & Capreol. & qui eum auscultant, glossant de auxilio speciali, cùm tamen luce sit clarior mens sancti Thomæ de auxilio generali. Primum quia cum illic disputet, quid homo possit velle, & facere naturaliter, & quid sit illud, ad quod indigeat particulariori auxilio, sicut in præcedenti articulo fecerat de cognitione, respondet pari modo præiaciens fundamentum, quòd sicut nihil possumus cognoscere, neq; in speculatiuis neq; in practicis, ita nihil possumus vel velle, vel facere sine auxilio Dei. Et ideo subiungit philosophicum verbum, Sicut primo mouente. quo exprimitur generale auxilium: & addit, Sicut dictum est, scilicet in superiori articulo. Et idem explicatissimè habetur in subsequentibus verbis: Porrò vbi subdit differentiam, quod in statu naturæ integræ eodem auxilio generali poterat homo per sua naturalia velle & operari bonum virtutis acquisitæ: non autem bonum supernaturale virtutis infusæ. Sed tamen in statu naturæ corruptæ etiam deficit homo ab hoc, quòd secundum naturam suam potest, vt non possit totum huiusmodi bonum implere per sua naturalia. Quia tamen natura humana per peccatum est totaliter corrupta, vt scilicet toto bono naturæ priuetur, potest, inquit, etiam in statu naturæ corruptæ per virtutem suæ naturæ aliquod bonum particulare agere. Sicut ædificare domos, plantare vineas, & alia huiusmodi, non tamen totum bonum sibi connaturale. Sicut homo infirmus potest per seipsum aliquem motum habere, non tamen perfectè potest moueri motu hominis sani, nisi sanetur auxilio medicinæ.

Capreolus refellitur & Greg. Arim.

Verba S. Tho.

Hæc sunt verba sancti Thomæ, quibus, quid potest *dici perspicacius & euidentius in explicationem* nostræ sententiæ? Ait enim quòd homo naturæ corruptæ potest per virtutem suæ naturæ aliquod bonum particulare agere. Ecquid est (etiam si detur fingendi libertas) per virtutem suæ naturæ, nisi cum solo concursu generali Dei? Quandoquidem auxilium speciale nemini sufficitur, nisi ad supernaturalia officia. Itaque homo corruptæ naturæ differt ab homine integræ, respectu naturalis boni in materia morum, non sicut mortuus à viuo, vt ille possit totum ex suis naturalibus, nos verò, nihil, & Gregor. & Capreol. confingunt: sed sicut infirmus, & debilis à sano & valido. Porrò quòd ille habebat potestatem in totum bonum: nos verò non possumus totum; id est, in vniuersum omnia bona facere naturalia; possumus tamen aliquod. Et subdit exemplum Augustini, in 3. libr. Hypog. quòd possumus ex naturalibus ædificare domos, plantare vineas, & cætera. At conantur quidam eludere hoc exemplum, dicentes, quòd hæc opera, dum naturaliter fiunt, non sunt moraliter bona. Nihil est tamen in hac elusione probabilitatis. Quoniam plantare vineas, & domos ædificare, cum ex genere suo non sint peccata, sed honesta opera, fit, vt etiam extra gratiam sint bona: maximè in via S. Thomæ, qui non ponit actus indifferentes. Vnde inferius articulo quinto dicit, quod homo per sua naturalia non potest mereri vitam æternam, potest tamen facere opera perducentia ad bonum aliquod connaturale homini, vt laborare in agro, habere amicũ. Quis dubitat, quin habere amicum sit opus moraliter bonum? Quod cum dicat, posse hominem per sua naturalia, manifestissimè intelligit, sine auxilio speciali, solo concursu generali, quẽ Deus pepigit cũ natura. Quare quod subdit in eodem secũdo articulo: scilicet quòd Adam indigebat auxilio gratiæ, non ad sanandam naturam, sed ad operandum bonum supernaturale, nos verò non solum ad opera supernaturalia, sed ad sanandam naturam: intelligendum est ad exercitium omnium bonorũ naturalium, ita vt nunquam deficiamus.

Discrimen inter hominem integrũ, & lapsum. Auxilii speciale. Tho. etiam 1. 2. q. 109. art. 1. concedit id ad ea quæ per naturæ bonitatem scire, velle, possunt aliquando à Deo collatũ. Aug. Hypo. lib. 3.

¶ Ecquæ omnino euidentia est in Augustino sanè qui eiusdem fuerit sententiæ. Et ne pergamus prolixitate graniores esse, satis fuerit locum illum protulisse, quem modò citabamus Hypog. libro 3. cuius de homine lapso verba sunt. Esse fatemur liberum arbitrium omnibus hominibus, habẽs quidem iudicium rationis, non per quod sit idoneum, quę ad Deum pertinent, sine Deo aut inchoare, aut certè peragere: sed tantum in operibus vitæ præsentis, tam bonis, quàm etiam malis. Bonis dico, quę de bono naturę oriuntur: id est, velle laborare in agro, velle manducare & bibere, velle habere amicum, & huius generis complura. Quidnam poterat dicere, quo luculentius sententiam nostram confirmaret? Dignoscit enim inter ea quę ad Deum pertinent, nempe supernaturalia, & opera vitę præsentis: videlicet,

Augus. apponitur.

Aug. locus vnde accepit Th. exemplũ artic.

cer, quæ non sunt digna præmio vitæ æternæ. Et ait, quòd ad illa non est per se sufficiens liberum arbitrium, ad hæc autem est quidem: sicuti ad opera mala. Quibus profectò exequẽdis nullo opus est fauore Dei præter generale auxilium. Et inter illa quæ naturaliter possumus, commemorat, habere amicum, vxorem ducere, artem discere, ac deniq; velle quicquid bonum ad præsentem vitam pertinet. Quæ, inquit, omnia non sine gubernaculo diuino subsistunt. Quod indubitanter intelligit, non de auxilio speciali, sed de generali influentia, qua vniuersa prouidendo gubernat, vt patet ex subiuncta authoritate. Ex ipso enim, inquit, sunt, & per ipsum esse cœperunt. Alludens nimirum ad illud Pauli in Actis. In ipso viuimus, mouemur, & sumus. Et est manifestus locus quem citauimus capit. 19. de spir. & lite. vbi asserit, nonnulla bona opera iniquos facere, tametsi nihil eis prosint ad meritum. Cùm ergo dilucida sit sententia hæc Augustini, per hanc sunt omnes eius authoritates, quæ contra videantur facere, interpretandæ. Prima, quam Gregor. opponit, est cap. 1. de prædest. sanct. Sanè vbi nemo, inquit, sibi sufficit ad incipiendum vel perficiẽdum quodcunq; opus bonum, sed sufficientia nostra ex Deo est. Si tamen antecedentia & subsequẽtia simul verba circunspectassent, viderent hunc locũ nullum contra nos habere momentũ. Tractatur enim illic causa Pelagianorum, qui dicebant respectu iustificationis nostræ nos esse qui incipimus: Deum autem, qui perficit. Et ideò ait, quòd qui confitentur præueniri voluntates hominum Dei gratia, atque ad nullum opus bonum vel incipiendum vel perficiendum sibi quenquam sufficere, plurimum à Pelagianorum errore dissentiunt. Et paulò inferiùs, Quoniam non solum à nobis, non est incrementum fidei, sed neque initium eius. Non ergo mirari satis possum Gregorium, qui idcirco quòd Augustinus dixit, opus bonum, conceperit opus morale: cum potius lis ipsa, quæ agebatur Pelagianorum, luculentissimus sit interpres, quòd intelligatur de operibus pertinentibus ad iustificationem. Quare quod dixit, quodcunque, non refertur ad quodcunque genus bonitatis, sed ad id quod est incipere, & perficere: puta, cogitare, velle, & operari. Vide quomodo se ipse Augustinus propalam exponit Hypog. lib. 3. Quisquis sic liberum arbitrium esse dixerit, quod sine Deo bonum opus, id est, quod ad eius sanctum propositum pertinet, neque incipere nec perficere possit, catholicus est. Hæc August. Vt vbicunque dixerit bonum opus, intelligatur de eo, quod pertinet ad sanctitatem. Vnde subdit, His enim dicitur, vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego mando vobis. Nam opus moraliter bonum (vti superius adnotabamus) non est Augustino absolutum bonum. Item lib. de correp. & grat. Cum dixisset, quod sine gratia nullum prorsus bonum homines faciunt: subdit, Non solum vt monstrante ipsa quid faciendum est sciant, verum etiam, vt præstante ipsa faciant cum dilectione, quod sciunt. Nota, Cum dilectione, id est, meritorie. Et libr. 2. capitu. 5. Ad peccandum, inquit, non adiuuamur à Deo; iusta autem agere, vel iustitiæ præceptum omni ex parte implere non possumus, nisi adiuuemur à Deo. Nota, Omni ex parte, id est, perfectè. ¶ Secundum testimonium, & quod nullam omnino exceptionem pati Gregorius existimat, est in epistola ad Paulinum, inter condemnationes Pelagij. Vbi inter alia damnatur, victoriam nostram, quando tentationes deuincimus, non ex Dei adiutorio esse. Et fateri omnes iubemur, quando contra tentationes, concupiscentiásque illicitas dimicamus, quamuis & illic habeamus propriam voluntatem, non tamen ex illa: sed adiutorio Dei nostram prouenire victoriam. Hinc extrahit Gregorius insuperabilem hanc demonstrationem. Qui tentationi succumbit, peccat, debellare eam nemo valet sine auxilio Dei: ergo citra tale auxilium non possumus euitare peccatum, & ideo neque facere opus quoquo pacto bonum. At verò quamuis largiremur, vbi insultat tentatio, nequire nos naturaliter efficere bonum morale, nullum tamen haberet Greg. triumphum. Quoniam sunt alia opera, quæ possumus facere sine repugnante tentatione. Vt dicere veritatem, quæ nihil nobis refert, erogare tenuem stipem pauperi, obedire parentibus in re parua, & huius generis alia. Sed adiecerim præterea, quòd quamuis vehementes tentationes superare non possimus sine auxilio speciali Dei, possumus tamen exiguas: non quidem vt Deo fit accepta victoria nostra ad vitam æternam, sed tamen vt nouum euitemus peccatum. Natura enim nostra mansit post peccatum infirma, non tamen fuit prorsus extincta. Et ideo cum sit rationalis, potest quandoq; in rationis arce continere se aduersus tentationes. Quod autem condemnatum est Pelagio, euidentissimum est, non esse aliud, quàm quod ipse blasphemus affirmabat. Nempe quòd poteramus taliter resistere tentationibus, vt victoria nostra

Act. 17.

Responsa ad argumenta Greg.

August. de prædest. sanct.

August.

1. Argum. Gregor.

Victoria nostra contra tentationes Dei est.

Responsio.

Vide quas tentationes homo solus euertere possit, quas non possit.

ſtra complaceret Deo, & æterno eſſet præmio digna. Id quòd mirum eſt non attendiſſe Gregor. in alia authoritate quam ipſe citat Auguſtini lib. 22. de ciuit. Dei, cap. 30. dicentis, Tunc victa vitia deputanda ſunt, cum Dei amore vincuntur. Cui conſonantiſſimè concinit S. Thom. 2. diſt. 28. q. 1. art. 2. ad 3. argumentum. Aliud enim, inquit, eſt reſiſtere peccato, & aliud victoriam de peccato habere. Quicunque enim vitat peccatum, peccato reſiſtit. Vnde hoc poteſt, inquit, fieri ſine gratia. Et quicquid alij comminiſcantur, indubitanter intelligit, ſine auxilio gratiæ. Neque oportet, ait, quòd tunc homo reſiſtendo peccato mereatur æternum præmium. Sed ille propriè vincit peccatum, qui poteſt pertingere ad hoc cõtra quod eſt pugna peccati, puta ad meritum vitæ æternæ. Et hoc non poteſt eſſe ſine gratia. Hæc ille. Quòd ſi quis nobis obiiciat quotidianam precationem, qua à Deo petimus, ne in tentationem inducamur, vbi perinde profitemur, niſi eius peculiari ope, non poſſe nos ab illis illæſos ſeruare, hinc reſpõdemus, quòd neque ſolùm poſtulamus victoriam aduerſus quaſdam tentationes, ſed aduerſus omnes; neq; victoriã qualemcũq;, ſed, vt modò dicebamus, ex amore Dei vincere: & tamen neq; omnes vllo modo, neque aliquam tali modo, ſine ſpeciali auxilio poſſumus ſuperare. Et præterea, quòd aliquam per ſolum actum bonũ moralem vincamus, hoc etiam Deo acceptum referre tenemur, tanquam authori & vniuerſali gubernatori naturæ. Petimus enim ab eo pluuiam, & alia benigna tempora, atque temporalia bona, quæ tamen per cauſas ſecundas ſolo generali adiutorio elargitur nobis. ¶ Aliam nobis condemnationem in eadem epiſtola ad Paulinum à ſe adſert Grego. Eſt enim condemnatio ſexta Pelagij, dicentis adiutorium non ad ſingulos actus dari. Vnde ſubinfert, condemnari eos qui negent auxilium ſpeciale ad actus moraliter bonos: ex eo, ſcilicet, quod dicitur ad ſingulos. At verò perſpicaciſſimum eſt, vocem ſingulos, nõ niſi ad tres actus referri, qui ſunt, cogitare, velle, & operari, qua parte ſpectãt ad iuſtificationem. Dicebat enim Pelagius, quòd ſaltem cogitatio, & initium fidei eſt à nobis. Et hoc illi condemnatur. Nihil autem de opere moraliter bono: ſanè quod ad iuſtificationẽ nihil, vel remoiſſimè attinet. ¶ Poſtremum denique argumẽtum Gregorij eſt, quòd ſi ſola nos diuina Deus generali influentia operaretur ad bona opera moralia, non aliter nos ad huiuſmodi bona moueret, quàm ad contraria mala. Quandoquidem eadem influentia concurrit ad hæc. Nulla tamen eſt huiuſmodi collectio. Nam in malis culpæ ſolum concurrit, vt ſupra dicebamus, quaſi author illius actus materialis, quatenus eſt res naturæ: in bonis verò non id tantũ, ſed quatenus habent virtutis formam rationi congruentem. Dat enim nobis leges, exemplũ, & naturale lumẽ, oſtendens nobis bona. Quibus modis non eſt Deus efficax, vt oblique diuertamus à rationis ſemita. Et hac de cauſa Auguſtinus reprehendit Iulianum tribuentem hominibus ſi quid boni haberent, cum omnia, etiamnum naturalia, debeamus Deo. ¶ Ex ſacra ſcriptura nihil eſt ſanè, quòd nobis exponere iſti poſſint alicuius ponderis. Nam illud Ioan. Sine me nihil poteſtis facere, ſi obiiciatur in eo ſenſu, quo deſignare poteſt auxilium generale, nemo negat quin ſit neceſſarium ad quodcũque incundum munus. Si verò in eo quo ſignificat auxilium ſpeciale, tunc non venit intelligendum niſi de opere vel meritorio, vel diſponente ad gratiam. Et hic eſt ſenſus germanus illius loci. Præmiſerat enim Redemptor noſter, Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite, ſic nec vos niſi in me manſeritis. Vbi ſermo habetur de operibus gratiæ, quæ ſunt fructus paſſionis eius. Et ideo ſubdit, Ego ſum vitis vera, & vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum. Quia ſine me nihil poteſtis facere. Quò nihil pertinet opus moraliter bonũ. Eſt enim mos ſcripturæ, ſola opera pertinentia ad iuſtificationem reputare aliquid, reliqua verò, nihil. Vtad Corinth. Circumciſio nihil eſt, præputium nihil eſt, ſed obſeruatio mandatorum Dei. Atqui de eiſdem cæleſtibus bonis ait Iacobus, Omne datum optimum, & omne donum perfectũ, deſurſum eſt, deſcendens à patre luminum. Ab illo autem verbo 1. ad Corint. 10. Omnia in gloriam Dei facite: nihil roboris accreſcit opinioni Gregorij. Quoniam ſi gloriam adeò vult vſurpare ſtudiosè, neque illa quæ auxilio ſpeciali fiunt ab eo qui perſiſtit in peccato, fiunt in gloriam Dei: quippe cui nullam placeat opus peccatoris. Gloſſam ergo huius loci habes capitu. 23. ¶ Hæc preſſius quàm quiſpiam fortè neceſſarium iudicauerit, vrgere conatus ſum, quia non poſſum fateor, non ægrè ferre, quàm hoc ætatis naturæ humanam nonnulli proſtrauerint: affirmantes nihil prorſus boni in moribus liberum arbitrium auxilio generali Dei poſſe, ac quicquid ab homine naturaliter procedat, peccatum eſſe. Id quod ſemper abſurdiſſimum exiſtimaui. Tametſi authores nihi-

lo

Auguſt.

S. Thom.

Dimitte nobis debita noſtra.

Et ne nos inducas in tentationẽ.

3. Argum. Greg.

Vltim. argu. Gregor.

Ioan. 15.

Ita explicat illum locum Milem. c. 1. & Arauſican. c. 7.

1. Cor. 7.

Iacob. 1.

Concurſus Dei in malis & bonis moralibus.

Expoſitio cum quibuſdam de primẽtibus naturæ humanam.

Roffenſis notatus.

lo minoris ſanè existimē, Dominum cum primis Roffenſem, virum ſanè, cùm egregia eruditione, tum maximè omni religionis pietate vſq; ad mortem præditum, qui tamen contra Lutherum art. 36. existimat hanc, quæ à nobis repulſa est, fuisse sententiam Patrum, sed theologos scholasticos esse, qui hac parte contra Patres sentiant. Id quod forsan ex disputatione Gregorij ita sibi persuasit. Etenim de Augustino abundè pro tenui facultate mea cōmonstrasse me arbitror, non fuisse in tali opinione. Et quod Chryſoſt. & alij Patres crebrò repetunt, ſcilicet extra gratiam Dei, atque minimè extra fidem reperiri bonos mores, aut bonam vitam, vltro nos concedimus. Primū quod infideles opera fermè faciant ex ſua falſa fide, aut alio malo fine. Mox quòd ſi quæ ſint extra gratiam opera moraliter bona, permixta ſunt cum aliis delictis multis. Et tandem quòd opera, vtcunque ſint abſque charitate bona, haud tamen merentur nomen veræ virtutis.

Chryſoſ. & alij patres explicantur.

De dilectione Dei, & impletione præceptorum. Cap. XXII.

HIS, quæ explanata ſunt, inſtructi facilè tria reliqua, quæ capitul. 20. in quæſtionem producebamus, poſſumus expedire, videlicet an poſſit homo expuris naturalibus Deum ſuper omnia diligere, ſeruare præcepta eius, ac denique omnia peccata perſeueranter deuitare. Hoc enim eſt, de quo nos vbique Lutherani flagellant, & quaſi Pelagianos traducunt: hanc ſemper nobis intentarunt ignominiam, quòd aſſerere pertendamus, homini à natura libertatem cum poteſtate ſuppetere, diligendi Deum ſuper omnia, atque ſeruandi præcepta abſque ſpeciali eius fauore & auxilio. Qua de cauſa, inquiunt, inſtituere nos monachatus, aliáſque humanas leges, & Phariſaicas cæremonias excogitare, quibus velut propriis meritis ſubnixi, confidimus in amicitiam cum Deo reconciliari, & æternam comparare beatitudinem. Id quod nemini vnquam apud nos in mentem venit, ſed apertiſſimè vbique aduerſus Pelagium theologi omnes dimicant. Quam calumniam lib. 2. ca. de merito congrui. & lib. 3. cap. de impletione legis per auxilium gratiæ, iterum atque iterum purgabimus. Quò ergo ad id quod propoſitum eſt, regrediamur, exordiar ab impletione mandatorum, de qua capit. iam ſexto diuiſio à nobis facta eſt theologis ſolennis; & profectò neceſſaria. Porrò quòd implere præcepta vno modo cōtingit quantum ad ſubſtantiam duntaxat operum.

Lutheranorū calūnia.

Impletio mādatorū duplex.

Atqui hoc modo cōſtituimus illic hominē in ſtatu innocentiæ potentem fuiſſe per ſuam naturam, vt pote veſtitam originali iuſtitia, abſq; alio ſpeciali auxilio implere omnia præcepta, propter naturæ tunc ſanitatem & robur.

¶ Sit ergo hic de homine lapſo propoſitio prima. Poteſt homo exiſtens in peccato, ſiue ante receptā fidem, ſiue cum fide mortua, perſua naturalia, id eſt, ſolo generali Dei auxilio implere quandoq; præcepta, videlicet naturalis iuris, vel diuini, vel humani, quantū ad ſubſtantiam actus. Quod eſt dicere, vt nec ſit opus illud meritū amicitiæ Dei, neq; adeò ſimpliciter bonū, ſed tamē neq; vllo modo peccatum: at opus moraliter bonū, quo nouum euitatur peccatum. Propoſitio eſt nō ſolum S. Tho. 1.2. q. 109. art. 4. verum Scoti & omniū theologorum nemine excepto, 2. ſenten. d. 28. Quamuis Gregor. vt ſit opus moraliter bonum, exigat ſuum auxilium ſpeciale. Aliter autem contingit implere præcepta, puta non ſolum quantum ad ſubſtantiam operis, ſed quantū ad modum & finem præcipientis: nempe vt ex charitate hoc fiat, tanquam meritum vitæ æternæ. Et de hoc iam diximus ibidem, quòd neq; Adam in ſtatu innocentiæ ſufficeret vel minimum præceptum complere abſq; gratia Dei gratum faciente: tantum abeſt, vt nos idem valeamus. De hoc ergo ſecundo membro concluſionis nihil opus eſt diſputemus: ſanè de quo Lutheranis vnanimis conſenſus nobiſcum eſt. Sed primum membrum eſt, de quo à nobis reſiliunt, dicentes nullum ab homine euitari poſſe peccatum abſque ſpeciali gratia Dei. Quod quanuis duobus capitibus proximis ex parte demōſtrauimus, denuo etiam nunc corroborandum eſt. In præceptis diſcernendum eſt inter ſubſtantiam præcepti, & eius finem. Præcepit nobis Deus (verbi gratia) illa quibus nos ius naturæ aſtrinxerat, puta vnū colere Deum, charos honorare parentes, nō occidere, & cætera: atque hæc quidem vt per ea charitatem Dei, quæ, authore Paulo, finis eſt præcepti, cuſtodiremus. Sub præceptis autem aliarum virtutum (quicquid ſit de ſingulari præcepto charitatis) non comprehenditur finis, ſed ſola ipſorum ſubſtantia, vt theologi conſentienter agnoſcunt cum S. Tho. q. 100. in p. 2. Porrò vt ſubueniatur parentibus, quādo, & vbi oportet, abſtineamus à furtis, cædibus, & reliquis flagitiis. Cum ergo opera cuiuſcunq; legis (vt cap. 6. dicebamus) à ratione proficiſcantur, ſitq; rationalis naturæ homo, conſequitur, vt opera huiuſmodi, quatenus ſub præcepto cadunt, naturaliter poſſit præſtare. Eatenus ſcilicet,

1. Cōcluſio.

Quid eſt implere quantū ad ſubſtātiam actus.

Membrum ſecundū cōcluſionis. Implere quātū ad modū & finem præcipientis.

1. Argum.

1. Tim. 1.

S. Thom.

Explicatio argumenti.

licèt, vt non sit reus violatæ legis, sed noua se illa culpa liberet. Atqui sic explicatius accipiro vim argumenti, qua parte contra illos pugnat, qui aiunt obedientiam omnem legis extra gratiam peccatum esse. Si vnum quodlibet præceptum obligamur in gratia & charitate facere (quam tamen charitatem humano conatu consequi nequimus) obligatio illa nasceretur, vel ex præceptionibus ipsis, quæ suis propriis materiis diuersa sunt, vel ex singulari mandato charitatis: non quidem ex aliis: quippe quibus id tantū iubemur, vt honorem habeamus patētibus, opitulemur miseris, non furtum, non homicidium, non adulterium faciamus: quorum proximus, intrariúsque finis est, vt vnicuique ius suum tribuatur, & alij alij adiumento, subsidióque simus. Neque verò ad id tenemur ex peculiari præcepto charitatis. Nam illud, siquidem affirmatiuum est, nō obligat pro tempore quocunq;, atque adeo nō est necesse, vt eodem temporis articulo, cum quo cunq; alio concurrat: sed est tantum exterus, & supremus omnium aliorum finis: & ideo ea tenus necessarius, vt aliorum obseruantia Deo placeat, acceptáq; sit illi in meritum vitæ æternæ. Aliàs si vbicunq; necessitas alius præcepti accidit, subinde cōcurreret obligatio charitatis, quicunque in alio delinqueret, contra hanc etiam peccaret, vt quoties quis (verbi gratia) non honoraret patentes, aut furtum perpetraret, duorum esset præceptorum reus: quod esset præter veritatem assertum. Et confirmatur præterea doctrina hæc catholicis omnibus receptissima ex ipsorum dogmate Lutheranorum: sanè qui in suis iam colloquiis, & apologiis (vt cap. 19. dicebamus) largiuntur nobis sufficere liberum arbitrium lapsi hominis ad opera illa, & munera naturalia, quæ illic retulimus: puta colere agros, alere familiam, benefacere amicis, atque his similia. Hæc autē præcepta sunt & consilia iuris naturalis. Cur ergo non eisdē naturæ viribus valeamus etiā quandoque præcepta implere decalogi? Eò saltem vsque, vt à nouo nos reatu seruemus incolumes. Sed respondent in Apologia Augustana, quòd quamuis externa illa opera ciuilia secundæ tabulæ fine CHRISTO & sine spiritu sancto aliqua ex parte fieri à nobis possint, nō tamen illa quæ sunt propriè legis diuinæ: puta Deum intus ex corde diligere, quod pertinet ad primam tabulam. Itaque nos insimulant & sugillant, quòd tantùm intueamur præcepta politica & externa, quæ pertinent ad secūdam tabulam, in quibus posita erat, inquiunt, iustitia philosophorum, non tamen interna, quæ pertinent ad primam, in qua propriè consistit lex diuina. Huius autem operum diuisionis iure se ipsi possunt authores iactare. Fuit nanque semper ante ipsos meritò ignota. Non enim prima & secunda tabula discernūtur per interna & externa opera, sed ex parte obiecti, quia prima tabula continet ea officia, quæ Deo in se debentur, tam externa, quàm interna. Secūda verò illa, quæ debentur proximo itidē tam in affectu, quàm in effectu. Qui enim iubetur honorare parentes, succurrere indigentibus, non furari, & reliqua, simul etiam præcipitur talem habere voluntatē, qualis est opus ipsum imperatum. Præcipimur enim non solùm abstinere alieno toro, alienísque bonis, sed non concupiscere vxorem, aut rem proximi. Nec solus impius est, qui non defert externum honorem parentibus, sed qui intus odio habet. Et vice versa, in prima tabula non tantum præcipimur, animo super omnia Deum diligere. Quinimò hoc non est præceptum contentum intra decalogum, sed præambulum toti decalogo, quasi quoddam genus per particularia præcepta decalogi distributum, & explicatum. At primum præceptum primæ tabulæ est, vnum Deum colere. Quo præcipimur nullum alium habere pro Deo, præter illum verum, illíque soli honores habere diuinos: non modò in animo intus, sed extra in opere. Atqui suo item cuiusq; modo de reliquis est sentiēdum. Neque verò nos tantum iustitiam philosophorum naturalium, externorúmque operum, sed veram iustitiam diuinam & totius decalogi agnoscimus. At hoc tantùm docemus, quòd possumus implere huiusmodi præcepta, & intus in affectu, & extra in effectu, quantum ad substantiam quidem operum quandoque naturaliter, modo iam explicato. Veruntamen quantum ad modum & intentionem præcipientis, ita vt obsequium nostrum acceptum Deo sit ad vitam æternam, nullatenus, nisi à peccato prius verè liberati per gratuitum beneficiū CHRISTI. Ita enim omnes theologi nostri sentiunt, licèt nonnulli, compluribus aliis reclamantibus (vt statim libr. 2. patebit) verba aliqua profeiāt de dilectione Dei super omnia, & merito de congruo: quæ sana indigent expositione. Quam facilè aduersarij ipsi cernerent, nisi nos iam cœpissent loco Pelagianorum habere. Quin verò addiderim tandem in calce huius cōclusionis, quòd qui præcepta impleret metu gehennæ, aut infamiæ, aut cuiuslibet pœnæ temporalis, nihil peccaret, nec esset transgressor præcepti: quoniam circunstantię illæ, bonæ sunt & licitæ genere suo.

Timere

Lutheranorū confessio.

Lutherani fatētur opera secundæ tabulæ posse à nobis aliquatenus impleri, non primæ. & li. 3. cap. 2. f. 196. A.

Contra Lutheranos.

Eorūdē obseruatio.

Primū præcepti decalogi lib. 3. c. 2. f. 196. B.

Explicatio conclusionis

Obedientia legis timore pœnæ quãdo fit peccatum. Adé de contritione statuit lib. 2. c. 14.

Timere enim malum, nihil aliud est quàm bonum. Neque auscultо theologos quosdam, qui autumant obedientiam legis timore pœnæ, peccatum esse. Si enim intelligerent, quando quis ita esset affectus vt animo diceret, Nisi ob sisteret metus pœnæ nihil propter Deum legem facerem: faterer affectionem illam peccatum esse. Attamen vbi quempiã non ita Deum contemnentem timor pœnæ à transgressione arcet legis, ibi nihil ineſt culpæ. Licèt sit obedientia illa impe fectorum. ¶ Quo ergo in diuerticulum redeamus: secunda propositio huius capituli est, Quòd neque quantum ad substantiam operum possumus in hac per peccatum vulnerata natura, omnia præcepta semper implere. De hac conclusione, sicuti & de præcedenti, non nulla est inter theologos dissensio. Namque Greg. vt sustinet, nullum morale bonum lapso homini esse possibile absq; auxilio speciali Dei, ita protinus & negate cogitur, posse vllum præceptum quoquo pacto seruari absque eodem auxilio. Nam opus præcepti etiam si fiat extra charitatem, est moraliter bonum. Atque adeo falsam reputat conclusionem proxime à nobis assertam, sua tamen opinio iam satis supérque expugnata est. Scotus verò & Duran. d. 18. lib. 2. in alterum extremum Gregorio contrarium, vergunt: sanè opinati, quod possit homo lapsus, quoad substantiam operum omnia præcepta facere, licet non tanta promptitudine & facilitate, quàm homo naturæ integræ: quoniam qua ratione potest vnum, potest & aliud, atque adeò omnia. Quanuis Duran. excipiat præcepta fidei & sacramentorum, quæ (vt inquit) comitem habent gratiam. De quibus statim dicturi sumus sequenti cap. At S. Tho. medius ait, quod quanuis in statu naturæ integræ poterat homo ex suis naturalibus seruare omnia, tamen natura iam saucia minimè id valet. Sed est sicut homo ex infirmitate languens, aut cæcutiens, qui potest passus aliquot rectà ire, haud tamen longius progredi. Non equidem negamus, quin quodcunque genus præcepti possit homo implere quantum ad substantiam, sed tamen non potest omnia: id est, nõ potest diu durare quin decidat, nisi Deus peculiare ferat auxilium. Et reuera experiẽtia abundè id comprobat. Oculis enim cernimus, homines à gratia Dei abalienatos frequenter corruere, nec esse aduersus tentationes validos. Vnde non consequitur, Si possit vnam vel alteram sensualitatis incursionem sustinere, quòd possit plures. Aut si possit aliqua officia, possit omnia. Vt in exemplo valetudinarij compertum est. Et de peccatis venialibus, etiam in eo qui est in gratia omnes negant consequentiam. Vnde Augustl. libr. de hæresibus, Ad hæresim inquit Pelagianorum pertinere, vt credant sine gratia hominem posse facere omnia diuina mandata. Omnia, inquit, non aliqua. Et eodem pertinet quintus canon Concilij Mileuitani. Quo anathema pronuntiatur quicunque dixerit, ideo nobis gratiam iustificationis dari, vt quod facere per liberum iubemur arbitriũ, facilius possimus implere per gratiam, tanquam & si gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus etiam sine illa, implere diuina mandata. Atqui vbi dicitur mandata, intelligitur, omnia. Quamobrem nõ solum damnatum est aduersus Pelagiũ, quòd possimus meritoriè implere mandata, sed etiam quòd possimus omnia, quantum ad substantiam, vt capit. proximo dicebamus inter respondendum Gregorio. Enimuerò, vt cap. 13. expositum dedimus, vtramque plagam accepimus ex culpa Adæ, nempe in supernaturalibus, quòd non possumus gratiam & gloriam nostris viribus promereri, & in naturalibus, quòd neque valemus eisdem omnia rationis officia, vti Adam, perficere: vnde Augustl. de pec. me. lib. 2. cap. 5. Iusta (inquit) agere, vel iustitiæ præceptum omni ex parte implere non possumus, nisi adiuuemur à Deo. Atque ita intelligendus est locus Pauli, Gentes quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt faciunt. Nempe, non quòd omnia possint, sed aliqua. Atque id quidem per opera moraliter bona: nam meritoriè nihil fieri potest sine auxilio Dei. Et ita intelligendi sunt cano. 9. & 20. Concilij Arauficani, vbi decernitur, quòd nulla facit homo bona, quæ non Deus præstet, vt faciat homo. Scilicet quòd bona moralia præstat per generale auxilium: meritoria verò, per speciale. Nimirum vt omnia sicut oportet, agere valeamus: vt habetur cano. 6. ¶ At de dilectione Dei, quod alterum membrum est interrogationis huius capitis, implicatior est, ac magis perplexa dubitatio. Videlicet an distinctio hæc operum, quantum ad substantiam, & quantum ad modum, locum etiam habeat in dilectione Dei super omnia. Quod est dicere, an possit homo humanitus cum solo generali Dei inuamine habere dilectionem Dei super omnia, duntaxat quantum ad substantiam actus: itaq; per illã impleat præceptũ dilectionis vt liberet se à noua culpa, non tamen sufficiat obtinere diuinam gratiam. Apparet enim primo aspectu contradictio, quod sit dilectio

Gregorius Arimin.

Scotus & Duran.

S. Thom. 1. 2. q. 109 artic. 4.

Singula sed non omnia.

Ang.

Concilium Mileuit.

Quæ sint damnata ab ecclesia in Pelagiana hæresi.

Rom. 2.

Cõc. Arausi.

Dilectio Dei super omnia.

ctio Dei ſuper omnia, abſque gratum faciente gratia: quoniam neque dilectio aliud eſt quàm charitas, neque charitas aliter, quàm cũ gratia eſſe poteſt. Et quoniam hic locus eſt, vt paulò antè dicebamus, vbi Lutherani ex non nullis verbis Scoti occaſionem nacti, manifeſtarios nos Pelagianos faciunt, nemo mihi vitio dabit, quòd paulò latius ſolito rem hanc ſcholaſticè diſcutiam. Nanque in catholicis, etiam qui hactenus à nobis ſcripſerunt, claritas ſemper huius implexi loci deſiderabitur. Primum omnium, quo punctum, & neruus huius interrogationis aperiatur, duobus, tribúsve modis vſurpant theologi vocem hanc, Dilectio Dei ſuper omnia. Vno modo pro ſingulari actu amoris erga Deum, qualis hac oratione profertur, Volo Deo in omnibus & per omnia complacere. Et hanc vocant dilectionem imperfectam, & obiectiuam, atque adeo naturalem: quia poteſt eſſe cum peccato mortali. Alia eſt perfecta & executiua, atque efficax præceptorum Dei. Quę quidem non dicit tantum ſingularem actum, ſed vniuerſalem obſeruantiam mandatorum. Quæ propterea ſuper naturalis eſt ex gratia orta. Hæc quidem diſtinctio fundari in illo fortè poſſet Ioannis, Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt. Qui autem ſeruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta eſt. Quaſi alia ſit charitas imperfecta: vt pote ſolus actus volũtatis, quo quis dicit, Volo Deo in omnibus placere: qui tamen actus non eſt efficax. Et, Non omnis, inquit CHRISTVS, qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnum cælorum, ſed qui facit voluntatem patris mei. Quaſi dicat, Sunt qui in affectu dicũt, domine domine, & in effectu non obſequuntur voluntati domini. Et quòd primus actus poſſit haberi naturaliter, eſt vulgatum argumentum. Poteſt quis eiuſmodi actum habere erga parentem, erga filium, erga aliquem vtique amicũ: quid ergo obſtat, quò minus poſſit eundem habere erga Deum? Eò vel maximè, quòd, vt dicebamus capitulo 4. & capitulo 20. poteſt homo naturaliter cognoſcere, Deum eſſe finem omnium. Quinimò, vt præfati ſumus cap. 6. naturalis inclinatio hominis eſt Deum ſupra ſe diligere. Hoc argumento conficiunt nonnulli, poſſe à nobis Deum diligi ſuper omnia naturaliter. Quod reuera & ab ſonum eſt Chriſtianis auribus, & præter rationem collectum. Nam eſto, haberi ille actus naturaliter poſſit ab illo, etiam qui eſt in peccato mortali, nequaquam dicendus eſt dilectio Dei ſuper omnia. Enimuerò dilectio Dei ſuper omnia, quod vox ipſa ſtatim primo ſono auribus exhibet, eſt, qua ita quis Deum diligit, vt ipſum omnibus præferat, ſeq; & ſua omnia in ipſum referat: ſaltem nihil diuinæ amicitiæ contrarium admittat: iuxta euangelicam vocem, Ex toto corde, ex tota mente. Contrariũ inquam quoniam venialia non obſtant dilectioni Dei ſuper omnia. Hanc autem dilectionem fateor binam eſſe: ſanè alteram naturalẽ, & alteram ſupernaturalem. Quocirca doctiſſimè profectò & meditatiſſimè S. Thom. 1.2.q. 109. art. 3. percontatus, an ſine auxilio gratiæ poſſit naturaliter homo Deum diligere ſuper omnia, reſpondet affirmando de homine in ſtatu naturæ integræ, & ſimpliciter id negando de homine lapſo. Et cauſa eſt, quoniam homo in ſtatu innocentiæ ratione ſuæ naturæ, iuſtitia originali inſtitutæ, conſideratus etiam abſque gratia gratum faciente & alio ſpeciali auxilio, cùm nullam haberet cauſam peccandi, poterat perſeueranter implere præcepta omnia quo ad ſubſtantiam per opera moraliter bona, & pari ratione vno actu verè referre ſe & omnia ſua in Deum, tanquam finem naturalis boni. Homo autem lapſus non item, quia non poteſt naturaliter, nec quantum ad ſubſtantiam operum, omnia ſeruare præcepta, quare neque omnia vno actu mentis verè referre in ipſum: ſiquidem abſque ſpeciali auxilio non poteſt non incidere in culpam, quæ ſit contra diuinam amicitiam. Ob idq; actus ille diligendi Deum ſuprà nominatus, nõ eſt cenſendus dilectio Dei ſuper omnia. Tertio tamẽ modo accipitur dilectio pro vera amicitia dei, ita placens Deo, vt ſit meritum vitæ æternæ: nempe qua diligitur Deus, nõ modo tanquam finis naturalis rerum, ſed tanquam ſupernaturalis, beans intellectuales rationaleſque perſonas. Et hæc non ſolum in ſtatu naturæ lapſæ, ſed neque in illo naturæ integræ poterat eſſe abſque auxilio gratiæ. Quamobrem eodem articul. 3. in ſolutione ad primum diſtinguit Sanct. Tom. duas dilectiones Dei ſuper omnia in Adam, ſcilicet naturalem, & ſupernaturalem: alteram qua omnia referuntur in Deum, quatenus finis eſt naturalis boni: alteram verò, qua diligitur tanquam obiectũ beatitudinis. Per hæc apertiſſimè intelligitur doctrina eiuſdem doctoris 1. 2. quæſtione 100. art. 10. Vbi diſputans, vtrum modus charitatis cadit in præcepto, id negat de reliquis: affirmat verò de præcepto ipſo charitatis. Ait enim vt ſupra dicebamus, quòd nõ, quotieſcunque occurrit materia & tempus aliorum præceptorum, tenemur ea facere ex charitate: quoniam chari

Tribus modis accipitur dilectio Dei ſuper omnia.

Dilectionis Dei actus ſuper omnia ideo eſſe poteſt quòd eſt in peccato mor. iuxta quoſdam.

Dilectio Dei perfecta quę implet mandata. 1. Ioan. 2.

Matth. 7.

Actus primus diligẽdi Deũ naturalis.

Actus ſingula. nõ cenſetur dilectio dum eſt cũ peccato.

Matth. 22.

Dupla vera dilectio ſuper omnia.

Thomæ ſententia.

Perfecta dilectio & meritoria.

S. Thom.

Thomæ locus explicatus.

charitas est finis extrinsecus aliorum: id est, extra ipsorum substantiam. Quandocunque verò occurrit præceptum singulare dilectionis Dei, tenemur omnia in ipsum referre, quoniam intra, eius substantiam est diligere ex toto corde. Vnde elicit, quòd reliqua quidē implere possumus naturaliter, modo exposito in prima conclusione: hoc verò, minimè, nisi auxilio speciali: quod tamen Deus paratissimus est nobis annuentibus ferre. His præhabitis, conclusio est tertia huius capitis. Homo lapsus non potest diligere Deum super omnia ex puris naturalibus. Quæ sic demonstratur. Diligere Deum super omnia, est omnia in ipsum referre: puta omnia præcepta eius facere, vt nulla admittatur contraria culpa: iuxta illud, Qui habet mandata mea & seruat ea, ille est, qui diligit me. Et, Si quis diligit me, sermonē meum seruabit, & pater meus diliget eum. Hęc autem homo lapsus facere nequit sola virtute naturali: tum propter naturæ infirmitatem, tum propter tam multa pericula, quæ per præuaricationem protoplasti nobis iniecta sunt: ergo neque Deum valet super omnia diligere. Vnde Aug. in epistola ad Vitalem. Liberum arbitrium ad diligendum Deum peccati grauitate perdidimus. Et in de gratia & libero arbitrio capit. 18. vbi hunc locum ex professo constituit, omnino condemnat tanquā Pelagianum, quòd Dilectio Dei non sit suum ipsius donum: his verbis. Vnde est in hominibus charitas Dei & proximi, nisi ex ipso Deo? Nam si non ex Deo, sed ex hominibus, vicerūt Pelagiani: si autem ex Deo, vicimus Pelagianos. Et subdit verba Ioā. Charissimi diligamus nos inuicem, quia charitas ex Deo est. Primum inquit (scilicet, diligamus inuicem) lex est: quod autem subditur, Dilectio à Deo est, gratia est. Hæc August. Quasi dicat, Diligere Deum & proximū, idem est quod implere legem: & ideo ipse qui præcipit, dat vt possimus implere, atq; adeò diligere. Et in de correp. & gra. vt cap. 10. supra citatum est. Sine gratia, inquit, nullum prorsus bonum homines faciunt. Non solum vt mōstrante ipsa quid faciendum sit sciant, verùm etiam vt præstante ipsa faciant cum dilectione quod sciunt. Et in Concilio Mileuitano can. 4. anathemate percellitur, qui negauerit per gratiam CHRISTI non solū intelligentia in nobis mandatorum aperiri, verùm præstari etiam, vt quod faciendum cognouerimus, facere diligamus atq; valeamus. Et in Concilio Arausi. canon. 25. Prorsus donū Dei est diligere Deum. In summa, vbique dilectio & fides pari ratione asseruntur Dei dona: quia sicut non omnia supernaturalia certò ac firmiter credere absq; numine possumus, ita neq; omnia facere: vnde ratio constat dilectionis. Cōcinit scriptura sacra. Nam sicut Paul. vbiq; repetit fidem non ex nobis, sed donum Dei esse, ita charitas Dei, inquit, diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. ¶ At dubium est hic præcipuū. Sit ne particulare præceptum dilectionis Dei. Et deinde, quidnā est, quod illo præcipimur. Ad hæc, quando necessitas eius contingit. Cogitabit enim quis forte, non esse singulare præceptum, sed genus quoddam omnibus præceptionibus decalogi virtute cōtentum & particulatim explicatū. Ita vt Deum diligere super omnia, nihil aliud sit, quàm præcepta sua seruare, vt visi sumus hactenus dicere: iuxta verba euangelica, Si quis diligit me, sermonē meum seruabit. Et Paulus postquam singulatim denarrauit catalogum, infert, Plenitudo ergo legis est dilectio. Præsertim quod aliud subiunctū mandatum diligendi proximum, non videtur singularem habere materiam, præterquam illam, quæ per præcepta secundæ tabulæ distribuitur. Atque ideo neque apparet, quid sit diligere Deum, quàm ipsum colere, non iurare vana per eum, sabbata eius sanctificare: quæ scripta sunt in prima tabula. His veruntamen nihil obstantibus, nemini ambigendum est, quò minus sit peculiare præceptum dilectionis Dei. Quippe cū sub legis forma, & tenore edictum sit, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute. Vbi non solum dilectio imperatur, sed modus etiam dilectionis. Atqui ratio & causa cur debuit propria statui præceptio dilectionis, est, quòd, vt ait Paul. finis præcepti est charitas. Et CHRISTVS. In his duobus mādatis tota lex pendet, & Prophetæ. Nempe quia tota lex in hoc posita est, vt charitas inter nos & Deum, ideóque inter nos inuicem constet. Non autem satis est præcepta fieri de mediis, quibus venitur ad finē, nisi & præceptū prius statuatur ipsius finis, tanquam scopus, quo intendenda reliqua sunt & referenda. Et de hoc nulla est theologorum dissensio, sed de materia eius, & tempore. Sunt enim qui hoc præcepto solum internum actum dilectionis arbitrantur iuberi, quo nos nostrasq; actiones referamus in Deum. Et ideo cū sit affirmatiuum, non obligans pro vniuerso tempore, statuit Scot. lib. 3. d. 27. tempora implendi hoc præceptū, esse dies festos: illis enim, inquit, tenemur recolligere nos, ascendendo mente in Deum. Non est tamen, inquit, simile de præcepto diligendi

Præcepti dilectionis Dei impletio à Dei auxilio prouenit.

Cōclusio 3.

Ioan. 14.

1. Ioan. 4.

Concil. Mile. & Arausi.

Fides & charitas dona Dei.

Ephe. 2. Rom. 8.

Præceptum dilectionis.

Rom. 13.

Peculiare est præceptū dilectionis Dei. Marci 12.

Ratio præcepti. 1. Tim. 1. Matth. 22.

Materia præcepti eiusdē.

Scotus.

ligendi proximum. Hic veruntamen non est locus disputandi, an mandato illo tertio primæ tabulæ: Sabbata sanctifices, astringamur habere huiusmodi actum amoris. At plurimi sunt, quibus hoc non potest persuasum esse, quoniam præcepto illo solum indicitur in sensu literali requies ab omni opere seruili. Et quã uis finis Ecclesiæ obligantis nos interesse sacris, fuerit, vt superna animo meditantes, immortali Deo, tum ob infinitam suam diuinitatem laudes dicamus, tum de sua in nos beneficentia habeamus gratias, tamen finis præcepti, vt paulò ante dicebamus, non cadit sub præcepto. Quemadmodum licet Ecclesia nos quadragesimali obseruatione extenuare in carne intendat, vt liberior mens spiritualibus accommodetur, tamen finis ille non est in præcepto, sed tantum ciborum abstinentia. Marsil. vir profectò inter theologos egregie doctus libr. 2. q. 18. tenet lege hac dilectionis obligari homines, seruare gratiam & amicitiam Dei, & perditam recuperare. Tum quia hæc ipsa videtur esse notio huius nominis, dilectio, tum maximè, quoniam aliàs qui esset in peccato mortali, seruando omnia præcepta diuina maneret semper in peccato: contra dictum Euangelij, *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Illationem autem inde sibi persuadet, quòd vt *ipse* credit, potest quilis *in* peccato seruare omnia præcepta decalogi quoad substantiam operum, vitando noua peccata. *Si* ergo nõ restat illi singulare præceptum recuperandæ gratiæ, fit, vt seruãdo omnia præcepta exulet perpetuò à regno cælesti. Hæc tamen opinio non est tantæ probabilitatis, quàm forte appareat vulgo: quoniam præceptiones legis non sunt de habitibus, & minus de his quç à Deo nobis donantur, atque multo minime de gratia. Non enim iubemur persoluere debita ex habitu iustitiæ, aut liberalitatis, sed tantum persoluere ad iustum, licet habitus consuetudine ingeneretur. Multò minus præceptum nobis est proprium acquirendæ aut retinendæ gratiæ, quæ donum Dei est, sed ea duntaxat faciendi, quæ præcepta ipsa explicãt. Quam tamen obedientiam subsequitur augmẽtum gratiæ, per quam acceptamur ad gloriam: iuxta illud: *Si* hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea. Et pariter censendum est de præcepto dilectionis, nempe quod aliqua nobis illic mandetur actio. Haud equidem inficiamur, teneri nos viuere in gratia Dei: id verò non proprio præcepto, sed per consecutionem. Tenemur, inquam, asserere nos in amicitia diuina, non furando, non mœchando, nullum itaque prætereundo aliorum præceptum. Nanque si peculiaris posita esset lex perseuerandi in gratia, rediret argumentũ, quod paulò antè faciebamus: vt pote quod quoties quis contra quodlibet aliorum mandatorum delinquendo à gratia excideret, non vnum committeret, sed duo delicta. Et (quod maiorem præ se fert incredibilitatem) quandiu quis persisteret in vno peccato, noua iugiter accumularet, ex eo quòd non resipisceret. ¶ Dicamus ergo obseruantiam huius præcepti dilectionis positam esse, nõ in actione tantùm voluntatis intima, verum in officijs etiam aliis nonnunquam debitis. Neque verò semel in vita, quod quidam satis esse arbitrãtur, quin pluries obtingere & potest & solet, vbi sit debita. Esset nanque penè superuacanea lex, & maximè dilectionis Dei, quæ per totam vitam vnum tantum legitimum haberet articulum temporis: neque illum certum. Quòd si roges quænam sint contingentia ista tempora huius præcepti? Primum nihil profectò ambigo, quin aliquando homo obligatione huius legis teneatur se Deo mente dicare, suaq; ipsi referre instituta viuendi, saltem in genere, proponendo bene agere. Non est quod pertinacius contendam hoc necessarium esse, quàm primùm quis venit ad vsum rationis, vt pote, quãdo iam cognitionẽ habet Dei, discretionemq; boni & mali: vt author est sanctus Thomas. Tametsi hoc (nisi quod tempus non suppetit illius explicandi) non careat probabilitate: sed id tantum affirmo, quod saltem aliquando circa initium vitæ ex præcepto dilectionis à iure naturæ deriuato, tenetur id homo facere. Etenim quod plerique aiunt tempus huius præcepti illud maximè esse, quod est articulus mortis, improbabile mihi prorsus est, ex eo, quòd cum præceptum dilectionis sit præceptum amicitiæ conciliandæ, conseruandæq; per totam vitam cũ Deo, ridiculum sanè videtur, quòd non obliget vsq; ad exitum; quando iam nullum supereſt tempus bene merendi de Deo. Igitur vt princeps à milite sacramentum exigit, & fidem amicitiæ, etiam, si opus fuerit, oppetendæ mortis: & quicunque in suam familiam quempiam recipit, id primum requirit, vt suam sibi polliceatur fidem, amorem, & diligentiam: ita nos prorsus Deus obstrinxit hoc præcepto dilectionis. Atque hæc est cæremonia baptismi: vbi damus nomina in militiam CHRISTI. Sed, ais, iam hoc ergo præceptum ibidem completur. Haud equidem nego, sed primum dico, hoc fuisse etiam præceptũ legis naturalis ante baptismum: & modò coniicio, quod post quàm Christianus

Finis præcepti nõ claditur præcepto.

Marsilius.

Matth. 19.

Reprobatio Marsil.

Præcepta non sunt de habitibus, donis, vel gratia.

Ioan. 13.

Quo modo tenemur esse in gratia.

Sententia authoris. Quis tubeat præcepti diligendi Deum.

Omnibus temporibus occurrat præceptum.

Tẽpus præcepti dilectionis non est articulus mortis.

nus adoleuerit vſque ad vſum rationis, debeat aliquando hũc actũ dilectionis habere: quam virtute profeſſus eſt in baptiſmo. Neque argumentũ, quod huic aſſertioni obiicitur, ita multùm habet roboris: puta quòd rari ſint qui ita faciant: ratiſſimi autem, qui huius negligentiæ & omiſſionis pœnitentiam egerint. Enimuerò contra ego dico, in more Chriſtianis eſſe, continenter ſe Deo ſuáq; obſequia referre, & huiuſmodi prætermiſſæ religionis culpam confiteri. Præter hunc caſum occurrunt etiam tempora huius præcepti, quando offertur neceſſitas martyrij, vel inter infideles, vel contra hæreticos: vbi fides & religio periclitatur. Neque tunc tantùm, ſed quoties quis audit blaſphemum hominem de Deo obloquentem, tenetur non ſolum præcepto correptionis proximi, ſed certe dilectionis Dei, reſpondere pro Deo, próq; eius honore, & nomine glorioſo: Hæc enim vera eſt lex amicitiæ. Quinimò & præceptum dilectionis proximi, cuius ſupra meminimus, præter ea quæ cauentur in decalogo, adfert ſecũ alias neceſſitudines. Etenim quando videmus vitam, honorem, aut ſubſtãtiam proximi magno ſubeſſe periculo, vnde nos ipſum citra magnam iacturam noſtram poſſemus eripere, id profecto tenemur virtute huius præcepti. Quinimò & vitam ipſam, ſaltem pro republica, perſtringimur nonnunquam exponere: quod philoſophos ipſos natura perdòcuit. ¶ Igitur ad propoſitam quæſtionem deſcendamus enodandã de dilectione Dei. Videlicet an poſſit etiam præceptum hoc impleri ſicut cætera, quantum ad ſubſtantiam actus extra gratiam Dei. Ad quã non ſimplex, ſed triplex reſponſio eſt. Prima. Poteſt nonnunquam ex parte adimpleri præceptum dilectionis quantũ ad ſubſtantiam. Puta, quando occurrit neceſſitas faciendi peculiare aliquod externum opus: vt reſpondere pro Deo, tueríq, eius honorem, quod propriè pertinet ad præceptum dilectionis: & ſi quid aliud eſt ſimile. Tũc enim nihil aliud cadit ſub tali præcepto. Secundum membrũ reſponſionis eſt, quòd actum illum ſingularem quo obiectiuè (vt lingua ſcholaſtica loqui liceat) Deus diligitur, habere quis poteſt extra gratiam: imò extra fidem: vt ſupra ſatis demonſtratum eſt. Poteſt enim quis naturaliter illam habere animi affectionem, quæ eſt, Volo Deo in omnibus & per omnia placere: etiam dum non faciat totum quod debet, ne obicem opponat diuinæ gratiæ & auxilio: vtpote qui aliquo errore culpa ſua laborat. Poteſt enim infidelis, hæreticus, vel vſurarius ſic affectus erga Deum, nihilo ſecius exiſtimare ſuã legem aut ſectam veram eſſe, vitæque inſtitutum, licitum. Atque hæc cenſeri, dicíq; poteſt dilectionis impletio, quoad ſubſtantiam. Qua de cauſa ait S. Thom. 3. ſenten. diſt. 27. q. 2. quòd nulla virtus eſt vera virtus ſine gratia: neque ipſa charitas. Vbi ſignificat, actum eſſe poſſe charitatis quoad ſubſtantiam abſque gratia, & idcirco abſq; modo charitatis. Tertia itaque propoſitio eſt, Vbi occurrit tempus præcepti charitatis, id eſt actus internæ dilectionis, non ſatis eſt ad euitandũ peccatum, impleri hoc modo quo ad ſubſtantiam, ſicuti in reliquis omnibus præceptis, ſed neceſſe eſt impleri etiam quò ad modum. In hoc enim præceptum hoc differt ab reliquis, quòd modus ipſe charitatis cadit ſub præcepto: ſcilicet, diligere ex toto corde, ex tota anima, ex tota mẽte: quod eſt, ita referre ſe & ſua in Deum, vt nullum in corde habeat contrariũ obicem, quo minus aſſentiat & cooperetur auxilio Dei. Haud tamen intelligas præceptum dilectionis, idem eſſe, quod præceptum implẽdi totam legem: illud enim non eſt vnum, ſed plurima: vt, Vnum cole Deum, Non occides, &c. ſed eſt præceptum illius actus, qui non ſecum admittit peccatum: & ideo habet, tanquã circunſtantiam, obſeruationem aliorum mandatorum. Quocirca ſicut mandata omnia, natura lapſa, non poſſumus ſine auxilio ſpeciali ſeruare, ita neque eiuſmodi actum habere referendi legitimè omnia in Deum: quod tamen poterat Adam. Quare cũ duplicem ipſe potuiſſet habere dilectionem Dei ſuper omnia: ſcilicet naturalem, qua euitaſſet omnia peccata, & ſupernaturalẽ, qua mereretur æternam gloriã, nos non poſſumus habere niſi vnam ſupernaturalem. Et hic eſt intellectus S. Thomæ 1. 2. quæſt. 100. art. 10. Vbi ait, hoc præceptum non poſſe impleri, niſi per actum, quo homo auxilio ſpeciali diſponat ſe ad gratiam. Nec inde fit conſequens, vt Deus præcipiat nobis impoſſibile, cum promptiſſimũ nobis offerat auxilium. Neq; rurſus inde ſequitur, præceptum eſſe de habenda gratia, quod ſupra reprobauimus, ſed eſt præceptũ de officio noſtro: quod diuinitus adiutum ſubſequitur gratia.

¶ Ex his tria eliciuntur minimè ſilenda. Primũ quod cæterorum ſingula præcepta impleri ſemper poſſunt extra gratiam: etiam vbi nulla ſubſequatur gratia: non quidem vt obſequium ſit Deo acceptum, ſed vt ſe homo à noua culpa eripiat: quoniam modus, ſcilicet ex toto corde, non eſt de eſſentia aliorum præceptorum. Et quidem de præceptis ſecundæ tabulæ, iam explicatum eſt. Sed id etiam aſſe-

F ritur

Secundus caſus dilectionis Dei ſuper omnia. Tertius.

Dilectio proximi, quãdo habeat peculiarem vim.

Reſpõdetur ad quæſtionem de dilect.

Quãdo præceptum diligendi Deum adimpleatur quantum ad ſubſtantiam operis.

Actus diligẽdi Deum habetur extra gratiam, & fidem.

Nulla vera virtus extra gratiã & charitatẽ, ſupra, capit. 21. in princip.

Quando præceptum hoc diligẽdi Deũ oporteat adimpleri ſecũdum modũ & finem.

Ad duplicẽter potuit diligere Deũ: nos vno tantum modo. S. Thom. germana explicatio.

Primum corollarium.

Contra Durandum.

ritur contra Durandum de præceptis fidei, & ſacramentorum. Poteſt enim quis hoc imperfecto modo, implere præceptum baptiſmi extra gratiam, vt ſi baptizetur, putans ſe nullum ponere obicem, cum tamen ſua culpa laboret aliqua ignorantia alicuius peccati, in quo eſt: non adhibens diligentiam quam debebat veſtigandæ veritatis. Et ſi ita diſpoſitus accedat ad confeſſionem, credo immunis erit pariter à noua culpa omiſſionis illius præcepti: licet propter occultũ obicem, non ſit ſuſcipiendæ gratiæ idoneus. Non nego quin fuerit neceſſaria reuelatio fidei, vel in ſuſcipiente, vel in alio qui cœperit prædicare: ſed dico, quod poterit quis ſacramẽtum recipere ſine gratia: dum cum tali obice baptizatur, aut confitetur. ¶ Secũdum, quod ex ſupradictis elicitur, eſt, quod nullus prorſus eſt actus vnus ſingularis in viro iuſto, cuius ſimilis quantum ad ſubſtãtiam eſſe non poſſit in eo qui eſt extra gratiam Dei. Imò verò cum per ſe notum ſit celebratiſſimum illud axioma, quod bonum eſt ex integra cauſa, malum autem ex defectu cuiuſcunque neceſſariæ circunſtantiæ, nullus eſt actus adeo heroicus, quin mutata circunſtantia, fiat malus. Actus inquam ipſe dilectionis Dei, vt ex ſupremo iudicium capiamus inferiorum, ſi fiat quando non oportet, erit peccatum. Vtpote ſi quando quis teneatur vacare alij neceſſario officio: vt ſuccurrere miſero extrema patienti, prædicaréve, ſeu adminiſtrare: quodcunque aliud munus publicum, tum mauult quietus manere in contemplatione Dei, atque ea de cauſa debitum officium deſerit: certè actus ille dilectionis peccatum eſt, quia cauſa peccati. Quocirca nullus eſſe põt actus dilectionis adeò perfectus, qui ſit in indiuiduo eſſentialiter bonus, ſed omnis carere poteſt comitatu gratię Dei. Atqui tunc ſortitur ſimpliciter nomen dilectionis, cum nihil adeſt operis, quod amicitiæ diuinæ aduerſatur. ¶ Poſtremo deniq; ex iſtis colligimus, neminem, citra priuilegiũ ſpeciale reuelationis, certum eſſe poſſe ſui ſtatus: puta an ſit in gratia, nec ne. Cum enim miſericordia Dei noſtra exigat opera: quæ, vt modò dicebamus, ſimilia eſſe poſſent in iuſtificato, & in eo qui ob inſciciam aliquã extra gratiam Dei eſt, nõ reſtat vnde talẽ certitudinem habeat: qualis eſt ſcientiæ aut catholicæ fidei. Talem enim omnino amorem Dei in ſe experitur infidelis & hæreticus, quantum ad ſubſtantiam, qualem catholicus, eodémq; feruore & conatu mortẽ oppeteret pro ſua fide. Sed de hoc iuſtum tractatum fecimus lib.3. ¶ His de impletione præceptorum & dilectione Dei expeditis, citra negotiũ pateſcit de euitando omni peccato: quę ſit huius capitis concluſio quarta: Nemo in ſtatu naturę lapſæ valet abſq; auxilio ſpeciali gratiæ vitare omne peccatum. Patet ex ſecunda ante aſſerta propoſitione, quia ſi nõ poteſt propter infirmitatem naturæ implere omnia præcepta, fit, vt nec poſſit vitare omnia peccata, nõ ſolum venialia, ſed neq; mortalia. Quoniam venialia, neque in gratia poſſunt vitari omnia: vt lib.3. dicturi ſumus. Superflua eſt hîc diſtinctio quorundam inter præteritum & futurũ peccatum: videlicet, quod præteritum nõ poſſumus vitare ſine gratia, bene tamen futurum. Nam reatum præteriti peccati non dicimur vitare, ſed ab illo liberari: quod cõſtitutiſſimũ eſt, fieri nõ poſſe, niſi per gratiam CHRISTI: vitari autem & caueri dicitur reſpectu futuri. Et de illo ſtatuitur hic hæc quarta concluſio: quæ eſt S. Thom. eadem quæſt.109.1.2.ar.8. Poteſt enim, inquit, homo ante gratiã ſingula mortalia vitare, non tamen diu manere, abſque mortali. Et eſt profectò pulchra analogia, quam ſupponit huic concluſioni. Nempe quòd quẽadmodum ex eo quod appetitus ſenſualis nõ eſt plenè rationi ſubditus, non poteſt homo, etiã in gratia per quam ſubditus eſt Deo, omnia vitare venialia: ita ex eo, quòd extra gratiã ratio non eſt omnino ſubiecta Deo, qui eſt finis noſtrarum actionum, non poteſt homo non aliquando offendere circa media contra eundem finem: quod eſt mortale. Vnde ſuper Ezechielem Gregor. Peccatũ quod mox per pœnitentiam non deletur, ſuo pondere ad aliud trahit. Et Chryſoſt. ſup illud Matth.22. Soluite & adducite mihi. Sicut nauis, inquit, fracto gubernaculo, non quò vult vadit, ſed quo tẽpeſtas impellit, ita homo, diuinæ gratiæ auxilio perdito, nõ agit quod vult, ſed quod diabolus ei intendit. Et hanc pariter ſententiã pronuntiauit eccleſia contra Pelagium in concilio Mile. & in Carthagi. vt refert Auguſt. ad Paulinũ. ſ. quòd liberum arbitrium non eſt firmũ & validum ad non peccandũ ſine auxilio Dei: vt ſupra cap.21. dicebamus. ¶ Poſtrema deniq; cõcluſio huius capitis, ex ſuperioribus appendix eſt, quòd abſq; auxilio ſpeciali non poteſt homo perſeuerare in gratia, ſed hæc, quia de homine iam iuſtificato enũciatio eſt, ad tertiũ lib. pertinet.

Secundum corollariũ. Quęcunque iuſtus eadẽ iniuſtus quãtum ad ſubſtantiam exe qui poteſt. vide de contritione libr.2. cap.14.

Actus quilibet etiam heroicus poteſt inquinari mala circunſtantia.

Propriè diligere Deum.

3. Corollarium de certitudine.

Euitare peccata.

4. Cõcluſio

S. Thom.

Greg.

Chryſoſt.

Conci. Mil. & Carth.

Poſtrema cluſio.

Quo aduerſarijs reſpondetur.
Cap. XXIII.

Vpereſt in hoc poſtremo capite nonnullis ex theologis cõtra ſentientibus reſpondere, ac demũ Lutheranis ſatisfacere. Scot. fuit, & q eius

Scot.

eius authoritatem ſequuntur, vnde Lutherani ſcandalum acceperunt, vt vniuerſitatē theologorum Pelagianæ hæreſis inſimularent. Hic enim lib.2.diſt.28.inter loquendum de præcepto, quod eſt, Diliges dominū Deū tuum ex toto corde tuo, dicit: quod quandocunq; voluntas exequitur actum huius præcepti, licet informis, diſponit ſe de cōgruo ad gratiā gratificantem, cui oblatæ, vel reſiſtit, & peccat: vel conſentit, & iuſtificatur. Tria ergo vel quatuor videtur aſſerere. Primum, quod poſſit homo habere dilectionem Dei, etiam executiuam illius præcepti (vt verbo eius vtamur) ex puris naturalibus: quoniā quæſtio eſt illic, vtrum naturali facultate liberi arbitrij poſſit homo vitare omne peccatū. Secundò quòd talis dilectio eſt diſpoſitio ſufficiens ad gratiā, quippe quam cō ſequitur gratia, niſi homo reſiſtat. Atque adeo meritum eius de congruo. Et ita propter eius authoritatem fermè tenet ſchola nominalium. Et Adrianus quolibeto 7. quæſt.4. Et tandem videtur reſpondere affirmatiuè ad quæſtionē, quòd poteſt homo naturaliter omne peccatū vitare. Et ita tenet Durand. eadem diſt. ſaltē de peccatis, quæ ſunt contra decalogum, & contra totum ius naturæ: nam de præceptis ſacramentorū ſecus cenſet. Sed primum omnium, vt hoc cū Lutheranis expoſtulemus, eſto pars aliqua ſcholaſticorum, in ſuſpicionem illius veniret de crimine Pelagiano, cur in vniuerſum Reipublicæ catholicorum illud impingūt? Habebant S. Thomam, & complures alios, qui ſecus cenſent: vt monſtratum eſt. Et præterea Scot. non aſſeruit, dilectionē Dei ſuper omnia eſſe naturalem homini lapſo, niſi loquēdo de illo ſimplici actu, quem ſupra diximus, non eſſe ſimpliciter dilectionem. Nam tertio, diſt.27. vbi in diſputationē mittit, an neceſſaria ſit infuſa charitas ad diligendum Deum ſuper omnia, reſpondet cum temperamento, profecto vt S. Thom. ſcilicet quod homo in ſtatu naturæ inſtitutæ potuit ex puris naturalibus diligere Deum ſuper omnia. Et quanuis in hoc non omnibus ſit probata ſententia Scoti, quòd ille actus dilectionis ex facultate naturæ, ſit diſpoſitio & meritum de congruo ad gratiam, non tamen exinde in Pelagianos incurrit, vt ſui interpretantur. Quoniam in merito de congruo nihil agnoſcunt debiti vel iuſtitiæ vt dicebat Pelagius. Tametſi de hoc verborum tinnitu, paulò poſt lib.2. preſſius acturi ſumus.

Explicatur ſententia Scoti quàm ſequitur ferè omnis ſchola theologorum.

Adria.

Durand.

Quomodo poſſit Scotus dicere poſſe diligi Deum ſuper omnia ab homine lapſo.

Meritum de cōgruo non habet rationem debiti.

1. Argum. ¶ Interim ad duo argumenta quæ contra nos propriè extare videntur, reſpondendum reſtat. Primum eſt. Si mandata implere poſſumus, quantum ad ſubſtantiam actus, per naturalem virtutē liberi arbitrij, neq; modus ille charitatis ſupernaturalis eſt in omnibus neceſſarius, fit, vt per eandem naturalē virtutem poſſimus amicitiam Dei & æternam hæreditatē promereri: quod eſt Pelagianū. Nanq; vt huiuſmodi præmia mereamur, ſatis eſt implere mandata: iuxta illud, Vos amici mei eritis, ſi feceritis quæ præcepta ſunt vobis. Et iuxta illud, Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Quod ſi quis reſponderet, quòd CHRISTVS redemptor noſter intelligebat de obedientia mandatorum, quæ fit ex gratia & charitate, profectò talis reſponſio principiū petere videretur: nam idem eſſet tunc dicere, vos chari mei eritis & amici, ſi in charitate & amicitia mea permanſeritis. Adde, quòd cum gratia Dei ſit acceptatio ad gloriam, perinde eſſet dicere, ſi vis ad vitam ingredi ſerua mandata, acſi dictū eſſet, ſi vis ad vitam ingredi, eſtò per gratiam acceptus ad vitam. Et tamen CHRISTVS intendebat conſequentiam facere ab obſeruantia mandatorum ad gratiam & gloriam. Quaſi obſeruantia eſſet medium ſeruandæ gratiæ, & via veniēdi ad gloriam. Atq; adeò qui concedit, mandata ſeruari poſſe ex viribus naturalibus, in ſcopulum Pelagianorum videtur impingere. Ad hoc reſpōdetur, quòd qui concederent, omnia prorſus præcepta impleri poſſe quantum ad ſubſtantiam actus, per naturalem facultatem, extricare ſe ægrè poſſent ex hoc loco, niſi aliqua effigie petitionis principij. Tametſi non eſſet omnino petitio principij ſenſus ille, Si feceritis amore mei præcepta mea, eritis amici mei, & habebitis vitam æternam. Attamen nos facilius reſpondemus, quòd neque quantum ad ſubſtantiam actus poſſumus naturaliter implere omnia abſque auxilio ſpeciali, neque præceptum dilectionis, quantum ad modum, qui neceſſarius eſt. Quocirca verum eſt, vt quicunque præcepta ſeruauerit, iam innitatur ope & gratia diuina. Et idcirco nullatenus ſequitur poſſe quempiam ex naturalibus, vel gratiam aſſequi, vel gloriam. At reſtat adhuc argumentum ſupra factum ex Marſilio, nempe quod inter præcepta vnum debet eſſe, vt qui eſt in peccato, diſponat ſe perfectè ad gratiam: aliàs cōplendo mandata, peregrinaretur ſemper extra gratiam Dei. Hic primum in confeſſo eſt Chriſtianis, quod ſit neceſſarium agenti in peccato permittere ſe Deo, vt eius fauore diſponatur ad gratiam, & reconcilietur: aliàs ſupernaturaneum eſſet, reliqua ſeruare. Neceſſarium, inquam, neceſſitas finis, ſine quo de præterita culpa damnabitur. An verò ſit ſingulare præceptum, vt noua ſit culpa, non habere tantam

Reſponſio ex ſententia Scoti.

Non facile ſoluit hoc argumentum Scotus.

Reſponſio iuxta placitū D. Thom.

Replica.

Reſponſio.

dispositionem, quàm sufficit ad gratiam, nihil hic disputamus: sed tamen neque conuincitur præfato argumento. Nam sensus quidem genuinus illius verbi, Si vis ad vitam ingredi seruа mandata, est, vt qui nunquàm in vita vllum fregerit, intrabit ad vitam. Etenim qui ab infantia sua nihil mali fecit, vt iuuenis ille euangelicus de se aiebat, eidem neque in lege naturali Deus defuisset, quo minus ad se traheret. Qui tamen aliquod transgressus est, licet omnia alia seruauerit, propter illud præteritum, multabitur vita æterna: nisi interim mutauerit. ¶ Eidem preterea assertioni, vtputa quod non sit necessarium omnia præcepta implere ex charitate, saltem ad euitandum nouam culpam, opponitur locus ille, Omnia in gloriam Dei facite. Sermo hic tamen, vel præceptum potest esse, vel consilium. Sed & fieri quidpiam in gloriam Dei, non vnum sed duos potest habere intellectus. Primus est, vt Deo vere opus placeat, acceptumque sit ad vitam æternam: alter, vt illud opus genere suo sit bonũ, & honestum, vnde videntes deum gloriam Deo: iuxta illud, Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificẽt patrem vestrum qui in cœlis est. Si accipiatur gloria primo modo in sensu, vt sit præceptum, tunc dicẽdum est, quod cum sit affirmatiuum, non obligat (vt aiunt) pro semper: sed pro tempore, quo obligat præceptum dilectionis. Et hæc est expositio S. Tho. loco citato 1. 2. quæst. 100. artic. 10. Potest tamen accipi in sensu, vt sit consilium: & hic videtur propinquior literæ: scilicet, siue comedatis, siue bibitis, &c. omnia actu referatis in Deum. Potest tertiò denique, quod forsan est vero propius, accipi gloria secundo modo, vt sit sensus, neque talia sint opera vestra quæ non possint in Deum referri (qualia sunt peccata) & quæ genere suo honesta feceritis, ne referatis in vestram gloriam vanam, sed qualia genere suo sunt, ita faciatis, vt in gloriam Dei cedant, cui est soli honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Si vis ad vitam ingredi.

2. Argum. 1. Cor. 10.

Explicatur omnia in gloriam Dei facite.

1. Sensus.

Matth. 5.

Secundus.

Tertius.

Finis libri primi.

FRATRIS DOMINICI Soto Segobiensis, ordinis Prædicatorum,

De Natura & Gratia, Liber secundus.

De dispositione ad gratiam. Cap. I.

Epilogus.

Libros ergo primum Deo perfectore, cõpleuimus: quo de triplici hominis habitu pro angustia ingenij nostri disputauimus. Nempe si in pura nudáq; natura fuisset cõditus, quę nam libero arbitrio officia posset cũ generali influẽtia Dei, & vbinã speciali egeret. Arq; si in iustitia originali perstitisset, quid suapte etiam natura valeret, & ad quid indigeret gratia. Ac demũ quousq; hominis lapsi naturalis facultas sufficiat in bonis moribꝰ, & in qua re deficiat. Subsequitur euestigio, vt de iustificatiõe eiusdem hominis per CHRISTVM seruatoꝛẽ nostrũ dicamus. Quatuor enim hos hominis status instituimus præsenti opere efformare. At quoniã iustificatio vna est, qua iniustus mutata mẽte in gratiã Dei recipitur: altera verò, qua iustus iustis operibus iustificatur adhuc, in hoc secundo libro de prima: in tertio demũ, de altera erit sermo. Sanè vt in hoc causas, rationes, modum, & ordinẽ dilucidemus, quibus lapsus homo iustificatu: arq; in tertio potestatẽ, facultatémque iustificari expendamus. Quocirca in enarratione fermè ambo & apologemate positi sunt sextæ sessionis S. nostræ Trid. Synodi: quæ est de iustificatione. Atqui quãuis in superiori non defuerint nobis Lutheranorũ incursus, quibus cũ idcirco fuit crebrò confligendũ, hi tamẽ libri sunt, in quibus maiora subeunda nobis sunt cũ illis certamina. Hic quippe in illa inextricabili & molestissima quæstione totus versatur, an sola fide iustificemur: ac fermè tertius in illa, an sola fides sit, qua legem implemus. Illa enim vocula, sola fides, eo est vsq; penitus nescio à quo irato Deo obtrusa istorũ mẽtibus, vt non iam intra verba, sed toto cõcusso orbe armis de illa depugnetur. Quãobrẽ, vt in operis vestibulo præfati sumus, hoc potissimũ loco deinceps versabimur, vt enarremꝰ modũ, quo FIDES PER CHARITATEM OPERATVR. Est itaq; in tria mẽbra dissecta meditatio hæc iustificationis. Quoniã consyderanda sunt opera: primũ, quæ antecedentia sunt iustificanti gratiæ: mox, quæ in ipso cocunt iustificationis momento: ac demum, quæ

Videprefat. lib. 1.

Iustificatio duplex. ca. c. huius libri.

Propositum libri.

Trid. Sy.

Argumen. Sola fides.

Opera tripli ci ratione dispe randa in iustificato.

quæ in homine iam iuſtificato ſubſequuntur. Aiunt enim Lutherani præcedētia, omnia eſſe mala: cōcurrentia, nullius eſſe efficiētiæ ad recuperandam gratiā: atq; ſubſequētia, nullius eſſe meriti ad vitā æternā. De primo genere dixim⁹ lib.1. de tertio, dicturi ſumus in poſtremo: ac de ſecundo, in hoc medio. At opera præcedentia, alia ſunt merè naturalia, quę non fiūt tanquam propriæ diſpoſitiones ad gratiā: de quibus mō ſtratum eſt, nō eſſe cuncta, peccata, ſed nōnulla moraliter bona: alia verò ſunt, quibus gratiæ ineundæ adparamur. Atq; ab his proficiſcatur oportet diſputatio preſens. De quibus trina eſt quæſtio examinanda. Videlicet, an valeat ſe homo præparare ad gratiam: an id quidem abſq; ſpeciali auxilio Dei: an deniq; hmōi opera, quæ anteueniūt gratiā ſint meritū aliquod eiuſdem gratiæ: ſaltē de cōgruo. Prima quæſtio inter catholicos citra controuerſiā diffinita eſt ad partem affirmatiuā, licet vtrū id poſſit naturaliter, non inter oēs cōueniat. Sed Luthe. fuit, vt c.19. referre cœpimus, qui neſcio quo prætextu extollēdæ gratiæ CHRISTI, diſpoſitionem omnē, & preparationem reſpuit in nobis. Cuius verba iam c.15. ex ſuo art.36. à nobis allata ſunt. *Vbi ait, Liberū arbitriū poſt peccatū res eſt de ſolo titul.* & dū facit quod in ſe eſt, peccat mortaliter. Et art.6. Cōtritio, inquit, quę paratur per diſcuſſionē, collectionē, & deteſtationem peccatorū, qua quis recogitat annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, ponderādo peccatorū grauitatē, multitudinē, fœditatē, amiſſionem æternæ beatitudinis, & acquiſitionē æternæ dānationis: hæc contritio facit hypocritā, imò magis peccatorē. Hæc Luthe. Atqui hoc loco nunquā hactenus eius familia ceſſit, quin verò abhorrent audire diſpoſitionis præparationi ſuæ nomē: Inclamātes in ſuis omnibus colloquiis & apologiis, inde turpiter extenuari gratiam CHRISTI. Hunc verūtamen nos locū bona iam ex parte cōſtituimus, c.15. vbi demōſtrauimus, liberè nos à Deo moueri, dū noſtrā in nobis operatur ſaluté. Et deinde, c.19. vbi diluciduauimus, nō omnia opera extra gratiā peccata eſſe, quin imò nonnulla fieri modo quodam poſſe bona: quare brenior modo faciliórque erit expeditio. Potiſſimū, q̄ infra de diſpoſitionib⁹ in particulari, & indiuiduo redibit ſermo. Eſt ergo cōcluſio catholica Lutheranæ contraria, neminō ſuæ voluntatis vtentē arbitrio cum Deo recōciliari, niſi motione liberi arbitrij diſpoſitū & præparatū: vt S. modo Synodus definiuit. Huius mihi equidē prima ratio ex rerū natura refulget. Fides nanq; (quod cōtra iſtos nūquā nō eſt inculcādū) virtutes quas natura docet, nō reiicit: ſed quæ p ſe nō ſufficiūt, perficit. Eſt autē mortaliū animis nullū aliud ius pentius inſitū, q̄ in amicitiis recōciliandis neceſſariā primū eſſe iniuriatū, in eo qui intulit, pœnitentiā: vt in eo qui accepit, cōſequatur obliuio, qua rōne odiū radicitus conuulſum, locū faciat amori: ergo & Deus naturæ perfector eandē à peccatoribus expoſcit animi præparationem. Niſi q̄ cordiū ipſe inſpector falli nō pōt ſpecie vlla pœnitētię foris cōfictā, niſi in animo ſit intus vera. Neq; verò p hoc quicquā detrahit gratiæ, & miſericordię Dei, nō ſolū q̄ proxima diſpoſitio à preueniēte Deo in nobis fit, vt c.ſeq. dicturi ſumus: verū etiā q̄ non ita huiuſmodi præparamēta cōſtabilimus, vt inter nos dū inimici eius ſumus, & Deum, vlla ſit vera ratio iuſtitiæ, vſq; dū per miſericordiam ſuam accepta ſibi ſint opera noſtra. Quare abſq; argento, ait Prophęta, redimemini. Et, Venite, emite abſq; argento, & abſq; vlla cōmutatione vinū & lac. Sed ais, CHRISTVS iā pro nobis mortuus eſt, pretiū delictorū totius mundi perſoluens: quid opus vlla eſt noſtra diſpoſitione? Nimirū q̄ vti opera noſtra nullius fuiſſent valoris, niſi pretium *ipſe* perſoluiſſet: ita neminē pretioſus idē ſanguis abluit, niſi aſſentientē & cooperātem: præterquā paruulos, qui ab originali culpa, quā aliena voluntate cōtraxerant, abſq; propria voluntate, ſacramēto lauantur. Id quod citato libri ſuperioris 15. cōplurib⁹ teſtimoniis, & rationibus ſuffulſimus. Sanè, q̄ cum homines ſimus, atq; adeo liberi iuxta noſtrā naturā à Deo mouemur. Hæc enim de cauſa, nulla irrationalū creaturarum capax eſt gratię Dei: quia neq; idonea eſt, vt ratione ducatur. Ob īdq; vt illas in ſuos *ipſarū* fines; iuxta naturam ſuam naturaliter mouet (quare nec laudi illis eſt moueri, nec vituperio, ſi non moueant) ita nos ad ſe, qui finis noſter eſt, iuxta ingeniū noſtrum liberè trahit: vt aſſenſus noſter, & obſequentiū cooperatio laudi nobis detur, refutatio verò, crimini, & probro. Quas, aliāſq; id genus cauſas diffuſiſſimè ibidē ſuis numeris locupletauimus. Atqui niſi aſſenſum cooperationēmq; liberi noſtri arbitrij operiretur Deus, quid ad oſtium cordis noſtri pulſare perſeuerat? Num effringere non poſſet ferreos obices pectoris noſtri? Nonne qui ſolē de nihilo fecit ea poteſtate, vt aērem abſq; eius aſſenſu ac nutu illumi naret, dū venit ipſe lux vera, niſi ſpontaneā cooperatricē voluntatē noſtrā præſtolaretur, vniuerſum genus humanum gratia ſua ſubitò perfunderet? Profectò nihil opus eſſet vocare nos ad pœnitentiam, allicere vt veniremus, & vt conuerteremur ad ipſum, atque adeo eos ter-

Lutheranorum ſententia de eiſdem operibus.

cap.19.&20

Tripler quæſtio de præparatione ad gratiam.

Luthe. negat præparationem.

Concil. Trid. Syn. ſeſſ.6. ca. 5. & 7. Tho.1.2.q. 113.art.3. 1. Ratio.

Fides naturam perficit.

Explicatio cōcluſionis.

Eſa.52.& 55.

Reſponſio Lutheranor. Solutio.

Neminem Chriſtus redimit niſi aſſentientem. Vide 1.2.q. 5.art.7. & q. 113.art.3. Paruulorum emūdatio ab originali cur abſque propria voluntate.

Rationes aliæ concluſionis.

Apoc.3.

rotib⁹ percellere, q̃ sunt rebelles. Neq; vę, illud Hierosolymis dixisset, q̃ toties voleti eos congregare, vt gallina pullos, restituisset: nisi hanc Matth. 23. præparationẽ nostrã animi necessariã (vt in iure erat naturali) statuisset. Neq; obstinatio alias cordis nostri, culpa esset nostra, nisi nostra esset dispositio necessaria. At quia patiẽtia, & expectatio Dei, vt author est Paulus, ad pœnitẽtiam Rom. 2. nos nõ cogit, sed adducit: ideo qui nõ conuertũtur, furorẽ & irã thesaurizant in die iræ. Vnde Chrysost. Chrysost. homil. 9. sup Ioannẽ, Deus, inquit, neminẽ cogit, sed suadet vt rectè faciamus: & quicũq; ipsi assentiũtur, & allicit, & trahit. Propterea cũ veniret in mundũ, alij eũ receperunt, alij eũ neglexerunt. Nullũ seruorum Deus vult inuitũ, nullũ coactũ: sed eos tantũ, qui sponte sua ipsum optant, ipsum amplectũtur, & gratiã se Dei & virtutis habere intelligunt. Homines enim (vtpote quibus necessario seruorũ opera & seruitio opus est) improbos & dicto nõ audientes seruos, possessionis iure cõercẽt. Deus aũt, cum sibi ipsi sufficiat, & nullius indigeat, nostræ dũtaxat salutis gratia, omnia operat, nósq; ipsos nostri arbitrij, & iuris esse liberè permittit. Quòd si nolẽtes ad seruiẽdum traheret non secus eis deberet, ac si nullũ præstitissent seruitiũ. Hæc Chryso. Vnde illud cõcilij Arausicani Concil. Arausic. cano. 4. q̃ Deus vt à peccato purgemur, voluntatẽ nostrã non expectat, nõ ita audiendũ est, q̃ non opperiat assensum nostrum, sed q̃ non ipsum nos, sed ipse nos preuenit. Et eodẽ modo respõdet Aug. lib. 1. contra duas epist. Pelag. August. c. 19. ad argum. quod fieri potest ex verbo euãgelij, Nemo põt venire, nisi pater traxerit: vbi cum non ait, duxerit, videtur CHRISTVS Ioan. 6. Trahere in euangelio. insinuare, homines nolẽtes, atq; adeò nõ assentiẽtes trahi. Nã trahitur qs nolens, ducitur autẽ volens. Rñdet inquam, dictũ esse, traxerit, non quia aliquẽ Deus trahat vi: imò nemo, inquit, venit nisi volẽs: sed ne ex verbo, duxerit, occasio daretur suspicandi, q̃ nos prius volumus, dictum est traxerit. Non q̃ nolentẽ cogat, qa impossibile est, inquit, vt quis nolens credat: sed quia ex nolente facit volentem. Vnde vt lib. 1. cap. 15. adnotauimus, falsissimè & turpissimè Luther. Luther. art. 36. citat Augu. in eodem lib. q̃ nolẽtes Deus, & reluctãtes cõuertat. Est ergo necessaria assensio, cooperatio, atque adeò dispositio nostra ad nostrã iustificationẽ. Quã ob causam Apost. ad Philipp. Cũ metu, inquit, & tremore Philipp. 2. vestrã salutẽ operamini. Deus est enim qui operatur in vobis, velle, & perficere pro bona voluntate vestrã mouet, vos aũt nihilominus debetis cum memore per liberũ arbitriũ cooperari.

Id quod sapiẽter Aug. c. 9. adnotauit in de gra. & libe. arbi. ¶ Quòd si motus volũtatis nostræ ad pœnitentiã, vt in primo argumẽto monstrabamus, necessaria est præparatio gratiæ: inde fit cõsequẽs, vt quæ nos cuncta in hunc saluberrimum affectũ commouent, præparatio etiã sint nonnulla, licet non ita proxima & necessaria. Vti terrores inferni & iudicij Dei: quinimò metus ignominiæ apud homines, & aliarũ pœnarum, quæ lege decretæ sunt delictoribus & criminosis. Huius testimonia vulgatiora sunt in vtraq; pagina sacra, quàm vt sit opus tanta hîc nos prolixitate molestos esse. Est enim veteris testamẽti historiis q̃ plurimis memoriæ proditum, vt Deus hostiũ pauoribus, cõminationibus, aliisq; flagellis durũ illũ & volubilẽ populum sæpe cohibuisset, & in viã reuocasset. Vnde Dauid, Cùm occideret, inquit, eos, tunc querebant eum, & reuertebãtur: seu vt alia habet lectio, reuerebãtur. Et iterũ. Clamauerũt ad dñm cum tribularẽtur. Atqui ipse idẽ artifex cõficiẽdę medicinalis pœnitẽtiæ, Circũdederunt me, inquit, dolores mortis, & torrentes iniquitatis cõturbauerunt me. Dolores inferni circundederunt me: præoccupauerũt me laquei mortis: in tribulatione mea inuocaui dñm. Sed supernacaneũ est ista mẽdicare, cùm euangelium sit apertum. Sanè cuius prædicatio à pœnitentia, atque ab incussione metus gehennæ cœpit. Ita enim Ioan. Genimina viperarum quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira? Et CHRISTVS ipse redemptor noster timere nos eũ iubet, qui potest corpus & animam mittere in gehennam, atq; adeò per horrenda signa extremi illius diei. Vulgaria sunt hæc. At expendamus quomodo nostri Protestantes deludere hæc vniuersa moliuntur. Fatentur quidẽ in confessione Augustana, & vbiq; prædicationẽ euãgelicã redarguere peccata, vt perterrefacta corda ad fidem confugiant. Sed addit Melanctho Melãthon. in sua apologia, q̃ antequam vincamus terrores illos per fidem, peccata, ipsi etiam sunt. Et Bucerus. Buce. in eo libro, quo compositor prodiit controuersiarum, ait, q̃ quæcunq; opera præparationis, etiam contritio ipsa, antequàm adsit fides (& intelligit, antequam adsit gratia) peccata sunt. In eadem semper falebra cum suis complicibus hærens, quòd qui in peccato est, atq; adeò filius iræ Dei, nihil efficere potest, nisi quod ira etiam dignum sit Dei. Sed huc istos conuenire cupio. Si terrores illi inferni, quos nobis peccata nostra minãtur, in hoc CHRISTVS nobis intulit, vt per illos reuocemur in fidem suam & gratiam, quomodo peccata sunt, etiam antequàm perueniatur ad gratiam?

Quicunque metus peccat. ducens nos in pernicio. tamen vtilis est. videlic. 1. cap. 22. & nos disponit quodammodo.

Psal. 17.

Psal. 17.

Ioan. 3.

Matth. 10.

Impugnat Lutheranos.

Lutheranus q̃ est in peccato nihil nisi peccat potest agere.

Ratio notanda.

Nunquid

Nūquid Deus neſciuit nos ab iniquitatib⁹ noſtris alio compendio dimouere q̄ in noua nos coniiciēdo crimina? Eſto, nō ſtatim cōſequant effectū ſuum, ideo non peccata cēſenda? Si homo crudi pectoris verba Dei audiēs in cōcōne nondū emolliri ſatis pōt, idcirco verbū Dei audiſſe peccatū eſt illi? Nunquā ne cōſideraſtis, q̄ ſi terrores illi peccata ſunt, peccatū etiā erit illos hominib⁹ incutere? Atq; adeò (ne in CHRISTVM illos etiā incutientē tātam ꝓferamus blaſphemiā) ſaltē Ioan. dum ꝓgeniem viperarū à ventura ira ꝑterrefacit: & Petrus & Paulus & apoſtoli reliqui dū peccatoribus pœnitentiam prædicabāt, culpa ſe ipſi & crimine impliçabāt, plebem cōmouentes ad malū? Merito ſanè cē ſenda noua eſt theologia hæc, quæ vos hęc cō menta docuit. Q̄m nulla, ſi dialecticam noſtis, collectio eſt, vt ſi homo ſit filius iræ, quæcunq; opera faciat, digna ſint iræ. Hoc enim loco ſatis vos, credo, depulimus ca. 19. prioris libri: & iterato de eadē re vobis reſpondebimus lib. 3. cap. 4. Incaſſum profecto poſitæ eſſent pœnæ, ſiue æternæ à Deo, ſiue ab hominibus tēporariæ: ſenum admonitiones & conſilia, ac deniq; remedia omnia ad cohibendū iniquos: quinimò pernicioſa eſſent talia inſtituta, ſi metus eorum peccata eſſent antequā homines peruenirēt ad gr̄am. Reuera clemētiſſimus atq; in nos benigniſſimus Deus, vt crebrò eſt apud Chryſoſt. & cæteros Patres, non in id potiſſimū ſupplicia inferni eſſe voluit, ꝓvt perditos homines cruciaret (tametſi & hæc iuſtitia ſua eſt) ſed certè vt inferni pauore à delictis arceret, quos miſericorditer præmiaret. Quinimò & ciuiles pœnæ ſimili intentione decretæ ſunt. At ex illo filio prodigo euāgelij, manifeſtū ſumitur aduerſus iſtos argumētum, ſanè q̄ poſtquā dilapidauerat paterna bona, egeſtate cōpulſus: & pudore, & pudore, q̄ porcos paſceret, de reditu cogitauit. Niſi forte defendere velint, q̄ confuſio illa & horror, quē concepit, & mēdicitatis afflictio, antequā eum pater in gratiā reciperet, peccata eſſent omnia. Igitur licet metus gehennę, & alij id genus, in quos delicta noſtra nos mittunt, nō ſint, abſente gratia, abſolutæ virtutes: non tamē protinus fit, vt ſint peccata, ſed ſunt vtilia bona. Id quod in exēplo Augu. tract. 9. ſuper epiſtolam Ioan. de ſeta introducēte linum conſpicuum eſt. Seta enim fragilior eſt ac debilior, quàm vt poſſit coriū conſuere, nō tamen conſequitur, vt ſi nō habeat robur & firmamē tum lini, propterea ſit mala: nā vtilis eſt inducēdo lino, qđ illa excluſa coriū cōtinet. Ita omnino quamuis timor qui præit charitatē, non ſatis nos Deo conglutinet & cōpaginet: vtilis tñ eſt illi inducēdę, quę foras miſſo timore, id prę ſtat. Quamobrē tanquā initiū ſapiētiæ, bonus eſt timor dñi. Præterea mirabile eſt, q̄ lugere charorū mortes & alias calamitates, illis etiam q̄ ſunt in peccato, non ſit peccatum; & tamē deplorare miſerias, in quas noſtra nos flagitia intulerunt, peccato nobis & hypocriſi imputet. Porrò dolores parturientis vtcunq; ipſam diſcrucient, nō æſtimātur mali, qñ viam edendo fœtui aperiunt. Vnde Eſa, ſcđm Hebraicā veritatem, Sicut quæ cōcepit, cum appropinquauerit ad partum, dolens clamat in doloribus ſuis; ſic facti ſumus à facie tua dñe. Cōcepimus, & quaſi parturiuimus: & peperimus ſpiritū. Vbi Hierony. Sicut ad partum, inquit, mulier appropinquans, dolore cogitur exclamare: ſic nos angu ſtia requirimus te, & à facie fortitudinis tuæ cōcepimus, & parturiuimus & peperimus, nō carnis liberos, ſed ſpiritus. Neque alio olim Deus nutu Niniuitis terribile illud iudiciū per prophetam denunciauit, niſi vt terrore illos diſponeret ad gratiā. Quare blaſphemia eſſet dicere terrorē illis fuiſſe peccatum. Quin, vt c. 18. lib. 1. dicebamus, vt Nabuchodonoſor, ita & Pharaonem eiſdem plagis mollire curabat, niſi quòd alter audiuit, & didicit, alter verò vidit, & renuit. Plena ſunt omnia huiuſmodi vulgatiſſimis teſtimoniis præparationis noſtræ. Et quæ ꝓximè ſuperiorib⁹ octo capitulis latiſſimè excogitauimus, cuncta in hunc locum conferri poſſunt. De quo proinde ſatis. Inferius nanq; tractandum nobis reſtat, qualis ſit hæc præparatio, quótq; ſint actus ex quibus conſtet.

Diſſoluitur arg. Lutheranum.

Miſericordia Dei in cōſtitutiōe inferni.

Exemplum de filio prodigo. Luc. 15.

Auguſt.

Eccleſ. 1.

Eſa. 26.

Hierony.

Ionæ 3.

Quo obiectiones aduerſariorum repelluntur. Cap. II.

CAuſæ quibus concitantur iſti, vt aduerſus hanc noſtrā animi diſpoſitionē, & præparationē tāta acerbitate pronuncient, hæc ferme ſunt. Primam cōficiunt ex illo loco Pauli, Si linguis hominū loquar & angelorū, charitatem autē nō habeā, factus ſum velut æs ſonās, aut cymbalum tinniēs. Si habuero ꝓphetiā, & cætera quę ſequunt, citra charitatē, nihil ſum. Ecce inquit Luthe. art. 6. Quicquid fit extra charitatē non fit ex toto corde, & ideo hypocriſis eſt: iuxta illud, Populus iſte labiis me honorat, cor autē eorum lōgè eſt à me. Hac enim, inquit, de cauſa appellat eos CHRISTVS hypocritas: hypocriſis autē peccatū eſt: ergo quicquid operis fit extra charitatem, eſt peccatum: adeóq; nulla eſſe pōt diſpoſitio ad gr̄am. At nulla eſt conſequentiæ probabilitas, ſi qđ fit extra charitatem, nihil eſt in conſpectu Dei, qđ ſit protinus

Lutheranorum 1. Arg. 1. Cor. 13.

Matth. 5.

Quid ſit hypocriſis Luthero.

Nulla eſt illatio Lutheri.

peccatum. Quicquid ẽm officij à gradu illo diuinæ gratiæ deficit, nullius æstimat' vel ponderis vel pretij apud Deũ: nõ tamẽ cõtinuò sequitur, vt sit peccatum. Quinimò longè diuersa est illic insinuatio Pauli. Propterea enim constituit exẽplum in rebus quæ genere suo sunt bonæ: vt doceat, ꝙ quãuis prophetia extra charitatem verè sit ꝓphetia, sicuti fuit in Caipha illo nequã Pontifice, & fides etiã mortua rationem suam habeat & substantiam fidei: nihil tñ sunt in iudicio & æstimatione Dei ad vitã æternam. At nihilominus suo esse possunt genere, id est, moraliter bona. Schola autem Lutherana, vt eodem loco docet magister suus, impietatẽ reputat, opus esse vllum naturale moraliter bonũ, ita mediũ inter amorẽ & odium Dei, vt à neutro procedat. Atq; adeò negat fidem extra charitatẽ, fidẽ esse. Id qđ vsquequaq; pertendunt defendere. Vnde vtiq; colligunt, quodcunque peccatoris opus, quoniã ex amore non fit, ex odio procedere: ideóq; peccatũ esse. Sed quo modo huius possint hoĩbus sanæ mẽtis fidem facere, nõ video. Quibus, inquã, persuadẽt, vt qui alicuius flagitij reus est, verbi gr̃a, qui amorem turpẽ ex animo languẽti, vel odiũ inimici eximere non potest, quicquid is faciat gñe suo bonũ: id est, si hospitalis sit erga pauperes, si benevolus in ciues, si oret, si fidẽ corde & ore cõfiteatur, si deniq; manducet, aut bibat: hæc oĩa in odium Dei faciat. Quid si perterritus iudicio diuino, cupiens pus illud euomere, & ad Deũ toto pectore reuerti, eleemosynas distribuit in pauperes, inedia macerat carnem, assiduis precationibus insistit apud Deũ, vt virulẽta illa animi ægritudine liberetur? Nunquid hæc etiam omnia, quia ex vero amore Dei nõ fiunt, consequitur, vt ex odio procedant? Profectò non est adeo diffidendũ nobis de natura humana, vt quempiam liberũ animũ talis subeat cogitatio. Neq; illud Luthere, quod arbitraris, hypocrisis est: si diffinitionẽ CHRISTI magistri nostri meditatius perpendas. Hypocritas enim eos appellat redemptor noster, qui aliud exhibent foris in effectu, quàm in affectu gerant. Qui autẽ officia hæc, quanuis propter admissã culpam non faciat ex toto corde: facit tamen propter honestum, vel fortè, vt adiecimus, intẽtione inclinãdi ad se Deum, cuius ope sanetur: is inquam non aliud exhibet foris, quàm gestat in corde: quocirca neque est hypocrita. Quod nisi omnis rationalis ac naturalis philosophia exposita vobis esset, cerneretis, non omnia, quæ fiunt ab homine prauo, proficisci à prauitate. Habet ẽm homo, quẽ modo depingimus, affectum amicæ, à quo sordidus, & impudicus: vel odium inimici, à quo iniquus est: sed habet simul & distinctam aliã voluntatem faciendi quod honestũ est, vel desideriũ etiam resipiscendi, pugnans cum priori affectu, vnde opera illa, vtcunq; bona, dimanant. Atqui hoc interpretamento eluceſcit sensus Auguſt. 2. epiſtola ad Sixtum: cuius inde verba nobis oppo nunt, nihil tamẽ nobis obstantia. Ait enim per cipiendæ primæ gratiæ nulla in impio præcede re merita. Quoniam meritis, inquit, impij non gratia, sed pœna debetur. Quib⁹ profectò verbis nullatenus cõdemnãtur singula opera impij: sed hoc tantùm decernitur, ꝙ nulla sunt in illo merita nisi supplicij. Etenim opera moraliter bona, neq; vitæ æternæ, neq; supplicij merita sunt. Quare sensus Augustini is prorsus est, ꝙ nulla habeat merita gratiæ: sed propter vnũ, quod habeat peccatũ mortale, dignus sit æterno supplicio. ¶ Mox adferunt ꝓ se isti illud Pauli, Lex subintrauit, vt abundaret delictũ. Vnde nescio cuius arte dialecticæ, fingit Luthe. omne opus antecedens gratiam, & quãcunq; detestationẽ peccatorum, facere magis peccatorem. Ait enim, ꝙ quæcunq; recogitatio peccatorũ ante gratiam necessariò ingenerat odium legis, propter cuius prohibitionem illa sunt peccata. Atq; ideo peccator maiori odio habet legem quàm peccatum: cum ergo odiũ legis peccatũ sit, consequitur, vt talis memoria peccatorũ magis faciat peccatorẽ. Quocirca, nisi fides (videlicet formata, q̃ solã admittit esse fidẽ) præcedat, pnicioſa est peccatorũ cogitatio. Vide q̃ sit indignũ argm̃, cui vlla reddatur responſio. Imprimis lex nõ fuit in hoc posita: hoc est, intẽta, vt hoĩes ad peccatũ induceret, aliàs non esset lex sancta & mandatũ sanctũ, vt ait Paulus: sed certè quantũ ad moralia præcepta, vt hoĩes bonos faceret (qđ est munus ꝓprium legis) & quantũ ad cæremonialia, vt vẽturũ ꝓnunciaret CHRISTVM. At (vt vulgatiſſima habet gloſſa) ex eo qđ ꝓhibebat, nõ tñ extinguebat cõcupiſcẽtiã, occasio erat, non vniuersis, sed sensualibus hoĩbus peccandi, tũ multiplicãdo mãdata, tũ ꝙ appetũ⁹ hoĩs vehemẽtius nitẽtẽ vetita. Vñ id solũ elicit, ꝙ q̃cunq; opa fiũt cõtra legẽ, peccata sunt. Et ꝓterea, ꝙ odiũ ipm̃ legis cuiuscũq; siue scriptæ, siue naturalis, ꝓpterea ꝙ cupiditates nfas compescat, impietas quoq; sit. At verò nõ quicũq; execrat peccata, quæ admisit ꝓpter dispẽdiũ, & dãna q̃ inde passus est, odio habet legẽ. Quãobrẽ nõ solũ vbi nõ ꝓcedit fides viua ꝓcedit aũt mortua, verũ vbi nulla ꝓcedit infusa fides, sed sola naturalis notitia ꝙ De⁹ est, & remunerator est, metus supplicij, odiũq; subinde ac detestatio peccatorũ adeò nihil adferũt mali, vt

Ioan. 11.

Lutherani negant opera moraliter bona. Vide c. 13. huius libri.

Lutherani negant fidẽ extra charitatem. Vide c. 5. huius li. Impugnatio Lutheranorum.

Hypocrisis lib. 3. c. 2. fo. 196.

Auguſt.

2. Argum. Lutheranũ Rom. 5.

Reſponſio.

Rom. 7.

Lex quare data fuit occaſio peccãdi.

li, vt plurimũ etiã vtilitatis cõferãt ad ſalutem.

3. Argum. ¶ Tertiũ tñ locũ nemo ſit qui nõ miretur, quo uſq; violenter diſtorqueãt, vt in ſuã ſententiam trahãt. Locus autem ille eſt de exciſo palmite: qua pulcherrima ſimilitudine vſus eſt ſeruator

Ioan. 15. noſter, Si quis in me nõ mãſerit mittetur foras ſicut palmes, & areſcet: & colligent eum, & in ignẽ mittent, & ardebit. Cõmentat eñ Luther. ar. 36. duo priora ptinere ad libe. arbi. in hac vita: ſcilicet mitti foras, & areſcere: reliqua verò tria, nẽpe colligi, mitti in ignẽ, & ardere, ad futurũ ſeculũ. Vñ quicũq;, inquit, à gra hîc Dei p peccatũ decidit, traditur ſathanæ: qui nõ pmittat eũ conati ad bonum: ſed cogãt areſcere, & ſemper peiorẽ fieri. Attamẽ locus hic primũ totus attinet ad extremũ iudicium. Ibi eñ vt ex

Matt. 13. pſit CHRISTVS exẽplo ſagenæ miſſæ in mare, exibunt angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſtorũ (quod eſt foras mitti) areſcentes præ timore & expectatione horrẽdi iudicij, quod illos manet: atq; adeò quaſi in faſciculos incendio aptos colligent, mittentq; in ignem æternũ. Sed vt gratis largiamur, duo illa priora membra ad vitã ſpectare præſentẽ: abſit vt qui cunq; gra Dei excidit, eouſq; mittatur foras in poteſtate ſathanæ, vt nulla fiat ſibi reliqua libertas redeundi in gram CHRISTI, qui paratiſsimus eſt manũ cuicumq; porrigere. Nam tunc nunq̃ peccatores, vt ad ſe reuertantur vocaret: qd ñ aſsiduè & inſtãtiſsimè p totũ Euãgeliũ pleuerat facere. Illos verò qui nunquã de reditu cogitãt, ſed oſtiũ cordis miſericordiæ diuinæ vectibus ſuarũ cupiditatũ obſerant, planè cõcedimus, vt quos fons ille aquæ viuæ ſalientis in vitã æternã nõ alluit, in dies magis ac magis areſcere. Reliqua Lutheranorũ argumẽta huius farinæ ſunt. Haud tñ me præterit, meliuſculè iã loqui Lutheranos de diſpoſitiõe ad gram in libello Imperatorio Ratiſponẽſi: licet nõ prorſus rẽ plane cõfiteantur: de quorũ ſententia explicatior ſermo c. 12. futurus eſt.

De auxilio ſpeciali Dei. Cap. III.

HAc cũ Lutheranis præhabita diſputatiõe, diſcutiẽdũ ſecundo loco ſequitur, vtrũ diſpoſitio hæc humanis viribus fieri poſsit, an neceſſarium ſit ſpeciale auxiliũ græ. Vbi operæ pretiũ eſt de gratia, quot ſint huius nominis ſignificatus prẽnotare. Gratia in viuerſum (quod vox per ſe ipſa apertè ſonat) à ſua cauſa nomẽ hoc mutuatur, vt initio ſuperioris libri dicebamus.

Gratiæ diuiſio. Eſt eñ donũ, qd nõ debet ſuſcipienti, ſed gratuita voluntate donat. Aliàs, vt ait Apoſt. ſi ex

Rom. 11. operibus, iã nõ eſt gra. Attamen dũ ſub aliquo generali noſe ſpecies quæpiã aut ſuppoſitũ aliquam præ aliis habet peculiarẽ qualitatẽ, vnde poſsit ppriã nomẽclaturã ſortiri, nomẽ ipſum generale fit aliorũ quaſi ſpeciale. Vna quælibet diuinarũ pſonarum eſt ſpiritus ſanctus: verum quia pater & filius notiones habent proprias, quibus nuncupant, nomẽ, Spiritus ſanctus, tribuitur tertiæ pſonæ. Pari modo, oĩs cuiuſq; generis gratia ſic appellat, quia gratis data: ſed qa vna eſt ſpecialis gratia, qua nos ſibi Deus formaliter facit gratos ſecundum illud, Iuſtificati gratis per gratiã ipſius, hæc ab effectu propriè denominatur gratia gratũ faciens: reliquis retinẽtibus genericũ nomẽ, vt dicãtur gratiæ gratis datæ. At verò gratiæ gratis datæ quæ è regione diſparantur à gratum facientẽ, ſunt dona illa, quæ cõferũtur non in bonũ ipſius ſuſcipientis, ſed in cõmunem vtilitatẽ: quas idcirco donari nihil vetat prauis hominibus, vt dona prophetiæ, linguarum, & ſanitatum, & cætera quæ, refert Paul. ad Corin. Cuius diuerſa ratio eſt gratiæ gratum facientis: vt quæ in bonum propriè ipſius poſsidentis tribuitur. Cõcurſus aũt & ſubuentus Dei præuenientis cõuertẽtisque ad ſe nos, etſi inter gratias gratis datas connumeretur, habet tamẽ peculiare nomen auxilij ſpecialis ſeu gratuiti: ſanè quo nos ſuper naturam euehit. Vt diſcernatur à generali influxu, quo res mouet, fouẽtq; naturales. ¶ Mox conſiderandũ ſecundò eſt, quod diſpoſitio ad gratiã duplex eſſe poteſt: alia, ſi lubet, impropria, & remotiſsima, neq; ſufficiens, neq; omnino neceſſaria: vtpote, quodcunq; opus moraliter bonum, quod fit ex puris naturalibus cum auxilio generali Dei propter honeſtum aut propter rationes aliquas, & neceſsitudines humanas, quæ bonæ ſunt genere ſuo. Quæ tamẽ officia nõ poſſunt, quatenꝰ opera ſunt qualis qualis virtutis, nõ aliquo modo viã de ſe ſternere ad charitatem. Et præſertim ſi in huiuſmodi ſe operibus peccator exerceat intentione inflectendi Deũ, qui durũ ſibi cor emolliat ad pœnitentiam. Quem nimirum finẽ, ſicuti & hone ſtos alios, poteſt ſibi naturaliter præſtituere. Hæc autem naturalia opera non ſunt illa, quæ quaſi propriam diſpoſitionem ſtatuta lege ſubſequatur iuſtificatio. Alia eſt diſpoſitio propria, & ad iuſtificationem neceſſaria. Et de hac eſt quæſtio, vtrum taliter ſe homo poſsit diſponere ad gratiam ex ſuis naturalibus, vt certò ſemper & infallibiliter ſubſequatur gratia.

Et ſunt ex theologis complures, qui id ſibi habent perſuaſum. Scot. 2. ſen. d. 28. (vt paulò antè dicebamus) dum loquitur de his, quæ homo poteſt naturaliter circa diuina præce-

Rom. 3. Gratia gratis data. Sicut de Caipha prophetãte de Chriſti redẽptione & morte legimus Io. 11. 1. Cor. 12.

Auxiliũ ſpeciale.

Auxilium generale.

Duplex diſpoſitio ad gratiam.

Quomodo opera moraliter bona aliquo modo pertinere poſſint ad gratiæ diſpoſitionem. Senſus quæſtionis.

Scot.

pta, hæc profert verba de præcepto dilectiõis Dei sup oĩa. Quãdocunq; voluntas actũ huius præcepti exequitur, licet informis, disponit se de cõgruo ad gratiã gratificantẽ, cui oblatæ vl' resistet, & peccabit: vel consentiet &, iustificabit. Vbi tria videt affirmare. Primũ. quod dispositio sufficiẽs ad gratiam potest esse dilectio Dei sup oĩa, quod inferius in litẽ repetendũ nobis est: alterũ, quòd dispositio potest fieri ex puris naturalibus: cuius hic examẽ facturi sumus: & tertiũ qđ talis dispositio est meritoria de congruo: de quo capite sequẽti differet. Et lib. 4. d. 14. q. 2. Potest, inquit, homo ex naturalibus cũ cõmuni influentia habere attritionẽ, quæ sit dispositio & meritũ de cõgruo ad deletionẽ peccati mortalis. Atqui de secundo saltẽ & tertio puncto, videlicet, quòd sit aliqua dispositio gratiæ ex naturalibus, & illa sit meritũ de congruo cõplures illi adhæserunt. Nã ferme nominales præter Greg. Ariminẽsem. Sequitur præterea ipsum Adrianus quolibeto 7. q. 4. & Duran. ea dẽ d. q. 5. Nihilo secius respõsio huĩ quæstiõis est negativa. Nempe quòd homo facultate humana potest sufficiẽter se ad gratiã disponere, nisi speciali auxilio subnixus ea dispositione, quam infallibiliter & certa lege, subsequat' grã. Et ne, quæ diuersæ sunt quæstiones, in vnã cõglutinemus: nihil modò aio de merito cõgrui, sed id etiã affirmamus, quòd quãuis dispositio illa nõ vocaretur meritũ de cõgruo, non est tñ admittendũ, quòd se homo possit ad gratiã disponere tali dispositiõe. Neq; ꝓfectò negatio hæc (nisi meus me fallit scrupulus) censenda tãtum est, vel S. Tho. vel theologorũ cuiuspiã opinio: sed conclusio quæ ita colligit' ex sacris locis, vt ægrè possit à viro orthodoxo refutari. Neq; S. Tho. hãc tenet cõclusionẽ solum tanq̃ opinionẽ, sed reuera tãq̃ fidem CHRISTI: vbi ait, Nemo potest venire ad me, nisi pater q̃ misit me, traxerit eum. Exordiamur ergo inde ex verbis eius, 1. 2. q. 109. arti. 6, Duplex, inquit, est præparatio voluntatis ad bonũ. Vna quidẽ ad bene operãdum, & Deo fruẽdum. Quæ fieri nequit sine habituali gĩa gratum faciente: quæ principiũ est operis meritorij. Porro cõclusio hæc prima cõmunis est cõsensus theologorum aduersus Pelagiũ. At alia est præparatio ad cõsequendã & suscipiendã gratiã ipsam habitualẽ: quæ quidem præparatio nõ fit per aliũ præcedentẽ habitũ. Nam aliàs aĩ hunc secundũ requireretur alius prior: & sic esset in infinitum abiturio. Et neq; de hac secũda vlla est theologorum discordia. Sed oportet, inquit, præsupponi aliquod auxilium gratuitum Dei, interius animã mouẽtis, siue inspirãtis bonum ꝓpositum.

Et de hac tertia dissidẽt (vt dictũ est) doctores. Ratio quam adfert S. Tho. est similitudo quædã naturalis. Cùm em̃, inquit, oẽ agẽs agat propter suum ꝓprium finẽ, qualis est ordo finium talis est & agẽtium: qppe, vt quãto agẽs superi⁹ est, tantò suas referat actiones in finẽ superiorem. Vti in exercitu primum agẽs est dux, seu princeps: cuius ꝓinde finis ꝓprius est ille, qui est suprem⁹: scilicet, vincere: tribunus autẽ qui agit sub duce, nõ habet ꝓ proprio fine, & scopo, nisi peculiariẽ legionẽ gubernare ex imperio supremi ducis, & ideo ad primum ducẽ spectat, oẽs partes exercitus disponere, quatenus melius ad victoriã confert. Cùm ergo Deus sit prima causa infundendæ gratiæ, ꝑ quã cõuertimur in vltimum finẽ, ad ipsum spectat disponere, & ꝓparare nobis animos eidẽ ipsi dono suscipiendo. Duran. verò & reliqui dicunt hãc rationẽ nõ concludere, adferẽtes contrà aliud exemplum naturale. Deus em̃ est, qui infundit animã in generatiõe hominis, & tamẽ materia disponitur ab inferiore agẽte: puta per causas naturales. Et pari inquiũt modo, licet sol⁹ Deꝰ sit qui gratiam infundat, nihil obstat, quò minus se homo ipse naturali virtute disponat & accõmodet ad eãdẽ gratiã. At verò primum similitudo hæc nihil deterit, imò potius corroborat ratione S. Thom. Quoniã virtus seminis disponentis materiã ad infusionẽ animæ rationalis, virtus est quoq; animæ rationalis, puta hominis generãtis: & ideo causa disponẽs proportionẽ habet cum forma, ad quã fit dispositio. Sed præterea quicquid sit de ratione naturali: hoc est vñ istis fallunt', quòd putant S. Tho. illa sola ratione naturali cõniti, cum tñ res lõgè aliter sit: supponit em̃ veritatẽ illam tanquàm euangelicam, quæ omni porrò naturali ratione firmior est. Adducit autẽ rationẽ duntaxat explicationis causa. Vnde cum 2. sen. d. 27. & 28. opinionẽ cõmunẽ insequut⁹, affirmasset, tum quòd homo ex naturalibus posset se disponere ad gratiam, tum ꝙ dispositio illa esset meritum de cõgruo, postmodum in summa, eloqa sacra & Patrum, cum primis August. sentẽtias meditatius explorans, vtrumq; retractauit.

¶ Prima ergo ratio cõclusionis est: Disponere se hominem & parare ad gratiã, nihil aliud est, quàm animum ab iniquitate dimouere, cõuerteq; ad Deum, à quo gratiã recipiat: veluti si qui faciẽ à sole habebat auersam, ipsum respiciat, vt lumine perfundat': cõuersio autẽ Deo ꝓuenienti tribuit' in sacra scriptura: iuxta illud, deꝰ virtutum cõuerte nos. Et cõuerte me dñe, & cõuertar. Et Conuerte nos dñe ad te, & conuertemur. Quòd si ordine conuerso legamus

eũam

Nominales.

Adrianus. Duran.

Conclusio. Nemo potest se omnino ad gratiã disponere naturalibus viribus.

S. Tho. Ioan. 6. Et q. 112. art. 2.

Duran. impugnat Tho. mã tõsen.

Impugnatio opinionis Duran.

S. Tho. tractat sententiã cõm.

1. Ratio cõclusionis.

Psal. 79. Ierem. 31. Thren. 5.

Iohel.2. Zach.1. etiã, Conuertimini ad me in toto corde veſtro. Et, Conuertimini ad me & cõuertar ad vos: illic ſolũ ſignificatur per nos ſtare, quò minus à Deo iugiter pulſante ad oſtiũ, cõuertamur, vt lib. ſuperiori cap. 16. & 18. fuſius patefecimus.

Tractio. Eadẽ præterea præparatio, quia fit ſpiritualiter, inſtar corporalis motus, dicit tractio, & tamen

Ioan.6. nemo (inquit CHRISTVS) poteſt venire ad me, niſi pater q̃ miſit me, traxerit eũ. Neq; verò tota reſpõſio eſt, quã ſecuri quidã excogitant: vt pote q̃ hæc & ſimilia teſtimonia referantur ad infuſionem gratiæ. Quin imò hoc me cõtrà potiſsimũ mouet, q̃ infuſio gratiæ nõ eſt tractio nec cõuerſio, ſed terminus ipſius motus: Quare ſi diſpoſitio naturaliter à nobis fieret, Deo, tñ infundẽte gratiã, non ꝓpriè Deus eſſet q̃ nos traheret aut cõuerteret, ſed nos ipſi virtute noſtra reuerteremur ad ipſum, ſuſcepturi gratiã. Sicuti dũ ego faciẽ verſus ſolẽ voluo, nõ me ipſe vertit, ſed illuminat. Deo autẽ nõ ſolũ attribuit illuminatio, quæ eſt terminus, ſed motus ipſe, qui eſt tractio & cõuerſio: iuxta illud Auguſt. de gra. & lib. arbi. ca. 5. Niſi donũ Dei eſſet, etiã ipſa ad Deũ noſtra cõuerſio, nõ ei dice

2. Ratio. retur, Dñe Deus virtutũ cõuerte nos. ¶ Secundò. Diſpoſitio ſufficiens, quã certò, & infallibiliter ſequit gratia, eſt inchoatio quædã iuſtificationis. Paulus aũt etiã inchoationẽ ipſam dẽ

2.Cor.2. negat adimirq; nobis: vbi ait, quòd nõ ſumus ſufficiẽtes à nobis, vel quicquã cogitare, quaſi ex nobis. Et noſſe cogitationis dẽſignat primã diſpoſitionẽ & initium motus, qui ſit recta via ad gr̃am. Quaſi exponẽs verbũ CHRISTI,

Ioan.15. Sine me nihil poteſtis facere. Loquitur enim CHRISTVS illic de fructu, quẽ ferimus in CHRISTO, ceu palmites in vite: cuius prima etiã inchoatio eſt à vite. Et ideo aduerſus Pelagium (vt patet in Cõcilio Mileuitano, & in Paleſtino, vt refert ad Paulinũ Aug.) non ſolùm definitum eſt gratiã nullis meritis noſtris dari, verùm neq; vllũ eſſe in nobis initiũ, ſed Deum

Concil. Mileu. Auguſt. eſſe inceptorẽ: de quo ſe ipſe etiã Aug. lib. 1. retract. c. 23. correxit: qui aliquãdo fuerat in illo errore, q̃ ſalem initium iuſtitiæ noſtræ apud Deũ eſſet ex nobis. ¶ Tertiò id maximè conuincitur ex Paulo, vbi dũ iuſtificamur, vt lutũ

3. Ratio. Rom.9. nos æſtimat cõparatione ad Deũ. Lutũ autem nõ ſolũ efformatur à figulo, ſed ab eodẽ molle fit, apparaturq;, & coaptat. Adde (vnde hoc maximè confirmatur) q̃ diſpoſitio, de qua loquimur, effectus eſt prædeſtinationis: effectus autẽ prædeſtinationis, ſanè quæ nullã in nobis habuit cauſam, oẽs præueniũtur à Deo, tanquã effectus ſupranaturales. Accedit huic tandẽ expreſſa ſententia Auguſt. vbicũq; cum Pelagianis

Cõfirmatio. Diſpoſitio effectus prædeſtinationis. Th. 1. p. q. 23. ar. 5. Auguſt. conflictatur. Potiſsimum lib. 3. Hypog. vbi de vulnere, & infirmitate lib. arbi. ita expreſsè decernit, q̃ nec valet incipere, nec perficere ſufficit, niſi ſueniat medicina, id eſt, CHRISTI gratia ſanet. Iubijciens teſtimoniũ illud, Dabo in vos cor nouũ & ſpiritũ nouum. Quod nihil Ezech.36. (inquit) aliud ſignificat, niſi voluntates hominũ ſaplas, per CHRISTVM reparari & præparari. Et concludit, q̃ à Deo præparatur voluntas: ſecũdũ illud Pſal. Cor mũdũ crea in me Deus: & ſpiritũ rectũ innoua in viſceribꝰ meis. Pſa.50. Hactenus Aug. ſubiungens exẽplũ Petri, quem niſi dñs reſpexiſſet, nunquã pœnitentia motus Luc.22. fleuiſſet amarè. Quod & lib.9. ſuper Lucam ad notauit Ambroſ. Quamobrem vbi ait Sapiens, Hominis eſt animã præparare, cõuenienter ſubiungit, Et dñi gubernare linguã. Et vbi ait, Cor hominis diſponit viã ſuã, protinus ſubdit, Sed domini eſt dirigere greſſus eius. Nempè vt palã nos erudiat, quod præparatio ad gratiã opus Dei ſit, vnà & noſtrum: Dei ſcilicet ſpecialis fauore præuenientis, noſtrum autẽ cõſentientiũ & cooperantiũ. Vnde ipſe idem Auguſt. qui ſapienter hæc ea proſpexit lib. 2. cõtra duas epiſtolas Pelagij cap. 8. Quoniã dicebat nequam ille, ſaltem à nobis incipere cupiditatem boni, hoc ipſum verbum acerbiſſimè retondit. Nam tunc (inquit) ſine Dei gratia cœptum eſſet meritum, cui tanquam ex debito veniat gratiæ adiutoriũ. Contra illud, Sine me nihil poteſtis facere. Et illud Pauli, Ipſe qui incœpit in vobis Ioan.15. opus bonũ, perficiet vſq; in diẽ CHRISTI. Philip.1. Et, Non quod idonei ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis. Quare abſit (inquit) vt leges in Prouerbijs, Hominis eſt præparare cor, fallatur: vt exiſtimet hoc poſſe ſine adiutorio gratiæ Dei. Nã ideo ſubditur, quod dñi eſt gubernare linguã, quaſi ipſe incipiat. Et tandem colligit, Quis poteſt bona cogitatiõe ad bonũ cor præparare? Abſit vt ſic intelligant, niſi ſuperbi ſui arbitrij defenſores, & fidei catholicæ deſertores. Hæc Aug. Quibus ſelectis q̃d potuit efficacius ꝓnunciari ad euincendã & refutandam diſpoſitionẽ gratiæ ſufficientẽ, abſq; præueniente auxilio Dei. Eſt ergo cõcluſio huius capitis, quòd præparatio & diſpoſitio ſufficiens ad gratiã eſt opus & Dei, & noſtrũ. Eius ſcilicet præuenientis, noſtrum autem conſentientium, & cooperantium. Nam ipſe qui ait, Auferam ab eis cor lapideum, & dabo eis cor carneum, pulſando nihilominus liberũ arbitriũ, ait, Hodie ſi vocẽ eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra. Quod bene adnotauit Aug. in de gra. & liber. arbit. cap. 14. Quò fit vt ipſe ſit ꝓtima cauſa noſtrarum diſpoſitionum, nos autem

Præparatio ad gratiam opus Dei & noſtrum. Ambroſ. Prouer.16.

Concluſio. Ezech.36. Pſal.84. Auguſt.

autem tota noſtræ indurationis iuxta illud, Perditio, tua Iſraël: tantummodo in me auxilium tuũ. Auxiliũ dixit, vt cooperationẽ deſignaret liberi arbitrij. Ipſe enim tãtum indurat permittendo, vt lib. 1. ca. 18. dicebamus. Hæc eſt cõfeſſio S. Syn. præſentis Trid. Quæ ſtatim ca. 5. declarat iuſtificationis exordium in adultis à Deo per CHRISTVM IESVM præueniente gratia ſumẽdũ eſſe, p quam excitantẽ & adiuuãtem gratiã ad cõuertendũ ſe homines, ad ſuãq; ipſorũ iuſtificationẽ eidẽ gratiæ libere aſſentiẽdo, & cooperãdo diſponãtur. In qua cõfeſſione adnotandũ eſt, quòd nullæ propriè appellantur diſpoſitiones, niſi quæ à Deo prãueniẽte & nobis aſſentientibus fiũt. Ait enim, quòd ſine gratia Dei mouere ſe homo ad iuſtitiã cõrã illo nõ poteſt. Tametſi can. 7. cẽſuerit, nõ oĩa opera ante iuſtificationẽ, quacũque ratione facta ſint, eſſe peccata: quia etiã ſi fiant naturaliter, ſunt ſaltẽ moraliter bona: vt præcedenti libro dictũ eſt. ¶ At verò diſpoſitio hæc in nobis diuina nõ vno certè modo fit, ſed duobus. Eſt enim (vt 1. 2. q. 112. art. 2. author eſt S. Th.) alia imperfecta, alia verò perfecta. Imperfecta quidem, nõ quòd omnis motio Dei non ſit perfecta, relata ad ſuũ finẽ, ſed quòd Deus nos per ipſam nõ proximè ad gratiã, ſed ad alia præcedentia bona appellit, p quæ gradatim, paulatímq; in tempore ad ipſam perducat. Quæ quidem diſpoſitio nec gratiæ quidẽ eſt meritoria, nec gloriæ. Alia vero eſt, quæ ſimul tẽpore eſt cũ gratia tantũ natura præcedẽs. Quẽadmodũ in igne aliæ ſunt diſpoſitiones antecedẽtes generandã formã, aliæ verò ſimul tẽpore coeuntes, natura tñ præuiæ. Atq; hæc nimirũ ſecunda ſemp eſt neceſſaria: vt ex repentina cõuerſione Pauli cõpertũ ſit: illa verò prior, nõ itẽ. Adde quòd hæc neceſſaria præparatio licet nõ ſit meritoria gratiæ, eſt tamen meritoria gloriæ, quatenus gratia informata. Sed de hoc paulò pòſt explicatius. ¶ Duo hĩc deniq; ſuperſunt nobis habenda verba: alterũ ad Lutheranos, alterũ cũ catholicis. Aduerſarij iſti noſtri, vt iam antea fieri cœpimus, in ſuo libello imperatorio Ratiſponẽſi, pprius ad rem hanc videtur accedere, quàm à ſuo fuerant Patrono inſtituti. Aiũt eñ perſpicuũ eſſe, quòd adulti non cõſequãtur beneficiũ reconciliationis, niſi prãueniente, motu ſpiritus ſancti, quo eorum mens & voluntas moueatur ad deteſtationẽ peccati iuxta verbũ illud Auguſtini, Impoſsibile eſt nouam vitã inchoare niſi prioris nos pœniteat. Et ſecundum illud Ioan. Baptiſtæ & Petri Apoſt. quo verò CHRISTI, prædicantiũ pœnitẽtiam in remiſſionem peccatorũ. Quẽ artic. Bucer. in ſua concordantia iuſtificationis eadẽ prorſus rõne explicat, qua nos modò dicebamus: nimirum quòd neceſſe ſit, iuſtificationi in nobis præire ſalutarẽ peccatorũ pœnitẽtiã: licet nõ tpe, ſaltem natura. Quæ quidẽ, inquit, excitari in nobis, niſi p ſpiritũ ſanctũ, nõ poteſt. Scilicetamur ergo iſtos, ſi nullaten⁹ gr̃a iuſtificãs cõſequitur niſi præeũte affectu hoc noſtri libe. arbit. quid amplius deſiderant, vt planè cõfiteãtur diſpoſitionẽ requiri in nobis ad gratiã? Præſertim qđ in re (vt oĩbus locis, vbi nobis hac ſua cõfeſſione opus fuerit, liquebit) idem eſt quòd admittant diſpoſitionẽ, vel quòd affirment, neceſſariũ eſſe illum motũ in nobis. Nã ſi neceſſarius eſt, negare nõ poſſunt, quin aliquo modo inde pendeat nr̃a iuſtificatio. De operibus aũt tempore præcedentibus perſiſtunt vniuerſa quaſi peccata dãnare. Cõtra quos ex ſupra diſtinctione facta p magnũ ſumitur argumentũ. Illa enim quæ nutu Dei, auxilióq; eius fiunt in pct̃o⁹e, peccata nominare blaſphemia eſt. ¶ Vt ergo ad eos catholicos reuertamur, q̃ authores ſunt huius diſpoſitionis naturalis: potiſsimũ argumentũ eorũ eſt hoc, Poſſumus ex naturalibus cognoſcere peccatum eſſe offenſam Dei, eiúſq; voluntati cõtrariũ: ergo poſſumus ſub hac ratione illius pœnitere, illúdq; ppter ipſum ſicuti propter aliam quanuis cauſam, deteſtari, ita vt pœnitẽtia illa noſtra, ſit opus moraliter bonũ. Opus autem tale, maxime huiuſmodi deteſtatio, eſt diſpoſitio ad gratiã: ergo poſſumus nos diſponere ad gratiã (vt aiunt) de cõgruo. Argumentũ tñ hoc in foribus ſtatim defringit. Quoniam cũ gratia iuſtificationis nõ cõprehendat intra naturæ fines, ſed donũ ſit ſupernaturale, neq; pſonæ debitũ neq; naturæ, quanuis ratio naturalis aliquid appareat cõcludere, ad quod nos neſciam⁹ reſpõdere: nihilominus fide, quæ ſupra naturã eſt, docemur, quòd illud donũ ita ſolus De⁹ largiatur nobis, vt nihil à nobis nos præſtare poſſim⁹, ex quo donũ illud neceſsitate vlla, certitudine, aut infallibilitate cõſequat. Aliàs neceſſario ſubſequeretur, vt nos eſſemus aliquo modo illius cauſa: vt capite ſequẽti adhuc amplius patebit. Cùm tñ Deus ita vbiq; ſibi adſcribat eſſe primã cauſam, vt nulla in nobis præcedat: iuxta illud, Nõ vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos. Et, Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Vnde Patres aduerſus Pelagiũ nulla vtebãtur ratione naturali, ſed ſolis ſcripturis ſactis prę̃liabãt, vt cõſtitueret, nullã in nobis inchoationẽ eſſe ad gratiã. Vñ reſpondendũ eſt, q̃ quãuis cognoſcere poſſum⁹, peccatũ eſſe offenſã Dei, atq; adeò ex naturalib⁹ habere deteſtationẽ, q̃ ſit remota pparatio, vt initio capitis di

Oſeæ 13

Syn. Trid.

Duplex diſpoſitio Dei.

Auxilium inefficax.

Auxilium efficax.

Reſpõſio ad 1. Argu. catholicorum.

Lutherani admittunt pœnitentiã præuiam iuſtificationis in adultis prãueniẽte auxilio Dei.

Matt. 3. & 4. Act. 2. Bucerus.

Ioan. 15. Rom. 11.

dicebamus, tamen taliter nos ſufficienter diſponere, vt certò & infallibiliter conſequatur gratia, profectò non poſſumus niſi auxilio diuino. Quoniam illa certitudo eſſe non poſſet, niſi propter legē Dei. Lex autem nulla eſt conferendi gratiam, niſi ei quem Deus ad ſe traxerit. ¶ Eodē modo reſpondetur ad aliud argumentum de illo, qui veniens ad vſum rationis, antequam admitteret lethale aliquod peccatū, vel per ſe, vel aliorū inſtitutione, cognoſceret vnum eſſe Deum, cui ſeruiendum eſt, quaſi remuneratori bonorū & malorum: reſpondendum, inquam, eſt, quòd licet eiuſmodi forſan cognitio naturalis eſſe poſſet, motus tamē voluntatis in Deum, qui vltima eſſet & propria diſpoſitio ad gratiam, niſi auxilio ſpeciali non poſſet illi cōtingere. Et idē prorſus ſentiēdum eſt de homine in quocūque ſtatu: porrò ſiue in puris naturalibus creato, ſiue in iuſtitia originali perdurante. ¶ Tertium idémque vulgare argumentū eſt. Deus nihil nobis præcipit impoſſibile: præcipit autem vt in ipſum cōuertamur. Conuertimini, inquit, ad me, & ego conuertar ad vos: ergo conuerſio, quæ idem eſt quod diſpoſitio, eſt nobis poſſibilis à natura. Itē quartò dictum cōmune eſt, & vniuerſis receptiſsimum, quòd facienti quod in ſe eſt, Deus non deeſt: iuxta illud, Deus dat ſpiritum bonū petentibus ſe. Et, Quicquid petieritis patrē in nomine meo, dabit vobis. Hominē autem facere quod eſt in ſe, eſt facere quod ſuæ eſt facultatis: ergo homo ſe ſufficienter ad gratiā poteſt diſponere. Argumenta ſunt eodē loco S. Tho. ad quorū primum reſpondet, quòd quatenus cooperatio liberi noſtri arbitrij neceſſaria eſt, præcipimur conuerti. Quod licet non poſſumus ſine auxilio Dei, non tamen eſt nobis impoſsibile, quia promptiſsimus eſt, niſi nos reſiſtamus, nobis opitulari. Ad ſecundum verò reſpondet. Et eſt profectò meditanda reſponſio, quia veriſsima, & quæ intelligatur neceſſaria. Nimirum quòd facere hominē quod in ſe eſt, non intelligitur ante auxilium Dei, ſed potius præueniēte Deo. Tunc enim homo facit quod in ſe eſt, quando Deo inſpiranti reſpondet cooperans, & tunc certiſsima lege conſequitur gratia. ¶ Poſtremum verò addiderim ego argumentum, forte maioris ponderis. Cum quis attritus accedit ad ſacramētum, puta ſine obice; ſed tamen neque talem adferens diſpoſitionem, quæ ſufficeret ad gratiam ſine ſacramento, tunc illa videtur diſpoſitio poſſibilis ex naturalibus, ſiquidem non eſt ſufficiens ad gratiam, ſed quæ perpetuò compateretur ſecum culpam: attamen ſi talis attritus ſuſcipiat ſacramentum ſine alia prorſus mutatione voluntatis, recipiet gratiā: poteſt ergo diſpoſitio fieri ad gratiam ex naturalibus. De hoc in ſubſequentibus redibit ſermo. Interim tamen reſpō debimus, quòd omnibus argumenti partibus conceſsis, nihil contra nos concluditur. Quoniam deus operatur illic non per diſpoſitionē, ſed per ſacramentū, quo vtitur tanquam inſtrumento ad infundendū gratiam homini, ſi non diſpoſito, ſaltem neq; opponenti obicem.

Ad 1. Arg.

De omni ſtatu hominis.

Zacha. 1.

Matt. 7. Ioan. 15.

Ad. 3. Arg.

1. 2. q. 109. art. 6. ad ſecundum.

Facere hominē quod in ſe eſt.

Poſtremum argumentū.

Quomodo attrito confertur gratia cū nō ſit diſpoſitus.

De merito de congruo. Cap. IIII.

HActenus id tantùm contendebamus, quòd ex viribus naturalibus nulla eſſe poteſt ſufficiens diſpoſitio ad gratiam, etiam ſi nullo cenſeretur nomine meriti. Iam verò nunc & hoc pergimus pro ingenio noſtro cōſtituere, quòd ante iuſtificationem, quæ fit per gratiam gratum facientem, nihil humanis operibus inſit meriti, ſiue condigni, ſiue congrui. Non modò inquam operibus moraliter bonis, quæ naturaliter fiunt, verùm neque illis quæ diuina ope diſpoſitio ſunt, præparatióque ad gratiam: ſaltem qua ratione gratiam antecedunt. Conſultò duo hæc membra diſcreuerim. Nam poſtquam ſub hoc ætatis tam malè audit hoc meritum congrui ex puris naturalibus: ſunt qui iam non aſſerant illud, niſi præueniente auxilio ſpeciali. Quam opinionem volunt Scoto applicare. Cùm tamen expreſsè ipſe loco ſupra citato in 4. diſt. 14. q. 2. ait, quòd ex puris naturalibus cum communi influentia poteſt eſſe attritio, quæ ſit meritum de congruo ad deletionem peccati mortalis. Et ad maiorem explicationem ſubdit, quòd ſi eſt perfectè circunſtantionata in genere moris, videtur omnino diſpoſitio ſufficiens ad iuſtitiam in termino illius attritionis acquirēdam, quē Deus præfixit eſſe terminum illius attritionis. Quibus verbis notat, quod de lege ſtatuta eſt ſufficiens. Et, vt nulla fiat reliqua hæſitatio ſubiungit, aliàs difficile eſſet ſaluare quod non ſit acceptio perſonarum apud Deum. Ob idq; expreſsè concedit, quòd talis actus ex puris naturalibus eſt meritum de congruo ad iuſtificationem. Addit deniq; quòd ipſe idem actus immutatus per aſsiſtentiam poſtea gratiæ fit contritio. Et loquitur vbi nullum intercedit ſacramentum. Nihil poteſt clarius dicere ad aſtruendum meritum naturale de congruo ſufficiens, cui lege diuina ſuccedat infallibiliter gratia. Et lib. 2. d. 28. idem affirmat de dilectione Dei. Quin imò nuſpiam de auxilio ſpeciali meminit, quo ad gratiam diſponamur. Adeò pro conſtanti vbiq; habet, quòd naturaliter poſſumus diſponi

Nullum eſt meritum de cōgruo.

Scotus concedit aperte ex puris naturalib⁹ meritū de congruo ad iuſtificationē.

ponide congruo ad iustificationem: quam solam dispositionem ipse docet. Atqui Adria. Duran. & ferme Nominales, & ita illum sentire indubiè putãt, & sentiunt ipsi. Quocirca hic prior sensus priori loco examinandus à nobis est dicturis mox de auxilio speciali. Et primum omnium si ea, quæ superiori capite dicta sunt, veritatem habent, quibus rationibus monstratum est, nullam esse dispositionem gratiæ sufficientem ex natura nostra, vehementius euidentiúsq; deuincitur, nullum esse à natura meritum congrui, quandoquidem meritum nescio quid energiæ præ se fert plus quàm dispositio. Sed vt ex propriis disputatio instruatur, inter meritum condigni & congrui ita authores huius opinionis distinguunt. Nempe quòd meritum de condigno est illud, quod secũ affert rationẽ debiti & iustitiæ: sicuti opus mercenarij quo sibi ius facit ad mercedem, quæ id circo vere sibi debetur. Meritum autem congrui est opus cui de iustitia non debetur merces, sed tantum ex congruitate quadam. Atq; hac distinctione arbitrantur à Pelagiano contagio sibi satis cautum esse. Neque verò ego notam illam, veluti Lutherani, catholicis hominibus inuro: imo credo sanam orthodoxámque illis insuisse mentem. Atque adeo calumniam existimo, dum à Lutheranis crimen hoc illis obiicitur: quinimò propter illos, catholicis vniuersis. At verò, si meam mihi licèt conscientiam exerere, quo penitius meritum hoc cõgrui considero, eo minus videre ipsum videor congruere rationi gratiæ iustificanti. Neque solum de nomine, sed de re quoq; subesse quæstionem intelligo. ¶ Primum ergo se mihi offert argumentum ex nomine ipso. Meritum enim Latinè, nisi omnino à sua significatione præter omnem vsum longissime abalienetur, relatiuum est præmij & mercedis. Nanque vbi nulla est ratio mercedis, nulla potest esse ratio meriti. Quinimò meritum à mercede deducitur: ergo nisi sit opus, cui aliqua ratione debeatur merces, nulla potest ratione censeri meritum. Quocirca quemadmodum vbicũq; est propriè meritum, illic est propriè debitum, tanquam omnino correlatiua, vbicunq; sit qualislibet ratio meriti, debet esse etiam tantula ratio debiti. Quòd si nulla sit ratio debiti, nec propriè neq; impropriè, profectò nec erit ratio meriti propriè vel impropriè. Statuere autem rationem aliquam debiti in operibus naturalibus, quantumcunq; dicatur impropriè, esse nõ potest, quin aliquid detrahatur de ratione gratiæ. Si enim (authore Paulo) vbi debitũ, iam nõ est gratia, qua ratione propriè debitum tollit totam rationem gratiæ, vtcunq; asseratur aliqua ratio debiti, minuitur ratio gratiæ. Verba sunt Concilij Arausicani secundi cap. 18. Debetur merces bonis operibus, si fiant (ecce rationem meriti, quod nullum intelligitur nisi respectu mercedis) sed gratia, inquit, quæ non debetur, præcedit vt fiant. ¶ Alterum, quo primum hoc confirmatur argumentum, est mihi profectò prægrande. Sanè quòd quanto tempore perpessa Ecclesia est bellum Pelagianum, nemini vel illiorum, vel catholicorum Patrum in mentem venit huius distinctionis, certè quæ, si vera esset, maximè tũc fuisset necessaria. Haud equidem ambigerim, quin si excogitare potuissent aliquod nomẽ meriti, quod nihil officeret rationi gratiæ, vel illo se protexissent Pelagiani, vel illo catholici Patres adtẽperassent rigorẽ censendi contra illos. At vero simpliciter absq; vlla distinctione meriti in septima cõdemnatione Concilij Palæstini, vt refert ad Paulinũ Aug. (quoniam in Mileuitano non ita explicitum est) anathematizatur, qui dixerit gratiam Dei secundum merita nostra dari. Et idem Augu. Hypog. lib. 3. probat nullum esse meritum hominis ante gratiam, ex illo, Cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos CHRISTO. Insinuans quod in peccatore, velut in mortuo nihil meriti præcedit. Ac demum ait, Audi hæretice stulte & inimice fidei veritatis. Opera liberi arbitrij bona, quæ vt fiant præparantur per gratiæ peruentum, nullo liberi arbitrij merito non damnamus. Damnamus verò autoritate diuina opera liberi arbitrij, quæ gratiæ præponũtur, & ex his tanq; meritis in CHRISTO iustificati extollũtur: quis enim prior dedit ei, & retribuetur illi? Hæc Aug. Qui non omnia opera præcedentia gratiã tanquam mala cõdemnat, sed tanquam vllã habẽtia, seu rationẽ, seu appellationẽ meriti. Et super epistolã ad Gal. cã. 4. CHRISTVS, inquit, formatur in interiori homine miti & humili corde, nõ se iactante de operum meritis, quæ nulla sunt, sed ipsa gratia meritũ aliquod inchoãte. Reuera cũ dicit, nulla sunt, sed omne meritũ à gratia inchoari, prorsus negat vlla gratiæ præire merita, nec de cõdigno nec de cõgruo. Nam si meritũ anteisset congrui, aliqua fuisset merẽdi inchoatio, vnde se homo posset aliqualiter gloriari. Et in epistola secunda ad Sixtum, quæ est 105. Percipiendæ (inquit) gratiæ huius qua iustus fit, qui prius erat iniustus, merita nulla præcedunt: quoniã meritis impij non gratia, sed pœna debetur. Clarissime aut impio nulla ineſſe merita, nisi pœnæ: quod nunquam dixisset si opera

Nullum est in nostris operibus naturalibus congrui meritũ ad primam gratiã iustificãtem: ergo neq; meritum de cõgruo.

Distinctio meriti condig. & cong.

1. Argum. contra meritum cõgrui.

Rom. 11.

Concil. Arausi.

2. Argum. Meritum de congruo recens verbũ nõ Patrum.

Aug.

Ephes.

Rom. 11.

Opera quæ gratiam præcedunt non omnia sunt mala: sed nullum habent meritum ad gratiam iustificantem.

opera moraliter bona quoquo essent pacto merita congrui. Et de grat. & lib. arbit. cap.6. Cum quis,ait,ex impio fit iustus,tunc redduntur ei bona pro malis.Quod non dixisset,si aliqua ratio meriti præcessisset. Et in hoc sensu exponit illic verbum Redemptoris, Sine me nihil potestis facere: id est, nihil quod ad gratiam iustificationis quicquam conferat. Et in duobus sequẽtibus capitibus in hoc totis nervis incumbit, vt certissimum faciat, sine vllis prorsus meritis bonis, sed solis præeuntibus meritis malis hominem iustificari. Nescio quò colore possint coarctari verba Augustini, vt præcisè loquatur de merito condigni. Siquidem meritum congrui apud istos, meritum bonum est: & tamen ipse dicit nullum præcedere bonum meritum, sed duntaxat malum. Nempe quia licèt iniquus aliquod faciat opus moraliter bonum, illud tamen nullam habet, vel qualitatem,vel nomen meriti. ¶ Tertia verò ratio vrgentius videtur expugnare meritũ hoc congrui. Enimuerò Pelagius (vt est apud Augustinum *contra duas eius epistolas ca.7.*) hoc, inter alia, argumento vtebatur aduersus catholicos, quòd si in nobis nulla præiret inchoatio, vel opus aliquod,quo accommodare mur gratiæ, tunc gratia, fatum potius esset aut acceptio personarum, quàm beneuolentia. Quoniã si nihil amplius in vno esset quàm in alio,reciperet tamẽ hunc Deus in gratiam suam præ illo: vel hoc,aiebat,esset à fortuna, vel ex acceptione personarum. Si tamen vera esset hæc opinio meriti de congruo, exinde promptum esset responsum. Nempe quòd ille reciperetur qui se de congruo disponeret, altero reiecto, qui id negligeret. Quinimò ita ipse Scot. respõdet,quippe,quòd nisi ponatur hæc dispositio de congruo ex naturalibus, difficile est saluare, quòd apud Deum non sit acceptio personarum. Quod verbum,si mihi hæc venia detur, omnium meis auribus pessimè insonat ab ista opinione. Etenim Aug. illic & omnes vbiq; Patres non in dispositionem vllam nostram hanc causam referebant, sed solum in meram voluntatem diuinam. Ait enim Aug. quòd acceptio personarum nulla est, nisi vbi vlla est ratio debiti. Neq; enim, inquit, acceptio personarum dicenda est, quãdo iniquitas nulla est. Quemadmodum dũ dominus ille vineæ in parabola euãgelica,Amice,inquit, non facio tibi iniuriam,si huic volo dare quod non debeo. Et ideo cum Deus nulli quicquam debeat, ex suo beneplacito hunc trahit, illum nõ trahit. Reuera si vlla fuisset nota dispositio cõgrui illa ætate,neq; Pelagius haberet, quòd argueret, neq; Patres recurrerent ad beneplacitum Dei. Et ideo qui per hoc cauere Deo cogitant acceptionem personarum, quod dat gratiam propter meritum congrui, quod est proprium opus hominis, manifestè in illo merito nonnihil meditantur causæ respectu gratiæ. Quod credo neq; antiqui Patres, neq; Paulus ipse ferret. ¶ Postremo tandem loco arguitur ad examinandum interstitium hoc inter meritum congrui & condigni. Meritum nõ dicitur condignum, quia propriè Deus nobis aliquid debeat,vt suo exponetur loco: sed quia talem gratuito legem statuit certissimam, vt iussa sua facientibus præmia rependeret. Qui ergo dicit, posse nos ita præparare ex naturalibus, ea scilicet sufficienti dispositione,qua posita,Deus statuerit conferre protinus gratiam, parum abest, vt dicere compellatur, meritum esse de condigno: quale Pelagius affirmabat ante primam gratiam. Nam respondere quòd per illam dispositionem non fit propriè debita gratia de iustitia, videtur petitio principij, quippe cum inter nos & Deum nulla sit alia iustitia vel debitum, quàm lex ipsa Dei. Profecto si Pelagio largita hoc fuisset olim Ecclesia,credo fuisset contentus, quia ipse non contendebat deberi à Deo nobis gratiam propter opera,vt est inter homines æqualitatis debitum, sed quod esset lex illa iusta Dei, vt bene agentem ex suis naturalibus, infallibiliter reciperet in gratiam suam. Igitur Patres, inter quos præcipue Augustinum, auscultemus in locis tam multis citatis, aliisq; impendio pluribus, vbi genus omne ac nomen meriti gratiæ præuium inauditum vult esse Christianis. Gratia enim (inquit in exordio libri de prædest. sanct.) nulla est,si secundum merita nostra datur.Et paulò post cap.1.Porrò,si operatur Deus fidem nostram, vt credamus, nunquid metuẽdum est,ne totum facere nõ possit,& ideo homo sibi primas eius vendicet partes, vt nonissimas ab illo accipere mereatur? Videte si aliud agitur isto modo, nisi vt gratia Dei secundum merita nostra detur quolibet modo: ac sic gratia, non sit gratia. Redditur nanque hoc pacto debita: non donatur gratis. Nota, quolibet modo,perinde enim est,acsi dixisset: vt gratia sit gratia perfecto modo, merito nullo debet præcedere modo. Atqui talis esse videtur Ecclesiæ determinatio. Primum in concilio Milcuitano, quanuis non ita expresse, tamen can.5. vbi determinatur, quod gratia iustificationis non datur, vt quod facere per liberum iubemur arbitriũ, facilius possimus implere per gratiã: sed simpliciter vt possimus: simul determi

3.Argum.

Ioan.15.

Scot.

Aug.

Matth.20.

Qui asse-

runt meritũ congruum, affirmantes quã causam quare alter iustificetur alter reiiciatur.

Postremum argumentũ.

Lex sola est quæ constituit debitũ aliquod inter nos & Deum.

Aug. de prædest. sanct.

Concil.Milenit.

determinatur, quod ſimpliciter initium eſt à gratia, atq; adeo nullo præcedẽte merito. Atta
Arauſi. men in concilio Arauſicano expreſſe eſt deter minatio can. 25. ſub his verbis, Hoc etiam ſalu briter profitemur & credimus, quod in omni opere bono nos non incipimus, & poſtea per Dei miſericordiam adiuuamur, ſed ipſe nobis nullis præcedentibus bonis meritis, & fidem & amorẽ ſui inſpirat, &c. Eiſdémq; omnino ver
Triden. bis S. nunc Synodus Triden. meritiſſimò vti tur, ſeſſ. 6. cap. confeſionis 5. vbi ait, quòd ex ordium iuſtificationis ſit à Deo nullis præce dentibus hominis meritis. Cauſæ ego merita, & teſtes protulerim: aliorũ eſto iudicium, an meritum ſit congrui repellendum, de quo ne que Eccleſia, neque Patres vnquàm memine runt. Quin verò ex quo tanta his retro annis ab Aquilone conflata ſunt odia in Eccleſiam Dei. Finémq; iam faciant Lutherani hac nos ignominia afficere, neque enim catholici om nes ſunt, quibus meritum congrui probatur: neque eius authores ſenſum Pelagianum inten dunt: neque Eccleſia, quicquid ſit de ſcholaſti cis opinionibus, intermiſit vnquam confiteri, nullis ſuis præcedẽtibus meritis homines iuſti ficari per CHRISTVM dominum noſtrum.

¶ Quod autem inuentorem primum huius nominis coniicio decepiſſe, fuit, quod legit apud antiquos: congruum eſſe, vt qui ſuis natu ralibus bene vteretur, Deus miſericorditer ſub
Deceptio de merito con grui. ueniret. Congruit enim bonitati diuinæ, vt ſi homo pro ſua fragilitate facit, quod natura po teſt, Deus pro ſua miſericordia ſuppleat, quod non poteſt, ſuppleat inquam, non ſtatim in fundendo gratiam, ſed per auxilium ſpeciale adparando conuertendóq; ad ſe illum cui gra tiam infundat. Congruitas ergo illa non in no bis, ſed in Deo eſt. At verò meritum quanuis addant, de congruo, niſi velint terram, vocare cælum, non dicit congruitatem ſolum in Deo, ſed opus in homine, cui aliquo modo debea tur gratia, Quod eſſe nullo modo poteſt, niſi in illo qui eſt in gratia. Apertiſſima ſunt ver ba Anſelmi proſo. cap. 10. loquentis cum Deo, Cum punis malos, iuſtum eſt, quia illorum me ritis congruit. Cum parcis malis, iuſtum eſt: nõ quia illorum meritis, ſed quia tuæ voluntati, & bonitati cõdecens eſt. Nullam ergo congruen tiam agnoſcit Anſelm. in meritis noſtris, ſed in ſua bonitate. Cùm autem quis incipit eſſe in gratia, tunc poteſt & ſibi de condigno, &
S. Thom. aliis de congruo mereri. Quare S. Thom. licèt abiecerit opinionem, quam viſus eſt ſequi in 2. ſenten. puta, quòd quis poſſet ſibi mereri primam gratiam de congruo (vt patet q. 114. artic. 5.) non tamen negant, quin ille qui eſt in gratia, poſſit de congruo mereri primam gra tiã alteri: merẽdo, quòd Deus diſponat ipſum per bonam inſpirationem & motionem. Et 3. p. q. 2. in SS. Patribus ſubodorat aliquod meri tum congrui reſpectu aduentus CHRISTI: videlicet orationes ex gratia procedentes.

Hoc tamen meritum non fundatur in aliqua lege ſtatuta Dei ſemper annuẽdi, & infallibili ter concedendi, quod petitur. Multi enim iu ſti inſtantiſsimè orant pro conuerſione alio rum, qui tamẽ non impetrant, vt teſtatur Pro Hiere. 15. pheta, vbi ait, Si ſteterit Moyſes & Samuel co ram me, nõ eſt anima mea ad populum iſtum.

¶ Sed vtrum ſaltem motio illa, qua homo per Vtrum cum aux. ſpe. & me. cong. auxilium ſpeciale diſponitur ad gratiam, ſit me ritum de congruo, vt quidam modò incipiunt euulgare? Profectò licèt hoc non iniiceret tan tum ſcrupulum, quantum illud opus quod fit ex puris naturalibus, nihilominus neque hoc cenſendum eſt vllo nomine meriti. Primum, quòd apud patres nulla eſt talis diſtinctio in ter meritum congrui, & condigni, quippe qui nuſquam agnoſcunt rationem meriti, vbi non ſubſit ratio debiti & iuſtitiæ. Diſpoſitio autem ad gratiam, quatenus vel tempore vel natura ipſam præcedit, nullam habet rationem iuris ad gratiam. Etenim nulla eſt prorſus dignitas, atque ideo neque meritum operis, niſi prius, ſaltem natura, perſona ſit digna per gratificantem gratiam: iuxta illud, Reſpexit dominus Gene. 4. ad Abel, & ad munera eius: id eſt, propterea ad munera, quia prius ad perſonam. Vnde vt eſt apud Auguſtinum conſiderare Hypog. lib. 3. Auguſt. & vbicunq; prædicat, hominem lapſum neq; reſurgere poſſe, neq; aliquid boni facere, niſi per gratiã CHRISTI, intelligit, niſi ipſum prius à peccato liberetur. Identidem in hanc ſentẽtiam illud teſtimonium accerſens, Si vos Ioan. 8. filius liberauerit, verè liberi eritis. Quaſi ante gratiam iuſtificantem homo captiuus nihil meriti præſtare poſsit. Quò & illud pertinet, Et quis prior dedit illi? Et reliqua huius gene Rom. 11. ris. Quinimo ſi non vis apud antiquos Patres falli, diuinam motionem hominis ad gratiam, & gratiam ipſam gratum facientem, non duas actiones Dei, ſed vnam prorſus reputant: veluti motum & eius terminum. Licèt S. Tho. explicationis gratia diſtinxerit auxilium gratiæ ab ipſa gratia habituali. Et ideo motionem ipſam non æſtimant meritum, niſi præintellecto termino. Et tunc iam non eſt meritum ſo lum de congruo, ſed certè condignum, nõ qui dem gratiæ, ſed gloriæ: vt ſumus non longè poſthac explicaturi. Itaque pro eodem Patres

reputa

reputabant auxilium, & motionem Dei non cadere sub merito, atq; gratiam ipsam.

Fundamenta meriti de cõgruo nulla video apud authores, nisi sint illa quæ Sãct. Thom. contra se adfert, cuius potissimum est verbum Augustini, Fides meretur iustificationem: quod est in epistola ad Paulinum 106. Et in 2. epistol. ad Sixtum, quæ est 105. haud dissimiliter dixerat, quòd nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hãc impetrat. Neque enim nullum est meritum fidei, qua fide ille publicanus dicebat, Propitius esto mihi peccatori, & descendit iustificatus. Ad primum autem S. Thom. respondet, quòd aliquando August. fuit in illa opinione, quòd initium fidei esset à nobis, quod primo ipso libro retract. postmodum ipse retractauit. Et ad hunc retractatum sensum forsan pertinet & illud, quòd fides mereatur iustificationem. Non ait S. Thom. quòd formaliter August. retractauit fidem mereri iustificationem, sed q̃ initium fidei esset à nobis. Attamen ait, eodem pertinere, quod fides sit meritum iustificationis: & ideirco simul censetur retractasse, quòd meritum iustificationis sit à nobis, si aliquando in hoc sensu opinatus est, fidem tanquam opus nostrum esse meritum iustificationis. Verum est tamen, Augustinum obscurè profectò de gratia fidei fuisse locutum. Nam lib. 1. ad Simplicianum capit. 2. distinguit duplicem gratiam: scilicet gratiam fidei primam, quæ non sufficit ad obtinendum regnum cælorum antequàm sacramentorum participatione incorporentur ecclesiæ: alteram verò, qua homines corporiam, inquit, CHRISTI, & sancto Dei templo deputantur. Quia nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum. At qui primam gratiam appellat inchoationem, conceptionis similem: secundam verò nativitati, vt ad vitam perueniatur æternam. Ex his autem verbis hoc nunc præcisè, quod extra controuersiam est, recipimus scilicet, quòd possit homo recipere fidem sine charitate per auxilium speciale: quod etiam dicitur gratia Dei. Quod pro compertissimo habet S. Thom. 2. 2. quæstio. 6. artic. 2. Arq; illam nonnunquam forte habent catechumeni sine charitate. Licet absq; dubio sæpenumero per votum baptismi recipiant gratiam gratum facientem, ante baptismum in re: vt infra suo loco monstrabimus. Coniectura ergo est, quòd vbicunq; August. dicit, fidem inchoare meritum, & impetrare iustificationem, loquitur de illa fide, quæ tempore per auxilium Dei potest præcedere gratiam gratum facientem, vt lib. 1. retract. cap. 23. & crebro alijs locis. Sed tamen vocat inchoationem meriti, exclusiuè: quia scilicet fides ostendit nobis à quo debeamus petere auxilium. Et hoc etiam vocat impetrare iustificationem non quòd illic sit aliqua ratio meriti. Nunquàm enim Augustinus cogitauit meritũ esse aliud quàm de cõdigno: ad scilicet, quòd gratiæ iustificanti succedit. Vnde Hypognosti. lib. 3. vbi ait, quòd absq; adiutorio gratiæ nil valet homo incipere, explicat illam præuenientem gratiam, esse gratum facientem. Præuenitur enim, inquit, humo medicina, id est, CHRISTI gratia vt sanetur & reparetur. Quamobrem sæpissimè repetit, quòd homo per peccatum captiuus, nullam ad bonum libertatem habet, nisi spiritu gratiæ fuerit liberatus ab eo, qui dixit, Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis: vt patet de correp. & gra. libr. 1. & vbiq; apud ipsum. Est ergo actus fidei, inchoatio meriti. Sed si consideretur, vt secundum naturam antecedit gratiam, est inchoatio exclusiuè meriti, non meritum, ex eo quòd est primus actus & motus, quo à Deo trahimur. Si autem pensetur quatenus sequitur gratiam, tunc planè est primum meritum. Et iste est sensus germanus August. Sanè qui in epistola ad Paulinum, quæ est 106. vbi loquitur de merito fidei, expressè ait, quod si aliquid boni operatur homo, vt gratiam mereatur, non ei merces imputatur secundum gratiã, sed secundum debitum. Si autem credit in eũ, qui iustificat impiũ, vt deputetur fides eius ad iusticiam, profectò antequã gratia iustificetur, vt iustus efficiatur, impius quid est, nisi impius? Igitur ante gratiam iustificantem nullam prorsus rationem meriti admittit, neq; in actu fidei. Et subdit, Si quis autẽ dixerit, quod gratiam bene operandi fides mereatur, negare, inquit, non possumus. Sed tamen qui habent fidem, qua impetrent iustificationẽ, per Dei gratiam venerunt ad legem iustitiæ. Et paulò infrius explicatius ait, quòd fides impetrat iustificationem, sed statim mentẽ suã exponit: dicens, non quòd gratiã Dei aliquid meriti præcedit humani, sed ipsa gratia meretur augeri, vt aucta mereatur perfici. Non ergo vult quòd prima gratia cadat aliquo modo sub merito, sed augmẽtum gratiæ. Et loquitur expressè de gratia gratũ faciente, quippe quæ sola est, quæ perficitur in patria. Sed ne vlla restet dubitatio apud August. ipse se in libro de spir. & lit. cap. 13. palam exponit, vbicunque dixerit quòd fides impetrat iustificationẽ. Non enim intelligit, quasi per modum vllius meriti: sed quia docet quomodo à Deo debeamus petere auxilium

Fundamenta meriti de cõgruo subuertuntur.

Luc. 18.

S. Tho.

Cap. 23.

August.

Ioan. 3.

Fides sine charitate recipi põt per auxiliũ speciale.

Quid sit Aug. fidem inchoare meritum & iustificationẽ.

Aug. gratiã præuenientẽ vocat ipsam iustificãtem.

Ioan. 8.

Actus fidei inchoatio meriti, & meritum diuersis rationibus.

August.

Augmẽtum gratiæ cadit sub merito.

Fides quomodo impetret iustificationem vide c. 21. fo. 186. A. & 188.

lium faciendi, quod lex impetret. Et pariter respondemus ad illud 2. epistolæ ad Sixtum de merito fidei Publicani. Et enim vel sensus Augustini est de merito condigno, propterea quòd quando Publicanus adiuit templum, verissimile est aduenisse in gratia, veluti qui iam tunc eandē humilitatem gerebat in animo, quā oris postea confessione deprompsit. Ob idq; solū meruit iustitiæ & sanctitatis augmentum. Sed dictus est exisse iustificatus: Id est, fecisse opus iustitiæ: quod cap. vlti. repetemus. Vel si meritum enuncietur de operibus præcedentibus, intelligitur quòd fuerit initium meriti exclusiuè, vt supra explicatum est de actu fidei per auxilium speciale. Et in altero istorum sensuum audiendus est Augustinus & Cyprianus, & quicunq; de hac re loquantur, dicentes, quòd fides est nonnullum meritum. Tametsi forsan non nūquàm Patres loquuntur eo modo de merito, quo de homine diu viuente in peccato dicere consueuimus, postea meruisse iustificari, propter aliqua opera moraliter bona, quæ fecerat in peccato. Non quòd illa sint vllo modo merita apud Deum, sed in vsu loquendi vocamus merita, bonum illum vsum naturalium: vti iam antè dicebamus, in prima acceptione meriti. Inuentum ergo est nunquā antea excogitatum, quòd velit quis Augustino inurere meritū congrui, quod credo ipse nunquā suspicari potuisset: Sed & de magistro sententiarum iniuria est dicere, quòd tenuerit primam gratiā cadere sub merito. Siquidem 2. senten. dist. 26. neq; transuersum vnguem ab Augustino deuius expressè id negat. Et distin. 27. c. 4. In bonis, inquit, merendis, causæ principalitas gratiæ attribuitur: qa principalis causa bonorū meritorum est ipsa gratia, qua excitatur liberum arbitrium & sanatur. Gratia autem qua sanamur procul dubio nō est alia quā gratum faciens. Et idem repetit ca. 5. & 6. vbi explicans, quomodo fides meretur iustificationē, ait, quòd vnicuiq; virtuti proprium est per suum actum meritum esse; nempe, duce charitate. Quo tandē iam molestam disputationem absoluam, euidentissimum argumentū hoc est, neq; Augustino, nec Patribus notum fuisse aliud meritum quā condigni. Quòd si de merito vllo ante primam gratiā vspiam fuissent locuti, confestim expressissent, non id intelligere de merito iustitiæ, & cōdigno, sed de merito cōgrui, vel quouis alio vt cauerent ne homines facerēt Pelagianos. Cū ergo nusquā taliter de merito distinxerint, manifestissimum est, nullam eos rationem cognouisse meriti ante gratiam iustificationis.

De meri. publicani nonnullo.

Inuentū meriti de congruo.

Magister sent. non putauit primā gratiā cadere sub merito.

Euidentius argumētum Patribus meritum tātum condigni notum fuit.

Quo error Lutheranorum de iustificatione exponitur. Cap. V.

HOC nobis demum instituti nostri peruentum est, vbi princeps nobis est cum Lutheranis controuersia. Diximus, inquā, de operibus ad iustificationē nos præparantibus vsque ad punctum ipsius infundendæ gratiæ. Subsequitur ex ordine iam nunc, vt de eisdē operibus quatenus à Deo præuenti nostræ cooperemur iustificationi plenius disseramus. Quod est an sola fide iustificemur. Est autem lis hæc de sola fide, adeò, cum à suis exordiis abstrusa, tum ob diuturnam vtrinq; pugnam obuoluta ac implexa, vt ad eruendam veritatem vix nobis aliunde pateat aditus. Quocirca si in hoc negotio, vbi sunt tam multi sapientes versati, conferre quidquam valet opera nostra, saltem conabor statum causæ, qua potero perspicuitate constituere. Scilicet & aduersariorum sentētiam & nostram, via, & ordine, quibus punctis discordent aperire. Id quod in his, quos hactenus legimus, semper desideratur. Cum enim verbis iam fermè nobiscum isti cōsentiant, nō ita multum conducit, testimonia & argumenta cumulare, quod non sola fide iustificemur, nisi sensa ipsorum denudemus, quorum subinde articulos punctim petamus. Quod quia forte non hucusq; effectum à nostris est, minus promouerunt. Eò præsertim, quòd si quos aliàs vnquam perpessa est ecclesia infestos homines, qui sola dictionis perplexitate, & caligine obrecti, depugnauerint: isti sic potissimum sola tenebrarum densitate potuerunt de hac re plebes deludere: summa ergo sunt claritate deuincendi. Vt fuerit fallacia hæc prodita explicatissimè, ita erit protinus efficacissimè conuicta. Igitur protoparens ille istorum Martinus Luthe. si in exordio statim primi tomi suorum operum, suam ipsi historiam prænarranti fides habenda est: quod postea euomuit, ab inuidia Romanæ sedis concepit, ob quæstum potissimum (vt ait) indulgentiarum. Et quoniam sunt remissiones peccatorum, mox cœpit necessitatem operum inficiari, quæ fiunt in satisfactionē de peccatis: prædicās nullum post dimissum peccatū relinqui reatum pœnæ: eo quòd CHRISTVS pro omnibus persoluit pretium. Inde gradū fecit, vt prætextu extollendæ fidei, opera vniuersa, vana reputaret: affirmans sola nos fide iustificari: per hæc scilicet dūtaxat, quòd quisq; credat sibi condonari peccata per CHRISTVM. Tādem eò prorupit insaniæ vt om

Art. de iustificatione.

Lutheranorum caligæ.

Luthe.

Occasio Lutheranæ factionis, Epist. cap. 6.

vt omnia opera, etiam sanctissimi hominis, peccata æstimaret. Quin verò vna illa fide adimpleri omnia præcepta, atq; adeò, qui credit, liberum esse à lege: quod lib. 3. expugnandum nobis est. Igitur articulus hic multo virulentior, ac perniciosior natus, nutrituſq; est aliquo tempore, quàm iam modo defendatur. Hoc enim sensu cœpit Luther. suaq; deinceps progenies profiteri, sola nos fide iustificari, quòd qui vnam hanc haberet certam firmamq; fidē cōdonari sibi scilicet gratis, peccata per CHRISTVM, nulla alia operum lege teneretur, sed quicquid operis perpetraret, si fidem retineret, neutiquam gratia decideret. Assertiones ergo de hac re istorum non confusè, vt assolet, sed ex ordine disponam, vt gradatim melius perpendantur. Primum enim Luther. in assertionibus ad Leonem, art. 1. fidē cum sacramē tis cōparans, Nec noui, inquit, nec veteris testamenti sacramenta, sed sola fides iustificat. Et cōtraria sententia hæretica est. Est articul. 15. Ad sacramentum eucharistiæ accedentes hæc sola fides puros facit & dignos, si credant & confidant se gratiam ibi consecuturos. Secundò cōferens fidem cum operibus ait in lib. de libertate Christiana, solam fidē sufficere ad salutem, opera nullo modo iustificare. Et in expositione epist. ad Galat. Sola, inquit, fides necessaria est, cætera omnia opera libertima, neque præcepta, neque prohibita. Et in libro de captiuitate Babylonica. Per solam fidem possumus cū Deo agere, opera ille nihil curat, neque illis indiget. Et de votis monasticis, Fides & opera q̄ longissimè inter se distant, & contrariātur, vt nō possint opera absque fidei iactura doceri: nam euangelium pugnat cum lege. Et in libello de libertate Christiana, docet eū qui habet fidem, liberum esse ab omnibus præceptis legis, neq; vllis indigere operibus vt saluus sit: sed sola, inquit, fides hæc omnia largitur abūdè. Tertiò itaq; eò progreditur, vt nulla etiā opera, quātumcunque praua, officere quicquā existimet habenti fidem. Sic enim ait in sermone aduersus Carolstadium, Nullum est peccatum nisi incredulitas, nulla iustitia nisi fides. Ex quo inde captiuitate Babylonica, infert nulla peccata posse hominem damnare, & si velit, nisi solam incredulitatē. Neque habenti fidem dubitandum est de sua salute: quia promissio ibi facta nullis peccatis est mutabilis, nisi sola incredulitate. Et in de votis monasticis, Nulla opera credenti in CHRISTVM tam mala sunt, quæ possint eum damnare, & accusare. Cætera proprijs cuiusque locis adiicientur. Hæc omnia dogmata ad literā perseueranter aliquandiu tueri tui posteri discipuli: atq; huiusmodi floribus opera sua cōspergere: vt est potissimū videre apud Melanchthonē in locis cōmunibus. In hoc tamē explicato sensu: videlicet, quòd eatenus nulla sint alia necessaria opera præter fidem, vt nullum extra incredulitatem sit peccatum, insanissima hæresis est: & quam miraculum est mentem Christiani hominis occupasse. Haud tamen noua est pestis, sed quæ ab initio vsq; nascentis ecclesiæ genus ducit. Fuit enim hæresis Eunomij, quam August. lib. de hæret. cap. 54. sub his verbis refert, Fertur etiam vsque adeo fuisse bonis moribus inimicus, vt asseueraret, quod nihil cuiq; obesset quorumlibet perpetratio ac perseuerantia peccatorum, si huius quæ ab illo docebatur fidei particeps esset. Idem affirmat Luth. Nisi quod ait, fidem nō debere esse otiosam: sed liberè debere Christianū exercere se in operibus charitatis erga proximos. Et in de fide & operibus cap. 14. idem August. tempore statim Apostolorum ait, hanc ipsam hæresim eadem omnino exordia, quæ in istis modo nostris aduersariis, habuisse. Nempe dum non intellectis, inquit, quibusdam obscuris sententiis Apostoli Pauli: scilicet, Lex subintrauit, vt abundaret delictum. Et, Arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus legis: arbitrati quidam sunt fidem satis esse ad salutem sine aliis operibus bonis, quinimò malis nihil obstantibus. Quā, inquit, ob causam aliæ Apostolicæ epist. Petri, Ioannis, Iacobi, & Iudæ contra hanc maximè dirigūr intētionē, vt vehementer astruant fidem sine operibus nihil prodesse. Sicut ipse ait Paul. Fides quæ per dilectionem operatur. Et super Psalm. 31. eorundem hæreticorum verba inducit, misericordiam Dei peccatoribus ita promittentium, vt in quibuslibet peccatis perseuerantibus, tantum credentibus, quia Deus liberat, Deus ignoscit, paratam esse dicerent, ita vt nemo esset petiturus fidelium iniquorū. Quibus respondet, quòd Deus ille iustus, cui cantatur misericordia, & iudicium, damnabit hominem male de se præsumentem, & ad interitum suum, misericordia Dei ipsius abutētem. ¶ Porrò cum sensus hic plures conuoluat errores: videlicet contra necessitatem sacramē torum & operum, & contra præceptorum, & peccatorum numerum, & varietatem: si turbā simul totam aggrederemur, suo nos agmine obrueret. Instituit CHRISTVS suī pretium sanguinis ad nos per sacramenta deriuari, vt quicunq; à fide peregrinaretur, nisi renatus ex aqua & Spiritu sancto, non posset introire in regnum Dei: & qui lethale crimen admisissent,

Quid sit Lutheranis, sola fide nos iustificari.

Assertiones Lutheranorum.

Fides Luthero omnia adimplet, atq; ideo liberat à legis obseruantia. Vide lib. 3. cap. 1. fol. 191. b.

Hæresis manifesta est opera non esse necessaria, nec aliud esse peccatū præter incredulitatē. li. 3. c. 1. fo. 193. b.

Eunomius. Luthero fides non debet esse otiosa, sed hoc vt cuiq; libitū fuerit, vt dictum est. i. sine legis obligatione, sed ex sola amore. li. 3. c. 1. August.

Hæresis tempore Apostolorum ex sola fide. vide c. 11. fo. 184. b. Rom. 5. & 3.

Psal. 100.

Multiplex error.

Comparatio Luth. cum euangelio. Ioan. 3.

Luc. 13. nisi egissent pœnitentiam, simul periissent omnes. Deniq; nulli quantūcūq; reconciliati, nisi

Ioan. 6. carnem filij hominis manducantes, & bibētes eius sanguinem, non haberent vitam in se. Oblatrat contra Luther. sacramenta non esse iustificandis necessaria, sed solam fidem. Signauit Deus ab initio in mentibus mortalium ius naturæ, vt Deum religione colerent, seq; homines præscriptis certis præceptis in pace, & tranquillitate illæsos continerent, mutuisque officijs adiuuarent: illa in duabus tabulis postea inscripsit: ac denique, cum fides perfectio esset naturæ, in euangelio CHRISTVS innouauit: adiectis, quæ sua erat authoritas, aliis non

Matth. 19. nullis: admonens, vt qui vellet ad vitam ingredi seruaret mandata: transgressoribus cōminatus æterna supplicia: præcipiens Apostolis, vt

Matth. 28. baptizantes gentes sacramento fidei, docerent eos seruare quæcunque mandauerat illis. Obstrepit Deo Luther. nulla esse opera necessaria præter fidem, neque alia homines teneri lege.

Galat. 5. Dignoscit Apostolus complura opera carnis, quæ sunt fornicatio, immūditia, & id genus plurima: & fructus spiritus diuersos, quæ sunt, charitas, pax, patientia, &c. Amputat omnia Luth. vt nullum sit aliud opus virtutis præter quàm fidei, nullumq; extra incredulitatē, peccatum. Reliqua vtiq; vsque ad suas proprias sedes reponamus. Nunc in hoc libro id tantum examinemus, an in puncto iustificationis alia sint opera necessaria præter fidem, quæ pariter nos præparent cum actu fidei. Aiter ergo

2. Sensus Lutheranorū. sensus est huius assertionis. Sola fide iustificamur. Quem iam Lutherani exactè, vt existimant, limatum, tueri pertendunt. Hunc claritatis gratia, quam summopere conamur, per hasce propositiones ex sua doctrina depromptas, explicamus.

1. Lutherano. assertio. ¶ Prima, omniumq; fundamentum, assertio istorum est; Sola fide per CHRISTVM seruatorem nostrum iustificamur.

Rom. 3. Ephes. 2. Quæ expressissimè (aiunt) habetur apud Paulum. Porrò qui ait, Arbitramur hominem iustificari per fidē, non ex operibus. Et Gratia estis saluati per fidē, & hoc nō ex vobis. Dei enim donum est. Et hoc est punctum capitale quo dissentiunt à veritate catholica, quam nos contrà legitimè interpretantes Paulū, propugnamus: videlicet non sola nos fide iustificari.

3. Propositio Iustificatio triplex Lutheranis. ita videtur concedere autor p. 6. hu. ¶ Et quāuis facies hæc & ordo minimè apud illos habeatur, tamen, vt de singulis lucidior fit disputatio, sit ad expositionem prioris, secunda eorum propositio. Iustificari mihi am dicitur. Quandoque enim vsurpatur de eo, quod est cō probari, aut iudicari, aliquē esse iustum. Secundo modo accipitur pro eo, quod est, ex iniusto iustum fieri. Et tertio modo pro eo, quod est, iustitiam iusti augeri. De quibus acceptionibus capite proximo explicatior fiet sermo.

1. Propos. Quid sit Lutheranis iustum bonis operibus iustificari. ¶ Huic subijcitur tertia ex eorum assertis propositio. Cùm dicitur, sola nos fide iustificari, id sentiendū est, tam de secūdo, quàm de tertio modo iustificationis. Ita vt tam acquisitio quàm argumentum iustitiæ, soli tribuatur fidei. Quòd si opera bona illius, qui iam iustificatus est, dicuntur aliquo modo ipsum iustificare, id inquiunt, duntaxat est in prima vsurpatione iustificationis: scilicet, quòd iustus per sua opera pronunciatur à Deo iustus: quia opera sua reputantur ab eo iusta, & commendātur, tanquam fidei testimonia. Imò verò ex pertinacia illa, quòd post baptismum concupiscentia adhuc manet peccatum, consequēs faciunt omnia opera, etiam iustificati, esse de se peccata, nisi quod per gratiā CHRISTI non imputantur. Quæ quidem disputationes ad tertium librum pertinent.

4. Propos. Fides triplex. ¶ Quarta istorum assertio est. Nomen fidei tripliciter accipitur. Primo modo de fide historiæ. Secundo de fide promissionis. Et tertio de fide miraculorū. Distinguunt enim tam vetus quàm nouum testamentum, Dicentes, quòd alia sunt in scriptura sacra, quæ ad historiam attinent: vt creatio mundi, inundatio diluuij, & reliquæ Patrum historiæ. Et in nouo testamento: natiuitas, vita, & mors CHRISTI. Alia sunt quæ pertinent ad promissiones. Vt, In semine tuo benedicentur omnes gentes, Non auferetur sceptrum de tribu Iuda, donec veniat qui mittendus est, Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit, Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remissa erunt, &c. De fide miraculorum paulò pòst. Distinctio fuit primò Lutheri in de libertate Christiana, & artic. 1. ad Leo. quæ suis celebratissima est.

5. Propos. ¶ Supponūt & huic distinctioni quintā propositionem. Cum docemus, inquiūt, sola nos fide iustificari, non intelligimus de fide historiæ, qua credimus, veram esse scripturā, sed de fide hoc est de fiducia, qua quisq; fidere debet promissionibus Dei de remissione peccatorū per CHRISTVM efficienda. Hæc illi. Sinistrè ergo putant aliqui, fidē historicā appellari ab illis fidē humanitus acquisitam, vt distinguitur contra diuinitus infusam. Quinimò

Fiducia. Fides historica Lutheranorum. fides historiæ in schola Lutherana, est quoque diuino afflatu inspirata, sed ex parte obiecti dignoscitur à fide, quę habēda à nobis est diuina rū promissionū.

6. Propo. ¶ Sexta eorūdem propositio est, & q̄ maximè adnotāda, sanè q̄ basis est suæ confectę iustificationis. Fides (aiunt) qua iustificamur

camur non eſt fiducia ſola in genere, qua confidimus, Deum paratum eſſe reconciliare vniuerſos per CHRISTVM, ſi ſua duritia, & culpa non obſtiterint. Sed eſt fides & fiducia qua quiſque in particulari, & abſque vlla cõditione firmiter credit, certoque cõfidit nunc in facto ſibi remitti peccata à Deo gratis per CHRISTVM. Et quoniam aſſertum hoc, omnium eſt inter nos cõtrouerſiarum maxima, quin verò vniuerſarum fomentum, radicem huius & cauſam ſic accipito. Vbi aiunt, fide nos iuſtificari, non intelligunt, quòd actus ille & aſſenſus fidei noſter ſit aliquo modo meritum aut cauſa iuſtificationis: imò neque diſpoſitio aut præparatio: ſed quòd ſit quaſi manus vel vncinus, quo apprehendimus miſericordiam Dei per hoc ſolum, quod eſt aſſenſus quo credimus Deum eſſe veracem & fidelem ſponſorẽ: vti iamiam apertius edifferam. ¶ Septima fuerit, poſtremaq; iſtorum concluſio. Tametſi fides hiſtoriæ reliquæ Euangelij, quæ donum etiam Dei eſt, manere vtique poſſit abſq; ſpe & charitate, fides tamen firma remiſſionis peccatorum eſſe neutiquam ſine illis poteſt: ſed ſunt, inquiunt, individui comites. illa tamen hiſtorica abſque charitate nõ eſt propriè fides. ¶ Igitur quo ad punctum principis iuſtificationis reuertamur, qua ex iniuſtis iuſti conſtituimur, nõ te tẽdeat, ſolertiſſime lector, in ſumma etiamnum contueri diſcernereq; ſtatum & ſedẽ huius controuerſiæ. Eſt enim poſita (vt in fröte primi libri ppoſuimus) in intellectu huius verbi, FIDES QVÆ PER CHARITATEM OPERATVR. De quo verbo per quã diſcrepanter inter nos illosq; cõuenit. Ambæ enim partes confitemur, fide per charitatem operante, iuſtitiam Dei apprehendi: ſed tamen hoc, apprehendi, diuerſiſſimè à nobis ipſi vſurpant. Apprehendere nanq; ipſis idem eſt, quod credere, aſſenſumq; & fidem præbere fideli Deo promittenti ſalutem. Et illo ſolo actu aiunt, recipere nos gratiam, miſericordiã & iuſtitiam Dei: poſt gratiam verò continuò ſequi infuſionem charitatis. Itaque nullũ actũ agnoſcunt præuium gratiæ præter illum fidei. Cuius rationem hanc adferunt, & Luther. in de liber. Chri. & vbiq; ſui cõplices. Nẽpè quòd vna ſola re opus eſt ad vitam, & iuſtitiam, puta verbo Dei. Iuxta illud, Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Et in Pſalm. Miſit verbum ſuũ, & ſanauit eos. Atq; hoc verbum eſt, ait promiſſio euangelica. Cum autem verbum, inquit, & promiſſio ſola fide per intellectum apprehendatur, illic ſolus aſſenſus apprehendit miſericordiam: quam poſtea conſequitur charitas, & opera. Et hac de cauſa in artic. 1. ad Leonem cõtendit, quòd ſacramentum non conferat gratiam: ſed ſola fides verbi CHRISTI promittẽtis, Qui crediderit & baptizãtus fuerit ſaluus erit. Et quorum remiſeritis peccata, remiſſa erunt. Idem docent in confeſſione Auguſtana articu. 5. In cuius apologia Melanchthon, Non ſolum laudatur, inquit, fides, quaſi ſit principium iuſtificationis, vt aduerſarij dicunt, ſed nos ſic de fide ſentimus, quod propriè ac verè ipſa fide propter CHRISTVM iuſti reputemur. Et iterum, Sola, inquit, fide in CHRISTVM non per dilectionem aut opera conſequimur remiſsionem peccatorum: etſi dilectio ſequitur fidem. Et infra. Sola fide apprehendimus miſericordiam: quia illa accipit promiſſionem, qua Deus pollicitus eſt, quod propter CHRISTVM velit propitius eſſe credentibus in eum. Et infra. Quia promiſsio non poteſt, inquit, accipi niſi fide. Vide quomodò ſemper accipit pro præciſo actu intellectus & abſque vllo prorſus ænigmate. Buce. in ſua concordia controuerſiarum, exponens libellum imperatorium. ait fidem, vt fides eſt, vt aſſenſio eſt euangelij, fidem ipſam ſolam: hoc eſt, primo & per ſe eſſe ſolidam plenamq; cauſam receptiuam primum gratiæ atque adoptionis Dei, & principis iuſtificationis, id eſt qua ex iniuſtis efficimur iuſti: deinde ſequitur charitas, ad operandum iuſta. Nota ergò quàm aperte re vera negent, fide nos iuſtificari per charitatem operante: ſi quidẽ ſola aſſenſione intellectus, aiũt, apprehendi gratiam: quam mox gratiam conſequitur charitas, atque adeo opera. Atque hac de cauſa, aſſerunt neceſſarium eſſe nexum inter fidem & charitatẽ. Nempe quòd fides ſola aſſequitur primũ gratiam, quã gratiã protinus cõſequitur charitas. Nos autẽ ſecundum euangelicam veritatem, dicimus, quòd apprehendere gratiam, & miſericordiam, non eſt idẽ, quod aſſentire, & credere: niſi, apprehẽdere, accipiatur pro eo, quod eſt cognoſcere. vnde potentiæ cognoſcitiuæ appellantur apprehenſiuæ. Sed defendimus, quod apprehendere eſt actu credendi, ſperandi, & diligendi per deteſtationem peccatorum, præueniente afflatu & opẽ diuina, diſponi, parari, trahi, venire & conuerti ad ſuſcipiendum gratificantem gratiam. Ita vt fides non ſolum poſt gratiam, ſed in receptione ipſius gratiæ per actum dilectionis operetur. Quia de ipſa prima iuſtificatione loquebatur Paul. vt ait, apud Deum neq; circumciſionem, neque præputium quicquam valere: ſed fidem, quæ per charitatem operatur.

Fides iuſtificans Lutheranis & catholicis. li. 3. c. 19. fo. 140. a.

Senſus Lutheranæ iuſtificationis per fidem.

7. Propoſ. Fides iuſtificans Lutheranorũ eſſe nõ poteſt ſine ſpe & charitate.

Status controuerſiæ.

Galat. 5.

Fide apprehendi iuſtitiam quid ſit Lutheranis, quid catholicis.

Solus fidei actus eſt prẽuius gratiæ Lutheranis, neque aliam admittunt diſpoſitionem. lib. 3. c. 7. fo. 23. b. Matth. 4. Pſal. 104. Luthero ſola fides promiſſionum Chriſti confert gratiam non ſacramẽta, vide c. 16. huius, & li. 3. c. 3. fo. 99. &c. 7. & c. 12. huius fol. 147. a. Mar. 16. Ioan. 20. Melanchthon Dilectio ſequitur fidem

Bucerus.

Cur coniuncta ſint Lutheranis fides & charitas.

Veritas catholicorũ de fidei actu in iuſtificatione.

Fides in receptione gratiæ operatur per charitatem, vide do hoc latius c. 12. huius li. f. 246. b.

Quæ tamen istis soboles ex hoc dogmate propagetur, in subsequentibus apparebit. Huc te ergo, optime lector, identidem post hac remittemus. Hanc ob oculos habebis pagellam, quã deinceps respectes.

Quo termini controuersiæ exponuntur. Cap. 6.

IN capite ergo statim disputationis duas istas voces, iustificatio, & fides exponere est operæ pretiũ. Iustificatio trifariã (vt in secunda sua propositione cum Lutheranis consentiamus) accipitur. Prima, genuinaque notio huius nominis, est acquisitio iustitiæ: nempe ex iniusto iustum fieri. Sicuti calefactio ex frigido fieri calidum. Nomina enim huius figuræ mutationem inter duo contraria significant. Secunda huic proxima notio est, vt significet augmentationem iustitiæ. In his quippe formis quæ gradus habent, nomen verbale non solum priman mutationem, sed progressionem quoq; significat. Dicitur enim etiam calefactio, intensio caloris. Quæ quidem duæ acceptiones celeberrimæ sunt in sacris eloquijs. De prima ait Paul. Ei autem qui non operatur, credenti in eum qui iustificat impium. Et, Qui mortuus est, iustificatus est à peccato. Est enim iustificatio hoc primo modo (vt est in gloss. super illud Rom. 8. Quos vocauit, hos & iustificauit) peccatorum remissio per gratiam spiritus sancti. Videlicet, qua gratia formaliter iustificamur virtute, & merito CHRISTI. Vnde ad Corinth. Paul. Fornicarij, inquit, idolis seruientes, adulteri, & cętera, fuistis: sed abluti estis: sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine domini nostri IESV CHRISTI, & in spiritu Dei nostri. Quamobrem iustificatio impræsentiarum non dicitur à iustitia, speciali virtute: sed quemadmodum libro priori de iustitia originali dicebamus, vt importat rectitudinem totius hominis. Hoc nanque significatu vsurpat quoq; nomen iustitiæ Aristo. iustar corporeę iustificationis: tũc enim res vna cũ altera iustificatur, quando adæquantur ambæ. Et quamuis inter nos & Deum, quippe vbi non est omnino æqualitas, integra esse nequeat ratio iustitiæ, iustificamur tamen, cum suæ voluntati subiecti, ad suam legẽ & regulam exigimur, & secundum fragilitatem nostram referimur & coaptamur. Hæc enim iustitia est, quam commemorat Paul. in initio statim epist. ad Rom. Vbi enim dicit euangelium esse virtutem Dei, confestim annectit, Iustitia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidẽ. De secundo modo iustificationis legimus, Qui iustus est, iustificetur adhuc. Et, Non vereatis vsq; ad mortem iustificari. Et, Videris quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tãtum. Quibus verbis contradixisset Paul. vbi ait, Arbitramur hominem iustificari per fidẽ, & non ex operibus, nisi Paul. de priori iustificatione: Iaco. verò de altera loqueretur. Tametsi suo loco explicabimus, vt etiam opera nostra concurrant in iustificatione. Nisi quod Paul. loquitur de præcedentibus. Tertio modo vsurpatur præterea nomen iustificationis pro eo, quod est, reum absolui in iudicio, & pronunciari ab illo. Neq; vsurpatio hæc adeo est aliena à prima, quinimò omnino illi agnata. Quemadmodum enim in re apud Deum iustificari, est eum, qui iniustus erat, iustum fieri: ita in foro exteriori coram hominibus, est, eum qui iniustus habetur & reus sit secundum allegata, & probata, pronuntiari iustum. Quo sensu ait Sapiens, Qui iustificat impium, & qui cõdemnat iustum, abominabilis est vterq; apud Deum. Et, Si fuerit causa inter aliquos, & interpellauerint iudices, quem iustum esse perspexerint, illi iustitiæ palmam dabunt. Ad verbum Græcum reddendum esset, Illum iustificabũt. Neq; ab hinc quidem longissimè distat significatio illa psalmi. Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris: id est, vt cum homines de te iudicauerint, iustus inueniaris. Ad hunc propemodum iustificare, significat etiam condemnare, seu iactare iustitiam. Secundum illud, Ille autem volens iustificare seipsum. Et, Vos estis, qui iustificatis vos coram hominibus: Deus autem nouit corda vestra. Hæc autem tertia significatio nusquam est apud Paulum, neque in scriptura: vbi fit mentio de nostra per CHRISTVM iustificatione. In quo Lutherani (quæ sua est tertia propositio) turpiter falsi, nequiter fallunt. Sed accipitur iustificatio primo modo pro vera acquisitione nouæ iustitiæ. Et vbi accipitur secundo modo, designatur quoq; vera augmentatio iustitiæ, quæ fit per opera nostra, emanantia ex gratia Dei, & non duntaxat reputatio seu cõmendatio iustitiæ, vt in subsequentibus fusius demonstrabitur. Vsus est ergo Paul. nomine iustificationis (si rem coniectari nobis licet) alludens forsan ad originalem iustitiam, in qua creati sunt Protoparentes nostri. Nam quoniam illam omnes ex culpa sua perdidimus liberationem ab hoc nostro originali contagio significanter nuncupauit iustificationem: hoc est, restitutionem, & quadãtenus instaurationem, nõ quidem eiusdẽ prorsus originalis iustitiæ, sed tamẽ rectitudinis hominis

Iustificatio nomen multiplex. c. 1. huius lib. Th. 1. 2. q. 113. art. 1.

Ro. 4. & 6.

Iustificationis diffinitio.

Iustificatio, vnde dicatur.

Ethico. 5.

Quomodo sit vera iustitia in homine corã Deo.

2. Modo.

Cõponitur Paulus cum Iacobo.

3. Modo.

Prouer. 17.

Deute. 25.

Psalm. 50.

Iustificare ia ctare iustitiam. Luc. 10. & 16.

Duplex acceptio iustitiæ in vsu scripturæ Paulinæ.

Allusio ad iustit. originã.

Quomodo iustitia restituatur homini.

minis ad Deum, quæ illius erat forma & radix. Quocirca, vt scitè adnotauit S. Thom. 1. 2. q. 113. Quamuis iustificatio nostra, & à fide inchoetur, & consummetur per charitatem, à neutra tamen harum virtutum sortitur nomẽ, sed à generali iustitia. Eò quod fides peculiaris virtus est intellectus: veluti charitas, voluntatis: sed iustitia totam designat hominis rectitudinem. Hinc fit, vt iustificatio, solum passiuè accipiatur pro illo motu qui est in homine. Neque propria est distinctio, qua aliqui effingunt, aliam esse in CHRISTO iustificationem, quæ est causa nostræ, & aliam in nobis, quæ est illius effectus. Nam sicut apud philosophos, motus non est in mouente, sed in re mota, vt calefactio non est in igne: sed causa calefaciendi, vnde procedit calefactio, quæ est in aqua. Nec concederet Aristo. quòd calefactio actio sit in igne, sed ab igne: sunt enim ijdẽ motus, actio & passio, licet respectus actionis sit in igne. Eodem modo neq; in Deo neq; in CHRISTO est propriè iustificatio nostra, nisi quia in eo est causa vnde procedit iustificatio nostri. Vnde August. de spi. & lit. cap. 11. exponens illud Pauli, Iustitia Dei in eo reuelatur, &c. ait ideo dici iustitiã Dei, quòd nobis illam impartiendo, iustos nos facit. Et super illud Psalm. 30. In tua iustitia erue me. Iustitia, inquit, Dei nostra fit, cum nobis donatur. Et hæc de primo verbo quæstionis, scilicet iustificatio. ¶ Alterum verò, puta fides, non solum pars aduersa, vt in quarta ipsorum propositione retulimus, sed nostri etiam in tot discindunt ac dilaniant significatus, fermè quot sunt in scripturis verba de fide. Adeò vt vix possimus mente retinere tam multiugã nominis æquiuocationem. Etenim aduersarij quo fidẽ quæ est extra charitatem, fidem esse denegent, de qua tamen ait Paul. Si habuero fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum: confingunt nescio quam fidem miraculorum, distinctam à fide catholica. Et quò defendant sola nos fide iustificari, discernunt aliam fidem historiæ euangelicæ (quã negare nequeunt haberi posse extra gratiam) à sua fide iustificante, confingũtq; nescio quas alias fides: vt est potissimum videre apud Melanct. in apolog. & latius in locis communibus: & apud Bucerum in sua modò reconciliatione controuersiæ iustificationis. Quin Pighius etiam noster docet fidẽ accipi pro fiducia: item pro conscientia. Atque alios iam vsq; ad quindecim sectiones fidei audiui multiplicantes: scilicet pro authoritate, pro promissione, pro iureiurando, & nescio quibus alijs modis. Quæ quidem varietas, & diuersitas præter quàm quod absque ratione & arte rei simplici tribuitur, omnes fimbrias, & neruos disputationis fidei præscindit. Cũ enim CHRISTVS vnam fidem catholicam, quam basim structuræ Christianæ præiecerat, quam plurimis priuilegijs donasset, vt illam in animos mortaliũ altius imprimeret, quinis locus scripturæ, vbi tale aliquod priuilegium, & virtus fidei commendatur, facile iam clausus repellitur. Sanè cũ quilibet fingit, hoc vel alio modo vsurpari illic, quam semel lacerauit fidem. Haud quidem inficias ierim, quin sint primum omnium homonymiæ, & amphibologiæ explicandæ, ne disputatio hoc vitio laboret: sunt tamen iudicio, & arte dignoscendæ. Agam prius cum nostris. Nam de notionibus, quibus hoc nomine vtuntur Protestantes, paulo inferius futurus est sermo. Igitur quãtum meditari possum, duplex tantum significatus est in hoc nomine fides. Significat enim & virtutem moralẽ, quæ est in voluntate, & intellectualem, quæ est in intellectu. Quæ quidem explicatio ex ipsa statim nominis etymologia perlucet. Etenim & Cicero prius, lib. 1. de officijs, & postmodum epist. 13. ad Hiero. August. in duabus syllabis, quarum prima est à fio, secunda verò à dico adnotarunt, fidem eò dici, quia fit, quod dicitur. Vnde fides primum omnium significat constantiã, & veritatem, quę in dictis quidpiam asserentis, aut promittentis, inesse debet: quæ nimirum moralis virtus, fidelitas etiã nũcupatur. Qua de causa ait illic Cicero, fides est dictorum, & conuentorum constantia & veritas: quæ quidem est totius iustitiæ fundamentum. Ob idq; in pactis, vbi est vtrinque mutua promissio, dixit ille, Accipe, daq; fidem. Fallun tur ergo, nisi ego fallor, qui dicunt vno modo accipi fidem pro promissione vel sponsione. Nam promissio res est prior fide. Etenim cum quis quid pollicetur, dicitur promissione illa dare, astringere, & obligare suam fidẽ: quã postea liberat, cum implet promissionẽ, vel violat, si non implet. Non tamen dicitur, obligare, aut dare promissionem, sicut nec dicitur implere fidem, sed promissionem. Est ergo fides non promissio, sed veritas firma, quæ seruanda est ob promissionem, & quam promittentes quodammodo impignoramus. Et ideo qui iniuria ab aliquo circunuenitur vel defraudatur, implorat deorum hominumq; fidẽ: quòd est constantiam & veritatem. Neque opus est aliam fidei acceptionem fingere pro authoritate illius, cui credẽdũ est. Quippe cum in hãc recidat, quam modo diximus constantiam, &

G 4 verita

§. Thom.

Iustificatio solũ passiuè.

August.

Fides indiscretè diffecatur.

1. Cor. 13.

Melanchõ.

Buce. Pighius.

Nocet tam multiplex diuisio fidei.

Homonymia explicanda.

Fides bifaria dicitur.

Fides quia fit quod dicitur.

Fides moralis virtus.

Fides distinguitur à promissione.

veritatem. Inde enim quisq; dignus est, cui adhibeatur fides, quòd constans & vetus existimatur, vt faciat quod dicit. Qua qui caret constantia, dicitur carere fide. Vt, Fidem nulla habes. Et hoc modo dicimur derogare fidei eius, cui facimus ne habeatur fides, & conciliare fidem eius, cui facimus vt detur fides. Et bona dicitur fide quis quid gerere, aut possidere, dum sine dolo malo id facit. ¶ Secundo modo accipitur fides, vt est intellectualis virtus. Nempe assensus, quem præbemus enuntiatæ promittenti nobis aliquid. Quæ quidem notio explicari nascitur. Cum enim ille, quem fide primo modo habere scio (id est dictorum constantiam & veritatem) mihi asserit quicquã, aut promittit, persuadet quidè mihi, quod dicit: & (quod idem potest) facit mihi fidem: hoc est, generat in me assensum, quo illi credo. Qui quidè pro fide assensus dicitur fides. Tametsi idiomatis isti morosi obseruatores aiunt, huiusmodi assensum non tam propriè nuncupari fidem. Dicitur namq; Græcè πίστις à πείθομαι, quod est persuasi, & fidem feci. Et ideo πίστις potius (aiunt) transferenda esset latinè, persuasio q̃ fides. Imò grammaticissimi quidã dicunt, non posse reddi vna voce latina. Et de hoc cõplent longissimas paginas. At verò tametsi Quintilia transtulerit persuasionem, nihilominus latini etiam celeberrimi appellant fidem. Et quidem meritò. Nam vt apud latinos fides, ita & apud græcos πίστις tam passiuè accipitur quàm actiuè. Etenim apud illos πίστις δίδοναι, καὶ ἔχειν, quod nos vertimus fidem dare & accipere. Et ideo illa persuasio, quæ mihi fit ab alio, optimè dicitur fides, quam ipse mihi facit, & ego illi habeo. Vnde habere, seu adhibere fidem, credere est. Vt apud Terentium, Si hæc fidem habeat se in præpositum tibi. Et apud Poetam, Credo equidem, nec vana fides, genus esse deorum. Et Cicero in Topic. Argumentum est ratio rei dubiæ faciens fidem. Et idem in offic. His, inquit, fidem habemus quos plus intelligere, quàm nos arbitramur. Et quamuis doctores sancti primi fuissent, qui rem hoc nomine donassent, satis haberet notio hæc auctoritatis. Est enim apud omnes ecclesiasticos summo consensu recepta. Duos ergo si demus huic nomini, fides, significatus, satis est. Nempe vt sit fides, quàm mihi quispiam dat, dum quicquã asserit, aut promittit, & quã ego vicissim do illi, dum credo. Has duntaxat notiones edocet August. de spir. & lit. c. 31. His verbis: De hac enim fide nunc loquimur, quam adhibemus cum aliquid credimus: non quam damus cum aliquid pollicemur: nam & ipsa dicitur fides. Sed aliter dicimus, Non mihi habuit fidem, aliter autem, Non mihi seruauit fidem. Nam illud est, non credidit quod dixi illud; non fecit quod dixit. Secundum hanc fidem, qua credimus, fideles sumus Deo: secundum illam verò, qua fit quod promittitur, etiã Deus ipse fidelis est nobis. Hoc enim dicit apostolus, Fidelis Deus qui non vos permittit tentari supra id quod potestis. Tantum August. Animaduertamus ergo, duobus modis dici fidem. Primo, qua Deus est nobis fidelis, altero, qua nos sumus Deo. Vnde cap. 3. ad Rom. desiderat Paulus vtrumq;. Vbi enim ait, Quid, si quidam illorum non crediderunt? Nunquid incredulitas eorum fidem Dei euacuauit? Absit. ibi fides accipitur primo modo pro fide qua Deus est fidelis in suis promissionibus, quæ porrò non pendent ex operibus nostris, vt Iudæi putabant. Et ideo ait, quod quamuis quidam non crediderint promissionibus Dei, nec legem eius seruauerint, firma tamen veritas manet in suis dictis, vt faciat quod dixit. Vbi autem paulò interius ait, Iustitia autem Dei per fidem IESV CHRISTI in omnes, & super omnes qui credunt in eum, loquitur de fide secundo modo: nimirum qua nos credentes fideles sumus Deo, quæ quidè causa est, & fundamentum iustificationis nostræ. Ex his primò colligitur, quòd non est necessarium vt alio modo accipiatur fides pro fiducia: vt tam nostri quidam, quàm aduersarij omnes pro comperto habent. Nam fiducia res est alia à fide & proles eius. Nec per se propriè est virtus, sed virtutis modus. Est enim vt scienter ait S. Thomas 1. 2. quæst. 129. roborata spes ex aliqua firma opinione: seu robur spei, pertinens ad magnanimitatem. Inde enim quòd fidem habeo dictis asserentis, aut promittentis, spero, & fido ita fore. Quinimò quamuis ex fide nascitur, à charitate postmodum augetur & perficitur. Et ideo, fiducia à fide nomen trahit, sicuti effectus à causa. Quamobrem firma, certaque fides exprimitur nomine fiducia: veluti causa nomine effectus. Id quod ex exemplis ipsis, quæ isti multiplicatores significationum fidei adferunt, palam constat. Aiunt enim hoc modo accipi fidem pro fiducia: vbi ait Iacobus, quod is qui à Deo quicquã postulauerit postulet in fide, nihil hæsitans, ita accipi quoties in euangelio exigebat fidem ab illis CHRISTVS, qui ad se veniebant petitum sanitatem: & vbi ait, Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti, transi hinc, &c. Et vbi ait Paul. Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, &c. Cum tamen sit manifestissimum

Nouæ significationis fidei.

Fides intellectualis.

Homonymia explicanda.

Fides pro assensu nascitur ex constantia & veritate.

Fides pro fiducia.

πίστις.

Fides quia fit quod dicitur.

Fides nostra virtus.

Fides quæ per dilectionem operatur.

Testimonia.

Duo significatus fidei.

August.

1. Cor. 10.

Rom. 3.

Fides apud Paulum pro constantia promissionis diuinæ, & nostra credulitate.

Fides nõ accipitur pro fiducia recte. c. seq.

Fiducia aliud à fide. li. 3. c. 15. fol. 97. b. & c. 10. fol. 102. b.

Iaco. 1.

Matth. 17.

1. Cor. 13.

manifestissimum

stissimum in his omnibus locis accipi fidem pro fide catholica id est pro assensu firmo, certo & constantissimo, quem debemus, præbemusq; dictis CHRISTI. Enimuerò cũ hæc fides esset fundamentum, qua nititur tota salus nostra, vt crederemus CHRISTVM esse Deum, atque adeo vera esse omnia quæcũque nos euangelizando docuisset, in corroboratione huius fidei faciebat omnia miracula. Quę Patribus & theologis receptissima doctrina est. Atq; ex illo loco compertissima, vbi dimittens Apostolos prædicatũ Euangelium sic eos instituit. Signa autẽ eos qui crediderint, nempe qui fidem catholicam susceperint, hæc sequentur. In nomine meo dæmonia eicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, &c. Quare mirari satis nequeo, cũ ꝙ aduersarij nostri alia fidem miraculorũ excogitauerint, quã catholicã, tũ maximè quòd nostri doctores alia agnoscant, vbi ait CHRISTVS, Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, trãsi hinc illuc, & transibit: cui cõcinit illud Pauli, Si habuero fidem, ita vt mõtes transferam: aut vbicunque in Euãgelio miraculum futurus, fidem exigebat. Illud enim de Centurione salutem puero suo deprecãte, Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Israël, de qua rogo fide quãde catholica intelligitur? Sicuti & illud ad cæcos, Creditis quia hoc possum facere vobis? Quibus respondentibus, vtiq; domine, subdit, secũdum fidẽ vestrã fiat. Sed hoc est, quod istos decipit, quòd, vt paulò antè dicebamus, aliquãdo gradũ ipsum certissimæ fidei explicant nomine fiduciæ, vt eodẽ capite, Confide fili. Non considerantes, quòd fiducia solum cõmendatur tanquam signum firmissimæ fidei. Et ideo potius nomen fiduciæ accipitur pro fide, quàm nomen fidei pro fiducia. Quocirca eadẽ est fides catholica, quam modicam reprehendit in Petro, quem erudiebat futurũ caput Ecclesiæ, & quam in Chananæa, magnam commendauit ad confusionem populi Israël. Neque alia quidem est, de qua ait, Omnia quæcunque orantes petiris, credite quia accipietis. Credere enim non significat, nisi assensum quem præbemus promittenti: vnde si firmus est, progignitur fiducia. At verò, si quis arguat contra, non esse petendi necessariam persuasionem, quòd sit impetraturus quicquid petit: quippe quæ esse potest falsa, & tamen est semper necessaria fiducia: ergo illic fides accipitur pro fiducia. Hũc ego etiam redarguam. Nunquid minus absurditatis habet, fiduciam, qua quis fidit se obtenturum ire quicquid à Deo petierit (si modo id rectè postulet) falsam esse posse, quàm fidẽ, qua idem credit? Profectò quàm certa & firma debet esse fiducia peremptum, tam certa esse debet fides. Nam si fiducia ex fide nascitur, quo pacto erit fiducia firmior fide? Attamen fidem hanc explicat Seruator noster, Amẽ amẽ dico vobis, quicquid petieritis patrẽ in nomine meo, dabit vobis. Amen amen, verbum iuramentis est. Petere autẽ in nomine CHRISTI est petere ea, quæ ad salutem animæ pertinent, quando & vbi oportet. Et in tali articulo tam fides, quàm fiducia certissima esse debet, in alio verò vtraque erit falsa. Vnde Iaco. vbi ait, Qui postulat à Deo, postulet, in fide nihil hæsitans: procul dubio de fide quã pollicenti Deo debemus palã loquitur: & idcirco addit, nihil hæsitans. Quo enim quisque gradu credit, eodẽ & confidit. Admonet ergo Iaco. vt nemo qui quã postulet, nisi quod certò credit ad salutẽ sibi conferre, & tunc nihil hæsitet. Vel si non sit ita, certus, non habeat aliam, vel fidẽ, vel fiduciã impetrãdi, nisi sub conditione, si id ꝙ petit, tale est. ¶ Quod demum addit idem Albert. fidẽ etiam accipi pro cõscientia: vbi ait Paul. Omne quod non est ex fide, peccatum est, esset qui negaret: quoniã forsan sensus Pauli, non est nisi, omne quod est cõtrà fidẽ CHRISTI, peccatũ esse. Sed tamẽ vt demus, accipi illic pro cõscientia, profectò non differt à fide, nisi vt particularis cognitio quæ applicatur ad opus, distat ab vniuersali: facere enim contrà conscientiam, est facere contra quàm fides docet. De alia verò diuisione fidei acquisitæ, & infusæ satis hic fuerit prænotasse, quòd hæc nomina non competunt actibus, sed habitibus: quorum primus à Deo infunditur: alter verò humano vsu acquiritur. Horum cap. 9. mentio rediibit. Obiectum autem actus & habitus promiscuè apud philosophos eodem nomine fidei nominantur, eò quòd actus circa obiectum versetur, & habitus sit propter actum. Hac enim notione vsurpamus fidem, dicentes omnia quæ sunt in sacra pagina, esse fidem catholicam: scilicet, quia sunt obiectum fidei. De illis verò tribus membris, credere Deum, Deo, & in Deum, ratio locum dabit quo dicamus.

Mar. vlt. Non est diffida alia quã fides miraculorum. li. 3. c. 10. fo. 233. b. Matth. 17. 2. Cor. 13. Matth. 8. & 9. Certissima fides nomine fiduciæ explicatur in scriptura, Matth. 14. & 15. Mar. 11. Fides postulantium. Quomõ potentiũ fides, & fiducia debeat esse certissima. Ioan. 16. Iaco. 1. Fides distinguitur à fiducia. Rom. 14. Fides infusa & acquisita nomina sũt, habituũ nõ actuum. Obiectũ & habitus fidei.

De fide sine operibus quidnam conferat. Cap. 7.

His explanatis iustificationis fideique notionibus. Lutheri machinã ista ꝓpositionũ serie demoliri instituimus. Prima statuitur cõtra suũ fundamentũ, ꝙ in quinta, & sexta 1. Proposi. catholica.

propositionibus explicuimus. Fides catholica, Christianæ familiæ necessaria, vt pote qua Christiani censemur, non est specialis illa, qua indubitatò credit quisque, ac constituit sibi remitti peccata propter CHRISTVM, & esse in gratia Dei: sed illa potius persuasio diuina, atque assensus, quem debemus, præstamúsque Deo, omnium in genere, quæ ab ipso sunt Ecclesiæ reuelata per CHRISTVM, perq; eius Prophetas, Euangelistas, & Apostolos: inter quæ & promissiones ipsæ diuinæ connumerantur. Duo hîc enuntiamus. Primum est, quòd nullatenus duæ, sed vna penitus fides est, qua credimus vniuersa reuelata, siue historiæ sint, siue promissiones, siue præceptiones aut consilia. Eiusdem enim habitus virtus est credere, quòd Abraham genuit Isaac, & quòd in illo promissus est nobis Redemptor quod CHRISTVS carnem suscepit, & quòd credentibus & baptizatis promiserit salutē. Atque eiusdem fidei est actus credere promissiones illas, & quascunque alias, quæ sunt in sacra pagina, factas esse à Deo, quod ad historiam pertinet: & certo credere verissimas esse, & firmissimas, quod propriè pertinet ad fidem promissionum, vnde spes nobis erigitur. Secundum est, quòd promissionum assensus, ad fidem catholicam pertinens, nō est specialis ille, quo quisque de se credit, seu recipere modo, seu habere iam gratiā, sed ille, in genere quo firmiter credimus IESVM CHRISTVM vniuersalē esse redemptorem, vnum mediatorem Dei & hominum: & ideo nisi eius merito, nemini vllam condonari noxam: sed quicquid peccatorum à lapsu vsque Adam remissum est, & remittetur, virtute sanguinis sui remitti. Atque adeo nemini, nisi per ipsum, ad æternā hæreditatem accessum patēre. Quod autem huic modo, illi ve beneficium hoc impertitur, quia potest quiuis diuinæ inspirationi obsistere, cōiectura humana est: quod capite de hac re proprio edisserendum restat. Conclusio hæc cum primis ex diffinitione ipsa Apostolica fidei demonstratur. Est enim fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. Id est, habitus, seu vis, virtúsque mentis, qua licet obscurè, certò tamen, & firmiter assentimur his, quæ speramus apertè videre. In qua diffinitione designatur primò firmitas assensus: cuius causa dicitur substantia: id est inchoatio rerum sperandarum, quæ robur habet & firmamentum ex obedientia libertatis. Nam rerum, quæ nec videntur, nec ratiocinatione demonstrantur, nunquam haberemus tam firmum assensum, nisi in captiuitatem redigentes intellectum in obsequium CHRISTI. Designatur præterea subiectum fidei esse intellectiuam potentiam, obiecti autem rationem ad omnia patēre, vniuersaq; ambire, quæcunque à Deo cælitus sunt reuelata: siue res gestæ sint, siue mādata, vel monita: siue sua promissa. Hæc enim omnia in spem nos futurorum mittunt. Quocirca in eodē symbolo vtrique copulantur articuli: scilicet & qui historiales sunt: vt & CHRISTVS natus est & crucifixus: & præterea qui de sanctorum communione, & remissione peccatorum constituuntur, tanquam sub eodē obiecto fidei comprehensi. Et confirmatur argumentum. Ratio Christianis credendi, est summa infallibilisque Dei veritas: hæc autē eadem perlucet in reuelatis omnibus, siue ad historiam pertineant, siue ad promissiones. Eadem ergo vniuersorum fides est. Cuius vna eademq; perexigua particula est de promissionibus: sanè quas credimus nō solum verè esse factas, sed esse firmissimas, quantum est ex parte Dei, nisi nos renitamur. Quòd autē fides illa specialis cōmentitia istorum in sexta propositione asserta non pertineat ad fidem catholicam, hoc certè persuasu facillimum est. Fides enim catholica ex sola diuina assertione, vel promissione pendet: quòd autem quisque aptus sit & idoneus promisso beneficio suscipiendo, ex humano assensu, & cooperatione etiam pendet: ergo huius fides non est catholica. Hoc autem quod dicimus tale est. Fides catholica, quam qui nō firmiter teneret, hæreticus esset, ea est prorsus, q̄ Deus præsentissimus nobis sit, ac promptissimus, nisi per nos steterit, salutem in nobis operari: eademq; vnicuiq; assentienti impendere. Porrò autem, quòd quisque credat salutem se modò asse qui, addit insuper assensum se præbuisse Deo, neque digito eius mouentis obicem opposuisse vllum. Quoniam (vt superiore lib. constitutum est) neminem Deus coactu, sed liberè trahit. Et ideo cum certitudo hæc humanum conatum exigat, nō potest certitudinem catholicæ fidei adæquare. Connexi ergo errores sunt, & inseparabiles, quòd iustificatio nostra ex sola diuina pollicitatione absque operibus nostris dependeat, & quòd certus fieri quisque possit per fidē, se esse in gratia. Atque adeo nemo potest ambo hæc simul sustinere: nimirum, quòd à libero nostro arbitrio quoquo pacto dependeat, & quòd possit quis fieri certus, nisi Deo specialiter reuelante. ¶ Accedit & huc argumentum, quòd fides catholica vna est, quæ vniuersam CHRISTI familiam obligat, si ergo fides esset catholica, me esse in gra

Vna tantum Fides est.

Lib. 3. c. 10. 1. Ratio à diffinitione. Fidei diffinitio explicatur ex D. Th. 2. 2. q. 4. art. 1.

Cōfirmat argumen. Th. 2. 2. q. 1. art. 1.

Contra fidē cialē fidei

Fides Catholica.

Lib. 3. c. 10. fol. 239. b confirmatio argumenti. Quòd non possit fieri fidē cognosci hominē esse in gratia.

Altera confirmatio.

in gratia, omnes profectò astringerentur idem reddere, vti ego. Ad hæc. Qui de fide catholica anceps est, & dubius, hæreticus censetur: qui verò ambigit qualis sit apud Deum, non est cur habeatur hæreticus. sanè qui de promissionibus Dei nihil formidat, sed cum iustissimo Iob veretur opera sua, sine quibus certi sumus, minimè nos esse capaces beneficiorum eius, quæ ad gratiam pertinent iustificationis. Legifer enim noster CHRISTVS neminē certiorem facit, aut credere iubet, iustum vel fieri, vel esse, sed id tantum, quod qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Et id quidem nisi prauam obiecerit voluntatem: nam nisi pœnitentiam, ait alibi, egeritis, omnes simul peribitis. Neque prædicat, appropinquare regnum cælorum, nisi pœnitētiam agentibus. Id quod ipsimet aduersarij profitentur. Nusquam autem de se quenquam definire præcepit certitudine catholicæ fidei, vel legitimè baptizatum esse, vel pœnitentiam egisse. Profectò non video quomodo agnoscentes nemini conferri gratiam antequā pœniteat, retinere queant, quòd per fidem homo sit certus de sua salute. Aiunt, Quoniam pœnitentia non est causa, at est tamen requisita: de qua an sit legitima, haud qua quam habeamus reuelationem fidei. De hac autem certitudinis disputatione integrum est inferius capitulum, lib. 5. Nunc autem id tantum constituimus, quod nugatoria sit illa distinctio fidei in historicam & iustificātem. Incongruens ergo est diffinitio Caluini, quam lib. de institu. relig. Christ. tribuit fidei. Nempe quòd sit diuinæ erga nos beneuolentiæ firma, certaq; cognitio, quæ gratuitæ in CHRISTO promissionis veritate reuelatur mentibus nostris, & cordibus obsignatur. Nam si ad promissiones in genere referatur, non est nisi pusilla portio catholicæ fidei: si verò ad illā suam specialem certitudinem, quam de se quisque habet, extra limites est eiusdem orthodoxæ fidei. ¶ Secunda propositio. Fides, spes, & charitas virtutes sunt non ratione modò, sed re, obiecto etiam & subiecto discretæ. Hanc contra septimam suam propositionem obfirmamus. Nam animaduerte optime lector, ne quā semel diuulgare cœperunt, vocem deseretent (nimirum quod sola fide iustificamur) quibus illam retinere commentis conati sunt. Primum quia viderunt fidem catholicam non sufficere ad iustitiam, cœperunt illam appellare fidem historiæ, effingentes fidem, quæ iustificat, non esse nisi illam, quam Deo habemus pollicenti remissionē peccatorū per CHRISTVM. Et hactenus, licet ramum fidei à iusta arbore detruncantes, tamen intra fines fidei errabant. Verùm quia neque illam satis esse intellexerunt, transgressi iam lineam veræ fidei, meditati sunt illam specialem, quam modò refutabamus. Sed quia hoc etiam loco depulsi sunt, conuicti scilicet, quòd potest quis certò se credere esse in gratia, qua tamen vana credulitate decipiatur, adtexere cogitarunt rationi fidei, spem quoque & charitatem: quin verò & opera. Quasi hæc omnia censeantur nomine fidei. Atque huc pertinet, quod modò referebamus ex Caluino: scilicet, quòd fides & mentibus, id est, intellectibus: & cordibus, id est, voluntatibus obsignatur. Sed audi Philippum in apologia confessionis Augustanæ. Habentur enim in 5. art. eiusdem confessionis hæc verba, Omnes perterrefactæ mētes, sciāt se debere credere, quòd certò donetur ipsis remissio peccatorum propter CHRISTVM, non propter ipsorum merita, aut dignitatem. Hi omnes certò consequuntur remissionem peccatorum: Et cum hoc modo consolamur nos promissio ne seu Euangelio, & erigimus nos fide, simul datur nobis spiritus sanctus. Eadem verba repetit Philip. in apologia. Sed proximè à tergo eiusdem pagellæ ait, quòd fides quæ iustificat non est tantum notitia historiæ, sed est assentiri promissioni Dei. Subiungit autem, E ne quis suspicetur, tantum notitiam esse, addemus amplius, est velle, & accipere oblatam promissionem remissionis peccatorum, & iustificationis. Eadémque innouat Buce. verba in suis nuper cōcordantiis. Expende manifestam contradictionem. Prius dicit fidem illam specialem, qua certò credimus donari, & consuffice re ad salutem, & iustificare nos. Et cōfestim addit, velle, & accipere promissionem, concludi in ratione fidei. Tales sunt istorū apologiæ. Si fides sufficit, quomodo requiritur voluntatis actus qui alterius est potentiæ? Aliā ego tamen maiorem absurditatē video in hac suffarcinata diffinitione fidei. Quæstio erat, Per quid recipimus beneficium iustificationis à Deo nobis promissum? Et respondent, Per solam fidem. Sed dum hanc fidem qualis sit instamus inquirere, respondent, quòd sit non solum assentiri promissioni Dei promittentis nobis gratis remissionem peccatorum, sed & velle, & accipere oblatam promissionem. Ergo perinde est, ac si dicerent, quòd recipimus beneficium iustificationis per hoc quod volumus ipsum, & tandem accipimus. Recipimus deniq; gratiam iustificantem, quia recipimus promissionem. Ecquis non cernat cæco nos verborum inuolucro ab istis complicari, & ceu vertigine circumuo

Iob. 9.

Doctrina Christi. Mar. 16.

Luc. 13. Matth. 3.

Negatoria nominatio fidei historicæ.

Caluinus.

2. Propos. Fidei, spei, & charitatis diffe rentia. Tho. 2. 6. Techne Lutheranorū, vt defenderent sola nos fide iustificari.

Caluinus.

Melanct.

Lutheranorum contradictio.

Petitio principij.

cumuolui,dum idē nobis per idem diffiniunt? Non ne luculentius dixissent, illud nos beneficium accipere actu, quo per speciale auxilium Dei credimus Deum esse,& remuneratorem esse,vnà cum actu spei,quo nos per idem auxilium erigimus, atque actu charitatis, quo nos erratorum pœnitet,adhibito sacramento, vel baptismi,si ab infidelitate conuertimur:vel pœnitentiæ,si relapsi resipiscimus? Sed respondent,Omnes istos actus complectimur nomine fidei. Contra hoc ergo responsum opposuimus secundam propositionem. Quis enim hanc ferat theologiam, vt in diffinitione fidei, actus spei,& charitatis cōglutinentur? Etenim substantia fidei suam habet legitimam rationem in persuasione & assensione intellectus, cuius proprium obiectum est verum, quod à Deo reuelatū est. Reliqui verò habitus ad voluntatem attinent. Spei nanque & charitatis obiectum non est ratio veri, sed boni, quod obiectum est voluntatis: sicuti intellectus, est verum. Erigimur enim formaliter non per fidem, vt isti putant, sed per spem in bonum illud diuinum,licet fides nos illuc dirigēdo ducat.Erigimur inquam desiderando,& appetendo:charitas autem amor eiusdem boni est,beneuolentia & amicitia. Quare in patria fide per visionem depulsa,spes simul cessabit: charitas verò perspectu ipso Dei adeò non abscedet, vt sit mirificè perficienda, Spectatio creaturæ, ait Paul. reuelationem filiorum Dei spectat:spes autem quæ videtur non est spes:nam quod videt quis quid sperat? Et alibi,Charitas nunquam excidit: siue prophetiæ euacuabuntur: siue linguæ cessabunt. Ex quibus colligit fidem,spem,& charitatem non solum tres esse res, sed illarum esse maximam ac præstantissimam, charitatem. Non modo quia fides & spes, temporariæ sunt, charitas verò perpetua, sed quia aliarum omnium est forma virtutum: qua absente, nulla æstimatur virtutis pretio. Hac de causa, vbi de ratione præcisè fidei sermo est Paulo: Accedentem, inquit, ad Deum oportet credere quia est, & quia remunerator est, Ecce totam substantiam fidei. Vbi autem de fide cum sua societate quæ ad iustitiam vnà requiritur: Neq; circūcisio, inquit,aliquid valet,neque præputium, sed fides, quæ per charitatem operatur. Vnde super Psal. 31. Augustinus. Quod credit quis, fidei est, sed quod operatur, charitatis est. Porrò, nisi tam hostiliter isti ex suis gymnasiis vniuersam eliminassent philosophiam, nunquam virtutum rationes ita confuse permiscerent:sed cuique suam tribuerent. Sunt enim, vt iustitiæ, temperantiæ, & aliarum virtutum essentiæ & finitiones variæ, ita & fidei, spei, & charitatis. At verò respicienti exemplar, quod capit. 5. præfiximus mentis istorum, facile erit perpendere hominum inconstantiam, & contradictionem. Vbi enim aiunt, sola fide iustificari, rationem magistri sui eam adferunt, quòd solum verbū promissionis CHRISTI est illud, quod nostram operatur salutem: verbum autem sola fide apprehenditur, ergo sola illa iustificamur. Vbi manifestè vsurpant fidem pro sola assensione intellectus, vt distinguitur contra omnem aliam virtutem, & opus. Quamobrem aiunt illam fidem non totum fundamentum, sed totam apprehensionem salutis esse, & gratiæ, quam gratiam, aiunt, subsequitur charitas.Postea verò,vel suimet ipsorum oblitī,vel certe conuicti, quòd illa fides non sufficit,consuunt rationi fidei,spem & charitatem, & pœnitentiam. Quis non istorum vertigum deprehendat? Atqui per hæc detexitur alius ipsorum cauillus, qui in omne se latus vertunt,vt voci suæ, sola fide, aliquid obtendant. Quia enim sentiebant se iam de hoc loco deiectos, nempe quòd ratio fidei cæteras virtutes complecteretur, aiunt saltem esse connexas. Hanc autem connexionem, si recolis bone lector, non ita intelligunt, quòd illæ virtutes præueniant gratiam,vt secundum Euangelicam veritatem nos à Patribus docti sumus, sed quòd sola fides accipit gratiam iustificantem,trahēsque secum charitatem. Verba enim sunt Melanchthonis supra citata, Sola fide, non per dilectionem consequimur remissionem peccatorum: etsi dilectio sequitur fidem. Nisi quod iam Bucerus in sua reconciliatione velle videtur persuadere, quod etiam si requirerentur omnes ad consequendam gratiam,sint nihilominus,fides,spes, & charitas, tres quidem virtutes,sed tamen inter se connexæ,ita vt neque charitas sine fide,neque fides insit absque charitate. Neque alio vtitur teste quàm vno exemplo, quod à magistro suo suscepit in de capti. Babylonica, & putat irrefragabile. Cogitemus, inquit, hominem sanæ mentis & fame grauiter laborantem,& huic mortem metuenti aduenire, qui eum ad aliquod paratum lautúmque conuiuium vocet, sitq; ille cui miser fidem indubitato accommodet, possit ne, inquit, huiusmodi famelicus non statim illa fide fiduciā desiderati cibi concipere, ac quàm possit propere ad conuiuium illud accurrere, simúlque & conuiuatorem illum toto corde amare, & colere, cupereque illi qua posset re gratificari. Humiliter proponas, inquit, animo

Quomodo recipiatur iustificationis beneficium.

1. Argum.

Ratio fidei.

Rom. 8.

1. Cor. 13.

Quā ratione loquatur Paulus de fide sola, & quę ad iustitiā spectat.

Augustin.

Lutheranorū incōstantia.

Lutheranorum causa.

Quomodo cōnexas existiment Lutherani,fidē, spem & charitatē. vide c. 13. huius fo. 151. Melāchthon.

Bucer.

mo alicui ex periculoſo morbo laboranti, & extrema expectanti adeſſe medicum, qui certiſſimam ſalutem promittat. Ita, inquit, qui fidem habet Euangelio, non poteſt non certò ſperare oblatam ſalutem, eiúſque omnia mandata perficere, ac denique toto ſe pectore ad ipſum conuertere. Quis enim, inquit, non in ſeipſo experitur, ſe non poſſe non amare, & colere eum, quem non dubitat ingentia ſibi bona polliceri, & certiſſimè præſtiturum? eiusq; etiam conſilia atque præcepta ſe cupidè ſequi, quem non dubiter ſibi vera, & ſalutaria conſulere, atque præcipere? Sed primum omnium anceps eſt exemplum hoc Buceri. Anceps exemplum. Quinimò magis à nobis, quàm ab ipſis pugnat. Nam vt donemus, connexas eſſe dictas virtutes propter exemplum infirmi, qui ſi ita crederet, ilico omnia faceret, quæ iuberet medicus: inde non colligitur, quod ſola fides eſſet ſalutis cauſa, ſed quòd fides páreret fiduciam, & fiducia obedientiam: quæ proxima eſſet cauſa. ¶ Attamen neque id certè largimur: ſed tertiam contra hoc exemplum ſtatuimus propoſitionem. 3. Propoſi. Fides, ſpes, & charitas adeò non ratione modo, ſed re etiã ſeiunguntur, vt poſſit eſſe fides, imò etiam ſpes, abſque charitate. Et quoniam hic eſt locus vnde nos acerrimè & validiſſimè oppugnare cenſent, paulò hic contrà nos pluribus inſiſtemus. Nihil nunc diſputamus, an fides vel ſpes abſque charitate, veræ ſint virtutes. Quoniam vt lib. 1. cap. 21. dicebamus, nullum officium in abſentia charitatis dignum abſolute eſt appellatione virtutis. Et præterea cum fides fundamentum ſit charitatis, non poteſt charitas infuſa eſſe abſque fide. Sed quòd fides ſolitaria eſſe poſſit ſine charitate, probatur. Fides ſine charitate eſſe nõ poteſt. 1. Argum. Ratio & eſſentia fidei non ſolum alia eſt à ratione charitatis, ſed natura ſua prior, neq; ab illa dependés, quia tota, vt dictum eſt, conſiſtit in intellectu, cuius operatio anteit operationem voluntatis: ergo nihil erat quo minus & prior gigni poſſit, quàm charitas, & illa abeunte ſuperſtare. At quia rationes iſtiuſmodi nõ tanti æſtimant, quo argumentationem Buceri ſimul diluam, 1. Argum. alia ratione arguitur. Fides, eſto, voluntatem excitet ad appetentiam boni, quod oſtendit, nullam ei tamen vim infert, ſed ſemper voluntas, quæ ſua natura eſt, manet libera: ergo quantũcunq; fidem adhibeamus Deo inuitanti nos ad cæleſte conuiuium, cõminanti nobis æternas pœnas, & pollicenti requiem à laboribus noſtris, nihilo ſecius liberum eſt homini præſentia bona ſenſualia illis anteferre. Non quòd natura fidei non ſit à terrenis nos ad æterna euocare, ſed quod inſtãtia hæc & ſenſibus obuia vehementius nos ad ſe dimouent. Eò præſertim quòd homines promittunt ſibi poſt lapſum reſipiſcentiam, & diuinum fauorem, quò poſſint in amicitiam Dei reſtitui. Quapropter nulla eſt repugnantia, quòd quis habeat fidem certam & conſtantem, ita vt pro eius confeſſione ceruices gladio ſubiiceret, & nihilominus perſiſtat in aliquo peccato. Contra exemplum Buce. Quin verò, neque in humanis cõtratrium eſt ſemper exemplum, quod Bucer. magnificat. Repertiri enim poteſt infirmus extrema patiens, cupidiſſimus etiam vitæ: cui tamen ſi medicus tali cõditione offerret ſalutem, vt permitteret ferrari os cruris, aut incidi partẽ, qua poſſet lapillus extrahi, aut aliquid huiuſmodi terribilium perpeteretur: re vera vitam prius repudiaret. Quemadmodum de Mario legitur, qui obligato vno crure iuſſus alterum extẽdere, Non eſt, inquit, tanto dolore digna ſalus. Dictũ Marij Neq; in hiſce modò terrificis curationibus, ſed in affectionibus leuioribus comperimus homines, qui certiſſimi cum ſint, mortem ſibi ſuis voluptatibus cõſciſcere, nihilo magis cohibẽtur. Ita planè de fide nos experiẽtia docet: nimirũ quòd licet Chriſtiani homines firmã fidem habeant bonitatis diuinæ, futurorumq; bonorum, & malorum: tamen, vel quia anguſta ſibi apparet pietatis, & religionis ianua, aſperaq; & accliuis ſemita, vel quia laqueis ſeculi huius irretiti ſunt, & cupiditatibus implexi, non ſe ita inde poſſunt extricare, vt ſequantur quod optimum iudicant. Vbi ſplendor ipſe diuinitatis felices illos cælicolas perfundit, videntes Deum ſicuti eſt, illic nulla eſſe poteſt diligendi cunctatio, aut mora. Status gloriæ. lib. 3. c. 1. f. 193. b. Thom. 1. 2. q. 4. art. 4. & q. 5. art. 4. & q. 10. art. 3. lib. 3. cap. 7. fo. 226. Nam cõſpectus ille fontis omnium bonorum non poteſt non beatos in amorem rapere, atque ita deificatos ſpontanea quadam amicitiæ neceſſitate cum Deo prorſus deuincire: vbi nullus ſegnitiæ locus, ægritudo animi nulla: nihil deniq; quod perpetuã illam reuerentiam filialem remorari queat. Veruntamen cognitio hæc noſtra per ſpeculum in ænigmate non adeò efficax eſt: & ideo neque ſemper bonorum operum ferax. Aliàs non ſolum neminem decidere de gratia Dei ſineret, ſed & in optima ſemper ſummaq; officia teneret intentos Chriſtianos vniuerſos, Paulinóque colligatos nodo: quem neq; mors, neq; vita, neq; inſtantia, neque futura poterant ſeparare à charitate Dei. Rom. 8. Probant Lutherani eũ qui credit non poſſe non amare. Ioã. 6. At non omnes rapti ſumus vſque ad tertium cælum. Mittunt nos ad locum illum Euangelij, vbi rogati duodecim diſcipuli, an vellent & ipſi abire, reſponderunt, Domine, quò ibimus: quia verba vitæ æternæ habes?

Et

Quãuis ſuapte natura fides charitatẽ generet, id tamẽ nõ ſemper contingit nobis obſtãtibus.

Et inde nos intelligere iubent, quo pacto, qui credit, non poteſt non amare. At nihil nos inficiamur, quin ſæpiſſimè fides charitatem ingeneret, hæc eſt enim natura ſua; ſed id defendimus, quod nõ ſemper vbicumq; eſt, tantum dem poteſt, obſiſtentibus affectionibus carnis. Remittamus nos eos viciſſim in alium locum, vbi iuuenis ille qui præcepta ſeruauerat à iuuentute ſua (alias non dixiſſet Euangel. Mar. 10. CHRISTVS reſpexit, & dilexit eum) & ideo cum fide viua acceſſit ſciſcitatũ CHRISTVM, quid faciendo vitam æternam poſſideret, ille, inquã, abq; dubio credidit redemptori, quod ſi venditis, eroganſq; bonis ſequeretur ipſum, perfectus eſſet: & tamen ingens opum amor, in quibus animum habebat infixum, fidei præualuit. Vnde non planè tanta coniectura fit, quod fides ſua non fuiſſet magna, quàm quòd amor ille opulentiæ diffluentiæq; bonorum eſſet ille maximus. Enimuerò eadem fides, vbi non offendiſſet tantam difficultatem, ilico potuiſſet iuuenem à ſæculo cõuellere. Neque illum neceſſum eſt dicere graciam Dei propter illum teporem fidei amiſiſſe. Quandoquidem nõ præceptum, ſed conſilium erat: ſi vellet perfectus eſſe. Vt lib. 3. dicetur. ¶ Igitur vt amplius hæc omnia luceſcãt, variæ diuerſæq; ſunt qualitates, gradus & habitus fidei, qui ſibi, ſalua eius ſubſtantia, accidunt. Eſt nanque quandoq; ſana & firma, aliquando verò infirma & imbecilla. Ait enim Paul. Infirmum in fide aſſumite. Et, Increpa illos dure, vt ſani ſint in fide. Incuſat rurſus CHRISTVS ſeruator noſter in Petro trepidante modicæ fidem: laudatq; in Centurione & Chananæa fidem magnam. Appellat denique Iac. fidem mortuam, eam, quæ deſerta eſt à charitate: & Paul. viuam, quæ per charitatem operatur. Nam ſicut motus corporis indicium eſt vitæ animalis, ita & vitæ ſpiritualis, teſtes ſunt officia, quæ fiunt ſecundum Deum. At verò vt non omnis remiſſio & languor fidei, lumen exunguit diuinæ gratiæ, ita nec mors ipſa talis iudicanda eſt, vt ſubſtantiam rationemq; eiuſdem fidei abſumat, & expungat habitum. Quin poteſt mortua robuſtior eſſe quàm viua, licet tunc non ſit melior: imò neque ſit omnino virtus. Petrus quanuis non habuit gradum illum firmatæ fidei, vt conſtanter graderetur ſuper aquas, non protinus arbitrandus eſt mortaliter deliquiſſe. Id quod & de iuuene proximè commemorato pariter dicebamus. Quinimò ſunt homines tepidi, neq; ita multum validi in fide: perdurantes tamen in gratia, eò quòd non obiiciuntur magnis periculis cadendi. Sunt contra, multò valentiores qui nihilominus, ingente occaſione de ſubito oblata, impetu paſſionis præcipitantur, iuxta verbum illius Comici. Quãuis deſubito facile eſt facere nequitur. Ceu qui trucidatum chariſſimum filium cernens, aut violatum torum, in homicidam, vel in adulterum irrueret. In Dauide exemplum eſt, Numquid dum ardentiſſimo amore ſuccenſus elegantis Berſabeæ adulterium cum ea patrauit, fidem perdidit? Minime gẽtium. Imò fidem habebat inſignem. Haud enim fuit dubius, quin Deo peccaſſet, vt poſtea lacrymabiliter confeſſus eſt. Sed ingentem conflictum carnis ſubſtinere non valuit: valuiſſet, inquam, per gratiam Dei, ſi ſtrenuè pugnaſſet, ſed tamẽ victus eſt. Haud equidem diffitemur, ſi ſolum fidei ingenium ſpectes, quo fuerit ipſa maior, maiorem ingenerari charitatem. Nam, vt in lib. de voca. gen. author eſt Ambro. fides genitrix bonæ voluntatis, & iuſtæ actionis dicitur. Et ſuper Ezech. Homil. 22. Gregor. Tantum, inquit, in hac vita amamus, quantũ credimus: & quantum amamus, tantũ de ſpe præſumimus. Sed ſunt tamẽ carnalia, & ſecularia impedimẽta, quibus fides præpeditur: quibus ſuperandis aliæ ſunt neceſſariæ virtutes præter fidem. ¶ Confirmatur denique aſſertio noſtra irrefragabili teſtimonio Pauli. Nam ſi habuero, inquit, omnẽ fidem, ita vt mõtes transferam, charitatem autẽ non habuero, nihil ſum. Nõ ergo modò fides, ſed maxima eſſe poteſt abſque charitate. Hic locus eſt, quem intuentes manifeſtiſſimè rem conuincere, deludere ſummopere moliuntur, neſcio qua fide miraculorum conficta, præter fidem iuſtificantem. Quemadmodũ enim cernentes aſſenſum ſcripturæ ſacræ habere poſſe abſque charitate, aiunt non eſſe illam, qua iuſtificamur, ſed eſſe fidem hiſtoriæ: ita audientes ex Paulo, omnem fidem reperiri poſſe ſine conſortio charitatis, aliam fidem excogitant miraculorum. Profecto ſi ita liceret cauillari ſcripturas, & locis ſingulis de fide, noua eam vſurpatione lacerare, & ludificare, omnis deperiret ratio explicandi naturam, & qualitates fidei. Primum, quænam nominatio eſt fides miraculorum? Si diciſſet gratia miraculorum, ceu gratia ſanitatum, vel donum miraculorum, ſicut donum linguarum, poſſet verbum intelligi de aliqua tantum gratia gratis data. Dum tamen ait Paul. nihil aliud quàm omnem fidẽ, quæ alia poteſt intelligi, niſi catholica, cui tanquã fundamento legis euangelicæ priuilegium hoc congruit miraculorum? Alias poſſet etiam appellari ſpes, vel charitas miraculorum.

Rom. 14. Tim. 1

Diuerſę qualitates fidei.

Mortua fides robuſtior, nõ tamen melior viuente, neque omnino virtus.

Matth. 19.

Dauid.

Fides gignit bonã voluntatem. ca. 11. fol. 186. b.

1. Cor. 13.

1. Argum.

Explicatio Pauli. Matth. 17. lorum. Item verbum Pauli, alluſio eſt prorſus ad illud redemptoris, Si habueritis fidem ſicut granum ſinâpis, dicetis monti huic, tranſi hinc illuc, & tranſibit. Vbi manifeſtus eſt ſermo de fide catholica. Siquidē inter exprobrandum incredulitatem Apoſtolorū, qui illa cauſa non eiecerant dæmoniū, adiecit illud verbum. Enimuerò, vt paulò ante dicebamus, cōſtantiſſimum eſt, & receptiſſimum, virtutē miraculorū, neq; CHRISTVM vſurpaſſe, neq; diſcipulis impertiſſe, niſi ad cōfirmādam fidem, quę rationibus naturalibus nequiuerat perſuaderi. Id quod ſupra, verbo CHRISTI cōmonſtrauimus, delegantis Apoſtolos ad diſſeminandum verbum: vt ait, Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſequētur, &c. Quinimo ab initio ſtatim olim reuelatæ fidei mos diuinus fuit illam cōfirmare portentis & miraculis. Ita enim Abrahæ pollicitus eſt ex ſene, ſterilique; Sara genus illi propagare ſuper arenam maris. Et inremeratæ virgini, quo angelus fidem myſterij adſtrueret, alterius miraculi anus prægnantis meminit. Igitur ipſi fidei, cuius teſtificādæ cauſa erant edenda miracula, eadem eſt collata vis & poteſtas: ſi tamē eo eſſet vſq; fœcūda, vt certam fiduciā pareret impetrādi. Et hoc eſt quod ait Apoſtolus, Omnem fidē, id eſt, fidē in eo ſummo gradu, qui transferendis montibus eſt neceſſarius: tametſi iam modo, vbi nō eſt hæc neceſſitas aſſerendæ fidei miraculis, nō ſe tam crebro exerat virtus hæc. Sed quid opus eſt aliunde teſtes ciere? nonne Apoſt. explicatiſſimus eſt de qua fide loquatur? Cū enim cōcludit in calce illius capitis, fidē, ſpem, & charitatem tria eſſe, cæteriſq; maiorem charitatē, an negare quis poterit ſermonē habere de tribus theologicis virtutibus: atq; adeò de fide catholica, quæ prima earum eſt? In toto ergo capite de eadē proloquitur, quā ita cōfert cū charitate, vt quocunq; gradu ſolitaria ſit, non ſufficiat ad amicitiā Dei. Sed operoſa charitas, quæ patiens eſt, & benigna, reliquis omnibus virtutibus ſubminiſtret eſſe diuinū. Et hac ratione illi tribuit, quòd omnia credit, & omnia ſperat. Et prēterea quia per charitatem, & fides excreſcit, & ſpes. Eodē pertinet illud CHRISTI, Non omnis qui dicit mihi, Domine, domine, intrabit in regnū cælorū: ſed qui facit voluntatem patris mei. Multi enim dicent in illa die, Domine, domine, in nomine tuo prophetauimus, & cætera: qui tamē non intrabunt in regnum cælorū. Dicere nanq;, Domine, domine, ad fidē catholicā pertinet, qua cognoſcimus, Deum eſſe verū dominum. Neque ita cognoſcimus, vt dæmones: nam illi nō dicunt dominē, quia non credunt ex obedientia. Dicere autem domine, eſt propria fides Chriſtiani: non acquiſita ſolū, ſed qua captiuantes intellectum, aſſenſum præbemus diuinæ maieſtati ſuā profeſſi legem. Quæ eſſe nihilominus poteſt abſq; charitate. Et ideo ſubinfert redemptor noſter, Omnis ergo qui audit verba mea hæc, & facit ea, aſſimilabitur viro ſapienti: qui autem audit, & non facit, aſſimilabitur viro ſtulto. Vbi audire, idē eſt, quod credere & ſuſcipere fidem. Vnde apud Lucam ille ſeruus, qui cognouit voluntatem domini ſui, & non fecit ſecūdum voluntatem eius, plagis vapulauit multis. Nam proculdubio cognoſcere voluntatem, eſt fidem habere. Huc etiam attinet parabola inuitatorum ad cœnam magnam: qui certe nihil de conuiuio dubitantes, excuſauerūt ſeſe, negotia ſecularia prætendentes. Duo tamen hic ſunt vel tria iſtorum obiecta, ad quæ neceſſarium eſt reſpondere. Primum, cum fides ſit donum Dei, quemadmodum charitas, cur nō pariter cum charitate mortali quolibet crimine expungitur? Reſponſio in promptu eſt. Quod charitas individuus eſt gratiæ comes. Eſt enim gratia qua dilecti ſumus Deo, & charitas qua ipſum diligimus. Et vt habetur in Euangelio, Qui diligit me, diligetur à patre meo. Quare qua cōrarierate peccatum mortale opponitur gratiæ, aduerſatur & charitati. Fides autem, & ſpes, & reliquæ virtutes morales ſuas habent proprias rationes diſtinctas, quæ de ſe nō dicunt, neque amicitiam, neque gratiam Dei. Quare vt abſcedens charitas per peccatum furti, non ſecum aufert habitum caſtitatis, ita neque habitum ſpei, aut fidei: ſed manent omnes informes, atque adeo indignæ virtutum ſimpliciter nomine. Sed hæreſis vel apoſtaſia, quæ è regione obſtat fidei, excludit infuſum eius habitum. Hæreticus enim in vno articulo, quanuis aliorum habeat acquiſitam fidem, non tamen illos credit propter formalem rationem fidei catholicæ: nempè quatenus à CHRISTO per ſanctam Eccleſiam reuelati ſunt & propoſiti. Deficiente autem ratione fidei, aboletur & fides ipſa.

¶ Alterum dubium eſt maioris ponderis apud iſtos, nimirum, quòd fides mortua non ſit fides. Hoc enim inſonat nomen mortuum, homo nanq; mortuus nō eſt homo. Et prēterea arguūt quòd eiuſmodi fides nihil differat à fide dæmonum. Vno enim contextu ait Iacō. quòd fides, ſi non habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa: & quod ille qui hoc modo credit, nihil egregius facit quàm dæmones, qui credunt & contremiſcunt. Hæc tamen ambo citra

Explicatiſſimus Paul.

Omnē fidē.

Mar. vlt.

Gene. 18.

Luc. 1.

Matt. 8.

Fides dæmonum & Chriſtiani.

Audire.

Cur fides nō perditur cū charitate.

CHARITAS comes gratiæ individua. Ioan. 14.

Fides, ſpes, ſine charitate.

Sola hæreſis vel apoſtaſia excludit fidem.

Fides mortua propriè eſt fides.

Iacob. 1.

ra negotium dissolueret, qui verba Iacobi, à Sanctis patribus fuerat meditatus. Non enim refert fidem ad charitatem, sicuti hominem ad animam; sed sicuti corpus ad animam. Non inquam ait, Sicut homo, sed sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est. Viuit enim per animam, & homo, & corpus: sed homo tanquam per formam, quæ pars sui est; corpus autem tanquam per eam quæ extrinsecus sibi accidit. Et ideo quia Deus, qui est nobis ceu anima vitæ spiritualis, habitat in nobis per charitatem (Deus enim charitas est, & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo) expuncta charitate, & homo manet spiritualiter mortuus, & fides sua mortua. Attamen, vt corpus absque anima suam retinet integram essentiam corporis, ita & fides absque charitate suam habet rationem, substantiam, & proprietatem fidei, quæ est assentire dictis Dei. Neque continuo consequens est, fidem illa mortuam nihil ab illa dæmonum distare. Ratio enim fidei non solum consistit in certitudine, quam forsan habere possunt dæmones maiorē, imò clariorem nobis, sed in eo quod per obedientiam, & voluntatis obsequium (vt in ipsa eius diffinitione innuebamus) suscipitur. Dæmones autem non vltro, sed inuiti credunt: & inde fit, vt nostra fides suapte natura illiciat nos ad amorem Dei, illa verò sua, nihil aliud quàm timorem illis incutiat, & tremorē. Hæc autem iam singula articulatim definiit S. Synodus Tridentina. Sanè quæ postquam can. 7. explicuit, vt essent tres illæ virtutes theologicæ, suis propriis rationibus distinctæ, atque adeo ab inuicem semouibiles, can. 12. sub anathemate censuit, fidem non esse fiduciam illam specialem: & can. 28. fidem, quæ remanet sine charitate, veram esse fidem, licet mortuam, quę hominem sufficit cōstituere Christianum. Synodus inquam Tridētina, quæ iam modò (quod Deus vtinā Ecclesiæ suæ bene vertat, quodque felix illi faustúmque sit) Bononiā translata est.

1. Ioan. 4.

Fides mortua differt à fide dæmonum.

Syn. Trid. Bononiam translata.

De causa effectuq; fidei sine operibus. Cap. VIII.

COnfecimus ergo, vnicā esse fidem, illam scilicet orthodoxam à spe & charitate omnino distinctam: sanè quæ vt esse potest absq; gratia, ita & absq; charitate. Hanc ergo demonstrare iam pergimus, eandē esse prorsus, quæ ad nostram iustificationem est necessaria. Sed eius prius causam & originem, atq; per se effectum absq; contubernio charitatis præmeditemur oportet, duabus propositionibus. Prima est. Fides, etiam dum est informis, donum est Dei supernaturale. Conclusio hæc quantus theologis summo consensu receptissima sit propter authoritates scripturæ (qualis est ad Ephe. Gratia estis saluati per fidem: & hoc non ex vobis, Dei enim donum est, & id genus multæ) nonnihil tamen de sensu eius discordāt. Scot. enim in 3. d. 23. ait, fide humana (quam ipse appellat acquisitam) hominem posse assentiri toti prædicationi Christianæ. Imò ita inquit, credimus authoritate Ecclesiæ (quam ipse putat humanam) & institutione parentum, qui fidem suos erudiunt liberos. Sed infunditur, inquit, à Deo fides, cum propter maiorem animæ perfectionem, tum propter maiorem certitudinem & intensionem in actu credendi. Cui sententiæ adhæc explicatius subscribit Duran. Duran. q. 1. in 3. sentent. d. 28. dicens, fidem infusam non esse necessariam, nisi vt facilius credamus. Non dicunt fidem iustificantem, quippe quæ consors est gratiæ, possibilem nobis esse absque dono Dei. Neque verò negat habitum infusum informem, esse donum Dei. De hoc enim omnes consentiunt doctores: nempe, quòd non solum fides formata, verum informis sit donum diuinum: vt author est S. Tho. 2. 2. q. 6. & est glossa super illud, Si habuero fidem, charitatem autē non habeam, Quod donum requiritur vt homo sit Christianus. Neq; rursus negat, quin necessaria sit reuelatio mysteriorum Dei, facta mundo, vt homines credant: etenim cum nō cadant sub naturali scientia, nisi Deus hoc lumine mundum irradiasset, impossibilis erat earum notitia. Sed hoc tantum affirmāt, q̄ qui audiret CHRISTVM, vel Apostolos, vel alios prædicatores, non indigeret aliquo habitu vel afflatu supernaturali, vt assentiret toti prædicationi: sicuti assentimur narrantibus alias naturales historias. Attamen S. Thom. loco proximè citato longè aliter astruit huius conclusionis fidem. Quippe quòd nō solum ad maiorem perfectionem, seu promptiorē assensum, sed omnino sit donum necessarium Dei: sine quo non possumus omnia certò credere quæ sunt reuelata. Vnde ad fidem, inquit, duo requiruntur: Vnum, vt homini credibilia proponantur, quod factum est ministerio prophetarum & Apostolorum, & aliorum prædicatorum. Et isti habent authoritatem Dei mittentis illos: iuxta illud, Quomodo prædicabunt nisi mittantur? Adde quòd authoritas Ecclesiæ vniuersalis in determinandis his quæ sunt fidei, est pari ratione authoritas spiritus sancti. Alterum requiritur

Conclusio 1.

Ephe. 2.

Scot.

Fides infor. donum Dei.

S. Tom. 1. Cor. 13.

S. Thom.

Rom. 10.

Authoritas Ecclesiæ.

ex

ex parte hominis : & hoc Pelagiani putabant esse liberũ arbitrium. Sed hoc est falsum : quia cum homo credendo eleuetur super naturam suam, oportet, quòd hoc insit ei ex supernaturali principio interius mouente. Hæc S. Thom. Et profectò non solum propter S. Thomã & propter Augustinum, cuius eadẽ est vbiq; indubitata sententia, hunc sensum legitimũ fuerim arbitratus : verùm salua illustrium authorum existimatione, non planè video, quomodò sit satis tutum aliter sentire. Quare S. Tho. non hanc recitat, quasi opinionem, sed quod contrarium existimet Pelagianum. Sanè quòd sensus Pelagianorum asserentium, initium fidei esse à nobis, non esset alius quam quòd posset quis audiens prædicationem fidei tanta certitudine naturaliter assentire, quanta est in fide catholica : & quòd gratia non præstaret, nisi vt facilius id homo posset. Quod quinto canone damnatum est in concilio Mileuitano. Sed Augustinum de hac re auscultemus. Is enim quanuis alibi frequentissimè, tamen in li. de prædest. sanct. cap. 2. sub hac forma proponit quæstionem. Prius itaque fidem, qua Christiani sumus, donum Dei esse, debemus ostendere : si tamen diligentius id facere possumus, quàm in voluminibus tot, tantisque iam fecimus. Nota fidem qua Christiani sumus. Sanè quæ dubio procul absq; gratia, & charitate esse potest. Quod si tibi prima fronte appareat, id tantum Augustinum sibi velle, quòd fides infusa sit à Deo, à qua christiani sumus, non tamen negare, quo minus actus credendi possit esse à natura, contemplare attentius mentem eius, & cernes vlterius progredi. Nemini enim dubium esse potuit, quin habitus infusus, si talis esset, à solo Deo infunderetur : sed vult cõsti tuere, quòd ad credẽdum actu illa omnia, quæ ad religionem christianam pertinent, & ita firmiter vt christianum decet, necessarium sit speciale auxilium Dei, siue per habitum, siue per actum. Nam Augustinus nihil vnquam solicitus est diferiminari inter actum & habitum. Atqui sensus hic lucidissimus erit considerãti, quam illic causam tractet. Etenim postquam Pelagiani coacti sunt hæresim suam retractare, nempe gratiam Dei secundum merita nostra dari, id saltem retinere conabantur, quòd initium fidei esset à nobis. Quo errore laborauit & ipse Augustinus antequam esset Episcopus, vt eodem lib. cap. 3. & lib. 1. retract. 23. confitetur. Postea verò factus Episcopus (vt ibidem & lib. 2. de bono perse. cap. 20. ait) illum deposuit errorem. Atq; id ipsum est, quod illic edisserit : nimirum, quòd nec initium fidei sit à nobis. Nihil de habitu meditatus, sed credere ipsum, qd est, inquit, cũ assensione cogitare ea, quæ pertinent ad religionem, nemo potest nisi per auxilium Dei. Quia non sumus idonei cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis. Neq; aliud est, quod condemnat illic aduersus Pelagium, Alias illa assensio fidei esset alicuius meriti, cui aliquo pacto deberetur gratia. Eo ideo de illo etiã assensu citat illud Pauli, Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Imnuẽs, quòd nonnullam sibi posset vsurpare gloriam, qui naturaliter diceret se assentiri euangelio. Accumulat præterea alias complures authoritates. Vt illud, Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis : donum enim Dei est. Tametsi hic locus, vt ipse Augustinus Hypog. lib. 3. exponit, de fide omnino iustificante, quam gratia subsequitur, intelligatur. Sed apertius est illud, Vobis donatum est pro CHRISTO non solum vt credatis in eum, verumetiã vt patiamini pro eo. Et, Misericordiam consequutus sum, vt fidelis essem. Non ait, Quia fidelis eram. Adducit etiam illud, Hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem misit ille. Tametsi profectò non plenè possum hunc sensum conicere ex illo loco euangelij. Est enim responsio illius, quod discipuli interrogabant, Quid faciemus, vt operemur opera Dei? Vbi non quærebant opus, quod esset effectus Dei : sed quod esset præceptum eius, & sibi placitum. Et ideo respondit, Vt credatis in eum, quẽ misit ille. Ex illo præterea Lucæ eadem veritas corroboratus, Domine adauge nobis fidem. Quasi eius ipsius esset virtus, quòd crederent. Atque ex illo maximè quod Augustinus Hypog. lib. 3. in eãdem sententiam enarrat. Vbi confesso Petro, Tu es CHRISTVS filius Dei viui, respondit dominus, Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cælis. Vnde colligitur, fidem donum esse Dei. Quocirca fateor me intelligere non posse, quomodo glossari possit, quòd fides donum nõ simpliciter necessarium, sed ad maiorem, seu perfectionem, seu facilitatem. Nam hoc ipsum verbum, donum Dei, propalam significat nulla tenus quempiam id posse naturaliter. Etenim cum dicit Paul. Non ex vobis, sed donum Dei est, quid aliud exprimere voluit, quàm quod nisi ex dono Dei, fides & gratia haberi nõ possit? pari ergo modo, vbi ait, Vobis donatum est pro CHRISTO nõ solum vt credatis in eũ : quid aliud est quàm dicere, non aliã via credere potuistis? Quare optimè illic adnotauit Augustinus verbum Pauli, Charitas cum fide à Deo patre

Scoti sententia non satis tuta.

Augustin.

Sensus Aug. contra Pelagium.

Sacra testimonia quæ efficiunt Augustinum fidẽ esse donũ Dei.

1. Cor. 3.

Gratia saluati estis per fidẽ, intelligitur de fide iustificante. Ephes. 2.

Philip. 1.

1. Timo. 1.

Ioan. 6.

Luc. 17.

Matth. 16.

Glossa Scoti malè tuta.

Ephes. 6.

patre & dño IESV CHRISTO. Quasi dixisset, non solum charitas, sed etiam per se fides, puta assentiri euãgelio à solo Deo esse potest. A solo, inquam, præueniente. Nam vt vtroque loco citato, ait scilicet lib.1.retra. & lib.de prædest. fides opus Dei est & nostrũ. Nostrum scilicet propter arbitrium voluntatis: quia nisi nobis assentientibus & cooperantibus, credere non possumus. Ob ídque exigitur à nobis, atque idcirco infidelitas peccatum est. Dei autem est opus, quia, nisi ipso peculiari nos afflatu adspirante, & mouente, nihil possumus. Quomodo autem & gratia & virtutes opera Dei sint, & nostra, tum satis multa meditati sumus libro priori, cap. 15. & tribus proximis, tum etiam paulò pòst repetendum nobis est.

Fides opus Dei & nostrum. hinc Th.2.2.q.1. ar.4. dicit ad credendũ requiri voluntatem.

¶Est præterea magnum argumentum aduersus illos, qui dicunt, fidem nostram authoritate humana gigni, puta parentum, vel prædicatorum, qui nos erudiunt; &, quod peius multo est, authoritatem ecclesiæ appellant humanam. Etenim si propter solam authoritatem hominum ego assentirem euãgelio, reuera propter eorundem authoritatem, si mihi contrarium dicerent, mutarem fidem. Contra admonitionem Pauli, Si ego vel angelus de cælo aliud euangelizauerit, anathema sit. In summa credere prorsus euangelio est dispositio, & quidẽ maxima ad gratiam: ergo iuxta id quod diximus cap.7. non potest esse nisi per auxilium speciale Dei. Quare S. Synod. Triden. optime can.6. ait, quòd excitati diuina gratia fidẽ ex auditu concipimus, & cano.3. qui ex concil. Arausi. cano. 25. desumptus est, neminem, sancitur sine spiritus sancti inspiratione, & adiutorio posse credere, sperare, &c. sicut oportet, vt ei iustificationis gratia conferatur.

Contra Scotum & Durs dum.

Galat. 1. Credere est dispõ ad gratiã, ergo non est ex viribꝰ humanis.

Syn. Trid.

¶Respondendum est illis ergo, quòd quamuis quis incipiat credere propter parentes vel pædagogos, vel alios prædicatores, non tamen credit, propter eorum authoritatem, sed credit illis tanquam ministris ecclesiæ. Neque habitus fidei aliam habet inclinationem, nisi sub illa ratione. Authoritas verò ecclesiæ, non est humana: sed diuina, quæ errare non potest. Facile ergo est reliqua eorum argumenta diluere. Primum est huiusmodi. Audientes concionem euangelicam possent tantam habere fidem concionatori, vt propter eius authoritatem cuncta crederent. Sicuti possunt eandem fidem præstare Liuio, aut cuius historico sola naturali facultate intellectus: atque illi potissimum, qui audientes CHRISTVM, cernebant eius doctrinam testimoniis & miraculis confirmari: igitur non est simpliciter necessaria infusa fides. Porrò autem responsio huius est, quòd audientes prædicationem modò, vel Apostolorum olim, aut CHRISTI, poterant quidem naturali lumine assensum aliquem opinionis aut fidei humanæ habere, qualem habemus Iosepho vel Liuio: eam tamen fidei certitudinem, quæ Christianis est necessaria, minimè, nisi numine aspirati. Exigitur enim à Christiano, non solum aliqua, sed omnia quæ in vtroque sunt testamento (saltem in genere) & quæcunque ecclesia explicauerit, esse de fide, adeò firmiter & certo credere, vt scientiam si opus fuerit, quam philosophi putarent demonstratiuam, abneget. Qualis est collectio illa. Hæc essentia diuina est filius, eadémque est pater, ergo pater est filius. Ad quam sanè certitudinem tantorum supernaturalium mysteriorum vires ingenij naturales minimè sunt efficaces. Quamobrem si puer ante vsum rationis ab infidelitate raptus (quod est alterum eorum argumentum) inter Christianos educaretur, posset quidem humanam opinionem habere Christianæ doctrinæ: veruntamen qualem modò præfati sumus certitudinem, minimè: nisi vel baptizatus, vel aliter cælitus adiutus. Vnde si iam ætate progressus, bona fide crederet se esse baptizatum, licet non res ita esset, posset cum illa credulitate per auxilium Dei iustificari, & tunc cum gratia infunderetur ei & fides. De hæretico autem iam paulò antè diximus, quemadmodum fide acquisita naturaliter potest credere aliquos articulos. Illa tamen non est legitimè Christiana: quia non est integra.

Alia responsio.

Fides humana circa res fidei.

Fides catholica.

Puer ante vsum rationis.

2. Argum.

Hæreticus.

¶Hoc tamen est tertium argumentum contra necessitatem infusæ fidei. Si ethnicus audiens prædicationem euangelicam, eam plenè susciperet: id est, omnia certa fide amplexus, peteret baptismum, cum obice tamen, quia non vult odia ponere, quæ cum suo exercet inimico, videtur tunc habere fidem, tamen sine dono supernaturali. Quoniam fides non infunditur, nisi simul cum gratia, cuius tamen ille nondum est compos. Respondetur, quòd quamuis si ecclesiæ constaret, ei obicem adferre ad baptismum, arcendus esset à sacramento: quippe quod nemini debet ministrari, nisi cui creditur per illud conferri gratiam, quę supremus est effectus sacramenti: attamen si cum tali fictione baptizaretur, reciperet informem fidem. Vt author est Sanctus Thom. 2.2. quæstio.6. art.2. ad tertium argumentum, vbi ait, recipi posse à Deo donum fidei absq; charitate. Etenim qua ratione fieri potest, vt charitate restincta, sit fides superstes: fieri etiam potest, vt fidem quis suscipiat ante charitatem.

3. Argum.

Fidei infusæ Responsio.

Fides informis infunditur sine charitate.

Vnde

Respõdetur aduersariis.

1. Arg. aduersæ partis ad probandum quod infusa fides ad credendi actum nõ sit necessaria, sed ad modum.

De presb. nō bap. cap. veniens. de cōsecra. dist. 4.

Vnde cap. veniens. de presby. nō bapt. generaliter habetur, quod p sacramentū fidei (quale est baptismus) efficit quis mēbrum CHRISTI. Et postmodum recedente fictione, recipit ille gratiam: vt docet August. cap. tunc valere. de consecra. distin. 4. Sed quid si ethnicus ille sic dispositus esset in nemore, vbi non est copia aquæ: nunquid cum primum totam legem probaret, per votum baptismi reciperet fidem? Nam si id neges, inde fit consequens opinio, quam reprobamus: quoniam tunc naturaliter tam firmiter credit, quàm post susceptum baptismum. Respondetur, quòd ante baptismum in re, non est verisimile per baptismum in voto, infundi habitum fidei, nisi infunderetur gratia, quia ille nō est Christianus. Et talis habitus non infunditur, nisi vel ratione baptismi, vbi fit homo Christianus: vel ratione gratiæ, quæ secum adducit virtutes. Et ideo vel ille nō credit tam firmiter tunc, quàm Christianus, vel. suppeditatur sibi desuper auxilium speciale ad actum credendi. Quod si quis adhuc opponat nobis hominem in puris naturalibus, vel ante aduētum CHRISTI inter gentes, vel nunc in illo orbe, vbi nulla est eius notitia: is enim sola cognitione naturali, quòd Deus est & remunerator, posset auxilio speciali tangente voluntatem reconciliari Deo. Quod videtur insinuare Apostol. vbi exprobrat naturalibus philosophis, quod cum Deum cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt. Et paulò pòst, Gentes quæ legem non habent, naturaliter quę legis sunt, faciunt. Loci isti Pauli statim cap. 11. pressius sunt tractandi. Interim tamen respondetur, quòd esto, cognitio naturalis sufficeret ad salutem, cum auxilio mouente voluntatem, illa non fuisset fides CHRISTI expressa: quam modò constituimus esse donum Dei.

Dubitatio.

Solutio. Fides quomodo infunditur per baptismum in voto.

Aliud arg.

Rom. 1.

Qualis fides sit donum Dei.

¶ Secunda propositio. Fides hæc absq; gratia & charitate sufficit hominem cōstituere Christianum & membrum CHRISTI: non solū fictè, vt Lutherani prædicant, sed propriè, legitimè, & verè, vt cap. proximo dicebamus, determinatum esse à concil. Triden. can. 28. quantum ad veritatem substantiæ fidei: licet careat perfectione, & vita, quæ fidei extrinsecus accidit à charitate. Prima huius ratio ex superioribus fontibus deriuatur. Si enim fides absque charitate propriè & quantum ad suam internam substantiam verè est fides: & Christianus idem est quòd fidelis, per illam est quicunque Christianus. Sed patentius eadem ratio formatur. Christianus est, qui CHRISTI est, nempe qui eius est membrum, qui in suam militiam nomen dedit, eiúsque se familiæ addixit: atque legibus obstrinxit: vnde non apostatauit: quicunque autem baptismatis sacramento initiatus est, membrum eius per fidem efficitur: iuxta illud, In vno spiritu omnes nos in vnū corpus baptizati sumus, neq; quodlibet committat peccatum, fidem denegat: ergo per fidem informem est homo Christianus. Sed aiunt, Nemo fit CHRISTI mēbrum, nisi per gratiam. Nam quicunq; (ait Paul.) baptizati sumus in CHRISTO IESV, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus per baptismum in morte, vt quomodo CHRISTVS surrexit à mortuis per gloriā patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Accedit similitudo vitis, & palmitum, qui non sunt mēbra vitis, nisi dum eius humore viuunt: sicuti neque oculus mortui (ait Aristot.) est oculus. Ac demum ad Ephes. ait Paul. quòd CHRISTVS dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret: mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam, neque rugam. Hæc autem argumentatio, si satis illi modo facere conaremur, extra fines nos præsentis instituti educeret ad articulum de ecclesia: quam isti, propter huiusmodi testimonia, nullam, quæ vera sit, admittunt, nisi internam. Nempe cœtum eorum penitus, qui cordis sanctitate pollent. Quantum tamen ad nostram spectas assertionē, hoc si dicamus abundabit. Nimirum quòd CHRISTO bifariam inserimur, vt membra vno modo per fidē, quā suæ adscripti Reipublicæ vltro illi præstamus: sacramentoq; astringimus. Quemadmodum, dum Paul. vbi Roma. 1. in sermonem incidit de obedientia fidei in Gentibus, subdit, in quibus estis & vos vocati IESV CHRISTI: id est Christiani, per hoc, quòd eandem obtulistis fidei obedientiam in captiuitatem (vt ait ipse alio loco) redigentes intellectum in obsequium CHRISTI. Sed aliter sumus illi insiti, & cōpacti per charitatem. Vnde, Si quis spiritum CHRISTI nō habet, hic nō est eius. Et prima copulatio ordinatur ad secundam. Ad hoc enim configuramur CHRISTO crucifixo in baptismo, vt opera carnis mortificemus. Vnde, Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerūt cum vitiis, & concupiscentiis. At vero inconsequens est, vt qui à fine & scopo fidei aberrat, fidē protinus amittat. Enimuerò licet quolibet delicto fidem eatenus frangimus, quod non omnino facimus vt promisimus, haud tamen vsquequaq; denegamus fidem, quò minus simus semper lege astricti: Instar Reipublicæ ciuilis. Non enim qui vnum crimen committit,

1. Ratio.

Secunda.

Rom. 6.

Ioan. 15.

Ephes. 5.

Responsio.

Ecclesia quæ sit Lutheranis.

Duplex mēbrum Christi.

2. Cor. 10.

Rom. 8.

Galat. 5.

Quomodo amittatur fides per peccata.

mittit, à republica protinus abscinditur: sed si est perfuga, vel prorsus rebellis. Vnde CHRISTVS, Si ecclesiam (inquit) non audierit, sit tibi tanquã ethnicus, & publicanus: ergo quãdiu ecclesiam quis audierit: fidelis & catholicus Christianus est: quocirca quemadmodum fides mortua, vt supra diximus, non ficta, sed vera secundũ substantiam est, ita & Christianus charitate vacuus, Christianus nihilo secius est. Neq; similitudinem omnino gerit oculi mortui. Nam oculus totum compositum dicit ex corpore & anima, qua proinde decedẽte, non est oculus. Secus de fide, quæ viuit per aliam virtutem. Neque palmes euangelicus cum primum absentia gratiæ aresci t, dissecatur à vite: sed manet insitus per fidem: quæ fides est genitrix charitatis, vsq; ad finem sæculi: quando huiusmodi sterile palmites abscindentur, & in ignem mittentur. Vel quousq; authoritate ecclesiæ amputentur. Idem docemur in similitudine areæ: vbi cum tritico commiscentur paleæ, & sagenæ missæ in mare ex omni genere piscium congregãtis, & eiusmodi aliis: quas non est præsentis loci percensere. Et Paul. ecclesiam comparat magnæ domui, vbi non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & linea, & fictilia: quædam in honorem, quædam in contumeliam. Illud autem vbi repræsentat ecclesiam sine macula & sine ruga, effectum iri intelligit per CHRISTVM in extremo iudicio: quando reddet regnum patri. Interim tamen ratio Christianæ reipublicæ, fide militantis in hoc consistit, quòd sacramenta, leges, magistratus, cæremoniæ, vniuersa denique exercitia in hoc instituta sunt, vt homines pietatem colant, virtutem sectentur, & charitate (quæ finis est perfectionis) cor permũdent, quò possint purificati æterna illa visione beari. Quocirca qui hanc fidem tenent, etsi nõnunquam à recta deflexerint, Christiani censentur: nisi à fide deficientes, ab ecclesia vel discesserint, vel eiiciantur. Eadem est sententia tum Patrũ aliorum, tum etiam Augustini in de fide ad Petrũ & de vera religione: & sæpe contra Donatistas: Et in libro de baptismo, cuius verba de cõsecra. dist. 4. can. est vnitas. referuntur. Est vnitas ecclesiæ, quæ latè patet, in sacramentorum videlicet societate & cõmunione, quę completur cum granis etiam paleas: quãdo eas corporaliter mistas ita patitur, vt neque illas iusti vitent, neque ab illis iusti vitentur. Sic sunt in ecclesia homines mali, vt in corpore humano humores mali, qui interdũ exeunt de corpore.

¶ At verò princeps omnium argumentum, quo veritas hæc constabilitur, est. Quòd nisi fides informis Christianos efficeret, qui re vera essent membra CHRISTI, fieret, vt cum prælati, & sacerdotes in peccato essent mortali, abdicarentur sacerdotio: saltem quantum ad ecclesiæ iuridicam gubernationem. Nam profectò cum caput (verbi gratia) quod dignissimum est membrorum, esse nemo possit, nisi qui verè est membrum: vbi non est vera ratio membri, nec vera subesse potest ratio capitis. Quare neque Papa in peccato esset vere Papa, neque verò cæteri episcopi retinerent gradus suos. Porrò hæresiarcha ille famigeratissimus Ioannes Huss. optimè iudicauit consequentissimum esse, quòd si ecclesia solum est illa nobis ignota quæ intus charitate nitet, nemo in peccato verè compos est ecclesiastici muneris. Ob idq; asserto priori, alterum subinde adiecit. Nostri verò recentiores Hussitæ (nam & hoc nomine gloriatur Marti.) id quod antecedit, lubentissimè in odium ecclesiæ (vt aiunt) papisticæ prædicant: quod verò consequitur, palliãt. Nam postquam in 7. art. confes. August. confessi sunt, ecclesiã esse congregationem membrorum CHRISTI: hoc est sanctorum, qui vere credunt, & obediunt CHRISTO, subscripserunt in articul. 8. quòd mali, & hypocritæ qui societatem habent externorum signorum, possunt administrare sacramẽta, eadémq; ab illis recipere nobis licet. Quoniam vt addit in apologia Melanchthon, ministri funguntur vice CHRISTI. Sed profectò vt sint dialecticæ negligentissimi, tamen non possunt non cernere vim consequentiæ. Si enim fides sine charitate, vt nullibi nõ inculcant, non est vera fides, sed ficta atq; adeo (vt verbis Melanchonis vtar) in quibus nihil agit Christus (videlicet charitatis) non sunt mẽbra CHRISTI, euidentissimè colligitur, vt prælati extra gratiã non sint veri, sed ficti. Ob idque non est cur per illos Deus certius conferat effectus sacramentorum, quam per alios qui non gerunt formam ministrorum. Sed quid pluribus opus est, nonne Lutherus bene nouit consequentiã? & art. 15. assertionum, vbi ait, Papam non esse Papam, si non amat CHRISTVM. Et Lutherani nunquid per ironiam & ludibrium appellant ministros, eosdem, quos extra gratiam appellant hypocritas? Expendantur verba Philippi. Recte, inquit, possumus sacramentis vti, quæ per malos administrantur. Nam & Paul. prædixit futurum, vt Antichristus sedeat in templo Dei: hoc est, in Ecclesia dominetur & gerat officium. At de hoc in articulo de Ecclesia.

Matth. 18.

Oculus mortui.

Similitudines euangelicæ. 2. Tim. 2.

Ratio ecclesiæ militantis.

De consec. d. 4. can. est vnitas.

Præcipuum argumentũ.

Ioan. Huss. in concil. Cõstãt. permultos art. præsertim sess. 8. err. 8. sess. 15. err. 20. 22. & 24. & idẽ fuerat dãnatum à Nicolao. & habetur 1. q. 1. nõ quales.

Lutherani.

Lutheranis administrare possunt sacramẽta mali & hypocritæ. Cõuincitur.

Lutherus.

Verba Melanchthon.

De causis iustificationis. Cap. IX.

HAC de fide præstituta veritate quod sit exordium Christianæ pietatis sufficiens nos Christianismo adscribere, subsequitur, vt ad causas iam iustificationis elucidādas descēdamus. Primā ergo, ceu basim, propositionē iacia mus. In opere hoc diuinæ misericordię, qua filij Adæ Deo reconciliamur, veluti in effectis naturæ, genus omne causæ est considerare. Non modo inquā quatuor primaria, sed sibi etiam ipsis cognata. Est ēn causa finalis, tam proxima, quā suprema: mox efficiēs, & instrumētalis, deinde materialis, & dispositiua: adhæc exēplaris & formalis. Finis proximus iustificationis nostræ est nostra ipsorū glorificatio. Nā quos vocauit (ait Paulus,) illos & glorificauit: id est, ad hoc iustificauit, vt glorificaret. Supremus verò est Deus ipse: quippe qui (vt lib. 1. cap. 3. dicebamus) in hunc finem creauit tā hominē, quā angelū, vt suam illis diuinā felicitatē impartiens, modo quodā dilataret, & propagaret. Id quod & cap. 3. denuo repetendo explicuimus. Nimirū, qđ Deus nō ppter creaturas primū, sed propter se, tū hominē cōdidit, tū & fabrefecit mūdū: videlicet vt gloria esset sua patentior, & nomē celebratissimum. Vnde Apost. de extrema die mentionē faciēs, qua CHRISTVS, operis redēptiōis postremū actū perficiet, Deinde, inquit, finis: cū tradiderit regnū Deo & patri. Et rursus, Cum subiecta fuerint omnia filio, tūc ipse filius (scilicet inquantum homo & sanctorum caput) subiectus erit ei (sane cum beatis omnibus) qui subiecit sibi omnia: vt sit Deus omnia in omnibus. Hic ergo est supremus finis redemptionis mundi, & glorificationis, nō solum hominum, sed etiam angelorum. Atqui vt ipse supremus est finis, prima etiam est causa efficiens, vnde omnis pendet authoritas. Est enim, teste Ioanne, Alpha & O. Vnde, Dominus Deus auxiliator meus, ideo non sum cōfusus. Iuxta est qui iustificat me: quis contradicet mihi? Ecce dominus Deus auxiliator meus, quis est qui cō demnet me? Quibus ferme verbis Paul. Deus qui iustificat impium, quis est qui condemnet? Ille enim est, cui soli peccatum vt confitetur Dauid: & idcirco idē est, qui conuersus viuificat nos. Quò nimirum alludebant Iudæi, dicentes. Quis est hic, qui etiam peccata dimittit? Acsi dixissent, quod Dei est, sibi vsurpans. Nam legerant in Psalmo, Gratiam & gloriam dabit dominus. Sunt enim quædam participatio diuinæ naturæ: & ideo facultatem creatæ excedunt. Secundum autem Deum, CHRISTVS etiam inquantum homo, est causa suo modo & ordine efficiens. Primum, quia commeruit nobis salutem: Per quod meritum tanquam mediator Dei & hominū fecit nobis ipsum propitium, iuxta illud Ioan. Aduocatū habemus apud patrem, CHRISTVM nostrum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autē tantum, sed pro totius mūdi. Et Paul. Iustificati gratis per gratiā ipsius, quæ est in CHRISTO IESV: quē proposuit Deus propitiatorē in sanguine ipsius. Nec sine mysterio congeminauit, gratis, per gratiam ipsius: Poterat enim nobis Deus gratis condonare peccata absque aliquo redemptionis pretio, vbi nulla esset ratio iustitiæ: attamen æquissimus simul, ac benignissimus, ita gratis id fecit, vt tamen per iustitiam mediatoris CHRISTI perficeret. Sane, quem gratis nobis dedit, & cuius nos rursus gratis efficit membra. Neque verò tantum est causa per modum meriti, sed quodammodo causa efficiens quasi instrumentum viuum, & organum diuinitatis: vt per doctē adnotauit S. Tho. 1. 2. quæstio. 112. articul. 1. Quod ego ità interpretor, CHRISTO domino nostro, quatenus redē prori, non solum conueniebat mereri nobis gratiam, virtutes, & gloriam, sed eadem de causa, sic omnem potestatem in cælo, & in terra recipere, vt ipsi competeret omnia dispensare, & distribuere: quæ pertinent ad nostram salutem tanquam iudici vniuersali. Vnde Apost: Vnicui que nostrum data est gratia, secundum mensuram donationis CHRISTI. Propter quod scriptum est, Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Itaque non solum gratiam nobis & reliqua dona elargitur, sed homines etiam iustificat, inquantum homo. Non quidem propria virtute, sed tanquam organum, & viuum instrumentum Dei. Et hoc est quod ait Apostolo. Vnus Deus, vnus mediator Dei, & hominum CHRISTVS IESVS. Quòd si mihi morosi, & importuni obuiā prodierint philosophantes, quòd gratia gratum faciēs à Deo creetur: ad quam idcirco productionē humanitas non potest attingere: quia authore ipso eodē S. Tho. 1. p. q. 45. artic. 5. creatura neq; instrumentum quidem esse potest creationis. Respōnsum sibi putent, quòd quemadmodum naturale agens non pertingit creationē animæ, sed infusionem, vt totū compositū sit homo: ita neq; CHRISTVS est causa gratiæ, sed infusionis eius, vt homo sit

In iustificatione reperitur quadruplex genus causæ, atque adeò omne quodcūque aliud.

Quatuor gēnera causarum.

Finis iustificationis proximus.

Roma. 8.

Finis creationis rerum.

1. Cor. 13.

Causa efficiens.

Esa. 50.

Apoca. 21.

Rom. 8.

Psalm. 50.

Luc. 7.

Psalm. 84.

Christus ceu causa efficiens.

1. Ioan. 2.

Rom. 3.

Quō poterat nobis cō donare peccata sine pretio redēptionis.

1. ad Ti. 2.

Quid conferat Christus nobis.

Ephes. 4.

Christus in quantum homo iustificat nos.

Argumentū.

Christus causa infusionis gratiæ non ipsius gratiæ.

gratus. Quæ ipsi incumbit trutina sua liberare & perpendere, quantum gratiæ vnicuiq; iuxta dispositionem, qua se auxilio Dei præparauit, debeatur. Sicuti ad ipsum spectat in iudicio extremo sententiã proferre, & pœnas dãnatis, atq; præmia iustis decernere, & suo quenque ordine collocare. Sunt præterea, & sacerdotes, ecclesiæ ministri causã gratiæ tanquam vice CHRISTI fungentes. Quemadmodũ enim à Deo in CHRISTVM, ita & ab ipso in sacerdotes deriuata est hæc potestas: vt CHRISTVS ipse redẽptor noster palã affirmat. Data enim, inquit, est mihi potestas in cælo, & in terra: sicut misit me viuẽs pater: & ego mitto vos. Accipite spiritum sanctum. Quorũ remiseritis peccata, remissa erunt: & quorũ retinueritis, retenta erunt. Haud sanè tamen tam amplam habent, támq; liberam huiusmodi potestatem, quàm fuit in CHRISTO. Ille nãq; nihil pendebat à sacramentis: vtpote sine quibus gratiã contulit Magdalenæ, & Paralytico, & quàm pluribus. Hæc enim erat gratia capitis. Ministris autẽ modum præscripsit, vt non nisi per sacramenta iustificent. Quare & hæc sunt quoq; instrumenta gratiæ. Non vt ministri, sed vt inanima organa, quibus passio applicatur nobis. Ait enim Paul. Secundũ suã misericordiã saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis spiritus sancti: præpositio autem illa, per, nota instrumenti est. Et ad Ephes. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ: vbi & materia, & forma exprimitur sacramenti. Et super Ioannem Augustinus. Vnde tanta vis aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat? Et in hoc differunt à sacramentis veteris legis: quæ ideo appellat Paul. infirma, & egena elementa, quod nulla illis vis ineset iustificandi. Circuncisio enim non erat instrumentum, sed signum fidei: cuius fidei virtute conferebatur gratia. Ita enim de Abraham loquitur Paul. Signum accepit circuncisionis, signaculum fidei. Sacramenta verò nostra, quia signa iam sunt passionis exhibitæ, quasi quæ ex latere CHRISTI dormientis fluxerunt (vt est in glossa ad Roma. 5.) non indicia modò, sed efficacia sunt gratiæ. Etenim cum CHRISTVS morte sua, vitam spiritalem nostram fuerit operatus, ad simili tudinem vitæ animalis virtutem nobis eiusdem passionis dispensauit per sacramenta. Baptismus enim est quædam spiritualis regeneratio: ita enim vt modo dicebamus, appellat eũ Paul. lauacrum regenerationis. Confirmatio est augmentum quoddam, & robur gratiæ: sicut adolescentia vitæ, iuxta illud Lucæ: vbi admoniti sunt discipuli, iam baptizati, sedere in ciuitate, quoadusque induerentur virtute ex alto. At sacrosanctum sacramentum corporis & sanguinis, est quædam iugis, quotidianáque alimonia. Nisi enim mãducaueritis, inquit, carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Quæ quidem sacramenta tria, nisi renatus homo aliquando relaberetur, satis erant quantum ad personã cuiusq; propriam. Sed propter peccatum, quod est quædam infirmatio, adhibitum est sacramẽtum pœnitentiæ, quo pretiosus, saluificúsque sanguis CHRISTI applicatur per modum medicinæ: iuxta precationem Psalmistæ, Sana animã meam, quia peccaui tibi. Et tandẽ extrema vnctio, qua reliquiæ, si quæ sunt, peccatorum prorsus absterguntur: secũdum illud Iacobi, Quod si in peccatis est, dimittentur ei. Sacramentũ autẽ ordinis institutum est in bonũ cómune. Nimirum vt gratia suppeditetur Ecclesiæ ministris ad generandum spiritualẽ prolem. Quẽadmodum sacramentum matrimonij, vt dignè ad laudem Dei propagetur animalis vita. Conferunt autem sacramenta hæc gratiam, eo modo quo supra de CHRISTO dictũ est. Vtpote quæ non creationem gratiæ attingunt, sed instrumenta sunt quibus homo est Deo gratus. Cuius exẽplum in virtute seminis generatiue hominis præsto est, quæ non est animæ generandæ causa, sed hominis. Neq; aliã virtutem in illis agnosco, quàm quòd propterea homo, quia baptizatus est, vel sacramentaliter absolutus, reconciliatur Deo. Nam quid opus est dicere, huiusmodi virtutẽ, qualitatem esse, re distinctã ab aqua & verbis? De hac sacramentorũ virtute nonnullus paulò post ineundus nobis superest conflictus cum Luthero. Tertio loco est causa materialis. Non inquã anima vel potentiæ, quæ gratia & virtutibus perfunduntur: illa enim subiecta potius sunt, quã materia. Sed causam materialẽ appellamus, dispositiones, & præparationes ad gratiã: qui sunt actus fidei, spei, & charitatis, seu pœnitentiæ. De eiusmodi autem causis dicere hic non oportet explicatius: eò quòd non eædem prærequirũtur in omni genere iustificationis, sed per capita sunt singulæ ex ordine discutiendæ. Exẽplaris autẽ iustificationis nostræ causa, est iustificatio ipsa CHRISTI: inquantum homo est. Ipse enim fuit primũ exemplar sanè qui non per modũ meriti, sed virtute vnionis gratiam Dei recepit, vt homo esset naturalis filius Dei: cuius nos instar gratiã, & glóriam recipimus, plus, minúsve: qua adoptamur in filios, hæredes quidem Dei, vt ait Paul. cohæredes autem Christi. Si tamen compatimur, vt conglorifice

Sacerdotes causa gratiæ. Gratia capitis Thom. q. 84. ar. 5. ad 3.

Matth. 28.

Ioan. 20.

Sacramẽta. Vide Thom. 3. q. p. 62. articul. 1.

Ad Tit. 3.

Ephes. 5.

Sacramenta vetera. Galat. 4. Tho. 3. p. q. 61. art. 4. ad 2. & q. 62. ar. 6.

Rom. 4.

Ratio sacramentorum. Tho. 3. p. q. 65. art. 1.

Luc. vlt.

Ioan. 4.

Psalm. 40.

Iaco. 5.

Sacramenta confe. grat. Thom. 3. p. q. 62. ar. 4.

Virtus sacramentorum.

Causa materialis.

Causa exemplaris. Christus recepit gratiã virtute vnionis. 1. 2. q. 3. art. 7.

Rom. 8.

glorificemur. Itaq; & ad exemplar illius debemus pati, si volumus secundum suam gloriam glorificari. Vnde subdit, Prædestinauit nos Deus conformes fieri imagini filij sui. Imago enim exemplarem causam significat. Et ideo in baptismo commorimur, & consepelimur ad similitudinem mortis, & sepulturæ suæ, & pariter resurgemus ad similitudinem resurrectionis. Si enim, ait Paul, complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Et, Qui reformauit, inquit, corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Hæc omnia rationem præ se ferunt exemplaris causę. Atque adeò gratia eius exemplar est nostræ: & gloria, itidem gloriæ. Sancta verò Synodus can. 7. vbi has causas denarrauit, gloriam CHRISTI coniungit in causam finalem cum gloria Dei: vel quia exemplaris quodammodo est finalis: vel fortè propter gloriam corporis, & nomen, quod est super omne nomen, quod illi accessit per modum præmij, merito redemptionis. Postremum denique locum habet causa formalis: puta gratia, & virtutes, quibus infusi iustificamur. At verò neque de causis formalibus possumus hic exactè dicere, quoadusque modos singulos iustificationis, cap. sequentibus exponamus. Est enim nobis de causa formali, & cum Lutheranis permagna, & inter nos nonnulla discordia. Ordo hic causarum & series ex analogia sumitur, tum naturalium, tum artificialium. Agens enim proposito fine per instrumenta disponit materiam, vt instar ideæ & exemplaris propositi inducat formam.

Rom. 6.

Philip. 3.

Syn. Trid. explicatur.

Causa fina.

Causa formalis.

Analogia iustificationis ad res naturales.

De iustificatione infantis ante vsum rationis. Cap. X.

VNiuersa principia hæc præmeditati, ad punctum deniq; & articulum iustificationis instructiores descendimus. Hæc autē non vno, sed quatuor modis, si perspicuitatē exoptas, celebrat: iuxta differentias hominū, quibus hoc reconciliationis beneficium impenditur. Est enim iniustorum quatuor genera contemplari. Primū, infantium ante vsum rationis, qui originali sunt culpa maculati. Secundum est eorum quibus vsus iam rationis emicat, cum sola tamen eadem originis labe: sane qui nondū male vsi sunt propria voluntate. In tertio ordine sunt, qui originale peccatū indeletum actualibus cumularunt. At demum in quarto sunt Christiani, qui à gratia baptismatis delabuntur. Atqui de primo genere, priori lib. cap. 11. & 12. cum Lutheranis abundè disputauimus, atq; cōstituimus, in baptismo plenissimè remitti originale: eò vsq;, vt nulla prorsus reliqua fiat ratio culpæ. Hic autem vbi de dispositionibus est sermo, duos diuersos errores subnotare restat. Primus est Lutheri, qui adeò tenax est, & propugnator suæ illius particulæ, Sola fide, vt in vtrunq; extremum absurdè peccauerit: dum & adultis, præter illam, nullum aliud opus proprium necessarium existimat ad iustificationem, & infantibus docuerit esse necessariam. Quin verò pariter vt adultos, ita illos existimat non sacramento, sed sola fide iustificari. Hic enim est articulus eius primus inter assertiones ad Leonem: cuius iam supra meminimus. Hæretica est, sed vsitata sententia, sacramenta nouæ legis dare gratiam. Et paulò post. Neque enim baptismus saluat, sed fides baptismi. Neque verò (vt fideliter illic explicat Rosse.) loquitur de habitu fidei cœlitus infuso, sed ait etiamnum in infantibus inesse actum credendi viuacissimum. Id quod in suo Homiliario euangeliorum dominicalium apertè prædicat: & secundum ipsum alij etiam suæ scholæ in multis locis. Tametsi in confessione Augustana, & cæteris colloquiis id silenter prætermiserint. Fuit enim figmentum illius hominis, q̄ gratiam non suscipimus per sacramentum: sed per fidem quam damus verbo, non ministri, sed CHRISTI ipsius: vbi instituit sacramenta, puta, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, Quorum remiseritis peccata. Qua scilicet fide assentientes, promissionem esse firmā, iustificamur. Ita se exponit in eodem articulo, & in suis Galatis: cuius ludicra, & quidem ridicula verba sunt, inter exponendum illud 3. cap. Ex operibus legis spiritum accepistis, an ex auditu fidei? Ait enim vsque adeò verum esse, & fidem omnibus esse necessariam: puta viuacissimum actum, neq; posse nisi ex auditu haberi, vt etiā infantes eam ex auditu consequantur. Et obiiciens sibi ipse, quod nihil audiunt, respondet, verbo Dei nihil esse surdū: sed simul dum aures pulsat, intus spiritum infundit. Nescio profectò vbi potuit, nō dico benevolas, sed patulas aures aucupari, in quas eiusmodi exoneraret portentum. Quis enim, vt ante me alius dixit, tam est ab omni sensu alienus, cui metuendum sit posse persuaderi, quod paruulus, cui non modò nulla notitia Dei, vel boni, vel mali discretio, verùm neq; vllus rationis vsus, vlliúsve rei cognitio inesse potest, auditu concipiat actum fidei, per quem iustificetur? Adde quòd hæresis præterea illa, quòd sacramenta nulla sint causa iustificationis, sed sola fides verbi, ma-

4. Modi iustificationis.

Iniustorum quatuor genera.

Error Lutheranorum.

Ca. 5. huius.

In infantib⁹ putat Lutherus esse actū credendi.

Lutheri figmentum.

Mar. 16. & 20

Portentum Lutheri.

Paruuli non cōcipiunt auditu fidē cuius habent viuum actū. Hæresis Lutheranorū.

nifestè pugnat, non modò cum euangelio, sed secum ipsa. Enimuerò si fides illa vera est, qua assentimur CHRISTO dicenti, Quorũ remiseritis peccata, verum est enunciatum suum: puta quòd ministri ecclesię remittunt peccata. Et si vera est fides, quam eidem præstamus, dicenti, Nisi quis renatus fuerit. Et, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, consequens sit, vt lauacrum ipsum regenerationis, & sacramẽtum corporis causa sit iustificatiõis. Hoc enim est, quod ipse affirmat? Admirabilis fuit audacia (vt ab alio verbo temperem) illius hominis. Ad probandum, quòd non per sacramentum, sed per fidem illorum verborũ CHRISTI iustificamur, citat testimonium illud August. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramẽtũ. Acsi loquere tillic de verbo CHRISTI, & non esset euidentissimũ, quod loquebatur de verbo ministri, Ego te baptizo. Et ego te absoluo, quod tanquam forma sacramenti cõfert gratiam. ¶ Igitur vt secundum orthodoxorum veritatem de primo iustificandorũ genere cõclusionem statuamus. Paruuli non possunt propriè dici fide, aut quouis alio suo actu aut peculiari dispositione iustificari: sed solo sacramento fidei, tanquã instrumento passionis CHRISTI: quo nullum adferentes obicẽ, in adoptionem filiorum regenerantur. At verò dubium restat, quod nobis obiicit locus euangelij, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Vbi tam necessaria profertur fides, quàm baptismus. Quin verò in subtexta negatione sola resumitur absq; mentione baptismi. Qui verò enim, inquit, non crediderit, condemnabitur. Vbi adnotauit Lutherus solam fidem esse necessariam. Sed tamen, vt ad hoc vltimũ, primùm respondeamus, affirmatio, fida interpres est negationis: vt intelligatur pariter, Qui verò non crediderit, vel baptizatus fuerit. Sed quantùm ad catholicos spectat, dubium restat, an pueri etiam comprehendantur sub illa vniuersitate, Qui crediderit: cum (vt modò dicebamus) per se notissimum sit, nullum, dum baptizantur, habere actum fidei. August. lib. 1. de pec. me. cap. 16. inter exponendum eundem locum Marci. Quis, inquit, nesciat, credere esse infantibus, baptizari? Quod verbum quidam ex nostris non planè probant: puta quòd credere, sit baptizari: nam vnum est actio intellectus, alterum, sola passio: quæ idcirco, tãquàm duo, connumerantur in euangelio. Explicuerat autem August. paulò antè in eodem libro, scilicet capit. 19. eandem infantium credulitatem, his ce verbis, Paruuli fidem per verba gestantium quodammodò profitentur. Et idem ferme repetit ad Bonifacium: vbi ait, In ecclesia saluatoris paruuli per alios credunt, sicut, ex aliis, quæ in baptismo remittuntur peccata traxerunt. Sed neque huiusmodi interpretamentum apparet omnibus satis congruens. Nam, credere, cum sit actus intellectus, quomodò quis potest per alium, nisi deformi abusu verbi? ¶ Hanc ob rem, bipartiti sunt expositores illius loci euangelij. Quidam enim aiũt quòd pueri credunt per fidem infusam. Isti tamen iudicio meo longe absunt à germano sensu euangelij. Vbi enim ait CHRISTVS, Qui crediderit, nullo modo designat habitum infundendum à Deo: atque illum minimè, qui natura sequitur infusionem iustificantis gratię: sed planè actum, qui sicuti baptismus ipse, à baptizando exigitur tanquam necessaria præparatio ad gratiam. Eo vel maximè, quod illi habitus infusi paruulis non sunt tam ab antiquo tantáque certitudine in ecclesia cogniti, quam est fides catholica. Quoniam neque concilium Viennense illos probat, nisi tanquam opinionem probabilissimam. Licet iam nunc maiori fulciantur authoritate.

¶ Alij sunt, qui hac de causa existimant verbũ illud, Qui crediderit, de adultis duntaxat qui sunt rationis compotes enunciari. Neq; omnino absque probabilitate, si præcedentia verba respicias. Est enim contextus, Euntes prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit, &c. Euangelium autem non prædicatur nisi auditum habentibus, & rationis iudicium. De illis ergo intelligitur, Qui crediderit. Paruulis autem satis est si baptizentur. Sed profectò vbi rem pensiculatius considero, interpretationẽ hanc probare non possum. Primò, quia verba sunt vniuersalia: perinde atq; illa, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto. Neque est verisimile, quòd vbi CHRISTVS trade bat apostolis formam, & modum euulgandæ, & propagandæ fidei, si sub illis verbis omnis ætas mortalium, & conditio non comprehenderetur, quin simul explicaret, paruulis baptismum sufficere. Et quod me maximè vrget, nunquam ecclesia ab apostolis ipsis edocta, susceptores puero decerneret, qui suo ipsius nomine interrogati an crederet, responderent: credo: nisi quod apostoli ipsi verbum illud intelligentes ad vniuersos pertinere, illa cæremonia puerum significarent credere. Neque temerè sanè August. sed scientissimè tanquam rem magni momenti, tantopere studuit explicare, vt paruuli credant. Cuius sententiam probatissimam habet Sanct. Thom. 3. p. q. 68. eo artic. quo de baptismo paruulorum disserit.

¶ Igitur

Sacramenta sunt causa iustificationis.

Vera sententia de paruulis. Paruulorum iustificatio.

Tho. 1. 2. q. 113. artic. 3. ad 1.

Marc. 16.

Dubium. Qui credide rit, &c.

Tho. 3. p. q. 68. art. 8. ad primum.

Luthe.

August.

Qui credide rit & baptizatus fuerit, &c.

1. Expositio reprobatur.

2. Etiam reprobatur. Habitus infusi quomodo concedendi. Vide Tri. sess. 6. c. 16. & demũ sic videtur loqui cõciliũ illud.

1. Argum.

Secundum.

S. Tho. art. 9. in respõsionibus arg.

Sententia authoris.

¶ Igitur quantum ex verbis Auguſtini coniicere poſſum, credere, vt eſt vniuerſis neceſſarium ad iuſtitiam, idem eſt, quòd Euangelium ſolenni profeſſione ſuſcipere. Niſi quòd adulti ſuſcipiunt actu credentes, & confitentes fidem, atq; obligantes ſe legibus CHRISTI: pueri autem ſuſcipiunt eandem fidem per obligationem, qua verbis ſuſceptorum, quæ ſua propria cenſentur, aſtringuntur. Sicuti minor ætate obligatur verbis tutoris. Et ita intelligo Auguſtinum, dicentem ipſos credere, id eſt, ſuſcipere ſolenniter Euangelium per verba geſtantium. Quocirca quodammodo recipiunt Euangelium per auditum parentum, qui adhibentes ipſi fidem, ſe ſuóſq; liberos, quos habẽt in legitima poteſtate, baptizant. Atq; hinc palàm colligitur, hæreſim eſſe manifeſtariã Anabaptiſtarum, qui autumant pueros, vbi primũ illuxerit rationis vſus, conueniẽdos eſſe, & ſciſcitandos, habeantne ratum, quod parẽtes de ipſis fecerunt. Quinimò ſunt iam verè obligati, & idcirco compellendi ad fidem, legémque ſeruandam, quam ſuſceperunt. Vnde quando ait Auguſt. pueros credere idem eſſe quod baptizari, non intelligit aliud, niſi quòd idem valet illis baptizari, per quod ſacramentum legibus Dei obligãtur, quod valet adultis credere. Etenim Hypog. lib. 5. palam ait, quòd paruuli aſſumuntur in fide credentium, non obedientia voluntatis, ſed dilectione nimia: videlicet Dei, qui abſq; aliquo eorum actu, in ſuam illos recipit amicitiam. Hæc Auguſt. Habemus ergo, quòd paruuli ſine aliquo proprio actu vel diſpoſitione, quam ipſi adferant, ſed ſolum per alios obligati, ſacramento ſanctificantur. Et quanuis ſine illa ſolennitate baptizantur: baptizator, tãquam Eccleſiæ miniſter, ipſos obligauit. ¶ Sed altera in altero extremo eſt quorundam opinio. Hi neſcio quo protecti pietatis obtentu dicere audent, pueros qui caſu aliquo abſq; baptiſmo moriuntur, nihilò ſecius miſericordia Dei quæ defectum ſupplet baptiſmi ab originali liberatos, ad regnum admitti cæleſte. Atque idem cenſent tam de pueris iam in lucem editis, quàm de illis qui in maternis vteris ante lucis vſuram de vita decedunt. Et quoniam de hac re per ora vulgi circunfertur doctiſſimus Caietanus, illum nomino: quem ſemper tamen, non niſi honoris gratia nominare ſoleo. Is enim, aliàs profecto omni authoritate dignus, ſuper q. 68. 3 p. (ſub correctione tamen, &, quæ ſua erat religio ac modeſtia nihil pertinaciter aſſerendo) vtrunq; ceu probabile profert. Aiit enim art. 2. quòd in caſu neceſſitatis, nempe vbi non eſt aquæ copia ad ſalutem puerorum (& loquitur de illis qui iam nati ſunt) ſufficere videtur baptiſmus in voto parentum: præcipuè cum aliquo exteriori ſigno. Et poſtmodum art. 11. addit (ſub eadem cenſura) paruulos in maternis vteris periclitantes, poſſe pari modo ſaluari per ſacramentum baptiſmi in voto parentum cum aliqua benedictione ſeu oblatione ipſius ad Deum, cum inuocatione Trinitatis. Sicut diximus, inquit, de pueris, qui non poſſunt baptizari. At verò, ſalua ſemper doctoris eximij authoritate, haud dubito vtranque partem opinionis ſuæ falſam eſſe: neſcio verò prior ne ſit digna calculo, ſaltem in illis qui, quod ipſe temperatiſſimè inſinuauerat, iam modò incunctanter aſſeuerant. In quorum potius gratiam, quàm vt ipſis contradicam, preſſius rem hanc ediſſeram. Et primum omnũ vtroq; articulo Caietanus apertiſſimè contradicit diuo Thomæ, cuius agit interpretem. Nam priori loco, vbi ait, votum nonnunquam baptiſmi ſufficere ad ſalutem, ne cui relinqueret occaſionẽ ſuſpicandi, quòd ſufficeret votum parentum, palam explicat, vbi non eſt copia baptiſmi in re, neceſſarium eſſe votum ſuſcipiẽdi in ipſo baptizando. Ait enim, Sicut cum aliquis baptizari deſiderat. Quare pueris nullam reliquam facit ſalutis viam. Et ſecundo loco, pueris nondum natis, niſi quib' ex priuilegio donatum eſt in vtero gratiam recipere, nullũ tribuit remedium ſalutis: eo quòd non poſſunt baptizari: quod ſecundum Euangelium neceſſarium eſt. Atque ne citra ſacram ſcripturam vel vniuerſalem conſenſum Eccleſiæ, liberum eſſet dicere, quempiam in vtero ſanctificari, aut gratiam recipere, exprimit in ſolutione ad primum argumentum, reſtrictionem de ſanctificatis in vtero: nempe, qui in Eccleſia tales habentur. Porrò autem Auguſt. vt gradatim aſcendamus, innumeri ſunt loci, quibus idem inculcatiſſimè repetit. Primus eſt, vulgatiſſimus ille canon de fide ad Petrum relatus inter decreta d. 4. de conſecra. Vbi ait, Firmiſſimè tene non ſolum homines ratione vtentes, verumetiam paruulos, qui ſiue in vteris matrum viuere incipiunt, & ibi moriuntur: ſiue iam de matribus nati, ſine ſacramento baptiſmi, quod datur in nomine patris, & filij, & Spiritus ſancti, de hoc ſeculo tranſeunt, ſempiterno igne puniendos. Quòd ſi cauilletur quis, non eſſe ita certum opus illud Auguſtini, idem ferme meminit vbicunque in certamen deſcendit contra Pelagium. Ille enim (vt patet Hypog. lib. 5.) non negabat pueros baptizandos eſſe vt intrarent regnum cælorũ: quia illud expreſsè habetur Ioan. 3. ſed dicebat

Anabaptiſtæ. Trid. ſeſſio 7. can. vltimo, de baptiſmo. &c. qui ibi animaduerſiſti Tol. 15. cap. 2. Auguſt.

Concluſio de infantiũ iuſtificatione.

An pueri ſine baptiſmo ſaluentur.

Caietanus.

Caietani opinio falſa. S. Thom. explicatur.

Pueris ſine baptiſmo nõ eſt reliqua ſalutis via.

Auguſt.

Pelagius de felicitate paruulorum de cedẽtiũ ſine baptiſmo. Pelagij ſententia de paruulis ſine baptiſmo decedentibus.

bat decedentes ante baptiſmum in aliquam tranſmigrare manſionem, vbi haberent felicitatem vitæ æternæ; eò quòd nullum ſecũdum ipſum contraxiſſent peccatum. Animaduertat ergo oculatiſſimus quiſq; adeo ſemper fuiſſe conſtitutiſſimum in Ecclefia, nullum paruulum abſque baptiſmo in re (ſane quem non poteſt habere in voto) intrare regnum cælorum: vt neque ipſi Pelagiani, negantes peccatum originale, auſi fuerint contra id dicere. Quis ergo nunc auſerit catholicus, agnoſcens originale vulnus, illò mittere in baptizatum, quò hæretici, ipſum negantes, nunquam cogitarũt? Hac de cauſa Auguſt. non adeò incumbebat perſuaſioni, quòd paruulus decedens ante baptiſmum nullus reciperetur in regnum: nam id tanquam euangelicam confeſſionem habebat: ſed quòd extra regnum nulla eſſet vita felicitatis æternæ. Vnde in loco citato primum inſtruit diſputationem ab illa vniuerſali ſententia antiquæ legis. Infans, qui circunciſus non fuerit, diſperibit anima illa de populo ſuo. Cum ergo ſimilis ſit in Euangelio, Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu ſancto, non intrabit in regnum cælorum, fit, vt ſicut ex illa nullus excipiebatur, ita ex hac neminem ſit fas eximere. Erat enim illa huius figura. At quia fingebant locum alium, vbi paruuli ſine baptiſmo haberent vitam æternam, totos neruos intendit Auguſt. vt demonſtraret, præter regnum & gehennam, nullum eſſe penitus niſi purgatorium. Atq; ideo illas manſiones, quas ait CHRISTVS in domo patris multas eſſe, omnes pertinere ad regnum: quò abſq; baptiſmo nemini patet acceſſus. Et ſubdit elegantiſſimum dilemma. Cum idem Seruator noſter vtrunque dixiſſet, & quòd in domo patris ſui manſiones multæ eſſent, & qui non renatus fuerit, non intrabit in regnum cælorum: elige, inquit, hæretice, vtrum ex duobus deſẽdas. Si enim dixeris extra regnum, quod eſt domus patris, aliquam eſſe manſionem, vbi ſit vita æterna, priori ſententiæ contradicis. Si tamen in manſionem regni paruulum abſq; baptiſmo miſeris, ſecundæ aduerſaris. Non verba prorſus, ſed ſententiam refero Auguſtini. Idem argumentum ex profeſſo locupletiſſimè perſequitur lib. 1. de pec. me, à cap. 20. vſque ad finẽ libri. Cuius plura verba, ne ſatietatem lectori faciam, non referam, quàm quæ cap. 27. concludit ſuper illud, Qui habet filium, habet vitã: &, qui non habet filium, nõ habet vitam. Non ſolum (inquit) igitur regnum cælorum, ſed nec vitam paruuli habebant, ſi filium non habebunt, quem, niſi per baptiſmum eius, habere non poſſunt. At verò vt Auguſtinum, quiſpiam fortè ſuæ propriæ ſententiæ poſthabere potuerit, tamen credere nequeo authores huius, quam reprobamus, opinionis æſtimatè inſpexiſſe, vt fuerit condemnata aduerſus Pelagium. Hæc enim verba ſunt Innocentij Papæ in epiſtola reſcripta concilio Carthaginienſi, & Mileuitano, quæ refert Auguſt. contra duas epiſtolas Pelagianorum libr. 2. capit. 4. illud verò, quod eos veſtra fraternitas aſſerit prædicare, paruulos æternæ vitæ præmiis etiam ſine baptiſmatis gratia poſſe donari, perfatuum eſt. Quibus ſubſcribit Auguſt. quod prœuaricator eſſet Eccleſiæ Romanæ quicunque ab illa ſententia deuiaſſet. Et contra Iulianum lib. 3. ſtatim cap. 1. ait, quòd Pelagius timens ipſe damnari, damnauit eos, qui dicunt infantes, etiam ſi non baptizentur, habere vitam æternam. Et inferius cap. 12. eandem repetens ſententiam. Vnde Pelagius, inquit, quod ſupra commemorauí, eos, qui dicunt infantes, etiam ſi non baptizentur, habere vitam æternam, in eccleſiaſtico iudicio, niſi damnaſſet, damnatus exiſſet. Haud equidem neſcio, alia ratione fuiſſe dãnatum Pelagium: nempe quia negabat originale peccatum. Attamen cum ſententia & forma ipſa damnationis ea ſit, puerum ſcilicet nõ baptizatum poſſe habere vitam æternam, videre non videor quomodo poſſit catholicus vllam inde exceptionem cogitare, niſi quam ſpiritus ſanctus Eccleſiæ reuelaſſet. Nam duo errores eodẽ verborũ fulmine percellũtur, & quòd non ſit peccatum originale, & quòd abſq; baptiſmo poſſit remitti. Quocirca quẽadmodum ex prima parte non eſt liberum quemquam excipere, niſi quatenus Eccleſia vel definierit, vel permitteret, ita neque ex altera. Ex qua tamen neminem hactenus exemit. Mox poſt authoritates ſanctorum, & Eccleſiæ determinationem expendenda ſunt verba ipſa Euangelij. Cum enim vniuerſales ſint ſententiæ Seruatoris, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto: Et, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: Et, Oportet vos naſci denuò: nunquid pluſquam temerarius auſus eſt, ne dicam, contradictio ſcripturæ, quempiam inde ſubducere abſque expreſſa reuelatione Dei per Eccleſiæ ſcitum? Profectò non dubito, quin ad iſtos vſq; exceptores pertingat, quod ait Paul. Si ego vel angelus de cælo aliud euangelizauerit, quàm euangelizauimus, anathema ſit. Quapropter nõ poſſum nõ demirari, quam facile, quámq; audenter conſueuerint nõnulli, vniuerſales ſententias ſcripturæ gloſſare, quod intelligantur de lege. Quibus nihil, inquiunt, obſtat

Animaduerte.

Catholica veritas de paruulis decedentibus ante baptiſmum.

Gene. 17.

Dilemma Auguſt.

Ioan. 5.

Condẽnata Pelagij. Innocẽtius.

Cæietani ſententia de paruulis nõ baptizatis damnata eſt ab eccleſia. Auguſt.

Verba euangelij.

Hæreticũ vl detur dicere pueros ante baptiſmum decedentes admitti ad regnum cæleſte.

Quorũdam audacia, & enaſio.

obstat oppositum secus quandoq; contingere, vel ex priuilegio, vel ex misericordia Dei. Cum tamen syncerita scripturæ ea sit, vt nisi exceptio ipsa eodem sacro eloquio exprimatur, vel per Ecclesiæ fiat authoritatem, sacrilega sit, & prævaricatrix eiusmodi glossa. Nunquam enim Augustinus ausus esset ex vniuersitate illa, Deum nemo vidit vnquam: Et, Non videbit me homo, & viuet, subtrahere probabiliter Mosen vel Paulum, qui vidissent Deum, nisi de primo legisset in eadem scriptura, puta Exo. 33. quòd videret posteriora Dei: & de altero quod raptus in tertium cælum, vidisset arcana Dei. ¶ Sed vt ad locum Euangelij reuertamur, Si fas esset affirmare, alicui remitti peccatum originale sine baptismo in re vel in voto suscipiendi, pari facilitate posset quis etiam dicere, quòd aliquis impœnitens ex misericordia Dei possit ab actuali liberari. Nam verba eadē sunt, Nisi quis renatus fuerit: Et, Nisi pœnitentiam egeritis. Deo autem nihilo plus repugnat remittere actuale sine pœnitentia, quàm originale sine baptismo. Et quanuis actualis sit maior, etiam originalis est vera culpa. ¶ Hoc autem quod subiiciam est argumentum, quod, quando solum existeret, satis rem posset mihi persuadere: videlicet Ecclesiæ consuetudo. Nanque nisi baptismus ita esset necessarius, vt absque illo nemo quoquo pacto posset seruari, nunquam Ecclesia instituisset paruulos baptizari: quæ tamen institutio est apostolorum: dicente Dionysio cap. vltimo ecclesiasticæ hierarchiæ, Diuini nostri duces, scilicet Apostoli, probauerunt infantes recipi ad baptismum. Et est argumentum huiusmodi. Paruulis ante vsum rationis nulla erat religio baptizari, quinimò longè fuisset decentius expectare, vt sua se sponte, & arbitrio addicerent legi quam erant obseruaturi: ergo nisi iudicassent apostoli periculum illis imminere damnationis, si illa ætate de vita subriperentur, aut sufficere votum parentum in tempore baptizandi, nunquam sacramentum illis decreuissent. atque hanc rationem explicat Augustinus in epistola ad Hieronymum, quæ est 28. cuius idcirco verba in hunc locum reseruaui. Quisquis, inquit, dixerit, quòd in CHRISTO viuificabuntur etiam paruuli, qui sine sacramenti eius participatione de hac vita exeunt, hic profecto, & contra apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam. Vbi propterea cum baptizandis paruulis festinatur, & curritur, quia sine dubio creditur, aliter eos in CHRISTO viuificari non posse. Qui aũt non viuificatur in CHRISTO, restat vt in eadem damnatione maneat. De qua dicit Apost. Per vnius delictum in oẽs homines ad cõdemnationem. Considera, pie lector, vt opinio quam refellimus; & Apostolicæ prædicationi, & Ecclesiæ institutioni contraueniat: quæ propterea festinat, & currit ad baptismum paruulorum, quia sine dubio credit, aliter non posse saluos esse. ¶ Neque certe deest redargutio etiam scholastica aduersus istos. Nam vt de illo qui est in ventre matris, loquamur, demus, matrem, quæ periculum fœtus persentiscit, ea benedictione vti erga ipsum, quam isti volunt. Tunc iuxta suam sententiam recipiet gratiam. Sit postea casus, quòd non moriatur infans, sed nascatur incolumis. Profecto nihil tunc esset necessarij ius baptismus: siquidem nascitur in gratia. Eodem modò arguam de illo, qui natus est, si vbi non est copia aquæ, per illam benedictionem recipiet gratiam. Nõ enim opus esset amplius baptismum adhibere: nam Patres non obligasset Ecclesia baptizare puerum, nisi vt conferatur illi gratia. Secus est de adulto, qui non potest saluari, nisi voueat baptizari: & ideo tenetur postea implere præceptum. Illi veruntamen qui responderent, huiusmodi pueros per solum aduentum mortis eodem momẽto, quo decedunt, iustificari, ineptiores, vt bona venia dixerim, si proferrent, quàm cum quibus seriò esset agendum. Nam si intelligerent, habituros gloriam, qui non discesserunt in gratia, non essent audiendi. Si verò fingerent, quòd gratiam susciperent in illo puncto, vti est gratia, quæ martyribus impenditur plenissimæ remissionis, temeraria esset assertio, quòd paruulus, nõ occisus pro CHRISTO per fortuitam mortem absque aliquo actu proprio, vel sacramento extrinsecus adhibito, abstergeretur originali macula. Postremum denique argumentum est eiusmodi. Cum nullum iam modò post aduentũ CHRISTI sit aliud remedium vel sacramentum conferendæ gratiæ regenerationis, præterquàm baptismus, re vera si ex misericordia Dei posset quis absque illo gratiam recipere, æqua esset omnium sors, atque adeò nihil illis officeret negligentia parentum, sed siue proponerent illos baptizare, siue non: siue iam illos ducerent ad baptismum, & morte in via præriperentur: siue aliquo alio casu inscijs parentibus subitò morerẽtur, nemo peri erga verò nullũ esset discrimẽ, parentibus ne esset fidelibus natus, an infidelibus. Quia ipsi nulla lege tenẽtur aliquid agere: ob idq; nisi baptismus ipse in re necessarius illis esset, nihil noceret incuria parentum: neq; vice versa citra exhibi

Quando suscipienda exceptio in sacra scriptura.

Ioan. 1. Augustino quomodo q̃ dicit viderint Deum.

Exod. 33.

Neq; sine pœnitentia actuale peccatum remittitur, æque sine baptismo originale.

Argumentũ præcipuum Ecclesiæ cõsuetudo.

Apostolorũ institutio est puerorũ baptismus, Argumentũ ex traditione Apostolorũ.

Argumentũ scholasticũ.

Falsa responsio.

Postremum argumentũ.

Votum suscipiendi baptismum in parentib⁹ nō sufficit parvulis.

hibitionem baptismi, aliquid prodesset eorum solertia, & pietas. Siquidem nulla est illic ratio meriti. Et quòd sufficiat votum in parentibus conferendi, est nouum inuentum: non solùm nullibi apud Patres repertum, verùm & ipsis & ecclesiastico instituto, & certe Euangelio dissonantissimum. Concludamus ergo vbicunque vel in conciliis, vti nunc in nostro Tridē. cap. 4. vel apud Patres habetur, baptismum sufficere in re, vel in voto, intelligendum esse præcisè de voto suscipiendi, quod habet baptizandus ipse. ¶ Argumentum in contrarium vnicum est, idémq; quodam pietatis velamine obtectum. Haud enim condecens iudicant diuinæ bonitati, vt ordini illi, & statui puerorū, qui antequam sint idonei baptismo, in vtero moriuntur, Deus non prospexerit, instituendo remedium aliquod salutis. Et idem ferme est de illis, qui iam in lucem exclusi, vel aquæ inopia, vel alia negligentia absque baptismo immaturi obeunt. Sed miraculum est, quod genus hoc pietatis pientissimi Patres Ecclesiæ nunquam agnouerint. Tunc vel maximè quando Pelagiani hoc eodem Achille tam erant Ecclesiæ infesti: vt est videre in locis supra citatis apud Augustinum: videlicet contra duas epistolas Pelagianorum lib. 2. capit. 7. Dicebant enim gratiam Dei potius fatum esse, vel acceptionem personarum, si ex duobus adultis absq; vllo merito alteri opitulatur Deus, vt conuertatur, alteri verò minimè: & ex duobus parvulis absque vnius diligentia, alteriúsve negligentia, primus abluitur baptismo, & alter relinquitur. Quibus respondet Augustinus nullam esse causam, nisi voluntatem Dei, qui nemini est debitor, & ideò nemini facit iniuriam, si hunc eligat, illum verò deserat. Et idem fusius adhuc differit lib. 1. de pecca. me. cap. 21. vbi ait, Cur ad illum veniat, ad illum non veniat, occulta esse causa potest, iniusta non potest. Huius enim profunditatis stupore perculsus Paul. aiebat, O altitudo diuitiarum. Subdenda ergo inquit, sunt colla authoritatibus scripturarum. Et reuera, si argumentum hoc tam esset vrgens, quàm illi arbitrantur, latissimè pateret, etiam ad eos vsque, qui adulta sunt ætate. Dum enim ex gentilibus, vel quibusq; infidelibus alios lux fidei in viam iustitiæ perducat, casu quodam mirabili, & secundum iudicium nostrum, fortuitò, aliis in sua caligine relictis, atque inter Christianos, duorum eodem lecto pari culpa sordentium, subitaneum fulmen alterum extinguat, alter verò sospes, metu perculsus fructus deinde agit pœnitentiæ: in quā, rogo, causam possumus referre, nisi quod Iacob dilexit, Esau autem odio habuit? & quod ex eodem lecto, ex eodem agro, ex omni denique ætate, sorte & negotio mortalium vnus assumetur, & alter relinquetur? Et sicut in adultis propriæ cuiusq; culpæ imputandum est, quòd nō assumatur, ita & in paruulis culpæ ab Adam cōtractæ. Sinit eū Deus naturā suis motibus agere. Nullam ipse fecit legē, quod aliqui vitā finiant in vtero, vel ante baptismum. Et ideò si aliquis naturaliter moriatur, nihil suæ detrahitur bonitati. Vltimū pertrahit argumentū Caietanus à lege veteri. Tūc enim paruuli vita ante octauū diē defuncti fide parentū, alio ritu applicata, quā circūcisione mūdabātur ab originali: simili ergo cōfitēdū modo est, de mortuis ante baptismū. At verò argumentum nullū est, quinimò in ipsum authorē retorquet. Tūc enim propter læsionem lege erat interdicta circumcisio ante octauum diem. Et ideo author ipse legis Deus non debuit destituere remedio paruulos præreptos morte. In lege verò euāgelica, hoc potius quod nullus præfinitus est dies baptismo, sed quam primum editus fœtus baptizari permittitur: quinimò in necessitate iubetur. Testimonium est, quòd nisi per ipsum baptismum in re, nemini paruulorum salus pateat.

Votum suscipiendi baptismum baptizandis solū prodest, si id illi habeant, non alij pro illis.

Respōdetur aduersariis.

Augustinus.

Testimonia scripturæ.

Roma. 9.

Caietan. Argum.

De adultorum iustificatione in genere. Cap. XI.

SErmonem autē de adultorū iustificatione ineūntibus; supponendū id primū nobis est, quod li. 1. de libe. arbi. cōstituimus, seu potius à S. Patrib⁹ dubio procul cōstitutū esse mōstrauim⁹, scilicet ad nostrā iustificationē, non vi, aut, sicuti res inanimes, quę naturali instinctu mouent, nos pertrahi, sed ita liberè, vt inspirationē Dei, & abiicere possimus, & amplecti. Quæ nō modò Triden. Syno. aduersus Lutheranos, sed antiquissima est contra Pelagianos sententia: vt illic ex Augustino in epistola ad Paulinum referebamus. Fuit enim nona condēnatio Pelagij, quòd dicebat non esse liberum arbitriū, si Dei indiget auxilio. Et erat sermo de iustificatione. Atque etiam supponenda est altera pars liberi arbitrij, quam ibidem quoq; cap. 18. tractauimus: scilicet, quod neminem Deus vnquam ita deserit, cui non sit præsto subuenire iugiter ad ostium pulsans. ¶ Mox præfigenda est prima conclusio de omni genere iustificationis. Primum opus, quòd ad nostrā iustificationem à nobis requiritur, est fides. Axioma est hoc apud Paulum celebratissimum, ac replicatissimum. Nam sine fide, inquit, impossibile est placere Deo. Et, Accedentem ad Deum

Cap. 15. 16. & 17.

Liberè mouemur ad iustificationē. Tho. 1. 2. q. 113. ar. 3. Syno. Trid. Lutherani. Hæresis Pelag. contra lib. arbi.

Omnibus præsto Dei auxilium.

Conclu. 1.

Hebr. 11.

Deum oportet credere, quòd est, & quòd remunerator est. Quin verò in ipsa descriptione fidei, qua dixit esse substantiam sperandarum rerum, id ipsum (vt superiori capite præfati sumus) designauit. Substantia enim nihil aliud est, quàm stabilimentum, quo structura rerum sperandarum nititur, & fundatur. Quocirca longa illa repetitio fidei Noë, Abrahæ, & reliquorum Patrum, nihil aliud est quàm explicatio eius quod dixerat, Accedentem ad Deũ oportet credere. Non enim fidei totam causam adscribit iustitiæ, sed initium. Nempe, quòd iusti vniuersi ex fide ducti iusta operati sunt. Et eodem pertinet, quod ait, Abitramur hominem iustificari per fidem, & non ex operibus, & alia supra numerum his similia, de quibus interpretandis subiiciendum nobis est postea capitulum minimè paruum. Sunt & quàm plurima veritatis huius testimonia in Euangelio: præsertim apud Ioannem, qui de mysterio fidei præ cæteris diuinissimè disserit. Ab eo enim statim sermone incarnati verbi, continuò ait, Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Et iterum, Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Et interrogantibus, quid facerent, vt operarentur opera Dei, respondit CHRISTVS, Hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem misit ille. His enim & talibus admonebat mortales, ostium regni cælestis non patêre aliunde, quàm si fidem sibi haberent. Neque id tantum in lege Euangelica, sed in omni æuo à lapsu primi hominis, vsque ad finẽ mundi. Adeo vt (sicuti paulò ante dicebamus) de infantibus, sanxerit apostolica Ecclesia, vt non nisi fidem protestantes solenniter baptizentur. ¶ At causas veritatis huius operæpretium est perpendere, quæ ex triplici capite deriuantur. Primum idemq; maximũ est, quòd cũ Deus per CHRISTVM sit author nostræ iustificationis, primum obsequium nostrum esse debet, fidem illi habere reuelanti sese nobis, pollicẽtiq; gratiam suam, tanquã vero Deo & (vt ait Paul.) remuneratori nostro. Per quam fidem in familiam eiusdem redemptoris IESV CHRISTI recipimur. Secũda causa est, quòd cum (vt cap. 3. prioris libri commõstrauimus) finis ad quem destinati homines sumus, ita nostram exuperet facultatem, vt neque ipsum cognoscere naturaliter valeamus, vt homo, nisi præmonstrato scopo, nequeat actiones suas rectà intendere: necessaria fuit nobis fides, quæ index illius esset. Tertia demum huius causa, quàm maximè ad intelligentiam dicendorum conferens, est hæc. Cum spes præmij sit, quæ potissimum animos adhibet ad patientiam laborum, & præmium illud æternæ felicitatis tam esset non solùm à sensibus nostris, verùm & à cogitatione longè absens (quis enim crederet, quòd tam eximia nos merces nostrorum operum maneret) omnino fuit necessarium, tum id nobis reuelari: tũ nos etiã CHRISTO, suisq; apostolis de hoc fidem præbere, vt inde animaremur ad obseruantiam legis, qua illuc eramus perducendi. Neq; enim decuit, illa nobis prius sempiterna bona corã manifesta luce vel scientia repræsentari, tum quia visio (vt ait Gregor.) meritum adimeret, tum præsertim, quia cum visio ipsa sit meritorum præmium, nõ quidem anteire, sed subsequi debet in fine decursi stadij. Fidem ergo nec fuit necesse fuit præmitti, quæ & primum esset fundamentum nostræ à Deo recipiendæ iustitiæ, dux deinceps rectè agendi. Docuit itaque nos CHRISTVS supernaturalia ad modum naturæ. Nam vt est in Analyticis, oportet addiscentem primum credere. Et ita magister Deus, Omnis, inquit, qui audit à patre, & didicit, venit ad me. Atque ideo fidem Paul. appellauit, substantiam rerum sperandarum. Tu ergo, circunspecte lector, ex hinc intellige, viam sterni ad interpretandum illud, Iustus ex fide viuit: & similia. Sensus nãq; (vt cap. postremo fusius patebit) est fidem esse fundamentum vitæ; non autem totam vitã, vt Lutheriani credũt. Cum enim fuerit semper Germana nobilitas libertatis plurimũ, ac fidei cultrix: de vtroq; inuidia Satanæ deiecti sunt, vt & liberum arbitrium abnegarent, & fidei, de qua aliter depelli nequiuerant, iustam lineam transilirent: sane quam cum iniuria aliarum itidem diuinarum virtutum nimium extollerent. ¶ Est veruntamen pretium operæ de fide & remedio in iure naturæ adnotatiunculam præmittere. Fuit nanque in omni sæculo ab Adam vsque præuaricante necessaria fides Dei, quæ significationem quampiam vel vmbratilem haberet CHRISTI, atque adeò trinitatis, nonnullam. Nam de fide Adæ ante peccatũ, nihil ad præsens. Verbum quippe illud Petri. Non aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri, non ad hanc tantum ætatem Euangelicam refertur, sed ad sæculum omne post lapsum. Quoniam nemo vnquam reconciliationis gratiam, nisi per CHRISTVM, accepit. Vnde Paul. Deus nos, inquit, liberauit, & vocauit vocatione sancta, non secundum opera nostra, sed secundũ propositum suum & gratiam

Sententia Pauli ad Hebr. 11.

Fides iustitiæ initium.

Ioan. 1. & 3.

Ioan. 6.

Fides in omni hilege semper fuit necessaria.

Cur fides sit fundamentum.

Quia merces est terminus meriti, & consummatio. 1. 2. q. 114. ar. 9. & 10.

Doctrina Christi.

Ioan. 6.

Germanorũ nobilitas.

De fide in genere naturæ.

Act. 4.

Th. 3. p. q. 68. ar. 1. ad primum.

2. Tim. 1.

tiam, quæ data est nobis in CHRISTO IESV ante tempora secularia. Quapropter cum ante passionem exhibitam nulla poterat esse in re virtus CHRISTI, præter eius fidem, consequentissimum est, quòd semper fuerit necessaria. Et huius emphasim habet verbum illud,

Rom. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionē, quæ est in CHRISTO IESV, quē proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum. Et ideo detinebantur Patres in limbo expectantes solutionem pretij, cuius fide fuerant seruati. Eodem pertinet, vt author est August.

Hebr. 11. Hypog. lib. 3, ditissima illa fidei soboles Hebr. 11. quæ per omnes mundi ætates effloruit. Ea enim ratione demonstrat Apostol. fidem esse sperandarum rerum substantiam & robur; sine qua impossibile est placere Deo, quòd accedentem ad Deum oportet credere, quia est: & requirentibus se remunerator est, non solū hoc tēpore, sed fide, inquit, intelligimus aptata esse secula verbo Dei. Cuius locupletissimū supponit exemplum ab Abel orsus & Enoch per Noë, Abraham, & reliquos Patres discurrens vsque ad omnes prophetas: qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones. Et ad Hebr. 13. IESVS CHRISTVS heri & hodie, & ipse in secula. Hæc veruntamen fides (vt author est 2. 2. quæst. 1. S. Thom.) tametsi quantum ad substantiam, eadem fuerit semper, tamen quo ad expressionem, neq; cunctis sæculis eadē fuit, neque in aliquo tempore eadem est in singulis minoribus personis necessaria, quæ in quibuspiam primoribus. Eadem, inquam, semper est fidei substantia; quia vbi vnus Deus est (vt ait Paul.) non potest nisi vna esse fides. Actus verò huius fidei, ille omni æuo fuit necessarius, qui est credere, quod esset Deus, idémq; remunerator, in quorum primo membro omnia recondūtur mysteria diuinitatis, & in altero, omnia incarnati verbi. Hæc autem progressu temporis explicata sunt: atque eo clarius, quo propius ad ortum ipsius solis IESV CHRISTI Domini nostri accedebatur, vbi sunt patentius reserata. Vnde ad Hebr. Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti non acceptis repromissionibus: sed à longè eas respicientes. Vice versa quātò nunc sumus ab eodem CHRISTI splendore elongatiores, tanto in nobis magis elanguescit fides. ¶ Igitur in ea quis forte fuerit opinione, quam nos in scholis nonnunq; tā defensauimus, & in prima huius operis impressione Veneta probatiorem arbitrati sumus: videlicet, quod non esset in iure naturæ singulis de plebe alius radius lucis necessarius, quàm naturalis: propterea quod illis gentibus, vbi non erat deprauata natura, vitiorūq; caligine obducta, hic radius videtur efficax ad cognoscendum de Deo quòd est, & quòd remunerator est: vbi cognitio confusè implicatur CHRISTI. Et quod magnum præterea est argumentum, est, quòd tunc nulla erat reuelatio particularior eorum, quæ necessaria erant ad salutem facta publicitus, quam illa quæ fiebat per lumen naturæ: ergo nihil aliud Deus exigebat cognitionis, neq; videtur aliud fuisse necessarium. Etenim in lege scripta & nunc explicatius in euangelica reuelata nobis est per legē fides Trinitatis, quam naturaliter habere non possumus: ob idq; taliter iubemur credere, qualiter nobis paratus Deus est succurrere vt credamus. Opinari ergo quis forte posset, quod cum tunc nec tale fuisset præceptum, neque talis per legem reuelatio, nō fuisset alia necessaria cognitio fidei quàm naturalis. Tametsi semper fuisset necessarium singulare auxilium supernaturale Dei mouentis affectum: quia iustificatio semper fuit opus supra naturam. Quam opinionem videtur tenuisse S. Thom. super Paulum cap. 2. super illo verbo, Naturaliter quæ legis sunt faciunt. At vero re meditatius perpensa, abiiciendam existimo opinionem hanc, & alteram amplectendam: videlicet, quòd neque in lege naturæ satis fuerit naturale lumē ad illam cognitionem fidei, quæ necessaria est ad salutem: quæ opinio fuit post S. Thom. 1. 2. q. 113. art. 4. Enimuero præterquam quòd periculosum esset tantum cognitioni naturali arrogare, Patres hoc supernaturale mysterium iustificationis non tam rationibus, quā sacris elogiis adstruebant, captiuantes nimirum intellectum in obsequiū fidei. Et aduersus Pelagium non solùm sancitum est, iustificari hominem absque operibus, verùm quòd neque initiū fidei à nobis est contestante Apostolo, minimè nos sufficere cogitare aliqd à nobis, quasi ex nobis. Et ad Ephes. Gratia estis saluati per fidem, & hoc nō ex vobis: vbi fides asseritur gratiæ donum. Et Aug. Hypognost. libro tertio, Fide, inquit, non alia nisi quæ nunc est, salui facti sunt omnes sancti, qui ab exordio vsque ad finem mundi salui facti faciendíque sunt: cum ergo hæc sit supernaturalis, sit vt semper talis fuerit: quæ licet publicè non esset per legem diuinitus promulgata, infundebatur tamen latenter seruantibus ius naturæ. ¶ Sed nunquid aliquis erat in illo statu vel odor originalis peccati, cuius reme

Articul. 7. S. Thom. Fidei differentia secūdum variam rationem temporū & personarum cō ditionem. Fides necessaria in omni tempore.

Hebr. 11.

Cur fides lāguescat in nobis. Locus hic emēdatus est ab ipso authore secundum suum

ipsius scholiom. Roman. 1.

S. Thom. Retractat. sē tentiam auctor. In lege naturæ satis non est naturæ lumen ad fidei cognitionem, quę ad salutem exigitur. In Aranſ. Conc. 5.

Ephes. 2. Vide alia testimonia supra c. 8.

Dubitatio de origi.

remedium aliquod infantibus adhiberent? Nã hæc res erat supernaturalis. Negari nõ potest, quin ab Adam generationum successione, aliqua notitia originalis maculæ perdurasset vsq; ad Noë, qui multa etiam supra naturam edoctus à Deo fuit. A quo vsque ad Abraham, eadem, licet sub vmbra, deriuata est cognitio. Is enim peculiare recepit sacramentum circuncisionis cõtra originale peccatum. Postmodum verò humano iam genere fusius in orbem propagato, & dispersо, præterquàm in populo Israël, non est adeò verisimile, quòd fuerit expressa eius cognitio: maximè vbi vitia cœperunt crebrescere, & rationis lumen obtenebrare. Tametsi apud aliquos perstiterit: vt libro priori ostendimus de Iob maledicente dici in qua natus esset, & asserente, non esse super terram, neque puerum vnius diei absque peccato. Neque adeò in aliis nationibus fuit eadem notitia obliterata, quin aliquandiu permaneret vestigium aliquod „ & genus forte quoddam oblationis, & quodammodò sacramenti, quo bene institutæ Reipublicæ paruulos suos Deo dicarent. Quinimò ius naturæ, quanuis nulla esset talis notitia vitiatæ originis, vt ita fieret, admonebat. Sicut enim legitur de sacerdotio Melchisedec offerentis panem & vinum, ita coniiciendum est de sacrificio pro originali reatu. Vnde Gregorius, vt refertur de consecratione, distinctione quarta. Quod apud nos valet aqua baptismi, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis sola fides (nempe applicata per aliquod genus religionis) vel pro maioribus virtus sacrificij: vel pro his, qui ex Abrahæ stirpe prodierunt, mysterium circuncisionis. Haud tamen cum illis consenserim, qui opinantur in statu naturæ vnum fuisse sacramentum, abluendo originali peccato institutum à Deo. Quandoquidem nulla est talis historia. Neque est verisimile, quòd nationes diuersæ tali communi sacrificio vterentur omnes. Nisi forte prope tempus Adæ vel Noë ante dispersum genus humanum. Sed vnaquæque gens, naturali iure edocta, suum instituebat ritum. Quoniam cum illud gratiam non conferebat, sed signum erat illius obumbratæ fidei CHRISTI, cuius virtute emundatio fiebat peccati, nihil obstabat, quo minus non à Deo immediatè, sed ab humana Republica institueretur. Hæc de illo statu naturæ cogitasse satis sit. De quibus cum nulla extet historia, quasi per transennam iudicamus. In lege verò scripta lumen fidei explicatius emicuit, sed in Euangelio explicatissimè, quàm per ænigmaticam potuit cognitionem. At vero quemadmodũ de statu naturæ diximus, ita & in lege scripta, & in nostra, plura tenentur explicitè maiores credere, quàm singuli de plebe. Vt omni seculo verũ habet analogia illa Iob, Boues arabant, & asini pascebãtur iuxta illos: id est, ex sapientium meditatione rude vulgus pabula sumit.

Qualis fuerit semper originalis peccati cognitio.

Non fuit in lege naturæ idem sacramentũ abluendo originali peccato à Deo institutum.

In omni lege plura tenentur credere maiores explicitè, Iob. 1.

De iustificatione adulti à solo originali. Cap. XII.

HIsce præmeditatis, vnde eximus reuertamur. Porro vt tres varias iustificatiõis dispositiones, quas, causas vocamus materiales, in adultis expediam. Primus est eorũ ordo, q vbi ad rationis vsq; participiũ adolescunt antequàm propria contrahant actualia delicta in gratiam Dei recipiũtur. Statuamus ergo hominem legitima ætate cum solo originali, quẽ Deus ad se trahat. Nihil modò anxij teneat ne, vbi primũ quis venit ad vsum rationis, conuerti (vt vult S. Thom.) an verò (quod alij magis probant) possit aliquo tempore sola originis labe sordere. In hoc peccatore primũ omnium necessaria est fides: vt cap. iam proximo satis monstratum est. In iure quidem naturæ cõfusa: nunc verò in lege euãgelica expressior CHRISTI, & hæc fuerit hic prima conclusio. Qua de causa secundum Ecclesiæ saluberrimũ institutum, catechumeni, etiam si volũtatem religioni præstiterint, remorandi sunt à susceptione baptismi, dum catechizantur. Haud tamen huic de quo loquimur homini vlla est pœnitentia necessaria. Nanq; tantum abest, obligari quempiam ad originalis culpæ pœnitentiam, vt neq; possit. Eorum enim quæ à natura accidunt, tristitia nos quidem potest, & dolor; & verecundia premere: pœnitentia verò, cum sit dimotio animi inde, vbi erat infixus, esse nequit, nisi earum rerum, quas nostra sponte fecimus.

Tres, variæ dispositiones adultorum ad iustificationem.

Primus ordo adultorũ.

1. Conclus.

Catechumeni institutio ante baptismum.

Pœnitentia non potest esse de originali.

¶ Sed tamen, vt secundam subiiciamus conclusionem, neq; solus fidei motus sufficit eidem homini, qui à solo originali mundandus est; imò exigitur ab eo actus spei, & item dilectionis: qui, vt cap. 7. dicebamus, non sunt necessariò connexi, sed sua singuli libertate fiunt. Ex hinc enim deuiare à vero incipiunt Lutherani. Sanè vbi docent, fidem solam esse, qua misericordiam Dei apprehendimus, spem autem & charitatem subinde naturaliter consequi. Nos verò contra agnoscimus fidei motum, primum esse necessarium, at quoniam possibile est, vt qui credit, non diligat (quemadmodum illic edisserebamus) adiicimus necessarios esse cum illo, qui est fidei, actus præterea

2. Conclus. Credere, sperare, & diligere oportet eum qui adultus ab originali mundatur. Lutherani. Spes, & charitas nõ sunt enim fide cõnexæ.

terea ſpei, & charitatis. Quòd autem tres ſaltē hæ motiones ſint neceſſariæ in eo, qui rationis compos conuertitur, probatur, primò manifeſta ratione. Fidem ex eo à nobis exigit Deus, vt tum ſpe eorum, quæ nobis pollicetur, tum maximè ob ſuam ipſius infinitam, quam nobis retegit, bonitatē, ipſum deamemus: primū quia omnis cognitio boni honeſti ad eius amorem ordinatur: præterea quia ratio ipſa propria fidei, quatenus eſt rerum ſperandarum cognitio, idipſum præ ſe fert, quod ſit ſuapte natura propter ſpem, atque amorem Dei: ſit ergo, niſi ſequantur ſpes & charitas, vt fides non ſufficiat ad ſalutem. Et confirmatur explicatius hæc ratio, vt iam ſupra inſinuabamus. Auerſio à Deo affectu potiſſimum voluntatis fit, per hoc quòd ad creaturas animo peruertimur: quemadmodum ille qui vultum auertit à ſole: ergo conuerſio, quæ motum contrarium dicit voluntatis noſtræ in Deum, ipſo trahente, nobiſq; liberè venientibus, contrarius debet eſſe motus voluntatis in Deum: ſiue ab originali ſolo, ſiue ab actualibus reconciliemur. Nam & originale peruerſionem Adæ contrahimus. At quia amare ſine præuia cognitione nō poſſumus, & ad eum diligendum quem offenſum habemus, antea nos oportet ſpe aliqua ſuæ beneficentiæ erigi, fit, vt prius fidei, mox ſpei, ac deniq; charitatis motus in noſtra conuerſione concurrant. Per quos quidem Deus, nobis cooperantibus, ad ſe conuertit, vt gratiam infundat. Igitur abſque vlla probabilitatis ſpecie cōmentatus eſt Luther. ſola fide apprehendi à nobis gratiam, & iuſtitiam, ſpem verò & charitatem ſubſequi: non animaduertens, quòd conuerſio deſignet motum, quo animum dimouemus à terrenis, & admouemus Deo. Per hoc autem quòd quis Deo credat, niſi ſpe & amore feratur in eum, non conuertit in ipſum totum animum: qui tamen antequam conuertatur, non poteſt gratia perfundi. Diſpoſitionem enim ad gratiam optimo exemplo ſapienter explicant theologi: vt author S. Thom. 1. 2. q. 109. artic. 6. Eſt enim gratia velut lumen ſolis, quod nullus vultu excipit niſi qui ſe in ipſum verterit. Sed quia id nemo per ſe facere poteſt, Deus ipſe nos, conſentientes tamen, ad ſe conuertit, vt gratiam infundat. Qui quidem motus conuerſionis diſpoſitio eſt, & præparatio ad gratiam. Quamobrem non ſolum fidei, ſed & ſpei, & charitatis actus debet ſaltem natura ipſum antecedere. Hac de cauſa in ſcriptura iuſtificatio noſtra nunc fidei, nunc ſpei, nunc verò charitati adſcribitur. Arbitramur enim (inquit Paulus) hominem iuſtificari per fidem, & non ex operibus. Et, Gratia eſtis ſaluati per fidem, & non ex vobis. Dei enim donum eſt. Atque alia hoc genus quam plurima, quæ cap. vlt. commemorabimus. At verò ad Roma. 8. Spe, ait, ſalui facti ſumus. Et Ioan. Omnis qui habet hanc ſpem in eo (ſcilicet quoniam videbimus Deum ſicuti eſt) ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus eſt. Sed & de charitate, ait Paul. quòd plenitudo legis eſt dilectio. Et, Finis præcepti eſt charitas. Et expreſſe Ioan. Tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Et, Qui non diligit, manet in morte. Et CHRISTVS ipſe ſeruator noſter, Qui diligit me, diligetur à patre meo: & ad eum veniemus, & manſionē apud eum faciemus. Hæc autem & his ſimilia teſtimonia de actibus fidei, ſpei, & charitatis enunciantur: qua ratione nos ad gratiam præparant, ſuo quiſque ordine, & gradu. Mouemur enim fide in Deum, aſſenſionem illi præbentes de iis, quæ nobis tum futura reuelauit, tum ſperanda promiſit: ſpe verò, dum ita credentes animos illuc ſurſum attollimus: charitate denique, dum ei, quem in ſe bonum, in nóſq; propitium ac beneficum credimus, voluntatem noſtrā affigimus. His enim tribus ſalus noſtra fundata eſt, ſarta, & tecta. Vnde fides non tota machina, ſed exordium eſt pietatis, & fundamentum Chriſtiani ædificij: vt ait lib. de prædeſtin. ſanct. Aug. At charitas (vt ait Paulus) eſt vinculum perfectionis, atque adeò proxima diſpoſitio ad gratiam: veluti nexus ipſe, & nodus, quo cum Deo compingimur. Adeo, vt ſapienter adnotauerit in epiſtola ad Paulinum Auguſt. quòd cum fidem donum Dei appellauerit Paulus, charitatem tamen Deū ipſum nuncupauit CHRISTVS. Deus enim, inquit, charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Eſt enim Deus in nobis ſicuti anima in corpore, cui dat eſſe, & viuere: nos verò in ipſo velut corpus in anima, vnde ſalus noſtra pendet: cuius coniunctionis copula eſt charitas. Quis ergo hæc conſideratè meditatus dicat, ſola nos fide gratiam Dei apprehendere? Atqui in eo maximè ſenſu, quo aduerſarij id aſtruunt: ſcilicet, ſola mentis aſſenſione, qua verba promiſſionum Dei credimus eſſe vera. Loca verò ſcripturæ, vnde aduerſarij noſtri falſi ſunt, cap. 18. expoſituri ſumus. Nunc interim ſatis ſit commoniſſe, fidem non ſolam iuſtificare, id eſt, non ſolam exigi à nobis vt iuſtificemur, verum & ſpem etiam & charitatem. Hoc enim Galatas commonefaciebat Paulus, vbi aiebat, quòd in CHRISTO IESV, neq; circunciſio aliquid valet, neq; præputiū, ſed fides, quæ per

Primum argumentum.

Th. 1. 2. q. 113. ar. 4. ad 1. & q. 114. ar. 4. ad 3.

Cōfirmatio.

Lutheri deceptio.

Tho. 1. 2. q. 113. ar. 4.

Diſpoſitio ad gratiam S. Thom.

Conſenſus noſter Deo vocanti obediēs, eſt præparatio ad gratiam.

Fidem antecedunt ſaltē natura ſpei & charitatis actus.

Rom. 4.

Rom. 1.

1. Ioan. 3.

Fides exordium.

Charitas proxima diſpoſitio ad gratiam.

Deus charitas.

Qua ratione in nobis ſit Deus, & nos vicißim in illo.

Sola fides.

Non exigitur ſola fides, ſed eiū ſpes & charitas.

Gal. 5.

Fides quæ per charitatẽ operatur.

per charitatem operatur. Ac ſi dixiſſet, quanuis fides abſque charitate, fides quidem ſit ſecũ dum ſubſtantiam & proprietatem, nunquam tamen iuſtificat, niſi per charitatem operetur.

Obiectio.

¶ Sed erit forte, qui nobis hic obuiam occurrat. Actus illi præparatorij fidei, & ſpei, & charitatis, quatenus ſunt gratiæ præuij, informes quidem ſunt, nullam q; proinde habentes rationem meriti: fides autem quæ per charitatẽ operatur, eſt illa meritorum ferax, quæ natura ſubſequitur gratiam: fides ergo quæ diſponendo iuſtificat, non eſt illa, quæ per charitatem operatur: vel ſaltem, vt aliqui ſibi perſuadent, prius natura iuſtificat, quàm per charitatem operetur.

Reſponſio.

At non eſt argumentum, propter quod debeamus negare, quin fides iuſtificans ſit eadem, quæ per charitatem operatur.

Fides iuſtificans illa tũtum eſt quæ per charitatẽ operatur; c.5.huius libri.

Enimuerò cum ex ſententia Pauli, præter hanc frugiferam fidem, actiones reliquæ nullius ſint valoris: actus verò diſpoſitorij permagni ſint momenti, & ſuo ordine cauſæ (ſcilicet, diſpoſitiuæ) iuſtificationis, conſequens fit, vt fides iuſtificans ſit illa quæ per charitatem operatur.

Animaduertendum.

Eſt ergo animaduertendum, eundem prorſus ordinem inter ſe habere fidei, ſpei, & charitatis actus in eodem articulo temporis, ſecundũ quod natura præcedunt gratiam, quo ordine infunduntur, operanturq; habitus ipſi natura ſequentes eandem. Et ideo ſicut fides habitu gratiæ formata meritoriè operatur per charitatem, ita & actus fidei gratuito auxilio Dei elicitus prius natura per charitatis actum diſponit ad gratiam. Velut per actum pœnitentiæ.

S. Thom.

Vnde ſanctus Thom. 3.p. quæſtio. 68. artic. 2. pro confeſſo habet, quòd ille qui per votũ baptiſmi in gratiam Dei recipitur, iuſtificatur per fidem, quæ per dilectionem operatur.

Quin vero Paul. & Patres nihil diſcernunt de hac prioritate naturę. Sed quia ijdem ipſi actus diſponentes, quatenus ſtatim informãtur gratia, meritorij ſunt gloriæ: fides ipſa dum iuſtificat, per charitatem operatur. Ex hac ergo fallacia procedebat argumentum, qua quis deceptus putaret aliquod eſſe inſtans, in quo actus fidei, qui proxima eſt gratiæ præparatio, inueniatur abſque gratia: quod tamen denegandum eſt. Quoniam prioritas naturæ (vt Phyſicorum verbis vtamur) nihil aliud eſt, quàm ſi dicas, quia homo actibus fidei, ſpei, & charitatis conuertitur in Deum, recipit gratiam, qua ijdem actus informantur, vt capit. adhuc 14. peramplius explicatur. Vnde Auguſt. tum aliàs vbicunque de fide iuſtificante loquitur, tũ ex profeſſo de ſpir. & lite. cap. 32. eidem fidei per dilectionem operanti, cui adſcribit laudes omnes, quæ de fide extant apud Paul. adſcribit etiam iuſtificationis munus. Hæc eſt enim, inquit, fides, qua ſalui fiunt, quibus dicitur, Gratia ſalui facti eſtis per fidem, & hoc non ex vobis. Ipſius enim ſumus figmentum, creati in CHRISTO IESV in operibus bonis. Poſtremo hæc fides eſt, quæ per dilectionẽ operatur. Et Hypog. lib. 3. vbi enarrat catalogum eorum, quos Paul. fide ſaluos cõmemorat, ait, nõ ſolum fide, ſed gratia: quia nec ſine fide gratia, nec ſine gratia fides: dicente Apoſtolo ad Timoth. Superabundauit autem gratia cum fide & dilectione, quæ eſt in CHRISTO IESV. Et expreſſe de fide, & ope. cap. 14. ait, quòd vbicunque Paul. dicit per fidem nos iuſtificari, ſalubrem illam, & euangelicam diffinit, cuius opera ex dilectione procedũt: & fides, inquit, quæ per dilectionem operatur. Quin verò nullo opus habet expoſitore Paul. Cùm enim fide antiqui per circunciſionem applicata iuſtificarentur, docet idem in nobis efficere fidem quę per charitatem operatur. Vnde ait, Quoniam ſi circũmcidimini CHRISTVS vobis nihil proderit. Et paulò inferius, Nam in CHRISTO IESV, neque circunciſio aliquid valet, neque præputium: ſed fides quæ per charitatẽ operatur. De illa ergo fide iuſtificante loquebatur, vbi ait, non iuſtificare, niſi dum per charitatem operatur. Qua de cauſa Auguſt. c. 13. Huius, inquit, fidei per charitatem operantis, omnes Chriſtiani ſi ij ſumus, ſeu ab illa progeniti. Igitur adeò ſancta eſſe debet catholicis cõfeſſio hæc, quòd noſtra iuſtitia eſt, FIDES QVÆ PER CHARITATEM OPERATVR, vt de verbis iſtis inter nos & Lutheranos nulla ſit diſcordia, ſed de re ipſa & ſẽſu. Atque hoc eſt thema, quod hoc libro denarrandũ propoſuimus, hicq; prętens locus, vbi explicatur punctum diſcordiæ. Illi enim aiunt, ſola fide, vt eſt aſſenſio, & perſuaſio mẽtis, credẽtium verbũ promiſſionis CHRISTI eſſe verum, percipi miſericordiã & gratiam, quam gratiam ſequitur charitas operans. Quare licet verbo dicant, iuſtificari hominẽ fide quę per charitatem operatur, re nihilominus dicunt, fide prius natura quàm actus ſpei & charitatis accedant, iuſtitiam haberi. Nos autem ſentẽtiam Pauli confitentes, & venerantes, profitemur actibus fidei, ſpei, & charitatis libere à Deo trahi, ad ipſumq; conuerti à quo gratiam iuſtificationis recipiamus. ¶ At verò, quòd ad noſtrum hominem regrediamur, qui ſola infectus originis tabe reconciliari cupit, cum plures ſint actus charitatis, hic illi propriè neceſſarius eſt, vt Deo ſe ſoli colendo addicat: cuius mandata,

Galat. 5.

Aug. omnes filij fidei. Hebr. 10. ad calcem.

Diſcordia inter nos & Luthe. c. 13. ad calcem.

vniuersis posthabitis mundi rebus, obseruare proponat. Quæ quidem dispositio sufficiens erat in lege naturæ, per quam Deus hominem ab originali mundatum in gratiam suam reciperet. Attamen in lege iam nunc euangelica, necessarium insuper est votum baptismi: quia & baptismus ipse, vbi adsit facultas.

Quomodo necessarius baptismus in euangelio Christi.

Sacramentorum institu.

Etenim, vt inter enarrandum causas iustificationis supra dicebamus, sacramenta sunt instrumentales causæ, per quas prouidentissimè CHRISTVS instituit applicari nobis sui sanguinis pretiū, ad diuersos vsus spiritualis vitæ. Sanè vt nūquam nobis memoria excideret, inde ab ipso deriuari ad nos omnem iustitiam.

Luc. 22. Vnde sacrosanctum mysterium instituens eucharistiæ, Hæc, inquit, facite in meam commemorationem. Inter effectus autem spiritualis vitę primus est regeneratio, qua efficimur membra CHRISTI, & protestatio Christianæ fidei: quorum vterq; est à sacramento baptismi.

Ioan. 3. Nam nisi quis, inquit, renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum.

Marc. vlti. Et. Qui crediderit, & baptizatus fuerit (scilicet in protestationē eiusdem fidei) saluus erit. Quare, vt loco citato dicebamus, pestilens est error Lutheri, dicentis, non sacramento, sed fide quā habemus dictis CHRISTI, iustificari. ¶ An verò baptismus in voto sufficiat, olim fuit in ecclesia dubitatum. Quam Magister senten. quæstionem disputans in 4. distin. 4. affirmatiuam partem indubitatò tenet. Sunt nihilo secius, quos iam nunc in concilio sic sub murmurare de hac re audiuimus. In euangelio nihil de voto scriptum est: sed de re baptismi, nisi quis renatus fuerit: non est ergo res certa, vllum esse propositum & voluntatem, quæ absque baptismo sufficiat ad salutem. Hi verum tamen vel ex vsu ecclesiæ rem satis debuissent habere persuasam. Si enim votum absq; re baptismi non sufficit, non deberet, quinimò non posset ecclesia arcere catechumenos à sacramento: sed cum primum quis postularet, iure diuino absq; mora conferendum esset: quia ecclesia non potest effectum diuinæ misericordiæ remorari. Cum autem saluberrimè differt petenti, certissima est, quòd apud Deum voluntas pro facto reputatur. Etenim non vt homo ea tantum videt, quæ apparent, sed cor penitissimè intuetur, atq; adeo recipit. Et, Cum auerterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium, & iustitiam, ipse animā suam viuificabit. Et sensus est, in quocunque momento. Imo secundum quod August. sæpe citat, In quacunque hora ingemuerit peccator, iniquitatum eius non recordabor.

Sacramenti votum.

Vsus ecclesiæ docet votum baptismi vbi non adsit illius suscipiendi facultas, sufficere ad salutem.

Scripturæ testimoia.

1. Reg. 16. Ezech. 18. & 33.

Et Dauid, Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino; & tu remisisti impietatem peccati mei. Quinetiam si scriptura id non attestaretur, lumen ipsum naturale id nobis de Deo patefaceret, quod vbi non adest rerum possibilitas, ex nulla re mundi, præter ipsum & nos ipsos, voluerit gratiam suam dependere. Vnde Paul. Si voluntas, inquit, prompta est, secundum id quod habet, accepta est, non secundum id quod non habet. Et ad rē nostram proximè. Non, inquit, qui in manifesto Iudæus est, neq; quæ in manifesto in carne est circuncisio, sed qui in abscondito Iudęus est, & circūcisio cordis in spiritu, non litera: cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est. Ergo quanuis in euangelio nihil exprimatur de voto baptismi, manifestum per se est, quod vbi res ipsa non est possibilis, vel iure differtur, voluntas habet effectum respectu gratiæ iustificantis. Quocirca Ambros. de Valentiniano, Quem re generaturus, inquit, eram, amisi. Veruntamen ipse gratiam, quam poposcit, non amisit. Et August. super Leuiticum 84. Inuisibilis, inquit, sanctificatio nonnullis adfuit, & profuit sine visibilibus sacramentis. Et subdit exemplū in Cornelio. De quo ait, quod ipse, & qui cum eo erant, cum iam inuisibiliter infuso sancto spiritu sanctificati apparerent, baptizati sunt tamen. Et in expositione inchoata super epistola ad Roman. expressè idem affirmat, quòd Cornelius spiritum sanctum antequàm baptizaretur, accepit: vt ex textu etiam Actuum 10. colligitur. Porrò & Paulus, & Eunuchus Cādacis reginæ, & eorum multi, qui baptizantur adulti, verisimile est tales venire ab baptismū, vt iam gratiam receperint. Quamuis & sæpe baptismus ipse primam gratiam conferat.

Psalm. 31.

Ratio naturalis.

2. Cor. 1.

Rom. 2.

Conclusio de voto baptismi.

Ambro.

August.

Baptismus confert primam gratiam 3. p. q. 69. art. 4. Syno. Tri.

Et idem determinauit sancta Synod. sessio. 6. cap. 4. vbi ait, sufficere votum baptismi: & capit. 6. vbi ait, sufficere propositum suscipiendi baptismum. Ad illud autem, quod habetur de eccles. dogma. cap. 74. scilicet, nullum catechumenum quāuis in bonis operibus defunctum vitam æternam habere, excepto martyrio, vbi tota baptismi sacramenta complentur, respondent theologi (vt cernere est apud Sanct. Tho. 3. patt. q. 68. articu. 2.) quod intelligitur de his qui super originale actualia etiam peccata cumularunt. Neque simpliciter negatur, illos cōsequi vitam æternam, sed quod statim illuc euolent, vti martyres: aut illi qui in re susceperunt baptismum. Quoniam sacramentum nisi re ipsa susceptum, non remittit omnē pœnam: illi autem quia fide iustificantur per charitatem operante, saluabuntur quidem: sed per

Responsio de catechu. Catechumeni decedentes antequā baptizentur nō statim in cælum euolāt, sed tristitiā deleat omnē pœnā.

purga

purgatorium ignem. Nisi & peccata mortalia non fuissent adeò grauia, vel contritio tanta, vt pœnas etiam omnes luerent. De paruulis autem alia est ratio, quia ipsi nō possunt baptismum suscipere in voto: vt capit. proximo differebamus. Et est sententia Magistri loco citato. ¶ Postremum vtique reliquum est dubium de illo qui hoc iam tempore euangelico in vltimis insulis, vbi lex euangelica ignoratur, iure vsus optimè naturali conuerteretur in Deū, Vtrùm ne ille absq; vllo voto baptismi saluus fieret? ¶ Atqui interrogatio hæc ab illa pendet, an esse modò possit in eiusmodi abditissimis mundi angulis inuincibilis ignoratio fidei CHRISTI, legisque euangelicæ. Supponamus ergo ex capite proximè superiori, neminem absq; supernaturali fide, saltem confusa, in gratiam nunc cum Deo reponi, sicut neque id vllus poterat ante aduentum CHRISTI, sed loquimur de fide expressa CHRISTI. Atqui probabilitas affirmatiuæ partis, scilicet quod talis ignorantia inuincibilis habeatur, est, quòd fortè prædicatio euangelica ad illas vsq; partes, quæ modò ab Hispanis repertæ sūt & ad antipodas nondum penetrarunt. Et Paulus ait, Quomodo credent sine prædicante? Et redemptor noster, Si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberēt. Atque hoc maximè secundum Augustinum, qui illud psalmi, In omnem terram exiuit sonus eorum, censuit non esse omnino cōplendum vsq; ad finem mundi: iuxta illud, Prædicabitur hoc euangelium regni in vniuerso orbe, in testimonium omnibus gentibus, & tunc erit consummatio. Et quamuis sequamur opinionem Chrysost. qui tenet iam esse prophetiam impletam, nihilominus extat argumentum: quoniam nationes illas, quæ à trecentis vel quingentis annis, nihil huius sanctæ prædicationis audiuerunt, quannis in principio ignorantia non excusaret, iam nihilo secius excusare videtur, perinde acsi nulla illuc aduentasset prædicatio. Item qui in illis modò locis legitimè seruasset ius naturæ, statim per auxilium Dei, qui non differt brachium suum porrigere assentienti, reciperetur in eius gratiam: & tamen non est facile creditu, quòd ita derepente illuminaret eum, vt fidem Christianorum sub hoc expresso titulo & nomine agnosceret, sine aliquo doctore: vt de Cornelio ad quem missus est Petrus, legimus. Ob huiusmodi argumenta sunt qui opinentur, cum primum quis à Christianis remotissimus faceret per auxilium Dei quod in se est, potiretur reconciliationis gratia, sicuti in lege naturæ haud tamen sineretur à Deo ab hac luce demigrare, antequā vel per hominē, vel per angelū illum imbueret euangelica fide CHRISTI: quia, Non est aliud nomen sub cælo, in quo oporteat nos saluos fieri. At verò quòd absque tali fide expressa quis reciperet gratiam, sine qua tamen non potest recipere gloriam, non est facile persuasu: nam hoc quod modò ex Actibus Apostolorum citatum est, nō videtur tantum intelligi de adeptione gloriæ, sed de consecutione gratiæ, quæ verè est salus nostra. Est enim sensus, quòd nullus potest gratiam inire cum Deo, nisi in solo nomine CHRISTI: & præterea vel ignorantia huiusmodi est vincibilis, & culpa: & tunc, non solùm gloriam, verùm neq; gratiam obtinere quis potest absque hac expressa fide: vel est inuincibilis & excusans, & tunc non modò gratiam, verùm & gloriam adipisci potest absque illa. Respondendū igitur est ab illo qui tenet ignorantiam esse inuincibilem, quòd verbum Petri in Actis vel intelligitur sic, quòd sine aliqua fide CHRISTI confusa, quæ semper ab orbe cōdito fuit necessaria, nemo potest saluari: in quo sensu legit hanc authoritatem S. Thom. 3. q. 68. art. 1. Vel si de fide expressa intelligatur, glossandum est de illis qui illam audierint, vel sua culpa audire renuerint. Aut certè amplectenda est altera pars, quæ consonantior alicui videri potest Paulo ad Rom. 10. Nempe quod nulla sit modo ignorantia inuincibilis huius expressæ fidei. Nam si insulares nihil de illa audierunt, sua fuit culpa, non quidem proximè ad prædicationem relata: quia nullum viderunt prædicatorem, quem renuerent audire, sed culpa contra ius naturæ, quam si legitimè seruassent, Deus illos irradiasset lumine fidei. Sed tunc dicendum, quòd antea fuissent illustrati tali lumine, quā reciperent gratiam: quandoquidem carere hac fide peccatū esset. Istud autem loco citato Rom. 10. pressius disputabamus, super qua re mallem aliorum audire sententiam quàm meam præcipitare.

De ignorantibus euangelium.

Et hic quoq; locus lucidius emēdatus est ab ipso authore. Nullus sine fide Christi saltem cōfusa recipitur in gratiam Dei.

Rom. 10. Ioan. 15.

Aug. sententia de diuulgatione euāgelij Psalm. 18. Matth. 24.

Chrysost.

Argu. quo colligunt nō esse nūc quidam necessariam fidem Christi expressam.

Quotidam opinio de ignorante hominē facien quod in se est.

Argu. in eam sententiam.

De adultorum iustificatione ab actualibus. Cap. XIII.

Adultorum iustificatio ab originali & actualibus peccatis.

IN tertio ordine sunt adulti, qui ab originali vnà cum actuali veniunt ad fidē CHRISTI. Sanè in quibus eædem sunt prorsus dispositiones necessariæ, quæ in homine nunc proximè descripto requiruntur: vt pote actus fidei, spei, & charitatis. Nisi quòd ista charitatis motio alia ab istis delictoribus exigitur, quā ab illo qui nullū cōtraxerat actuale delictū. Est enim

Charitatis qualis actus.

Actu. 4. Non facile persuaderur sine fide expressa cuiquam cōferri gratiam.

illis necessaria pœnitentia, quæ actus est etiam dilectionis Dei: contra quem fuerat commissũ peccatum. Non inquam præter actum charitatis alter pœnitentiæ requiritur: vt cum in superiori iustificatione requisiti fuerint actus tres, hic adiectamus quartum. Quia in nulla reconciliatione necessarius est, nisi vnicus actus charitatis: sed tamen ille in diuersis, diuersus. Ratio prima conclusionis huius, illa planè est, quam capit. 1. ex rerum natura deducebam. Est enim naturale ius gentibus vniuersis per se notissimum, vt nemo in amicitiam eius redeat, cui offensionem intulit, nisi eum facti pœnituerit.

Rõ prima.

Cum ergo Deus perfector sit naturæ, in quacunq; lege voluit idem erga se esse obseruatissimum. Iuxta illud, Altissimus odio habet peccatores, & misertus est pœnitentibus. Et, Pœnitentibus dedit viam iustitiæ. Neque alia extitit Deo causa illius tremendi cogitatus, Pœnitet me fecisse hominem, quàm quod flagitiosissimum illud genus hominum impœnitens esset. Si enim per pœnitentiam crimina sua deleta curassent, non quam ipsos Deus deleuisset à facie terræ. Atqui vtraque sacra pagina huius testimonijs respersa est: Hieremiæ, Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus illam, agam & ipse pœnitentiam. Et, Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis; quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam, vita viuet, & non morietur: omniũ iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor. Plura sunt, vulgatiora q; testimonia veteris legis (vt in strato Dauid, lacrymis pœnitentiæ die ac nocte rigato, & in sacco & cinere Niniuitarum: & alijs id genus pœnitentiæ insignibus) quàm vt opus huc sit cuncta coacervare. Sed & Ioannes, quem Deus angelum in mundum præmiserat præparatũ vias CHRISTI, inde præconiũ veritatis ortus est, vt pœnitentiam agerent, quos in figuram euangelici baptismi aquis Iordanis tingebat. Idemq; pro themate suæ prædicationis accepit CHRISTVS ipse dominus noster. Nempe, Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Apertissimè nimirum docens, virtutem sanguinis eius (quod nomine regni cælorum designabat) neque per sacramentum quodpiã, neque vlla qualibet alia via in quemquam mortalium, qui propria voluntate deliquisset, diffusum iri, nisi detur pœnitentia peccato, quod est diuinæ gratiæ inimicum. Idq; deinceps fuit apostolorum institutum: Vnde scissis cordibus Iudæis corde confunctis, Quid faciemus, viri fratres, respondit Petrus, pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine IESV CHRISTI in remissionẽ peccatorum vestrorum: & accipietis donum Spiritus sancti. Ex prædicatione ergo Baptistæ, & ex his verbis Petri clarè liquet pœnitentiam esse necessariam, non solùm peccatorum, quæ post baptismum patrata, confessionis sacramento sunt remittenda, verùm eorum quæ sine confessione abstergenda sunt in baptismo.

Testimonia sacra. Eccles. 12. & 17. Genes. 6. Hiere. 18. Ezech. 18. & 33. Psalm. 5. Ionæ 3. Matth. 3. Matth. 4. Actu. 2.

¶ Cuius causas subscribit S. Tho. 3. p. quæstione 68. articulo 4. Primum ex vulgato illo Augustini, Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. Vbi aliqua designatur necessaria cooperatio, qua se peccator disponat per pœnitẽtiam. Deinde, quod per baptismum efficitur homo membrum CHRISTI: secundum illud, Quicũq; in CHRISTO baptizati estis, CHRISTVM induistis: talis autem regenerationis omnis iniquitas est impedimentũ: nã quæ participatio iustitiæ (vt ait Aposto.) cum iniquitate? Vnde August. in lib. de pœnitẽtia, cap. 2. de eisdem ipsis, qui ad baptismum accedunt, enuntiat, quòd nullus voluntatis suæ arbiter constitutus, cùm accedit ad sacramentum fidelium (scilicet baptismum) potest vitam nouam inchoare, nisi eum veteris vitæ pœniteat. Præterea sacramentum baptismi institutum est ad abstergendum peccatum: qui autẽ aduertit se in peccatis esse, neque vero animo illa respuit, is, si non in forma, saltem in virtute retinet: & ideo obicem opponit effectui sacramenti: quod proinde ecclesia non debet illi conferre, ne sit in eo falsitas. Consepelimur enim, vt ait Paul. per baptismum cũ CHRISTO, vbi moriendum idcirco nobis est peccatis, quæ tamen sola displicentia perimuntur: sicuti complacentia perpetrantur. Vnde art. 6. eiusdem q. repetit S. Tho. quòd ante baptismum licet non sacerdoti, saltem Deo tenetur homo sua peccata recogitando cũ dolore confiteri. ¶ At verò, vt de ambobus simul commodius, lucalentiúsque disputemus. Quartus denique ac postremus gradus iustificãdorum, est illorum, qui à gratia baptismatis relapsi, misericordia Dei, nisi in finem desipuerint, resipiscunt. In quibus eædem fermè ipsæ dispositiones quæ in illis de quibus modò dicebamus, præire debent gratiæ iustificanti, vel proportione similes. Primum enim requiritur actus fidei, & spei. Licet cum Christianus in peccatis habitus huiusmodi habeat informes, forsan non necesse habet semper nouo auxilio ad eliciendos actus: eo tunc dum conuertitur, vti sumus quamprimum dictum. Est tamen semper necessarius charitatis actus ex au-

S. Thomas ibi. 1. 2. Gala. 3. 2. Cor. 6. August. 3. Argum. Rom. 6. Confessio quam ante baptismum. 4. Ordo iustificãdorũ. Iustificandi ab actualibus post baptismũ commissis. Dispositiones. Charitatis actus.

ex auxilio Dei qui proxima est dispositio.

Pœnitentia actus charitatis explicat hoc c. 16. Luc. 13. & cap. 15.

Actus tamen iste charitatis respectum debet habere ad peccatum, vt sit etiam actus pœnitentiæ: pœnitere enim diuinæ offensæ actus est charitatis. De qua re præter illa quæ adducta sunt, est etiam sententia CHRISTI, Nisi pœnitētiam habueritis, omnes simul peribitis. Et, Oportebat CHRISTVM pati, & resurgere à mortuis, & prædicari in nomine eius pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes. Vnde & Petr. non solum baptizādis, sed Mago etiam Simoni baptizato, Pœnitentiam, inquit, age ab hac nequitia tua, & roga Deum si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. Tandem, vt tribus præcedentibus generibus peccatorum necessarium diximus esse baptismum, ita huic necessarium est pœnitentiæ sacramentum. Etenim vt baptismus integra nauis est ad seruandum inter fluctus huius sæculi innocentiam, ita & pœnitentia secunda est tabula post naufragium, vt Tertullianus primùm lib. de pœniten. & super Danielem, postea Hierony. authores sunt.

Actu. 8.

Pœnitētię sacramentum necessarium in reuel. in vtero. Vide Trid. sess. 6. c. 14.

2. Tabula post naufragium.

¶ De hac autem pœnitentiæ dispositione paulo est limatius differendum. Et quidem contra Lutheranos abundè iam supra diximus. Tria enim præter alia illis sunt lubrica loca, ex quibus in hunc prorumpunt errorem, vt huiusmodi dispositiones repellant. Primus, quòd omnia opera per naturæ facultatem, & generalem Dei influentiam à nobis exhibita, ceu peccata condēnant. Quod & in calce superioris libri, & sequēter in capite secundo huius pro nostro ingenio expugnauimus. Secunda erroris sui causa est, quòd vel nō considerant, vel non reciprunt, dispositiones ad gratiam non esse solius nostri arbitrij opera, sed Dei nobis peculiari fauore opitulantis. In qua fallacia circumuoluitur Luther. art. 6. suarum assertionum. Nempe quòd vti Pelagiani, ita nos nobis arrogemus dispositionem, quę sit meritum gratię. Vtrumque nos tamen paulò antè commonstrauimus. Sanè, & quòd dispositiones non nostra præcisè, sed Dei sint opera nobis singulariter succurrentis: & quòd nulla ratione, qua gratiam præcedunt, sunt meritoria. Quòd si aliqui dicunt, illa esse nonnulla merita, impropriissimè id tamen. Tertia delusio istorum est, saltem Lutheri, art. 7. Quod nullus est necessarius actus charitatis in conuersione, qui feratur in peccata, & sit detestatio retroactæ vitæ. Sed optima, inquit, pœnitentia, noua vita. Atq; ex his demū conficiunt sola nos fide iustificari. Docentes, quòd quicunq; fidē adhibuerit dictis CHRISTI, pollicētis nobis remissionem peccatorū atq; ita crediderit, vt certo fidat sibi nunc peccata condonari, misericordiam Dei, & gratiam tali eum fide extemplò recipere. Non quòd ea dē fides aliquo modo sit vel dispositio vel meritum, sed quòd per eam applicetur nobis misericordia, & passio CHRISTI modo ca. 5. & 11. exposito. Quod quidem figmentū adeò est multiugum, vt necessarium illud nobis fuerit per diuersa capitula membratim discerpere. His ergo, quæ dispersim hactenus contra hanc solam fidem coniectati sumus, colophonem tandem adhibeamus. Primum, quod aiunt, nulla opus esse erratorum pœnitentia, id iam apertissimis scripturæ testimoniis, & rationibus naturalibus supra reprobatum est.

Tria Lutheranis errādi principia.

1. Damnant moralia opera.

2. De dispositionibus ad gratiam.

Dispositiones à Deo & nobis fiunt, necsunt meritoria quare nus gratiam præcedunt.

3. de pœnitentia præteritæ vitæ lib. 3. c. 10. fo. 144.

Vnde conficiant Lutherani nos sola fide iustificari.

¶ Sed pondera suorum argumentorum libremus. Ait Luthe. nouam vitam optimam esse pœnitentiam. Nam metanœa, inquit, quā nos resipiscentiam appellamus, hoc tantum significat, quod est transmentatio: id est, mentis mutatio: quæ vox solum præ se fert, vt qui propositum hactenus malum habuit, in futurum habeat bonum, nulla habita ratione præteritorum pœnitudinis. Secundum illud Pauli, In CHRISTO IESV, neq; circuncisio, neq; præputium aliquid valent, sed noua creatura. At verò, vt totum hoc illi donemus, quod ait de voce metanœa, & de nouitate vitæ, hoc pro nobis apertius, quàm contra facit. Nam nouū hominem nemo prius induit, quàm prēteritū exuerit: secundum illud Pauli, Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio. Et, Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Et, veritas est in IESV, deponere vos secundum pristinam conuersationem veterem hominem: qui corrumpitur secundū desideria erroris. Et subnectit, Renouamini autem spiritu mentis vestræ, & induite nouū hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia: exuere autem veterem hominem, & deponere veterem conuersationem, non fit nisi per detestationem prioris vitæ: renouari ergo in nouam vitam vtrumq; terminum dicit: scilicet, & à quo (vt philosophi loquuntur) & ad quem. Et ideo nisi animum quis à peccatis dimouerit per cōtrariam voluntatis motionem, quàm fuerant commissa, non renouat vitam: neque iuxta verbum Pauli, fit noua creatura. At verò prouerbium illud, quòd vera pœnitētia est noua vita: aduersus illos profertur, qui cum crebro bonum cōcipiunt propositū, pœnitentiamq; inceptent, identidem relabuntur. Admonemur enim illo dicto, tunc nostrum propositum firmas iecisse radices, quando fructus fecerit nouæ vitę. Neq; verbum metanœa

Lutheri argumenta. Metanœa. Tho. 3. p. q. 85. art. 3.

Galat. 6.

Refutatio.

1. Cor. 5.

Roma. 13. Ephes. 4. Noua vita continet detestationem peccati & honestam rationem viuendi Tho. 3. p. q. 85. art. 3. Vitæ renouatio.

aliud equidem designat. Nam transmentatio respectum quoq; insinuat præteriti. Nimirum quod ex abominatione ante acti mali, mentem vertamus in bonum. Vnde & Metanœa poëtis ipsis dea erat pœnitentiæ præteritorum, Vt in Ausoniano illo carmine est videre, Sum dea cui nomen nec Cicero ipse dedit. Sum dea quæ facti, non factiq; exigo pœnas: Nempè vt pœniteat, sic Metanœa vocor. Contra illud autem, quòd sola fide, misericordiam Dei apprehendamus, neq; tamen per modum, vel dispositionis vel meriti, primum argumentum est, quod non est vel explicatu, vel intellectu possibile, quo pacto fide, vel quauis actione nostra præsertim, quàm à nobis Deus requirit, gratia nobis infundatur, & misericordia applicetur, nisi vel per modum dispositionis (quod nos dicimus respectu primæ gratiæ) vel per modū meriti, quod fit in eius augmento. Tertius profectò modus, neq; excogitabilis est. Etenim nisi actio nostra dispositio esset, vt quid Deus vteretur ea ad effundendum in nos benignitatem suam? Est enim iam nobis locis compluribus constitutum, actum illum fidei liberè à nobis produci præueniente speciali auxilio Dei. Quod si ita est, monere, mouereque illud Dei, vt in ipsum credamus, & ita credentes secum reconciliemur, quid aliud est quàm nos ad gratiam disponere? videlicet ad se conuertere (quod iam pridem exponebā) vt gratia suffundamur? Vel explicent nobis, quid aliud est, fide nobis misericordiam applicari. Hinc protinus gradus facilimè fit, vt demonstretur, solam fidem non esse totam dispositionem. Nanq; secundum suam substantiam solum dicit assensionem intellectus, qua firmissimè credimus, tam ea quæ nobis Deus reuelauit, verissima esse, quàm etiam & illa certissima, quæ nobis pollicitatur. At inter ea, quæ nobis reuelauit, illud firmissimum est, vt quotquot pœnitentiam non habuerint pereant. Præter alia huiusmodi testimonia scripturæ quàm plurima. Neq; tamen simpliciter nobis spopondit remissionem peccatorum, sed illa conditione, si pœnitentiam egerimus. Etenim si pœnitentiam, inquit propheta, egerit gens illa, agā & ipse pœnitētiam. Et CHRISTVS dominus, Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Ergo non satis est fidē adhibere CHRISTO, nisi illa faciamus quæ fides ipsa nobis ostendit. Neq; aliter fidere illi certo possumus, promittenti nobis veniā, quàm si nos præparauerimus per pœnitentiam: seu (vt tutius loquamur) assensum ei præbuerimus, operanti cooperātes: siquidem imparatis nihil est pollicitus. Fit ergo manifestè, vt non sola fide, sed & spe, & charitate, atque adeo, vbi adsunt actualia peccata, actione pœnitentiæ disponamur, moueamurq; in Deum. Vt hic etiamnū, præter alios, legitimus sit sensus illius euangelij, Cū venerit ille, arguet mundum de peccato: nempe, quòd alias non pateat diuino flamini via, qua se ad pectora nostra insinuet, quàm redarguendo nostra delicta. Eius enim afflatu assensuq; nostro, iuxta Baptistæ admonitionem, peccatorum tumores demolimur, atq; rectas, planasq; vias aduēturi Deo sternimus. ¶ Sed aiunt ex fide eodem continuo momento naturaliter consequi spem, & charitatem. Hoc tamen suum verborum obtēdiculum iam supra reuelabimus. Non enim ita aiunt, spem, & charitatem comitari fidem, vt omnes requirātur ad recipiendam gratiam, sed quod fidem sequatur gratia, & gratiam spes & charitas. Quocirca semper retinent, quòd sola fide iustificemur. Nos autem qui eas catholicè confitemur, requisitas esse prius natura, quā gratia infundatur, iā supra satis commō strauimus, non esse necessariò consequentem charitatem ex fide. Sed neq; si id gratis largiamur, vlla profectò probabilitate conficient, solam esse fidem, qua iustificamur. Enimuerò offidium ipsius non requiritur, nisi ratione actus charitatis: quia non possumus ignotum amare. Vt enim in tuum nos Deus amorem allicere reuelauit nobis speranda. Quare licet actus fidei sit primus, tamen præparatio ad gratiam non perficitur nisi per actum charitatis. Si ergo fides nūquam ante iustificat, quàm per charitatem operetur, vt iam pridem dicebamus, cur illi soli, etiam si naturali consecutione comitaretur charitas, tribuitur iustificatio, & non etiam, imò potius charitati? ¶ Ad hæc (quod postremum hic argumentum est) fiducia illa, quam isti appellant fidem, quamuis partim nascatur ex fide, quam Deo sponsori damus: maximè tamen augetur, & constabilitur ex charitate, & bonis operibus. Et ideo si bene perspicerent, sua illa firmissima fiducia non est qua iustificamur, sed præsupponit potius, iam nos fide per charitatem operante iustificatos. Hoc enim designat Paul. vbi post illud verbū, iustificati ergo ex fide (scilicet per charitatem operante) pacem habeamus, statim subdit, Habemus accessum per fidem in gratiam istam in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei. Quasi firmissima spes ex charitate procedat, imò propter ea de charitate enunciat ad Cor. quod omnia credit, & omnia sperat, quod cæterarum virtutum habitus ipsa

nu

Ausonius. Necessaria est dispositio ad apprehendēdā iustitiā. vide huius c. 3.

Fides est dispositio ad primam gratiā, & est meritoria in augmento gratiæ.

Luc. 13. Hiere. 18. Matth. 3.

Non satis est fidem adhibere Christo, nisi eg eris quæ fides præcipit. Li. 3. c. 10.

Nō sola fide.

Ioan. 16. Vbi explicatur incredulitatem esse peccati quā peccasse homines qui Christū non receperint confirmatur erat spiritus sanctus.

Luc. 3. Camillus Lutheran.

Lutherani quomodo iustificētur fide, spes & charitas.

Virtutis actus requisiti priores fit gratia secundum naturā.

Perficitur dispositio per charitatem.

Postremum argum.

Rom. 5.

Auguſt. nutrit, & corroborat. Et hoc eſt, quod Augu. in enchiridio, cap. 8. ſignificat, vbi ait, quòd ſicut amor non eſt ſine ſpe, ita nec ſine amore ſpes: nempe illa, qua ex operibus per gratiam Dei factis ſperamus vitam æternam. Et ſuper pſalm. 31. Ipſa, inquit, charitas bene operantis, dat nobis ſpem bonæ conſcientiæ.

¶ Attamen vt Lutherum iam miſſum aliquando faciamus, eius poſtea diſcipuli demirandi ſunt, qui non videant, vt iam de hac re conuicti idem prorſus nobiſcum ſentiant, & tamen ſolo diuerſo nomine antiquum palliantes errorem, perſuadere ſuis populis pertendunt, ſe perſeueranter euangelicos, nos verò Pelagianos eſſe pertinaces. Enimuerò in confeſſione Auguſtana, artic. 4. expreſſis, replicatisq; verbis fatẽtur requiri pœnitẽtiã ad iuſtificationẽ, licet gratiã dicãt gratis donari: hoc eſt, non pẽdere ex conditione dignitatis noſtræ, nec dari propter vlla præcedẽtia opera, aut dignitatem ſequentium. Et in Apologia Melanchon. Fides, inquit, de qua loquimur, exiſtit in pœnitentia: hoc eſt, concipitur in terroribus conſciẽtiæ, quæ ſentit iram Dei aduerſus noſtra peccata. Propterea enim aiunt prædicationẽ euangelij inchoati à pœnitentia, vt perterrefactæ mentes confugiant ad fidem. Admittunt ergo pœnitentiam omnino requiri ab illo qui fide eſt iuſtificandus, atq; adeo impœnitentẽ nunquam fide iuſtificari poſſe. Quo ergo differunt à nobis confitentibus diſpoſitionem ad gratiam? Forſan quia terrores omnes illos cenſent ante gratiam eſſe peccata: quod nos tamen crebrò ante confutauimus: non ſolùm quia etiam ſine auxilio ſpeciali timere malum, bonũ morale eſt, ſed quod actio illa, quæ propriè & proxima eſt diſpoſitio, per auxilium ſpeciale fit, & ideo peccatum non eſt. Et quanquam fortè antè iſti auxilium ſpeciale non agnouerint, iam tamen compulſi ſunt palàm fateri, vt cernere eſt in libello imperatorio Ratiſponenſi, articu. 5. Cuius verba ſunt, Perſpicuũ eſt, quòd adulti non conſequũtur hęc beneficia CHRISTI, niſi præueniente motu Spiritus ſancti, quo eorũ mens, & volũtas mouetur ad deteſtationem peccati. Et ſubiiciunt authoritatẽ euangelij, & Auguſtini. In quorum verborum enarratione Buce. Adulti, inquit, hæc CHRISTI beneficia non conſequuntur, niſi præueniente motu ſpiritus ſancti, quo eorum mens, & voluntas moueatur ad deteſtationem peccati.

Confeſsio Auguſt. Lutherani idem cum catholicis in his ſentiẽtes verbis differunt.

Admittunt pœnitẽtiam Lutherani ſicut catholici. 3. ca. 10.

Quomodo differant.

Libellus Ratiſ. de auxilio ſpeciali.

Buce.

Nam omnino ſalutaris peccatorum pœnitentia, quam neceſſe eſt, ſi non tempore, natura tamen iuſtificationi in nobis perfectè præire, excitari in nobis niſi per Spiritum ſanctum nõ poteſt. Nunquid verba hæc ſunt, quibus Sanctus Thom. & doctores noſtri vtuntur? Igitur in re nullum eſt interuallum, niſi quòd nos illos præuios motus, licet non merita, diſpoſitiones tamen ſignificanter appellamus: illi verò verbo tenus negant. Sed locum hunc prouidens lector memoriæ commendato. Nam ex hac pœnitentia, quam iam neceſſariam confitentur, validiſſimum conficiendum nobis eſt argumentum lib. 3. cap. 10. contra ſuam certitudinem gratiæ. Nunc autem ſatis eſt conſtituiſſe locum hunc diſpoſitionum non ſolum ex ipſis veritatis principiis, ſed ex aduerſariorum etiam dictis, & aſſertis. ¶ Id denique in calce exiſta diſputatione colligẽdum eſt, quòd iuſſus de hac re dicere in S. Synodo præfatus ſum. Nempe, quòd non ſatis Lutheranis contra dicitur, ſi pronuntietur, ſpem, & charitatem conexam fide in articulo iuſtificationis.

S. Thom.

Contra certitudinẽ gratiæ ex aduerſariorũ ſententia collectũ argum.

Syno. Tri.

Nam id plus æquo ipſi largiuntur: tantum abeſt, vt negent. Aiunt enim (vt ſæpiſſimè adnotauimus) gratiam, quæ ſola fide apprehenditur, ſubſequi protinus ſpem, & charitatem. Et ideo Melanchon in apologia vtrumque dicit. Primum quod fides non ſolum eſt principium, & exordium, vt nos dicimus, ſed quòd propriè ac verè ipſa ſola fide propter CHRISTVM iuſti reputamur. Et paulò poſt, Impoſſibile eſt dilectionem Dei diuellere à fide. Punctum verò contradictionis, hoc eſt, quod quemadmodum actus fidei informis, ſaltẽ natura, antecedit gratiam, ita neceſſe eſt antecedant actus ſpei, & charitatis. Itaq; fides non eſt totus, ſed primus actus, quo conuertimur. Id quod perſpicienter in ſua confeſſione ſeſſ. 6. confeſſa eſt S. modo Synodus Tridentina, capitu. 6. vbi de illis, qui ab originali ſimul & actualibus reconciliantur, ſic habet, Diſponuntur ad ipſam iuſtitiam, dum excitati diuina gratia, & adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deum, credentes vera eſſe quæ diuinitus reuelata, & promiſſa ſunt: atque illud imprimis, à Deo iuſtificari impium per gratiam eius, & redemptionem, quæ eſt in CHRISTO IESV: & dũ peccatores ſe eſſe intelligẽtes à diuinæ iuſtitiæ timore (quo vtiliter cõcutiuntur) ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe conuertendo in ſpem eriguntur: fidentes, Deum ſibi per CHRISTVM propitium fore, illumq; tãquam omnis iuſtitiæ fontem diligere incipiunt: ac propterea mouẽtur aduerſus peccata per odium aliquod & deteſtationem: hoc eſt, per eam pœnitentiam, quam ante baptiſmum agi oportet. Denique dum proponunt ſuſcipere baptiſmum, inchoa

Punctum cõtradictionis Lutheranorum. idẽ ca. 12. præcedẽti.

Fides non eſt totus ſed primus actus quo cõuertimur. Tho. 1. 2. q. 113. ar. 4. 1. conuerſio in Deũ fit per fidẽ inxta illud heb. 11. Accedẽtem ad Deum oportet credere.

Syn. Trid. Qualis fidei actus requiratur in iuſtificatione impij. ſic intelligendus Tho. 1. 2. q. 113. art. 4. ad 3.

re nouam vitam, & seruare diuina mandata. Et de illo qui à lapsu post baptismum in gratiã redit, capit. 14. Qui verò ab accepta iustificationis gratia per peccatum exciderunt, rursus iustificari poterunt, cum excitante Deo per pœnitentiæ sacramentũ, merito CHRISTI, amissam gratiam recuperare procurauerint. Hic enim iustificationis modus est lapsi reparatio, quàm secundam post naufragium deperditæ gratiæ tabulam sancti Patres aptè nuncupauerunt. Et cano. 9. Si quis dixerit, sola fide impium iustificari, ita vt intelligat nihil aliud requiri, quod ad iustificationis gratiam consequendam cooperetur, & nulla ex parte necesse esse, eum suæ voluntatis motu præparari, atq; disponi, anathema sit.

De differentia inter attritionem, & contritionem. Cap. XIIII.

Trinximus, quantum nostrum fuit pusillum ingenium, Lutheranos de huiusmodi dispositionibus ad gratiam: superest nõnulla dissoluere dubia, quæ inter catholicos restant. Diximus enim actualium delictorum necessarium esse ad salutem actum pœnitentiæ, tam in illo qui sacramento baptismi regenerandus est, quàm in illo qui iam Christianus per sacramẽtum pœnitentiæ in viam redit. Dubitatio ergo est prima, vtrum actus contritionis requisitus sit ab vtroque, an verò attritio satis sit. Et præterea vtrum pari omnino detestatione sit vterque præparandus, antequam salutem recipiat. Cui disputationi præmittendum breuissimum verbum arbitror de illo, quod inter attritionem, contritionemq; re est interstitium.

Quæstio.

Scot. de contrit. & attri.

Scotus & qui ei adhærescunt, nihil videntur inter attritionem, & contritionem discriminari, quàm quod attritio sit detestatio peccatorum per naturalem facultatem generali auxilio sufful tã, quam ipsi vocant meritum de congruo: contritio verò, est idem ipse actus informatus gratia. Verba Scoti sunt in 4. dist. 14. quæst. 2. Peccator potest ex naturalibus cũ communi influentia considerare peccatum commissum, vt offensiuum Dei, & vt contra legem diuinam, & vt auersiuum à Deo, & vt impeditiuum præmij, & vt inductiuum supplicij: & sub multis talibus rationibus. Et potest voluntas ipsum sub aliqua illarum rationum, vel sub multis illud peccatum sic consideratum detestari: & ille motus potest continuari, & intendi ante infusionem gratiæ. Et paulò inferius, Et si manet idem motus, qui prius fuit attritio, in illo instanti fit contritio: quia in illo instanti fit

Meritum de congruo.

comitans gratiæ. Itaque ex parte obiecti nihil distinguit inter attritionem, & contritionem. Quandoquidem attritionem hanc, dolorem aiunt esse peccati: siue quia offensiuũ Dei, siue quia impeditiuum præmij: siue quia inductiuum supplicij. Nisi quod quatenus à natura proficiscitur, est attritio: & quatenus gratia informatur, contritio. ¶ Tria hic sunt, quæ aliis non probantur, neque profecto mihi quidem. Primum, quod ait, actum à natura, sine peculiari ope Dei profectum, meritum quoquo pacto esse iustificationis, de quo satis supra ca. 4. diximus. Secundum, quòd ait, continuationẽ actus per aliquod tẽpus, atq; adeo intensionẽ necessariam esse in eo qui ad gratiã disponitur. Hoc enim profectò, salua doctoris authoritate, vt ipse fuit primus, qui excogitauit, ita nulla ratione probat (neque sanè apparenti vlla potuit) sed merè gratis affirmat. Ex sacra verò scriptura, non modò nullus illi suffragatur locus, verum refragantur plerique multi. Si enim authoritates superiori capite inductas respexeris, id facile cernas. Illud nanque Hieremiæ, Si egerit gens illa pœnitentiam, agam & ego: & illud Ezechielis, Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis, quæ operatus est, omnium iniquitatum eius non recordabor: nihil de continuatione, aut intensione insinuant, sed de numero peccatorum. Nempe, quòd in quacunque hora, & eadem ratione, in quocunq; momento iniquum pœnituerit offendisse Deum, obtinebit veniam. Et in psal. Dixi confitebor aduersum me iniustitiã meam domino, & tu remisisti impietatẽ peccati mei. Quæ verba subitaneam actionẽ præ se ferunt. Et, Factus est de cælo repente sonus, tanquam aduenientis Spiritus sancti. Vbi ait glossa, quòd nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia. Et ideo S. Tho. Patrum vestigia sequutus, qui de huiusmodi gradualibus intẽsionibus nihil nos docuerunt, 1. 2. q. 113. art. 7. ait, iustificationem in instanti fieri posse. Atqui de infusione quidẽ gratiæ, neq; Scotus ipse ambigit, quin tẽporis momẽto fiat, sed & de dispositione ait S. Tho. q licet Deus nos quãdoq; successiuè disponat, nempe dum non statim nos ad actum charitatis, qui proxima est dispositio gratiæ, numen adspirat, sed ad alias virtutũ actiones per quas tã quã per gradus, pducit ad gratiã, subitò nos tamẽ sæpenumerò disponit. Et ratio est, q actui mẽtis, seu intellectus, seu voluntatis, cũ sit spiritualis, nõ repugãt fieri in instanti. Maximè cũ eiusmodi dispositio à Deo pcipue fiat, cuius porẽtia est infinita. Cui possumus exẽplũ solis simillimũ accõmodare. est enim Deus vt sol, cuius lumen est

Expẽsa Scoti sententia.

Tria nõ probãtur in sententia Scoti. 1.

Gradualitas tẽporis cõtritionis Scoticæ, impugnatur, & merè gratis conditur, quod nõ oportuit factum in re tanta.

Hiere. 18. Ezech. 18. & 33.

Psalm. 31.

Actus.

S. Thom.

Scoti & Thomæ diffidiũ.

Exemplum solis.

men est gratia. Et ideo quemadmodũ vbi primum quis solem conspexerit, irradiatur lumine: ita cum quis primum assenserit cooperando motioni diuinæ, absque vllo prorsus temporis interuallo perfunditur gratiæ fulgore.

Argum. Cuius equidem veritatis, vel hoc maximũ est argumẽtum, quòd alias si tempus est aliquod, quo necessario debeat continuari contritio, vnum debet esse omnibus præfixum. Si ergo esset decima (verbi gratia) pars horæ, tunc si quispiam repentina inuasus morte inciperet pœnitere, obiret q; ante illum certum limitem, non esset illi possibile remedium per contritionem, quod esset assertu impiũ. Neque verò satis respondetur, quòd posset per intẽsionem actus, extensio recompensari. Quia huius nullũ est fundamẽtum. Esset enim mirabile dictu, quòd si duo inciperẽt pœnitere eadem intensione, quæ certo tempore cõtinuata sufficiens esset, ille qui ante illum terminum moreretur, ob solum defectũ temporis, absque venia periret, alter verò eodem actu obtineret gratiam. Intensio ergo vel duratio non est necessaria ad remissionem culpæ, dummodo ex obiecto sit verus actus contritionis. Facit tamen permultum vtraq; ad quantitatem gratiæ, vt docet S. Tho. 1. 2. q. 89. art. 2. ¶ Tertium quod in opinione Scoti adnotabamus, est, quòd attritionem & contritionẽ nõ ita dignoscit, vt ratione obiecti disparentur: sed solũ ex causa efficiẽte. Vtpote quòd attritio naturaliter fiat: contritio verò, ab habituali gratia informante. Nam auxilium speciale, quo disponamur ad gratiam (vt ca. 3. & 4. dicebamus) nusquam apud ipsum legitur. Igitur vt punctum rei attingamus, bifariam inter attritionem & contritionem differt. Primum intrinsecè ex parte obiecti. Sanè quòd contritio sit dolor peccatorum propter Deum, vel (quod tantundem, & quidem significantius pollet) quatenus sunt offensa Dei: attritio verò est dolor peccatorũ, non qua ratione sunt offensa Dei, sed quatenus nobis nocua. Nimirum, quia causa sunt pœnæ, aut in futuro sæculo. Distinctio hæc inde constat, quòd nomine contritionis, vniuersis, tum Patribus, tum theologis scholasticis, venit actus pœnitentiæ perfectus, quo peccata remittuntur. vt enim hactenus cõmonstratum est, pœnitentiæ sacra pagina tribuit remissionem peccatorum, tanquam proximæ ex parte nostra dispositioni: proxima autem dispositio, vbi habemus etiam hucusque constitutum, actus debet esse charitatis: porrò autem actus charitatis non est ex genere suo attritio: nam qui peccata abominatur, ea tantum ratione, quia nocent, non tam Deum diligit, quàm pœnas odit: ergo contritio solum est detestatio peccatorum, quatenus offensa sunt Dei: sanè quæ amor quidam eius est: vterque enim est actus amicitiæ: scilicet, & lætari de bonis amici, & de suis quoque iniuriis dolere. Ob idq; Sanct. Tho. 3. p. q. 85. ait, pœnitentiam esse speciem quandam iustitiæ: qualis iustitia (secundum Philosophum 5. Eth.) inter nos & Deum esse potest. Quippe cuius officium est, emendare vitam, resarciendo iniuriam Deo illatam. Sed imperatur nihilominus actus eius à charitate, eò quòd est displicentia iniuriæ illatæ amico. Et explicatius art. 5. inter enumerandũ dispositiones ad gratiam, Quintus, inquit, actus, est motus charitatis, quo alicui peccatum displicet secundum seipsum, & nõ iam propter supplicia. Insinuans pœnitentiam illam quæ à timore pœnæ progignitur, non esse actum charitatis: quia nõ contritio, sed attritio est. Atque inde patet nominum etymologia. Est enim attritio in corporibus, dum mola (verbi gratia) frumentum tertæ in frustula terit: cõtritio verò, vbi iam est in puluerem commolitum. Vnde tracta analogia, aiunt theologi contritionem esse odium & detestationem peccati supra omne quod odibile est: attritionẽ verò esse odiũ eius nõ supra omne odibile. Quod non est referendum ad intensionem & feruorem actus. Nam potest quis mœrore longe maiori afflictus esse ex metũ inferni, quàm alius ex eo quod in Deum deliquerit. Sed est iuxta ea quæ diximus intelligendum: scilicet, quod per contritionem abominamur delictum, summa, iustissimaq; ratione qua est abominandum: id est, qua diuinæ voluntati aduersatur. Quamobrem includit propositum, nunquam amplius vllum admittendi, pro quacunque re mundi, quod aiunt, appretiatiuè odisse super omnia. Attritio verò, non tanta est execratio. Qui enim non dolet nisi propter pœnas, quantum est ex natura rei, vbi non esset pœna, non vitaret delictum. Tametsi dum attritus non habet in affectu, quòd aliàs, nisi supplicium incurreret, propter Deum non cessaret malefacere, attritio bona est, tanquam initium pœnitentiæ: si verò adiecta esset illa exceptio in affectu, mala esset prorsus & iniqua. ¶ Neque verò silentio duxerim prætereundũ, quod ex nominalibus quidam addubitant, nũ in ratione contritionis necessarium sit propositum cauendi à vitiis in futurum. Atque id negant, ex eo quòd in bibliis factis nihil compertũ de huiusmodi proposito. De quo profecto, si exile meum iudicium vllius esset momenti,

Euasio repellitur.

Conclusio contra Scotum.

Tertiũ improbandum in Scoti sententia.

Inter attri. & cõtri. differentia.

Scot. negat auxiliũ speciale ad dispositionẽ, quia hãc dixit viribus naturæ nostræ possibilem nobis, vt in capit. primo animaduertit autor.

Cõtritionis nomen.

Actus charitatis quomodo sit cõtritio. S. Thom.

Pœnitentia à timore pœnæ orta non est à charitate. S. Thom. Etymolo. Attri. & contrit.

Attritio bona & mala. vide lib. 1. ca. 22. &. c. 19.

Nominales.

Nominaliũ pernicioſus error.

condemnandi eſſent: non ſolum quia error eſt, ſed quia pernicioſus. Eſt enim ignoratio nominis pœnitentiæ. Porrò quæ, vt ſupra dicebamus, idem ſit quod mentis mutatio: atque adeo vtriuſque temporis reſpectum complectens. Vnde veluti ſupra Lutherum vrgebamus, quod non poteſt eſſe reſipiſcentia & propoſitum bonæ vitæ in futurũ, niſi vbi animus per pœnitentiam diuellatur ab erratis præteritis, ita viceuerſa & aduerſus iſtos aſtruimus, quòd nequit eſſe pœnitentia præteritorum ſine propoſito cauendi in futurum. Quomodo enim quẽquam pœnitere poteſt, Deum offendiſſe, cui non fuerit intentio mutandi vitam? aut qualis illi poteſt eſſe intentio mutandi vitã, cui non eſt propoſitum declinandi à malo, vt regrediatur in viam? Et quanuis nomen per ſe ipſum pœnitentiæ apertè præ ſe fert huiuſmodi propoſitum, haud tamen illud ſubticuit propheta, vbi ait, Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt: Ecce reſpectum præteriti: & cuſtodierit omnia præcepta mea, En propoſitum in futurum: & fecerit iudicium, & iuſtitiam, Ecce propoſitum ſatisfaciendi: Ille, inquit, vita viuet. Et CHRISTVS ipſe pœnitentiæ magiſter, mulieri de adulterio ad ſe delatæ, Vade, inquit, & amplius noli peccare. Propoſitum ergo huiuſmodi exigitur à pœnitente. Nam pœnitere eſt peccata reſpuere & execrari: reſpuere autẽ malum, non ſolum ad præteritum, ſed ad futurum potius refertur. Vnde S. Thom. loco proximè citato, 3. p. q. 85. ex eo probat pœnitentiam eſſe actum iuſtitiæ, quod munus eius eſt recompenſationem facere iniuriæ illatæ. At optima compenſatio eſt emendatio vitæ: quatenus penitus, inquit, aſſumit moderatum dolorem de peccatis præteritis, cum intentione remouendi ea. Verba eius ſunt art. 1. Differunt ergo natura ſua, contritio & attritio ex eius obiecto diuerſo. Sed tamen eſt præterea adnotandum, quòd vtraque elici ab homine poteſt, vel ex viribus naturalibus cum auxilio naturali Dei, vel ex ſingulari eius ſuccurſu. Enimuerò non ſolum naturaliter poteſt quiſpiam mœſtitia affici, quòd ſupplicia fuerit peccando commeritus, ſed poteſt etiam naturaliter pœnitere, quòd Deum offenderit. Etenim cum poſſit quicunque naturaliter pœnitentia duci, quòd amicum læſerit, cur etiam non poterit ſimilem deteſtationẽ habere peccati, eò quòd fuerit cõtra diuinam voluntatem cõmiſſum? Quandoquidem immenſa illa bonitas, non modò lumine fidei, ſed etiam naturæ nobis innoteſcit. Neque opus hîc exiſtimo, veritatem hanc pluribus perſuadere. Quippe cum libro priori cap. 20. & duobus conſequentibus, pro virili mea id confecerim, quod quemcunque actum poteſt habere ille qui eſt in gratia, poteſt etiam quantum ad ſubſtantiam operis, elicere peccator ex puris naturalibus. Huiuſmodi autem pœnitentiæ actus naturalis, quanuis ratione obiecti ſit contritio, non tamen eſt ſufficiẽs diſpoſitio ad gratiam, ſed poteſt eſſe in eo, qui eſt in peccato. Saltem vbi adeſt ignorantia aliqua vincibilis. Poteſt enim quis dolere, quòd Deũ offenderit, quin etiam proponere, quantum in ſua eſt cognitione, offendicula omnia vitiorum vitare, qui tamen non facit quicquid debet, vt viam veritatis agnoſcat. Vtiuſu venit infidelibus, & hæreticis, atque in vniuerſum, iis, qui ignorantia craſſa laborant. Econuerſo attritionem etiam habere quis poteſt ex timore inferni, per auxilium ſpeciale à Deo incuſſo, quæ tamen non erit proxima diſpoſitio, & ſufficiens. Per ſe ſaltem abſque ſacramento. Nam de diſpoſitione ad ſacramentum ſtatim dicemus. Ex his oritur ſecunda diſtinctio inter hos actus extrinſeca ratione gratiæ. Vt omnis dolor peccatorum, ſiue attritio, ſiue contritio, ex parte obiecti, qui eſt abſque gratia, dicatur hoc modo attritio: & omnis dolor, ille etiam qui eſt attritio ex parte obiecti, vbi informatur gratia, dicatur hoc modo contritio.

Sacra teſtimonia contra nominalium ſententiam.

S. Thom. Pœnitentia actus iuſtitiæ elicitus.

Quomodo viribus naturæ poſſit homo præſtare actum cõtritiõis & attritionis.

Secunda diſtinctio inter attritionem & contritionem.

De differentia inter baptiſmum & ſacramentum pœnitentiæ. Cap. 15.

POſt hæc, quæ præſenti erant negotio neceſſaria, dubitatio incidit, vtrum eadẽ omnino peccatorum deteſtatio requiratur in præparatione baptiſmi, quæ requiſita eſt ad ſacramentum pœnitentiæ. Prima concluſio, qua de baptiſmo inter theologos omnes conuenit, eſt, quòd dolor qualiſcunq; neceſſarius ſit ſuſcipiẽti. Nam eſt ſententia Petri, Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſq; veſtrum: Auguſtino interprete, quòd nullus voluntatis ſuæ arbiter poſſit, neq; per baptiſmũ, vitã inchoare nouã, niſi quem veteris pœnituerit. Et quanuis ſint, qui Scoto hanc opinionem inurant, quod ſatis ſit nullum adferre obicem: puta cõplacentiam peccati, quãuis nulla adſit deteſtatio: videlicet ſi baptizandus abſq; vllo actu accedat reſpectu peccati, profectò hoc nuſquã elicitur ex ipſo. Quin verò 4. ſenten. d. 4. q. 5. expreſſe ait, quòd qui accedit ad baptiſmum cum obice infidelitatis, vel aliquod habens peccatum, quod tunc actu committit, vel quod prius com

Concluſio de pœnitentia actu. 1.

Scotus eſt in eadem ſententia.

commisit, & nullo modo sibi displicet, nullo modo recipit gratiam: iuxta verba August. in de pœnit. Nullus ad sacramentum fidelium accedens potest nouam vitam inchoare, &c. Atqui di.14. eiusdem lib.q.4. quāuis dicat, quòd ad suscipiendum gratiam per baptismum, sufficit accedere sine fictione, cum intentione suscipiendi sacramentum Ecclesiæ: subdens, quòd solū requiretur opus exterius cum amotione interioris impedimenti, ipse se paulò inferius declarat, Dicens, quòd non requiritur tanta attritio, quanta est illa, quæ, secundum suam opinionem, sufficeret sine sacramento: sed licet sit parum attritus, etiam attritione quæ non habet rationem meriti de congruo, volens tamē recipere sacramentum, per ipsum recipiet gratiam. Caietanus 3. p. q. 86. super art.2. videri quibusdā posset dicere, quòd sufficiat receptio ipsa baptismi in remissionē peccatorum loco pœnitentiæ. Attamen reuera non intendit negare, quin requiratur aliqua attritio ad tollēdum obicem: sed ait, quod per secta ratio pœnitentiæ, quæ complectitur propositum nouæ vitæ, completur per hoc, quòd quis recipit sacramentum baptismi in remissionem peccatorum. Itaque propositum baptismi valeat pro eo quod est, nouæ vitę. Quod si quis contenderet, absque vllo actu displicentiæ, dignè adiri baptismum, manifesti conuinceretur erroris, ex testimoniis & argumentis, quæ præcedentibus cap. contra congeminauimus. Opponet autem hîc forsan nobis textum illū capituli, maiores. de bapt. & eius effectu. Tunc characterem sacramentalis imprimit operatio, cum obicem contrariæ voluntatis non inuenerit obsistentem. Responsio tamen est, quòd ad characterem baptismi, sufficiens est voluntas suscipiendi baptismum. Et ideo si quis absque vi illata, dum baptizatur, tacet, silentium illud & permissio reputatur consensus abiiciēs talem obicem. Tollere autem obicem peccati (quod requiritur ad suscipiendam gratiam) non solum dicit meram negationem complacentiæ peccati, sed detestatricem actionem. Qualis verò detestatio exigatur, hoc est dubium. Porrò Scot. apertè asserit, non solum sufficere attritionem, verùm neque tantam exigi, quanta est dispositio ad gratiam. Et S. Tho. 3. p. q. 68. ar. 4. ad 2. arg. loquens de baptismo, ait, quòd CHRISTVS dupliciter operatur ad gratiam: vno modo per seipsum (scilicet sine sacramento) & sic præparat voluntatē hominis, vt bonum velit & malum odiat. Quod planè intelligit de perfecta contritiõe. Alio modo operatur per ministros exterius adhibendo sacramenta: & sic operatur perficiendo exterius id quod est interius inchoatum. Et ideo non est exhibendum sacramentum baptismi, nisi ei in quo interioris conuersionis aliquod signum apparet. Dicendo, inchoatum, & aliquod signum, ad differentiam interioris perfectæ conuersionis, sentit, quod sufficit attritio. Itaque non sit tanta dispositio necessaria ad sacramentum, quanta illa est quæ per se sufficit. Consonat sibi in art. 6. vbi ait, quòd sufficit baptizando, vt sua peccata recogitans, de eis doleat: iuxta verbū Augustini, de inchoante nouam vitam. Est ergo secunda conclusio, quòd ad baptismum non est necessaria contritio. Cuius ratio est, quam ipse idem explicat in 4. sentent. d. 4. q. 2. art. 1. Videlicet, quòd cum baptismus de se sit institutus ad regenerandum hominem, & remouendum peccatum, non expostulat detestationem, tāquam per se causam, vel vt sit simul cum ipso causa, sed vt obicem tollat: nempe cõplacentiam peccati, quod baptismus ipse auferat. Et ideo dist. 6. q. 1. art. 3. ad quintum argumentum repetit, quòd ad baptismum nec charitas, nec contritio requiritur: sed sufficit attritio. Quòd si nos quispiam contradictionis redarguat: ex eo quòd præfati sumus, cuicūq; recōciliando necessarios esse motus fidei, spei, & charitatis. Respondetur, quod absq; sacramento requiritur actus charitatis, qui sit vera cõtritio: petenti autem baptismum satis est inchoatio charitatis per attritionem, quæ perficitur ablutione ipsa: qua velut instrumento passionis CHRISTI infunditur cum gratia charitas. ¶ Hoc tamen posset restare dubiolum, an sufficeret attritio, quam accedens conscius est, esse attritionem, & non contritionem. Porrò quia scit se nō dolere propter Deū, sed propter timorem inferni, & ita palàm patefacit, & confitetur Ecclesiæ: videtur sanè ille non talis accedere, cui sit ministrandū sacramentum. Nam, vt supra diximus, & Augustinus sæpe commonefacit, & theologi in 4. distin. 4. & S. Tho. 3. p. q. 66. art. 4. admonēt, peccatores nō sunt baptizandi: ille autem quem constat non pœnitere propter Deum, indubitatus est peccator. Et inde augetur dubitatio, quòd profectò qui taliter affectus accederet ad sacramentum pœnitentiæ, nequaquam absoluendus esset, postquam non vero corde se accusat offendisse Deum. Crediderim nihilominus, sub periorum censura, baptizandum esse eiusmodi notum attritum, propter causam prædictam. Nempe quòd de se baptismus sit regenerationis sacramentum ordinatum ad remissionem

cuiusuis

Scoto nō cadē requiritur attritio in baptismi susceptione, & per se.

Caietanus.

De bapt. c. maiores.

Qualis detestatio requiratur in eo qadultus baptizatur vide lib. 3. c. 13.

Scotus, S. Tho n.

2. Cõclusio. Ratio.

Argumenti responsio.

Dubium. An sufficiat cognita attritio ab eo qui baptizādus est.

Responsio auctoris, quòd conscius de attritione fit baptizādus.

cuiusuis peccati, vbi non reperit complacentiæ obicem. Complacentia verò satis tollitur per quemcumque dolorē. Accedit authoritas sancti Thomæ citata 3. p. distin. 68. vbi ait, quod sufficit in baptizādo apparere aliquod signum interioris conuersionis. Loquitur ergo de inchoatiua attritione. Et quæst. 79. art. 3. ad secundum constituens differentiam inter eucharistiam & baptismum, ait, quòd cum baptismus sit spiritualis regeneratio, ordinatus, vt faciat ex peccatore iustum, non inconuenienter eodem accedit qui habet conscientiam peccati mortalis. Secus de sacramento eucharistiæ, in quo porrigitur CHRISTVS tanquā cibus & alimentum iam viuentis per præcedentem gratiam. Vnde S. Synodus Tridentina sess. 6. cap. 6. ante baptismum solum requirit motum aduersus peccata. Per odium, inquit, aliquod & detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam, quam ante baptismū agi oportet. ¶ Sed arguis. Igitur idem affirmare licet de illo, qui accedit ad pœnitentiam, quandoquidem & illud institutum est ex genere suo, ad remouendum peccatum. De hoc aliorum fortè diuersum erit iudicium, meum autem est, ni fallor, quod sit inter tria sacramenta, scilicet eucharistiæ, baptismi, & pœnitentiæ, ita hoc loco discernendum, quòd ad baptismum sufficit attritio: etiam si sit cognita, vt dictum est. Ad eucharistiam verò nemo licitè aduenit cum conscientia peccati mortalis, atque adeo neq; est sufficiens attritio, sed requiritur quòd bona fide existimet se in gratia existere. Ita enim ait S. Thom. loco iam modò citato, & q. deinceps proxima 80. art. 4. de quo inter patres & theologos summus est consensus: iuxta illud Pauli, Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat. Vbi ait glossa, indignè manducare, qui vel in crimine, vel irreuerēter accedit. Atqui ratio diuersa vsus horum sacramentorum sumenda est ex fine diuerso, ad quem sint diuinitus instituta. Nanque cum baptismus sit institutus ad regenerandum infidelem, spiritualiter mortuum, non requirit de se, quòd qui petit, sit in gratia, sed quòd non opponat obicem. Eucharistia verò, cum sit illis cibandis constitutum, qui, per gratiam iam, vel baptismi vel pœnitentiæ, vita funguntur, depostulat, vt à nemine sumatur, nisi qui se existimat per gratiam viuere. Pœnitentia verò medio quodam modo se habet. Nam licet sit sacramentum remissionis peccatorum, sicut baptismus, ille tamen est sicut generatio, vbi non concurrunt actus recipientis, vt pars sacramenti: hoc autē est quasi medicina concurrentibus actibus pœnitentis, vt materia. Et ideo vsus non est vtriusq; idem. Quoniam ad baptismum nulla est, vel accusatio, vel confessio necessaria: qualis tamen in sacramento pœnitentiæ deposcitur. Qui autem sciret se non detestari peccata propter Deum, eius profectò non esset vera accusatio in confessione, siquidem accusatio non est nisi de offensa Dei, & quatenus est offensa. Quare qui non ita in pectore gereret, sed solum propter pœnas doleret, falso dicerer, se accusare peccasse in Deum. Atque adeo si ita mihi certo constarer, grauissime formidarem, sic affectum absoluere. Tametsi nisi manifestissima essent indicia, semper in re dubia credēdum est, legitimam esse cōtritionem: quoniam difficillimum est diiudicare rationem doloris, sit ne propter Deum, an propter alias causas. ¶ Confirmatur nunc maximè hæc sententia authoritate concilij Triden. Sanè, quod cum cap. 6. censuisset, ad baptismum satis esse adferri odium aliquod, cap. tamen 14. ait, pœnitentiam post lapsum multò aliam esse à baptismali, & continere cor contritum. Quod ergo S. Thom. & fermè doctores consentienter aiunt, per sacramentum pœnitentiæ nonnunquam ex attrito fieri contritum, intelligendum existimo, quando aliquis accedit attritus, putans se esse contritum. Tunc enim licet attritio interna non sufficit, tamen quia ille bona fide accedit recipiet gratiam per sacramentum. Id quod & sacramento etiam eucharistiæ congruit: vt loco citato, q. 79. arti. 3. author est S. Thom. vbi ait, quòd eucharistia confert primam gratiam ei, qui licet sit in peccato mortali, tamen facta diligentia, nullius recordatur. Vel quanuis non sit sufficienter contritus, reuerenter tamen accedit. Intellige, quia non certò diiudicat dolorem suum non esse veram contritionem. Vnde quādo SS. Patres constituunt, non esse conferendum sacramentum illi, qui est in peccato, sic interpretandum est. In baptismo quidem, de illo, qui habet propositum peccandi. In eucharistia verò & pœnitentia, de illis qui petunt cum conscientia peccati. Sed tamen inter eucharistiam & pœnitētiam hoc est interstitium, quòd ante eucharistiam requisita est probatio, per omne remedium quod est contra peccatum: scilicet, per pœnitentiam tam virtutem quàm sacramentum. Haud quidem sum extra metum, quòd mihi quis forsan obiiciat Sanct. Thom. 3. p. q. 80. art. 4. ad 2. arg. vbi sacramento eucharistiæ vtrumq; simul è regione opponit: scilicet, & baptismum, & sacramentū pœnitentiæ

S. Thom.

Syn. Trid.

Argumentū de pœnitentia.

Discrimē inter sacramētaria.

Ad baptismum sufficit attritio etiā cognita.

Ad eucharistiæ susceptionē oportet existimes bona fide te esse in gratia.

1. Cor. 11.

Finis trium sacramentorum.

Baptismi.

Eucharistiæ.

Pœnitentiæ.

Vera detestatio peccatorum qualis exigenda à pœnitente.

Non absoluendus qui certo cognoscitur, nō habere contritionē verā, sed attritionem. Syno. Trid.

Ex attrito contritus.

Qui bona fide accedit ad pœnitentiam aut eucharistiam, sed non fit cōtritus, suscipit gratiā.

Quibus conferenda non sint hæc tria sacramenta.

Præparatio ad pœnitentiam requisita. S. Thom.

tiæ: commonefaciens, quòd eucharistia nõ debet dari nisi liberatis à peccato: alia verò duo concedi posse febricitantibus febre peccati. Quia istæ duæ, inquit, sunt medicinæ purgatiuæ: illa vero cõfortatiua. Ex quo apparet consequens, attrito, etiam conscio, conferendum esse sacramentum pœnitentiæ, sicut baptismi. Ad locum Thomæ. Negauerim tamen consequentiam. Nihil enim aliud sibi vult, nisi quòd sacramentum pœnitentiæ conferendum est illi, qui se vt peccati reum pœnitens accusat, sicuti baptismus largiendus est peccatori. Eucharistia verò nõ nisi illi, qui per pœnitentiam absolutus, gerit iam, secundum suam conscientiam, formam hominis iustificati. Neque verò ignoro Nominalium quorundam opinionem, docentium quòd qui cunque existimat se esse contritum, reuera obtinuisse iam veniam, atque adeo quòd nullus cogitans cõtritionem se adferre ad sacramentum, per ipsum recipit primam gratiam: quin verò iam recepit per suam illam bonam cogitantiam. Nominales existimãt eũ qui se putat cõtritum, cũ non sit ante susceptũ sacramentũ recipere primã gratiam. Ratio eorũ. Quorum causam nullam aliam subiiciunt, quàm quòd aliàs esset homo ille extra remedium: maximè vbi non esset possibile sacramentum. Quoniam si quis arbitratur se esse contritum, non restat illi iam aliquid faciendum, imò nec potest, aiunt, aliud facere, quippe qui credidit se totum fecisse. Horum ideo memini, quoniam in capitulo de certitudine gratiæ facesseret nobis aliquid negotij hæc opinio, si vera esset. Sed profectò demiror quàm sint isti tenui ratione persuasi. Etenim nescio quomodo non patenter videant, posse latere in tali credulitate fallaciam, sicut in aliis cogitationibus. Atque eam duplicem. Primum in disquisitione peccatorum, an fuerit legitima. Verbi gratia, quando perditissimus homo recogitat sua peccata, quæ commisit, tum plurima, tum grauissima, facile ac temere credit se fecisse legitimam diligentiam, quam tamẽ non fecit pro quantitate criminum, & diuturnitate temporis, quo cessauerat confiteri. Et præterea etiam si diligens fuerit exquisitio, forsan dolet non propter Deũ, sed propter infernum, aut propter alia damna quæ accepit, qui dolor non sufficit ad remissionem culpæ, sed leuiter iudicat contritionem esse. Profectò isti tales ante quam sacramentum suscipiant, non erunt in gratia. Deridiculum enim est, quòd sola ignorantia sufficiat ad remittenda præterita peccata: cũ tamen contritio non sit actus intellectus, sed voluntatis. Sit, exempli gratia, qui reuera habet solam attritionẽ peccatorum, & ita de se ipse credit. Is secundum istos non est in gratia. Fac ergo interroget iuarum doctorem, an ille suus dolor sit cõtritio sufficiens, à quo falso persuadeatur, esse sufficientem, nisi quid propterea, quod iste attritus mutauit credulitatem, idem actus voluntatis immutatus, qui anteà erat attritio, efficietur sufficiens contritio? Minimè gentium. Sed tamen iste bona fide accedens ad sacramẽtum pœnitentiæ, recipit primam gratiam, per quam fiet ex attrito contritus. Est igitur consequentia fallacissima (quod repetendum nobis est in de certitudine gratiæ.) Iste putat habere cõtritionem, ergo est contritus. Quòd si interroges, Quid ergo aliud debet facere? Certè conteri, vel suscipere sacramẽtum, aliàs peribit propter peccatum, quod ante commiserat. Quinimo hæc est vna causa, quare Augustinus dubitauit de serò pœnitentibus. Frequentes enim sunt in articulo mortis, quibus animo repræsentatur, se dolere suorum criminum, qua ratione fuit Deus offensus, & tamen non dolent, nisi quòd incurrerint in gehennam. Atque eadem est causa, quare tanti tunc habentur sacramenta per quæ sæpe fiunt ex attritis contriti. Imò verò addiderim, tam crassam posse esse ignorantiam illius, qui putat se esse cõtritum, vt sit nouum peccatum accedere ad sacramentum: & tunc neque per sacramentum recipit gratiam: perinde enim esset acsi accederet, sciẽs non esse contritus. Sed quando ignorantia excusat à nouo peccato: porrò quia probabilitas est fecisse quod debuit, tunc licet dolor per se non sufficeret remittere præterita peccata, cum nõ sit contritio, tamen quia ignorantia est inuincibilis, bona fide acceditur: atque adeo per sacramentum recipitur prima gratia. ¶ Aliud superioris germanum dubium est, quomodo attritio fiat contritio. Videlicet, vtrum actus ipse qui erat dolor propter pœnam, adueniente gratia, mutet obiectũ, vt sit propter Deum. Ita quidem nonnulli, etiam scholæ S. Thomæ imaginantur, quod tamen intelligere nequeo. Enimuerò gratiæ munus penitus est, facere hominem amicum, ac subinde informare eius opera genere bona, vt quæ antea non erant grata, efficiantur grata. Mutare autem obiectum actus, hoc certè est abiicere vnum, & substituere aliud nouum: quod licet quandoque contingat in eo qui suscipit sacramentum, non tamen est semper necessarium: sed eodem ipso actu interno voluntatis, quo quis accedit ad sacramentum, sæpissimè recedit: vt experientia monstrat. Quin verò est demonstratio, quòd non semper actus mutetur. Nam potest quis attritus accedere ad sacramentum, qui illo tunc articulo temporis, quo absol

Nominalis sententia improbatur.

Dolor de cõmissis peccatis ex inferni pœnis, & aliis damnis profectò nõ sufficit ad remissionẽ culpæ.

Contritio actus voluntatis.

Consequentia fallax. Puto me habere contritionẽ, ergo sum contritus.

Cur dubitat Aug. de sero pœnitẽtib⁹.

Ignorantia crassa in accedẽte ad sacramentum.

Ignorantia quæ eundẽ potest excusare.

Quomodo ex attrito fit contritus.

Thomist. quorundam sententia reiicitur.

absoluitur, cessauerit omnino habere actum pœnitentiæ, vel per diuagationem mentis, vel per abruptionem cogitationis: tunc vtiq; manifestum est, non commutari actum: & nihilo secius euadere potest ex attrito contritus. Fit ergo attritio, cõtritio extrinsecè, per hoc, quòd idem ipse dolor propter pœnas adueniente gratia, per sacramentũ efficitur Deo gratus. Tametsi nonnunquam etiam auxilio Dei mutetur finis doloris. Qua de causa statuimus superius vnam cõtritionem intrinsecè ex obiecto, & aliam solum extrinsecè, ratione informantis gratiæ. Quemadmodum illum, qui iam iustus est, potest non solum propter Deum, sed etiam nonnunquam memor inferni meritoriè pœnitere. Quod autem ait S. Thom. in 4. distin. 17. q. 2. attritionem non fieri contritionem, sed per diuersos actus ex attrito fieri contritum, intelligit de contritione, quæ intrinsecè ratione obiecti, est contritio, & elicitur ex infuso habitu charitatis, & de attritione, quæ ex timore inferni potest naturaliter elici. Horum enim actuum, cum specie differant, neuter in alterum transit.

Authoris sẽtentia. Quomõ attritio fiat cõtritio.

Cõtritio duplex.

An alius actus charitatis, quàm contritio sufficiat. Cap. 16.

HAec veruntamẽ ex superioribus enascitur dubitatio de præparationibus ad gratiam. Vtrũ alius actus charitatis, q formaliter nulla sit detestatio peccatorũ, sufficiat ei ad salutẽ, qui actualis delicti reus est. Cui primum omniũ interrogationi consentienter theologi prima conclusione respondent, per illustrem illum charitatis actũ martyrij, absq; vllo peccatorũ respectu, dũmodo non adsit propositum mali vllum, aut cõplacentia, aut vincibilis ignorantia (vti est in hæretico) benignissime cõdonari omnia, etiam pœnas: vt supra ex libro de ecclesiasticis dogmatibus citatũ est. Et de Cypriano ait August. quod si quid illi erat pũrgandum, passionis falce ablatum est. Vnde de celebra. missa. c. cum Marthæ, Iniuriam facit martyri, qui orat pro eo. Porrò priuilegium hoc indultum est præclarissimo illi actui fortitudinis propter excellentiam charitatis, qua nemo habet maiorem, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis, atque adeo pro amicorũ summo CHRISTO. Cũ eñ erratorũ pœnitẽtia actus sit charitatis, consentaneũ rationi iudicarunt Ecclesiæ Patres, vt qui in agone positus passionis pro cõfessione Christianę fidei (quod heroicũ est charitatis officium) non esset astrictus ad cogitationẽ peccatorũ. Sed sicut aqua baptismi rinctos ait Paul. commori CHRISTO, & cũ illo vnà sepeliri, ita martyr suo sanguine rubricatus vnà æstimetur crucifixus cum CHRISTO, atq; adeo eundẽ assẽqui vberrimum fructũ gratiæ remittentis peccata plenissimè. Hæc eñ est ratio quam S. Tho. 4. senten. d. 4. q. 3. & illic theologi assignãt huius cõparationis martyrij cum baptismo. Nempe, quòd quã CHRISTI passionẽ baptismus sacramẽtaliter repræsentat, eandẽ refert & martyrium realiter. Et ideo character quidẽ qui ad sacramentalia pertinet, non imprimitur martyri: qui idcirco si Christianus nõ fuerat: & resurgeret, baptizandus est. Copia verò gratiæ, nõ modò par martyri, verùm lõgè cumulatior, quàm baptizato impenditur. ¶ At dubium aliud est præcipuum, an citra martyrium quiuis actus charitatis, quantocunque sit excellentissimus, absq; formali detestatione peccati sufficiat peccatori ad salutem. Apparet nanq; id affirmare Scot. in 2. d. 28. vbi inter loquendum de præcepto charitatis, ait, quòd quandocunq; volũtas actũ huius præcepti exequitur, licet informis, disponit se de cõgruo ad gratiã gratificantem: cui oblatæ, vel resistit, & peccat mortaliter: vel consentit, & iustificatur. Et quãuis ipse nihil explicet, an ille qui se disponit, sit in peccato, neque de actu charitatis, an debeat esse pœnitentia, sunt tamen qui ita opinantur, vt actus charitatis absq; pœnitentia formali sufficiẽs dispositio sit ad gratiã. Tametsi alij hoc nõ cuicunq; actui tribuãt, sed cuidam egregio. Causam nullam pro se adferre possunt aliam, quàm si ita ratiocinentur. Pœnitentia ex eo postulatur ab eo qui est auersus à Deo, quia est actus charitatis contrarius inimicitiæ: sed quicunque actus charitatis pariter est eidem oppositus: ergo quicunq; erit, si nõ formalis, saltem virtualis pœnitentia. Et præterea, quicquid sit de omni actu charitatis, tamẽ videtur rationi cõsentaneum, quòd possit quispiam esse tam excellentis dilectionis, vt secum nullum admittat peccatum, sed omne depellat. Illum ergo actũ saltem qui habuerit, nulla opus habebit alia actione pœnitentiæ. Huc accedit prouerbium Sapientis, Vniuersa delicta operit charitas. Quod & Pet. Apostolus resumit. Et verbum Redemptoris, Qui diligit me, diligetur à patre meo. Et de peccatrice. Dimissa sunt ei peccata multa: quoniam dilexit multum. Et Pauli conuersioni nulla videtur præfuisse pœnitentia. ¶ Sunt veruntamen testimonia scripturæ, quæ longè vehementius vrgent aliam partem, quinimo (ni fallor) persuadent. Et ideo discer

1. conclusio de marty. vide lib. 3. c. 6. ad calcem.

August. de Cyprian. de celeb. miss. c. ẽsi Marthæ.

Theologorum ratio.

Martyr non Christianus resurgẽs baptizãdus est. An citra martyrium.

Scot.

Testimonia scripturæ. Reprobatio dictæ sententiæ.

discernendum est. Nanque vbi præhabita diligenti indagatione, nullum memoriæ occurrit lethale peccatũ, clara res est, sufficere actum charitatis ad remissionem eorum, quę memoria exciderint. Neque forsan in alio quàm in isto casu senserit Scot. sufficere actum charitatis. At verò vbi vlla est peccatorum memoria, vel per legitimam diligentiam haberi potest, nullatenus auderem affirmare, quòd absque formali actu pœnitentiæ sufficiat, citra martyrium, quicunque alius actus, vel charitatis vel cuiusuis alius virtutis. Neq; vllus, crediderim, timoratæ conscientiæ poterit eam vnquam, si conscius est peccati, aliter pacare. Neque profectò tantum me mouet, vel sanctus Thomas, vel alius eiusdem ordinis, quàm testimonia scripturæ cum rationibus, quæ supra cap. decimotertio in confirmationem pœnitentiæ accersiuimus ex vtroque testamento. Etenim præter Hieremiam, & Ezechielem, & in Actibus apostolorum Petrum, nullatenus impio, nisi per pœnitentiam pollicitantes remissionem, reuera, dicẽte CHRISTO, Si pœnitẽtiam non habueritis, omnes simul peribitis, ne scio quis possit absque pœnitentia salutem promittere. Præterquam, quod Ioannes, & post Redemptor idem noster nullum indicabant ingressum peccatoribus ad regnum cælorum, nisi per vnam pœnitẽtiam. Vnde sanctus Thomas 3.p. quæstione 86. articulo 2. incunctanter affirmat, impossibile esse peccatum actuale mortale, sine virtute pœnitentiæ remitti. Cuius dilucidam subnectit rationem ex differentia inter gratiam Dei, & gratiam quæ est inter homines. Gratia enim hominis non efficit in eo, quem secum reconciliat, bonitatem aliquam, sed præsupponit veram vel apparẽtem. Ob idque homo nonnunquam inimicum sibi in gratiam restituit, qui nihil est internè mutatus: Deus autem non præsupponit bonitatem, sed faciendo hominem bonũ, reddit sibi amicum. Cum autem offensa Dei ex diametro aduersetur gratiæ, neminem Deus in suam gratiam recipit, nisi mutando eius voluntatem: puta, dimouendo eam à bono commutabili, cui inhærebat, & vertendo ad se. Dimouetur autem nemo, nisi per detestationem peccati, contrariam voluntati, per quam fuit commissum: ergo pœnitentia est necessaria. Quæ idcirco dicitur cõuersio: iuxta illud Psalmi, Deus tu conuertens (secundum aliam literam) vificabis nos. Et 1.2. p. 113. art. 5. idem prorsus constituit. Sanè quod non potest esse conuersio sine motu liberi arbitrij in peccatũ: qui est terminus à quo conuersionis. Nam actus charitatis in Deum, solũ habet respectum ad terminum ad quem. Et arguens quod solus actus charitatis sine formali pœnitentia sufficiat, ex illo, Charitas operit multitudinẽ peccatorum, respondet, propterea operire, quia ad ipsam pertinet, non solum persequi vnum oppositorum, puta, Deum, sed fugere ab alio, scilicet, à peccato, per actum pœnitentiæ qui imperatur à charitate. ¶ Et eadem responsione dissoluitur primum argumentum supra factum. Concedimus enim charitatem contrariam esse inimicitiæ Dei. Sed tamen hoc idcirco verum est, quia vbi non est peccatum, resistit, ne admittatur quoadusq; ipsa superetur: & vbi est, expellit illud per actum pœnitẽtiæ. Et pariter respondetur ad aliud argumentum de actu egregio charitatis. Nam primum nemini concedam, quòd possit esse aliquis actus tam insignis charitatis, quin sibi secundum substantiam possit esse in hæretico, & in quocunque peccatore: saltem qui ob aliquam crassam ignorantiam inquinatus est peccato: vt lib. 1. cap. 22. fusius dissertum est. Sed esto, fautoribus illius opinionis largiremur, esse talẽ quempiam actum, qui vbi inesset, omni resisteret tentationi, nec culpam admitteret, hoc tamen restat illis probandum, quòd nunquam conficient. Nempe, eum qui in peccato iacet mortali, posse venire ad talem actum charitatis, nisi per actum formalem pœnitẽtiæ. Et pari modo ad aliud. Qui diligit me, diligetur à Patre meo, respondetur, quòd quauis quicunque Dei dilector ipsi sit vicissim dilectus, tamẽ nemo dum est in mortali delicto, nisi à pœnitentia exordiatur, ad dilectionem Dei conscendere potest. Quòd si me percontantur, vnde hoc habemus tam compertum, respondeo, quòd qui necessitatem pœnitentię defendimus, causam (vt aiunt) agimus obsignatis tabellis. Non solum, quia ius naturale, & ideo diuinum id exposcit, vt qui iniuriam intulit, non nisi pœnitendo in amicitiam possit restitui, verùm etiam quia expressè ait CHRISTVS, Si pœnitentiam non habueritis, omnes simul peribitis. Neque aliis, quàm pœnitentiam agentibus, promittit regnum cælorum: præter alia supra citata testimonia. Et (cap. 10. dicebam) temeritas est ex eiusmodi vniuersalibus vllam facere exceptionem citra Ecclesiæ authoritatem. Sed aiunt, actum charitatis esse virtualiter pœnitentiam. Idem posset quicunque dicere de oratione, vel de quouis alio egregio actu virtutis. Cum tamen SS. Patres hoc priuilegiũ in vno tantum martyrio agnouerint propter solam illam causam, quod re ipsa repræsentat passionem

Quãdo sufficiat actus charitatis p contritione.

Citra martyrium non sufficit sine pœnitentia actus charitatis in eo, q̃ habet memoriam peccati.

Testimonia sacra.

Differũt gratia inter homines, & Deũ & nos. Th. 1.2. q. 110. art. 1.

Respõsio argumentorũ. Quomodo charitas sit cõtraria inimicitiæ Dei.

Insignis actus charitatis secũdum substantiam potest esse in peccatore.

Fallacia in opinione prædicta.

Replica.

Falsa respõsio.

Temerè excipiũt Theologi quidpiã à propositionibus Christi vniuersalibus.

passionem CHRISTI: sicut sacramentaliter repræsentatur per baptismum. Id quod nulli actui virtutis, qui non sit perpessa morte consecratus, conuenit. Vnde oculatè profectò S. Thom. in. 4. distinct. 4. interrogans, cur cũ alij possint esse actus excellentissimæ charitatis: vt virginitatis votum, aut strictissimæ religionis, aut peregrinandi ad prædicandum Euangelium, huiusmodi tamen actibus & officiis non tribuatur: vt possit sine pœnitẽtia remittere peccata, sicuti martyrio: respondet, quia per hæc non commorimur CHRISTO, vti per martyrium. Certè, quò magis cogito, minus probabilitatis video in hac opinione, quòd actus charitatis sine pœnitentia sufficiat. Quin etiam CHRISTVS, qui excellenti potestate vtebatur in condonandis criminibus absque sacramento pœnitentiæ: vt in adultera patescit, & in peccatrice, nunquam creditur remisisse, nisi mutando internè animum per pœnitentiæ virtutem. Ait enim Gregor. in homilia de Magdalena, quod per gratiam traxit intus, quam per misericordiam suscepit foris. Et vocat gratiam, pœnitentiam, quam lacrymarum profluuium indicabat. Atqui de conuersione repentina, stupendáque Pauli, quam Luther. obiicit art. 7. asserit. vbi nulla, inquit, interfuit pœnitentia, eo quòd subita luce circunfusus, charitate indutus est: dicens, Domine, quid me vis facere? De illa inquam conuersione ait August. ad Bonifacium de correp. Donatistarum, quòd timor illic præcessit amorem. Cuius verba sunt, Quem maior timor compulit ad charitatem, eius perfecta charitas foras mittit timorem. Id quod historia ipsa testatur. Siquidem in terram prostratus stupens, ac tremens prius dixit, Quis es tu Domine, quàm, Quid me vis facere? Quorum primũ verbum timoris est, & pœnitentiæ, alterum verò amoris.

Christus nõ remisit sine pœnitentia. Ioan. 8. Luc. 7.

Conuersio Pauli.

¶ Addiderim demum, quòd (nisi mea me inscitia cæcat) non video, quomodo opinio hæc differat ab errore illo Lutheri, art. 7. suarum assertionum, quem cap. 12. reprobatum curabamus: scilicet, Optima pœnitentia, noua vita. Nam per hæc verba ipse non negabat actum charitatis necessarium: imò affirmabat propositum in futurum parendi Deo, & custodiendi legem. Sed de hoc nihilominus reprehensus, & damnatus, quòd negabat necessariam esse pœnitentiam retroactæ vitæ. Si autem tu dicas, actum charitatis in Deum, pœnitentiam esse virtualem, idem ipse concessisset. Vbi ergo damnatur non requiri pœnitentiam, expres pronuntiatur, quòd non sufficit aliquis actus charitatis, quem quis posset fingere esse virtualem pœnitentiam, sed quòd formalis sit necessaria contritio. Ait enim August. lib. 1. de nup. & concup. cap. 26. super illud Ecclesiast. 21. quòd si à peccando desistere, hoc est, non habere peccatum, sufficeret, tantum hoc nos moneret scriptura, Fili, peccasti, non adiicias iterum. Non autem sufficit, sed addidit, & de pristinis deprecare, vt tibi remittantur. Exigitur ergo pœnitentia præteritorum. In summa cum sacramentum pœnitentiæ positum sit in remissionem peccatorum, nemini patet salus, nisi per ipsum saltem in voto, quod tamen votum suapte natura, nisi præeunte detestatione peccati, non est legitimum. Quare sancta modò Synodus Trident. sess. 6. cap. 6. necessariam astruit pœnitentiam ante baptismum, & cap. 14. expressè ait, quòd non sufficit cessare à peccatis, sed quòd sit detestatio requisita.

August.

Syn. Trid.

¶ Suboritur autem ex hac altera dubitatio. Verum præter actũ pœnitentiæ requiratur alius charitatis, propterea, quòd dictum est semper dispositiones ad gratiam esse actus fidei, spei, & charitatis. Secundũ autem Ioannẽ, Qui non diligit me, manet in morte. Et secundum Paul. Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autẽ non habuero, nihil mihi prodest. Vnde colligit Augustinus, de vera & falsa pœnitentia, cap. 17. absque charitate infructuosam esse pœnitentiam. Respondetur nihilominus, quòd quanuis frequentissimè præter contritionẽ peccatorũ alius charitatis actus Deum præcisè habens obiectum interueniat, verũtamen solus ille contritionis est simpliciter necessarius: quoniam idem ipse, actus est charitatis. Id quod & Augustinus eodem loco exponit, dicẽs, quòd ille vertitur à peccato, qui quacunque de causa vult dimittere peccatum: ille autem conuertitur, qui iam totus & omnino vertitur: scilicet, qui iam non tantum pœnas non timet, sed ad bonum domini contendere festinat: id est, qui peccata propter Deum, & cum proposito parendi execratur. Hunc enim reputat actum charitatis. Et S. Tho. 1.2. q. 113. non ponit nisi duos motus liberi arbitrij in iustificatione: primum in Deum per fidem & de fiderium iustitiæ, quod pertinet ad spem: & alterum detestationis peccati. Ita enim habet articulo 4. & 5. Et in 6. ait, quatuor enumerari in iustificatione: scilicet, infusionem gratiæ, motum fidei, & motum in peccatum, & remissionem. Et statim art. 7. ad 2. explicat, quomodo simul potest esse vnus actus, quo peccatũ quis odit propter Deum, sicut vnum corpus eodem motu recedit ab vno termino, & accedit ad aliũ. Et dialectici eodem assensu aiunt assentiri

Dubiũ præcipuum.

1. Ioan. 3. 1. Cor. 13.

S. Thom.

conclu

conclusioni propter præmissas. Idem ait 3. p. quæst. 65. art. 3. nempe quòd actus pœnitentiæ simul est, & charitatis, quatenus est displicentia offensę Dei, & species iustitiæ, quatenus est recompensatio iniuriæ. Et articulo quinto explicatissimè ait, quòd primum principium actionum quibus ad gratiam disponimur, est diuina operatio. Secundus motus fidei: tertius timoris: quartus spei: & quintus est motus charitatis, quo alicui peccatum displicet secũdum seipsum, & nõ iam propter supplicia. Vide quo modo actum charitatis appellet ipsam contritionem. Sexto loco ponit timorem filialem & reuerentialem Dei. Sed tamen non est semper necessarius ante iustificationem. Nam contritio ipsa, vt habetur eadem 3. p. quæst. 89. art. 1. est vltima dispositio ad gratiam: quam alij, inquit, actus præstantioris charitatis subsequuntur. Et ita necessariò dicendum est. Nam vt crebro iam diximus, Pœnitentia est cui tribuitur remissio peccatorum. Pœnitentiæ (inquam) sacramento principalius virtute clauium: virtuti autem pœnitentiæ secundario, tanquam proximæ dispositioni ex parte nostra, vt per quam scienter concludit idem Doct. sanctus, eadem 3. p. quæst. 86. artic. 6. Vnde verbum illud Synodi cap. 6. Diligere incipiunt, ac propterea mouentur aduersus peccata, non est sic intelligendum, quòd semper sint necessarij duo actus. Quoniam pœnitere est inceptio dilectionis.

¶ Igitur, vt quæ de dispositionibus fusè disperſimus, in pauca referam, quasdam appellauimus remotissimas. Nempe omnia opera moraliter bona, quæ naturali facultate fiunt. Illa autẽ, quia non dimanant ab influxu speciali spiritus sancti, non cẽsentur propriè inter dispositiones. Sed illa dũtaxat opera, hoc nomine secundum proprietatem veniunt, quæ peculiariter attingente nos digito Dei exhibemus. Inter quas tamen aliæ sunt remotæ & imperfectæ, neque semper necessariæ, aliæ verò proximæ, efficaces, & omnino requisitæ. Harum discrimen inde sumitur, quod vt 1. 2. quæst. 112. artic. 2. & quæst. 113. artic. 7. author est Sanct. Thom. quandoque Deus paulatim, & per gradus successu tẽporis, disponit hominem, non quidem statim mouendo ad fidem per charitatem operantem, sed ad fidem fortè informem, vt ad Simplicianum quæstio. 2. ait, de cathecumenis Augustin. in initio suæ conuersionis, vel ad alia opera misericordiæ, seu aliarum virtutum, quibus cor durum mollescat. Aliquando verò de repente mouet ad actum eiusmodi fidei, & charitatis, vt in Paulo. Dispositiones ergo illæ insufficientes virtutum sunt actiones. Inter quas regulariter concurrit seruilis metus: item, humilitas, secundum illud Iacobi, Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam: & crebro actus misericordiæ, iuxta illud, Per misericordiam & fidem purgantur peccata. Quinimo, & actus nonnunquam charitatis informis, vnde non pullulat contritio. Dispositiones autem necessariæ & proximæ, sunt actus fidei, spei, & charitatis. Enimuerò neq; sine istis esse potest salus, & istis præsentibus, si fiant Deo specialiter mouente, etiamsi nullus præcesserit seruilis metus inferni, neq; alia prorsus liberi arbitrij motio, eodem instanti temporis ex necessitate subsequitur gratia: non quidem necessitate coactionis, sed infallibilitatis: vt author est Sanct. Thom. 1. 2. quæst. 112. art. 3. & theologi. Quare miraculo mihi est doctissimus, & aliàs consideratissimus Caietanus in 1. quæstio. de contritione. vbi ait, posita sufficientissima præparatione ex parte hominis, & cum auxilio speciali Dei, non esse omnino certum eodem momẽto infundi gratiam, sed quandoque Deum pro suo beneplacito iustificationem per aliquam moram temporis differre. Vniuersa nanq; elogia supra citata de pœnitentia consonantissimè dissonant huic assertioni. In quocunque enim momento ingemuerit peccator, & assensum præbuerit euocanti Deo, certissima lege iustificatur. Qui enim infallibilem legem causis naturalibus posuit, vt positis sufficientibus dispositionibus, eodem instanti induceretur forma, firmiorem posuit in operibus gratiæ. Et reuera, causa, vnde in hanc sententiam permotus fuit, minoris est probabilitatis, quàm conclusio. Ait enim quòd aliàs si certitudinem haberemus eodem instanti, quo parati sumus, gratiam quoq; recipere, eandem haberemus certitudinem quod sumus in gratia. Nititur enim falsissimo fundamento, quòd possimus legitimæ nostræ præparationis habere certitudinem. Sed tam de conclusione, quàm de ratione latius in fine tertij libri, cap. de certitudine gratiæ. Cum autem statuimus hos motus necessarios, non intelligimus formaliter semper in eodem instanti, sed satis est virtualiter fieri. Etenim fieri potest, vt Christianus habens fidem, & spem informes, qui diu fuit, quasi parturiens, imperfectè pœnitens, repentino flagrore charitatis prorumpat in subitam pœnitẽtiam in virtute præeuntium motuum fidei, & spei: licet formaliter tunc non eliciat illos actus, credo & spero in Deum: sed satis est, quòd eius meminerit misericordiæ.

Actus sex iustificationis.

Contritio est vltima dispositio ad gratiam huius cap. 4.

Quõ pœnitẽtiæ tribuatur remissio peccatorũ.

Syn. Trid.

Epilogus dispositionũ.

S. Thom.

Augustin.

Iacob. 4.

Prouer. 15.

Dispositiones necessariæ & proximæ.

S. Thom. Caieta. notatus.

Posita sufficienti hominis dispositione statim infunditur gratia.

Deceptio Caietani.

Non possumus nostræ dispositionis certitudinẽ habere li. 3. c. 11.

Motꝰ actúsque necessarij ad iustificationẽ impij satis est virtualiter præstari.

De cauſis formalibus, quomodo gratia & virtutes diſtinguantur.

CAP. XVII.

SAtis deniq;, neſcio an ſuper de diſpoſitionibus, quæ ad cauſam materialem reducuntur iuſtificationis, diſſertum nobis eſt. Nam etſi non fuerit animus, exactiſſimè ſcholarum more diſcuſſionem ſingulorum facere, pretium tamen operæ exiſtimaui, paulò rem preſſius vrgere, quàm qui ſtylo fermè oratorio præciſis teſtimoniis Patrum, hoc ætatis rem theologicam tractant. Hac enim ratione non modò controuerſiæ apertius elucidabuntur, verum etiam, illis deſiuitis, commoditas erit, materiã hanc habere ſuis numeris abſolutam. Quare eandem phraſim in ſubſequentibus perſequemur. Sequitur ergo de cauſis formalibus, quæ cum eiuſmodi diſpoſitionibus continuò connectũtur: quales ſunt gratia, & virtutes. De quibus primum cum noſtris colloquendum nobis eſt, ac deinceps cum alienioribus. Igitur de gratia, & virtutibus non ſemper olim res certa fuit, eſſent ne habitus infuſi. Imò vſq; ad ætatem illam Magiſtri ſenten. res erat dubia. Niſi quòd pars affirmatiua plauſibilior erat, & plerumq; probata. Vnde in cap. maiores, de bap. & eius effectu, vtraq; ſimpliciter pars ſub quadam probabilitate denarratur: niſi q̃ pontifex illam poſtremo loco tanquam vero magis cõſentaneam ponit. Et primum de gratia quantuis omnibus fides catholica ſit, gratia nos ſaluari per fidem, vt ait Paul. An verò qualitas ſit animæ, re ipſa ab anima diſtincta: veluti ſunt habitus ſcientiç, non adeò res eſt ſcripturarum elogiis conſtitutiſſima. Nam, quod frequentiſſimum eſt, gratia nos Dei vocari, ſaluari, & glorificari, idem eſt quod gratis, ſine noſtris meritis. Ita enim promiſcue ait Paul. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius. Neq; antiqui Patres ita multum clarè loquuti ſunt de gratia tanquã de vno quodam habitu, & qualitate. Atqui ſi res ex humana gratia coniectanda eſſet, contraria pars potius eſſet probabilior. Cum enim quis in gratiam principis, aut vllius amici recipitur, nulla ſibi noua qualitas accreſcit: ſed per hoc ſolum gratus ſum ego amico meo, quia obiectum ſum amoris erga me ſui; & ipſe viciſſim mihi gratus, non per amorem ſuum, aut aliam formam quæ ſibi inſit, ſed quia ego per amorem qui in me eſt diligo ipſum.

De habitibus virtutũ.

Cap. maiores. de bap. & eius effec. Et cõci. Vienen. quod habetur clem. de ſum. trin. & ad hoc.

Epheſ. 2. Quid de gratia fides doceat quid reuocetur à noſtris in quæſtionem.

Rom. 3.

Humana cõiectura.

Magiſter. ¶ In verò de charitate Magiſter ſenten. lib. 1. diſtinctio. 17. ita ſentit, vt audenter refutet eſſe habitũ infuſum, ſed charitas, inquit, eſt ipſe ſpiritus ſanctus, qui nobis illabitur. Non q̃ adeo deſipiat, vt actus noſtros charitatis, qui accidentia ſunt, ipſam eſſe cogitet ſubſtantiam ſpiritus ſancti: ſed id tantũ arbitratus eſt q̃ ſpiritus ſanctus non excitet nos & moueat ad amorem Dei & reliqua charitatis officia, per aliquem in nobis immanentem habitum, ſed per ſe ipſe proximè: vt de auxilio ſpeciali loquuntur theologi. Hanc opinionem ſibi in animum induxit propter verba Auguſt. 8. de trini. cap. 8. vbi inter exponendum illud Ioannis, Deus charitas eſt, ait q̃ qui proximum diligit, conſequens eſt, vt dilectionẽ ipſam diligat: nam dilectio Deus ipſe eſt. Et inferiùs, Qui cognoſcit fratrẽ, quem diligit, cognoſcit & charitatẽ ipſam, quæ Deus eſt. Idem repetit lib. 15. cap. 17. vbi ait, Ita Deus dicitur charitas noſtra, ſicut Deus eſt ſpiritus. Atque adeo manifeſtum eſt (inquit Magiſter) non eſſe aliam in nobis charitatem, præter perſonam ipſam Spiritus ſancti. Tametſi de reliquis virtutibus: pura, de fide, & de ſpe, expreſſe in 3. ſentent. docet eſſe habitus infuſos: ſed hoc ſolum negat de charitate, & fortè de gratia propter ſuam excellentiam.

Sententia Magiſtri explicatur.

Auguſt. 1. Ioan. q.

¶ At verò hoc idiomate Auguſtini, non modo tunc Magiſter, ſed & nũc pleriq; decipiũtur: vt cap. 20. circa iuſtitiã imputatã iterato admonebimus. Fuit enim Auguſt. ab ineunte adoleſcẽtia Platonis philoſophia intinctus, qui ideas ſeparatas cenſebat eſſe indiuiduorum formas, quas ideas idẽ Augu. agnouit eſſe diuinã ipſam eſſentiã, vt theologi profitentur. Et idcirco cũ quicquid in nobis inſit perfectionis, vt ſapientia, iuſtitia, charitas, & id genus reliqua, participatio quędã ſit eiuſmodi perfectionũ quę ſunt in Deo, crebro vtitur illo modo loquendi Platonico, quòd nos ſimus boni bonitate, quę eſt Deus, & ſapientes ſapientia, quæ eſt Deus. Atq; eadẽ phraſi ait charitatẽ noſtrã: videlicet, qua Deum diligimus, eſſe Deũ ipſum: vt fidus eius interpres diuus Tho. 2. 2. q. 23. cognouit. Haud tamẽ reſpuit, neq; verò denegandum eſt, quin in nobis ſit habitus charitatis infuſus, vt illico apparebit. Quamobrem iure, & merito repulſus eſt in hac parte Magiſter ab omnibus theologis. Sanè, qui de gratia & virtutibus tribus ſaltem theologicis (quicquid ſit de aliis moralibus) vna mente confitentur, eſſe habitus infuſos. Id quod cum optima ratione, tum etiam ſanctorum elogiis confirmant. Sed vt à rationibus gratiæ, & charitatis exordiamur, videre eſt primũ, quo diſcrimine diſcernantur. Durand. 2. ſentent. diſt. 26. non punctim dignoſcit inter gratiam & charitatem. Quin prauè de illis diiudicat: exiſtimans, quòd ſicuti gratia ſumus

Auguſt. ſententia.

Plato.

S. Thom.

Theologorum ſcntẽtia cõmunis de infuſione virtutũ theologicarum.

Durand. gratia & charitate.

grati

Refutatio Durandi de gratia & charitate.

grati Deo formaliter, ita per charitatem, quæ in nobis est, sumus illi chari. Quod si verum esset, non solum re, verùm neq; ratione differrent, sed solo nomine, vt ipse fatetur: imò altera redundaret. Nam esse quempiam Deo gratum, idē est, quòd esse illi charū. Est nihilominus per se manifestum interuallum inter gratiam & charitatem, quod gratia est forma, qua dilecti sumus Deo. Et ideo peculiariter dicitur gratia, non solum quia gratis (vt reliqua omnia charismata) donetur nobis, sed quia nos formaliter Deo gratos reddit. Veluti (vt sic loquamur) qui obiecta sumus dilectionis diuinæ, per quam (quæ sua substantia est) nos diligit. Charitas verò est habitus suffectus nobis ad diligendum Deum. Ita vt per gratiā simus nos chari Deo: non quòd per illam nos formaliter diligat (hoc enim facit per suum amorem) sed quòd illa nos amando perfundit, qua dicamur dilecti, & grati sibi. Per charitatem autem nos eum vicissim redamamus, & ipse sit nobis charus. Est enim charitas (vt 3. lib. de doc. Christ. cap. 10. definitor est August.) motus animi ad fruendum Deo propter ipsum, & se atque proximo propter Deum. Vnde Græcè diuersę sunt voces, χάρις & ἀγάπη. Hæc gratiæ, & charitatis differentia, cum probè, & scitè perspecta fuerit Scoto in 2. dist. 27. profectò demitor, cur in eandem opinionem deflexerit, quòd charitas & gratia sint iidem prorsus habitus, sola ratione distantes. Nam de Durando & aliis, quibus hoc discrimen non fuit perspectum, potius mirandum est, cum solo nomine apud illos differant, cur posuerint vlla ratione duas. Expendamus ergo tantisper causas vtriusque opinionis de hoc interstitio gratiæ, & charitatis. Sanct. Thom. existimat duos esse habitus, non ratione modò, sed re etiam distinctos: vt gratia sit forma, quæ dat nobis esse spirituale, & diuinum: vtpote, quo sumus formaliter accepti, & grati, eò, quòd sumus ab ipso dilecti. Charitas verò est virtus, quæ nos facit dilectores, amatéque sui. Prius enim (authore Ioanne apostolo) diligimur, quàm diligamus. Vnde 1. 2. quæst. 110. prius probat, quod gratia sit aliquid in nobis, deinde quòd sit distincta à charitate. Ratio prioris membri sumitur ex dissentantia, quam inter gratiam diuinam, & gratiam humanam paulò antè commemorauimus. Sanè, quòd homo non diligit amicum propter probitatem, quam in eo effecit, sed propter eam, quam in ipso apparentem videt, vel propter quamuis aliam cognitam causam. Et ideo potest quis quempiam habere gratum, & acceptum, sine aliqua bona qualitate, quæ in eo sit. Deus autem neminem diligit nisi propter bonitatem, quam ipse diligendo ingenerat. Quinimò id ipsum quod nos diligit, est dignos nos facere, & instos, atque adeo potentes iusta, iustéque operandi. Et ideo licet gratia qua sum amico gratus, nihil in me qualitatis addat; ea verò qua sum Deo gratus, qualitas est mihi ab eo infusa. Non concludit ratio necessitatem: neq; verò vllus ambigit, quin absque vlla infusa qualitate posset nos Deus habere gratos: sed suppositis testimoniis scripturæ, quibus infusio gratiæ insinuatur, vt cap. proximo videbitur, est optima ratio. Quomodo autem inter gratiam, & charitatem intersit, ex analogia naturalium idem S. Doctor coniectatur. Deus enim non minori prouidentia disponit res gratiæ, quàm naturæ, quinimò multo maiori: in rerum autem ordine naturalium, hoc perspectum nobis est, vt prius res habeant esse per formas, deinde non solum ipsas generali influxu iuuet, & moueat ad agendum, verum etiam virtutes singulis indiderit ad huiusmodi opera, vt sint ipsis naturalia. Hic enim genuinus sensus est illius verbi Sapientis, quòd Deus attingit à fine vsque ad finem, & disponit omnia suauiter. Nempe, quòd cum nihil in vniuerso, neque folium arboris, nisi ipso concurrente moueatur, tamen singulis impressit formas, & virtutes, atq; adeo pondera, quibus vnamquamque rem in suum finem suauiter inclinaret. Pari ergo modo, eo tunc temporis, quo nos iustificat, per suum in nos amorem, gratia nos informat, qua esse nobis diuinum communicat, & vt ait Petrus Apostolus, per tale pretiosum donum suæ nos consortes diuinæ naturæ efficiat; atq; adeo charitatem, & reliquos operatiuos habitus adhibet, quibus perfectè operemur iuxta conditionem eiusdem diuinæ naturæ. Et confirmatur adhuc ratio contra Magistrum sententi. Nam quamuis nos Spiritus sanctus moueat ad virtutum opera, facit hoc tamen (vt est apud Sapientem) suauissima dispositione. In officiis tamen, & operibus virtutum naturalium, vt philosophi omnes, & experientia docet, non est perfectum opus, quo adusque procedat ex acquisito habitu, qui efficiat alteram naturam. Per habitus enim fiunt nobis opera connaturalia, atque adeo facilia, quæ ante comparatum habitum erant difficilia. Vnde Aristot. Virtus, inquit, est dispositio perfecti secundum naturam ad optimum aduenientem eidem naturæ conuenientem. Multò ergo magis rationi consonat, vt in operibus gratiæ similes nobis habitus Spiritus sanctus infundat. Quandoquidem nullo nos eorum

Scot.

S. Thom. de gratia & charitate.

1. Ioan. 4. Differunt dilectio hominum inter se & qua nos Deus diligit in Tho. 1. 2. 110. art. 1.

Potest homo effici gratus Deo ab eodem fine vllius infusione qualitatis. Vide Durandum 1. d. 17. quæst. 1.

Sapien. 8.

2. Petr. 1.

Confirmatio.

Aristo. 7. Physi.

impellit, sed (quæ nostra natura est) libere allicit, & appellit ad bonum, atque adeo ad opera gratiæ, acsi naturæ congruerent, ita dulciter promouet. Hinc sapienter colligit S. Thomas gratiam esse in essentia animæ: virtutes autem in potentiis, vt fidem in intellectu: spem autem & charitatem in voluntate. Quoniam gratia tantùm dat esse supernaturale, per quam prius natura sumus accepti, & grati tanquam dilecti à Deo. Et deinde sequuntur habitus in potentiis ad operandum dignè, vti decet filios Dei. Neque parum lucis adfert analogia, qua sanct. Thom. 1.2. quæstio. 110. patefacit, vt charitas, & gratia distinguantur realiter. Sanè, quòd gratia sit, velut in naturalibus lumen intellectus. Vnde sicuti habitus naturales sunt virtutes illæ aequisitæ ad operãdum secundum perfectionem luminis naturalis, ita charitas, & reliqui habitus virtutum diuinitus infunduntur simul cum gratia ad operandum proportione debita ad illud esse gratiæ supernaturale.

Gratia in essentia animæ. 1. 2. q. 110. art. 4.

¶ Rationes ergo restat vt expendamus, quibus Scot. & qui ei subscribunt persuasum habent, vnum esse habitum, qui & gratia sit & charitas. Sunt enim tres numero. Prima, quòd quicquid excellentiæ tribuitur gratiæ, tribuitur & charitati, & econuerso. Vtraque enim diuidit inter filios regni, & filios perditionis. Secunda, quod vtraque est forma aliarum virtutum: quare neutra potest esse informis. Tertia, quod vtraque coniungit nos vltimo fini summa coniunctione, quæ potest esse in via. Sed profectò haud est difficile arietes hos authori suo obuertere. Ratio enim rerum, vbi non possunt separari, sumenda est inde, vbi separantur. Inter homines autem gratia, & charitas ita differunt, vt vna possit reperiri sine alia. Vsu enim sæpenumerò venit, vt quis sit alteri gratus, quem tamen non vicissim diligit, & solet quis alterum diligere, cui non est gratus: ergo quanquam inter nos & Deum semper maneantur, sintque adeò indiuisæ sodales: quoniam, Qui diligit me, inquit, diligetur à patre meo: ratio nihilominus ipsarum diuersissima per se ferè distinctionem realem. Nam etsi vtrique tribuitur diuidere inter filios regni & perditionis, diuersissime tamen, & prius naturâ hoc facit gratia, quàm charitas. Ex eo enim quod dilecti atque adeo grati sumus Deo largitur nobis habitum charitatis, per quẽ ipsum redamemus: iuxta verbũ Ioan. Non quia nos prius dilexerimus, sed quoniam ipse prior dilexit nos. Item quanuis vtraque sit forma aliarum virtutum, & idcirco neutra possit esse informis, tamen in hoc vastissima etiam intercapedine distant. Nam gratia est forma aliarum virtutum ratione subiecti: charitas vero ratione finis. Quod est dicere. Gratia quia facit hominem gratum, tanquàm obiectum dilectionis diuinæ, facit sequenter vt opera eius sint grata & accepta Deo: iuxta illud, Respexit Deus ad Abel, & ad munera eius: id est, & ideo ad munera eius. Charitas verò, quia habet Deũ immediatè pro obiecto, habet & opera aliarum virtutum, veluti omnium regina, referre in honorem & gloriam Dei. Ac denique, quanuis vtraque nos coniungat vltimo fini, & in hoc quoque plurimum disparantur. Nam gratia est per quam nos Deus sibi amore copulat, gratósq; & sibi acceptos reddit: charitas verò, per quam nos ipsum amore prosequimur, iuxta illud August. in lib. de mori. eccles. Charitas est perfecta virtus animi, quæ coniungit nos Deo, qua ipsum diligimus. Falsissimum ergo est, quòd vel per gratiam amemus formaliter, vel per charitatẽ simus formaliter grati. Quanuis per opera charitatis, tanquam per merita augeatur gratia. Sed & ex huiusmodi augmento sumitur aliud argumentum, quòd charitas & gratia distinguantur, quoniam non eadem proportione augentur. Quocunque enim remissimo actu charitatis statim crescit gratia. Quoniam cuicunque merito correspondet certus gradus gloriæ ad quã statim acceptatur homo: & cum per gratiam acceptemur ad gloriam, fit, vt statim augeatur gratia. Charitas verò per actus remissiores ipsã non confestim augetur: vt Sanct. Thom. 2.2. q. 24. & theologorum plurimi confitentur. Quoniam habitus operatiui potius dum remisse operantur, remittuntur. Quare quantitas gratiæ non sequitur in via quantitatem habitus, sed actuum charitatis. Sed de hoc non statuimus hìc disputare. Accedit in testimonium distinctionis gratiæ & charitatis, quòd gratia nusquam vocatur virtus, sicut charitas, sed sub diuersis nominibus vbique exprimuntur, vt capiteiam proximo patebit, vbi & euidentius commonstrabitur, habitus esse distinctos.

Rationes Scoti diluuntur.

Ratio rerum vbi non possunt separari, vnde sumenda sit.

Ad primam Scoti.

Ioan. 14.

1. Ioan. 4.

De eisdem causis formalibus, quomodo iustificent.
Cap. XVIII.

POstquam visum est, vt gratia, & virtutes distinguãtur, quod necessariũ erat ad intelligendũ modum diuersum, quo ad iustificationem concurrunt, duo supersunt de ipsis constituenda. Primũ de infusione, & alterum de ratione formali,

formali, qua iustificant. Et quòd sint habitus infusi, quanuis non antea fortè ita constanter, tamen à tempore concilij Viennensis pro comperto habetur inter Patres, & theologos, vti illic decretum est. Quod quàm plurimis est sacris testimoniis consonantissimum. Primum est ad Titum, Secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abundè per IESVM CHRISTVM saluatorem nostrum. Cuius simile & illud est, Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctũ, qui datus est nobis. Vox enim, infusio, donum aliquod, præter motum Dei, designat, quod in nobis permaneat. Nisi quòd primus locus ad gratiam propius spectat gratum facientem. Per misericordiam enim suam saluos nos facere, idem est, quod per charitatem, qua ipse nos diligit. Secundum verò expresè loquitur de charitate, qua nos ipsum diligimus. Ita enim ait de spir. & liter. cap. 32. Augustt. Charitas Dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non qua nos ipse diligit; sed qua nos facit dilectores suos. Tertius locus est in prima Canonica Ioannis, Omnis qui natus est ex Deo peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet. Verbum, manet, inhærentis habitus significationem gerit. Et quanuis virtutes etiamnum semina bonorum operum, sanè quorum sunt principia, dici possint, significatius tamẽ, aẽ proprius nomini seminis subiicitur gratia, per quam ex Deo CHRISTO nascimur: sicuti naturali semine ex priori Adã. Et præterea, quia gratia est seminatio fructuũ, sane vnde opera nostra sint merita gloriæ. Accedit & illud, Si quis diligit me, diligetur à patre meo, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Quod ipse idem exponens euangelista in sua Canonica, ait, In hoc cognoscimus, quod in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis. Cum ergo Deus præter generalem illum modum, quo vbiq; est per essentiam (vt aiunt) præsentiam, & potentiam, singulariter in nobis dicatur persistere per suum spiritum, & charitatem, inexplicabilis est modus alius, quàm per habitus gratiæ & virtutum, quibus nos diuinitus informat. Adeò, vt SS. Patres non vereantur dicere, quòd sicut anima est vita corporis, ita & ipse sit vita animæ. Nempe, vt qui manet in charitate, in Deo maneat quadamtenus: vt materia in virtute formæ, & Deus in ipso, vt virtus formæ in materia. Eodẽ pertinet, quod ait Petr. Maxima & pretiosa vobis promissa donauit vt per hoc efficiamini diuinæ consortes naturæ. Et illud Pauli, Quicunq; in CHRISTO baptizati estis, CHRISTVM induistis. Indui enim CHRISTVM, compingi ei est, veluti membrum, vt qui in eo renascitur, suam ipsius imaginem moribus exhibeat per gratiam & virtutes tali genitura susceptas. Et ad Corinth. Deus designauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris, Id quod repetit ad Ephe. vbi ait, Signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ. Referta est huiusmodi elogiis sacra pagina. Nam præter hæc de gratia, & charitate, supra cap. 8. de fide plurima adsciuimus: & idem est de spe iudicium. Quare de gratia & tribus theologicis virtutibus summa consensio est inter theologos, habitus esse infusos.

¶ Atqui maximũ argumentum in hanc sententia sumitur ex infantibus baptizatis: sanè, quos cum verè sanguine CHRISTI geniti sint filij Dei huiusmodi subsidia in vitam spiritualẽ, certum est participare; & cũ maturi non sint, vt per modũ actuum suscipiant, plusquã coniectura est, eadẽ illis impartiri per modum habitus. Vnde cum essent quondam, qui contrariũ opinarentur, dicentes paruulos ex eo, quòd non sunt habiles, & idonei ad vsum eiusmodi habituũ, nequaquam illis infundi, sed tantùm recipere remissionem peccatorum, atq; peruenientes ad vsum rationis, tunc temporis virtute characteris eosdem habitus recipere: Concilium Viennense, sub titul. de sum. trin. & fidẽ catho. cõstitutioni Innocentij in cap. maiores, nouum, magnumq; authoritatis pondus adhibuit, his verbis: Nos autem attendentes efficaciam mortis CHRISTI, quæ per baptisma applicatur pariter omnibus baptizatis, opinionem secundam, quæ dicit, tam paruulis, quàm adultis conferri in baptismo informantem gratiam, & virtutes (distinguit inter gratiam, & virtutes) tanquam probabiliorem, & dictis sanctorum, ac doctorum modernorum theologiæ magis consonam & concordem, sacro approbante Concilio duximus eligendam. Consentienter S. modo Synodus cap. 7. sess. 6. ait, merito sanctissimæ passionis CHRISTI in ipsa iustificatione infundi iustitiam: hoc est fidem, spem, & charitatem, quæ est sicut prima stola euangelica, quã pro illa per Adæ inobedientiam perdita, renati iubentur, candidam, & immaculatam seruare, vt eam perferentes ante tribunal CHRISTI, recipiant vitam æternam. Et can. 11. sub anathemate explicatius censet, gratiam, & charitatem in renatorum cordibus diffundi. Tametsi consultò de habituum nomine nihil meminerit. Et quanuis de

habitus infusi constituantur sacris testimoniis, gratia scilicet & tres virtutes theologicæ.

Consensus patrũ & theologorum in hac re.

Tit. 3.

Rom. 5.

Augustt.

1. Ioan. 3.

Gratia semẽ Dei.

Ioan. 14.

1. Ioan. 4.

2. Petr. 1.

Galat. 3.

v. 27.

2. Cor. 1.

Ephes. 1.

Conclusio.

Arg. de pueris. ex Tho. 3. q. p. 69. ar. 6. Summa cõ sensio Theologorũ fidẽ, spẽ, charitatem esse habitus infusos.

Concil. Viennens.

Syn. Trid.

solis virtutibus in genere pronunciauerit Synodus, idem etiã sentiendum est de donis spiritus sancti, quæ pronunciauit Propheta sub septenario numero, requietura in flore radicis Iesse, ac subinde suo cuiusq; modulo, & gradu in singulis eius membris. Hæc enim diuus Grego. in principio super Iob agnouit in septẽ filiis suis distincta à tribus virtutibus theologicis per tres eiusdem filias designatas. Quinimò quanuis de hoc non sit tam vna omnium sententia, tamen si fides habenda est S. Thomæ, quatuor præterea cardinales virtutes infundũtur cum gratia CHRISTI: qui sapientia illa diuina est, de qua scribitur, quòd sobrietatem, & sapientiam docet, & iustitiam, & virtutem.

Esa. 7.

Esa. 11. Quę dona & virtutes præter theologicas infundatur cum gratia.

S. Tho. 2. 2. q. 63. art. 3.

Sapien. 8. Quatuor de causis formalibus considerantur.

¶ His præhabitis de infusione, quod primum huius capitis membrum erat, cõsiderare in causis formalibus iustificationis conspiciendus est numerus, ordo, & modus: ac demum, qua sint ratione cum materialibus dispositionibus contextæ. Etenim quemadmodum quatuor statuebamus in sermone causarum materialium. Primum videlicet, ex parte Dei mouentis, speciale auxilium, ac deinde tres motiones liberi nostri arbitrij: scilicet, fidei, spei, & charitatis: ita in eodem instanti temporis protinus subsequuntur alia quatuor, quæ causæ sunt formales diuinitus infusæ: scilicet, gratia remittens peccatum per diuinam erga nos dilectionem, & tres habitus earundem virtutum, Deum habentes pro obiecto: vtpote, quibus in eum dignè, & meritoriè credimus, speramus & amorem referimus nostrum. Atqui quo naturæ ordine motiones illæ antecedunt gratiam, eodem prorsus infunduntur habitus in eodem instanti: puta, fides, spes, & charitas. Quocirca S. Thom. quem ordinem posuit 3. p. quæst. 85. art. 5. inter dispositiones nostras ad gratiã cum auxilio speciali, eundem 1. 2. quæst. 113. artic. 8. disponit in infusione gratiæ, & virtutum.

Cohæret inter se actus disponentes ad gratiã & virtutes quæ cum eadem infundũtur.

Ordo.

S. Thom.

¶ Sed quantum ad modum iustificandi, prudenter internoscendum est ac discipiendum, quòd quanuis gratia & virtutes causæ sint formales iustificationis, haud tamen eodem modo, sed longè diuerso. Bifariam enim vsurpare possumus hoc quod est nos iustificari: vel potius eiusdem iustificationis duplex est effectus, & ratio. Dicimur enim iustificari, quia nobis condonantur peccata, atque adeò grati, & accepti Deo reddimur. Et dicimur iustificari, quia simul facultatem accipimus ad faciendum iusta. Primum gratiæ per se formaliter attribuitur: alterum verò charitati, & reliquis virtutibus. Quamobrem, quicquid sentire libuerit de gratia, & charitate, sint ne vna, an plures,

Modus iustificationis.

Gratia & virtutes diuerso modo sunt causæ formales iustitiæ.

Iustificationis duplex effectus.

non est vel sentiendum, vel affirmandum iustificari nos in primo sensu id est à peccatis liberari per charitatem nobis infusam, nisi fortè vt effectus est, & minister gratiæ: vt statim dicturi sumus. Nam illa (quatenus charitas est) non est, qua à Deo diligimur: sed qua ipsum diligimus. Et tamen non ignoscit nobis Deus delicta per hoc, quòd ipsum diligimus, sed quia, teste apostolo Ioanne, prior ipse diligit nos, infundendo gratiam, qua dicimur dilecti: tanquam obiecta (vt sic dicamus) dilectionis erga nos suæ. Portò idem docet Paul. ad Ephe. vbi ait, quòd Deus prædestinat nos in adoptionem filiorũ per IESVM CHRISTVM, secundum propositum voluntatis suæ (non ergo nostræ) in laudem gloriæ gratiæ suæ: in qua gratificauit nos in dilecto filio suo. Quem sermonem exponens August. de prædestinat. sanct. cap. 18. æstimatè considerat illud verbum, Secundum placitum voluntatis suæ. Ne in tanto (inquit) beneficio gratiæ Dei placito gloriemur voluntatis nostræ. Et præterea contemplatur, quomodò in voluntate sua gratificauit nos. Dictum est enim (inquit) gratificauit, à gratia. Hæc August. Colligamus ergo, quòd sicut in prima iustificatione, qua constituimur ex iniustis iusti, non iustificamur per nostrã iustitiam, ita neque merito amoris nostræ voluntatis, etiam si à Deo sit infusus, sed per gratiam voluntatis suæ. Iustificamur autem per habitus primùm cooperando nostræ iustificationi: deinde vt iustè, id est, dignè & meritoriè credamus, speremus, & amemus; ac denique operemur: quòd quiuerat nemo ante gratiam.

Dicendum nõ est liberari nos à peccatis per infusam charitatem.

1. Ioan. 4.

Ephes. 1.

¶ At verò ad pleniorem rei huius intellectum, notandum est primùm, quòd alia ratione charitas, quàm gratia opponitur peccato. Charitas enim aduersatur illi, sicut amicitia inimicitiæ in eodem subiecto. Qui enim diligit Deũ, non offendit ipsum. Gratia verò & peccatum intrinseca ratione formali contraria sunt, tanquam diuersa obiecta respectu Dei. Exitiere enim hominem in peccato est ingratum esse, inuisumque, & offensum Deo: esse autem in gratia, est esse gratum Deo, & acceptum. Quoniam intrinseca ratio peccati non consistit, vt nonnulli cogitant, in hoc, quòd sit acceptum ad pœnam: ille enim est eius effectus. Sed quanuis nullum in peccatorem decretum esset supplicium, qui fecisset contra eius voluntatem, ingratus illi esset. Quò fit vt gratia gratum faciens ex diametro opponatur peccato, atque adeò formaliter per modum contrarietatis expellat ipsum, vt author est Sanct. Tho. 1. 2. quæstio. 113. articul. 2. Neque aliter profectò

Charitas & gratia oppo. peccato.

Ratio peccati.

Gratia gratum faciens tãquam formale contrarium expellit peccatũ.

fectò expelli poteſt. Non dico ita neceſſariam eſſe gratiam, vt ſit qualitas, nam ſine illa potuit nos Deus facere gratos, ſed loquendo (vt aiũt) formaliter de gratia, nihil aliud eſt, Deum nobis peccata remittere, quàm in ſuam nos gratiam recipere. Scio Scotum in 4. diſt. 1. q. 6. & diſt. 14. & 16. contrarium opinari de potentia ſaltem Dei abſoluta. Quia ſicut potuit, inquit, creare hominem in meris naturalibus ſine gratia & peccato, ita poteſt & peccatum taliter remittere, vt reſtituatur ſine gratia ad pura naturalia. Sed profectò contrarium eſt multò probabilius. Nempè, quòd quamuis poſſit homo condi in naturalibus, tam culpa, quàm gratia vacans (quod eſt medium inter iſta contraria) in quo homine, vt primum peccatum nullam expelleret gratiam, ita neque ſi primum recipe ret gratiam, illa depelleret peccatum, tamen poſtquã quis illud cõmiſit, certè malè eſt intelligibile, & poſſit remitti, niſi per dilectionem, qua Deus eum diligat, qui ſibi erat offenſus, atq; adeò per hoc, quòd recipiat eum in gratiã. Eſt veruntamen de potentia Dei abſoluta vanum diſputare. ¶ Vt ad rem igitur redeamus, Secundò notandum, quemadmodum gratia prius natura infundatur, quàm virtutes. Nam per hoc, quòd nos Deus diligit, confert nobis omnia bona. Quod eſt validiſſimum argumentum, gratiam à charitate diſtingui. Si enim gratia prius infunditur, quàm fides, & fides quàm charitas, quomodo gratia poteſt eſſe idẽ quod charitas? Profectò facilius adduci poſſem, vt crederem, gratiam, nullam eſſe qualitatem diſtinctam, quàm vt opinarer, eandem eſſe, quæ charitas. Pari iam facilitate Melanchton, & reliqui aiunt, gratiam non eſſe charitatem, ſed fidem. Quod planè, etiam ſi opinio ſua vera eſſet, quòd ſola fide iuſtificamur, falſum nihilominus eſſet. Quoniã ſi fides eſt, per quam apprehendimus miſericordiã, eadem eſt per quã apprehendimus gratiam, atq; adeo fides non eſt gratia ipſa. ¶ Tertiò hic tandem, quò de cauſis iuſtificationis vltimum addamus verbum: conſideratè cernendum eſt, quo ſe habeant modo naturales diſpoſitiones ad cauſas formales. Et primò, vtrum idem ſit motus diſpoſitionis ad gratiam, & quo nos Deus iuſtificat. Atqui ſecundum Scotum, & illos qui introducunt meritum congrui, nulla eſt difficultas: quoniam motus diſpoſitionis eſt à facultate ipſa, & vigore naturæ per ſolum concurſum generalem Dei: poſt quem Deus per ſe ſolus infundit gratiam iuſtificantem. At verò, ſi verum eſt, quod ſupra capit. 3. conſtituere nitebamur: ſcilicet, quòd diſpoſitio ipſa eſt motus Dei peculiariter nos trahentis, dubium eſt, vtrum Deus infundendo gratiam, moueat nos ſimul ad recipiendum eam, vel prius nos moueat, quàm infundat. Et ratio dubitandi ex vna parte eſt quòd diſpoſitio debet præcedere formam. Et ita Sanct. Thom. 1, 2. quæſtio. 109. articul. 6. dicit, quòd præparatio ad gratiam fit per auxilium ſpeciale, quaſi ſit alius motus prævius. At verò ex altera parte difficile eſt explicatu, poſtquàm diſpoſitio, & ipſa iuſtificatio eodem momento fieri poſſunt per infinitam virtutem Dei (vt author eſt idem Sanct. Tho. eadem 1. 2. quæſtio. 113. articul. 7.) quomodo eodem puncto temporis poſſibile ſit, vt prius ordine naturæ ſit motus diſpoſitionis, quàm infuſio gratiæ. Et augetur dubium ex dictis eiuſdem in eadem quæſtio. proximè citata, articu. 6. vbi ait, quòd iuſtificatio eſt quidam motus, quo anima mouetur à Deo ad remiſſionem peccati. Ad quam proinde quatuor requiruntur: ſcilicet, gratiæ infuſio, quæ accipitur ex parte motionis diuinæ: ſecundò motus liberi arbitrij per fidem in Deum: tertiò motus eiuſdem liberi arbitrij in peccatum: & quartò tanquam effectus eſt remiſſio peccatorum. Et idem expreſſius adhuc repetit articu. 8. dicens, quòd Dei mouentis motio eſt gratiæ infuſio præcedens motus noſtros. Ex quibus verbis conſequens apparet, diſpoſitiones illas liberi noſtri arbitrij nullatenus præcedere infuſionem gratiæ. Et præterea colligitur, quòd non eſt aliud auxilium ſpeciale, quàm ipſa infuſio gratiæ. Ecce, quod Proteſtantes initio execrari cœperunt in doctrina ſcholaſtica: ſcilicet, quòd per eam theologia iuſtificationis in iſtos anfractus philoſophiæ conijceretur, vbi non poteſt planè intelligi: cum tamen res eſt, quæ plebibus plana, ac peruia deberet eſſe.

¶ Ad hoc tamen, quia punctum hic delitescit huius controuerſiæ, per diſpoſitas propoſitiones, ex ordine reſpondebimus. Primùm, non ſunt omnia myſteria populis prædicanda, & euulganda, quæ in ſcholis vtiliter diſcutiuntur. At ſunt nihilominus nonnulla creditu neceſſaria in materia iuſtificationis, quę nequeunt, niſi per philoſophiã explicari. Prędicandum inquã, plebi eſt, quòd vt nemo rationis compos valet, niſi per gratiam CHRISTI iuſtificari, ita nullum Deus vi cogit, ſed iuxta ſuam naturam liberè ad ſe trahit. Et præterea, quòd cum ſit virtutis infinitæ, ſubitò poteſt honeſtare pauperem, hoc eſt, ſitiũl & cor hominis emollire, & à peccato diuellere, atque ſibi per gratiam reconciliare. Et hoc ſatis eſt, quod populus auſcultet & credat. Maiores autem, qui expoſiti

Scotus.

Non probatur ſententia Scoti dicentis hominem ſine gratia reſtitui poſſe ad naturalia.

Gratia prius natura infunditur quàm virtutes.

Fides eſt gratia Luth. idẽ cap. ſeq. improbatio.

Ordo cauſarum materialis & formalis in iuſtificatione.

An idem motus ſit diſpoſitionis ad gratiam & quo iuſtificamur. Scot.

Solutio quæſtionis. 1. Propoſitio.

Quæ ſint annũtianda plebi de hominis iuſtificatione.

1. Petr. 3.

siti sunt, vt rationem reddant eius, quæ in nobis est fidei, nihil aliud quàm operæpretium faciunt, si per philosophiam, licet non vulgo, sapientibus tamen explicare studeant, quemadmodum in vno instanti hæc cohæreant, vt à Deo moueamur, & simul eius recipiamus gratiam. Sicuti iam ipse Bucer. fatetur pœnitentiam ordine naturæ præire gratiæ per instinctum spiritus sancti. Sit ergo secunda propositio. Auxiliũ speciale, per quod disponimur ad gratiã, nonnunquã potest tempore *ipsam* præcedere. Diximus enim paulò ante præparari nos quandoq; à Deo gradatim antequã perueniamus ad veram contritionem, quæ est dolor peccatorum propter Deum. Eodem enim instanti, quo per motum specialem Dei hæc fit, infunditur gratia. De aliis ergo dispositionibus tempore præcedentibus liquidum est, vt sint diuersi motus per auxilium speciale ab infusione gratiæ, sed de vera contritione, quæ simul fit cum infusione ipsa, qualis (exempli gratia) fuerit conuersio Pauli, submittam tertiam propositionem, quam fuisse arbitror, & mentem S. Thomæ, & omnino rei veritatem. Nempe, quòd Deus infundendo gratiam simul mouet, ac præparat liberum arbitriũ ad acceptandum. Verba sunt S. Thomæ quæstio. iam nunc citata, articul. 3. Atqui parum refert, sint ne duo motus, an vnus, quo nobis, & gratiam infundit, & auxiliatur, vt moueamur in ipsum, eundem acceptantes, & recipientes. Quamobrem motus liberi arbitrij non præcedit gratiam simpliciter ordine naturæ, sed cum limitatione: id est, in genere causæ materialis. In genere enim causæ efficientis, gratia præcedit. Appositissimum arbitror exemplum de vento, qui dum impetu ingruit in fenestram clausam, intrando aperit, & aperiendo intrat. Nihilominus in genere causæ efficientis, non quia aperit intrat, sed motu quo intrat, aperit. In genere autem causæ materialis, prius natura est apertio: quoniam nisi aperiretur fenestra, aula non reciperet ventum. Ita ergo in proposito non est intelligendum, quod prius natura simpliciter, in genere causæ efficientis moueamur à Deo, quàm gratia infundatur, sed infundendo monet nos, vt recipiamus. Et hic est sensus verborum Sanct. Thomæ eodem articul. 8. & ad secundum argumentum, vbi ait, quòd dispositio respectu subiecti præcedit receptionem formæ: & hoc modo dispositiones præcedunt gratiam: si tamen consideremus ex parte agentis, præcedit natura est infusio gratiæ, per quam mouet subiectum, vt recipiat. Atque idem est, quod aiunt philosophi, formam substantialem secum adferre suas dispositiones: vt forma ignis substantialis secum adfert calorem, qui manet in igne genito. Nam quæ præcesserunt in aqua, ipsa corrupta, corrumpuntur: si accidentia sint in toto composito.

Bucer. pœnitentia præcedit gratiam ordine naturæ. huius c. 13. 2. Propos.

Simul gratia & præparatio. 3. Propos. S. Thom. 1. 2. q. 113. articul. 3.

Quõ motus liberi arbitrij præcedit gratiam. Tho. 1. 2. q. 113. artic. 8. ad 1.

Simile à vento.

Exemplum ex Philosophis.

¶Per hæc soluitur insigne dubium, de quo nõ parua fuit disputatio inter theologos Concilij, an fides, spes, & charitas, quæ infunduntur in iustificatione, sint censendæ causæ formales iustificationis. Atque adeò, vbi ait Paulus, Arbitramur iustificari per fidem, vtrum fidei nomẽ designet causam formalem, an verò solam dispositionem? Ad hoc inquam dubium egomet mihi ita respondeo. Imprimis gratia ipsa, vt monstratum est, propriissimè est causa formalis iustificationis, qua scilicet remittuntur peccata, & ex iniustis efficimur iusti, atque adeò dominamur, & sumus accepti Deo ad vitam æternam: tanquam filij ad hæreditatem. Habitus autem virtutum: puta, fidei, spei, & charitatis, nullatenus isto modo sunt causa formalis, non solum quod posterius ordine naturæ infundantur, quàm gratia, sed quia per se ipsi, nec remittunt culpam, nec faciunt hominem gratum, sed solũ facilem, quinimò potentem ad credendum, sperandum, & amandum dignè, & meritoriè. Qua ratione propriissimè dicuntur inhærẽs iustitia. Est enim iustitia authore Aristo. virtus, qua quis aptus est, & propensus ad ea facienda omnia, quæ iusta sunt. At verò de actibus earundem virtutum dubitatio est, an causæ censeri possint formales remissionis peccatorum. Potest enim cuipiam fortè probatior apparere pars negatiua: eo, q eiusmodi actus præcedant gratiam in genere causæ materialis. At verò cuiuscunque scholæ sequamur viam, citra controuersiam consentiendum est, actus virtutum esse modo quodã causas formales remissionis. Non principales & per se, sed tanquam ministri seu instrumenta gratiæ. Nemo enim theologorum negare potest, quin contritio: puta dolor, quatenus gratia informatus: sit causa remissionis peccatorum. Neque id Scotus negasset, quoniã pœnitentia est virtus remittendi peccata. Attamen in via Sancti Thomæ res est dilucidior. Nam actus ipse contritionis: puta dolor propter Deum in genere causæ efficientis sequitur gratiam. Vnde eadem quæstione 113. articul. 3. vbi ait, iustificationem impij fieri, Deo mouente hominem ad iustitiam, clarè docet, motionem liberi arbitrij esse causam formalem remissionis. Et articul. 6. dicit præire infusionem gratiæ: deinde sequi naturæ ordine motus liberi arbitrij in Deum per fidem: tertiò in pec

Actus fidei causa formalis.

Gratia propriissimè causa formalis iustificationis.

Habitus theologicarũ virtutũ quatenus sint causæ formales.

Aristot. de iustitia. Ethico. 5.

Actus virtutum causæ formales quodammodo remissionis peccatorum.

Scotus.

S. Thom.

in peccatum: & tandem quartò est consummatio seu peruentio ad terminum motus, qui est remissio peccatorum. Et in 3. argumento expresse ait, quòd remissio peccatorum consequitur motum liberi arbitrij in Deū, & in peccatum, tāquā effectus ad causam. Idémq; repetit art. 8. Est ergo actus fidei, & eadem ratione, spei, & charitatis, scilicet pœnitentiæ, causa formalis: per quas virtutes gratia operatur ad remittendum peccata. Atqui si quis hæsitauerit, vtrum sit prius gratiæ infusio & virtutum, an remissio peccati. Videtur enim ex vna parte infusio præcedere, quia est causa remissionis: ex altera remissionem fieri prius, quia peccatum contrariatur gratiæ. S. Tom. ibidem optimè respondet, quod quemadmodum in naturalibus, dum sol illuminat aërem, ex parte quidem subiecti aëris, prius natura est purgari à tenebris, quàm lumen recipere: sed ex parte agentis econuerso, prius natura est illuminare. Nam per lumen expelluntur tenebræ. Quinimò quo ad substantiam vnus sunt motus.

Concluſio de cauſis formalibus.

Vtrū prius gratia, an remiſſio peccatorum. Thom. 1.2. q. 113. art. 8. ad primum.

¶ Per hæc compertissimum, & constitutissimum fit principale propositum huius nostri instituti, quod cap. 12. cœpimus explicare: scilicet, quomodò id quod nos iustificat, est FIDES QVÆ PER CHARITATEM OPERATVR. Nam cum iustificatio sit motio ad iustitiam, motio illa incipit simpliciter à Deo per infusionē gratiæ, sed primus in nobis virtutis motus, quo à Deo eidē gratiæ recipiendæ admouemur, est fidei ingenerantis mox spem, deinde charitatem, detestātem peccata, quæ vltima est dispositio, & virtus eiusdē gratiæ ad remouendum peccata. Secundò constat, vt actus ipsi per quos mouente Deo, iustificamur, sunt meritorij de condigno, non quidem gratiæ, ordine naturæ præcedentis, sed tamen gloriæ, ad quam per eādem gratiam acceptamur: vt author est S. Tho. 1.2. q. 112. art. 2. ad 1. arg. & q. 113. ad tertium. Itaq; gratia nō est merces operum, vt ait Paul. sed tamen gloria est merces. Licet dicatur etiā gratia, quia Deus dat nobis, velle, & operari. Gratia enim eodem instanti, quo infundirur, operatur, vt ait ibidem S. Thom. Tertiò patescit, quomodo attritio propriè nunquàm fit contritio, vt ipse ait in 4. dist. 14. quæst. 2. art. 1. quia ille dolor propter Deum, si fit per auxilium speciale, nunquam fuit attritio: si autem non fuit propter Deum, nunquam fit contritio ex obiecto: quia idem actus numero non mutat obiectum, nisi dicatur extrinsece contritio, aduenięte gratia.

Fides quæ p charitatem operatur.

Diſpoſitiones meritoriæ. ſupra c. 12. & libr. 3. ca. 9. S. Thom.

Attritio non fit contritio.

¶ Elucet ex his tandem intellectus confessionis S. Syn. Trid. cap. 7. vbi fidem, spem, & charitatem posuit in causis formalibus. Si enim referatur ad habitus verissimum est, quia per illos efficimur formaliter potentes meritoriè faciendi iusta, & si ad actus, per illos etiam modo exposito formaliter iustificamur: sed de Synodo adhuc paulò pòst explicatius.

Syno. Trid.

De causis formalibus iustificationis aduersus Lutheranos. Cap. XIX.

CAusis itaq; iustificationis ex catholicorum theologia, vt antiqua, ita probatissima, constitutis, de quarum ratione haud grande inter ipsos dissidium est, agenda iam res est cū aduersariis. Animaduertenda em̄ tria dogmata sunt, & expēdenda, quæ de causis formalib⁹ prædicant. Primum dicere pertendunt, quod nō ita remittuntur iustificatione peccata, vt tollantur: sed solum quòd à Deo non imputentur. Secundum quòd nulla in nobis ineſt iuſtitia formaliter, per quam simus iusti: id est, accepti Deo, & digni vita æterna. Et tertium, quòd omnes quotquot fuerunt, erúntq; iusti post peccatum Adæ, tales sunt formaliter per iustitiam CHRISTI, quæ omnibus imputatur, vt singulorum propria. Primum quidem punctum, quatenus ad peccatum originale spectat, patentissimum est apud *ipsos*, vt libro priori, capit. 11. & 12. visum est. Puta, non ita remitti in baptismo, vt prorsus tollatur. Sed de actualibus variè, & lubricè loquuntur. In colloquio Vuormacienſi dissimilem statuebant rationem, inter originale, & actuale. Nempe, quòd actualis culpæ cum actu transeat, non manet nisi reatus: quo soluto, nihil restat peccati. Imò neque reatus vllus pœnæ. Nam aiunt, per fidē simpliciter peccata condonari. Sed de peccato originali, diluto per baptismum reatu, manet actu insultus ille concupiscentiæ, quem dicunt esse Deo odibile peccatum. Attamen in aliis locis, idem videntur de actuali, quòd de originali sentire. Iugiter enim gloſſant remissionem peccatorum, & iustificationē, per hoc quòd fide iusti reputamur propter CHRISTVM. Verba sunt in apologia Augustana, art. 6. de iustificatione. Placet obedientia (videlicet iustificatorum) erga legem, & reputatur quædam iustitia. Et Melanchton in apologia identidem replicat, quòd quanquam in iustificato sit renouatio inchoata, tamen hærent adhuc in natura reliquiæ peccati. Et rursum, Hæc inchoata legis impletio placet Deo, quia propter fidem in CHRISTVM non imputatur nobis hoc quod deest impletiōi legis. Et in libello imperatorio, vbi limatius videntur

Tria Lutheranorum dogmata de cauſis formalibus iuſtificationis.

Lutherani negant eſſe nos formaliter iuſtos, ſed non imputari potius cenſent peccata.

Colloquiū Vuor.

Lutheranorum imputata iuſtitia.

Melanchtonis in iuſtificato eſt inchoata renouatio, nō perfecta.

lo qui, adhuc inculcant verbum reputari. Aiunt em, Et sic fide in CHRISTVM iustificamur seu reputamur iusti. Idem in cõcordantiis Bucerus, & super Paul. Rom. cap. 2. Et Luth. ar. 2. generaliter dicit, quòd non est idem, peccata remitti, & peccata tolli. Atqui cum dicant in omni opere bono iustum peccare (de quo lib. 3. differendum nobis restat) manifestè ex ipsis colligitur, nullum simpliciter esse iustum apud Deum: sed id tãtum venire nomine iusti, quòd Deus propter suam misericordiam non imputat nobis peccata nostra. Si enim officia, quæ in gratia facimus, peccata (vt aiunt) de se omnia sunt, consequens fit, vt neque peccata verè remittantur, sed tantum non imputantur. Et hac de causa tanti isti faciunt acceptionem illam tertiã iustificationis, quã nos supra explicuimus c. 5. & 6. Nẽpe, quod dicatur quis iustificari, dum iustus pronunciatur. Quo nimirum verbo creberrimè vtuntur, vt sub quo venenum abscondant. Videlicet, quod vti iudices humani iustos sæpe legitimè eos pronuntiant, qui verè non sunt tales, ita fit apud Deum. Atque adeò in hoc sensu legunt illud, Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum. Et, Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam: & his similia. Atque ideo nobis imponunt, ac improperant, quòd censeamus non indigere misericordia, & gratia Dei, nisi in primo puncto iustificationis. Quia docemus opera iustificati nulla opus habere remissione.

Iustificari, ideſt, nõ imputari.

Iustificari est Lutheranis iustum pronuntiari.

Hoc autem punctum non est, cur nos hîc diu remoretur: sanè, quod satis dilcussum, excussumq; à nobis est loco citato. Vbi testimoniis satis multis, & planè firmis scripturæ, sanctorúmq; attestationibus, & rationibus manifestis demõstrauimus, quàm fiat per baptismum plenissima remissio, non solum originalis, sed & actualis peccati. Nec minus plene fit per pœnitentiam. Nisi quòd non semper pœnæ omnes, & supplicia, quę debentur temporalia, condonantur. Enimuero, dicere Deum peccata remittere, non tamen prorsus tollere, hominis est, vocem, remissionis, ignorantis. Non enim remittere, in Deo est imminuere, sed penitus condonare, atq; ita ignoscere, vt non magis deinceps agnoscat, quàm si nunquam fuissent commissa: iuxta illud, Omnium iniquitatum eius non recordabor. Cum enim offensa in Deum solùm committatur, si ipse parcit, nihil restat vnde aliqua possit extare ratio culpæ. Et quidem loco citato dicebamus, idémque aduersus istos inculcandum est, dum ab hac verborum repugnantia non desistunt, contradictoria dicit, qui ait, manere peccatum, & non

Idem remittere & peccata tollere.

Contradictio Lutheranorum.

Valentiã. mum argumentum cõtra imputatiuã iustitiã, vide lib. 1. c. 11. ad calc.

S. Thom.

Aug. de perfect. iustitiæ.

Praua vsurpatio huius quod est iustificari.

Testimonia scripturæ.

Alia argumenta.

imputari à Deo. Nulla etenim excogitari potest ratio culpæ quam summa illa bonitas non odio habeat: eo quòd culpa id sonat, quod erratum contra eius voluntatem. Si autẽ odio habet, quomodo esse potest, vt non ab ipso reputetur malum? Imo idipsum est, odio habere, quod imputare. Inuertamus ergo argumentum. Deus ita remittit peccatum, vt odium penitus deponat, quod habebat in iniquum, & suam iniquitatem: ergo ita remittit, vt ratione etiam culpæ prorsus abstergat, & tollat. Et confirmatur, Deum non imputare peccatum (vt 1. 2. quæst. 113. articulo secundo ait sanctus Thomas) ex diuina dilectione procedit: quòd autem Deus eum diligat, in quo vlla supereſt ratio mortalis culpæ, contradictio est: tali ergo implicatur, qui dicit peccata manere, sed non imputari. Non legerunt isti forsan in libro de perfectione iustitiæ Augustinum, Cuius verba sunt, Certe iustus est Deus: negari non potest, imputat autem Deus homini omne peccatum: quia neque peccatum est, quicquid non imputabitur in peccatum. Collige ergo, qualiter quòd Deus non imputat, id facit, vt peccatum non sit. Vnde prauè in præsentia vtũtur illo certo significatu iustificationis, pro eo quod est, tantum pronuntiari iustum. Mor talium quippe iudices, quibus abdita cordium iudicare non incumbit, sed secundum humana testimonia, causarum merita cognoscere, dicuntur iustificare reum, quando ipsum absoluunt: etiam si maneat coram Deo in culpa. Et ita vsurpatum est verbum in illo Prouerbiorum, qui iustificat impium, & qui condemnat iustum abominabilis est vterque. Sed tamen apud Deum, qui penitissimè intuetur pectora nostra, nulla est iustificatio, vbi non fit omnino deletio culpæ: aliàs fictio esset, & non veritas, quã tamẽ asseruit CHRISTVS, vbi ait, Pater, sanctifica eos in veritate, sermo tuus veritas est. Et, Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis. Ex quibus veritatis verbis infert Apostolus, quòd nihil nunc damnationis est iis, qui sunt in CHRISTO IESV, qui nõ secũdũ carnem ambulant. Neque verũ tũc esset quod ait Ioan. Scitis, quia ille apparuit, vt peccata tolleret. Et, Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi. Atq; adeò illud, Videte qualem charitatem dedit nobis pater, vt filij Dei non modò nominemur, verumetiam verè simus. ¶ Iam verò de peccatis actualibus validiora quædam argumenta sunt, quàm de originali. Primum, quòd cum transeant actu, & maneant solo reatu, illo remisso, nihil sit reliquum peccati. Mox, quòd remittitur speciali ope Dei conuertentis

Contradictoria dicit,

tis nos. Admirandi enim sunt homines isti defensores gratiæ Dei, vt non videant, quam ei ipsi iniuriam imprudentes irrogant. Cum enim Deus speciali fauore, & adnixu nos conuertat (quia, Nemo, inquit, potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum) quomodo non erit tam potens reuellere animum nostrum ab illo bono cõmutabili, & ad se cõuertere (quod est culpam tollere) quàm fuit liberum nostrũ arbitrium ad auertendum se ab eo? Quòd si actualem culpam (quod negare non possunt) concedãt omnino tolli, dum remittitur, idem conuincuntur & de originali fateri. Nam & remissio illa à Deo quoque est per IESVM CHRISTVM. Igitur verba illa, Beati, quorum tecta sunt peccata, & quibus nõ imputauit dominus peccatum: adeò non insinuant vllum superesse in homine peccatũ, quod Deus celet, aut quod imputari posset, vt intelligentibus naturam infinitæ suæ bonitatis & veritatis euidentissimè demõstrent, idem nollere tecta esse, & non imputata, quòd funditus esse abolita. Nam si vel minima inesset ratio culpæ, nunquam illam aut suprema bonitas cõtegeret, aut summa veritas non imputaret. Et enim misericordia (inquit Propheta) & veritas obuiauerunt sibi: id est, Misericordia & iustitia inseparabiliter sunt complexæ. Et ideo licet misericordia eius præueniat nos: ita tamen vt voluntatem nostram excitet ad faciendum iustitiam, & iudicium. Videlicet, & per pœnitentiam, quod opus est, & suum operantis, & nostrum cooperantium, culpa expungatur, ac deniq; pœnitentiæ fructibus debitorum reliquiæ persoluantur. Optimè ergo confessum modò est à S. Synodo sess. 6. cap. 7. quòd cum iustificamur, non modò reputamur, sed verè iusti nominamur & sumus. ¶ De secundo etiam articulo, nimirum de iustitia inhærente, variè etiam sunt Lutherani locuti. Neque vnus sensus est negantium inhærentem iustitiam: sed certè duplex. Id quod attentione considerandum est. Nam voce iustitiæ inhærentis, non tãtum infusos à Deo habitus, verum & actus ipsos, quibus nutu & motione spiritus sancti probè operamur, possumus concipere. De habitibus apud istos nullus habetur sermo. Quin fidem, qua iustificamur, nõ agnoscunt esse habitum quiescentem: sed actum, & apprehensionem misericordiæ Dei, quanuis actum ipsum ait art. 1. Luthe. à solo Deo infundi. Neque nomine gratiæ aliud intelligunt, quàm per aduerbium gratis. Licet iam incipiant dicere, quòd eadem fides sit gratia. Neq; de charitate aliud explicãt, quàm quod ait Paul. diffundi in cordibus nostris. Quin frequentius vrgentur modo loquẽdi Magistri: scilicet, quòd spiritus sanctus detur. Et licet in libello impetatorio fateantur infundi charitatem, nihil tamen neq; libellus, neq; Bucer. in apologia memineruntde habitu. Et Melanchton in apologia iustificationis, hoc nostrum irridet habituum figmentum. Porrò autem hac ratione negare iustitiam inhærentem, vt supra dicebamus, non esset quidem apertissima inficiatio scripturæ sacræ. Quare S. modò Syn. verbũ habitus, subticuit. Esset nihilominus temeritatis insignis, non solùm SS. Patrũ, atque omniũ theologorũ sententiæ (vt habetur in concilio Viennensi) absque vlla ratione & causa, obuiare, verum Synodo ipsi idem censenti, tanquam magis & scripturæ consonum, & probatum Patribus. Attamen nõ solùm huiusmodi habitualem iustitiam, verum neq; illam, quæ est in actionibus ipsis ad amussim confitentur. Aiunt quidem (vt supra retulimus) actũ pœnitẽtiæ esse ex motione spiritus sancti, & charitatem infundi nostræ animæ, & voluntati, vt possit inchoare iustitiam operum. Sed per hæc tamen verba hoc penitus largiuntur, quòd insit iustificatis quædam iustitia imperfecta, & inchoata: videlicet, opera, quibus non prorsus satisfacimus iustitiæ, & præceptionibus Dei. Quia in hac vita, dicunt, non possumus ad iustum, implere præceptum illud dilectionis Dei super omnia. Et idcirco quocunque opere peccamus, tanquam omissione aliqua illius præcepti. Et hac de causa dicitur iustitia imperfecta. At quia paulatim crescit, quoadusque perficiatur in patria, appellatur iustitia inchoata. Sed huic controuersiæ de imperfectione, inchoationeq; iustitiæ lib. 3. dictus est locus. Hic autem de inhærente iustitia hanc saltem conclusionem statuimus, quin & monumentis Patrum, & Ecclesiæ sanctionibus secundũ testimonia sacræ scripturæ fixũ semper, eõ fessumq; orthodoxis monstrare adornamus. Nempe iustitiã Dei, id est, quæ effectus eius est, nobis inhærere. In hoc sensu, quòd præter generalem eius influentiam, qua vniuersum gubernat, speciali nos fauore, & numine adiuuat, ad sua ipsius iussa dignè faciendum, itaque siue hoc fuerit per habitus infusos, siue per actualem succursum, hic tamen fidei articulus est, quòd operum iustitia, quæ nos facimus, sua ipsius est, peculiari nos subsidio promouẽtis. Est enim cũ primis cõdemnatio Mileuitani concilij sub anathemate can. 3. gratiã, qua iustificamur per IESVM CHRISTVM Dominum nostrum ad solam remissionem peccatorum valere, quæ iam commissa sunt,

Exponuntur testimonia Lutheranorum pro imputata iustitia.

Pœnitentia opus Dei & nostrum.

Syn. Trid.

De iustitia inhærente. cap. 14.

Quid sit Lutheranis Fides iustificans.

Gratia.

Melãchton irridet habituum commẽtationẽ.

Lutheranorum sententia de iustitia operum.

Lutheranorum inchoata iustitia. lib. 3. cap. 3.

Lutheranis peccant iusti in omni opere, vide lib. 3. ca. 3.

Conclusio. Iustitia dei nobis inhærens, quæ, est eius effectus.

Concilium Mileuit.

sunt, non etiam in adiutorium, ne committantur. Et can. 4. & 5. explicatius quoque subscribitur, gratiam Dei non solum esse necessariam ad intelligentiam mandatorum, sed etiam vt quod faciendum cognouerimus, etiam facere diligamus, atque valeamus: neque solum vt facilius possimus, sed simpliciter, vt legem possimus implere, gratiam cælitus debeamus postulare. Est ergo confessio catholica, gratiam Dei (vtcunque id fuerit) nobis inesse, seu in habitu, seu in actu. Et ita semper intellexit Ecclesia: Sine me nihil potestis facere. Et, Non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: scilicet, de speciali auxilio. Et, Deus est qui operatur in vobis velle & perficere pro bona voluntate. Et, Gratia Dei sum id quod sum: gratia autem eius in me vacua non fuit, sed abundãtius illis omnibus laborãui, non ego solus, sed gratia Dei mecum. At gratiam iustificantem, per quam sumus, id quod sumus, manere in nobis ad opera, quæ non sunt ipsius tantum, sed ipsius cum libero arbitrio, constitutissimum, & SS. Patribus sanctissimum est. De quo lib. de gra. & libe. arbit. cap. 4. Augustinus. Homo ergo gratia iuuatur, ne sine causa voluntati eius iubeatur. Vnde Psalmista, Adiutor meus esto, ne derelinquas me. Quod optimè obseruans illic, cap. 6, subdit necessarium esse homini, vt gratia Dei non solum iustificetur impius, id est, ex impio fiat iustus, sed etiam ne derelinquatur: vt iustificatus ambulet cum illa gratia, & incũbat super ipsam ne cadat: iuxta illud, Quæ est ista quæ ascendit dealbata, incumbens super fratruelem? Hanc inhærentem iustitiam bipartitò explanauimus: consultissimam determinationem sanctæ præsentis Synodi Tridentinæ exponentes, cap. 7. Vbi anathema eum censet, qui inhærentem iustitiam non confiteatur, Nempe auxilia, quæ virtute baptismi & iustificantis gratiæ Deus impendit iustificatis ad operandum. Et ideo quicquid sit de habitibus, hæreticus ex hinc habendus est, qui iustitiam inhærentem negauerit. At quamuis nomen habitus subticuerit (quia non duxit illos sub anathemate sancire) tamen vtendo nomine infusionis fidei, spei, & charitatis, & appellando inhærentem iustitiam, stolam primam restitutam pro illa, quam Adam perdiderat, probatissimum habet, auxilia huiusmodi nobis ferri per infusos habitus, quibus CHRISTVM induimus: adeò vt ingentissima iam sit temeritas habitus negare.

Testimonia scripturæ.

Augustinus.

Cant. 8.

Syn. Trid.

Hæreticus est, qui inhærentem iustitiam negat.

De iustitia CHRISTI imputata nobis. Cap. XX.

HAC deniq; bipartita ratione inhærẽtis iustitiæ informati, paratiores in litẽ descẽdimus, quã nobis inferũt Lutherani de imputatiõe iustitiæ CHRISTI, déq; imperfectione & inchoatione nostræ. ¶ Tertiũ ẽm punctũ, quod à nobis de formali iustitia dissidẽt, est, quod iustitia, per quam sumus formaliter iusti, nõ sit iustitia, quæ nobis inest: sed illa, quæ formaliter inest CHRISTO: quæ quidẽ nobis imputatur, acsi eandẽ nos ipsam fecissemus. Quod verbum populariſſimũ est, & quod in cortice auditũ, nõ potest non esse plausibile. Nihil enim aliud primo sonitu præ se fert, quã quòd operã nostra nõ sunt causa & merita nostræ ipsorum iustificationis, qđ nihil magis dici potest orthodoxũ & sanctũ. Sed tamẽ perquã necessarium est perspicere quã isti religionẽ abduut sub nomine imputatæ iustitiæ CHRISTI. Quod verbum, mihi semp suspectũ, in suspicionẽ detuli corã sancta Synodo: prodens, quanta, qualiáq; isti conficiant ex hac sua imputata iustitia. Quæ postea alij, me peritiores, diligentiore disputatione perpenderũt. Vt aũt ꝗplurima istorũ verba, quibus locũ hunc vbiq; muniũt, transmittamus, in libello imperatorio Ratisbonæ exhibito, art. 5, ita suam inhærentem iustitiam, quasi vltimã voluntatẽ, proferũt. Etsi autẽ (inquiunt) is qui iustificatur, iustitiam accipit & habet per CHRISTVM, etiã inhærẽtẽ, tamẽ anima fidelis huic nõ innititur, sed soli iustitiæ CHRISTI nobis donatæ, sine quo oĩno nulla est, nec esse potest iustitia. Et sic fide in CHRISTVM iustificamur, seu reputamur iusti: id est, accepti per ipsius merita: nõ propter nostrã dignitatẽ aut opera. At propter inhærentem iustitiã eo iusti dicimur, quia quæ iusta sunt operamur.

Lutheranorum imputata iustitia.

Libel. imperato.

Quin ex nostris etiã Pighius, vbi de causa formali loquitur, ait, nos nec fide nec charitate nostra iustificari corã Deo, si formaliter, & propriè loquamur: sed vna Dei in CHRISTO iustitia: vna CHRISTI in nobis cõmunicata iustitia. Hanc Pighij confessionem quanto Bucerus excipit applausu, quamq; exultabundus probat & osculatur. Inquiens, quòd vtinam cætera ad eundẽ modum dixisset. Et subdit, q; iustificari in oculis & iudicio Dei, nihil aliud est, quàm iustitia CHRISTI iustos ab ipso iudicari, qua CHRISTI iustitia, nostra peccata & imperfectio quoq; nostræ innouationis contegitur: eo quòd nec fides nec charitas, hoc est, tota nostri renouatio, & inhærens iustitia, in hac quidem vita, eo progrediatur & perficiatur, vt hac freti, ferre iudicium Dei valeamus

Pighius. Exponit hoc autor infrà hoc c.

Bucerus.

Bucerus.

mus. Hæc Bucerus. Accuratè hic ergo meditandum est oculato lectori, vt diuersè à nobis de inhærente iustitia (quam initium renouationis vocant) sentiant. Non enim in hoc illam fatentur, vt per ipsam simus Deo formaliter accepti (hoc enim vni iustitiæ CHRISTI adscribunt) sed vt per ipsam inchoëmus Deũ colere & diligere, eaq; quæ iusta sunt operando. Non quòd in hac vita satisfaciamus legi: sed in futura: vt lib. 3. patebit. Atq; adeò in suo vulgato didagmate non docent iustificationem aliam seu formalem iustitiam, quam eam quæ est non imputatio peccatorũ per iustitiam quæ inest CHRISTO. Sed & reuerẽdi, ac orthodoxi Canonici Colonienses, quos, ceu clypeum & murum fidei, honoris gratia nomino, in suo antididagmate, quo sapienter & catholicè præfato didagmati obuiã prodiêre, vel qui eorum nomine librũ illum euulgauit, bono quidem sensu (nam quæ alia de catholicis viris subesse potest cogitatio?) at magis fortè securi ab aduersariis; quàm tuti, illo imputationis verbo vsi sint. Vbi primum caput iustificationis aiunt esse remissionem & ablutionem peccatorum per imputationem iustitiæ CHRISTI. Et paulò inferius, Iustificamur, aiunt, à Deo iustitia duplici, tanquã per causas formales & essentiales. Quarum vna & prior est consummata CHRISTI iustitia: non quidẽ quomodo extra nos in ipso est, sed sicut & quando eadem nobis (dum tamen fide apprehenditur) ad iustitiam imputatur. Aliter verò iustificamur formaliter per iustitiam inhærentem, quæ remissione peccatorum simul cum renouatione spiritus sancti, & diffusione charitatis in corda nostra secundum mensuram fidei vniuscuiusque nobis donatur, infunditur, & fit propria. Et subditur, Cui tamen inhærenti iustitiæ (quod sit imperfecta) non innitimur principaliter, sed ea tanquam interiori quodam experimento certificamur, nobis (qui talem renouationem spiritus nostri in nobis sentimus & experimur) remissionem peccatorum factam, & CHRISTI cõsummatã iustitiam nobis imputari, atq; ita CHRISTVM per fidẽ in nobis habitare. Profectò non potest in his verbis non desiderari aliquid, quo aduersariorum falso sensui explicatius contradiceretur. ¶ Et primò, vt à minori incipiam, puta à ratione & proprietate causæ formalis, hæc quidem ratio, illi iustitiæ, quæ est in Deo aut in CHRISTO, quatenus est homo: minimè cõgruit respectu nostri. Formalis enim causa, vt inter philosophos & theologos probatissimum est & receptissimum, est res illa, vel qualitas, quæ inest subiecto: sicuti anima est forma hominis: lumen, forma aëris: calor, calidi: & albedo, albi. Dicitur enim forma relatione ad materiam, cui inhærẽdo dat esse: iustitia verò qua CHRISTVS formaliter est iustus, sicuti iustitia Dei (quæ sui ipsius est essentia) nobis nõ inest: quo modo ergo formalis esse potest causa nostræ iustificationis? Quis ita philosophetur, vt dicat formalem causam illuminati aëris esse lucem, quæ inest soli, aut formam calefactæ aquæ esse calorem inexistentem igni? Pari ergo modo, vti aër non est clarus per lucem formaliter, quæ est in sole, sed per lumen à sole in se receptum, constantissimum est, neq; nos esse formaliter iustos, acceptos, & gratos, per iustitiam, quæ est in CHRISTO, sed per illam quam in nos ipse induxit. Sunt enim distinctæ prepositionis notæ, quibus inter causam efficientem, & formalem discernimus. Sumus quidem iusti à iustitia CHRISTI, tanquam à causa efficiente, non tamen per ipsam, tanquam per formalem. Plato fuit, qui causas formales ponebat separatas ab individuis, qua phrasi sæpe vsus Aug. vt paulò antè dicebamus, ait, nos esse bonos bonitate, quæ est in Deo, & sapientes, &c. Sed hoc tamen intelligendum est ex eo, quòd bonitas, & sapientia nostra, participatio est quædam illius, quæ est in ipso. Et ita dicitur charitas nostra, & iustitia nostra, quia gratia & virtutes nostræ sunt participationes benignitatis suæ. Exẽplum est in vita animali. Manifestum enim est, nos viuere vita Dei, in ipso enim viuimus, mouemur, & sumus. Si autẽ sic intelligas Dei: quasi vita, quæ formaliter est in Deo, sicilla per quam nos formaliter viuimus, quid absurdius? Intelligitur ergo vita Dei effectiuè, id est, vita animæ, quam ipse in nobis producit. Quæ quãuis ex parte sui, quæ indiuisibilis est, nullã recipiat differentiam, tamen ex diuersa dispositione materiæ, alij aliis indole præstant, vel ingenio: & alij vtique sunt melius, quàm alij nati. Atq; ita est de gratia sentiẽdũ. Potest & iustitia CHRISTI (inquantum est homo) significãter dici causa exẽplaris, vt c. 9. dicebamus: quia prædestinauit nos Deus, conformes fieri imagini filij eius. Præterquam, quòd est causa meritoria, & suo gradu efficiens: vt ibidem explicatum est: formalis autem non item. At verò non adeò de modo loquendi litigarem, si in re nihil abditum esset periculi. Prædicantes enim sola nos iustificari iustitia CHRISTI, quæ dum fide apprehenditur, nostra reputatur, omnem respectũ, & rationẽ iustitiæ, quæ in nobis est, excludunt. Vnde, quæ putas conficiunt dogmata? Conficiunt (inquam) primum ita omnino

Didagma Lutheranorum formalis iustitia.

Coloniẽses Canonici.

Antididagma.

1. Argum. contra iustitiam imputatam.

Iustitia Christi non potest esse causa formalis nostræ iustificationis.

Iustitia Christi causa formalis nostræ iustificationis non est, sed efficiẽs. supra, c. 9. Plato. Cap. 17.

Christi causa exemplaris, meritoria, & efficiens nostræ iustificationis.

2. Argum.

Consequentia ex imputata iustitia.

nino per iustitiam illam remitti nostra delicta, vt nulla sit amplius necessaria nostra per suam gratiam satisfactio. Quoniam, & noxiæ & pariter omnis noxa condonatur cuicunque fide apprehendenti iustitiam illam. Itaque quàm fuit in ipso sufficiens, tam volunt in nobis sine respectu nostræ dispositionis esse efficacem. Quo effosso cuniculo ad arcem confessionis subruendam prorepsere. Atq; adeò secũdo inferunt, primam iustificationem in omnibus esse æqualem gratiam. Nam oẽs (vt aiunt) fiũt iusti vna eadémque iustitia. Audi hominis blasphemiam, Lutheri inquam, in sermone de natiuitate Mariæ: Si tamen Christiani aures tantam ferre possunt: Omnes, inquit, Christiani æquè magni sumus sicut mater Dei, & æque sancti, sicut ipsa. Et tua oratio mihi tam chara, quàm illi?, si credis CHRISTVM habitare in te, æquè sicut in illa. Quia per sanguinem CHRISTI pariter mundati omnes sumus à peccatis. Et præterea inde inferunt suam certitudinẽ gratiæ. Quoniã si per iustitiam CHRISTI, neq; dependenter ab illa, quæ nobis ineſt, sumus iusti, tota certitudo pendet ex promissione CHRISTI. Et ideo quicquid cogitemus de operibus nostris, impius est, aiũt, qui se dubitat recipere gratiam: nam dubitat de fide CHRISTI promittentis nobis salutẽ, nõ per iustitiam nostram. Persistet consideratissimus quisq; quam isti machinam extruant ex sua imputata iustitia, perpendátq;, quemadmodum, quicquid ore dicant, re tamẽ pernegent, nos iustificari fide, quæ per charitatem operatur, vt in præcedentibus identidem adnotauimꝰ c. 12. &c. Quod ex hoc suo modo imputatæ iustitiæ maximè deprehenditur. Nã dicunt non iustificari nos formaliter, per hoc, quòd à Deo moueamur motu liberi arbitrij in se, sed per illã formaliter iustitiã, quæ est in CHRISTO sola fide apprehensa: id est, credita. ¶ Hæc igitur ne nos admittamus absurda, contrariam stabilimus hanc conclusionẽ, Nimirum, quòd quamuis non iustificemur per charitatẽ (vt supra fati sumus) qua nos Deum prædiligimus, sed qua nos prior ipse diligit, non tamen per charitatẽ, quæ ipse est, aut quæ est in CHRISTO, quatenus est homo, formaliter sumꝰ iusti, sed per gratiam, quam sua in nos dilectione communicat impartitúrque nobis secundum mensuram fidei, sed eius fidei, quæ per charitatem operatur, per quæ scilicet nos opera disponit, trahit, & conuertit. Hac enim de causa à nobis exigit fidem, spem, charitatem, & pœnitentiam in nostra iustificatione, vt secundum modulum, & quantitatem huiusmodi præparationis largiatur & gradum gratiæ, per quam sumus formaliter iusti, atq; ad tantum gradum gloriæ accepti, quantus est ille gratiæ. Et quamuis hoc optime intelligitur ab iis, qui agnoscũt, gratiam habitum esse infusum, tamen vt quisque pertinaciſſimè abnegauerit habitus, nihilo secius, nisi velit errare, fateri debet pro modulo suæ cuiusq; cooperationis, & dispositionis, disparem gratiam formaliter iustificationis peccatores à Deo recipere: id est, amore inæquali diligi: reconciliariq; à Deo. In domo em̃ patris mansiones multæ sunt: sicuti in patria, ita & in via. Et est allusio pulcherrima Pauli, de stellis, quarum altera differt ab altera in claritate. Quemadmodum enim astrã omnia ab vno sole splendorem excipiunt, quodlibet tamen secundum suam qualitatem: prout magis minúsve vnumquodlibet diaphanum est, & solidum, ita & ab vna effectiuè iustitia CHRISTI, quæ sol in se est absq; mensura patentissimus, modulos diuersos gratiæ eo tunc, dum iustificamur, recipimus. Quam gratiam cũ cæteris donis emerit nobis CHRISTVS, quã tum sinus cordis nostri ipso nos præueniente, expandimus: Nam aperi, inquit, os tuũ, & implebo illud. Quocirca non solum recipiet vnusquisq; in patria, prout gessit in corpore, secundum opera sua, quibus post infusam gratiam operã dat augmento ipsius, sed etiã secundum illa quibus se diutina ope disposuit ad eius primam infusionem. Tametsi ratione sacramenti in re exhibiti certus conferatur gradus. Hæc demum ex illo verbo Euangelij confirmantur, Qui diligit me, diligitur à patre meo: inde em̃ colligitur quòd quãtum quis diligit, diligetur: id est, quantum insinuanti se nobis per suum amorẽ Deo, liberè nos moueri permittamus, tantus erit amicitiæ gradus: secundum sententiam Aug. de gra. & libe. arb. cap. 9. super illud, De plenitudine eius nos omnes accepimus. Cuius verba subtexam. Ex eius itaque plenitudine accepimus pro modulo nostro tanquam particulas nostras: sicut Deus partitus est mensuram fidei. ¶ Superest ergo vt verba, quibus nos perstringere arbitrantur, examinemus. Aiunt iustitiam nostram, imperfectam esse, & ideo inniti iustitiæ CHRISTI, per quam nobis imputatam, sumus Deo accepti. At verò si id intelligant de præparatoriis operibus nostris, qua ratione gratiam antecedunt, neq; nos talem perfectionem illis tribuimus, vt gratiæ sint merita, qd iã in superioribus c. 13. sæpissimè cõfessi sumus. Nihilominus quando sunt opera Dei mouentis nos, illam perfectionem habent, vt per ipsa nos ad se conuertat & præparet

Lutherani negant satisfactionem, & dispositionem.

Lutheranis prima iustificatio omnibus est æqualis gratia. Blasphemia Lutheri.

Catholica conclusio cõtra imputatam iustitiã. Quomodo sumus iusti.

Simile ab astris.

Gratiam CHRISTVS nobis dispensat, vt de lib. 2. c. 9. huius explicationem. Merces nostra quã habeat proportionem ad opera.

Augustin.

Solutio contrariorum.

Quam habeant perfectionem dispositiones nostræ ad gratiam.

paret recipiendæ ſuæ gratiæ, iuxta noſtræ cooperationis feruorem. Si tamen id intelligatur de operibus hominis, gratia iam perfuſi, indubitato negamus eſſe imperfectã eo ſenſu quo ipſi cogitant. Quinimò quicumque minimus gradus gratiæ Dei iuſtam habet perfectionẽ, ad conſtituendum nos in ſua amicitia, ita vt omnem prorſus delcat inimicitiæ rationem. Fatemur itaq; gratiam noſtram imperfectam eſſe comparatione ad illam quæ eſt in CHRISTO, primo in intenſione: ſicut lumen aëris imperfectum eſt reſpectu lucis ſolis. Quinimò hoc modo & gratia vnius iuſti differt à gratia alterius. Et præterea intereſt, quòd gratia CHRISTI eſt gratia capitis qua fuit gratus tanquam redemptor mundi & cauſa noſtræ ſalutis, noſtra verò eſt gratia membrorum, ex illa nobis impartita, quæ vnicuiq; eſt peculiaris. Eſt nihilominus homo per quemcunq; minimum gradum gratiæ ita amicus Dei, vt nullum ſit aliud neceſſarium ſupplemẽtum. Quia ipſa eadẽ gratia eſt CHRISTI effectus, qua propriè denominamur, & verè ſumus dilecti filij Dei, atque adeò hæredes regni. Quocirca haud imus inficias, iuſtitiam CHRISTI imputari nobis. Sed hoc tamen nihil aliud eſt prorſus, quàm infundi nobis gratiam, & dona, quibus efficimur illius participes. Et quanuis gratia nõ eſſet diſtincta in nobis qualitas, non ideo eſſemus formaliter grati, & iuſti per eam quæ eſt in CHRISTO, ſed effectiuè & meritoriè per illam, formaliter autem per hoc, quòd eſſemus dilecti ſecundũ diuerſos gradus amicitiæ. ¶ Quòd ſi qs obiiciat, Deꝰ acceptauit paſſionem CHRISTI pro redemptione, & liberatione totius mundi ab vniuerſis peccatis: ergo illa eſt, qua formaliter iuſtificamur. Negatur conſequentia hæc, ſed eſt potius animaduertendũ, qđ Deus acceptauit illã iuſtitiã CHRISTI, eo tunc temporis, quo ipſe obtulit, veluti ſufficientiſſimam pro redemptione totius mundi. Attamen tunc eſt in vnoquolibet efficax, cũ fit CHRISTI membrum, atque efficacia ipſius eſt, gratiam effundere in membra. At ſicut in corpore humano eandem vitam omnia membra participant, diuerſo tamẽ ordine, & modo (nam aliter cor, aliter oculi, vel aures: alitérq; manus, aut pedes) eodem modo ſumus (ſecundum Paulum) multi vnum corpus in CHRISTO, ſed certè aliud membrum eſt ſacratiſſima eius mater, alia apoſtoli, aliiq; proceres regni cælorum, atque aliud vnuſquiſque noſtrum. Quo etiam alludit ſimilitudo CHRISTI palmitum in vite. Nõ eñ palmites omnes eundẽ fructum recipiunt ab eadem vite. Hinc fit calumniã eſſe manifeſtariam vbi aiunt Lutherani, iuſtitiam nos noſtram ſtatuere, illam, quæ CHRISTI eſt, ignorantes. Imo ita appellamus noſtram, id eſt, nobis inhærentem, vt tamen Deo authori, & redẽptori in CHRISTO referamus acceptam. Nam ipſe eſt, qui & per diſpoſitoria opera noſtri liberi arbitrij nos ad ſe trahit, & gratiam ſuã nobis cõmunicat. Neq; eñ nos cogitare aliquid poſſumus, ſed ipſe eſt qui dat nobis velle, operari, & perficere. Vnde ex eo vita æterna, authore Auguſt. in de gra. & libe. arb. c. 7. eſt gratia Dei, qua & ipſa bona opa nobis ex Deo ſunt, à quo nobis & fides eſt & dilectio: quibus gloriam promeremur. Haud ergo negamus, quin iuſtitia noſtra innitatur iuſtitiæ Dei per illam quæ eſt in CHRISTO. Nẽpe, quã in cruce operatus eſt. Sed tamen noſtra nititur illi, non quaſi ambę ſint formales, & illa ſit ſupplemẽtum noſtræ: vt aduerſarij cõminiſcuntur. Ita enim iſti ſpeculantur de iuſtitia noſtra, & iuſtitia CHRISTI, acſi eſſent duo apud principẽ, vnus inferioris loco, q̃ alter, & ideo inferior, quã uis aliquid valeret apud ipſum, non tamẽ rantũ, quin indigeret ſuperioris aduocatiõe, & merito ſupplentis, quod ipſe non poteſt. At verò res longè aliter habet inter nos, & CHRISTVM mediatorẽ. Tota enim iuſtitia noſtra adnititur ſuæ, non quòd ſuppleat ipſe defectũ illius, q̃ nobis ab ipſo ineſt, ſed quòd in genere cauſæ efficientis tota noſtra dependet à ſua in fieri, & cõſeruari. Quẽadmodũ lumen aëris à luce ſolis: qua ſublata, lumen aëris nullũ eſſet. Ita enim prorſus, niſi nos Deꝰ per gratiã CHRISTI iuſtificaſſet, in tenebris iaceremus peccatorũ, & ſi nos deſereret, ſtatim relaberemur. Et ideo orabat Dauid. Adiutor meus eſto domine, ne dereliñquas me. Nihilominus collata nobis gratia, quã cõſeruat, nullo alio opus habet ſupplemẽto, ſicut ſol nõ ſupplet lumẽ aëris, niſi ſua ipſum præſentia cõſeruãdo. Deũ autẽ ſupplere defectus noſtros, ſic intelligendũ eſt. Porrò, ſi defectus appellatiõe peccata intelligamꝰ, id ipſum eſt, quod remittere, & ignoſcere. Si verò puſillitatẽ, tenuitatẽmq;, imo impoſſibilitatẽ noſtrã ad cõciliandã eius amicitiã, idẽ eſt ſupplere, quod opitulari nobis, & opẽ ferre ad cõparãdũ, retinẽdũq; eius gratiã. At verò ſi defectum dicas exiguitatem gratiæ, quam ex vecordia, & ignauia noſtra (citra culpam tamen) non ita colimus, vt cumulatior ſit, & conſummatior, hunc reuera defectum nunquã Deus ſuppleuit: ſed vbi ceciderit lignum, illic erit: vt iuxta menſuram gratiæ, ſit præmium gloriæ, & qui non adeò fructibus pœnitentiæ debita

Gratia quo modo eſt perfecta.

Diuerſi gradus gratiæ.

Obiectio.

Solutio. Acceptatio iuſtitiæ Chriſti. Efficacia.

Simile à corpore humano.

Lutheranorum calumnia.

Gratia Dei vita æterna. Auguſt.

Quomodo intelligunt, Lutherani iuſtificari nos iuſtitia Chriſti, & noſtra.

Simile.

Pſalm.

Deum ſupplere defectꝰ quid ſit.

debita pro peccatis in hac vita persoluerit, saluetur quidem: sed per ignem. Qua verò ratione isti fingunt, ridiculum est dicere, quod iustitia quæ est in CHRISTO, suppleat defectũ illius, quam ipse in nobis effecit: esset enim supplere defectum suæ ipsius gratiæ. Supplebit autem, si eius nos fauore, & subsidio seduli vtamur, vt gratia, quæ in nobis est, vacua non sit, sed per culturam assiduè nostram, meritorum fructibus augescat. ¶ Est ergo conclusio quod non solum iustitia illa nobis inhærente, quam Deus nobis impartit, formaliter, sumus iusti: sed quòd nulla præterea opus est imputatione iustitiæ CHRISTI ad supplendum eius imperfectionem. Ratio autem (vt summatim dicamus) quare iustitia formalis sit in nobis, est hæc, Iustitia CHRISTI à qua efficimur iusti, vna est, neque variatur: quod autem omnes æqualiter semper efficiamur iusti, dictu est absurdissimum: inæquales ergo in nobis sunt formales iustitiæ, per quas ad varios gradus gloriæ acceptamur in virtute illius efficiẽtis iustitiæ CHRISTI. Et ideò vbi taxat suggillãtq; eos Paul. qui iustitiam suã statuunt, illam quæ CHRISTI est ignorantes, & vbicunque nos scriptura commonefacit, non iustitia nostra, sed CHRISTI, nos iustificari, id dũtaxat commonemur, quòd opera nostra, suam præcedentia gratiam, non sunt iustitia apud Deum, sed quæ ex sua ipsius gratia facimus. Talia em̃ opera sunt iustitia CHRISTI, tanquam efficientis causæ, nostra verò, tãquam recipientium, & cooperantium. Vt expressè in epistola ad Paulinum ait August. his verbis, Ignorans Dei iustitiam, id est, eam quæ datur ex Deo, & suam volens constituere, quæ est ex lege. Sed ecce argumenta, quæ non solum ab aduersariis, sed à nostris etiamnum̃ inter disputandum ex Pighio & aliis catholicis obiiciebãtur. Quis audeat ante tribunal CHRISTI iustitiam suam propriam repræsentare, & non potius solam illam CHRISTI? Sumus enim omnes filij Adæ in iniquitatibus concepti, natiq; filij iræ: quorum proinde omnia opera (vt ait propheta) sunt sicut pannus menstruatæ. Ipse autem est, vt ait Ioan. propitiatio pro peccatis nostris: delens (vt inquit Paul.) quod aduersus nos erat chirographum decreti, & affigens illud cruci. Ergo nisi sua iustitia, nobis imputetur, non est nostra sufficiens. ait enim Apostolus, passiones huius temporis non esse condignas ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Quod intelligit de ipsis etiam officijs, quæ in gratia fiunt. Nam cum eis loquitur, quibus spiritus testimonium reddit, esse filios Dei. Et Dauid, Non intres in iudicium cũ seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Vnde August. Væ, inquit, hominum vitæ quantuncunque laudabili, si remota misericordia iudicetur. Et Iob, Verè scio, quod ita sit, quòd non iustificetur homo compositus Deo. Et infra, Si habuero quidpiam iustum, non respondebo: sed meum iudicem deprecabor: ergo nostra quantacunque sit iustitia, non est sufficiens, nisi ab illa CHRISTI nobis imputata, supplementũ accipiat. Sicut ait Apost. Eum qui nõ nouerat peccatũ, p nobis Deꝰ peccatũ fecit, vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Ex his conficit Pighi⁹, q̃ iustitia nobis inhærens, si strictè exigatur ad regulam diuinam, non est perfecta, sed illa potiꝰ CHRISTI, nobis imputata, iustificamur. Et subdit exemplum, quod quemadmodum Iacob sub dissimulato habitu fratris veri primogeniti occultatus accepit benedictionem patris, ita nos accepturi sumus gloriã sub aliena persona CHRISTI. Hæc tamẽ omnia ex vna æquiuocatione detorquentur in sinistrum sensum. Quisnam vllo pacto hæsitet, quin filij Adæ, qui ex nostra natura & facultate nihil dignitatis adferre possumus in conspectum Dei, solam possimus iustitiam CHRISTI culpis nostris prætendere: cuius iure sumus & filij & hæredes regni? At cum dicimus, CHRISTI, genitiuus hic non designat subiectũ: vt sit sensus iustitia quę est in CHRISTO (vt isti hallucinãtur) sed est nota efficientis causæ: vt sit sensus, iustitia quam illa CHRISTI Deo accepta, in nos influit. Quod est dicere, Omnes sumus grati & accepti tanquam mẽbra CHRISTI: iuxta verbum citatum Pauli. Vt efficiamur iustitia Dei in ipso. Cui intellectui cõmodum est exemplum Iacob sub effigie Esau.

Veruntamen illam iustitiam inæqualiter & non totam secundum quantitatem quam habet in CHRISTO, participamus, sed vnusquisque (vt ait Paulus) secundum opera sua, & prout gessit in corpore. Aliàs neque essent mansiones multæ in domo patris, neque stella differret à stella in claritate. Auctoritates autem in contrarium inductæ libro 3. inter disputandum de satisfactione & meritis operũ sunt affatim expositæ. Quas vbi inspexeris expositiones, liquidò cernes, quàm his quæ diximus nihil refragentur. Quòd si opponant nobis imputatores isti, quòd Diuus August. & alij sanctissan, nonnunquam vtantur hac voce imputationis iustitiæ CHRISTI, respõsum sibi putent ab eodem Augustino de prædest. sanct. cap. 14. quòd vsurpabant, pro eo quod est communi

Conclusio.

Argumenta in cõtrariũ.

Psalm. 50. Ephes. 2. Esai. 64. 1. Ioan. 2. Coloss. 2.

Rom. 8.

Psal. 42.

August.

Iob. 9.

2. Cor. 5.

Pighius.

Simile à Iacob. Genes. 27. Responsio.

Ioann. 14. 1. Cor. 15.

municari, hoc est, participari & impartiri nobis: quia nulli erant tunc qui sensum huius verbi deprauarent. Hoc autem ætatis, vbi malum inde sensum isti hauriunt, vel exponendum est sane imputationis verbum, vel prorsus de medio tollendum. Quòd autem August. vbique acceperit in sensu S. Thomæ, & aliorum scholasticorum, pro eo quod est participari, id est communicari secundum inæquales portiones, patet de spir. & lit. capit. 9. vbi exponens illud Pauli, Iustitia Dei manifestata est: ait, Non dixit, iustitia hominis, sed Dei: non qua Deus iustus est, sed qua induit hominem, cùm iustificat impium. Et capit. 11. exponens illud, Rom.1. Iustus autem ex fide viuit, subdit, Hæc est iustitia Dei quæ in testamento veteri velata, in nouo reuelatur: quæ ideo iustitia Dei dicitur, quòd impartiendo eam, iustos facit: sicuti domini est salus, qua saluos facit. Et capit. 32. id repetit explicatius. Et in enarratione Psalmi 30. super illud, In tua iustitia erue me, Iustitia enim Dei, inquit, est quæ nostra fit, cum donatur nobis. Et super eodem verbo psalm. 70. In tua, inquit, iustitia, non in mea: nam cum ero iustus, tua iustitia erit: quia iustitia mihi abs te data iustus ero: & sic erit mea vt tua fit: id est, abs te mihi data. Bene ergo & catholicè, præsens Synodus Tridentina, Sessione 6. capit. 7. Syn. Trid. determinauit, vnicam esse causam formalem nostræ iustificationis: scilicet, iustitiam Dei: non quidem illam qua ipse iustus est (illa enim meritoria est & efficiens nostræ) sed qua nos iustos facit: quia videlicet ab eo donati renouamur spiritu mentis nostræ: & non modo reputamur, sed verè iusti nominamur & sumus. Iustitiam in nobis recipiẽtes vnusquisq; suam, secundum mensuram, quam spiritus sanctus impartitur singulis prout vult, & secũdum propriam cuiusque dispositionem & cooperationem. Et cano. 10. eos cõdemnat, qui aiunt, per iustitiam CHRISTI formaliter nos iustificari: & cano. 11. eos explicatius, qui aiunt homi nẽ iustificari sola imputatione iustitię CHRISTI, exclusa gratia & charitate, quæ in cordibus nostris per spiritũ sanctũ diffunduntur, nobisq; inhærent. ¶ Neque verò possum hic non meminisse, quàm suis isti furijs exagitentur aduersus Ecclesiam, vt omnia contemnerent, quæ sibi aduersantur. Initio statim, cum materia iustificationis in disputationem & consultationem missa est, nonnulli vmbras quasdam decretorum in cõmentarijs proferebant, vt ex singulis, quod ad rem faceret, carperetur. Vnam tribus ante mensibus quàm Sessio haberetur surripuerũt: & perinde ac si fuisset definitio Concilij, ita ex illa nacti sunt occasionem debacchandi in Synodum. Mitto quàm impudenter: at quàm calumniosè & ignoranter, ex hoc vno loco coniicito. Aiunt, quòd negamus sanguinẽ CHRISTI sufficere ad integram æternamq; hominis iustificationem: & ideo quod in merito CHRISTI diminutum est, affirmamus esse operibus humanis tã quam re pretiosiore præstãdum. Quis vnquam vel Pelagianorum hæc dixisset? sane, quæ neque dæmoniorum auderet vllum excogitare. Sed nihili faciunt, qualiter nobis imponant, dum opprobrio nos & improperio exponant credulæ plebis. Cum ab hac nos tam longe distemus blasphemia, vt dicamus, opera præcedentia gratiam nullius esse valoris, quominus gratis iustificemur: opera verò sequentia, suum totum habere pretium ex gratia CHRISTI. Sed quod ad præsentem locũ spectat, demiramur, quomodo pugnantia loquamur, scilicet quòd nemo consequi valeat salutem, nisi in merito passionis CHRISTI: & tamen aliam in nobis requiramus inhærentem iustitiam. Cum tamen nos simus qui demiramur, vt non videant, quemadmodũ aër non nisi à sole illuminatur: sed tamen non nisi per lumen quod ab ipso recipit. Non enim iustitia nostra defectum eius supplet, quæ est CHRISTI, at effectus ipsius est. Neque negamus efficaciam iustitiæ eius: sed quòd sit causa formalis. At quid ad nephandas inuectiuas & tragœdias respondere pergimus? Locus nobis potius quo ecclesia iacet deplorandus est, atq; orãdus Deus: vt vel propter gloriam suã aliquãdo nos respiciat.

Imputari iustitiam Christi ait S. Aug. sanctus.

Imprudẽtia & calumnia scholiorũ super decreta incerto authore.

Cõclusio de inhærente iustitia.

De interpretatione diuinæ paginæ, quibus locis sola fides enuntiari videtur iustificationis causa. Cap. XXI.

HAud quidẽ difficile iã modò est, ex his, quæ hactenus cõtrouersa sunt & pro modulo, captuq; nostro cõstituta, aduersarijs de sua sola fide respõdere. Argumenta oĩa ex authoritatibus quã plurimis diuinæ paginæ cõficiũt. De quarum proinde intellectu tota inter nos lis est. Sũt autẽ loci plures, quã quos sigillatim persequi sit adeò necessariũ. Eò præsertim, quod idem ferme est omnium interpretamẽtum, atq; adeò iudicium. Sunt autem plerique apud Paulũ, in duabusq; potissimum epistolis, quæ sunt ad Rom. & ad Gala. Assumpserat enim in vtraq; negotiũ defendẽdi causam fidei IESV CHRISTI, aduersus eos qui ex Iudaismo con

Argu. epistolarũ ad Rõ. & ad Galat.

mo conuersi, proprijs meritis seruatæ à se legis arrogabant iustificationis beneficium. Iactantes, quòd CHRISTVS fuerat illis promissus, tanquã merces custodiędæ legis, cuius proinde obedientia & operibus, cùm olim iustificabantur, cum etiam promeruerant mysterium redemptionis: vt in capite commentariorum super ipsum Paulum latius à nobis explicatum est. Contra quem errorem opponit Apostol. obfirmatque diuinam veritatem. Scilicet neq; adūetum CHRISTI, neq; perinde vllius vnquam iustificationem operibus cuiusuis legis, meritisve alicuius hominis adscribi posse. Sed astruit, quòd vti Deus tum gratis promisit redēptorem, tum ceu fidelis promissor gratis misit, ita nemo vnquam ex operibus vllis, sed ex vna fide CHRISTI, vel explicita, vel implicita iustus habitus est, haberive potest apud deū. Vnde vbi primum sermonē init de euangelio, Virtus, inquit, dei est in salutem omni credenti, Iudæo primum & Græco: id est, vniuersis mortalibus, siue in lege scripta, siue in lege naturæ degentibus. Et citat illud Abacuh, Iustus ex fide viuit. At ne confusa citatio & absq; ordine indigestus authoritatum aceruus satietatē faciat; in tres digessimus formas locos arguendi istorum. Primum autem confessionem vtriq; partium cōmunem præfigamus. Nempe quod fides sit ad salutem necessaria, vt supra iam stabilitum est: dicēte Paulo, quod sine fide impossibile est placere Deo. Quoniam accedentem ad ipsum necessum est credere, quod sit, et quòd remunerator sit. Sed an illa sola sufficiat, de hoc discrepamus. Et à parte affirmatiua, primum argumentum Lutheranorum sumitur ex notamine vniuersalitatis. Porrò quòd in sacra pagina in vniuersum omni credenti promittitur salus. Enimuero vbi Paul. virtutem euangelij, infirmitati legis, siue scriptæ siue naturalis contraponit, nullius nostri officij meminit, præter vnam fidem. Nã virtus inquit, Dei. est in salutem omni credēti: ergo sola fides sufficit. Etenim si aliud quicquam requisitum esset, non dixisset vniuersaliter, omni credenti, sed modo adhibito: puta credēti & simul amanti, vel operanti: vel quid simile. Eiusdem formæ sunt, & ponderis authoritates, in quibus similis nota est vniuersalis: vt statim, Iustitia Dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eum. Et, Sicut Moses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis: vt omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam. Et, Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret: vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Et, Hæc est voluntas patris mei, qui misit me: vt omnis qui videt filium, & credit in eum, habeat vitam æternam. Et, Per hunc (scilicet Iesum Christum) vobis remissio peccatorum annunciatur ab omnibus, quibus non potuistis in lege Mosi iustificari. In hoc enim omnis qui credit, iustificatur. Eodem pertinet illud, Conclusit scriptura omnia sub peccato, vt promissio Christi daretur credentibus: nam & rantundem est, acsi dixisset, Vniuersis credentibus. Sicuti & illud, Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me, non morietur in æternum. Acsi dixisset, quicunque credit in me. Est ergo locus, & sedes argumenti à conuertibilibus. Si enim ad naturam hominis requisitum est, vt sit rationalis, & quicquid est rationale, est homo, reuera rationalitas sufficit, ad constituendam speciem hominis: & secum affert omnes eius qualitates. Pari demonstratione, Si ad salutem requiritur fides, & cuicunq; credenti oblata est salus, fides sola sufficit. Id quod facto ipso, & prædicatione Christi confirmatur. Nam quoscunque à varijs languoribus seruabat, ab ijs vnam exigebat fidem. Vnde sæpenumero repetit, Fides tua te saluam fecit: &, Sicut credidistis, fiat vobis. Quasi tota vis, & potestas salutis in vna inesset fide. Cui maximè concinens & illud Ioannis est, Dedit eis potestatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine eius.

¶ Secundus locus est à signo exclusiuo, quod Apostolo est frequentissimum. Ait enim, Arbitramur hominem iustificari per fidem, & nō ex operibus legis. Similiter ad Gala. Non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi. Et, Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est, non ex operibus, vt nequis glorietur. Ex his extruitur argumentum. Exclusiua enunciatio (qualis est, Sola nos fide iustificari) per duas expositorias propositiones, affirmatiuam, & negatiuam (vt dialectici loquuntur) comprobatur, ambæ liquidæ sunt apud Paulum, ergo sola fide iustificamur. Subsumpta propositio inde patet, quòd cum fidem opponat operibus, operum appellatione quancunque actionem nostram excludit à causis iustificationis. Acsi dixisset, fide iustificamur, & nulla præterea re. Hanc querelam deplorat Melanchtō in suis locis communibus, atq; in nos exprobrando iacit. Si displicet, inquit, exclusiua, sola, tollant etiam ex Paulo illas exclusiuas, gratis, Non ex operibus, &c. Nam hæ quoq; sunt exclusiuæ. Ad robur & confirmationem huius accedunt

Diuina veritas.

Roma. 1.

Triformis locus argumentorum.

Hebr. 11.

Fides necessaria. Status controuersiæ.

Primus locus.

Roma. 1.

Roma. 3.

Ioan. 3.

Ioan. 6.

Actu. 13.

Gala. 3.

Ioan. 11.

A correlatiuis.

Luc. 7. Matth. 9.

Ioan. 1.

Secundus locus. Roma. 3. Gala. 2.

Ephes. 2.

Exclusiua

Melanch.

accedunt & alia præterea multa eiusdem energiæ: veluti est illud quod statim in testimonium eiusdem veritatis, adtexit ex historia Geneſis, Rom.4. Genes.15. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Quo intendit demonstrare, ante datam legem, iam Abraham fuisse iustum per fidem: atq; adeò nemini obuenire iustitiã quasi debitam mercedem operãti: sed credenti in eum, qui iustificat impium, fidem reputari ad iustitiam. Vbi videtur eandem facere exclusionem, vt nos instruat, sola fide gratiam Dei obtineri. Vnde, vbi CHRISTVS admonuerat Ioan.6. turbas, vt operarentur cibum permanentem in vitam æternam, interrogantibus illis, quid facerent, vt operarentur opera Dei: id est, quæ placita essent Deo, & accepta ad vitam æternã, nihil aliud respondit, nisi vt credatis in eũ quẽ misit ille: acsi solum illud sufficiens esset.

Tertius locus. ¶ Tertius argumentandi locus existit ex natura ipsa euangelicæ promissionis: quæ sola fide: id est, mentis assensione apprehenditur. Et hic est vnde profertur punctum totius dissensionis inter nos & ipsos: vt cap.5. dilucidum fecimus. Quam argumentationem malis auibus auspicatus est Luther. in de liber. Christ. & Luther. 1. artic. ad Leonem. Syllogismus est talis, Vnũ solum verbum CHRISTI, pollicentis nobis remissionẽ peccatorũ, necessariũ est ad salutẽ; veritas autẽ verbi sola fide, hoc est, mẽtis assensione suscipitur & apprehẽditur: ergo eadẽ fide apprehẽditur diuina misericordia, per quã gratis iustificamur. Ita illic intelligit illud Luther. qđ nõ in solo pane viuit homo, sed in oĩ verbo Matth.4. Psal.106. quòd procedit de ore Dei. Et, Misit verbũ suũ, & sanauit eos: scilicet, quod verbo, fide apprehenso, iustificamur: Et, Corde creditur ad iustiRoma.10.& tiam: Et, Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus. Et eodem videri illi poterat alludere Paulus, vbi euangelium vocat virtutem ad salutem reuelatam omni credenti. Porrò inde colligat artic.1. ad Leonem, quòd sacramenta non conferunt gratiam: sed fides illarum promissionũ, Marc.vlt. Ioan.10. Qui crediderit, & baptizatus fuerit: Et, Quorũ remiseritis peccata, &c. Hanc eandẽ viam qui buspiam alijs haud dissimilibus locis scripturæ cõmunire pergunt, vti est ad Gala.3. Galat. Conclusit scriptura omnia sub peccato, vt promissio IESV CHRISTI daretur credẽtibus. Ecce quomodo promissio (aiunt) salutis credendo recipitur. At quo nos Achille conuictos arbitrantur, illud est verbum Petri, Huic (scilicet CHRISTO) testimoniũ perhibẽt, remissionem peccatorum accipere per nomen eius, Actu.11. qui credunt in eum. Nam nomen, inquit Philippus, (quod causam iustificationis significat) sola fide apprehenditur. ¶ Ad hanc tamen tam instructam argumentorum phalangem, qui syncerè, & absque præiudicio, ea quæ explanata sunt prælegerint, non itamultum expauebunt: nam facilè iudicabunt, quàm non sit solidus sensus, quem ex huiusmodi elogijs, sibi videntur exprimere: attamen, vt ex ordine ad singula respondeatur, nonnulla sunt facienda fundamenta. Primum. Quicquid sit de sensu, vox ipsa, Sola fide iustificari, malè audit apud apostolos Petrum, & Iacobum, teste Augustino, de fide & operibus, capit. 14. tanquam ex verbis deprauatis Pauli violenter extorta. Nam propter hanc exortam hæresim ait, reliquos apostolos suas edidisse epistolas: cuius authores Petr. deprauatores appellat epistolarum Pauli. Et Iacob. (inquit August.) vehementer infestus est eis, qui sapiunt fidem sine operibus valere ad salutem, vt illos etiam dęmonibus cõparet: dicẽs, quod etiã dęmones credũt, & contremiscunt. Secundò supponitur epistolam Pauli ad Romanos obscuram esse admodum, intellectuq; difficillimam, id quod non solum Orig. Auguit & quotquot eam exponunt, agnoscunt: sed Petrus ipse apostolus huius nos rei curauit admonitos, dicens, esse in Paulo quædam difficilia intellectu. Quò fit, vt quõcunque de hac re extiterit dubium in Paulo, interpretandum sit per alios apostolos, qui de hac causa, Augustino assertore, veluti eius interpretes, scripsere. Imo verò tertiò supponendum est, quod quanuis neq; Petr. neq; vllus vnquam Patrum huius nos admonuisset, per se est euidentissimum, omnia loca scripturæ, quibus sola fides profertur causa iustificationis, necesse habere, vt adhibito temperamẽto interpretentur, alias nequiret scriptura sacra à contradictione vindicari. Hoc fundamentum obiecerim clamoribus istorum, qui nobis exprobrant, quòd cùm sint testimonia expressa scripturæ, sola nos fide iustificari, alia nos opera requirimus. Non enim sumus nos qui cõfingimus, sed eadem diuina pagina, quæ tam apertè exigit alia, tum sacramenta, tum opera nostra, præter fidem, non solum ad augendam, sed ad comparandam iustitiam. Vt, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto. Et, Qui crediderit, & baptizatus fuerit. Et, Pœnitentiam agite. Et, Nisi pœnitentiam egeritis. Et, Spe salui facti sumus. Et, Qui diligit me, diligetur à patre meo. Et, Qui non diligit, manet in morte. Quæ quidẽ sententiæ, & quas huius generis plures antea cõmemorauimus, manifestè contradicerent illis, quòd fide sine operibus iustificamur, nisi per catholicam intelligentiam

Responsio.

Primum fundamentum. Vox, sola fide, male audit apud Petrum & Iacobum.

Hæresis tempore Apostolorum de sola fide. supra ca.5.

2. Fundamẽtum. Petrus, & Iacobus. 2.Petr.3. Iacob.2.

Epistola ad Rom difficillima.

3. Fundamẽtum. 2.Petr.3. Dissoluenda contradictio in testimonijs scripturæ ex eadẽ, ne ad iniquũ sensum trahatur.

Testimonia scripturæ cõtra Sola fide.

Duę exponentes exclusiuæ.

gentiam conciliarentur. Igitur cum exclusiua hæc, Sola fide iustificamur, duabus propositionibus (vt præfati sumus) exponatur: scilicet fide iustificamur, & nulla alia actione nostra, prius examinãda est affirmatiua. Nimirum cur, si fides alijs vtitur sodalibus, ipsa, si non semper, saltem frequentius enuntietur in scriptura causa iustificationis, vt ex prima argumentatione apparet? Mox quantum ad negatiuam respondendum, quæ sunt illa opera, quæ excluduntur. Vt de priori dicamus, vniuersales illæ authoritates primi ordinis, quibus omnis credenti promittitur salus, duas videtur de fide asserere qualitates: scilicet, necessitatem & sufficientiam ad salutem: constat veruntamen, non eandem sensum exhibere de vtraque: sed enuntiant, fidem esse simpliciter necessariam: quia sine fide impossibile est placere Deo: sufficientem tamen, si per charitatem operetur, Nempe si credens pœnitentia & alijs simul operibus, præueniente diuino auxilio, disponatur, quæ opera fides ipsa nos commonet ad salutem esse necessaria. De necessitate fidei patentissimus est sensus Pauli. Sanè cuius mens est, fidem ita conferre cum veteri lege, vt lex non fuerit necessaria, nisi pusillo illi peculiariter, & exiguo populo: fides autem vniuersis mortalibus. Et hoc est, quod ait de euangelio. Virtus enim Dei est in salutem omni credenti, Iudæo primum & Græco: id est, non solùm Iudæis, quibus primum promissum est, sed vniuerso mundo. Sed ad demonstrandum amplitudinem fidei, quòd non solum cœpit in euangelio esse necessaria omnibus, verùm quod eadẽ erat, per quam seruabantur antiqui, subiungit, iustitiam Dei in eo reuelari ex fide in fidem: id est, ex fide antiquorum Patrum in fidem nostram. Quæ licet eadem sit ex parte obiecti, illi autem ex testimonijs prophetarum, in quibus olim loquebatur Deus, credebant venturum, quem nos ex ore Christi & eius apostolorum credimus aduenisse. Attamen quo pacto fides sufficiat, relinquit tanquam per se notissimum. Primum, ex alijs locis scripturæ, exigentibus pariter & sacramenta, & alia opera. Vt, Qui crediderit, & baptizatus fuerit: vbi inuito Luthero, sacramentum copulatur fidei in causa iustificationis. Secundo id præsupponebat Paul. ex iure naturæ. Etenim (quod iugiter repetendum est) fides naturam non damnat, sed tantum culpam. Neque eius abrogat iura: sed perficit potius: ibidem auxilia sufficiens, vbi natura deficit. Quare naturæ opifex Deus in reuelatione fidei lumen præsupponebat naturale, quo intelligeremus, ita nos fide iustificandos, si obicem non opponeremus eius gratiæ. Est enim naturale ius (quod capitu. 1. præfati sumus) vt qui inimicus est alteri, non aliter quàm per facti pœnitentiam mutata mẽte possit in gratiam illius restitui. Quin verò vbi rationes istæ cessassent, quamuis scriptura proclamaret, sola nos fide reconciliandos, ex notione, & ingenio ipsius fidei erudiremur ea tenus intelligendum esse, quod fides sola ostẽderet nobis salutis ostium, & semitam. Enimuerò fides, vt secundum suam substantiam ab alijs secernitur virtutibus, nihil aliud est quàm sydus, & lumen, ostendens nobis viam, non solũ per quam debent iusti progredi, sed per quã gratia ipsa iustificationis ineunda nobis est: ad salutem verò non satis est viam nosse, nisi gressibus voluntaris intres: non ergo sufficit sola fides. Porrò hoc significat diffinitio Pauli: scilicet, Substãtia sperandarum rerum, argumentũ non apparentium. Nempe, quòd munus eius sit, futura nobis illa bona præmõstrare, vt spes inde nostra erigatur, & excitetur amor Dei, atque adeò pœnitudo commissorum nostrorũ: quibus passibus ad ipsum veniamus, ac deinceps promouendo perueniamus. Id quod elogium illud ab Apostolo citatum ex Abachuc euidentissimè in fauorem nostrum proclamat: tantum abest, vt aduersarijs faueat. Vbi enim dicit propheta, Iustus ex fide viuit, seu (quod alia litera habet) Ex fide sua, siue Dei intelligas, siue ipsius iusti, non sentit, fidem esse vitam iusti, & formam totam, qua est iustus: sed planè quod fides alliciat iustum ad obeũda iussa opera legis, sustineatque ipsum in laborum patientia propter spem. Quasi dicat, iustus non prius recipit præmium quàm operetur: sed in futurum sperans operatur. Qui sensus perspicuè patet in verbis prophetæ: vt scienter ante nos alij adnotarunt. Animat enim illic dominus, ore ipsius, homines segnes, & vecordes, qui nõ nisi præsentibus mouentur. Quibus ait, Visus procul & apparebit in finem, & non mentietur: si moram fecerit, expecta illum, quia veniens veniet, & non tardabit. Ecce qui incredulus est, non erit recta anima eius in semetipso, iustus autem in fide sua viuet id est, spe per fidem reuelata durabit in opere. Et Apostolus ipse ad Hebræ, eundem prorsus depromit sensum: vbi ait, Nolite itaq; amittere confidẽtiam vestram, quæ magnam habet remunerationẽ: patientia enim vobis necessaria est, vt voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem. Adhuc enim modicum, aliquantulúmq; qui venturus est veniet, & non tardabit: iustus autem meus ex fide viuit: quòd si subtraxerit se, non

Soluitur primus ordo argumentorũ.

Hebr. 11. Cur potius fides enumeretur in scriptura iustificationis causa, quàm alię virtutes.

Fides simpliciter necessaria, sufficiẽs per charitatẽ.

Sẽsus verus.

Fidei amplitudo.

Roma. 1.

Reuelatio fidei lumẽ præsupponit naturæ.

Fidei ingenium.

Aug. de fi. & lit. c. 13. explicat quo modo fides impetret iustificationẽ, quia docet, quomodo oporteat à Deo auxilia petere ad implendam legem. Vide huius c. 4.

Hebr. 11.

Iustus ex fide viuit.

Hebr. 10.

se, non placebit animæ meæ. Perpendat hic oculatissimus quisque, quem nobis sensum & propheta, & Apostolus exhibeant illorũ verborum, Iustus ex fide viuit: vtrum exprimi inde possit, in sola fide consistere vitam, an potius, quod tantum spem nostram fides erigat, vt per opera charitatis, præeunte fauore Dei, tum ad suam conciliandam gratiam adparemur, tum deinceps operam impendamus augendæ. Ergo vbicunque omni credenti elogia diuina salutem pollicentur, & vbiuis per fidem attestantur hominem iustificari, id tantum significatur, quòd fides sit primus motus in nobis, vnde nos incipit Deus ad se conuertere: sane per quam oportet credere, quòd ipse solus sine vllis nostris præcedentibus meritis iustificat impium: sine quo motu, neque sperare possumus, neque diligere. Atque adeò in iustificatione fides est dux, & reliqua opera, assectæ. Vnde August. super psalm. 31. Vbi fides non est, bonum opus non est: videlicet simpliciter bonum. Bonum enim opus intento facit: intentionem autem fides dirigit.

Fides quomodo erigat spem, excitet charitatem.

Fidei primus motus. Trid. sess. 6. cap. 6. Tho. 1. 2. q. 113. art. 4. ad 5.

Estque eadem ratione fides initium, exordium & fundamentum christianæ pietatis: vt ait in de prædestina. sanct. Quin verò ad Corinth. Paul. Fundamentum, inquit, aliud nemo potest ponere, quàm quod positum est: quod est CHRISTVS IESVS. Idem vtiq; pollet CHRISTVS & sui fides. Atque ille est germanus sensus illius, Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Quoniam extra fidem nominis CHRISTI nulla extat potestas ad salutem. Et quoniam principium & causa prima (vt est apud philosophos) virtute continet effectus, iure suo & merito fides prædicatur causa iustificationis. Nam nisi nostra obstaret libertas, fides suo ingenio sera est omnium bonorum: spei quippe genitrix, & charitatis parens. Sed tamen quia distinctæ sunt virtutes, & nos liberi ad singulas sumus (vt capit. 7. differebamus) reuera non sola sufficit ad iustitiã. Quamobrem licet CHRISTVS in euangelio fidei semper tribuebat miracula, quæ in sanandis languoribus vtriusque hominis faciebat, tanquam fundamento religionis, tamen de eadem Magdalena, cui dixit, Fides tua te saluam fecit, prædixerat, Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Edocens, quod illa ratione fides saluam fecerat, qua charitatem accenderat, vt cor salutiferis pœnitentiæ lacrymis emolliret, disponeretque diuinæ suffundendæ gratiæ.

1. Cor. 3.

Dedit eis potestatem.

Fides causa iustificationis dicitur, quia est principium c. 1. n. 3.

Fides spem, & charitatẽ gignit suapte natura, nisi quid obsterit.

Luc. 7.

¶ Vt autem ad enarrationem authoritatum secundi ordinis, quæ exclusiuæ sunt, procedamus, non defuerunt, quòd vbicunque apostolus fide ait, hominem iustificari, & non ex operibus legis, illas præcisè exclusas ceremonias interpretarentur, sacramentaque & vmbratilia sacrificia, quæ nihilo plus proderant, quàm vt delineata figura essent euangelicæ veritatis, atque adeo veluti infirma, & egena elementa (quod ait alibi) populum illum quasi sub pædagogo agentem, de venturo Deo erudirent, eiusq; expectatione sustentarent. Etenim cum Hebræi conuersi tam se de illis cerimonijs iactarent, intentio fuit Pauli, aiunt illi, persuadere, non cerimonijs illis, sed fide sub eis velata comparasse iustitiam, quotquot in illa lege fuerunt iusti. At verò penitus speculanti verba Pauli, perspectissimum est, quod non solũ cerimonias, sed totam legem, imò non tantum scriptam legem, sed & legem naturæ, & quæcunque opera viribus naturalibus facta, excludit. Et hæc est sententia Augustini de spiri. & lit. capit. 13. & sequentibus. Et Hiero. ad Cthesi. & fermè Patrum præcipuæ notæ. Quin Paulus omnibus id luculentius edisserit. Comparando enim fidem ad legem, quæ non iustificat, sed tantum ostendit rationem peccati, ait, Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, Non concupisces. Quod præceptum, cum sit in decalogo, palam monstratur (vt scitè adnotat August.) propositum Pauli fuisse, quòd neque opera decalogi iustificarent. Sed non necesse habemus mendicare verba Pauli. Nam ab ipso statim initio epistolæ exerit mentem suam, conferens Iudæos cum Græcis, concludensq; omnes sub peccato, neque sua quæuis opera virtutem habuisse iustificandi, sed omnes egere gloria Dei. Vnde continuò subdit, Arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus legis. In operibus ergo legis scriptæ depingebat omnia opera cuiuscunque legis, vt quæ non essent solida ad salutem sine fide. Veruntamen quia Gentes non sibi vsurpabant merita iustitiæ, vti Iudæi, ideo peculiariter excludit opera Iudaicæ legis. Quocirca comparatio fidei ad opera legis non est prorsus eadem, quæ euangelij ad legem veterem: sed est comparatio fidei IESV CHRISTI sub quacunq; lege vtcunque cognita, ad opera eiusdem legis. Et hoc est, quod ait, exclusam esse gloriationem humanam per legem, non factorum, sed fidei. Nempe, quòd nemo qui ab initio mundi adeptus est iustitiam, gloriari potest ex operibus suę legis: sed ex fide IESV CHRISTI. Officium quippe legis tantũ est iubere, & iubendo docere rationem peccati. Sed fides sola est, quæ docet, vnde debeamus

Vtilitas ceremoniarũ veteris leg.

Augusti. Hiero.

Comparatio fidei ad legẽ.

Ad authoritates 2. ordinis.

petere auxilium ad implendam legem. Vnde Auguſt. loco citato. Sic intereſt, inquit, inter legem & fidem, vt quod operum lex minando imperat, hoc fidei lex credendo impetrat.

Fides impetrat ſalutem.

Non quòd fide ſola impetretur ſalus, ſed quòd per fidem petamus auxilium: ſubdit namque, Lege operum dicit Deus, fac quod iubeo: lege fidei dicitur Deo, da quod iubes. Legem ergo fidei non ſolum vocat euangelium, ſed agnitionem fidei: nam & antiqui etiam in lege naturæ, per eandem fidem implorabant ſubſidia.

Euangelium lex fidei.

Tametſi per antonomaſiam, euangelium dicatur lex fidei, quia in ipſo per aduentum Chriſti patefacta ſunt myſteria, quæ ſub lege veteri latitabant: iuxta illud Pauli. Priùs autem quàm veniret fides ſub lege cuſtodiebamur, concluſi in eam fidem quæ reuelanda erat: Præfati hæc ſumus de comparatione fidei ad opera legis, vt per eam planus fiat, & conſpicuus intellectus Pauli. Porrò, quòd in iuſtificatione ſolum abdicat, repellitque opera præcedentia fidem, vt vbicunque air, Arbitramur hominem iuſtificari per fidem. Et, Non ex operibus, nihil aliud ſibi velit, quàm quòd nulla opera præcedentia fidem, ſint vllo modo cauſa, aut merita iuſtificationis: ſed fides ſit initiũ, vnde præueniente Deo incipit motus conuerſionis noſtræ, & bonorũ operum, quæ deinde ſubſequuntur. Sic Auguſt. in prologo enarrationis pſalm. 31. exponit illud, Ei qui non operatur, credenti autem in eum, qui iuſtificat impium, fides reputatur ad iuſtitiam. Non quòd abſq; noſtra cooperatione, ſola fides iuſtificet, ſed non operanti, inquit, id eſt impio iacenti in peccato, atque ideo non bene operanti: hoc eſt, nihil meriti adferenti ad ſuam iuſtificationem: credenti tamen per auxilium Dei, fides reputatur illi ad iuſtitiam. Sed quæ fides? illa ſcilicet, quæ per charitatem operatur. Vnde ſtatim ſubdit Apoſtol. teſtimonium Pſalmiſtæ. Sicut Dauid dicit, beatitudinem hominis cui Deus acceptam fert iuſtitiã ſine operibus: quòd eſt, ſine præuijs meritis. Nam quod non excludantur opera, quæ diuina ope concurrunt vnà cum fide, Pſalmus ipſe explicat: ſubiungẽs, Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino, & tu remiſiſti impietatẽ peccati mei. Hanc ob rem Lutherus in de libar. & ſui ſequaces, more ſibi obſeruatiſſimo, dimidiatam illam, & detruncatam allegant veritatem, Corde creditur ad iuſtitiam. Nanq; ſi alterum membrum adhiberent, quod eſt. Confeſſio autem fit ad ſalutem, perſpicerent, quòd fidei vbique debet eſſe confeſſio comes. Porrò ad ipſam gratiam Dei, illa confeſſio, quæ eſt deteſtatio criminum propter ipſum: ad colendam verò, illa quæ fit corde, ore, & opere in eius gloriã. Fides ergo ſine operibus, non excludit motus ſpei, & charitatis, quorum initium eſt fides. Sed idem ſignificat, ſine operibus, quod gratis nullis præcedentibus meritis. Quare idem Auguſt. de fide & oper. cap. 14. Cum dicit, inquit Apoſto. arbitrari ſe hominem iuſtificari per fidem ſine operibus legis, non hoc agit, vt præcepta, ac profeſſa fidei opera iuſtitiæ contemnantur, ſed vt ſciat ſe quiſq; per fidem poſſe iuſtificari, etiam ſi legis opera non præceſſerint: ſequuntur enim iuſtificatum, non præcedunt iuſtificandum. Dicit, ſequuntur: nõ quòd in puncto iuſtificationis non ſit neceſſarius aſſenſus, & cooperatio noſtra, ſed quòd prius natura infunditur gratia iuſtificans, quàm opera ſint meritoria: præcedunt tamen cum actu fidei in genere cauſę materialis, vt ſupra explicatum eſt. Et ideo ſubdit, quod vbi ait Paul. fide nos iuſtificari, nunquam qualemlibet fidem, qua in Deum creditur, ſed eam ſalubrem planeq; euangelicam definiuit, quæ per dilectionem operatur. Ecce quomodo fides dum iuſtificat, operatur per dilectionem: vt non ſolum actu fidei (licet ſit primus) ſed etiam ſpei & charitatis diſponamur ad gratiam, per quam fidem actus efficiantur merita gloriæ. Et non ſicut aiũt aduerſarij, quod ſola fide ſine alio prętio acto, recipimus gratiam: quam gratiã ſubſequitur charitas. Nam quamuis de infuſa charitate id verum ſit, tamen præit actus etiam ſpei, charitatis, & pœnitentiæ: ſicuti ipſi fatentur, præire actum fidei. Et de gra. & lib. arb. cap. 8. Audi, inquit, & intellige. Non ex operibus dictum, tanquam tuis ex te ipſo tibi exiſtentibus, ſed tanquã his, in quibus te Deus finxit: id eſt formauit, & creauit. Sicut ait Paul. Ipſius ſumus figmentum creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis. Hic attende Lector, quod ſolum excludit Paul. opera noſtra propria: non tamẽ illa, quibus Deus ſpeciali ope nos cooperantes conuertit. Hęc enim noſtra cooperatio nihil obſtat, quo minus gratis conuertamur: ſicuti neque obſtat ſecundum aduerſarios actus ipſe fidei, quo, licet ſit noſter, apprehendimus (vt aiunt) iuſtitiã. Et de prędeſt. ſanct. c. 7. (vbi comparat fidẽ, & opera, quę inde naſcuntur, Iſraeli, & Iudę, qui ex Iſraële genitus eſt) ex fide, inquit, ideo dicit Paul. iuſtificari hominem, non ex operibus, quia ipſa prima datur, ex qua impetrantur cętera quę propriè opera nuncupãtur, in quibus iuſtè viuitur. Ait per fidẽ impetrari cętera: quia docet à quo debeam petere auxiliũ ad faciẽdũ vera opa. Hoc eſt, per

Gala. 3.

Rom. 4.

Pſalm. 31.

Auguſt.

Lutherani.

Epheſ. 2.

Fides impetrat reliqua opera iuſtitiæ huius cap.

tinentia

tinentia ad ſalutem. Ad hunc modũ, licet non adeò fusè, & explicatè loquuntur omnes ſancti. Atque eundem prorſus ſenſum faciunt verba Ambroſij, quæ Melanchton in ſua apologia apertè ait ſibi contra nos patrocinari.

Ambroſ. Melanchtõ.

Sunt enim verba Ambroſij, Nemo glorietur in operibus, quia nemo factis ſuis iuſtificatur. Sed qui iuſtus eſt, donatum habet, quia poſt lauacrum iuſtificatus eſt. Fides ergo eſt, quæ liberat per ſanguinẽ CHRISTI, quia beatus ille cui peccatum remittitur, & venia donatur. In his autem verbis, quid rogo contra nos profert Ambroſius? Ait neminem factis ſuis iuſtificari: id eſt, factis proprijs: ſed fide per ſanguinẽ CHRISTI. Quod nos fatemur: ſed tamẽ fide per charitatem operante, vt explicatum eſt. At nil opus eſt in ſententijs Patrum recenſendis longiùs progredi: determinatio eſt eccleſiæ catholicæ ante annos plures, quàm mille, quid nos Paul. docuerit, vbi ait, Non ex operibus. Nanque illud omnino edocet, quod ſancitum eſt aduerſus Pelagium: ſcilicet, ex operibus noſtris: id eſt, viribus noſtri liberi arbitrij neminem iuſtificari. Et ideo Paul. ad Epheſ. pro eodem accipit, Non ex operibus, & Non ex vobis. Quod verbum, ſi iſti conſideratè æſtimarent, cognoſcerent non excludi opera omnia noſtra: putà quæ à nobis cooperantibus fiunt præueniente Deo: ſed illa quæ omnino ſunt à nobis. ¶ Sed & de fide Abrahæ vnum verbũ ſubiungam. Confirmant præcipuè Lutherani ſola nos fide iuſtificari, teſtimonio, quod Paulus ex Geneſ. 15. in hanc ſententiam accerſit, Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. Ad cuius primum omnium dextram intelligentiam id præmittendum eſt, q̃ demiror, neque ab ipſis, neq; à noſtris fuiſſe adnotatum. Illum inquam locum non allegat Paul. tali ſenſu vt aſtruat, tunc primum fuiſſe Abraham iuſtificatum: id eſt, ex iniuſto effectum iuſtum. Illud nanq; affirmatur de illa fide quam adhibuit Deo promittenti ſibi ſemen iuxta ſtellarum numerum, & id quidem ex ſterili, & demortua Sara. Quod verò Abraham iam pridem fuiſſet iuſtus, extra dubitationem eſt: ſiquidem iam iuſſu Dei peregrinatus fuerat in terrã Chanaam, peragraueratque Ægyptum, & auſtralem plagam, quatuorque debellauerat reges in virtute Dei. Quin verò neque in dubium dãdum eſt quin antequam ei Deus primum loqueretur in Haran, fuiſſet eius amicus. Sicuti Noe, & multi ex ſuis progenitoribus, & Sara, & Loth. Per illam ſcilicet fidem, quæ erat ſufficiens in lege naturæ. Quin optimum crediderim fuiſſe tunc Abraham omniũ mortalium, cum quo Deus de altiſſimis myſterijs CHRISTI, accepta dataq; fide paciſceretur: Parauerat enim animum, cui ſua arcana commiſſurus erat. Igitur Paul. illo teſtimonio duo intendit ſtabilire. Primum, quòd ante circunciſionem, atque adeo ante legem ſcriptam, fuiſſent iam homines iuſti. Contra tumorem Iudæorum, qui ſoli illi ſacramento tribuebant cauſam iuſtificationis ab originali culpa. Secundum, quod nullum vnquam fuit opus iuſtum, niſi quod procederet ex fide: atque adeo fidem eſſe fundamentum, & exordium ſalutis. Vnde verbum illud, Reputatum eſt illi ad iuſtitiam, nihil aliud ſignificat, quàm quòd aſſenſus ille fidei fuit actus iuſtitiæ meritorius q̃, & Deo acceptus: ſicut opus iuſti. Quale profectò & illud eſt euangelij de Publicano, Deſcendit hic iuſtificatus in domũ ſuam ab illo. Non enim eſt ſenſus, quòd tunc primũ ex iniuſto factus eſt iuſtus, vt c. 4. dicebamus: ſed quòd illa confeſſio peccatorum, & oratio non confidentis in ſuis operibus vt Phariſæus, fuit opus iuſtitiæ. Atque eodem intellectu audienda eſt ſeries illa iuſtorum, in quibus oſtendit Apoſto. neceſſitatem fidei. Non enim duntaxat loquitur de prima iuſtificatione, ſed in genere, quod nullum vnquam opus fuit iuſtum, niſi ex fide procederet. Et ideo ait, Fide plurimam hoſtiam Abel, quàm Cain, obtulit. Fide Noe aptauit arcam. Fide Abraham vocatus obediuit. Scilicet, quòd fide oſtendente vnum Deum remuneratorem, atque adeo ſpe præmij opera illa ex dilectione eiuſdem Dei faciebant iuſta. Exiſtis ergo locis non ſolũ nõ elicitur, ſolam fidem ſufficere, verùm id palàm colligitur, quòd vt nullum opus fieri poteſt iuſtè coram Deo niſi ex fide proficiſcatur, ita neque fides eſt per ſe ſufficiens, non ſolum ad colendam, & multiplicandam amicitiam Dei, verum neque ad ineundam ſine alijs operibus auxilio Dei factis, quæ ipſa fides oſtendit eſſe neceſſaria. Et eodem refertur mens Iacobi interpretantis Paulum, & fidem Abrahæ. Qui profectò non id tantum intendit, quòd fides cooperaretur operibus ad argumentum iuſtitiæ, vt aliqui interpretantur, ſed etiam quòd neque prima iuſtitia acquiratur ſola fide ſine operibus dimanantibus ex ipſa fide per auxilium Dei. Nam in genere loquitur, ita proponens, Quid proderit, fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat: numquid poterit fides ſaluare eum? Et ſubdit, Fides ſi nõ habet opera, mortua eſt in ſemetipſa. Quod certè non ſolum intelligitur de Chriſtiano relapſo, ſed quod ſi infidelis certiſſimam fidem

Epheſ. 2.

Fides Abrahæ.

Abrahæ iuſtitia.

Luc. 18. Fides Publicani.

Hebr. 11.

Iacobi 2.

De qua iuſtitia intelligẽdus Iacobus.

haberet euangelio, non tamen faceret, quæ illa docet ad assequendam iustitiam, fides otiosa esset. Et ideo subdit, quòd Abraham pater noster ex operibus iustificatus est, offerens filium suum Isaac: id est, nunquam illa fides quam præstitit Deo, fuisset opus iustitiæ, nisi proposuerat facere iuxta præceptum Dei.

Et ita fides cooperata est operibus, ipsisque est deinceps adulta, & consummata. Idemq; monstrat in fide Raab meretricis: quippe quæ non est ex fide tantum iustificata: sed quia credens exploratoribus pollicentibus se eam seruatum iri, qui Dei iussu veniebant, spe, & amore Dei abscondit eos. Intentio ergo Iacobi est, quod ab ipsa statim assecutione iustitiæ inchoat fides per opera charitatis operari. Vide Augu. libro 83. quæstionum, quæst. 76. vbi hanc materiam ex professo dilucidat, concilians Paulum dicentem, fide hominem sine operibus iustificari, cum Iacobo, dicente fidem cooperari operibus, ait primum loqui de operibus præcedentibus fidem: alterum verò de subsequentibus. Veruntamen non solum intelligendū est, de subsequentibus gratiam iustificantem, sed suo etiam modo de subsequentibus naturā fidem, ac disponentibus ad infusionem gratiæ.

¶ Subsequitur tandem, vt ad tertium respondeamus argumentum, quo puncto axis vertitur huius controuersiæ. Ait de libert. Christia. Luthe. omnia reijcienda opera, non modò extera, verum etiam speculationes, meditationes, & quicquid per animi studia geri potest: quoniam nihil horum quicquam prodest.

Sed vna re, eaque sola opus est ad vitam, iustitiam, & libertatem Christianam. Ea est sacrosanctum verbum Dei, Euangelium Christi, sicut ait veritas ipsa, Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me, nō morietur in æternum: Verbum autem sola fide, vt assensus est mentis, apprehenditur: sola ergo sufficit. Imprimis, quòd solum verbum sit tota nostra salus, recens, inauditumq; idioma est. Christus enim in parabola seminantis, non docet verbum esse totam frugem: sed semen, inquit, est verbum Dei. Et secundum cooperationem terræ in qua seminatur, ait ferre fructum. Quòd si cadat secus viam, neque herbescere permittitur à volucribus cæli. Et alibi, Qui audit verba mea hæc, & facit ea, similabitur viro sapienti, domum suam ædificanti supra petram. Si verò audiat, & non fecerit, similis erit viro stulto ædificanti super arenam. Verbum ergo euangelicum est quidem causa salutis nostræ: est enim virtus in salutem omni credenti, sed tamen virtus tanquam semen & fundamentum.

Igitur non satis est ad salutem, vt sola fide apprehendatur verbum: id est, assensu mentis credatur promissioni, nisi vna credentes cooperemur Deo per charitatem ad conuersionem, & iustitiam nostram. Agnoscimus ergo, credentes accipere remissionem peccatorum per nomen Christi, vt docet Petrus, non ita tamen vt sola fide assentientes apprehendamus, sed fide per charitatem operante. Non enim auscultamus Philippum recentem Euangelicum in locis communibus commentantem, quòd solo assensu fidei, quo apprehenditur verbum, apprehenditur iustitia, sed Philippum olim euangelij ministrum in actibus Apostolorum rogantem Eunuchum antequam baptizaret, an crederet ex toto corde. Ex toto quippe corde credere, idem est, quod ait Christus, diligere ex toto corde. Vbi commonemur neminem recipi in gratiam Dei, nisi actu charitatis, & pœnitentiæ feratur in peccata, quæ impedimento sunt diligendi eum ex toto corde. Sed hic iam audio nostros homines clamoribus nos obruentes, & queri monijs, cur ita illis inique imponimus: quia nos, inquiunt, non negamus pœnitentiam necessariam, neque verò opera: quin etiam ita fidei tribuimus per charitatem operari, vt vbique inclamemus comites esse individuos. Nemo sanè est inter nos, qui vobis imponat. Nam satis supra demonstrauimus, cap. 12. ore tenus, vos prædicare, quòd iustificamur fide per charitatem operante: re tamen negatis. Nam etsi admittatis necessitatem pœnitentiæ, nullam tamen dispositionem esse vultis ad gratiā. Et quamuis dicatis charitatem infundi post naturā, quàm gratiam, nullum eius tamen motum agnoscitis, quo in Deum ipso præueniente moueamur ad obtinēdam gratiam: sed fide sola vultis vt recipiatur. Quin duo secum pugnantia dicitis. Nempe, quòd fides iustificans includit charitatem, & tamen iustificat prius natura quam adueniat actus charitatis. At fide sola iustificari, ait in locis communibus Philip. nihil aliud pollet, quàm gratis iustificari. Hoc tamen nunquam extorquebit à nobis. Non enim idem est gratis, & per fidem: ambo quippe tanquam duo enunciat Paul. puta gratis per fidem: gratis, quia nullis præcedentibus meritis. Per fidem autem, non quòd ipsa sit sola, quæ iustificat, sed præueniente spiritu sancto FIDES QVÆ PER CHARITATEM OPERATVR. Ita S. Syno. eodem sancto spiritu edocta exponit Paulum Sess. 6. capit. 8. scilicet, quòd vbicumque Apostolo. dicit iustificari hominem per fidem, & gratis, ea verba

Augustī.

Ad tertium ordinem authoritatum.

Portentū cō fictum à Luthero li. 3. cap. 2.

Luc. 11.

Luc. 8.

Matth. 7.

Verbū euangelicū quomodo est causa salutis & virtus.

Actu. 10.

Philipp. Melanc.

Actu. 8.

Cōtradictio Lutherana.

Philippo sola fide iustificari, est gratis iustificari.

Syn. Trid.

verba in eo ſenſu intelligenda ſunt, quem perpetuus Eccleſiæ catholicæ conſenſus tenuit, & expreſſit: vt ſcilicet per fidem ideo iuſtificari dicamur, quia fides eſt humanę ſalutis initium, fundamentum & radix omnis iuſtificationis, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, & ad filiorum eius conſortium peruenire. Gratis autem iuſtificari, ideo dicamur, quia nihil eorum, quæ iuſtificationem præcedunt, ſiue fides, ſiue opera ipſam iuſtificationis gratiam promereatur.

Finis ſecundi libri.

FRATRIS DOMINICI Soto Segobienſis, ordinis Prædicatorum, De natura & gratia, Liber tertius.

De obligatione iuſti ad obſeruantiam legis. Cap. I.

QVÆ pars in diſtributione operis huic demũ tertio loco relinquebatur, ea erat de poteſtate iuſtificati hominis. In ſingulis eñ quatuor ſtatuũ, quos eſſormãdos inſtituimus, eum ſecuti ordinẽ ſumus, vt primũ in tali ſtatu & habitu cõſtitueremus hominẽ, ac deinde quæ eſſet ipſius facultas ad virtutis opera expẽderemus. Ad hunc quippe modũ de homine diſſertũ nobis eſt: primũ in puris naturalibus, mox in flore naturæ integræ: ac deniq; in caſu naturæ corruptæ. At quia de homine in gratiam reſtituto, amplior habẽdus fuit ſermo, proximũ librum explicando reconciliationis rationem & modum, totum inſumpſimus: huius verò priorem partem de facultate iuſti: poſteriorem verò de gratiæ certitudine occupabit diſputatio. Porrò autem trina facultas ſemper agnita fuit & confeſſa à SS. Patribus, & Theologis, hominis per gratiã Dei iuſti, eiúſque fauore, & auxilio nixi. Sanè ad cõplendũ opera legis, & ad ſatisfaciẽdum pœnitentię fructibus, pro remiſſis peccatis: ac demũ ad merendũ vitam æternã. Quam prorſus triplicem poteſtatem Lutherani abnegare abiorareq; pertendũt. At quò ad primum membũ deſcendamus, præuidere eſt opus, an fortè de homine iuſto contradictoria proferãt circa diuina præcepta. Luth. in eo libello, cui titulũ fecit de liber. Chriſt. ita hominẽ huiuſmodi libertate per ſolã fidem donatũ extulit, vt penitus à tota lege liberauerit. Et ſimul nihilominus eadẽ pagella docet, præcepta legis impoſſibilia eſſe omnia, quę à nobis impleãtur. Quin verò ex eo quòd ſunt nobis impoſſibilia, fit, inquit, vt vnico actu fide impleamus omnia. Intuere, quò euaſerit veſania illa, quã idcirco tam multis reprobauimus lib. 1. c. 12. ſcilicet q̃ concupiſcẽtia poſt remiſſionem in baptiſmo ſemper maneat peccatũ, eadémq; prohibeatur illo mandato, Non cõcupiſces. Exinde enim colligit, quod ſit omnino concupiſcentia carnis, ineuitabilis trãſgreſſio. Quin verò eũ inclinet hominem contra omnia præcepta, omniũ ſit virtute (etiam citra conſenſum voluntatis) tranſgreſſiones, quas euitare nõ poſſumus. Sed tamen qui fide, ait, certò credit, omnia cõ donari per Chriſtum, illa ſola fide non ſolum obtinet, vt non ſibi imputentur peccata illa, ſed totam legẽ implet. Atq; adeo qui credit, inquit, lege iam liberatus eſt. Ex quo cõtinuò conficit nullam eſſe virtutem, niſi fidem, neq; aliquod eſſe peccatum præter incredulitatem: iuxta illud, Concludit Deus omnia in incredulitate, vt omniũ miſereatur. Hæc verborũ tamen portẽta ſui ſeipſa enarratione produnt, quàm ſunt abſurda. Nam primũ, ſi ſola fide credẽtes implent omnia præcepta, quomodo ſunt cõpleru impoſſibilia? Reſpõdet Matti. quia ipſe Deus, qui præcipit, implet. Hoc certè falſiſſimũ eſt. Nanque (vt maiorem explicationem in ſequentia capitula reſeruemus) nõ ipſe eſt qui credit ſibi: ſed nos ſumus qui illi credimus. Fides enim licet fiat ab ipſo, in nobis tamen eſt, non in ipſo. Vnde Auguſtin. lib. 1. retract. Licet Deus operetur, inquit, omnia in omnibus, nõ tamẽ credit omnia in omnibus. Si ergo per fidẽ implentur præcepta, nos ſumus qui auxilio Dei implemus, atq; adeò nõ ſunt nobis ſeruatu impoſſibilia. Sed de hoc paulò poſt. Nũc enim hoc tantum euincere damus operam, quòd iuſtus non protinus eximatur ab obligatione legis. Ita eñ ait Luth. quòd iuſtus non operatur ex obligatione, ſed ex amore ſolumiuxta illud Pauli, Nemini quicquam debeatis, niſi vt inuicem diligatis. Vndè illã ſtatuit antitheſin, Chriſtianus homo omniũ dominus eſt liberrimus, nulli ſubiectus, ſed tamen omnium officioſiſſimus: & ideo omnibus ſubiectus. Nos autem cõtrariam confitemur concluſionem. Chriſtianus quantacũque polleat ſanctitate, nullus à legis obligatione liberatur. Et primũ omnium Luth. ſordidiſſimè permiſcet, ac cõfundit libertates diuerſas. Aliud enim lõgéq; diuerſum eſt, virum

Diuiſio lib. Trina facultas iuſtificati hominis.

Lutheranorum contradictio.

Lutheri veſania.

Nulla virtus præter fidẽ Luthero, vide ca. 5. li. 2.

Contra Luthe.

Auguſt.

Lutheri antitheſis.

Concluſio catholica.

Primum argumentum.

Duæ libertates.

omni officio, & sanctitate progressum liberum esse à renitentia, & molestia sensualitatis, aliud verò liberum esse à legis vinculo. Demus enim hominem, non solum vtcunque in gratia Dei, sed adeò proiectum, vt audeat cum Paulo dicere, Quis me separabit à charitate Christi? Is profectò ex charitate, & filiali timore, omni procul posito metu, operabitur: sed tamē non propterea est liberatus à nexu legis. Obligatio quippe legis in hoc cōsistit, quòd qui contrafecerit, reus eius sit, atque adeo indignationem & iram Dei incurrat: quicunque autem, quantuncunque iustissimus contra legem faceret, haberetur reus apud Deū. Ergo vt summa quisque libertate faciat iusta legis, non tamen exemptus est à lege: sed id tantum est assecutus, vt sint sibi leuissima, ac suauissima eius præcepta. Quin vero etiam apostoli in gratia confirmati tenebantur lege. Alias, quid Paul. corpus tam acerbè castigabat, & in seruitutem redigebat, ne, cum aliis prædicabat, ipse reprobus efficeretur, & seruari petebat à colaphizante se angelo Satanæ? Sed & sanctissima virgo, quæ non solum fuit confirmata vt nec venialiter peccaret, sed neque vllum experta est tumultum carnis, aut tentationem ad malum, obligabatur lege, quam si transgrederetur, rea fuisset, & in culpa coram Deo. Et tamē Lutherus, qui non solū agnoscit luctam carnis cum ratione, sed illam ait esse ineuitabile peccatum, non modò perfectissimos homines, sed quemcunque iustum, in quo præter naturalem concupiscentiam, extant corrupti habitus, & vis prauæ consuetudinis, vult liberum esse à lege: & quòd ex amore omnia faciat. Numquid non istud pestilentissimum dogma, amoris fuco delinitum, in perniciem est omnium virtutum? Quot inuenias inter iustos etiā homines, qui si lege essent soluti, opera ex amore vniuersæ legis præstarent? Vnus fuit Christus, qui nulla legis obligatione opus habebat, eo, quòd cum homo Deus esset, repugnabat, vt opus aliquod etiam humanum, nisi iuxta diuinam regulam, ageret. Accipe contradictionem alteram absoni huius dogmatis. Sacramentum fidei nihil aliud est, quàm professio seruandæ legis: iuxta illud, Euntes docete omnes gētes, baptizantes eos, & docentes eos seruare omnia quęcunq; mandaui vobis: quid ergo est, quod cōtra obstrepit Luthe. per fidem liberari hominem à lege? An verò aliis, quā professoribus legis dicebat Christus, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata? Non homicidium facies: nō adulterabis, &c. Est enim decalogus adeò iure naturæ mentibus hominū inscriptus, vt neminem vnquam mortalium non obligauerit: quomodo ergo Christus naturę perfector, nō illum edixisset professoribus fidei? Vnde Paul. Legem ergo, inquit, destruimus per fidē? Absit: Sed legem statuimus. Et, Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra, vt abstineatis vos à fornicatione, &c. Et subdit, Non sicut gentes quæ ignorant Deum. Acsi dixisset, quo nos fides altius in notitiam Dei promouet, eò maiori nexu obstringit ad sanctitatis custodiam. Nam, vt ait veritatis ipse magister, Ille seruus, qui cognouit voluntatem domini sui, & non se præparauit, & non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multis: qui autem non cognouit & fecit digna, plagis vapulabit paucis. Vide quantum abest, fidem liberare à lege, vt potius ex cognitione fidei accessio fiat culpæ transgressori. Et præterea confirmatur conclusio. Lex decalogi nihil aliud est, quàm, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum sicut te ipsum. In primo enim continentur præcepta primæ tabulæ, & in altero præcepta secundæ: fides autem hoc nos suapte natura docet, & huc animos nostros appellit, vt Deum & proximum diligamus: ergo ad hoc etiam nos lex euangelica astringit: atque adeo nullus Christianus per fidem religatur à lege, sed potius ad sanctissimam eius custodiam obligatur. ¶ Postremum itaque atque euidentissimum argumentum ad prodendum hunc errorem est, quòd si iustus liber esset à lege, non posset amplius iustitiam amittere: sanè quæ nisi per legis trāsgressionem, amitu nequaquam potest. Ad hoc argumentum duobus modis cogitare possumus, vt respondeant. Primo, quod qui semel est in gratia accepto regenerationis lauacro, non possit amplius peccare. Hæc autē fuit hæresis Iouiniani, vt refert Aug. lib. de hæres. cap. 82. quam etiam nunc S. Synodus Trident. canon. 23. condemnat. Neque opus est in errore adeò manifesto deuincendo tempus insumere. Non enim solum principes duos amicos Dei, Dauid inquam, ex veteri testamento, & ex nouo Petrum lapsos nouimus, verùm & Adam in tanto gradu & fælicitatis culmine conditum, atque ipsum etiam primum angelum, tanquam Luciferum exortum: vt pote & diuina cognitione splendidum, & diuino amore flagrantem, legimus cecidisse. Quocirca intelligere non possum, quid sibi Bucerus obtendiculo illo velit, quo in cōcordantia huius controuersiæ protegere nititur magistrum suum. Dicens, quòd fides iustificans ex eo liberet iustum à lege, quòd qui fide viua credit, nihil aliud potest, quàm gloriam

Obligatio legis.

Rom. 3. Thes. 4.

Confirma.

Postremum argumentū.

Prima assertio Lutheranorum. hæresis Iouiniani. Syn. Trid.

Christus cur liber esset à legis obligatione.

Altera contradictio.

Matth. 19.

Dei

Dei quærere, & hac metitur necessario omnia. Etenim falsissimum imprimis est, peccata venialia referri posse in gloriam Dei, à quibus tamen nemo iustorum incolumis est. Et præterea licet dum iustus perseverat in iustitia, cõmittere nequeat peccata, quæ simul sint cum gratia, est nihilo secius semper in periculo peccandi. Nanque fides iustificans non liberat hominem à possibilitate peccandi: & ideo nõ est, cur liberet à lege prohibẽte peccata. Quapropter, quod vehementius istos in suspicionem crimipis Iouiniani pertrahit, est, quòd citant in testimonium suæ sententiæ illud, Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet: & non potest peccare, quoniã ex Deo natum est. Inde enim illi arguebant, iustum peccare non posse. Ad quod tamen August. & secundum eum Sanct. Thom. 2.2.q.24.artic.11. respondet, quod triplex est charitatis conseruatio. Prima, quatenus est motus spiritussancti. Et ex hac parte charitas nullum potest admittere peccatum. Atque ad hoc pertinet perseuerantia: quæ est donum ipsius Spiritussancti, manutenentis nos. Secunda cõseruatio charitatis est secundum ipsius propriam rationem. Ex qua etiam parte repugnat illi peccatum, sicut calori infrigidare. Et vtroque modo intelligitur verbum Ioannis, quòd, qui natus est ex Deo, peccare non potest, si solũ conseruetur ratio seminis, quod est in illo. Sed tertia conseruatio charitatis est ex parte subiecti: puta hominis in hac vita. Et hac de causa amitti potest charitas: quia cum fides, obscura sit cognitio, non ostendens nobis essentiam ipsam diuinam, non ita configit voluntatem nostram Deo, vt semper sit in ipsum intenta: atque adeo nec tanti vigoris est, vt superare omni ex parte valeat pugnas huius nostræ militiæ: & ideo iusti semper fræno opus habent legis. Facialis autem illa visio est, quæ beatos, molestia iam carnis exutos, ita in diuinum transformat amorem, vt nulla opus habeant cogente lege. Nostri verò Protestantes, quod proprium est illius beantis visionis, fidei volunt iustificanti tribuere.

¶ Altera verò responsio Lutheranorum est ad argumentum propositũ, quam à suo sunt magistro docti: videlicet quod quamuis iustus gratiam possit, iustitiamq; perdere, id tamen non potest, nisi vno peccato incredulitatis: sicuti iustitia non acquiritur nisi vna virtute fidei. Ita enim lib. 1. cap. 5. referebamus ex Luthero aduersus Carolstadium. Nullum est peccatum nisi incredulitas, nulla iustitia nisi fides. Et de capt. Babyl. Nulla peccata possunt hominem damnare, etsi velit, nisi sola incredulitas. Neque habenti fidem dubitandum est de sua salute, quia promissio ibi facta nullis peccatis est mutabilis, nisi sola incredulitate. Et in deuotis monasticis. Nulla opera credenti in Christum tam mala sunt, quæ possint eum damnare, & accusare. Cernenda ergo hic est intentio istorum, perpendẽdúmque punctum contradictionis inter nos, & ipsos. Intendunt, quòd cum Deus simpliciter, & sine dependentia ab operibus nostris promiserit nobis salutem, solum tenemur adhibere fidem illi promissioni nudè & absolutè, sine respectu impletionis aliorum præceptorum. Et ideo dixit Luthe. super epist. ad Gal. quòd sola fides necessaria est, cætera omnia opera liberrima, neque præcepta, neque prohibita. Confessio autem catholica est, quòd promissio euangelica non est nuda & absoluta, sed tali peccatoribus conditione promittitur salus, si præteritæ vitæ pœnitentes proponant seruare mandata. Quamobrem vt sola fides non sufficit ad iustificationem, ita neque absoluit iustum ab præceptorum vinculo. Et ideo Synodus modò mentem istorum, plenè intellectam, condemnauit. Nam cano. 19. anathema eos pronuntiat, qui nullum præceptum esse aiunt in Euangelio, præter fidem, cætera verò indifferentia esse. Et can. 20 eos qui aiunt hominem iustificatum, & quantumlibet perfectum non teneri ad obseruantiam mandatorum Dei & Ecclesiæ, sed tantum ad credẽdum, quasi Euangelium sit nuda & absoluta promissio vitæ æternæ, sine conditione obseruationis mandatorum. In his postremis verbis punctim attingitur radix Lutherani huius erroris. Non enim præceptum fidei est tota lex Euangelica. Haud quidem theologos præterit dubitatio illa, an infidelitas esset causa omniũ peccatorum. Neque diffitentur, multa peccata ex debilitate & languore fidei promanare. Nam cum ex fide & spes nostra ortum habeat, & officiosa charitas vegetetur, quo firmior est fides, robustior spes est, & ardentior charitas. Vnde Paul. postquam viderat arcana Dei, nihil in rebus metuebat, per quod posset ab eius charitate diuelli. ¶ At verò iis nihil obstantibus tripertita statuitur hic conclusio. Sanè, quòd neque omnia peccata infidelitas sunt vel incredulitas, vt isti autumant, neque infidelitas est omnium causa, neq; per quodcunq; peccatum expũgitur fides. Primum membrum manifestum est. Nam licet omni peccato hæc sit cõmunis ratio: puta, quòd sit dictũ vel factum, vel concupitum contra legem Dei, atque adeò auersio ab eius bonitate, differunt tamen specie

1. Ioan. 3.

Triplex conseruatio charit.

Quare charitas amitti possit.

Secunda responsio Lutheranorũ.

Lutherus.

Punctũ contradictionis inter Luthe. & Catholicos.

Syn. Trid.

Theologorũ sententia de peccato infidelitatis.

Conclusio.

Ratio peccati.

Ratio peccati. Tho. 1. 2. q. 113. art. 2. & latius q. 72. artic. 1.

cie vitia, ratione conuersionis ad obiecta diuersa, quæ ab illo sunt intenta, qui peccat. Nemo enim respiciens ad malum operatur, sed ductus specie boni. Quemadmodum virtutes ipsæ inter se distant ratione obiectorum, quæ singulis sunt proposita. Quocirca, vt virtutes, sic etiam & vitia obiectis primum omnium discernuntur. Atque omnium prima differentia est, quòd vitia illa, quæ sunt proximè contra Deum specie ab illis differunt, quæ sunt contra proximum. Sicuti virtutes tres Theologicæ, à moralibus. Quinimò propter diuersas rationes quibus in Deo differunt tria illa obiecta, scilicet veritas, quæ obiectum est fidei: & beatitudo nostra, quò tendit spes, & sua in se bonitas, quæ obiectum est charitatis, diuersæ virtutes sunt, fides, spes, & charitas, diuersaque etiam impietatis crimina, infidelitas, desperatio, & odium Dei. Porrò autem neque vniuersa peccata citra temporalia bona eiusdem sunt

1. Ioan. 2. generis. Nam omne quod est in mundo, aut concupiscentia carnis est, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ. Quibus verbis apost. iuxta bonum, Philosophis tripartitum, species vitiorum discreuit. Est enim alia concupiscentia naturalis, quæ ad tactum pertinet, vel ciborum & aliarum rerum, quibus individuum cõseruatur, vel venereorum, quibus propagatur species. Alia verò animalis: quippe eorum, quæ sola apprehensione & possessione, vel potius vsu delectant: vt pecuniæ, & id genus vtilium bonorum. Quarum primam vocauit apost. concupiscentiam carnis, & secũdam, concupiscentiam oculorum. Sed tertius appetitus est sublimium bonorum, magisque spiritualium: quales sunt honores, atque hũc nuncupauit superbiam vitæ. Sed & sub his tribus generibus agnouit Grego. 31. moraliũ, septem capitalium vitiorum species, Theologis, imò Christianis vniuersis receptissimas, quas ad Rom. & ad Gal. cõmemorauit Paul. Quorsum hæc? Certè vt ostendamus, nõ omnia crimina, esse peccata infidelitatis, sed obiecta habere diuersissima. Ex quo facillimè colligitur secundũ membrũ assertæ cõclusionis: scilicet, nõ omnia enasci peccata ex infidelitate, sed vt suis sunt obiectis diuersa, ita ex diuersis affectionibus, & animi ægritudinibus perpetrantur. Re vera qui vel ira percitus occidit, vel turpi amore captus labitur, vel auaritia sordet, nõ peccat contra fidẽ: nam certus est malè agere. Vnde consequens is tertium membrum fit conclusionis: scilicet, quod non per quodcunque peccatum extinguitur fides. Sicut enim in aliis virtutibus non quicunque peccat ex ira, amittit temperantiam circa delectabilia tactus, nec qui peccat cõtra temperantiam, amittit liberalitatem: ita neque quocunque peccato mortali amittitur habitus fidei, quo verè credimus, omnia nobis diuinitus reuelata, atque adeo promissionem ipsam remissionis peccatorum, si voluerimus corda à nostris iniquitatibus per gratiam Dei reuellere. Quòd si diuersæ sint materiæ virtutum, & vitiorum, circa quas diuersi nostri affectus versantur, diuersissima etiã sunt alia præcepta à præcepto fidei, atq; diuersæ obligationes, quales in ipso distinctissimo decalogo separatim exprimuntur. Atque adeo intentum est huius capitis, fides haud quaquam iustum eximit à lege, sed legi potius subdit.

Grego.

Roma. 1. Gala. 5.

Membrũ secundũ conclusionis. Non omnia peccata ex infidelitate oriuntur. Memb. 4.

Non omni peccato extinguitur fides.

Diuersa præcepta.

¶ Vnus aut alter locus est scripturæ, quẽ possunt aduersarij huic catholicæ veritati obmoliri, quippe verbum illud Pauli, Lex iusto non est posita, sed iniustis, & non subditis impiis, & peccatoribus, &c. Et illud, Si spiritu Dei ducimini, nõ estis sub lege: omnes autem iusti spiritu Dei ducuntur: iuxta illud, Qui spiritu Dei agũtur, hi sunt filij Dei. Quibus accedit & illud, Vbi spiritus domini, ibi libertas. Ad hæc autem facillima est, verissima, & planissima Theologorum omnium responsio, nisi vniuersos isti respuissent. Sunt enim in lege virtutes duæ. Prima, quod est regula nostrarum actionũ, cuius transgressio, peccatũ est, & à qua legis virtute nemo excipitur. Nam omnis anima (inquit Paul.) potestatibus sublimioribus subdita sit, neque potest quisquam Deo aut suis potestatibus esse subditus, nisi sit subiectus legibus. Sed alia virtus est legis coërcina, quæ cogit incontinentem cõtra suas agere appetitiones, & hoc modo iustus, ille scilicet, qui sedatas iam habet, & pacatas turbulentas passiones, non subditur legi, quoniam nutui spiritussancti omni procul metu legis obsequitur.

Argumen. Luther.

Responsio.

Legis duæ virtutes.

De explicatione legis.

Cap. 2.

HOC itaque primùm cõstituto, quòd iustus nõ ilico liberat à legis vinculo ad iudicã dũ, an possit plenè satisfacere legi, quę principalis est intẽtio ĩ prima parte hui⁹ libri, breuis præmittẽdus est sermo de explicatione legis: sanè de qua neq; omino aduersarij nobiscum cõsentiunt. Atq; in capite primũ hæc sancta confessio Christianis supponẽda est, quòd Christus non solum à Deo datus hominibus est, ceu redemptor, cui sit fidẽdum, verũ vt legislator cui est obediendum, vt Syno. Trident. can. 21.

Christus legislator & redemptor.

can. 21. ſanxit contra impios quoſdam negantes fuiſſe legiſlatorem. Et quidem, quatenus res ad decem præcepta ſpectat, quanuis vniuerſa ſint de iure naturæ, & in lege veteri fuerint explicata, tamen in lege euangelica obligationem habent iuris diuini, eo quòd à Chriſto ſunt præcepta. Lex enim vetus ſimpliciter quãtum ad illius legis obligationem attinet, prorſus abolita eſt, & extincta in ipſo paſſionis momento, quo Chriſtus protulit, conſummatum

Hebr. 7. eſt. Nam tranſlato ſacerdotio, inquit Paul, neceſſe eſt vt legis tranſlatio fiat. Vbi abſque vlla exceptione totam legem expiraſſe docet, quoad vim obligandi. Illud autem Theologorum

Tria genera præceptorum legis veteris. axioma, quod ex præceptis antiquis, cerimonialia antiquata ſunt & abolita: legalia verò nõ omnia, ſed moralia omnia permanſerunt, ſic intelligendum eſt, quòd prima, quia erant figura venturi Chriſti, non licet amplius præcipere in noua lege: ne ſint falſa ſigna. Secunda verò licitè integrari poſſunt: ſed tertia, quia erant iuris naturæ, neceſſariũ fuit, vt iteratò inſtaurarentur. Itaque decalogus præter obligationem naturalem, nullam prorſus habuiſſet in Euangelio obligationem diuinam, propter vinculum antiquæ legis (quæ perinde tota ceſſauit, ac ſi nunquam fuiſſet) niſi denuo præceptus fuiſſet à Chriſto tanquam à vero legiſlatore, & explicatore iuris naturalis. Vnde tanquam verus legiſlator multa exponendo mandauit, & commendauit ad idem ius pertinentia, quæ mundus tunc ignorabat. Vt, Beati pauperes ſpiritu, quoniã ipſorum eſt regnum cælorum. Beati mites, & beati qui lugent. Siue conſilia ſint, ſiue aliquando præcepta, nihil modò diſputamus. Neq; verò ſolum vt Scribæ & Phariſæi legis enarratores, ſed tanquã poteſtatẽ habens, leges ponebat, Audiſtis, quia dictũ eſt antiquis. Non occides: ego autẽ dico vobis, Quicunq; dixerit fratri ſuo racha, &c. Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non mœchaberis, ego autem dico vobis, Quicunq; viderit mulierẽ ad concupiſcendũ eam, iã mœchatus eſt in corde ſuo. Atqui præter hæc naturalia adiecit, & præcepta ſacramẽtorũ: Vt, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, nõ intrabit in regnũ cælorum: &, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, nõ habebitis vitam in vobis: &, Niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimul peribitis. Neq; id rãtum verum, vtcunq; aduerſarij reſultent, facultatem fecit Eccleſiæ leges condendi, quæ eſſent velut ſuarum antemurale, quibus vineam ſuam ſepierat. Non quòd ipſi deeſſet prudentia perfectiſſimè inſtituendi totũ Eccleſiæ ius: ſed quia

Matt. 7. d.

Sacramẽtorum præcepta.

Facultas Eccleſiæ ad cõdẽdas leges.

ſciebat temporũ, locorumq; varietatẽ, diuerſoſq; hominũ caſus nouis nonnunquã legibus indigere. At non eſt hic locus hæc preſſius tractandi: ſed hæc meminimus ad enarrandũ canonem Concilij, qui hoc tempore fuit propter quoſdam neceſſarius. ¶ Hac autem conſyderatione præmiſſa, duo ſunt puncta, de quibus Lutherani à nobis diſſentiũt, intellectu neceſſaria ante diſputationem de ſatisfactione legis. Primum de explicatione præceptorũ: & alterum, an præter præcepta ſint aliqua conſilia. De primo ergo puncto aiunt (vt eſt videre apud Melanchtonem in loco cõmuni de bonis operibus, & apud Bucerum in libr. de concor. controuer.) quòd nos doctrina operum præclarè tradimus de externa hypocriſi, aut de humanis cerimoniis: opera verò primæ tabulæ, & fontem bonorum operum ignoramus, & obruimus. Et vocant externam hypocriſim, ſeptem præcepta ſecundæ tabulæ. Siquidem hypocriſim diſcernunt à præceptis primæ tabulæ, quam vocant internam iuſtitiam. Interna autem iuſtitia eſt, inquiunt, credere verbo Dei, timere Deum, confidere Deo, firmare ſemper fiduciam, ne vincat dubitatio, quod ſumus in gratia Dei. Quæ quidem dubitatio, aut contemnit Deum, aut fugit iratũ, aut non vere inuocat. Ecce myſteria in quibus iſti collocãt totam vitam Chriſtianam, ſuadentes hæc omnia exteriora, aut nihil, aut perparum referre. ſed totum negotium Chriſtiani intus conſiſtere in corde. Neque enim ſatis eluere eum poſſunt colorem, quo ſunt à magiſtro ſuo tincti, in de liber. Chriſt. vbi ait, nihil prodeſſe externa opera: ſcilicet, verſari in locis, & officiis ſacris, ieiunare, neq; voce orare, imò neq; interiores ſpeculationes, aut meditationes, præter vnam fidem & fiduciã. In primis, quã infra dignitatem loquantur de præceptis ſecundæ tabulæ, quin verò quã indignè de illis ſentiãt, quis eſt, qui nõ videat? Putant enim in hoc tantum eſſe nobis iuſſa, quòd Deus nos voluit illis exercere, quibus tanquam teſtimoniis fidei ipſum glorificaremus. At verò ratione longè diuerſa diſcernit Eccleſia catholica inter primam ac ſecundam tabulam præceptorum. Non enim diſtinguũtur vti externa opera ab internis: nam tam in prima, quã in ſecũda præcipiuntur, & intima & extera opera. Diſcrimen autem eſt, quòd cum Deus, & in ſe optimus ſit, ac propter ſe colẽdus, & naturæ quoq; author, rerumq; genitor, cui noſtri cura eſt, & prouidẽtia, in duobus ſummam poſuit omnium mandatorũ: ſcilicet, Diliges dominũ Deum tuũ ex toto corde tuo, &c. & proximum tuum ſicut te ipſum.

Duo puncta diſcordiæ.

Melanchr. Bucerus.

Hæreſis.

Luther.

Idem lib. 2. cap. vltimo.

Indignè Lutherani de ſecunda tabula loquũtur.

Diſtinctio primæ & ſecũdæ tabularum, vide lib. 1. c. 22.

Ex

Ex quibus mãdatis ait, vniuerſam legem pendere & prophetas. Primum autem quod ad ſuum ipſius pertinet cultum, in prima tabula iuſſit tribus præceptionibus explicari: ſecundum autem, in altera, ſeptem aliis. Neque verò præceptiones primæ tabulæ, mentis ſunt duntaxat meditationes, ſed in opera ſe etiam exerunt. Primum enim præceptum non eſt formaliter dilectionis, ſed ipſius explicatio, ſcilicet, vnicum, trinumq; credere Deum, idôla vti deos falſos execrari, in quibus nihil eſt numinis: illum eſſe vnũ, cui ſoli, cordis, oris, & operis laus, & cultus debetur. Secundum etiam præceptum de ſanctificatione ſabbathi non intus tantum in mente, ſed in cultu etiam exteriori poſitum eſt, atque adeo tertium de ſuo ſancto nomine non vanis iuramentis vſurpando. Quocirca nouum inuentum eſt, hoc penitus prima tabula præcipi, credere verbo Dei, confidere, & firmare ſemper fiduciam, ne vincat dubitatio, an aſſecuti fuerimus promiſſiones Dei. De quo latius libr. 3. in de certitudine gratiæ. Atqui, vt in prima tabula opera etiam iubentur exteriora, ita & in ſecunda opera quoque interiora. Non enim ſolum iubemur charos venerari parẽtes, externis pietatis officiis, ſed intimo etiam affectu. Neque tantum iubemur abſtinere à re vel thoro alieno, ſed non concupiſcere vxorem, aut rem proximi. Igitur (quod in principio proponebamus) & falſò, & indignè opera ſecundæ tabulæ vocant hypocriſim. Eſt enim hypocriſis, quando aliud extra in opere effertur, quàm intus fertur in corde: opera autem & officia charitatis in proximos ex fide & amore Dei procedunt. Quin imò ſecundum ſcripturam, indicia ſunt veri amoris Dei. Vnde Paul. Reddite, inquit, omnibus debita. Cui tributum, tributum, &c. Nam qui diligit proximum, legem implent, Non adulterabis, Non occides, & ſi quod eſt aliud mandatum, in hoc verbo inſtauratur, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Et Ioan. quem dominus de ſuo pectore, charitatis præceptionibus lactauerat, ita, quæ inde exſugerat docuerat. Chariſſimi ſi ſic Deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere. Deum nemo vidit vnquam. Si diligamus inuicem, Deus in nobis manet, & charitas in nobis perfecta eſt. Et, Qui non diligit fratrem ſuum, quem videt, Deum quem non videt, quomodo poteſt diligere? Et, Hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum. Hæc eſt expoſitio Ioannis ſuper illud nouum mandatum Chriſti, quo nihil diſcipulis commendatius eſſe voluit, & ſanctius, quàm vt ſe inuicem diligerent, ſicut dilecti fuerunt ab eo. Vnde colligit, nullum eſſe exploratius indiciũ diuinæ dilectionis, quã dilectionẽ proximi. Quare Paul. non ſatis habuit explicare vnitatẽ humani generis ex naturali vinculo carnis, quo compacti ſumus in vnum corpus. Sed vno, inquit, ſpiritu omnes nos in vnum corpus baptizati ſumus. Et alibi, Membra ſumus corporis eius (puta Chriſti) de carne eius, & de oſſibus eius. In ſumma, tanti fecit Deus opera hæc externa, quibus charitatem colimus inter fratres, vt cũ omnium bonorum in ſe ipſe dives, noſtrorum non indigeret, ita propriè curuſq; perſonam induit, vt non ſatis habuerit dicere, Quod vni ex iſtis feciſtis, pro me feciſtis, ſed mihi feciſtis. Et in poſtrema die totã præmonuerit iudicationem futuram, ſi cum fuiſſet nudus, veſtitus à nobis fuerit, ſi paſtus deniq; in fratribus fuerit, & ex charitate tractatus. Qua ergo fronte opera ſecundæ tabulæ hypocriſim Proteſtantes appellant? Dicẽtes totum negotium Chriſtianum in corde cum ſolo Deo gerendum. Agnoſcimus enim verbum Chriſti liberatoris noſtri, Regnum Dei intra vos eſt, quoniam, vt ait Paul. Lex noſtra lex ſpiritus eſt, ſed tamen eo modo eſt ſpiritualis, quo alibi explicat non eſſe regnũ Dei eſcam, & potum: ſed iuſtitiam, & pacem, & gaudium in ſpiritu ſancto: iuſtitia autem, pax, & gaudium ſpirituale non conſeruatur, niſi per exteriores actus. ¶ Secundum iſtorum à nobis diſſidium de lege Chriſti eſt, quod nullum in Euangelio agnoſcunt conſilium, quod non ſit præceptũ: ſi non particulare, ſaltem incluſum in præcepto de dilectione Dei ſuper omnia. Ex quo, vt cap. ſequenti videbimus, eliciunt vnum argumentum ad confirmandum, quod non poſſumus huic præcepto ſatisfacere in hac vita. Nam quicquid homo facit, adhuc plus debet. Ob idque irrident nos, vt capitulo de ſatisfactione videbimus, quod cogitemus, non ſolum poſſe ſatisfacere legi, verũ aliquid vltra ſupererogare. Quocirca cum in libello imperatorio, inſtante Ekio, ſcriptum eſſet, opera quidem à nobis fieri bona, quæ à Deo ſunt mandata, & commendata, poſtea Bucer. circa finem libri ſui de concordan. controuer. reclamauit, ſatis fuiſſe poſitum mandata. Quia nihil eſt, inquit, in Euangelio, quod non procedat de mandato dilectionis: reliqua verò opera, quæ ex humanis inſtitutis fiunt, prorſum cõdemnant, vt patet in ſuo didagmate, de quo articulo optimè obuiatum illis eſt à Colonienſibus in anti didagmate. De hoc autem articulo conſiliorum dicam, quod ad præſens propoſitum de ſatisfactione legis attinet,

eo

Primũ præceptum. vide lib. 1. capit. 22.

Secundum?

Tertium.

Hypocriſis lib. 2. cap. 2. & lib. 3. c. 8.

Rom. 13.

1. Ioan. 4.

Lucæ 18. Roma. 14.

Secũda controuerſia conſilia.

Libel. imp.

Bucer.

eo præsertim, quod nonnullos inter catholicos audiuimus de hoc dubitãtes: quinimò contendentes, nullum esse opus supererogationis vel consilij, sed omnia esse præcepta. Etiam illud, Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, &c. Cuius contraria idcirco cõclusio constituenda nobis est. Ratio qua maximè testimonia sacra huius veritatis elucidantur, est hæc. Deus in operibus erga proximos illa tantum edixit nobis sub præcepto, quæ pertinebant ad custodiã charitatis: nam finis præcepti charitas: cætera verò officia, non erat, cur nobis iniungeret ex necessitate: in his autem quæ ad cultum suum pertinent non est obligationem nostrã metitus ex magnitudine beneficiorum, quæ in nobis contulerat, creationis, & redemptionis, sed omnia iuxta naturam nostram suauiter disposuit: illa tantum præcipiens, quæ suam amicitiam seruarent, & quæ possibilia essent, neq; adeò difficilia, non modò his aut illis hominum cõditiõibus, siue hoc aut illo loco vel tẽpore, sed quæ omnibus quocunque tempore, & loco essent possibilia: reliqua verò in optione cuiusq; posuit. Quare consilia non sunt per se perfectiora, quàm opera præceptorum: sed cum finis omnium mandatorum sit perfectio charitatis, cõsilia ordinantur ad maiorem eorum custodiam. Quare licet non sint necessaria, hac tamen ratione pertinent ad perfectionem. Vnde statim Christus in solenni illa legis promulgatione ante necessaria præcepta proposuit perfectorum consilia, Beati pauperes spiritu. Nam pauperies nõ est necessaria, sed legitimus bonorum vsus. Beati qui lugent: & his similia. Et ideo subdit, Vos estis lux mundi: quasi quibus competit non solum iustitiã vulgariter colere, sed egregie vsum etiam rerum licitum abiicere. Atque exhinc fortè legitimus eruitur intellectus illorum verborum, Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis, minimus vocabitur in regno cælorum: qui autẽ fecerit, & docuerit, magnus vocabitur. Facit enim dubium, quomodo præcepta vocauerit minima, eum autem qui seruauerit, appellauerit magnũ. Loquitur ergo fortè de operibus illis consilij, quæ ex eo dicuntur minima, quia nõ sunt necessaria, sed tamen qui legitime seruauerint, scilicet, ad maiorem, & consummatiorem præceptorũ custodiam, futuri sunt in regno cælorum, non qualescunque ciues, sed magnates. Accedit & verbum Christi, Sunt eunuchi, qui se ipsos castrauerunt propter regnum cælorum, qui potest capere capiat. Cuius expositorem agit Paul. vbi ait, Bonũ est homini mulierem nõ tangere, &,

Matth. 19. Cõclusio catho. de consil.

Matth. 5.

Matth. 19.

1. Cor. 7.

Volo omnes homines esse sicut ego sum, &c. Dico non nuptis, & viduis, bonum est illis si sic permanserint, sicut & ego: subdit autem, De virginibus præceptum domini nõ habeo, consilium autem do, &c. Hæc autem cõmunia sunt. Sed rem paulò exactius vrgebo ex illo vbi dominus adolescentulo illi interroganti, quid faciendo vitam æternam possideret, legitur respondisse, Serua mandata: inox dicenti, seruasse à iuuentute sua, adiecisse, Vade, & vende omnia quæ habes, &c. Ille enim locus est, vbi perspicacissime discernitur inter cõmunem ordinem præceptorũ, & singularem consiliorum accessionem. Bifariam autem interpretari vel deprauare moliuntur hunc locum aduersarij. Primum enim aiunt, adolescentem illum fuisse Pharisæum, qui mentitus est seruare præcepta, & ideo iussum esse relinquere diuitias, quę sibi erant impedimento. Quo videntur Hierony. & Origen. inclinare: sed profectò nulla potest ratione negari, quo minus legẽ seruasset, quo ad satis erat ad amicitiam Dei. Nam habetur Mar. 10. quod Christus intuitus eum, dilexit eum. Item quoniam si fuisset mentitus, nõ respondisset Christus, Si vis perfectus esse: seu, vt habetur in Marco, Vnũ tibi deest: hæc enim verba supponunt, iam feciſſe iuuenem, quod ei dixerat Christus necessarium esse ad vitam æternam. Hoc fortè verum est, quod non seruabat præceptũ dilectionis modo perfectissimo, erogando bona sua in pauperes, vt esset inter perfectos. Et illa fortè fuit mens Hieronymi & Origen. vt author est S. Tho. 2. 2. q. 189. artic. 1. Repugnat enim perfectioni maximè Christianæ, vt tam dives esset, quàm ille creditur fuisse, vbi erant pauperum greges, quibus potuisset bona sua distribuere. Sed mẽtitus fuerit necne, nihil moror. Nã vt vtrauis pars vera sit, manifestè colligitur ex littera, discrimen consiliorum à præceptis. Aliorum ergo est responsio, quod non solum seruare alia mandata: sed relinquere omnia sit necessarium ad salutem. Quare vbi ait Christus, Si vis perfectus esse, non loquebatur de perfectiõe supererogationis, quæ nulla est, sed de illa quæ est necessaria ad salutem. Propterea, quòd, vt refertur apud Marcum & Lucam, dixit, Vnum tibi deest, vade, quæcunque habes vende, &c. Hæc autem interpretatio exinde deprehenditur falsa, quod si de tali necessaria perfectione intellexisset, in initio illico interrogationis illam respondisset esse necessariam, vbi iuuenis interrogauit, quid faciendo vitam æternam possideret. Cum ergo discrete ait, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Sed si vis esse perfectus, vende, &c.

Mar. 10.

Interpretatio prima illius, Vade & vende, &c. Hierony. & Origen.

S. Thom.

Secunda interpretatio.

mani

manifestè distinxit inter opera necessaria, & opera cõsilij. Vnde quod addit, Vnũ tibi deest, intelligitur, tum ad perfectionẽ, tum ad securitatem perseuerantiæ. Nam difficile est diuitibus perseuerãter agere ad vitam æternã, vt statim subiecit Christus. In summa dicere, quod opera consilij, & maximè renuntiare diuitiis, & illustribus statibus seculi, sit de necessitate salutis, est hæresis condẽnata aduersus Pelagianos, vt refert Augustin. in epistol. ad Paulinum, vbi inter decem errores, illum cõnumerat quintum: puta, diuites baptizatos nisi omnibus abrenuncient, si quid boni visi fuerint facere, nõ reputari illis, neq; eos habere posse regnũ Dei. Neque profecto opus alia fuisset condẽnatione, quam quòd aliàs condemnaretur tota religio Christiana, quæ diuites permittit. Vnde Paul. quamuis admonitos nos fecerit, quòd qui volunt diuites fieri, incidũt in tentationẽ, & in laqueũ diaboli, nihil tamen amplius subiungit, quàm: Diuitibus huius seculi præcipe, nõ sublime sapere, neq; sperare in incerto diuitiarũ, sed in Deo viuo, bene agere, facilè tribuere, &c.

Hæresis.

1. Timo. 6.

De impletione legis in genere. Cap. 3.

HIS ita necessariis fundamẽtis subiectis, quæstio est prima huius libri, vtrũ iustus qui per fidem iustificãtem non absoluitur à lege, possit per gratiam adiuuãtem, legi satisfacere. Lutherani enim in vtrũq; peccant extremũ: dum aiunt, & quencunq; iustũ nexu legis per fidem absolui, & neq; iustissimũ legi posse satisfacere. At verò ne nobis imponere perseuerent, quod possibilitatem adimplẽdæ legis nobis adscribamus, hæc ante omnia sanctissima cõfessio, quæ nobis est cum illis cõmunis, supponẽda est, quam lib. 1. cap. 22. & fermè per totum librum secundum contra Pelagianos sancitã ab Ecclesia esse mõstrauimus. Nempe, quod absq; diuino nutu, speciali q; auxilio nequimus implere diuina præcepta: scilicet, neq; omnia quantum ad substantiam actus, neque minimum, quantum ad intentionem præcipientis. Ita enim in Concilio Mileuitano & Africano confessum est, atq; etiam in Arausicano. Cuius in canone 25. verba sunt, Hoc prædicare debemus, & credere, quòd per peccatum primi hominis ita inclinatum & attenuatum fuerit liberum arbitrium, vt nullus postea aut diligere Deum, sicut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum est, possit, nisi gratia eum & misericordia diuina præuenerit. Et talia fere verba protulit præsens Synodus Tridentina in primis canonibus tribus. Quam etiam num fundamentalem cõclusionem paulò post peramplius explicabimus: an scilicet præter gratiam habituralem, necessarium sit quoque nouum auxilium ad digne operandum & perseuerandum. Nulla ergo de hoc est cõtrouersia: sed vtrum cum speciali Dei auxilio homo valeat satisfacere legi. Hoc enim est, quod Protestantes apertissimè, & pertinacissime inficiari pertendunt: vbique inculcantes, quòd in hac vita, neque diuino fauore possumus satisfacere legi, sed tantum inchoare. Quinimò ipsam inchoationem, opus omnino volunt esse Dei, & nullatenus nostrum. Est autem error iste, germen pestiferæ illius radicis, quam lib. 1. cap. 11. & 12. reuellere nitebamur, ceu cõplurium errorum feracem. Videlicet, concupiscentiam carnis reluctãtem rationi, esse peccatum, prohibitum illo præcepto, Non concupisces: quod omnino tolli non potest in hac vita. Inde enim cõfecit Luther. in de libe. Christ. & artic. 2. assertionum suarum, & rursus artic. 31. & latissimè in lib. de decem præceptis quòd nullatenus in hac vita, quoquo pacto diuinitus adiuti possumus plenè implere mandatum illud maximum, Diliges dominũ Deum tuum ex toto corde, & ex tota mente, &c. propter fixam & pugnam carnis impedientis ne toto corde diligamus: sed hic inchoari, & in patria perfici. At quoniam verba hæc dextrum possunt recipere sensum, in quo nobis possunt esse communia, perpende quomodo inter nos differat. Non id tantum aduersarij sentiunt, quòd in hac vita non diligimus ea perfectione qua Deus diligitur in patria: de hoc enim nulla est disceptatio. Agnoscimus enim dilectionem viæ nõ esse firmam, & fixam, vti illic erit. Item planè confitemur, quòd nequimus ita Deum diligere ex toto corde, quin multa sint venialia peccata permixta iustitiæ nostræ. Nam si aliud haberemus de nobis iudicium, nos ipsos (vt ait Ioan.) seduceremus. Sed tamen addunt, in quocunque opere hominis quãtumcunq; iusti, necessario inesse omissionem præcepti illius dilectionis. Nanque tenemur secundum illos, singula præcepta implere ex dilectione: ita enim intelligũt illud, Omnia in gloriam Dei facite. Et, Finis præcepti charitas. Et putant, nullum esse opus tam perfectum, quin propter ingem reluctantiam carnis commaculetur, ne fiat ex toto corde: vt est in præcepto dilectionis. Atque inde dicit Luther. artic. 31. in omni

Lutherani nullũ iustus potest satisfacere legi. infra, c. 7.

Cõfessio cõmunis de obseruãtia præceptorum. Concilium Mileui. & Arau.

Tridentina.

Lutheranorũ dogma.

Radix erroris.

omni opere bono iustum peccare, quia est omissio illius præcepti. Et artic.32. opus bonum optimè factum veniale est peccatum, secũdum misericordiam Dei, sed mortale, secundum iudicium Dei. Ob idq; nullo nostro opere secundum istos, satisfacimus legi, sed sola fide recipimus misericordiam Dei non impurantis peccata nostra. Hanc doctrinam hactenus perseuerant defendere Lutherani. Vnde in confess. Augustana, artic.6. Cùm fide inquiunt reconciliamur, necessario sequi debet iustitia bonorum operum. Sed quia tanta est infirmitas humanæ naturæ, vt nemo legi satisfacere possit, necesse est docere homines, quod hæc obediẽtia non placet Deo, quia legi satisfacit: sed quia persona est in CHRISTO reconciliata à fide, & credit sibi reliquias peccati condonari. Quare nõ censent esse simpliciter iustitiam, sed reputari quandam iustitiam: subiicientes illud, Non intres in iudiciũ cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens: & alia id genus, ad quæ nos infra respondebimus. Id quamplurimis verbis explicatissimè persequitur Melanchton in apolo. sub titul. de dilect. & imple. legis, cõmentatus illud euangelij, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata, in eo sensu, quod tantummodo oporteat à nobis in hac vita legẽ inchoari: id est, imperfectè impleri. Et paulo inferius nobis improperat, quòd prædicemus nos legem implere, cum in hac vita non possumus legi satisfacere. Et inferius, Legis impletio quæ sequitur innouationem, est exigua & immunda, & inchoata, tamen hærent adhuc in natura reliquiæ peccati, quæ semper accusant nos, & ideo non est accepta propter seipsam, sed propter fidem: quia iusti seu accepti reputamur propter CHRISTVM. Et rursus, Propter fidem in CHRISTVM nõ imputatur nobis hoc quod deest impletioni legis. Vide quãta explicatione vtatur, vt doceat imperfectionem operum nostrorum nõ esse, eo solum quod remissior est, quã in patria, sed cuilibet operi verã inesse culpam. Vnde paulò inferius (quæ verba quoque sunt Lutheri, articul.13.) exprobrat nobis, quòd fingamus CHRISTVM tantum esse nobis cõmeritum primam gratiam, nos postea tamen nostra legis impletione placere, & mereri vitã æternam. Cũ tamẽ mediator CHRISTVS omnem nobis fuerit gratiam meritus. Idem latius etiam persequitur in locis cõmunibus sub titul. de imple. legis. Idem Bucer. adhuc multò (quod suum est ingenium) cumulatiori sermone inter enarrandum articulum 5. libelli imperatorij: Cuius paulò pòst expendemus verba.

Confessio Augustana.

Psalm. 142.

Melanchton tantũ inchoatus in hac vita legẽ, nõ implemus.

Matth. 19.

Bucerus.

Subiiciamus ergo propositiones, quibus est ad hanc quæstionem respondendum. Prima, Possibile est nobis cum diuino fauore, & adiutorio, sic in hac vita totam legem, atque adeo dilectionis præceptum implere, vt non modò singula, verum omnia peccata mortalia possimus vitare. Ratio prima huius conclusionis ex subuersione fundamenti, quo aduersarij connitur, sumitur. Abunde enim demonstratum à nobis est loco citato lib.1. ita per baptisma remitti, condonari, deleri, abstergi, sepeliri, atque adeo penitus tolli originale peccatum, & vniuersa, si quæ sint actualia, vt nulla fiat reliqua ratio culpæ, nisi vbi voluntate libere homo cõsentit in peccatum, neq; illo præcepto, Nõ concupisces, certamen carnis prohiberi, sed victoriam, & quanuis liberum arbitrium vulneratũ fuerit, debilitatúmq; præuaricatione primi parentis, non tamen adeò extinctum est, quo minus possit diuino auxilio resistere. Quò fit, vt à concupiscentia non singula opera commaculentur nostra, atque ea minus, quę in gratia Dei per eius facimus auxilium. Accedit & huc præterea, quod eodem lib.1. cap. 22. explanabamus. Nimirum, quòd modus charitatis nõ est de essentia aliorum præceptorum. Et ideo quãuis gratis largiremur, non posse nos in hac vita implere præceptum dilectionis, non inde sequeretur vniuersa aliorum præceptorum opera peccata esse, haberéque annexam priuationem eiusdem præcepti. Hæc autem omnia iam pridem à nobis constitutissima sunt.

1. Conclusio.

1. Ratio.

Capit. 11.

Lib. 1. ca. 15.

Modus charitatis nõ est de essentia aliorum præceptorum. Tho. 1.2.q. 100. art. 10.

¶ Inde hic ergo exordiendũ est, vtrum præceptum dilectionis impleri in hac vita possit à nobis per auxilium Dei. Et causa dubitãdi præcipuè sumitur ex August. in libr. de perfect. iustitiæ: vbi ait, quòd in illa plenitudine charitatis p. triæ præceptum illud implebitur, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Nam cum est adhuc (inquit) aliquid carnis cõcupiscentię, quod continendo frenetur, non omni modo ex tota anima diligitur Deus. Et quod rẽ perstringit, est, quia videtur docere, illam perfectionem dilectionis, quæ non hic, sed in patria esse potest, cadere sub præcepto. Ait enim, Cur enim non præciperetur homini ista perfectio, quanuis eam in hac vita nemo habeat? Non enim rectè curritur, si quò currẽdum est, nesciatur. Quomodo autem sciretur, si nullis præceptis ostẽderetur? Hunc autem locum Augustini interpretatur 2.2.q. 44. S. Thom. hoc modo, Præceptum aliquod bifariã intelligitur impleri: vno modo perfectè, quãdo peruenitur ad finem præcipientis, alio modo imperfectè,

Præceptum dilectionis.

August.

Vide quæ Augustin. in hanc sententiam scribit lib.1. retract. capit.7. & 16. exactius & planissimè.

S. Thom. Præcepta dupliciter implentur.

quando, etsi non perueniatur ad finē, non tamen receditur ab ordine, & regula dirigēte in finē. Intentio Dei, dilectionē sui præcipientis, fuit, vt plenè illi, omninóq; vniremur amando, ita vt non solum nihil esset in nobis contrariū, sed neq; aliquid, quod eius amorem remorari, remitterēve posset, aut tepefacere: cuius felicitatis nequimus nisi in patria potiri, quando liberi à corpore mortis huius videbimus eū sicuti est. In hac verò vita impletur imperfectè. Et tantò quisq; perfectius, quantò propius ad illam perfectionē accedit. Non est ergo mens Augustini, quòd dilectio patriæ sit hic præcepta tanquā implenda in hac vita sub pœna peccati, sed tanquam finis & scopus, quo dirigenda est intentio nostra. Nec est cur Buce. contra glossam hanc reclamet. Sanè, quæ ex verbis ipsis August. liquet: nam postquam dicit, illam nobis perfectionem esse præceptā, subdit causam, vt per præceptum sciretur, quò nobis esset currendum. Vnde sicut miles (ait S. Tho.) licet non potiatur victoria, non tamen peccat, si nō facit contra disciplinam militarem, ita quauis hic nemo fruatur dilectione illa patrię, non tamen peccat, nisi qui deflectit à lege, & præceptionibus charitatis, aut aliquod veniale admittit contra eius feruorem. Itaq; si lubet explicatius dicere, aliud est perfectè implere præceptum, & aliud, non violare. Possumus in hac vita non violare, licet nō possimus perfecte implere. Cauenda est ergo æquiuocatio implendi. Accipitur enim vno modo, vt opponitur transgressioni, seu omissioni, & isto modo impletur in hac vita. Et alio modo, vt tātum valet, quantū plenè ad mēsurā, cacumē, & finem pertingere: & *isto modo impletur in patria*. Et qđ iste sit sensus August. in propatulo est. Intendit enim in illo libro disputare contra Cælestium, qui dicebat, posse hominem in hac vita viuere absq; vllo peccato actuali, scilicet, tam veniali, quàm mortali, ex eo quod præceptum sit homini, vt absq; peccato sit. Quem August. redarguit ex illo Ioan. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, &c. Et ideo nunquam venit in mentem Augu. quod singula nostra opera sint omissiones illius maximi præcepti, velut peccata, sed quod vita quauis iustissimi hominis, non potest transigi sine permissione aliquorū, saltem leuium peccatorum. Qui quidem sensus patentissimus apud eundem est in de spi. & lit. vbi idem tractat argumentum. Discernit enim cap. 36. inter vitam hanc militantem, in qua cognoscimus per speculum in ænigmate, & triumphantem illam in qua iusti videntes facie ad faciem, satiantur illa iustitia, quam hic ex fide viuentis esuriebant, & sitiebant. Nam, Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam. Vnde ad iustitiam huius vitæ, inquit, quæ minor est illa, non absurde dicitur pertinere ne homo peccet, neque enim si esse nondum potest tanta dilectio Dei, quanta illi *cognitioni plenæ* perfectæque debetur, iam culpæ deputandum est. Aliud est enim totam nondum assequi charitatem, aliud nullā sequi cupiditatem. Quamobrem debet homo quauis longè minus amet Deum, quam eum potest amare conspectum, nihil tamen appetere illicitum. Hæc August. & talia illic congeminat, vt ostendat perfectionem huius præcepti in hac vita in eo positam esse, vt nulli delectationi illicitæ consentiamus, quin verò caueamus à leuioribus.

Bucer.

S. Thom.

Implere & violare.

1. Ioan. 1.

De spiritu & lite. Vide ca. 4. huius lib.

¶Præter authoritatem August. est argumentum, vt vulgatissimum, ita validissimum ad eandem conclusionem demonstrandam. Præcepit nobis Deus, vt se ex toto corde, proximum verò sicut nosipsos diligeremus: & ne sit opus singula meminisse, si ad vitam volumus ingredi, seruemus mandata: Deus autem nihil præcipit impossibile: ergo implere illa possumus, saltem eius ope subnixi. Minor huius syllogismi euidētissima est. Nam quicquid Deus præcipit, peccatum est, si non fiat: quoniam ille seruus qui cognouit voluntatem domini sui, & non fecit voluntatem eius, vapulabit multis. Et Paul. Concupiscentiam nesciebam esse peccatum, nisi lex diceret, non concupisces. Vnde contra Faustum August. Peccatum est, inquit, dictum vel factum, vel concupitum contra legem Dei: at non facere, quod est impossibile, peccatum non est. Deus ergo non præcipit impossibile. Latissimè enim libr. 1. cap. 17. & 18. persuasum fecimus, adeò voluntarium, intrinsecā esse & inseparabilem rationem peccati, vt repugnantia sit, peccatum esse nisi sit voluntariū: quod autem est impossibile factu, id non facere, non est voluntarium: est ergo non solum impietas, sed manifestaria contradictio, quod aliquid nobis Deus præcipiat impossibile. Iam verò quomodo verum esset, quòd regnum cælorum vim patitur, si impossibilia essent mandata, quæ seruatu sunt nobis necessaria, si volumus ad vitam ingredi? Sanctissimè ergo Hieronymus in expos. symboli ad Damasum, Execramur, inquit, eorum blasphemiam, qui dicunt, impossibile aliquid homini à Deo præceptum esse, & mandata Dei nō à singulis: sed ab omnibus in communi posse seruari. Et infra, Liberum sic confitemur arbitrium, vt dicamus nos semper Dei indigere auxilio: & tam illos errare, qui cum Manichæo dicunt, hominem peccatum

Argum.

Deus nō præcipit impossibile.

Hieronym.

peccatum vitare non posse, quàm illos, qui cũ Iouiniano asserũt, hominẽ non posse peccare. At negãt isti, illud opusculũ fuisse Hieronymi: hoc enim sibi asylum muniuere, quo se recipiant, quoties non habent quid aliud respondeant. Sed tamen identidẽ in dialogo contra Pelagianos lib. 1. & 3. repetit, mandata Dei possibilia esse, neq; Deũ præcepisse impossibilia. Ita enim suus Atticus confitetur, nulli dubium

Augusti. esse. Et Augusti. ser. 61. de tempore, Deus neque impossibile aliquid potuit imperare, quia iustus est: nec damnaturus est hominem pro eo quod non potuit vitare, quia pius est. Non solũ ait, non imperauit, sed quia non potuit imperare impossibile, quia iustus est: sicut neq; punire, quod vitare non possumus, quia pius est. Acsi dicat, si Deus imperasset impossibile, non esset nobis iniustitiæ deputandum, quod non paruissemus, sed sibi qui impossibile præcepit: & si nos puniret de re quam vitare nequimus, non esset impietas nostra non vitasse, sed sua

Chrysost. punire. Et de laudibus Pauli Chryso. Homil. 7. Possibile est, inquit, Dei iussa perficere, si modo velimus omnẽ naturæ trepidationem alacriter virtute superare, nihilq; impossibile est eorum, quæ à CHRISTO hominibus imperantur. Si enim quantum est in nobis velimus virium exprimere, maximum etiã nobis Deus adiungit auxilium. Et in concilio Arausicano

Concilium Arausic. cano. 25. Hoc etiam secundum fidem catholicã credimus, quod accepta per baptismum gratia, omnes baptizati (CHRISTO auxiliante, & cooperante) quę ad salutem pertinent, possint, & debeant (si fideliter laborare voluerint) adimplere. De nostro autem Tridentino, statim. ¶ At verò audiamus nostros homines, quibus ista cõmentis subterfugere cogitarunt. Ait Bucer. in conciliatione articuli de iustificatione, quod aliud est, Deum præcipere id quod in se est impossibile (quod & ipsi blasphemiam esse testantur) aliud verò id quod Deus præcipit esse homini impossibile, quod ita piè dicitur, vt cõtrarium blasphemia sit: nam præcepit, quod sibi est possibile. Acsi nos vel transuersum vnguem ab hac confessione discedamus, & non certissimò profiteamur, vt in priori conclusione præmisimus, & in secunda repetimus: quinimo vt Patribus, & ecclesiæ sanctissimum esse monstrauimus, non nostris naturalibus viribus, sed diuino fauore & adiutorio esse nobis possibilia mandata. Nihil de hoc controuersamur Bucere, sed hoc vobiscum postulamus, vtrum nobis per gratiam, & auxilium Dei sit possibile implere legem. Et quidem ais possibile Deo, in hoc tamẽ sæculo ex parte, in futuro ex toto. Et quid autẽ quãdo dicitis ex parte, intelligatis, ita exponitis, quod impossibile est in hac vita satisfacere præcepto dilectionis, atq; adeò legi, & ita impossibile, vt quodlibet opus sit de se peccatũ. Hoc ipsum est, quod manifesti erroris redarguit argumentũ nostrum, Impossibile est vt Deus dederit hominibus legem, cui per eius auxiliũ non possint iuxta suã voluntatẽ satisfacere. Alias ad quid præciperet? ¶ Respõdetis, quod licet non possimus satisfacere, præcepit nihilominus, vt omnia ipse cõcluderet sub peccato, & nos proinde ad suã recurreremus misericordiã. Profecto secum ipsa pugnat responsio vestra. Nam ecce omnes cõclusi sub peccato ad misericordiã eius cõfugimus, qui nos adiuuet implere quod iubet, manũ nobis porrigit, gratiam infundit, ope sua, & opera nos iuuat. Nunquid neq; gratia, neq; auxilium suum vllum sufficiens est, vt legi satisfaciamus? Vt quid nos ergo fides ducit ad misericordiã Dei: nisi vt per eius suppetias impleamus, quod per nos ipsi non valemus? Quomodò qui, teste Dauid, mãdauit mãdata sua custodiri nimis, Psalm. 118. non auxiliabitur, vt ad iustum custodiãtur? An fortè seuerior est in præcipiendo, quã in subueniendo potens, & benignus? Videte ne cũ patrocinium gratiæ contra libetũ arbitrium suscipitis, gratiæ potius iniuriã irrogetis: peius enim quã Manichæi sentitis, Nam illi voluntatẽ quæ à malo principio condita erat, aiebãt, non posse vitare peccatũ, vos etiam hoc nostræ voluntati impingitis, quam à vero Deo creatã agnoscitis. Neq; id solum dicitis, sed quòd neq; per gratiã & auxilium Dei potest homo satisfacere legi, vt peccatum vitet: non ergo solum liberũ arbitrium, verùm auxilium Dei reputatis infirmum. Longè planè aliter quã vos, vbiq; Patres excipiunt verbum illud ad Galat. Conclusit scri- Galat.
ptura omnia sub peccato, vt promissio IESV CHRISTI daretur credentibus. Nempe, vt quod lex iubet, per fidem impleamus. Per fidem scilicet quæ per charitatem operatur. Vnde Augusti. de spir. & lit. ca. 13. Quod operum Augusti.
lex minando imperat, hoc fidei lex credendo impetrat. Et infra, Lege operum dixit Deus, Fac quod iubeo: lege fidei dicit Deo, da quod iubes. Et cap. 20. Lex data est, vt gratia quæreretur. Gratia data est, vt lex impleretur. Et contra duas epistol. Pelagian. lib. 3. Lege fit, vt Deus quid fieri velit audiatur: gratia verò fit, vt legi obediatur. Lex ergo auditores iustitiæ facit: gratia, factores. Et quomodo id fiat, adhuc explicatius exponit in epistola quinque episcoporum ad Innocentium, quæ est 95. Ait enim legem distingui à gratia, quia lex iubere nouit,

Psalm. 31. gratia iuuare. Lex enim dicit, nolite fieri sicut equus & mulus, quib⁹ nō est intellectus: fides autē respōdet, Da mihi intellectū, vt discā mandata tua. Lex dicit, vt abstineamus à fornicatione & carnalib⁹ desideriis: fides dicit, quod nemo potest esse continens nisi Deus dederit. In summa, lex dicit, Declina à malo & fac bonū, & Paul. per fidē ait Colos. quod nō cessat orare pro illis, vt ambulēt digni Deo in omni opere, & sermone bono. Quæ omnia testimonia sunt manifesta, vt p auxilium fidei verè implea mus legē. Atq; adeò falsissimū sit quod nostri aiunt Protestantes, scilicet per auxiliū fidei tantum nobis obuenire, vt exerceamur in lege, nō autē vt satisfaciamus legi. Si enim fides impetrat & implet quod iubet, profectò summa est, vel ignorantia verbi, vel sensus corruptio, negare, ꝙ per auxilium gratiæ satisfaciamus legi. Nam quid aliud est implere, quàm satisfacere? Imò quid est legem facere, quod ait Paul. Factores legis iustificabuntur: & legē seruare, quod ait CHRISTVS, Qui diligit me, sermones meos seruabit, quàm legi satisfacere? Imò quid est quod ait ipse Legislator noster, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos: iugū enim meū suaue est, & onus meum leue: nisi quod multo sit facilius p gratiam Dei legem, quę ignauis, socordibus, ac prauis hominibus graue onerosáq; videtur, seruare, & implere, quam per vias difficiles, abruptáq;, & lubrica vitiorū oberrare? Vnde Ioan. Hæc est charitas Dei, vt mandata eius custodiamus, & mandata eius grauia non sunt. Quoniā omne quod natum est ex Deo, vincit mundū. Et hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra. Est ergo mandatorū summa, vt mundū vincamus, à quo per fidem reportamus victoriam. Ex his vtique talibúsque testibus, & meritis causę nostrę sententiam confecit S. Syno. Triden. quam æquissimam cap. 11. pronunciauit, his verbis, Nemo temeraria illa, & à Patribus sub anathemate prohibita voce vtatur, Dei præcepta homini iustificato ad obseruandum esse impossibilia. Nam dominus impossibilia non præcepit, sed, iubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis: & adiuuat vt possis. Cuius mandata grauia nō sunt: cuius iugum suaue est, & onus leue. Qui enim sunt filij Dei, CHRISTVM diligunt: qui autem diligunt eum, vt ipsemet testatur, seruant sermones eius, quod vbiq; cum diuino auxilio præstare possunt. eos autem qui contra

Proteſtātes.

Rom. 2.

Ioan. 14.

Matth. 11.

1. Ioan. 5.

Syn. Trid.

exerint, anathemata esse iubet, can. 18.

Punctum cō troueriæ.

¶ Sed attingimus tandem punctum controuersiæ, vnde pus huius vlceris prodatur. Hæc omnia aiunt, non probant, quòd nos implemus legem, sed quòd Deus ipse implet: hoc est enim, quòd ait Buce. vbi eum iam proximè citauimus, quòd Deus non præcipit, id quod est simpliciter impossibile, sed illud quod est nobis impossibile, & ipsi possibile. Sed apprehende mentē hominis. Non enim vult, id quod nobis est impossibile, fieri nobis per auxiliū Dei possibile, vt nos ipsi impleamus legem: nam tunc nulla esset inter nos controuersia: hæc enim ipsa est confessio nostra. Sed intelligit, quod legem, quæ nobis est impossibilis, Deus ipse per filium tuum in credentibus implet, in præsenti ex parte, & in futuro ex toto. Ita enim doctus est à magistro suo Luthero in de liber. Christ. Cuius verba sunt, Ipse qui solus præcipit, solus quoq; implet. Vide ergo duos absurdissimos errores. Non nos, sed Deus in nobis facit opera legis, & tamē non perfectè implet, vt satisfaciat legi. Et de hac re proferuntur, disperguntúrq; tragœdiæ sermone vulgari in lubriū liberi arbitrij, quòd non solū per se nihil possit in operibus gratiæ: sed neq; cum auxilio Dei quicquā libertas nostra cooperetur. Et quod vsq; ad lacrymas indolendum esset, cum res sit, quæ nulla omnino probabilitate possit ab homine sanæ mentis percipi, quò illā vulgo persuadeant, fingunt à prælatis ecclesiæ confictū esse regnum liberi arbitrij, cum tamē ipsum nihil cooperetur, neq; ad assequendam iustitiam, neq; ad augendam. Nescio qua possit alia emphasi explicari, quàm nostri mores denigrauerint, prostrauerintq; ecclesiam, quantáque sit adhibenda cura vt instauretur, quàm quod aduersarij nostri, quod nulla ratione sua dere possunt, dicentes tamen contra ecclesiam esse Romanam persuadeant vulgo. Res est certissima, quod si mores componeremus nostros, nullis nobis opus esset rationibus. Sed quo ad rem redeamus, non solùm Lutherani sunt in isto errore, sed nonnulli etiam catholici: scilicet, quod non sumus nos qui implemus legem, sed Deus. Propterea, quod ait Paulus, Deus est qui operatur omnia in omnibus. Et, Qui operatur, velle, & operari pro bona voluntate. Et, Non est volentis, neq; merentis, sed Dei miserentis. Et, Non possumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis. Et, Gratia Dei vita æterna. Vnde Augustin. in de grat. & lib. arbit. capit. 7. Non Deus, inquit, coronat merita tua, tanquàm merita tua, sed tanquam dona sua. Ex quibus non defuit, qui talem sensum eliceret illius verbi Paul. Viuo ego, iam nō ego, sed viuit in me Christus, vt ad singula nostra opera referret: hoc est, oro ego, iam non

Buceru.

Luthe.

1. Cor. 12. Philip. 2. Rom. 9. 2. Cor. 3. Rom. 6.

Galat. 2.

ego,

ego,ſed orat in me CHRISTVS: abſtineo ego,iam non ego,ſed abſtinet in me CHRISTVS. ¶ In contrariũ autem ſtatuitur ſecunda concluſio, qua prima elucidetur. Tametſi Deus nobis facultatem, vigorémq; impendat, ineptiſſimè tamẽ, quin falſiſſimè dicitur ipſum implere legẽ. Nos enim ſumus qui implemus, atq; adeo qui de ipſo bene meremur. Exordiamur ab illo loco Matth. 19. vnde iſti ſuam extorquent opinionẽ: vbi quærentibus diſcipulis, Quis poterit ſaluus eſſe? reſpõdit Redemptor, apud homines hoc impoſſibile eſt: apud Deum autem omnia ſunt poſſibilia. Neq; verò diſputemus, quomodo illic accipitur impoſſibile. Nam certe idem eſt quod difficile: erat enim peculiaris ſermo de diuitibus, qui ægerri mè, & difficillimè poſſunt opes dimittere. Sed largiamur vſurpari illic abſolutè, vt eſt homini impoſſibile viribus propriis legem implere. Hoc nihilominus conceſſo, is tantum intellectus inde colligitur, quod homini per vigorẽ naturæ eſt impoſſibile, fit ei per auxilium Dei poſſibile. Qui quidẽ intellectus planiſsimè exponitur ex verbis ſubiunctis Petri, Ecce nos reliquimus omnia & ſequuti ſumus te, quid ergo erit nobis? Quaſi dixiſſet, Ecce nos adiuti fauore tuo reliquimus omnia. Non dicit, tu reliquiſti, ſed nos reliquimus: & ideo ait, quod præmium erit noſtri operis, qui tibi vocanti reſpondimus? Præterea quis ita deſipiat, vt dicat, quod CHRISTVS in me ieiunat, vel ab illicitis voluptatibus abſtinet? Nam abſtinere à cibis, non eſt mera negatio: lapis enim non abſtinet, ſed eſt priuare ſe hominem concupitis. Deus autem non cupit in nobis cibos, aut alias turpes voluptates, vt ipſe dicatur abſtinere: ſed nos per auxiliũ ſuum. Et (quod lib.1. retracta. cap.23. adnotauit Auguſt.) quanuis Deus dicatur operari omnia in omnibus, tamen non credit omnia in omnibus. Non enim ipſe ſibi, ſed nos illi credimus, neq; ſe per charitatẽ, quę in nobis eſt, amat ipſe, ſed nos ipſum. Neq; ſibi ipſe loquitur dum oramus, ſed nos ſecum. Ecquis dicat, quod ipſe eſt qui in nobis meretur apud ſe? Vt enim meritum ad mercedem refertur, ita & qui meretur alius ab illo eſt apud quem meretur. Vnde aliud eſt, quòd merita noſtra ſint dona Dei, aliud vero quod ipſe meretur. Nos enim ſumus, qui per liberum arbitrium legi obſequimur. Neq; Paul. dicit, quod Deus vult per voluntatem noſtram, ſed quod dat nobis velle, & operari, & perficere. Vnde Auguſt. eodem libro de grat. & lib. arb. cap.6. Si merita, inquit, ita intelligantur eſſe noſtra, vt etiam dona eſſe Dei cognoſcantur, non eſt reprobanda itta ſententia. Et cap.6. Non iuberet Deus, quod ſciret non poſſe ab homine fieri. Et infra, Certum eſt nos facere, cum facimus, ſed ille facit, vt faciamus, præbendo vires efficaciſſimas voluntati: qui dixit (ſcilicet Ezechielis 36.) Faciam vt in iuſtificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obſeruetis & faciatis. Et de ſpir. & lit. cap.9. exponens illud, Iuſtificati graris per gratiam ipſius, ſubdit, non ꝙ ſine voluntate noſtra fiat, ſed volũtas noſtra oſtenditur infirma per legem, vt ſaner gratia voluntatem, & ſanata voluntas impleat legem. & cap. ſequen. Non quia legem implenimus, gratia data eſt, ſed datur gratia, vt legem implere poſſimus. Et Paulus non ait, quòd gratia faciat totum, ſed plus, inquit, ego omnibus laborani, non ego ſolus, ſed gratia Dei mecum. Atque vt demum concludamus, hic error eſt, qui nonus condemnatus eſt contra Pelagium, vt refert ad Paulinum Auguſt. ſcilicet, quòd non eſt liberum arbitrium, ſi Dei indiget auxilio. Erat enim ſermo de operibus gratiæ, vt lib.2. iam adnotauimus, quæ opera determinauit eccleſia, ita fieri per auxilium gratiæ, vt concurrat etiam liberum arbitrium. Sed quando nullum eſſet teſtimonium, aut eccleſiæ aut ſcripturæ, quomodo poſſet mens capere humana, quòd liberum arbitrium non cooperetur Deo? Ad quid nobis opera illa præcipiebat potius, quam pecoribus, quæ non aliter in noſtra eſſent poteſtate, quam in poteſtate illorum? Iam verò quænam eſſe poteſt oculatior experientia, quã ea libertate præſtare hominem opera gratiæ, qua opera naturæ? Tametſi fides nos doceat auxilio alio & fauore nos indigere in operibus gratiæ. Videor tamen mihi iam moleſtus, qui Solem illuſtrare contendo.

2. Cõcluſio.

Auguſt. Vide quod aduota ſit in hũc locum Aug. cap.1. huius libr.

Rom.3.

2.Cor.15.

Hæreſis dãnata.

Experientia docet libertatem homi nis in operibus noſtris & gratiæ.

De impletione legis in particulari.

CAP. IIII.

AT non ſatis fuerit in genere conſtituiſſe, poſſibilem nobis eſſe legẽ per auxilium Dei, niſi & de maximo illo præcepto dilectionis, & de leuioribus peculiarius dicamus. Aiũt enim, vt cernitur eodem loco apud Bucetum, mandata Dei non à ſingulis, ſed ab omnibus in cõmune poſſe ſeruari. Qua de cauſa expoſitionẽ illam ſymboli, vbi habetur, mandata omnia à ſingulis poſſe ſeruari, aiunt non eſſe Hieronymi. Quoniam Hieronymus, inquiunt, lib.1. decalogi aduerſus Pelagianos contrà docet quòd quãdo mortale hoc indutum fuerit immortalitate, tunc Deus erit omnia in omnibus, vt nõ ſit tantùm in Salomone ſapiẽtia, in Dauid mã-

Mãdata Dei ab omnibus ſeruari. Hierony.

suetudo, in Finees zelus, in Abraham fides, in Petro charitas: sed virtutes omnes in omnib⁹. At quãdiu habemus thesaurũ istum in vasis fictilibus, & carne fragili circũdamur, nullus est, inquit, qui omnes habeat virtutes. Attẽde, prudens lector, quo sensu excipiunt hæc Hieronymi verba, sic etenim, ꝙ nemo sit, qui possit implere totam legem, sed vnus implet vnũ præceptum, & alius aliud, & ita ab omnibus complexim tota. Et ideo præmiserat, inquiunt, paulò antè Hieron. ꝙ tunc iusti sumus, quando nos peccatores fatemur. Et in epistola ad Ctheſiphontem ait, ꝙ hæc hominibus sit sola perfectio, si imperfectos se nouerint. Ad explicationem ergo conclusionis generalis superioris capitis adteximus hic alias particulares. Prima,

1. Cõclusio. Singuli per gratiã & auxilium Dei singula possunt & omnia seruare mandata, ita vt sint verè iusti. Hæc ex superiori cap. continuò sequitur. Nam si Deus nihil nobis imperauit impossibile, nulla est in lege sua præceptio, quàm non singuli fauore suo possint implere. Aliàs vt implere, non esset liberum, ita neq; non implere, esset peccatum. Et par ratio est de illo maximo, dilectionis Dei super omnia. Siquidẽ per verbum imperandi proponitur ficuti & cæteræ.

Deutero. 6. Imò perpende, occlare lector, verba, quæ Moses proloquitur, Hæc sunt, inquit, præcepta, quæ mandauit dominus Deus noster, vt faciatis ea. Et rursus, vt custodias omnia mandata & præcepta eius. Et tertio, Audi Israël, & obserua, vt facias; dominus Deus vester vnus est; Diliges dominũ Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Horum videtur ora illic Deus per prophetam obtrudere, ne dicere auderent, non esse nobis positum illud magnum præceptum vt illi satisfaceremus. Sanè qui proximè, quàm illud præciperet, tanta replicatione præmisit, vt facias, vt custodias, vt obserues: quod perinde est, ac si dixisset, vt satisfacias. Et confirmatur cõclusio. Hoc præceptum diligendi Deum ex toto corde, & tota mente, ita est rationi conforme atq; adeò homini à natura penitissimè insitũ (quod libro primo demonstratum est) vt nihil possit esse magis: ergo quãuis à carnis infestatione, & incursu difficile nobis fiat, cur non erit tam potens auxilium gratiæ diuinæ, vt aliquando possimus sic facere suam voluntatem, vt neque in corde sit illi quicquam cõtrarium, neq; perinde in dilectione vlla ratio culpæ? Etenim diligere ex toto corde, & ex tota mente, dupliciter fieri potest. Primo modo, vt non solùm nihil repugnans charitati, verùm nihil remittens vel impertinens, sit in corde, sed totum sit in Deum semper actu intentũ. Et hoc erit in patria. Sed altero modo intelligitur, toto corde, vt satisfaciamus præcepto: scilicet, vt nihil, neq; opere, neq; verbo, neq; ipsa cogitatione quicquam admittamus contra eius voluntatem. Et isto modo diligimus in via: quare sæpissimè ait Dauid, Confitebor tibi domine in toto corde meo. Et, In toto corde meo exquisiui te. Et, In toto corde meo seruabor legem tuam.

Diligere ex toto corde dupliciter. Dilectio patriæ.

Dilectio viatorum.

¶ Et quòd hoc sit possibile, patentissimè præterea admonemur ipso ore Dei, eod. lib. Vbi sic legimus, Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie (& loquitur de illo maximo) nõ supra te est (id est, non est supra tuas vires, adiutorio meo subnixas) nam quod per amicos possumus, per nosipsos modo quodam possumus. Et sequitur, Neque procul positum, neque in cælo situm, vt possis dicere, Quis nostrum valet ad cælum ascendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus, atque opere complea mus. Ecquid est, vt compleamus, quã vt satisfaciamus? Et subsequitur, Neque trans mare est positum, vt causeris, & dicas, Quis è nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos vsque deferre, vt possimus audire & facere quod præceptum est. Sed iuxta te est sermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, vt facias illud. Acsi dixisset, adeò tibi est in promptu facere, vt nihil excusationis obtendere tibi possit, si iuxta voluntatẽ meã illud non cõples. Et CHRISTVS dominus noster in euangelio, Hoc est, inquit, maximum & primum mandatum in lege, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Et quomodo sit maximum explicat, quia inde adiuncto altero de dilectione proximi, vniuersa lex pender, & prophetæ: ex eo scilicet, quòd omnis lex & prophetæ, vt sunt explicationes huius, ita in hoc veluti in scopum referuntur: quia finis præcepti charitas. Quod si maximum est, reuera maximè est obseruãdum: nam tu mandasti, inquit propheta, mandata tua custodiri nimis. Si autem obseruatur, satis fit voluntati præcipientis: aliàs frustra dixisset CHRISTVS, Qui facit voluntatem patris mei, qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum; & in vanum quotidie peteremus, Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra. Non ergo solum in regno cælorum, sed ante ingressum regni cælorum fit in terra voluntas Dei: quod est singulis præceptis satisfacere.

Deuter. 30.

Matth. 22.

1. Timo. 1. Psalm. 118.

Matth. 7.

¶ Neq; Hieronymus loco citato contrarium docuit. Quod Bucerus in proxima linea potuisset inspicere. Nisi quod est illis sanctissimum, detruncata verba citare. Nam vbi in dicto dialogo, Atticus respondet, quòd nullus

Hieronymi positum. Haereticum mos.

lus in hac vita habet omnes virtutes, euestigio explicat sese, subiuncta causa, Quia necesse est, inquit, vt singuli excellant in quibusdã. Solum ergo sibi voluit Hieronymus, quod nemo habet omnes virtutes cõsummatas, sicuti erit in cælo. Nihil ergo sibi cõtradicit, vbi ad Damasum ait, omnia mãdata à singulis impleri posse.

Quæstio de auxilio speciali præter gratiam habitualem.

¶ Sed emergit ex hac conclusione dubium, Vtrum iustus præter habitualem gratiam gratum facientem, indigeat quoq; auxilio speciali Dei mouentis ad singula opera præceptorum. Ita enim videtur affirmare S. Thom. 1.2. quæst. 109. art. 9. de hoc sit secunda conclusio. Quanuis pro opinione quibusdam neq; improbabili habeatur, q̃ iustus non ad singula opera meritoria egeat, præter gratiam gratum facietem, nouo speciali auxilio, nihilominus simpliciter verum est, quòd indiget nouo auxilio ad operandum & implendum legem, ad non peccandum & ad perseuerandum. Primũ membrum opinantur, qui probatam habent doctrinam illam, quæ communis est theologorum, & libro superiori, cap. 20. asserta à nobis est. Videlicet, quòd potest homo vigore naturali, cum solo generali auxilio præstare quandoq; bonum opus morale etiam extra gratiam, atque adeò implere aliquando præcepta aliqua, quantum ad substantiam operum. Inde enim formatur argumentum (iudicio meo) non inualidum. Omne opus genere suo bonum absq; vlla mala circunstantia, quod extra gratiam factum est moraliter bonum, si fiat ab illo, qui est in gratia, est meritorium vitæ æternæ: quoniam vt opus sit acceptum ad vitam æternã, nihil aliud videtur requiri, quàm quòd sit genere suo & circunstantiis bonum, & fiat ab amico Dei. Respexit enim Deus, inquit scriptura, ad Abel & ad munera eius: id est, quia persona erat in gratia sua, opus fuit sibi acceptum. Potest autẽ homo qui est in gratia, implere aliquando præcepta, & facere alia bona opera, cum solo concursu generali Dei, multo melius quàm poterat extra gratiam: ergo talia opera erunt meritoria vitæ æternæ. Nec alia relatio videtur requisita esse in Deum tanquam in finem supernaturalem, quàm quòd procedat ex gratia. Nam opus ex obiecto bonũ natura sua refertur in Deum: & quando quis in ipsum cõuertitur, virtualiter in eum refert omnia opera. Quocirca id quod nonnulli cõminiscuntur: scilicet, quòd potest opus procedere ab illo qui est in gratia, non tamen ex gratia, approbare satis nequeo nisi de peccatis venialibus. Nam si opus sit bonũ, & fit ab illo, qui est in gratia, virtualiter (quod aiunt) proficiscitur ex gratia. Grego, autem & Capreol, quia hallucinantur S. Tho. fuisse in illa opinione, q̃ ad singula opera moraliter bona requiritur extra gratiam auxilium speciale, bene inde coniiciunt, quod secundum ipsum, existenti etiam in gratia ad singula opera meritoria idem sit etiam requisitum auxiliũ. Nos tamen qui supra cõtrarium patefecimus de opere moraliter bono, cõtrarium etiam sub peritiorum censura opinamur de operibus meritoriis: scilicet, q̃ præter gratiam non est requisitum aliud auxilium speciale ad singula. Quæ quidem opinio, probatissima fuit ante nos Caietano loco citato super S. Thom. Secundum autem membrum præfixæ cõclusionis: scilicet, q̃ simpliciter ad operandum & implendum legem necessarium sit præter gratiam, auxilium speciale, probat illic S. Thomas, quia dupliciter indiget homo naturæ lapsæ auxilio Dei. Primò ad sanandam naturam, & hoc abundè fit per gratiam gratificantem nos Deo: per hoc enim rectificatur natura, q̃ restituitur in ordinem diuinæ regulæ & voluntatis. Sed præterea requiritur auxilium quo moueatur ad agendum. Primò propter generalem rationem, quia nulla creatura in quencunque actum prodire potest, nisi virtute mõtionis diuinæ; & secundò propter peculiarem conditionem naturæ lapsæ, quæ licet per gratiam, quantum ad mentem, reducatur in ordinẽ, remanet tamen corrupta, & infecta secundum carnem. Et in hac secunda ratione ostendit se nõ loqui de singulis operibus, quia vt dixerat 2. art. eiusdem quæstio, non est tanta corruptio sensualitatis, quin posset homo aliquando per auxilium generale Dei operari secundum rationem. Sed simpliciter requiritur tale auxilium speciale, quia neq; omnia, neq; diu possumus bene agere ad custodiam gratiæ sine illo. Et eadẽ ratione sequitur, quod ad nõ peccandum requiritur etiam præter gratiam, auxilium speciale, atque ideo ad perseuerandum. Si tamen perseuerantia dicat continuationem boni vsq; ad finem vitæ. Nam si dicat bonum propositum, & singularem habitũ mentis, totum illud infunditur homini cum gratia. In confirmationem huius cõclusionis citat S. Thom. Aug. de natura & gratia vbi ait, Sicut oculus corporis pleniſſimè sanus nisi cãdore lucis adiutus, non potest cernere, sic & homo perfectissimè etiam iustificatus, nisi æterna luce iustitiæ diuinitus adiuuetur, rectè non potest viuere. Et in libro de perseuerantia ex verbis Cypriani asserit, q̃ illo verbo dominicæ orationis, Sanctificetur nomen tuum; petunt sancti perseuerantiam in sanctitate, quæ pendet ex suo iugiter auxilio. Facit & illud de

preolus contentanea dicunt, non tamen vera.

Non indiget iustus auxilio speciali ad singula opera meritoria.

Iano lib. 1. cap. 20.

Genes. 4.

Opus meritorium quod sit.

Opus in gratia & ex gratia.

Greg & Caiet.

Aug.

grat.& libero arbit.cap.6.vbi ait neceſſariá eſſe gratiã Dei,non ſolum vt iuſtificetur impius : id eſt,ex impio fiat iuſtus,ſed etiam vt cum fuerit iuſtificatus ex fide,ambulet cũ illo gratia,& incumbat ſuper illã,ne cadat iuxta illud, Quæ eſt illa quæ aſcendit dealbata,incumbens ſuper patruelem ſuum? Atq; hanc indigentiã confeſſus Dauid petebat.Adiutor meus eſto,ne derelinquas me. Eſt deniq; analogia quædam & proportio inter naturalia,ac ſupernaturalia, quod ſicut Deus nõ ſolùm dat naturales formas agẽdi,ſed generali influxu concurrit cum illis , ita quos ſibi facit gratos , iuuat ſpeciali auxilio ad opera ſupernaturalia:vt vtroq; modo verũ ſit, Pater meus vſq; modo (id eſt aſſiduè, & continenter)operatur, & ego operor. Ex quo verbo colligit Hieron. ad Cteſiphontem in hanc ſententiam verba hæc, Semper largitor , ſempérq; donator eſt. Non mihi ſufficit, quod ſemel donauit,niſi ſemper donauerit.Igitur quãuis in conciliis non ita expreſsè determinetur, præter habitualem gratiam requiri nouum auxilium, nihilominus ita eſt intelligendũ. Nam in Synodo nunc S. Tridẽtina can.22. habetur, ſi quis dixerit iuſtificatum ſine ſpeciali auxilio Dei in accepta iuſtitia perſeuerare poſſe , anathema ſit. Et in cõcilio Mileuitano can.3.Gratia nõ ſolùm determinatur valere ad remiſſionem peccatorum,quæ cõmiſſa ſunt, ſed etiam in adiutorium,vt non cõmittantur.Et in Arauſicano,cano.25. Fidem & amorem nobis Deus inſpirat ſuiipſius, vt poſt baptiſmũ (cum ipſius adiutorio) ea quæ ſibi ſint placita , implere poſſimus.Nota adiutorium & auxilium.

Cant. 8.

Pſalm. 26.

Analogia.

Ioan. 5.

Quomodo intelligenda cõcilia de auxilio ſpeciali.

Syn. Trid. Mil. Arauſ.

¶ Tertia concluſio huius capitis ſit.Quãuis ſingula poſſimus vitare peccata venialia, non tamen omnia. Concluſio eſt nõ ſolùm S.Thom. eadem q.109. 1.2.art.8.verum & theologorum omniũ in 2.ſentẽ.diſt.28.Quinimò nõ à theologis ſcholaſticis,ſed à ſacra pagina,ſecundum SS.Patrum interpretationẽ radices ducit. Ratio deriuatur ex diſtantia inter mortale & veniale.Primũ enim cõſiſtit in peruerſitate rationis , quæ cum per gratiam reformetur (habet enim iuſtus propoſitũ fixum in Deum) poteſt eiuſmodi homo,& ſingula,& omnia vitare per auxilũ Dei. Veniale autem cõmittitur ex ſubreptione propter carnis tyrannidẽ , quæ ſemper extat in iuſtificato.Nam in perſona hominis reparati dicebat Paul. Ipſe ego mente ſeruio legi Dei,carne autẽ legi peccati.Et ideo licet ſingula poſſimus vitare(aliàs non eſſent peccata)nõ tamen poſſumus omnia. Adeò enim pertinax eſt cõtinua inſultatio illa carnis in varia vitiorum genera , vt dum vnum vitamus, incurramus in aliud. Quoniam ratio non poteſt in aſſidua ſpecula & vigilia durare ad reprimẽdum eiuſmodi incurſiones. At ratio hæc ait Durand. ſolum militat de venialibus ex ſurreptione:puta , quæ accidunt propter defectum plenæ deliberationis. Quapropter (neque omnino improbabiliter)tenet,huius generis venialia eſſe, quæ non poſſumus vitare omnia.Nam cætera, inquit, quæ ſunt venialia ex obiecto : vt mendacium ex loco : verbum otioſum , & ſimilia cuncta poſſumus,vti mortalia, vitare. Nihilominus veriſimilius eſt , quòd neque ab iſtis omnibus poſſimus plenè cauere : tum quia etiã iſtorũ occurrunt occaſiones crebriores,quam vt poſſimus vniuerſas repellere:tum quia cum ſint leuia peccata,quæ non deiiciunt nos à gratia Dei, ſegniores reddimur , & remiſſiores ad illas ſuperandas. Verum eſt tamen , quòd poſſunt multo facilius vinci. Imò ſunt proiectæ virtutis homines , ita ſe vigilanter ab illis tuentes , vt ſeruentur nonnullo tempore incolumes. Hæc autem concluſio , vt proximè dicebam , non eſt audienda tanquam ſcholaſticorum opinio , ſed tanquam Patrum collectio ex diuino eloquio. Fuit enim iam olim vox illa Celeſtij Pelagiani,poſſe hominem ſine peccato viuere,ſi velit,per virtutem liberi arbitrij. De qua re contra ipſum ſcripſit ad Cteſiphontem Hieron.& dialogum præterea contra Pelagianos,atque Auguſt.librum de perfectione iuſtitiæ,& librum poſt de ſpir.& lit.Quã hæreſim, ait Hiero.exordium traxiſſe à Pythagoricis, & Stoicis, dicentibus non cadere in ſapientem paſſiones. Contra quem errorem nõ erant illi Patres adeò anxij depugnare rationibus,ſed ſcripturæ teſtimoniis:vt eſt illud Ioan. Si dixerimus, quia peccatum nõ habemus, ipſi nos ſeducimus. Et,Non eſt iuſtus in terra qui faciat bonum,& non peccabit. Et Salomon, Non eſt homo qui non peccet. Et Iob,ſecundum 70. Nemo mundus à ſorde. Et Dauid, Omnes declinauerũt, ſimul inutiles facti ſunt. Non eſt qui faciat bonum , non eſt vſque ad vnum. Et , Non intres in iudicium cum ſeruo tuo,quia nõ iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Vnde quotidie orant ſancti,Dimitte nobis debita noſtra. Propter duellum illud , quod ſpiritus ſuſtinet aduerſus carnem, de quo ait Paul. Sentio aliam legem in mẽbris meis repugnantem legi mentis meæ , & captiuantem me in lege peccati. At notandum eſt apud Auguſtinũ in vtroq; loco, quod non negat , poſſibile eſſe per auxilium Dei , immunem eſſe prorſus hominem à peccato , ſed ait, præter vnum IESVM CHRISTVM, nullum

3. Cõcluſio.

& q.74. art. 3.ad 2.

Veniale & mortale quo modo differant.

Rom. 7.

Durand.

Probabiliter opinio.

Pelagiani.

Auguſt.

Hieron.

1.Ioan.1. Eccliſiaſt.

3.Reg.8. Iob.15. Pſalm.13. & 142.

Roma.

Non modo poſſibile ipſum eſſe ne omnipeccato.

nullum esse exemptum. Et ideo vocat impossibile illud, quod nunquã fuit factum. Et idẽ ait Hieronym. lib. 1. dialogi, citans illud Ecclesiastes, Omne quod futurum est, iam factum est in priori sæculo: quod autẽ homo fuerit liber omnino à culpa actuali, nunquam fuit, ait Hieron. in priori sęculo: ergo neque erit. Tametsi postea Aug. idẽ tractans argumẽtum de nat. & gra. c. 36. sacratissimã Dei matrem meritissimò excipit. Vbi quicquid sit de veritate cõceptiõis mirãdi sane sunt, qui illic Aug. meminisse putãt de peccato originali. Tractat eñ in illa parte illi⁹ libri idem argumentũ, quod & in libris citatis de perfectione iustitiæ de spir. & lit. scilicet, quòd nõ possit homo viuere sine peccato: contra Cælestiũ dicentem, Potest homo nõ peccare si vult. Originale autem non est in nostra voluntate. In cuius exemplum proferebat ille hæreticus longum catalogum veteris testamẽti: puta, Abel, Enoch, Abraham, & reliquos iustos, quos aiebat nullum fecisse peccatum. Inter quos referebat & beatam virginem. Vbi si intelligeret de originali, nõ posuisset illos particulariter. Nam secundum Pelagianos, nullus mortalium illud contraxit. Ex quibus August. recensitis iustis solam beatissimam virginem excipit. Neq; tamen affirmans, sed nolens facere de illa mentionem propter honorem domini. Scimus enim, inquit, quod plus ei gratiæ collatum fuerit ad vincendum ex omni parte peccatum, quæ concipere, ac parere meruit Deum, quẽ cõstat, nullum habuisse peccatum. In eo quod dicit, vincendum, manifestissimè loquitur de actuali: quoniam originale nõ vincitur. Et ideo notanter & discrete de illa dixit, vincere: de CHRISTO verò, nullũ habuisse. Et subdit, Hac ergo virgine excepta, reliqui omnes sancti, & sanctæ interrogati, vtrum essent sine peccato, responderent, si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Quo etiam verbo liquet, solum de actuali habuisse sermonem. Nam de originali quãuis Christianus affirmet ipsum nõ habere, non cõtradicit Ioanni. Atqui propter hoc verbum Augustini, Patres deinceps omnes & theologi vniuersi vnanimes iure optimo prædicant, gloriosam virginem, peccatum nullum fecisse actuale, quicquid senserit Chrysost. Augustino antiquior. Hinc S. præsens Synodus Trident. determinat can. 23. sub anathematis censura, nequis posthac dicat aliquem in hac vita peccata omnia venialia vitare posse, nisi speciali Dei priuilegio. Quemadmodum, inquit, de beata virgine Ecclesia tenet. Cœtum enim Patrum, ac theologorum, Ecclesiæ nomine cẽsent: quoniam inter Ecclesiæ decreta, non id hactenus fuerat relatum. Quo ergo ad explicationem huius conclusionis redeamus, hoc primũ notandum est, quòd illud sancti vocarunt impossibile, non quòd Deus non posset facere, sed quòd nondum fecit. Et secundò, vt cũ nostris Protestantibus colloquamur, animaduertendum, nunquam sanctos intellexisse, quòd nullo tempore possit homo esse absq; omni peccato. Nam Hier. 3. lib. eiusdem dialogi vrgenti Critobulo, an egressus homo aquas baptismatis, sine peccato sit, ingenuè respondet Atticus, Ego impossibile esse in homine respõdeo sine peccato esse si velit: non quia statim de baptismate homo egressus peccato non careat, sed illud tempus quando sine peccato est, nequaquã possibilitati humanæ, sed Dei gratiæ deputatur. Et inferius explicans illud, Inueni Dauid filium Iesse virũ secundũ cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. Non dubiũ est, inquit, Dauid fuisse sanctũ, & in hoc electum, vt faceret omnes voluntates Dei: sed tamen illas non fecit in perpetuũ. Et ideo subdit, Hoc & nos dicimus, posse hominem non peccare si velit, pro tempore: pro loco: pro imbecillitate corporea, quandiu intentus est animus: quã diu chorda nullo vitio laxatur in cithara. Quòd si paululum remiserit, quomodo qui aduersus flumen lembum trahit, si remiserit manus, statim retrolabitur, & fluentibus aquis quò non vult ducitur: sic humana conditio, si paululum se remiserit, discit fragilitatem suam, & multa se non posse cognoscit. Ecce quo pacto sancti intellexerunt, hominem non posse sine peccato viuere, non quidem quod omne opus nostrũ peccatum sit, ita vt per nullum opus satisfaciamus legi, vt aduersarij peruerse philosophantur: sed quòd vita non potest transigi, quin sæpe homo cadat, saltem in leuiora plus minúsve pro cuiusq; vel cura, & diligentia, vel negligentia, & incuria. Quinimo potest homo durare in diem, quando non sit memor, neq; leuissimæ culpæ, vt possit in particulari confiteri.

¶ Subiungamus ergo quartam conclusionem. Propter venialia peccata, homo nec rem perdit, nec nomen iusti, nec propriè dicitur transgressor legis. Hoc palã liquet in verbis Augu. loco modo citato de nat. & grat. vbi post commemorationẽ tot iustorũ antiquæ legis Abel, Enoch, Abraham, Dauid, & reliquorum, quos scriptura vocat iustos, subdit, Non solùm iusti, sed si oẽs, inquit, sancti, & sanctæ, qui viuerent interrogarẽtur, responderẽt, non esse sine peccato. Et paulò ante, cap. 14. de se inquit, & de aliis ex Deo natis loquebatur Ioannes, vbi ait,

Au. non meminit de virgine, sed eã excipit ab omni actuali peccato.

Aug. verba de hac virgine.

Chrysost. Syn. Tri.

Contra Protestantes.

Hiero.

Exemplum de cithara.

Conclus. 4.

Aug.

Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus nosmetipsos seducimus. Et Iacobus, In multis offendimus omnes. Et in Enchiridio, cap. 64. Neq; peccatum est omne crimen, neq; crimen est omne peccatum. Itaq; sanctorum omnium vitam quandiu in hac morte viuitur, inueniri posse dicimus sine crimine: peccatum autē si dixerimus, quia non habemus, nosmet ipsos seducimus. Vnde in concilio Mileuitano, can. 6. 7. & 8. & in concilio Africano, can. 81. & duobus sequentibus, anathematis execratione reprobantur, qui aiunt, voces illas sanctorum, Si dixerimus, quia peccatum non habemus: &, dimitte nobis debita nostra, nō pro seipsis, sed pro alienis, aut propter humilitatē, & non propter veritatem efferri. Quare inter ecclesiastica dogmata, cap. 86. Augu. Nullus sanctus & iustus caret peccato, nec tamen ex hoc desinit esse iustus vel sanctus: cum affectu teneat sanctitatē. Et ideò veraciter se oēs sancti pronuntiant peccatores. Idem respondet Atticus Hieronymi in 1. lib. dialogi Critobulo obiicienti ex sacro canone, multos illos qui dicūtur sancti, & iusti: vt Zachatias, & Elizabeth, de quibus habetur apud Lucam, quòd erant ambo iusti ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, & iustificationibus domini sine querela. Et Iob, de quo legitur, qđ erat in terra Hus, simplex, & rectus, ac timens Deū, quibus potes oēs subiicere ab Abel iusto vsq; ad Ioan. quo CHRISTVS cōfitetur nō esse maiorē natū inter mulieres. Omnes, inquit, fuerunt iusti, sed nihilominus potuerunt concidere. Nam delicta (inquit Dauid) quis intelligit? & ab occultis munda me dñe. Vnde tunc inqr, iusti sumus, quando nos peccatores fatemur. Nam iustus accusator sui est in principio sermonis. Idémq; nunc S. Syno. Triden. confitetur cap. 11. quod licet in hac mortali vita, quā tumuis sancti, & iusti in leuia saltem & quotidiana (quæ etiam venialia dicuntur peccata) quandoq; cadant, nō propterea tamē desinunt esse iusti. Nam iustorum illa vox est, & humilis, & verax, Dimitte nobis debita nostra.

¶ Adde quòd nō solùm venialia peccata non adimunt iustitiam, & gratiam Dei, verùm neq; obstant quo minus iusti perfecti etiam dicantur: quare illud quod capite antecedenti dicebamus: scilicet, iustitiam, & charitatē in hac vita non esse perfectam, comparatione duntaxat id illam patriæ reputandum est. Sanè, quòd hæc nostra non sit perinde, atq; illa, fixa & firma. Cæterum & in hac vita verè & sunt, & in sacris eloquiis pronuntiātur viti perfecti. Aug. enim in loco citato de spiri. & lit. vbi negat præceptum dilectionis in via impleri perfectè, non tamen negat, quin charitas sit hic perfecta, ginimo palàm fatetur ex illo, Maiorem enim charitatem nemo habet, quā vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Accedit & illud, Qui seruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta est. Et, Tu autem perfectus eris coram domino Deo tuo. Et CHRISTVS in Euāgelio, estote perfecti, sicut pater vester qui in cælis est, perfectus est. Et, De cætero fratres gaudete, perfecti estote. Quod si totum librū de perfectione iustitiæ, nostri Protestantes penticulatius animaduertissent, illic exprimit aliquod verbum Aug. in quo perfectionem iustitiæ huius seculi perspexissent. Hæc enim, inquit, est nostra in ipsa peregrinatione iustitia, vt ad illam perfectionem, plenitudinémq; iustitiæ, vbi in specie decoris eius iā plena, & perfecta charitas erit, nunc ipsius cursu rectitudine, & perfectione tendamus. Hæc Aug. Ecce ergo perfectionem iustitiæ in via quæ plenè satisfacit legi: nempe recta ire in via domini, nihil inde declinare. Nam perfectio patriæ non est ambulare, sed stare: illa nō est meritum, sed præmiū: non stadium, sed brauium. Lex idem est quod regula, qua ad brauium tendimus: perfecta ergo legis obseruantia est, intrare per angustam portam, & rectā persequi semitam. Nam, Beati immaculati in via, qui ambulant in lege domini. Et Paulus, Bonum, inquit, certamen certaui, fidē seruaui, cursum cōsummaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ. Non est ergo præceptum, coronam accipere, sed ita certamen consummare, vt coronam accipias. In summa, iustitia nostra hic est fide ambulare, & sitire iustitiam (nam, Beati, inquit, qui esuriunt, & sitiunt iustitiam) vt satiemur, quando apparente gloria sua, videremus eum sicuti est. Sed æstimemus verba Pauli, vtrum ad hoc perfectionum discerniculum spectauerit. Ait enim, Non quòd iam acceperim aut iam perfectus sim. En perfectionem triumphantium in regno. Sequor autem si quomodo comprehendam. Hæc est militiæ professio, de cuius perfectione subiungit, Quicunque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus, &c. Perfectio ergo viæ est perfectè currere & sequi. Quòd si minutiora quædam dum remittitur chorda in cithara, admiserimus, non propterea declinamus à via, nec terga vertimus Deo: sed remoramur quasi luctantes contra fluctus seculi huius. Audiamus denique nostrum Augustinum eodem loco de spir. & lit. cap. 36. Ad illam, inquit, regni perfectionem spectat, Non concupisces (id est, corpus exutos mortis huius luctamine

Non omne pec. crimen est.

Concilium Mileuit.

Ecclesiastica dog.

Sancti verè pronūciant se peccatores. Hierony.

Prou. 8. Syn. Tri.

Venialia peccata cum perfectione. Qua ratione charitas viæ non sit perfecta.

Aug.

Perfectio viæ.

Perfectio patriæ.

2. Tim. 4.

Philip. 3.

August.

ctamine carnis liberari) ad hanc post concupiscentias tuas non eas, & illius perfectionem
Conclusio pro mercede sperare. Igitur quintam, postremámq; propositionem concludamus contra
Lutherum, art. 31. Non in omni opere peccat
Prouer.24. iustus. Septies in die cadere iustum, est quidem inter prouerbia Sapientis, cui dominus reuelauit sapientiam: quòd tamen in omni opere
Luth. peccet iustus, non potuit Luthero, nisi suus reuelare genius, vt homines exanimaret, ne bene agerẽt, & Deo se minus debere crederent, quod iam sibi dedisset naturam, quã neq; infirmam posset ipse sanare, neq; sanã satis iuuare, vt bene ageret, & tamen præcepisset, vt iustè quæ iusta sunt faceremus. Adde, quòd Sapiens de leuissimis loquitur culpis, neque peccata vocat, bona opera: sed noster recens Propheta mirabili nos vult antithesi dementare. Ait enim, non solum in omni opere, sed in omni opere bono peccare iustum: & quòd omne opus bonum optimè factum, peccatum mortale: mortale est in iudicio Dei: nisi quòd per eius misericordiam non imputatur. Huiusmodi coloribus vbiq; floret vnũ opus, & bonum, & peccatũ, optimè factum, & peccatum mortale in iudicio Dei; & tamen per misericordiã nõ imputatum. Patere adhuc lector audire explicationem hominis, quam apud ipsum authorem legisti sæpe. Vbi ait Paul. Mente seruio legi Dei, carne autem legi peccati, clarissi-
Rom.7. mum habet sensum. Nempe quòd mẽs deprecatur ad optima, caro autem ad infima: in quo homo constitutus conflictu, nunc victor seruit legi Dei, nũc victus succumbit legi peccati.
Vefania Lu- Quod autem Paul. de vna persona propter di-
theri. uersorum operum vicissitudinem enuntiat Luthe. ad eandem personã pro eodẽ tẽpore, quin etiam secundum vnum idémq; opus pertrahere molitus est. Adeò vt eliciat, ex hoc loco, quòd non solum eadem persona sit simul iusta & peccatrix, sed quod idem prorsus opus iusti, sit partim bonum, quatenus procedit à gratia Dei: partímq; malum, qua ratione proficiscitur à libero arbitrio. Vide quousq; procurrat asserrus ille ab istis error, quod concupiscentia, etiam in baptizatis sit peccatum. Illam enim vbiq; clamant esse arborem malam, quæ non potest bonum fructum facere. Quin vide precor quo cum genere mortalium à triginta iã annis litigamus. Peiores nos faciũt beluis. Illæ quippe si non sunt in bonum liberæ, certè neq; in malum. Nobis verò isti sic libertatem concedunt in malum, vt in bonũ funditus sublatam velint. Quin verò, quòd Deus optimus ad peccandũ nos cogat, nihil verẽtur doceri quòd tamẽ maximus ipse iuuare nos satis possit ad opus quod verè sit bonum, neutiquã induci possunt, vt credant. Primum omniũ, nunquid hæc cõtradictio est manifestaria, vt idem opus sit simul bonũ. & malũ in cõspectu Dei? In naturalibus nihil prohibet, eundẽ cibũ, qui ad vnum est morbum salubris, respectu alius, esse pestilentẽ, sed quod vnum opus simul fiat secundũ regulam, legẽ, & voluntatẽ Dei, atque idem simul contra eandem legem, regulam, & voluntatem (hoc est enim esse bonum, & mortale malum) quomodo ex quibuscunq; causis fiat, est intellectu possibile. Adde quòd si peccatum est secundum iudicium Dei, quomodo per misericordiã nõ imputatur? Nunquid non tã iustus est Deus, quã misericors? quo ergo pacto id in quo iudicat perdurare rationẽ peccati, & in seipsum offensæ, poterit per misericordiam nõ imputari? Hoc autem duobus me locis: nempe & libro 1. & item secundo memini reprobasse. Dimissis ergo contradictionibus istorum, ratio conclusionis est hæc, Potest quis Ratio conclusionis. per gratiam Dei opus iuxta suam legem perficere, vt nullum admisceat malum finẽ, aũt circunstantiã, sed fiat iuxta eius voluntatem, aliàs nequicquam quotidie peteremus, Fiat voluntas tua in terra, sicut in cælo: ergo tale opus expers erit prorsus culpæ. Id quod vno testimonio Cypriani constantissimè confirmatur, Cypria. quod tamen Luthe. art. 2. pro se adfert ex epistola quadam de mortalitate. Ait enim diuus ille martyr, Obsessa mens hominis & vndiq; zaboli infestatione vallata, vix occurrit singulis, vix resistit. Si auaritia prostrata est, exurgit libido: si libido cõpressa est, succedit ambitio, si ambitio contẽpta est, ira exasperat; superbia inflat, violentia inuitat, inuidia concordiam rumpit, amicitiam zelus abscindit, &c. Ex isto loco quemadmodum Luthere exprimere valeas, omnia opera esse peccata, nemo nisi discipuli tui, videt. Imprimis non dicit, quòd vno vitio victo aliud nos vincat, sed quod alia pugna carnis insurgit. At vt illud interim præstemus tibi, cur intercalas authoritatem, & nõ legis continuã: ait enim, Si auaritia prostrata est, exurgit libido. Prosternere ergo auaritiam, nõ est peccatum: sed virtus. Et si libido compressa est, succedit ambitio. Igitur comprimere possumus libidinem, ita vt nullam habeat rationẽ peccati. Cyprianus itaque adeò negat, omne opus esse peccatum, vt affirmet eadem affectiones, quæ nos quandoq; deuincunt, à nobis etiam vicissim superari. Desinite ergo cæci esse. Cessate, peccata dicere, opera, quæ per auxilium Dei à nobis fiunt, & maxima ipsius

sunt

Aliud argumentum.

sunt beneficia. Vtrum quando Paul. non ipse, sed in eo viuebat CHRISTVS, & quãdo nihil sub sole metuebat, quod se à charitate Dei separaret, tunc etiam omne opus eius peccatũ

Impietatis cõuincũtur.

dicere audetis? An prædicatio Ioannis præcursoris CHRISTI, & omnes etiam martyrum confessiones, quãdo pro CHRISTO cædebantur, occidebantur, & dilaniabantur, peccata etiamnum erant, quia procedebant à libero arbitrio? Cũ tamẽ opera, quę nõ fiãt per liberũ arbit. digna esse non possunt aliquo præmio,

Sanctissima virgo.

eo quòd vt peccatũ, ita neque virtutis opus est, nisi libere fiat. Profecto qui ita est in sanctos blasphemus, neq; sanctissimæ Dei genitrici parcet. Dicite ergo officia intemeratę virginis, dũ CHRISTVM lactabat, gestabat, & nutriebat, peccata fuisse. Atq; adeò verbũ illud, Ecce ancilla domini, ex quo beata dici meruit ab omnibus generationibus, vt sit vestra consummata blasphemia. Nos enim Paul. auscultam⁹,

1. Cor. 7.

qui ad Cor. euigilare iustos iubet, ne peccent. Et rursus, si nupserit, inquit, virgo, non peccat.

1. Pet. 1.

Et Petrus, egregias nobis virtutes proponens, subdit, Hæc enim facientes non peccabitis aliquando. & Iaco. non ait, In omnibus offendimus oẽs: sed in multis. Sanè quòd alia sunt

Iaco. 3.

1. Ioan. 3.

in qbus nõ peccemus. & Ioã. Omnis qui in eo manet, nõ peccat. Quin satis nobis est, CHRI

Ioan. 5.

STVM audire magistrũ, qui ait, Ecce sanus factus es, iã noli peccare. Ex his nãq; & huiusmodi aliis confecit Syno. sancta præsens, confessio

Syn. Tri.

nem illam in calce cap. 11. aduersarij: scilicet, orthodoxæ religionis doctrinæ, qui dicunt, iustum in omni bono opere peccare. & can. 25. vbi talium ausum anathematis ferit censura.

Ad respondendum aduersarijs. Cap. V.

POtuissem ego quidem silenter prætermittere responsa argumentorũ aduersæ partis: adeò ab iis qui pri⁹ nobis scripsere, cũcta sunt optimè diluta: sed ne instituti filum & seriem abrumpam, curabo citra tædium illa percurrere. Eo præsertim, quòd cap. 19. primi libri, vbi constituimus, non omnia opera peccatoris peccata esse; & 2. c. lib. 1. vbi agebamus de dispositionibus ad gratiam, huiusmodi responsiones in hũc remisimus locum. Rationem isti nullã adferre possunt, quia necessitatem hanc suam peccandi à contagione originalis culpæ deducũt: quæ res est extra lineam naturalem. Indè enim statim confingunt commentum quoddam super

Matt. 8. Non potest

illud verbum CHRISTI, Non potest arbor mala bonos fructus facere. Est enim, inquiunt, concupiscentia ineuitabile malum, neq; vllum opus fieri potest à nobis, quod nõ aliquo modo nascatur ex illa: omne ergo est tali ratione malum. Pari modo persuadebant suã hæresim Manichæi, vt adnotat Aug. 2. lib. de verbis domini, dicentes, vnam esse naturã bonam, quæ nõ poterat facere malũ: aliã verò malam, quæ non poterat facere bonũ. Et ideo ait illic Aug. & postea in Enchiridio, quòd nomine arboris non intelligitur natura, sed voluntas, & vocat voluntatem intentionẽ more philosophorum. Hoc enim modo neq; ex mala arbore nascitur bonum opus, neque ex bona malum. Nã si arbor acciperetur pro natura, cum omnis natura bona sit, nulla posset facere malum: neque ipsa potentia voluntatis. Quam intentionem alibi vocat CHRISTVS oculum, vbi ait, Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuũ

arbor mala &c.

Manich.

Augu.

Matth. 6.

lucidum erit: si autem nequam, totum erit tenebrosum. Et quod nomine arboris non natura intelligatur, sed voluntatis intentio, patet ex aliis verbis, Aut facite arborẽ bonã & fructum eius bonum: aut arborem malam, & fructum eius malum. Naturam emẽ non facimus, sed voluntatem atque opera quæ inde germinantur. Igitur neque omnia opera nascũtur ex concupiscentia carnis, neque illa dicitur arbor, vnde inficiãtur omnia opera: sed omnia sunt bona, vel mala à voluntate. A qua, potissimum si diuinitus adiuuetur, multa esse possunt opera bona. Simili modo detorquent & illud, Quod natum est ex carne, caro est, & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Eliciẽtes inde, quod omnia opera, etiam illa quæ ex gratia procedunt, quãuis illa ratiõe sint spiritualia, nihilominus qua parte dimanant ex concupiscentia carnis, sunt carnalia & peccata. At verbum illud solum adduxit CHRISTVS, similitudinis gratia. Nimirum, quòd quemadmodum ex generatione animali nascitur homo animalis, ita ex regeneratione baptismatis nascatur spiritualis. Quòd si quis velit ad opera referre, id tantum poterit euincere, quòd illa opera quæ nascuntur ex inclinatione & intentione carnis, præter rationem sint vitiosa. Porrò autem contra humanũ sensum est, quòd omnia opera nostra hoc modo ortum habeant ex carne. ¶ Alia verò loca quibus de capite suo contortis enituntur, plurima sunt in veteri pagina. Atque inde primum

Ioan. 3.

Gene. 6.

initium sumunt, vbi ait Moses, Videns dominus, quòd multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tẽpore, pœnituit eum, quòd hominem fecisset super terram, &c. Ex illo verbo, Cuncta cogitatio cordis intenta est ad malum

lum omni tempore, colligit Luthe. art. 36. nullam ineſſe nobis arbitrij libertatem ad bonũ: ſed omnia opera noſtra eſſe mala & de ſe mortalia peccata. At plura profectò peccata ſunt in ſua iſta collectione. Nam primum circumiacentia verba liquidò demonſtrant, illud verbũ nõ eſſe dictum de omni ſemper genere noſtro propter originale: ſed de hominibus illius ætatis propter ſua nefanda ſcelera. Ita enim incipit cap. Cùm homines incœpiſſent multiplicari ſuper terram, videntes filij Dei filias hominum quòd eſſent pulchræ, &c. vbi depingitur corruptio illius gentis. Et idcirco ſubditur, Videns dominus, quod multa malitia hominum eſſet in terra, & cuncta cogitatio, &c. Nũ quid verbum, vidẽs, malitiam præſentem deſignat? Et quod ſubditur. Pœnituit eum, quòd hominem feciſſet? Et quod ſubnectitur, Et præcauẽs in futurum, Delebo hominem? deletio quippe illa in pœnam corrupti tunc generis humani facta eſt. Vnde quod ait omni tempore, ſolum eſt verbum indignantis: quòd ſcilicet nihil de emendandis moribus cogitabant, ſed in dies flagitia flagitiis, & ſceleribus ſcelera cumulabant. ¶ Et idem forſan eſt ſenſus ſimilis replicati verbi, qui eſt ſecundus locus apud Luthe. Nequaquam vltra maledicam terræ propter homines. Senſus enim & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua. Sed eſto, hoc referatur ad ſenſum & cogitationem in vniuerſum cordis humani, vt hic ſecundus locus præ ſe ferre videtur, quonam pacto ex hinc fit cõſequens, vt nullum prorſus bonum poſſit à libero arbitrio prodire? Vt ſcilicet non ſolum otioſæ cogitationes (vt verbis vtamur Lutheri) ſed etiam ingenioſæ, & quas homo de induſtria cogitat, omnes ſint malæ. Nam illic non dicitur, quod omnis cogitatio cordis humani ſit peccatum, ſed quòd ſit intenta, & prona ad malum: id eſt, quod inclinatio carnis, & ſenſualitas (hanc enim vocat cor humanum) de ſe allicit, & trahit rationem, & voluntatem in malum, non tamen inde ſequitur, alia opera eſſe mala, quàm illa, in quæ homo deuicta ratione, liberè conſentit carni. Ait enim Iacobus, quod vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua, deinde concupiſcentia cum conceperit (nimirum per conſenſum) parit peccatum. At vide quã hoc ſit perſpicuum, cap. 8. Pollicetur enim Deus ideo ſe non tanta acerbitate vltum deinceps ire ſcelera humani generis, & quòd cogitatio humani cordis prona ſit ad malum: haud tamen adduxiſſet in cauſam illius clementiæ, qđ oĩa opera hominum ſunt peccata: nam hoc potius debet Deo mouere iram: ergo cogitatio illic accipitur pro luctamine carnis. Vt ſit ſenſus, quòd eo ſint homines venia digni, quòd peccẽt propter continuã ſenſualitatis rixam & pugnã: quã ægrè & difficulter poſſunt ſemper vincere. Vnde ca. 6. poſtquam dixerat, quod cũcta cogitatio eſſet intẽta ad malum, extemplò ſubdit propheta, Noë verò inuenit gratiã coram domino. Et cap. ſequenti, Te vidi iuſtum corã me in generatione hac. ¶ Complicat Luthe. & aliũd tertium verbum eiuſdem cap. 6. Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum: quia caro eſt. Ex quo vno loco geminam conficit argutiam. Primam, quòd ſi homo caro eſt, nihil boni agere poteſt. Alteram, quòd ita Deus ademerit hominibus ſpiritum ſuum bonum, vt ſpiritualiter mortui nequeant niſi impias opera agere. Hic autem locus bifariam à Patribus exponitur, ex quarum neutra expoſitione quoquo pacto valet Luther. ſuum commentum extorquere. Primum (teſte Hieronymo) vox hebraica ſignificantius latinè redditur, nõ iudicabit, quã non permanebit. Secundũ quẽ ſpiritus domini illic accipitur pro ira ſua, & indignatione, & caro pro fragilitate. Vt ſit ſenſus, non exigã in futurum tam graues ab hominibus pœnas, quia fragiles ſunt, ſed permittã eos viuere centũ viginti annos. Quam ætatẽ ait Ioſephus indultam fuiſſe hominibus poſt diluuium. At iuxta Latinam lectionem, non permanebit ſpiritus, accipitur pro vita animali: vt ſit alluſio ad illud. Inſpirauit Deus in hominem ſpiraculũ vitæ: caro autẽ accipitur pro carnalibus hominibus, in quibus eſt ratio ſepulta. Vt ſit ſenſus, non viuet iſta generatio perpetuò, quia carnalis eſt. Quare quod ſequitur de centũ viginti annis, non refertur ad ætatem, qua eſſent victuri homines, vt. 15. de ciui. Dei. ca. 24. author eſt Aug. ſed ad induciarum tẽpus, quo Deus expectaturus erat emendationem hominum. Intelligendum enim eſt illud Deum dixiſſe, viginti annis antequam Noë inciperet arcam, cuius fabrica durauit centum. Quapropter illico ſequitur in textu, Delebo hominem quem creaui à facie terræ. Sed vt hoc velimus elargiri Luthero, quòd accipiatur ſpiritus pro bono ſpiritu Dei, parum illi dialecticæ opus erat, vt intelligeret ſenſum illius vniuerſalis. Non enim dixit, quòd in æternum nunquam permaneret, ſed quòd non permaneret in æternum: id eſt, quòd non ſemper & perpetuo permãſurus eſſet in homine. Cui ſenſui nihil repugnat, qn aliquando eſſe poſſit vt maneat. Neq; ipſe Luther inficias ire poteſt, quin ſpiritus domini ſit in homine per fidẽ & gratiam: cur ergo non erit

Gen. 8.

Iaco. 1.

Non permanebit ſpiritus, &c.

Hieron.

Ioſeph.

Gene. 2.

Auguſt.

ad

ad operandum bonum? Quartus locus est istis
Esa.64. vbique replicatissimus Esaiæ, Facti sumus immundi omnes nos: & quasi pannus menstruatæ, vniuersæ iustitiæ nostræ. Qui tamen locus absque vllo prorsus dubio intelligitur præcisè de populo illo. Absque dubio inquam. Primũ
Hiero. propter authoritatem expositoris Hieronymi, qui ait, illud dictum esse, quando nec dum saluator aduenerat: sed populus imaginem terreni hominis portabat. Et præterea inquit, quòd illic depingitur iustitia legis, quæ comparatione ad euangelicam puritatem immunditiæ reputatur: id quod multis confirmat testimoniis. At textus ipse luce clarius aperit sensum prophetę. Sanè qui ingenti animi ardore, & anxietate optabat aduentum Messiæ. Vtinam enim, inquit, dirumperes cælos, & descenderes. Atque tali affectu exaggerabat populi necessitatem, deplorabátque eius ruinam, lamẽtans quemadmodum omnes legis iam obliti pererrarẽt, essentque eorum vniuersæ iustitiæ, sicut pannus menstruatæ. Erant enim tunc sub captiuitate: vbi à templo absentes non poterant offerre sacrificia, ad expianda peccata, neque vti purificationibus legis. Et ideo alluſit ad illorum pannum menstruatæ. Cuius periphrasim & explicationem illico subnectit. Quia ceciderimus, inquit, quasi folium vniuersi, & iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos. Atque plurimis huius figuræ congeminatis concludit, Neque iraſcaris domine satis, & ne vltra memineris iniquitatis: ecce, respice, populus tuus omnes nos. Profectò ista verba non possunt coaptari vniuerso nunc generi humano. Quinimo manifestissima est contradictio in Luthero. Si enim de omnibus etiam nobis intelligitur, quomodo ipse dicit, quòd peccatores horrore peccatorum suorum nomen CHRISTI inuocates, & ad suam misericordiam confugientes, fide iustificantur? Nam & habetur etiam illic, Non est qui inuocet nomẽ tuum, qui cõsurgat & teneat te. Iam verò quamuis confessio illa intelligentiam habere aliquã posset generalem, nequit tamen intelligi de singulis operibus, sed quòd tota vita iusti hominis non potest non crebris maculis esse conspersa. Nam & pannus menstruatæ non est nescesse, vt totus sit desœdatꝰ: sed potest esse maculosus. Neque tamen macula omnis est mortalis. Quadruplicem em̃ maculam notat illic S.
Macula. Tho. puta absentiam gratiæ exclusæ per peccatum mortale, & sola hæc propriè est macula: M[illegible] intentio minus recta: aut tertio venticulus superbiæ de bono opere, quæ possunt esse venialia peccata: Quarto, aliqualis præterea negligentia, quæ potest aliquo modo significari nomine maculæ, etiam si sit citra peccatũ. Qua ratione, vt supra diximus, etiam iustissimi possunt confiteri, vniuersas iustitias suas esse sicut pannus menstruatæ. Quo sensu ait Cõcionator, Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet. Et maxime si componantur cum splendore illo iustitiæ Dei lucem inhabitantis inaccessibilem. Præterquam quòd, vt ait ad Augustinum Anglorum Greg. Bonarum mentium est ibi culpam agnoscere, vbi culpa non est. ¶ Quintum testimonium Protestantibus nostris familiarissimum est illud Psalmi, Non intres in iudicium cum seruo tuo domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Ex hoc enim loco colligit art. 31. Luther. id quod affectæ sui asseuerare pertendunt, nullum esse bonum opus in nobis in oculis Dei, isto syllogismo, Deus quia iustus est bonum opus damnare non potest: cũ ergo dicat, nullum viuẽtem, neque seruũ Dei, iustificari in conspectu eius, palàm fit, nullum opus bonum posse iustum iudicium Dei sustinere: quare neque bonũ est. At Roffen. prudẽter quidẽ, & argutè notauit verborũ reluctantiam. Si enim Deus bonum opus dãnare non potest, quomodo ait Luther. opus bonum nõ sustinere iudiciũ Dei? necesse est ergo vt dicat bonum opus, quod secundũ ipsum etiã est malum, dãnari, & non damnari. Locus ergo ille in eodem sensu satis exponitur, qui iã explicatus est. Non em̃ habetur illic, quod nullum opus erit iustum in cõspectu Dei: sed quòd nulla persona iusta ita iustificab tur in conspectu diuinæ maiestatis, in qua ipse, quẽ nullũ latet secretum, non videat multa opera mala, quæ nobis sunt abscondita. Nã præter ipsum delicta quis intelliget? Sed est fortè & sensus alius Augu. in enarratione eiusdẽ psalmi. Nempe quòd non potest homo iustificari in conspectu Dei, sicuti cum altero homine. Nã inter homines potest quis per se prius mereri mercedem, vt proprio eam iure reposcat, sed respectu Dei nõ ita: quia nullꝰ prior dedit ei. Et ideo neque iustitias ipsas nostras, in quibus nulla inesset ratio nec venialis culpæ, possumus in conspectu Dei proferre, tanquam propriis nostris viribus factas, de quibus petamus præmia. Responderet quippe, Quid habes quod à me non acceperis: qui dedit tibi & cogitare, & velle, & operari? Itaque nihil aliud vult hic Psalmista, quàm eos reprehendere, quos etiam taxat Paul. sanè qui ignorantes iustitiam Dei, & suam quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. Citant præterea & sanctos Patres in testes. Vt Augu. lib.

Non intres in iudicium, &c. Psal.42.

Roffen.

Aug

lib.10. confessionum c. 13. vbi inter lamenta, quæ pro matre fundebat ad Deum, ait, Vę etiã laudabili vitæ hominum si remota misericordia discutias eam. Perseuerant enim in sua dialectica, vt à tota vita ad singula opera argumententur: cũ Aug. nihil aliud significet, quã quòd nulla potest esse tam laudabilis vita, cui non fuerint permissa peccata leuia. Præmittit enim de matre sua, Ita post baptismum vixerat, vt laudem nomen tuum, in fide & moribus eius. Non tamen, inquit, audeo dicere, nullum verbum exisse ab ore eius contra præceptũ tuum. Et ideo subiungit, Væ etiam laudabili vitæ, &c. Et paulo inferius, Ego itaq; laus mea, & vita mea, Deus cordis mei, sepositis paulisper bonis eius actibus, pro quibus tibi gaudens gratias ago, nũc pro peccatis matris meæ deprecor te. Discernit ergo expresse Aug. bonos actus ma
Grego. tris à malis. Citat præterea Luthe. & Gregorium lib.9. dialogorum. Vbi ait, quòd sanctus vir Iob omne virtutis nostræ meritum esse vinum conspexit, si ab interno arbitrio districtè iudicetur. Consulto tamen quæ sua prudentia fuit, citauit glossam sine textu. Cernebat enim per textum facilè sibi responsum iri. Textus
Iob.9. enim est ille, Verè scio quòd ita sit, & quòd nõ iustificabitur homo compositus Deo. Vbi nihil sibi aliud voluit sanctus ille, quàm quòd iustitiæ nostræ, etiam si absolutè per gratiam Dei sint verè iustitiæ, comparatione tamen ad infinitam illam rectitudinem, bonitatémque diuinam non reputantur iustitiæ: sicuti papyrus in media niue non existimabitur alba. Quod reuera non solum de iustitia huius sæculi, sed & de iustitia angelorum in cælo potuit affirmare. Præsertim quòd neq; illic loquitur de singulis operibus, sed quòd homo non apparebit iustus collatus cum Deo. Et ideo subdit, quòd si voluerit homo contendere cum Deo, nõ potest ei vnum respondere pro mille: est, pro mille beneficiis, quæ à Deo recepit, non poterit adferre vnum quod ipse prius dederit Deo. Nam neq; initium, ait illic Gregor. est à nobis, sed hoc, quod iustitiæ nostræ, dum illi comparantur diuinæ, non appareant iustitiæ, cap. 7. explicandum est amplius. Interim vt ad Gregorium redeamus, Nunquam ipse in talem incidit errorem, vt cogitaret, nullam esse actionem humanam culpa vacantem. Sane qui ad Augustinum Anglorum scribens, ait, bonarum esse mentium ibi culpam agnoscere, vbi culpa non est. Et eodem opere moralium sæpe confirmat, non solùm opus aliquod posse carere culpa, verùm & hominem etiam. Potis-
Iob.1. simum libr.2. super illis verbis, In omnibus his non peccauit Iob labiis suis, neque stultum ali quid contra Deum loquutus est. Vbi ait Greg. quòd beato Iob, & oris testimonium perhibetur & cordis, quia & culpam à lingua compescuit, & à corde restrinxit. Et quanuis Grego. id non dixisset, textus ipse, In omnibus his nõ peccauit Iob, abũdans nobis esset ad conterendam audaciam, dicẽtium nullum esse opus bonum, quod nõ sit vnà peccatũ. In summa, quinque de causis orãt sancti, ne Deus intret cũ illis in iudicium, sed omnia opera in suã misericordiam reiiciunt. Prima & potissima, est dubium de proposita salute, de qua nemo est adeò certus, quin sit semper in metu. Secunda, quia vix est, qui non fecerit aliqua peccata mortalia, de quibus nescit, an veram fecerit pœnitentiam. Tertia propter pericula venialia à quibus nemo cauere potest. Quarta propter negligentias, quæ in omni etiam opere bono plurimum admiscentur. Ac denique quinta propterea, quia neque ipsa opera bona à nobis habẽt radicem, sed à misericordia Dei, & ideo non possumus cum eo iure proprio nostro agere.

Quinque de causis.

De satisfactione. Cap. VI.

SEcundum quod operibus nostris per gratiam Dei cõpetit, est, vt per illa satisfaciam[a] pro peccatis. Non quidẽ pro culpa, antequam remittantur, sed pro debitis pœnis, quæ culpa remissa, reliquæ fiunt, vt in confessione S. Tridentinæ Synodi, cap.14. habetur. Hæc autem disputatio duo habet membra. Primum de ea re, quam præsupponit, & alterum de ea quam inuestigat. Supponimus enim, non in vniuersum cuicunque indulgetur culpa, condonari totam pœnam: scisciatamur autem, an id quod reliquũ est pœnæ, persoluere homo valeat in hoc seculo per bona opera. De primo non ita hic multum sermonẽ habebimus, illud quippe ad tractatum sacramentorum peculiarius spectat. Sed tamen neque possumus non aliquam mẽtionem facere, non solùm ad explicationem disputationis, verùm & quia de hoc pronuntiauit S. Synodus. Articulus fuit quintus assertionum Lutheri, quo solennem illam partitionem pœnitentiæ in tres partes respuit. Addit tñ nõ negare contritionem & confessionem, sed satisfactionem. Hinc enim, vt lib.2.c.5. enarrauimus, cœpit Ecclesiæ Roma. oblatrare, ex odio scilicet indulgentiarum. Sed vide, quã annexa satisfactio confessioni. Initio solum repulerant satisfactionẽ, inde tamen facile expugnata illis est confessio. Nanq; in hoc potissimum est à Deo instituta cõfessio, vt secundum mensuram

Syn. Trid. Diuisio.

Luther.

Confessioni annexa satisfact.

ſuram delicti, arbitrio ſacerdotum ſtatueretur plagarum modus, atq; adeò oleo, & vino curatur infirmus. Vbi autem ſemel hunc errorẽ deuorarunt, quod per fidẽ condonantur pleniſſimè omnia peccata, quoad culpam & pœnam, inde illis conſequentiſſimum fuit, nõ eſſe neceſſariam confeſſionem ſingulorum peccatorum, ſed in genere ad proteſtandum fidem.

Auſus Lutheri. Quò fit vt mera fuerit inſcitia Lutheri, quin imò perniciosiſſimus auſus, negare ſatisfactionem, illa ratione, quòd hoc verbum non eſt expreſſum in ſacra ſcriptura. Nullum enim adfert argumentum, niſi quia nõ poſſumus oſtendere, vbi ſit in ſcriptura nomen ſatisfacere, aut quòd pro peccato mortali debeat quis ſatisfacere ſeptem annis. Nam illud inquit, Quodcunque ligaueris ſuper terram erit ligatum & in cælis, & quodcunq; ſolueris, erit ſolutum. Et, Quorum remiſeritis peccata remiſſa erunt, & quorum retinueritis, retenta: ad remiſſionem inquit, culpæ, pertinet, non ad ſatisfactionem. Aliàs dicere debuit, Quorum remiſeritis ſatisfactiones. At verò, præterquàm quòd iure optimo multa recipit Eccleſia ex monumentis Patrum, ſcripturæ ſacræ interpretum, licet in ea non ſint formaliter, rem nihilominus ſatisfactionis euidentiſſimè colligimus, tum ex aliis locis ſacræ paginæ, tum clariſſimè ex his modò commemoratis. Enimuero remiſſio, & abſolutio peccatorum (quod iſti non conſiderant) non ad culpam tantum refertur, verum & ad pœnam. Vtroq; enim modo ligatur peccator: ſcilicet, vt inimicus ſit Deo, & præterea dignus pœna. Et ideo ab vtroq; abſoluitur per gratiã CHRISTI. At quia miſericordia Dei nunquàm eſt ſine iuſtitia, quamuis in cruce ſufficienter, & meritus fuerit, & ſatisfecerit pro omnibus peccatis totius mundi, efficaciter tamen noluit ſingulis applicare, aut meritum, aut ſatisfactionem, niſi quatenus vnuſquiſque libere aſſenſerit, & cooperatus fuerit adiutorio ipſius. Qua de cauſa, vt nõ omnes ad eundem gradum amicitiæ recipit, dum conuertuntur, ita neque eius iuſtitiæ fuit congruens, remiſſa culpa, & æterna pœna, vlcuiq; remitti de temporali, niſi iuxta proportionem conatus, quo ſe quiſq; conuertit. De baptiſmo verò quo ſepelimur cum CHRISTO, & renaſcimur in nouam vitam, diuerſa eſt ratio: vt paulò pòſt explicabimus. Et quoniam neque ille actus eſt in omnib⁹ æqualis, neque ſcelera paria, prouidentiſſimè hoc commiſit iudicio Eccleſiæ, & miniſtrorum eius. Et hic eſt ſenſus legitimus illorum verborum, Quodcunq; ligaueritis, & quodcunq; ſolueritis. Et, Quorum remiſeritis & retinueritis. Videlicet, vos inſtituo iudices, quorum iudicio, claue non errante, ego ſtabo: vt quodcunq;, & quomodocunq; remiſeritis aut retinueritis, ſit remiſſum & retentum. Hoc eſt, quam pœnam eſſe, vel remittendam, vel retinendam, imponendámq; pœnitenti, claue non errante, iudicaueritis, coram meo itidem tribunali erit remiſſa, & retenta. Ex quo ideo vno loco, ambas pœnitentiæ partes elicuerunt Patres: ſcilicet cõfeſſionem, & ſatisfactionem. Nam cum res ſit in Euangelio patens, nulla eſt iniuria, ſi nomine congruentiſſimo ſignificetur. Neque vero nomẽ eſt nouum, vti Luther. antequam antiquitatem habuiſſet exploratã, arbitratus fuit. Etenim Leo primus, cui in Concilio Chalcedonenſi à ſexcentis triginta patribus, referente Theodoro Foroliuienſi, ter ſanctus, acclamatum fuit, Mediator, inquit, Dei & hominũ homo CHRISTVS IESVS hãc præpoſitis Eccleſiæ tradidit poteſtatem, vt & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, & ſalubri ſatisfactione purgatos ad communionem ſacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent. Et infra, Oportet vnumquenque Chriſtianum cõſcientiæ ſuæ habere iudicium, ne conuerti ad dominum de die in diem differat, ne ſatisfactionis ſibi tempus in fine vitæ ſuæ conſtituat. Neque antiquiſſimum Tertullianum præteriit nominatio ſatisfactionis, Eccleſiæ iam tunc receptiſſimæ. Satisfactio enim, inquit, confeſſione diſponitur: confeſſione pœnitentia naſcitur: pœnitentia Deus mitigatur. Et infra, Commemoratis quam multis ſatisfactionis operibus, ſubdit, illa eſſe neceſſaria, vt in peccatorem pœnitentia ipſa pronuncians, pro Dei indignatione fungatur, & temporali afflictione æterna ſupplicia, non dicam fruſtretur, ſed expungat. Hæc ille in libro de pœnitent. Et Hiero. vt refertur de pœniten. diſt. 1. Menſuram, inquit, temporis in agenda pœnitentia, idcirco non ſatis apertè præfigunt canones pro vnoquoque crimine, vt de ſingulis dicant, qualiter vnumquodque emendandum ſit, ſed magis in arbitrio ſacerdotis intelligentis relinquendum ſtatuunt: quia apud Deum non tam valet menſura temporis, quàm doloris: nec abſtinentia tantũ ciborum, quàm mortificatio vitiorum. Propter quod tempora pœnitentiæ, fide & conuerſatione pœnitentium, abreuianda præcipiunt, & negligentia protelanda exiſtimant. Audi Luthere, quemadmodum ſecundum Hieronymum & Leonẽ antiquiſſimos iuxtà, ac ſapientiſſimos, & ſecundum Tertul. in his verbis, Quodcunque ligaueritis, & quorum remiſeritis, iudiciaria tradita eſt

Vnde colligit ſatisfact.

Quorum remiſeri.

Leo.

Tertull.

Hiero.

est potestas ministris ecclesiæ ad satisfactionē remittendam & retinendam. Id quod adhuc copiosius tractat Chrysosto. tum alibi diffusissimè & frequentissimè, tum in lib. 3. de sacerd. ca. 5. Cuius cæterorumq; Patrum, quæ absque numero sunt testimonia præterimus: quia non est hic locus recitandi. Miraculum enim est, & non ferendum portentū, Quod ob peccatū Adæ quod aliena voluntate contrahimus, concupiscentiam carnis ita in nobis peccatum esse velint, vt nulla satisfactione, neque ipsius CHRISTI, possit in hac vita compensari, quin semper sit peccatum, cōtra quod proprijs operibus debeamus pugnare, & tamē pro actualib⁹ delictis, flagitijs, & sceleribus, quę nos ipsi propria voluntate cōmisimus, sic vno actu fidei applicatam nobis contendant satisfactionē CHRISTI, vt nullus fiat reliquus reatus pœnæ, quā per auxiliū Dei nostris exoluamus piaculis. Cum tamen scriptum sit in Deutero. quòd pro mensura delicti erit plagarum modus. Et in Apocalypsi, Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantum date ei tormentum & luctum. Et Paul. Romanos iam iustificatos exhortetur, vt sicut exhibuerunt membra sua seruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita exhibeant membra seruire iustitiæ in sanctificationem. Id profectò apertissimè explicans, quod Angelus Dei Ioannes, præmissus ante faciem CHRISTI, prædicabat in deserto, clamans, vt facerent homines, non solum pœnitentiam, verum fructus pœnitentiæ. At strophiam Lutheri & suorum audiamus, hoc testimonium ludificantium. Aiunt, vt modò dicebamus, admonitionem Ioannis eam esse, vt per fructus pœnitentiæ procuremus extenuare concupiscentiam carnis, quæ est peccatum originale. Sed nunquid Ioānes progenie viperarum tanta acerbitate & amarulentia de solo peccato originali obiurgabat? Nunquid non depudenda peruicacia est, quotquot super hunc locum ab ecclesiæ primordijs scripserunt, Patribus contradicere? Sic enim habet expositio illic Chrysostomi, Facite, inquit, fructus dignos pœnitentiæ. Quo autem modō fructificare poterimus, si vtique peccatis aduersa faciamus? Aliena rapuisti, incipe donare iam propria: longo es tempore fornicatus, à legitimo quoque vsu suspendere coniugij. Et ita deinceps progreditur, suum cuiq; actuali peccato opponens fructum pœnitentiæ. Pariter ibi August. Sunt, inquit, digni fructus virtutū fructus qui non sufficiunt pœnitentibus. Pœnitentia enim grauiores postulat. & Homil. 11. de pœnitentia, nisi isti lapidei essent, & plumbei: nullum relinquit ambigendi locum.

Chrysost. — Luheri por tarum. — Deuter. 25. — Apoc. 18. — Rom. 8. — Matth. 3. — Lutheri stropha. — Chrysost. — August.

Distinguit enim tres actiones pœnitentiæ: primam ante baptismum: secundam de leuioribus: ac tertiam, quæ pro illis, inquit, peccatis subeunda est, quæ legis decalogus cōtinet: vbi maiorem ait, quisque in se seueritatem debet exercere, vt à seipso iudicatus (quod ait Aposto.) non iudicetur à Deo. Ecquid verò rogo iudicij nomine significatur, nisi satisfactio & recompensatio, qua iusta talione delicta vlciscimur nostra? Idem docet Gregor. Cyprian. & vniuersi. Neque verò despicienda ratio est, qua theologi rem hanc dilucidant. Equidem, quod in peccato, & auersionem est considerare à Deo, & conuersionem ad obiectum peccati: secundæ respondet pœna sensus; & ratione primæ illa pœna efficitur æterna. Ob idque remissa culpa per conuersionem (iuxta illud psalm. Dixi confitebor, & tu remisisti) restat pœna temporalis, cuius testimonium extat de Dauid, qui cum primum dixit, Peccaui domino, audiuit à Nathan, Dominus quoque transtulit peccatum tuum. Veruntamen filius, qui natus est tibi, morte morietur. Remissa ergo culpa, nonnulla temporalis supereſt luenda pœna. Sed de hoc primo puncto satis, vt rationem redderemus confessionis sanctæ Concilij Tridentini, ca. 4. vbi habetur, quòd non tota semper temporalis pœna, vti in baptismo, reliquis deinceps remittitur, qui gratiæ baptismali ingrati, spiritum sanctum contristauerūt, & templum Dei violare non sunt veriti. Hac ergo præstituta veritate, quæstio est, Vtrum in hac vita satisfacere homo Deo possit pro debitis illis pœnis, tam remissorum mortalium, quàm venialium. Cuius responsio affirmatiua est, de qua nunquam fuit anceps ecclesia. Est hic tamen primum omnium de satisfactione distinguendum. Altera enim est perfecta, & altera imperfecta. Nam satisfactio cum designet actum iustitiæ, genere suo disparatur à gratia, vt quantū in opere inest gratiæ, tanto minor sit ratio satisfactionis. Quocirca perfecta satisfactio est illa, cuius valor & pretium totum emanat à debitore, nulla vel præuenīente vel interueniente gratia creditoris. Taliter vt fit redditio æquiualentis, alias indebiti voluntaria. Nam qui ob crimen suspenditur potius satisfacit, Sicuti & existens in purgatorio. Ex quo fit consequens, quòd pro peccatis in Deū cōmissis solus CHRISTVS, eò quòd Deus erat, potuit perfectè satisfacere, nulla tamen creatura, nisi imperfectè, id est suppositā gratia ipsius. Cuius duplex est causa: vt 3. par. quæstio. 1. author est S. Tho. Prima, quia tota

Ratio theologorum. — Psalm. 31. — 2. Reg. 12. — Syn. Trid. — Quæstio. — 1. Conclusio. — Duplex satisfactio. — Diffinitio satisfact. — Solus Christus perfectè satisfecit.

natura infecta erat peccato, & inimica Deo. Altera quia peccatum ea ratione, qua est contra Deum, habet infinitatem quandã, quã creatura, etiam si esset in meris naturalibus, neutiquam posset compensare & adæquare. Rationes sunt Anselmi 1. & 2. lib. Cur Deus homo: quibus addit & tertiam, quod creatura quicquid habet, Deo in debet. Scio Durand. 3. sent. d. 20. q. 2. & in 4. d. 15. q. 1. neq; CHRISTO ipsi concedere, vt posset in quantum homo, satisfacere ad æqualitatem iustitiæ, nisi præsupposita creata gratia, qua secundum humanitatem esset quoq; gratus. Propterea inquit, quòd CHRISTVS etiã ipse quicquid secundum humanitatem habebat, receperat à Deo: & ideo nihil de se poterat præstare aut facere in satisfactionem, quod non esset alias debitum. Et præterea, quia illud Aristotelis, Quod dijs & parentibus non possumus reddere æquale, in CHRISTO quoq; ipso, quatenus homine verum habet. Huiusmodi tamen argumenta hominis sunt haud satis æstimatè cogitantis, actiones esse, non naturæ, sed suppositorum. Quantuncũq; enim existimetur CHRISTVS, in quantum homo, non tamen erat natura humana, quæ in illo operabatur, sed filius Dei per illam. Filius autem Dei, erat æqualis patri. Quam ob causam, etsi nullam gratiam recepisset creatam in humanitate, ratione vnionis, de se homo ille erat infinitè gratus, & amicus Dei, & quicquid faciebat erat de se sufficiens satisfactio ad æqualitatem iustitiæ. Quinimò quodcũq; opus eius erat infiniti pretij apud Deum. Quare nihil euincit ratio Scoti in 4. sentent. dist. 15. quæst. 1. arguentis, quod si peccatum haberet aliquam infinitatem, sequeretur vt neq; CHRISTVS per passionẽ potuisset abundè satisfacere: quippe cum opus illud, quia res erat creata, non esset infinitum. Argumentũ in quam non est solidum. Nam licet opus illud res esset creata, nihilominus quia erat opus diuinum suppositi, infinitè erat gratum Deo, contraria ratione, quàm peccatũ est infinitum. Respondetur ergo Durãdo, quòd quicquid Deus homo CHRISTVS à Deo receperat, debebatur illi ratione vnionis, & vnio ipsa opus erat tam filij, quã patris. Ob idq; tanquam de suo, & (vt ita dicamus) alias in debito poterat satisfacere. Nam quamuis inter homines filius non posset reddere æquale patri, secus res habet de filio Dei, qui eo quòd æqualis est patri, potuit illi tantum honoris restituere, factus obediens vsq; ad mortem crucis, quantum Adam detraxerat. Qua ratione Paul. confert obedientiam CHRISTI cum inobedientia Adam.

Anselmus.

Durãdus neq; Christo in quãtum homo est concedit, vt perfectè satisfacere posset.

Rõnes Durandi.

Ethic. 8.

Responsio.

Rõ satisfactionis Christi. Tho. 3. p. q. 48. art. 2. ad 3.

Scotus obijcit.

Solut. opus Christi infinitè gratum Deo.

Respõdetur Durand.

¶ Sed & contra secundum membrum distinctionis, inuentat item argumenta eodem loco Scotus, quibus suadet, parem creaturam posse satisfacere de potentia Dei absolutã. Nam vt 13. de Trinita. author est August. Fuit quidem, inquit, & alius modus nostræ redemptionis Deo possibilis, quã per incarnationem. Modus autem, ait, fuisset, si Deus per attritionẽ & meritum de congruo contulisset hominibus gratiam, vt per se quisq; satisfaceret. Sed tamen de potẽtia ordinata non potuit nisi per CHRISTVM. At verò vt cum honore loquar debito grauissimo doctori, cuius multi in hac parte sententiam sequuntur, non possum non ini quo animo audire: quã isti sentiant indignè de aduentu Redemptoris nostri. Videntur enim cogitare altissimum illud, & inæstimabile mysterium, quòd Deus factus est homo, quasi gratis & sine causa vsquequaq; necessaria, fuisse hominibus impensum. Nam dicunt, tãtumdem potuisse facere hominem per gratiã Dei, sed solum id esse factum propter legem ordinatam. Redarguerem ego, si mihi liceret, sic istos, Quidnam fuit in causa, vt admiranda illa lege ordinaret Deus vnigenitum dare mundo, si iustitiam alia via seruare potuisset? Non ergo satis est ad legem ordinatam recurrere, nisi rationes & cõmoditates illius legis adferamus, vt facit eodem loco Augu. Ausim ego dicere (nam euangelicam nõ certus sum veritatem efferre) quod fieri non potuit, neque de potentia Dei absoluta, vt perfecta esset satisfactio, nisi Deus esset ille homo qui satisfaceret. Nam si Deus merè gratis amicam sibi faceret creaturam, quæ posset satisfacere, iam satisfactio non esset perfecta, quia præsupponeret gratiam, vt si debitor à creditore susciperet, vnde sibi persolueret. Hoc ex ipsa liquet natura satisfactionis. Cum ergo inter creaturam infinitum à Deo distantem, & Deum ipsum nulla sit ratio iustitiæ, nisi præsuppositã eius gratuita acceptatione, nulla potuisset perfectè satisfacere. Filius autem Dei æqualis patri de se id potuit perfectè. Et hoc est immensum, & ineffabile beneficium, quod illi debemus. Porrò quòd cum genus humanum non posset ad æqualitatem iustitiæ rependere Deo quod debeat, indutus ipse naturam nostram, taliter satisfecit, vt eius nos facti membra, suam possemus coram Deo offerre iustitiam, quasi nostram, secundum illos impares gradus, quibus pro cuiusq; assensione & cooperatione singulis nostrum participatur. Vnde Augu. falsò citatur asseruisse, alia potuisse via redemptionem vel satisfactionem perfectam fieri, iustitiam

Scotus.

Contra Scotum.

Concedit doctori.

Beneficium redemptio.

Aug. sẽtẽtia examinatur.

tiamue in integrum reformari: sed id duntaxat astruit, quod non defuit Deo modus alius, quo liberaret homines à miseria. Potuit enim gratis condonare peccata sine aliqua satisfactione, quia nulli quicquam præterquam sibi debitum erat, contra quem vnum peccatum fuerat, neq; CHRISTVS satisfecit dæmoni, vt aliqui blasphemant, sed patri. Et ideo si ipse voluisset omnino gratis nobis ignoscere, liberi essemus. Vt autē misericordia sua nihil suæ iustitiæ detraheret, gratis misit filium, qui summa iustitia satisfaceret, vt qui gratis eius subinde efficerentur membra, suam ipsius participarent iustitiam. Et hæc, præter alias commoditates, fuit diuinæ incarnationis potissima causa. ¶ Ad explicationē ergo præcedentis conclusionis, vnde tantisper digressi sumus, adhibetur secunda. Nemo potest pro pœna peccati satisfacere, antequam remittatur culpa, quin verò vniuersalius rectè dixerim, neminem qui in peccato versatur, pro aliqua pœna peccati, quanuis remissi, posse satisfacere coram Deo. Primum membrum. Communis est consensus SS. omnium Patrum, ac theologorū. Quod dū taxat adnotamus ad eluendam calumniam qua nos vbiq; vexant Lutherani: hoc nobis fallum crimen intendentes, quòd doceamus, per nostra nos opera satisfacere Deo de nostris delictis. Nemo enim vnquam hoc cogitauit de operibus naturalibus peccatoris. Quinimò vt negamus opera quomodo libet antecedentia gratiam eiusdem esse gratiæ merita, ita palam diffitemur, esse satisfactoria peccati, nondum remissi. Neq; Scot. ipse fautor meriti congrui, attribuit illi, vt sit hoc modo satisfactorium. Est tamen dissidium de peccato remisso, vtrum recidiuus possit agens in peccato satisfacere pro residua pœna. Scoto affirmante, propterea, quòd pœna est temporalis, sed S. Thoma negante, propterea quòd inter nos & Deum nulla est æqualitas iustitiæ, nisi solum ex acceptatione diuina: peccator verò nullum facit opus dignum diuina acceptatione. Opus enim genere suo maximè omnium satisfactorium, est eleemosyna, iuxta verbum Redemptoris, Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis, & deinde maceratio corporis: & tamen ait Paul. Si distribuero in cibos pauperū omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil sum: scilicet, apud Deum: ergo neq; talia opera sunt satisfactoria. Tametsi posset peccator satisfacere præcepto sacerdotis iniungentis pœnitentiam. His autē non est nunc locus. ¶ Tertia conclusio est, Potest homo existens in gratia satisfacere de condigno, pro pœnis temporariis, quæ residuæ sunt ex peccato remisso. De condigno inquam, non perfectè, sicut CHRISTVS. Propter duo. Primū, quia nostra satisfactio præsupponit gratiam CHRISTI, cuius corpori gratis insiti sumus. Et præterea quia non reddimus æquale sicut ipse, sed tantūmodo secundum proportionem; qualis potest esse iustitia inter nos & Deum, Nempe, quia sicut se habet quod ipse nobis largitur ad suam potentiam, & bonitatem, ita & quod nos reddimus ad nostram possibilitatem. Nihilominus factis iam membris, satisfactio nostra est condigna, tanquam opera filiorum Dei.

Cui consonat vox illa, Fructus dignos pœnitentiæ. Prima statim ratio ex ijs, quæ supra explanata sunt, emergit. Tria enim referebamus impedimenta, cur non posset homo satisfacere Deo: scilicet, quia inimicus est illius: quia peccatum infinitatem habet quandam, & quia quicquid habet, alias obligatum est Deo: homines autem in CHRISTO per gratiā renati, amici, quin etiam filij Dei nominamur, & sumus. Atq; ideo eo pacto quo peccatum est infinitum, obsequium etiam Deo possumus præstare infinitum. Est enim peccatum non aliter infinitū, quā quod est auersio ab infinito bono, qua ratione, illa auersio imaginem quandam induit infinitæ distantiæ: eandem ergo infinitatis figuram gerit etiam conuersio: & ideo opus ex gratia Dei procedens, recompensa esse potest iniuriæ, cuius culpa gratis condonata est. Atqui licet bōa omnia, imò nosipsos à Deo recepimus, non tamen Deus (cuius iugum suaue est, & onus leue) ad omne illud nos obligauit, quod totis intentis viribus possumus, vt c. 2. dicebamus: & ideo multos possumus facere fructus dignos pœnitentiæ, qui non erant innocentibus necessarij, vt quotquot fuerunt diuinorum interpretes in illo verbo euangelico agnouerunt. Neq; hanc solum, sed aliam adiungit S. Thom. rationem in 4. senten. dist. 15. Nempe quòd etiā per illa opa, quæ aliàs debita sunt, satisfacere possumus, eo quòd per liberū arbitrium sumus domini actionū nostrarum: quā de re liberam ipsam nostram obedientiā acceptat Deus in satisfactionem, tanquā opus iustitiæ. Quinimò & hoc pacto non solum pro peccato satisfacimus, sed pro nostra fragilitate, pro beneficijs etiam acceptis obsequia præstamus Deo, sanè quæ de manu sua accepimus, sibi reddentes. Secunda ratio est. Pœnitētia conditione sua & ingenio hoc habet, quòd sit op⁹ p quod prœueniente Deo, peccata remittantur, ac prorsus tollantur, quo ad culpam & pœnā.

Hæc

Causa adnexa Christi.

2. Conclusio principalis. Nullus potest ante remissam culpam pro pœna peccati satisfacere, neq; dum est in peccato pro pœna remissi peccati coram Deo. Tho. 1. 2. q. 109. art. 7. Lutheranorum calūnia aduersus catholicos.

Dissidiū theologorū de recidiui satisfactione. Scotus. Thomas.

Luc. 11.

1. Cor. 13.

3. Conclusio.

Principalis.

1. Ratio.

Peccatum infinitum.

Matth.

S. Thom.

2. Ratio.

Hæc enim est legitima significatio illius CHRISTI, vocis, quòd thema fuit suæ prædicationis,
Matth.11. Pœnitentiam agite, appropinquabit regnũ cælorum. Quasi dicat, hac patet aditus ad regnũ cælorum. Cui simile est, A tempore Ioannis Baptistæ, regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Est nanq; pulcherrima pœnitentiæ periphrasis. Cum enim peccator hostis Dei sit, per illam subito mutata mente, videtur expugnare regnum, quod specimẽ non nullum eorum gerit, qui vi intra mœnia recipiunt sese: ergo qui legitimè expleuerit numeros omnes pœnitentiæ, liber erit prorsus tam à pœna peccati, quã à culpa. Hęc autem ad iustũ pœnitentia fit celerius, morosiusve, secundum mẽsuram doloris & mortificationis, vt ex Hieronymo paulò antè referebamus. Ergo sicut quis posset in puncto iustificationis operante misericordia Dei, talem adferre sensum peccatorum, ardoremq; pœnitentiæ, vt penitus pœna omnis cum culpa deleretur, vt creditur de Magdalena, ita quod tunc quis segnius atque remissius fecit, potest postea multiplicatis operibus pœnitentiæ compensare, atque adeo satisfacere pro pœna peccati remissi.

3.Ratio. ¶ Tertia denique ratio est, Quòd si supplicia, quorum homo debitor est, in purgatorio soluuntur per satispassionem, multò æquius possunt hic solui per liberam satisfactionem, non solum quia libertas plurimum adfert momenti operibus in conspectu Dei, verùm quòd opera hic fiant per speciale auxilium suæ misericordiæ, in purgatorio autem solum infligunturigore iustitiæ. Neque illi liberè offerunt, & assumunt illa supplicia, sed tantum patienter tolerant. Atq; hucusque etiam extenditur
1.Cor.11. sensus Pauli admonentis, quòd si nosipsos iudicaremus, non vtique à Deo iudicaremur.

Chrysost. Vnde Chryso. Homil. 41. de pœnitent. Pœnitentiam, inquit, exhibuit beatus Dauid, ita dicens, Lauabo per singulas noctes lectum meũ, & lacrymæ meæ stratum meum rigabunt. Et olim patratum peccatum post tot generationes, quasi nuper accidisset, lugebat. Hæc Chrysost. Imò verò Magdalena post plenissimam

Magdal. indulgentiam, tanquam exemplar (vt de illa canit ecclesia) pœnitentiæ, xxx. annis non cessauit lamentari remissa crimina. Et CHRISTVS non dixisset, Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis, si remissa culpa consummata esset mundatio. Vnde Orig. Homil. super Leuit. in lotionibus illis veteris legis, & purgationibus septies repetitis, expiationes nostras meditatur: quas nobis est iterare necessarium, propter cicatricem quæ remanet vulneris. Atqui verbum Danielis, Peccata tua eleemosynis redime, quid significat, si non satisfactionem pro peccatis significat? Nam redimere, quidnam aliud, quàm satisfactio est? Non ergo repugnat, quod de redemptore CHRISTO, dixerat alius Propheta, Absq; argento redimemini: id est, gratis, quippe cum absque nostris meritis, & passus est pro nobis, & culpas nobis condonat. Sed quia per gratiã suam valorem recipiunt opera subsequentia nostra, quibus eadem possimus expiare delicta, redimere ea nos quoque censemur. Vnde Ambros. in sermone quodam dominicali de Abraham, qui refertur de pœnitent. distinct. 1. Habemus, inquit, plura subsidia, quibus peccata nostra redimimus. Peccatis tuis venundatus es, redime te operibus tuis. Quare ecclesia meritissimo canit in quadragesima, aduenisse nobis dies pœnitentiæ ad redimenda peccata, & saluandas animas. Si enim vnico actu fidei efficaciter applicaretur semper nobis satisfactio CHRISTI, quò ad culpã, & omnẽ pœnã, nunquam per loelem nos admonuisset, vt conuerteremur ad ipsum in toto corde, ieiunio & fletu, & planctu scindentes corda nostra. Ecce rationes & elogia quibus innixa S.T. id. Syn. confessione supra citata sanctissimam habet satisfactionem per ieiunia, eleemosynas, orationes, & alia pia spiritualis vitæ exercitia, non quidem pro pœna æterna, quæ vel sacramento, vel sacramenti voto vna cum culpa remittitur, sed pro pœna temporali, quæ, vt sacræ literę docent, non tota semper vt in baptismo remittitur postea pœnitentibus. De qua pœnitentia scriptum est, Memor esto vnde excideris, & age pœnitentiam. Et iterum, Quæ secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur. Et iterum, Facite fructus dignos pœnitentiæ. Pœnas autem post hoc seculum residuas explicat cano. 50. exoluendas esse in futuro sæculo in purgatorio. Quem quidem purgatorium locum, qui in isto sæculo non crediderint, securos facere possumus, neque se illum visuros in futuro: si modò alius est locus, quã ille damnatorum. Caueant ergo Lutherani, negantes, per fructus pœnitentiæ satisfacere nos pro peccatis, lacrymas pœnitentium cohibeant, & macerationem, afflictionemq; carnis restinguant, quæ in hũc vsum semper fuit Patribus sanctissima. Atque adeo in eorum numero habeantur, quos Cyprian. sermo. 5. de lapsis hac subnotauit censura. Agite pœnitentiam plenam dolentis, ac lamentantis animi: probate mœstitiam: nec vos quorũdam moueat, aut error improuidus, aut stu-

Daniel.4. Esa.54. Ambros. Ioel.2. Syn.Trid. Apocal.2. 2.Cor.7. Matth.3. Luther. Cypria.

por

por vanus, qui cum teneantur in tam grandi crimine, percussi sunt animi cæcitate, vt nec intelligant delicta, nec plangant. Et infra, Pacem sibi vltrò nemine dante, sumpserunt, falsa pollicitatione seducti, & apostatis, ac perfidis iunacti, errorem pro veritate sumpserunt.

4. Radio. ¶ Quarta deniq; ratio est, qua orthodoxorum explicemus mentem, ne amplius nos Lutherani, velut Pelagianos infament. Aiunt enim, vt supra cap. 2. referebamus, quòd tantum primæ gratiæ meritum tribuimus CHRISTO, cæterorum post illam nostris operibus adscribimus satisfactionem pro peccatis. Quæ vtiq; noto rie calumnia est. Non enim prima tantum gratia, sed quodcunque eius augmentum meritis CHRISTI initur, sine quibus nullius esset opera nostra æstimationis. Quare nihil detrahimus gloriæ CHRISTI, sed eum potius glorificamus, qui dat nobis cogitare, velle, & perficere. Sed hoc tantum dicimus, quòd satisfactio CHRISTI, quæ teste Ioanne sufficiens fuit pro peccatis totius mundi, applicatur nobis per opera nostra, nihil nunc loquimur de baptismo. Atq; id quidem iure optimo, diuino, & naturali, sanè vt qui plus iusto nobis indulsimus, nostram voluntatem contra diuinam iustitiæ decretis expleamus, ipsi per gratiam CHRISTI, diuinæ iustitiæ satisfaciamus. Sicuti membra eius, & palmites in vite compacti, vnde virtus ad nostra permanat opera. Quapropter hoc etiam habent dignitatis, & quodammodo iustitiæ opera nostra, supra quàm haberent, si ex gratia procederent, quæ alia nobis via à Deo collata esset, quàm per meritum CHRISTI, quòd modò iustitia ipsius cõmunicatur nobis, vt possimus illa in iudicium Dei, veluti nostram. ¶ Quarta denique conclusio sit. Non tantum pro suis quisq; culpis, sed pro alienis satisfacere potest, dum sint modò ambo amici Dei. Satisfacere inquam de cõdigno, licet hoc modo nemo præter CHRISTVM possit pro alio mereri gratiam. Discrimen est, quòd satisfactio solum dicit solutionem, possunt autem cives regni cælorum hinc quoq; inuicem officijs alter alterius onera portare, vt vnus Deo soluat, quod alter debet ac multò melius, quàm in ciuili Republica, vbi tempore necessitatis omnia debent esse cõmunia. Neque est, cur Deus non acceptet opera, quæ ex gratia procedunt, si pro amico offeruntur, acsi pro se ille obtulisset. Extra charitatem autem nemo dignus est, vt vel sua opera, vel quæ pro ipso alius offert, sint Deo accepta. Mereri autem vnum alteri gratiam non est soluere, sed deprecari à Deo bonum motũ alterius, quod non cadit sub merito de condigno, vt capite proximo dicturi sumus. In hunc satisfactionis sensum complures Patrum exponunt illud Pauli, Gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea quæ desunt passionũ CHRISTI in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia. Non quòd passioni CHRISTI in se aliquid defuisset, quæ potrò sufficientissima fuit pro peccatis totius mundi, sed quia labores omnes & officia, quæ membra CHRISTI faciunt, ipsius capitis reputantur, & in bonum ecclesiæ redundant. Vnde relaxationes, & indulgentiæ peccatorum, quorũ fuerit culpa remissa dimanarunt in ecclesia. Hoc autem est quod nobis isti hoc loco per deridiculum exprobrant: scilicet, quòd opera aliqua dominimur supererescentia in satisfactionem pro alio. Acsi non omnia ac multo plura quàm exhibere possumus pro nostris propijs delictis, non sint necessaria. Respondemus autem. Primũ, quòd eum pœna remissa culpa, temporalis sit, potest quis per gratiam CHRISTI ad quosum satisfacere per gratiã & auxilium CHRISTI, maximè vbi sanctitate profecit, ita vt possint etiam sua opera communicare cum alijs. Et præterea potest quis etiam ipse pro se debeat, amici tamen debitum prius quàm proprium soluere. Sed horum disputatio quam locum postulat minus angustum.

Coloss. 1.

Relaxationes.

Nota.

¶ Argumentum profectò nullum contra nos extruere possunt, quòdlibet non sit solutum. Specimen enim omnium hoc est. Vitam virtutemque impendio maiorem tribuit Paulus gratiæ CHRISTI in bonum, quàm peccato Adæ, in malum. Non enim, inquit, sicut delictum, ita & donum: si enim vnius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei, & donum per gratiam vnius hominis IESV CHRISTI in plures abundauit. Et subdit, Nam iudicium ex vno in condemnationem: gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Ex hoc loco arguitur. Ex vno peccato Adæ omnes incurrimus, non solum in culpam, sed in pœnas quantas genus patitur humanum: ergo quicunque per gratiã CHRISTI liberatur à culpa, plenissimè etiam liberatur à debito omnis pœnæ. Eo præsertim, quòd sublata causa, auferatur effectus, & culpa est causa pœnæ. Hoc tamen solum huic argumẽtationi concedimus, quòd hactenus concessimus sæpe, scilicet, quòd passio CHRISTI in vniuersũ posset omnia remittere: plenissimum autem eundem effectũ, vt simul cum culpa remittatur omnis pœna, non habet nisi in duobus casibus. Primus, quã do per se operatur, & non per opera nostri liberi

Argumenta aduersariorum.

Roma. 5.

Duo casus plenæ remissionis.

beri arbitrij. Quod contingit in baptismo, vbi neque in adultis requiritur dispositio, nisi eatenus vt tollatur obex, id est, complacentia peccati, modo superiori bis explicato. Quæ re cum iustificatio fiat per instrumentum iustitiæ, tales illi omnes quos peccatos nascitur in nouam vitam. In sacramento autem & in virtute pœnitentiæ iam Deus remittit peccata per gratiam suam, id est, vt eorum operibus nostris, obliti, remittendo culpam, aut humiliter gratiæ operanti non obstemus, aut tandem per satisfactionem veram gratis concessam. Et hoc sensu intelligendum est gratiæ tuæ & operum nostrorum cooperationis quod ait Augustinus, quod videlicet in adultis baptizandis, quod vtique cum culpa contrahitur originali, quia ad dominicum operatur sacramentum, aut voluntas, aut intelligentia, aut vtrumque simul, quando peccata dimittuntur. Deus autem ipse gratis, & sine vllis meritis, ex sola misericordia, & propter solum Christum, remittit omnia peccata, & in baptismo, & in pœnitentia, & in vtraque simul, quando vtrumque simul adhibetur. Quæ omnia exempla ostendunt, quam non sit necessaria ad iustificationem, quam

cui debetur merces, & mereri quēpiā, est ius sibi facere ad præmium. Quia de causa libr. 2. meritum de congruo reiectum dedimus à ratione meriti. Quoniam meritum opus est iustitiæ. Ad rationem autem meriti, naturamq; inuestigandam, ex illo apertissimè initium sumitur, quod 1.2. quæstio. 21. art. 3. adnotauit S. Tho. Tria enim in actione humana est considerare: primum libertatem, vnde habet quòd sit vituperabilis, aut laudabilis. Nam propter ea quæ insunt nobis à natura, neq; laudamur, neq; vituperamur. Mox ordinem ad finē, vnde rationem habet virtutis aut vitij. Deinde respectum ad alium: puta ad Rempublicam, vel singulatem personam, cui vel vtilitatem adfert, vel nocumentum: & inde rationem habet meriti, aut demeriti. Ita enim scholastici appellant malum meritum. Atque tres istos ordines ita intelligas, vt quemadmodum secūdus primum, ita tertius vtrumq; in sua ratione comprehendat. Ex hinc ergo patescunt tres conditiones meriti. Prima, quòd sit opus liberum. Nam absq; libertate quemadmodum opus, nec virtus est, nec vitium, ita neq; est, vel meritum vel demeritum. Quapropter theologi, qui cogitant, in naturalibus meritum esse posse, naturā eius ignorant. Nisi forsan per metaphoram naturalis congruentia, dignitas appelletur: vt ille dixit, Species prima, digna est imperio. Si enim princeps beneficium aliquod cōferret homini, vel propter pulchritudinem, vel propter genus, vel ob quamuis aliam naturæ dotē, nulla illic ratio inesset, vel meriti, vel præmij. Neque si Deus (quod de potentia eius absoluta fingunt) propter bonum naturale cuipiam conferret gloriam, subesset illic ratio, aut meriti, aut præmij. Vt si filios Zebedæi, ob id tantum quòd sibi erant consobrini, eo esset CHRISTVS in regno cælorū dignatus honore, vt sibi assiderent à dextris, & à sinistris. Cuius ratio naturalis est, quòd mereri est aliquid dare alteri, & conferre in bonum ipsius: nemo verò dat, nisi illud cuius est dominus: sumus autem domini nostrarum actionum per liberum arbitrium: ergo vbi nulla est libertas, nullum est meritum. Iam verò meritum idem est quod obsequium: obsequitur autem nemo nisi per liberum arbitriū. Quocirca sol nō propriè nobis obtemperat, quia agitur, atq; adeo nihil de nobis meretur, neque arbores, neq; irrationabilia animalia. Tametsi mortalium humanitas sit illis quandoque indulgere. Veluti de Atheniensibus in historijs est, quod mulos, qui cùm exædificaretur Hecatompedon, egregiè laborauerant, vinculis solutos, libere pastum ire dimiserunt. Quinimò neque ius propriè aut dominium habent vitæ. Cuius contrarium ineptissimè profectò nonnulli doctores cogitarunt. Licet habeant appetitum viuendi, & ab eadē natura sortita sint instinctum tuendi vitam. Vbi enim non est libertas, non est ius, sed totum irrationalium ius est possessorum hominum, & illis irrogat iniuriam, qui immerito pecora occidit, aut lædit. Et eadē ratione, quia videlicet nullius sunt participes actionis, quæ sit præmio digna, infert Aristo. nec bouē nec equum felicem, nec aliud animal vllū beatum dici. Nisi etiam per metaphoram: vt equus Alexandri. Hac eadē de causa idem inibi Aristot. felicitatem moralem in nullis collocauit, aut naturalibus, aut fortunæ bonis, sed in operatione libera secundum virturem. In Olympicis enim, inquit, ludis, non formosissimi quisq; aut robustissimus corona donatur, sed qui incertamen descendunt, atq; horum illi qui vincunt. Quò pertinet verbum Apostoli, Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Et, Si volens ago, mercedem habeo. Sed lib. 1. in tracta. de libe. arbit. satis superque demonstratum est, nullam esse rationē, aut peccati, aut meriti nisi vbi sit libertas. Ita enim ait contra Fortunatū Augustinus dico peccatū non esse, nisi voluntate peccetur: & hinc esse præmium, quia propria voluntate recta facimus. Et ad Marcionē Tertul. li. 2. Nec boni, inquit, nec mali merces iure penderetur ei, qui aut bonus, aut malus, necessitate fuisset inuentus, & non voluntate. At verò arguat quis, opera esse nonnulla in quibus non est vsquequaq; libertas, quæ nihilo secius sunt meritoria. Patet de operibus apostolorum, & sacratissimæ Virginis, qui cum essent in gratia confirmati, nullum poterant præceptum, vel transgredi, vel prætermittere: & tamen obseruantia ipsa præceptorum erat illis meritum. Absurdum enim esset dicere, quòd per obedientiā mandatorū nō proficerent coram Deo. Quin verò CHRISTVS ipse meruit nobis, atq; adeo maximè per passionē, quā tamen non potuit non subire, siue quòd præceptum erat sibi, siue quòd talis erat voluntas patris, cui licet nullum esset adiunctum præceptum, non poterat contraire. Et inde maximè augetur dubium, quòd dilectio Dei naturaliter consequebatur in CHRISTO visionem beatificam: & tamen videtur fuisse meritoria, quādoquidem simul erat, & beatus, & viator. Hoc argumentum hac diluitur distinct. Carentia libertatis triplex est: alia ex natura subiecti: quę potius est negatio, quàm priuatio: qualis est in brutis. Et opera huiusmodi libertatis

1.q. 21. ar. 3. Tria in actione humana.

Tres conditiones.

Libertas de ratione meriti.

Ratio naturalis.

Cōfirmatio.

Athenienses.

Dominium.

Ethic. 1.

Equus Alexandri. Felicitas.

1. Tim. 2. 2. Cor. 9.

Arg. de confirmatis.

Christus meruit.

Triplex carē tia libertatis.

expertia, nec bona sunt nec mala, æque adeò nec laude nec vituperio digna, vt dictum est. Secunda est carentia libertatis ad malum, & hæc duplex. Quædam quodammodo naturalis, qualis est in beatis. Ex illo enim ineffabili intuitu Dei, naturali cõsequentia sequitur amor, qui natura sua excludit omnem possibilitatem prauè agendi. Quamuis in hoc sensu liberè amãt, quòd ex voluntate Deo infixa id faciunt. Et ideo opera illorum, licet optima sint, & non solum laude, sed honore etiam digna, nullo tamen pacto sunt merita accumulandæ mercedis, sed potius ipsa habent rationem præmij. Atq; idem pariq; ratione censendum est de dilectione beatifica CHRISTI. Haud enim vnquam crediderim, illam fuisse meritoriam in CHRISTO, sed merebatur per dilectionẽ, quam habebat tanquam viator, & per opera exinde procedentia. Tertia ergo carentia libertatis est, non omnimoda, sed ad malum, & ea quidem nõ ex natura, sed ex priuilegio: quia in sensu compositõ nẽ stat, aliquid esse præceptũ & non fieri: & hæc non tollit rationem meriti. Apostoli enim licet non poterant transgredi mortaliter, poterant nihilominus difficultatem & laborem pati in custodia legis: & præterea quia ex obedientia iussa faciebant, merebantur. Alias ex priuilegio confirmationis hoc illi damnum acciperent, quod non essent illis; cadẽ opera meritoria, quæ sunt alijs. Et præter ea de alijs multis operibus ad quæ non obligabantur, nullum est dubium, quo minus essent meritoria. Idemque ac multo dignius sentiendum est de operibus CHRISTI: oblatus est enim, quia ipse voluit, & ideo spontanea illa obedientia, perpessioq; acerrimæ mortis, immensum fuit apud patrem meritum nostræ salutis, atq; vt sibi ipsi daretur nomen, quod est super omne nomen. ¶ Secunda meriti conditio est, quod sit opus bonum, id est, opus virtutis: quo fit, vt meritum, non sit opus iustitiæ commutatiuæ (vt 2. senten. dist. 28. Durand. opinatur) sed distributiuæ. Nam etsi nomen meritum, seruitutis primũ, ac mercenarijs operibus, quibus debetur stipendium, impositum fuerit: quemadmodũ dicitur quis mereri æquo, aut calamo, & domum habere meritoriam, tamen proprietas inde deducta est ad munera amicitiæ. Veluti dicimur bene mereri de amico, aut malè. Quocirca discrimen est, quòd in commutatiua iustitia æqualitas præcisè pensatur rei ad rem, siue opus ex amicitia procedat, siue ex inimicitia: seu ex virtute, seu ex vitio. Qui enim operas suas locat, siue ob inimicitiam faciat, siue quacunq; alia turpi intentione, ius acquirit æqualis mercedis, secus autem in merito iustitiæ distributiuæ, quod necesse est ex amicitia illius procedere, de quo bene meremur, atq; adeo opus esse virtutis. Nisi quod inter homines qui opera tantum vident extera, existimatur sæpe hypocrisis, vt virtus. Nam authore Aristo. amicitia, vel virtus est, vel cum virtute coniuncta. Hanc ob causam in distributione præmiorum secundũ merita, nõ attenditur æqualitas rei ad rem, sed proportionalitas, seu proportionum æqualitas præmiorum ad dignitates personarum: iuxta explicationẽ eiusdẽ 5. Ethicorum. Vt qualis personæ ad personam, talis sit etiam proportio præmij ad præmium. Quòd si spectetur etiam opus (vt, quia esuriui, & dedistis mihi manducare) id tantum fit, quatenus inde æstimatur dignitas personæ. ¶ Per hæc, tertia liquet conditio meriti. Sanè quo pacto opus meritorium debeat cedere in bonum publicum, vel particularis amici.

Respectu enim boni communis satis est, si sit opus virtutis: inde enim ciuibus honores publici iure debentur à principe, qui custos est iusti, vt ibidem ait Aristo. Quippe cum iustum ipsum, & iustitia hac ratione in republica custoditur, si bonis præmia, & malis sint constituta supplicia. ¶ Ratio ergo hæc explanati meriti, nostris est operibus accommodãda, atque examinandum, an quæ Deo per gratiam suam exhibemus obsequia, apud suam maiestatem sint merita. Est enim quæstio in duabus dubitationibus posita. Prima. Meritum idem est quod ius, ideo dicit æqualitatem, nihil autem nos possumus Deo præstare æquale vitę æternę, non solum quia vt ait Aristot. diis, & parentibus non possumus reddere æquale (sanè à quibus recepimus esse, & viuere, cui nullum est aliud bonum comparabile) verum propterea quia & Deus à nobis infinitum distat, & vita æterna nullis est nostris obsequijs æstimabilis: ergo nulla est iustitia, aut meritum nostrum apud ipsum. Altera est dubitatio. Merces & præmium dicit quid debitum: Deus autem, qui bonorum nostrorũ non indiget, nihil potest debere nobis. Quis enim prior dedit ei (vt ait Paul.) & retribuetur ei? ergo vita æterna non est merces nostrorum operum. Sunt inter theologos (vt Durand. in 2. senten. dist. 28.) qui negent opera, quantumcunq; præcedente gratia, esse simpliciter & proprie merita de condigno, sed tantum largo modo dictum meritũ. Vbi videtur taxare S. Tho. 1.2. quæst. 114. qui contrarium apparet sentire. Ratio Durandi est, quòd meritum proprie de condigno est, cui simpliciter debetur æquale virtute

Beatorum libertas.

Volũtas beatifica Christi.

Esa. 53.

2. Conditio meriti.

Durand.

Ethica.

Vtrum meritum sit.

1. ar. comm.

Ethica.

2. Argum.

Rom. 11.

Durand.

S. Thom.

virtute operis: nullum autem opus noſtrum æquale poteſt eſſe vitæ æternæ, neq; illam largitur nobis Deus ex iuſtitia, ſed ex quadam liberalitate & ordinatione ſua. Sanè qui gratis acceptat noſtra opera. At profecto qui fuerit penitus meditatus, quidnam ſit per gratiam fieri filium Dei, aliud de operibus iuſti habebit iudicium. Meritum ergo de condigno cùm ſit opus iuſtitiæ, diſtinguendum eſt, quemadmodum ſupra de ſatisfactione dicebamus. Aliud eſt enim perfectū, quòd nullam prorſus ſupponit rationem gratiæ. Et hoc modo ſolus CHRISTVS potuit mereri apud Deum: nā opera ſua erant veri Dei, quæ idcirco ex natura ſua erant meritoria. Sed aliud eſt meritum, quod licet non habeat perfectam rationem iuſtitiæ, eſt nihilominus propriè iuſtum. Et tale eſt opus iuſti apud Deum. Nam iuſtum, vt author eſt S. Tho. q; citata, aliud eſt ſimpliciter, in quo eſt ſimpliciter æqualitas: quale eſt in cōmutationibus, & obſequiis inter ciues: aliud verò quòd quanuis non ſit ſimpliciter æquale & iuſtum, habet tamen modum iuſtitiæ: ſicuti dicitur ius paternum & dominantium: puta, filij ad patrem, & ſerui ad dominum. Quæ quidem eſt vera & propria ratio iuſtitiæ. Etenim filius probus obſequens patris, licet non tantum reddat, quantum ſuſcepit ab illo, nihilominus verū, propriumq; ius habet, vt alatur, & educetur à patre, & ita ſeruus reſpecto domini. Qua ratione cū per gratiā homo efficiatur verè & propriè filius Dei adoptiuus, quāuis illam adoptionem gratuito ſuſceperit, nihilo ſecius obſequia ſua ſunt propriè & verè merita iuſtitiæ apud patrem. Vnde Paul. Accepiſtis, inquit, ſpiritum adoptionis filiorū, in quo clamamus, abba, pater: ipſe enim ſpiritus teſtimoniū reddit ſpiritui noſtro, quòd ſimus filij Dei, & hæredes: hæredes autē Dei, cohæredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur, vt cōglorificemur. In his equidē verbis perſpicere oculatiſſimus quiſq; poteſt, quòd quanuis iuſtitia noſtra fundetur in gratia, & ideo non habeat tam perfectam iuſtitiæ rationem, nihilominus gratia ſuppoſita, eſt propriè iuſtitia. Non quidem ſimpliciter æqualitatis ex parte obiecti. Nam hoc eſt, quod ſubdit, Non ſunt cōdignæ paſſiones huius temporis: ſed tamen eſt verè & propriè ius filiorum. Ait enim, Si filij, ergo hæredes, quod ſufficit ad propriam rationem meriti. Non ergo negamus, quin illud meritū fundetur in diuina ordinatione: quia nihil poſſumus mereri apud ipſum, niſi ſecundum virtutem, quā ipſe nobis cōfert: nihilominus per illam nos iuſtè meremur. Quēadmodū em̄ res naturales per virtutes ab ipſo receptas operantur, nihilo ſecius ſunt cauſæ ſuorū effectuum, ita in ſupernaturalibus: licet nos per eius virtutem promoueamur, agimus nihilominus verè iuſta merita in conſpectu tuo. Sed ais, licet ſint merita non tamen vitæ æternæ. Quinimò, hoc enim deſignat, Ergo hæredes. Et: Si quis diligit mē, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum, quoniā hæc eſt vita æterna, vt videamus ipſum. Adnotat illic autem Sanct. Tho. art. 3. & omnes theologi in 1. d. 17. & 2. d. 28. quòd opus iuſti dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo quatenus procedit ex libero arbitrio, & alio modo quatenus procedit ex gratia ſpiritus ſancti. Primo modo non eſt in illo condignitas ad vitā æternam propter maximam excellentiam, ſed nihilominus eſt congruitas proportionis, quòd homini operanti ſecundum ſuam virtutem, Deus recompenſet ſecundum excellentiā ſuæ virtutis. Nota quòd hanc congruitatē non ponit S. Thom. in operibus ante gratiam, ſed in operibus iuſti. Si verò conſiderentur opera, quatenus ex gratia ſpiritus ſancti procedunt, ſic ſunt, inquit, meritoria vitæ æternæ de condigno. Nam valor meriti attenditur ſecundum virtutem ſpiritus ſancti: iuxta illud, Fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Et præterea quia pretium operis attenditur ſecūdum dignitatē gratiæ, per quam homo efficitur cōſors diuinæ naturæ, adoptaturq; in filium, cui debetur hæreditas. Et in ſolutione ad 3. Gratia inquit, ſpiritus ſancti, quā in preſenti habemus, etſi non ſit æqualis gloriæ in actu, eſt tamen æqualis in virtute: ſicut ſemē arboris in quo eſt virtus ad totā arborē in ſe nandā arborē, & quia per ipſam inhabitat hominem ſpiritus ſanctus, appellatur ab Apoſtolo pignus hæreditatis noſtræ. Intelligit ergo, quòd ſit meritum propriæ veræque iuſtitiæ, propter hanc menſuram, & modum gratiæ, relatione ad gloriam. Nam quanuis nomen ſeminis metaphoricum ſit, ineſt tamē in gratia vera virtus ad gloriam, atque adeo æqualitas iuſtitiæ ſimilima ſemini. Vnum enim granum non eſt æquale ſpicæ, ſed tamen tantundem virtute valet, ſiquidē fert ſuo tempore ſpicā. Illa tamen diſtinctio liberi arbitrij, atq; gratiæ nōnullos fallit. Quippe qui ex hinc colligunt, merita non eſſe propriè noſtra, ſed ſolius Dei: cum res tamē aliter ſit. Virtus enim ſpiritus ſancti, & liberum arbitrium duo ſunt coēuntia in rationem vnius integri principij. Nam vt opus liberi arbitrij non eſſet meritum ſine virtute Dei, ita neque opus Dei eſſet meritum, niſi fieret per liberum arbitrium humanę

Cōtra Dur.

Meritum dupl.

Duplex cōſideratio operis iuſti.

Rom. 8.

Ioan. 4.

Gratia eſt ſemen.

Fundatur in diuina ordinatione.

Deceptio quorūdā.

vel angelicæ naturæ. Non enim Deus per suã solius opera (vt dum creauit mundum) meretur. Neque facere potest, vt opera plantæ, vel animalis bruti sint meritoria. Meritum ergo opus est Dei & nostrum, Ipsius scilicet, vt mouentis, & nostrum liberè cooperantium: vt supra satis demonstratum est. ¶ Ex his facilè soluitur alterum argumentum: Deus nihil proprie debet nobis, tum quia nullus prior dedit ei, sed ipse dat nobis ipsa opera, per quæ meremur, & ideo totum ius nostrum fundatur in gratia sua: tum quia hæc quæ nos illi damus, non cedunt in suam, sed in nostram potius vtilitatẽ. Quare licet nullum nobis amplius præmium daret, quàm bene operari, nullã nobis faceret iniuriam. Quinimò quamuis beatos illos cælicolas regno depelleret, non faceret illis iniuriam. Ergo nullũ est in nobis meritũ, cui aliquid Deus debeat. Respõdetur, quod Deus debet præmium, ex ordinatione sua, iustitiæ quæ ab ipso est in operibus nostris: quod est debere suæ propriæ & bonitati, & firmissimæ veritati. Vt colligitur ex parabola patrisfamiliâs cõuenientis cum operariis ex denario diurno. Exemplum est in naturalibus. Ipse fecit naturas rerum, & ideo secundum suam ordinationem dedit soli lucem, homini intellectum, &c. Quare sicut repugnat, solem esse & non esse natura sua lucidum, propter debitum naturæ, quod est iustitia ipsius Dei, ita suæ repugnat bonitati, & iustitiæ, quòd pro operibus eorũ, quos semel sibi per gratiam adoptauit, non retribuat vitam æternam. Et hæc est non impropria ratio debiti. Quocirca si merenti negaret præmium, licet nemini faceret iniuriam (vt ait Ber. serm. 1. de annuntia.) suam tamen legem, ac seipsum negaret, qui tamen fidelis est, & negare se ipse non potest. ¶ Per hæc respondetur ad aliã, quæ hic fit postrema dubitatio. Vtrum præter gratiam gratum facientem, necessaria sit noua acceptatio Dei, vt opus sit de condigno meritorium. Scot. enim in 1. d. 17. quæst. 1. existimat, non satis esse, opus elici à gratia, vt sit meritorium vitæ æternæ: sed vltra hoc requiritur, quòd sit acceptum à Deo, & ordinatum ad talem finem. Primò quia aliàs inquit, si opus esset de condigno meritorium, quà ratione procedit à gratia, quæ iam est principiũ & forma existens in homine, sequeretur, quòd quatenus procedit ab homine, Deus non posset non retribuere beatitudinem, quin esset iustus, eo quòd ante eius acceptationem, iam opus erat dignũ. Et præterea præmiũ vitæ æternæ superet maius, quam meritũ: maius autẽ non rependitur pro minori ex rigore iustitiæ, sed tantum ex liberalitate & acceptatione conferentis. Sequitur Scotum ferè Nominalium schola. Nihilominus nullum profectò est argumentum, quod id valeat conuincere. Quin verò ratio est in contrarium multo probabilior. Primò vt Scot. ipse & omnes fatentur in 2. d. 27. & in 3. 18. gratia nihil aliud est, quã acceptatio ad gloriam: si ergo per gratiã homo iam est acceptus ad gloriã, quid opus est noua acceptatione operis? Nam si filij, ergo hæredes. Quinimò est repugnantia manifesta, personam esse acceptam, cuius opus non sit Deo gratũ. Namque propterea opus est gratum, quia persona est grata. Respexit enim Deus ad Abel & ad munera eius. Vnde ad primũ argumentum Scoti negatur, quòd si opus, quia procedit à gratia esset meritoriũ, propterea Deus esset iniustus, si non redderet præmium: quoniam illud meritum dependet ex gratia gratificante personam. Idipsum itaq; quod ipse dicit de secũda acceptatiõe: scilicet, quòd eo quòd prius Deus acceptat opus, quã sit meritoriũ, non fit nobis propriè debitor, nos dicimus de grata gratificãte personam. Nempe, quod ideo non fit nobis propriè debitor: quia prius reddit gratum hominem vnde procedit meritum. Nisi quod ipse non cernit omnino rationem meriti, ea ratione qua est opus filij Dei. Et tamen rei veritas est, quòd ratione gratiæ adoptionis & acceptationis personæ, opus est meritorium. Et quia opus est meritorium, acceptatur. Dicere enim, quòd quia acceptatur, opus est meritorium, videtur repugnantia in adiecto. Nam gratis acceptari opus non ponit in ipso iustitiã, & dignitatem: sed meram gratiam. Ad secundum argumẽtum respondetur, quod quamis Deus præmiet vltra condignum, nihilominus opus est meritorium, quia procedit à gratia personæ quæ est seminarium gloriæ.

Solutio alterius dubij.

Quæstio.

Scot.

Nominales.

Comu.

Rom. 1.

Gene. 4.

De merito aduersus Lutheranos. Ca. 8.

IS ergo inter catholicos cõstitutis, restat, veritatẽ huius cõclusionis aduersus Lutheranos cõstabilire, quòd iusto rum opera sint digna merita vitæ æternę. Porrò nomen meriti nostri apud Deum, cũ primis celebratissimum est Patribus in Ecclesia ab eius vsq; incunabulis. Cuius non opus est testibus, siquidem neque aduersarij negant, sed tamen abnegant extare in sacris literis meritum vitæ æternæ. Nam illud, Omnis misericordia faciet locum vnicuiq; secũdum meritum operum suorum: nõ ita facile recipiunt, tanquam canonicum:

Conclusio.

Nomen meriti.

Eccli. 6.

co

eo quòd teste Hieronymo in prologo galeato liber ille non sit inter Hebræos. Nihilominus à vetustissimis, vt Egesippo, Irenæo, & reliquis tempori apostolorum proximis citatur tanquam propheticus: vt authores sunt Euseb. lib. 4. & August. de ciui. Dei, cap. 20. Atque Damas. lib. 4. ca. 18. annumerat ipsum canonicis, quem & Ecclesia à Cõcilio Carthaginiensi tertio, vbi quinque libri Salomonis recipiuntur, vsque ad præsens Tridentinum, semper recepit in canonem. Iam verò & apud Paul. manifesta est appellatio meriti, vbi ait, Beneficentiæ & communionis nolite obliuisci: talibus enim hostiis promeretur Deus. Et ad Col. Dignos nos fecit in partem sortis sanctorum. Et, Tentauit eos Deus, & inuenit eos dignos sibi. Et CHRISTVS in Euangelio, Dignus est operarius mercede sua. Vbi licet de victu loquebatur, meritũ quoq; apud Deum insinuabat. Superuacaneus verumtamen est de nomine cõcertatio, vbi res ipsa est patentissima. Igitur prima de hac re statuitur conclusio. Opera iusti quæ genere suo ac circunstantijs bona sunt, & quia sunt condigna merita, tum cumulationis gratiæ, tum etiam æternæ vitæ. Dixerim, & iusti, & cumulationis gratiæ. Quoniam libro secundo diffuse planeq; monstratum est peccatoris opera nequaquam esse merita primæ gratiæ. Primam statim huic conclusioni rationem supponamus, qua crebrò vtimur tõtra istos illam scilicet, quæ ex natura rerum ducitur. Fides naturam non subuertit, sed instauravit & perfecit: virtuti autem iure suo & merito debetur honoris merces: vt author est Arist. eadẽq; ab ipso legislatore, qui custos est iusti: hanc ergo naturæ legẽ Deus per gratiã CHRISTI nõ abrogauit, sed seruauit potius. Seruauit autem hoc pacto, quòd cũ homo naturali vigore nullum virtutis opus præstare posset, quod vllius esset meriti in conspectu suo, misit filium suum, qui & nos à peccato liberaret: & potestatem subinde nobis faceret, filios Dei fieri, si eius assentiremur vocationi. Igitur vbi iam per gratiã suam filij sumus, opera nostra, sua ipsius ope suffulta, digna sunt apud ipsum gratiæ suæ & gloriæ, quæ propriè est præmium filiorum Dei. Et quo rationes meriti supra inductę explicatiores fiant, confirmatur argumentum. Opus iusti est opus liberum obedientiæ, quo Deo iuxta eius voluntatem obsequimur, estq; proinde opus bonum, neque solum ex amicitia illius, verum & iussu etiam, vel suasu, atque adeo auxilio ipsius exhibitum: igitur dignum est præmio, quod ipse amicis suis, suiq; obsequentibus proposuit: hoc autem est vita æterna, iuxta illud, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. illius ergo beatæ vitæ est meritum. Descendamus autem ad lucem scripturæ sacræ, cuius radijs hæc omnia clarescunt. Meritum (vt dictum est) & merces ad se inuicẽ referuntur, sacra pagina idẽtidem meminit mercedis, quę nos manet, p nostris operibus apud Deum: ergo suos opera nostra ipsius merita. Quę subsumitur propositio, plana est. Ab ipso enim exordio, quo Deus tractare cum mortalibus cœpit de salute nostra, primus, quẽ cum Abraham iniuit sermonem, hic fuit, Noli timere Abraham, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis. Et quamuis ad literã fortan intelligatur de lætissima seminis ejus propagatione, tamen in mysterio profecto figurabat æternam retributionem, quæ propriè est merces fidei, quam ab illo tunc exigebat. Vnde quia merces illa proposita nobis erat per CHRISTVM, idcirco Esaias, vbi aduentum eius prænũciat, Ecce, inquit, Deus vester Ecce dominus Deus in fortitudine veniet, & brachium eius dominabitur: hæc merces eius cum eo, & opus illius coram illo. Cui concinit Ioan. in Apocalypsi; Ecce venio cito, & merces mea mecum est, reddere vnicuiq; iuxta opera sua. Atq; adeo CHRISTVS ipse liberator noster, quo primum cœpit loco prædicare legem, statim obedientibus proposuit mercedem, Gaudete, inquiens, & exultate cũ malẽ dixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, quoniã merces vestra copiosa est in cælis. Et quo explicaret opera nostra respectu illius mercedis rationẽ habere iustitiæ, eadem opera appellauit iustitiam, commonefaciens nos, ne aliam vanam intẽderemus mercedem. Attendite enim, inquit, ne iustitiã vestrã faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis, alioquin mercedẽ non habebitis apud patrem vestrũ, qui in cælis est. Et subdit, Te autẽ faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua, vt sit eleemosyna tua in abscondito: & pater tuus qui videt in abscõdito, reddet tibi. Cui consonat Paul. Quodcunq; facitis, ex animo operamini, sicut domino, & non hominibus: scientes quòd à Domino accipietis retributionẽ hereditatis. Tribus ergo nominibus: scilicet, mercedis, iustitiæ, & redditionis, nihil profecto aliud, quã ius, meritũq; operũ designauit.

¶ Sed interpretamentum Melanchtonis audiamus in sua Apologia Augustana. Duobus enim modis, & ipse, & sui consortes respõdent ad ista. Primò quòd vita æterna dicat̃ merces, nõ quia debetur operibus nostris, sed promissioni Dei. Dicitur autẽ, inquiunt, merces, quia est

Euseb. & August.

Hebr. vlt.

Col. 1.

Sap. 3.

Luc. 10.

Conclusio.

Prima ratio.

Ethi. 1.

Confirmatur.

Matth. 19.

Meritum, & merces.

Gene. 15.

Esa. 40.

Apocal. 22.

Matth. 5.

Col. 3.

Melancht.

est quædam recompensatio bonorũ operum, non quatenus nostra sunt, sed quatenus solius ipsius Dei, tãquam fructus fidei: iuxta verbum Augustini in de gra. & lib. arb. Dona sua coronat Deus. Quod verbum ita intelligunt, ac si nullo pacto debeant dici merita nostra. At verò quis non videat, quam non possunt hoc elabi diuerticulo? Nam quis beneficio illi quod quispiam solum propter gratuitam promissionem nullo intercedente iure, aut merito recipientis vllam tribuat rationem mercedis? Si quidem inter beneficium gratuitum & mercedem tantum distet, quantum inter opus liberalitatis & opus iustitiæ. Quòd si vita æterna eo merces dicitur, quòd est recompẽsatio, hæc ipsa est confessio meriti. Recompensatio enim opus iustitiæ est propter debitum. Id quod Paulus nos docet, vbi propterea negat iustificationem nostram, qua ex iniustis efficimur iusti, fieri ex operibus, quia ei qui operatur, merces non imputatur secũdum gratiam, sed secundũ debitum. Hinc enim colligitur à contrario sensu, quòd si operibus nostris redditur merces, eisdem tanquam meritis debeatur. Quod autem Augustinus ait, Deum coronare dona sua, ita se ipse explicat, non quòd non sint merita nostra per liberum nostrum arbitrium, sed quia suo ipsius in nobis auxilio fiunt.

Rom. 4.

Argumenti à contrario sensu.

Exponitur Aug.

¶ Secunda solutio est, quòd opera nostra verè sunt merita, non tamen digna vitæ æternæ, ap aliorum præmiorum corporalium, & spiritualium, quæ reddũtur, tum in hac vita, tum pòst in patria. Ecce causam, cur in libello imperatorio colloquij Ratisponensis, confitentes mercedem deberi operibus nostris, tam corporalem quàm spiritualem, in hac vita, & in futura, nunquam sunt confessi, quòd sint merita vitæ æternæ, sed bonorum, prout diuinæ prouidentiæ visum fuerit. Vita enim, inquiunt, æterna solum debetur renatis propter solam promissionem fide acceptam. In hac autem cauillatione non vna, sed multiplex est, tum falsitas, tum pertinacia. Primum, si concedunt iam operibus iusti aliquam dignitatẽ præmij, etiam cælestis, non ergo talia opera sunt peccata, vt cœpit dicere Lutherus. Quod si sint bona, & procedant ex gratia, quid cunctantur confiteri præmia vitæ æternæ? Mox vel illa opera sunt meritoria, solum quatenus à libero arbitrio procedunt, vel quatenus procedunt ex auxilio & gratia Dei per liberum arbitrium. Prim[illegible] ipsi nobiscum negant: ergo sunt meritor[illegible], quatenus procedunt ex gratia, vnde manifestum fit, quòd sint meritoria vitæ ipsius æternæ, cuius seminarium est gratia. Dicam explicatius, Gratia est acceptatio ad vitã æternam, distinguẽs inter filios Dei, & filios regni: ergo si opera, quæ ante gratiam nullius sunt pretij apud Deum, ex gratia recipiunt, vt sint merita, cuiusnam præmij recipiunt, vt sint merita, nisi vitæ æternæ? Ad hæc Omne præmium accidentale regni cælestis, vt aureolæ & aspectus humanitatis CHRISTI, consortiumq; sanctorum, atque hoc genus reliqua, ex essentiali beatitudine diluunt: ergo si operibus nostris ius acquirimus ad accidentalia præmia, ex eo est, quia acquirimus ius ad vitam ipsam. Iam vero hoc contra istos necessarium videor formare argumentũ. Iuueni illi quærenti quid faceret vt haberet vitam æternam respondet CHRISTVS, q; seruaret mandata: quodq; si relinqueret, venderetq; bona sua, perfectus fieri posset. Exemplò Petrus rogat, quæ ergo ipsos maneret merces, qui omnia propter ipsum reliquerant? Cui CHRISTVS, Vos qui secuti estis me in regeneratione sedebitis super sedes duodecim iudicantes, &c. Omnis enim qui reliquerit domum aut fratres vel sorores, &c. centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Ecce distinguuntur præmia accidentalia: scilicet, sedere vt iudices, & centuplum recipere, quod sancti exponunt, vel in hac vita, quantũ ad quietem & lætitiam animæ qui est fructus bonorũ temporalium, vel etiam in futura vita, vbi est plenitudo omnium bonorũ: & præter hæc præmium essentiale vitæ æternæ. Hinc ergo sumitur argumentum. Illiorum accidentalium præmiorum verè sunt opera iustorum merita (vt aduersarij ipsi fatentur) ergo ipsius etiam vitæ æternæ: quandoquidem sub eodem tenore vtrunq; proponitur tanquã merces. Quinimo aduersarij ipsi compelluntur respondere pro nobis. Præmia enim omnia, etiam accidentalia, quæ quoquo pacto, vel in hac vita, vel in futura pertinent ad beatitudinem: scilicet, vel hic nos promouentia, vel illic quouis modo beantia, pertinent ad promissionem Dei per Christum: igitur si non obstante quòd reddantur nobis propter promissionem, illa accidentalia nihilominus verè sunt præmia quæ redduntur meritis nostris, cur non idem fatentur de vita æterna? Hic quippe latet, & suus error & responsio nostra. Non enim negamus, vitam æternam dari nobis propter promissionem Dei. Sed tamen quia promissa est cooperantibus gratiæ & adiutorio ipsius, nihil vetat, quo minus detur tanquam merces nostrorum operum. Ita enim inquit Timotheo Paul. Pietas ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ, quæ nũc est, & futuræ.

Matth. 19.

Argumenti ad hominẽ.

Hic latet error.

1. Tim. 4.

Secũda cauasio.

Libellus imperat.

Impugnatio

Aliud argumentum.

futuræ. Vbi tam essentiale præmium, quàm accidẽtale simul ait promissum esse operibus pietatis. Neque in hoc vllo pacto derogatur gratiæ Christi, sed arrogatur potius, eo quòd talem in sua membra influat merendi virtutem. Legitimus ergo sensus verborũ CHRISTI, vbi mercedem nominat, inde aucupandus est, quod vsu ac more eorum qui Respublicas ciuiles instituerant, suas ipse ponens diuinas leges, brauium & palmam legitimè agentibus proponit, cuius digna esset eorum obedientia.

1. Cor. 9. Vnde Paul. similitudine illorum qui in stadio præmium intuentes currebant, vsus, Omnes, inquit, currunt, sed vnus accipit brauiũ. Extat præterea plurimum in sacro canone mercedis mentio: vt Ruth 2. ait Patriarcha ille, Reddat tibi Dominus pro opere tuo, & plenam mercedem recipies à domino Deo Israël. Et, Iusti autem in perpetuũ viuent, & apud dominum est merces eorum. Et, Non vereatis vsque ad mortem iustificari, quoniam merces Dei manet in æternum. Et, Est merces operi tuo. Et CHRISTVS in Euangelio, Qui recipit prophetam (& alludebat ad sese) mercedem prophetæ accipiet. Et, Leuate oculos vestros, & videte regiones, quæ albæ sunt iam ad messem, vt qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam. Et Paul. vnusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Quid est secundum laborem, nisi iuxta meritum laboris? Et rursum, Id quod in præsenti est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Ecquid aliud esse potest, operatur, quàm meretur? Et, Videte vosmetipsos, ne perdatis, quæ operati estis, sed mercedem plenam accipiatis. Plenam, id est, iustam. Sicut ait CHRISTVS ipse præmiorum largitor, In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. Et apud Lucã, Diligite inimicos vestros, benefacite, mutuum date, nihil inde sperãtes. Date, & dabitur vobis. Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Quibus potuit apertius verbis explicari ratio meriti? ¶ Accedit demum illud Pauli, vbi retributionem meriti tam boni quàm mali explicat, Tribulatio enim, inquit, & angustia in omnem animam hominis operãtis malum. Gloria autem, honor, & pax omni operanti bonum. Sed vide hic, candide lector, aliam cauillationem, qua isti putant excutere talia testimonia. Ait Melanchton in locis communibus, quòd Paulus non ait, Homini simulanti bonum, sed operanti ex fide, ita vt nomine operum, intelligatur fides cum suis fructibus. Et ideo merces non redditur, inquit, nisi propter promissionem. Hæc est istorum dementia (vt in principio huius libri cœpimus notare) omnia opera externa appellare simulationem, & hypocrisim. Ecquis nostrum vnquam dixit opera digna esse merita, nisi ea tantum, quæ ex fide procedunt? inde tamen nulla probabilitate colligitur, quòd præmium reddatur solum ob promissionem. Nam tunc non haberet rationem præmij: sicuti nec promissio habet rationẽ meriti: merces ergo debetur operibus, quatenus liberè à nobis ex fide fiunt ex gratia vtiq; & auxilio Dei. ¶ Venit secundo loco in confirmationẽ eiusdem conclusionis, præter mercedis nomen, apellatio quoque iustitiæ, quæ assidua est in sacra scriptura. Ait enim Dauid, Obseruabo me ab iniquitate mea, & reddet mihi dominus secundum iustitiam meam. Vbi palam loquitur Propheta de iustitia sua apud Deum, & non de iustitia aduersus suos persecutores, vt cauillatur Melanchr. in apologia, exponens illud, Iudica me domine secundum iustitiam meam. Nam præmiserat, Custodiui vias domini, nec impiè gessi à Deo meo, & iustitias eius non repuli à me, & ero immaculatus cũ eo. Et tandem subdit, Et retribuit mihi dominus, &c. Quasi dixisset, quoniam ego iustitias eius custodiui, custodiet ipse iustitiam suam mecum, retribuens mihi iustam mercedem pro iusto merito: iuxta verbum Sapientis, Seminanti iustitiam merces fidelis. Neque solum Propheta certus erat, mercedẽ esse apud Deum bonorum operum, verum & intuitu illius licitũ esse vt homo excitaret sese ad opus. Vnde inclinaui, inquit, cor meum ad faciẽdas iustificationes tuas in æternum propter retributionem. Sicut & de Mose ait Paul. quòd aspiciebat in remunerationẽ. At vna pro omnibus satis est authoritas Pauli de iustitia operum. Bonũ certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex. Si tantũ hic meminisset fidei, & misericordiæ, id Lutherani posletis vestræ prorexere opinioni, atq; fingere, quòd vita æterna nulla alia nobis ratione donatur, nisi quia Deus illam nobis promisit absq; vllo respectu nostrorũ operum. Sed tamẽ ait, Bonum certamen, nõ Deus certauit: sed ego certaui, & cursum cõsummaui. Nec solum ait, Fide accepi misericordiam, sed fidẽ seruaui: id est, legẽ, quam sum fide professus, opere complenì: & ideo Deus iustus iudex tanquam athlotheta certaminis mei coronabit

Testimonia scripturæ. Sapi. 5. Eccle. 18.

Hiere. 31. Matth. 10. Ioan. 4.

1. Cor. 4.

2. Ioan. vlt. c.

Luc. 6.

Rom. 2.

Melanc.

Iustitiæ appellatio.

Psal. 17.

Melan.

Prou. 11.

Psal. 118.

1. Tim. 4.

nabit me corona iustitiæ. At respondere persistitis, quod hæc est iusticia fidei. Hanc equidem nos quoque vocem agnoscimus, sed vestrum intellectum refutamus. Concedimus, inquam, opera nostra eo esse iustitiam fidei, quod nisi ex fide & gratia Christi promanarent, nullius essent meriti, nihilo secius opera nostra, id est, quæ ex fide per liberum arbitrium facimus, merita sunt sempiternæ gloriæ. Secundum si-
Heb. 10. gnificantissimum verbum Pauli. Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei: aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda, teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem: fidelis enim est qui repromisit. Non solum ait, qui promisit, sed qui repromisit, si seruemus indeclinabilem fidem. Et eodem pertinet, quod dixerat cap. 5. Non est iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri, &
1. Ioan. 3. laboris ex charitate suscepti. Et Ioan. Filioli, nemo vos seducat, qui enim facit iustitiam, iustus est, sicut & ille iustus est: scilicet in retri-
Retributio. Hebr. 10. buendo, sicut nos in operando. Et Paul. Nolite, inquit, amittere confidentiam vestram: quæ magnam habet remunerationem. Et cap. 11. Non ait tantum, quòd sancti per fidem vicerunt regna, sed quòd ex eadem fide operati iustitiã adepti sunt repromissiones. Remuneratio autem & repromissio quid nisi mercedem auribus exhibet? Tertio denique & principaliter confirmatur conclusio ex retributione, quæ promissa est faciẽtibus iussa Dei. Regnum
Matthæi 20. & 25. enim cælorum comparauit CHRISTVS patrifamiliãs, qui conuentione facta ex denario diurno misit operarios in vineam suam. Et in alia parabola ex talentis distributis inter seruos vsuras deposcit, cuius merito promittit fideles seruos constituere super familiã suam.
Lucæ 16. & 14. Et amicos nos admoner, vt faciamus, à quibus recipiamur in æterna tabernacula. Et alibi, ne inuitemus ad prandium fratres, & cognatos, qui possunt retribuere nobis, sed pauperes, debiles, & claudos, vt retribuatur nobis in resur-
Rom. 2. rectione iustorum. Et Paul. Deus, inquit, in die iusti iudicij reddet vnicuique secundum opera eius: iis quidem qui secundum patientiam boni operis, gloriam & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam: iis autem
2. Cor. 5. qui sunt ex contentione, &c. iram & indignatione. Et, Omnes nos manifestari oportet ante tribunal CHRISTI, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonũ, siue malum. Profecto quando nullum esset aliud testimonium, hoc esset sufficientissimum. Nam si opera bona non essent vera causa, & merita retributionis iustorum, sicut mala sunt etiam merita supplicij, quid opus erat stare ante tribunal CHRISTI, & iudicari, cuius quisq; esset dignus retributionis? Omnia hæc denique confirmat verbũ ipsius iudicis nostri CHRISTI. Tunc enim, inquit, dicet iis qui à dextris eius erunt, Venite benedicti patris Matth. 25.
mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Esurijui enim, & dedistis mihi mãducare: sitiui, & dedistis mihi bibere, &c. Vbi particula, enim, significationẽ habet causæ in bonis meritis æquè vt in malis. Vnde sicuti immisericordes, eo quod non pasti sunt CHRISTVM, mittẽtur in ignem æternum, ita & iusti propter meritum misericordiæ recipientur in regnum. Atque hoc est quod concludit, Ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam. Falsa ergo est & sacro elogio aduersa glossa Buceri super Pau. ad Buce.
Roma. 2. Qui reddit vnicuiq; secundum opera sua. Ait enim quòd iuxta opera, nullam dicit causam, aut meritum nostrorum operum, sed tantum compensationem. Multo tamen alius diuersusq; est sensus Pauli, isq; considerantibus patentissimus. Ita enim dignoscit vbique inter gratiam & gloriam, quòd vbicunque meminit gratiæ iustificantis, qua scilicet iniustus fit iustus, opera vniuersa excludit à ratione meriti. Et pari modo, vbi meminit de aduentu CHRISTI. Nam sicut ipse gratis nobis datus est, nullis hominum præcedẽtibus meritis: ita & membra eius efficimur merè gratis. Vbi tamen loquitur de præmio vitæ æternæ, tunc mentionẽ facit operũ, sanè quæ iam per gratiã CHRISTI merita sunt illius. Ex quo Augu. desumpsit celebrem illam distinctionem gratiæ in operantem, respectu iustificationis, & cooperantem, respectu meritorum. ¶ Postremum denique asylum, quo se isti recipiunt, ne fateri cogantur operum merita, est, quòd si iustorum operibus proposita est in Euangelio vita æterna, non est, quia sint merita nostra, sed solum quia sunt fructus fidei, atq; merita Dei: & ideo nõ redditur, aiunt, præmiũ operibus, sed soli fidei apprehendẽti promissionem illius præmij. Sed iam imprimis non negabũt, quin fides sit causa illius præmij atq; adeo meritum. Nam hoc quod est fide accipere, id est, credere promissionem, haberet rationem meriti. At quicquid ad hoc respondeant, aliter arguitur, vt hac postrema ratione punctum rei attingamus. Hoc enim ipsum, quod opera nostra sint fructus fidei, nihil nos inficiamur, quin confitemur vltro. Sed tamen exinde sumimus argumẽtũ, quòd nos per eiusmodi fructus meremur. Fides enim non est, quæ per se ipsa possit

Lutherum refugium.

Impugnatio.

Fructus fidei.

sit fructificare, sed per liberum nostrum arbitrium. Et hoc est quod isti deberēt meditatius cogitare. Si enim fides ita in nobis existeret, vt nobis nō esset liberum illi obsequi, nullum in nobis fructum ferret, magis quàm in brutis animalibus. Quare non est ipsa quæ operatur, sed nos per ipsam. Quomodo autem id fiat Apostolus, vbi rationem ipsius fidei explicat, nobis exponit. Necesse enim est, inquit, credere quòd Deus est, & quòd remunerator est. Ecce radicem meritorū, credere quòd remunerator est. Et ideo est argumentū rerum sperandarum, quia mittit nos in spem, dirigēs intentionem nostrorū operum. Et inde habet quòd sit exordium, & initium vitæ iustorum. Quocirca idem Apost. ad Col. Propter spem, inquit, quæ reposita est vobis in cœlis, dilectionem habetis erga sanctos. Erigens ergo fides spem nostram, charitatem suscitat erga Deum, per quā operamur. Quare Paulus non dixit, quod fides per se operatur, sed per charitatem: scilicet, qua Deum diligimus, licet tandem ab ipso receperimus. Neque ad Gal. appellat opera nostra, fructus fidei, sed fructus spiritus contra opera carnis. Et quælibet virtus habet suos proprios fructus. Facite enim (inquit Ioan.) fructus pœnitentiæ. Quinimò & beatitudo ipsa dicitur fructus operum nostrorum. Bonorum enim laborum (inquit Sapiens) glorioſus est fructus. Et ad Philip. Paul. Sitis sinceri & sine offensa in die CHRISTI repleti fructu iustitiæ. Non dixit tantum fidei, sed generalis iustitiæ. Et infra, Mihi viuere CHRISTVS est, & mori lucrū. Quòd si viuere in carne hic mihi fructus operis est, &c. Mori ergo vocat lucrum propter meritum, & viuere, fructus operis, propter præmium æternum. Vnde Dauid, Beati, inquit, manducabunt labores manuum suarum. Et ipse ad Gal. Paul. Quæ seminauerit homo, hæc & metet. Est ergo turpissima ignorantia, proptereà, quòd opera sint quodammodo fructus fidei, negare, quòd sint propriè merita nostra: id est, nostri liberi arbitrij diuinitus adiuti. Exemplum est in naturalibus, pyrus quidem per virtutē Dei eiusq; generalem influentiam fructificat: hoc tamen non obstāte verè & propriè sunt fructus ipsius arboris: pariter ergo censendum est de fructibus iusti per gratiam & auxilium speciale. Vnde, facite, inquit, ait CHRISTVS arborē bonam, & fructus bonos: id est, volūtatem bonam, & bona opera. Et Paul. Gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui: non ego autē, sed gratia Dei mecum. Mecum, ait, quasi adiuuans. Vnde Aug. in epist. ad Hilar. quæ est 89. ca. 3. Valet, inquit, liberum arbitriū ad opera bona, si diuinitus adiuuetur. Et infra, Neque enim liberum arbitrium ideo tollitur, quia iuuatur, sed ideo iuuatur, quia non tollitur. Et Hypog. lib. 3. Quomodo vnicuiq;, inquit, secūdum sua opera redderetur in die iudicij, nisi liberum esset arbitrium, vt operāte Deo cooperaretur homo? Et infra, Quomodo potuit Paul. bonum certamen certare, & cursum consummare? Quia neque solus, neque gratia sola, sed gratia Dei mecum. Quæ, inquit, gratia est in libero arbitrio, sicut in equo sessor qui ipsum regit. Ex quibus tandem concludit. Neque gratia sine libero arbitrio facit hominem habere vitam æternam, neq; liberum arbitrium sine gratia, nisi in paruulis, in quibus gratia operatur sine libero arbitrio. Hactenus Augustin. At verò quanuis merita nostra opera sint Dei præuenientis, nihilominus non solum improprius est, & ineptissimus, verumetiam falsissimus sermo, quòd Deus mereatur per nos. Nam mereri respectum dicit inter duos: scilicet, inter obsequentem & præmiantem: sed nos meremur per auxilium ipsius. Iuxta illud Ezech. 36. quod lib. 3. Hypog. in hanc sententiam citat Augustin. Spiritum meum ponā in medio vestri: & faciā vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis, & operemini: ipse ergo non meretur, sed facit vt nos mereamur. Quare Augustin. nunquā, dicit, quòd Deus coronat merita sua, sed coronat, inquit, merita tua, tanquam dona sua. Itaq; vt ab ipso finū non merita sua, sed dona sua dicantur, qua verò ratione sunt à nobis, dicuntur merita. Et ideo si merita, inquit, nostra sic intelligerentur, vt etiam ipsa dona esse Dei cognoscerentur, non esset improbāda sententia. Hæc ille de libero arbit. cap. 6. & 7. Sed nostri Protestantes, quia totam scholasticam rationem repudiarūt, arbitrati, quòd iis qui bene Vergilio, Homeroq; imbuerentur, peruia illico esset, cum SS. Patrum, tum eiā sacræ paginæ intelligentia, nihil mirum, si propter incogitantiam, vel (vt absit inuidia verbo) fortè propter rerum inscitiam tantum nobis negotij facessierint. Contra quos, hoc tantum si subiecerim verbum, finem faciam. Nempe quòd frustra esset nostrum liberum arbitrium, si ratio meriti officiis iusti adimeretur. Aiunt isti, liberum arbitrium solum habere locum in naturalibus, non autem in operibus gratiæ apud Deum. Qui verò rem prudentius arbitrauerit, longè aliter censebit. Porrò quòd cum hæc omnia naturalia propter hominē, homo autem in obsequium Dei, sit conditus, per quod possit

Hebr. 11.

Col. 1.

Gal. 5.

Matth. 3.

Philip. 1.

Gal. 6.

Exemplum.

Matth. 8.

1. Cor. 15.

Augustin.

Deus nō meretur, sed nos.

sit æterna felicitate potiri, in hoc potissimum à Deo naturæ opifice factus est liber, vt eius obedientia ipse glorificaretur, cuius gratia, & ope ita vteretur homo, vt dignus efficeretur vita æterna. Nam si gloria illa ita gratis donaret nos Deus, vt nulla nostra intercederent merita, haberet quidem essentialem rationem beatitudinis, qualis est Christianis infantibus ante vsum rationis vita defunctis, careret tamen illa laude, & honore, quæ secũdum omnes sapientes debetur virtuti. Est enim præstantius in rebus humanis, meruisse, quod non habes, quàm habere quod nõ meruisti. Vnde nõ potest non esse præclarissimum accidens gloriæ in sanctis per sua merita ad illum peruenisse triumphum. Quapropter cum hoc per suam naturam homo nõ posset, summa fuit Dei misericordia, talem nobis per filium suum elargiri virtutẽ, & potestatem. Sanè vt ante diuinum tribunal alij talenta sibi credita cum vsuris referrent: alij ex seminibus quæ flentes miserant, manipulos reportarent: alij qui lauerunt stolas suas in sanguine agni, palmas gestarent in manibus suis: omnes itaq; qui fortes facti in bello per fidem vicerunt regna, & operati sunt iustitiam, suas adipiscerentur repromissiones. Quorum omnium gloria refundetur in Deum per CHRISTVM dominum nostrum. Meritissimò ergo nunc Ecclesia, quæ sanctorum meritis inclyta quotidie pangit gaudia, contrà eos qui de huiusmodi meritis obloquũtur, pro
Syn. Tri. nuntiauit in Syno. Triden. Sess. 6. In cuius ro. confessionis cap. habetur, quòd iustificati, & amici Dei de virtute euntes in virtutẽ per obseruantiam mandatorum Dei, & Ecclesiæ, adiuuante Christi gratia & fide, in eadem iustitia crescunt, petentes quotidie, fidei, spei, & charitatis augmentum. Et cap. 11. Constat eos orthodoxæ religionis doctrinæ aduersari, qui negant licere iustis mercedem intueri, dum in stadio currũt, sicut Dauid inclinabat cor suum ad faciendas iustitias propter retributiones. Et can. 24. sub anathemate eum damnat, qui dixerit, iustitiam acceptam non conseruari & augeri corã Deo per bona opera, quæ causa sunt ipsius augendæ. Et can. 26. pariter condemnat eum, qui dixerit iustos non debere pro bonis
Potest quis alteri mereri primam gratiam. operibus sperare æternam retributionem. Est ergo conclusio probatissima, quòd licet homo peccator nec sibi primam, nec alteri vllam gratiam mereri valeat, homo tamen iustus, per gratiam & auxilium Dei, & sibi de condigno mereri potest, tum augmentum gratiæ, tum etiam gloriam, alteri verò de congruo. Sicuti Stephanus meruit Paulo, & Moses sæpe me-

gebatur populo: & CHRISTVS in Euãgelio vidẽs fidẽ illorum qui offerebant paralyticum, dixit ei, Confide fili, Remittũtur tibi pec- Matth. 9.
cata tua. Vbi ait gloss. Pensate fratres quantum valet apud Deum fides propria, cum tantum valuit fides aliena. Sicuti & cæli ciues impetrare etiam solent nobis bona. Nam quę dementia est, eos qui sunt in gratia & amicitia Dei, negare, quominus possint nonnunquam apud diuinam maiestatẽ pro illis intercedere, quos in Deo ipso diligunt? Hoc autem genus meriti dicitur de congruo, ex eo quòd nulla est statuta lex, vt quicquid iustus Deum in fauorem
1 alterius precatur, fiat. Ait enim per Hieremiã, Hiere. 31.
Si steterit enim Moses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Quare solus CHRISTVS potuit aliis mereri de condigno: homo autem meretur alteri gratiam, non cui conferatur sine proprio actu, aliàs non quilibet reportaret secundum propria: prout gessit in corpore, vt ait Paul. sed potest amicus amico mereri bonum motum, & conuersionem in Deum. Quapropter nullatenus consentirem cum illis, qui 4. sen. d. 4. existimant, parentes aut baptizantes posse mereri paruulo portionem aliquam gratiæ: nam gratia baptismi omnibus confertur æqualis, nisi propter maiorem suscipientis dispositionem. Quæ tamen in paruulo esse non potest. Sed huic disputationi non patet hic locus.

Quo respondetur ad aduersariorum argumenta. Cap. 9.

Primũ argumentũ Lutheranorũ.

PRimum argumentum, quod contra operum meritũ Lutherani nobis obiiciunt, cõficiunt ex illo Pauli ad Romanos, vbi docet, quòd eo ipso, quòd sumus filij, sumus etiam & hæredes. Filij autem sumus per primam gratiã absq; nostris meritis, vt nos ipsi confitemur: ergo & per ipsam habemus ius regni. Vnde repugnat inquiunt, quòd non mereamur primã gratiam, mereamur autẽ vitã æternã. Id quòd vel ex eo maximè cõfirmatur, quod dixerat cap. 6. Stipẽdium peccati mors, gratia autem Dei vita æterna. Si enim vita est merces bonorum operum, sicut supplicium est stipendium malefactorum, vt dixit, Stipendium peccati mors, dixisset, Stipendium virtutis vita æterna. Ad hoc tamẽ Respõ.
in promptu prima est responsio; quòd esto, per primam gratiam efficiamur filij & hæredes, nihil tamen obstat, quominus possimus incrementa mereri, & gratiæ, & gloriæ, tanquã membra Christi in quæ eius deriuatur vir-

tus

tus, cui cooperatur liberum noſtrum arbitriũ. Iuxta illud Auguſtini ad Paulinum, Ipſa gratia meretur augeri, vt aucta mereatur & perficitco mitante, non ducente, pediſſequa, non præuia voluntate. Quo & multiplicatio alludit euangelica talentorum. Qua reſponſione ſatis rei feciſſe putabunt, illi qui non penitius inſpexerint concurſum noſtrarum diſpoſitionum ad gratiam. Nam de ſententia ſancti Thomæ, & aliorum qui oculatius hoc perſcrutantur, ſecunda adhibetur reſponſio. Sc'icet, quòd quanuis per primam gratiam efficiamur hæredes regni, nihilominus diſpoſitiones: puta actus fidei, ſpei, & pœnitentiæ (qui eſt charitatis) licet non ſint ipſius primæ gratiæ merita, tamen per eandem gratiam, eodem modo informatæ ſunt merita gloriæ. Vnde per gratiam quam non meremur, acceptamur ad gloriam quam per eandem gratiam meremur. Etenim quia gratiam recipimus, opera ſunt meritoria, & inde acquirimus ius regni. Eodem enim temporis puncto, quo gratia infunditur, operatur. Non eſt hic ſermo de gradu gratiæ, qui eſt effectus ſacramenti. Atq; hoc pacto exponit Auguſt. gratiam Dei eſſe vitam æternam. Primo in epiſtola ad Sixtum 2. quæ eſt 105. tractans eundem locum Pauli, Stipendiũ peccati mors &c. Præmiſerat enim prius, quòd qui liberatur à peccato, nõ poteſt ſua merita iactare propter quæ fuit liberatus. Vnde ſubiuncta hac interrogatione, Nulla ne igitur ſunt merita iuſtorum? reſpondet, Sunt planè, quia iuſti ſunt. Sed vt iuſti fierent, merita non fuerunt. Ecce negans merita ante gratiam, concedit in gratia. Atque inde paulò pòſt colligit hæc verba. Vnde & ipſa vita æterna, quæ vtique in fine ſine fine habebitur, & ideo meritis præcedentibus redditur: tamen quia eadem merita quibus redditur, non à nobis parata ſunt per noſtram ſufficientiam, ſed in nobis facta per gratiam, etiam ipſa (ſcilicet vita æterna) gratia nuncupatur: non ob aliud, niſi quia gratis datur: nec ideo quia meritis non datur, ſed quia data ſunt & ipſa merita, quibus datur. Et ideo ait Paul. Stipendium peccati mors: gratia autem Dei, vita æterna. Non quòd vita æterna non ſit etiam ſtipendium iuſtitiæ procedentis ex fide, quia ſicut merito peccati tanquam ſtipendium redditur mors, ira merito iuſtitiæ tanquam ſtipendium, vita æterna. Vnde etiam & merces appellatur plurimis ſanctarum ſcripturarum locis. Hæc Auguſt. Et ſubdit, quòd ne homo gloriaretur de ſuis meritis, acſi non accepiſſet, dixit beatus Apoſtol. Gratia Dei, vita æterna. Eandem repetit ſententiam de grat. & liber. arbit. cap. 7. Non ergo negandum eſt, opera iuſtorum verè eſſe merita, quorum merces, ſtipendiúmq; eſt vita æterna, ſed id confitendum, q̃ non eſſent merita niſi quia ſunt obſequia liberi illius qui per gratiam Dei iuſtus eſt antequã haberet merita. Et ita intelligendum eſt, quod aduerſarij nobis obiiciunt ex libro contra epiſto. Pelagia. & aliis locis, quod omnes iuſtitiæ omnium ſanctorum CHRISTO debentur, quare non ſunt in ſe laudandi, ſed in domino, Iuxta vocem Dauid, In domino laudabitur anima mea: & Gratia Dei ſum id quod ſum. Pſalm. 33. 1. Cor. 15. 2. Argum.

¶ Aliud tamen poſſent argumentũ ducere, primo aſpectu validius, ex illo Dauid, de Deo loquentis cum anima ſua, Qui coronat te in miſericordia, & miſerationib⁹. Vbi coronã ipſam iuſtitię, quam ait Paul. ſibi eſſe repoſitam, appellat Dauid miſericordiã, & miſerationem: & Iacobus, Iudiciũ, inquir, ſine miſericordia illi qui non fecit miſericordiam. Vbi oſtendit, q̃ corona iuſtorũ eſt iudicium ex miſericordia. Ex quo videtur conſequens, illam nõ eſſe debitam meritis ex iuſtitia. At verò reſponſio, interpretatióq; Auguſtini de corre. & gratia capit. 23. ſatis ſupérq; eſt ad rem hanc explicãdam, obſtruendáque ora contrà loquentium. Ait enim, miſericordiam Dei ſemper adhærere iuſtis, ſiue cũ conuertuntur, ſiue cum præliantur, ſiue cum coronãtur. Nam quia merita ipſa ex gratia Dei procedunt, corona iuſtitiæ quę redditur meritis, miſericordia nuncupatur. Et hæc pariter interpretatio coaptatur verbo Apoſtoli ad Titum, Non ex operibus quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit: vt ſaluos fieri, non ſolum referatur ad primam gratiam, qua iuſti efficimur, ſed ad gloriam. Ea enim per iuſtitiam redditur meritis, quæ per gratiam Dei fecimus: vt hic etiam in vnum coëant miſericordia, & iuſtitia. Atque ex hinc relucet gloſſa alia eiuſdem Auguſtini in enarratione illius Pſalmi, Non intres in iudicium cum ſeruo tuo domine, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Hunc enim locum opponunt etiam nobis, ad quem licet iam capitul. 5. reſponſum à nobis ſit, quòd non poſſumus cum Deo ſicuti mercenarius cum patrono ſuo intrare in iudicium, perinde petentes præmium, acſi nos prius dediſſemus ei: ſcilicet acſi ipſa opera noſtra, noſtris nos viribus exhiberemus, & non potius ipſe præueniens dediſſet nobis, velle, & operari: quare ex probrare nobis poſſet, quid ad iudiciũ meum adfers, quod non accepiſti, & ſi accepiſti, quid gloriaris, acſi non acceperis? Hoc tamen non obſtante, debetur merces meritis noſtris tan-

Pſalm. 102. 2. Timo. 4. Iacob. 2. Reſponſio Auguſt. Tit. 3. Pſalm. 142.

quam membrorum CHRISTI. Deberent ergo Lutherani ab illa calumnia ceſſare, vbi aiunt, tantum miſericordiã, & gratiam CHRISTI nos confiteri in primo puncto iuſtificationis. Deinde verò noſtris operibus abſque eius miſericordia confidere. Sanè cum explicatiſſimè fateamur (vt ait Auguſt.) à prima inſpiratione, quia bene incipimus cogitare vſque ad ſupremam retributionem, miſericordiam Dei nobis inhærere. Sed tamen diſcernimus (quod ipſi deberent) miſericordiã prævenientem, adiuuantem, & præmiantem, ſeu gratiam, operantem, cooperantem, & coronãtem. Sed ſubſequitur confeſtim verbum aliud Pauli, ad quod nobis reſpondendum reſtat. Ait enim, Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Vbi manifeſtè loquitur de his quæ patiuntur illi, qui iam ſunt filij & hæredes regni, de quibus dixerat, Compatimur vt conglorificemur: & ideo videtur, quod neque quatenus procedunt ex gratia, habeant rationem iuſtitiæ. Aliqui gloſſant, non eſſe condignas ea ratione, qua procedunt à libero arbitrio. Sed hoc profectò non ſatis exprimit intellectum Pauli: nã illa ratione manifeſtum erat, non eſſe alicuius meriti. Et Paul. non diſcernebat liberum arbitrium à gratia: ſed illa opera filiorum Dei, eſto fiant per liberum arbitrium motum à Deo, negabat eſſe digna futuræ gloriæ. S. Thom. reſpondet, quòd intelligit, ſi conſiderentur ſecundum ſuam ſubſtãtiam. Et profectò ita ſenſus habet. Opera enim, etiam qua ratione procedunt ex gratia, ſi conſiderentur ex parte obiecti (hoc eſt enim ſecundum ſubſtantiam) vt pati famem, ſitim, elargiri ſtipem pauperi, dare itaque potum aquæ frigidæ, etiam ſi adiungas quoſcunque interiores cultus, quos homo poteſt, non ſunt æquabilia opera aceruo illi æternorum bonorum, qui nos manet in patria, vti optimè ait Ber. 1. ſermo. de annuncia. Attamen ex lege ſtatuta Dei conuenientis cum cultoribus vineæ ſuæ ex denario diurno, dignitatem induunt, & iuſtitiam ad æternum præmium. Vnde alibi, Id, inquit, quod in præſenti eſt momentaneum, & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.

¶ Aliud quod inuincibile (vt aiunt) adferunt teſtimonium, eſt illud, Cum feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vobis, dicite, ſerui inutiles ſumus, quod debuimus facere, fecimus. Sed profectò quicquid ipſi reclament, multò id ſignificãtius poſſumus nos regerere in ſuã quam tuentur ſolam fidem. Scilicet, cum crediderit-

Sæpe ſus catholicorũ de noſtris meritis.

Rom. 8.

S. Tho. 1. 2. q. 114. art. 3. ad 1.

Ex lege ſtatuta à Deo opera noſtra ſunt merita vitæ æternę. cap 7. Matth. 10. 2. Cor. 4.

Cum feceritis & Luc. 17.

Retorſio argumenti.

tis quæcunq; dicta ſunt vobis, dicite, ſerui inutiles ſumus. Nam ita ait Paul. Si habuero omnẽ fidem, ita vt mõtes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum. Quam ipſi ſententiam eludere aliter nequeunt, quam fingendo nouam quandam eluſoriam fidem, quam ſatis ſupra labefactauimus. Senſus etgo legitimus S. Thom. & aliorum theologorum: ſanè qui eruitur ex notione ipſa, vtile, eſt huiuſmodi. Ille ſeruus eſt domino vtilis, cuius opera accreſcit domino lucrum: qui tamen ſibi lucratur inutilis eſt domino. Deo autem qui noſtrorum bonorum non indiget, nihil agitur vtilitatis ex operibus noſtris, ſed gloria tantum & honor. Et ideo opera ipſa iuſtitiæ, licet ſint à nobis ex lege debita, tamen quia per liberam obedientiam illa propter honorem & gloriã eius exhibemus, merita ſunt apud ſuam maieſtatẽ, qui in hoc illa nobis præcepit, vt gloriã dilataret ſuam. Atque hæc eſt vſura quam in parabola euangelica exigit Deus de multiplicatis talentis: nam vtilitas ſeruis ipſis accreſcit. Igitur ne homines glorientur aliquid contuliſſe in Deum, cuius ipſe indigebat, admonemur, vt agnoſcamus nos ſeruos inutiles: nam facientes præcepta Dei, nihil aliud agimus quàm quod debemus: id eſt, quod ex re noſtra eſt. Et præterea virtutẽ, & poteſtatem rectè agendi, Deo etiam ipſi accepram referre debemus. Poſtrema autem Melanchtonis verba in apologia huius atticuli, lepidum erit audire. Nec nos, inquit, aliquam otioſam ſubtilitatem hic affectamus (ſcilicet negantes meritum condigni.) Sunt enim clariſſimæ cauſæ propter quas hæc diſputamus. Etenim ſi largiamur aduerſariis, quòd opera mereantur vitam æternam, mox adrexent illa abſurda, quòd opera legi Dei ſatisfaciant, quòd non habeant opus miſericordia, quòd ſimus iuſti propter opera noſtra, & non propter CHRISTVM, &c. Igitur, bene cernitis operum merita, niſi quòd tanquam incorrupti cenſores fidei, opinantes nos in vnum extremum impingere, multis ipſi in contrarium deflectere: haud conſiderantes regulã illam Ariſtotelis, quòd peccanti in vnã partem, inclinandum eſt in alteram, ita eſſe intelligendam, vt inclinatio non excedat lineam veritatis & virtutis. Præterquam quòd neque rectè opinamini abſurda illa quæ vos fingitis, quo quo pacto ſubſequi ex noſtra aſſertione. Sed vos eſtis, qui de operibus obloquimini, ſanè qui contenditis ante iuſtificationem omnia eſſe praua, in iuſtificatione, nulla eſſe neceſſaria: poſt iuſtificationem, neq; legi ſatisfacere, neq; ad luendas, quę pro peccatis debentur

Vera gloſſa S. Thom. 1. 2. q. 113. art. 1. ad 2.

Luc. 19.

Melanct.

Epilogus.

pœnas,

pœnas, quicquàm valere, neque vllo esse pacto merita vitæ æternæ. Qua quidem ratione impossibile aliud est, quàm quòd populos vestros prætextu efferendæ fidei indormientes reddatis, atque operum negligentissimos.

De certitudine fidei aduersus Lutheranos. Cap. X.

QVanta, qualisq; sit in iustificato per gratiam diuinámq; opem facultas seruandi legem, satisfaciendi pro pœnis remissorũ delictorum, promerendi deniq; vitam æternã, quæ prima erat pars libri huius, quoad satis pro modulo nostro visum est, pertractauimus. Subsequitur ergo iuxta præfatam in fronte diuisionem, vt in secunda parte de certitudine gratiæ dicere prosequamur. De quo quidem articulo non solum cum Lutheranis, sed cum nonnullis catholicis certamen nobis existit. Sanè à quibus magnum nobis fuit negotium exhibitum, contendentibus posse, deberique sustineri, quòd in aliquot casibus potest homo certitudinem, etiam fidei, habere suæ cum Deo gratiæ, & amicitiæ. Quapropter bipartita erit disputatio. In hoc enim capite Lutheranorum mentem aperiemus prius, mox impugnabimus. In sequentibus idem faciemus contra catholicos.

Cum Luthe. & cũ catho.

Distributio.

¶ Quæstio ergo est, vtrum valeat homo citra speciale reuelationis priuilegium de communi lege habere tantam certitudinem, se esse in gratia Dei, quanta est fides catholica. Excludimus priuilegium, quia nemo est adeo mẽtis inops, qui ambigat Deum hoc posse, cui placitum sibi fuerit reuelare. Quinimo non id tãtum de sacratissima virgine parente ipsius gratiæ largitoris, & de Apostolis item credẽdum est, verum in authenticis Sanctorum historiis, vt Francisci, & aliorum quorundam idem legitur. Sed quæstio est de lege cõmuni. Atqui interrogatio solum fit de certitudine, quanta est fidei catholicæ, quoniam certitudinem scientiæ, quæ annexam habet claritatem, nemo est, qui suspicetur, possibilem esse homini in hac vita de statu suo: quandoquidem, neque alia mysteria fidei tali sunt nobis ratione cognita. Neq; verò per contrarium extremum dubitatio est vlla, quò minus haberi de hac re valeat fides, quam citra catholicam assequi coniecturis maximis possumus, vt post fusius patefiet. Sola ergo constituitur quæstio de certitudine fidei catholicæ, illiúsve simili. Et quia controuersia hæc ex intellectu huius omnino pendet, Fides catholica, vt est inter omnes Christianos constitutissimum, est assensus certus, & firmus, obscurus quidẽ, tamen cui non potest subesse falsum. Itaq; esse nequeat cõpositio hæc possibilis, vt quispiam assensu fidei sibi habeat persuasum aliquid, cẽ sit deceptorium. Quinimò in hac certitudine scientiam ipsam superat, quanuis secundum claritatem sit inferior. De isto supposito nulla est disputatio. Quoniam cum fides persuasio sit Dei, si per illam quis falli posset, ipse nos deciperet: quod suæ contrarium est naturę. Sed quò res fiat adhuc perspicacior, Certitudo ex duobus æstimari potest, vel ex obiecto, vel ex subiecto. Certitudo ex parte obiecti est hæc modò dicta: scilicet, cui dum quis assentitur, nequit decipi: seu cuius assensus non potest esse falsus. Certitudo autem ex parte subiecti, est firmitas assensus illius rei, quam quis sibi persuadet, omni depulsa dubietate propter sibi apparentem veritatem. Quæstio autem præsens non litigatur de certitudine ex parte subiecti: quo tamen puerili errore nonnullos laborare vidimus inter disputandum. Nemo enim dubitat, quin possit quis ex leuitate tam firmum habere assensum, & iudicio suo tam certũ de re falsa, quam Christianus habet de fide catholica. Quinimo hæretici omnes suorũ errorũ, quos catholicas existimant veritates, tantam habent certitudinem, quã nos articulorum fidei. Sed dubitatio est de certitudine ex parte obiecti, vtrum eam quis possit habere, se esse in gratia, vt talis assensus esse nequeat falsus, magis quã si esset catholicæ fidei. Sum equidem certissimus, cui hæc perspecta fuerit explicatio, parũ fit quæstio hæc difficultatis allatura. At verò quæstio potest haberé præterea duos sensus: primum secundũ præsentem statum: an nunc scilicet sit quis in gratia: alterum, an possit habere certitudinem perseuerantiæ vsq; ad finem vitæ & assecutionem gloriæ. De hoc secundo dicemus post: nunc autem de primo statuitur indubitata negatiua conclusio, Nemo potest adeò esse certus suę propriæ iustificationis, quã est Christianus de articulis fidei. Huius ratio est talis, vt quam sumus diffusius explicaturi, breuiloquio perstringamus. Certitudo huiusmodi, quod quisq; sit in gratia Dei, ex duobus pẽdet: vt pote ex firmitate diuinæ promissionis, quæ est fides catholica, & ex nostra dispositione: nempe si fecerimus illa, quæ à nobis ipse requirit: huius autem secundi membri fidẽ habere non possumus, quãta est fides catholica: ergo neq; tantam vllus de communi lege habere potest, quòd sit in gratia. Sunt autem bipartiti, qui repellentes hanc rationem, partem sustinent affirmatiuam. Lutherani enim negant

Certitudo duplex.

Hæretici.

Duplex sensus.

Conclusio responsoria.

Bipartitus error.

Fides catholica.

Lutheranorum. Catholicorum.

primam assumptionem: scilicet, quòd certitudo huiusmodi depẽdeat vllo modo ex nostris operibus, quippe quã solum aiunt dependere ex fide, & promissione Dei. Catholici autẽ negabant secundam propositionem. Contendebant enim (vtinam nemo iam persistat) quòd quanuis dependeat ex operibus nostris, habere nihilominus quis potest tantam quandoq; certitudinem, vel suæ dispositionis, vel susceptí sacramenti, quanta est orthodoxæ fidei.

Lutherani.

¶ Vt ergo à Lutheranis exordiamur, certitudo ipsis gratiç filia est suç illius commentitiç fidei, qua sola se fingunt iustificari. Inde enim q̃ sibi persuaserunt, sola fide: id est, mẽtis assensione, qua vera esse creditur promissio euangelica, ita & misericordiam & gratiam apprehendi, vt ex nullo prorsus opere nostro iustificatio quoquo pacto dependeat, consequens iudicarunt, vna eadémq; certitudine fidei debere nos assentiri, veram esse firmámq; promissionem per CHRISTVM, qui mentiri non potest, & assentiri quod illam gratiã assequimur. Quare vt sine vlla cõditione credere tenemur, Deum esse fidelem, ita & obligamur credere factum ipsum, puta de se vnusquisque, quòd obtinet promissum beneficium, nullo respectu, rationéve habita suorum operum: aliàs qui id de se ipso dubitaret, in eodem, aiunt, esset crimine hæresis, acsi dubius esset de firmitate diuinæ promissionis. Quin verò vt lib. 2. visum est, illam vocant catholicam fidem, qua vnusquisq; peculiariter certò credit se consequi remissionem peccatorum per CHRISTVM. Vnde inter articulos suæ fidei in confessione Augustana seueritate illa censendi S. conciliorũ ecclesiæ aiunt in articulo quinto. Damnantur illi qui iubent conscientias dubitare, an consequãtur remissionem, & addunt hanc dubitationẽ non esse peccatum. Et artic. 20. acriter nos increpant, quòd dicentes iustificationem pendere aliquo modo ex nostra dispositione, corrumpimus doctrinam de fide, quoniam non possumus conscientiis firmam consolationem proponere: & ideo iubemur dubitare de remissione peccatorũ. Et infra, Si enim promissio penderet ex dignitate nostrorum operum, fieret incerta. Et in apologia Melanchton (sua qua solet grauitate) Aduersarij, inquit, infeliciter consulunt hominibus, dum iubent dubitare, vtrum consequantur remissionem peccatorum, quomodo in morte sustinebunt se isti dubitantes? Multáq; id genus in hanc sententiam commentur, quòd nullam fiduciam collocare in operibus nostris debeamus, sed totam in sola promissione Dei. Idémq; docet in suo Dida-

Fides catholica Lutheranorum.

Cõfessio Augustana.

Melanchtõ.

gmate, fol. 43. Idq; multo latius tractat Caluinus. in suo lib. de instit. Christ. & Bucerus sophistas nos appellat, & hostes ecclesiasticæ reformationis, quia depraua tè corrumpimus illud, Nemo scit an odio vel amore dignus sit: acsi non simus certi de nostra salute. At verò quantuncunq; vel habeant, vel habere se fingant, articulum hunc constitutissimum, certo ego tamẽ certius habeo, & quicunq; mentem eorum, & sensa perceperit, incredibilem iudicabit suam hanc sacrosanctam certitudinem. Adeò se statim oculis offert fons, & origo erroris. Neque est cur hoc loco metuant sophistas à nobis (qd nobis impingũt) appellatum iri. Nam si vspiam aliàs, hic vel maximè (si hanc mihi modò venã dederint) nihilo maiorem scientiam exerunt, quàm intus gerant. Et quia plena huius erroris intelligentia, efficacissima eiusdem erit redargutio, in explicatione potissimum insistam.

Caluinus. Bucerus.

Eccles. 9.

Sophistæ nõ sunt Lutherani.

¶ Propositum ergo hic est demonstrare, quòd certitudo quam quisque habet sui erga Deum habitus, & status, non solùm pendet ex diuina promissione per se absolutè cogitata, sed ex sua etiam ipsius operum qualitate. Porrò autẽ hoc lib. 2. cap. 7. propemodum cõfecimus, vbi disserebamus, promissionem nullam esse factam in sacra scriptura in particulari & absolutè, huius illiúsve reconciliandi hominis, sed in genere, si crediderint, si sperauerint, si dilexerint, si denique pœnitentiam egerint: hoc est, si Deo nobis sua numina spirante, assensum cooperantes præstiterimus. Ex quo palàm consequens fit, certitudinem peculiarem, quod hic (exempli gratia) assecutus fuerit donum Dei iustificantis, non solùm pendere ex diuina fide, sed quodãmodo ex nostris operibus: nõ quidem tanquàm ex meritis, sed tanquam ex dispositionibus ac promotionibus, quas Deus in nobis per nostrum liberum arbitrium operatur. Neque particularis hæc, est fides catholica, sed generalis illa, quam vnam in vniuersum eandémq; tenentur habere omnes, & per quam sunt Christiani, quáq; adeò qui carent, infideles habentur. De hac autem peculiari, hæreticus ipse potius est qui hæresim reputat, dubitare quenquam quo sit loco in conspectu Dei.

Propositum disputationis.

1. Argum.

Promissiones Christi quales sint infra, c. 13.

¶ Secundum autem argumentum, quod illic abscissum & truncum vsque ad hunc locum reposuimus, ex sua ipsorum institutur confessione. Fatentur enim iam, vt illic retulimus, nemini beneficium reconciliationis impendi, nisi præuia pœnitẽtia. Nihil ergo de hoc disputemus, quia neq; modò nostra interest, illa ne pœnitentia, dispositio sit, aut quoquo pacto causa, necne. Satis enim nobis est cõfessio sua.

2. Argum.

Li. 2. cap. 13.

Nimirum

Nimirum, quòd sit necessaria. Inde quippe hoc pacto exilit argumentū. Nemo absq; vera pœnitentia iustificatur, ꝙ autem pœnitentia vera, sinceráq; sit offensę Dei, neq; est articulus fidei, neq; tam certa cognitio: ergo neq; haberi huiusmodi certitudo potest singularis cuiusque hominis reconciliationis. Quin expendamus verba libelli per eos exhibiti Ratisponnensis, & perscrutemur, an idem ipsi à veritate conuicti nobiscum sentiant. Aiunt enim art. 5. Cum renouatio sit imperfecta, & hæreat in renouatis infirmitas, tamen docendum est, vt qui verè pœnitent, semper fide certissima statuant, propter mediatorem CHRISTVM, Deo placere. Et in eiusdem loci expositione, Buce. ait, ꝙ articulus ille solum pœnitentibus, & verè pœnitentibus, & habentibus fidem viuam, præcipit statuere fide certissima, se assequi gratiam. Hic precor attenti sint legentes omnes, quemadmodum isti, qui ex principio tam à nobis diuerso, controuersiam hanc submouerunt, quā iam solis differẽtes verbis nos deludant. Quis dubitat, quin verè pœnitentes habentésq; fidem viuam, salutem per CHRISTVM obtineant? Quisnam autem sit verè pœnitens, habéatque fidem viuam, hoc est, quod nos dicimus, non posse certitudine fidei catholicæ deprehendi. vide amphibologiam. Aiunt certum esse per solum mediatorem CHRISTVM omnes iustificari. Si intelligant, quotquot iustificantur, per ipsum iustificari, id omnes fatemur, tanquam fidem catholicā. Si vero ita intelligant, vt sit certum hos vel illos modò iustificatos esse, de hoc térque, quatérq; pernegamus certitudinē haberi fidei. Nam quāuis iustificatio opus sit Dei absq; nostris operibus: id est, absq; merito nostrorum operum, non tamē est, absq; illis omnino. Quandoquidem, vt ipsi fatentur, nisi verè pœnitẽtes, diuinum hoc beneficium neutiquā consequantur. Exemplū est in expositione Augustini, Deus vult omnes homines saluos fieri. Ait enim distributionem esse accommodā, scilicet vt quotquot saluātur, saluẽtur per CHRISTVM: non autē quod simpliciter omnes saluentur. Et secundū aliam expositionem, quā lib. 1. verissimam etiam arbitrati sumus, commodius fortè est exemplum. Ita enim Deus omnibus promisit, optat, & intendit salutem, vt per ipsum non stet: quo minus consequantur omnes. Nihil tamen repugnat, quo minus multi non saluentur.

¶ Tertium argumentum, erroris huius expositorium est. Quanuis nulla opera nostra bona, necessaria esse ad nostram iustificationē tanquàm causa vel dispositio, nec diuinæ motiones, saltem ea quæ praua sunt, obstaculo essent gratiæ Dei, an verò in aliquo iniquo opere, aut saltem cogitatione perseueremus, habere nemo potest certitudinem fidei catholicæ: ergo neque certus esse quispiam potest diuinæ in se existentis gratiæ. Hoc argumentum est, quo maximè depromitur error hic cum prole sua, si bene optimè lector animaduerteris. Lutherus enim, vt est videre artic. 14. suarum assertionū, acutè prospexit, non posse sustinere certitudinem gratiæ, nisi consequenter docendo, quòd qualiacunq; sint opera nostra, per solam nihilominus fidem certi sumus, non imputari nobis peccata: & ideo ait, Nemo debet respondere sacerdoti, se esse contritū, neq; sacerdos requirere. Quoniam Paul. aiebat, nihil sibi conscium esse: neq; in hoc iustificatum esse: & Dauid, Delicta quis intelligit? ergo etiam si opera nostra peccata sint, nihil hoc debemus perscrutati, quia per fidem illa non imputabuntur peccata. Non enim qui seipsum cōmendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat. Hæc ille. Obserua ergo candide lector quòd assertores certitudinis gratiæ non solum negant iustificationem dependere ex operibus, tanquàm ex dispositionibus, sed etiam impediri posse per peccatum. Aliàs cum certi haud quanquā simus, saltem certitudine fidei, qualia sunt nostra opera, maximè vbi aliqua ignorantia vincibili laboramus, non possemus esse certi status nostri. Tecum ergo Bucere inite hunc cupio sermonem. Hæc tua de nobis querela est in hac concordantia certitudinis gratiæ, quòd vt sophistæ & reformationis hostes imponamus vobis, ꝙ doceatis homines, quāuis impiè, sceleratéq; viuant, tamen debere statuere, se per CHRISTVM Deo gratos. Sed nunquid nō ita res habet? Nōne quod modò faciebamus argumentū ita conuincit? Num & Lut. loco citato, & in de liber. Chri. & aliis locis, vt lib. 2. cap. 5. citauimus, ita affirmat, quòd qualiacunque sint opera nostra, dummodo fixa, firmáque sit fides, certi sumus salutis nostræ? Sed & tu ipse in commentariis super 2. cap. ad Roma. nonne ita expresse doces, quòd cùm nostra opera omnia incerta sint, imò ex se nihil sint, nulla eorum habenda est ratio? Aliàs quomodò sustinebitis certitudinē gratiæ? Quin verò in eadem concordantia explicando tuam certitudinem, ais, quòd cùm nemo in hoc sęculo omnē semper dubitationem de salute sua, & paterna cura sui quam Deus gerit, excludere possit, & hæc dubitatio vitium, & peccatum sit, enitendum certè vnicuiq; Christiano est, cū fideli promissionum Dei consideratione, tum

Libel. Ratispo.

Bucer.

Amphibologia.

Bucer

Augst. Deus vult omnes homines saluos fieri exponitur lib. 1. cap. 18.

3. Argum.

iugi pro fidei incremento precatione confirmare ſuam fiduciam. Audi temetipſe. Non ſolum ais, quòd etiam præſente peccato certi ſumus gratiæ per fidem, verùm quòd cum nemo poſſit carere peccato dubietatis, certus eſt tamen homo illud peccatum contegi per fidem. Et idē ait in apologia Auguſtana, ſodalis tuus Melanchton. Quomodo ergo hæc cohęreant, tu videris, vt homo ſine dubitatione, an ſit in peccato, eſſe non poſſit: imò ſine manifeſto peccato: ſiquidem dubitatio ipſa peccatum eſt, & tamen certus ſit, per fidem nō imputari ſibi peccatum. Cum tamen fides ipſa doceat, quòd Deus odio habeat peccatum, & quòd non patcat delinquenti: id eſt, duranti in peccato.

4. Argum. ¶ Sed ad maiorem huius contradictionis explanationem, quartum informemus argumentum. Statuamus hic hominem, qui diu hæſerit in aliquo vitio: puta, qui odia exercuit, vel concubinā habuit, cuius prauitatis cogitatus identidem in memoriam recurrunt, vel hominem quem ambitio, vel quiuis alius reprobus affectus diuexat, adeò vt dubium illi iniiciat, vtrū cupiditates illas, quę altiſſimè eſſe ſolent viſceribus infixæ, ſtirpitus auulſerit ex corde, atque adeò ea ratione qua offenſa ſunt Dei, quod ad veram pœnitentiam requiritur, an nequaquàm propter Deum, ſed ſolùm propter temporarios reſpectus ſe abſtineat. Huiuſmodi pauidas (vt vos vocatis) gerentes conſcientias, quin vero (vt ego exiſtimo) meritiſſimò dubias, id duntaxat admoneris, vt fatagant in fide ſe contra hos pauores obfirmare, & aſſerere: cum apoſtolis deprecantes, adauge nobis fidem, & cōfidentes per illa vniuerſa contegi peccata, nullo habito reſpectu operum. Ita enim in libello imperatorio artic. 5. docetis. Sed quid hæc eſt, ſi contradictio non eſt, & apertiſſima verborum repugnantia? Quomodo enim poteſt fides certum hominem facere, ſe eſſe in gratia, niſi omnino tollendo dubitationem, quæ ex diametro pugnat cum certitudine? Quòd ſi ita eſt, non ſolum ex fide promiſſionis pendet certitudo, ſed etiam ex operibus & affectionibus noſtris. Quapropter pugnantia ſunt, quod dum exiſtit dubitatio, fides nos faciat certos. Eò vel maximè, quòd aliam hic vos falſitatem adiungitis: ſcilicet, dubitationem ipſam, peccatum eſſe. Profectò S. Patres aliter nos commonefaciunt, turbulentas conſcientias ſedare: puta non quaſi pugnando cum laruis, & corde repetendo, credo, & confido: ſed certè vt occaſionibus malorum ante omnia præciſis, precibus inſiſtamus apud Deum, qui nobis opem ferat, nóſque ipſi nihilominus ſtudioſis exercitiis operam demus: quibus extenuato metu, certitudo in nobis adoleſcat, confidentibus, per Deum non ſtare, quò minus ab omni malo liberemur. Fides enim illa, quam augeri in ſe petebant apoſtoli, nequaquam pertinet ad fiduciam conſcientiæ: ſed ad reuelationem illorum myſteriorum, quæ CHRISTVS illis annunciabat. De qua ſtatim ſubdit ipſe Redemptor noſter, Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis huic arbori moro, eradicare, & tranſplantare in mari, & obediet vobis. Quin verò hic lectorem iudicē appello, quàm iſti eaſdem ſcripturas in contraria ſenſa diſtrahant. Vbi ait Paul. Si habuero fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, &c. ne fateri compellantur fidem exiſtere poſſe ſine charitate, dicunt fidem miraculorum non eſſe quæ iuſtificat: vbi autem poſt contendunt, fidem iuſtificantem reddere hominem certum amicitiæ Dei, citant, Adauge nobis fidem: quo tamen loco manifeſtus eſt ſermo de fide eadem miraculorum, quæ re vera eſt fides catholica. Vide quomodo eandem fidem quam in vno loco negant eſſe veram, in alio concedunt non ſolum iuſtificare, ſed huiuſmodi facere certitudinem.

Adauge nobis fidem.

Matthæ.

In contrariā ſenſa diſtrahunt ſcrip. Lutherani.

1. Cor. 13.

Non eſt alia fides miraculorum diſtincta a catholica, li. 2. c. 6.

¶ Hic proximè ſubſequitur quintum argumentum aduerſus iſtorum aſſertionē: ſcilicet, quod non ſolum poteſt homo, verum omnino tenetur quiſq; credere ſe eſſe in gratia. Ad ea quæ naturalia ſunt, nemo obligatur. Sed q̄ dubitatio in homine inſurgat, & metus, quo ſtatu ſit apud Deum, eſt res naturalis, in his maximè, qui vel perditè aliquando vixerunt, aut vehementes patiuntur incurſus dæmonis, mundi, vel carnis: ergo huiuſmodi dubitatio non eſt peccatum. Quin verò nonnunquam illa exurgit ex nāturali hominis cōplexione. Sunt enim quibus parum eſt ſanguinis, qui ideo, ſicuti in rebus aliis, ita & in hac parte ſint meticuloſi. Adde quòd ſæpenumero expertum habemus homines probatæ vitæ, quò maiorem adhibent curam expurgandæ conſcientiæ, maioti ſunt, vel in metu, vel in ſcrupulo, vt expreſsè ait Ber. in ſer. de quatuor modis oād. iuxta verbum Gregorij, ibi verentes culpam ineſſe, vbi culpa non eſt: quomodo ergo talis dubitatio peccatum eſſe poteſt? ¶ Veruntamen ſextum argumentum eſt, quod in vltimis comitiis Ratiſponenſibus magnum Bucero negotium exhibuit. Arguebat enim colloquutor Maluenda Hiſpanus, doctus quidem, ac diſertus, quòd ſi fides iuſtificans reddit hominem certum ſuæ adeptæ iuſtificationis, fit, vt quouis peccato mortali amittatur fides, atque ita amittatur,

5. Argum.

Arg. ſextum.

vt quo

vt quocunque peccati genere fiat homo hæreticus, denegans totam fidē. Nam si fides maneret cum peccato, deciperet, certificans peccatorem esse in gratia. Hic autē iudicatus Bucer, est liberalior, ac munificentior iusto: sanè qui concessit consequentiam, & consequens, ad quod non cogebatur. Enimuero licet quæuis mortalis culpa excluderet fidem, quā ipsi censent fiduciam, non tamen deleret omnes assensus fidei, quos homo habet scripturæ sacræ, quorum negatione, aut dubitatione fit hæreticus. At verò hoc profectò saltem euincit argumentum, quòd quicunq; peccat mortaliter, amittit totam veram fidem. Nam illa fides historiæ (vt isti vocant) non est illis vera fides, eo quòd admittere secum potest peccatum. Si autem omne peccatum mortale excludit veram fidem, profectò vehementer stringit argumentum, quocunq; peccato mortali fieri hominē hæreticum. Nam quis rogo alius hæreticus est, quàm qui non habet veram fidem? Et ideo compelluntur dicere, existentem in peccato non credere articulis fidei vera fide infusa, sed acquisita, vt nos dicimus de hæretico in aliquibus articulis, credente alios. Quod autem argumentum in rei veritate conuincit, est, illam suam fidem, & fiduciam specialem non esse de substantia fidei: vtpote cuius priuatio non constituit hominem hæreticum.

¶ Sed aliter potuisset in colloquio institui argumentum, quod sit hic septimum. Postulamus enim ab istis, an possint esse peccata mortalia, quæ procedant ex ignorantia, an scilicet ita possit quis esse affectus, vt si sciret esse peccatum quod facit, nunquam committeret: nihilominus ex ignorantia faciens peccat. Nequaquam poterunt postulatum hoc nobis denegare, adeò receptissima est illa diuisio peccatorum ex ignorantia, ex passione, & ex malitia. Et Paul. ait, dignum se fuisse misericordia, quia ignorans fecit. Et transfigurat se nonnunquam Satanas in angelum lucis. Et hæretici & nonnulli vsurarij, & quamplurimi hoc modo peccant. Quinimo & ignorantia per se ipsa peccatum est, vt in hæretico. Demus ergo hominem cum illa certitudine gratiæ quam isti fingunt, qui aliquod committat peccatum mortale ex huiusmodi ignorantia, deceptus specie boni. Huic nihil certitudinis extritum est, aut diminutum, sed ita certò credit, se esse in gratia, sicut antea: nam putat se præstare obsequium Deo: & tamen decipitur: ergo hoc quod est hominem esse in gratia non est veritas infallibilis, quam supra nominauimus certitudinem ex parte obiecti; atque adeò neq; potest huius haberi certitudo fidei. Siquidem ex parte subiecti potest certitudo eadem manere quando res est falsa. Quis dubitat, quin tam firmo assensu roborati adhæreant placitis suis Anabaptistæ quàm Sacramentarij, támque isti credant certò se esse in gratia, quàm reliqui Lutherani: atque illi, quàm nos? Et nihilominus euidentissimum est, aliquos falli: siquidem diuersa sentimus. At verò solutio Bucer. erat illic egregiè festiua: scilicet, quòd fides facit hominem certum se esse in gratia, quando habetur per motum spiritus sancti. Ecquis hoc vnquam dubitare potuit, qui certus modo fuerit motum illum fieri à spiritu sancto? Sed tamen quando ille motus sit à Spiritu sancto, de hoc dicimus, non posse haberi certitudinem fidei catholicæ. Nam etsi nonnunquam testimonium sui faciat, vbi habitat, non tamen vel euidens, vel tam certum, quàm est fides catholica: vt infra inter diluendum obiecta fusius dicetur.

¶ Octauum vtique argumentum, contra illud facit, quòd aiunt, certitudinem gratiæ solùm corroborari ex fide, neque vllo modo augeri ex operibus. Pugnat quippe hoc dogma cum communi sensu. Quis enim adeò sit delirus, vt negare possit, eum qui totam vitam innocenter transegit, maiorem habere conscientiæ tranquillitatem, & securitatem, atq; adeò certitudinem gratiæ, quàm illum qui post quàm perditissimè vixit, per motum fidei credit & fidit, omnia sibi condonari scelera, & flagitia? Atq; ex duobus qui ex inquinata, sceleráq; vita respiscunt, ecquis sanæ mentis dubiter, quin ille qui pluribus pœnitentiæ fructibus scelera sua expianda curauerit, certior illa ratione fiat suæ salutis, quàm ille qui tantùm à peccatis cessauerit? Insimulant nos illi, criminantúrque huius iniquitatis, quòd iubemus pauidas conscientias dubitare. Sunt tamen ipsi qui vanissima securitate lactant peccatores, sanè quibus licet sceleratissimis sint moribus, nihil aliud consulunt, quàm cauere deinceps à peccatis. Quia CHRISTVS nihil aliud dixit, quàm, vade, & amplius noli peccare. Nos autem, Ecclesia, inquam, vt sumus certissimi, quòd vbi quis primùm ab iniquitate animum dimouerit, gratiam Dei obtinet. Tamen quia nemini est certum certitudine fidei, an verè cor prauum reliquerit, consulimus, ita fidendum esse misericordiæ diuinæ, vt tamen homo per exercitium bonorum operum certam faciat, vt ait Petrus, vocationem suam, atque adeò certior in dies fiat suæ salutis. Nam CHRISTVS non nisi seruantibus mandata promisit vitam: &,

Lib. 2. c. 5. in propositione quinta.

Bucerus.

Adiectio ipsius authoris ex apologia aduersus Catharinum cap. 5.

Argumentū octauum. Lutheranis certitudo gratiæ solum roboratur fide, neque augetur operib⁹. Vide cap. 13. lib. 2.

Vt ostensum est lib. 2. c. 7.

Argumentū septimum.

1. Tim. 1.

1. Cor. 11.

Ioan. 5. Est enim Lutheranis pœnitentia noua tantū vita lib. 2. cap. 13. & 16.

Testimonia scripturæ.

2. Petr. 1.

Matth. 19. Ioan. 14.

Rom.6. Qui diligit me, inquit, sermonē meū seruabit. Et exhibere nos iubet Paul. mēbra nostra seruire iustitiæ, sicut exhibuimus, vt arma iniquitatis, seruire immūditiæ. Neq; in Ecclesiastico solum habetur, Fili peccasti, nō adiicias adhuc, verū additur, sed & de pristinis deprecare, vt tibi dimittātur. Non ergo sufficit à peccatis cessare ad cōstabiliendā certitudinē nostræ salutis, sed ex operibus confirmanda est certitudo. Vnde

Eccles. 21.

2. Cor. 1. ad Cor. Paul. Gloria nostra, hæc est, testimoniū conscientiæ nostræ: ergo nisi quieta cōscientia certitudinem habere non possumus. Ob idq; nescio qua fronte aiunt isti, ꝙ vbi conscientia pūgit, nihil aliud debemus illi opponere, quàm fidem CHRISTI. Non enim hoc est, quod sentit ad Corinth. Paul. vbi ait, Vosmetipsos tē tate fratres si estis in fide: scilicet, in fide viuæ: nam de mortua habere possumus certitudinē. Et quo semel finiamus, videntur mihi isti, qui sola fide aucupantur certitudinem gratiæ, illi, quibus ait Ioan. Filioli non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate. Nam quid est diligere verbo, nisi perseueranter dicere, credo, & confido? Et subdit, In hoc enim (scilicet, quia opere diligimus) cognoscimus, ꝙ ex veritate sumus, & in conspectu eius (scilicet Dei) suadebimus corda nostra. Et sequitur, Quoniā si reprehenderit nos cor nostrum, maior est Deus corde nostro. Ita Buce. & reliqui callidè detruncant hanc authoritatē, vt in sinistrū detorqueant sensum: puta, quòd vbi conscientia accusat, nihil aliud debemus illi obiicere, quàm fidem CHRISTI, qui maior est corde nostro. At verò quanuis meticulosis hominibus, aliàs probis, & timoratæ conscientiæ, quinimo vniuersis saluberrima sit meditatio misericordiæ Dei, hoc tamen loco diuersissimus est sensus Ioannis, vt patet ex subiunctis verbis, Si reprehenderit nos cor nostrum, maior est Deus corde nostro, & nouit omnia: id est, vbi reprehenderit cor, timendum est quòd Deus, qui melius quàm cor ipsum nostrum, nouit omnia, æquius nos reprehendat. Vnde illico sequitur, Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, &c. Cùm ergo dixerit prius, si cor reprehenderit: deinde, si non reprehenderit, magnū sumitur argumentū, quòd certitudo nostra magnopere confirmetur ex nostra cōscientia, quæ dubio procul ex operibus quàm maximè pendet.

2. Cor. 13. De fide mortua possum⁹ habere certitudinē. Tho. 1.2.q.112. Vide infra cap. 13.

1. Ioan. 3.

Chrysost. Vnde Chrysost. in 1. cap. Matthæi. Homil quinta, ita inquit, vnusquisq; nostrum nulla in alia re spem suam, nisi post Dei misericordiam, in morum sanctitate constituat: & idem ait Bernar. in sermone de 4. modis orandi, tractans miraculum de sanato paralytico, qui iussus est tollere grabbatum suum, & ambulare: inde enim inquit, augetur nostra fiducia, ꝙ sani sumus, si desiderio supernorum surgentes, à terrenis eleuantes corpus voluptatibus, demus operā, vt anima regat corpus, & non regatur ab illo, & ita operando videremus nos proficere. At non opus est in re tam vniuersis recepta, & voce ipsius naturæ notissima, plura verba prodigere. Sicut enim quisq; de alienis moribus iudicat sanctitatem & meritum apud Deum, ita & de seipso non potest certiorem habere fiduciam in Deo, quàm quæ ex operum conscientia gignitur. Hoc tamē hic adnotauerim, quòd non est ita proprius, exactúsq; sermo Christianus, distinguere fiducias duas: priorem remissionis peccatorū, quæ innititur prorsus soli & vnico domino IESV CHRISTO, & eius meritis, & alteram bonæ conscientiæ, nisi sano, dextróque modo exponatur. Vna enim propriè est sola fiducia, quæ principaliter innititur CHRISTI meritis, & deinde operibus propriis. Ad hunc sensum, quòd credamus firmiter, gratis à Deo remitti nobis peccata, sine meritis nostris: sed quia iustitia adultis non confertur, nisi nobis cooperantibus, neque augetur, nisi per merita in nobis ex eodem merito CHRISTI pullulantia, hac ratione ex operibus augetur eadem fiducia. Sed tamen totam tandem reiicere debemus in gratiam CHRISTI. ¶Nonum tandem argumentum, quod ego contra istos, & contra quoscunque etiam catholicos, asserentes tantam certitudinem gratiæ in persona particulari, quanta est fidei, meditari soleo, sumitur ab experientia. Nunquam enim hactenus mihi potui persuadere, vt credam quenquam neq; inter ipsos Protestantes, inuentores huius opinionis, nisi sit vel rudissimus, qui non intelligat, quanta debeat esse certitudo fidei, vel suæ opinionis obstinatione, & peruicacia excæcatus, qui tam certus sit, se esse in gratia, quàm ꝙ Deus est trinus, & vnus, vel CHRISTVS, Deus & homo. Adeò est discrimen manifestissimum: nimirum hos esse articulos fidei, de quibus nullatenus licet dubitare, sed mortem esse in eorum testimonium oppetendam: illud autem quòd ego vel ille sit in gratia, non in hoc gradu certitudinis. Vide quàm ingenium meum ab ingenio aduersariorum de hac certitudine gratiæ resilit. Censeo enim ego pro mea exiguitate ingenij, quòd quando nullum aliud esset argumentum, non sola nos fide iustificari, quàm quòd exinde sequeretur aliquem esse certum, se esse in gratia, ob hoc

Non sunt duæ fiduciæ.

Nonum argumentum.

Nota.

ob hoc ſolum negandum eſſet, ſola fide iuſtificari: tanta eſt euidentia, quòd fides neminem facit certum ſuæ ſalutis. Et tamen aduerſarij peruerſa argumentatione, inde potiſſimum ratiocinantur, ſola nos fide iuſtificari, quòd alias nemo eſſet certus ſuæ iuſtificationis, adeò habent pro euidenti, quòd quilibet debet eſſe certus de ſua ſalute. ¶ Sed vt de ſecundo ſenſu huiuſmodi certitudinis in initio capitis adnotato, poſtremum adhibeamus verbum, non ſolum affirmant, quòd poſſit quiſque, imo quòd debeat certus eſſe ſuæ ſalutis ſecundum præſentem ſtatum, ſed etiam quòd poſſit & debeat eſſe certus ſuæ perſeuerantię vſque ad conſequutionem glorię. Vnde Bucer. in concordantia huius articuli, referens illud verbum Auguſtini, 11. de ciuita. Dei, capit. 12. vbi ait: quòd iuſti de ſuę perſeuerantię præmio certi ſunt, de ipſa tamen perſeuerantia ſua reperiuntur incerti, interpretatur quòd loquatur de incertitudine, & ignoratione, quę opponitur ſcientię. Quid amplius diſputandum eſt contra talem interpretem? Rogo te Bucere, quando in primo membro dicit Auguſtinus, quòd iuſti ſunt certi de præmio ſuæ perſeuerantiæ, de qua rogo certitudine loquebatur? an de certitudine ſcientiæ? Non poteris hoc affirmare, quia non habemus de illo æterno premio ſcientiæ euidentiam, ſed fidem: ergo vbi ſubiungit negationem, quòd ſcilicet de ipſa perſeuerantia ſumus incerti, de incertitudine contraria fidei loquebatur: quoniam de ſcientia nulla erat quæſtio. Sed quid opus eſt teſtimonio Auguſtini? Vultiſne dicere, quòd per fidem homo ſit certiſſimus ſuæ prædeſtinationis? Vbi nam quęſo vnquàm fides reuelauit alicui ſuam prædeſtinationem? niſi forſan alicui ex priuilegio. Paul. vbi de illis vterinis fratribus, quorum alterum Deus dilexit, alterum odio habuit, ſermocinatur, adeò reputat inacceſſum myſterium prædeſtinationis, vt inde altitudinem diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei admiretur: & ramẽ noſtri homines volunt, quòd cuicunque eſſe poſſit, & eſſe debeat certa ſua perſeuerantia. Sed eſt inuincibile hoc argumentum in contrarium. Ille cui Deus reuelaret ſuam prædeſtinationem (demus verbi gratia, ſacratiſſimam Virginem, de qua non eſt dubitandum, quin talem reuelationem habuerit) ille inquam nullum poteſt habere metum nec minimum, imò credo, ille talis nihili prorſus faceret vniuerſum mundum, ſed multo eſſet lætior ac firmior, quàm Paul. quando dicebat, Viuo ego, iam non ego: aut quando dicebat, Quis me ſeparabit à charitate CHRISTI? Quod ſi ita eſt, reſpondeant quæſo iſti, quot fuerint experti homines in tanta animi tranquillitate & ſecuritate conſcientiæ. Qua ergo diſputatio hoc ſecundum membrum ſpectat, optimè ſcriptus eſt in Synodo canon ille 16. Seſſ. 6. Si quis magnum illud vſque in finem perſeuerantiæ donum ſe certò habiturum abſoluta, & infallibili certitudine dixerit (niſi hoc ex ſpeciali reuelatione didicerit) anathema ſit. Alias autem condemnationes certitudinis, cap. ſequenti referemus. ¶ Multa pro ſe iſti adferunt teſtimonia ſcripturæ, ſed illa communia ſunt, etiam aliis catholicis, qui alia ratione affirmant eandem certitudinem, ad quæ idcirco reſpondebimus paulò poſt.

Qui verò locus Lutheranis proprius eſt, & peculiariſſimus, ille eſt, Ideo ex fide, vt ſecundum gratiam firma ſit promiſſio. Ita enim interpretantur hunc locum, quòd propterea credendum nobis eſt, ſola fide iuſtificari, vt firmam quiſque fidem habeat ſuæ propriæ ſalutis. Crimine ergo ab vno diſce omnes. Promiſſio ſalutis à Deo facta per CHRISTVM, non vno, ſed duobus modis conſideranda eſt. Primo de promiſſione in genere, qua pollicitus eſt Deus Abrahæ, & deinde per prophetas, mittere filium ſuum redemptorem vniuerſalem omni credenti, ſine diſcrimine Iudæi & Græci. Alio modo intelligitur peculiariter de ſalute cuicunque per ipſum conferenda. De prima ſiniſtrè ſentiebant Chriſtiani ex Iudaiſmo conuerſi, nempe quòd promiſſus ſibi fuerat CHRISTVS ob meritum ſeruatæ legis. Cuius tumorẽ retundit Paul. & cæcitatem depellit, oſtẽdens quòd neq; promiſſio fuit facta Abrahę ꝓpter aliqua merita legis, neque datus eſt nobis CHRISTVS in præmium aliquorum operũ totius mundi: ſed, vt gratis, & abſque vlla conditione facta fuit promiſſio, ita ea ſola cauſa venit CHRISTVS, vt certam faceret promiſſionem, abſque vllo prorſus reſpectu operum humani generis. Atque hoc eſt quod tractat illic Apoſt. Non enim, inquit, per legẽ promiſſio Abrahæ, aut ſemini eius, vt hæres eſſet mundi, ſed per iuſtitiã fidei. Et ſubdit, Ideo ex fide, vt ſecundum gratiam firma ſit promiſſio omni ſemini: non ei qui ex lege eſt ſolùm, ſed & ei qui ex fide eſt Abrahæ. Nihil ergo hic meminit de certitudine promiſſionis cuiuſq;, ſed de promiſſione venturi CHRISTI, & remiſſione peccatorũ in genere, quæ ex nullo prorſus opere legis pendebat, vt arbitrabantur Iudęi. Aliter ergo conſideretur hęc promiſſio,

Secundus ſenſus.

Bucer. Aug.

Refutatio.

Rom. 9.

Inuincibile argum.

Syno. Tri.

Reſponſio argumẽti in contrarium.

Rom. 4.

Impugnatio.

Secunda cõsideratio promissionis.

vt singulis promissum beneficium applicatur, & secundum hanc considerationem, præter paruulos, qui iustificantur ante vsum rationis promissio pendet ex operibus cuiusq; Quandoquidem hoc modo non est facta promissio cuiuis absolute, sed sub conditione si pœnitentiam egerimus, si audierimus vocem eius. Ioan. 6. Nam qui audit, & didicit, venit ad me. Quemadmodum latissimè iam supra explicatum est. Et hæc de certitudine gratiæ cum Lutheranis.

Quo de eadem certitudine gratiæ cum catholicis quibusdam disputatur. Cap. XI.

DVas præfati sumus diuersas vias, per quarum alterutram ingrediuntur, quotquot opinionem certitudinis gratiæ defendunt. Enimuerò cum rei cuiusque cognitio ex suarum notitia causarum oriatur, nemo habere potest assensum firmum iustitiæ suæ & gratiæ apud Deum, nisi qui parem habeat assensum causarum, & actionum omnium, quæ sunt quoquo pacto ad iustificationem necessariæ. Ob idque qui asseuerant, posse quenquam tantam habere certitudinem suæ iustificationis, quanta est fidei catholicæ, hi quidem hallucinantur, vel quia cogitant ex nulla prorsus alia re vllo modo pendere eandem iustificationem, quàm ex sola fide catholica, qualiacumque sint opera nostra: vel quia, licet confiteantur pendere aliqua ex parte à qualitate nostrorum operum, possibile tamen arbitrantur, vt quis tam firmato assensu tamque infallibili credat se esse per auxilium Dei dispositum, neque obicem ei opposuisse, quàm sumus certi Christiani, veras esse & infallibiles promissiones Dei. Primus est Lutheranus error, quem capite proximo refellebamus, atque etiam forsan expugnatum dedimus. Altera est quorundam aliàs catholicorum opinio, cum quibus modò disputationem obimus. Contra quos statuitur hæc conclusio. Conclusio catholica. Quanuis possit homo in hac vita prægrandes habere coniecturas status sui in conspectu Dei (vt capite præcedenti dicere cœpimus, & paulò post amplius explicabimus) nemo tamen, præter speciale reuelationis priuilegium, potest tantam obtinere certitudinem legitimæ suæ actionis, qua cooperatur mouenti Deo, aut legitimæ receptioni sacramenti, vt æquo assensu iudicet se esse in gratia, illi quo Christianus assentitur articulis fidei. In hac confirmanda conclusione, quanuis non me lateat, dignissima, solidissimáq; ac valentissima argumenta ex diuino scripturarum fonte haurienda esse, à rationibus tamen exordiar, quibus maximè scripturarum sensus aperitur.

¶ Atqui ratio prima, quæ contra secundum hunc modum sustinendi certitudinem gratiæ militat, est ipsa Lutheranorum confessio. Frequentissimum enim ipsorum, potentissimúmque argumentum est, quo asserunt sola nos fide iustificari, quòd aliàs nemo potest esse certus recepisse beneficium remissionis per CHRISTVM promissæ. Ita enim intelligunt illud: Ideo ex fide, vt fit firma promissio. Rom. 4. Confitentur ergo tanquam rem euidentem, quòd si iustificatio pendet aliquo modo ex operibus, nullo esse modo potest certitudo gratiæ, quanta est fidei catholicæ, quia neque tanta haberi potest cognitio conditionis nostrorum operum coram Deo. Et ideo nullum est excogitabile medium asserendi certitudinem gratiæ, quod non recidat in opinionem Lutheranorum, Cuius contrarium contendebãt catholici isti, aduersum quos disputamus.

¶ Secundum argumentum est quod facit Sãct. Thom. 1. 2. quæst. 112. artic. 5. vbi hanc propriè disputat quæstionem. Ad quam respondet trimembri conclusione. Puta, quòd potest huiusmodi certitudo habere ex priuilegio: nõ autem communi lege: tametsi possit homo maximas huius rei habere coniecturas. Et probat secundam partem, quam hîc constituimus, tali ratione. Certitudo non potest haberi de aliquo, nisi possit diiudicari per propriũ principium. Principium autem & obiectum gratiæ est Deus ipse, qui nobis ignotus est: ergo gratiam suam, quando habeamus, certò scire non possumus, intelligit Deum esse principium, per suam gratuitam voluntatem acceptantem nos ad gloriam, quæ nobis non innotescit, nisi per nostra opera: quæ nõ nunquã fallacia sunt. Non autem desunt, qui locum hunc & rationem S. Thomæ ita interpretentur, quòd loquatur tantummodo de scientia: scilicet, quòd nemo possit scire se habere gratiam. Nam sub iis eisdem terminis proponitur quæstionis titulus, & inter respondendum interponit exemplum de scientia, quæ procedit ex primis principiis indemonstrabilibus. Et forsan responsio hæc, si sanè intelligatur, nihil aberrat à mente S. Tho. Sed tamen inde nihilominus comprobatur nostra conclusio. Nam Sanct. Tho. tamquam per se manifestam prætermisit conclusionem de certitudine fidei. Nunquã enim fuerat suspicatus, vt posset quis vnquã cogitare, quod reue

Prima ratio.

Secundum argumentũ S. Thomæ.

latio

latio fidei catholicæ extenderetur ad particularem & proprium ſtatum huius vel illius hominis. Sed neq; dubitabat de euidentia ſcientiæ. Nihil eſt enim euidentius, quàm quod non poteſt gratia Dei euidenter cognoſci. Et ideo non quæſiuit niſi de certitudine ſcientiæ, hoc eſt, cognitionis in genere: vtrũ tam certo quis poſſet iudicare ſe eſſe in gratia quanta eſt certitudo ſcientiæ. Vbi cum determinat partem negatiuam, non ſolum concludit, quòd nõ poteſt eſſe euidentia (de hac enim non erat quæſtio) ſed quòd nulla poteſt eſſe certitudo cui non poſſit ſubeſſe falſum: vnde maiori ratione conſequitur, non poſſe haberi certitudinem fidei catholicæ: quæ maior eſt certitudine ſcientiæ. Et quòd hic fuerit ſenſus Sancti Thomæ, inde fit liquidum, quòd definit illam præciſe haberi poſſe certitudinem amicitiæ Dei, quam quis poteſt ex indiciis & coniecturis venari. ¶ Tertium argumentum eſt illud quod iam ſupra, non vno tantum loco informauimus. Habitus non generat aſſenſum, niſi circa ſuum proprium obiectum (quod axioma eſt celebratiſſimum philoſophorum omnium perinde ac theologorum) obiectum autem propoſitum fidei non eſt, niſi Deus, & illa quæ ad ſpem noſtram pertinent, iam reuelata ſunt in ſacra ſcriptura, vel inde authoritate Eccleſiæ deducta & expreſſa: ergo illorum duntaxat eſt aſſenſus fidei: at verò ſcriptura nullibi promittit remiſſionem niſi in genere, Qui crediderit, & baptizatus fuerit. Et, Si conuerterit ſe impius, & cætera. in particulari autem nuſquam aſſerit lege communi, hanc vel illam ſingularem perſonam ſufficienter eſſe per Deum adparatã, neque obieciſſe obſtaculum ſuæ miſericordiæ: ergo nemo valet per fidem catholicam habere talem de ſe aſſenſum, quòd ſit receptus in gratiam Dei. Præter illos qui ex priuilegio talem de ſe habuere reuelationem. Vt de Abraham multi Patres adnotant in illo verbo Gene. Nunc cognoui, id eſt, cognoſcere te feci, quòd timeas Deum: & de Paulo, Sufficit tibi gratia mea. Profectò qui agnoſcunt cooperationem noſtram neceſſariam eſſe ad iuſtificationem, ignoro, quo poſſint colore vim huius argumenti repellere. Nam dicere, quòd habitus infuſus fidei catholicæ extendat, exerárq; ſeſe vltra lineas ſui proprij obiecti, eſt naturam ipſam fidei abnegare. Probiſſimè enim Sanctus Thomas in initio ſtatim, 2.2. explicat naturam habitus fidei: ſanè quem Deus in hoc penitus infundit nobis, vt nos inclinet, moueátque ad aſſenſum eorum præciſè quæ nobis reuelauit pertinentia ad beatitudinem. Eſt enim fides ſubſtantia ſperandarum rerum. Quod quidem eo vſq; ego credo, vt ſi Deus alicui peculiariter aliam alius generis veritatem (vt futuram victoriam) reuelaret, aſſenſus ille non ſpectaret ad fidem catholicam: licet parem haberet certitudinem. Quinimò ſi quibus ſua propria ſalus modò reuelaretur, non fieret talis reuelatio per aſſenſum fidei catholicæ, quæ communis eſt omnibus, ſed per aliam peculiarem. Et eſt huius argumenti confirmatio, quòd qui modò lege communi non certò credit eſſe in gratia, nullatenus cenſetur hæreticus. ¶ Iam verò quarto loco arguitur. Quòd hic aut ille conſequatur beneficium tam gratiæ quàm gloriæ, effectus eſt prædeſtinationis: gloria enim eſt ſummus eius finis, & gratia, medium de ſe ad gloriam ordinatum: etiam in illis qui non ſunt perſeueraturi. Effectus autem prædeſtinationis, non eſt in particulari ſingulis perſonis notus per fidem, ſed in genere tantùm: nimirum, quòd facienti ea quæ per fidem iubemur, obueniet ſalus per gratiã CHRISTI: ergo nemo per ſolam fidem eſt certus gratiæ, & ſalutis ſuæ. ¶ Quintum & principale argumentum ſumitur ex illa diſtinctione ſuperioris capitis, vbi diſcernebamus inter certitudinem ex parte obiecti, & illam quæ eſt ex parte ſubiecti. Argumentum autem eſt huiuſmodi. Certitudo fidei catholicæ cernitur, non modò ex parte ſubiecti, ſed ex parte obiecti. Nam eſt aſſenſus non ſolum ita firmus, in quo nulla ſit formido, ſed ita infallibilis, cui non poſſit ſubeſſe falſum: nullus autem communi lege talem poteſt habere aſſenſum, ſe feciſſe quod debuit ad aſſequendam gratiam, quin poſſit decipi, ſaltem non repugnat naturiæ talis aſſenſus huiuſmodi deceptio: ergo talis aſſenſus, non poteſt eſſe fidei catholicæ. ¶ At qui ex hinc elicitur argumentum ſextũ, quòd nec poteſt huiuſmodi aſſenſus certitudine adæquare fidem catholicam, neque verò mereri nomen aliud quàm fidei humanæ, hoc eſt, intenſiſſimæ opinionis. Nullum enim eſt medium inter fidem humanam & diuinam. Eſt nanque diuina fides (ſi de illa certiſſima loquamur, de qua hic diſputamus) reuelatio cui aſſenſum præbere tenemur. Nam poteſt eſſe quædam etiam Spiritus ſancti atteſtatio per indicia quædam, de qua futurus eſt ſermo capite poſtremo. Citra diuinã autẽ reuelationẽ, nõ teſtat, niſi illa fides quæ probabilibus teſtimoniis naturalibus cõnititur, cui quidẽ non repugnat falſitas in obiecto. Qua de cauſa naturales philoſophi nullum cognouerunt habitũ infra

Tertium argumentum.

Quarum argumentum.

Quintum argum.

Sextum argumen.

Philoſophi de fide.

Gene. 22.

Abraham & Paul. 2. Cor. 12.

Refutatur Caietanus.

S. Thom.

infra ſcientiam, adeò certum, cui non poſſit ſubeſſe falſum. Quocirca nullum ſtatuerunt habitum fidei medium inter ſcientiam, & opinionem, vt cap. 11. ſuper 1. poſteriorum diſputauimus. Neque Ariſtotel. inter ſex virtutes intellectus commemorat habitum fidei, eò quòd fides humana quacunque polleat certitudine, poteſt eſſe falſa. Ad rem igitur vt deſcendamus. Si aſſenſus quo quiſque iudicat ſe eſſe in gratia, non elicitur ex fide catholica, neque infunditur per ſpeciale reuelationis priuilegium, nō poteſt eſſe adeò certus, vt omnem depellat dubitationem, quia neque tali aſſenſui repugnabit ſubeſſe falſum. Explicatúrque etiamnum vis argumenti. Citra diuinam reuelationem, cui homo tenetur credere, nemo poteſt firmiori ac certiori aſſenſu perſuaſum habere ſe eſſe in gratia, quàm ego modò habeo eſſe Conſtantinopolim, quæ quidem mihi fides eſt ita certa & firma, vt non ſit in mea poteſtate non ita credere, vel quàm mihi eſt compertum, eſſe in Hiſpania vrbem Segobienſem, in qua natus ſum: & tamen huiuſmodi fidei poteſt ſubeſſe falſum, qa nihil repugnat falſo me credidiſſe fuiſſe vrbem, quam non vidi, aut extare iam nunc illam, quam olim vidi. ¶ Sed redarguebam ego præterea illos qui affirmabant, nihil prohibere, quò minus poſſet quis, tam fixum firmúmq; habere aſſenſum, ſe non oppoſuiſſe obicem gratiæ, quàm habetur de articulis fidei argumento, quod ſit hic ſeptimum. Nimirum, quòd huiuſmodi homo, aut leuis eſſet, aut hæreticus. Etenim ſi iudicaret, nullum eſſe tam efficax medium ad perſuadendum ſibi, ſe eſſe in gratia, quàm eſt reuelatio fidei, & nihilo ſecius tanta firmitate & certitudine adhæreret huic, quanta articulo fidei, leuis, temeratiúſque eſſet, vt pote, qui diſpari, minoriq; argumento æquam tribueret fidem, atque reuelationi Dei. Si verò iudicaret aliud quodpiam argumentum vel coniecturam, vel authoritatem tanti eſſe ponderis ad id perſuadendum quanta eſt authoritas Dei reuelantis fidem catholicam, is planè hæreticus eſſet.

¶ Octauum denique argumentum, atq; adeò poſtremum, quo & prædicta patéſcant, & viam aperiamus diſſoluendi argumenta, quæ cōtra obiectantur, eſt huiuſmodi. Ad hoc vt certum de ſe homo ferat iudicium, quòd eſt Deo reconciliatus, debet perſpectum, explorátúmq; habere proprium cor, aliquid ne ibi lateat, quod diuinæ amicitiæ obſtet: hoc tamen non poteſt omnino infallibiliter percipere: ergo neque certam ferre ſententiam ſe eſſe amicum Dei. Secunda propoſitio inde fit manifeſta, quod quamuis plurima poſſint eſſe eius rei indicia, nullum tamen eſt ita euidens, quod non ſit etiam commune exiſtentibus in peccato mortali. Præcipua enim omnium teſtimonia ſunt duo. Primum eſt offerre vitam pro CHRISTO. Maiorem enim hac charitate nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis: & tamen hæreticus tant firmo, tamq; excelſo animo dabit vitam in obſequium (vt putat) CHRISTI, quàm legitimus Chriſtianus. Alterum teſtimonium eſt, nullam prorſus habere conſcientiam peccati mortalis: & tamen neque hoc facit tantam fidem, quanta eſt catholica: tum quia, vt ait Paul. Nihil mihi conſcius ſum, ſed neque in hoc iuſtificatus ſum: tum etiam quia non ſolum abſque conſcientia peccati mortalis, verùm abſque conſcientia venialis poteſt eſſe homo, ſaltem per modicum temporis: & tamen nequit tunc certò affirmare, quòd nullum habeat peccatū, ne iuxta ſententiam Ioannis, ſe ipſe ſeducat. Et per hoc reſpondendum eſt ad argumentum aliud, quod fautores certitudinis gratiæ magnum arbitrabantur. Inter homines perſpicuum eſt famulo quando legitimè iuſſa facit Domini, ergo poteſt etiam homo ſcire quando iuſtè obtemperat Deo. Alias periculoſa poſuiſſet mandata, ſi nunquam nobis conſtare poſſet, quando ea iuſtè vt ipſe præcipit, exequamur. Reſpondetur, inquam, diſcrimen eſſe inter obſequium præſtitum hominibus, & id quod debetur Deo. Nam tota obedientia, quæ debetur hominibus, verſatur in opere exteriori, Deo autem neceſſarium eſt etiam intimo corde ſeruire: at natura cordis eſt, vt ſoli Deo pateat, nobis autem ſit inſcrutabile. Et ideo natura ipſa rei eſt quod non poſſit homini certò conſtare, quando habeat gratiam Dei: quam gratuita ſua voluntate per internas noſtras actiones largitur nobis. Sed reſponſa hæc ad poſtremum capitulum ſpectant, vbi ſunt obiectiones ſoluendæ.

Ethic. 6.

Septimum argumentū.

Octauum argumentū.

Ioan. 15. Duo teſtimonia gratiæ.

1. Cor. 4.

1. Ioan. 1.

Aliud cori argumentū.

Eccleſ. 9.

Quo eadem veritas teſtimonijs ſcripturæ & ſanctorum corroboratur.

Cap. XII.

RAtionibus iis præmiſſis, perſpicaciora fient teſtimonia ſcripturæ, & ſanctorū, quibus eadē veritas cōſtabilitur. Primū, ac celeberrimū eſt illud, Nemo ſcit, an odio vel amore dignus ſit. Hunc autē locum adeò Proteſtantes alienū exiſtimāt ab hoc ſenſu, vt nos inſimulēt, qđ aquā inimici componēdæ pacis eum peruertamus.

Aiunt

Aiunt enim, intellectum illorum verborum non esse alium, quàm quòd ex operibus quæ extrinsecus apparent, nullum sumitur argumentum illius, quæ intus est, charitatis, & iustitiæ. Quod enim illic tractat Sapiens, est quo modo iustis mala proueniunt, quasi essent impij: atque contra impiis bona, acsi essent iusti. Quare cum iustis & impiis promiscuè accidant, & bona, & mala, nihil inde comperti habemus de internis meritis cuiusque, sed omnia seruantur incerta vsque in supremum diē. Et prætereà excandescunt in nos, quomodo in hoc sensu affirmemus, neminem scire an odio vel amore dignus sit, cum nequam homines, dum actu perpetrant aliqua flagitia, apertissimè sciant odio esse dignos. Hi tamen istorum cauilli, quando litera non illis planè aduersaretur, nihil deberent imminuere sanctorum omnium authoritatem, qui in hoc semper sensu locum hunc citant: sed & quando sanctorum cessasset authoritas, textus ipse est planissimus. Nam primò diuersæ sunt propositiones, Nescit homo vtrum odio vel amore dignus sit: &, nescit homo ex operibus externis, an odio vel amore dignus sit: prima enim est absoluta: altera verò modo quodam restricta: & tamen Sapiens non solum secundam, sed absolutè asserit primam. Quòd autem subiungit, vniuersa æquè euenire iusto & impio, non est coartatio conclusionis: sed refutatio contrarij. Acsi dixisset, Nihil te moueant fortunæ, & euentus hominum, vt inde iudicium feras meritorum. Sunt enim illa deceptoria indicia: eò quòd citra discrimen bona eueniunt, vt iustis ita & peccatoribus: & ideo his euentis nihil obstantibus, non solum alter de altero, verum neque ipse de se homo scit, an odio vel amore dignus sit. Et confirmatur hic sensus ex litera ipsa, quæ sic habet, Nescit homo, vtrum amore an odio dignus sit: sed omnia in futurum seruantur incerta, eo quòd vniuersa æquè eueniant iusto & impio. Ecquid est omnia in futurum seruari incerta, nisi quòd in præsenti nulla potest esse certitudo? Nam si per fidem talem possemus assequi, non comparasset futurum ad præsens, sed quæ apparent opera ad fidem mentis. Scilicet quòd per opera non possumus certiores fieri, attamen possemus per fidem. Ad aliud verò argumentum, quo tanta in nos bili inuehuntur, respondetur quòd nemo catholicorum dixit, nō posse flagitiosum hominem scire, quando sit odio dignus. Facit enim Sanct. Thomas loco citato idem argumentum. Ad quod respondet, diuersam esse rationem cognoscendi peccatum & gratiam. Nam peccati obiectum est bonum commutabile, quod est nobis notissimum, principium autem est nostra sola voluntas: gratiæ verò & obiectum est Deus, & causa sua, gratuita voluntas, quæ nobis non potest tanta certitudine innotescere. Quocirca non dicit Ecclesiastes, nescire hominem an odio vel amore dignus sit, quasi par sit ratio vtriusque partis, & neutra possit sciri: sed quod non potest homo certo cognoscere, quando sit amore dignus. At verò quia nemo esse potest de amore dubius, qui non simul hæsitet, an sit dignus odio, in hoc sensu dictum est, Nescit homo an odio vel amore dignus sit. Maiori tamen probabilitate posset quis dicere, illud Sapientis enunciatum, non esse intelligendum, nisi de prædestinatione. Nimirum, quòd nemo scit, quò destinatus sit, scilicet, an in vitam, an verò in mortem. Sed primum inde saltem conuincuntur Lutherani docentes, posse hominem esse certum non solùm præsentis iustificationis, sed suæ perseuerantiæ vsque in finem. Præterea cùm ille qui est in gratia, etiam si non sit perseueraturus, verè sit tunc in amore Dei secundum præsentem iustitiam: & simpliciter negetur scire hominem quando amore dignus sit, non solum negatur scientia perseuerantiæ, verùm quòd scire possit homo quando sit in gratia. Secundum testimonium aduersus certitudinem gratiæ est illud, Si venerit ad me, non videbo eum: si abierit, non intelligam. Et infra, Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Et rursus, verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti. At verò & hunc, quanuis manifestum, locum cauillari quoque contendunt aduersarij: dicentes, quòd Iob illic id tantùm confitetur, quod iustitia nostra comparatione ad Deum non reputatur iustitia. Attamen manifestaria hæc est delusio scripturæ. Non enim vnum, sed duo longè distantia sunt, quæ iustus ille prædicat.

Adulatus enim ei fuerat suus ille mentitus amicus commemoratione iustitiæ suæ. Nam etsi filij tui, inquit, peccauerunt Deo, & dimisit eos in manum iniquitatis suæ, tu tamen si diluculo consurrexeris ad eum, & omnipotentem fueris deprecatus: si mundus & rectus incesseris, statim euigilabit ad te, & peccatum tuum reddet habitaculū iustitiæ tuę. Hanc Iob adulationem duplici recutit modo. Primò qđ etiā si compertissimum haberet, se esse iustum, iustitia sua tamen nulla esset, si compararetur Deo. Mox quòd neque ipsam qualemcunque iustitiam, quæ in homine est per gratiam Dei, potest

Expositio primus.

Non est eadē ratio cognoscendi pec. & gratiam.

Tertius sensus.

Iob. 2.

poteſt homo certò cognoſcere, quando vel adeſt, vel abeſt. Ob idq; diuerſis vtitur verbis. Sic enim ait ſcriptura. Reſpondens Iob ait, *Verè ſcio, quòd ita ſit, quòd non iuſtificetur homo compoſitus Deo.* Hic non ait, ignoro. ſed ſcio, quòd nemo eſt adeò iuſtus, vt poſſit contendere cum Deo. Subdit autem ſecundũ argumentum diuerſum. *Si venerit ad me, non videbo eum, ſi abierit, non intelligam.* Eandem ergo iuſtitiam, quam ſcire dixerat non eſſe cõparandam cum Deo, ſubiungit ſe neſcire quãdo veniat, quandóve abeat. Pari modo inferius, *Quantus, ait, ergo ſum ego, vt reſpondeã ei, & loquar verbis meis cum eo?* Qui etiam ſi habuero quidpiam iuſtum, non reſpondebo, ſed meum iudicem deprecabor. Non ſolum ex eo quòd licet ſit in iuſto aliquod bonũ opus, ſunt tamen multa permixta mala, verũ quòd idipſum quod in nobis iuſtum eſt, munus eſt diuinæ miſericordiæ. Subnectit autem, *Etiam ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea.* Id eſt, eadem ipſa iuſtitia, qualiſcunq; eſſe poteſt in homine, non eſt vſque adeo mihi nota. Et ideo verebat, inqt, omnia opera mea, hæſitans an delicta eſſent; ſciens quòd nõ parceres delinquenti. Vnde Greg. 9. libro moralium, ca. 10, ſuper verbo illo, *Si venerit ad me, non videbo eum.* Sæpe, inquit, mens, dum de virtutis ſuæ ſecuritate reſoluitur, inſidiante aduerſario, inopinatæ culpæ telo perforatur. Et cap. 18. ſuper alia ſententia. *Etiam ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea.* Sunt, inquit, nonnulla quæ ſciri à nobis facile nequeunt. Nam ſæpe recto ſtudio contra delinquentium culpas accẽdimur: & cũ vltra æquitatis metas per iram rapimur, hoc zelum iuſtæ diſtrictionis æſtimamus. Et cum prædicantis mens vtiliter placere ſtudeat, ad amorem laudis propriæ turpiter defluit. Atque ita horrendo modo vnum idémque opus culpa peragit, quod virtus inchoauit. Hæc Greg. Atq; hac de cauſa verebatur Iob omnia opera ſua. Plurimáq; in eandem ſententiam ſubiungit elegãter, cap. 19. vbi ait, quòd humanus animus immenſa cogitatione caliginoſus, ſemetipſum etiam diſcutiendo non penetrat. Et iterum, Iuſtorum, inquit, corda ad perfectum ſe examinare nequeunt. Tertius præcipuúſq; locus eſt ad Corint. vbi ait Apoſtolus, *Mihi autem pro minimo eſt, vt à vobis iudicer, aut ab humano die, ſed neque meipſum iudico. Nihil enim mihi conſcius ſum, ſed neque in hoc iuſtificatus ſum. Qui autem iudicat me, dominus eſt.* Vbi adnotanda eſt gradatio Pauli. Ait enim primum, fallax eſſe iudicium, quod alter de altero profert, *Mihi pro minimo eſt à vobis iudicari, vel ab humano die*: id eſt, ab humano iudicio. Ait verò, quòd non ſolum aliorum de ſe iudicium nihili facit, ſed quòd neque idipſum, quod de ſemetipſo habet, certum reputat.

Gregor.

2. Cor. 4.

Cùm ergo ſuum de ſe iudicium conferat cum alieno, palàm docet, quòd ſicut non poteſt alius de alio infallibilem ferre ſententiam, ita nemo de ſemetipſo. Cuius cauſam talem annectit. Quia ſi quiſpiam poſſet ſuæ iuſtitiæ certior fieri, id maximè eſſet quando nihil ſibi cõſcius eſſet: non tamen eſt firmum argumentum, cum ex negatione infertur affirmatio: videlicet nullius ſum conſcius peccati, ergo ſum iuſtus. Sed Deus, inquit, eſt qui iudicat me. Si tunc Paul. non habebat ſuæ ſanctitatis reuelationem, planus eſt ſenſus. Nempe quòd Deus ſolus ſciebat qualis eſſet in conſpectu ſuo. Si verò forte eiuſmodi haberet reuelationem, vt ſuggerit nobis Ambro. ſenſus eſt, quòd quamquam ſibi notus eſſet, non tamen id certò nouerat ex teſtimonio conſcientiæ ſuæ, ſed quia ita Deus ſibi indicauerat. Interpretamentum autem, quo Luther. art. 14. hunc locum depranauit, quódq; ſui diſcipuli mordicus retinent, & abſurdiſſimum eſt, & ca. iam 11. à nobis coargutum. Aiunt enim ex hoc loco Pauli id tantum colligi, quòd nullum ſumitur argumentum iuſtificationis ex operum qualitate, & probitate: nam delicta inquit Luther. quis intelliget? At qualiacunque, inquit, ſint opera noſtra, etiam ſi ſint peccata, ſola fide efficimur certiſſimi, non imputari nobis. Quibus poſſit auribus Chriſtianus portenta hæc audire? Nempe quòd non ſolum peccata, rationem etiam num culpæ retinentia, non imputantur à iuſtiſſimo Deo (qui, vt ait Pſalmiſta, iniquitatem odio habuit, & ſecundum Iob, non parcit delinquẽti) verumetiam quòd dum homo conſcius eſt peccati, certior tunc per fidem fit non ſibi imputari. Hæc autem monſtra, præter quàm quòd ſuprà ſatis expugnata ſunt, his quoque locis, quos modo tractamus, apertiſſimè repugnant. Nam in primis Paul. non dicit, quòd ex conſcientia non ſumitur aliquod argumentum iuſtificationis (nam gloria noſtra, ait alibi, hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ) ſed id tantum vult, quòd non ſumitur inde teſtimonium vſquequaque certiſſimum. Hoc tamen irrefragabile teſtimonium non ſolum haberi non poteſt ex conſcientia, verùm neque ex fide. Aliàs nõ adieciſſet, *Qui autem iudicat me, dominus eſt*: & *Nolite ante tempus iudicare donec veniat dominus*. His enim verbis commonſtrat in

Lutheri depranatio.

1. Cor. 1.

hac

hac vita præsenti, nisi Deo reuelante, non posse vsque adeò innotescere nobis diuina gratia. Et Dauid non solum ait, Delicta quis intelliget: sed subiungit, Ab occultis meis munda me domine. Re vera qui petit ab occultis mundari, nō habet certitudinem fidei, quòd sit mūdus. Iam verò & huc referuntur prouerbia illa Sapientis, quis potest dicere, mundum est cor meum: purus sum à peccato? Et, Beatus homo qui semper est pauidus. Et, De propitiatu peccatorum noli esse securus. Vbi Lyra haud contemnendus glossator, Peccatorum, inquit, etiam eorum quæ sunt per pœnitentiam remissa. Sanè quam nescis, fuerit ne sufficiens.

Pſal. 18. Prou. 20. & 28. Eccl. 5.

¶ Extant præterea SS. Patrum testimonia plurima. Nam præter Gregorium, quem citauimus, est Hieronym. super illud Miche. 6. Dominus quærit à te vtique facere iudicium, & diligere misericordiam, & solicitum ambulare cum Deo tuo. Præcipitur, inquit, vt præparati simus ambulare cum domino Deo nostro: nulla hora dormire, nullo tempore securi esse debemus: sed semper expectare patrem familiàs venientem, & diem formidare iudicij, & in nocte huius sæculi dicere, Ego dormio, & cor meum vigilat. Et super illud Ionæ 3. Quis scit si conuertatur & ignoscat Deus? Ideo, inquit, ambiguum ponitur & incertum, vt dum homines dubij sunt de salute, fortius agant pœnitentiam: & magis ad misericordiam prouocent Deum. Et August. super illud Psalm. 50. Incerta, & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Quæ inquit, occulta? quæ incerta? Quòd Deus ignoscit, & talibus. Nihil tam occultum, nihil tam incertum. Ad hoc incertum Niniuitæ pœnitentiam egerunt: dicentes, Quis nouit, si Deus flectat in melius sententiam suam, & misereatur? Et lib. de perfectione iustitiæ. Quantalibet iustitia præditus sit homo, timere debet ne aliquid occultum lateat. Et epist. ad Probam, quæ est 121. super illud Pauli, Nolite ante tempus iudicare. Sicut sibi quisque, nemo alter alteri notus est: & tamen nec sibi quisque ita notus est, vt sit de sua crastina conuersatione securus. Hoc ad incertitudinem perseuerantiæ refertur. Sequitur autem, Proinde quanuis ex fructibus suis multi cognoscantur, tamen propter humanorum animorum ignota, & incerta, rectissime Apostol. admonet, vt non ante tempus iudicemus. Ecce corda incerta. Et Ambros. super eodem loco Pauli, Nihil mihi conscius sum. Humiliat se inquit, & loquitur vt homo, qui possit culpam incurrere nescius. Et Chryso. super eodem loco, Accidit & hominem in quibusdam peccare, quæ peccata esse ignorat. Et rursus, Tribus rationibus incertum est nostrum iudicium. Prima quidem, quòd etsi nihil ipsi conscij simus, eius tamen indigemus qui peccata nostra certa ratione corripiat. Altera, quòd multa opera nostra nos latent. Tertia præterea, quòd multa aliorum opera nobis bona videntur, quæ non recta fiunt sententia. Et super Matt. in imperfecto, homil. 38. super illud supra citatum Prouerbi. 20. Nemo, inquit, est tanta firmitate suffultus, vt de iustificatione sua debeat esse securus. Bernard. autem est cuius sunt de hac re euidentiora testimonia. Licet eodem etiam teste corruptè aduersarij vtantur.

Hiero. Aug. Ambroſ. Chryſ. Bernard.

Nam primum contra incertitudinem perseuerantiæ manifestè ait sermo. 2. in octaua paschæ, quòd licet nunquam sine testimonio electos suos deserat Deus, nouit tamen Dominus, qui sunt eius, & solus ipse scit quos elegerit à principio. Et subdit, Quis verò scit hominum si est dignus amore vel odio? Quod si, vt certum est, certitudo nobis omnino negatur, nunquid non tanto delectabiliora erunt, si qua fortè electionis huius signa possimus inuenire? Quam enim requiem habere potest spiritus noster, dum prædestinationis suæ nullum adhuc testimonium tenet? Est ergo non omninò certum, licet sint aliqua testimonia. Quod autem ait in calce huius sermonis, Nouum aduenisse spiritum, certissimè noua conuersatiō testatur, non intelligit de certitudine fidei catholicę, sed de certitudine, quę sufficit pacare humanum cor. De aduentu verò spiritus sancti ad nos loquitur super Cantica serm. 17. vbi ait, Orandus est tantum, vt custodiat corda nostra & intelligentias nostras: ne fortè cum non aderit, adesse putemus: nostrúmque pro ipso sequamur sensum, deuiantes. Venit nanque & vadit prout vult: & nemo facile scit vnde venit, aut quò vadat. Et quanuis subiungat, quòd periculosissime ignoratur, quando veniat, aut vadat: & ideo inuigilandum nobis esse, vt sensum aliquem habeamus eius accessus, & recessus, haud tamen intelligit, quod illum, vel aduentantem, vel abeuntem, certa valeamus ratione deprehendere. Idem argumentum tractat latius super eisdem Canticis sermone 74. vbi in seipso depingit sensus intrantis & exeuntis: tandem concludens hæc verba, Ex renouatione, ac reformatione spiritus mentis meæ: id est interioris hominis mei, percepi, vtcunque speciem decoris eius. Nota vtcunque. At verò in epistol. 42. ad Archiepiscopum Senonensem, sic habet, Prauum est cor hominis,

& imperſcrutabile: ita vt nemo ſciat, quæ ſunt in homine, niſi ſpiritus hominis, qui in eo eſt: ſed nec ipſe plenè. Nam cum Apoſt. diceret, Mihi pro minimo eſt, vt à vobis iudicer, aut ab humano die: adiecit: ſed nec ego meipſum iudico. Quare? Quoniam non poſſum, ait, ratã vel ipſe de me proferre ſententiam. Ego enim nihil mihi conſcius ſum: non tamen in hoc iuſtificatus ſum. Non ex toto credo me vel ipſi conſcientiæ meæ: quippe cum ne ipſa quidem queat me comprehendere totum. Nec poteſt iudicare de toto, qui totum non audit. Qui autem iudicat me, dominus eſt. Dominus, inquit, cuius vtiq; ſcientiam non effugit: ſententiam non ſubterfugit, etã quod propriam latet cõſcientiã. Audit Deus in corde cogitãtis, quod nõ audit vel ipſe qui cogitat. ¶ Ex doctoribus autem ſcholaſticis præter vnum Ioannem Baconem Carmelitã, nemo eſt qui non eandem teneat opinionem. Nam Alexan. de Ales tertia parte, tractatu de gratia, diſputans quæſtionem, ait, cognitione ſpeculatiua, & certa non eſſe gratiam Dei cognoſcibilem, ſed tantum effectiua, & experimentali, ſcilicet, per effectus, vt quando homo non habet propoſitum male agendi, quando frequenti meditatione Dei dulcedinem ſentit & ſuauitatem. Sed eſt inqt, iuxta dictum Hippocratis experimentum fallax. Nam iidem effectus eſſe poſſunt in eo qui eſt in peccato: ſaltem vbi eſt vincibilis ignorãtia, vt in hæretico. Alexandrum ſecutus eſt S. Tho. in loco ſupra citato, & Bonau. & Ricar. & Duran. 1, d. 17. & quotquot hanc diſputant quæſtionem. Atque adeo Scot. quem immerito nonnulli citabant in hanc ſententiam affirmatiuam. Etenim 1. ſen. d. 17. quæſt. 1. omnium apertiſſimè ait, quòd ex nullo actu quẽ exercemus, neque ex ſubſtantia eius, neq; ex intentione, neque ex delectatione, & facilitate in operando, neque ex bonitate aut rectitudine morali eiuſdem poſſumus concludere aliquem habitum ſupranaturalem ineſſe. Et rationem ſubdit, Quia aliàs quocunque iſtorum dato, poſſet quis habens charitatem, cognoſcere certitudinaliter ſe eſſe in charitate. Quòd ipſe lege cõmuni reputat impoſſibile. Ex quo fit cõſequens illud quod ait in 3. d. 24. ſcilicet, quòd charitas poteſt oſtendi & actu interiori, quo inuenit ſe homo promptũ ad diligendũ Deum, & exteriori, quo feruet in actibus, & exercitiis pro dilecto Deo, intelligere de oſtenſione coniecturali, & experimentali, quam ait Alex. ſæpe fallere. ¶ Igitur meritiſſimo, ac iure optimo S. Syno. contra aſſertionem de certitudine gratiæ pronuntiauit Seſſ. 6. Primum cap. 9. confeſſionis ſub his verbis, Quanuis autem neceſſarium ſit credere, haud remiſſa vnquã fuiſſe peccata, niſi gratis diuina miſericordia propter CHRISTVM, nemini tamen fiduciã, & certitudinem remiſſionis peccatorum ſuorum iactanti, & in ea ſola quieſcenti, peccata dimitti, vel dimiſſa, eſſe credendum vel dicendum eſt. Cum apud hæreticos, & ſchiſmaticos poſſit eſſe, imò noſtra tempeſtate ſit, & magna contra Eccleſiam catholicam cõtentione prædicetur, vana hæc & ab omni pietate remota fiducia. Sed nec illud aſſerendum eſt, oportere eos qui verè iuſtificati ſunt, abſque vlla omnino dubitatione apud ſemetipſos ſtatuere, ſe eſſe iuſtificatos, neminémq; à peccatis abſolui ac iuſtificari, niſi eum qui certò credat ſe abſolutum & iuſtificatum eſſe, atq; hac ſola fide abſolutionem & iuſtificationem perfici: quaſi qui hoc non credit, de Dei promiſſis, atque mortis, & reſurrectionis CHRISTI effi cacia dubitet. Nam ſicut nemo pius de Dei miſericordia, deq; CHRISTI merito, deq; ſacramentorum virtute, & efficacia dubitare debet, ſic quilibet dum ſeipſum ſuámq; propriam infirmitatem & indiſpoſitionem reſpicit, de ſua gratia formidare & timere poteſt: cum nullus ſcire valeat certitudine fidei, cui non poteſt ſub eſſe falſum, ſe gratiam Dei eſſe conſequutum. Mox cap. 12. condemnat eos, qui temerariam ſibi arrogant certitudinem prædeſtinationis. Et cap. 13. eos item, qui eandem ſibi promittũt ſecuritatem perſeuerantiæ. Et can. 13. Si quis inquit, dixerit omni homini ad remiſſionem peccatorum aſſequendam neceſſarium eſſe, vt credat certò, & abſq; vlla hæſitatione propriæ infirmitatis & indiſpoſitionis, peccata ſibi eſſe remiſſa, anathema ſit. Et can. 14. ſub anathemate etiam condemnatur, fidei certitudinem in particulari, qua quis credit ſe iuſtificari, vel ſufficere ad iuſtificationem, vel eſſe neceſſariã.

Ioan. Baconis.
Alexan. de Ales.
Bonau.
Scot.
Syn. Tri.

Quo ad obiecta aduerſæ partis reſpondetur. Cap. XIII.

ARgumẽta partis aduerſæ plurimũ ex diuerſis locis ſacræ ſcripturæ deſumuntur. Tametſi præter huiuſmodi teſtimonia nõnullas quoq; rationes adhibebant, qui huic ſententiæ ante quam à Synodo decerneretur, obtrectabant. Atqui Lutheranorum potiſſimus locus eſt ille, Ideo ex fide, vt ſecundum gratiam firma ſit promiſſio: quem capite iam decimo dilucidauimus. Cætera verò omnia teſtimonia tam Lutheranorum, quàm noſtrorum ſiniſtra interpretatione peccant. Quæ quidem peccata, ad

Rom.

tia, quatuórve rediguntur. Primo enim errant vsurpantes fidem, non pro alia, quàm pro viua fide. Exinde enim, quàm certi esse possumus nos habere fidem, certos se esse putãt, habere charitatem. Vnde Luther. arti. 14. suarum assertionum, Non contritionem, inquit, sacerdos debet petere à pœnitente: quia de illa certi esse non possumus, sed fidem, quam certissimè sentire. potest in corde, si eam habet, vt ait Augustinus. Vnde Paul. inquit, Vosmetipsos tentate si estis in fide: ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quia CHRISTVS IESVS in vobis est? nisi forte reprobi sitis. Hæc autem omnia perperam intellecta sunt. Primũ confitemur cum Augustino 13. de Trinitate, quòd potest quis euidenter scire se habere fidem. Cuius verba sunt, Fidem ipsam quisque videt in corde suo, si credit: vel non esse, si non credit. Id quod & S. Tho. agnouit 2. 2. quæst. 1. arti. 4. ad secundum argumentum. Etenim licet non habeam euidentiam, sed tantum credã extare Constantinopolim, euidenter nihilominus cognosco, talem me habere credulitatem. Et pariter est mihi euidens, me credere Deum esse trinum, licet non sit euidens trinitas. Est mihi, inquam, euidens quod credo, siue per fidem acquisitam, siue per infusam. Quoniam nemini est euidens habere se habitũ infusum, sed id tantùm, quòd habet credulitatem. At verò ista euidentia, est de fide secundum suam substãtiam: sanè quatenus est assensus mentis. An verò fides viuat per charitatem non ita certò scio. Aliàs, si eadem esset ratio de fide, & de fide viua, non solum haberẽ certitudinem, me esse in gratia, sed certè euidentiã: qualem habeo, quod credo. Vnde verbũ Apostoli, Vosmetipsos tentate si estis in fide, potius designat dubietatem, quàm certitudinem. Et ideo (vt Sanct. Tho. & omnes interpretantur) intelligendum est de fide viua, scilicet, vt quisq; se probet an sit in charitate. Atque hoc ipsum est quod subiungitur, An nõ cognoscitis vosmetipsos, quia CHRISTVS IESVS in vobis est? nisi forte reprobi sitis. In illis enim in quibus certũ erat existere CHRISTVM per fidem, sub dubio affirmat existere per charitatem: dicens, nisi forte reprobi sitis. Et ita Hieronymus exponit, quasi Apostolo. Corinthios commonefaceret, vt se examinarent: non quidem an haberent fidem, sed vtrum eam haberent, charitate informatam. Quinimò Erasmus ipse, quem Bucer. in exordio sui libri de vera ecclesiarum reconciliatione significrum Lutheranorum ac luciferum agnoscit, ita exponit. Nisi fide vtcumq; incolumi, vita impura meruistis à CHRISTO reijci. Potest ergo homo certus esse de sua fide, an verò viuat per charitatẽ, non item. Cuius ratio discriminis manifestissima est: quoniã assensus intellectus ex nulla diuina acceptatione dependet, & ideo notissimum est vnicuique persuasum habere euangelium, gratia verò, & amicitia Dei in diuina beneuolentia & acceptatione cõsistit: quę nobis est ignota. ¶ In contrarium autem potest quis citare Augustinum 8. de trinit. cuius verba sunt, Qui diligit fratrem, magis nouit dilectionẽ, qua diligit, q̃ fratrem, quem diligit. Vnde apparenter colligitur, non solum informem fidem, verum etiam formatam posse certo cognosci. Hunc autem locum omnes doctores interpretantur de actu charitatis, quantum ad substantiam. Potest enim quis certissimam habere experientiam, quòd habeat aliquem actum diligendi Deum. An verò omnia faciat quæ Deus præcipit, & ex vero corde propter ipsum firmum habeat propositum nunquam peccandi, hoc non possumus certo scire: maximè vbi est ignorantia praua. Qua de re lib. 1. cap. 22. dicebamus, omnem actum, quo ad substantiam, qui est in amico Dei, posse esse & in peccatore. Quod si quis rem etiamnum vrgendo hoc pacto perstrinxerit, Illa quæ Deus nobis præcepit per fidẽ sunt manifesta: ergo certò scire possumus quando illa implemus. Vnde Augustinus in lib. de gratia CHRISTI, cap. 15. sic inquit, Docet Deus eos qui secundum propositum vocati sunt: simul donãs, & quid agãt scire, & quòd sciunt, agere. Ad hanc replicationem iam supra capite proximo respondebamus, quòd quamuis in genere fides ostendat nobis legem, attamen an puro corde illam custodiamus, neque aliqua nos teneat ignorantia, id quidem nequimus certò scire, licet talem possimus habere probabilitatem, vt pacatas habeamus conscientias. Atque huc pertinent verba Augustini, quę non solum loco citato, sed aliis etiam crebrò inculcat. Id præcisè intendens, quod in cõcilio Mileuitano can. 4. sancitum est. Nempe CHRISTI gratiam non sic tantum nos adiuuare ad non peccandum, quòd per ipsam nobis reuelatur, & aperitur intelligentia mandatorũ, verùm quòd per ipsam præstatur, vt quæ cognouimus, diligamus, & quæ diligimus, valeamus implere. Itaque sensus Augustini non est, quod per gratiam lege communi sciat quis in particulari, id quòd facit, iuste ne & in gratia faciat, sed id, quòd facit in suo genere esse bonum, iuxta reuelationem fidei. Puta orare, eleemosynas elargiri, &c. ¶ Secundum ergo peccatũ istorum est, quòd remissionem peccatorum

Ratio discriminis.

Augustinus.

August. Potest quis euidenter scire se habere fidẽ. Vide supra cap. 10.

2. Cor. vlti.

Interpretatio Augustini.

Hieronymus.

Erasmus.

Secundum peccatũ Lutheranorũ.

torum & dona, quę per fidem catholicā certio
res facti sum⁹, donata esse p CHRISTVM
dilectæ Ecclesiæ suæ. id est, illis qui verè cum il
lo sunt charitate coniuncti, arbitrantur per eā
dem fidem notū esse singulis, quòd talia dona
re vera susceperint. Quod quidē non est neces
sarium. Quia huiusmodi promissiones (vt sæ-
pissimè hactenus diximus) non absolutè, sed
sub conditione proponūtur, Qui crediderit &
baptizatus fuerit. Qui diligit me, diligetur à pa
tre meo. Si impius egerit pœnitentiam, &c.

Promissiones Dei non absolutę, sed per conditionem supra c. 10.

Per hoc documentum soluitur illud, Nos autē
non spiritum huius mundi accepimus: sed spiri
tum qui à Deo est: vt sciamus quæ à Deo dona
ta sunt nobis. Ad quod respōdet S. Tho. loco
citato 1.2. quæst. 112. quòd intelligitur de donis
gloriæ, quæ nobis in spe data sunt: ad quæ per-
uenturi sumus per gratiam. Quæ quidem do-
na licet certissimè cognoscimus per fidem, nō
tamen cognoscimus per certitudinē, nō habe-
re gratiam, per quam illa possumus promere-
ri. Hæc ille. Cùm ergo ait Apost. Vt sciamus,
quæ à Deo donata sunt, non intelligit, quòd v-
nus quilibet hoc de se sciat, sed quòd omnes p
fidem credimus illa esse iustis proposita præ-
mia: quæ per se Deus certò offert, vniuersisque
paratissimus est elargiri, qui spiritui sancto non
voluerint resistere. ¶ Tertium peccatum non
solum Lutheranorum, sed & nostratium, quos
redarguimus, est, quòd existimant, omne testi-
monium spiritus sancti facere nobis certitudi-
nem fidei. Cum tamē nonnunquā ita se nobis
inhabitare atteste tur, vt non faciat certam fi-
dem, cui constringamur firmū assensum præ-
bere, sicuti fidei catholicæ; sed coniecturalem
quandā cognitionē, quæ quamuis sufficiat tran
quillas reddere conscientias eorum, qui omni
cura & solertia studeant per gratiam Dei puri-
ficare corda, tamē non possumus vsquequaq;
tuti esse, huiusmodi indicia & cōiecturas à spi-
ritu sancto promanare: scientes, quòd sępe se
angelus Satanæ transfigurat in angelum lucis.
Ex quibus secundo, & tertio fundamentis li-
quidus elicitur sensus Pauli ad Roma. quo lo-
co Protestantes, atq; maximè Buce. in recon-
ciliatione huius controuersiæ comprimere, &
prorsus euincere nos arbitrantur. Ait em Paul.
Non accepistis spiritum seruitutis iterum in
timore, sed accepistis spiritum adoptionis fi-
liorum, in quo clamamus, Abba Pater. Paul.
autem his verbis non significat, quòd vbiliber
sit spiritus sanctus, omninò adimat timorem,
certissimam faciens fidem suæ adsistentiæ, sed
explicat virtutē eius, & inclinationem. Quippe
cuius munus est promouere hominem, vt non

1. Cor. 2.

Tertiū peccatum.

Spiritus inspirat animis quasdā cōiecturales gratię cognitiones.

Roma. 8.

seruili metu supplicij operetur (cuius imagi-
nē gerebat lex vetus) sed timore filiali, quo fi-
lius reueretur patrem. An verò adsit, nemini
ita certò reuelat, vt reuelata est fides catholica.
Sed tamen aliqua sui exhibet indicia, maiora,
aut minora, secūdū diuersos hominis progres-
sus & sanctimonię gradus, quibus, fide per cha
ritatem operante, promouemur. Atque hoc
ipsum est quod continuò subiungit, ipse enim
spiritus testimonium reddit spiritui nostro, q̄
sumus filij, & hæredes: hæredes quidem Dei,
cohæredes autē CHRISTI. Si tamen cōpa-
timur, vt conglorificemur. Huius autem my-
sterium testimonij agnouit Bern. ser. 1. & 2. in
octaua Paschæ in illis tribus: quæ testimonium
dant in terra, spiritu scilicet, aqua, & sanguine.
Testimonia enim gratiæ Dei sunt, aut nullam
habere conscientiam peccati post baptismum,
aut lacrymarum fonte eorum sordes ablue-
re, mox iugibus pœnitentiæ fructibus corpus
affligere, & veluti sanguinolento martyrio
prauas affectiones perimere, ac deniq; in ope-
ribus spiritualibus exerceri. Sed tamen neque
hæc sunt planissima testimonia, vt in illa epi-
stola paulò antè citata idem ipse est author.
Est & aliud testimonium auiditas audiēdi ver-
bum Dei. Nam qui filius Dei est, verba eius au
dit. Atque illa mentis dulcedo, de qua Ioan.
Vincenti dabo manna absconditum quod ne
mo nouit nisi qui accipit. Hæc autem omnia
sufficiunt quidem sedare conscientias, & con-
firmare spem, non tamen pertingunt vsque ad
certitudinē fidei. ¶ Sed mirandum est, q̄ nos
Bucer. perstringere arbitratur ex eo quod in
eodem capite ad Roma. subinfert Apost. Si
Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam p
prio filio suo nō pepercit, sed pro nobis om-
nibus tradidit illum. Quomodo non etiam cū
illo omnia nobis donauit? Quis accusabit ad-
uersus electos Dei? Deus qui iustificat: quis est
qui condēnat? Hæc enim verba eo audit intelle
ctu, quòd nulla nos retroacta vita, nulli remor
sus conscientiæ debent terrere. Nam etiam si
opinemur, illa quæ modò agimus aut cogita-
mus peccata esse, nihilominus sumus per fidē
certi, quòd omnia nobis condonata sunt per
CHRISTVM: qui cū à nostra parte pugnat,
nulla nos possunt condēnare delicta. Sensum
autem istorum verborum quis non videat ad
certitudinem totius ecclesiæ in genere referri,
& non ad certitudinem singulorum? Explicat
enim Paul. quemadmodum cūcta nobis dona
uerit Deus cum filio suo, his scilicet, qui mēbra
eius efficiuntur. Qui tamē re vera membra sint
per viuidam charitatem: hoc est, quod nō pos-

Bern.

Testimonia diuinæ gratiæ.

Ioan. 8.

Apocal. 2.

Bucer.

sumus

sumus certò scire. Tametsi homo ita debet sanctis officijs certam facere, vt ait Petr. vocationem suam, vt possit dicere cum Paulo eodem loco, Quis ergo nos separabit à charitate CHRISTI? Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? Et quæ sequuntur. Hic autem Buce. sanctè precatur lectorem, vt consideret quanta manifestatione Paul. vtatur ad confirmandam certitudinem gratiæ, affirmans nullam esse rem prorsus, quæ possit iustum separare à charitate, qua Deus nos diligit. Hanc enim charitatem hic existimat Buce. significari. Porrò autem nos haud tanta egemus consideratione ad cernendum quanta isti cæcitate legãt huiusmodi testimonia. Nam primùm Paulus nõ loquitur de charitate, qua à Deo diligimur, sed qua ipse diligebat, atq; omnes deberemus diligere Deum. Amor enim diuinus, vt prior est nostro, ita neque cessat nisi prius cessante nostro. Ob idque nulla esse posset compositio, coaptatioq; verborum, quòd tribulatio vel angustia non possent dimouere Deũ ab ea qua nos prosequitur dilectione: quia ista pericula non pugnant contra Deum, nisi quatenus nos ipsos expugnant, ac superant. At verò siue de hac, siue de illa charitate loqueretur, quis monstrũ hominis ferat, imponentis Paulo, quòd affirmauerit, non posse iustum vlla de causa separari ab amore Dei? Quandoquidẽ iustitia non auferat libertatem peccandi, neq; omnes confirmet in bono, vt peccare nequeãt: & ideo licet nulla per se res habeat potestatem cogendi nos in malum, nos ipsi ad hoc sumus liberi. Igitur Paul. vel habebat tunc reuelationem suæ confirmationis, vel (quod verisimilius est) exaggerebat, q̃ ipse esset, quãq; Romani illi quibus scribebat, atq; omnes Christiani esse deberent firmo, robustoq; animo in Deum. Qui enim inæstimabilẽ amorem erga nos Dei contemplarentur, filium suum, cumq; ipso omnia nobis condonantis, profectò ob nullã earum rerum, quas Paul. commemorat, deberent à charitate Dei semoueri. At verò licet eo vlq; pectore quis ferueat, nõ tamẽ habet vsq; adeo securitatem suæ salutis, vt falli nequeat. Præterquam, quòd non omnes possunt tantam concipere fiduciã, sed qui imitantes Paulum omni officiorum genere operam impenderint augmento diuinæ gratiæ. ¶ Quartum vtiq; peccatum istorũ est, quod nihil distinguunt inter fidem & fiduciam. In sacris enim literis licet iubeamur fidẽ habere dictis Dei, nemo tamẽ iubetur habere fidem: hoc est, firmam persuasionem suæ salutis, sed fiduciam, quæ esse potest sine certitudine particularis fidei. Ex eo enim, quòd quis credat cupientissimum esse Deum nostræ salutis, quã vniuersis recipere volentibus offert, licet aliquo modo hæsitet, an aliqd à se obstiterit, nihilominus, si post vigilantem discussionem conscientiæ, nullius est conscius culpæ, cuius non pœniteat, confidere potest & debet in misericordia Dei, qui non permittet eum errare, neq; despiciet cor contritũ & humiliatum. Et hæc est qua debent vti consolatione peccatores. Vnde Paul. In quo habemus fiduciam & accessum per fidem eius. Et, Charissimi, si cor nostrũ non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum. Si cor, inquit, nostrum non reprehenderit nos. Et in causa fiduciæ non solum ponit fidem, sed opera charitatis, per quæ fiducia roboratur. Quoniam, inquit, mandata eius custodimus, & ea, quæ sunt placita coram eo, facimus. Et hoc est mandatum eius, vt credamus in nomine filij eius IESV CHRISTI, & diligamus alterutrũ. Quã quidem fiduciã exigebat CHRISTVS ab Apostolis, vbi aiebat, Nolite timere pusillus grex. Atque de hac fiducia loquuntur omnes sancti vbicunq; consolantur pœnitentium animos. Quòd si hic de nobis, vt de calumniatoribus conqueratur Buce. quòd iam non perseuerent dicere, fidem & fiduciam eandem rem esse, sed id tantũ affirmant, quòd fides esse nõ potest sine fiducia. Respondemus primum, quòd vbicunque asserunt, sola nos fide iustificari, fidẽ accipiunt pro particulari fiducia, vt distinguitur contra fidem historicam. Sunt tamen adeo lubrici & varij, vt nũquam in eadẽ sententia perstant. Secundo id etiam, quod modò dicunt, est apertissimè falsum. Fides enim esse potest sine fiducia. Nam fides est mentis assensio, qua veras esse credimus reuelationes Dei, atq; adeo promissiones ipsas. Fiducia tamen licet inde incipiat oriri, non tamen firmatur, nisi ex charitate & rebus iustis, quibus Deus nobis præcepit iustitiam colere. Non enim dicit scriptura, quòd fides foras mittit timorem, sed charitas. Ob idq; quantamcunq; quis præstiterit fidem dictis & promissionibus Dei, si nõ adhibuerit opera, fidem quidem habebit catholicã sine fiducia: at quãtacunq; fuerit fiducia, nunquã perueniet ad certitudinem fidei in particulari assistentis gratiæ. Obijciet quis fortè nobis verbũ Iacobi, Qui indiget sapientia, postulet à Deo in fide nihil hæsitans. Hoc autem lib. 2. c. 6. explanauimus. Loquitur enim Apost. de petitionibus ad iustificationem pertinẽtibus, quas certa fide credendum est impetrãdas fore, nisi nostræ obstiterit voluntatis obex. Sed tamen quia nũquã omnino asq; metu esse possumus

Ephes. 3.
1. Ioan. 3.
Luc. 12.
Buce.
Fides iustificãs Lutheranis.
Lib. 2. c. 5.
Fides esse potest sine fiducia.
Fiducia oritur à fide libro 2. c. 6. 1. Ioan. 4.
Charitas foras mittit timorem.
Iaco. 1.

Quartum peccatum.
Lib. c. 7.
Fides & fiducia.

eiusmodi obicis, nunquam habebimus certam persuasionẽ assecutos nos esse salutem. Possumus tamen habere fiduciam, quæ pacare nos possit iuxta verbum Pauli, Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus. ¶ Præter hæc scripturæ testimonia fautores huius opinionis de certitudine gratiæ, excogitabant nescio quas rationes, quibus arbitrabantur conficere, vt saltem in aliquibus casibus haberi possit huiusmodi certitudo. Hæ autẽ profecto adeo sunt tenues, vt potuissent in præsentiarum, absque iniuria, prætermitti. Primum ex scholasticis vnicus est, qui huius palam fuerit opinionis, nempe Ioannes quidam Baconis Carmelita. Attamen, vt nihil eius authoritati detrahamus, ratio sua nihil affert probabilitatis. Ait enim quòd cũ adultus baptizatur hæc aliquo obice peccati, certitudinẽ habet fidei, se esse in gratia per hunc syllogismum. Baptismus confert gratiam vbi non inuenit obicem: ego non habeo obicem, & recta intentione suscipio baptismũ: ergo renascor filius Dei. Maior est propositio fidei: minorem autem homo in se experitur, ergo conclusio est de fide. Hic autem syllogismus nullus est roboris, propter nostram infirmitatem minoris. Neq; enim legitimæ dispositionis neq; verę receptionis sacramenti tanta esse potest cognitio, quæ exæquet certitudinem fidei. At de dispositione fuit grande litigium. Arguebant enim sic, Præparatio baptismi sufficiens est, non afferre obicem, quod tantum dicit negationem mali propositi cum intentione suscipiendi baptismum: hæc autem affectio compertissima habenti esse potest atque euidentissima. Quod autem illud solum requiratur, videtur esse opinio Scoti in 4. senten. distinct. 1. & dist. 14. Et quamuis requiratur aliquis dolor, is etiam potest esse notissimus, quia (vt lib. 2. cap. 15. explicatum à nobis est) non requiritur contritio, sed sufficit qualiscunque dolor. Vitium autem huius argumentationis primum est, quòd non discernit inter certitudinem fidei, & probabilitatẽ opinionũ. Dispositio enim in adulto ad baptismum quæ expressa est in sacra scriptura, tanquam de fide, non est nisi pœnitentia, vt Pœnitentiã agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Quam pœnitentiam requirebat etiam Per. in actibus Apostolorum ante baptismum: nam, Pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. & August. Nemo potest nouam vitam inchoare, nisi præteritæ pœnituerit. Qualis autem pœnitentia requiratur nec S. Thom. nec Scot. neq; verò vllus doctorum certo scire potest certitudine fidei, sed probabilitate suæ cuiusque opinionis. Ob idq; licet Scot. (quod loco citato falsum monstrauimus) vel quiuis alius crederet, quòd sufficeret non habere malum propositum, & inde inferret se esse in gratia, non haberet certitudinem fidei, sed certitudinem suę opinionis. Nam quamuis omnes consentiant, quòd baptismus confert gratiam, vbi non inuenit obicem, non est certum certitudine fidei, quod ad tollendum obicem non requiratur vera contritio, quæ fit dolor re vera propter Deum, nec qui ita doceret, haberetur hæreticus. Quicquid ergo sit de opinionibus doctorum, nemo habere potest certitudinem fidei, quòd talis dispositio sit sufficiens. Secundum autem vitium argumentationis huius, peius est. Nam quomodo quis potest habere certitudinem fidei, se non laborare aliqua ignorantia crassa, vel iuris, vel facti, vel alicuius catholicæ veritatis, aut propter suam animositatem, aut fortè negligentiam ad inuestigandam veritatẽ, quæ perseuerans ignorantia est obex gratiæ? At verò præter dubitationem dispositionis, quis potest certior omninò fieri, quòd ille qui baptizat habeat intentionem baptizandi? Ille quidem qui paruulum ante vsum rationis intingit, certitudinem habet fidei de salute paruuli. Nam de sua sibi constat intentione, & quòd in paruulo non fuerit obex, est manifestũ. Qui autem baptizat adultum, nõ habet scientiam dispositionis suscipientis: sicuti neq; suscipiens habere potest scientiã intentionis conferentis. Licet illa credulitas sufficiat, vt maneat tutus. Sed contrà baptismus in voto sufficit ad conferendam gratiã (vt supra lib. 2. constitutum est) quinimò expressa est determinatio concilij sub Innoc. 3. de presbytero nõ baptizato, ca. veniens: scilicet quod non solum per sacramentum fidei, sed etiã per fidẽ sacramenti efficitur quis membrũ CHRISTI: ergo qui certus est de sua dispositione, certus etiã erit de gratia baptismi. Respõdetur quod fides & votũ sacramẽti nõ sufficit ad salutẽ sine sacramẽto in re, nisi quãdo adest vera & legitima cõtritio: quod aũt sit vera cõtritio, putà dolor propter Deũ, non põt liquido constare. Si autem cõtritio non est sufficiens, quãuis petat sacramentum, & sacerdos fingat illud administrare, si re vera nõ baptizat, nulla conferetur gra, quia neq; dispositio per se sola sufficiebat, neq; ex opere (quod aiũt) operato cõfertur. Si ergo nec de dispositione quę p se sola sufficiat, neq; de sacramento primã conferẽte gratiã haberi põt certitudo fidei, fit, vt neq; haberi possit de gratia ipsa. ¶ Per hæc proditur ignorantia aliorum, quos lib. 2. ca. 15. reprobauimus. Aiunt

Roma. 5.

Scholasticæ rationes.

De dispositione.

Refutatio.

Matth. 3.

Actu. 2.

Certitudo fidei est de salute & gratia parui baptizati tamẽ ad Apol. c. 5.

De presbyt. non bapt.

Ad alios opiniones spondet.

Aiunt enim quòd quicunque putat se feciſſe, quod in ſe eſt ad delendũ peccatum, iam eſt in gratia: hoc autẽ clariſſimè quiſque de ſe poteſt cognoſcere, ſcilicet, quòd putet ſe non habere peccatum: ergo erit certus ſuæ iuſtitiæ. Prodita inquam eſt inſcitia iſtorum. Sanè qui exiſtimãt non poſſe hic ſubeſſe ignorãtiam culpabilem, ſicut in alijs rebus: cum tamen ſit manifeſtiſſimum, quòd poteſt quis leuiter credere, feciſſe ſufficientem diligẽtiam, tam ad examinandum conſcientiã ſuam, quã ad explorandum aliquã veritatẽ, cuius ignorantia laborat, quam tamen diligentiam non fecerit. Quinimò poteſt credere ſe habere doloré propter Deum, vt modo dicebamus, dum non ſit talis. Falſiſſimum ergo eſt, quòd quicunque putat ſe feciſſe quod in ſe eſt, ſit liber à peccato. Nam tunc quicunque putaret ſe eſſe in gratia, eandẽ haberet. Et quãdo hanc ſuã iſtis opinionẽ concederemus, non tamen inde inferrent certitudinem fidei catholicæ: ſiquidẽ neque ipſiſmet eſt niſi opinio. Reſponſio præterea ex his colligitur ad argum. Caietan. 1. quæſtio. de contri. cuius lib. 2. cap. 16. meminimus. Negat enim eodem inſtanti quo homo per ſpeciale auxilium Dei ſufficientiſſimè eſt diſpoſitus, infundi ſemper gratiam: ſed Deus, inquit, expectat plus, minúſve pro libito ſuo. Cuius totam rationem & cauſam adfert, quòd aliàs poſſet eſſe homo certus ſe eſſe in gratia. Quoniam de huiuſmodi, inquit, ſufficienti diſpoſitione certitudo haberi poteſt. Opinio autẽ hæc, vt illic dicebamus, non ſolũ vniuerſis theologis aduerſatur, conſentienter docentibus, eodem inſtanti cõcurrere vltimã diſpoſitionem & gratiam, ſed ſacræ etiam ſcripturæ male conſonat. Vt, Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino, & tu remiſiſti, &c. Et, Impietas impij non nocebit ei, in quacunq; die conuerſus fuerit. vbi Aug. & Patres ſemper intelligunt, in quacunque hora & quocunque momẽto. Et S. Thom. 1. 2. q. 112. vbi in forma quæſtionem diſputat, expreſsè reſpondet, quòd ex neceſſitate, non quidem coactionis, ſed tamen infallibilitatis datur gratia ſe per auxilium Dei præparanti. Et eſt præterea argumẽtum, quòd ſi talis opinio eſſet vera, certum eſſet tempus, quò Deus remoraretur pœnitentem. Nam dicere, quòd aliquando ceſſat plus, aliquando minus, ridiculum eſſet.

Si autem in medio illius temporis intercederet mors pœnitentis, tunc legitimè diſpoſitus obiret abſque gratia. In ſumma gratis & abſq; vlla probabilitate negatur lex in operibus gratiæ, quam Deus inſtituit in operibus naturæ. Nempè, quòd vltimam diſpoſitionem ſimul comitetur forma. Neque vllo pacto inde fit cõſequens, vt haberi poſſit certitudo gratiæ. Quoniam nemo poteſt eſſe certò conſcius ſuæ legitimæ præparationis. ¶ Aliud argumentum certitudinis gratiæ meditari quis poſſet de illo, qui martyrium patitur in teſtimonium fidei. Eſt enim ſanctorum doctrina vt lib. 2. c. 16. dictum eſt) quòd illic omnia condonantur crimina. Sed tamen facile argumentũ ſoluitur per illud documentum, quod lib. 1. ca. 20. exponebamus. Nempe, nullum eſſe actum habentem ſpeciem charitatis, qui non ſit quantũ ad ſubſtantiam, communis illis etiam qui ſunt in peccato, præſertim qui aliqua tenentur ignorantia. Quis dubitet, quin hæreticus eodem robore animi & ardore (vt putat) charitatis ſeſe offerat martyrio, atq; verus Chriſtianus? Ob idque licet prægrandem habeat fiduciam martyr ſuæ ſalutis, non tamen habet fidem catholicam, nullum obiicere ſe obſtaculũ: niſi per ſpecialem reuelationem certior fiat. Hæc autem reſponſio inde præcipuè confirmatur, quòd de vniuerſis propemodum martyribus, vel legimus, vel credimus, Deum illis peculiariter reuelaſſe, placere ſibi eorum ſacrificium. Quæ quidem reuelatio nõ fuiſſet neceſſaria: ſi actus ipſe, infallibile eſſet teſtimonium. Sũt alia omnia argumenta, veluti hæc imbecilla & frigida, in quibus idcirco percenſendis permultum laboraret oratio. De quibus ergo ſatis, atq; adeo de toto opere, quod Deo authore, ad ſuam ipſius gloriam, huculque perduximus. Vtinam aliquid eccleſiæ ſuæ emolumẽtum fecerim, ad conciliandas controuerſias, quæ trigeſimũ iam annum orbem Chriſtianum diuexant. Neq; ſolum oues CHRISTI in diuerſa ſymbola diſpergunt, verum in arma etiamnum cogunt. Tametſi quàm fuerint neceſſaria & ſancta, quæ Cæſar pro tuenda fide inquit, Deus, cuius cauſa agitur, clariſsimis eius victorijs patefecit. Faxit ipſe, cuius perfecta ſunt opera, vt ſi alia non eſt commodior via, vel hic in vnile reducamur ſub vno paſtore, per quem Spiritus ſanctus, tũ has diſcordias componere, tũ etiam tubas ſedare tandem dignetur. Qui cum patre, & filio vnus eſt Deus, Cui laus eſt in ſempiterna.

Caietan. de ſcopore inſtitionis gratiæ.

Teſtimonia ſcripturæ. Ezech. 33.

Argumentũ.

De martyrio.

Cæſaris iuſtiſsima arma pro fide tuenda.

FINIS.

APOLOGIA FRATRIS DOMINICI SOTO SEGOBIENSIS THEOLOgi, ordinis Prædicatorum & Cæsareæ Maiestatis Caroli quinti Imperatoris à sacris confessionibus: Qua reuerendo Patri Ambrosio Catharino, episcopo Minoriensi de certitudine gratiæ respondet.

Catharini contradicendi studium.

IATALE ERGO Theologis est, per quàm reuerende pater Catharine, vt nemini quicquã de re alia legere liceat, quàm vt tibi sit illico responsurus, tuæq; ferulæ porrecturus manum: Nobis vel maximè, qui ob commune religionis institutum sanctiori te attingimus necessitudine. Hoc quippe societatis vinculum ita colere perseueras, vt nos vbiq; omnes lacessas, deq; singulis verbis flagelles. Durissimam sanè, tam tibi, quàm nobis prouinciam, mi pater colendissime, nemine tradente, suscepisti, nulloque cogente sustines, si veluti in publica specula omnium censor sedes, quicquid in publicum prodierit, aut contrà te scriptum pures, aut, nisi tuo insto charactere, abire nõ feras: vir alioqui Christiani pectoris, atque adeò indigni, cui ista contradicendi, detractandique libido conuigisset. Ab ipso enim statim tempore, quo iam ætate proiectas ex iureconsulto theologus de repente prodisti, simul & audire cœpisti in scholis, & contra egregios scholarum doctores scribere. Nunc verò in hoc sacrosancto concilio constitutissimum habes, vt qui, te inconsulto, aliquid edulgauerit, te iudice, pœnas luat. Hęc nullatenus mei gratia commemorassem: nam etsi me tuis quoque maledictis respersisti, paulò tamen mitius, quàm alios soles. At cui tam refrigauerit Christi charitas, qui non te, pater admodum reuerende, earum admoneat contumeliarum, quas in optimum patrem Bartholomæum à Miranda conieceris, propterea quòd de residentia prælatorũ diuersam à tua sententiam sordere tentauit? Quam tamen, vtcunq; tu contrà sentias, nõ solum maior, verum melior etiam theologorum pars semper sibi habuit persuasam: nempe iure diuino esse præceptam. Atqui poteras & tuam sententiam, etiam si falsa esset, minus tamẽ fucidè colorare: & de calore maledicendi plurimum remittere. Etenim quod ad causa pertinebat, tua omnis confutatio, residentiam non esse de iure diuino, hæc prorsus est, Quamuis episcopatus institutio sit diuina, tamen applicatio huius personæ ad hunc peculiariter episcopatum, munus est Pontificis summi: modus ergo curæ & residentiæ determinatur ab eodem pontifice. Quam porrò collectionem, miraculum est, vt habeas pro euidenti: cum tamen neque probabilitatem præ se ferat in sensu, quo tu intelligis, scilicet, quòd modus curæ nullo sit modo determinatus iure diuino. An putas, pater sapientissime, episcopatus duntaxat titulum sine re diuinitus esse institutum? Cùm Deus, inquam, creauit episcopatum, num aliqua munera instituit illi connexa, ab episcopi functione indiuisa & inseparabilia? Quis ambigat? Nam aliàs statuendo episcopatum, nihil instituisset. Sicuti qui instituit regnum, aut quemuis alium magistratum aut dignitatem, certam sanè functionem erigit. Exempli gratia, An negabis episcopum iure diuino habere potestatem ordinandi, confirmandi, & aliorum id genus, licet possit vsu propter culpa suspendi? Credo id non ibis inficias.

Catharinus senex & iure consultus adijt theologorum scholas.

Vel responde, quidnam Deus instituit quando instituit episcopatum? Non ergo consequitur, Authoritas est Pontificis personam episcopi creare: ergo determinare, quam debeat habere curam & potestatẽ. Pari modo respondebunt tibi qui sustinent, residentiam esse de iure diuino. Nimirum quòd cùm prædicare, visitare, & cætera id genus sint annexa functioni episcopali de iure diuino (quæ commode fieri nequeunt, nisi ab ipsa persona, cui iuncta est cura) residentia ipsa est de iure diuino. Quid enim refert quòd CHRISTVS singulares personas addixisset singulis diœcesibus? an hanc curam remisisset pastori summo vel canonicè electoribus, post quàm præscripsit episcopi officia? Æqua ergo ratione iure diuino reiicitur episcopi residere, ac si ipse creasset episcopos. Siquidem Papa nomine, & vice CHRISTI per Spiritum Sanctum creat episcopum: quod tu nequis cauillari in verbo Apostoli. In quo vos posuit Spiritus sanctus episcopos, regere ecclesiam Dei. At responsio tua est, quòd non posse pastoralem curam præstari sine personali, & assidua residentia, non habet euidentiam. Quam, rogo, exigis euiden

Rõ Catharini refutatur contra residentiam episcoporũ de iure diuino.

Actus

euidentiam à theologo in huiuſmodi moralibus diſciplinis? An illam fortè quæ neceſſaria eſt mathematico? At hanc poſtulare non ſolùm contradicere eſt Ariſtoteli, docenti, non eſſe à Philoſopho morali eiuſmodi demonſtrationem requirendam: verum ſtupidi eſt hominis euidentiores rationes in vnaquaque re efflagitare, quàm fert ipſius rei negotium. Si autem contentus ea es perſuaſione, quam morales philoſophi, rerumque prudentes pro euidentia ducerent, profectò hanc perſuaſionem tibi facerent, præter expetientiam, cum euangelium, tum & probationes, quas à rerum natura ratio naturalis colligit.

Ariſtot. 1. Ethicorum.

¶ Atq; adeò ſimiliter peccas alio enthymemate, Nullus eſt locus manifeſtus in ſacra ſcriptura, vbi epiſcopi iuſſi expreſsè ſint reſidere, ergo reſidentia non eſt de iure diuino. Nam profectò quando in tota ſacra pagina nihil aliud legeremus, quàm quòd epiſcopi inſtituti ſunt ih paſtores & prælatos, hoc ipſum ſonat quod ſint reſidentes. Nam quid rogo eſt creare regẽ, eligere conſulem, mittere prætorem in prouinciam, &c. quàm conſtituere hominem, qui perſonaliter adminiſtret huiuſmodi munera & magiſtratus? Quantò magis hoc verum eſt in epiſcopo, cuius, cùm ipſe ſit, qui ſolus perſonaliter redditurus eſt rationem in die iudicij animarum, quæ CHRISTI ſanguine redemptæ, ſuæ ſunt fidei commiſſæ, omnino neceſſaria eſt præſentia? Aliàs, quid opus fuiſſet CHRISTO domino noſtro inſtituere peculiares epiſcopatus, quod tu cõcedis, vt eſſent proprij paſtores? ſuffeciſſet enim vnicum feciſſe epiſcopum totius eccleſiæ, qui ſuos dimitteret in omnes orbis partes vicarios. Neq; verò ex hinc continuò ſequitur, vt nulli ſint caſus, quibus quandoque poſſit epiſcopus ſede ſua abeſſe, præſertim authoritate pontificis maximi, cuius eſt in ſimilibus neceſſariis calibus ius interpretari diuinum. At non eſt modò animus tractandi hanc controuerſiam. Neque abrodere nunc volo, quæ ſum in hanc cauſam meditatus: dabit enim Deus proferendi opportunitatem. Sed retuli exempli gratia hanc tuam argumentationem vt oſtenderem, quo vtaris Achille. Quam profectò, etiam ſi Achilles eſſet, non debuiſſes hoc tempore in pugnã mittere. Tempore, inquam, quo epiſcoporum abſentia à ſuis ſedibus, tam eſt eccleſiæ perniciosa: debuiſſes potiùs ab huiuſmodi abſtinere diſputatione, quàm eorum obligationem extenuare. Tantùm abeſt, vt hominem, qui in concilio veriſimiliorem, & eccleſiæ commodiorẽ partem defendebat, tam atrociter inſimulare, & obiurgare licuiſſet. Homini, inquam, quem tu vſu & conſuetudine noueras doctum, catholicum, pium, grauem, modeſtum, honoris minimè ambientẽ, nemini nocuum, cunctis denique Chriſtianis moribus imbutum, perinde ac ſi antitheſim ſuorum morũ perfeciſſes, ſic tertio quoq; verbo contraria horum vitia, & probra impingis: atq; eadẽ citra ſcomma quidem vllum, ſed (vt à peiori verbo temperem) ſignificantius, quã vt ego prę pudore referre auſim. Ais ſtatim in epiſtola cõcupiſſe te hoc loco, vt pectus feneſtratum (quod Socrates aiebat) tibi cõtingeret, quò perſpicua eſſet omnib⁹ charitas, quã animo erga omnẽ fratrem geris. Ad contuendã quidem charitatẽ tuam, nulli opus eſt feneſtra pectoris tui: nam cur non ardeat epiſcopus charitate? Sed in hoc cẽtè optaremus tuum feneſtratum pectus, vt intueremur quonam amplexu maritari charitati valeat tanta verborum amarulentia. Suſcipio admonitionem tuam, quod monacho non liceat epiſcopum reprehendere, ſed errata lugere: nihil ergo reprehẽdo, ſed lugeo: & (quod aſinæ licuit) reſpõdeo, cur nos cædis? Quod demum ais, te in gratiã & gloriam Synodi hæc ſcripſiſſe, iudices ſunto, qui leniori ſunt, æquioriq; perinde ingenio. Nam iſta à te ſummota correxatio & tam acris obiurgatio non poteſt, & inter catholicos, & in Synodo non eſſe ſcandaloſa. Quod verò demum addis, non fuiſſe Patribus per Reuerendiſſimos Legatos liberũ hoc punctum, tam modò eccleſiæ Dei neceſſarium, in Synodo diſputare, an ſcilicet reſidentia eſſet de iure diuino, tu tecum ipſe reputa, quàm manifeſtario teſtimonio, ſi vlla tibi eſſet habenda fides, partes ageres hoſtiũ Synodi: ſanè cui imponunt, non eſſe in illa integram libertatem. Sed de his ſatis: ego enim haud ita credo. Et vbicunq; concilium ſit, ſuſcipio, amplector, & veneror.

Confutatio ſecundæ rationis.

Quo ſtatus cauſæ & controuerſiæ conſtituitur. Cap. 2.

AD meam autẽ cauſam vt deſcendam, optaſſem magis, vt mihi per te licuiſſet cum nemine vnquam litigaſſe (quod ſemper hactenus habui cõſtitutiſſimũ) quàm tecum, pater ſpectatiſſime, congredi. Porrò cuius maluiſſem perſonam ob tuam religionẽ & epiſcopalem dignitatẽ ſemper reuereri, quàm opiniones vnquàm vel legere, vel audire. At verò, vt paulò antè dicebã, adeò te exiſtimas ab omnibus impeti,

peti, vt me etiam potueris de meo proposito dimouere. Atqui diu mecũ consultaui, respondere he tibi, an silere potius. Enimuerò vix inire potest concertatio vlla, vbi stylus ipse contradicendi nõ aliquid pariat, vel amaritudinis, vel, saltẽ asperitatis: quæ vt ab ingenio Christiano procul esse debet: ita meo certè est ingratissima: potissimũ aduersus episcopum. Haud enim nescio isti vestro ordini, à maximo vsq; ad minimũ quantus sit habendus honor. Et potuissẽ præterea tua omnia in me opprobramẽta ingenio tuo cõdonare: qui religionẽ arbitraris tali atramẽto cõtra omnes scribere, quotquot tibi videntur errasse. Atqui errant apud te vniuersi, qui abs te quoquo pacto dissident. Præsertim quòd, vt paulò antè dicebã, hęc nostra catholicorũ, quã molitus es, cõcertatio, nõ omnino refert, quæ esse deberet animorum cõcordia. Attamen cũ iudicio isto meo (vtcũq; sit tuo iniquius) in eadem etiãnum hæreas salebra de certitudine gratię, quã S. Synodus condẽnauit, non potui, nec, credo, debui, censuram tuam sine respõso dissimulare. Eo præsertim, quod cũ me ita infamaueris, vt qui falso nonnullis ea impinxerim Catholicis, quæ nullus eorum vnquã dixerat, rebar actũ à me iri hoc à te datũ scandalum, inter eos nimirũ qui Synodo non interfuerant (synodalibus enim tes est contra te oculatissima) nisi has ego sordes eluerem. Patefacerem, quã nihil ego effinxerim: sed publicã, manifestariamq; historiã denarrauerim, cui vel tu ipse palàm etiamnũ attestaris. Hanc deniq; nostram apologiam, si eo recipias Christiano pectore, quo à me profiscitur, efficere tecũ posse (quod maximè cupio) vt tuum istum detrectandi, vel animũ poneres, vel stylum saltẽ moderareris. Patere tantisper, dũ id ostendã, quod dixerim, te perdurare in sensu damnato per Synodum. Haud enim te inter Lutheranos censeo, senem, quem sum semper vt Catholicum veneratus: at alium sensum retines: mitiorẽ quidẽ, falsum tamen. ¶ Sed quo rem à prima linea exordiar, liber noster de natura & grat. ad tuum delatus tribunal totus displicuit. In quatuor verò postremis capitulis tertij libri tractauerã de certitudine gratiæ: quæ longissima omniũ fuit disputatio, & molestissima in sancto concilio. Et quia nõ simplex, verùm duplex fuit controuersia, duos ego sensus discreui, quã potui p in genio meo luculentissimè. Primus erat Lutheranorum, qui ideo astruunt vnumquemq; esse certũ suæ gratiæ certitudine fidei, quod docẽt, eãdẽ g. niam ex nullis nostris operibus dependere: tanquã ex dispositionibus: sed apprehendi sola fide catholica: qua credimus promissiones CHRISTI veras esse & certas. Atq; adeò quãta certitudine credere tenemur, Deũ esse veracem, credere etiã (aiũt) astringũtur singuli iusti, se esse in gratia. Quem sensum nemo vnquã in concilio addubitauit esse falsum: neque disputiebatur, nisi vt explicatius condẽnaretur. Alter verò fuit sensus eorum, qui tanquã catholici, confitebãtur, depẽdere modo dicto gratiã, ex operibus nostris, nihilosecius, posse hominẽ lege cõmuni certũ fieri, certitudine excludente omnẽ prorsus dubitationẽ, se esse dispositum, esseq; subinde in gratia constitutum. Atque id quidem testimonio spiritussanctis: de quo loquitur Paul. ad Rõ. 8. vbi ait quod Spiritussanctus testificatur spiritui nostro, quod filij Dei sumus. Horũ autẽ catholicorũ, postquã tu tãropere tibi hũc titulũ, honoris gratia, vsurpas, lubentes concedimus, fuisse te coryphæũ. Ego verò non solùm alia, mitioriq; nota subnotaui Catholicos, quàm protestantes, verùm & diuersis quoq; argumentis contra ipsos vsus sum. Tu autem cõtrà, duos edidisti tractatulos, ambos quidẽ mihi obuersos, sed tamẽ primũ, ais, te antequam librum nostrum videres, absoluisse, alter verò est, quo contra me propriè causam agis. In vtroq; querela tua est, & stomachus, quod ego catholicos cũ maximo scandalo & iniuria infamauerim. Siquidem non solùm in primo mẽbro aduersus Lutheranos cõuenimus, nẽpe quorũ sensum summo consensu refutamus, verùm & in altero nulla erat, inquis, Catholicorũ dissensio. Nisi quòd ego perplexè inconstanterq; locutus, voluerim verbis propriè disilire ab alijs. Ob idq; in primo tractatu statim proponis facillimè te diuinasse, verba decreti aliter plerosq; accepturos, quàm fuerat mens sanctæ Synodi. Et in altero contra me propriè, ais, me impingere id Catholicis, quod à mente & cogitatione eorum semper fuit alienum. Et subdis dolere te, non tibi per nos licuisse, nostrum videre librum, antequam ederetur. Intellexissem enim in nihilo te, non aliter quã nos rẽ sentire. Atq; inde orsus, acerrimã in nos instruis pugnã. Ego verò, pater colendissime, antequam ad singula ex ordine respondeam, explicare conabor, quantum inter nos discriminis, non solum extiterit, sed, vt video, modo etiã existat. Ac deinceps breuissimè aperiã (confirmando ea, quæ latissimè in libro nostro congessimus) falsum esse sensum in quo perduras, & vt ego credo, diuersum à mẽte Synodi. Deniq; tertio loco, vel singula, vel præcipua capita tua dissoluendo persequar.

¶ Igitur vt missum faciamus Lutheranorũ sensum in quo repellendo summa est nobis cõcordia, dis-

Errat de certitudine gratiæ.

Exordium.

Rom. 8.

Querimonia Catha.

Distributio Apologiæ.

Diſsidium.

dia, diſſenſio, quam inter tuã, meamq; mentẽ, nullam extra verba eſſe exiſtimas, hæc eſt in re maxima. Porrò, quod tu arbitraris, poſſe fieri hominẽ certum ſuæ gratiæ certitudine, quæ licet non ſit æqualis fidei catholicæ, ſit tamẽ vera fides, id eſt, omnẽ prorſus dubietatẽ excludens; atq; id quidẽ lege communi: nẽpe teſtimonio illo, quo, autore Paulo, Spiritus ſanctus reddit ſpiritui noſtro, quod ſumꝰ filij Dei. Hoc ego verò, ſalua pace & authoritate tua, credo eſſe omnino falſum. Non poſſum aliter ſanctam, quam arbitror, veritatẽ enuntiare. Quòd ſi pergis, vti facis, id de omnibus vniuerſim iuſtis affirmare, apertè pugnas cum communi Chriſtianorum ſenſu. Immò iterũ atq; iterum, aio præter eos, quibus ſanctiſſimis hominibus Deus propriè id indulſerit priuilegiũ, neminẽ eſſe certũ ſuæ gratiæ per aſſenſum, qui mereatur nomẽ fidei, hoc eſt, qui prorſus omnẽ tollat dubietatẽ, extinguatq; omnem metũ, vſque ad minimam particulam. Hæc ſi explicauero, palàm fiet quàm gratis tot mihi perplexitates, falſitates, & ignorantias, de me toties admiratus, exprobraueris, quamq; fuiſſet tibi conſultius, decedere de propria opinione, vt alij omnes fecerũt: & ſimpliciter auſculare, vt iacet, decreto Synodi. ¶ In hac autẽ explicatione nõ multa repetam eorum, quæ in tractatu noſtro protuli: eſſet enim faſtidioſum audire, ſed ea tã tùm, quæ in gratiam propriè tui fuerint operæpretium. Non inquam, tam incumbam veritati aſſerendæ, vt quæ illic ſatis eſt confirmata, quàm tuæ repellendę exprobrationi. Tu ergo, pater obſeruãde, quia quam ſemel concepiſti, opinionem, nulla ratione euellere animo potes, illo potiſſimum loco Pauli fulcire eam perſiſtis, vbi ait, Spiritum ſanctũ teſtimonium reddere ſpiritui noſtro, quòd filij ſimus & hæredes. Inde enim hanc tu inſtruis paralogizationẽ ſtatim in primo tractatu. Teſtimonium hoc Spiritus ſancti fide accipimus: & cùm ſit teſtimoniũ Spiritus ſancti, validum eſt: & cùm ſit validum, certũ facit credẽtem, qui nouit illum: & ita certum, vt ſit infidelitatis titubare. Teſtimonio enim Spiritus ſancti ſubeſſe falſum nõ poteſt. Quare cõcluditur, ais, quòd homo poteſt eſſe certus ſuæ gratiæ: atque hoc certitudine fidei, & eius fidei, cui non poteſt ſubeſſe falſum. Verba tua ſunt ad literã: quæ licet inter argumenta proponendæ quæſtionis ponas, tamen certiſſimò credis, ſyllogiſmum concludere, adeò vt in ambobus tractatibus frequentiſſima inculcatione illum repetas. Ob idq; duos fidei aſſenſus hac ratione diſcernis: ſcilicet quòd alius ſit aſſenſus fidei, cuius certitudo ſumitur ex obiecto: nempe qui de iis ſit, quæ ab Eccleſia propoſita ſunt, vt credantur. Qualia ſunt omnia ſcripta in ſacra pagina. Quam quidem fidem omnes agnoſcimus eſſe catholicam, hoc eſt, vniuerſalem, vniuerſis q; neceſſariam. Alius verò eſt aſſenſus fidei, cuius certitudo ſumitur ab interno lumine Spiritus ſancti teſtificantis, quòd filij Dei ſumus. Et hæc, inquis, licet, non ſit tanta, quanta eſt fides catholica, eſt nihilominus vera fides, omnem prorſus dubietatem excludens, eò quòd eſt à Spiritu ſancto. Et quoniam in hac vocula, tãta, vel tua, optime pater, vel mea ſubeſt fallacia, vide quomodo negas, hanc fidem eſſe tantã, quanta eſt catholica. Hac enim ſola ratione id negas, quia non eſt tam vniuerſalis, vt eius obligatio vniuerſos complectatur. Item non tanta, quia nõ eadem via ſumitur eius certitudo, ſcilicet, ab obiecto per Eccleſiam propoſito. Cæterùm tanta eſt in effectu: nempe quia omnem dubietatem tollit, ab animóque abſtergit, velut fides catholica. Quandoquidem ratio tua eſt, quòd ſit ab eadem diuina cauſa, qua fides catholica: vt pote ab Spiritu ſancto. Itaque ſi rem tecum bene reputas, ſolùm negas eſſe tantam extenſiuè (vt verbis philoſophorum vtamur) tantam nihilominus concedis intenſiuè: ſeu, ſi mauis, effectiuè. Nam intentio, etiam fidei catholicæ, cumulationi eſſe poteſt in vno, quàm in alio, iuxta illud, Adauge nobis fidem, Quòd ſi iſta verba non placent, retines ſaltem paritatem in hoc effectu, quòd neque minimum ſcrupulum dubietatis relinquit, ſicut fides catholica. Ita enim expreſſè, ais, in tua declaratione, his verbis. Et ideo non vocamus hanc fidem catholicam, id eſt, vniuerſalem, ſicut accipit beatus Athanaſius, ſed eſt fides particularium ſententiarum. Et ſubdit, Et falſiſſimum eſt, quòd homo ex lumine fidei non poteſt aliud cognoſcere, quàm quod ab Eccleſia eſt determinatum. Hæc tu. Differt ergo apud te ſolum hæc fides, ſicut particularis ab vniuerſali, in certitudine autem æquiparantur. Itaque vt adæques fidem propriæ gratiæ, lege communi illi quæ eſt ex priuilegio. Ego verò, &, vt reor, quotquot rem oculatiſſimè perſpexerint, longiſſimè aliter ſentimus. Porrò quòd præter fidem catholicam, & ſpecialem illam reuelationem, quæ ex priuilegio ſactatiſſimæ Virgini, nonnullíſq; aliis ſanctiſſimis facta eſt, nullus aſſenſus, etiam ſi communi teſtimonio Spiritus ſancti ſit ingenitus, illũ pertingit gradum, vt omnem prorſus dubietatẽ adimat. Et ideo aio, non mereri nomen fidei, niſi more humano: ſcilicet, quemadmodum homines ciuiliter

Rom. 8.

Paralogiſmus Catha.

Duplex fides catholica.

Tanta fides.

Luc. 17.

loquuntur de fide: & de securitate. Explicabo me adhuc amplius: quia citius patiar tibi videri prolixus, quàm implexus. Agnosco cum omnibus Christianis, aliàs essem hæreticus, quòd cuicunque venienti in gratiam Dei, Spiritussanctus testimonium aliquale reddit suæ in CHRISTO regenerationis: modò minus, modò maius, prout quisque proficit in via Dei. Assensus tamen instillatus ab Spiritusancto, nonnunquam, puta in hominibus tepidè conuersis, adeò est remissus, vt neque magna, sed tenuis sit opinio. Crescit autem crescentibus indiciis, puta dulcedine interna diuinarum rerum, & firmitate propositi in bono, &c. Nunquam tamen (citra speciale priuilegium) eo vsque firmatur, vt omnem abradat penitus scrupulum: nisi vt simus certi more loquendi humano, vel (quod philosophi morales dicerent) moraliter. Homines enim in conuersatione ciuili dicimur firmiter, & certissimò credere, quando nulla est verisimilis ratio dubitandi. Exempli gratia, Certissimò credo, securúsque sum, quòd extat Roma: nihilominus hoc iureiurando non affirmassem: quia fieri potest, vt iam modo non sit. Securus etiam sum & tutissimus, humano more loquendo, quòd amicus, quem ante horam sanum vidi, viuat modò: non tamen id iurassem, quod tamen facerem de articulis fidei. Neque verò, si quis mihi contrarium diceret, omni procul dubio affirmarem. Quia ista credulitas non diluit omnem suspicionem. Et ideo Aristoteles non distinxit fidem hanc ab opinione. Ita prorsus dico de testimonio Spiritussancti lege communi, quòd sumus filij Dei. Imò vtinam ego aliquando ad tantam certitudinem peruenirem, quantam habeo quòd extat Roma: quæ tamen non est nisi intensissima opinio. ¶ Antea verò quàm hæreticum me appelles, negantem, testimonium Spiritussancti efficax esse ad ingenerandam fidem, quæ deleat omnem dubietatem, animaduerte, quæso, expositionem meam, quam explicatissimè scripsi in tractatu meo. Ad hoc vt generetur in nobis assensus fidei tollens omnem hæsitationem, non satis est, quòd sit ab Spiritu sancto, sed requiritur, quòd certitudinem habeamus, esse ab Spiritu sancto. Et ideo, vt ego illic referebam ex Sancto Thoma, & theologis, duo concurrunt ad assensum fidei, scilicet lumen internum inclinans nos, & præterea authoritas diuina alicuius proponentis, hoc esse reuelatum à Deo: qualis est autoritas in Ecclesia proponente sacras scripturas. Cum autem Spiritussanctus internè vnicuique per indicia, & quas tu vocas circunstantias, reuelat statum gratiæ, adest quidem prima causa certitudinis, scilicet internum lumen, à quo qui manat assensus, non potest esse falsus. Quia tamen habere non possumus certitudinem, quòd ista intrinsecus reuelatio sit à Spiritu sancto (quoniam non est autoritas Ecclesiæ proponentis, nec Dei certò affirmantis quòd ipse sit, qui reuelat) ille assensus non tollit omnem dubietatem. Non quòd Spiritussanctus id non posset, si vellet: absit enim tam ingens blasphemia: sed quia ita nobis loquitur, vt nobis non constet, eum esse, qui loquitur. Quandoquidem angelus Satanæ transfiguret se in angelum lucis. Neque certius reuelat nos esse in gratia, quàm per coniecturas, quas hæretici homines nonnunquam ex leuitate, & ignorantia, tam sibi habent apparentes. Accipe aliud exemplum, Si CHRISTVS seruator noster nunc in forma humana in dignissimo mihi appareret, & antequã mihi aperiret se esse CHRISTVM, affirmaret aliquam veritatem, certè nihil aliud quàm opinionem mihi faceret: licet quicquid dixisset, verissimum esset. Postquàm autem certò retegeret se esse CHRISTVM, perinde omnia quæ mihi diceret crederem, atque articulos ipsos fidei. Ex hinc falsitas apparet illius, quod ais in tractatu secundo, nihil prohibere aliquem de aliqua re habere notitiam à certitudine fidei, & tamen eundem non cognoscere, vtrùm à lumine fidei illud veniat. Imò, aio ego, quod in his quæ sola reuelatione Dei constant, nemo potest certius nosse hoc esse verum, quàm nouerit hoc esse reuelatum à Deo. Atqui ex hinc palàm constat differentia inter priuilegiatos, & illos, qui de communi lege recipiunt testimonium Spiritussancti, quòd sint in gratia. Illi enim ita percipiunt reuelationem, vt certissimò illis constet, illud esse reuelatum à Deo: Deo tunc faciente per se, quod modò facit per Ecclesiam. Siue reuelatio sit inhærentis gratiæ, siue alterius rei, vt futuræ victoriæ. Nobis autem, quibus communi lege fit reuelatio, non id cõstat certitudine fidei, maioris, quàm quæ habetur per coniecturas, quòd ille spiritus, qui nobis loquitur, est Spiritussanctus. Atque hoc est inter nos punctum discriminis, quòd tu parem facis reuelationem communem, illi, quæ est ex priuilegio. Nihil curo de intensione: nanque etiam illa maior fuit in Virgine, quàm in Paulo. Sed saltem in hoc, quòd pellit omne dubium. Quod ego, imò verò

Fides moralis.

Requisita ad fidem.

Exemplũ de Christo.

Reuelationis priuilegium.

Puncti discriminis.

verò Synodus pernegat. ¶ Quò ergo ad causam propius accedam, vbicunque ego affirmo, neminem certum fieri posse suæ gratiæ: tanta certitudine, quanta est fides catholica, sed solùm humano modo, non solùm nego de quantitate illa extensiua ex parte obiecti, scilicet, quòd non possit esse tam vniuersalis certitudo de hoc, quàm est eorum quæ proponuntur ab Ecclesia (de hoc enim nihil disputabatur) verùm dico quòd in effectu hoc potest esse tanta. Hoc est, quæ tollat prorsus omnem dubietatem: qualis est effectus fidei catholicæ. De quo penitus sensu agebatur inter theologos & Patres: & nos modò, te negante, discordamus. Itaque tu duas lege communi ponis fides: scilicet catholicam, atque hanc specialem: quæ quum apud te omnem tollat dubietatem, fides tibi est propriissimè. Ego verò tantum vnam, scilicet, illam quæ est catholica, & quancunque aliam ex priuilegio: vbi Deus certò reuelat, suum esse testimonium: quæ quidem in certitudine non differt à catholica: sed in hoc, quod non est vniuersalis. Nisi forsan fuerit proposita ab Ecclesia. Qualis est illa, Aue gratia plena. Illa autem, quam tu ponis, peculiaris de cuiusque gratia, lege communi, non est fides, sed opinio: magis minus ve intensa: & quæ in prouectis sanctis tollit dubietatem, vt more humano dicamur per illam certi. Quò fit, vt quando ego cum omnibus theologis dixi illam tantum esse propriè fidem, cui non potest subesse falsum, non intelligebam (vt tu fingis) quòd debeat esse de obiecto necessario, sed quòd in sensu composito, etiam si sit de contingenti, non stet quempiam sic assentiendo decipi. Quod est, talem assensum omninò tollere dubietatem, faciēdo hominem certissimum. Et vt oppositа iuxta se posita clarius elucescant. Disputant veteres Græci philosophi, an accidens quantitatis res distincta sit à substantia, sicuti color. Illa autem propositio necessaria est, si est vera: & impossibilis, si est falsa. Sed quia assensus ille, quantitas, alia res est, quàm substantia, non tollit omnem dubietatem, dicimus quod sic, aut contradictorio modo assentiens, potest decipi. Quare vtraque pars est opinio. Eodem modo loquimur de hac contingenti, Ego sum in gratia. Si enim hoc mihi Deus reuelaret speciali priuilegio, vti Paulo, esset certissima fides: cui non posset subesse falsum. Quum autem mihi communi lege reuelat Spiritus sanctus per dulcedinem mentis, quam mihi instillat, vel per alias coniecturas, quibus coniicio habitare in me eundem spiritum, licet, sub conditione loquendo, necessarium sit, quòd si assensus sit ab Spiritu sancto, idem sit verus, tamen quia non certò cognoscimus esse ab illo, dicimus quòd potest huic assensui subesse falsum. Enimuerò similibus cōiecturis possem decipi. Et quòd hic fuerit sensus S. Synodi, infra faciemus manifestū. Postrema expositionis nostræ particula sit, quòd cùm assensum Spiritus sancti appello fidem humanam, non intelligo humanā ex parte causæ, quòd per se cuicunque, præterquam tibi est manifestissimum. Video enim causam esse Spiritum sanctum. Qua ratione si quis dicat eam diuinam & fieri more diuino, nihil rēnuo, sed nuncupo humanam, quia certitudinem habet, & dubietatē tollit, modo loquendi humano, & ciuili. Scholastici dicerēt, fidem esse moraliter, nisi quòd verbum nō est vsque adeò latinum in hoc significatu. Ad hoc enim vt simpliciter dicatur diuina in modo tollendi dubietatem, exigitur præterquam quòd sit à Deo, vt constet reuelationem fieri à Deo.

Tanta certitudo.

Cui non potest subesse falsum.

Exemplum.

Fides humana.

Quo vera sententia confirmatur. *Cap. III.*

HAC præiacta explicatione, pergo: vt ea, quæ prælocutus sum, confirmem: nō quidem argumētis pluribus, siquidē in tractatu proprio cumulaui plurima. Sed hactecū, pater doctissime sola interrogatione agam. Quando Paulus docet Spiritū sanctum reddere testimonium spiritui nostro, quod sumus filij, & hæredes, nunquid de vniuersis hoc censet, qui sunt in gratia Dei? Credo non negabis: quoniam generaliter videtur loqui. Quinimò tu in enarratione cuiusdam loci diui Bernardi, & inferius recitando aliud testimonium diui Ambrosij, & sæpe hoc contra me obseruas, quòd de omnibus existentibus in gratia illud intelligatur, aperte asseris. Hoc autem, quòd tu mihi obmoliris gratissimè suscipio, vt apertissimè vel te deuincam, vel meam prodam inscitiam. Interrogo mox ergo, An quotquot sunt in gratia, contendas habere tantam fidem se esse in gratia, vt nullam prorsus habeant dubitationem, sed sint prorsus certi, atque adeò se curi, quòd pro illo tunc instanti sunt Deo accepti? Si hoc tu pater circunspectissime, mihi concedis, non amplius tecum disputo, sed me causa cecidisse fateor. At verò, præterquàm quòd talis error expressè nunc est damnatus à sancta Synodo, vt infrà palàm ex decreto conuincam, mittam te ad vniuersum Christianis-

Interrogatio.

mum,

mum, si ita te prædicante ferant. Sunt em plerique ancipites: quinimò vix sunt qui non habeant dubitatiunculã aliquã, & meticulũ, quo sint statu apud Deum. Sunt, inquam, cõplures egregia sanctitate: scrupulosi tamen: qui nunquam sunt sine metu: plus nimiũ tenaces Gregoriani verbi, quòd timorati animi sit, ibi culpam agnoscere, vbi culpa non est. Mitto alios tepidos homines cõflictantes cum carne, modò cadentes, modò resurgentes: qui nonnunquam sunt in gratia, & tamen merituſſimò dubitant de statu suo, quousq; magis proficiant. Vade ergo & concionare sic inter istos, Quotquot sunt in gratia, sunt certi absq; vlla dubitatiõe se in tali esse statu: & ideo quotquot dubitant, extra gratiam sunt. Euidentiſſima enim est consequentia, ex contrario consequẽtis ad contrarium antecedẽtis. Credo pater prudentiſſime, nunquam ita cõcionaberis; nam talem concionatorẽ arbitror fustibus exterminaret populus. Profectò, si quotquot aliquo pacto hæsitant de sua gratia, illa vacant, miserrima esset hac parte humana conditio. Nunquam ergo dabis hoc, credo. Sed quod optimo iure meo assumere ego possum, tu quoq; largiris: nempe quamplurimos esse in gratia, de qua tamen vtcunq; dubitant. Colligamus ergo argumentum ex his duobus assumptis. Quotquot sunt in gratia, recipiunt aliquale testimonium Spiritusſancti, maius, minúsue: nõ autẽ omnes certitudinẽ habent suæ gratiæ, tollentẽ omnẽ dubietatẽ: non ergo in vniuersum testimoniũ Spiritusſancti validum est ad generandã propriè fidem: id est, quæ omne expũgat dubium.

Argumentũ contra Catha.

Vis palàm rem audire ab Augustino? Id quod Paulus dixit, Spiritum sanctum testificari filiis Dei, ait ipse, charitatẽ foràs mittere timorem: Non autem ait, Omnis charitas, sed perfecta charitas, foràs mittit timorem. Nihil ergo vetat charitatem esse cum aliqua formidine: atque ideo cum aliqua dubitatione. Infractum ergo est tibi hoc argumentum, vt non amplius ex hoc duntaxat medio concludas, assensum aliquem propriè esse fidem tollentẽ omnẽ dubitationem, quòd scilicet productus est ab Spiritusancto. Neque illo nos amplius loco Pauli diuexes. Anteà ergo quàm ad alias probationes tuas descendam, repetam Achillem tuum cuius supra memini. In principio enim statim prioris tractatus, citãs locum Pauli, quod Spiritusſanctus cõtestatur spiritui nostro, subdis, Hoc autem testimonium proculdubio fide accipimus. Si intelligis, quòd fide accipimus verbum Pauli, scilicet, quòd Spiritusſanctus contestatur spiritui nostro, verissimum est: nam fide accipimus omnes scripturas sacras: sed hoc nihil ad causam. Si verò ais, quòd assensus, quẽ Spiritus lege communi suggerit, sit propriè fides, falsum est: neq; probabis vnquam. Subiungis enim, Et cum sit testimonium Spiritusſancti, validum est. Hic iam ruit tua ratiocinatio: nam si vniuersum intelligas, vti facis, quòd omne testimoniũ Spiritusſancti est validum ad generandum fidem eliminantem omne dubium, falsum iam id esse probauimus. Et tu falsum certè suspicaberis. Nã subnectis. Et quum sit validum, certum facit credentem, qui nouit illum, & ita certum, vt sit infidelitatis titubare. Vbi non simpliciter infers, quòd sit per se validum facere certum omnem iustum, sed eum qui nouit illud. Id quod ego ingenuè concedo: sed tamen eo modo quo quis nouit, testimonium esse Spiritusſancti, agnoscit se esse in gratia. Addo ego nihilominus contra te, quòd quum nemo sit omnino certus, testimonium illud internum esse ab Spiritusancto, fit, vt neque sit penitus certus, quòd sit verum. Quocirca nulla est infidelitas habenti gratiam, titubare. Quoniam, licet testimonio Spiritusſancti non possit subesse falsum, haud tamen constat esse Spiritusſancti. ¶ Sed ais, nõ omne testimonium diuinum esse vlq; adeo validum, neque facere talem fidẽ, sed vbi homo examinat conscientiam suam, & perpẽdit omnes circunstantias & coniecturas inexistentis gratiæ. Tunc enim, autore Aug. perfecta charitas foràs mittit timorem. In primis iam nõ tibi cõstas; siquidem ex vna parte (vt antea citabamus) identidem repetis, & omnibus existentibus in gratia, Spiritusſanctus testificatur: atq; ex altera modo confugis ad certas circunstantias. Præterea neq; hoc perfugio satis es tutus. Nã sunt plurimi, vt illi quos theologi vocãt insipientes, qui iam plenas in se cõiecturas non sentiunt, vt omnis expungatur illis ratio titubandi. ¶ At eo progrediamur, vbi me credis confodere. Saltẽ in prouectioribus habẽtibus vehemẽtes coniecturas, & indicia Spiritusſancti, efficax est testimoniũ diuinũ, vt omnẽ tollat titubandi causam, atq; ideo faciat certissimã fidem. Hic enim subest punctũ cõtrouersiæ. Vbi respõdeo, & licet eò possit quis per gratiam Dei promoueri sanctimonia & rebus Christianè gestis, vt habeat pacatum animum, credens se esse in gratia Dei, illa tamẽ nunquam est nisi moralis certitudo: quam ego dicebã humanam. i. quę ita sedat animũ, vt illa intensissima opinio, quã nos homines vocamus fidẽ, cuius exempla antea ponebam. Dicimur enim nunc certò credere qui Tridenti degimus, extare Romã. Et hoc modo

Augusti.

Repellitur argumẽtum Catha.

Cauillet Catha.

perfecta

perfecta charitas foras mittit timorẽ, lege communi. Imo quisnã ad tam excelsum gradũ certitudinis, ex hominibus etiã rarissimæ sanctitatis, de sua obtẽta gratia cõscẽdat? Neq; alio argumento opus est præter experientiã. Experimento enim cõperimus, nonnullos hæreticos ob suam leuitatẽ, & ignorantiã, & quam ostentant sanctimoniã, tanta esse animi serenitate & certitudine se esse in gratia (hanc ego appellabam certitudinẽ ex parte subiecti) quanta sunt multi catholici. Quo enim pacto maior potest significari charitas, quàm vt animã suam ponat quis pro Christo? & tamẽ sunt multi, qui in sua hæresi pertinaces gladio occũberẽt. Porrò autem neminẽ hactenus audiuimus catholicum prudentẽ, qui ita certus assereret se esse in gratia, vt vos dicitis. Quinimo tu ipse interrogatus (vt audiui) an esses ita de te ipse certus, nõ ausus es affirmare. Sed respondebis, Id te propter modestiã silũisse. Profectò si ea certitudine posset quis assequi se esse modò iustũ, quæ omnẽ tolleret dubietatẽ, nulla esset superbia ita de se affirmare: maximè quòd (vt tu ais) citra maximam sanctitatem, hęc certitudo haberi potest. Quũ tamẽ cõtra, vt ego in tractatu meo dicebam (ad quod argumẽtum cuperẽ respondisses) ea sum mẽte, vt neq; inter Lutheranos credam, præter stupidos, quẽpiã esse, qui tãta certitudine de se iudicet esse in gratia, quantã ipsi prędicãt habere omnes iustos. ¶Imò age, perpendamus, quæ in secũdo tractatu ais, scilicet nõ requiri ab iis, qui hãc tuã certitudinẽ habẽt suæ gratiæ, vt se pro illa exponant martyrio, aut iureiurando id asserant. Si quis est certus absq; vlla dubitatione se esse in gratia, cur non ei licebit iurare? Profectò si quis mihi intentaret mortẽ nisi iureiurando assererẽ esse in gratia, & vera esset tua opinio, licitũ mihi esset id iurare, vt me seruarem. Sicuti licitũ illi esset, cui speciali priuilegio de sua sibi gratia constaret. Nemo esset tamẽ in orbe iustus & prudẽs, qui ita iuraret. Quinimo oẽs dicerẽt se ita credere, nõ tamen tam certò, vt iurare id possent. Rursus si tyrãnus mihi cõminaretur mortẽ, nisi negarem me esse in gratia, nunquid non potius mori deberem, quàm mentiri? Si tua tamen verum haberet opinio, mendacium esset id negare. Igitur tunc esse deberem martyr. Reliqua argumenta latissimè patent in tractatu proprio.

Martyr. & iureiur.

Quo ad priorem tractatum Reuerend. Catharini respondetur. Cap. 4.

AT quo firmiora hæc fiant & lucidiora, ad tua, optime pater, argumẽta descẽdo. In priori tractatu postquã illo syllogismo, quem paulò antè eneruabã, colligis tuam cõclusionem, scilicet quod nemo potest lege communi esse certus suæ gratiæ certitudine tollente omne dubium, confestim annectis expositionem noni capit. decreti de iustificatione. Quod cum totum apertissime contra te faciat, postremam tu tamen particulam assumis tuo iudicio exponendam. Hanc prius videamus: deinceps adnotabo verba, quæ tu prætermisisti. In calce cap. sic habet decretum, Sicut nemo pius de Dei misericordia, de CHRISTI merito, deque sacramentorum virtute & efficacia dubitare debet, sic quilibet, dum seipsum, suámque propriam infirmitatem, & indispositionẽ respicit, de sua gratia formidare & timere potest. Hactenus (inquis) nihil est in controuersia apud catholicos. Ego verò ostẽdam opinionẽ tuam huic particulæ aduersari. Sed adiectum est, inquis, cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum. Et quia tu ab hoc postremo membro orsus es, tuum ipsius sequamur ordinem. Atqui in primis expositionis gratia arguendo percontaris: cum multi ex priuilegio talem habuerint certitudinem, vt beata virgo, & alij sanctissimi, cur non fuerint excepti. Omnes procul dubio præter te vnum respondebunt, nulla fuisse opus exceptione: eo quòd per se esset notissima, talis in Deo potestas. Quinimo in sacra pagina expressè habent huiusmodi *reuelationis priuilegia*, vt, *Aue gratia plena; dominus tecum.* Et de Magd. *Remissa sunt ei peccata multa*, & alia id genus. Synod. autem tãtum definiit illa, de quibus dubium aliquod esse potest: de priuilegio autem nemo potest dubitare. Tu autem, vt tibi consulas, hæc nescio quibus rationibus reiecta responsione, quæ omnium fuit mẽs Patrũ, nouã, atq; inauditam cõmentus es. Videlicet, Synodũ nõ meminisse eorum priuilegiorũ, neq; opus fuisse, propterea quòd eiusmodi fides peculiaris ex priuilegio nõ est fides, cui nõ potest subesse falsum. Eo quòd est de re contingẽti. Quare licet sanctus, cui fit talis reuelatio, non fallatur, possit tamen falli. Cum ergo Synod. censet neminem posse esse certum suæ gratiæ, fide, cui non potest subesse falsum, decretum, inquis, nõ attingit illos. Atq; hoc tibi responsum præparasti, vt similiter respõderes de tua peculiari fide, quam

Expositio decreti.

Commenti Cathar.

quam asseris habere posse vnumquemlibet iustificatum lege communi: scilicet, quod nō excluditur per verba Synodi. At verò neminī vnquam fidem facies huius tui conficti responsi. Quis enim dubitet, quin S. Synod. palam deneget omnem fidem, quæ omnē abigit contra riam opinionem? Per hoc enim quod ait, Cui non potest subesse falsum, non designat (vt supra exponebamus) necessitatem propositionis, sed talem fidem, per quam certus sit assentiens, quòd non sit possibile, se, dum per eam assentit, decipi: quod est dicere, fidem remouē tem omne dubium. Eo modo quo fides diuina, quando scilicet cōstat reuelationē esse Dei, clarissima est. Ob idq; illic non insinuatur, vel permittitur, vt tu putas, alia fides, cui licet possit subesse falsum, certissimum nihilominus faciat de præsenti credētem. Quinimo illa particula est definitiua, & expressiua rationis veræ fidei. Ac si dixisset, Quòd nemo potest esse certus lege cōmuni (de hac em erat quęstio) se esse in gratia, certitudine fidei catholicæ, aut fidei æqualis in effectu. Illa enim sola est fides, cui non potest subesse falsum. Alias si tantum voluit negare certitudinem fidei catholicæ, quare nō ita expressit? facilius em erat dicere, fidei catholicæ, sed quia non solū illa excludebatur, verum omnis, quæ veā, legitimamq; haberet rationem fidei, vti sunt Patres illa periphrasi, cui non potest subesse falsum, ad explicādam fidei veram, propriamq; rationē. Cui verissimo sen sui non cohæret tua opinio. Sed quid laboro in expositione verborum decreti? Nónne per seipsa lucidissima sunt? Cum enim causam, cur quilibet iustus formidare, & timere potest, hāc subiicit, quòd nullus scire valet certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiā Dei esse cōsecutū, manifestissimè excludit omnem assensum fidei, quæ aduersatur formidini & timori: tu autē adeo certum asseris assensum, vt omnē pellat dubietatē, & formidinē, & amorem de præsenti, ille ergo expressè dānatus est. Ob idq; vbicunq; in tuis tractatibus de me cō quereris, quòd nunquam dixeris quēpiam esse certum suæ gratiæ, fide, cui non potest subesse falsum, respōsum iam tibi puta. Hoc em quod ais, fide tollente omnem dubietatē, idem est in virtute, quod fide cui nō potest subesse falsum, id est qua certus est, qui ita assentitur, nō posse tali fide decipi. ¶ Retrocedamus autē ad præcedens membrum textus, de quo pater Reueren. nullam agnoscis controuersiam inter Catholicos, illud enim in primis lætanter, quasi à te p[illegible]gnans, legis, videlicet, cautissimè S. Synodum pronūciasse, quòd quilibet, dum seipsum &c. de sua gratia formidare, & timere potest. Non em ais, dixit, formidare debet, sed, potest. Et tamen si testimonū Spiritus sancti lege cōmuni non abstergit omnem dubitationem, dicēdum fuisset, inquis, formidare debet. Vt homines obligarētur semper esse in metu. Antea verò quàm ad tuū ego, debet, respondeam, ad nostrū tu precor, potest, respōde. Tantundem em est, potest, quantū iure, & licitè potest. Resumo ergo argumētum supra factū ex confessione tua, quinimo ex veritate ipsa. Testimonium lege cōmuni Spiritus sancti omnibus ad est iustis. Si autē, vt tu cēles, tale testimonū vbique validū esse ad omnē cōuellendā formidinē, nemini iusto licet dubitare se esse in gratia. At tamē S. Syn. Pius, inquit, (& dubio procul de omni pio intelligit, lege cōmuni) formidare, & timere potest. Quare neq; hæc particula abiq; cōtrouersia est, si in tua persistis opinione, lanē, quę illi reluctatur: est autē sententia Synodi citra controuersiam vera: est ergo opinio tua citra controuersiā falsa. Haud tamē adiecit Synodus, formidare, & timere debet: propterea quod potest quis ad tantā gratiā peruenire, vt modo, & more humano loquēdi, aut nullam, aut certè tenuissimam dubitationē habeat suæ salutis, sed sit sedato, pacatoq; animo: vti viris heroica virtute progressis, vsu venit. Et hoc est quod ait Ioan. Perfecta charitas foras mittit timorē. Sed repetamus, si placet, ab initio verba decreti, quæ sunt hæc, Quāuis autē necessariū sit credere, neq; remitti, neq; remissa vnquam fuisse peccata, nisi gratis diuina misericordia propter Christum, nemini tamen fiduciam, & certitudinē remissionis peccatorū suorū iactāti, & in ea sola quiescēti, peccata dimitti, vel dimissa esse dicendū est. Cum apud hæreticos, & schismaticos possit esse, imò nostra tempestate sit, & magna cōtra Ecclesiā catholicā contentione prædicetur, vana hæc, & ab omni pietate remota fiducia. Perspice pater oculatissime ratio nē decreti. Vbi nō modo opinio tua, sed ratio ipsa eliditur. Ais enim lege cōmuni posse hominem, qui examinat cōscientiam, perpendiq; circūstantias omnes ingenitæ charitatis, certissimā habere fidem omni procul dubio, se esse in gratia. Cōtra verò Synodus id denegat. Cum apud Hæreticos, inquit, & schismaticos, (porrò similibus cōiecturis deceptos) possit esse. Non inquam similibus ex parte causæ (nam veræ cōiecturæ à Spiritu sancto sunt, falsæ verò à Satana) sed similibus: qa angelus Satanæ transfigurat se in angelū lucis. Nullus ergo certus esse potest lege communi certitudine tua, pater optime. Et sequitur in decreto,

Sed

Reprobatio Cui non potest subesse falsum.

Annotatio Catharini.

Textus decreti.

Textus decreti.

Sed neque illud asserendum est, oportere eos, qui verè iustificati sunt, absque vlla omnino dubitatione apud semetipsos statuere se esse iustificatos, neminémque à peccatis absolui, ac iustificari, nisi eum, qui certò, & firmissimè credat se absolutum, & iustificatum esse. Quidnam euidentius contra te proferri potuit? Ais tu, Cum primum quis iustificatur, testimonio Spiritussancti, fieri certum suæ gratiæ (si diligenter expendat circunstantias) certitudine tollente omnẽ dubitationem. Non curemus, an sit catholica, nec ne, possitq; illi subesse falsum, necne: tamen absque vlla omnino dubitatione de præsenti iustum statim esse certum. Quibus formaliter verbis contradicit Synod. scilicet nõ esse asserendum, oportere eos, qui verè iustificati sunt absque vlla omnino dubitatione apud semetipsos statuere se esse iustificatos. Fateor hoc pronuntiasse aduersus Protestantes, sed tamen generaliter cõdemnatur certitudinis dogma, siue talis certitudo dicatur solum dependere ex fide, vt illi aiunt, siue etiam ex dispositione nostra, cuius habeatur certa fides, vt tu dicis. Hac ergo de causa proposui in principio te in eadem hærere salebra, quam Sancta Synodus condemnauit. Hæret in eadem salebra.

Testis mihi est Deus, nullam me tibi consultò obiecisse calumniam: an verò mea fuerit ignorantia, aliorum esto iudicium. Mitto sigillatim respondere ad exempla, & rationes, quæ in hanc tuam causam conglomeras: sanè arbitratus, quòd qui hanc nostram legerint apologiam, facillimè iudicabunt, quàm extra chorum, quod aiunt, saltes. ¶ Illud tamen silenter præterire non possum, quod ferme in calce ex aliis verbis concilij conficis argumentum. Est canon vigesimussextus, *Siquis dixerit*, iustum non debere pro bonis operibus, quæ in Deo fuerint facta, expectare, & sperare æternam retributionem à Deo, per eius misericordiam, & IESV CHRISTI meritum, si bene agendo, & diuina mãdata custodiendo, vsque in finem perseuerauerit, Anathema sit. Ex hinc tu instruis argumentum. Vult ergo, inquis, manifestè canon iustos specialiter teneri ad sperandum pro bonis operibus: iusti igitur obligantur ad hoc. Et addis, Quod si nemo se iustum esse potest nosse, nullos consequenter potest scire de suis operibus an bona sint, hoc est, meritoria vitæ æternæ. Quòd si ita est, profectò nullus tenebitur ad hoc spei suæ præceptum, quod peculiariter respicit iustos. Et quidem mihi hæc sequela videtur manifesta. Hactenus tu, multaq; sequenter adhibes ad confirmandum quòd Sancta Synodus peculiare iustis posuerit præceptũ spei. Quare non sufficit, inquis, quòd probabiliter se iustum esse agnoscat, sed quòd certissima fide id teneat. Fateor perquàm Reuerendissime pater, dum legẽdo in hunc locum incidi, libellus mihi è manibus cecidit. Quid enim ato? cũ hoc Reuerend. patre verba prodigam: quippe cui adeò placuerit sua hæc fidei certitudo, vt in eius gratiam, talia fuerit meditatus. Nempe, quòd Sancta Synodus peculiari lege obligauerit iustos sperare, præter diuinum præceptum spei, quod omnibus est Christianis in vniuersum positum. Te etenim scisciteor, optime præsul, vis sanctam Synodum aliquod præceptum humanum præscribere iustis de spe habenda, præter diuinum? Cuinam talis rei fidem facies? Ecclesia enim in huiusmodi potissimùm præceptis de virtutibus theologicis, nihil aliud vnquam cogitauit, quàm ius explicare diuinum. Præceptum autem spei, sicut fidei, & charitatis, nunquid, perinde ac decalogus, omnibus Christianis præscriptum est? Num peccator, sicuti credere in Deum, ipsúmque amare, ita & in ipsum sperare non tenetur, quemadmodum & iustus? Non quidem sperare, quòd pertinax mali vitam possit consequi æternam. Sed volo dicere, quòd eodem præcepto tenetur sperare peccator gratiam Dei, & quòd per sua opera auxilio præeunte diuino consequetur vitam æternam, quo & ipse iustus. An verò suspicaris melioris esse hac parte conditionis peccatorem, quàm iustum, vt propterea quòd sit in peccato, eximatur ab hac obligatione? Fateor equidem, quòd fiducia crescit ex operibus, sed quòd nouum sit præceptum spei in aliquibus Christianis, quod non sit in cunctis, nouum est in Ecclesia Dei. Quod autem Sancta Synodus definire voluit, quinimo apertè definiuit, est, quòd quilibet tenetur sperare, quòd si iustus fuerit, & perseuerauerit, per bona opera, præuia gratia, consequetur æterna præmia. Ita vt obligatio ad omnes indiscriminatim spectet: actus verò spei feratur in totam hypothesim, si benè egerit perseueranter. Sicut dictum est Cain: Si bene egeris, recipies, &c. Tametsi fortan illic Sancta Synodus nihil meminit de præcepto: Sed quia Lutherani dicunt, opera iusti non esse meritoria vitæ æternæ, ait, Si quis iustus non debere, &c. Sed alia etiamnum ratione pater Reuerend. de his te verbis conuenio. Censes enim omnẽ iustum teneri singulari præcepto spei, quod tamen, nisi certitudine fidei excludente omnem dubietatem, explere nequit. Tenetur ergo secundum te omnis iustus

Canon. 26.

Inopinabilis opinio Catharini.

Sensus Synodi.

Redargutio secunda.

ſtus certitudinem habere ſuę gratię. Porrò autem, an hæc tua concluſio apertiſſimè repugnet verbis capituli noni, vbi habetur, Quod non oportet eos, qui verè iuſtificati ſunt, abſq; vlla omnino dubitatione apud ſemetipſos ſtatuere eſſe iuſtificatos. Et rurſus, Quod pius homo de ſua gratia formidare, & timere poteſt, tu videris. Agnoſce ergo ad ſpem habendam non ſolum ſatis eſſe iuſtis, & piis fidem habere, more à nobis expoſito, ſe eſſe in gratia, ſed ſatis eſſe omnibus fide catholica credere, per Deum non ſtare, quominus vniuerſis gratiam, vtéſque ſuppeditet ad ſua ſeruanda præcepta, quorum obſeruatia, eadem fide tenemur æternam agi felicitatem.

Quo ad 2. tractatum reſpondetur.

Cap. 5.

TRactatus autem ſecundus eſt, quo me propriè laceſſis, laceras, arguis, atque redarguis. Cui titulum facis, Defenſio Catholicorum, qui pro poſſibili certitudine præſentis gratiæ diſſeruerunt. Non tamen opus tibi fuerat omnes defendere. Nam pleriq; multi aliter iam ſentiunt, quàm tu. Imò neſcio quiſquam tecum alius perſiſtat. Statim autem in nuncupatoria epiſtola ad Patres ais, poſt abſolutam ſuperiorem interpretationem decreti, delatum eſſe ad te librum amici ac fratris in Domino chariſſimi, me nominans, in quo multa ſunt, ais, quæ non probas, & meritò à doctis, & peritis in ſacris literis, minimè probanda exiſtimas. Vel non me amicum chariſſimum appellaſſes, vel non me continuò vſq; adeo gratis deieciſſes. At ſic ſoles amicos. ¶ Sequitur in tua Epiſtola, Illud tamen plurimum, ac meritiſſimò diſplicuit, quod in quæſtione de poſſibili certitudine gratiæ, ea nos defendiſſe teſtatur (ego ſcilicet) quæ non ſolum à mente, & cogitatione noſtra ſemper fuerunt aliena, verumetiam his è diametro aduerſa; quæ nos, & verbis perſpicuis pronunciauimus, & coram vobis etiã ſcriptis recitauimus, vt video, de te ſolo loqueris: ſed an de te & ſodalibus tuis loquaris, parum refert. Quomodò autem nihil vobis impoſuerim, ſed quæ diu defendebatis, & tu etiam Reuerend. pater mordicus retines, ſtatim aperiam inter tractandum titulum quæſtionis meæ, quem tu vrgendo reſtricas. Quòd autẽ ſubdis, me teipſum ſuppreſſo nomine petere in illa diſputatione, nihil minus credas. Diſputabam enim in genere contra illos, qui illam opinionem tutauerãt, ad explicãdas rationes Synodi. Neq; tui, ſi qua Chriſtiana fides, memineram. Neque verò cogitare poteram, quòd aliquis amplius ex catholicis poſt ſanctum decretum Concilij in me reſurgeret. Tametſi imprecatus ſum, quòd vtinam iam nemo in illa opinione perſiſteret. Repetis rurſum mirificè nos (te ſcilicet & me) conuenire de quæſtione definita per Synodum. Quare doles, quòd non tibi licuit, librum noſtrum videre antequam imprimeretur, vt intelligerem nihil aliud te ſentire quàm ego ſentio. Ad quod ego reſpondeo, adeo inter nos diſconuenire, vt quantum ex tuis modo ſcriptis coniicio, licèt tecum rem contuliſſem, nihilo magis conueniſſet. Verba autem hæc, verba ſunt penitus. ¶ Ad apologiam ergo tuam, vt veniamus, hanc ſtatim auſpicaris à proteſtatione. Proteſtor enim, inquis, cum operoſum nimis, & oneroſum eſſet valde, taxare cuncta, quæ me offendunt in illo libro, non reliqua me probare, quæ non reprehendo. Bone Deus, quantum exiſtebat periculi, ſi omnia probaſſes, quandoquidem tam ſanctam duxeris proteſtationẽ præmittere. Quid ſi cuncta reprobaſſes? An ideò labefactata omnis eſſet authoritas libelli mei? Ita tu ſolus tecum reputas? Mihi verò nullam inde inieciſſes curam contrà proteſtandi. Miſi quidem librum ad Illuſ. ac Reuer. Legatos: qui affirmant nihil inibi inueniſſe, quod non caſtam, integram, Chriſtianamq; doctrinã redoleat. Verba ſunt in forma vnius illorum. Tui autem non item ſui memor, qui ſubſcriberes. Tametſi non ſum vſque adeo ſtupidus, qui non intelligam, quàm poſſint multa ex meis reprehendi. Potiſſimum, quòd nẽque mihi aliorum vniuerſa probata eſſe potuerint. Neque illorũ quidem, quorum non ſum dignus corrigiam calceamenti ſoluere. ¶ Subiungis non paruum me præbere ſcandalum cum dixerim, certamen nobis eſſe cum catholicis, & adhuc manere. Nam dixi, Certamen exiſtit: cum re iam (inquis) definita per Synodum, debuiſſem dicere, Exitit: quaſi iam nulla ſit quæſtio. Potuiſſem reſpondere, quòd ſincerè, & forſan nimiũ ſincerè vſus ſum verbo præſentis, quod eſt diſputantium. Et præterea, quòd cum Proteſtantibus, qui nondum obediunt concilio, adhuc exiſtit quæſtio. Sed vt videas quemadmodum dis, qui ignem gladio ſuffodiunt, nonnunquam ſcintilla exilit in faciem, iterum aio nũc tecum, qui catholicus es, certamen exiſtere. Quare tu es domine Epiſcope, qui ſcandalum, omnium iudicio dederis. Nam dicere, quòd in Concilio diſputabatur, cõtra quàm eſt definitum, atqui id dicere decreti explicandi cauſa, nullum erat ſcandalum: ſed laus egregia S. Synodi, liberè permit

Proteſtatio Catharini.

Legatorum approbatio.

Exiſtit quæſtio.

Scãdalum.

permittentis vniuerſis ſua proferre iudicia, ex quibus veritas erueretur. Tu autẽ, qui vt tua tetineas placita, obuiã impreſſus exis catholicis, tu es qui ſcandalum, & offendiculum obiicis.

Titulus quæſtionis. ¶ Videamus enim titulum quæſtionis, de qua aſſeris nihil inter nos differre. verba mea ſunt hæc: Quæſtio ergo eſt vtrum valeat homo citra ſpeciale reuelationis priuilegium de communi lege habere tantam certitudinem, ſe eſſe in gratia, quanta eſt fides catholica. Et infra. Sola ergo conſtituitur quæſtio de certitudine fidei catholicæ, illiúsve ſimili. Tu contendis nunquam ſub tali titulo fuiſſe agitatam quæſtionem inter Catholicos. Ego verò nunquam interfui in congregatione Theologorum, ſed aio meipſum te præſente in congregatione Synodi cùm de hac re dicerem, ſic quæſtionem explicuiſſe. Et quando non fuiſſet ſub hoc formaliter titulo diſcuſſa, tamẽ ſenſus ipſe quem tu etiam nunc perſiſtis defendere, ad hæc verba explicatus palàm reducitur. Repetam ergo quod paulo ante dixeram: Voculæ iſtæ, tanta, & ſimilis, ſunt, quæ à te ſiniſtrè intellectæ (ſi mihi colendiſſime pater ignoſcis) te fallunt. Ego enim iuxta duos quæſtionis ſenſus duas poſui in quæſtione particulas: primam contra Lutheranos, An ſcilicet fide catholica poſſimus eſſe certi noſtræ gratiæ: alteram pro Catholicis: Nempe vtrum poſſimus tanta vel ſimili certitudine, vt eſt Catholica. Neque verò intelligebam de quantitate aut ſimilitudine in extenſione, hoc eſt, quæ ad omnia per eccleſiam propoſita pateret vniuerſitate cunctos obligandi: quod ſonat catholica. In hoc enim bene video nullum eſſe diſcrimen inter Catholicos, id ipſum cunctis negantibus. Neque opus erat huius meminiſſe ſenſus. Sed vtrum ſimili certitudine vel tanta in hoc effectu, qui ſimillimus eſt effectui fidei Catholicæ, atque adeo tantus, quod eſt, tollere omnino & expungere omne dubium, poſſit quis eſſe certus adeptæ gratiæ. Id quod ego tantum agnoſco, vbi eſt ſpeciale priuilegium: tu autem in omnibus iuſtis iure communi per tuas illas circunſtantias ex interno lumine. Quid ergo me de hac re gratis obtundis mi pater? nũquid quod de hoc puncto ſteterit diutiſſimè controuerſia negare tu potes, qui eandem ſuſtinere pertendis? At non debuit, inquis, hæc appellari æqua ſimilisve catholicæ. Tu non ita appelles, qui veram fidei rationem, ſi non ignoras, diſſimulas. Fides enim propriè, nulla eſt, niſi quæ modo expoſito æquatur catholicæ. Quod ſi in huiuſmodi diſciplinis theologiæ ancillatricibus, tibi vnquam vacaſſet ſcholaſticè verſari, nunquã hoc nobis exhibuiſſes negotium. Ariſt. 6. Ethico. ex eo nõ collocauit fidem inter virtutis habitus q̃ nulla eſt humana, quæ lineã tranſcendat opinionis. Et ideo exprimi nequit vera ratio fidei, quã ipſe ignorauit, tollentis omnẽ dubitationẽ, niſi per hoc q̃ ſit catholicæ ſimilis. Itaq; inter fidẽ moralẽ, ſeu hũmanam, & catholicam, vel illi ſimilem, nullum eſt mediũ apud theologos, qui hoc nomine digni ſint. Nihil verò vnius Bachonis, authoritatẽ detractum volo, vtcunq; hic fuerit hallucinatus. Concludit enim (quæ tibi probatiſſima eſt collectio) ex vna propoſitione de fide, & altera, quæ non eſt de fide, concluſionem, tanquã de fide, hoc ſyllogiſmo. Quicunq; baptizatur, recipit gratiam: ego baptizor: ergo recipio gratiã. Haud conſiderans concluſionem ſequi debiliorem partem. Quod in analyticis per ſe notiſſimum eſt axioma. Nam ſi propter quod vnũquodq; eſt tale (vt ait philoſoph.) illud eſt magis, vbi vtraque præmiſſa neceſſaria eſt illationi, non poteſt concluſio certior fieri debiliori præmiſſarum. Quòd autem lege cõmuni nullus habeat fidem ſe eſſe baptizatum, firmiorẽ, quàm quæ eſt moralis, euidentiſſimum eſt. Seu de illis loquamur, qui infantes baptizati ſunt, ſeu de adultis, quibus non certiſſimè conſtat baptizantis intentio: quæ neceſſaria planè eſt, vbi non adeſt in baptizato ſufficiens contritio, & diſpoſitio, quæ ſufficeret ſine Sacramento. De qua tamen diſpoſitione non poteſt haberi maior certitudo, quàm coniecturalis. Et hæc de quæſtionis titulo.

Ioan. Bacho.

Tanta & ſimilis.

¶ Perſiſtis exinde contendere in corroborationem tuæ concluſionis, quòd homo ex lumine fidei non ſolum poteſt credere ea, quæ ab eccleſia determinata ſunt, vt credantur, verum extendi eius lumen ad ea etiam, quæ ſunt in facti contingentia. Id quod quibus auribus fuerit exceptum in congregatione theologorum, diſſimulaui ego in tractatu meo: propter ea, quòd qui illud protulit, eſt certe catholicus, religionis doctus, & mihi chariſſimus, qui illud optimo zelo dixit: licet aliqui crediderint ſuggeſtionem fuiſſe tuam. Satis autem exiſtimo à me eſſe refutatum. Et quia nihil mihi reſpondes, nihil replico. Niſi quòd præterquã quòd Lutheranis veheméter fauet opinio tua, proprium fidei obiectum ſunt penitus res ſperandæ, vt ait Paul. ſcilicet ea quæ eccleſia proponit eſſe diuinitus reuelata. Vnde S. Thom. & theologi, binam ponunt virtutem diuinam neceſſariam generandæ in nobis fidei (nihil enim loquimur de modo, quo Prophetis & Apoſtolis fuit facta reuelatio.) Hæc autem

S. Thom.

Fidei propriè.

duo sunt, internus luminis motus, & item auctoritas Ecclesiæ proponentis, hæc esse reuelata. Nam aliàs, quam certitudinem haberent Christiani, hoc illúdve esse reuelatum à Deo? Loquor citra speciale priuilegium. At verò mirabilis est eloquentia tua. Ais enim hoc tuum assertum nulla opus habere disputatione, aut responsione: quoniam id negare, est contra euidentissimas scripturas. Post hanc autem hyperbolen, nullam profers scripturam: sanè, quę omnes tibi reclamassent. Sed sub dis testimoniũ Augustini & S. Thomæ, dicentium quòd ipso lumine fidei potest homo certò noscere se habere fidem infusam. Quòd scilicet non est propositum ab Ecclesia. In primis falsissimè citas authores. Illud enim, quod ais, infusam, tu illis imponis. Augustinus nanq; & Thomas solum dicunt, quòd potest quis videre se credere, si credit: & non credere si non credit. Vbi non de habitu, sed de actu est sermo. Haud enim somniauit vnquam Augustinus quòd quis videat habitum, infusus ne sit, an acquisitus. Imo benè dicit Scotus, quod habitus infusi nõ videntur. Sed hoc tantum affirmant, quòd cũ quis credit videt se credere: sicut qui opinatur, videt se opinari, & qui est iratus, videt se iratum: & sic de aliis actibus, vel affectionibus animæ. Hanc veruntamen euidentiam minimè sentit progigni à lumine fidei, sed ex euidenti experientia. Nam quæ speramus (vt ait Paulus) & pari ratione, quæ credimus, non videmus. Est enim fides argumentum non apparentium. Vide quò te præcipitat ista dialecticæ ignorantia, quam tu publicè contemnendo confiteris perparũ fuisse tibi curæ. Respondeo quæso, vtrum ego videam Deum esse trinum? Non certè, sed credo per fidem: nisi cum Paulo restrictè dixeris, videre per speculum, & in ænigmate. At vtrum video me credere, Deum esse trinum? Video profectò, atq; id euidentissimè. Non tamen video, per quam fidẽ credam, sed fide teneo, quòd per infusam. Hoc est per diuinum motum. Ergo euidentia illa, de qua ait Augustinus, quod video me credere, si credo, non est à lumine fidei. Nam tantam habeo euidentiam me sub aliquo dubio opinari, Pontificem superstitem Romæ, & Cæsarem Augustæ, quàm me certò credere Deum esse trinum. Nota verba Augustini. Video me credere, si credo, & me non credere si non credo. An Turca, qui videt se non credere in CHRISTVM, hoc videat lumine fidei? Nõ dicere: sed est euidentia illi naturalis, sicut est illi, me credere. Quomodo ergo applicare hoc poteris, ad tuam contingentem propositionem, quòd fides ingeneret tibi assensum, te esse in gratia, tam firmum, vt omnem tollat dubitationem? sicuti si esset ab Ecclesia propositum? Aliud præterea rogo attendas, Nempe quemadmodum iam hic nobis suggeras, fidẽ catholicam, cuius obiectum proponit Ecclesia, & cuius assensum ait Augustinus à nobis videri, eandem, inquam, fidẽ esse, quæ facit illum tuum certum assensum receptæ gratiæ. Cur ergo ita me acriter improperas, quòd tibi imposuerim, vbi dixi, tanta aut simili certitudine fidei, vt est catholica? Sed & illud potissimum, quis taceat? Citas sanctum Thomã prima secundæ, quæstione ceresimà duodecima, articulo quinto, ad secundum, dicentem, quòd potest homo certò noscere se habere fidem: & tamen prudenter subtices suam explicationem, ne te lædat. Subdit enim quòd propterea quòd certitudo pertinet ad intellectũ, qui habet fidem, certus est se habere fidem (puta se credere) quicuis id habitu fiat. Non est autem (inquit) similis ratio de gratia, & charitate & aliis huiusmodi, quæ perficiunt vim appetitiuam. Vbi expressè negat posse quempiam habere lege communi certitudinẽ gratiæ & charitatis. Id quod longe explicatissimè edocet in enarratione Pauli, secundæ Corinthiorum vltimo, videlicet, quòd possumus certò scire Christum habitare in nobis per fidem informem, haud tamen possumus certò scire habitare in nobis per fidem formatam, sed hoc latiùs in libro nostro. Alia minutiora quæ huc congeris, cum tua insigni maledicentia, scilicet quod vos cum vituperio & scandalo diffamauerim, ad æquum lectorem, qui inter nos arbitretur, remitto, an forsan in suum refundantur authorem. ¶ Sed ad ea quatuor veniamus, de quibus ais nos conuenire. Primam fateor concordiã, scilicet quod nemo potest habere suæ gratiæ certitudinem fidei catholicæ, id est vniuersalis, si modo intelligis, vti videris, in sensu Lutheranorum, dicentium, quòd illa fide quæ omnibus est in præcepto, nempe qua credimus promissiones Dei, veras esse, cum iustificamur, tum etiam certi efficimur iustitiæ nostræ. Nam in alio sensu, etiam tuo, plurimùm dissentimus. Ais enim (vt paulò ante adnotabam) quod eadem fides non se solum extẽdit ad ea quæ proponuntur ab Ecclesia (quæ reuera est catholica) sed ad ea quæ sunt in facti contingentia, puta ad gignendam assensum peculiaris gratiæ. Quod ego sanctissimè reprobo. Conuentum & inter nos secundò fuerit, quòd certitudo propriæ gratiæ non sit tanta ex parte obiecti, quanta fides catholica: quia huiusmodi obiectum

Falso citatur Augustinus.

Quatuor de quibus conuenitur.

ctum non proponitur ab Ecclesia, tanquam reuelatum. Sed hoc nullatenus ad rem pertinebat. In illo verò, in quo ais nos tertiò conuenire, nimirum quod ambo eodem modo intelligamus decretum, Puta quòd vbi ait, hominem non posse esse certum adeptæ gratiæ certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, solum intelligitur de fide catholica.

Non eodem modo intelligitur decretum.

In hoc, inquam, ex diametro distamus. Ipsissimum enim quod tu ais, ego denego. Quoniã si concederem, viderer mihi palam négare decretum. Enimuero (quod paulo superius adnotabam) cum S. Synodus huic affirmationi, Quilibet suam infirmitatem respiciens de sua gratia formidare, & timere potest, hanc è regione negationem, ceu causam, subiiciat, quoniam nullus scire valet certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consequutum, absque vlla amphibologia, non solùm de catholica fide, sed de quacunque manifestissime loquitur, quæ contraria est formidini & timori. Vnde cum tua fides omnem tollat dubietatem, apertissimè illic condemnatur. Hæc autem iam superius explicatissima à nobis sunt. Quocirca neque quartò, vt tu existimas, conuenimus, hominem scilicet certum esse posse suæ gratiæ. Tu enim id sentis de certitudine tollente omnem dubietatem, ac si diuinitus nobis esset certò propositum id esse reuelatum à Deo: ego vero, &, credo, catholici omnes auscultantes sanctum decretum, id abnegamus. Sed solum concedimus certitudinẽ moralem modo à nobis supra latissimè exposito. Neque tu aliud ex meis scriptis colligere valeres, si tuam istam atram bilim lecturus expueres. Hoc veruntamen ingenuè fateor & me à te esse admonitum gratias habeo.

In septimo enim nostro argumento, capite decimo, referendo hæc verba Buceri, Fides facit hominem certum se esse in gratia, quando habetur per motum spiritus sancti, subiunxi ego hanc concessionem, Ecquis hoc vnquam dubitare potuit? Vbi iam tu me deiectum exultanter clamitas. Sanè qui perspicuis verbis tuam tibi sim opinionem elargitus. Fateor inquam: ad cauẽdam huiusmodi argutiam, cautius dixissem, Ecquis vnquam dubitare potuit, verissimum esse, quicquid à Spiritusancto nobis fuerit suggestum? Hæc enim fuerat mens mea: non autem quod vnuersim esset nobis certum, certitudine quam tu cogitas. Attamen potuisses ex verbis proximè subiectis mentem meam deprehẽdere. Subnexa hæc enim à me sunt verba, Sed tamen quando ille motus sit à Spiritusancto, de hoc dicimus non posse haberi certitudinem fidei catholicæ. Vbi explicatissimè significaui, quòd licet ad veritatem assensus satis sit instillari à Spiritusancto, tamẽ ad certitudinẽ, non sufficit: sed requiritur præterea nobis certò constare, idem reuelatum esse à Spiritu sancto. Itaq; volui dicere, Ecquis hoc vnquam dubitare potuit, scilicet, quòd fides facit hominem certum, se esse in gratia, quando fides habetur per motum Spiritus sancti, nobísque constat haberi à Spiritu sancto? Hoc namq; totum ambit nomen fidei. Quare confestim subdidi, quòd testimonium Spiritus sancti aliquando non est tam certũ, quàm fides catholica: nempe quando non est certum, an testimonium sit Spiritus sancti.

¶ Absit vt cuncta persequar, quæ in me coaceruas argumenta, & quas contradictiones exmeis dictis exprimere pergis, affatim oleo tuo interlitas: ne nauseam aliis faciam, quam ego passus sum, cum tuum prælegerem libellum. Etenim quum primum tuam hallucinationem percepi, nempe quòd meam intelligere mentem nolebas, vbi negabam posse hominem agnoscere suam gratiã tanta certitudine, quanta est in fide catholica, aut simili, neque quando dicebam, posse haberi certitudinem humanam (hoc est ciuiliter loquendo) reliqua omnia, quæ ex hac hallucinatione plurima deriuabas, veluti ingratum pharmacum deuorauí. Quapropter cum illas radices denudauerim, satis arbitror ramosam tuam arborem succidisse. Atqui omnes illos sanctos Patres, Bernard, inquam, Chrysost. & reliquos, quorum me testimoniis premere putas, eam intelligo certitudinem astruere iustis suæ adeptæ gratiæ, quam homines humano, & ciuili more certitudinem, & securitatem vocamus. Aliàs enim sibiipsi contradicerent. Quod absit vt cogitemus. Aiunt enim in aliis locis, quæ in nostro tractatu retulimus non posse de hoc haberi tantam, vt tu existimas, certitudinem. Nisi vbi loquuntur de speciali priuilegio. Præterquam quod sæpe in hoc sensu efferunt testimonium diuinum, quod non potest fallere, sicuti humanum. Quanuis enim mihi certissimo constaret ab homine emanasse testimonium cuiuscunque rei, quantuncunque ille esset veracissimus, non eadem certitudine mihi constaret, idem esse verum. Quando tamen mihi Spiritusſanctus reuelat filium me esse Dei, si mihi constaret, testimonium esse diuinum, haud quaquam dubitarem, verum esse. Et hoc est, quod ait Chrysost. vbi tu eum citas, His verbis, quando spiritus restatur, quænam relinquitur nobis ambiguitas? Quod si homo,

Ad testimonia sanctorũ patrum.

quiſpiam, vel angelus, &c. aut alia creata poteſtas aliquid promitteret, merito quiſpiam dubitaret: de illâ autem ſuprema eſſentia quis dubitare poteſt? Hæc ille. Nihilominus iuxta hæc verba, vbi res non poteſt cognoſci niſi per reuelationem, nemini vnquàm certius conſtabit, verum hoc eſſe, quàm cum conſtiterit teſtimonium eſſe Spiritus ſancti. Nam precor te Reuerend. pater, vis ne Patrum teſtimonia in hoc accerſere, vt hominibus perſuadeas, quòd quicunque eſt in gratia, ſi diligenter exploraverit conſcientiam ſuam, aſque vlla prorſus dubitatione fiet certus ſuæ cum Deo amicitiæ? Quos putas homines inuenire, qui tibi fidem, contrà quàm in ſe ipſi experiuntur, præſtare poſſint? Reſpondebunt enim multi, nihil mihi conſcius ſum, ſed nec in hoc iuſtificatus ſum. Quòd ſi non vis admittere hunc ſenſum Pauli, profectò nihilo ſecius, optimus etiam quiſque reſpondebit, Non habeo veriſimilem rationem, cur maneat in me peccatũ tamen quòd omino ita ſim certus, vt ſine vllo prorſus metu nunc comparerem in conſpectu Dei, quomodo mihi perſuadebis, qui contrà experior? Mitto alios minoris perfectionis: atque alios item recenter conuerſos. Vis negare experientiam fermè omnium de hac vita decedentium: quos vix poſſunt ſapientiſſimi homines ſecuros reddere, & abſque omni metu pacatos? At quid moror? iam enim ſupra de hac re ad plebem concionatum miſi.

¶ Sed bone Deus, quàm nos vrges loco illo 1. Ioan. 3, Chariſſimi, ſi cor noſtrũ non reprehenderit nos, fiduciã habemus à Deo. Ac ſi fiducia eſſe non poſſet ſine fide, tollente, modo tuo, omnẽ dubietatem. Vis ergo homines inchoantes, qui licet ſint in charitate, non poſſunt tamẽ non titubare, vis, inquã, abſq; fiducia eſſe? Peccant igitur omnes contra præceptũ ſpei. At verò Chriſtiani non ita ſentiunt. Sed vbi nihil reprehenderit cor noſtrũ, illa fides, quæ modo à nobis expoſito, ſedat conſcientias noſtras, fiduciam in nobis ſufficit generare, & nutrire.

¶ Sunt præter hæc nonnulla, ad quę non poſſum non ſigillatim reſpõdere, In primis, ꝙ crebro me vrges, cur illa fides, quę communi lege ab Spiritu ſancto gignitur iuſtis, ꝙ ſint in gratia, non ſit diuina? Iam ego identidẽ reſpondi, ꝙ ſi vis coarctare nomen, vt dicatur diuina ex parte cauſæ, mea nihil refert: tñ non eſt ſimpliciter diuina, ſed in modo retinet nomen moris humani, ex eo ꝙ reuelatio nõ fit ſimpliciter hoc more diuino, ſcilicet, vt omnino reuelet, ꝙ illud teſtimoniũ ſit diuinum. Quod requiritur, vt funditus tollatur omnis dubitatio: ſed ad modũ loquendi hominum facit nos certos.

¶ Quod autem vehementer miraris, ꝙ vocauerim fidem catholicam, illam, quæ peculiariter nonnullis ſanctis ex priuilegio ſit adeptæ gratiæ, non ex diuinis, ſed ex tuis miraculis eſt. Ego enim nihil miror, quòd me toruè legeris. Haud enim vnquam ego dixi, quod eſſet catholica, ſed tanta in certitudine. Cũ enim quæſiſſem, an fide catholica, vel tanta poſſumus eſſe certi, id quantũ ad ſecundam partem conceſſi de illa, ſiue ſit ex priuilegio, ſiue ſit adeptæ gratiæ, quæ obtinendæ victoriæ, ſiue rei alius cuiuſq;. Tu autẽ non diſtinguis inter diuinam, & catholicam. Has enim ex priuilegio, diuinas ego ſentio (quod tu alio loco me calũniaris negare) & diuinas quidem, non tantùm ex parte cauſæ, vt eſt illa tua de lege communi, ſed ſimpliciter, quantum ad modũ etiam tollẽ di dubietatẽ. Quia, ſcilicet, tunc certò reuelatur teſtimonium eſſe diuinum. Haud veruntamen illas cenſeo ſimpliciter catholicas, id eſt, vniuerſales. Quinimo cap. 11. argu. 3. explicatiſſimè dixi, rationem obiecti fidei catholicæ tantum extendi ad ea, quæ ab Eccleſia omnibus propoſita ſunt ad credendum. Quales non ſunt peculiares illæ. Atqui quando obiectum fidei catholicæ aio illa penitus comprehendere, quæ ab eccleſia ſunt propoſita, loquor nunc ſecundùm rei veritatem, quando ſcripta eſt fides. Quid ergo deflectis ad ea quæ reuelabãtur prophetis antequàm ſcriberentur? Haud enim nego quandoque olim fuiſſe fidem citra ſcripturam, ſed iam tamen præſcripta nobis eſt.

¶ Colligis paulò inferius (de quo nõ dubitas) in hoc pendere fallaciam meam, quod cum audio ex Paulo teſtificari Spiritum ſanctum ſpiritui noſtro, exiſtimo hoc teſtimoniũ pendere ab operibus noſtris. Haud equidem in hoc fallor, optime pater, Sed ato, ꝙ Spiritus ſanctus teſtificatur hoc nobis, non ea certitudine, quæ tollat dubietatẽ: ſanè qui nõ nobis certo reuelat, teſtimoniũ illud eſſe ſuum: ſicuti facit aliis ex priuilegio, ſed hoc reuelat ſuggerendo nobis bonum propoſitũ rectè agendi, & mentis dulcedinẽ, atq; alia id genus, ex quibus coniicere poſſumus ipſum habitare in nobis. Non tamen vſque adeò certò vt tu exiſtimas.

¶ Prodis deinde in conſiderationem meã: qui certitudinem fidei, maiorem facio certitudine ſcientiæ, nõ diſtinguens cum S. Thoma, quòd fides ſit certior in ſe, ſcientia verò, quo ad nos. Legiſſes lineam proximã S. Tho. vbi docet, ꝙ nihilominus ſimpliciter, & abſolutè loquẽdo, fides certior eſt ſcientia. Adde, quod ſemitas fidei (quæ nomine certitudinis nonnunquam deſigna

1. Ioan. 3.

Fides à ſpiritu ſancto.

Fides ex priuileg.

Fides catholica.

Fallaciam.

Fides certior quàm ſcientia.

designatur) maior est, esséque debet, etiam in nobis, quàm scientiæ. Potius nanque abnegare deberem id cuius mihi videretur esse scientia, quàm quod docet fides. Reputassent enim philosophi euidentem hanc illationem, absq; vlla distinctione. Hæc essentia diuina est pater, & eadem est filius, ergo filius est pater. Quam nos tamen fide negamus.

¶ Pari me ratione subsannas, quod hac propositione, tanquàm dignitatem, assumpserim. Naturale bifariam. Ad ea quæ naturalia sunt, nemo obligatur, opponens mihi præcepta decalogi, quibus, licet sint à iure naturali deriuata, nihilominus obligamur. Porrò, ego nihil miror, quod non ubi tam facilè succurrerit distinctio illa, quæ philosophi est promptissima. Naturale enim vno modo id dicitur, ad quod habemus naturalem inclinationem: alio vero modo vt distinguitur contra liberum: vtpote, quod non est in nostra potestate. Et quod de hoc secundo modo esset illic sermo, luce clarius erat. Hæc autem minoris sunt momenti.

¶ De illo verò in calce demum cum omnibus qui nos legerint, de te conquetor, honorande pater, quàm me gratis in siniſtrũ sensum traduxeris, quod scilicet contra scripturas & sanctos Patres cõparauerim martyrem hæreticũ martyri vero, quantũ ad plenitudinẽ cordis, & affectum charitatis. Ac si ego adeo fuerim mente alienatus, vt pseudomartyri verá tribuerim charitatem: quæ est in legitimo. Nunquid hac de causa distinxi de certitudine gratiæ ex parte obiecti, & ex parte subiecti? Quod ergo nos diximus, illud est penitus, quod manifestissimo, & irrefragabili experimento vniuersi norunt, qui hæreticos comburi oculis conspexerunt. Vidimus enim plurimos multo maiori alacritate festinare ad rogũ, quàm aliquis fortè Christianus in charitate iret damnatus à Turcis. An negare poteris, quin ille tam certus apud se sit, támque securus (licet non tutus) se mori in gratia Dei, quam est quispiam fortè ex Christianis existentibus in charitate? Aliàs quomodo exuri se viuentem, & bullienti oleo summergi tam exultabundus gauderet? Illam ego voco certitudinem ex parte subiecti. Quid ergo ais me loqui contra scripturas, & contra Patres, qui solas historias rerum gestarum refero? Aut quid tanquam per se notum supponis, quod nemo certus potest dici cuiusque rei, quæ falsa sit, nisi secundum scholasticos, qui inerudite multa cõminiscuntur? Ita enim tibi consultum putas si scholasticos derideas. Nunquid & vulgo, & apud omnes sapientes, non certus ille dicitur, qui securus est, & absque vlla dubitatione aliquid credit? Illi hæretici iureiurando tibi affirmabunt, adeò se esse certos de suis erroribus, vt sunt certi de fide catholica. Et quicquid de nomine sit, illa experientia satis nobis est ad conuincendum, nullam esse coniecturam, quæ sufficiat abstergere omnẽ dubitationem, quod sumus in gratia, quandoquidem illa quæ maxima est, puta, quod animam quis ponat suam, non est irrefragabile testimonium charitatis. Porrò autem, quod me negligentiæ insimulas non esse in calce libri nostri bona fide impressum quintum decretum, nulla mea culpa fuit. Arripuit enim chalcographus, quod potuit exemplar, & me inscio correctum est. Id quod ego cum hic Tridenti forsan vidi, statim reficiendum, reformandúmq; curaui. Potissimũ, quod in primo canone mendose impressum erat, Creatus in gratia, pro constitutus in gratia. Cæterum ais me profiteri, quod rem vniuersam teneo, & docere simul possum hæreticos, & catholicos. Quam re vera insolentiam meam nescio vnde collegeris, nisi quod scripsi contra hæreticos, & deflexi nonnunquam à nonnullis opinionibus catholicorum. Hac tamen ratione quoscunque possis scriptores de eodẽ crimine deferre: & ordine seruato euangelico, festucam de oculo fratris elicere. Quod autẽ vbicunq; in me acerbius obloqueris, hoc excusas, quod acerbiora ego iactauerim in catholicos, id profecto tanto minus ferre possum, quanto maius malum est culpa, quàm pœna. Possum, inquã, débeo saltem, iniuriã à quocunq; pati: quòd verò ego in libro meo culpiã fecerim, nondum hactenus noui. Sanè qui neque in Protestantes quicquã amarulentiæ aut acerbitatis euomui. Tantum abest, vt catholicorum aliquem vel minimo verbo læserim. Nisi hoc acerbitatem censes, quod quando non poteram in suas sententias descendere, meam pro meo ingemo satagebam confirmare: propalando quoque suarum peccatum. Nec vero modo, qualibuscunque in me verbis fueris inuectus, amplius irritatti, quàm vt pro fide tibi catholica, próq; expositione decreti, & (quod tu ais) gloria Synodi, responderem. Cæterum tui me semper habebis in Christo obsequentissimum, atque ideo ad iussa tua paratiorem, quàm litigãdi tecum cupidum: quod mihi per te vtinam sit semper liberum. Vale.

Certus.

DECRETVM DE PECCATO Originali Sacrosancti œcumenici Cõcilij Tridentini, Sessione V. vno patrum cõsensu promulgatum.

PROLOGVS.

SACROSANCTA œcumenica Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata præsidẽtibus nomine Sanctissimi Domini nostri Pauli, diuina prouidentia Papæ III. Reuerendiss. Dominis D. Ioanne Maria de Monte, Episcopo Prænestino, & Marcello Ceruino, tituli sanctæ Crucis in Hierusalem Presbytero, & Reginaldo Polo, tituli Sanctæ Mariæ in Cosmedin, Sanctę Romanę Ecclesię Cardinalibus, & Apostolicis de latere legatis, Etsi oportet hæreses esse, vt qui probati sunt, manifesti fiant, decet tamen, vt fides catholica, sine qua impossibile est placere Deo, extirpatis erroribus vniuersis, in vna synceritate integra, & illibata permaneat, quo per eam Ecclesia sancta Dei de suis hostibus, à quibus nunquam non impetitur, gloriosissima triũphare possit. Cùm igitur nostris etiam temporibus, de peccato originali, & de illius remedio, quæ, velut Christianæ nostræ fidei fores, omnibus citra controuersiam manifestissima esse debuerant, serpens ille antiquus humani generis perpetuus hostis, noua certamina suscitauerit, iam tandem ad reuocandos errantes, & nutantes confirmandos sese accingens, indèq; sumens exordium, vnde & morbus cœpit, ne populus Christianus omni vento doctrinæ circunferatur, sacrarum scripturarum & sanctorum Patrum, & probatorum Conciliorum testimonia, & ipsius catholicæ Ecclesiæ, iudicium & consensum secuta, hæc de ipso peccato originali statuit.

CANONES.

1 Si quis non confitetur primum hominem Adam, cũ mandatum Dei in Paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem & iustitiam, in qua creatus fuit, amisisse, incurrisséq; per offensam huiusmodi præuaricationis, iram & indignationem Dei, atq; adeo mortem, quam antea illi cõminatus fuerat Deus, & cum morte captiuitatẽ sub eius potestate, qui deinde mortis habuit imperium, hoc est diaboli, totúmque Adam, atque adeo nos per illam præuaricationis offensam, secundum corpus & animam in deterius commutatum fuisse, Anathema sit.

2 Si quis soli Adæ, præuaricationem suam, non aliis etiam & eius propagini asserit nocuisse, acceptam à Deo sanctitatem, & iustitiam, quam perdidit, non nobis, sed sibi soli perdidisse, inquinatóq; illo per inobedientiæ peccatum, mortem & pœnas corporis tantum in omne genus humanum, & secundum cõmunem legem transfudisse, non autem & peccatum, cui pro pœna debebatur vtraque mors, corporis, videlicet, & animæ, anathema sit. Cum contradicat Apostolo dicenti, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt.

3 Si quis morbum huius originalis peccati, quod origine vnum est, & in nobis propagatione, non imitatione diffusum residet, vnicuiq; proprium, vel per humanæ naturæ vires, vel per aliud remedium asserit auferri, quàm per meritum vnius Domini nostri, Iesu Christi, qui Deo nos in sanguine suo reconciliauit, Factus nobis sanctificatio, iustitia, & redemptio: aut negat, ipsum meritum nobis per fidem, & baptismi sacramentum applicari, anathema sit. Huic enim omnes prophetę testimonium perhibent remissionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes qui credunt in eum, neque aliud nomen esse sub cœlo datũ hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Vnde illa vox, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, & illa, Quicunque baptizati estis, Christum induistis.

4 Si quis

4 Si quis paruulos recentes ab vteris matrũ baptizandos negat, etiam si fuerint à baptizatis parentibus orti, aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adã trahere originalis peccati, quod regenerationis lauacro necesse sit expiari ad vitam æternam consequendã, vnde fit consequens, vt in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum, non vera, sed falsa intelligatur; anathema sit. Quoniam non aliter intelligendum est, quod ait Apostolus, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt, nisi quemadmodum Ecclesia catholica vbique diffusa, semper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei ex traditione Apostolorum etiam paruuli, qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc commiterè potuerunt, ideo in remissionem peccatorum veraciter baptizantur, vt in eis regeneratione mundetur, quod generatione cõtraxerant. Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Hanc fidei & sanctorum Patrum normam imitando, hoc S. Synodus fatetur, ac declarat in baptismate per Iesu Christi gratiam, quam confert & continet, non modò remitti reatum originalis peccati, sed totum id auferri, quod veram & propriam rationem peccati habet.

5 Si quis ergo per Iesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in baptismate confertur, reatum originalis peccati, remitti negat; aut etiã asserit non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet, sed illud dicit tantum radi, aut non imputari, Anathema sit. In renatis enim nihil odit Deus, quia nihil est damnationis iis, qui verè consepulti sunt cum Christo, per baptisma in mortem, qui non secundum carnem ambulant, sed veterem hominem exuentes, & nouum, qui secundum Deum creatus est, induentes, innocentes, immaculati, puri, innoxij, ac Deo dilecti effecti sunt, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, ita vt nihil prorsus eos ab ingressu cæli remoretur. Manere autem in baptizatis concupiscentiam vel fomitem, hæc sancta Synodus fatetur, & sentit, quæ cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, & viriliter per Christi Iesu gratiam repugnantibus non valet, quinimo; qui legitimè certauerit, coronabitur. Hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, S. Synodus declarat, Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod verè, & propriè in renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium senserit, Anathema sit.

DECRETVM DE IVSTIFICATIONE, SACROSANCTI OECVMENICI Concilij Tridentini in sexta Sessione, vno Patrum consensu promulgatum.

CVM hoc tempore non sine multarum animarum iactura, & graui Ecclesiasticę vnitatis detrimento, erronea quędam dissemināta sit de iustificatione doctrina, ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, Ecclesiæ tranquillitatem, & animarum salutem: Sacrosancta Oecumenica & generalis Trid. Synodus in Spiritusancto legitimè cōgregata, præsidentibus in eā, nomine sanctissimi in Christo Patris, & domini nostri, domini Pauli, diuina prouidentia Papę Tertij, Reuerendiss. Dominis Dominis Ioanne Maria Episcopo Prænestino, de Monte, & Marcello Ceruino, tituli sanctæ Crucis in Hierusalē presbytero, sanctę Romanæ Ecclesiæ Cardinalib. & Apostolicis de latere legatis exponere intendit omnibus Christi fidelibus veram sanamque doctrinam ipsius iustificationis, quam sol iustitiæ Christus Iesus fidei nostrę author, & consummator docuit, Apostoli trādiderunt, & Catholica Ecclesia Spiritusancto suggerente perpetuò retinuit: districtius inhibendo, ne deinceps audeat quisquam āliter credere, prædicare, aut docere quàm præsenti decreto statuitur, ac declaratur.

De naturæ, & legis ad iustificandos homines imbecillitate. Cap. I.

Primum declarat Sancta Synodus ad iustificationis doctrinam probè & syncerè intelligendam, oportere, vt vnusquisque agnoscat & fateatur, quod cum omnes homines in præuaricatione Adæ innocentiam perdidissent, facti immundi, &, vt Apostolus inquit, natura filij iræ, quemadmodum in decreto de peccato originali exposuit, vsq; adeo serui erant peccati, & sub potestate diaboli & mortis, vt non modo gentes per vim naturæ, sed ne Iudæi quidem per ipsam etiā literam legis Moysi inde liberari, aut surgere possent, tametsi in eis liberum arbitrium minimè extinctum esset, viribus licet attenuatum & inclinatum.

De dispensatione & mysterio aduentus Christi. Cap. II.

Quo factum est, vt cælestis pater, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis Christum Iesum filium suum & ante legem, & legis tempore, multis sanctis Patribus declaratum, & promissum, cum venit beata illa plenitudo temporis, ad homines miserit, vt & Iudæos qui sub lege erant redimeret, & gentes quæ non sectabantur iustitiam, iustitiam apprehenderent, atque omnes adoptionem filiorum reciperent. Hunc proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris, non solum autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi.

Qui per Christum iustificantur. Cap. III.

Verum etsi ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis eius beneficium recipiunt, sed ij duntaxat, quibus meritū passionis eius cōmunicatur. Nam sicut re vera homines nisi ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur iniusti, cum ea propagatione per ipsum dum concipiuntur, propriam iniustitiam contrahant. Ita nisi in Christo renascerentur, vnquam iustificarentur, cum ea renascentia per meritum passionis eius, gratia qua iusti fiunt illis tribuatur: pro hoc beneficio Apostolus gratias nos semper agere hortatur patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine, & eripuit de potestate tenebrarum, transtulitque in regnum filij dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem, & remissionem peccatorum.

Insinuatur descriptio iustificationis impij & motus eius in statu gratiæ. Cap. IIII.

Quibus verbis iustificationis impij descriptio insinuatur, vt sit translatio ab eo statu in quo homo nascitur filius primi Adæ in statu gratiæ, adoptionis filiorum Dei per secundum Adam Iesum Christum Saluatorem nostrum. Quæ quidem translatio post Euangelium promulgatum sine lauacro regenerationis, aut eius voto fieri non potest, sicut scriptum est, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei.

De nec

De necessitate præparationis ad iustificationem in adultis, & vnde sit. Cap. V.

Declarat præterea ipsius iustificationis exordium in adultis à Dei per Christum Iesum præueniente gratia sumendum esse, hoc est ab eius vocatione: qua nullis eorum existentibus meritis vocantur, vt qui per peccata à Deo auersi erant, per eius excitantem, atq; adiuuantem gratiam, ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem, eidem gratiæ libere assentiendo, & cooperando disponantur ita, vt tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neq; homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam & abiicere potest, neq; tamen sine gratia Dei mouere, sed ad iustitiam coram illo libera sua voluntate possit. Vnde in sacris literis cum dicitur, Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, libertatis nostræ admonemur: cũ respondemus, Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur, Dei nos gratia præueniri confitemur.

Modus præparationis. Cap. VI.

Disponuntur autem ad ipsam iustitiam dum excitati diuina gratia, & adiuti fidem ex auditu concipientes liberè mouentur in Deũ, credentes vera esse, quæ diuinitus reuelata, & promissa sunt, Atq; illud imprimis à Deo iustificari impium per gratiam eius per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, & dũ peccatores se esse intelligentes à diuinæ iustitiæ timore, quo vtiliter concutiuntur ad considerandum Dei misericordiam se conuertendo in spem erigũtur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore, illumq; tanquam omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea mouentur aduersus peccata, per odium aliquod, & detestationem, hoc est per eam pœnitentiam, quam ante baptismum agi oportet. Denicq; dum proponunt suscipere baptismum, inchoare nouam vitam, & seruare diuina mandata. De hac dispositione scriptum est, Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit, &, Confide fili, remittuntur tibi peccata tua, &, Timor Domini expellit peccatum, &, Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum in nomine Iesu, in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donũ Spiritus sancti, &, Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, docentes eos seruare quæcunq; mandaui vobis. Denique præparare corda vestra Domino.

Quid sit iustificatio impij, & quæ eius causæ. Cap. VII.

Hanc dispositionem seu præparationem, iustificatio ipsa consequitur, quæ non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renouatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum, vnde homo ex iniusto fit iustus, & ex inimico amicus: vt sit hæres, secundum spem vitæ æternæ. Huius iustificationis causæ sunt, finalis quidem gloria Dei & Christi, ac vita æterna: efficiens vero misericors Deus, qui gratuitò abluit, & sanctificat, signans, & vngens spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ. Meritoria autem dilectissimus vnigenitus suus Dominus noster Iesus Christus, qui cùm essemus inimici propter nimia charitatem, qua dilexit nos, sua sanctissima passione in ligno crucis nobis iustificationem meruit, & pro nobis Deo patri satisfecit: instrumentalis item sacramentum baptismi quod est sacramentum fidei, sine qua nulli vnquam contigit iustificatio. Demum vnica formalis causa est iustitia Dei, non qua ipse iustus est, sed qua nos iustos facit: qua videlicet ab eo donati renouamur spiritu mentis nostræ, & non modò reputamur, sed vere iusti nominamur, & sumus: iustitiam in nobis recipientes vnusquisque secundum suam mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, & secundum propriam cuiusq; dispositionem, & cooperationem. Quanquam enim nemo possit esse iustus, nisi cui merita passionis Domini nostri Iesu Christi communicantur, id tamen in hac impij iustificatione fit dum eiusdem sanctissimæ passionis merito per Spiritum sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui iustificantur, atq; ipsis inhæret. Vnde in ipsa iustificatione, cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Iesum Christum, cui inseritur, fidem, spem, & charitatem. Nam fides nisi ad eã spes accedat, & charitas, neque vnit perfectè cum Christo, neque corporis eius viuum membrum efficit. Qua ratione verissimè dicitur, fidem sine operibus mortuam, & otiosam esse, & in Christo Iesu, neque circumcisionem aliquid valere, neque

præputium, sed fidem, quæ per charitatem operatur. Hanc fidem ante baptismi sacramentum ex Apostolorum traditione, Catechumeni ab Ecclesia petunt, cum petunt fidem, vitam æternam præstantem, quam sine spe & charitate fides præstare non potest. Vnde & statim verbum Christi audiunt, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Itaq; veram & Christianam iustitiam accipientes, eam ceu primâ stolam pro illa quam Adam sua inobedientia, sibi & nobis perdidit, per Christum Iesum illis donatam, candidam, & immaculatam iubentur statim renati conseruare, vt eam perferant ante tribunal domini nostri Iesu Christi, & habeant vitam æternam.

Quomodo intelligatur, impium per fidem & gratis iustificari. Cap. VIII.

Cùm verò Apostolus dicit, iustificari hominem per fidem, & gratis, ea verba in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesiæ catholicæ consensus tenuit, & expressit, vt scilicet per fidem ideo iustificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum & radix omnis iustificationis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum eius consortium peruenire. Gratis autem iustificari ideò dicamur, quia nihil eorum, quæ iustificationem præcedunt, siue fides, siue opera, ipsam iustificationis gratiam promeretur: si enim est, iam non ex operibus, alioquin, vt idem Apostolus inquit, gratia iam non est gratia.

Contra inanem hæreticorum fiduciam. Cap. IX.

Quanuis autem necessarium sit credere, neque remitti, neq; remissa vnquam fuisse peccata, nisi gratis diuina misericordia, propter Christum, nemini tamen fiduciam & certitudinem remissionis peccatorum suorũ iactanti, & in ea sola quiescenti peccata dimitti, vel dimissa esse dicendum est, cùm apud hæreticos & schismaticos possit esse, imò nostra tempestate sit, & magna contra Ecclesiam Catholicam contentione prædicetur, vana hæc & ab omni pietate remota fiducia, sed neq; illud asserendum est, oportere eos, qui verè iustificati sunt, absque vlla omnino dubitatione apud semetipsos statuere se esse iustificatos, neminémq; à peccatis absolui ac iustificari, nisi eum qui certò & firmissimè credat se absolutum & iustificatum esse, atque hac sola fide, absolutionem & iustificationem perfici, quasi qui hoc non credit de Dei promissis, déq; mortis, & resurrectionis Christi efficacia dubitet. Cum velut nemo pius, de Dei misericordia, de Christi merito, déq; sacramentorum virtute, & efficacia dubitare debet: sic quilibet, dum seipsum suámq; propriam infirmitatem, & indispositionem respicit, de sua gratia formidare & timere potest. Cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum.

De accepto iustificationis incremento. Cap. X.

Sic ergo iustificati, & amici Dei, ac domestici facti eúntes de virtute in virtutem renouantur (vt Apostolus inquit) de die in diem, hoc est mortificando membra carnis suæ, & exhibendo ea arma iustitiæ in sanctificationem per obseruationem mandatorum Dei, & Ecclesiæ in ipsa iustitia per Christi gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus crescunt, atque magis iustificantur, sicut scriptum est, Qui iustus est, iustificetur adhuc, & iterum, Ne verearis vsq; ad mortem iustificari. & rursus, Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantùm. Hoc verò iustitiæ incrementum petit sancta Ecclesia, cùm orat, Da nobis domine, fidei, spei, & charitatis augmentum.

De obseruatione mandatorum Dei, déq; illius necessitate & possibilitate. Cap. XI.

Nemo autem quantumuis iustificatus, liberũ se esse ab obseruatione mandatorum putare debet. Nemo temeraria illa, & à patribus sub anathemate prohibita voce vti, Dei præcepta homini iustificato ad obseruandũ esse impossibilia. Nam Deus impossibilia non iubet, sed iubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adiuuat vt possis, cuius mandata grauia non sunt, cuius iugum suaue est, & onus leue. Qui enim sunt filij Dei, Christum diligunt: qui autem diligunt eum (vt ipsemet testatur) seruant sermones eius, quod vtique, cum diuino auxilio præstare possunt. Licet enim in hac mortali vita, quantumuis sancti & iusti, in leuia saltem, & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur peccata, quandoque cadunt: non propterea desinunt esse iusti. Nam & iustorum

iustorum illa vox est, & humilis, & verax, Dimitte nobis debita nostra, quo fit vt iusti ipsi eò magis se obligatos ad ambulandū in via iustitiæ sentire debeāt, quod liberati iam à peccato, serui autem facti Deo, sobriè, iustè, & piè viuētes, perficere possunt per Christum Iesum, per quem accessum habuerunt in gratiam istam. Deus nanque sua gratia se mel iustificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur, ataque nemo sibi in sola fide blandiri debet, putans fide sola se hęredem esse cōstitutum, hæreditatémq; consecuturum, etiam si Christo non compatiatur, vt & conglorificetur: nam & Christus ipse (vt inquit Apostolus) cùm esset filius Dei, didicit ex his quæ passus est, obedientiam, & consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Propterea Apostolus ipse monet iustificatos dicens, Nescitis q̄ hi qui in stadio currunt, omnes quidē currunt, sed vnus accipit brauium? sic currite vt comprehendatis: ego igitur sic curro, non quasi in incertum, sic pugno non quasi aërem verberans, sed castigo corpus meum, & in seruitutē redigo, ne fortè cum aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Item princeps Apostolorum Petrus, Satagite vt per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis. Hæc enim facientes non peccabitis aliquando: vnde constat eos orthodoxæ religionis doctrinæ aduersari, qui dicunt iustum in omni bono opere saltem venialiter peccare, aut (quod intolerabilius est) pœnas æternas mereri. Atq; etiam eos qui statuunt in omnibus operibus iustos peccare, si in illis suam ipsorū socordiam excitando, & sese ad currendum in stadio cohortando, cùm hoc vt in primis glorificetur Deus, mercedem quoque intuentur æternam, cum scriptum sit, Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem. & de Mose dicat Apostolus, quòd aspiciebat in remunerationem.

Prædestinationis temerariam præsumptionem cauendam esse. Cap. XII.

Nemo quoque, quandiu in hac mortalitate viuitur, de arcano diuinæ prædestinationis mysterio vsque adeò præsumere debet, vt certò statuat se omnino esse in numero prædestinatorum, quasi verum esset quòd iustificatus, aut amplius peccare non possit: aut si peccauerit, certam sibi resipiscentiam promittere debeat. Nam nisi ex speciali reuelatione sciri non potest, quos Deus sibi elegerit.

De perseuerantiæ munere. Cap. XIII.

Similiter de perseuerātiæ munere de quo scriptum est. Qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit (quod quidem aliunde haberi non potest, nisi ab eo, qui potens est eum, qui stat, statuere, vt perseueranter stet, & eum qui cadit restituere) nemo sibi certi aliquid absoluta certitudine polliceatur. Tametsi in Dei auxilio firmissimam spem collocare, & reponere omnes debent. Deus enim nisi ipsi illius gratiæ defuerint ficut cœpit opus bonum, ita perficiet operans velle, & perficere. Veruntamen, qui se existimant stare, videāt ne cadant, & cum timore ac tremore salutem suam operentur, in laboribus, in vigiliis, in eleemosynis, in orationibus, & oblationibus, in ieiuniis, in castitate. Formidare enim debēt scientes, quòd in spem gloriæ, & nondum in gloria renati sunt, de pugna quæ supereſt cum carne, cum mundo, cum diabolo, in qua victores esse non possunt, nisi cum Dei gratia Apostolo obtemperent, dicenti, Debitores sumus, non carni, vt secundum carnem viuamus: si enim secundum carnē vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.

De lapsis & eorum reparatione. Cap. XIIII.

Qui verò ab accepta iustificationis gratia per peccatum exciderunt, rursus iustificari poterunt, cùm excitante Deo per pœnitentiæ sacramentum merito Christi amissam gratiam recuperare procurauerint. Hic enim iustificationis modus est lapsi reparatio, quam secundam post naufragium deperditæ gratiæ tabulam sancti patres aptè nuncuparunt. Etenim pro his, qui post baptismum in peccata labuntur, Christus Iesus sacramentum instituit pœnitentiæ, cùm dixit, Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Vnde docēdum est, Christiani hominis pœnitentiam post lapsum multò aliam esse à baptismali, eáque contineri non modò cessationem à peccatis, & eorum detestationem, aut cor contritum & humiliatum, verùm etiam eorundem sacramentalem confessionem saltem in voto, & suo tempore faciendam, & sacerdotalem absolutionem, itémque satisfactionem per ieiunia,

iunia, eleemosynas, orationes, & alia pia spiritualis vitæ exercitia, non quidem pro pœna æterna, quæ vel sacramento, vel sacramenti voto, vna cum culpa remittitur, sed pro pœna temporali, quæ (vt sacræ literæ docent) non tota semper, vt in baptismo fit, dimittitur illis, qui gratiæ Dei quam acceperunt ingrati, Spiritum sanctum contristauerunt, & templum Dei violare non sunt veriti. De qua pœnitentia scriptū est, Memor esto vnde excideris, age pœnitentiam, & prima opera fac. & iterum, Quæ secundū Deū tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur. & rursus, Pœnitentiam agite, & facite fructus dignos pœnitentiæ.

Quolibet peccato mortali amitti gratiam, sed non fidem. Cap. XV.

Aduersus etiam hominum quorundam callida ingenia, qui per dulces sermones, & benedictiones seducunt corda innocentium, asserē dum est non modò infidelitate, per quam & ipsa fides amittitur, sed etiam quocunq; alio mortali peccato, quamuis non amittatur fides, acceptam iustificationis gratiam amitti, diuinæ legis doctrinam defendendo, quæ à regno Dei, non solùm infideles excludit, sed & fideles quoque fornicarios, adulteros, molles masculorum concubitores, fures, auaros, ebriosos, maledicos, rapaces, cæterósque omnes, qui lethalia committunt peccata, à quibus cum diuinæ gratiæ adiumento abstinere possunt, & pro quibus à Christi gratia separantur.

De fructu iustificationis, hoc est de merito bonorum operum, deque ipsius meriti ratione. Cap. XVI.

Hac igitur ratione iustificatis hominibus, siue acceptam gratiā perpetuò conseruauerint, siue amissam recuperauerint, proponenda sunt Apostoli verba. Abūdate in omni opere bono, scientes, quòd labor vester non est inanis in Dño. Non enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius. & nolite amittere confidētiam vestram, quæ magnam habet remunerationē. Atq; ideo bene operantibus vsq; in finem, & in Deo sperantibus proponenda est vita æterna, & tāquam g tia filiis Dei per Christum Iesum misericorditer promissa & tanq̄ merces ex ipsius Dei promissione, bonis ipsorum operibus, & meritis fideliter reddenda. Hæc est enim illa corona iustitiæ, quam post suum certamen & cursum repositā sibi esse aiebat Apostolus à iusto iudice sibi reddendam. Non solum autem sibi, sed & omnibus qui diligunt aduentū eius. Cùm enim ille ipse Christus Iesus tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites in ipsos iustificatos iugiter virtutem influat, quæ virtus bona eorū opera semper antecedit, comitatur, & subsequitur, & sine qua nullo pacto Deo grata & meritoria esse possent, nihil ipsis iustificatis amplius deesse credendum est, quò minus plene illis quidem operibus, quæ in Deo sunt facta, diuinæ legi, pro huius vitæ statu, satisfeciſſe, & vitam æternam suo etiam tempore (si tamen in gratia decesserint) consequendam, verè promeruisse cēseantur, cùm Christus Saluator noster dicat, Si quis biberit ex aqua quam ego dabo ei, nō sitiet in ęternum. Sed fiet in eo fons aquę viuę, salientis in vitam ęternam. Ita neque propria nostra iustitia, tanquam ex nobis propria, statuitur, neq; ignoratur aut repudiatur iustitia Dei. Quæ em̄ iustitia nostra dicitur, quia per eam nobis inhærentem iustificamur, illa eadem Dei est, quia à Deo nobis infunditur per Christi meritū. Neq; verò illud omittendum est, quòd licet bonis operibus in sacris literis vsque adeò tribuatur, vt etiam, qui vni ex minimis suis potum aquæ frigidæ dederit, promittat Christus eum nō esse sua mercede caritur̄. & Apostolus testetur id quod in præsenti est momentaneum, & leue tribulationis nostræ supra modū in sublimitate, æternum gloriæ pondus operari in nobis. Absit tamē, vt Christianus homo in seipso vel confidat vel glorietur, & non in Domino, cuius tāta est erga omnes homines bonitas, vt eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona. Et quia in multis offendimus omnes, vnusquisque, sicut misericordiam & bonitatem: ita seueritatem & iudicium ante oculos habere debet, neq; seipsum aliquis etiam si nihil sibi cōscius fuerit iudicare, quoniā oīs hominū vita, nō humano iudicio examinanda, & iudicāda est, sed Dei q illuminabit abscōdita tenebrarū, & manifestabit consilia cordiū, & tūc laus erit vnicuiq; à Deo, q (vt scriptū est) reddet vnicuiq; secūdum opera sua.

Post hanc catholicam de iustificatione doctrinam, quam nisi quisq; fideliter, firmitérq; receperit, iustificari non poterit: Placuit sanctæ Synodo hos canones subiungere, vt omnes sciant, non solùm quid tenere, & sequi, sed etiam quid vitare & fugere debeant.

CANO

CANONES.

1 Si quis dixerit, hominē suis operibus, quæ vel per humanæ naturæ vires, vel per legis doctrinam fiant, absque diuina per Christū Iesum gratia posse iustificari coram Deo. Anathema sit.

2 Si quis dixerit ad hoc solum diuinam gratiam per Christum Iesum dari, vt facilius homo iustè viuere, ac vitam æternam promereri possit, quasi per liberum arbitrium sine gratia vtrunq;, sed ægrè tamen & difficulter possit. Anathema sit.

3 Si quis dixerit sine præueniente Spiritus sancti inspiratione, atq; eius adiutorio hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, vt ei iustificationis gratia conferatur. Anathema sit.

4 Si quis dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum, nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atq; vocanti, quoad obtinendam iustificationis gratiam, se disponat ac præparet, neq; posse dissentire, si velit, sed velut inanime organū quod dam nihil omnino agere, meréq; passiuè se habere. Anathema sit.

5 Si quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum amissum, & extinctum esse dixerit, aut rem esse de solo titulo, imò titulum sine re, figmentum deniq;, à Satana inuectum in Ecclesiam. Anathema sit.

6 Si quis dixerit non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera, ita vt bona Deum operari, non permissiuè solum, sed etiam propriè, & per se, adeò vt sit eius proprium opus, non minus proditio Iudę quàm vocatio Pauli. Anathema sit.

7 Si quis dixerit opera omnia quæ ante iustificationem fiunt, quacunq; ratione facta sint, verè esse peccata, vel odium Dei mereri, aut quanto vehementius quis nititur se disponere ad gratiam, tantò eum grauius peccare. Anathema sit.

8 Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores peiores facere. Anathema sit.

9 Si quis dixerit, sola fide impium iustificari, ita, vt intelligat nihil aliud requiri quod ad iustificationis gratiam consequendam cooperetur, & nulla ex parte necesse esse, eum suæ voluntatis motu præparari, atque disponi. Anathema sit.

10 Si quis dixerit homines sine Christi iustitia, per quam nobis meruit iustificari, aut per eam ipsam formaliter iustos esse. Anathema sit.

11 Si quis dixerit hominem iustificari, vel sola imputatione iustitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur, atq; illis inhæreat, aut etiam gratiam, qua iustificamur, esse tantum fauorem Dei. Anathema sit.

12 Si quis dixerit fidem iustificantem nihil aliud esse, quàm fiduciam diuinæ misericordiæ peccata remittentis propter Christum, vel eam fiduciam solam esse qua iustificamur. Anathema sit.

13 Si quis dixerit omni homini ad remissionem peccatorum assequendam, necessarium esse, vt credat certò, & absq; vlla hæsitatione propriæ infirmitatis, & indispositionis peccata sibi esse remissa. Anathema sit.

14 Si quis dixerit hominem à peccatis absolui ac iustificari, ex eo quod se absolui ac iustificari certò credat, aut neminē vere esse iustificatum, nisi qui credit se esse iustificatum, & hac sola fide absolutionem & iustificationem perfici. Anathema sit.

15 Si quis dixerit hominē renatū & iustificatū teneri ex fide ad credendū se certo esse in numero prædestinatorum. Anathema sit.

16 Si quis magnum illud vsque in finem perseuerantiæ donum, se certo habiturum, absoluta, & infallibili certitudine dixerit, nisi hoc ex speciali reuelatione didicerit. Anathema sit.

17 Si quis iustificationis gratiā, non nisi prędestinatis ad vitam contingere dixerit, reliquos verò omnes, qui vocantur, vocari quidem, sed gratiam non accipere, vt pote diuina potestate prædestinatos ad malum. Anathema sit.

18 Si quis dixerit Dei præcepta homini etiam iustificato, & sub gratia cōstituto esse ad obseruandum impossibilia. Anathema sit.

19 Si quis dixerit nihil præceptū esse in euangelio, præter fidem, cætera esse indifferentia, neq; præcepta, neq; prohibita, sed libera, aut decem præcepta nihil pertinere ad Christianos. Anathema sit.

20 Si quis hominem iustificatum, & quantū libet perfectum dixerit non teneri ad obseruantiam mandatorum Dei, & Ecclesiæ, sed tantum ad credendum, quasi verum Euangelium sit nuda & absoluta promissio vitæ æternæ sine conditione obseruationis mandatorum. Anathema sit.

21 Si

21 Si quis dixerit Christum Iesum à Deo hominibus datum fuisse, vt redemptorem, cui fidant, non etiam vt legislatorem, cui obediant. Anathema sit.

22 Si quis dixerit iustificatum vel sine speciali auxilio Dei in accepta iustitia perseuerare posse, vel cum eo non posse. Anathema sit.

23 Si quis hominem semel iustificatum dixerit amplius peccare non posse, neq; gratiam amittere, atq; ideo eum qui labitur & peccat, nunquam verè fuisse iustificatum, aut contra posse, in tota vita, peccata omnia, etiã venialia vitare, nisi ex speciali Dei priuilegio, quemadmodum de beata Virgine tenet Ecclesia. Anathema sit.

24 Si quis dixerit iustitiam acceptam non conseruari, atque etiam non augeri coram Deo per bona opera: sed opera ipsa fructus solummodò, & signa esse iustificationis adeptæ, non etiam ipsius augendæ causam. Anathema sit.

25 Si quis in quolibet bono opere iustum, saltem venialiter peccare dixerit: aut, quod intolerabilius est, mortaliter: atq; ideo pœnas æternas mereri, tantúmq; ob id damnari, quia Deus ea opera non imputet ad damnationem. Anathema sit.

26 Si quis dixerit iustos non debere pro bonis operibus, quæ in Deo fuerint facta, expectare, & sperare æternam retributionem à Deo per eius misericordiam, & Iesu Christi meritum; si bene agendo, & diuina mandata custodiendo vsq; in finem perseuerauerint. Anathema sit.

27 Si quis dixerit nullum esse mortale peccatum, nisi infidelitatis: aut nullo alio quantumuis graui, & enorme præterquàm infidelitatis peccato, semel acceptam gratiam amitti. Anathema sit.

28 Si quis dixerit amissa per peccatum gratia simul, & fidem semper amitti: aut fidem, quæ remanet, non esse veram fidem, licet non sit viua, aut eum qui fidem sine charitate habet non esse Christianum. Anathema sit.

29 Si quis dixerit eum qui post baptismum lapsus est, non posse per Dei gratiam resurgere: aut posse quidem, sed sola fide, amissã iustitiam recuperare, sine sacramento pœnitentiæ: prout sancta Romana, & vniuersalis Ecclesia à Christo domino, & eius Apostolis edocta hucusque professa est, seruauit & docuit. Anathema sit.

30 Si quis post acceptam iustificationis gratiam cuilibet peccatori pœnitẽti ita culpam remitti, & reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, vt nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exoluendæ: vel in hoc sæculo, vel in futuro in purgatorio, antequam ad regna cælorum aditus patere possit. Anathema sit.

31 Si quis dixerit iustificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis, bene operatur. Anathema sit.

32 Si qs dixerit hominis iustificati bona opera ita esse dona Dei, vt non sint etiam bona ipsius iustificati merita. Aut ipsum iustificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Iesu Christi meritum (cuius viuum membrum est) fiunt, nõ verè mereri augmẽtum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ (si tamen in gratia decesserit) consecutionem, atque gloriæ etiam augmentum. Anathema sit.

33 Si quis dixerit per hanc doctrinam catholicam de iustificatione à sancta Synodo hoc præsenti decreto expressam, aliqua ex parte gloriæ Dei, vel meritis Iesu Christi Domini nostri derogari: & non potius veritatem fidei nostræ, Dei denique, ac Christi Iesu gloriam illustrari. Anathema sit.

LAVS DEO.

RELECTIO
FRATRIS DOMINICI
SOTO SEGOBIENSIS THEOLOGI
ORDINIS PRÆDICATORVM, CÆSAREÆ MAIESTATI A SACRIS CONFESSIONIBVS

DE RATIONE TEGENDI, ET DETEGENDI SECRETVM.

SECVNDA ÆDITIO NVPERRIMÆ AB *authore recognita, multisq; in locis aucta, & à mendis quàm maximè fieri potuit, repurgata.*

SALMANTICÆ,

Excudebat Ioannis Baptista à Terranoua.

M. D. LXXIIII.

ILLVSTRISSIMO DOMINO AC REVERENDISSIMO PRAESVLI D. IOANNI A TOLETO, SANCTAE Romanæ Ecclesiæ Cardinali, Burgensiq; episcopo, ex ordine prædicatorum assumpto, suus frater Dominicus Soto eiusdem ordinis. S.

TAVD nescio, Præsul clarissime, quã sit libellus hic impar quem Dominationi tuę, aut nuncuparem, aut certè Romã mitterem. Verum tamen cum mecum soleas (quæ tua humanitas est) itidem expostulare, cur quæ in gymnasio publicè dictamus, quæque auditores tumultuariè codicibus excipiunt, non aliquando exacta & polita prælo permittimus, animũ subiit has D. tuæ meditatiunculas exhibere, de quibus, quæ nos cætera præstare possimus, facilè conijcias: atque adeò vt rigorẽ tu iubendi remittas, si indigna iudicaueris quæ in lucem prodeant, aut si diuersa fortè steterit sententia, timorem ego temperem obsequendi. Vereor namque, hoc me quoque nomine traducere pergas: sanè quem, post quàm à sæculi vndis, cathedris (inquam) alijsque id genus scholarum nominibus, in hunc me religionis secessum recepi, nunquam (quod votis omnibus optaueram) latere siuisti. Nam quòd patres huiusmodi sæcularibus titulis mundo me rursus prodiderint, tuum certè studium fuit, tuaque prorsus authoritas. Adeò enim D. tuæ animo sedit cùm literarum omnium, tum maximè sacrarum studia fouere & locupletare, vt quantulam nos cunque accessionem ad eam rem facere possimus, non neglexeris. Verum enimuerò dum fidem hac ratione religionemque sanctissimè colis, agis profecto nihil aliud, quam quod vobis gentile est ac domesticum insti tutum. Vestra enim Albanorum domus, tametsi vtroq; parente regibus ædita, ob hoc tamen apud nostrates clarissima habetur, quòd præse semper tulerit, fidei, Christianeque religioni honorem & cultum summa obseruatione deferre. Vnde ducibus vestris semper id solenne fuit, vt nullum vnquam Hispania Mauris, Turcis, alijsque barbaris, Christiani nominis hostibus bellum indixerit, quo non sese armauerint primi, sanguinemque & plurimi animas fuderint. Testis est vel Africana illa expeditio, vbi frater tuus Garsias à Toleto, quem honoris gratia nomino, pro patria, pro fide & religione tam sese generosè denouit. Sed & in longa illa expugnatione regni Granatæ, quæ tantũ Hispanis negotium facessiuit, tantoque sanguine constitit, quam se vestri strenuè gesserint, illustris corona perpetuo fuerit testimonio, quam de capta tunc signorum ac vexillorum turba insignibus vestris circundederunt. Quam ergo fidem armis tui, ac rebus clarè gestis propugnarunt, hanc nimirum, si moribus tu & literis omni authoritate & studio operæpretium duxeris asserere, extollere, & amplificare. Quocirca cum tu Præsul reuerendissime domum hanc tuam, vnde ad istum ordinem summumque senatum assumptus es, amplissimis ædificijs, monumentis que exornes, modisque omnibus augere & nobilitare studeas, tamen ego, cuius interest officio publico gratias referre, nihil gratius D. tuæ vicissim rependere possum, quàm literaria hæc munuscula. Quæ, quantulacunque sint, acceptare (vt reor) non dedignaberis: quandoquidem non minus regium est, exigua libenter accipere, quàm ampla magnifice tribuere. Vale.

ARNOLDVS SCHVRERIVS BRAbantus Lectori.

Quum canit Ausonius vares, non ambo placere,
Multa loqui, & summa cuncta silere fide:
At Cato, Simonides contrà cælanda putarunt,
Sic & Aristides mè Metanœ apremat:

Ac honor, & nomẽ clarũ (ab Ioue quæ inquit Homer?)
Anteuãda probis, an remouenda forent?
Certus vt hic fias, librum hunc Amplissime Lector
Sumito, quo Soto iudice, doctus eris.

Relectio Fratris Dominici Soto Segobienſis, Theologi ordinis Prædicatorum, Cæſareæ Maieſtati à ſacris confeſſionibus, De ratione tegendi & detegendi ſecretum.

PROVIDENTER maiores noſtri, patres grauiſſimi, concioq; bonarũ litterarum ſtudioſiſsima, & re ſapienter explorata, inſtituerunt, vt de cũctis quæ annis ſingulis publicè legimus, ſelectũ aliquid relegeremus, ſanè quod paulo eſſet accuratius elaboratũ: pro cuiuſq; ingenio ſuis numeris abſolutũ. Enimuero, Quũ relego (ait quidã) ſcripſiſſe pudet: nam plurima cerno, Me quoq; qui ſcripſi, iudice, digna lini. Atqui cum pleraq; omnia quæ anno præſenti de præclariſſima virtute iuſtitiæ interpretati ſumus, ardua quidẽ ſint, atq; adeò cognitu tum iucunda, tum etiam in primis neceſſaria, tamen ex tam varia ſupellectile hoc vnum argumentum & vos impendio efflagitaſtis, & nos potiſſimũ iudicauimus, de quo relectionẽ hanc conficeremus: quod eſt, De ratione tegendi & detegendi ſecretũ. Nam inter ea quæ ad vitã humanã præcipuũ habent momentum, id profectò nec in poſtremis eſt, ſi pro dignitate perpendamus, qua ratione tacere, quáve proferre debeamus, quæ nobis ſunt ſecretò concredita, ac fidei noſtræ commiſſa. Vt.n. arcanum amici temerè effutire nõ modo vanitas eſt, ſed iniquitas, atq; adeò infidelitas, ita contrà, tunc occultum celare crimen, quando magiſtratus via id & ratione percõtatur, delictum eſt. Imo verò ſi crimẽ in perniciem ſpectet Reipublicę, qui nõ, vel ſua ſponte, illud ſtatim defert, *impius eſt*, & patriæ proditor. Quocirca, qui ſuam aſtrinxit fidẽ arcani tacendi, inter Scyllam ſe intelligat, & Charybdin nauigare. Quod Philippides ille, Lyſimacho regi gratiſsimus, ſapienter admonuit: nã cum à rege rogaretur, quidnam ſibi vellet ſuarum rerũ impartiri, reſpondiſſe fertur, Quidnis ô rex, modò nequid arcani. Et Ariſtoteles rogatus quid in vita eſſet difficillimũ, reſpondit, Ea reticere quæ minimè eſſet opus vnquã efferri. Et Socrates facilius eſſe dicebat imperitis & malis hominibus flammam in ore ardentem continere, quã arcanũ. At cùm argumentum hoc animo luſtrare incipio, & membratim explorare, latius patere video, q̃ vt vna relectione poſsit abſolui. Etenim, ſi res à carceribus (quod aiunt) ad metã vſq; tractanda eſt, accerſere huc materias oportet de correptione & denuntiatione fraterna, de Accuſatione & de inquiſitione: quippe in quibus ſumma huius diſputationis poſita ſit. Illic enim, cum reis, tum etiam teſtibus periculum imminet, aut vel landi quod ius eſſet denũtiare, aut reuelãdi q̃d nequiquam opus eſſet prolato. Ob idq́ue boni conſulite, ſi dum relectionem inſtituere cœpimus, currente rota, iuſtus liber exierit. Enimuerò, quanquam hęc diuerſis in locis vulgata, verſataq́ue ſint, & apud theologos, & plurimum apud iuris conſultos, tamen hoc hactenus deſideratur, vt rationes vniuerſæ tegendi & detegendi ſecretum in ſumma comprehendentur: quas tam prælati, quàm ſubditi ſimul habeant ante oculos. Quòd ſi pro expectatione veſtra præſtiterimus, non fuerit, puto, *inutilis* labor noſter: ſin minus, temeritatem accuſate meam, qui materiam ſumpſerim, non meis viribus æquam. Nam etſi cura nos publica Prioratus noſtri, cui per obedientiam deeſſe nõ poſſumus, frequenter à quiete ſtudiorũ noſtrorũ interpellet, tamen nullã inde præteximus excuſationẽ. Debuiſſemus enim ſilere potius, vt culpa careremus, q̃ quidpiam edere, cuius veniam deprecaremur. Sed faxit Deus vt oratio nobis contingat digna, quæ à nobis, & in hoc veſtro conſeſſu, & de re grauiſſima habeatur.

Argu. operis.

¶ SED ad rem deſcendentes, ab illo proloquio ſapientis rectè arbitramur proficiſci: quod eſt prouer. 11. Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana: qui autẽ fidelis eſt, celat amici commiſſum. Nam ita mos eſt aliquod prothema *initio proponendi, quòd ſit totius relectionis* fundamentum. Atqui tria eſſe exiſtimo neceſſaria membra huius diſputationis. Primũ quo explicetur quodnam genus virtutis ſit, ſecreta contegere: quaq́; lege ad id officium teneantur mortales. Alterum, quo perſcrutemur quibus de cauſis, aut ſua quiſq; ſponte, aut ſi quis fuerit interrogatus, iure, debeat occultum crimen detegere. Tertium ac poſtremum, quo oſtendamus quãdo quiſpiam vi & iniuria petitur ſecretum pandere, qua prudẽtia, quibuſq; verbis ſeſe licebit citra mendaciũ protegere, atque adeo quid tũ prius perpeti debeat, quàm vel ſe, vel amicũ prodat. Stylus vero ſcholaſticus erit & peripateticꝰ, quippe qui ad veritatẽ veſtigandã & differendam lucidior eſt, atq; ad concludendã & iudicandam aptiſſimus. Sint enim quanuis ipſi latiniſſimi, qui res ſcholaſticas oratoriè tractant, nosq́ue barbaros exiſti-

Prothema.

Diſtributio operis.

ment, tamẽ nunquã eas potuerũt eo dicẽdi genere, de ſuis cuiuſq; principijs efficaciter ratiocinari, & perſpicue definire. Nos vero vniuerſis literatũ ſtudioſis morẽ geramus: eò vel maximè, quod multis licet, citrà eloquentiam Ciceronis, eſſe theologos.

MEMBRVM PRIMVM.

Quæſtio Prima.

VTRVM celare ſecretum ſit officium fidei. ¶ Ad partẽ negatiuam arguitur. Fides eſt virt° intellectualis: ſed ſecretũ ſeruare eſt virtus moralis: ergo ſeruare ſecretũ nõ eſt officium fidei. Quòd ſi dixeris præter fidẽ intellectualẽ, aliam eſſe fidem moralẽ, replicatur hoc modo. Fides moralis eſt pars & ſpecies iuſtitiæ: imo fundamentũ totius iuſtitiæ, vt author eſt Cicero primo de offic. c. de iuſtitia, ſed ſeruare ſecretũ nõ eſt actus iuſtitiæ: ergo nec eſt actus fidei. Probatur minor. Seruare proprium ſecretum non pertinet ad iuſtitiam: iuſtitia enim (inquit Ariſtot. 5. Ethic.) eſt ad alterum: quare hominis ad ſe ipſũ nec iuſtitia eſt, nec iniuſtitia: celare autẽ alienum ſecretum eſt opus charitatis & amicitiæ: quod verbis propoſitis Salomonis inſinuatur. Qui fidelis eſt, ſeruat amici commiſſum: ergo neutrum ſecretum ſeruare eſt actus iuſtitiæ. ¶ Secundò arguitur. Velare, aut, pro ratione, reuelare ſecretum, pertinet ad prudentiã, cuius eſt diſcernere inter tempus tacendi, & tempus loquendi: vnde Prou. 10. Qui moderatur labia ſua prudentiſſimus eſt. & ca. 11. proximè ante prouerbiũ thematis. Qui deſpicit amicum ſuum, indigens corde eſt: vir autem prudens tacebit: id eſt, tacebit in publico, occultè autẽ caſtigabit: vt habet gloſſa interlinearis: ergo celare ſecretum, officium potius eſt prudentiæ, quã fidei. ¶ Tertio & poſtremò arguitur. Secretum temere & ſine cauſa effutire, hoc vanitas eſt, & incontinẽtia: etenim, vt docet Ariſtot. 7. Ethic. cap. 4. quanquã continentia, abſolutè dicta, circa ſolas verſetur voluptates tactus: tamẽ, cũ addito dicta, ad alias etiã affectiones extẽditur: eſt enim quis incõtinẽs honoris, aut iræ, atq; adeò linguæ: quocirca, qui temerè ſecreta effundit, vaniloquus appellatur. Atqui ſecretum, præter rationem, metus cauſa reuelare, cõtrariũ eſt formidini: vt cũ quis in eculeo leui tormento victus, crimẽ prodit, de quo iniuſtè interrogatur: ergo celare ſecretũ: officiũ proprius eſt, aut cõtinentiæ aut fortitudinis, q̃ iuſtitiæ, atq; adeò Dei. ¶ In contrariũ eſt prouerbium propoſitũ: vbi qui reuelat arcana, fraudulentus appellatur: atque adeò, fidelis, qui celat amici commiſſum.

SECRETORVM aliud eſt de re propria eius qui ſecretũ apud ſe continet: aliud verò eſt de re aliena. Ergo hæc varias habent cõſiderationes, tres erũt q̃ones in hoc primo mẽbro. Prima d̃ ſecreto in gñe: altera de ſecreto alieno: & tertia, de ſecreto cuiuſq; proprio. ¶ Sed ante ſolutionẽ primæ q̃ꝰnis, circa expoſitionem terminorũ nõ tacit° præteribo, eſſe quoſdã, qui hoc nomine, ſecretũ, quod in ſcholis frequẽtiſſimũ eſt, ſcrupuloſe vtãtur, pro eo quod eſt arcanũ & occultũ, inſinuantes nõ eſſe in hac ſignificatione ſatis latinũ. Sed nihilominus, quanquã ſecretũ idem eſt quod ſeparatũ: vt eſt illud iuris conſultorum: Secretorũ ſecreta eſt ratio, id eſt, Diuerſorũ diuerſa eſt ratio, atq; iudiciũ: vnde ſecreto loqui, eſt in ſeceſſu & ſine arbitris loqui: tamẽ profectò id ipſum quod quis ſecreto loquitur, ſecretũ etiam latinè dicitur. Nam apud iuriſconſultos, latinitatis nõ negligentes, nõ rarus eſt vſus huius nõis in hac ſignificatione. Vt ff. de re militari, l. Omne delictũ. Exploratores qui ſecreta nũciant hoſtibus, proditores ſunt. Atq; adeò Quintil. in altera declamatione pro cæco, nõ ſemel vtitur hoc nõe. Poterã (inquit) iudices ſecretum hoc ſenis, profundumq; vocare conſilĩ. Sed de hoc ſatis. ¶ Quod tamen ad rẽ attinet, loquimur primũ omniũ de ſecreto in tota diſputatione formaliter, nẽpe de re quę ſuapte natura digna eſt vt ſecreta ſeruetur, ſcilicet, quę aut mala eſt & peccatum, aut cuius reuelatio eſt perniciosa. Ad hũc enim modũ loquũtur hoĩes de ſecreto: nã virtutes & opera q̃ ad gloriam hominis ſpectant, nõ ſunt celatu digna: nec appellantur ſecreta. Quapropter cæci illi euangelici Matth. 9. nihil fecerunt cõtra virtutem, diffamãtes Chriſtum de miraculo: nã, vt ait illic Hieron. dñs propter humilitatem fugiens iactantiã hominũ, præceperat ne ſe diffamarent: & illi propter memoriã gratiæ, non potuerunt tacere beneficiũ. ¶ Secũdo notãdũ eſt q̃ ſecretũ & occultũ & (quod his opponitur) manifeſtũ, multis modis dicitur, vt videbim° in fronte ſtatim ſecundi mẽbri: tamen in præſenti quõne ſecretũ vocam°, quicquid nec eſt notoriũ, nec in fama proclamatum. Ita vt dicamus ſecretũ, quicquid ab eccleſia tolerat°: vt habetur ca. Veſtra. De coha. cler. & mul. Tametſi varij ſint gradus ſecretorũ: nã aliq̃d eſt omnino ſecretũ, quod præter Deũ, ſolus ipſe nouit, qui crimen admiſit, aut forſan confeſſor. Alio modo accipitur ſecretũ pro eo quod iuridicè probari non põt: vt q̃ vnus ſolus eſt teſtis ſine aliis in dicijs. Tertio mõ dicitur ſecretũ, quicquid non eſt in iudiciũ delatum, nec publica infamia laborat:

Nota circum.

Secretũ triplex.

borat:licet possit probari.Et quanto secretũ in ter pauciores cõtinetur, tãto grauius scelus est illud prodere.Sed de his oĩbus generaliter mo ta est qõ.¶ Tertio notandũ est ꝙ nomẽ fides, duplex est & æquiuocũ ad duas virtutes : alterã intellectualem,& alterã moralem.Significat em̃ primò habitũ & virtutem mẽtis, qua certò & cõstanter &(quod dicunt) firmiter,dictis cu iuspiam adhæremus.Quemadmodũ Aristot.in Top.lib.4.Fides(inquit)est opinio cum vehemẽtia:id est,assensus sine hęsitatione. Quę qui dem ad præsens negotiũ nihil attinet. Significat secundo habitum volũtatis, qui & fidelitas nuncupatur,quo dicta & promissa factis cõple mus,& certa facimus.Quõ accipitur illic,Accipe,daq; fidẽ.Quã graphicè describit Cice.1.of- fic.c.de iustitia.dicens. Fides est dictorũ cõuen torumq; constantia & veritas. Et dicitur fides (quod prẽter Cicero adnotauit etiã Aug.lib.de mẽdacio,ca.20.) quia fit quod dicit.Id.n.prę se ferũt duæ illæ syllabæ fides:quarum prior insinuat facere,posterior verò dicere. Quã virtutẽ tãti fecere Romani,vt statuã ei, Iouis optimi vicinã,in Capitolio statuerẽt. Quod ex oratione Catonis refert Cice. offic. lib.3.Et vsq; adeò eã semp coluerũt,vt pro fide,vel hostib⁹ seruãda, Marcus Regulus mortẽ oppeteret.Et de hac loquimur in psentiarũ. ¶ Sed quia hoc primum ad notitiã dicẽdorũ cõducit, notandũ est quar tò , duplicẽ esse id genus fidẽ:alterã quidẽ quæ versatur circa debitũ legale: qđ est verè & iure debitũ:quale est in cõmercijs & cõtractibus ci uilib⁹,in qbus est ratio dati & accepti.v.g.Fides est , emptorẽ statuto tẽpore promissum pretiũ persoluere,& cõiuges mutuas sibi operas impẽ dere:& ciues principi parere:ac deniq; principẽ qui tributa populi recepit, ciues vicissim armis tueri,ornare moribus,& legibus emẽdare. Quod sonat illud euãgelij. Quis putas est fidelis seruus & prudẽs , quẽ cõstituit dñs super familiam suã?Matth.24.Et huiusmodi fides nulla ratione à iustitia separat,imo est ipsa iustitia:atque adeò ꝓ omnes materias iustitiæ diffũdit.Et de hac loquit Cic.loco citato:vbi dicit,fidẽ fũdamẽtũ esse iustitię:vt pote ꝓ omnis iustitia in de pẽdeat,si certũ quisq; faciat quod dicit. Vnde,in vsum abijt mortalibus,vt quoties qs iniuriã passus est,deorũ hominũq; fidem imploret. Alia vero est fides & fidelitas q̃ versat circa debitũ morale,qđ non est absolute debitũ,sed ad quandã naturalẽ pertinet honestatẽ. Vt si quis quid ex liberalitate sua & bonitate promisit,fides est vt impleat.Quod sapiẽs admonet.Eccl. 5. Si qđ vouisti Deo,ne moreris reddere,displicet.n.ei infidelis & stulta ꝓmissio.Et huiusmo

Fides duplex.

di fides nõ est propriè iustitia:nam vbi debitũ fũdat in sola liberalitate & bonitate promittẽtis,nõ est vera rõ debiti : nec est ꝓinde integra rõ iustitiæ.Est tñ,vt docet S. Tho. 2. 2. qõ. 80. pars potentialis iustitiæ:nã partẽ potẽtialẽ cardinalis virtutis vocãt philosophi illã virtutem, in qua nõ est tota ratio talis virtutis cardinalis: sed propter similitudinem reducitur ad illam: velut liberalitas reducitur ad iustitiam.

¶ His prænotatis respõdetur ad qõnem trib⁹ conclusionibus. Prima, secretũ seruare alienũ, est officium fidei. Probat. Actus exterior illius potẽtiæ & virtutis est, cuius proprium obiectũ ꝓxime mouet ad talẽ actũ,& propriè intẽdit p il ũ:vnde dimanauit regula illa philosophorũ, Habitus & proprius actus versant circa idẽ obiectũ.Vt visio iudicat esse proprius actus potẽtiæ visuæ,quia color,qui est ꝓpriũ obiectũ illius potẽtiæ, proximè mouet ad talẽ actũ:& da re eleemosynã est act⁹ misericordiæ:quia miseria,q̃ est obiectũ misericordiæ,mouet ad talem actũ:& subleuatio miseriæ intendit per illũ:sed ꝓprium obiectũ fidei,vt expositũ est, est facere quod qs dixit,& implere quod ꝓmisit : & hoc est qđ mouet ad seruandum secretũ & qđ intẽditur p talẽ actum:ergo seruare secretũ est officium fidei.Exponit minor. Senator, aut canonicus, aut quæcunq; ꝑsona publica astringitur iureiurando seruare secretũ senatus aut capituli:fides ergo est quæ inclinat ad seruandũ tale secretũ.Et eadẽ ratione,si ꝑsona priuata,data fide secreti,recepit arcanũ alterius. Sed qui visu aut relatione tertiæ ꝑsonæ nouit crimẽ alienũ quanq̃ expresse nõ promiserit secretũ,censetur tñ virtualiter promisisse,propter vinculũ & ius naturale , quo quisq; tenetur seruare secretum proximi, vt quæstione sequenti manifestabitur.

Prima conclusio.

¶ Scda cõclusio. Seruare secretũ ad qđ quis tenet ex officio publico aut legali debito,est officiũ fidei,q̃ est pars subiectiua & propria species iustitiæ:sed seruare secretũ ad quod quis ex honestate solũ naturali obligatur,est officiũ fidei, quę est pars potẽtialis iustitiæ.V.g.Senator aut canonicus & quicũq; publica astringitur fide, virtute iustitiæ tenet seruare secretũ publicum: & Eps secretũ Papæ,quod iurat seruare. c. Ego episcopus.De iureiurãdo.quod si reuelat,committit iniustitiã:& grauiorẽ ex gñe suo , q̃ si nõ redderet mutuũ aut furtum.Et maiori rõne sacerdos tenetur vinculo iustitiæ seruare secretũ cõfessionis,quia hoc illi incũbit ex officio.Imò verò sacerdotẽ seruare secretũ,nõ solũ est iustitia,sed religio:atq; adeò reuelare,nõ solum est iniustitia, sed sacrilegiũ.Sed inter ꝑsonas priuatas,q̃ data fide recipit arcanũ amici,tenet illud

Secunda cõclusio.

abſcõdere de iuſtitia, veluti tenetur quis ſeruare depoſitũ. Atq; adeo qui per iniuriã extorſit ab alio ſecretũ ſuũ, tenet illud ſeruare: ſicut fur tenet reſtituere furtũ. Vt ſi quis literas alienas aperuit, præterq; q, grauiter peccauit, obnoxius eſt ſecreti ſeruãdi. At verò qñ quis viſu, aut relatione tertiæ pſonæ ſecretũ nouit, tũc nõ ꝓpriè de iuſtitia, ſed de honeſtate naturali tenetur illud ſeruare. ¶ Colligit ergo q, ſeruare ſecretũ proximi, eſt propriè officiũ fidei, vt habetur in verbis thematis. Ob idq; in epiſtola Philiberti epiſcopi, q. 22. 5. can. De forma, inter ſex officia fidelitatis quæ ſeruus debet iurare domino, ſecũdum eſt, de ſecreto ſeruando.

¶ Colligitur deinde, huiuſmodi fidẽ partẽ eſſe iuſtitiæ: & ideo Ioſeph ſpõſus Virginis vt iuſtus cõmendatur ab euãgeliſta, Matth. 1. qui de flagitio ſponſæ, qđ fortè fuerat ſuſpicatus, vt putat Aug. noluit eã traducere, i. prodere & diffamare: quia id probare non poterat. ¶ Tertia cõcluſio. Seruare ſecretũ de re propria, nõ eſt propriè officiũ fidei, ſed continentiæ, & charitatis, qua ſe quiſq; tenetur diligere: & famę ſuę cõſulere. Prima pars pſuadet illa replica primi argumẽti principalis: nã fides eſt pars iuſtitiæ: hõmis autẽ ad ſe ipſũ nec iuſtitia eſt, nec iniuſtitia. Secunda pars eſt manifeſta: nam qui ſecretum ſuum temere reuelat, vanus eſt, & incõtinentis linguæ, atque adeo ſuæ prodigus famæ.

Tertia concluſio.

¶ Ad primũ argm̃ rñſũ eſt in ſecũdo notabili. Et ad replicã ꝓ priori parte reſpõdimus mõ in tertia cõcluſ. Sed ad ſecũdã negat q, ſeruare ſecretũ alienũ ſit proprius actꝰ charitatis aut amicitiæ: at remote imperatur à charitate: nã charitas, quia eſt vniuerſalis virtus, habet imperiũ ſuper oẽs alias virtutes, & oẽs mouet ad ſuũ finẽ. Vt charitas patriæ mouet ad aggreſſum bellicũ: qui tñ eſt proprius actus fortitudinis: & charitas propriæ perſonę mouet ad ieiuniũ, ne noceat cibus: qui tamẽ eſt proprius actus tẽperantiæ: & ad hunc modũ charitas amici mouet ad ſeruãdum eius ſecretũ, qui tamẽ eſt actus fidei.

¶ Ad ſecũ dũ argm̃ principale reſpõdet Ariſt. 6. Ethic. c. 12. vbi dicit q, virtus facit rectã intentionẽ & propoſitũ finis: ſed prudentia diſponit & inuenit media quibus illum cõſequimur. Vt fortitudo facit propoſitũ ſtrenuè agendi in bello: ſed qñ expediat aggredi, quãdo ve receptui canere, hoc prudẽtia diſcernit. Et tẽperãtia tacit intenſionem comedẽdi quãtũ cõuenit valetudini; ſed quãdo oporteat aut nõ oporteat comedere, hoc oſtendit prudẽtia. Eodẽ modo, fides eſt quæ inclinat vt nõ reuelẽt ſine cauſa ſecretum: ſed quando oporteat velare, quãdo ve reuelare, hoc dirigit prudẽtia. ¶ Ad tertium reſpondetur q, nihil vetat idẽ opus à duabus virtutibus, etiã particularibus, aut à duobus vitijs, ab vno proximè, & ab alio remotè dimanare. Et hac ratione, quamquam reuelare ſecretum ſit proprium peccatum infidelitatis, naſcitur tamen quandoq; ex defectu continentiæ, & quãdoq; ex defectu fortitudinis. Nã virtutes ſunt connexæ: & ideo, vna ſublata, reliquæ fiunt debiliores, neq; habent iuſtum gradũ virtutis.

QVÆSTIO SECVNDA.

VTRVM ſeruare ſecretum proximi ſit ſub præcepto? Ad partem negatiuã occurrit imprimis exemplum Chriſti ſeruatoris noſtri, cuius nos admonet Paulus ad Epheſ. 5. vt ſimus imitatores, qui crimen proditoris Iudæ cæteris Apoſtolis nunciauit dicens, Vnus ex vobis me tradet. Ioan. 13. & interroganti Ioanni, Domine quis eſt? Reſpondit: Cui ego intinctum panem porrexero. Et, vt de theſauro ſcripturæ noua proferamus & vetera, Leuit. 5. præcipiebatur, Qui audierit vocem iurantis (ſcilicet falsò) teſtisque fuerit, &c. niſi indicauerit, portabit iniquitatem ſuam. Vnde colligit Auguſtinus, vt refertur 22. quæſtio. 5. capitul. Hoc videtur, quòd non ſolùm ante peccatum admonendus eſt frater ne peccet, ſed poſtquam peccauit, quauis peccatum ſit ſecretum, denunciandus eſt illi qui poſſit prodeſſe & non obeſſe. Et, vt ab vtroque iure teſtimonium petamus. ff. De iniurijs, habetur, eum qui nocẽtem infamauit, non eſſe bonum & æquũ ob eam rem condemnari. Peccata enim nocentium nota eſſe oportere & expedire. Ergo ſeruare ſecretum crimen, non eſt ſub præcepto.

¶ Secundò arguitur. Omnia præcepta neceſſaria ad ſalutem, comprehenduntur ſub decalogo, ſecundum illud Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata: & ſubnectuntur ſolùm præcepta decalogi, Non homicidium facies, Non adulterabis, &c. ſed non conſtat, quo præcepto decalogi comprehendatur ſecretorum fides: ergo non eſt præceptum.

¶ Tertiò arguitur. Non videtur minus malum pronunciare peccata futura, quàm denunciare præterita: ſed licet Aſtrologo præmunciare hominum peccata quæ de altris & complexione hominum cõiectat, vt etiam habetur lege Item apud Labeonem. 5. Si quis Aſtrologus. ff. De iniurijs, dummodo id non faciat

ficiat arte magica: nã ũc vltore gladio puniendus est, vt iubetur l. Nemo. C. de maleficis & mathe. ergo licet & peccata prętérita reuelare. ¶ Et confir. Historici multa enarrant peccata, q̃ vel erãt occulta, vel non fuissent adeò publica, si nõ historijs proderẽtur: ergo seruare secretũ nõ est sub præcepto. ¶ Sed in cõtrariũ est, quia opera iustitiæ sunt sub prȩcepto: de quo admonemur Matth. 7. vt quæcunq; volumus faciant nobis homines, hæc & nos faciamus illis: sed fidelitas est pars & species iustitiæ, & seruare secretum est fidelitatis officium, vt dictum est: ergo seruare secretum est præceptum.

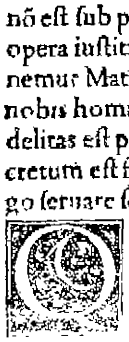

VANVIS superiori quæstione definitum sit, seruare secretũ esse virtutem, supereſt tamẽ sub iudice an sit sub præcepto: nam sunt virtutes multę ad vitę perfectionẽ spectãtes, q̃ non sunt nisi sub consilio: vt de pauperrate insinuauit Christus iuueni illi euangelico, Si vis perfectus esse, vende oĩa quæ habes &c. & de virginitate dicit Paul. 1. Cor. 7. prȩceptũ domini se nõ habere, consilium autẽ dare. Arqui, dũ quærimus an fides secreti sit sub præcepto, loquimur de secreto formaliter: id est, de re quæ suapte natura digna est vt secretò seruetur, nẽpe quę mala est aut mali causa. ¶ Respondetur ergo ad q̃onem quinq; cõclusionibus. Prima. Ad fidẽ alieni secreti, qđ est de re ꝓximi, naturali iure tenemur diuino, atq; humano. Conclusio receptissima est oĩbus philosophis & theologis, sed locos seruari oportet, à qbus veritatẽ eruamus. Et qđ sit ius naturale celare secreta quæ sunt peccata, probatur ptimò ex ipsa peccatorũ natura. Hoc em differt inter virtutũ opera & vitiorũ, quod natura virtutum, quia bonæ sunt, est, vt manifestentur: sed peccatorũ natura, q̃ mala sunt, est vt contegantur, nec, nisi ex necessitate correptionis aut punitionis detegãtur. Qualia. n. sunt rerũ principia, talẽ sortiuntur & naturã: procedunt aũt virtutes à naturali lumine, peccata verò ab ignorantia: nam omnis prauus ignorat. 3. Ethi. c. 1. sunt ergo virtutes suapte natura dignę quæ palàm fiãt, peccata verò sunt celatu digna. Vnde, mos scripturæ est peccata vocare tenebras, virtutes verò lucẽ. Vt Io. 3. Dilexerunt homines tenebras, magis quã lucẽ. Et Ro. 2. Abiiciamus opera tenebrarũ, & induamur arma lucis. Et Esa. 3. reprehenduntur qui peccata sua sicut Sodoma prædicauerunt. Sed Matth. 5. prȩcepit Chr̃s vt luceant opera nr̃a bona corã hominib⁹, & natura, ea quę in nobis imperfectiora sunt, cõtecta esse voluit, facié verò voluit cõtrà, patere. Est ergo contra naturã crimina detegere, nisi correctionis gr̃a ordine seruato iuris

Prima conclusio.

atq; adeò prȩceptũ naturale est secreta celare. ¶ Et cõfir. hæc rõ. Amicitia, q̃ hominibus tã est necessaria, nulla sanè esse posset, nisi peccata & praua hoĩn corda occulta essent. Nã si mala q̃ tu secreto admittis, cũctis esset manifesta, qs te prosequeretur amore? Et si q̃ alij in corde cogitãt mala, tibi esset cõperta, quẽ posses vnq̃ amare? Reuera prȩclarè nobiscũ actũ est, cũ hoĩm mala Deus & natura occulta esse voluerũt, vt, vel hac rõne amicitia inter hoĩes coaleſceret. ¶ Secũda rõ sumitur à dãno dato, & ꝓcedit non solũ de secreto peccato cuius reuelatio esset infamia, sed de omni secreto cuius reuelatio esset perniciosa: vt si quis latẽtẽ proximi thesaurũ aperiret latronibus, aut latentẽ hostiem proderet hostibus. Rõ est huiusmodi. Naturale vinculũ charitatis est vt proximos sicut nosipsos diligamus. Matt. 22. cui ꝓxima est illa generalis iustitia, vt quęcunq; volumus vt nobis faciãt homines, hæc & nos faciamus illis, atq; adeo (vt est in libro Tobiæ) q̃ nolumus ab alijs nobis fieri nec nos alteri faciamus vnquã: vñ lex pendet & ꝓphetæ: id est, oĩa ꝑcepta iustitiæ, tã affirmatiua, q̃ negatiua: sed quicũq; mortaliũ recta rõne cupit vt qđ alteri secretò cõmisit, secretũ seruetur, vt pote vñ honor & fama, & sæpissimè vita pendet: ergo æqua rõne, quicũq; naturali iure cõstringit simile officiũ alteri vicissim præstare. ¶ Tertia rõ sumit à fine. Necessitas. n. & rõ mediorum à fine sumẽda est autore Aristot. 2. Phys. tex. 88. Sed in vita humana necessariũ est alios alijs arcana sua committere & credere ad capiendã cõsiliũ futurorũ, vel ad leuãdã & exonerãdã tristitiã & ægritudinem animi, ad alia q̃; pmultas vtilitates quas affert sapientiũ amicitia: sed si hoĩes nõ astringerẽtur ad fidẽ secretorũ, nõ esset q̃ hęc cõ mitteret amico: ergo fides secretorum est sub ꝑcepto naturali: aliàs multa & egregia cessarẽt amicorũ officia. ¶ Et confir. hæc rõ. Lex naturalis est vt res & concilia publica nõ temerè cõmittãtur cuicũq; de plebe, sed sint senatores & rectores spectatæ virtutis & prudẽtiæ, quorũ fidei cõcedãt. hoc verò seruari nõ posset nisi esset secretorũ fides: ergo ad fidẽ secretorũ pſonæ ꝑtim publicæ tenẽt: qđ vl' maximè manifestũ est tpe belli: ná tũc capitale est secreta reipubl. hostibus prodere, vt l. Omne delictũ. ff. de re milit. sancitum est. Atq; adeò postremo cõfirmat cõclus. Natura in hoc hoĩes ꝓduxit, vt in pace & trãquillitate conuiuãt: est. n. hõ suapte natura ciuile animal, vt author est Arist. Ethi. 9. sed si hoĩes hoĩm secreta detegerẽt, maximè inde perturbatio atq; adeò reipubl. pernicio cõmoueretur: ergo ꝑceptũ nãle est, vt homines hoĩm vicissi secreta custodiant.

¶Quod autē ſecretorū fides ſit itē ſub p̄cepto diuino poſitiuo, vel ex illo maxime cōprobatur Matt. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe illū inter te & ip̄m ſolū. vbi Chriſtus, vt miti ſſimus medic⁹, ſummopere ſolicitus fuit, quò occulta crimina nō fierēt manifeſta, niſi oīb⁹ priùs tentatis, vt ſecretò corrigerentur. Imo verò, vſq; adeò fuit honoris noſtri & famæ p̄tector, vt caueret, ne vel p̄ coniecturas occulta p̄ximorū crimina iudicarem⁹. Nolite. n. (inquit) iudicare & non iudicabimini. Mat. 7. Quod reuera rationi cōſonū fuit: nā in hac mortali vita, in qua locus eſt pœnitentiæ & emendationi, vtilis eſt, atq; adeò neceſſaria fama, tum peccatori ipſi vt reſpiſcat, tū etiā alijs proximis, quibus homo bonæ famæ prodeſſe poteſt: ob idque peccata in hoc ſeculo velāda deus eſſe voluit & cōtegenda, ſed in die iudicij, vt iā fama peccatoribus nō erit neceſſaria, tunc expedit vt omnia ad manifeſtā vindicationē in publicum traducā tur. Vnde 1. Cor. 4. Nolite (inquit Apoſt.) ante tēp⁹ iudicare, quo aduſq; veniat dñs, qui illuminabit abſcondita tenebrarū, & manifeſtabit conſilia cordiū. ¶Poſtremò probatur cōcluſio ex iure humano. Nā primū vtroq; iure cautum eſt ne quis, niſi via iuris, alterius crimē prodat, vt C. de famo. libel. l. vni. vbi Valētinianus & Valentius ſtrictè admonent, vt nemo quēquā, niſi in iudicio, diffimet: atq; adeò, his qui extra iudiciū libellos famoſos ſpargūt pœnam decernūt capitis. Quæ lex in cōcilio Illiberitano approbatur. 5 q. 1. c. Si qui. vbi præterea anathematizātur qui id genus libellos in eccleſia ponū. Qua cauſa & quæſt. Greg. c. Quidam maligni, excōmunicauit quendam qui libellū famoſum produxit. Et Adria. c. 1. huiuſmodi infamatores præcepit flagellari. Nā pœna capitis nō intelligitur niſi quādo libellus infamatorius crimina profert capitalia. Et ff. De iniurijs. l. lex Cornelia. §. ſi quis, accumulatur pœna hiſce infamatoribus, vt inteſtabiles ſint. id eſt vt nec teſtamentum facere poſſint, nec ad teſtamentum, tanquam teſtes, adhiberi, vt exponitur l. Is cui. ff. de teſta. §. Si quis. quæ lex refertur in cap. Si teſtes. 4. q. 3. ¶Et cōfirmatur concluſio. Nā leges humanę non ſolū prohibēt quenquā niſi in iudicio diffimari, ſed ne quis alium in iudicium deferat, niſi cuius crimē idoneis teſtibus probare poſſet: vt cauetur C. de proba. l. fin. Quæ lex recipitur iure canonico. 2. q. 8. cap. Sciāt. Nam crimen quod nō probatur, pro falſo habetur in iure. Quocirca accuſator qui in accuſatione deficeret, decreto Damaſi papæ pœna plectitur talionis. cap. Calūniator. 2. q. 3. Et ibidē Adria. Qui nō probauerit (inquit) quod obiecerit, pœnam, quam ipſe intulerit, patiatur. Et idem habetur, ff. ad Senatuſconſultū Turpilianum. l. 1. & C. de accuſa. l. final. ¶Et tertiò confirmatur. Quia non ſolū circa priuatas perſonas hoc cautum eſt vtroq; iure, ſed & prælatis p̄ſcriptum eſt ne crimina puniant, quanuis ſibi ſint nota niſi in iudicio fuerint probata. Stāt decreta cōciliorum Varenen. & Aphri. cap. ſi tantum epiſcopus. & cap. Placuit. 6. q. 2. vbi habetur, nullā iniuriam Epiſcopo irrogari, ſi ei ſoli non creda tur. Nam ſecretorum ſolus Deus & cognitor eſt & iudex. d. 31. c. Erubeſcāt. Et hæc de ſecreto in generali. Nā de quibuſdam ſecretis in particulari ſunt etiam iura. Vt de pœnitentijs & remiſſ. ſub grauiſſima pœna cauetur ne ſacerdos quoquo modo ſecreta confeſſionis reuelet. Et cap. Ego epiſcopus. De iureiuran. epiſcopus iurat ſeruare ſecretū papæ. Et 22. q. 5. c. de forma. iubetur ſeruus eſſe fidelis domino in ſecreto ſeruādo. Et ff. de re militari. l. Omne delictum. §. Exploratores. plectuntur pœna capitis, qui exercitus ſecreta hoſtibus pandunt. Colligamus ergo, triplici nos iure conſtringi ad fidem ſecreti ſeruandi. ¶Secunda concluſio. Præceptum ſeruandi ſecretum, tametſi habeat formā affirmatiui, eſt negatiuum. Probatur. Nam ſeruare ſecretum, eſt non reuelare niſi ordine iuris: & ideo obligat ſemper & pro quocunq; tempore. Quotieſcunq;. n. quis reuelat ſecretū alterius, nocet illi, atq; adeò peccat. Itaque perinde eſt ſeruare ſecretum ac ſi dicas, non diffimare proximum: ſi ſecretum eſt de re infami, aut non dare dānum, ſi ſecretum eſt de re cuius reuelatio eſt cauſa damni. ¶Tertia concluſio. Secretū alienum temerè & ſine cauſa reuelare peccatū eſt ex genere ſuo mortale, leuius quidē quā homicidiū & adulterium, ſed grauius quā furtū. Loquimur hic de ſecreto crimine: nā de hoc eſt principalis intentio in tota relectione. Probatur ergo prima pars. Peccatum illud eſt mortale ex genere, quòd ratione obiecti eſt cōtra charitatem, ſed reuelare ſecretum eſt huiuſmodi: ergo. Explicatur hæc minor. Propriū & per ſe obiectū, & malū quod ſequitur ex reuelatione occulti ſceleris, eſt infamia proximi: nā fama eſt clara cum laude notitia: & qui reuelat crimē alterius, per ſe generat malā opinionem illius: ſed per accidens eſt q̄ tale crimē obijciat peccatori in faciē, quod eſt contra honorē, pertinens ad contumeliā: aut q̄ talis reuelatio vergat in detrimentū bonorū, aut vitæ alterius (& hoc memoria teneat ad notitiā dicendorū) ſed q̄ denigrare famā proximi ſit contra charitatē, patet, quia fama cōputatur inter bona humana: & ideo non ſtat q̄ quis diligat aliū, & tamē denigret

2. Concluſio.

3. Concluſio.

denigret famam illius. ¶ Secunda & tertia pars concluſionis aſſeruntur à S. Thom. 2. 2. q. 73. art. 3. Et probantur ambæ. Nam grauitas peccatorum ex genere, debet attẽdi ſecũdum grauitatem obiecti: ſed vita maiꝰ bonũ eſt q̃ fama: & mors, maius malũ quã infamia: ergo homici diũ grauius peccatũ eſt, quã denigratio famæ. Et quia adulterium de ſe opponitur futuræ vitæ & educationi prolis, fit, vt grauiùs etiã ſit q̃ reuelatio criminis, quæ eſt contra famã. Dixerim ex genere: quia in indiuiduo, ſi reuelatio eſt contra vitã, vel infamia eſt valde notabilis, poterit eſſe maius peccatum quã adulterium. ¶ Pari ratiõe probatur quòd reuelatio criminis ſit maius peccatũ quã furtũ. Nã fama eſt maius bonũ q̃ bona exteriora tẽporalia. Primò quia eſt bonum magis ſpirituale. Vnde Prouer. 22. Melius eſt nomen bonũ quã diuitiæ multæ. Deinde, quia latius & ad plures ſe extendit, ſicut odor vnguenti. Vnde Eccl. 7. Meliũs eſt nomẽ bonũ, quã vnguẽta pretioſa. Et poſtremò quia diuturnius eſt. Vnde Eccl. 41. Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quàm mille theſauri pretioſi & magni.

¶ Et cõfirmatur ex S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 7. quia infamia plus nocet quã amiſſio bonorũ tẽporaliũ. Nocet enim nõ ſolùm in tẽporalibus (in quibus etiã ſæpe iacturã facimus) ſed etiam in ſpiritualibus: quia multi timore infamię arcentur à peccato, qui perdita fama obdurantur in illo. Vnde Hierony. ſuper 18. ca. Matth. Corripiendus (inquit) eſt frater, ne, ſi ſemel pudorẽ vel verecũdiam amiſerit, permaneat in peccato. Et ſecundò, quia infamia vnius vergit in infamiam aliorum. Vnde Auguſt. in epiſt. ad plebem Hipponẽſem: Infamato vno religioſo, totus cõuentus infamatur. Et tertiò, quia prodito peccato vnius, exẽplo illius alij trahũtur ad peccandũ. At verò hæc dicta ſint de reuelatione ſecretorum in genere. Nam ſunt in particulari nõnullæ reuelationes, vbi, præter infidelitatem accumulantur circũſtantię aliorũ genere peccatorũ. Vt patefacere latronibus vbi latitet theſaurus proximi, præter infidelitatem, genus eſt furti: quemadmodũ prodere latentẽ hominem hoſtibus occidendũ, genus eſt homicidij.

¶ Serui ergo ſunt & mancipia, qui pluris æſtimant in pecunia fidem, quàm in ſecreto: vt eſt apud Comicum: Cuius tu fidem in pecunia perſpexeris, verẽre ei verba credere? Nam ſapientes lõge aliter ſentiunt. Socrates enim celebratiſſimus lumine naturali, colẽdam fidem potiùs docebat in arcanis, quã in creditis pecunijs. Et Cato, vel de hoc potiſſimũ celebratus eſt, q̃ amicorum arcana mira ſanctitate celabat. Et Simonides, homines infimæ notæ cenſebat eos, qui ſecreta cõtinere nõ poſſent: atq; adeò ſimiles ſeruo illi apud Comicum, qui timarum plenus cũcta effundebat arcana. Quid plura? Vſque adeò apud ſummos Philoſophos celebrata eſt ſecretorũ fides, vt, vel ob hoc maximè, antiqui myſticas olim ceremonias in tẽplis deorum ſtatuerint, quas nefas erat in publicum efferre: vt capta inde ſilendi cõſuetudine, fidem ſecretorũ colere & obſeruare docerentur homines: vt eſt apud Plutarchum in De liberis educandis. Sed multo ſanè ſanctior eſt Chriſtianis magisq; religioſa ſecretorũ fides: nam (quò tres poſitas cõcluſiones ſummo argumẽto ſtabiliamus) vſq; adeò Eccleſiæ ſolenne eſt ſecreta celare, vt ſacroſanctũ Euchariſtiæ ſacramentum ſacerdos occulto peccatori miniſtrare debeat, antequã eius crimẽ prodat: etiã ſi illud extra ſacramẽtum ſecretò nouerit. Quæ doctrina eſt Auguſt. homil. 50. de pœniten. & refertur ſecunda quæſt. prima. cap. Mult.

¶ Quarta concluſio. Grauius peccatum eſt reuelare ſecretum quod quis ex debito iuſtitiæ tenetur tacêre, quàm illud, ad quod ſolùm tenetur de honeſtate naturali, cæteris paribus. Verb. gra. Senatori aut canonico grauius peccatum eſt reuelare ſecreta publica, quã priuatæ perſonæ reuelare illud quod non incumbit ſibi ex officio tacẽre: nam in priori eſt vera ratio iuſtitiæ, & in altera non eſt tam propria ratio iuſtitiæ. Atque adeò, ſacerdoti ſummum ſcelus eſt reuelare ſecretum cõfeſſionis: quia non ſolùm eſt infidelitas contra ius naturale, ſed eſt ſacrilegium & contaminatio ſacramenti cõtra ius diuinum: & præterea eſt in perniciem maximam Chriſtianiſmi: nam ſublato ſigillo ſecreti, tolleretur ſacramentũ confeſſionis, quod Chriſtianis maximè eſt neceſſarium. 4. Cõcluſio.

¶ Quòd ſi quis percontetur vbi in Euangelio expreſſum ſit illud ius diuinum, reſpondetur quòd licet nullibi ſit expreſſum, tamen manifeſtè colligitur ex neceſſitate finis. Ex illis namque verbis Ioan. 20. Quorum remiſeritis peccata, remittũtur eis: & quorum retinueritis retenta erunt: colligitur præceptum ſigilli: tanquã medij ad finem. Quare id genus ſecretum nulla de cauſa nec propter ſummum bonum totius orbis, reuelandum eſt: vt infrà dicturi ſumus, quæſt. vlti. membri tertij. Quapropter, ſacerdoti reuelanti ſumma pœna deſtinata eſt, vt ſcilicet officio priuatus perpetuam agat pœnitentiam: videlicet (ſecundum antiquam formam) ignominioſè peragrãdo per orbem. cap. Sacerdos. De pœnitent. diſtinct. 7. Sed iam modò intrudi debet in arctiſſimũ monaſterium,

ca. Omnis vtriusq; sexus. De pœn. & re. ¶ Sed & in secretis priuatis sunt etiã gradus. Vnde si ordinẽ secretorũ colligere iuuat, in primo gradu est secretum cõfessionis: in secundo secretũ publicum extra confessionẽ: in tertio quando priuata persona p iniuriã extorsit secretũ alterius: nã tunc de iustitia tenet illud seruare: quẽ admodũ fur tenetur restituere furtũ: vt si iudex vel alia persona vi & iniuria extorsit secretũ ab aliquo, tenet illud celare. Et eodẽ modo qui literas alienas aperuit præter peccatũ qđ cõmisit aperiendo, peccat reuelãdo, cõtra iustitiam. In quarto gradu est qñ quis ex sua bonitate, data fide, recepit arcanũ amici. Tũc enim etiã de iustitia, tenet illud tacere: nã alter nõ cõmisisset secretũ nisi ille daret fidẽ, & ideo illic est fides secreti, sicut fides depositi. In quinto & vltimo gradu est quãdo quis visu aut relatione alterius nouit secretũ: nã tũc solùm tenetur seruare de honestate naturali. Nihilominus esset peccatũ mortale reuelare, nisi via iuris, nã honestas naturalis pars est iustitiæ, vt dictũ est, potentialis. Augetur etiã aliunde obligatio secretorũ: vt si quis accepit secretũ sub iuramento, aut si reuelatio illius esset in periculum vitæ, &c. Insinuabat se hic quæstio, an seruari secretũ vsq; adeò sit in præcepto, vt teneatur quis aliquãdo prius morte oppetere, q̃ illud reuelare: sed hæc in tertio membro cõgruentiùs disputabitur: vbi tractabimus quando quispiã contra ius de occulto crimine interrogatur, quidnam sit acturus.

Secretorum gradus.

5. Cõclusio. ¶ Quinta & vltima cõclusio. Qui secretũ alienũ temerè, & sine causa reuelat, tenetur ad restitutionẽ famę. Hoc patet, posit̃ fama est verè bonum alienũ, qđ ille abstulit. Sed tamen hãc cõclusionem non est præsentis loci tractare: diximus em̃ latiùs de illa in materia de restitutiõe. Sed satis est hic meminisse q̃ reuelator secreti non tenetur restituere retractãdo se: nã retractatio illa esset mẽdaciũ. Sed dicũt quidã q̃ debet dicere se malè & præter ius esse loquutum: quod tamẽ ego nũquã credidi: nã potiùs esset hoc cõfirmare infamationẽ. Enimuerò qui nõ dicit se fuisse mẽtitum, insinuat se verũ dixisse. Sed alia via facienda est restitutio: vt si ille infamator bene aliàs loquatur de infamato: vel in aliis bonis cõpenset infamiã. Nã potest cõmutari fama cũ bonis alterius generis, vt dicit S. Tho. 2.2.q.62.art.2. ad secundũ. Potest tamen diffamatus remittere restitutionẽ famę, sicut restitutionẽ aliorũ bonorũ. vt illic cõprobauim⁹.

¶ AD PRIMVM argumentũ multis modis sol. respõderi. Primò q̃ Christus nõ reuelauit per. nã Iudæ in singulari, sed in cõmune dixit: Vnus vestrũ me traditur⁹ est: vt dicit Eugenius cap. Si sacerdos. De officio ord. Sed tamen hæc solutio nõ prorsus satisfacit: nã quanquã Matt. 26. sint illa verba generalia, tamen statim subiũgitur: Qui intingit manũ mecũ in paropside, hic me tradet. Quod si quis dicat multos simul intinxisse in eadẽ paropside: falsẽ Ioã. 13. (quod est argumentũ nostrũ) Iudam propriè designauit dicens: Cui ego panem intinctũ porrexero. ¶ Aliter etiã respondet S. Tho. 2.2.q.33.art.7. scilicet q̃ Christus, tanquã Deꝰ habebat publicum peccatũ Iudæ, & ideò poterat illud statim denuntiare. ¶ Vel dicendũ (vt reor) quòd Christus nõ denuntiauit peccatũ præsens Iudæ qđ habebat in animo, sed tanquam propheta prænuntiauit q̃ futurum erat: & prænuntiatio erat necessaria ad finẽ redẽptionis, vt persuaderet se non tradi insciũ aut inuitũ. Vnde, publicè solùm prænuntiauit illud in genere: scilicet, Vnus vestrũ, vt dicit Eugenius: sed peculiariter Ioãni designauit Iudã ad petitionẽ Petri, vt tutus esset se nõ esse illũ traditorem: nã id verebat Petrus. ¶ Ad illud Leui. quinto cõceditur q̃ tenet quicunq; reuelare peccatũ secretũ proximi, illi qui potest prodesse & non obesse, vt latiùs explicabimus mẽbro secundo. Et eadẽ ratione intelligitur illa lex, Eum qui. ff. de iniuriis. videlicet q̃ eũ qui nocẽtem infamauit (scilicet ordine iuris) non est bonũ ob eã rem condemnari. ¶ Ad secundũ principale respõdetur quòd præceptum fidelitatis secreti seruandi reducitur ad octauum præceptũ, Non falsum testimoniũ dices: nam quod nõ probatur, pro falso quodam modo habetur in iure. ¶ Ad tertiũ conceditur quod licet Astrologis, aut de astris, aut de complexione, aut de physionomia, affectiones hominum & quodã modo peccata in genere prænuntiare, dummodò fiat salua fama alterius: nec certò affirmetur, tanquam res manifesta. Vt si asserat talem hominẽ, quia tali sydere natus, in tale genus virtutũ naturã habere tẽperatam, aut in tale genus vitiorũ eam habere corruptam. Et hoc nõ est reuelare occultũ crimẽ, sed docere quid sit in natura rerum. At verò in particulari asseuerare eũ aut hoc futurum, aut homicidium patraturum, temeritas est. ¶ Et ad confirmationem de historicis, primò nõ est necessarium oẽs historicos excusare: nã sunt qui multa scribunt, quæ potius essent silentio prætereunda. Et secũdò quanquam multa crimina scribant quæ nõ essent aliàs adeò publica: hoc tamen licet propter bonũ publicũ vt homines exẽplis antiquorum instituantur & perterreantur. Eò vel maximè si enarrentur historiæ priscorum: nã occulta delicta viuentium in publicũ afferre, libellum esset cõficere diffamatorium.

Vtrum

VTRVM hominem infamare seipsum reuelãdo temerè proprium crimen, sit mortale peccatum.

¶ Ad partem affirmatiua illo præcepto Sapientis recitato, Eccl. 41. Curam habe de bono nomine. Et Esai. 3. reprehẽdũtur qui peccata sua sicut Sodoma prædicant, nec abscondunt: & Psalm. 55. Quid gloriaris in malitia? & Psal. 93. Vsquequo peccatores gloriabuntur, effabuntur & loquentur iniquitatem?

¶ Secundò arguitur ratione. Reuelare peccatum est contra naturam peccatorum: quæ suapte natura, vt diximus, sunt abscondenda: sed quicquid fit contra naturam: videtur esse peccatum mortale: ergo.

¶ Tertiò arguitur. Fama est bonũ: ergo illam negligere est peccatum: quod videtur esse mortale: nam est contra naturam boni, quod omnia suapte natura appetunt. ¶ Et cõfirmatur. Infamare proximum, reuelando eius crimẽ, est mortale, vt dictum est quæstione proxima: ergo & infamare seipsum. Consequẽtia patet ex ordine charitatis: qui in quocunq; homine incipit à se ipso. ¶ Ad hęc accedit authoritas Augustini in libello De bono viduitatis, c. 20. quod refertur 11. q. 3. cap. Non sunt audiendi. vbi vehementer increpat illos, qui putant satis esse habere bonam conscientiam apud Deum: imprudenter & crudeliter, contemnẽtes propriã famam: quia nobis (inquit) necessaria est vita nostra, aliis verò fama nostra. Idem repetit in sermone De communi vita clericorum: quod habetur 12. quæst. 1. cap. Nolo. ¶ Sed in cõtrarium est: quia vbi nulla est iniuria, non est peccatum mortale: sed hominẽ reuelare propriũ crimen non est iniuria: quia hominis ad se non est iniustitia: vt est apud Aristo. 5. Ethi. ergo reuelare proprium crimen non est mortale.

Cõclusio. AD quæstionem respõdetur septem cõclusionibus. Prima. Hominẽ reuelare proprium crimen temerè & sine causa peccatum est. Conclusio hæc satis cõprobata est argumentis propositis ad partem affirmatiuã: nam est contra naturam peccati: quod debet celari, cũ sit malum: & cõtra naturam famæ: quæ cum sit quoddam bonum, conseruanda est. Dixerim, sine causa, quia reuelare crimen proprium ad capiendum consilium, vel volandam tristitiam, non est aliud quàm operæ pretium, atque adeò virtus.

Cõclusio. ¶ Secunda conclusio. Ex genere suo non est contra iustitiam, sed solum præter charitatem: quã quicunque tenetur se & sua diligere. Hæc itidem conclusio in priori quæstione probata est: nam iustitia, vt inquit Aristoteles 5. Ethic. est ad alterum: & ideo hominis ad seipsum, nec iustitia est, nec iniustitia: & volẽti, vt ibidem dicit Aristoteles, non fit iniuria. Quare, qui prodigus est famæ, ex genere suo, nisi aliæ qualitates circunsteht, nemini facit iniuriam.

3. Cõclusio. ¶ Tertia conclusio. Hominem reuelare proprium crimẽ sine causa, ex genere suo, vt existimo, non est peccatum mortale, sed solum veniale. Conclusio hæc sæpe in has scholas producta est: & sunt magistri nostri qui eam affirmauerunt: & nostris nos lectionibus eam obiter attigimus: at nondum hactenus de suis penitùs principiis eam comperi ratiocinatam: quapropter in animo est prorsus examinare quid habeat veritatis. Explico primò conclusionem. Reuelare quempiã suum crimen proprium ex genere suo, nihil aliud est, quàm denigrare propriam famam: nam si id fiat per iactantiam aut per complacentiam peccatorum, circunstantiæ sunt addentes grauitatem supra genus peccati infamiæ. ¶ Et vt oppositа iuxta se posita clariùs eluceſcant, sententia est domini Caietani nobilissimi auctoris contraria huic nostræ, super 2. 2. quæstio. 73. articul. secũdo, quæ complectitur tres propositiones. Prima, Hominem infamare seipsum: ex genere suo est peccatum mortale, sicut occidere seipsum. Et quanquam non ponat exemplum, nisi in casu quo quis infamat se, imponendo sibi falsum crimen, tamen rationes eius æquo pede procedunt, quãdo quis præter ius reuelat occultum suum crimen: nã generaliter illic, & in summa in verbo, Detractio: dicit quòd infamare seipsum est mortale: & grauius, quàm infamare alium: & manifestum est quòd reuelare proprium crimen, est infamare se. Secunda eius propositio est. Hoc non solùm est contra charitatem, sed contra iustitiam: nam infamans se facit iniuriam Ecclesiæ & Reipublicæ, cui necessaria est cuiuscũq; fama. Vnde colligit quòd nulla de causa quis excusatur à peccato mortali infamando se: etiam si positus in tormentis infamet se, ad liberandam vitam.

¶ Tertia propositio eius est, quòd qui infamat se, tenetur sibi restituere famam: quia illam per iniustitiam sibi abstulit. At verò, salua authoritate doctoris grauissimi, atque adeò mihi colendissimi, probatur in contrarium conclusio nostra, videlicet quòd hominem infamare se ipsum, non sit ex genere suo mortale. In primis non est contra charitatem proximi: quia nemini nocet, nec contra charitatem propriam: nam charitas, qua quisque tenetur se diligere, de per se & primò solum,

obligat

obligat quantum ad bona ſpiritualia virtutum & gratiæ: ſed quantum ad bona tẽporalia, non obligat, niſi quatenus ſunt neceſſaria ad finem ſpiritualẽ: ergo quãdo fama mea nõ eſt ſimpliciter mihi neceſſaria ad virtutem, nõ eſt contra meam charitatem eã negligere: ſed ſolùm erit præter charitatẽ: id eſt, contra feruorẽ charitatis, poſtquàm eſt verum bonũ. Et ideo ex genere ſuo nõ eſt niſi peccatum veniale. ¶ Secundò arguitur. Prodigalitas pecuniæ ex genere ſuo, vt ſolùm dicat, ſine cauſa abiicere bona, nõ eſt peccatum mortale: quia homo habet liberum arbitrium ſuorũ bonorũ, ſed ſolùm eſſet mortale ex circunſtantia, ſi homo teneretur alere familiã aut prouidere pauperibus in graui neceſſitate: ergo neq; prodigere famã, neque honorem, ex genere ſuo eſt mortale: quia poſtquam fama & honor ſint bona exteriora, tam liberum arbitrium habet homo ſuper famã & honorem, quàm ſuper alia bona. Hic autem inſinuatur pũctum opinionis Caietani: eſt enim notãdum duo eſſe genera bonorũ. Alia nanq; ſunt quorũ homo eſt dominus: vt ſunt pecuniæ & facultates, quas homo pro libito poteſt donare aut abiicere: quare, ſi ſine cauſa quis abiiciat huiuſmodi bona, non peccat mortaliter. Sed aliud eſt bonum cuius homo nõ habet arbitrium: vt eſt vita quia non poteſt homo ſe occidere. Exiſtimat ergo dominus Caietanus ꝙ honor & fama ſunt omnino ſicut vita, itaq; homo non habet poteſtatem ſuæ famæ: ſed ꝙ ſolus Deus & reſpublica habent dominium famæ: & ideo qui infamat ſe, facit iniuriam Rei publicæ & tenetur reſtituere. ¶ Nos tamẽ, ſaluo meliori iudicio, cenſemus cõtrà, honorem & famã eſſe ſicut pecuniã, quantùm ad hoc: & hominẽ habere arbitrium illorũ, ſicut pecuniæ: niſi ꝙ in genere venialis grauius eſſet prodigere famã, quia eſt maius bonum, quàm pecuniã. Et mouemur hac ratione: quia de vita eſt expreſſum præceptum. Illo enim præcepto, Non occides: non minus prohibetur quiſq; ſe occidere, quàm aliũ, vt docet egregiè Auguſt. libr. primo de ciuitate Dei, c. 20. Ita de vita legimus ſolum Deum eſſe Dominum illius: vt Deuter. 23. Ego occidam, & ego viuere faciam: & Sap. 16. Tu es domine qui vitæ & mortis habes poteſtatem: vnde colligitur, nos nõ eſſe dominos propriæ vitæ. Item ratio naturalis eſt manifeſta: quia cum vita ſit fundamentum omnium bonorum, atq; adeo naturaliſſimus appetitus omnium rerũ ſit conſeruandi ſe, cõſequens eſt, vt homo nõ habeat arbitriũ vitę: ſed ſolꝰ Deus eſt qui poteſt hominem occidere, etiam pro libito: & Reſpublica, quę poteſt eũ occidere ſolum pro bono publico. Vnde colligit S. Tho. 2.2.q.64.art.5. ꝙ occidens ſe ipſum nõ ſolũ facit cõtra charitatẽ, ſed contra iuſtitiã: reſpectu Reipublicæ, cuius eſt vita hominis. Sed tamen de fama, nihil tale legimus: imo ratio naturalis oppoſitum docet: videlicet quod ſit in arbitrio noſtro, vt ſine peccato mortali poſſimus illam negligere. Quod profectò loco modò citato S. Tho. in ſolutiõe ad tertiũ apertè videtur ſentire. Ait enim ꝙ licitè poteſt homo de ſeipſo diſponere quãtum ad ea quæ pertinẽt ad hanc vitã quæ hominis libero arbitrio regit. Sed tã ſitus de hac vita ad aliã fœliciorẽ, non ſubiacet libe. arb. hominis, ſed poteſtati diuinæ: & ideo non licet homini ſe interficere. Ac ſi apertè dicat. Vniuerſa hominis ſunt poſita in eius arbitrio pręter vitã. Vnde nec famã excipit, nec honorem. ¶ Et confirmatur hæc ratio. Quãuis fama & honor ſint præſtãtiora bona ſuapte natura, quàm pecunia & facultates, nihilominus magna copia pecuniæ in ciuili æſtimatiõe præualet alicui famæ: quemadmodum licet aurum præſtet argento, nihilominus magnũ pondus argenti præualet paruo auro. Quis dubitet de cem milia ducatorum pluris æſtimãda eſſe, quã famam priuatæ perſonæ? Si ergo homo habet liberum arbitrium ſupra magnã pecuniã, conſequens eſt, vt habeat arbitrium ſupra famam ſuam & honorẽ. ¶ Secũdò confirmatur ratio. Fama poteſt pecuniis recompenſari, vt doctores conſentiunt in 4. diſt. 5. Imo homo pauper rationabiliter mallet reſtitutionẽ famæ ſibi fieri pecuniis, quàm recuperationẽ famæ: imò verò habet infamatus arbitrium remittendi gratis reſtitutionem famę, vt concedit etiam Adri. nobilis author in 4. q. De reſtitutione famæ. & in Quol. 11. ſicut poteſt homo remittere latroni pecunias quas ei deprędatus eſt: ergo habet homo arbitriũ & poteſtatẽ ſuper famã, vt ſit vere dñs illius, ſicut & aliorũ bonorũ exteriorũ. ¶ Sed tertiò probatur concluſio principalis. Chriſtus redemptor noſter Matth. 5. docet nos cõtemnere tria bonorũ genera, in quibus gentes ſtatuebant fœlicitatẽ: ſcilicet, diuitias: Beati pauperes ſpiritu: & ſecũdò famam & gloriam mundi: Beati mites: & tertiò voluptates: Beati qui lugent. Nec illic ſolùm, ſed vbiq; Euangelij frequentiſſimũ eſt cõſilium mũdi contẽnendi: & tamẽ omne quod eſt in mũdo, vt inquit Ioã. in prima cano. c. 2. concupiſcentia carnis eſt, id eſt voluptas ſenſuum, aut concupiſcentia oculorum, id eſt, auiditas diuitiarũ: aut ſuperbia vitæ, id eſt, ambitio honoris & famæ: ergo conſilium eſt ex genere ſuo honorem & famã nihili pẽdere: tantũ abeſt vt ſit mortale peccatũ famã

Duo bonorum genera.

negli

negligere. ¶ Quarto arguitur principaliter. Si esset peccatū mortale reuelare propriū crimen sine causa, esset pari ratione mortale nō respōdere detractoribꝰ & obiicientibus nobis publicè & iniustè peccata nostra: nam certè perinde est nō respōdere diffamāti me, cum facile possim, ac si me ipse diffamassem: sicut perinde est, nō resistere latroni cùm possim, ac si prodigerē bona mea: at cùm qs detrahit mihi, nō teneor respōdere: imò est arbitrio meo tacēre: vt dicit S. Tho. 2.2.q.73.art.4. ad primū argumentum. imò verò, licet qs mihi falsum crimē imponat, nō teneor respōdere, nisi essē ego persona publica, aut crimē esset contra religionē: vt si quis me appellasset hæreticū. Exemplū dedit nobis Christus redēptor noster, qui, vt inquit Apost. 1. Pet. secundo, cùm maledicerentur, non maledicebat. Et præter alia loca Euangelij, quæ plurima notari possent, id maximè exhibuit in passione, Matth. 27. vbi cum multa falsa testimonia ei obiicerentur, & Pilatus dixisset: Non audis quanta aduersum te dicūt testimonia? tamē non respondit ei vllum verbū: ita vt miraretur præses vehemēter: nempe qđ nollet se cōpurgare cū facile posset. Et quanquā necessariū erat ad finē redemptionis vt nō respōderet, tamen id etiā fecit (quod notāt doctores) vt exēplum nobis daret nō respondēdi maledicentibus. Vnde in instructione Apostō. Matth. 5. Beati (inquit) eritis cùm maledixerint vobis homines, & persequuti vos fuerint, & dixerint omne malū aduersum vos, mentiētes propter me. ¶ Et explicatur amplius hæc ratio. Si nō essemus magis domini famæ nostræ quā vitæ, sequeretur qꝺ quotiescunq; possemus famā nostrā defendere, sine proximi nocumento, mortalis esset omissio defensionis: cōsequēs est falsum: ergo & antecedēs. Probatur sequela. Nā qui sine cuiuspiam detrimēto potest vitam defendere: si nō defendit, mortaliter peccat: vt qui ruēte domo, aut, inuadente tauro, non fugeret: nā illē tunc virtualiter se occideret: Sed falsitas cōsequētis probatur, quia dū priuata persona diffamatur, quāquā se posset cōpurgare sine infamia & detrimēto alterius, nō tenetur saltē sub peccato mortali cōpurgare se, vt iam modò dicebamus: quia potest cedere iuri suo: quemadmodū posset cedere latroni inuadenti res suas. ¶ Et quintò arguit. Si nō essemus domini propriæ famæ aliter quàm vitę, sequeretur qꝺ nulla ratione possemus exponere famā nec propter salutē spiritualem: consequens est falsum: ergo & antecedens. Sequela probatur: Nā quāquam quis certus esset, vitā nocēre sibi ad salutē spiritualem, nullo modo posset se occidere, aut si ne alia ratione permittere homicidium sui, vt Augustl. latè docet primo de ciuitate Dei, c. 20. Sed falsitas cōsequētis probatur: Nam proculdubio quicunq; cognoscēs præclaram famam & honorē sibi plurimū nocere ad vitam spiritualem: posset permittere propriam infamiam: atqui forsan ad illum finē posset detegere aliqua sua crimina, vt per infamiā humiliatus, tutius viueret, saltem nō esset mortale, ea detegere. Imò, Scotus 4. dist. 15. q. 3. art. 2. videtur insinuare, qꝺ occultus homicida debet se prodere, vt puniatur: nam dicit qꝺ debet patienter tolerare pœnam talionis, quia aliter non potest fieri plena satisfactio pro homicidio. Nescio an intelligat qꝺ homicida tenetur se prodere. Quod tamē ego nullo modo crediderim: quia nullus reus tenetur esse actor aduersus se extra sacramentū; imò nec illud esset consilium. Sed tamen forsan citra peccatū mortale, posset sceleratissimus & pernitiosissimus homo prodere se iudici cū periculo famæ & vitæ, vt pateretur pœnā quā Deo & Reipublicæ satisfaceret. Id maximè, si nō speraret alia se vnq̄ via corrigēdū fore. ¶ Et confir. Quia si nō essemus magis domini famæ q̄ vitæ, sequeretur qꝺ nulla ratione possemus extenuare aut minuere famā nec propter vitam spiritualem: consequens est falsum: ergo & antecedens. Probatur sequela: quia nō licet, nec propter opera pœnitentiæ ad satisfactionem pro peccatis, minuere vitā: secundum illud Hieronymi: Non differt vtū magno vel parvo tēpore te interimas. Sed falsitas consequentis probatur: quoniam licitum est opera pœnitentiæ austerissima facere: vt admonet Ioan. Ma. 3. quanquā inde coniectari possit huiusmodi pœnitentem peccatorē esse in genere. Atqui sacerdotes possunt pro grauissimis sceleribus graues pœnitentias imponere, quāquā inde sumatur argumētum qꝺ pœnitēs in genere est peccator: dum modò caueatur ne reueletur peccatum in particulari. Imò verò quando in primitiua Ecclesia pro graui peccato mortali imponebatur septennium pœnitentiæ, quis dubitat, per illas pœnitentias quodammodo diffamatos esse pœnitentes? Quare si fama tam esset custodiēda, quàm putat opposita opinio, certè Ecclesia nunquàm illas pœnitentias permisisset.

¶ Et sextò principaliter arguitur ab honore ad famam. Honor enim est reuerentia quæ alicui defertur propter aliquā excellentiam, sed fama est bona existimatio quæ de homine habetur seu illæsæ dignitatis status, moribus & legibus comprobatus. ff. de variis & extraordinariis cognition. l. Cognitionum.

Argui-

Arguitur ergo. Negligere honorem & gloriam mundi, non est ex genere suo peccatū mortale: ergo nec negligere famam. Cōsequentia est nota: quia idē fere iudicium est vtriusq;. Et probatur antecedēs. Nam qui assumeretur ad amplas dignitates & magistratus: & totis viribus reniteret, imo qui quas haberet, abiiceret, & ad vilem statum se summitteret, profectò nihil aliud faceret quàm Euangelicum consilium: & qui hostem fugeret cum se facile posset defendere: & qui se prædicaret infami genere natū, cum id posset celare, profectò prodigus esset honoris, & tamen nō condemnaretur de peccato mortali: nec vllus se vnquàm de hoc accusauit in sacramento: alias deberent prædicatores in concionibus exhortari populum vt curam haberēt honoris: quod esset cō tra prædicationem Euangelicam. ¶ Et septimò principaliter probatur conclusio exemplo sanctorū, qui errata sua sæpe scriptis prodiderunt, quæ tamen potuissent celare. Vt Augustinus cum alibi sæpe, tum in confessionibus & maximè lib. 2. cap. 2. vbi deplorat cōcupiscentiam carnis quam passus est in adolescentia. Rapiebat (inquit) caligo libidinis imbecillem ætatem per abrupta cupiditatum: atque mersabar gurgite flagitiorū: ibam longius à te, & effundebar & diffluebam & ebulliebam per fornicationes meas, & tacebas. Et Ambro. (vt in eius legitur vita) publicas mulieres publicè ad se ingredi fecit, vt visis his, diffamaretur apud populum, atque adeò, vel illa ratione impediret, ne eligeretur in episcopum. Et religiosissimus Anselmus in Meditationibus deplōrat amissam turpiter virginitatē. O virginitas (inquit) iam non dilecta mea, sed perdita mea: ô fornicatio sordidatrix mentis meæ, perditrix animæ meæ. Et sunt qui idem impingant Hieronymo. At verò Hieronymus id non planè testatur. Verba eius sunt in Apologia ad Pammachium. Virginitatem in cælum fero, non quia habeam, sed quia magis miror quod non habeo. Ingenua & verecunda cōfessio est, quo ipse careas, id in aliis prædicare. Vbi non manifestè cōfitetur se non esse virginem: sed dicit se nō laudare virginitatem, eo ꝙ ipse habeat. Vel negat se habere perfectā mentis virginitatem: cùm frequentes impulsus carnis fuerit, etiā in senectute perpessus: vt ipse fatetur ad Eustochium de custodia virginitatis. ¶ Octauò & postremò probatur cōclusio ex vniuersali sensu hominum. Nam licet quis pandat crimina sua, etiā ex animi leuitate: modò id non faciat iactantia aut complacentia peccatorū: certe non censetur ab hominibus mortaliter peccasse: nisi inde sequatur periculū vitæ aut scandalum. ¶ Quarta conclusio. Sæpe est peccatū mortale cū quis proprium crimen reuelat. Primò si id faciat per iactantiā aut complacentiā peccati. Par enim peccatū est homicidium. & cōplacentia in homicidio: atque adeò grauius iactantia illius. Et hoc clamant illæ authoritates primi argumenti ex Esa. & Ptal. Secundo potest esse mortale ratione scandali: vt si quis haberetur & suspiceretur vt sanctissimus, & reuelaret grauissima sua peccata: vnde alij aut sumerent occasionē peccandi, aut contemnendi tale genus hominū. Si eñ esset religiosus alicuius ordinis, contemneretur ille ordo. Et tertio potest esse mortale propter conditionem personę. Vt si esset persona valde necessaria Reipublicæ: vt prælatus, cuius officium alius tam digne gerere non posset. Tunc enim profectò graue peccatum mortale esset infamare seipsum. Et quartò esset mortale, si ex reuelatione proprij secreti quis incurreret periculum vitę, vt Samson videtur mortaliter peccasse reuelando mysterium capillorū Dalidæ: vbi abscōdita erat eius fortitudo. Iudi. 16. quāquam postea occidendo se cū hostibus nō peccauit: vt dicit Aug. 1. de ciuitate Dei, ca. 21. quia instinctu id fecit Spiritussancti. ¶ Quinta conclusio. Hominē infamare seipsum sæpe est officiū virtutis. Primo, vt dictū est, ad capiendum consilium vel leuandā tristitiā, si aliter fieri non potest, decet reuelare propria crimina, licet sit nō nulla infamia, illa esse amicis nota. Et secundò ratione iustitiæ, vt cùm quis proximū falsò diffamauit, teneatur publicè se retractare, cū periculo proprię famæ Et tertio esset officiū virtutis ꝙ quis se permitteret infamari pro amico. Vt si ego feci crimē quod falsò imponitur amico meo, quanquā esset casus in quo nō teneor reuelare meū crimē: quia videlicet nō fui causa vt alteri attribueretur: tamē possum cedere iuri meo, & prodere me ad protegēdum famam amici. Imò verò si è conuerso amicus meus fecisset crimē quod falsò mihi impingitur, quanuis possem me cōpurgare, liceret nihilominus mihi tacere, vt infamia mea custodiret famam amici: sicut licet ponere vitā pro amicis: secundum illud Ioā 15. Maiorem hac charitatem nemo habet, quā vt animā suam ponat quis pro amicis suis. Cōclusio hæc quinta facile probat: quia in omnibus casib⁹ positis, est honesta causa reuelādi crimina: & ideo nulla est prodigalitas reuelare. Et quartò pari ratione ille qui in equuleo vehemēter torquetur, licitū est crimē occultum cōfiteri, etiā si contra ius interrogetur, si aliter tormenta vitare non potest. Sed de hoc latior erit sermo in calce tertij membri.

4. Cōclusio.

5. Cōclusio.

¶ Sexta

6. Conclu. ¶Sexta concluſio. Si quis ſibi falſo imponat crimen, non eſt mendatium pernitioſum, ſed ſolum officioſum. Hanc concluſionem obiter adnotauerim, bona venia reuerendiſsimi Cardinalis Caietani contrarium aſſerentis loco citato. Et probatur. Qui falſo ſibi crimen imponit, nulli alteri facit iniuriam nec ſibi: quia volenti non fit iniuria: ſed ſolum eſt famæ prodigus. Quo fit, vt illud mẽdacium ex genere ſuo non ſit peccatum, niſi veniale: ſed eſſet mortale, ſi circunſtaret aliquis caſus quartæ concluſionis, aut ſi diceretur mendaciũ ſub iuramẽto aut ſi eſſet in periculum vitæ. Sed forte, ſi quis ſibi imponeret falſum crimen vt ſeruaret vitã patris, & pœnam eius capitis in ſe transferret: dum modò id faceret ſine iuramento & ſcandalo &c non eſſet mortale. ¶ Quòd ſi quis arguat contra hanc concluſionem ex verbis Auguſt. 1. de ciuitate Dei cap. 20. vbi dicit ꝙ falſi teſtimonij non minus reus eſt, qui de ſe ipſo falſum fatetur, quàm ſi aduerſus proximum id faceret: ſed aduerſus proximum, falſum teſtimonium eſt mortale: ergo aduerſus ſe ipſum. ¶ Reſpondetur ꝙ Augu. ſolùm prętẽdit, quòd illo octauo præcepto: Non falſum dices, prohibetur omne falſum teſtimonium: etiã illud quod quiſpiam aduerſus ſe dicit: ſicut illo præcepto. Non occides, prohibetur etiã quicũq; ſe occidere, ꝙ nos ingenuè fatemur: tamen non prætendit quòd tantum ſit de ſe peccatũ cum quis dicit falſum aduerſus ſe ſicut aduerſus proximum: nam quanquàm falſum teſtimonium ex genere ſuo ſit mortale, quia omnia præcepta decalogi obligant ſub mortali, tamen in indiuiduo non eſt neceſſe quodcunque eſſe mortale: niſi vbi eſt iniuſtitia, qualis non eſt hominis ad ſeipſum, eſſet tamen mortale ſi eſſet cũ periurio aut cum conditionibus explicitis in 4. concluſione.

7. Concluſi. ¶Septima & vltima cõcluſio. Quomodocunq; quiſpiam ſe diffamauerit, nõ tenetur ad reſtitutionem ſuæ famæ, etiã ſi per mendatium ſe diffamauerit. Primò, quia nemini fecit iniuriam: & ſecundò, quia ſi alicui deberet famam, non deberet niſi ſibi: qui eſt dominus illius: obidque poteſt ſibi reſtitutionẽ remittere.

¶ AD PRIMVM argumentũ principale reſpõdetur primò, ꝙ præceptum illud ſapientis: Curam habe de bono nomine: non ſonat obligationem ſub reatu mortali: nam comparat bonum nomen pecunijs: & præceptum de cuſtodia pecuniarum non obligat ſub mortali: quia prodigalitas ex genere ſuo non eſt peccatum mortale, cum non ſit contra iuſtitiam, vt colligitur ex S. Thom. 2. 2. quæſt. 11. ¶ Et ſecundò reſpondetur, quod præceptum & conſilium cuſtodiendi famam, hoc modo intelligitur: vt quis ſatagat exercere ſe officijs honeſtis virtutis: quæ digna ſunt fama & honore apud deum & homines, ſecundum illud Matth. 5. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona &c. & ſecundum illud Apoſt. Phil. 4. Quęcunq; ſunt vera, quæcunq; ſancta, quæcunq; bonæ famæ, hæc cogitate. Non tamen eſt pręceptũ, ſaltem obligans ſub mortali ad cuſtodiendum famam, in ſe conſideratam, tanquàm bonum temporale. Fama etenim atq; honor (vt inquit Saluſtius) eſt vmbra virtutis: vnde, ſicut illum qui recta pergit ad ſolem, vmbra etiã inuitum ſequitur: ſed qui ſoli tergum vertit, vmbram ſequitur, quam nunquã attinget: ita eum qui virtutẽ colit, bona fama conſequitur: ſed qui anxiè poſt famam & honorem currit, fieri non poteſt vt ſequatur vnquã. ¶ Ad alias authoritates Eſaiæ & pſalmiſtæ reſponſum eſt in quarta cõcluſione concedendo eſſe mortale quod quis iactet ſe de peccato. ¶ Ad ſecundum principale reſpondetur, quod quanquam negligere & prodigere propriam famam ſit contra naturã boni temporalis, non tamen eſt cõtra charitatem, niſi quando fama eſt neceſſaria ad finem ſpiritualem: nam iocoſum mendacium contra naturam, eſt tamen veniale. ¶ Et eodem modo reſpondetur ad tertium argumentum. Et ad confirmationem negatur conſequentia: nam hominem infamare proximum: eſt contra iuſtitiam: ſed infamare ſeipſum: nulla eſt iniuſtitia: & ordo charitatis inter ſe ipſum & alium debet attendi quantum ad bona ſpiritualia: ſed tamen bona temporalia nullus ſibi tenetur magis cõcupiſcere, quàm alij. ¶ Ad authoritatem tandem Auguſtini, quæ videtur vehementer pugnare aduerſus ſecundam & tertiam & vltimam cõcluſionem (videtur enim ſentire quod conſeruare propriam famam ſit opus iuſtitiæ: quia eſt neceſſaria alijs: & quod ſit proinde mortale, illam negligere: atq; adeò, quod infamans ſe teneatur ad reſtitutionẽ) reſpondetur primo ꝙ Aug. loquitur illic de ſanctiſsimis qui buſdã mulieribus, quæ à populo venerabãtur vt religioſiſsimæ, & tñ negligebant famã ſuã, putantes eſſe virtutẽ vt æſtimarẽtur malæ & vilipenderẽtur. Et hoc cõdemnat Auguſt, ratiõe ſcandali, quod dabãt populo: ſcandalũ .n. erat ꝙ mulieres quæ prius æſtimabãtur religioſæ, crederent poſtea peccatrices: & maxime in primitiua Eccleſia cauendũ erat Chriſtianis ne darent ſcãdalũ gentilibus qñ infamia vni⁹ Chriſtiãi cedebat in infamiã totius Chriſtianitatis.

¶ Et

¶Et secundò respondemus, quod Augustinus intelligit famam nostram esse necessariam Rei publicæ, sicut sunt bona exteriora: putà, quando Respublica & proximi indiguerint. Vnde, sicut non teneor seruare diuitias, vt seruiã Rei publicæ aut succurram proximis, sed solùm teneor quando illas habeo succurrere proximo in necessitate: ita nec teneor, si sum persona priuata, custodire famam & honorem meum. Et quemadmodum prodigus bonorum suorum nõ tenetur restituere Reipublicæ, ita nec prodigus suæ famæ. ¶ Sed quid ad Paulum quem adducit illic Augustinus. 1. Cor. 10? Placete omnibus per omnia, sicut & ego omnibus per omnia placeo: non quærens quod mihi vtile est, sed quod multis, vt salui fiant.

¶Respondetur, quod Paulus erat Apostolus: quapropter ex officio tenebatur habere bonam famã: & idem præcipiebat cæteris prælatis: sed priuatæ personæ solùm tenentur habere bonam famam faciendo opera digna honore & fama. Et hæc primo membro.

MEMBRVM SECVNDVM.

IN HOC membro secũdo iuxta partitionem huius operis inuestigaturi sumus causas, quibus quispiã tenetur secreta reuelare, præsertim secreta crimina: nam de his est intentio huius secundi membri. Sed ante titulum quæstionis primæ, pro distributione disputationis, notandum est, tres esse genere vias, quibus ad cognitionem occultorum criminum iure proceditur: vt habetur De accus. c. Qualiter & quando. 2. §. Ad corrigendos. &, c. Licet Hely. de simonia. Quæ sunt, Denuntiatio: Accusatio: & Inquisitio: quæ secundum varios modos occulti criminis, discernuntur. ¶ Vbi secundò ad notandum est, doctores decretorum ac digestorum multifariè distinguere nomen occultum: vt refert Panor. capit. Ex literarũ. De temporibus ordi. sed ex professo. c. Vestra. De coha. cle. & mulierum. At, omissa turba citationum, tribus modis aliquod crimen dicitur occultum in iure: primò, vt opponitur probabili: secundo, vt opponitur publico: & tertiò vt opponitur notorio: nam authore Aristo. 1. Top. c. 13. æquiuocum ex consideratione contrariorum cognoscitur. ¶Notorium dicitur bifariam, aut notorietate iuris, aut notorietate facti. Notorietate quidem iuris: quando, aut manifestissima iudicis sententia quis damnatus est de tali crimine: quæ nulla ratione possit inficiari, aut quando reus ipse recto ordine iuris crimen confessus est: aut quando idoneis testibus ita comprobatur, vt nulla possit tergiuersatione celare. Notorietate verò facti, quando quis in conspectu populi scelus patrauit: ita vt vno verbo dicatur: notorium: quod nulla tergiuersatione celari potest: vt habetur. c. Tua nos. De cohab. cler. & muli. Publicum verò, quanuis etiam accipiatur pro notorio: tamen vt distinguitur à notorio: accipitur pro eo quod fama publica proclamatum est, quã uis possit aliqua tergiuersatione celari: & alio nomine dicitur famosum. Et vtrũq; tam notorium quàm publicum, dicitur etiam manifestum. Sed probabile est illud cuius sunt legitimi testes, vt in iudicium deferri possit. Occultum ergo in primo gradu & simpliciter, est illud quod opponitur probabili: id est cuius nõ sunt legitimi testes: & de huiusmodi occulto intelligitur illud Vrbani. c. Erubescant. d. 32. Secretorum & cognitor Deus & iudex est: nã de his non est iudicium humanum. Occultum in secundo gradu est illud quod opponitur publico simul & notorio, quanquam sit probabile: itaque occultum dicitur quicquid ad Ecclesia toleratur: vt habetur in. d. c. Vestra. De coha. cle. & mulie. Notorium .n. aut publicum non toleratur: quia notorium statim punitur, & publicum inquirendum est vt puniatur. Occultum in tertio gradu: quod largè dicitur occultum, est illud quod aliqua tergiuersatione celari potest, licet laboret infamia.

¶ Igitur peccata notoria non indigent aliqua via vt cognoscantur: quia satis cognita sunt vt puniantur. De quibus ait Apostolus. 1. Timot. 5. Quorundam hominũ peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: &. 2. quæst. 1. capit. Manifest. & sequentibus. Manifesta crimina accusatione non indigent. & glossa Augustini super illud Geneseos quarto: Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Euidentia (inquit) patrati sceleris non indiget clamore accusatoris. De accus. cap. Euidentia. Quocirca secũdum tria genera occultorum, sunt tres viæ cognitionis. Quod enim occultum est in primo gradu, cognoscitur solum via correptionis fraternæ & denuntiatione Euangelica: sed quod occultum est secundo modo, est materia, non solum correptionis, sed etiam accusationis: quod tamen occultum est tertio modo, materia est, & correptionis, & accusationis, & inquisitionis. Itaque, inquisitio solum est de crimine, cuius percrebuit infamia: sed accusatio, de

Tres viæ cognoscendi crimina.

Occultũ triplex.

Notoriũ.

Publicũ.

Probabile.

tio de omni crimine probabili : ſiue laboret infamia, ſiue non : & correptio & denunciatio euangelica, de omnibus, etiam occultis. De his ergo tribus vijs dicturi ſumus in hoc ſecundo membro. Sed de denũtiatione loquemur ſub nomine fraternæ correptionis: quod in vſu doctorum frequentius eſt. De qua quatuor operæpretium eſt diſputare quæſtiones, nempe an correptio ſit ſub præcepto, quando obliget hoc præceptum, quos obliget, & quo ordine.

QVÆSTIO PRIMA.

VTRVM correptio fraterna ſit ſub præcepto.

¶ Ad partem negatiuam arguitur primò. Nemo obligatur ad impoſſibile, ſecundum illud Hieronymi: Maledictus qui dicit Deum aliquid impoſſibile præcepiſſe : at correctio peccatoris non eſt in poteſtate hominis, ſed ſolius Dei : qui cuius vult miſeretur, & quem vult indurat. Roma. 9. vnde Ioan. 6. Nemo poteſt venire ad me, niſi pater meus traxerit eum: & Eccleſiaſt. 7. Conſidera opera Dei quod nemo poſſit corrigere quem ille deſpexerit: ergo correctio fraterna non eſt ſub præcepto. ¶ Secundò arguitur: præcepta quę ſunt erga proximos ſunt propter eorum neceſſitatem : ſed nulli peccatorum neceſſarium eſt vt ab alio corripiatur: ergo correptio non eſt ſub præcepto. Probatur minor : nam cuiuſcunque correctio & emendatio in ſua ipſius eſt poteſtate cum ſolo auxilio diuino: Deus enim conſtituit hominem & reliquit illum in manu conſilij ſui. Eccleſia. 15. ergo nullus indiget auxilio alterius vt ſeruetur à morte ſpirituali: quemadmodum indigent homines aliorum auxilio, vt ſeruentur à morte temporali.

¶ Tertiò arguitur. Omnia præcepta neceſſaria ad ſalutẽ, vt dictum eſt quæſtione ſecunda membri primi, reducuntur ad aliquod præceptorum decalogi : ſed non apparet quo illorũ decem præcipiatur correptio fraterna : ergo correptio fraterna non eſt ſub præcepto.

¶ Et cõfirmãtur hæc argumẽta : quia rariſſimi ſunt, qui æſtiment tãquàm peccatũ omiſſionẽ correptionis : nec eſt vſus vt homines in ſacramẽto confeſſionis huiuſmodi peccati meminerint. ¶ In contrariũ eſt præceptũ redemptoris noſtri Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eũ inter te & ipſum ſolũ: & 1. Theſ. 5. Corripite inquietos, cõſolamini puſillanimes, &c.

IC primum omnium notãdũ eſt ꝙ quanquã correptio & correctio promiſcuè ſæpè pro eodem accipiantur, differt tamẽ inter hæc nomina: ꝙ correptio eſt via ad correctionem: correctio verò, finis correptionis: qđ & Auguſt. docet, 1. De Ciuitate Dei, cap. 9. dicens : Nolunt quidam plerunq; corripere, cũ fortaſſe poſſint aliquos corripiẽdo corrigere. Vnde ꝙ frater corrigatur, non eſt in poteſtate corripientis: & ideò correctio nõ eſt in præcepto, ſed correptio : nam teſte Ariſtot. 1. Top. ca. 2. Nec rhetoris eſt perſuadere, nec medici ſanare: ſed nihil eorum omittere, quæ ſunt neceſſaria. Aliter diſtinguit S. Thom. inter hæc nomina, in 4. d. 19. q. 2. ar. 1. ſcilicet quòd correptio ſit fratris ad fratrẽ, correctio verò, eſt prælati reſpectu ſubditorum. Sed eodem fermè redit: nam correctio eò propriè attribuitur prælatis, quòd habẽt vim coactiuã, qua poſſunt vſque ad correctionẽ, vel punitionem corripere. Correptio & correctio.

¶ Secundò, vt ex collatione harum viarum perſpicacius de ſingulis iudicemus, notanda ſunt illa quib⁹ differt inter correptionẽ fraternam & accuſationẽ & inquiſitionẽ. Et quia, vt author eſt Ariſtot. Ethic. 7. vt principium in ſpeculabilibus, ita ſe habet finis in operabilibus: atque adeò, actus morales à fine ſortiantur ſpeciem, vt idem docet 5. Ethic. à fine operæpretium eſt exordiri. ¶ Differt ergo primo correptio fraterna ab accuſatione & inquiſitione, fine. Nam finis correptionis eſt bonum priuatum particularis perſonę: ſed finis accuſationis & inquiſitionis eſt bonum publicum. Enimuerò homo conſideratur primò vt ſingularis perſona, & ſecundò vt membrum reipublicę (ſumus enim, vt ait Apoſt. primæ Corinth. 12. vnius corporis mẽbra) quare crimen cuiuſcũque hominis ambabus rationibus malum eſt : & quia homini propriè nocet, & quia in perniciem reſ publicæ generaliter diffunditur. Quocirca, correptionis fraternæ finis eſt correctio & recuperatio fratris : quod illo verbo euangelico inſinuatur : Si te audierit, lucratus es fratrem tuũ: ſed accuſationis & inquiſitionis finis eſt publica punitio, vt pœna publica vnius, terrori ſit cæteris, ſecundum illud Paul. 1. Timoth. 5. Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant. Hoc enim differt inter pœnam huius vitę, & pœnam æternam inferni: nã pœnæ huius vitæ non per ſe expetũtur, nec debẽt intelligi propter malũ hominis, ſed in quãtum ſunt medicinales vel ipſi cui infliguntur, vel alijs : at pœna inferni non eſt medicinalis, Finis correptionis.

sed solùm est in malum, & supplicium damnatorum, propter bonum iustitiæ: tametsi in hac vita nos iuuet ad terrorem.

¶ Et ex hac prima differentia nascitur secunda, vt ratiocinatur S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 1. quæ ad euidentiam dicendorum præcipuè habet fundamentum. Correptio fraterna differt ab accusatione & inquisitione, genere virtutis. Nam correptio fraterna est actus & officium charitatis, accusatio verò & inquisitio sunt opera iustitiæ. ¶ Quòd si percõctetis an sit actus proximus, & vt dicunt, immediatus charitatis. Respondetur quòd non est nisi actus proximus & immediatus misericordiæ: quæ est species & effectus particularis charitatis: nam benefacere fratribus, est generale officium charitatis: sed benefacere specialiter ad leuandum miseriam, est species & effectus particularis charitatis, vt docet S. Thom. 2. 2. q. 31. & cùm peccatũ sit summa inter miserias hominum, fit, vt corripere peccatorem, sit præcipuum opus misericordiæ, post illud quod est remittere peccatum inimico. Unde Albinus (quod est in decretis, d. 45.) Tria, inquit, sunt genera eleemosynarum: vna corporalis, egẽti date quicquid poteris: altera spiritualis, dimittere à quo læsus fueris: tertia delinquentes corrigere, & errantes in viam reducere veritatis: eleemosyna verò Græcè idem est quod misericordia. Et hoc modo correptio est opus charitatis: quod significant illa verba Hebr. 12. Deus quos diligit corrigit: imò & illa: Si peccauerit in te frater: nam, nomen fratris affectum explicat charitatis: & inde sumptum est nomẽ, correptio fraterna, ad differentiam correptionis & castigationis prælati p accusationẽ aut inquisitionẽ, q̃ dicitur iudicialis. ¶ Quod si arguas cõtra, correptionẽ esse potiꝰ actum iustitiæ, ex glossa illa Rabani, Matt. 18. Peccantẽ zelo iustitiæ corrigamus: respondet S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 1. ꝙ vel loquitur de correptione prælati, q̃ est actus iustitiæ: vel loquitur de iustitia, vt est generale nomen omnium virtutum. Sed forsan Rabanus voluit insinuare ꝙ licet corripere peccatorẽ sit opus misericordiæ: tamen si cõparetur ad hoc quod est parcere pœnitenti, habet quodãmodo speciẽ iustitiæ. Aut enim, Peccantem zelo iustitiæ corrigamus, & pœnitenti viscera misericordiæ pandamus. Et licet vtrũq; sit misericordiæ, tamẽ condonare peccata, est mera misericordia: sed corripere & arguere habet aculeũ iustitiæ. Distinctio Archidiaconica, Si peccauerit, 2. q. 1. vide licet, quòd quatenꝰ correptio ordinatur ad emẽdationem fratris, est opus charitatis: sed quatenus ordinatur ad exemplũ aliorum, est opus iustitiæ, sine ratione conficta est. Sed de Archidiacono non faciemus amplius mẽtionẽ: nam si habet ꝙ oraculo in hac materia est, qa ad literam, nec iota mutato, transfert omnes octo articulos S. Tho. 2. 2. q. 33. ¶ Ex his duabus differẽtijs sequitur alia: scilicet ꝙ correptio per accusationẽ & inquisitionẽ habet vim coactiuã & coërciuã: q̃ proinde solis prælatis & magistratibus incumbit: sed fraterna correptio oẽs in vniuersum obligat: vt q. 3. manifestabimus. ¶ Ex his tandẽ colligitur diffinitio correptionis fraternæ: q̃ est apud Albertum, & apud S. Tho. in 4. dist. 19. Correptio fraterna est admonitio fratris de emendatione delictorum, ex fraterna charitate: vbi exprimitur, & finis, & genus virtutis.

¶ His præiactis respondetur ad quæstionem quatuor conclusionibus. Prima. Correptio fraterna est sub præcepto naturali, diuino, & humano. Conclusio est receptissima cunctis doctoribus, & theologis, & iurisconsultis: vt sunt Altisiod. lib. 3. tract. 25. cap. 1. S. Thom. 2. 2. quæstione 33. art. 2. Richar. & cæteri sententiarij in 4. d. 19. & Panor. & canonistæ cap. Nouit. De iudicijs. & capit. Si peccauerit. 2. quæst. 1. Quam conclusionem tenet etiam illic Innocentius: tametsi Panor. falsò intellexerit eius mentem. Verba enim Innocentij sunt hęc in dicto cap. Nouit. ad istam denuntiationem non credimus aliquem teneri, nisi sicut tenetur ad alia opera charitatis: nisi sit talis, ad quem ratione officij & curæ hoc pertineret. Ex quibus falsò colligit Panormita. intentionem Innocentij eam esse, vt solis prælatis sit præceptum fraternæ correptionis, cũ tamen ille dicat ꝙ alij non tenentur: nisi sicut ad alia opera charitatis: quæ tamen sunt sæpissimè in præcepto. Quare, nullus potest negare quin sit omnibus sub præcepto, est tamẽ nobis in votis in hac materia cõclusiones vulgatas, & singularibus rationibus afferere, & ad particularia applicare: hoc enim in materia potissimè desiderandum est.

¶ Probatur ergo primò conclusio iure naturæ. Homo est animal suapte natura ciuile & sociabile, vt author est Aristotel. 9. Ethicorum. & vt primo Polit. id latiùs explicat, non solùm ad societatem natus est vt oues & boues, cæteráque id genus animantia: quæ in hoc solùm gregalia sunt, quòd affectiones suas illiteratis vocibus sibi mutuò manifestant: sed homo in hoc est animal sociale, vt alios alij ratione & sermone instruant: atque adeò, quid vtile sit, quidve noceat: quid denique iustum sit, aut iniustum se inuicem doceant admoneantque ergo quisque hominum iure naturę

tenetur

Correptio actus est charitatis.

Correptio fraterna.

1. Conclus.

tenetur errantem conſilio ſuo & exhortatione in viam reducere, inſtar membrorum corporis: quæ, cũ nullũ ſibi ſolũ ſufficiat, mutuas ſibi operas impendunt. ¶ Et augetur hęc ratio. Nam lex hæc naturalis arctius ligat Chriſtianos: ſanè q nõ naturali modo, ſed baptiſmatis vinculo, membra vnius corporis ſum⁹ in Chriſto (verba ſunt Apoſtoli, 1. Cor. 12. In vno ſpiritu omnes nos, in vnum corp⁹ baptizati ſumus) ergo quemadmodum manus ſtomacho alimenta miniſtrant, ſed ſtomachus viciſſim manus alit: pedes ſuſtinent oculos: & oculi pedes dirigũt: ita debent pauperes diuitibus ſeruire, & diuites viciſſim pauperes alere: atque adeò iuuenes & robuſti, ſenes & debiliores debent ſuſtinere: ſed qui, tanquã ſenes, prudentia & cõſilio valent, tenẽtur velut oculi, ignorantes & errantes ad veritatẽ & virtutẽ reuocare: vt in fabulis eſt Græcorũ de amicis illis, quorum cùm alter claudus eſſet, alter verò cæcus: hic claudum humeris geſtabat, ille verò greſſus cæco dirigebat. ¶ Secundò probatur concluſio iure diuino. Primo. Ratione creationis Deus eſt omnium cõmunis Pater: qui debuit proinde nobis prouidere ſecundum noſtram conditionẽ: ſed cùm nullus ſibi ſolus ſufficiat, non ꝓſpiceret Deus nobis vt pater, niſi vnicuiq; mandaret de proximo ſuo, vt habetur Eccleſia. 17. at verò inter humanas neceſſitudines, vna neceſſima eſt, vt quiſq; errãtem corripiat: ergo hoc eſt præceptum diuinum. ¶ Et cõfirmatur ex præcepto morali vet. legis. Exod. 23. & Deut. 22. legimus. Si occurreris boui inimici tui, aut aſino erranti, reduc ad eũ: ergo, à fortiori, ſi quis viderit proximũ ſuum errantem & deuiantem à Deo, tenetur eum reducere: quanto proximus plus eſt quã bos aut aſin⁹. Sed tertiò & potiſſimum probatur cõcluſio præcepto Euangelico, Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipſum ſolum. vbi Chriſtus ſeruator noſter, nihil aliud quàm naturale præceptũ explicuit, niſi qđ cũ eſſet ſol iuſtitiæ, hoc, vt cætera præcepta naturalia illuſtrauit, formam quidẽ docens corripiendi, qua pudori & famæ noſtræ conſuleret optimè, vt ſua fuit erga nos immenſa charitas. Et qđ verba illa ſonent præceptum, non ſolùm colligitur ex verbo imperatiuo, corripe, ſed ex verbis proximè præcedentibus. Poſtquàm enim meminit Chriſtus quemadmodũ venerat ſaluare qđ perierat: atque adeò parabola de illo, qui nonaginta nouem ouibus in monte relictis, iuit quæſitum eam quæ perierat, exaggerauit quãti ei conſtitiſſet ſalus humani generis: ſubnectit: Sic non eſt voluntas ante patrem veſtrum qui in cęlis eſt, vt pereat vnus de puſillis iſtis. Et ſubſequitur, Si autem peccauerit in te frater, corripe eum, &c. ac ſi apertè dixiſſet: voluntas patris eſt vt tanta ſit vnicuique cura fratris ſui, ne pereat, quanta fuit mihi: & quemadmodum mandatum eſt mihi à patre vt perditos homines lucrifacerẽ, ita & vobis ſit in ꝑcepto. Vnde Innoc. cap. Nouit. De iudicijs. referens prælatis Francię, verba hæc Euangelij, ſubiungit, Quomodo nos mandatum diuinũ poſſumus non exaudire? Vbi inſinuat illud eſſe præceptum. Animaduertite qui nomina veſtra Chriſto in baptiſmo dediſtis, quàm nobis cõmendauerit fraternam correptionem, quam nos tamen contrà curamus tam negligenter: quantoq; nos honore dignatus eſt, qui, quatũ ipſe fuit animarum redemptor per paſſionem, nos quodãmodo per correptionem ſeruatores eſſe voluit. Si te (inquit) audierit, lucratus es fratrem tuum. Quod bene adnotauit Iacobus capit. quinto, vbi inquit: Fratres mei, ſi quis veſtrum errauerit à veritate, & conuertetit quis eum: ſcire debet quoniam qui conuerti fecerit peccatorẽ ab errore vię ſuę, ſaluabit animam eius à morte: & operit multitudinẽ peccatorũ. Ergo qui fratres corripere parui faciunt, non Chriſtum, ſed Cain imitantur: qui vel in hoc fuit caput eccleſię malignantũ, quod fratricidũ excuſans, cuſtodẽ ſe eſſe fratris falsò negauit. ¶ At verò qđ dicta cõcluſio ſit de iure poſitiuo, multis canonibus cõprobatur, vbi præcipitur correptio fraterna: vt d. 83. cap. Prouidendũ. & cap. Conſentire. & 86. diſt. cap. Facientis. & expreſsè, 24. q. 3. capit. Tam ſacerdotes.

¶ Secunda concluſio. Præceptum correptionis fraternæ obligat ex genere ſuo ſub reatu mortali. Probatur. Peccatũ eſt grauiſſimum malum hominis: quare qui omittit fratrẽ à peccato liberare, cùm poſſit, non habet erga illum charitatem: & ideo talis omiſſio eſt cõtra charitatem. Vnde Auguſt. ſuper can. Ioan. tract. 7. exponens illud: Si ſic dilexit Deus nos, & nos debemus alterutrũ diligere. 1. Ioan. 4. Non putes (inquit) te tunc amare ſeruũ tuũ, quãdo eũ nõ cædis, aut tunc amare filium tuum, quando ei non das diſciplinam, aut tũc amare vicinum tuum, quando eum non corripis. 5. q. 11. capit. Non putes. & ſermone 16. De verbis domini, exponens præceptum Chriſti Matt. 18. Si neglexeris (inquit) conuiciatorem corripere, peior es tacendo, quàm ille cõuiciãdo: ſed qui cõuiciatur, mortaliter peccat: ergo & qui omittit corripere. ¶ Secundò probatur concluſio. Super illud Roma. 1. Digni ſunt morte, non ſolum qui faciunt, ſed qui conſentiunt facienti- 2. Concluſ.

bus: dicit glossa. Continuare est tacere, cum possis arguere: & super illa verba Leui. 20. Succidam omnes qui cōsentiunt ei, vt fornicarentur ait glossa: Consentientes qui possunt accusare, arguere vel monere, & non faciunt, non effugiunt iudicium. Quibus authoritatibus confirmat Ioan. Scotus, 85. dist. ca. Facientis. graviter peccare qui negligit emendare quod corrigere potest: ergo omissio correptionis est ex genere mortale. ¶ Tertio sic probatur. Eleemosynæ corporales, quando sunt necessariæ, sunt in præcepto sub reatu mortali: nam omissio earum contraria est charitati secundum illud Ioan. 3. cap. 1. cano. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua, quomodo charitas Dei manet in illo? Et Ambr. Pasce famē morientē, si non pauceris, occidisti. 86. dist. cap. Pasce, & Symmachus 87. dist. Morti tā quientibus probatur infligere qui hanc, cum possit, nō extudit: ergo à fortiori, eleemosynæ spirituales sunt in præcepto sub reatu mortali: sed inter spirituales miserias ignorantiæ est peccatū: ergo corrupere peccatorē summa est misericordia: post illam quæ est remittere peccata. Vnde glossa Matth. 18. ita (inquit) peccat qui videns fratrem peccare tacet, sicut qui pœnitenti non indulget. ¶ Postremò confirmatur conclusio. In iudicio finali, vt est Matth. 25. omissio operum misericordiæ obiicietur damnatis in causa damnationis: sed nullus damnatur pœna æterna, nisi de peccato mortali: ergo omissio misericordiæ sæpe est mortalis: misericordiæ spirituales præstat corporalibus: & correptio est misericordia spiritualis: ergo omissio illius est mortalis. Potest tñ in individuo esse quādoq; venialis: imò quandoq; sine peccato, vt statim quoue sequēti explicabimus. ¶ Sed dubiū est hic non paruū, vtra sit maior obligatio, correptionis ne, an eleemosynæ corporalis: nā certè homines nō tanti faciunt corripere fratrē, quanti alere pauperes in necessitate: neq; existimant tam necessarium esse illud q̄ hoc: cū tamen aliunde moueat ꝙ vita spiritualis præstantior sit corporali. ¶ Subuniā ergo tertiā cōclusionem notādā. Maior est obligatio correptionis quā eleemosynæ corporalis ex gñe obiecti: minor tñ ratione necessitatis. Grauitas enim peccati æstimanda est, & penes obiectum, & penes circunstantias, præsertim penes necessitatem, vt author est S. Thom. 1. 2. q. 73. Prima ergo pars cōclusionis manifesta est: quia vita spiritualis præstantior est corporali. Vñ Greg. in [illegible] super illud Matth. 11. Cum audisset Ioan. in vinculis: Plus (ait) est animā in æternū victugam pabulo verbi reficere, q̄ ventrē morituræ carnis terreno pane satiare. Et Chrysost. in homil. 3. super epist. 1. Cor. Et si immensas pecunias paraueris, & eroges: plus tñ non feceris, si vitā cōcupiscentiam. Sed obiicitur secūda pars: nā eleemosynæ spirituales nō sunt ita frequenter simpliciter necessariæ, sicut corporales. Vbi notandū, q̄ peccatū aut procedit ex ignorantia, aut ex passione, aut ex malitia. Quādo procedit ex ignorantia, tunc correptio est magis necessaria, quia tunc peccator recipiscere nō potest nisi per illam. Sed qñ procedit aut ex passione, aut malitia, nō est, vt plurimū, tam necessaria correptio, quā est necessaria eleemosyna patienti extremā, aut grauē necessitatem: nā peccator tūc sine auxilio alicuius pōt cōuerti, solo auxilio diuino: & tamē pauper non potest sperare vtam sine auxilio fratris. ¶ Vnde colligitur, q̄ qñ correptio esset simpliciter necessaria, tunc grauior esset omissio illius q̄ omissio eleemosynæ corporalis in extrema necessitate. v. g. Si hæreticus perueterat Christianos pluacēdo peruersa dogmata, & ego solus aut ego cōmodius possem illos liberare ab ignorantia, profectò grauius peccasse nō corripiendo, q̄ si permittē perire hominē fame. Probat: quia necessitas est causa, & detrimentum est grauius. Et isto modo sunt intelligenda verba Aug. ad Bonifacū, quæ habentur 23. q. 4. ca. Ipsa pietas: vbi dicit, multo magis nos venerā ad eleemosynas spirituales, q̄ ad corporales: intelligit (inquam) vbi est q̄a necessitas, sed quando peccatū nō procedit ex ignorantia, regulariter nō est tanta necessitas, quanta eleemosynæ corporalis. Quare regulariter plures sunt casus in quibus tenemur ad eleemosynas corporales plus q̄ ad correptionē. ¶ Quod si q̄ quæras, in quo gradu tenēdū est esse præceptū de correptiō nē fraternā, an sic hæreticum oppositum sentire: quia videt in 6. dic. c. Nouit de iudicijs. de terminasse ꝙ sit præceptum particulare correptionis Matth. 18. ¶ Rñdetur p quartā conclusionē. Nō tenetur hæreticus q̄ negaret esse præceptū particulare correptionis, saltē datū Matth. 18. priuatis personis: esset tñ hæreticū dicere qd nō cōprehenditur sub gñali præcepto charitatis & eleemosynæ. Prima pars ꝓbat, quia illa verba Matth. 18. quā quā in rei veritate explicet præceptum naturale, vt diximus, tñ possent aliquomodo gloriari, aut ꝙ sunt de cōsilio, aut ꝙ non est absolutè præceptū corripiēdi, sed solū præceptū de ordine: vel qñ quis corripiat, illū ordinē seruet, aut ꝙ solū est præceptū respectu prælatorum: nā Petro particulariter dicta sunt. Vñ Ian. quia erat papa, putabat sibi esse præceptū corripere regē Fracie. Sed 2. pars ꝓbatur: nā lege charitatis cōtinetur, vt necessitatibus proximorum ꝓuideamus.

¶ Ad

Pubium.

3. Conclus.

4. Conclus.

¶ Ad primum argumentum. Conceditur q̃ nullus poteſt conuerti, niſi miſericordia Dei præueniente: & ideo quem Deus indurat, ſicut Pharaonẽ, non poteſt homo corrigere: nihilominus homines debemus adiuuare miſericordiam Dei: ſumus.n. ſecundũ Ioan. in 3. cano. vt cooperatores veritatis: ſcilicet, diſponentes ad gratiam quam Deus infundit: ſecũdum illud 1. Cor. 3. Ego plantaui, Apollo rigauit: Deus autem incrementum dedit. Vnde Auguſt. quod habetur 23. quæſt. 4. cap. Sicut. Licet aliqui (inquit) à ſolo Deo corrigantur, vt Petrus: nihilominus non eſt negligenda correptio noſtra: quia tunc ex correptione homo proficit, cum Deus miſeretur & adiuuat. Et ſtatim, ca. Nabuchodonoſor. dicit ecõtrario, q̃ licet aliqui etiã correpti non emẽdentur, vt Pharao, nihilominus non eſt à correptione ceſſandum.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur primò q̃ ſæpè eſt tanta neceſſitas correptionis, quãta eleemoſynæ: vt puta quando peccatum procedit ex ignorantia, vt dictum eſt in tertia concluſione. Et ſecundò reſpondetur, quòd quãdo procedit ex paſſione aut malitia, quanuis non ſit tunc adeò neceſſaria, nihilominus magnopere peccator indiget admonitione: vt egregiè docet Chryſoſt. ſuper primam epiſtolam Cor. Homilia 44. nam quanuis qui peccat ex paſſione in vniuerſali cognoſcit peccatum & priuationem gloriæ & pœnas inferni, tamen in particulari habet excæcatum iudicium: & ideo indiget peccator identidẽ hæc admoneri. Vnde, Si verbis tuis (inquit Chryſoſtom.) non obediat peccator, interim cuſtodi & contine à maligno negotio: fortaſſe enim reuerebitur.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur, quòd præceptum correptionis fraternæ reducitur ad quartum præceptum de honoratione parẽtum: ſub quo militant omnia præcepta quibus tenemur impendere aliquod beneficium proximo. Nã in decalogo ſolum ſunt illa præcepta quæ ſtatim propoſita recipiũtur ſine aliquo doctore: ſed quæ non ſunt adeò manifeſta quin indigeant expoſitione ſapientum, virtualiter cõpræhenduntur ſub illis, vt docet S. Thom. 1. 2. quæſtio. 100. artic. 3. Atqui præceptum honorandi parentes ſtatim propoſitum naturali lumine recipitur, ſed benefacere alijs proximis, licet non ſit ita manifeſtum, tamen facili negotio perſuadetur.

¶ Ad vltimam confirmationem neſcio quid aliud reſpondeamus, quàm vt exhortemur ne tanta ſit negligentia huius præcepti. Nam in religionibus, & inter viros timoratæ conſcientiæ non eſt tanta incuria huius præcepti. Cæteri verò aut excuſantur quia pauci ſunt, qui ſperent ſua correptione poſſe fratres emendare: aut accuſandi ſunt, vt dicit Auguſtinus, quia ex verecundia, aut alio humano reſpectu omittũt præceptum implere Euangelicum.

QVÆSTIO SECVNDA.

VTRVM præceptum correptionis obliget ſemper & pro quocũq; tempore. ¶ Ad partem affirmatiuam arguitur primò. Apoſtolus admonet Timotheũ: Argue, obſecra, increpa, opportunè, importunè. 1. Timot. 4. & Propheta: Clama, ne ceſſes: annuncia populo meo ſcelera eorum. Eſai. 58. ergo nulla nobis eſt opportunitas obſeruanda, ſed ſine ceſſatione corripiendum. ¶ Secundò arguitur. Si aliqua de cauſa ceſſandum eſſet à correptione, maximè quãdo timeretur peccatorem de correptione ſcandalum accipere & deteriorem fieri: ſed (vt inquit Hieronymus) veritas vitæ non eſt dimittenda propter ſcandalum: nam, auctore Beda, vtiliùs ſcandalum naſci permittitur, quàm veritas relinquatur. De regu. iuris. capi. Qui ſcandalizauerit. ergo propter ſcandalum nõ eſt ceſſandum à correptione: exẽplo Chriſti, Matth. 15. qui propter ſcandalum Phariſęorum non ceſſauit prædicare veritatem.

¶ Tertiò arguitur. Si aliquid nos poſſet excuſare à correptione, id eſſet præſertim quando corripere non poſſumus ſine magno incommodo noſtro & detrimento: ſed non excuſatur à peccato mortali qui vel metu mortis omittit corripere: ergo præceptum correptionis obligat pro quocunq; tempore. Minorem videtur docere Auguſtin. 1. De ciuit. Dei, cap. 9. cuius verba ſunt, Propterea cum malis flagellantur & boni qui non corripiunt: quia reformidatur vulgi iudicium, carnis excruciatio, aut peremptio. ¶ Sed in contrarium eſt quod præceptum correptionis eſt affirmatiuum: & præcepta affirmatiua non obligant pro quocũque tempore.

AD quæſtionem reſpondetur nouem concluſionibus: Prima. Præceptum correptionis non obligat pro quocunque tempore, ſed conuenientibus neceſſitate & opportunitate. Probatur concluſio. Hoc differt inter præcepta affirmatiua & negatiua, quod præcepta negatiua prohibent malum, affirmatiua verò præcipiunt bonum: bonum autem, vt ait Dyoniſ. 4. capit. De di. no. conſurgit ex integra 1. Concluſ.

tegra causa: malum verò ex quocunq; defectu; quo fit vt malũ nunquã bene fiat, sed quomodocunq; & quotescunq; fiat, est peccatũ, nisi ignorantia excusetur: sed tamen id quod est bonum ex obiecto, non benè fit, nisi quando suis circunstantijs vestitur: & ideo quanuis vtrunque præceptum obliget semper, id est quã tum ad præparationem animi: tamen quantum ad exercitium, negatiuum obligat (vt dicunt) pro semper: affirmatiuum verò, non nisi concurrentibus circunstantijs secundum necessitatem: & quia finis correptionis est correctio & emendatio fratris, tunc obligat hoc præceptum, quando emendatio est necessaria & fieri potest commodè. Et quidem Gerson inter theologos, De correptione, tractat. 34. & Astensis iurisconsultus libro secundo, titul. 6. constituunt sex conditiones necessarias ad correptionem: tres ex parte corripientis: quæ sunt, certa peccati cognitio, man suetudo, & commoditas, ita vt non sit alius qui cõmodiùs corripere possit: & tres ex parte corripiendi: videlicet, quòd eius peccatum sit mortale, quòd sit spes emendationis, quòd nõ expectetur aliud tempus opportunius. Hęc autem operæ pretium erit de suis principijs enucleare: necessitas nanque corripiendi iudicanda est, & ex obiecto, & ex circunstantijs, scilicet, ex peccato, & ex conditionibus peccatoris atque corripientis. ¶ Sit ergo secunda conclusio. Omne peccatum mortale est materia necessaria correptionis. Probatur. Finis correptionis est lucrari & recuperare fratrem: vt patet ex verbis euangelij: Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: ergo omne illud per quod frater perditur est materia correptionis: sed per peccatum quodcunque mortale perditur homo & auertitur à Deo, ergo omne peccatum mortale est materia correptionis. Ex ratione conclusionis exprimitur eius sensus: intelligitur enim quoties peccatum pendet quodam modo in futurum, ita vt maneat, aut pertinacia, aut periculum peccati. Nam si peccatum est omnino præteritum, non est materia correptionis. Hoc adnotanerim propter glossam in capitulo, Si peccauerit. secunda quæstio. 1. dicentem quod præceptũ correptionis est solũ de peccato futuro, vt euitetur: sed præteritũ corripere solum est consilium: quam glossam alij non probant, dicentes q; respectu peccati, etiam præteriti, currit præceptum correptionis: sed tamen his non obstantibus manifestũ est quòd si peccatum est iam præteritum, ita vt nec maneat complacentia, nec periculum in illo, non est præceptum, nec consilium correptionis. Probatur: quia cessante fine, cessat necessitas medij: quando ergo peccator emendatus est: nulla est necessitas corripiendi. Imò verò perniciosum esset cicatricem sanati vulneris refricare, cum Propheta beatos eos censeat quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Et in hoc differt correptio fraterna ab accusatione & inquisitione, quæ locum etiam habent in peccatis præteritis & emendatis: quia finis earum est punitio propter bonum commune. ¶ Ex sensu conclusionis subsequitur secundò, peccatum veniale aliquando esse necessariam materiam correptionis: puta quando in periculum hominem coniicit peccandi mortaliter: maximè si ex genere suo ordinetur ad mortale: vt cũ qs domũ ingreditur suspectam, aut familiaritatẽ conserit cum mulierculis: quod illo præcepto regulæ Augu. admonemur. Si oculi petulantiam in aliquo vestrum aduerteritis, statim admonete, ne malè cœpta progrediatur. Sicut enim qui videret hominem subire periculum mortis tẽporalis, mortaliter peccaret nisi eum seruaret, ita & qui non seruaret hominem à periculo mortalis peccati. ¶ Sed cõtra hanc secundã cõclusionẽ, quatenus vniuersalis est, arguitur. Super illis verbis euãgelij: Si peccauerit in te frater tuus: ait glossa interlinearis: Id est, si iniuria te affecerit: ergo solum est præceptum vt suas quisque iniurias corripiat, & non alia peccata. Quod confirmatur ex glossa Hieronymi: Si peccauerit in nos frater, & in qualibet causa nos læserit, dimittendi habemus potestatem; si autem in Deum quis peccauerit, non est nostri arbitrij. Vbi insinuat quòd peccata in Deum non sunt materia correptionis, sed accusationis potius. ¶ Respondetur quòd illa glossa non intendit limitare præceptum correptionis ad solas proprias iniurias: nam Christus, vt diximus, nihil aliud fecit quàm exprimere ordinem præcepti naturalis, quo certè tenemur corripere quæcunq; peccata proximi: & ideo non est præceptum de his aut illis peccatis corripiendis, sed de ordine corripiendi omnia: & maximè quia vanum esset corripere propriam iniuriam, post quàm illata est. Imò verò proprias iniurias, si probare possumus, non tenemur secretò corripere, sed licet nobis statim in iudicio vindictam petere: sed si recipienda est illa glossa, intelligenda est hoc modo: vt omne peccatum quod fit in præsentia mea appelletur quodam modo iniuria mea, quia est contra pudorem & reuerentiam meam. Sed verba Hieronymi potius attinent ad indulgentiam peccatorum, quàm ad cor

2. Conclus.

ad correptionem : ſcilicet quòd poſſumus dimittere peccata propria, ſed tamen peccata in Deum, aut bonum commune : vt ſunt hæreſes,& proditiones, denuntiare tenemur : vt infrà dicemus, ſi ſecreta correptione ſtatim extingui non poſſunt. Sed omnia ſunt nihilominus materia correptionis, ſi certa ſpes ſit emendæ. ¶ Arguitur tamen ſecundò ex gloſſa Auguſtini ſuper eiſdem verbis. Si peccauerit in te:id eſt, te ſciente. 2. quæſtio. 1.capit. Si peccauerit. quæ germana eſt illius textus:ex qua colligitur quòd ſola peccata occulta ſunt materia correptionis : & non publica.

Reſpondetur quòd nos ſolum aſſerimus omne genus peccati eſſe materiam correptionis: ſed Auguſtinus loquitur de ordine corripiendi expreſſo in Euangelio:quòd ſcilicet peccata ſecreta ſecretò corrigantur, cùm illa quæ ſunt publica, poſſint publicè corripi : de quo latiùs quæſtione quarta.

3.Concluſ. ¶ Tertia concluſio. Peccata venialia ſingularis perſonæ niſi ſint per ſe ordinata ad mortalia non tenemur corripere ſub reatu mortalis ecus, ſi in republica iam percrebuiſſent. Prima pars probatur : quia nullus tenetur ſeſe de venialibus corrigere,niſi ſub reatu veniali : ergo nec frater tenetur corripere fratrem ab illis ſub reatu mortali. Et de huiuſmodi venialibus, puto intelligit Palud. 4. diſtin. 19. quando dicit quòd de veniali nõ eſt neceſſaria correptio. Qui tamen poſſet fratrem emendare à conſuetudine leuiter mentiendi,aut iurandi, teneretur quidem:aliàs peccaret venialiter:illud enim etiam eſt quodammodo lucrari fratrẽ. Et hoc eſt præceptum Chriſti, Ioan. 13. Si ego laui pedes veſtros, vos debetis alter alterius lauare pedes. Per lotionem enim pedum intelligitur ablutio peccatorum venialium, vt notant doctores ſuper illis verbis præcedentibus:Qui lotus eſt,non indiget niſi vt pedes lauet. Secũdam verò partem concluſionis mihi perſuadeo,ſaltem de prælatis.Prelatus enim qui poſſet plebem ſuam à leuibus iuramentis purgare, aut ab alijs conſuetudinibus peccandi venialiter, teneretur id facere ſub reatu mortali. Probatur. Nam prælatis ex officio incumbit cura boni publici : & ideo tenentur notabile damnum publicum ſub reatu mortali purgare ſi poſſunt : & peccata venialia, quanuis in ſingulis perſonis non ſint notabile malum,tamen quando ſunt frequentia in republica,magni momenti eſt illa extirpare. ¶ Et confirmatur.Nam ſi in religione noſtra caderent obſeruationes noſtræ, vt puta fratres paſſim vterentur lineis, veſcerentur carnibus, & ſilentia rumperent, quanuis hæc apud nos nulla ſint peccata, tamen prælatus qui huiuſmodi damna reſarcire poſſet & ad regulam reuocare, tenetur certè ſub reatu mortali id ſatagere. Sed de hoc aliàs : ne lineam correptionis fraternæ tranſgrediamur. ¶ Quarta concluſio. Tres ſunt circunſtantiæ requiſitæ, vt ſit obligatio corripiendi : ſcilicet, cognitio peccati, ſpes emendæ,& opportunitas:loquitur enim hęc concluſio de ſolis circunſtantijs quæ faciunt neceſſitatem & obligationem corripiendi:nam prudentia,mãſuetudo,&c. ſunt circunſtantiæ, vt ritè fiat correptio. Primò requiritur antequam quis corripiat, vt nouerit fratrẽ eſſe aut in peccato mortali, aut in periculo peccandi : vnde Eccleſia.20. Prius quàm interroges ne vituperes quenquam.Sunt qui dicant ſatis eſſe hominem dubitare de peccato fratris,vt debeat ipſum corripere : ſicut ad eleemoſynas corporales non ſolum tenemur quando manifeſta eſt neceſſitas corporis, ſed quãdo veriſimiliter dubitamus.Sed tamen profectò non eſt par ratio quoniam in corporalibus nullum eſt periculum,ſi eleemoſyna erogetur non indigenti :at in ſpiritualibus, nocet prozimo qui leuiter & temerè iudicans eum eſſe peccatorem, obiicit ei peccatum. Verum eſt tamen quòd penſandæ ſunt coniecturæ facientes rem probabilem, & conditiones perſonarum:licet enim quandoque inſinuare fratri crimina ſua, de quibus rumor ſpargitur, dum modò prudentia & temperamento id fiat. Hoc tamen admonitos eſſe volo ſacerdotes : ſanè nullatenus licere, de his quæ in confeſſione audierunt,peccatorem extra confeſſionem corripere: vſq; adeo enim ſacroſanctum eſt ſigillum confeſſionis, vt niſi in confeſſione,nullo modo liceat peccata exprobrare aut inſinuare pœnitenti.

4. Cõcluſio.

¶ Secunda conditio eſt,vt ſit ſpes emendæ:nã alias correptio eſſet vana:& ad opus vanũ nemo obligatur:& præcepta mediorum ſunt propter conſecutionẽ finis, debet nanq; qui arat, in ſpe arare, & qui triturat triturare in ſpe fructus percipiendi,1.Cor.9. & Matth.7. prohibemur ſanctum dare canibus & margaritas ante porcos proiicere.& prouerb.9. Noli corripere deriſorẽ ne oderit te. At verò,non debent hinc anſam capere Chriſtiani vt ſint negligentes corripiendi : excuſant enim multi negligẽtiam ſuam, cauſantes raram eſſe ſpem emẽdationis, cùm tamen frequentiſſimos contrà ſentiamus emendatos,de quibus male ſperabamus:vt admonet Auguſt. 23. q. 4. ca. Nabuchodonoſor.

¶ Vnde prudenti diſtinctione vtendum nobis eſt in propoſito. Aut enim quis certus eſt

sufficientibus coniecturis nihil se esse profuturum: & tunc non tenetur corripere: nam, vt inquit Ioannes capit. 5. 1. cano. Est peccatum ad mortem: nõ dico pro illo vt roget quis. sed tunc locum habet glossa super illud Ioan. 2. Zelus domus tuæ comedit me. Bono zelo comeditur qui quelibet parua quę viderit, corrigere satagit: & si nequit, tolerat & gemit.

Quòd si quis arguat, quia semper erit spes proprij præmij ex merito correptionis. Respondetur ꝙ quando correptio est vana, nõ est meritoria. Si verò quis dubitat an proderit: & certus est ꝙ non oberit corripiendo, tunc debet corripere: sicut medicus quando certus est medicinam nihil obfuturam, & dubitat esse profuturam, adhibere debet. Hanc regulam docet August. de pœniten. distinct. 7. ca. Si quis, & secundo. Ideo do tibi pœnitentiam, quia nescio an tibi proderit, nam si scirem nõ tibi prodesse, non tibi darem: & in libro De correptione & gratia: Nescientes quis pertineat ad prædestinatorum numerum, & quis non pertineat, sic affici debemus charitatis affectu, vt omnes velimus saluos fieri. Itaq; solùm excusamur à correptione quando certi sumus nihil nos profuturos: quia debet qui arat in spe arare: sed quãdo opinamur sub dubio nos posse prodesse, corripere debemus: alias qui obseruat ventum, non seminat: & qui considerat nubes, nunquam metet.

Dubium. ¶ Sed quid si quis timet potiùs corripiẽdo obesse quàm prodesse? Tunc, aut timet obesse nõ solùm peccatori qui indurabitur, sed bono cõmuni & religioni, & tunc cessandum est à correptione. verbi gratia, Vereor si corripiam impudentẽ & perditum hominem, blasphematurum nomẽ Dei: aut si ex sacris illum admonẽa literis, cõtemptorum & falso interpretaturum, cessandum est tũc à correptione: quia bonum cõmune, & maximè religionis, præferendum est bono particulari: & illud esset dare sanctũ canibus, & mittere margaritas ante porcos: non enim canes aut porci censentur quibus nihil prodest disciplina, sed qui illam impugnant, contemnúntque. Verba sunt Augustini libro secundo de sermo. domi. in monte. ca. 31. Canes pro oppugnatoribus, porcos pro contemptoribus, non impropriè accipimus. At si quis timet obfuturum solùm peccatori in temporalibus: quia si corripio, verbi gratia, fratrem, maximè inde tristitia & pudore affectus infirmabitur, aut aliud detrimentum incurret, tunc adhibenda est cautela, vt quàm minimo damno fieri possit correptio, fiat. Nihilominus non est propterea cessandum: quia bona spiritualia præferenda sunt temporalibus: secundum illud Matthæi quinto. Expedit tibi vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam ignis. ¶ Hoc veruntamen habet quæstionem: si quis timet obesse soli peccatori in spiritualibus corripiendo, an debeat nihilominus corripere? Ad cuius partem affirmatiuam formatum est secundum argumentum principale. ¶ Sanctus Thomas secunda secundæ, quæstione trigesimatertia, articulo sexto, distinguit duplicem esse correptionem: alteram iudicialem, quæ pertinet ad prælatos, & hæc non est dimittenda propter turbationem delinquentis: etiam si sit incorrigibilis: sed puniendus est ex ordine iustitiæ propter bonum publicum. Alia est correptio fraterna, & dimittenda est quando timetur turbatio & maior peruersio peccatoris. Vnde nos possumus colligere ꝙ quando peccatum est in pernicie publicã aut in præiudicium tertij, vt hæresis, aut proditio: aut cum quis machinatur occidere aliũ: tunc, quamuis timeatur turbatio & obduratio peccatoris, est denunciandũ illi qui potest prodesse & non obesse, si peccatum est secretum: & si sit probabile, potest etiam denunciari vt puniatur correptione iudiciali, vt latius explicabimus quęst. 4. Sed si peccatũ non est huiusmodi, tunc, si timetur induratio fratris & lapsus in peiora, nulla est necessaria correptio. Nam iudicialis non est tunc necessaria: & fraterna, quia solùm ordinatur ad emendationem fratris, esset tunc perniciosa. Vnde August. 1. de ciuitate Dei. ca. 9. Si propterea quis obiurgãdis & corripiendis malè agentibus parcit, quia eisdem ipsis meruit ne deteriores ex hoc efficiantur, consilium est charitatis. Et hoc intendit Sapiens, dicens, Noli arguere derisorem, ne oderit te. vbi glossa: Non est timendum ne tibi derisor cùm arguitur contumelias inferat, sed hoc potius prouidendum, ne tractus ad odiũ inde peior fiat. ¶ Sed est magnum argumentum, ꝙ licet peccatum non sit in præiudicium reipublicæ, nec tertiæ personæ, non obstante timore maioris indurationis & peruersionis peccatoris, sit corripiendus. Christus enim præcipit corripere fratrem: primò secretò: mox adhibere testes: deinde denunciare: & tandem pertinacem excommunicare: ergo quamuis nulla sit spes emendæ, corripiendus est frater, vt de pertinacia excommunicetur. Et Christus loquitur illic de correptione fraterna, quæ est respectu cuiuscunque peccati. Panor. in capit. Nouit. De iudicijs. propter hoc argumentum tenet ꝙ non est

cessan

ceſſandum à correptione: licet non ſit ſpes correctionis: imò quanuis timeatur, peccatorem futurum eſſe deteriorem: quia tunc debet denunciari propter bonum exemplum aliorum. ¶ Sed certè hoc ſolum eſt verum quando peccatum eſt publicum, aut vergit in detrimentum aliorum. Aliàs falſum eſt, vt iam modò probatum eſt.

¶ Reſpondetur ergo ad argumentum quod Chriſtus *in illo præcepto* ſemper ſupponit ſpem emendæ, vt certè habenda eſt: eſſet enim nequiſſimus qui poſt exhortationem amici, & adhibitionem teſtium & denunciationem, nõ obediret Eccleſiæ. Vnde tanquàm rariſſimum addit Chriſtus: Si eccleſiam non audierit (ſcilicet, vt ſperabatur) tunc ſit ſicut ethnicus &c. Vnde, ſi à principio timetur potius peruerſio fratris, quàm ſperetur emendatio, ceſſandum eſt à correptione.

¶ Tertia & poſtrema conditio vt quis ſit obligatus corripere, eſt opportunitas: primò ex parte perſonæ, vt non ſit *alius* qui commodius corripere poſſit: poſſit, inquàm, de potentia (vt dicunt) proxima: nam quanuis ego nouerim alios adeſſe qui melius corripere poſſint, vt eſt prælatus aut doctor: tamen video negligentes eſſe, tunc ego teneor: quemadmodum cum video hominem grauem pati neceſſitatem, licet ſint parentes & cognati, qui ſubleuare poſſint miſeriam hominis, video tamen eos non facere, tunc ego teneor. Nec tamen quum primum videmus fratrem in peccato, tenemur corripere, quia forſan ſine correptione ipſe emendabitur. Requiritur præterea opportunitas temporis: nam ſi vis hominis recenti iniuria affecti feruentem bilem extinguere, nihil aliud facias quàm igni adhibere ligna. Vnde Auguſtinus libro De ciui. Dei. Cap. 9. Si quis obiurgandis & corripiendis male agentibus parcit, quia opportunum tempus inquiritur, non videtur eſſe cupiditatis occaſio: ſed conſilium charitatis. ¶ Sed vtrum liceat aut expediat quandoque perditum hominem permittere in peiora prolabi crimina, vt ignominia peccatorũ confuſus facilius reſipiſcat & emendetur. Eſt enim pro parte negatiua argumẽtum quod cum peccatum ſit offenſa Dei, non eſt propter aliquem finem permittendum: videtur nanque quòd quemadmodum mala non ſunt facienda vt inde veniant bona, ita nec ſunt permittenda. Reſpondetur. Deus, qui nunquam permittit malum niſi propter bonum, bifariam permittit mala: vno modo in pœnam priorum peccatorum: ſicut gentes, eo quòd eum non glorificauerunt, tradidit in reprobum ſenſum: vt dicit Apoſtolus Rom. primo. & hac ratione non licet nobis permittere peccatum quod euitare poſſumus: non enim pertinet ad iudicium humanum punire homines illa via. Alio modo permittit Deus peccata vt cautius homo viuat: ſicut forſan permiſit peccatum Petri: nam, vt habetur Eccli 42. Melior eſt iniquitas viri (id eſt hominis prudentis & fortis) quàm mulier (id eſt, homo ignauus, & imprudens) bene faciens: quia ille ex peccato cautius reſurgit: hic verò ex boni operis complacentia vana ſecurus periculoſius cadit. Et hac ratione licet nobis aliquando permittere peccatorem ad tempus peius cadere, vt cautius reſurgat: nam correptio eſt propter emendationem: & ideo facienda eſt vt melius conducit ad illum finem. Nec eſt idem, propter bonum permittere malum.

¶ Quintà cõcluſio colligitur ex ſuperioribus. Omiſſio correptionis trifariam contingit. Quandoque enim eſt officium & virtus charitatis: quandoque peccatum veniale: & quandoque mortale. Concluſionem hanc colligit Sanct. Thom. 2. 2. quæſt. 33. articul. 2. ex Auguſtino, 1. De ciuitate Dei, capit. 9. Et prima quidem pars facilis eſt: nam, quanquam omiſſio correptionis, quãdo eſt neceſſaria, peccatũ ſit ex genere mortale, vt dictum eſt, tamen ſi omittatur propter cauſas expreſſas in tertia cõcluſione, eſt virtus. Secũda & tertia pars habent plus difficultatis apud Sanct. Tho. & doctores. Verba Sancti Thomæ ſunt hęc: Fraterna correptio prętermittitur cum peccato mortali, vt dicit Auguſtinus, quando formidatur iudiciũ vulgi, & carnis excruciatio, vel peremptio: dummodo hæc ita dominẽtur in animo, quòd *fraternæ correptioni præponantur*. Et hoc videtur contingere quando aliquis præſumit de aliquo delinquente probabiliter, q; poſſet eum à peccato retrahere, & tamen propter timorem vel cupiditatem prætermittit. Sed alio modo omiſſio eſt peccatum veniale, quando timor & cupiditas tardiorem faciunt hominem ad corripiendum, non tamen ita q; ſi hoc conſtaret, quòd fratrem poſſet à peccato retrahere, propter timorem vel cupiditatem dimitteret, quibus in animo ſuo præponit charitatem fraternam. Hæc Sanct. Thomas. Et ſimilia verba dicit Richardus, & omnes theologi in quarto, diſtin. decimanona, quos ſequuntur canoniſtæ. Quæ verba profectò ſubobſcura ſunt.

5. Cõcluſio.

¶ Pro quorum expoſitione quæritur vtrum quotieſcunque quis omittit corripere fratrem timore mortis peccet mortaliter. De qua quæ-

Quæſtio principua.

ſtione ſunt duæ per extremum opiniones: in quarum medio, vt puto, conſiſtit veritas. Vna eſt quòd quotieſcunque quis omittit corripere timore mortis, peccat mortaliter. Ita inter alios expreſsè opinatur Gabri. l. 74. Si quis (inquit) probabiliter crederet ſe poſſe fraterna correptione retrahere adulterã ab adulterio, & timet adulterum ne ab eo occidatur, & metu mortis omittit, peccat mortaliter: & ſic in ſimilibus. Altera opinio eſt quòd nunquàm priuata perſona peccat mortaliter omittendo correptionem, niſi quando cõſentit & cooperatur peccato. Ita opinatur Franciſcus Mayronis ſuper verbis Auguſt. commemoratis veritate 7. Adrianus q. De cor. frater. licet non ponat tam expreſſum exemplum ſicut Gabriel, tenet tamen opinionem Gabriel. Et ambo videntur ſibi manifeſtè elicere illam opinionem ex verbis Auguſt. & S. Thom. nam dicit Auguſt. bonos flagellari: quia omittunt corripere, eò quòd formidatur carnis excruciatio vel peremptio: quod Sãct. Thom. exponens, dicit quòd quando quis probabiliter præſumit quòd poteſt alium auertere à peccato, & omittit propter cupiditatem vel timorem, peccat mortaliter. Et ratio inſinuatur manifeſta: quia tunc poſtponitur charitas vitæ corporali: nam ordine charitatis tenemur magis diligere vitã ſpiritualem proximi, quàm corporalem propriam. Et Caiet. illic dicit quòd ex quacunque cauſa quis omittat correptionem, non eſt peccatum mortale, ſi ſaluetur in præparatione animi, quòd ſi crederet aliũ poſſe retrahere à peccato, omnia poſtponeret charitati. Vbi deſignat vniuerſalem cõcluſionem, quòd quicunque & quotieſcunq; credit probabiliter ſe poſſe corrigere fratrem, quacunq; cauſa omittat, peccat mortaliter. Sed quicquid ſit de aliis, puto nec Auguſt. nec S. Thom. id in vniuerſum ſenſiſſe. ¶ Vnde ad euidentiam quintæ cõcluſionis ſtatuimus ſextam. Perſonæ priuatæ nullum eſt peccatum timore mortis aut amiſſionis notabilis famæ, aut bonorum exteriorum ceſſare à correptiõe, vbi correptio nõ eſt ſimpliciter neceſſaria: quanuis certum ſit correptionem profuturam. ver. gra. In caſu poſito Gabrielis, quo quis timore mortis ceſſãret corripere adulteram, nullo modo peccaret. Probatur. Præceptum correptionis priuatum hominem ſolum obligat ex charitate, & non de iuſtitia: ſed ad opera charitatis nemo tenetur cum detrimento vitæ: aut cum notabili detrimento bonorum, aut famæ, aut honoris: ergo nec à correptionem. Probatur minor. Nullus tenetur facere eleemoſynam exiſtenti in extrema neceſſitate, ſi inde ſubſequatur extrema neceſſitas propria: vt videlicet quando eſt grauis neceſſitas proximi, nullus tenetur incurrere tantam neceſſitatem vt ſuccurrat alienæ.

¶ Secundò probatur. Quando correptio mea non eſt ſimpliciter neceſſaria: quia videlicet frater poteſt ſe corrigere ſine correptiõe mea: tunc ego non poſtpono charitatem proximi vitæ meæ, quanuis ceſſem corripere timore mortis: quia tunc vita mea non eſt illi ſimpliciter neceſſaria. Et eadem ratione, ſi quis ſine periculo honoris mei & bonorum meorum ipſe poteſt ſe corrigere, ego non præpono bona mea charitati, quanuis non exponam illa pro correptione: quemadmodũ ſi quis comminaretur ſe peieraturum aut furaturum citra extremam neceſſitatem, niſi darem illi bona mea, ego nihilominus non teneor dare, vt ſeruem illum à peccato: quia ille ex malitia peccat, & non ex neceſſitate bonorum meorum: ſed correptio mea nunquam eſt ſimpliciter neceſſaria peccatori, ſaltem vbi peccatum non procedit ab ignorantia (de quo ſtatim) nam quicunque cognoſcit ſe eſſe in peccato, ſolo auxilio diuino poteſt intra ſe conuerti: ergo tunc non poſtpono charitatem proximi vitæ meæ corporali: quanuis timore mortis ceſſem corripere. ¶ Tertiò probatur cõcluſio ex vniuerſo hominum, & ſapientum ſenſu: vnde magnum ſumimus in moralibus argumentum. Qui enim timore mortis omittit corripere, à nemine profectò argueretur peccati: quanquàm ſi quis poſtponeret vitam vt emendaret fratrem, laudaretur de opere ſupererogationis & conſilij. Et quartò arguitur. Quia iuxta doctores nemo obligatur baptizare puerum cum periculo propriæ vitæ: ſaltem quando periculum eſt ab extrinſeco: puta ex malitia tyranni prohibentis me baptizare puerum: ergo à fortiori, nec teneor cum tali periculo corripere fratrem: nam maior eſt neceſſitas puero, baptiſmi, quàm adulto, correptionis. ¶ Et hæc omnia confirmantur. Nam iugum Domini ſuaue eſt, qui non obligat nos ad opera difficillima: ſed eſſet difficillimum in vniuerſum priuatos homines obligare vt vitam exponerent pro correptione. Imò credo nec tenemur corripere cum magno periculo honoris: aut cum magna iacturà bonorũ temporalium. Et confirmatur ſecundò ex ſententia Sancti Thom. 2. 2. quæſtio. 36. artic. 5. vbi quærit an teneatur homo diligere ſalutẽ ſpiritualem proximi, potiùs quàm corpus propriũ: & facit tertium argumentum ad partem negatiuam: quia homo non tenetur exponere vitam corpora

poralem pro ſalute ſpirituali proximi, ſed hoc eſt perfectorum: & reſpondet concedendo. Quia (inquit) non eſt tanta cura nobis vitæ ſpiritualis proximi, quanta eſt corporis proprij: niſi in caſu quo quis tenetur prouidere ſaluti illius. Quod intelligit, quando alicui incumbit ex officio: vel quando vita noſtra eſt ſimpliciter neceſſaria ſaluti proximi: aliàs exponere vitam pro correctione pertinet ad perfectionem charitatis.

7. Cõcluſio. ¶ Septima concluſio. Prælatus aliquando tenetur pro correptione ſubditorum exponere vitam, etiam vbi peccata non procederent ex ignorantia. Nam quanquam tunc non eſt vſque adeò ſimpliciter neceſſaria eorum correptio, tamen, quia ratione officij incumbit illi correptio: fieri poteſt vt vbi priuatæ perſonæ fuerit conſilium ponere vitam pro fratre, prælato ſit præceptum ponere illam pro filio. Vnde de omnibus in vniuerſum amicis ait Chriſtus Ioan. 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quã vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis: quaſi hoc ad perfectionem pertineat: ſed de paſtoribus ait Ioan. 10. Paſtor bonus animam ſuam ponit pro ouibus ſuis: quaſi hoc pertineat ad neceſſitatem.

¶ Sed tunc eſt dubium, quid ſentiat S. Tho. in illis vetbis allegatis: ſcilicet, Quia ſi quis præſumit de alio quod poſſit eum à peccato retrahere, & omittit timore peremptionis aut excruciationis carnis, peccat mortaliter: quia vitam corporalem præponit charitati proximi. Non enim ſolùm loquitur de prælatis, ſed de vniuerſis hominibus. ¶ Reſpondetur quòd ſi daretur caſus quo vita corporalis priuati hominis eſſet ſimpliciter neceſſaria ſaluti ſpirituali proximi, tunc non dubito quin teneretur ille mori pro correptione fratris. Et hic eſt ſenſus S. Thom. nam aliàs præponeret vitam charitati. Sed neſcio an talis caſus neceſſitatis correptionis poſſit occurrere: nam ſi peccatum procedit ex malitia aut paſſione, ipſe peccator ſe poteſt corrigere poſtquam cognoſcit ſe eſſe in peccato: & ſi ex ignorantia inuincibili, tunc non eſt peccatum: & ſi ex ignorantia vincibili, tunc ipſe tenetur quærere doctorem. At verò in tali caſu ſi, qui peccat ex ignorantia vincibili, quærit doctores qui illum inſtruãt, tunc credo quẽcunque etiam priuatum hominem, teneri, non obſtante periculo mortis, docere illum veritatem, ſi non ſit alius qui corripiat: nam ille eſſet caſus ſimpliciter neceſſitatis. Et præterea tenetur quis pro bono communi corripere non obſtante periculo mortis. Vt ſi hæreticus peruerteret Chriſtianos perſuadendo falſa dogmata, quicunque, qui commodè poſſet, teneretur, non obſtante periculo mortis, obiicere ſe huiuſmodi malo.

¶ Sed nunc reſtat dubium, vtrum nunquam priuata perſona peccet mortaliter omittendo correptionem, niſi quando correptio eſt ſimpliciter neceſſaria, vt expoſitum eſt. Nam ſi hoc eſſet verũ, ratiſſimè occurreret neceſſitas huius præcepti: quod tamen nobis ſummopere cõmendauit Chriſtus redemptor noſter: quin imò lex ipſa naturalis. ¶ Ad hoc reſpondet octaua concluſio. Non ſolùm quando correptio eſt ſimpliciter neceſſaria: ſed etiã de peccatis cõmunibus quę non procedunt ex ignorantia, tenetur priuatus homo fratres corripere ſub reatu mortali: quando id fieri poteſt ſine notabili detrimento vitæ aut bonorũ temporalium. Probatur. Correptio obligat ſicut reliquæ eleemoſynæ: præceptum autem eleemoſynæ non ſolùm obligat in extrema neceſſitate: ſed etiam in graui neceſſitate, de ſuperfluo: at quando peccatum naſcitur ex paſſione vel malitia, quanuis peccator non ſit in extrema neceſſitate correptiõis: quia poſſet ipſe reſpicere: tamen eſt in graui neceſſitate: quia difficilè homines emendantur ſine correptione. Et ſicut in diuitibus cenſetur ſuperfluum diuitiarum illud quo citra graue detrimentum poſſunt elargiri, ita in correptione: quando quis facili negotio & ſine detrimento poteſt corrigere fratrem, tunc tenetur ſub reatu mortali corripere: nam aliàs negligit ſalutem fratris: quod repugnat charitati. ¶ Nona & poſtrema concluſio. Multis modis contingit omiſſionem correptionis eſſe peccatum veniale. Primo quando quis omittit, putans ſe nihil poſſe proficere: tamen leuibus cõiecturis perdit ſpem: aut quando ex aliquo metu ceſſat corripere, qui tamen eſt leuis: & multis aliis modis.

8. Cõcluſio.

9. Cõcluſio.

¶ AD PRIMVM argumentum principale reſpondetur quod Apoſtolus non præcipit importunè corripere, ac ſi non debeat expectari opportunitas: quia correptio eſt actus virtutis, quæ requirit circunſtantiam temporis: ſed importunè intelligitur, quantum ad æſtimationem perditorum hominum, quibus ſemper prædicatores & correptores ſunt importuni. Et idem dicẽdum eſt ad illud: Clama, ne ceſſes. ¶ Ad ſecundum argumentum latè reſponſum eſt concluſione quarta: ſed ad formam illius dicendum, quòd quando ex correptione timetur ſcãdalũ publicũ, aut maior perſuerſio peccatoris, ceſſandũ eſt. Et ad illud Hieronymi: Vtilius ſcandalum naſci permittitur

tur, quàm veritas relinquatur: respondetur dupliciter: primo quantum ad veritatem vitę, homo non debet facere cõtra præcepta Dei, quæ sunt necessaria ad salutem, propter scandalum aliorum. Possumus tamen prætermittere opera consilij, quæ non sunt simpliciter necessaria ad salutem, propter scandalum, secundum illud primæ Cor. 8. si esca scãdalizauerit fratrem meum, carnes in æternum non manducabo. Quare cum præceptum correptionis sit propter emendationem fratrum, cessante fine cessat præceptum: & ita non relinquitur veritas vitæ, si ad vitandum scandalum vel peruersitatem fratris, dimittatur correptio. Sed quantum ad veritatem doctrinę non debet homo cessare à prædicatione veritatis propter scandalum Phariſæorum, exemplo Christi Matthæi 15. ¶ Ad tertium latè respõsum est sexta & septima cõclusionibus: quãdo scilicet timore mortis licet omittere, quãdo verò non. Sed ad verba Augustini. De ciuitate Dei, dupliciter possumus respondere: primo quòd verba illa nõ sonant esse peccatum mortale omittere correptionem timore mortis: ait enim quod propterea boni flagellantur cum malis, quia omittunt corripere eo quod timetur peremptio: & loquitur de flagellis tẽporalibus. Quare nõ intelligit nisi quod est forsitan peccatum veniale: & ideo illos qui ita omittunt vocat bonos. Sed quia S. Thom. & Ricar. & omnes gloſſant illud esse peccatum mortale, exponatur, vt dictum est in septima conclusione de prelatis, aut quando correptio est simpliciter necessaria.

QVÆSTIO TERTIA.

VTRVM omnes in vniuersum homines quoscũq; peccatores corripere teneantur. ¶ Ad partẽ negatiuam arguitur primo. Prẽceptũ correptionis Matth. 18. soli Petro, tanquã prælato ecclesiæ, datum est, & Matth. 5. solis Apostolis (quibus succedunt episcopi, capite Quorũ vices. 68. distinctione) & cæteris discipulis, (quibus succedunt inferiores prelati, cap. In nouo. 21. d.) dictum est, Vos estis sal terræ. Vos estis lux mũdi: & in veteri lege Ezech. 3. & inferius 33. soli speculatores, id est, prælati admonentur illis verbis: Si dicente me ad impiũ, morte morieris, non annunciaueris ei vt auertatur à via sua impia, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. vnde Hiero. Sacerdotes (inquit) studeant illud euangelij implere. Si peccauerit in te frater tuus: ergo soli prælati obligantur præcepto correptionis: quod officio pastoris, quales ipsi sunt, maximè congruit. Et ratione naturali confirmatur: nam inferiora hæc cælorum influentia & motu gubernantur: & prælati in sacra scriptura, cælorum nomine per metaphoram censentur, qui enarrant gloriam Dei. Secundò arguitur quòd nõ teneamur corripere quoscunq; peccatores. Correptio, vt dicemus quęstione sequenti, procedit, vsq; ad denuntiationem quæ fit prælato: sed multi sunt qui non habent prælatum: vt papa, nisi in materia hæresis, vt habetur cap. Si papa. 40. d. & infideles: de quibus Paulus 1. Cor. 5. Quid mihi (inquit) de his qui foris sunt iudicare? & vsurarios qui permittuntur ab ecclesia, vanũ esset corripere, postquam vanum esset denuntiare: immo meretrices videtur esse perniciosum corripere: nã, vt inquit Aug. Tolle meretrices, & omnia turbabis libidine: & hęreticos post primam & secundã monitionem præcipit Paulus euitare Tit. 3. immo nec cum excõmunicatis licet cõmunicare, vt dicit Paul. 1. Cor. 5. ergo nec illos licitum cuiquã est corripere. ¶ Tertiò arguitur. Subditis non licet prælatos suos corripere: ergo nõ omnes tenẽtur præcepto correptionis respectu omniũ. Probatur antecedẽs. Correptio (vt nomen sonat) fieri non potest sine increpatione: sed Pau. 1. Timoth. 5. Seniorem (inquit) ne increpaueris, sed admone vt patrem: vnde Exõ. 19. Bestia quæ tetigerit mõtem lapidabitur. & 2. Regum 6. Oza percussus est à domino quia tetigerat arcam, cùm se inclinaret ad casum: vbi significantur prælati, qui & latores legis sunt & custodes: sicut in monte dabatur lex, & in arca custodiebatur. ¶ Quartò & postremò arguitur. Peccatoribus non est ius alios corripiendi: ergo non tenentur hoc præcepto: aliàs vtroq; modo peccarent & corripiendo & non corripiendo: & sic daretur perplexitas: quæ tamen est impossibilis in lege Dei. Probatur antecedẽs. Christus reprehendit eos qui vident festucam in oculo fratris, & non vident trabem in oculo proprio: & Paul. Rom. 2. In quo aliũ iudicas, teipsum condemnas, & Psal. 49. Peccatori autẽ dixit Deus quare tu enarras iustitias meas & assumis testamentum meum per os tuum? Et de pœniten. d. 6. cap. 1. §. Sacerdos. Potentissimum crimen est sacerdotum qui non prius se iudicãt quàm alios ligant. & Isydorus de summo bono: Non debet vitia aliorum corrigere, qui est vitiis subiectus. Et ratione id confirmatur: quia correptio est officium charitatis: peccator autem qui corripit alium, cum se non corrigat, non videtur id ex charitate facere, sed ex superbia:

nam

nam in quo quis se non diligit, non præsumitur aliom diligere. ¶ Sed in contrarium est decretum Anacleti Papæ, 24. quæst. 3. Tam sacerdotes, quàm reliqui fideles, omnes, summam debent habere curam de his qui pereunt: quatenus eorum redarguione, aut corrigantur à peccatis, aut si incorrigibiles appareant, ab Ecclesia separentur.

QVÆSTIO hæc duo, insinuat primum, an omnes attingat præceptum correptionis: alterum, an vniuersis peccatoribus teneamur id officium præstare. Ad quam quæstionem respondetur sex cõclusionibus. ¶ Prima. Omnes in vniuersum mortales, modò sint rationis compotes, tenentur præcepto correptionis. Duplex enim est correptio, vt quæstio. ad nostra animus: altera quæ est actus iustitiæ: & hæc, quia procedit vsque ad condemnationem & vindictam, atque adeò vim habet coërciuam, solis principibus incumbit, & prælatis publicam habentibus authoritatem: qui, vt habetur 2. Pet. 2. sunt tanquàm à Deo missi ad vindictam malefactorum: laudem verò bonorũ, vnde Apostolus Rom. 13. Non sine causa gladium portat: Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malum agit. Altera verò est correptio quæ est actus charitatis: cuius finis est emendatio fratris: de qua, & mota est præsens quæstio, & respondet prima conclusio, quæ facilè colligitur ex superioribus. Præceptum enim illud euangelicum charitatis: Diliges Dominum Deum tuum, & proximum tuũ sicut teipsum, omnes mortales in vniuersum attingit lege naturæ: sed correptio est opus charitatis, & necessarium, vt iam manifestatum est: ergo omnes mortales ligat, atque adeò, non modò Christianis tenentur hoc præcepto, sed quæuis gentes, quæcunque lege aut secta viuant.

¶ Et secundò probatur. Ad eleemosynas corporales omnes in vniuersum mortales lege naturæ sunt astricti: ergo ad spirituales: qualis est fraterna correptio. ¶ Et tertiò probatur. Quemadmodum in corpore duplex est habitudo, scilicet capitis ad membra, & membrorum adinuicem: & in exercitu alia est habitudo ducis ad milites, cui ex officio incumbit exercitum gubernare: alia verò singulorum ad singulos milites, qui se inuicem protegere tenentur: ita in humana Republica, & in militia spirituali, qualis est vita hominis super terram, præter curam quæ prælatis ex officio, & ex iustitia incumbit, est mutua necessitudo & charitas inter ciues, vt se inuicem ope & consilio iuuent.

1. Cõclusio.

¶ Secunda conclusio. Omnes tenentur quoscunque cuiuslibet legis & sectæ homines corripere: ita vt Christiani teneantur corripere infideles, & vice versa. Probatur. Nam actus potentiæ & virtutis extenditur ad omnia quæ continentur sub obiecto illius potentiæ aut virtutis: vt visio extenditur ad omnes colores: sed charitas extenditur in vniuersum, ad omnes homines: ergo præcepto correptionis (quod est charitatis) cuncti tenentur quoscunque alios corripere.

2. Cõclusio.

¶ Et confirmatur ex verbis Euangelij: Si peccauerit in te frater tuus, omnes enim mortales ratione creationis censentur fratres, secundum illud Matth. 23. Vnus est Magister vester, omnes autem vos fratres: quare non modò Christiani dicuntur fratres, qui per regenerationis influxum Dei adoptantur vt filij Christi, sed omnes. Super epistolam ad Hebræos, & ratione undecimæ quæstionis tertiæ, capitu. Ad nostram. sed & infideles sunt proximi nostri, vt est glossa capit. Christus. secundo. De pœnitentia distinctio secunda.

¶ Tertia conclusio. Prælati, arctius tenentur præcepto correptionis, quàm priuati homines. Itaque præter præceptum iustitiæ, quo peculiariter prælati tenentur cõcorrectione iudiciali arcere subditos à peccatis, præcepto charitatis magis tenentur, quàm priuati homines. Quæ sententia est Sancti Thomæ, 2. 2. quæstione trigesima tertia, articulo tertio, secundum Augustinum primo De ciuitate Dei capite nono. Conclusio hæc, vt puto, satis comprobatur rationibus & testimoniis, quæ in primo argumento principali adducta sunt: nam vbicunque sacræ paginæ mentio incidit huius præcepti, prælati peculiariter designantur. ¶ Et secundo probatur ratione. Nam prælatus, eo quòd est persona publica, & est custos iustitiæ: vt dicit Aristotel. quinto Ethico, & exemplar populi, ad omnia opera præceptorum, cuiuscunque sint virtutis, arctiùs tenetur ratione status, quàm populus.

3. Cõclusio.

¶ Et tertiò probatur. Prælatus (vt inquit illic Aristoteles) tenetur proprio officio bonos facere ciues: ergo arctius tenetur quocunque præcepto quod institutum est ad correptionem & emendationem ciuium: sed præceptum correptionis fraternæ ad hunc finem ordinatur: ergo strictiùs ligat prælatos, quàm plebem. ¶ Et quartò id confirmatur. Prælatus tenetur magis diligere filios, quàm priuati

uati homines alios fratres: vnde Christus Ioa. 21. non commisit Petro gregē suum, antequam tertio ipsum interroget, an se plus aliis diligeret: ergo ad opera charitatis, qualis est correptio, maiori vinculo tenetur erga filios, quàm fratres erga se inuicem. ¶ Quod postremò confirmatur. Nā quemadmodum quisque eleemosynas corporales potius tenetur filiis & domesticis elargiri quàm extraneis: ita prælatus qui est pater spiritualis tenetur spirituales eleemosynas filiis impendere, magis, quàm priuatus homo aliis fratribus. ¶ Sed dubium est circa hanc conclusionem, an aliquid teneantur facere prælati præcepto correptionis fraternæ, amplius quàm priuatus homo. ¶ Dominus Caietanus 2.2.q.33.ar.2. quanquàm concedat conclusionem hanc, negat tamen prælatum teneri præcepto correptionis fraternæ inquirere peccatores, magis quā vnus de plebe: quia hoc (inquit) esset obligare prælatum nouo præcepto charitatis: cùm tamen præter præceptum iustitiæ quo tenetur corrigere tanquam iudex, non habeat particulare præceptum correptionis fraternæ, nisi quod habet priuatus homo. ¶ Nihilominus (arbitror) prælatus præter præceptum iustitiæ quo tenetur inquirere tāquam iudex diffamatos de crimine, vt dicemus inferius, tenetur præcepto fraternæ correptionis oculatius vigilare super gregem, quā vnus de plebe, & accuratius inquirere crimina: non quidem ordine iudiciali, vbi non præcessit infamia: sed tamen tenetur esse magis attentus vt coniecturis possit rimari crimina subditorum, vt fraternaliter corripiat. Et primò credo esse sententiam S. Thom. contra dominum Caietanum, in illo loco quem ipse exponit: puta, in solutione ad 4. ait enim S. Thom. quòd illud quod debetur alicui determinatæ personę oportet quod ei expendamus, non expectātes quòd nobis occurrat, sed debitā solicitudinem habentes vt eū inquiramus: vnde, sicut ille qui debet pecuniam, debet creditorem requirere, cum tempus fuerit: ita qui habet spiritualem curam alicuius, debet eum quærere, ad hoc vt eum corrigat de peccato: & manifestum est ꝙ non loquitur de correptione iudiciali: sed de fraterna: vnde subiungit, priuatos homines nō obligari ad inquirendum corrigenda crimina: quibus ait August. De verbis domini. Admoneris corripere, non quærendo quid reprehēdas, sed videndo quid corrigas. Sed probatur adhuc responsio nostra. Nam quanquàm no teneatur prælatus nouo præcepto correptionis fraternæ, tamen illo communi præcepto tenetur arctius: ob idq; ratione illius tenetur facere aliquid quod non tenentur singuli de plebe. ¶ Et confirmatur hoc maximè. Prælati præcepto correptionis fraternæ tenentur quandoq; exponere vitam vt corripiant subditos, quando frater non tenetur vitam exponere pro fratre, vt diximus quæstione proxima: ergo participationē tenentur taliter inquirere crimina, qualiter non tenetur frater vt corrigat crimina fratris. Et tertio confirmatur. Quia propterea apud Ezechielem prælati dicuntur speculatores, quibus officium est vigilare super gregem: quia non solum tenentur præcepto iustitiæ inquirere crimina vt iudicialiter puniantur, propter bonum commune, sed certè quia tenentur habere curam particulariter singularum personarum, propter bonum priuatum cuiuscunq; & præsertim Ecclesiastici prælati, quibus cura & solicitudo incumbit, non solum peccata punire quæ in forum publicè deferūtur, sed occultè etiam peccata fraternaliter emendare, atque adeo purgare corda & mentes subditorum. Quare non satis est ecclesiastico prælato forū habere causarum vt prætores habent, vt maior eorum cura circa doctrinā & fraternam correptionem quæ à charitate procedit, esset collocanda. Sed absit vt os ponamus in cælum. ¶ Sed dubium est secundum circa hanc tertiam conclusionem, vtrùm patresfamilias teneantur maiori vinculo corripere filios & domesticos, quàm extraneos. ¶ Respondetur quarta cōclusione. 4. Cōcl. Quilibet tenetur corripere domesticos potius quàm extraneos. Conclusio est Augustini, quæ habetur cap. Duo ista. 23. q.4. vbi ponit septem conditiones personarum, quibus ab officio incumbit correptio: vt episcopus debet corrigere plebem: paterfamiliās domum: maritus vxorem: prætor prouinciam: rex regnū &c. & loquitur de correptione fraterna: nam paterfamilias nō potest corripere familiā, nec vxorem, nec filios, correptione iudiciali & coërcitiua: quia non potest infligere pœnas legis: quare nō tenetur arcēre seruum à concubina expellendo eum domo, nisi forsan propter scandalum: nec tenetur compellere familiam ad ieiunia Ecclesiæ: sed solùm tenetur fraternaliter corripere, maiori tamen diligentia, quàm extraneos. Imò verò non tam strictè tenetur ad correptionem fraternam filiorum aut domesticorum, quàm prælatus respectu subditorum: nam quanquam pater, quantum ad vitam corporalem, tenetur magis diligere filios quàm prælatus subditos: tamen quantum ad vitam spiritualem pater spiritualis plus astringitur diligere subditos & vigilantiùs

lantius illis proſpicere, quàm pater temporalis filiis ſuis. ¶ Quinta concluſio. Subditi ſtrictiùs obligantur corripere prælatos, quã alios fratres aut priuatos homines. Quòd teneantur ſubditi ad correptionem prælatorum manifeſtè ſequitur ex concluſione prima. Duplicem enim correptionem adnotauimus: aliam de iuſtitia coërciuã, qua ſubditi in prælatos vti non poſſunt: aliam fraternam, quæ à charitate dimanat: & manifeſtum eſt ſubditos teneri ad charitatem prælatorum: vnde Grego. in epiſt. ad concilium Nichacium, quæ refertur 2. q. 7. cap. ſicut. ſecundo. Sicut (inquit) laudabile diſcretúmque eſt, reuerẽtiam & honorem exhibere prioribus, ita rectitudinis & Dei timoris eſt ſi quã in eis ſunt quæ indigent correptione nulla diſſimulatione poſtponere: ne totum (quòd abſit) corpus morbus inuadat, ſi languor non fuerit curatus in capite. Sed quòd ad actus teneantur prælatos corripere, quã alios quoſcunque, etiam quàm patres tẽporales, ex vltimis verbis recitaris ſumitur primum argumentum. Nam accuratiùs tenetur occurrere malo communi, quã priuato: ſed peccata prælatorum vergunt in perniciem publicam. vnde idem Greg. vt habetur xj. q. 3. cap. Præcipue. Scire prælati debent q̃ ſi peruerſa vnquã perpetrant, tot mortibus digni ſunt, quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittunt: ergo ſubditi accuratiùs obſtringũtur prælatos corripere, quã quoſuis alios. ¶ Et ſecũdò, quia ſubditi propenſius tenentur diligere prælatos quantum ad ſpiritualia, quã quoſcunq; alios, etiam quàm patres naturales. Nam ſicut in corporalibus poſt amorem patrũ in filios, ſecundum locum tenet amor filiorum in patres, ita in ſpiritualibus: ſed præceptum correptionis fraternæ eſt præceptũ charitatis, ergo preſſiùs obligat ſubditos reſpectu prælatorum, quàm reſpectu aliorum fratrum. ¶ Et tertiò quia prælati plùs indigent correptione, quã priuati homines, vnde Augu. in regula. Non ſolum veſtri ſed etiam ipſius (ſcilicet prælati) miſereamini, qui quanto in loco ſuperiori, tanto in periculo maiori verſatur. ¶ Quarto id comprobatur. Quia inde grauiùs indigent prælati correptione, quòd rariſſimi ſunt qui prelatos & maiores corripiant. Nam alij verecundia, alij timore, alij ambitione gratiæ comparandæ apud prælatos, à correptione erga prælatos prohibentur: quæ iniquiſſima conditio & ſors infeliciſſima eſt prælatorum & principum, atque adeò quantò in ſublimiori gradu ſunt, tantò ſunt hoc beneficio peius priuati. ¶ At verò quia iuſtè quod iuſtum eſt, exequi debemus, vt eſt Deut. 16. plures ſunt obſeruandæ circunſtantiæ in correptione prælatorũ quàm priuatorum hominũ. Primò vt ſumma ratio habeatur famæ & pudoris eorũ, nempe vt de occultis criminibus occultiſſimè corripiantur. Nam, vt inquit Anaclẽtus, ſententia Cham filij Noë damnantur qui ſuorum doctorum vel præpoſitorum culpã produnt: ceu Cham, qui pudenda patris non operuit, ſed irridenda monſtrauit. 2. q. 7. Secũdò, vt nõ quicunq; de plebe præſumat prælatũ corripere, ſed ille qui ſit & ſpectatæ virtutis & prudentiæ. Nam ſi homo de plebe & peccator tentaret corripere prelatum, ille eſſet vt beſtia quæ tangit montẽ, & vt Oza qui non erat dignus tenere arcam. Vnde Gregorius in Paſtorali. Sanctorum vitam corrigere non præſumat, niſi qui deſe meliora ſentit. ¶ Quòd ſi argeas contrà, quòd aſina reprehendit Balaam. Reſpondetur inde ſolum ſumi exemplum, vt quiuis in cauſa propria, cùm iniuſtè vexatur à prælato, poſſit interrogare cauſam vt ſe compurget: ſicut dixit aſina: Cur percutis me etiam iam tertiò, nõ ne animal tuum ſum? &c. Tertiò, qui corripit prælatum, maximè Epiſcopum, aut principem, debet id facere cum reuerentia, nõ increpando, ſed admonẽdo, ſicut dicit Paul. hoc eſt explicando grauitatem flagitiorum, quæ augentur ex dignitate perſonæ: & detrimentum ſubditorũ quod patiuntur ex malo exemplo ſuperioris. Vnde Diony. in epiſt. ad Demophilũ, eum reprehendit quòd ſacerdotem irreuerenter correxerat. ¶ Quòd ſi peccata prælatorum fuerint in perniciem reipublicæ: tunc publicè fas eſt illos reprehendere: primum ſi ſit crimen hæreſis, nec Papæ ipſi in hoc parcendũ eſt, vt habetur ca. Si Papa. 40. d. Vnde Paulus Petro in facie reſtitit, Gala. 2. quia ſcandalum dabat Gentilibus in fide. ¶ Quòd ſi quis arguat quòd adhuc in materia fidei & ſcandali non licet publicè ſubditis reprehendere prælatum, ex gloſſa Hiero. illic, Paulus Petrum reprehendit: quòd nõ auderet, niſi ſe non imparem ſciret. ¶ Reſpondetur quòd omnis fidelis, quantumcunque minimus cenſetur par cuicunque quantumcunque maximo in materia fidei, vt poſſit & debeat ipſum reprehendere & denuntiare. Tanta eſt enim labes illius criminis, quòd ad eius accuſationem & ſerui aduerſus dominum, & quilibet criminoſi & infames aduerſus quemlibet admittantur. capit. Præſumunt. ſecund. quæſtio. ſeptim. Nec ſolum in materia fidei, ſed quando peccata prælatorum ſunt ſcandaloſa, licet eos reprehendere publicè: vt habetur in capit. Paulus dicit. eadem cauſa

&q.

1. Cõcluſio.

& q. Imò Petrus non admiſerat peccatum hæreſis, ſed quia ſcandalum dabat, nec adeò graue vt eſſet mortale, reprehenſus eſt. Vnde Auguſt. illic: Petrus exemplum maioribus præbuit, vt ſicubi rectum tramitem reliquiſſent, non dedignarentur à poſterioribus corrigi. Quinimo Chriſtus ipſe magiſter ſummus qui peccatum non fecit, voluit legi correptionis ſe ſubiicere, vbi ait: Si malè locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo. ¶ At verò inter priuatas perſonas magis tenemur corripere eos qui in vita ſpirituali coniunctiores ſunt nobis, quàm alios: vt religioſi maiorem diligentiam adhibêre tenentur corripiendis fratribus ſpiritualibus, quàm fratribus naturalibus. Atqui in æquali neceſſitate ſtrictius obligamur melioribus, quàm peioribus: vt ſi homo aliàs probus incipit labari, maiori cura tenemur eum ſeruare, quàm perditum hominem. Nam ex genere obiecti propenſius tenemur diligere meliores: ſed quia peiores plurimum grauius indigent correptione, ex hac parte augetur quandoque obligatio reſpectu illorum.

6. Cõcluſio. ¶ Sexta concluſio. Peccatores cuiuſcũque generis ſint, tenentur præcepto correptionis: atque adeò, cùm ſunt in peccato poſſunt corripere. Prima pars probatur. Præceptum charitatis omnes in vniuerſum obligat: ergo peccatores ratione peccati non liberantur illo præcepto: aliàs commodum reportarent à peccato. ¶ Secunda pars probatur. Duplex eſt correptio, vt dictum eſt, ſcilicet iudicialis & fraterna: & à iudiciali correptione multi repelluntur ratione peccati: vt lege cauetur, 3. q. 4. per totam, & alibi ſæpe in iure, vt videbimus in De accuſ. Infames enim & publici peccatores, & excommunicati accuſare non poſſunt, nec ius dicere: & hoc, quia ad publicum iudicium requiritur æſtimatio & opinio probitatis, & iudicis, & accuſatoris, & teſtium, vt fidem faciat: ſed tamen à correptione fraterna nullus repellitur: quia de neceſſitate & natura correptionis ſolum eſt docere & perſuadere veritatem: quod quicunque mentis & rationis cõpos facere poteſt: & cùm peccatum rationis vſum non tollat, fit vt peccatores non ſint prorſus inhabiles correptioni. ¶ At verò peccatum multis modis extenuat & impedit efficaciam correptionis. Primò ex parte corripientis, quem indignũ reddit vt alium corrigat: maximè ſi corripiens maioribus criminibus ſit obnoxius. Vnde Hieronymus ſuper illud Matth. 7. Quid vides feſtucam &c. De his (inquit) loquitur, qui, cùm mortali crimini detineantur obnoxij, minora peccata fratribus non concedunt. Et ſecundò, ratione conditionis peccati: vt puta, ſi publicus peccator publicè corripit alios: tunc enim non ſolùm correptio nihil prodeſt, imò nocet ratione ſcandali: nam ille non præſumitur corrigere ex charitate cùm ſeipſum priùs nõ corrigat, ſed vt per bonam doctrinam propria celet flagitia, vt inquit Chryſoſt. ſuper eiſdẽ verbis, Matth. 7. Et tertiò ratione periculi. Nam peccator qui aliena peccata obiurgat, inde ſuperbia effertur, quòd proximis ſeſe indignè præfert. Vnde Auguſtinus lib. De ſer. Dom. in monte. Accuſare vitia officium eſt bonorum & beneuolorum: quod cum mali faciunt, alienas partes agunt. Et de peccatore publicè prædicante intelligitur illud Pſal. Quare tu enarras &c. vbi gloſſa, Quare communi ſermone ad populum profers aliquid de mea maieſtate? ¶ Sed eſt dubium, vtrum peccatoribus peccatum ſit corripere. Arguitur enim pars affirmatiua: quia correptio eſt opus charitatis: peccator autem non eſt in charitate, ergo ſi corripit, nunquam corripit ex charitate. ¶ Reſpondetur quòd quicunque peccator poteſt ſine peccato corripere: imò meritoriè: ſi modo correptio fuerit circunſpecta: primò ne publicus peccator publicè corripiat: nam illud eſſet peccatum ratione ſcãdali: deinde vt peccator corripiat, non increpando & ſuperbè accuſando, ſed aut gemendo proprium peccatum, aut reprehẽdẽdo ſe ſimul cũ alio. Iſto modo & vſurarius & meretrices & perditiſſimi homines poſſunt alios ſuæ farinæ corripere. Vnde Aug. in lib. De ſerm. Dom. in monte, loco citato, Cogitemus (inquit) cum aliquem reprehendere nos neceſſitas cogit: vtrum tale ſit vitiũ quod nunquã habuimus, & tũc cogitemus nos homines eſſe, & habere potuiſſe, vel tale quod aliquando habuimus, & iam non habemus: & tunc tangat memoriam communis fragilitas, vt illam correctionem, non odium, ſed miſericordia præcedat. Si autem inuenerimus nos in eodem vitio eſſe, non obiurgemus, ſed congemiſcamus: vt non alium ſolum ad pœnitendũ, ſed ad æqualiter conandum inuitemus. Hæc Auguſtinus. Adde quòd non ſolum peccatori meritum eſt aliũ corripere, ſed certe meritum peculiariter accõmodũ ad obtinendã remiſſionem proprij peccati. Nam opera miſericordiæ peculiariter conducunt ad remiſſionem peccatorum: ſecundum illud Danielis 4. Peccata tua eleemoſynis redime. Sed maximè ad id cõfert remittere aliena peccata, ſecundum illud Matth. 6. Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Cui proximum eſt corripere fratrem. ¶ Vnde ad argumen

gumentum modo factum respondetur, quòd quãquam correctio non procedat ex habitu charitatis infuso, sufficit tamen ad implendum præceptum quantum ad substantiam, atq; adeò vt inter alios bonos mores sit laudabilis, quòd procedat ex naturali charitate.

¶ Sed tandẽ admonuerim, quòd si esset quispiam tam perditus & infamis homo, vt correptio sua prorsus redderetur inutilis, tunc non teneretur præcepto correptionis: nam ad opus vanũ obligatur nemo. Quòd si contra arguas, q; tunc peccator teneretur respiscere, vt possit corripere (quod insinuat Richard. 4. dist. 19. artic. 2. ad 2. & Palud. q. 3.) alias peccatum esset ei cõmodum, cum eum excusaret à præcepto. Respondetur, quòd nemo obligatur ad opera misericordiæ, nisi quando habet facultatẽ exhibendi. Vnde sicut non tenetur quis recuperare perditam pecuniam ad subueniendum pauperibus, quãuis posset, nisi forte in extrema necessitate, nec tenetur procurare scientiam, quæ requiritur ad corripiendum: ita nec tenetur respiscere à peccato, ea ratione vt adimpleat præceptum correptionis. Nec propterea est cuipiam commodum peccatum: nam cuicunque salubrius esset agere in gratia quàm excusari ab aliqua legẽ Dei. At verò prælati quia ratione officij semper tenentur ad correptionem, re vera obligantur tales esse, vt suo exemplo & correptione prodesse possint: quare si sint publici peccatores, tenentur aut abire officio, aut taliter corrigi, vt frugi esse possint subditis.

¶ Ad primum argumentum responsum est in tertia conclusione. Probant enim illa testimonia: prælatos arctius teneri præcepto correptionis, quàm priuatos homines: non tamen excipiunt quẽquam ab illo præcepto. Vnde Aug. 1. de ciuit. Dei, cap. 9. ad hoc populorum præpositi constituti sunt in ecclesiis, vt non parcant obiurgando peccata. Nec ideo tamen ab huiusce modi culpa penitus alienus est, qui licet præpositus non sit, in eis tamen quibus vitæ huius necessitate coniungitur multa monenda, vt arguenda nouit, & negligit.

¶ Ad secundum respondetur, argumentũ non probare, q; non liceat omnes peccatores corripere, sed q; non semper oporteat vsq; ad denunciationem procedere, quando illi qui corriguntur non habent superiores prælatos quibus conuincantur. Vnde, quando Papa secreta admonitione non emendatur, illic sistendum est, nisi sit in crimine hæresis: quia Papa non potest denuntiari, nisi quando potest accusari, vt notat glossa ca. Si Papa. 40. distinct. Item in correptione infidelium, si corripiãtur de criminibus contra legem suam denunciandi sunt præpositis suis: si modo apud illos notitia fuerit fraternæ correptionis. Et hoc est quod dicit Paul) Quid mihi de his qui foris sunt iudicare? Id est: Nos non possumus eos in iudicio compellere: nisi, aut nobis infesti essent, aut nostra demerent, aut essent fidei contumelioſi: at de infidelitate admonere illos licet, & increpare, & ad fidem pro viribus appellere: vt notatur ca. Infidelis. 23. quæstio. 4. Sed tamen denunciare illos vanum esset, postquam compelli iuridicè non possunt ad fidem. Et eadẽ ratione meretrices & vsurarios publicos sanctissimum est corripere: imò præceptum, si sit spes emendæ. Sed verba Augustini hoc solum sonant, vt principes impunè permittant meretrices, ad euitandum maiora mala. Cum hæretico verò, post secundam monitionem non licet disputare, nec conuersari, vbi fieri pecuniæ minus perueniant. Qui tamen certò speraret hæreticum lucrari, posset & deberet ipsum corripere. Sed cum excommunicatis, quãquam non licet cibum sumere, licet tamen correptionis gratia conuersari. Vnde idem Apostolus qui Corinthiis interdixerat cum excommunicatis cibum sumere, admonet Thessalonicenses: Si quis non obedit verbo nostro, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, vt confundatur: & nolite quasi inimicum existimare, sed corripite vt fratrem.

¶ Ad tertiũ argumentũ late responsum est in quinta conclusione. Non enim argumentum probat, q; non debeant subditi corripere prælatos, sed quod debeãt id reuerenter præstare.

¶ Et eadẽ ratione responsum est ad quartum in sexta conclusione. Sed ad illũ De pœnitẽ. distin. 6. Potentissimũ est crimẽ sacerdotum, &c. respondetur, illud intelligi de sacerdotibus ministrantibus sacramenta, in mortali: quod est mortale, nisi forsan quando ministratur baptismus in extrema necessitate, citra solennitatẽ.

QVÆSTIO QVARTA.

VTRVM ordo Euangelicus fraternæ correptionis cadat sub præcepto.

¶ Ad partem negatiuam arguitur, quod non sit necessario à secreta monitione inchoãdum. Deus, cuius nos vult Paulus imitatores esse, Ephes. quinto, occultos peccatores nõnunquam publicè absque præuia monitione castigat: vnde Apostolus 1. Corinth. 11. dicit propter occulta

culta peccata, & maximè indignè sumentium Eucharistiam infirmos esse multos & dormire multos. Et sancti, ex quorum gestis conijcere oportet, qualiter sunt præcepta scripturæ sacræ intelligenda, vt inquit Augustinus libr. con. mend. sæpe leguntur publicè denunciasse, quos antea secretò non admonuerant: vt Ioseph. Genes. 38. legitur accusasse fratres suos apud patrem de crimine pessimo: & Petrus Actuum 5. refertur publicè reprehendisse Ananiã & Sapphiram, qui occultè defraudauerant de pretio agri: in quibus locis nulla fit mentio de secreta monitione, & Leuit. 5. præcipitur vt qui audierit vocem falsò iurantis statim indicet crimen: vbi nec commemoratur, vt fiat aliqua monitio. Neque Augustinus 22. quæstio. 5. cap. Hoc videtur, exponens illud præceptum, meminit de aliqua monitione: sed dicit indicandum esse occultum crimen illis, qui possunt prodesse, & non obesse: ergo nulla est necessaria secreta monitio, ante denunciationem fraternam.

¶ Et confirmatur argumentum vsu religiosorum, qui est, vt fratres proclamentur in capitulo, quamuis non fuerint secretò præmoniti. Et secundò cõfirmatur. Grauior est accusatio qua publica petitur punitio, quàm denũciatio, qua sola intenditur emendatio fratris: & ante accusationem nulla est necessaria admonitio, sed sola inscriptio causæ: vt habetur cap. Superbis, & cap. Qualiter & quando el segũdo. De accusato ergo nec denũciationem fraternam necessum est, vt admonitio præcedat.

¶ Secundò arguitur, quod non oporteat post admonitionẽ testes ante denuntiationẽ adhiberi. Aut enim peccatum est publicum: & tũc, vt dictum est, publicè arguẽdum est: nam quæ manifesta sunt, iudiciarium ordinem non requirunt. 2. quæst. 1. cap. Prohibentur. Aut est secretum, quod tamen probari potest: & tunc non videtur opus esse nouis testibus, quia potest probari. At si peccatum est simpliciter secretum: tunc vel adducendi sunt testes ad probandum crimẽ præteritum: & hoc esset vanũ: postquã probari non potest, vel ad obseruandum & capiendum peccatorem si reciderit in futurum: & hoc apparet non esse licitum: quia, vt dicit Augustinus de verbis Domini, nõ debemus esse exploratores vitæ aliorum: ergo nullatenus, dum crimẽ est omnino secretum, ius est adhibere testes.

¶ Tertiò & principaliter arguitur, Augustinus in regula admonet vt prius præposito crimen ostendatur, quàm testibus: ergo inductio testium non debet antecedere denũciationem, sed vice versa.

¶ Quartò & postremò hęc omnia confirmantur. Obedientia quæ debetur prælato, præstantior est, quàm iustitia quę debetur priuatis hominibus: sed quandoque prælatus interrogat subditum iureiurando occultum crimen fratris, ante admonitionem & inductionem testium: ergo tunc tenetur, prætermisso ordine euangelico veritatem patefacere.

¶ In contrarium est præceptum euangelicum, quo, vt suprà adnotauimus, explicatur ordo iuris naturalis in correptione fraterna obseruandus.

QVÆSTIO hæc de ordine fraternæ correctionis præcipua est huius materiæ: vtpote, quo seruando aut anteuertendo, ius & iniuria secreti regendi consistat. Atqui, ordo correptionis, vt verba sonant Euangelica, tribus membris constat: quæ sunt, secreta admonitio, testium inductio, & fraterna demum denunciatio: nam inobedientis excommunicatio ad iudicialem spectat correctionem. Et vt de singulis perspicuè dicamus, respondetur ad quæstionem octo conclusionibus. At illius in primis meminisse opus est, quod supra statuimus fundamentum: videlicet, correptionis fraternæ eum esse finem, vt frater corrigatur, & emendetur, sed accusationis & inquisitionis finis est, vt puniatur. Quare de crimine fratris distinguendum est. Aut enim publicum est, aut secretum.

¶ Si primum, tunc est prima conclusio. Peccatum publicum non in secreto corripiendum est, sed publicè arguendum. Nam finis tunc non est sola emendatio fratris, sed quo illi, quibus scandalum datum est occasio peccandi, exemplum capiant, & terrore arceantur. De quo peccatorũ genere inquit Paul. 1. Timot. 5. Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant, & de pœni. & remis. cap. 1. Manifesta peccata non sunt occulta correctione purganda, & 2. quæstio. 1. cap. Si peccauerit. Corripienda ipsa sunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus: ipsa verò corripienda sunt secretius, quæ peccantur secretius. Distingue tempora, & concordabis scripturas, scilicet, illam: Si peccauerit in te, corripe inter te, & ipsum, & illam: Peccantem coram omnibus argue. Prima conclusio.

¶ Sed conclusio primum intelligitur de peccato publico, quod est notorium notorietate facti: quod videlicet nulla tergiuersatione celari potest: nã alia, etiam si probabilia sint & infamia laborent, non sunt continuò publicè corripienda.

ripienda. Atqui ſecundò intelligitur, nõ ſolum de peccatis quæ ſunt in præiudicium reipublicæ, aut tertiæ perſonæ, ſed de quibuſcunque, quomodocunque ſcandaloſis.

¶ At percontatur quiſpiam, an ad publicam correctionem ſoli prælati teneãtur: nam poſtquam eiuſmodi correctio nõ fiat gratia fratris emendandi, non eſt fraterna, atq; adeo, nec obligare videtur priuatos homines. Reſpondetur, priuatos etiam homines teneri publicè reprehendere fratrem, in conſpectu populi delinquentem: quoniam præcepto charitatis nõ ſolùm tenemur corripere fratrem, ſed ſuccurrere ſcandalo aliorum. Hoc veruntamen differt, q̃ prælati tenentur præcepto iuſtitiæ publicè corripere: priuati verò ſolum præcepto charitatis. Quocirca hi non tenentur ad publicam correptionẽ, niſi ſicut ad alia opera charitatis: vt pote quando id poſſunt ſine notabili detrimento præſtare. Qui enim timeret honori aut vitæ ſuæ, ſi corriperet quempiam publicè, tunc non aſtringitur: niſi forſan dum peccatum graviter læderet honorem Dei. Si enim ſacrilegus homo impiè blaſphemaret nomen Dei, vnde offendiculum præſentibus obiiceret contemnendi diuinum nomen, obligatus eſſet quicunque blaſphemiam retundere. Et ille eſt caſus quo obligat præceptum dilectionis Dei, & quandoque cum periculo vitæ.

¶ Sed quanuis teneatur quiſque notorium peccatum ſcandaloſum ſtatim in facie reprehendere, non tamen obligamur ſtatim denunciare iudici, quando non vergit in perniciem publicam: quia multa licet, quæ non expediunt. 1. Corint. 6. & 10. Quare peccata priuata corripienda ſunt eo modo, qui melius conducit ad emendationem fratris.

¶ Si verò peccatum ſit ſecretum, tunc ſubdiſtinguendum eſt. Aut enim vergit in perniciem publicam, in nocumentúmve proximi. Et de hoc eſt ſecunda concluſio. Peccata pernicioſa Reipublicæ aut proximo ſtatim denuncianda ſunt. Probatur, quia ſi ſunt cõtra bonum publicum, illud præferendum eſt particulari, qualis eſt fama delinquentis. Et quanquam non ſint niſi contra priuatam perſonam, melior eſt in hoc conditio iniuriam patientis quàm inferentis: atq; adeo potius debemus cõſulere illi, denunciando, quàm huic tacendo. Moderantur tamen doctores concluſionem hoc modo. Niſi fortè quis firmiter æſtimaret, q̃ ſtatim per ſecretam admonitionem poſſet huiuſmodi mala impedire. verba ſunt Sanct. Thom. 2. 2. quæſtio. 33. arti. 7. cui ſubſcribunt doctores theologi, quart. diſtinct. 19. & iuriſconſulti ſuper ca. Nouit. de iudic. & ſuper ca. Si peccauerit. 2. quæſtio. 1. Nos tamen perſpicaciter cenſemus audiendam eſſe hanc moderationem. Nam quando peccata ſunt in perniciem publicam, vt proditio ciuitatis, aut crimen læſæ mateſtatis, aut hæreſis, quam rariſſimè vſu venire poteſt, vt priuatus homo poſſet abundè ſuccurrere huiuſmodi cõtagionibus. Et ideo dicit S. Thom. Niſi fortè quis firmiter æſtimaret, &c. Atque adeò, non eſt qui debeat confidere ſoli correptioni ſecretæ & priuatæ, niſi vir fortè magnæ authoritatis, & efficaciæ, cui compertiſſimum eſſet, per ſecretam monitionem poſſe penitus extinguere id genus flagitia. Quapropter in proditione, vt plurimum, & hæreſi ſtatim procedendum eſt ad denunciationem. Id vel maxime, ſi ſit hæreticus dogmatizans, quales ferè ſunt hæretici omnes. De quibus iuſtiſſima lex eſt, vt quàm primum abſque aliqua præuia admonitione denuncientur. Sed quando peccatum ſecretum eſt in præiudicium tertij priuati hominis, non imminet tantum periculi ſi ſecretè corripiatur: vt cum ſecretò noui latronem, qui furatus eſt bona proximi, ſatis eſt ſi dem operam vt ſecretò reſtituat: aliàs teneor denunciare: modo id poſſem ſine detrimento meo: quia ſolum ad id teneor ex præcepto charitatis. Nec vetat quòd quis iureiurando fidem ſecreti promiſerit, quominus teneatur huiuſmodi crimina manifeſtare.

¶ Sed quid ſi ſecreto ſcio Petrum inſidias parare Paulo, quem certus eſt occidere, nec cohibere poſſum? Nam iuriſconſultus quidam temporibus noſtris Maioricæ cenſebat in tali caſu denunciandum eſſe, etiam iudici.

¶ Nihilominus reſpondetur, q̃ dum crimen omnino eſt occultum, ita vt probari non poſſet, denunciãdum eſt illi, qui ſolum poſſet prodeſſe, & non obeſſe: ſecundũ Auguſtinum 22. quæſtio. cap. Hoc videtur. vt doctè reſpondit tunc dominus Adrianus: quia crimẽ quod probari nõ poteſt, nec per infamiam aut per indicia diſquiri, iudici, tanquã iudici denunciari nõ licet. At verò in caſu poſito quo Petrus parabat inſidias Paulo, ſi nullo alio modo ille qui ſciebat, poterat illum amonere ab homicidio, deberet certè denunciare Paulo, vt ipſe ſibi prouideret: & Paulo licet denunciare hoſtem iudici, tanquam iudici, vt ſe protegeret.

¶ Verum eſt tamen, quòd in his criminibus ſecretis & perniciosis detegendis cauendum eſt, vt quàm minimo fieri poſſit, nocumento famæ detegantur, ſi ſunt ſecreta: vt ſi damna publica aut priuata euitari poſſunt per reuelationem in genere, non fiat reuelatio in

2. Cõcluſio.

particulari. Et ſi fieri poteſt, non eſt reuelanda perſona, ſi ſatis eſt reuelare crimen, aut alia via euitare illud. Sed ſi nullatenus euitari poſſunt grauia damna, niſi reueletur perſona, reuelanda eſt, niſi ſit ſecretum ſacramenti confeſſionis. Si tamen crimen probari poteſt quod eſt in pernicié publicam, denunciari poteſt iudicialiter & accuſari, vt dicemus quæſtione ſequéti.

¶ Sed dubium eſt vtrùm clericis liceat huiuſmodi pernicioſa crimina reuelare, maximè quando eſt periculum effuſionis ſanguinis, vt puta ſi reueletur latro aut proditor, aut hæreticus. Et videtur id non eſſe licitum: nam in concilio Toletano 23, quæſtion. 8. cap. His à quibus, & capitul. Clericus, & capit. Sententiam, extrà. Ne clerici vel monachi, prohibentur clerici ſententiam ſanguinis proferre: aut quoquo modo ſe immiſcere iudicio ſanguinis. Et quamuis, cap. Prælatis, De homicidio lib. 6. fiat illis facultas petendi emendam in ſeculari iudicio à malefactoribus in cauſis propriis, tamen non datur facultas in cauſis alienis proximorum.

¶ Reſpondetur cum Caietano 2.2. quæſtione 31. articul. 7. licitum eſſe hoc clericis, etiam ſacerdotibus: non ſolum quando peccatum eſt pernicioſum reipublicæ, ſed quando eſt in detrimentum graue tertiæ perſonæ, dummodo id faciant, proteſtantes, non reuelare huiuſmodi criminoſos petendo vindictam ſanguinis: ſed quò euitent damna. Nam quanquam in dicto capitul. Prælatis, ſolum exprimatur facultas defendendi cauſas proprias, etiam cum periculo ſanguinis, tamen iure naturali extenditur illa facultas, etiam ad cauſas proximorum. Quia licet eccleſia prohibeat clericis quæ licita eſſent laicis, vt venationes, tamen non cenſetur prohibere illa, ad quæ tenentur iure naturali: & vnicuique iure naturali mandatum eſt de proximo.

3. Cõcluſio. ¶ At ſi crimen occultum ſolum eſt in malum peccantis, de hoc eſt tertia concluſio. Crimen ſecretum quod non eſt pernicioſum niſi peccanti, ante denũciationem, & ante teſtium inductionem, ſecreta monitione corripiendum eſt. Probatur concluſio: primò ex verbis euangelij Matthæi 18. Si peccauerit in te frater, corripe eum inter te, & ipſum ſolum, quæ verba particulariter intelliguntur de huiuſmodi peccatis. Vnde Auguſtinus loco ſæpe citato ſermone 16. De verbis Domini, qui refertur, ſecunda quæſtione prima, capitulo, Si peccauerit. Si peccauerit (inquit) in te frater, corripe eum inter te & ipſum ſolum: Quare? Quia in te peccauit. Quid eſt, In te peccauit? Tu ſcis quia peccauit. Quia enim ſecretum fuit quando in te peccauit, ſecretum quære cùm corrigis quod peccauit in te. nam ſi ſolus noſti quia peccauit in te, & eum vis coram omnibus arguere, nõ eris corrector erroris, ſed proditor. Quare illa particula: In te, non eſt exponenda: Si te iniuria affecerit: (quæ eſt gloſſa inter lineas) ſed intelligenda eſt, de omni peccato quod fit coram te, vt notauimus quæſtione 2. Vnde ſubiungit Auguſtinus, Sic agendum eſt, non ſolùm quando in nos peccatur, ſed etiam quando peccatur ab alio, & ab altero neſcitur. Nam quodcunque peccatum fiat coram me, eſt quodammodo aduerſum me: quia mihi eſt offendiculum: vnde quodammodo iniuria afficior, quòd peccator præſentiam meam non veretur. Et forſan iſte eſt ſenſus illius gloſſæ interlinearis: Si te iniuria affecerit.

¶ Et ſecundò, cõcluſio probatur ratione. Differt enim correptio fraterna, ab accuſatione & inquiſitione: quia finis correptionis eſt emendatio fratris: accuſationis verò & inquiſitionis, punitio: ergo correptio eo modo fieri debet qui melius conducat ad eius emendationem: fama verò plurimum iuuat vt peccator reſipiſcat: vnde Hieronymus: Seorſum corripiendus eſt frater, ne ſi ſemel pudorem & verecũdiam amiſerit, remaneat in peccato: ergo primum omnium tentandum eſt vt peccata, ſalua peccatoris fama, corrigantur.

¶ Et confirmatur exemplo medici corporalis: qui quàm minimo fieri poſſit diſpendio tenetur ægroto mederi. Vt enim qui ſanare poſſet ſine abſciſſione membri, grauem inferret iniuriam abſcindendo: ita qui fratrem corrigere poſſet ſine diſpendio famæ, quæ pretioſum bonum eſt, iniuſtiſſimus eſſet diffamãdo. Quocirca, De accuſatio. Qualiter & quando, ſecundo, habetur. Et ſi tribus modis poſſit procedi: per accuſationem videlicet, denũciationem, & inquiſitionem: tamen, vt diligens adhibeatur omnibus cautela, ne fortè per breue cõpendiũ ad graue diſpendium veniatur: ſicut accuſationem legitima debet præcedere inſcriptio, ſic & denuntiationem charitatiua monitio, & inquiſitionem clamoſa inſinuatio præuenire. Et ſecunda quæſtione 7. cap. Accuſatio prima, excommunicantur qui ſacerdotes ante charitatiuam monitionem lacerare, aut accuſare præſumpſerint.

¶ Sed mouentur circã hanc concluſionem dubia nonnulla. Primùm aduerſus diſtinctionem inter peccatum illud quod eſt in perniciem publicam, & illud quod priuatim cedit in malum peccatoris. Eſt argumentum: Omnia cuiuſcunque generis peccata viden

videtur offendere bonum publicum: nullum enim est peccatum quod non sit in scandalum & malum exemplum fratribus: ergo vniuersa deberent statim denunciari.

¶ Multum refert hic scire quæ peccata dicuntur in perniciem publicam: & pro hac materia correptionis, & pro materia accusationis, & præsertim pro materia inquisitionis: nam sunt qui putant omnia peccata esse in perniciem publicam. Respondetur ergo quòd illa sola peccata censentur in præsentiarum & in sequentibus in perniciem publicam, quæ habent pro obiecto proximo bonum publicum: puta quę ex genere suo contagiosa sunt & contaminant rempublicam: vt hæreses & proditiones: nam huiusmodi homines peruertere moliuntur populum. Item ambitio & subornatio suffragiorum in cathedris & in aliis electionibus: & in vniuersum quando quis in aliquo conuentu aut ciuitate satagit peruertere fratres. Hæc enim sunt quæ statim sine admonitione, si sit periculum, sunt denuncianda & accusanda. Item compilatio ærarij publici: crimen læsæ maiestatis. Sed adulterium, homicidium, & simplex furtum, non sunt proriè in perniciem publicam: quia sunt aduersus priuatas personas, & ideo huiusmodi peccata vocabimus in præiudicium tertij. Latrones verò publici qui vias publicas obsident, ij censentur in rem publicam peccare: nempe quorum animus est quoscunque de populo occidere & deprędari. Sed fornicatio & gula & similia sunt omnino priuata. Ex quo sequitur ad intelligentiam dicendorum, quòd peccatum publicum, vno modo dicitur vt distinguitur contra secretum, vt suprà diximus: alio modo vt distinguitur contra priuatum: quia scilicet sit in perniciem publicam.

1. Dubium. ¶ Alterum dubium est, vtrum secreta admonitio in huiusmodi peccatis priuatis debeat semper necessariò prędcedere in quocunq; peccato quomodocunq; occulto, quãquam sit notum pluribus, aut de illo sit infamia. Nam videtur non esse necessaria quando peccatum est pluribus notum, sed tunc licitum esse statim corripere coram aliis qui sciunt crimen, postquàm tunc non violatur fama proximi.

¶ Respondetur quod quamuis peccatum sit plurimis notum, non est statim coram aliis, etiam scientibus, arguendum: nam quanquàm non lædatur fama, lęditur tamen pudor & verecundia proximi, cùm reprehenditur in prędentia plurium. Ob idque experiendum est prius, an per secretam admonitionem frater corrigatur. Quod ego noto in illis verbis Augustini, secund. quæstione prima, capitul. Si peccauerit. Fortè quod scis & ego scio: non tamen, coràm, te corripio: quia curare volo, non accusare. Vbi docet quòd nec coram illo qui scit, corripiendus sit in principio frater.

¶ Tertium dubium est. An quando ego solus noui crimen fratris, liceat antequam illum admoneam id patefacere amico illius qui cõmodius quàm ego possit eum corripere? Videtur nanque hoc esse licitum postquam confert vt facilius frater corrigatur. Tertium dubium.

¶ Respondetur quòd nullo modo sine extrema necessitate licet crimen occultum fratris ante admonitionem, quantuncunque cordatissimo & eius amicissimo detegere. Sũt enim qui ignoranter putant non diffamare fratrem, quando amico illius secretò reuelant occulta eius peccata: cùm tamen optarem ego peccata mea nota esse tribus aut quatuor, quàm vni grauissimo & mihi coniunctissimo viro: sanè cuius bonam de me æstimationem pluris facio, quàm si quatuor alij benè de me opinarentur. Sed quando illi qui scit crimen, non pateret accessus ad fratrem, qui est in peccato, aut comperissimum illi esset suam admonitionem nihil profuturam, tunc licitum esset alteri insinuare, qui id vtiliter faciat. Atqui, consulerem ego tunc vt prælato primum id tanquam patri insinuaretur, dum tamen ille esset qualem oportet esse prælatum: vt puta, qui prodesse possit, non obesse fratri. Nam postquam in correctione fraterna tandem procedendum est vsque ad denuntiationem quæ fit prælato, optimè consulitur famæ fratris, si quando est necessarium, soli prælato denuntietur. Et in hoc casu consentirem cum Richardo in quart. distinct. 19. articulo quarto, quæstione prima, vbi ait quod ante secretam monitionem potest fieri denunciatio prælato tanquam patri: atque adeò quòd prælatus potest ad id compellere subditos. Consentirem (inquam) casu quo subditus certissimus esset nihil profuturam suam admonitionem: aliàs profectò iniustitiam faceret qui ante monitionem denunciaret prælato: nam fama subditi apud prælatum magno æstimanda est: & ideo sine extrema necessitate non est prodigenda. Nec prælatus potest ad id compellere: imò in visitatione debet monere vt occulta peccata non denuncientur nisi præuia admonitione. Et Augustinus in regula: quanquam dicat, ante inductionem testium denunciandum esse fratrem prælato tanquam patri, non tamen id permittit ante monitionẽ.

Quarta concluſio.

¶ Quarta concluſio. Si ſecreta admonitione corrigitur frater, ita vt nullum ſit reliquum recidendi periculum, illic ſiſtendum eſt. Quapropter cautè legẽdus eſt Richardus in loco modò citato, vbi dicit, quòd quanquàm frater ſit correctus per ſecretam admonitionem, denunciandus eſt tamen prælato, vt obſeruet ipſum à recidiuo. Intelligitur enim dum correctus adhuc manet in periculo veriſimiliter: aliàs nullatenus denunciandus eſt, poſtquàm correptor conſecutus eſt finem correptionis: quia lucratus eſt fratrem: iuxta illud: Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: vbi inſinuatur illic eſſe ſiſtendum. Quare, iniuria eſt fratrem emendatum denunciare.

5. Cõcluſio.

¶ Quinta concluſio. Quando frater ſecreta monitione nõ corripitur, tunc adhibendi ſunt vnus aut duo teſtes antequàm denuncietur prælato. Concluſio hæc omnibus concorditer eſt receptiſſima: quia eſt in euangelio: non tamen omnes eodem ſenſu eam intelligũt: ſunt enim duę opiniones, vt meminit Sanct. Thom. 2.2. quæſtione 33. art. 8. ad primum. Dicunt quidam quòd quando peccatum eſt occultum in ſecundo gradu, vt diximus ante primam quæſtionem huius ſecundi membri. vt puta, quando plures ſciunt per quos iuridicè probari poteſt: tunc habet locum ordo euangelicus, & adhibendi ſunt teſtes in correptione, non quidem noui, ſed illi quibus aliàs notum eſt crimen. Sed quando peccatum eſt omnino ſecretum, vtpote quod ſolus ſcit ille qui admonuit, tunc non ſunt adhibendi teſtes, nec de illo loquitur Euangelium. Quare ſiue frater corrigatur ſecreta admonitione, ſiue non, illic ſiſtendum eſt quoadusque ſint aliqua indicia vel teſtes per quos conuincatur. Quam opinionem ſuſtinet Durandus quarta diſtinctione 19. quæſtione quarta. ſed antè tenuit illam Alti. libro 3. tracta. 25. capitulo ſecundo, vnde deſumpſit eam Durandus. addit tamen quòd poterit tale peccatum ſecretum ſine teſtium inductione reuelari prælato in ſecreto tanquàm patri qui poſſit prodeſſe & non obeſſe. Subſcribunt huic opinioni nonnulli canoniſtæ. Quę opinio fundatur in argumẽto quod ſecundo loco poſuimus ante quæſtionem. Enimuerò, quando peccatum eſt omnino ſecretum, aut adhibendi ſunt noui teſtes ad probandum præteritum crimen: & illud eſſet vanum, poſtquàm probari non poteſt: aut ad obſeruandum peccatorem, ſi in futurum reciderit: & hoc eſt iniuriosum: quia (vt dicit Auguſtinus) non debemus eſſe exploratores alienæ vitę. Imò tunc (dicit Durandus) magis eſſet ſecundum charitatem indicandum illi qui poſſit impedire, quàm illi qui poſſit capere peccatorem in delicto. Nec poteſt dici (inquit Durandus) adhibendos eſſe teſtes ad probandum, quando denuncietur, quod frater fuit prius admonitus: hoc enim eſſet ſine fructu. Nam quando denuncians non probat crimen per teſtes criminis, vanum eſt probare ſe admonuiſſe: quia ſic poteſt tunc iudex procedere ad punitionem, vt ſtatim dictum ſumus.

¶ Et ſecundò arguit Durandus. Quia ſi, dum crimẽ eſt omnino ſecretum, quis addit teſtes, exponitur periculo talionis: nam reus poteſt illum conuenire de infamia: & ideò puniendus eſt, ſi non probauerit crimen.

¶ Et vltimò nos arguimus in gratiã illius opinionis. Nemo habet ius diffamãdi proximum ipſo inuito, nec propter eius bonum ſpirituale: ſed qui reuelat crimen illis qui nõ norunt, quo dammodo diffamat fratrem: ergo illud non licet. Probatur maior. Nullus habet ius nocendi proximo in bonis temporalibus, propter bonum ſpirituale: licet enim nulli rapere bona proximi, ne illa alea & ſcortatione dilapidet: ſed fama pretioſius bonum eſt, quàm exteræ facultates: ergo nec ius eſt lædere famam proximi, quo arceatur à peccato.

¶ His veruntamen nõ obſtantibus opinio eſt Sancti Thom. loco citato, & Richard. & Palud. in quart. diſtinctione 19. & Gabriel. in cano. lectu. 74. & Caieta. & Theologorum quos ego viderim præter Durand. & Altiſiodorenſem, q̃ quinta concluſio debet intelligi etiam de crimine quantuncunque occulto, & Adrianus idem ſenſit. Et puto, ſi oculatè res inſpiciatur, neutiquam poſſe recta ratione inficiari, quin debeant adhiberi teſtes noui in crimine occulto, ſi modò ſperetur emenda. Et probatur primò ex verbis Euangelicis: vbi nihil diſtinguitur de hoc aut illo peccato, ſed in vniuerſum præcipitur: Si te non audierit, adhibe vnum aut duos teſtes: vnde ſubinde conſequitur, vt non ſolum quando peccatum eſt probabile, ſed quotieſcunque peccator ſecreta monitione non corrigitur, ſint adhibendi teſtes. Imò verò expreſsè loquitur euangelium de peccato ſecreto: nam de eodem peccato de quo dixerat: Si peccauerit in te frater (id eſt te ſolo ſciente, vt dicit Auguſt.) ſubiungit: Si te non audierit, adhibe vnum aut duos teſtes: ergo dicere quòd de peccato ſecreto ſit neceſſaria admonitio, & tamen quòd non liceat poſt admonitionem tunc inducere teſtes, eſt negare formam Euangelij.

¶ Et ſecundò id probatur: quia verbum ipſum,

sum, adhibe, hoc designat quod est, nouos testes adiunge: vt quod tu solus nouerus, plures sciant. Nam re vera non diceretur adhiberi ad cognitionem rei illi, qui antea nouerant.

¶ Et tertiò arguitur. Salus spiritualis proximi multo est præstatius bonum quàm fama: ergo quando salus spiritualis recuperari non potest sine detrimẽto famæ, non solum licet, sed magnoperè expedit iacturam facere famæ proximi, pro eius salute spirituali. Sicut medicus nihil aliud quàm operæpretium facit dum membrum ægroto secat, quo vitam seruet. Eò vel maximè, quòd qui pertinax est in peccato, ius quodammodo famæ perdit, saltem vt testes nè cessarij adhibeantur.

¶ Et confirmatur hæc ratio. Si quispiam auarissimus mori mallet, quàm dispendio paruæ pecuniæ seruare vitam, posset quicunq; furtim ab illo capere pecuniam, qua vitam eius seruaret: ergo potiori ratione licet famam proximi postponere saluti eius spirituali: quam nobis Christus redemptor noster tantopere commendatam esse voluit.

¶ Quartò & postremò probatur, quòd inductio testium in Euangelio præcipiatur, quando peccatum est omnino secretum. Nam ratio illius ordinis procedendi, vt explicant omnes doctores, est vt ab vno extremo in aliud non procedatur, nisi per medium: vt videlicet cognitio paulatim diffundatur ad plures: sed si non liceret adhibere testes, nisi illos qui peccatum nouerant, tunc vix potest intelligi, quomodò transeatur ab vno extremo in aliud per medium: ergo ordo ille intelligitur in peccato secreto: vt quod vnus solus scit, non denunciet in publico ecclesiæ, nisi prius id paucioribus patefaciat.

¶ Et confirmatur: quia ille ordo præcipitur iure naturæ, vt quàm minima fieri potest iactura famæ corrigatur frater: vt scilicet priùs diffametur apud paucos, quàm apud multos: si autem non liceret inducere testes, nisi illos qui iam nouerant, non videtur quomodo diffamatur prius frater apud paucos: quia apud illos qui nouerant, non diffamatur de nouo. Et hæc omnia confirmantur authoritate Augustini in regula: vbi ait, Si autem post admonitionem iterum, aut alio quoque die, id ipsum eum facere videritis, iam veluti vulneratum sanandum prodat, quicunque hoc potuerit inuenire, prius autem alteri aut tertio demonstretur, vt duorum vel trium possit ore conuinci: demonstrare autem, sonat reuelare aliis qui nesciebant peccatum proximi: ergo peccatum omnino occultum licet reuelare illis, quibus erat occultum. Sed respondet Durādus, quòd Augustinus non intelligit reuelandum esse crimen, sed petulantiam oculorum, quæ disponit ad crimen: de qua præmiserat, vt statim admoneretur frater ne malè cœpta progrediatur. Hæc tamen solutio non satisfacit verbis Augustini. Primò, quia Augustinus præsupponit, quòd post secundam aut tertiam admonitionem petulantiæ oculorum, iam censetur frater vulneratus: id est, peccati reus. Et tunc dicit esse demonstrandum aliis per quos conuincatur, scilicet de peccato. Et secundo id patet, per exemplum quod adducit de vulnere corporali: vt quemadmodum hoc reuelandum est ne putrescat in corpore, ita & illud reuelandum est, ne putrescat in anima: dum tamẽ sit pendens in futurum. Et tertiò manifesta est intentio Augustini, in verbis subsequentibus, scilicet, Et hoc quod dixi de oculo non figendo, etiam in cæteris inueniendis, prohibendis, indicandis, iudicandisque peccatis, diligenter & fideliter obseruetur. Ecce non dicit solùm in occasionibus peccatorum, sed in cæteris peccatis indicandis obseruetur, vt post admonitionem testibus demonstretur. Non potest ergo dubitari, quin sint adhibendi testes quantuncunque sit secretum crimen, modò sit aliqua spes correctionis & emendationis fratris: vt ait Sanctus Thom. 2. 2. quæstione 33. articul. 8. & Palud. quart. distinctio. 19. quæstione quarta. nam si nulla penitus esset spes, fateor necesse adhibendos testes, imò nec esse denunciandum, nec admonendum fratrem, nisi peccatum esset perniciosum Reipublicæ, aut tertiæ personæ: vt diximus quæstione secunda. Sed tamen, quanquam frater non emendetur per secretam correctionem, non subinde desperandum est, quò minus emendari possit per testium inductionem: nam adhibitis testibus, aut confundetur frater & emendabitur, aut metuens ne capiatur in crimine, cautiùs viuet. Et præterea, mitius fortè tentabitur de peccato: nam aduersarius noster diabolus debilius tentat, quando plures sunt qui fratrem custodiant. Verum est tamen, quòd non satis est semel admonere secretò antequàm testes adhibeantur: sed secundo, aut tertio: vt notatur in verbis Augustini: Iterum vel aliquo quoque die, non tamen est necesse expectare tempus longissimum, sed ad arbitrium boni viri admonitio fieri debet, quoad iam non sit spes emendæ, nisi per inductionem testium.

¶ Quapropter ad primum argumentum contrariæ opinionis reſpondetur, quòd quando peccatum eſt omninò ſecretum, teſtes ſunt adhibendi, tribus de cauſis, vt notat Sanct. Thomas loco citato, articul. 8. ad tertium argumentum. Primò, ſi fortè frater dubitat illud quod facit, eſſe peccatum, vt poteſt cõtingere in contractibus vſurarum, tunc, vt dicit Hieronymus, adhibendi ſunt teſtes, vt oſtendatur illud eſſe peccatum. Secundò, ſi ſit periculum iterationis peccati, adhibendi ſunt teſtes qui peccatorem obſeruent. Vnde illud Auguſtini in contrarium, ne ſimus exploratores vitæ alienæ, intelligitur quando nullam fratet dedit cauſam, vt eum obſeruemus: aliàs cùm crimen fratris notum eſt cuipiam, per cuius monitionem nõ emendatur, ille dat cauſam vt iuſtè deinceps obſeruetur. Quod Auguſtinus dicit in regula vt modò dicebamus. Tertiò adhibendi ſunt teſtes, vt dicit Chryſoſtomus, vt dum correptor denunciat prælato crimen, ſi non potuerit probare crimen, ſaltem probet ſe admoniſſe illum. Nec illa denunciatio tunc eſt vana, vt arguit Durandus. Nam, quanquàm tunc iudex, vt ſtatim dicemus, non poſſit iuridice cõdemnare, debet tamen reum ſecretò reprehendere, & admonere ſe vigilaturum eſſe deinceps ad capiendum eum in crimine: vt, vel hoc metu ſaltem arceatur.

¶ Ad ſecundum argumentum Durandi, negatur quòd qui fraternaliter adhibet teſtes, aut denũciat, periculum ſubeat talionis. Nam huiuſmodi denunciator euangelicus non obligatur probare crimen. Et in hoc differt ab accuſatore, vt notat egregiè Sanct. Thomas 2. 2. quæſtiõ. 68. artic. 2. ad tertium argumentum. Quia denũciator euangelicus non petit pœnam denunciati, ſicut accuſator pœnam accuſati. Et ad tertium, quod nos adiecimus, reſpondetur, q̃ nemo habet ius nocendi alij in bonis temporalibus propter bonum ſpirituale, quando de ſe, & ex natura rei priuatio bonorum temporalium non eſt mediũ ad bonum ſpirituale. Sicut capere bona proximi non eſt de ſe mediũ, vt proximus non fornicetur: ſed reuelare crimen fratris ad emendationem ilius, eſt mediũ ex natura rei ordinatum ad illud: & ideò illud eſt licitum: ſicut inter arguendum dicebamus, licere capere pecuniam proximi ad emendum medicinam neceſſariam ei, non obſtante eius auaritia.

¶ Ad notandũ eſt circa hanc concluſionem, quòd non ſunt adhibendi ſtatim duo teſtes, ſed prius vnus, deinde alter: vt ſi fortè frater corrigatur adhibito vno teſte, non diffametur apud duos. Et hoc eſt quod dicitur in euangelio. Adhibe vnum aut duos teſtes: id eſt, prius vnum, &, ſi non ſuffecerit, deinde alterum.

¶ Sexta concluſio. Si correptio coram teſtibus fratrem corrigere non ſuffecit, denuncian dus demùm eſt prælato. 6. Cõcluſio. In hac concluſione nulla eſt cõtrouerſia: quia expreſſa eſt in euangelio. Sed id ſolum eſt adnotandum, vt intelligatur concluſio, quando aliqua eſt ſpes emendationis, nec timetur maior peruerſio fratris. Quod quæſtione ſecunda adnotauimus aduerſus Panormita. qui capitul. Nouit. De iudic. in ea eſt opinione, vt non ſit ceſſandum à denunciatione, quamuis timeatur potius induratio fratris, quàm ſperetur emendatio. Ait enim nihilominus denunciandum eſſe, vt cæteri metum habeant, nam in euangelio præcipitur vt habeatur tanquam ethnicus qui non audit prælatum: & eſt ſermo de illo qui denunciandus eſt fraternaliter, & 23. quæſtione quart. capitul. Eſt iniuſta, habetur, non eſſe indulgendum facilè peccatori, ne facilitas veniæ incentiuum tribuat delinquendi. His tamen non obſtantibus dicendum eſt cum Sancto Thom. 2. 2. quæſtione 33. articul. 6. quòd quia fraternæ correctionis finis eſt emendatio fratris, omnia diſponenda ſunt quo vtilius ad finem illum conferant. Ob idque vbicunque omnino perditur ſpes emendationis, ceſſandum eſt à correctione, niſi crimen ſit pernicioſum reipublicæ, vt dictum eſt. De quo loquitur Ambroſ. in dicto capitulo, Eſt iniuſta, vel loquitur de correptione iudiciali, quæ procedit ad punitionem. Veruntamen quamuis frater nec ſecreto, nec coram fratribus admonitus emendetur, non eſt continuò deſperandum quominus emendetur, per denunciationem. Primò, quia verba prælati plus ponderis habent in correptione: vnde timor angetur ſubdito, vt caueat in futurum. Et ſecundò, quia prælatus oculatiùs vigilabit ſuper fratrem, & inſtantiùs orabit Deum pro perdita oue. Et ideò Chriſtus in Euangelio præſupponit quòd nunquàm eſt deſperandum, quouſque frater denuncietur & admoneatur à prælato.

¶ Sed reſtat nunc tandem videre, quid prælatus facturus ſit aduerſus ſubditum denunciatum, an liceat illi pœnas iuris infligere. De hoc ſit ſeptima concluſio: Prælatus quando ſubditus fraternaliter denunciatur, non habet ius plectendi ſtatim ſubditum, pœna iuris, quamuis crimen idoneis teſtibus 7. Cõcluſio. probari

probari poſſit. Probatur. Finis correptionis fraternæ eſt ſola emendatio fratris: ergo omnia prius tentanda ſunt, vt frater ſine correptione iudiciali corrigatur. Quocirca prælatus debet denunciatum ſubditum admonere priùs ſecretò, maximè ſi crimen probari non poteſt, quando videlicet ſolus denuncians, illud ſcit. Admonere (inquam) priùs leniter ſi viderit expedire: deinde minis admonẽdo, quod explorabit deinceps eius vitam. Et ſi iudicauerit expedire, poterit admonere coram patribus. Adhibere tamẽ verbera neutiquàm licet. Imò, quanquam crimen poſſit probari teſtibus, ſi ſubditus promittit ſe corrigere, non licet ipſum punire. Eſt tamen differentia, quòd quando crimen non poteſt probari, tunc nec prælatus poteſt ſubditum iuridicè interrogare: quando tamen poteſt probari, tunc poteſt & ipſum interrogare tanquam pater. Et ſi ſubdito conſtat, quòd prælatus habet teſtes ſufficientes aut indicia, tenetur confiteri crimen tã quam patri: ſed nec tunc confeſſum licet pœnis iuris plectere, ſi proponit ſe corrigere. Probatur: quia in Euangelio non præcipitur, quòd habeatur pro Ethnico: niſi quando Eccleſiam nõ audierit: ergo, ſi Eccleſiam audierit, nec eſt excõmunicandus, nec ſubinde alia pœna plectendus. Licitum erit tamen huiuſmodi confeſſum cædi flagello fraternaliter: non ad punitionem præteriti, ſed ad terrorem in futurũ. Caueant ergo prælati precipites eſſe & imprudentes in proceſſu fraternali: nam quando crimina non ſunt perniciosa reipublicæ aut contagioſa, aut emendatio non fuit iudicialis, non ſunt iudicialiter punienda.

¶ Sed quid ſi frater non emendatur?

3. Cõcluſio. ¶ In hoc caſu eſt octaua concluſio. Si crimen idoneis teſtibus probari non poteſt, nec ſit infamia, nec indicia ſufficiẽtia ad inquiſitionem, tũc prælat⁹ nihil aliud facere poteſt, quã orare pro ſubdito, & admonere illum, & expectare dum ſint indicia ad inquirendum, aut teſtes ad conuincẽdum delictum. Caueat tamen ne per viam id ſacramenti confeſſionis ſacrilegus inueſtiget. Si verò crimen idoneis teſtibus probari poteſt, tunc, vt reor, diſtinguendum eſt: nam ſi nulla ſperatur emẽda fratris, ſed potius maior peruerſio timetur, puto ceſſandum eſſe, nec procedẽdum ad punitionem, dum modo peccatum ſolum noceat peccatori. Ita dicit Caietan. 2.2. quæſt. 33. articu. 8. Et credo id verum eſſe ſi denunciatio eſt fraterna: nam tunc omnia agenda ſunt propter ſolam emendationem fratris. Secus ſi eſſet iudicialis. At ſi non ſperatur emenda fratris, tunc aduerſus pertinacem procedendum eſt via iuris. Et in hoc articulo deſinit via correptionis fraternæ, & incipit via iudicialis: ſecundum illud: ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Quare tunc ius eſt prælato in carcere ẽ retrudere ſubditum pertinacem, & iuridicè interrogare ſub cenſuris, & quæſtione, ſi opus fuerit, tormentorum: & tandem confeſſum pœna iuris damnare.

¶ Innoc. cap. Nouit. De iudi. in principio. ait, q; ſi peccatum eſt occultum, debet priuatim proſequi mandatum Euangelicũ: & tandem in priuato debet peccator haberi pro ethnico & publicano. Vnde nonnulli canoniſtæ ſumpſerunt occaſionẽ opinandi, quòd ante comprobatum crimẽ debet quiſq; peccatorẽ in occulto habere pro excommunicato. Nihilominus, quod ad correctionem attinet fraternam, certiſſimũ eſt, q; frater non poteſt excõmunicari quoadũſq; fuerit inobediens Eccleſiæ, & probatum fuerit iuridicè crimẽ. Nec aliquis tenetur euitare proximum, quoadũſq; fuerit excõmunicatus. Et vtrũq; habetur expreſsè cap. Multi. & cap. Nemo. 2. q. 1. Poſſunt tamen generaliter excõmunicari occulti peccatores qui damna dederunt: vt habetur cap. Si ſacerdos. De officio ord. Et de illis intelligit Inno. quòd ſunt in occulto habendi tanquàm ethnici: licet iam modò poſt concilium Conſtantienſe non teneamur euitare, niſi nominatim excõmunicatos aut manifeſtos perciſſores clericorum.

¶ Sed dubium egregiũ eſt circa hanc octauam concluſionem. Vtrum quando iam prælatus procedit ad punitionem, poſſit denũcians fungi officio teſtis. Et videtur id non eſſe licitum: nam cõtra ius naturæ eſt, vt idem ſit accuſator & teſtis: ſunt enim diſtinctæ perſonæ. Reſpondetur, probabile eſſe denunciantẽ fraternaliter poſſe eſſe teſtem, cũ finito proceſſu fraternali, incipit forũ iudiciale. Hoc videor mihi intelligere in verbis illis Euãgelicis. Si te nõ audierit, adhibe tecũ vnũ aut duos teſtes, vt in ore duorum vel triũ ſtet omne verbũ. vbi quod dicit, Vt in ore duorum: refertur ad primã partem, Adhibe tecum vnum: & quod addit: Vel triũ: refertur ad illud: vel duos. Vnde videor mihi rectè colligere, quòd denuncians connumeratur aliis teſtib⁹: vt videlicet cũ vno faciat duos, & cum duobus faciat tres. Et hoc habetur expreſsè, c. In omni. De teſti. ſcilicet, quòd dicens veritatem, id eſt, denũcians, cũ vno facit duos teſtes, & cum duobus facit tres, & inducit Papa Euangelica verba. ¶ Et cõfirmatur ratione.

Dubium.

Nam processus fraternalis, & iudicialis sunt diuersi. Quapropter, qui fuit denuncians fraternaliter, non est à iudiciali testimonio repellendus. Hoc dixerim probabiliter, vt ostendam saltem in crimine prauitatis hæreticæ, nihil fieri contra ius si denuncians recipiatur inteſtem: quanuis in aliis priuatis delictis non esset fortè adeò consulendū: quāquā etiā nūc sit licitum.

¶ Vnde ad argumentum conceditur, quòd accusator & denuncians iudicialiter, quia petit pœnam rei, contra ius naturæ admitteretur in testem: & maximè in causa propria. Secus est de denunciante fraternaliter, qui solùm ex charitate denunciat: & propter opus charitatis non est arcendus à testimonio.

¶ Ad primum argumentum respōdetur quòd Deus qui est scrutator cordium, omnia peccata quantuncunq; occulta habet tanquam publica: & ideo potest illa punire, sicut iudex humanus potest statim punire publica. Et quanquam id iustè possit facere, tamen propter suā misericordiam neminem punit, nisi prænonitum interiùs per inspirationes.

¶ Et Ioseph forsan admonuerat secretò fratres: quanquam, vt textus scripturæ insinuat, crimen fratrum erat iam commune & publicum inter eos: nam pluraliter legitur, quòd accusauerit fratres suos. Et postremò non est necesse excusare factum iuuenis, qui forsan zelo non secundum scientiam accusauit fratres.

¶ Petrus verò reprehēdit Ananiam & Sapphiram authoritate Dei, cuius nutu peccatum eorum nouerat: vt dicit Sanctus Thom. 2. 2. citata. articu. 7. Expediebat enim in primitiua Ecclesia sacrilegia quanuis occulta publicè punire: saltem ex speciali iussu diuino: vt, vel illa ratione, religionem venerarentur. Vnde legitur, quòd postquam reprehensus Ananias cecidit, & expirauit, factus est timor magnus super omnes qui audierant. Tametsi (quātum coniicio) peccatum Ananiæ, vt puta venditio agri, non potuit adeò latitare, quin rumor, & infamia veniret ad aures Petri, & illo iure interrogaret Ananiam.

¶ Ad illud Leui. quinto. Qui audierit vocē iurantis falso, reuelet. Respondetur illud intelligi, seruato ordine correctionis fraternæ. Et idē præsupponit Augustinus in dicto capit. Hoc videtur. Et maximè quia præcipuè intelligitur illud de periurio, quod fit in iudicio in præiudicium tertij: quod reuelandum est illi qui possit prodesse, & non obesse.

¶ Ad primam confirmationem de vsu religiosorum, respōdetur, quòd de leuibus culpis quę nullatenus vergūt in infamiam, vius est proclamare fratres sine prœuia monitione. Neq; illud est propriè denunciare, sed reducere illas leues culpas in memoriam fratris, de quibus præsumitur, ipse se accusaret, si haberet in memoria. Sed quando culpæ sunt graues, has non licet proclamare sine præuia monitione. Voco graues, nō solum illas quæ sunt peccata mortalia, sed quæ sunt contra famam, aut honorem proximi. Quare, si quis intraret domos suspectas, non esset iliço proclamandus sine præuia monitione, vt est exemplum in regula Augustini de oculi petulantia.

¶ Ad secundam confirmationem, negatur consequentia. Non enim necessariò requiritur admonitio in accusatione, sicut in denūciatione, quod amplius explicabimus quæstione sequēti. Nam accusatio procedit ad punitionē, quanquàm frater sit emendatus: denunciatio verò fraterna cessat, si frater sit emendatus per admonitionem. Et ideò, sicut ante denunciationē requiritur admonitio, ita ante accusationem requiritur inscriptio, vt supra citatum est ex cap. Qualiter, & quando. secundo. De accusa.

¶ Ad tertiū ex verbis Augustini respondetur, quòd quanquàm ante denunciationem quę fit prælato tanquam iudici, necessarium sit priùs adhibere testes quibus reus conuincatur, tamē consiliū est antequàm aliquis testis inducatur, vt crimen reueletur prælato tanquàm patri. Et ratio est, vt suprà nos diximus, quia correctio fieri debet quàm minima fieri possit iactura famæ: & cū, si testes non sufficiant, denunciandū est peccatum prælato, cōsiliū est ante testes denūcietur prælato, tanquā patri: vt, si fortè frater correctus & emendatus fuerit à prælato: excusetur diffamari apud testes. Quare, illa litera Augustini, quam aliqui legunt duabus negationibus, scilicet, Ne fortè possit secretiùs correctus non innotescere cæteris: fortè legenda est vnica negatione, vt legit Erasmus, scilicet, Ne fortè possit secretiùs correctus innotescere cæteris. Sed vtrolibet modo legatur sensus est, Si fortè possit secretiùs correctus, non innotescere cęteris. Hoc tamen documentum Augustini non est præceptum, sed consilium. Qui enim existimaret commodius per alium, quàm per prælatum posse corrigere fratrem, iustè reuelabit prius alteri.

¶ Ad vltimum argumentū respondetur, quòd quando prælatus interrogat subditum de occulto crimine, præter ordinem iuris, subditus nō tenetur obedire. Nam obedire Deo magis oportet, quàm hominibus. Actuum 5. Nec

prælatus

prælatus eſt iudex occultorum, ſed ſolus Deus. Sed de hoc latius in tertio membro. Et hæc de correctione fraterna.

QVÆSTIO QVINTA.

VTRVM accuſatio non nunquàm ſit in præcepto.

¶ Ad partem negatiuam arguitur. Accuſatio eſt delatio rei ad vindictam: ſed in Euangelio Matthæi 6. præcipimur dimittere peccata debitoribus noſtris, ſi noſtra nobis volumus à Deo dimitti, & Paulus Rom. 12. Non voſmetipſos defendentes (aliàs vindicantes) chariſſimi: ſed date locum iræ: ergo nemo tenetur fratrem accuſare.

¶ Secundò. Si accuſatio eſſet virtus & præceptum, nemo eſſet, qui ab illo excipieretur: ſed multi repellũtur ab accuſatione: vt latè patet 2. quæſt. 7. per totam quæſtionem: & excommunicati & infames accuſare non poſſunt: nec ſubditi maiores ſuos: ergo accuſare non eſt in præcepto.

¶ Tertiò arguitur. Accuſator obligatur crimẽ probare: aliàs, pœnam ſubit talionis: ſed nemo obligatur ſubire tãtum periculũ, ſi vult cedere iuri ſuo & remittere debitũ: ergo accuſatio nũquàm eſt in præcepto: ſed ſatis eſt vt ſit licita.

¶ Sed in contrarium eſt illud Leui. 5. Si peccauerit anima, & audierit vocem iurantis (ſcilicet falsò) quod ipſe vidit aut cõſcius eſt, niſi indicauerit, portabit iniquitatem. Quod præceptum, quia morale eſt, manet in noua lege, tanquàm de iure naturæ.

IN prima quæſtione huius membri diſtinximus in genere inter denunciationem, accuſationem, & inquiſitionem, & ratione finis, & ratione virtutis. Quia denunciatio eſt officium charitatis ordinatum propter bonum priuatæ perſonæ: reliquæ verò ſunt ratione iuſtitiæ, propter bonum publicum. Iam verò modo operæpretium eſt ſingula in particulari amplius explicare.

Quatuor genera denũciationum.

¶ Quatuor genera denũciationum notant doctores Decretorum capit. Nouit. De iud. & 2. quæſt. 1. cap. Si peccauerit: quæ ſunt, Euangelica, iudicialis, canonica, & regularis. De Euangelica ſatis dictum eſt quo fine & ordine fiat. Denunciatio iudicialis eſt duplex: Publica, qua iudex ex officio per denunciationem ſuorum officialium procedit: vel ad mulctandum reũ pœna fiſcali, vel alia pœna arbitraria. Priuata, quæ eſt manifeſtatio criminis, qua quis prætendit reſarciri ſibi damnum acceptum, & ſe in priſtinum ſtatum reſtitui. Et differt inter denunciationem iudicialem & Euangelicam: primò, ratione finis. Nam finis Euangelicæ, eſt emendatio fratris: vt pœniteat: ſed finis iudicialis eſt bonum denũciantis, vt delinquens ſatisfaciat. Et ſecũdò in ordine. Nam in illa procedit ordine Euangelico ſine ſtrepitu iudicij: & propterea dicitur Euãgelica: ſed iudicialis procedit in ſcriptis, & forma iudiciali, & propterea dicitur iudicialis, & tenetur denuncians probare crimen, licet quandoq; iudicialis procedat nihilo minus de plano, id eſt, ſine ſtrepitu iudiciali. Differt tamen denunciatio iudicialis ab accuſatione: primò, quia denuncians nõ intendit vindictam publicam, & punitionem denunciati propter bonum publicum, ſed ſolum ſuum intereſſe, in quo per iniuriam læſus eſt. Accuſator verò petit vindictam publicam, quæ infligitur propter bonum commune. Quare iudex denunciatum iudicialiter, non poteſt punire tota pœna legis, ſicut tenetur punire accuſatum. Et vt ex nominibus ipſis naturam vtriuſque explicemus, denunciatio eſt mera manifeſtatio criminis, ſine aliqua actione: qua ſcilicet, denunciatur crimen prælato, vt ipſe ex officio faciat, quod viſum ei fuerit ſecundum ius. Sed accuſatio eſt delatio criminis cum actione, qua iudex petitur & compellitur punire reum. Quare denunciator non dicitur actor, ſicut accuſator. Quo fit, vt denunciatio locum habeat, vbi actio eſſe non poteſt: quod poteſt contingere tripliciter: aut ratione perſonæ, quæ agere non poteſt, aut ratione iudicis, qui non eſt direct⁹. aut ratione criminis, quod lege permittitur. Exemplum primi. Seruus qui non poteſt agere in iudicio, poteſt tamen denunciare iudici aſperitatem, & ſæuitiam domini, vt ipſe ex officio compellat dominum, aut mitius agere ſecum, aut vendere: vt habetur Inſtitu. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. §. Sed & maior. Eadem ratione religioſi quãdo agere non poſſunt aduerſus prælatos, poſſunt eos denunciare: vt notant docto. capit. inſinuante. Qui cle. vel mo. Exemplum ſecundi. Quando iudex ſæcularis non ſeruat iuſtitiam, poteſt quiſque illum denunciare papæ: ad cuius officium ſpectat de quocunque peccato mortali corripere quemlibet Chriſtianum: vt dicit papa capit. Nouit. de iudi. vbi Rex Franciæ denunciatus eſt papæ de crimine, quod commiſerat aduerſus Regem Angliæ.

Denũciatio iudicialis.

Angliæ. Et è conuerso iudex Ecclesiasticus potest denunciari principi seculari, ad reprimendam eius vim per iniustum iudicium. Nam secularis princeps ius habet repellẽdi vim, à quocunque illatam 23. quæst. 2. cap. Regum. Exemplum tertij. Quia vsura lege impune permittitur, accusari non potest vsurarius: tamen potest denunciari, vt iudex ex officio admoneat illum ad restitutionẽ. Et eadem ratione, quando quis decepit alium citra dimidium iusti pretij. In his ergo casibus non est propriè accusatio, sed denunciatio, id est, mera manifestatio criminis, vt iudex ex officio emender erratum. Accusatio vero fieri non potest, nisi ab illo qui potest agere directè. Quanquam, & qui agere potest, & coram proprio iudice, potest quandoq; merè denunciare sine accusatione.

Denũciatio canonica.

¶ Tertia est denunciatio canonica: quia à iure canonico inuenta est, & est manifestatio criminis, non ad vindictam publicam, sicut accusatio, nec propter proprium interesse, sicut denunciatio iudicialis, sed qua coërceantur crimina, ne vltra procedant. Sed hæc vix profectò potest distingui à denunciatione fraterna: nisi dicamus, quòd denunciatio fraterna est illa sola, quæ procedit ad solam emendationem fratris, propter bonum suum: sed canonica est illa qua proceditur ad euitandum damnum publicum, aut priuatæ personæ: vt cùm quis denunciat prælatum, aut habentem beneficiũ: vt priuetur officio aut beneficio: quia est pernicios⁹ plebi. Et secundum Innocentium in dicto capit. Nouit. quando denunciat crimen quod est in perniciem publicam, aut præiudicium tertiæ personæ: non solum ad emendationem illius, sed vt euitetur aut resarciatur damnum: tunc est denunciatio canonica: quæ quidem denunciatio non est fraterna: nec est iudicialis: quia non petitur proprium interesse: nec propriè est accusatio, quia non petitur omnino vindicta legis. Sed tamen conuenit hæc denunciatio cum fraterna in hoc: quia requirit præuiã admonitionem, vt notant doctores loco citato.

¶ Denunciatio regularis est illa, quæ fit in religionibus secundum constitutiones & regulas diuersas diuersarum religionum: siue sit iudicialis, propter proprium interesse: siue canonica propter bonum commune. Et ideo dicitur regularis, quia in religionibus non necesse est seruare totum ordinem iuris.

¶ Præter has nouificationes criminum, dicitur propriè exceptio, quando alicui obiicitur crimen ne promoueatur ad dignitatem: aut quãdo obiicitur accusator, vt repellatur ab accusatione: vt habetur cap. Super his. De accusa. Hæc adnotauerim, ne Theologi ignorantia prorsus horum nominum laborent. Nam Thelogi nõ tractant nisi de denunciatione fraterna, & accusatione, & inquisitione: sed reliquas denunciationes, præter fraternam generali nomine appellant accusationem: cuius ignorantia decipiuntur multi. Quanquam accusatio si propriè definiatur, est delatio rei de crimine ad vindictam, propter bonum publicum: vt colligitur à Sanct. Thom. 2. 2. quæstio. 68. Sed doctores vtriusque iuris, vt notat Syluester in verbo, accusatio, dicunt accusationem etiam posse fieri propter bonum priuatum: sicut denunciationem, è conuerso, propter bonum publicum. At vero, si naturam rei inspiciamus, in accusatione per se & primò, intenditur vindicta publica per pœnam legis, ad terrorem populi: quod est ordinari per se in bonum publicum. Sed in denunciatione per se intenditur, aut proprium interesse, si sit iudicialis: aut cohibitio peccati, vel euitatio damni, si sit canonica, licèt de per accidens quandoq; sequatur vindicta & punitio publica.

¶ His prænotatis respondetur ad quæstionem sex conclusionibus. Prima. Quicunque tenetur eum accusare, cuius crimen est in perniciem publicam, & potest idoneis testibus comprobari. Quæ peccata vergant in perniciem publicam superiori quæstione declaratũ est. Conclusio est Sanct. Thomæ loco citato, & Alexã. 3. par. quæst. 42. Membro 1. & denique Theologorum 4. dist. 19. & canonistarum cap. Nouit. De iud. Probatur conclusio. Vnicuiq; mandatum est de proximo suo: vt habetur Eccle. 17. & præsertim vnicuique lege naturæ incumbit cura boni cõmunis: sicut membra corporis naturali instinctu sese obiciunt periculo capitis: ergo quando bonum publicum periclitatur, vnusquisq; tenetur peruersores accusare. 1. Cõclus.

¶ Summa Angel. in verbo, accusatio: negat quemquam teneri accusare proximum: quia in causa propria nulli⁹ cogitur accusare, vt statim dicemus: sed in causa publica satis est denuncia re crimen, vt euitetur damnum: nec opus est accusare petendo vindictam.

¶ Ad hoc respõdetur dupliciter. Primo, quòd Sanctus Thomas, & Theologi generali nomine accusationis comprehendũt omnem denũciationem, præter fraternam. Et ideò quam Sum. Angel. vocat denunciationem, Theologi vocant accusationem: atque adeò, non est contradictio nisi solo nomine. Atqui, vt superiori quæstione dictum est: concedimus quod quacunque alia via quis abundè possit prouidere

dere bono communi, non tenetur accuſare. Secundò reſpondetur, quod poteſt eſſe crimẽ adeò pernicioſum adeóque manifeſtum aduerſus bonum publicum, vt quicunque teneretur, non ſolum denuntiare, ſed accuſare, tanquam actor: non ſolùm ad euitandum damnum, ſed vt peccatum puniatur pœna legis propter exemplum. Nam quanquam in cauſis priuatis nullus accuſare poſſit, niſi ille cuius intereſt: tamen in cauſa publica quicunq; poteſt accuſare: vt patet per Extrauagant. Ad reprimendum. ¶ Quod ſi quis arguat contra hanc concluſionem: vt dicebamus tertio argumento principali, Nullus tenetur graui ſuo periculo alium accuſare: accuſator verò, ſi deficiat in probatione, ſubeſt periculum talionis: & poſſet nonnunquàm ex malitia teſtium ſine culpa ſua deficere: ergo nullus tenetur cum tanto periculo accuſare.

¶ Reſpondetur, quòd nullus tenetur accuſare niſi crimen quod poſſit probare, vt aſſerit concluſio. Et qui bona fide accuſat, non tenetur ad pœnam talionis, licet deficiat in probatione: vt dicit Sanct. Thomas 2.2. quæſt. 68. articu. 4. ad primum. Vnde elicitur documẽtum, vt qui fraternaliter denũciant, aut ad obuiandum malo communi, proteſtentur ſe nõ accuſare, ſed ſimpliciter denuntiare: vt, ſi defecerint in probatione, non ſubeant periculum talionis.

¶ Secunda concluſio. Nemo tenetur accuſare quenquam de iniuria ſibi propriè illata. Quanquàm id nihilominus licitũ ſit. Prima pars probatur primò ex illo Matth. 6. Niſi dimiſeritis hominibus peccata eorum, nec pater veſter dimittet vobis delicta veſtra. Vbi datur conſilium remittendi iniurias: tantùm abeſt vt eas aut accuſare aut vlciſci cogamur.

¶ Et confirmatur iure imperatorio, C. Vt nemo inuitus agere vel accuſare cogatur. l. vnica. Tametſi Bartolus l. in eum, ff. De accuſa. notet textum l. ſi quis homicidij, C. eod. titu. vbi videtur compellendum eſſe nõnunquàm actorem ad accuſandum. Et ff. de his quibus vt indignis. lege. auferuntur. adnotatur vt hæres occiſi hominis cauſam homicidij perſequatur, aliàs abeat hæreditate. Sed, quicquid ſit de foro exteriori, in quam meſſem falcem non mittimus, tamen in conſcientia nullus tenetur quenquam de propria iniuria accuſare, niſi pernicioſiſſimum forſan hominem: vt puta, publicum latronem, propter bonum publicum. In quo caſu videtur loqui ex illa citata à Bartolo, Si quis homicidij. Imò nec conſtringitur quiſpiam denũciare iuridicè, ad recuperandum damna quæ accepit: nempe, cum illa quiſque poſſit remittere & cõdonare: niſi forſan quis eſſet adeò pauper, vt non poſſet alere & ſuſtentare familiam ſuam, niſi repetendo bona per iniuriã ſibi ablata: nam tunc deberet ea repetere.

¶ Secunda pars concluſionis: videlicet quod quicunque poſſit accuſare reum de iniuria ſibi illata, probatur. Nam accuſatio & vindicatio iniuriarum authoritate publica, eſt actus virtutis iuſtitiæ: actus verò virtutis, ſi debitis ordinetur circunſtantiis, nunquam eſt prohibitus. Verum eſt tamen, conſilium eſſe Euangelicum non accuſare: nam accuſatio non debet procedere ex odio: quod tamen quàm rariſſimè abeſt accuſatori. Qui tamen abſque odio petit vindictam legis, nihil aliud exercet, quàm iuſtitiam.

¶ At, dubium eſt quinam ſint illi qui accuſare poſſunt: & primo de clericis, quo iure prohibeantur accuſare in cauſa ſanguinis.

¶ De quo ſit tertia concluſio. Clerici ſolo iure humano prohibentur iudicare, aut quomodocunque agere cauſam ſanguinis. Probatur. 3. Cõcluſio.

Nam iure naturæ eadem eſt clericis conditio cum laicis. Nempe, vt priuata authoritate neminem occidere poſſint, poſſint tamen via iuris proprias iniurias, & repellere & vindicare. Nec in ſacra pagina locus eſt expreſſus, quo prohibeantur clerici iure diuino iniurias publica authoritate vindicare. Nam illud primæ Timoth. tertio, Oportet Epiſcopum ſine crimine eſſe, non vinolentum, non percuſſorem: non planè pertinet ad hoc propoſitum. Primò, quia Apoſtolus non videtur loqui de clerico percuſſore authoritate publica: ſed loquitur de percuſſione, quæ ſit ex ira authoritate priuata. Debent enim in hoc clerici excellere laicis. Et ideò coniungit illa duo, non vinolentum, non percuſſorem: quia ex vinolentia ſuboritur ira. Secundò, quia quanquam Paulus illic prohiberet clericis effuſionem ſanguinis authoritate publica, non continuò ſequitur, illud eſſe propriè præceptum diuinum. Duplex enim poteſt diſtingui præceptum in Epiſtolis Apoſtolorum. Vno modo tanquam poſitum immediatè à Deo, cuius authoritate loquitur Apoſtolus: & illud propriè eſt præceptum iure diuino. Alio modo, quod ſit præceptum vel admonitio ipſius Apoſtoli, ſua propria authoritate loquentis. Quæ duo genera præceptorum diſtinguit ipſe Apoſtolus primæ Corinth. ſeptimo. His qui matrimonio iuncti ſunt præcipio, non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere, & virum, vxorem non dimittere: nam cæteris ego dico, non Dominus: Si quis frater vxorem

rem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Ecce vxorem à viro non discedere, est propriè præceptum diuinum: sed virum fidelem nō dimittere vxorem infidelem, est præceptum humanum Pauli. Et illa admonitio Pauli de honestate Episcoporum: sicut multæ aliæ, sunt huius secundi generis, quæ proinde non propriè sunt de iure diuino, sed largo modo. ¶ Sed secundò arguitur, quòd sit de iure diuino: saltem quòd clerici non sint iudices in causa sanguinis. Nam Christus redemptor noster quamuis potuerit, etiam in quantum homo accipere quamcūque voluisset potestatem & iurisdictionem orbis, tamen reuera non accepit nisi potestatem spiritualem, & eam temporalem quæ erat necessaria ad finem redemptionis: vt puta potestatem corrigendi leges sæculares, si essent contra fidem & bonos mores: & mulctandi reges, si exorbitarent à fide: non tamen assumpsit potestatem sæcularem ad discernendas causas ciuiles & criminales, vt in De potestate ecclesiastica, latiùs tractant doctores rationabilius sentientes. Et hoc est quod dixit: Regnum meum non est de hoc mundo: vbi non negauit se habere regnum orbis, etiam in quantum homo: sed negauit habere regnum, quale habent principes seculares: & qualem ipse habuit potestatem, talem reliquit Ecclesiæ: ergo iure diuino videtur prohibitum esse clericis ius dicere in causa sanguinis. ¶ Respondetur, quòd argumentum fortè probat potestatem Ecclesiasticam, quam Christus reliquit Ecclesiæ, non extendi ad causas sanguinis: nisi forsan vbi necessitas fidei exigeret, vt bello propugnaretur; nam tunc clerici possent pugnare, secundum illud Luc. 22. Qui non habet gladium vendat tunicam, & emat gladium. Sed tamen argumentum non satis probat, quòd clerici non possint iure diuino vti alia authoritate quàm Ecclesiastica: vt puta, quòd non possint esse duces aut prætores in causis sanguinis. Colligitur ergo solo iure humano canonico interdictum esse clericis exercere causam sanguinis: vt habetur in concilio Toletano. capit. His à quibus. 23. quæst. 8. & capit. Clericis. & capit. Sententiam. Ne cle. vel mo. secular. negotiis se immisceant. & eodem iure imponitur pœna irregularitatis clericis percussoribus, vt habetur in cap. Presbyterum. de homicidio voluntario, & in multis aliis: nam in sacra pagina nulla talis pœna legitur. Vnde sanct. Thom. 2. 2. quæ. 64. artic. 4. non fundat hanc prohibitionem clericorum in aliquo iure naturæ, sed solùm duabus congruentiis. Prima, quia sunt electi ad altaris ministerium, in quo repræsentatur passio Christi, qui cum percuteretur, non repercutiebat. Secunda, quia clericis committitur ministerium nouæ legis, in qua non determinatur pœna occisionis, vel mutilationis corporalis. Quæ quidem conditiones non conueniebant sacerdotibus antiquæ legis: atq; adeò illis non erat interdictum exercere causas sanguinis, eo modo quo clericis nouæ legis. ¶ Ex hac conclusione sequitur, quòd Papa & Ecclesia potest dispensare pro causa rationabili cum clericis, ne sint excommunicati, aut irregulares propter percussionem: atque adeò, omnino dispensare, vt quæcunque occisio licita secularibus, vel in bello, vel in iudicio possit etiam licitè & sine peccato exerceri à clericis. Habemus ergo, quod clerici accusare non possunt, petendo vindictam sanguinis, nec in causa propria, nec in causa publica. Possunt tamen, vt diximus in superiori quæstione, denunciare crimina: non solum in causa propria, sed quando peccatum est in præiudicium publicum, aut tertiæ personæ: & etiam si sit periculum effusionis sanguinis & homicidij: modò id faciant protestantes, se non petere huiusmodi vindictas, vt citatum est suprà capit. Prælatis. De homicidio voluntario, eodem libro 6.

¶ Notandum est præterea, quod 2. 2. quæst. 7. per totam habetur, quòd laici non possunt accusare clericos, nec clerici laicos, nisi in certis casibus, nec subditi possunt accusare prælatos, nec hæretici Christianos. Et ff. de accu. c. Qui accusare. habetur, quòd infames & publici peccatores accusare non possunt. Quæ lex recipitur iure canonico 2. 2. quæst. 1. capit. Prohibentur. Sed hæc omnia sunt de iure positiuo, pertinētia ad forum exterius: & ideo nō est Theologi illa examinare. Sed satis est hic adnotare circa subditos, quòd solum prohibentur in iure accusare prælatos ex odio: nam si faciant ex charitate, licitè faciunt: vt docet Sanct. Thom. 2, 2. quæstio. 68. articul. 1. ad 2. Sed circa infames & excommunicatos, iam ad notauimus superiùs differentiam, quòd à denunciatione fraterna quæ est propter emendationem fratris, nullus repellitur.

¶ Sed dubium est quando crimen est in perniciem publicam, vtrum etiam infames possint accusare. Videtur quod sic: nam illud est in præcepto vt diximus in prima conclusione: & à præcepto, nullus propter culpam suam expellitur; aliàs commodum reportaret ex culpa. ¶ Respondetur, quòd nullo modo infames sunt admittendi, etiam in illo casu, vt dicit Sanctus Thomas, loco citato ad primum Dubium.

argu

argumentum: ſed tamen in tali caſu poſſunt, & debent denuntiare crimina iudici (quod ait illic Caietan,) vt ipſe faciat quod ex officio debitum ſit ei facere.

4. Cõcluſio. ¶ Sed quãtum ad formã accuſationis eſt quarta concluſio. Accuſatio debet fieri in ſcriptis. Hæc habetur in iure canonico. 2. quæſt. 8. cap. Accuſatorum. & cap. Qui crimen. Et ff. De accuſa. l. Si cui. Quare illud non eſt præceptũ naturale, ſed ſolum poſitiuum. Nihilominus eſt ratio cõgrua huius, quæ ſumitur ex differentia inter denuntiationem & accuſationem: maximè fraternam aut canonicam. Quia in denuntiatione nõ peritur vindicta: quare, nec denuntiator propriè eſt actor, nec pars aduerſa denũtiator: ſed prælatus & denuntiator ambo intendunt emendare fratrem: aut euitare malum publicum. Sed in accuſatione, quia accuſator petit vindictam, conſtituitur actor pars aduerſa reo: & iudex eſt medius inter ambas partes. Quare, actor tenetur probare quicquid obiicit reo. Et inde fit, vt, cum iudex non poſſit omnia tenere in memoria: expediat, vt accuſatio ſcripto proferatur, vt ſi defecerit in probatione, puniatur de calumnia: vt habetur in dicta l. Si cui. Quod & in denuntiatione iudiciali eſt etiam quandoque neceſſarium. Tametſi, vt habetur capit. leuia. ff. de accuſatio. de leuibus peccatis poſſit fieri accuſatio de plano, id eſt, ſolo verbo, ſine ſtrepitu iudicij: vt exponit Bartol. in Extrauag. Ad reprimendum.

Dubium. ¶ Sed dubium eſt circa formam accuſationis, vtrum ſicut denuntiationem Euangelicam, ita iudicialem accuſationem neceſſarium ſit, vt ſecreta admonitio antecedat. Nam Sãct. Thom. in 4. diſtinct. 19. quæſtio. 2. articu. 3. duas recitat opini. primam quæ tenet partem affirmatiuam: alteram quæ tenet partem negatiuam. Et Sylueſt. in verbo Accuſatio. §. 3. exiſtimat Sanct. Thom. conſentire cum opinione affirmatiua. Sed profectò veriſimilius videtur conſentire cum negatiua, vt pote quam recitat ſecundo loco Duran. 4. diſtin. 19. quæſt. 4. dicit, quòd in foro exteriori non exigitur vt admonitio præcedat, nec hoc petit iudex: ſed tamen in foro conſcientiæ, tam in accuſatione quàm in denuntiatione requiritur admonitio: nam Euangelium nihil diſtinguit inter denunciationem & accuſationem. Sed Caietanus 2. 2. quæſt. 33. articu. 7. dicit, quòd quando accuſatio ſolùm eſt licita, non tamen in præcepto, tunc prærequiritur admonitio: ſed quando eſt in præcepto, non eſt neceſſaria.

¶ At verò alia fortè ratione melius diſſoluetur hoc dubium. Primum, in foro exteriori nunquam exigitur ab accuſatore an prius admonuerit, ſed ſolum vt cauſam inſcribat: iuxta illud, Sicut denuntiationem admonitio, ita & accuſationem inſcriptio præcedere debet. cap. Qualiter & quando. De accuſat. Sed & in foro conſcientiæ ſtatuerim regulam generalem: quòd quotieſcunque quis habet ius accuſandi, eodem iure poteſt, ſine præuia admonitione, ſtatim accuſare. Probatur. Accuſationis finis eſt vindicatio & punitio criminis, ſine reſpectu ad emendam: cum tamen admonitio ſolum fiat ad emendationem in futurum, colligitur vt qui habet ius accuſandi non aſtringatur admonere: quia poteſt accuſare, quanquàm crimen iam ceſſauerit. Eſt nihilominus nonnunquàm conſilium admonendi ante accuſationem. verb. grat. quando crimen eſt in perniciem publicam, tunc ſi certiſſimus ego ſim, poſſe me ſatis ſuccurrere illi malo per admonitionem meam, debeo admonere ante accuſationem: aliàs ſi ſit periculum in mora, teneor ſtatim ſine admonitione accuſare, aut denuntiare. Sed in cauſa propria, vbi tamen non eſt præceptum accuſandi (quanquàm Caietanus oppoſitum inſinuet) non eſt dubium, quin poſſim ſtatim accuſare illum qui occidit patrẽ meum, ſine aliqua monitione. Nam quãquàm homicidam pœnituerit delicti, poſſum nihilominus iuſtè petere pœnam capitis. Licèt eſſet fortè cõſilium remittere iniuriam: & admonere illum vt reſtituat damnum: & tunc ceſſare ab accuſatione. Imò in cauſa aliena priuata: vt ſi ſcirem aliquem eſſe latronem aut fornicarium in conuentu: eſſentque legitimi teſtes: poſſem forſan ſtatim accuſare ſine admonitione, ſi vellem ſubire periculũ probandi. Licèt in hoc caſu poſſet forſan ſuſtineri opinio Caietani: videlicet, quòd deberet præcedere admonitio: atque adeò, emendato fratre, non eſſet procedendum ad accuſationem.

5. Cõcluſio. ¶ Sed de iniqua accuſatione ſtatuitur quinta concluſio. Tria ſunt accuſationis vitia, calumnia, præuaricatio, & tergiuerſatio. Concluſio eſt iuris canonici, 2. quæſt. 3. cap. Si quem pœnituerit, & iuris ciuilis, ff. Ad ſenatuſconſul. Turpi. l. Accuſatorum. Calumniari enim eſt falſa crimina ſcienter intendere. Præuaricari verò eſt vera crimina abſcondere. Tergiuerſari eſt in vniuerſum ab accuſatione deſiſtere. Nam, vt Sanctus Thom. 2. 2. quæſtio. 68. articul. 3. ſapienter exponit, bifariam accuſator peccare poteſt: aut contra reum, imponendo falſa crimina: & illa eſt calumnia: aut contra bonum publicum, ne criminoſus puniatur: & id dupliciter: aut abſcondendo

vera

vera crimina: quæ est præuaricatio: aut recedẽdo ab accusatione, quæ est tergiuersatio.

¶ Ex hoc sequitur, quòd quanuis calumnia in quocunque iudicio sit peccatum, tamen præuaricatio & tergiuersatio solum sunt iniuriæ, & peccatum vbi quis tenetur accusare: puta quando crimen est in perniciem publicam: nã tunc iniuria fit bono publico: si accusans iuuet accusatum vel desistat ab accusatione: sed in causa propria integrum est cuicunque desistere ab accusatione.

¶ Sequitur secũdo, quòd vbi nulla est malitia, nulla est calũnia nec iniuria. Vbi enim quis bona fide quempiam accusauit de crimine, quod putabat esse crimen, nulla est calumnia: tametsi ratione acceptæ, tenetur nõnunquam famã restituere. Et in hoc casu bonæ fidei, intelligũntur verba dicti capituli: scilicet, Si quem pœnituerit accusare de eo quod probare non potuerit, si cum accusato innocente conuenerit, inuicem se absoluant. Atqui notandum est, non solùm adesse calumniam vbi est accusatio de falso crimine, sed præterea, vbi est accusatio de occulto. Nam quod crimen probari non potest: pro falso reputatur in iure. At præuaricatio cõtingit duob⁹ modis: aut dissimulãdo proprias probationes, aut falsas excusationes admittendo. Vnde præuaricator dicitur, quia deflectit in partem aduersam: quia varicare, idem est quod deflectere: & eadem ratione præuaricatio dicitur alio nomine collusio: instar ludentiũ, quando alter sociorum iuuat partem aduersam. Et hoc vitium potest cadere in actorem, aduocatum, procuratorem, & scribam. Et paria dicantur de tergiuersatione. Et cõtingit hoc vitium siue accusator desistat propter pecuniam, aut propter aliam causam, nisi desisteret ex metu cadente in constantem virum.

¶ At cùm quis accusat de propria iniuria, & punitio non est necessaria ad bonum publicum, tunc integrum ei est, aut desistere, aut persequi accusationem. At verò his non obstãtibus, potest princeps iusta de causa abolere accusationem: vt si ille qui petitur pœna capitali est dux præcipuus, vel aliàs valde necessarius Reipublicæ: vel si certò scit falsum esse crimen de quo accusatur. Potest (inquam) tunc, aut in principio refutare accusationem, aut posteà abolêre: siue accusatio sit de iniuria publica, siue de priuata: dummodò alia via restituantur damna, & fiat sine scandalo. Sed tamen inferior iudex nõ habet talem potestatem.

6. Cõclusio. ¶ Vltra & postrema conclusio. Calumniator qui in probatione defecerit, reus est pœnæ talionis. Conclusio est vtriusque iuris, 2. 2. quæst. 3. cap. Calũniator. & cap. Qui non probauerit, & ff. de abolitio. l. 1. & l. Mulier. & l. Quæsitum. Et sancita est hæc lex instar legis veteris, Exo. 21. Oculum pro oculo, dentem pro dente: & Deut. 19. Cúmq; diligentissime perscrutantes, inuenerint falsum testem dixisse cõtra fratrem suũ mẽdacium, reddent ei sicut fratri suo facere cogitauit. Non tamen subinde sequitur, vt multi subinferunt, legẽ talionis esse de iure diuino. Nam vt sæpissime admonere solemus, tota lex vetus prorsus cessauit in passione Christi secũdum illud Heb. 7. Translato sacerdotio, necesse est vt legis translatio fiat. vbi nõ distingaitur inter præcepta moralia, aut ceremonialia, aut iudicialia. Quare omnia cessarunt, quantum ad vim, quam habebãt à lege antiqua. Ob idque argumentum huiusmodi: hoc antiquitùs obligabat de iure diuino: ergo nũc obligat de iure diuino, nihil aliud est quã hæreticũ. Sed est differentia, quòd præcepta moralia, quia sunt de iure naturæ, aut præcepta sunt iterum in noua lege, sicut decalogus, aut iure ipso naturali obligant. Iudicialia verò quanquam cessauerunt, tamen possunt modo instituui iure positiuo in lege noua, ad exẽplum veteris legis. Sed ceremonialia, quia erant figura nouæ legis, non possunt iam modo iteratò instituui, nec ad imitationem illorum. Ad propositum ergo. Quanquam sit ius naturæ, quòd qui proximũ falso accusat, pœna aliqua puniatur, tamẽ quòd talis pœnæ reus sit qualem intendebat infligere, hoc erat in vetere lege iudiciale: & ideò iam non est de iure diuino, sed iure positiuo institutum est, ad imitationem illius: vt S. Thom. dixit in simili de quota decimarum, 2. 2. quæstio. 87. soluere enim decimas in stipendia clericorum est de iure naturæ, sed tamen talem quotam soluere erat antiquitùs iudiciale, & ideò modo est de iure humano, posito ad imitationem antiquæ legis. ¶ At verò quantum ad legem attinet talionis, illa, vt autor est Aristo. 5. Ethi. cap. 5. orum habuit à Pythagoricis, secundũ illud Rhadamanthi: *Si quæ fecit patiatur & ipse, rectum fuerit iudicium.* Quod tamen temperat Aristoteles, dicens, Talionem, id est repassionem, non iustè fieri secundum æqualitatem. Vt si princeps plebeium percutiat, non est iustum repercutiatur ipse: & si plebeius percutiat magistrum, non satis est vt ipse simili modo percutiatur, sed debet fieri secundũ analogiam, seruata ratione & proportione personarum, &c. Vnde quamuis dicta lex talionis *in scripta sit in duodecim tabulis sub titu. De iniuriis.* tamen prætoris clementia reuocata est: vt refert Gellius libr. 20. noc. Att. & meminit Iustinia

Iuſtinianus Inſtit. De iniur. §. Pœna. Vnde iam ferè non eſt in vſu pœna talionis. Et in regno noſtro Caſtellæ, ſolum decernitur pœna talionis in teſtem, qui falſum teſtimonium dixerit in cauſa capitali: vt iubetur l. Tauri vltima. & Chriſtus Redemptor noſter Matth. 5. annotauit illam legem talionis tanquam acerbam: Dentem pro dente, oculum pro oculo, atque adeò datam aduerſus malitiam Iudæorũ. Tametſi illic non reuocauit legẽ talionis, vt ali qui putant: nam ſolum illic dedit Chriſtus conſilium condonandi & remittendi iniurias: qđ ſolum eſt præceptum quantum ad præparationem animi tempore neceſſitatis.

¶ AD primum argumentum reſponſum eſt in ſecunda concluſione. Dimittere enim peccata debitoribus, eſt præceptum, in hoc ſenſu, ꝙ non debemus nos vindicare authoritate priuata, ſed tamen nõ petere vindictam authoritate publica: id ſolum eſt conſiliũ, vt modò dicebamus. ¶ Ad ſecundum, reſponſum eſt in tertia concluſione: vbi explicuimus, qui & qua ratione repellantur ab accuſatione. ¶ Et ad tertium reſponſum eſt in prima & vltima concluſionibus: vbi diximus ꝙ qui bona fide accuſat: licet deficiat in probatione, nõ ſubit pœnã talionis.

QVÆSTIO SEXTA.

VTRVM inquiſitio occulti peccatoris nulla præcedente infamia ſit iuſta. ¶ Ad partem affirmatiuam arguitur. Quæcunque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinã ſcripta ſunt. Roma. 15. ſed Ioſue 7. legimus inquiſitionem diuina authoritate factam de Acham anathemate, nulla præcedente infamia, aut perſonæ aut delicti: nempe qui ſecretò abſconderat de hoſtili præda pallium coccineum: qui ſorte miſſa per tribus inuentus eſt & lapidatus. Et numer. 5. lex erat, vt ſi ſpiritus zelotypiæ concitaſſet virum contra vxorem ſuam, cuius adulterium lateret, nec teſtibus comprobari poſſet, tunc vir vxorem afferret ſacerdoti, & celebratis certis ceremonijs, ſi erat in peccato, putreſcebat ei femur: ſin autem, fœcundabatur cõcepta, ple: ergo licita eſt iure diuino nulla præcedente infamia, inquiſitio criminis.

¶ Secundò. Diuus Grego. 1. queſt. 1. ca. Quidam maligni. excommunicauit quendam occultum diffamatorem, qui libellum famoſum in publicum ediderat: præcipiens vt huiuſmodi diffamator, quicunq; ille eſſet, prodoret ſe: aliàs ſententiæ excommunicationis ſubiaceret, cùm tamen nulla anteceſſiſſet infamia perſonę, ergo licita eſt iure canonico huiuſmodi inquiſitio: nulla infamia reclamante. ¶ Et tertiò arguitur. Prælati ex officio debent & ſolent generaliter inquirere, certis temporibus ſubditorum ſtatum & mores: quanuis nulla laborent infamia. ¶ Et confirmatur id tandem, quia prælati vt habetur Ezechiel. 3. & 33. eò dicuntur ſpeculatores, ꝙ debent vigilare ſuper gregem, & ſuorum mores explorare: ergo ſine clamore & infamia obligantur inquirere errata ſubditorum. ¶ Sed in contrarium extant decreta Innocentij, extra de accuſationibus. ca. Cùm oporteat. & ca. Inquiſitionis. & ca. Qualiter & quãdo. el ſegundo. vbi ſtrictè cauetur ne inquiſitio perſonæ, niſi præceſſerit infamia & clamoroſa inſinuatio, vllo modo fiat. Et idem habetur ca. licet Heli. extrà De ſimonia. & capit. Deus omnipotens. 2. quæſt. 1.

POſt correctionẽ Euãgelicam & iudicialem accuſationẽ, conſequitur tertio, vt de inquiſitione dicamus. Et præter alias differentias, hoc etiam differt inter has tres vias cognitionum, quod correptio & denunciatio Euangelica omnibus in vniuerſum incumbit, tam ſubditis quàm prælatis: accuſatio verò ſolis ſubditis: ſed inquiſitio ſolùm prælatis. Vnde inquiſitio eſt inueſtigatio, aut criminis, aut peccatoris occulti: quæ fit à prælato. Et authores decretorum in dicto ca. Qualiter & quando. diſtinguunt (quæ ſua eſt conſuetudo) plura genera inquiſitionis: ſed ſatis eſt duas adnotare. Alia eſt enim inquiſitio generalis, alia verò ſpecialis. Generalis eſt, qua prælati ex debito officij, viſitantes prouinciam aut conuentum, diſquirunt vitam ſuorum & mores an ſeruentur leges & inſtitutiones. Et dicitur generalis, quia nec nominatur perſona, nec crimen, de quo inquiritur: ſed in genere, vtrum ſit qui crimẽ aliquod admiſerit. Inquiſitio verò ſpecialis eſt, qua in particulari & nominatim inquiritur certa perſona, aut de certo crimine: vt vtrum Petrus ſit in aliquo delicto, vel, quiſnã perpetrauit hoc homicidium: vel, vtrum Petrus hoc homicidium fecit. ¶ Atqui ſpecialis inquiſitio fieri poteſt, aut ad pœnã: vt cùm inquiritur ad uerſus quẽpiam ad priuandum eum officio vel beneficio: aut ad infligendum aliam pœnam poſitiuam. Aut fieri poteſt non ad pœnam, ſed ad euitandum errorem, aut damnum aliquod: vt cum inquiruntur merita perſonæ, ne aſſumatur indignus ad dignitatem: aut, cùm inquiritur, ſit ne aliquod impedimentum contrahendi matrimonij. Atque adeo, inquiſitio ſpecialis qua intenditur pœna, ortum habet ſemper ab aliqua denunciatione canonica,

quæ ſit, vel à priuata perſona, vel à publico officiali: nempè à fiſcali, aut à ſyndico.

2. Cõcluſio. ¶ His præhabitis reſpondetur ad quæſtionem, quatuor concluſionibus. Prima. Inquiſitio ſpecialis qua intenditur pœna delinquentis fieri nequit, niſi infamia & clamoroſa inſinuatione præcedenti. Concluſio receptiſſima eſt omnibus, tam Theologis quàm iuris vtriuſque peritis: ſanè quia expreſsè habetur in decretis omnibus citatis in contrarium quæſtionis. Explicatur concluſio. Quanuis quiſpiam denunciet prælato crimen ſubditi, & ſint duo aut plures teſtes iurati conſcij criminis, prælatus (niſi tanquam actor accuſauerit) nec punire poteſt pœna publica, nec procedere ad inquiſitionem, niſi infamia præceſſerit, aut clamoroſa inſinuatio. Verba ſunt expreſſa dicti capituli, Inquiſitionis. Et intelligitur, ꝙ nõ poteſt eum punire, niſi poſt fraternalem admonitionem rebellis extiterit: nam tunc, quia nou audit Eccleſiam, puniri poteſt: vt diximus quæſtio. 4.

¶ Et probat Papa concluſionem in capitulo, Qualiter & quando, teſtimonijs diuinis vtriuſque teſtamenti. Primò ex illo Luc. 16. vbi habetur, ꝙ poſtquàm villicus diffamatus eſt apud dominum de iniqua villicatione, tunc dominus vocauit eum, & interrogauit, Quid eſt hoc quod audio de te? redde rationem villicationis tuę. Et ſecũdò ex illo Geneſis 18. Clamor Sodomorum & Gomorræorũ multiplicatus eſt: deſcendam & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere cõpleuerint. Ex quibus locis colligitur, ꝙ niſi præcedente infamia, aut clamoroſa inſinuatione, non eſt ius procedendi via inquiſitionis. Quod poteſt cõfirmari ex illo Geneſ. 4. de Chain: Vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. ¶ Sed inſinuant ſeſe circa hanc concluſionem dubia nonnulla.

1. Dubium. Primum quo iure nitatur hæc concluſio. Apparet enim repugnare iuri & rationi naturali. Nam præter argumenta ante quæſtionem obiecta arguitur ſic: Officium & cura prælatorum eſt non diſſimulare peccata quæ norũt: de qua negligentia reprehenditur Heli ſacerdos 1. Reg. 2. quod refert Innoc. Licet Heli. De ſimonia: ſed duo aut tres teſtes ſatis ſunt ad conuincendum & puniendum reum: quia vt eſt Deut. 17. & Matth. 18. in ore duorum vel trium ſtat omne verbum. ergo quomodocũq; Iudex cognoſcat crimen per duos aut tres teſtes: licet nulla præceſſerit infamia: poteſt & debet reum punire. ¶ Reſpondetur, fundamentum huius cõcluſionis hoc eſſe, ꝙ neminem iudex punire poteſt, niſi ad petitionem partis: puta accuſatoris, vel vicem gerentis accuſatoris. Et ratio eſt, vt egregiè docet S. Thom. 2. 2. quæſtio. 63. articu. 3. ꝙ iudex (inquit Ariſtot. 5. Ethic.) eſt interpres & cuſtos iuſtitiæ: ad quem confugiunt qui iniuriam patiuntur tanquam ad iuſtitiam quandam animatam: iuſtitia verò, quia eſt æqualitas, non eſt niſi inter duos: quapropter iudex non conſtituit iuſtitiam, niſi inter duos, quorum alter ſit actor, alter verò reus, inter quos iudex ſit vt medium, in neutram partem inclinans. Vnde & Gentibus lumine naturali lex erat, neminem ſine accuſatore punire: quã Feſtus ille commemorat Actu. 25. Non enim eſt (inquit) conſuetudo Romanis dãnare aliquem hominem, priuſquàm is, qui accuſatur, præſentes habeat accuſatores: locumque defendendi accipit ad abluenda crimina, quæ ei obijciuntur. Et Ambroſ. ſuper illud 1. Cor. 5. de inceſtuoſo: Iudicis (inquit) non eſt, ſine accuſatore damnare quenquam: quia & dominus Iudam, cùm fur eſſet, ſciebat: ſed quia non eſt accuſatus, minimè abiecit. Atqui, deus ipſe, cui omnia patẽt, non caſtigat ſine accuſante, ſaltem conſcientia peccatoris: ſecundũ illud Roma. 2. Teſtimonium illis reddente conſcientia ipſorum, & inter ſe inuicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus: in die cum iudicabit Deus occulta hominũ. Quinimò, in finali iudicio ſtabunt quodãmodo accuſatores publici, vt innuitur Matth. 12. Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cùm generatione iſta, & condẽnabunt eam. Eſt ergo lex celebratiſſima, vt, ceſſante accuſatore, nullus ſubeat pœnam legis. Vnde Felix papa: Si legitimus (inquit) non fuerit accuſator, non fatigetur accuſatus. extrà, De accuſat. capit. 1. Et l. Reſcripto. ff. De mune. & hono. Si quis accuſatorem nõ habet, ab honoribus prohiberi nõ debet: quemadmodum non debet is cuius accuſator deſiluerit. Quam legem inſinuauit Redemptor noſter Ioan. 8. nemo te condemnauit mulier? Nec ego te cõdemnabo. Satis enim pacatus & tranquillus eſt ſtatus publicus, ſi publica & notoria peccata non diſſimulentur, & petentibus vindictam, reſarciantur iniuriæ. Quare, iudices nõ debẽt, tanquam hoſtes, occulta peccata præterius in publicum traducere: ſed, vt patres, ex charitate corripere, aut diſſimulatione præterire. Quocirca, quando quis ſine actione & accuſatione denunciat crimen (quia tunc merus denunciator nõ eſt accuſator, nec eſt pars aduerſa) non poteſt iudex denunciatum punire: ſed tolũ, vt ſuprà diximus, fraternaliter admonere, vt caueat in futurũ: aliàs idem eſſet accuſator & iudex: quod iura ſtrictiſſimè cohibent. 4 quæſt. 4. cap. 2. & cap. Multi. 1. quæſt. 1.

¶ At

¶ At verò præter proprium accuſatorem, ſunt multa quæ per ſe ferunt vicem accuſatoris. Primò quando crimen eſt in perniciem publicam, ſola denunciatio valet pro accuſatione. Nam in tali caſu quilibet habet ius accuſandi, vt diximus quæſtio. proxima. Sed in criminibus priuatis, quando ſunt notoria, tunc euidẽtia ipſa facti valet pro accuſatore: vt habetur ca. Euidentia. extrà. De accuſa. At vero in occultis, quando proceditur per denunciationẽ fraternam, tunc ante rebellionem, quia nulla eſt accuſatio, non poteſt eſſe punitio: quando verò denunciatus non audit eccleſiam, rebellio eſt pro accuſatore. Quando verò proceditur via inquiſitionis, infamia aut iudicia funguntur officio accuſatoris: vt habetur in dicto ca. Qualiter & quando. Ecce fundamentum & rationem concluſionis: qua iudex ſine infamia, via inquiſitionis neminem damnare pót. Et de hoc repræhẽditur Heli, ꝙ filios nõ correxiſſet, cùm eſſent publicè diffamati: quod eius verbis cõſtat loco citato: Quare facitis res huiuſcemodi, quas ego audio, res peſſimas, ab omni populo? non enim eſt bona fama, quã ego audio. ¶ Nec ſolum id verũ eſt, quod nemo via inquiſitionis ſine infamia condemnari poteſt, ſed & hoc præterea, ꝙ quanq̃ ſit infamia, & inquiſitus conuincatur, non debet damnari tota pœna legis, ac ſi eſſet accuſatus. Quod expreſſe habetur in dicto ca. Inquiſitionis. vbi legitur, ꝙ ſi crimẽ de quo quis inquiritur ſit tale, quod impediat ordinis executionem, aut retentionẽ beneficij: vt homicidium, aut ſimonia: tunc priuandus eſt & cõdemnãdus reus, ac ſi procederetur via accuſationis. Alioqui, ſecundum perſonæ (inquit) merita & qualitatẽ exceſſus, pœnam poterit iudicantis diſcretio moderari.

Sed adhuc citra hæc crimina, poterit via inquiſitionis conuictus priuari officio prælaturæ: vt habetur in dicto ca. Qualiter & quãdo. & facilius ſi ſit tẽporale & regulare in religionibus.

a. Dubium. ¶ Sed oritur dubium alterũ ex ſolutione huius prioris, videlicet, an concluſio poſita ſit de iure naturali aut diuino: adeò vt eccleſia non poſſit in illa diſpenſare. Videtur enim eſſe de iure naturæ: nam iuſtitia ſuapte natura eſt æqualitas inter duos: inter quos iudex debet æqualitatem cõſtituere: ergo contra naturam iuſtitiæ eſt, vt iudex ſine actore cõdemnaret reum: & per conſequens, ꝙ ſine infamia procederet ad inquiſitionẽ. Et ſecundò videtur concluſio de iure diuino: poſtquam papa corroborat illam teſtimonijs diuinis. ¶ Reſpondetur primò concluſionẽ eſſe de iure humano: vt patet in capitulis citatis. Secundo, concluſio eſt valde conformis iuri & rationi naturali. Sed tertiò dicimus, illam nõ eſſe propriè de iure diuino poſitiuo: quia nullum eſt tale præceptum in ſacra ſcriptura, vt nemo ſine infamia via inquiſitionis damnetur. Et illa teſtimonia citata ſolùm explicant factum diuinum conformiter ad rationem naturalẽ. Et quartò dicimus, quod nõ eſt de iure naturæ: ſaltẽ non eſt de genere illorum, quæ ſunt immutabilia: qualia ſunt præcepta Decalogi: quæ dicit S. Thom. nullatenus eſſe diſpẽſabilia. Ex quibus colligim⁹, quòd papa in eccleſia, & princeps in foro ſuo pro magna & rationabili cauſa poſſent diſpenſare in tali lege. v. g. Si eſſent frequentiſſimi criminoſi & ſceleroſi hoſtes, à quibus reſpublica graiter perturbaretur, poſſet fieri lex, vt quotieſcunque fuerint duo aut tres teſtes, infligeretur pœna legis: vel quãdo crimen eſſet grauiſſimum, vt ſtatim concluſione tertia euidentius fiet: nã illa ratio, ſ. quòd iudex debet conſtituere iuſtitiam inter duos, explicat id quod plurimũ fieri debet: ſed rationabilis cauſa poteſt facere, vt teſtimoniũ duorum vel trium valeat pro accuſatore: ſicut euidentia facti. Nihilominus nemini prælatorum aut iudicum licet agere contra tenorem concluſionis, niſi in caſibus expreſsè exceptis à lege: de quibus ſtatim videbimus. Nam ſolus papa vel princeps poſſet mutare hanc legem.

Tertium dubium. ¶ Tertium dubiũ eſt, quænam infamia ſufficiat ad procedendum via inquiſitionis: vtrum ſit deſtinatus certus numerus teſtiũ, qui ſufficiat facere infamiam: nam ſunt nonnulli canoniſtæ qui in dict. ca. Inquiſitionis, cenſeant denarium numerũ eſſe neceſſariũ ad faciendam infamiã. ¶ Ad hoc nihilominus reſpondetur quòd quãquam fama, ſi accipiatur pro bona fama ſecundũ ius ſit illæſæ dignitatis ſtatus, moribus & legibus cõprobatus. ff. De var. & extraor. cogn. l. Cognitionũ. tamẽ quãtũ attinet ad propoſitum vt not. Bart. ff. de quæſtio. l. De minore. ſ. Torméta. fama, eſt cõis opinio voce manifeſtata ex ſuſpicione proueniẽs: quæ, ſi ſit de malo, dicitur infamia. Vnde ad rationẽ infamiæ, quãtũ ad qualitatẽ teſtiũ, exigit ꝙ ſit opinio bonorũ. Vnde in ca. Qualiter & quando, habetur, ꝙ infamia nõ debet procedere à maleuolis & maledicis: ſed à prouidis & honeſtis: nõ ſemel tãtũ, ſed ſæpe. Sed quantũ ad numerũ teſtiũ nihil in iure definitũ eſt: nã in ca. Inquiſitionis. ſolũ habetur, ꝙ propter dicta paucorũ nõ debet qs reputari infamat⁹: niſi opinio eius apud bonos & graues læſa exiſtat. Quare, iudicium ſufficientis infamiæ, ſumendum eſt ad arbitrium boni viri, quãdo iam opinio dicitur eſſe communis.

Sed putant aliqui, ꝙ numerus denarius sicut sufficit facere populum, ita sufficit facere opinionem communem. Nihilominus illa non est regula certa: sed regula est (vt dicit glossa in dicto cap. Inquisitionis.) ꝙ rumor sit sparsus per maiorem partem vicinæ: aut per maiorē partem collegij, aut vniuersitatis in qua quis commoratur, vt notat Barto. loco citato. Hostiens. distinguit inter clamorosam insinuationem & infamiam: ꝙ clamorosa insinuatio fit inter paucos, & infamia inter multos. Sed existimo nullam esse differentiam, sed vtranq; esse inter multos, vt censuit illic Innocēt. Nec requiritur ad infamia, ꝙ sint testes omnes oculati: sed satis est ꝙ audierint à fide digois: vel habuerint indicia & coniecturas sufficientes. Infamia tamen ex auditu, licet sufficit ad inquirendū, nō tamen ad condemnandum, sed quando nō inueniuntur legitimi testes, tunc infamatus tenetur se compurgare, vt habetur in dicto cap. Inquisitionis. Atqui, maior infamia requiritur in maioribus criminibus, quām in minoribus. Et, vt habetur in dict. cap. Qualiter & quando, multo maior infamia requiritur ad inquirendum aduersus prælatos & magistratus, quàm aduersus personas priuatas. Nam prælati positi sunt quasi signum ad sagittam: & frequenter odium multorum incurrunt. Imo habetur illic ꝙ aduersus prælatos non est inquirendum, nisi quando infamia est tanta, vt sine scandalo tolerari non possint. Sed est præterea adnotandum, ꝙ vbi sunt manifesta indicia, non est necessaria alia infamia, nam indicia æquipollent infamiæ. Vnde S. Thom. 2.2. quæstio. 69. arti. 2. tria ponit sub disiunctione sufficientia ad interrogandum iuridicè reum aut testem; scilicet, infamiam, aut indicia, aut semiprobationem. Et semiprobatio est vnus testis omni exceptione maior. ¶ Quod si quis arguat contra tertiū membrum. In cap. inquisitionis, vt dictum est, cauetur, vt, quanquàm sint duo aut plures testes iurati, non condemnetur, aut inquiratur reus, nisi adsit infamia: ergo semiprobatio sola nō sufficit. Respondetur, ꝙ semiprobatio sufficit ad interrogandum reum vel testem, quando proceditur via accusationis. Quando enim quis accusat & adducit vnum testem, tunc, licet ille non sufficiat ad condemnandum reum, sufficit tamen ad interrogandum alios testes, & reum ipsum. Et idem est vbi denūciatio habet vim accusationis: vt in crimine hæresis, & alijs quæ sunt in perniciem publicam. Sed vbi procedatur per nudam denunciationem & inquisitionem, nō sufficit semiprobatio: nisi adsint vel infamia, vel indicia manifesta.

¶ Sed ad maiorem euidētiam cōclusionis mouetur dubium quartum. An quādo crimen est notorium, sed persona quæ crimen admisit est secreta, ius habeant iudices inquirendi malefactorem. v.g. Inuentum est cadauer occisi hominis iacens in via, an liceat interrogare vicinos quisnam hominem occiderit? ¶ Et ad partem affirmatiuam arguitur primò authoritate S. Thom. qui (vt refert præter alios Caieta. 2.2. quæst. 69. artic. 2.) dum esset baccalaureus Parisijs, & in conuentu accidisset flagitiū quoddam, consultus, liceret ne inquirere occultum malefactorem, respondit licitum esse & expedire. ¶ Et confirmatur. Quia, vt supra diximus, euidentiā patrati sceleris locum habet accusatoris: sed quando factum est notorium, iam est euidentia patrati sceleris: ergo tunc sine alia infamia potest procedi via inquisitionis: quem admodum si procederetur via accusationis. ¶ Et secundò arguitur ex consuetudine: nam vbicunque crimen est notorium, solēt iudices procedere ad inquisitionē malefactoris. Et videtur rationabilis consuetudo, aliàs censerentur dissimulare iudicia, & correctiones criminum: vnde populus scandalum acciperet, si iudices in tali casu nō solicitè disquirerent delinquētes. ¶ Nihilominus respōdetur, quòd hoc quod apud aliquos est dubium, certè nullam habet obscuritatē, si semel intelligatur statuta cōclusio. Nā canones illic citati: scilicet, quòd si ne infamia non procedatur via inquisitionis, hoc manifestè prætendūr, quòd quāuis crimen sit notorium, si peccator sit adeo occultus, vt nulla sint indicia, nec infamia personæ, nō procedatur ad inquisitionē eiusmodi occulti peccatoris. Verba sunt in dicto ca. Cùm oporteat. Nisi super prædictis famam ipsius (scilicet personæ) læsam esse noueritis, vos ad inquisitionē non subitò procedatis. Et in capit. Inquisitionis, habetur, nullū esse, pro crimine, super quo aliqua nō laborat infamia, puniēdum. Et in dicto cap. Qualiter & quādo. Si super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, tunc procedēdum est ad inquisitionē. Et testimonia ipsa diuina testātur, requiri infamiā personæ ad inquisitionem: scilicet: Clamor Sodomorū multiplicatus est. & in euāgelio de villico. Quid est hoc quod audio de te? Est ergo in iure definita cōclusio, quòd quanquàm crimen sit notorium, nisi sit infamia personæ, non procedatur ad inquisitionem. Vnde dimanat aliud ius, vt statim videbimus, videlicet, quòd cōfessus crimē non interrogetur de socio: quia quāquàm iam tunc crimen est notum, tamen socius est occultus. ¶ Secundò probatur ratione. Canones illi

4. Dubium.

nes illi & iurã, quod sine infamia nõ procedat ad inquisitionẽ, fundãtur in illo euangelij Matthæ. 7. Nolite iudicare. vbi secundum Augustinum cohibemur iudicare temerè de occultis peccatis: sed quãquàm crimen est notorium, si non sit infamia, aut indicia personę, tũc temerè quis iudicaret quisnam fecerit: ergo hoc nõ licet inquirere. ¶ Ad hoc respondent nonnulli, nõ esse licitum interrogare in particulari, vtrum Petrus occiderit: nam talis interrogatio non potest fieri sine suspitione: & iniuriam irrogat qui sine coniecturis malè suspicatur de proximo. Sed dicunt, quòd licitũ est tunc in genere: & interrogare sub iuramento, quisnã perpetrauit hoc crimen. Sed certè hæc distinctio nõ satisfacit. Nam qui interrogatur in genere, tenetur respondere in particulari: eadem ferè iniuria est interrogare an Petrus fecerit, & interrogare, quis fecerit. ¶ Et tertio arguitur particulariter cõtrà hanc solutionẽ. Si, dum crimen est notorium, licet in genere *inquirere* malefactorem, sequeretur, q; si inter alios fortè interrogaretur, ipse malefactor teneretur confiteri proprium crimen: nam certe si illa interrogatio esset iuridica, sicut testes, tunc tenerentur respondere quis fecerit, ita & reus ipse: sed cõsequens nullus cõcederet: videlicet, quòd aliqs teneretur confiteri crimen proprium, de quo nõ est infamatus, nec sunt manifesta indicia. Habet ergo sensus conclusionis quòd quanuis crimen sit notorium, non licet inquirere peccatorem sine infamia: exceptis tamen nonnullis casibus: vt in crimine læsæ maiestatis, & alijs quos adnotauimus in tertia conclusione. Adiecerim tamẽ huic responsioni, quòd quãdo crimen est notorium, & patrator occultus, fortè liceret in genere *inquirere*: non quidẽ quis patrauerit, sed inquirere aliqua indicia. V. g. possent tunc interrogari testes, an sciant: qua hora occisus est homo, quibus armis: si forsan ex illis testimonijs sumantur indicia sufficientia occisoris: & tunc habitis indicijs, poterit descendi ad inquisitionem personæ. Hoc dixerim sub dubio, alij iudicent, sit ne verũ nec ne. ¶ Vndè, ad authoritatem S. Thom. in contrariũ respondetur, quod si verũ est tunc iuuenẽ ita sensisse, tamen (vt fertur) non fuit tunc eius sententia probata magistris. Quare in summa sententiam mutauit. 2.2. quæstio. 69. articu. 2. ¶ Ad confirmationẽ respõdetur, quod tũc euidentia patrati sceleris valet pro accusatore, quãdo non solũ crimen, sed patrator criminis notorius est. Et ille est sensus verborum Augustini in capitu. Euidentia. De accusationibus.

¶ Ad consuetudinem, quæ videtur in contrarium inoleuisse, dicemus in fine tertiæ cõclus.

¶ Quintum dubiũ est, vtrum è conuerso quando persona diffamata est & conuicta de vno crimine, possit iurè interrogari de alijs criminibus occultis. Est enim opinio Petri de Palu. affirmatiua in quart. distinct. 19. quæstio. 4. Et fundamentum eius est: quia ratio (inquit) qua non licet iudicare de occultis, non est propterea quod crimen sit occultũ, sed propterea q; persona sit occulta: ergo quando iam persona est diffamata de vno crimine, licitum est de alijs interrogare. Et peccator interrogatus de occultis criminibus tenetur cõfiteri veritatem. Imò addit quod nõ solum de se, sed de socijs: quãdo sunt alij diffamati de eodẽ crimine, tenetur respondere, si interrogetur de alijs criminibus sociorum. ¶ Caieta, loco citato opositam sententiam tenet: cui censeo, omnino subscribendum esse. Nam expresè in canonibus citatis De accusat. habetur, quòd non solũ *requiritur infamia* personæ ad inquisitionem, sed q; non potest fieri inquisitio, nisi de illo crimine, de quo quis est infamatus. Legitur enim in cap. Cum oporteat. Discretioni vestræ mandamus, quòd nisi super prædictis famã ipsi' læsam esse noueritis, vos ad inquisitionem illorũ non subitò procedatis. Et in ca. Inquisitionis, legitur: Respõdemus, nullum esse pro crimine super quo aliquã nõ laborat infamia puniẽdũ. Et Sã. Thom. 2.2. quæstio. 70. artic. 1. dicit, quòd si exigatur ab aliquo testimonium de occultis peccatis, de quibus infamia non præcessit, non tenetur ad testificandum. Requiritur ergo infamia personæ & de delicto, vt iustè fiat inquisitio. Et hoc confirmatur ratione. Nam quanquàm quis sit *diffamatus de adulterio*, potest habere bonam famam in materia furti. & ideo injuria fieret illi, si interrogaretur de furto: aliàs, sequeretur, quod quicũq; infamat' de vno crimine liciè interrogaretur de quibuscunq; criminibus mundi: quod tamen nullus concedet. At verò duobus modis licet conuictum de vno crimine, interrogare de alio. Primò, quando vnum est sufficiens indicium aut infamia alterius: vt si quis infamatus esset & conuictus de adulterio, & de consuetudine cum muliere, & postea inuenitur necatus maritus adulteræ in camera eius, iure posset tunc adulter interrogari de homicidio. Et si quis esset conuictus de homicidio, & cadauer inueniretur spoliatum, posset interrogari de spolio. Et secundò, quando non potest cognosci perfectè vnum crimen, sine cognitione alterius, tanquam circunstantiæ prioris: vt cùm quis conuictus est de consuetudine cum puella, iu-

3. Dubium.

re interrogari potest, an ipsam defloraueritr & conuictus de furto ecclesiastico, iure potest interrogari an fregerit fores ecclesiæ: quia istæ sunt nouæ circunstantiæ. ¶ Sextum & postremum dubium est, vtrum iure conuictus de crimine, iure possit interrogari de socijs occultis quia nulla laborant infamia: nam consuetudo ferè est vbiq; omnes malefactores interrogare de socijs. ¶ Dubium hoc satis definitum est vtroque iure ad partem negatiuam: puta iure canonico capit. Cum monasterium. De confessis. & capit. Veniens. de testibus. & 5. quæst. 3. capit. Nemini. & iure ciuili. C. De accusat. cap. finali. in quibus expressè cauetur, ne confessi super aliorum conscientijs interrogentur: crimine læsæ maiestatis excepto. Quæ quidem iura confirmant illud, quod dictum est in decisione quarti dubij: videlicet ℣ quanquam crimen sit notorium, non sit iustum occultos criminosos inquirere. Et eadē ratione deciditur vtrūq; dubium. Nam certè quamuis Petrus cōuictus fuerit de crimine, nullum ius est ipsum interrogare de socijs occultis. Imò fit illis iniuria: & est contra canones citatos, in titulo De accusat. illos inquirere, nisi præcedente infamia. Imò est contra legem Euangelicam qua prohibemur de occultis temerè iudicare. Et eadem est sententia Caietani in quinta responsione, quæ est de hoc dubio ad fratrem Cherubinum de Florentia. ¶ Sed nunquid sint aliqui casus in quibus ius sit inquirere occultum aliquem peccatorem, absq; infamia aut clamorosa insinuatione antecedenti? ¶ De hoc fit secunda conclusio. Inquisitio generalis iure fieri potest absque præuia infamia, aut actore aliquo aut denunciatore. Probatur, quia illa non fit ad petitionem partis, sed ex mero officio iudicis. Tenentur enim tam prælati ecclesiastici, quàm seculares magistratus, statis temporibus visitare prouinciā: diœcesim aut cōuentū, ad explorādos subditorum mores: vt iubetur prouidēt iure cano. 1. De offic. ordi. & ca. Cū olim. De accusat. & capit. Romana. De censib. lib. 6. & iure Cæsareo. l. Congruit. ff. de officio præsidis. ¶ At, dubium suboritur hic. Quia videtur hæc conclusio repugnare priori. Enim uerò, si prælatus neminem punire potest via inquisitionis, nec specialiter aduersus quempiam inquirere, sine infamia reclamante, quidnam prodest inquisitio generalis?

¶ Respondetur, ℣ quanuis prælatus in inquisitione generali, specialiter inquirere non potest aduersus personam singularem, sine accusatore aut infamia, nihilominus vtilissima est id genus inquisitio. Debet enim primùm omnium prælatus generaliter indicere: vt quicunque, seruato ordine iuris, denunciet quicquid nouerit correctione dignum, tacendo illa quæ sunt occulta: vt habetur capitu. Qualiter & quando. el primero. De accusa. Et tunc subditi animaduertant, an crimina quæ nouerint sint prorsus emendata, ita vt nullum supersit amplius periculum. Et hæc nullatenus tenentur denunciare, nisi adsit accusator, aut nisi præcedente infamia interrogentur vt testes. Si verò crimen non est prorsus emendatum, tunc denunciandum est eo ordine, qui ex positus est quæstione quarta: vt videlicet, si sit in perniciem publicam, aut in præiudicium tertij, aut si sit periculum in mora, statim canonicè denuncietur: si autem sit priuatum, tunc præuia admonitione secreta fraternaliter denuncietur, si sit spes emendæ: nam aliàs non est necessaria denunciatio.

¶ Itaque (vt vno verbo dicamus) prælatus in inquisitione generali, solum potest compellere subditos ad denunciandum crimina, in illis casibus, & eo ordine, quo ipsi tenerentur extra visitationē: præterquàm quòd extra visitationem: possent forsan differre tempus denunciandi, sed in visitatione tenentur statim denunciare ad iussum prælati.

¶ Tertia conclusio. Inquisitio etiam specialis potest fieri absque infamia & clamorosa insinuatione precedente, & absque indicijs delinquentis, in quibusdam casibus, qui excipiuntur à prima conclusione, quos videre est apud Bartol. ff. Ad l. Iul. De adult. l. 2. post glossam. §. Si publico. & super Extrauagant. Ad reprimendum. & per Doctores canonistas in dictis capitulis, Inquisitionis. & Qualiter, & quando. qui tamen casus digni sunt vt examinentur. ¶ Primus est, quando in inquisitione non intenditur condemnatio aut pœna inquisiti, sed euitatio erroris aut damni: vt cùm inquiruntur merita personæ, antequàm assumatur ad dignitatem. Nam illam tenetur facere prælatus ex debito officij, ne eligatur aut confirmetur indignus: vt habetur capitulo Cum in multis. & capit. Cum dilectus. extra de electione. Aut cùm inquiritur impedimentum matrimonij: ne scilicet aliqui contrahant in gradu prohibito: capit. finali. De cland. desponſ.

¶ Secundus casus est, quando quis publicè confessus est crimen proprium extra ordinem iuris. Nam propria confessio abundè suppetit pro infamia. Hic tamen casus intelligendus est sano modo: vt puta cum quis in publico coram multis crimen proprium confitetur.

Nam

Dubium vltimum.

2. Cōclusio.

Dubium.

3. Cōclusio.

Nã propterea quòd quis ſecretò corã vno aut duobus: imo etiam coram prælato, lapſu linguæ aut alio modo, ſponte diceret ſe cõmiſiſſe aliquod crimen: aut ſi prelatus aperiret literas ſubditi, in quibus ſubditus ipſe aſſereret aliquod crimen admiſiſſe, non eſſet certè ius inquirendi iudicialiter, ſed ſolum fraternaliter corrigendi: niſi forſan crimen aduerſus bonũ publicum vergeret. ¶ Tertium caſum excipiunt, quando iudex procedit ex mero officio, aut ad denunciationem publici officialis. Sed tamen ego non video, quod amplius priuilegium habet denunciatio publici officialis, quàm denunciatio priuatæ perſonæ, ſaltẽ quãtum ad hoc. Nec Bartolus dicit aliud, quàm quod poteſt fieri inquiſitio ad denunciationẽ publici officialis, quod probat per l. Ea quidẽ. C. de accuſ. vbi ſolum habetur ꝙ ea quæ per officium publicum denunciantur, citra ſolennitatem accuſationis cognoſcãtur vbi ſermo eſt, vt dicit gloſſa, de criminibus notorijs. Colligamus ergo, ꝙ quandó denunciatio publici officialis eſt de crimine pernicioſo reipublicæ aut de crimine notorio, tunc quia denunciatio, vt ſupra diximus, valet pro accuſatione, poteſt ſine infamia fieri inquiſitio. Sed tamen ſi crimen eſt priuatum, nec eſt in præiudicium tertij, illud non incumbit officiali denunciare: & quanquam denunciet, non poteſt fieri inquiſitio abſque infamia vel indicijs: quemadmodum ſi denunciatio fieret ab alia perſona priuata. ¶ Quartus caſus excipitur propter incidentem cognitionem, vt ſi iudex inquirendo vnum crimen detegit aliud, tunc poteſt inquirere de illo. Hoc tamen cum grano ſalis intelligatur, vt adnotauimus in quinto dubio circa primam concluſionem. Si enim quis inquiritur de concubinatu, de quo laborat infamia, & incidenter cognouerit iudex concubinam eſſe monialem aut conſanguineam, tunc poteſt inquirere de illa circunſtantia: quia aggrauat concubinatum. Et eodem modo, vbicunq; peccata habẽt talem connexionẽ, quòd vnũ eſt indicium alterius, aut vnum non poteſt perfectè cognoſci ſine alio. Si tamen crimina ſunt omnino diſparata, tunc incidens cognitio occulti criminis, non dat ius inquirendi. Vt ſi ille qui inquiritur de concubinatu, inueniatur occultus homicida: non poteſt de homicidio fieri inquiſitio, abſque infamia aut indicijs.

¶ Quintus caſus eſt quem ponit Barto. in tertia ſua regula: videlicet, quando iudex aut prælatus in inquiſitione generali comperit aliquem deliquiſſe, poteſt tunc ad ſpecialem inquiſitionem deſcendere. Sed tamen ipſe explicat hoc licere abſque infamia, vel indicijs, nec ego ita credo. Imò quanuis in inquiſitione generali comperiatur delinquẽs quiſpiam, & delictum probari poſſit, & non ſit in perniciem publicam, nec in præiudicium tertij, non poteſt de illo fieri inquiſitio ſpecialis, nec poteſt puniri, niſi ſolùm fraternaliter. Poſſet tamen ſi ille flagitioſus eſſet prælatus, priuari officio regulari propter periculum regimunis. Et certè ſi tunc fieret inquiſitio ſine infamia, eſſet contra cap. Inquiſitionis. & Qualiter & quando. ¶ Sextus caſus eſt propter atrocitatem criminis: vt patet in primis, in crimine læſæ maieſtatis: de quo ſpecialiter habetur in extrauagan. Ad reprimendum. vt de plano, quod eſt citrà ſolennitatem iuris, procedatur ad inquirendum qui tale crimen commiſit. Quare abſq; infamia & manifeſtis indicijs, ſi quis occultè occidiſſet, aut percuſſiſſet principẽ, poſſet inquiri quicunq; eſſet ſuſpectus de tali crimine. Et additur hac ratione à iuriſconſultis, quando facinus eſſet admiſſum aduerſus epiſcopum, aut aliam perſonam huius ordinis aut quomodocũq; eſſet crimẽ atrociſſimũ. Quod forſan eſt verum. Nam vt ſupra diximus, non eſt adeò de iure naturæ requiſita infamia & indicia ad inquiſitionem, quominùs poſſit in hoc diſpenſari ob rationabilem cauſam.

¶ Et poſtremo dicunt inquiſitionem ſpecialẽ fieri poſſe abſque infamia & indicijs, quando crimen cõmiſſum eſſet in iudicio, aut in conſpectu iudicis. Et afferunt exempla de calumniatore, de falſo teſte, de iniquo tutore. Et credo hoc verum eſſe, non propter atrocitatem criminis, vt illi putant, ſed propterea, quia huiſmodi crimina ſunt in præiudicium tertij. Nam concluſio prima, videlicet, ꝙ abſq; infamia non poteſt fieri inquiſitio, intelligitur de criminibus priuatis, quæ non ſunt in præiudiciũ tertij. Crimina enim publica, aut quæ ſunt in præiudicium tertij, quomodocunq; cognoſcantur, inquirenda ſunt & coërcenda: ſi ſunt in fieri, & damnum pendet in futurum. Vnde ſi iudex comperit, ꝙ reus accuſatus eſt per calũniã, ſine alia infamia, poteſt inquirere contra calumniatorem & punire: vt habetur C. de calumnia. l. 1. Et idem, ſi comperiat falſum teſtem: vt iubetur l. Nullum. C. de teſtibus. aut ſi comperiat quempiam falſam ſcripturam finxiſſe: vt l. penult. C. de probationibus. aut ſi comperiat tutorem infideliter gerere rem pupilli. l. Tutorem. De his quibus vt indign. Et idem in vniuerſum obſeruandum eſt in criminibus quæ ſunt in præiudicium tertij.

¶ Per hæc facilè ſoluitur vltimum dubium

huius quæſtionis, vtrùm conuictus de proprio crimine, iure poſſit interrogari de ſocijs occultis, qui nulla laborant infamia: nam conſuetudo ferè eſt vbique quoſcunq; malefactores interrogare de ſocijs. ¶ Ad dubium reſpõdetur quarta & poſtrema concluſione. Nullus conuictus de proprio crimine debet interrogari de occultis ſocijs, quorum nulla eſt infamia, aut indicia manifeſta. Concluſio hæc inprimis corollariè ſequitur ex prima concluſione, quatenus expoſita eſt in quarto dubio: vbi diximus, ℔ quanuis crimen ſit notorium, non eſt ius inquirendi ſpecialiter aduerſus quenquam, niſi ſit de illo infamia aut indicia. Vnde colligitur, ℔ quanuis crimen ſit notorium per confeſſionem huius malefactoris, nullum eſt ius inquirendi alios occultos ſocios.

4. Cõcluſio.

¶ Secundò cõcluſio expreſsè determinata eſt vtroque iure; puta iure canonico, capit. Cùm monaſterium. De confeſſio. capit. Veniens. extrà de teſtibus. & 15. quæſtio. 3. capit. Neminj; & iure ciuili, C. de accuſat. l. fin. & ff. de quæſti. l. Repeti. in quibus locis expreſsè cauetur, ne confeſſi ſuper aliorum conſcientijs interrogẽtur, crimine læſæ maieſtatis excepto. Et inter Theologos eadem eſt ſententia Caietani in Opuſculis reſpon. 5. quæ eſt de hoc dubio ad fratrem Cherubinum de Florentia.

¶ Sed excipiuntur ab hac concluſione aliqui caſus: quos notat Bartol. ſuper dictam l. Repeti. Eſt primum omnium in conſuetudine interrogare omnes latrones & fures de ſocijs. Et fũdant iureconſulti hanc conſuetudinem in l. Prouinciarum. C. De feriis. Illic tamen non habetur expreſsè, quod latrones interrogentur de ſocijs: ſed ℔ eorum occulta conſilia per tormenta conquirantur. Et eſt ſermo ſpecialis de quodam genere latronum Hiſaurorum. Sed l. Diuus Adrianus. ff. de cuſtodia reorum. habetur ℔ latrones interrogentur de ſocijs. Et idem colligitur ex l. quart. ff. ad legem Iuliã peculatus. §. Mandatis. Item falſarij monetæ, puta, qui monetam adulterant aut falſam cudunt, interrogari debent de ſocijs: quod iubetur C. De falſa moneta. l. prima. Vnde Bartol. in dicta l. Reperi. fingit hanc diſtinctionem: Quando ſunt delicta quæ non committuntur principaliter in odium alterius: ſed propter cõmodum committentium: qualia (inquit) ſunt latrocinium & adulteratio monetæ, tunc conuicti interrogandi ſunt de ſocijs. quando verò ſunt crimina, quæ committuntur in odium alterius: vt eſt homicidium, tunc conuictus non debet interrogari de ſocio. Et ratio eſt (vt ait) quòd quando flagitium commiſſum eſt in odium & iniuriam aliorum, tunc illi ad quos crimen ſpectat, poterunt accuſare ſocios: & ideò non eſt neceſſaria inquiſitio illorum: ſed quando crimina non committuntur in iniuriam alterius, tunc, quia non eſt qui accuſet, cõuenit alios ſocios interrogare de alijs. Sed certè hæc ratio non videtur ſatisfacere. Primò. Quia fallit (vt ipſe fatetur illic) nam aliquando occiſores interrogandi ſunt, de illo qui præcepit homicidium: vt conſtat l. Prius. ff. ad ſenatuſconſultum Syllanianum. Et ſecũdò, quia licet crimen non ſit in iniuriam alterius priuatæ perſonæ, dum tamen ſit in perniciem publicam: vt latrocinium & adulteratio monetæ, quicunque habet ius denunciandi & accuſandi, vt ſuprà dictum eſt. Et ideò propter defectum accuſatoris non eſſet neceſſarium inquirere de ſocijs. Alia ergo via ratiocinandum eſt hic. Nam concluſio hæc quarta fundamentum habet in prima. Enimuerò quia non licet occultos malefactores abſque infamia & indicijs inquirere, fit vt non liceat conuictum de manifeſto crimine interrogare de occultis ſocijs. Quocirca iidem caſus qui excipiuntur à prima: excipiuntur ab hac concluſione. Primò excipitur caſus, quando crimen eſt in perniciem publicam, ſicut eſt hæreſis, & proditio: tunc enim, vt ſuprà diximus, quia ſimplex denunciatio valet pro accuſatione abſque alia infamia vel indicijs, poſſunt inquiri occulti peccatores, atque adeò ſocij interrogari de ſocijs. Idem patet in crimine læſæ maieſtatis: vt patet l. Quiſquis. in fine. C. ad legem Iuliam maieſtatis. & expreſsè in extrauagan. Ad reprimendum. Idem liceret propter grauem atrocitatem criminis, vt dicebamus circa tertiam concluſionem. Et quia adulteratio monetæ & latrocinium, ſunt peccata in Rempublicam, propterea licet conuictos interrogare de ſocijs & de fautoribus, & receptoribus, &c. At verò, latrocinium non deſignat quodcunque furtum priuatum: nam latrones ſoli dicuntur qui obſident vias: & qui ex animo conſpirauerunt deprædari quoſcunque poſſent: & ideo quicunque capiatur, iure interrogatur de ſocijs, ad obuiandum malo publico: atque adeò, hi ſoli ſunt qui non gaudent priuilegio Eccleſiarum: vt habetur De immunit. Eccleſ. capit. Inter alia. Imò quanuis non interrogaretur, admonendus eſſet à confeſſore vt proderet ſocios: & ille tenetur prodere: ſaltem dum malum adhuc pendet in futurum: ſecus, ſi iam ſocij eſſent prorſus emẽdati: nam nullus tenetur criminoſos emendatos ſua ſponte prodere, niſi iuridicè compulſus.

Imò

Imo verò quanuis periculum non immineat Reipublicæ, ſed priuatæ perſonæ, poſſet conuictus interrogari de ſocijs: vt ſi multi conſpirauerunt occidere Petrum, & vnus capitur, iure interrogatur, an ſint alij animati ad tale homicidium: nam quòd non liceat occultos peccatores inquirere abſq; infamia, ſemper intelligitur de crimine iam præterito, quod inquiritur punitionis gratia: ſecus ſi inquiratur ad euitandum futurum damnum. ¶ Citra hos caſus non licet à conuicto inquirere ſocios, niſi ſint indicia, aut infamia illorum. Et ita intelligenda eſt dicta lex, Prius. ff. Ad ſenatuſconſultum Syllanianum. vbi habetur, quod poſtquã inuentus eſt occiſor, inquiratur quo mandante homicidium fecerit: videlicet ſi fuerint indicia alium id mandaſſe, vt dicit gloſſa.

¶ Ad primum argumentum principale reſpondetur, vt ſuprà diximus, quòd Deo ſunt manifeſta occultiſſima peccata, ſicut homini illa quæ ſunt notoria: ob idq;, ſicut poteſt illa ſtatim punire, potuit, pro rationabili cauſa, diſpenſare in lege: vt videlicet, occulta peccata abſque infamia præcedente inquirerẽtur: quia hæc lex non eſt omnino indiſpenſabilis, vt ſupra diximus. Et ita diſpenſauit, vt fortibus diſquireretur Acham anathema: qui occultè peccauerat: primò, quia populus ille duræ ceruicis, terroribus arcendus erat à flagitijs: atque adeò expediebat, vt ſaltem in re grauiſſimá, qualis erat illa diuina prohibitio, ne de execratis ſpoliis gentium quicquam caperent, etiam occulta crimina reuelarentur, quando Deus ipſe in genere inſinuaſſet crimen: ſicut legitur illic: Surge, cur iaces? Peccauit Iſraël, prænaricatus eſt pactum meum. ¶ Pari ratione reſpondetur ad legẽ de adultera Num. 5. Deus enim, tum ad cohibẽdam libidinem mulierum, tum etiam ad vitanda homicidia, quæ propter zelotypiam poſſent multa accidere, indulſit maritis ſacrificium illud zelotypiæ ad diſquirendum adulteram. Et fortè (quantum coniicio) non licebat facere illam diſquiſitionem, niſi eſſet infamia adulterij, aut indicia manifeſta. At vero iam modò non eſt licitum per huiuſmodi ſortes veritatem inquirere, ſed ſolùm per teſtes humana fide: quia ſortes illæ erant iudicialia, & ideo iam ceſſarunt. Vnde Stephanus 5. cap. Conſuluiſti. 2. quæſtio. 4. prohibet vulgares illas quas vocant probationes. Nam ferri (inquit) candentis, vel aquæ feruentis examinatione confeſſionem extorqueri à quoliber, ſacri non cenſent canones. In veteri enim lege ſortibus illis & ſacrificiis (quia à Deo inſtituta erant) diuinum expectabatur iudicium: ſed iam modò indiciis ſuperſtitioſis non expectaretur niſi iudicium dæmonis: & eſſet tentare Deum: vt docet ſanctus Tho. 2.2.q. 95. artic. 8.

¶ Secundum argumentum principale quod factum eſt ex cap. Quidam maligni. certè eſt difficile, & multos malè torquet in hac materia: nam Gregorius illic videtur excommunicare occultum peccatorem, niſi ſe prodiderit: qui tamen nulla laborat infamia. Quod videtur repugnare doctrinæ huius quæſtionis; & illi authoritati Chryſoſtomi ſuper epiſtolam ad Hebræos, quæ citatur capit. Quis aliquando. De pœniten. d. 1. vbi ait occulto peccatori, Non tibi dico vt te prodas, ſed reuela ante Deũ viam tuam. Imò profectò illud videtur pugnare cum iure naturali. ¶ Gloſſa illius capituli multis modis reſpondet. Primò, quòd forſan præceſſerat admonitio ſecreta ante illam excõmunicationem. Sed hoc non ſatisfacit. Nam, illa admonitio non potuit eſſe niſi in generali, cùm peccator eſſet omninò occultus: & ideo ille admonitus, cùm nulla eſſet infamia nec indicia, non tenebatur ſe prodere. Secundò, paulò inferiùs reſpondet gloſſator, quòd cum crimen eſſet publicum, licet perſona eſſet occulta, potuit, propter atrocitatem criminis, excommunicari ille, niſi ſe proderet. Et hæc ſolutio rationabilior eſt, ſed non eſt ſufficiens. Primò, quia non erat tanta atrocitas criminis diffamare priuatum hominem, vt propter illud eſſet inquirendus occultus peccator, ſicut in crimine læſæ maieſtatis. Et ſecundò, quanquàm liceret inquirere alia via, tamẽ ſtatim excõmunicare occultũ peccatorem niſi ſe proderet, erat nimis rigidũ. ¶ Dominus Caiet. 2.2.q. 69. art. 2. reſpondens ad illud capitulum, dicit tria, licet alio ordine. Primũ, q; ſicut poteſt fieri excommunicatio pro crimine antequã fiat: vt pro percuſſione clericorũ &c. ita poſt factum poteſt excõmunicari quicunq; fecerit. Secũdò dicit, quòd Papa potuit abſolutè, & ſine aliqua conditione excommunicare illum peccatorem occultũ propter præteritum crimen: ſed nihilominus ex ſua benignitate appoſuit conditiones, niſi ſe reuelaret. Itaque excommunicatio (inquit Caietanus) non fertur illic ſuper illam conditionalem: niſi ſe reuelauerit: ita vt excommunicetur propter inobedientiam futuram, ſi nõ ſe reuelauerit, ſed excõmunicatur propter peccatum præteritum: quia infamauit proximum. Tertiò addit, q; Papa non potuit præcipere abſolutè vt ſe reuelaret: nec ille tenebatur obedire: quia hoc (inquit) excedit formam humani iudicij. Et addit, quòd doctores oppoſitum ſentientes ſunt nimis timidi.

¶ Nihilominus (bona venia dixerim doctoris grauiſſimi) aliter, ni fallor, cẽſendum eſt de illo cap. Primum enim fundamentum Caietani eſt falſum: videlicet, quod ſicut poteſt ferri excõmunicatio pro crimine futuro, ita poteſt ferri pro crimine præterito. Nam, vt receptiſſimũ eſt apud omnes, nullus poteſt excommunicari niſi propter inobedientiam: iuxta illud Matth. 18. Si eccleſiam nõ audierit, ſit tibi ſicut ethnicus. Vnde colligitur probatiſſimus canon, vt nullus excõmunicetur abſq; præuia monitione: vt habetur cap. Sacro. & cap. Per tuas. extrà, De ſenten. excommunicationis. Quando vero ius prohibet peccatum futurũ, prohibitio ipſa valet pro admonitione, & ideò iure tũc opponitur excommunicatio: ſed propter crimẽ præteritum, quia nulla præceſſit admonitio, non poteſt quis excõmunicari, cùm nulla illic fuerit inobedientia. Quare Gregorius nõ excommunicauit illum occultum diffamatorem propter crimen præteritum, nec potuit: ſed excommunicare eum potuit niſi proderet.

¶ Et argumenta in contrarium facilè ſoluũtur ex his, quæ diximus in deciſione quæſtionis. Diximus enim, quòd peccatum cuius nõ præceſſit infamia vel indicia, non poteſt inquiri, ſi omnino ſit præteritũ punitionis gratia. Quando tamen adhuc pendet in futurum, certè poteſt inquiri, vt euitetur peccatum & damnum. Et quia ille qui occultè poſuerat libellum diffamatorium, tenebatur reſtituere famam diffamato: & id facere non poterat, niſi aut probaret quod dixerat, aut in publico ſe retractaret, iuſtè Papa præcipere potuit vt exiret in publicum, ſub pœna excommunicationis: quod nimirum ipſe iniuſſus tenebatur facere.

¶ Et confirmatur ſolutio ex capit. Si ſacerdos. De offi. ordi. vbi habetur, quòd ſi qui damnũ dedit, ſit occultus, & qui damnum accepit petat iuſtitiam, debet delinquens excommunicari in genere, ſed nõ nominatim. Sed eſt notandum, quòd quanquàm potuit Gregorius præcipere illi occulto peccatori, vt in publicum exiret ſub pœna excommunicationis, mitiùs tamen egit cum illo. Non enim præcepit vt exiret, ſed, niſi exiret in publicum, abſtineret à ſacramẽto Euchariſtiæ: quod profectò ipſe tenebatur facere: nam erat in peccato, poſtquam tenebatur reſtituere famam, atque adeò tenebatur abſtinere ab Euchariſtia. Itaque excommunicatio in hoc fertur illic: ſi receperit Euchariſtiam, antequàm reſtituat famam. Quare ille textus nullatenus militat aduerſus noſtram primam conclusionem. ¶ Ex quo ſequitur, quod ſi ille occultus peccator, qui libellum infamatorium in publico poſuerat, potuiſſet reſtituere famam non ſe manifeſtando, aut, per tertiam perſonam ſecretò potuiſſet aliter ſatisfacere diffamato, non tenebatur exire in publicum, nec abſtinere à ſacramento Euchariſtiæ: quia præceptum eò tendebat, vt ille reſtitueret. ¶ Iuxta formam horum capitulorum, ſcilicet, Quidam maligni. §. quæſt. 1. Et ſi ſacerdos. De officio ordi. ſolent officiales excommunicare in genere eos, qui occultè iniuriam irrogarunt, aut dederunt damnum: puta eos qui occultè furtum fecerunt, aut fuſte, aut gladio percuſſerũt. Et neſcio profectò an plus nimio extendant iam modò hanc poteſtatem. Nam, quanuis id iure liceat, deberet tamen fieri in primis quando damna, aut iniuriæ grauiſſima ſunt: vt puta pro bonis Eccleſiæ. Et deinde deberet admoneri in literis excommunicatoriis, quòd excommunicatio ſolùm fertur vt reſtitutio fiat damni & iniuriæ: aliàs multi decipiuntur, putantes quòd tenentur manifeſtare huiuſmodi malefactores, vt puniantur: cùm tamen ſolùm teneantur malefactores reſtituere, & ſcientes admonere illos vt reſtituãt. Quod ſi noluerint, tunc debent manifeſtare illis qui poſſint prodeſſe & non obeſſe: vt habetur in capitulo Hoc videtur. 22. quæſtione 5. nam inquirere punitionis gratia non poſſunt, niſi illos qui laborant infamia aut indiciis.

¶ Ad tertium principale, reſpõſum eſt in concluſione ſecunda: videlicet, excommunicationem generalem fieri poſſe, abſque aliqua infamia præcedente. ¶ Et tandem ad poſtremam confirmationem reſpondetur, quòd quanuis prælati debent vigilare, nec ſub diſſimulatione prẽterire errata ſubditorum, tamen vias habent iure præſcriptas cognoſcendi crimina, quas nefas eſt tranſilire. Quare licet peccata cognouerint, ſi non ſint aduerſus bonum publicum, nec ſit accuſator, nec infamia, nec indicia, eatenus ius habent, vt ſolùm fraternaliter corripiant.

QVÆSTIO SEPTIMA.

VTRVM quicunque iure interrogatur de ſecreto, iure teneatur veritatẽ fateri. ¶ Ad partem negatiuam arguitur primò. Seruare ſecretũ, vt ſuprà diximus, eſt officium fidei: & reuelare eſt vitium infidelitatis: ſecundum

dum prouerbium aſſumptum: Qui ambulat fraudulenter reuelat arcana, qui autem fidelis eſt, celat amici cõmiſſum. Sed virtus, nulli repugnat virtuti: ergo virtus obedientiæ nulla ratione compellit ſecreta reuelare.

¶ Et cõfirmatur. Virtus religionis (cuius actus eſt iuramentum ſeruare) maior eſt quàm virtus obedientiæ: ſed ſæpe vſu venit, vt quis ſub iuramento promittat fidem ſecreti: ergo tunc ſaltem, nullo modo licebit illud reuelare.

¶ Secundò arguitur. Iugum Domini ſuaue eſt, & præcepta eius leuia: vt redemptor ipſe noſter teſtatur Matth. 11. ſed tunc caſus plurimi, in quibus grauiſſimum eſſet hominem obligare ad reuelandum ſecretum: vt ſi ab aliquo exigeretur teſtimonium de crimine capitali, aduerſus patrem ſuum, aut aduerſus filium aut vxorem: & maximè ſi reus ipſe interrogaretur aduerſus proprium caput: ergo tunc apparet neminem iure conſtringi ſecretum propalare, vnde Chryſoſtomus ſuper epiſtolam ad Hebræos (quæ gloſſa citatur De pœnitét. diſtinct. 1. capit. Quis aliquando) Non tibi (inquit) dico, vt te prodas: ſed reuela ante Deum viam tuam. vbi innuit neminem teneri reuelare crimen ſuum, niſi in ſacramento confeſſionis. Et confirmatur. Nemini licet ſeſe occidere: & per conſequens, nec tenetur quis actiuè concurrere ad ſui homicidium: ſed qui confitetur iudici crimen ſuum, ſine cuius confeſſione iure reus occidi nequit, videtur agere aduerſus ſeipſum: ergo in tali caſu nemo tenetur veritatem confiteri.

¶ Tertiò arguitur. Si non reuelare crimen occultum eſſet peccatum, quando quis iure interrogatur, eo eſſet, quòd omne mendacium eſt peccatum: ſed poteſt quis citra mendacium veritatem celare: quia, vt exponit Auguſtinus in quæſtion. ſuper Geneſin, Abraham dicens de vxore: Soror mea eſt: voluit veritatem celari, non mendacium dici: ergo non reuelare crimen, fieri poteſt abſque peccato.

¶ Et confirmatur. Si celare ſecretum in iudicio eſſet peccatum, ſequeretur id ſemper eſſe mortale: quia verſatur in re graui: ſed conſequens eſt falſum: ergo & antecedens. Probatur Minor. Quia ſæpe mendacium illud in iudicio non eſt pernicioſum, nec contra charitatem, ſed ſolum officioſum: vt quoties quis negat crimen vt ſeruet ſe aut amicum à periculo mortis. Et præterea ſecundum iura, licet reo in cauſa ſanguinis corrumpere accuſatorem aut colludere cum illo, vt ſcilicet tergiuerſetur, aut abſcõdat veritatem: ergo, à fortiori, ſi quis neget crimen proprium, non peccabit mortaliter.

¶ Sed in contrarium eſt, quia confeſſio criminis in iudicio ſæpiſſimè eſt neceſſaria ad bonum publicum: ergo id eſt in præcepto. Quod præſertim confirmatur ex illo Ioſue 7. vbi Ioſue inquirens confeſſionem Achan ait: *Fili mi da gloriam domino Deo Iſraël & confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abſcondas.*

IN HAC poſtrema quæſtione huius ſecũdi membri, operæ pretium eſt in ſumma colligere caſus vniuerſos, in quibus quiſque aut tenetur, aut ius habet ſecreta reuelare. Hoc eñ poteſt contingere, aut in iudicio, aut extra iudicium. Extra iudicium, vt diximus membro primo, quæſtio. tertia, primò tenetur quis de iuſtitia proprium crimen reuelare, quando per iniuriam abſtulit famam alterius: vt ſi quis falſum dixit teſtimonium aduerſus proximum, tenetur ſe retractare. Item ex charitate tenetur quis crimen alienum reuelare, quando eſt in præiudicium proximi: vt ſi non poſſum auertere à perpetrando homicidio illum, qui animatus eſt occidere: aut non poſſum latroni perſuadere, vt reſtituat magnum furtum, teneor ex charitate, ſi poſſum ſine detrimento meo reuelare illi qui iniuriam patitur, aut illi, qui poteſt prodeſſe, & non obeſſe: & à fortiori, ſi peccatum vergit in malum publicum. Et præterea ius, & arbitrium habet quicunque reuelandi proprium ſecretum amico, ad capiendum conſilium vel ſolatium. Et propter amicitiam, vt diximus, ſi amicus falsò diffamaretur de crimine, quod ego commiſi, liceret mihi fortè me prodere, vt amicum purgarem infamia: atque adeò aliis fortè modis id licet, vt ſuprà inſinuauimus.

¶ Sed in iudicio quatuor ſunt perſonæ, quæ tenentur crimina occulta quandoque reuelare: ſcilicet actor, iudex, teſtis, & reus. Et de actore ſatis dictum eſt, quemadmodũ quis teneatur: aut ordine correctionis fraternæ: aut per viam accuſationis, aut iudicialis, aut canonicæ denunciationis, crimina denunciare. Iudici verò & prælato abſque accuſatore, aut infamia, aut indiciis, nullatenus licet crimina manifeſtare: vt ſuprà determinauimus ex cap. Si tantum epiſcopus. ſexta quæſtione. ſecunda. cap. Si ſacerdos. de offic. ordina. & ex aliis ſimilibus. Poſtquã verò iudex legitimè cognouerit crimen

crimen, debet reum in publico condemnare: nisi forsan denunciatus fuerit via correctionis fraternæ, & sit emendari paratus.

¶ Supereſt ergò vt dicamus de teſte, & reo. De quibus reſpondetur ad quæſtionem quatuor concluſionibus. Prima eſt generalis. Quicunque legitimè & ſecundum iura interrogatur, tenetur quàm ſcit veritatem palàm cõfiteri: ſiue teſtis is fuerit, ſiue reus. Concluſio eſt Sanct. Thom. 2.2. quantum ad reum quæſtio. 69. articul. 1. & quantum ad teſtem, quæſtio. 70. articu. 1. & facilè probatur. Nam inter partes iuſtitiæ potiſſima eſt obedientia, quippe quæ pertinet ad iuſtitiam legalem: obedientia verò eſt, parere maioribus, quoties quid iuſtè præcipiunt: ergo eodem iure quo prælatus interrogat veritatem, ſubditus aſtringitur illam confiteri. ¶ Et confir. Bellum non poteſt eſſe iuſtum ex vtraque parte: ita vt quis iuſtè alterum petat, & ſe iuſtè alter defendat: niſi forſan, ex ignorãtia, aut alter falsò putaret ius habere petendi, aut alter ſe defendendi, vbi ius nõ habent: ergo ſi ſubdito conſtat iudicem via & lege interrogare, reſpondere tenetur veritatem. ¶ Et ſecũdò principaliter id probatur ex fine. Bonum publicum pacificè conſeruari nõ poſſet, niſi crimina punirentur: id tamen fieri nequiret, niſi iudex & teſtium teſtimonio & confeſſione rei cauſam cognoſceret: ergo tam teſtis quàm reus tenetur, ſi modò legitimè interrogatur, veritatem confiteri. ¶ Et poſtremò id maximè confirmatur de reo, vbi maior apparet difficultas. Lex eſt ſanctiſſima, vt nemo *criminali ſententia* antequàm ſit cõfeſſus, condemnetur, niſi aut notorietate facti, aut teſtimoniis luce clarioribus poſſit convinci: quod ſi per legitima teſtimonia non confeſſus condemnetur, tamen non eſt ei deneganda appellatio, nec infligenda pœna, quoadusq; crimen confiteatur, vt cauetur l. Obſeruare. C. Quorum appel. non recip. Sed illa lex perniciosa eſſet, nec poſſet ſeruari, ſi reus legitimè interrogatus, eadem lege non conſtringeretur veritatem confiteri: ergo quicunque legitimè interrogatur iure tenetur veritatem reſpondere.

1. Cõcluſio.

¶ Secũda concluſio. Tam negare quàm celare veritatem in iudicio, ex genere ſuo eſt peccatum mortale, licèt fiat ſine iuramento. Probatur, quia, vt dicit Sanctus Thomas 2.2. quæſtione 69. articu. 1. in ſolutione ad 3. illud peccatum eſt contra iuſtitiam, & in re magni momenti, & per conſequens eſt contra charitatem: *quia nemo veritatem in iudicio, ſiue reus ſit, ſiue teſtis, ſæpe iniuriam facit actori* (vt puta quando proceditur per viam accuſationis) qui cùm iuſtè petat vindictam, iniuſtè diffamãtur de calumnia, per negationem acculati: & ſemper facit iniuriam bono cõmuni, atque adeò iudici, qui ius habet inquirendi veritatem: imo iniuriam facit Deo, cuius eſt iudicium: nam omnis poteſtas à domino Deo eſt, & qui poteſtati reſiſtit, ordinationi Dei reſiſtit. Rom. 12. ¶ Et ſecundò probatur concluſio. Negantes veritatem in iudicio, quãdoque tormentis auſteriſſimis iuſtè petuntur: quod nunquam liceret, niſi mortale eſſet & graue veritatem celare. Granius tamen eſt negare, quàm celare: quia celare non dicit mendacium, ſed ſolam omiſſionem reſpondendi, quod quis tenetur. Et multò granius eſſet, ſi negatio veritatis fieret cum iuramẽto: accumulatur enim tunc circunſtantia peccati contra veritatem religionis. ¶ At verò, quia dictum eſt mendacium in iudicio eſſe mortale ex genere, dubiũ eſt, an ratione leuitatis materiæ poſſit eſſe in iudicio veniale. ¶ Dominus Caieta. 2.2. quæſtio. 69. articul. 1. dicit, quòd omne mendacium, quanquàm ſit in materia leuiſſima: nempè quòd extra iudicium eſſet veniale, in iudicio tamen eſt mortale: ſiue in foro ſacramentalis confeſſionis, ſiue in foro exteriori. verb. gra. Si quis in ſecreto confeſſionis interrogatus, an dixerit verbum otioſum, falsò id neget, peccat mortaliter. Et idem cenſet, ſi iudex in iudicio exteriori interroget de quocunque levi. Ratio Caietani eſt, quia tanta eſt obligatio dicendæ veritatis in iudicio, vt quamuis materia ſit de ſe leuiſſima, tamen in iudicio efficiatur grauis. Itaque concludit Caietanus, quòd quemadmodum periurium non ſolùm ex genere, ſed in quacunque materia quantũcunque leuiſſima, eſt ſemper mortale, ita mendacium in iudicio, licet ſit ſine iuramento.

2. Cõcluſio.

¶ Sed rẽ vera (vt bona venia dixerim) & ratio Caietani leuiſſima eſt, & opinio eius nullam habet probabilitatem, imò credo, quòd mendacium in iudicio poteſt eſſe veniale propter leuitatem materiæ, ſi fiat ſine iuramento. Et primò, Caietanus eſt contra Sanctum Thomam: qui, quamuis in illa ſolutione ad tertium abſolutè dicat, quòd mendacium in iudicio eſt peccatum contra charitatem, tamen inferius, quæſtione, articu. 4. exponit ſe dicens, q. eſt mortale ex genere: vbi ſubinde inſinuat, q. in iudicio poteſt eſſe veniale. ¶ Et arguitur ratione cõtra Caietanum. In materia fidei & charitatis & religionis poteſt contingere veniale peccatum ex leuitate materiæ: ergo pari ratione iniuria in iudicio & in ſacramento poteſt eſſe venialis. Probatur antecedens. Nam furari obolum

lum in Eccleſia eſt ſolum peccatum veniale: & leuiſſimè percutere clericum. Imò, in materia fidei poſſet eſſe tam leuiſſimum verbum, vt eſſet venialis hæreſis: ergo cõtaminatio iudicij & ſacramenti per mendacium, ſi leuiſſimum ſit, eſſet venialis. ¶ Et ſecundò arguitur. Peccatum ex genere mortale, dupliciter fit veniale: aut ex defectu plenæ deliberationis: aut ex leuitate materiæ: ſed poteſt eſſe peccatum veniale in iudicio ex defectu plenæ deliberationis, vt ſi ſubitò & abſque conſenſu cogitet quis mentiri in iudicio & in confeſſione: ergo eadem ratione poteſt eſſe veniale ex leuitate materiæ. ¶ Et tertiò arguitur. Quia ſi quodcunque mendacium in iudicio eſt mortale, tunc etiam tacere rem leuiſſimam, quam quis tenetur fateri, eſſet mortale: nam proinde eſt tacere, & negare, quod quis tenetur confiteri.

¶ Et quartò arguitur. Si quodcunque mendacium ſubditi in iudicio, & in confeſſione eſt mortale, eadem ratione, quicunq; defectus iudicis & confeſſoris eſſet mortalis: quia pari ratione tenentur iudices fideliter tractare iudicia, qua ſubditi: cõſequens tamen nullius concederet. ¶ Et poſtremò peculiariter arguitur, quòd negare peccata venialia in ſacramento non ſit peccatum mortale: quia illa non ſunt de neceſſitate confeſſionis: & adeò ſi ſacerdos interroget illa, pœnitens non tenetur reſpondere: atque adeò ſi reſpondens mentiatur, non peccat mortaliter, magis quàm extra ſacramentum. Nec facit ſatis reſponſio Caietani: videlicet, quòd quanquàm pœnitens non teneatur reſpondere, tenetur tamen, ſi reſpondet, dicere veritatem ſub peccato mortali. Fundatur enim Caietanus in hoc, quòd ſit iniuria grauis ſacramento: & tamen argumentum probat, quòd poſtquàm pœnitens non neceſſariò ſubditur confeſſori in materia venialium, non eſt mortalis iniuria mentiri in illa materia.

¶ Vnde ad argumentum Caiet. conceditur, quòd grauius eſt mẽtiri, etiam citra periurium, in iudicio, quàm extra: & grauius in ſacramento, quàm in iudicio exteriori reſpectiuè: ſcilicet, quòd veniale eſt grauius, & mortale grauius: nõ tamen ita vt in vniuerſum mendaciũ, quod eſt veniale extra iudicium, fiat mortale in iudicio: niſi ſit in materia principali, aut in his quæ poſſunt facere indicia, aut coniecturas pertinentes ad rem: vt ſi homicida legitimè interrogatur vbi erat tali hora, an talis gladius ſit ſuus, tenetur ſub mortali dicere veritatem, quemadmodum ſi interrogaretur de homicidio ipſo de quo eſt diffamatus: quia illæ ſunt coniecturæ homicidij. ¶ Ad aliud de periurio. concedimus omne periurium eſſe mortale, in re quantumcunque leuiſſima: quòd propriè conuenit huic vitio, eò quòd impietas periurij ſtat in hoc, quòd Deus adducitur in teſtem falſi: & eſt falſitas in re leuiſſima, ſicut in re graui: & ideò tam iurat falſum iurans me non leuaſſe feſtucam (ſi leuani) quàm iurans me non occidiſſe hominem, quem tamen occidi.

¶ Ex his ſequitur tertia concluſio. Si confeſſor nouerit, eum à quo iuſtè & legitimè peritur teſtimonium, nolle cõfiteri veritatem, nõ poteſt eum abſoluere, antequàm dicat teſtimonium, etiam ſi teſtimonium ſit aduerſus proprium caput: vt ſi homicida aut latro eſt in vinculis, & flagrat infamia, aut ſunt indicia manifeſta, aut ſemiprobatio (ſi proceditur via accuſationis) id eſt, vnus teſtis omni acceptione maior, & petitur ab illo confeſſio, non poteſt abſolui antequàm veritatem palàm confiteatur. Et à fortiori ſi ſit teſtis, cuius teſtimonium requiritur aduerſus alium. Probatur: quia perſeuerans in peccato nullatenus abſoluendus eſt: ſed legitimè interrogatus non reſpondens ſecundùm formam interrogationis eſt in peccato: quia implicat contradictionem, quòd quis ſciat ſe iuridicè interrogari, & tamen, quòd nõ teneatur reſpondere: ergo huiuſmodi homo nõ eſt abſoluendus. At verò cauẽdum eſt illis, ne imprudenter reuelent crimina: ſed ſi reus noluerit parẽre iudici, non abſoluant, & paceant: eò vel maximè, quòd iudices vtuntur illa cautela, vt fingant ſe velle occidere inconfeſſos, ea ratione, vt patefaciant delicta. ¶ At verò quia res eſt præcipui momenti, cauendum eſt confeſſoribus ne ſint præcipites: id præſertim in cauſa mortis: aut vbi agitur de honore & fama. Primò, vt interrogatus teneatur reſpondere, requiritur, quòd interrogans ſit verus & legitimus eius iudex. Vnde qui aliquo priuilegio exempti ſunt: vt puta ſi clericus interrogetur de crimine à iudice ſæculari: aut ſi reus per iniuriam extractus ſit ab Eccleſia, quanuis eſſet infamia, adeſſẽtque alia iura interrogandi, iuſtè poteſt veritatem, citra mendacium celare: & quanuis neget, mendacium nõ eſt niſi officioſum & veniale, niſi interſit iuramentum. Et præterea, eſto, interrogetur à vero iudice, requiritur vt circunſtent merita, quæ ſuprà ſtatuta ſunt: nempe, ſi proceſſus fiat per correctionem fraternam, requiritur, quòd reus priùs admonit⁹ à prælato ſit rebellis, & ſit alius teſtis ſaltẽ præter denunciantẽ, aliàs prælatus nõ poteſt tanquã iudex eũ interrogare. Si verò procedatur via accuſationis, requiritur ſemiprobatio, aut manifeſta indicia. Quòd ſi procedatur

3. Cõcluſio.

tur via denunciationis canonicæ & inquisitionis, requiritur, quòd præcesserit infamia, quæ non à dyscolis, sed à fide dignis emanauerit: & præterea, quòd infamia sit iuridicè probata, saltem per duos testes iurantes se audiuisse à pluribus personis fide dignis: vt doctores adnotant Decretorum. cap. Inquisitionis. & cap. Qualiter & quãdo. De accus. atq; adeò, vt probè notauit dominus Caieta. 2.2. quæst. 69. arti. 2. antequam reus teneatur respondere requiritur, vt ei constet iudicem iustè & legitimè interrogare. Cuius ratio præsto est: nam quemadmodum nemo tenetur legi, ante eius promulgationem, ita nullus tenetur parere, nisi constet eum qui iubet esse prælatum, & iustè præcipere. Et quanquam vbi nullum est periculum in præstanda obedientia, non exigendum est à prælato, vt ostendat se iustè præcipere: tamen vbi agitur de periculo subditi, non tenetur aduersus se respondere: imò nec testis aduersus alium in re graui, antequam illi iuridicè cõstiterit iudicem iure præcipere. In quo vtinam non sit abusus iudicum, qui miseros homines compellunt crimina confiteri, antequam eis notum faciant ius quod habent interrogandi. Et addiderim ego quòd in re dubia, an videlicet iudex iustè inquirat nec ne, declinandum est in fauorem rei, maximè in causa mortis: quia peius esset in tali casu occidere hominem, quàm non parere iudici: & iura, potissimum in causa capitis, permultum fauent reis: de quo amplius in membro tertio. quæstione 2. ¶ Hæc autem dicta sint, quando crimen non est eorum quæ vergunt in perniciem publicam: in quibus, vt supra dictum est, non requiritur tanta solennitas iuris ad interrogandum, aut reum, aut testes, quanta in criminibus priuatis: vt legibus optimè sancitum est: nempè, de crimine læsæ maiestatis in Extrauagan. Ad reprimẽdum. & de hæresi cap. fi. De hære. lib. 6. vbi habetur, quòd in inquisitione horum criminum procedi possit simpliciter, & de plano & absque aduocatorum & iudiciorum strepitu, & figura. Et subiungitur illic quòd nomina testium & accusatoris non teneantur inquisitores manifestare hæreticis, quando testibus imminet periculum ab hæreticis: vt pote si essent personæ potentes. Vnde, à contrario sensu colligitur, quòd quando non imminet periculum, aut adest alia iusta causa, debent manifestari nomina testium accusatis, antequàm interrogentur de positionibus.

¶ Ex his colligatur hoc cõmendandũ corollarium, quòd quãuis in principio litis, & à reo, & ab actore exigitur iuramentum calumniæ, vt habetur in authen. Vt litigantes iurent. & C. de iureiuran. propter calum. l. Cũ & iudicis. & extra. De iur. calum. cap. 1. & vna pars iuramenti sit, quòd interrogatus non negauit, quod verũ esse credit: tamen si postea accusatus interrogetur de aliquo præter ius, non tenetur respondere, nec, quanquàm neget, est periurus. Verb. gra. Iuramentum calumniæ exigitur sub clausolis generalibus: puta, quòd iurans credit se habere bonã causam, quòd interrogatus non negabit, quod verum esse credit, &c. Et ideo nihil periculi est, si exigatur statim in principio, ante publicationem testium. Sed si postea vigore illius iuramenti interrogetur reus in particulari de aliquo occulto crimine, de quo non est infamia, nec indicia, quanquam celet, non peccat, nec quauis falsò neget, facit contra iuramentum, sed est simplex mendacium officiosum, & veniale. Probatur: quia iurans se nõ negaturum veritatem intelligebat de veritate quæ interrogaretur legitimè & iuridicè: & quãuis ipse non intelligeret, tamen iura id interpretantur. Aliud esset si iuramentum exigeretur in particulari: puta, an occidisti Petrum: nam tunc, quanquam exigeretur contra ius, peccaret mortaliter qui iurasset tunc falsò: quia nulla tunc potest fingi interpretatio, quæ excusasset à periurio. ¶ Vnde rursus subsequitur, quòd quauis in principio possit exigi ab accusato iuramentum calumniæ, ante publicationem testium & meritorum causæ, tamen de positionibus in particulari non potest interrogari antequam illi constet quo iure interrogatur. ¶ Sed oriuntur hic egregia dubia tam circa reum, quàm circa testes. Primum dubium est non dissimulandum: vtrum quando fit inquisitio de crimine læsæ maiestatis aut hæresis, vbi non requiritur tanta solennitas ad inquirendum, teneatur reus occultus, qui non laborat infamia nec indiciis, si fortè interrogatur, cõfiteri proprium crimen. Exempli gratia. Est notorium crimen læsæ maiestatis, aut hæresis: vt puta, quia productæ sunt in compitis ciuitatis conclusiones hæreticæ: sed nullus est in tota vrbe qui infamia laboret de illo facinore, nihilominus fit inquisitio per vrbem (quàm diligentissime fieri condecet) interrogantur ciues, an sciant quisnam sit in culpa, & fortè inter alios interrogatur ipse patrator scéleris, an teneatur confiteri se fecisse, cũ nulla laboret infamia. Aut fortè edicto publico & generali iubet, vt quicũq, sciuerit aliquod crimen illud denunciet: an teneatur reus denũciare se. ¶ Et ad partem affirmatiuam est argumentum: nam certissimum est, vt enunciauimus

1. Dubium.

conclu

concluſione prima, & in quocunq; caſu iudex iuſtè interrogat: ſubditus tenetur reſpondere: ſed in tali cauſa iudex propter euidentiam & atrocitatem criminis, iuſtè interrogat abſque ſpeciali infamia: ergo & reus conſtringitur reſpondere. ¶ Et confirmatur: quia teſtes tenentur reſpondere: imò iniuſſi tenentur denunciare: ergo reus pari ratione, ſaltem interrogatus tenetur ſe prodere. ¶ Et confir. ſecundò, quia, vt diximus quæſt. proxima, euidentia facti valet pro accuſatore: ſed ſi ille eſſet accuſatus teneretur reſpondere: ergo.

¶ In cõtrarium eſt, quia iugum Domini ſuaue eſt: res tamen eſſet grauiſſima obligare quempiam, vt abſq; aliqua infamia vel indiciis ſe prodat: imò hoc videtur contra ius naturæ: nam id perinde eſſet, atq; obligare aliquem vt ſe occideret: quare S. Thom. 2.2. q. 69. art. 2. vniuerſaliter dicit, quòd reus non tenetur reſpondere ſine infamia, aut indiciis, aut ſemiprobatione.

¶ Reſpõdetur ergo vt diximus quæſtione præcedenti, quòd quantũcunq; ſint crimina huiuſmodi aduerſus Remp. nihilominus non poteſt reus interrogari ſine aliquibus indiciis aut infamia, aut coniecturis quæ ipſum propriè inſinuent: licet forſan non requirantur tam manifeſta quàm in criminibus priuatis. Sed tamẽ poſſunt interrogari teſtes: imò edicto publico poſſet indici, vt quicunq; ſcientes denuncient: nam ipſi iniuſſi id tenentur denuntiare. Et ita intelliguntur iura citata, quæ dicunt ſine ſtrepitu iudiciorum licere inquirere. Neq; eſt par ratio de teſte & de reo: nam teſtis ad obuiandum malo publico, de quo ſemper præſumitur periculum in futurum, tenetur denunciare: ſed reus, quia poteſt ceſſare à malo futuro, & ſcire nullum ex parte ſua ſupereſſe periculum, nõ tenetur illa ratione ſe prodere. In quo caſu non abſurdè poteſt intelligi illud Chryſoſt. quod citatum eſt in ſecundo argumento: Non tibi dico vt te in publicum prodas.

¶ Vnde ad formam argumenti reſpondetur, quòd iudex iuſtè interrogat, tanquam teſtes, ſed non tanquam reos, & ideo teſtes tenentur denunciare alios, ſed reus nõ tenetur prodere ſe: imò iuſtè poteſt celare crimen, dicẽdo ſe neſcire, quis fecit: quia neſcit vt dicat, vt infrà dicemus: & ſi dicat ſine iuramẽto ſe non feciſſe, ſolum erit peccatum officioſum & veniale.

¶ Et per hoc reſpondetur ad primam confirmationem: nam ſecunda non eſt ad propoſitum: tunc enim euidentia non indiget accuſatore, quando ſcelus eſt notorium & patrator

1. Dubium. ſceleris. ¶ Alterum dubium eſt, ſi falſõ procedatur aduerſus innocentem, & interrogetur de aliquo quod verè fecit: quod tamen eſſet ſufficiens indicium, vt cõuinceretur de crimine quod non fecit, vtrum teneatur fateri veritatem? verb. gra. latrones occiderũt hominem in via, gladio fortè innocentis hominis, qui tunc illac tranſibat. Innocens ille accuſatur poſteà cum falſis teſtibus de homicidio, & interrogatur de illo. Verè negat. Sed rurſus interrogatur an tali hora tranſiuit illac, & an gladius qui inuentus eſt in cadauere ſit ſuus? Vtrum teneatur confiteri? Videtur quòd ſic. Nam iudex iuſtè & legitimè interrogat, poſtquàm procedit ſecundùm allegata & probata.

¶ Reſpondetur, quòd non tenetur confiteri, ſi periculum ſubiret, vt propter illam confeſſionem condemnaretur de homicidio: nam iudex non interrogat legitimè, niſi quia procedit ex falſa præſumptione: & ideo ſubditus nullam facit iniuriam celando: & ſi negaret ſine iuramento, ſolum eſſet mendacium officioſum & veniale. ¶ Eodem modo ſi innocens falſõ accuſatur de adulterio, & ad illum finem interrogetur an intrauerit tali nocte, nõ tenetur reſpondere: niſi forſan manifeſtè ſe poſſet compurgare. ¶ Sed de teſtibus eſt ter- 3. Dubium.
tium dubium, vtrum teſtis aliquando antequàm ſit vocatus, teneatur ſua ſponte offerre ſe ad dicendum teſtimonium, an non teneatur, quemadmodum reus nunquàm vltro tenetur ſe prodere. ¶ Diuus Thom. 2.2. quæſt. 70. arti. 1. hac vtitur diſtinctione. Aut teſtimonium requiritur, id eſt petitur & exigitur authoritate iudicis: & tunc nõ eſt dubium (quod in noſtra prima cõcluſione aſſertum eſt.) quin teneatur teſtis ſemper dicere teſtimonium, ſi legitimè interrogetur: puta de his quorum eſt infamia. Nam de occultiſſimis (inquit) nullus tenetur teſtimonium dicere. Si verò teſtis non petitur, nec vocatur à iudice habente authoritatem: tunc aut teſtimonium eſt neceſſarium ad liberandum innocentem ab iniuſta morte, infamia, aut alio damno temporali, & tunc tenetur teſtis iniuſſus ſe offerre ad teſtimonium dicendum: iuxta illud Pſal. Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate. Et inſinuat peccatum eſſe mortale, ſi quis in tali caſu non ſe offerret ad ſeruandum innocentem: nam dicit in virtute id eſſe, cõſentire in malũ innocentis. Si verò teſtimonium ſit neceſſarium, ſolum ad puniendum reum: tunc nullus tenetur ſe offerre in teſtem, niſi accerſitus à iudice, quanquàm reus ſit legitimè accuſatus. Et addit Sanct. Thom. quòd teſtis non tenetur obuiare malo, quod incurreret accuſans, ſi deficiat in probatione.

¶ Verũ

Dubium. ¶ Verumtamen dubium est circa primũ membrum, vtrum si quis timeat se vocandum esse in testem aduersus patrem, vel aduersus amicũ, possit se abscondere. ¶ Respondetur, quòd si testimonium illius non est simpliciter necessarium: quia possunt facilè inueniri alij testes: tunc non censetur grauis iniuria, si se abscondat. Si tamen eius testimonium sit simpliciter necessarium, tunc licet non teneatur se offerre, tenetur tamen non se abscondere per fraudem, maximè si testimonium est necessarium, in fauorem tertiæ personæ quæ læsa est. Quod vel inde cõstat, quia si quis haberet instrumentum quo inscripta est hereditas, vel aliud quod cuiusque ius tertiæ personæ, & per fraudem illud celaret, aut se absconderet, ne compelleretur exhibere, profectò peccaret contra iustitiam, & teneretur ad restitutionem: ergo pari ratione peccaret, qui se abscõderet, ne diceret testimonium necessarium alteri. Si verò solum ageretur de pœna aut punitione patris vel amici, non video quod esset peccatũ, saltem mortale, si se absconderet testis: dummodò damna restituerentur. Vocatus tamen semper tenetur

2. Dubium. comparere. ¶ Sed maius dubium est circa secundum membrũ: vbi ait Sanct. Thom. quòd quicunque tenetur, etiã non vocatus, se offerre ad dicendum testimoniũ, vt liberet proximum ab iniusto damno, sub peccato mortali. Arguitur enim cõtra hoc primò. Nullus tenetur succurrere proximo sub peccato mortali, nisi in extrema aut saltem graui necessitate: sit ergo casus, quòd innocens est in periculo quo iniustè mulctatur 30. aut 100. ducatis, vnde eum possum testimonio meo liberare. Ecce argumentum. *Si ille esset pauper qui aliàs indigeret illis* 100. *aureis*: dum modo non esset grauissima necessitas, ego non tenerer illi dare saltem sub peccato mortali: ergo nec teneor iniussus dicere testimonium, vt leuem eum illo damno. ¶ Et secundò arguitur. Si quicunque teneretur se offerre ad dicẽdum testimonium in causa innocentis, sequeretur, quòd astringeretur subire quodcunque detrimentum, vt diceret tale testimonium: quia præcepta naturalia non sunt prætermittenda propter aliquod detrimentum: sed consequens est falsum: ergo & antecedens. Probatur minor. Si ergo non possem dicere testimonium ad liberandum innocẽtem sine periculo vitæ: quia videlicet pars aduersa me occideret, aut alia me afficeret iniuria, certè non teneor dicere testimonium: imò si non possem dicere tale testimonium sine periculo patris, aut amici, non videor mihi ad id obligari. Vt si pater, aut amicus meus occidit hominem coram me, & innocẽs accusatur de illo homicidio, & ego nõ possum testificari illum esse innocentem, quin patrem, aut amicum coniiciam in vehementem suspicionem homicidij: atque adeò in periculum capitis: certè nemo me censeret iniustum si nõ mè offerrem ad proferendum tale testimonium. ¶ Respondetur. Primum, aliter tenetur dicere testimonium testis requisitus, & interrogatus à iudice, aliter is qui à iudice non accersitur. Nam primus tenetur de iustitia: sed tamen qui non vocatur à iudice, solum tenetur se offerre ad liberandum innocentem ex charitate: quod est maximè adnotandum. Sicut tenetur quicũque extinguere ignem ardentis domus vicini: & arcere latrones à domo proximi: quia vnicuiq; mandatum est de proximo suo. Et ideò qui non accersitur vel petitur à iudice, solum tenetur offerre se, sicut ad alia opera charitatis: vt puta, si id posset commode sine notabili detrimento: & alias non tenetur, nisi forsan crimen vergeret in graue damnum reipublicæ, vt crimen hæresis aut læsæ maiestatis, quibus mali ciues tenentur occurrere, cum aliquo detrimento proprio. Sed tamen qui accersitur à iudice, tenetur de iustitia comparere, & interrogatus dicere veritatem aduersus fratrem & patrem, & aduersus proprium caput, si legitimè interrogetur, vt suprà dictum est. ¶ Sed nunquid testis interrogatus à iudice, obstringitur dicere testimonium cum periculo proprij capitis? Ver. gra. Ego sum testis homicidij perpetrati à Petro, & necessarius: quia sine me homicidium probari non potest: sed si testimonium dixero: certus sum me necatum iri ab amicis Petri: vtrum teneor testimoniũ dicere? A parte enim affirmatiua est argumentum: quia legitimè interrogor à iudice: atque adeo teneor de iustitia parere. Sed à parte negatiua est argumentum, quòd lex esset grauissima, quæ me in tali casu obligaret subire mortem: cum essem innocens. ¶ Respondetur, quòd in tali casu tẽstis non tenetur dicere testimonium: quia iugum Domini suaue est: quod proinde nõ præsumitur nos obligare subire mortem in tali casu. Quare eiusmodi testis posset se abscondere, & vocatus fugere, & interrogatus occultare veritatem: dummodò non mentiretur. Imò testis posset eodem modo excusari à testimonio dicendo, si timeret exceptionem à parte aduersa, vnde graui infamia notaretur. ¶ Ad primum ergo argumentum dubij principalis respondetur, quòd arctiùs tenetur quis liberare innocentem à damno 100. aureorum, quod accepit per iniuriam, quàm à simili miseria,

quam

quam patitur in paupertate, licet ad vtrunque teneatur ex charitate. Primò quia maior est necessitas proximi quando patitur detrimentum per iniuriam. Et præterea quia facilius quis potest succurrere proximo dicēdo testimonium, ne priuetur 100. aureis, quàm dando illi eleemosynam 100. aureorum. Quemadmodum ego teneor arcere latrones, si facile possum dū deprædantur domum proximi: & tamen post expoliationem non teneor dare tam largam eleemosynam.

¶ Per hæc quæ dicta sunt soluitur dubiū: vtrū quando quis accipit damnū, eò q; ego non dixi testimoniū, teneat ego restituere damnum.

¶ Respōdetur enim q; si ego teneor de iustitia dicere testimoniū, & possum dicere sine graui detrimēto meo: vt si ego legitimè interrogor à iudice, & celo veritatem, vnde agitur damnū proximi: teneor quidem ad restitutionem. Si tamen solum teneor ex charitate: vt in casu secundi membri Sanct. Thom. quia videlicet nō vocor à iudice, sed tamē possum liberare innocētem: tunc licet peccem cōtra charitatem, nō me offerēdo, non tamē teneor ad restitutionē.

Dubium. In tertio membro S. Thom. est præterea dubiū, dum dicit quod nullus tenetur offerre se ad dicendum testimonium, quod solùm est necessarium ad puniēdum reum legitimè accusatum: quanquàm sit periculum accusanti deficiendi in probatione. Arguitur nanque. Sunt casus in quibus quicunque tenetur accusare reum: vt puta de crimine quod vergit in perniciem publicam, vt quæstione 5. definitum est: ergo in eisdem tenentur testes testimonium dicere. Probatur consequentia: quia si ciues tenentur occurrere publico malo Reipublicæ accusando: ergo à fortiori, testimonium dicendo. Et præterea iniqua esset cōditio accusatoris & testis, si casu quo alter teneretur accusare, alter non teneretur testificari: nam tunc accusator sine culpa sua deficeret in probatione.

¶ Respondetur cum domino Caiet. in eodem loco, quod S. Thomas solū intelligit testem nō teneri offerre se ad dicendum testimonium vt reus puniatur, in causis priuatis: puta quando quis accusauit in causa propria, vbi non compellitur accusare: nam tunc ipse se obiecit periculo deficiendi in probatione: quia poterat non accusare: & ideo testis non tenetur liberare eum illo periculo. At verò in casu, quo quis tenetur accusare propter bonū publicum, non negaret S. Thom. testes teneri ad accusandum,

4. Cōclusio. ¶ Quarta & postrema cōclusio. Nihil obstat fides quam quis secreti promisit, etiā si iuriando se astrinxerit, quominus teneatur secretum detegere: si id modò in iudicio via & ratione petatur. Probatur: quia fides secreti & iuramentum non habet vim obligandi contra ius: nec præiudiciū parat iudici, quin possit compellere subditos, quādo necessum fuerit. Eadem ratione, vt diximus suprà, nulla fide aut iuramento secreti obstante, tenetur quicunq; etiam iniussus reuelare secretū, quod est in præiudiciū Reipublicæ, aut tertiæ personæ: quod notat S. Tho. 2. 2. quæstio. 70. art. 1. d. 2. Attamen quod via sacramenti confessionis notum est, nulla prorsus de causa reuelare licet, quanquàm sit in præiudicium totius mundi: quod latius quæstio. vltima tractabimus. Docendi tamē sunt literarū ignari, q; non cadunt sub sigillo confessionis quæ vulgò dicuntur in cōfessione. Sunt enim qui vt arctius obligent ad secretum, signant se signo crucis: & flectentes genua dicunt se committere secretum in confessione: cum tamen, vbi quis non cōfitetur omnia sua peccata cum intentione accusandi se, nullum est sacramentum: atq; adeò nec interuenit sigillum confessionis vt illud secretum reuelare sit sacrilegium. Quare illæ ceremoniæ non sunt permittendæ.

¶ Ad primum argumentum principale respondetur per quartam conclusionem, quam modo posuimus: officiū enim nullum est virtutis, nisi vestiatur debitis circunstantiis. Quare quicunq; fidem suam alteri astrinxit, iure ipso interprete, intelligit id facere secundum ius: atq; adeò quando legitimè authoritate iudicis reuelat secretum, nihil infidelitatis admittit.

¶ Et eadem ratione respondetur ad confirmationem: quia iuramentum non potest contra ius obligare.

¶ Ad secundū respondetur, quod quāquam id videatur durum, vt quis aduersus patrem, & aduersus proprium caput, dicat testimonium, tamen quia ad pacem & tranquillitatem reipublicæ necessarium est, nisi nō si Deus iure naturali propter bonum nostrum id nobis præcepit. Naturale enim est, vt corpus membra propter suam salutē exponat. Atque illud Chrysostomi: Non tibi dico vt te prodas, solùm id sonat, vt nullas tua sponte, nisi authoritate publica legitimè compulsus se in publicum prodat: sed satis est si sacerdoti tanquàm Deo secretò confiteatur.

¶ Ad tertium respondetur, quod non solū tenetur qui legitimè interrogatur nō negare veritatem (quod esset mēdacium) sed etiam tenetur non tacere aut celare per æquiuocam respōsionem: quia licet tacere non esset mēdacium, esset tamen iniustitia & inobedientia.

¶ Ad primum membrũ confirmationis iam re ſpõſum eſt, q̃ de genere ſuo negare veritatem in iudicio eſt mortale: ſed tamen in indiuiduo poteſt eſſe veniale, propter paucitatem materiæ. Ad alterum reſpondet S. Thom. 2. 2. quæſtio. 69. artic. 2. ad 1. quòd quãquàm reus qui legitimè accuſatur, peccet colludẽdo cum accuſatore, id eſt, componendo pacem cum illo ne accuſetur, tamen non imponitur ei pœna legis, ſicut accuſatori ſi colludat cum accuſato. Quia, cum omnium terribilium terribiliſſimũ ſit mors, indulgendum eſt accuſato, ſi recuſet mortem, quamuis eam dignè fuerit meritus. Quod tamen dicit S. Thom. videlicet tam reũ quàm actorem peccare colludentes: ſupra nos expoſuimus vt intelligatur quando accuſator tenetur accuſare: puta dum crimen eſt in perniciem publicam: quia in criminibus priuatis nullum peccatum eſt accuſatorem ceſſare ab accuſatione: atque adeò nec accuſatum componere pacem cum accuſatore. Et hæc de ſecundo membro.

QVÆSTIO PRIMA.

VTRVM qui præter ius interrogatur de ſecreto crimine, reſpondere teneatur veritatem.

¶ Ad partem affirmatiuam arguitur primò. Apoſtolus Coloſſ. 3. Filij (inquit) obedite parentibus per omnia. & ſubdit, Serui obedite per omnia dominis carnalibus. & 1. Petri 2. Serui ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantùm bonis & modeſtis, ſed etiã dyſcolis. ergo quicquid prælati, etiam iniqui, præcipiant, tenemur parẽre.

¶ Secundò arguitur. Prælati ſunt miniſtri Dei, ſecundum illud 1. Corinth. 4. Sic nos æſtimet homo ſicut Dei miniſtros. & Gal. 4. Sicut angelum Dei excepiſtis me ſicut Chriſtum Ieſum. ergo prælatis, vt Deo, obediẽdum eſt: ſed Deo obediendum eſt ad nutum: in hoc enim obedientia Abraham commendatur, quòd cùm filium innocẽtem iuberetur occidere quod iuri naturali tam apparebat cõtrarium, nihil cunctatus parẽre parauit: ergo & prælatis ad nutũ eſt obediendum.

¶ Et tertiò ad rem propius arguitur. Iudicum atq; prælatorum munus, eſt bonos facere ciues: vt author eſt Ariſtot. 5. Ethico. ſed multõ eos facerent meliores, ſi omnia ſubditorum crimina eſſent illis manifeſta: nam tunc cognoſcerent gregem intus & in cute: & quamuis nõ poſſent ſe tota crimina iuridicè punire, iuuarent tamen ſubditos, tamquam patres conſiliis & exhortationibus: ergo commodum eſſet ſubditis, ſi ius eſſet prælatis quodcunq; ſecretũ crimen interrogare: atque adeo eſſet ſubditis obligatio veritatem reſpondere.

¶ Et confirmatur. Media ordinantur in finem: finis autem ciuilis vitæ eſt, vt ciues boni fiant: at ſi ſubditi tenerentur quæuis occulta crimina prælatis patefacere, re vera illo metu deterrerẽtur à peccatis: nam, vt ſexta quæſtione præcedentis mẽbri adnotauimus, propterea Deus in antiqua lege voluit, vt occultum adulterium mulieris ſacrificiis detegeretur, & peccatum ſecretum anathematis diſquireretur ſortibus, vt nec in abſcondito, quis auderet id genus flagitia perpetrare: condecet ergo vt prælati quæuis ſubditorum peccata cognoſcãt: atq; adeò ſubditi tenentur ea quamlibet occulta reuelare.

¶ Sed in contrarium eſt, quòd oportet Deo magis obedire quàm hominibus, Actuũ quinto: ergo quando prælati quid contra ius præcipiunt, non eſt illis obſequendum: quia infideliter gerunt miniſterium Dei.

POſtquàm ſuperiori membro pro captu noſtro tractauimus rationem detegendi ſecretum quando via & iure inquiritur, ſubſequitur, vt in hoc mẽbro tertio rationem tegendi perſequamur, nempe quando quiſpiam cõtra ius de ſecreto interrogatur. Vbi quatuor diſputabimus quæſtiones: primam, quando quis per manifeſtam iniuriam interrogatur, an teneatur reſpondere: ſecundam, an ſemper in re dubia teneamur veritatem fateri prælato: tertiam, quibus amphibologiis ſe poſſit ſubditus iniuſtè interrogatus protegere: atq; adeò poſtremam, quid prius perpeti debeat homo, quàm ſecretum pandat, quando iniuſtè interrogatus non ſe poteſt defendere.

¶ Ad primam ergo quæſtionem reſpondetur quatuor concluſionibus. Prima. Extorquere ſecretum alienum præter ius, eſt genere ſuo graue peccatum mortale. Probatur. Extorquere ſecretum crimen alienum è genere ſuo eſt in detrimentum famę: ſed damnum in fama eſt graue, cum fama ſit præcipuum hominis: ergo illud eſt contra charitatem, atque adeò peccatum mortale. Adde quod extorquere ſecretum ab homine, grauius eſt, quàm reuelare ſecretum alienum, verbi gratia, qui ſponte ſua reuelat ſecretum alienum, & qui fraude aut vi compellit alium, vt reuelet ſecretum, vterque genere actus peccat contra famam proximi: nam ex cognitione criminis quod proximè ſequitur, eſt infamia illius qui crimen admiſit. 1. Cõcluſio.

admiſit. Alia verò damna conſequuntur non-nunquam de per accidens: ſed qui per fraudem & maximè qui per vim ſecretum extorquet, grauius peccat ratione violentiæ: quæ potiſſimum cauſat inuoluntarium: atque adeo auget iniuriam. At verò quemadmodum reuelare ſecretum alienum ex genere ſuo leuius peccatum eſt, quàm homicidium aut adulterium, grauius verò quàm furtum, vt dictum eſt quæſtione 2. membri primi, ita & extorquere: quia vtrunq; eſt contra famam proximi: quod eſt bonũ medium inter vitam & bona exteriora temporalia.

2. Cõcluſio. ¶ Secunda concluſio. Prælatum aut iudicem extorquere præter ius ſecretum à ſubdito, grauius peccatũ eſt quàm ſi perſona priuata id faceret. Primò, quia prælatus, qui eſt virtutũ exẽplar, arctius obligatur ad omne officium virtutis, quàm priuata perſona. Et præterea, quia magis tenetur diligere ſubditũ (vtpote tanquam filium) quàm priuatus homo proximum ſuum. Et poſtremo quia prælatus eſt cuſtos iuſtitiæ, ad quem ciues concurrunt tanquam ad iuſtitiam animatam, vt dicit Ariſtot. quinto Ethicorum, ob idque ſi quid contra iuſtitiam committit in ſubditos, multo grauius peccat quàm ſi perſona priuata id faceret. Quod vtinam iudices & magiſtratus ob oculos ſemper haberent.

Tertia concluſio. ¶ Tertia cõcluſio. Subditi non tenentur obedire prælatis, præcipientibus ſecreta pandere contra ius: quod late ſuperiori membro expoſitum eſt: vt puta vbi non præceſſit infamia, aut indicia, &c. Intelligitur quando conſtat ſubdito iniuſtitia prælati: nam quando eſt dubium, id diſputabitur quæſtione ſequenti. Probatur. Iudex eſt lex viua (vt inquit Ariſt. quinto Ethico.) lex autem nulla eſt obligatoria, niſi quatenus deriuatur à lege diuina: quæ eſt prima regula omnium agendorum: vt docet S. Thom. 1.2. quæſtione 93. articul. 3. quemadmodum omnia mobilia naturalia mouẽtur à primo mobili: ergo quãdo prælatus præcipit aliquid contra ius, tunc præceptum eius non eſt obligatoriũ: quia non eſt ſecundum legem diuinam: & per conſequens, nec ſubditi tenentur tunc parere. Vnde gloſſa Auguſtini ſuper illud Roma. 13. Qui reſiſtunt ipſi ſibi damnationem acquirunt. Si quid (inquit) iuſſerit, ſcilicet poteſtas, quod non licet, hic ſane cõtemne poteſtatem, timendo poteſtatem maiorem. Et infert: Ergo ſi aliud imperator, aliud Deus iubeat, contempto illo, obtemperandum eſt Deo. Et explicatur aliter hæc ratio. Iudex nullam habet virtutem mouendi ſubditos, niſi per iuſtitiam, cuius eſt cuſtos: ſicut cælum per motum & calorem mouet iſta inferiora: ergo quando aliquid præcipit contra iuſtitiam, nullam habet virtutem motiuam: ſicut cælum ſine calore & motu nõ moueret. Et ſecundò probatur. Sicut qui iubetur aut interrogatur à non ſuo iudice, non tenetur parere: ita nec qui interrogatur à iudice contra legem: ſiquidem iudex non poteſt niſi per legem obligare. Quare, 22. diſtinctione, capitul. Erubeſcant. habetur, quòd ſecretorum ſolus Deus eſt iudex: ac ſi dicat: qui de occultis præter ius interrogant, in hoc non ſunt iudices.

¶ Et poſtremò arguitur. Quemadmodum, vt quæſtio proxima diximus, repugnat, prælatum quicquam iuſtè præcipere, & ſubdito licere nõ obedire (quia tunc bellum eſſet iuſtum ex vtraque parte) eadem ratione repugnat, prælatum quicquam iniuſtè præcipere, & ſubditum obligari ad obedientiam: quia ſicut lex iniuſta non obligat, ita nec præceptum iniuſtum. Vnde iidem canones: puta, Inquiſitionis, & Qualiter, & quando, et ſecundo, De accuſatio, qui cohibent prælatos contra ius inquirere, faciunt, ſubinde ſubditis facultatem contra ius non reſpondendi.

Quarta concluſio. ¶ Quarta concluſio. Quãuis prælatus interroget ſecretum crimen ſub ſententia excommunicationis, vel ſub quacunq; alia pœna: ſi modò conſtet crimen eſſe occultum, nec habere ius inquirendi, non tenetur ſubditus obedire, nec propterea incurrit in foro conſcientiæ ſententiam excommunicationis. Concluſio manifeſtè conſequitur ad præcedentem: nam excommunicatio nullatenus incurritur, niſi propter inobedientiam: vt habetur Matthæi 18. Si eccleſiam nõ audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. & cap. Nemo epiſcoporum, 11. quæſtio. 3. habetur nullum poſſe excommunicari, niſi manifeſta peccan cauſa: ſed quando iudex contra ius quid præcipit tũc ſubditus qui non paret, nec eſt inobediens nec peccati reus: ergo nullatenus poteſt excommunicari. Et ſecunda quæſtio. 1. cap. Multi. habetur quòd nullus poſſit excommunicari, niſi in foro confeſſus, aut in iudicio conuictus: quod in caſu concluſionis non contingit.

¶ Sylueſter in verbo, Correctio. §. 9. afferens prius hanc noſtram concluſionem, adnotat præterea, quòd quamuis prælatus in aliquo caſu non poſſet cogere ſubditum ad reuelãdum ſecretum, ſi tamen nihilominus præcipiat ſub ſententia excommunicationis, parere debet ſubditus, aliàs incurrit excõmunicationem quantum ad pœnam, licet non committat culpam.

Dubium. Quibus verbis submouetur vulgata illa quæstio, an sententia excommunicationis iniqua, quando non est nulla, nec continet intolerabilem errorem, liget. Quam nos in 4. distinct. 8. latè disputauimus, vbi eam tractant Theologi, Canonistæ verò 11. quæstio. 1. cap. 1. & cap. Qui iniustus. & cap. Sacro. De senten. excommunicationis.

¶ Notant doctores tres gradus peruersæ sententiæ excommunicationis. Est enim sententia nulla: vt puta, quæ à non iudice procedit: & est sententia cõtinens intolerabilem errorem: vt puta, manifestissimum omnium iudicio, licet procedat à vero iudice: & est sententia iniusta citra intolerabilem errorem: aut ex parte iudicis, quia scilicet ex odio prolata: aut ex parte causæ, vtpote quia aut nulla est aut non legitima: aut ex defectu ordinis iuris: vt docet S. Thom. 4. distin. 18. quæstio. 2. artic. 1. quæstio. 4. Dicit ergo Syluester loco citato (vt perseueremus in exemplo de secreto,) q; si quis præcipiat illi qui nõ est ei subditus, sub sententia excommunicationis reuelare secretum, tunc non obediens non incurrit sententiam, quia est nulla: itidem si prælatus præcipiat sub sententia excommunicationis, vt quicunq; subditorũ sciuerit aliquod crimen, illud pandat quanuis nulla sit infamia, aut indicia, nec illud possit legitimis testibus probari: tunc subditus non obediens non incurrit: quia illa sententia continet intolerabilem errorem. Qui enim probare nõ potest crimen, nullo modo tenetur denũciare, nisi forsan in correctione fraterna. At verò si prælatus iusserit sub sententia excommunicationis, vt quicunq; sciuerit crimen quod legitime potuerit probare quanuis nulla sit infamia aut indicia: tunc (inquit) sententia quidem iniqua est: quia nullus potest cõpelli manifestare crimẽ quod non laborat infamia aut indiciis: tamen quia sententia nec est nulla, nec continet intolerabilem errorem, ligat, & intelligit quo ad pœnam.

¶ Adrianus in quodlibet. quæstio. 6. mouet in genere, vtrũm sententia excõmunicationis, quæ nec est nulla, nec continet intolerabilem errorẽ, obliget in conscientia. Et dicit S. Thomã & Palud. & Richard. in 4. distinct. 18. tenere partem affirmatiuam; & Alexand. quart. P. quæstio. 82. membro 1. quibus tamen ipse cõtradicit. Et idem videtur tenere Gratianus 11. quæstio. 3. capit. Qui iustus est, quem lequuntur multi canonistarum, confirmantes suam sententiam illo celebri dicto Gregorij, quod refertur eadem causa & quæstio. capit. 2. Sententia pastoris, siue iusta, siue iniusta, timenda est. At verò quia hic non est locus disputandi hanc quæstionem, satis est si dixerimus quæ ad rem pertinent præsentem. Primum omniũ certissimũ est, nec vlla potest ratione dubitari, q; vbi simplex præceptũ non obligat, quia procedit ab iniusta causa, illic nec sententia excommunicationis potest ligare in conscientia, vt sit culpa non obedire: nisi modo cesset contemptus. Verbi gratia, in casu posito Sylueſtri, si prælatus præcipiat sub excommunicatione subdito reuelare secretum, quod nec infamia laborat nec indiciis: quod tamẽ possit legitimè probari, sententia illa non obligat ad culpam, nec est aliquod peccatũ non obedire, hoc est manifestum: quia nullus potest excommunicari nisi propter inobedientiam: vt iam modo dicebamus, iudex verò obligare non potest nisi per legem & iustitiam. Quando ergo quid præcipit contra legem, nulla est obligatio præcepti, atq; adeò nec in subdito est peccatum inobedientiæ, licet non pareat.

¶ Et confirma. quia aut iudex procedit ex falsa præsumptione, putans habere ius, quod tamen nõ habet: & tunc clarũ est q; non ligat innocẽtem, postquã, si veritatem nosset, nõ excõmunicaret innocẽtem: aut procedit ex passione vel malitia, & tũc à fortiori nõ ligat: nam quis dicat iniquitatem iudicis contra ius ligare subditum quoad culpam? Vnde Gelasius Papa 11. q. 3. cap. Cui est. Si iniusta (inquit) sententia est, tãto curare eam nõ debet, quãto apud deũ & eius ecclesiã neminẽ põt grauare iniqua sententia. Ita ergo ea se non absolui desideret, qua se nullatenus prospicit obligatũ. Et Aug. eadẽ causa & q. c. illud planè. Si quis fideliũ iniustè fuerit anathematizatus, potius ei oberit qui facit quàm qui hãc patitur iniuriã. Et Hieron. Qui nõ recto iudicio foras mittitur, si nõ ita egit vt mereretur exire, nihil læditur, ex eo q; non recto iudicio ab hominibus videtur expulsus. 24. q. 3. c. Si q; nõ recto. Nihil ergo ligat sententia ex iniusta causa si procedẽs, quoad culpam, si non obediatur. Eadem ratione si sit iniqua ex defectu notabili ordinis iuris. Secus si fuerit iniqua ex intentione iudicis: quia videlicet ex odio fertur illam: nã tunc nihilominus ligat, si aliàs est iusta. Nec est aliquis (quod ego viderim) qui oppositum huius teneat. Quocirca Adria. ait quod S. Thom. & alij quos citat, videntur tenere sententiam excõmunicationis iniquam ligare in conscientia, si intelligat illos tenere esse culpam non obedire, certè id falsò illis imponit: nam verba Sanct. Thomæ in loco citato sunt hæc. Quando sententia excommunicationis est iniqua ex parte causæ, aut ex defectu ordinis iuris,

dum

dum tamen nō sit nulla, tunc habet effectum, & subditus debet obedire, & erit ei ad meritum: & vel absolutionem petere, vel ad superiorem recurrere. Non dicit q̄ erit culpa non obedire: sed quòd erit meritum pati illam pœnam iniustè; scilicet, nō communicare sacris. Et hæc est intentio Alexand. Richard. Sylvestri, & credo Gratiani & omnium.

¶ Ex quo sequitur secundò, q̄ si verum sit excommunicationis sententiam aliquo modo iniquam ligare, intelligēdum est in foro exteriori quoad pœnam: vt in exemplo posito, si prælatus præcipiat subditum revelare crimen quodcunq; quod probare possit quamuis nō flagret infamia: certe nulla culpa est nō obedire, tamē qui inventus fuerit non obedire, excludetur à sacris, & à fidelium communione: quia nō admitteretur excusatio subditi dicētis non teneri, quia nulla erat infamia, nec indicia: nam præsumendum est iustum esse præceptum prælati; aliàs deberent prælati quotiescunq; quid præcipiunt, manifestare quo iure id faciant; quod esset in detrimētum gubernationis. Et propterea dicit S. Thom. quod erit meritum subdito pati illam pœnam iniustè.

¶ Sed addiderim tertiò, quod eiusmodi iniqua sententia, excommunicati non priuantur suffragiis & orationibus ecclesiæ: vt scitè notauit Adrianus loco citato, & Palud. 4. distin. 8. quæstio. 1. conclusione 4. Nam ecclesia nō censetur iniustè velle quenquam lædere, in re tam graui. Nec oppositū huius (puto) sentit S. Tho. vt Adria. illi impingit. Nunquam enim dixit S. Thom. q̄ taliter excōmunicatus priuatur suffragiis ecclesiæ: sed verba eius loco citato in solutio. ad 1. sunt hæc. Excōmunicatio gratiam Dei subtrahit, non gratum facientem, sed aliquam dispositionem illius: puta communicationem in sacris & cum fidelibus.

¶ Postremò notandū est, q̄ si quis sententiam excommunicationis, quamlibet iniquam, contemnat, contemptus erit peccatum: vt puta si negligat absolutionem petere ad cautelam, cū facilè possit: vt si in publico dicat se nihili facere iudicem, &c. Et hic est sensus verborū Gregorij. Sententia iudicis, siue iusta siue iniusta, timenda est: id est, non contemnenda.

5. Cōclusio. ¶ Quintam & postremam conclusionem principalem adiecerim. Quando iudex iniuria extorquet secretum subditi, non potest fortè per illam cognitionem vltra procedere, sed quicquid inde dimanet iniustum est. Verbi gratia. Si iudex tormentis sine infamia & indiciis, iniustè extorquet crimen, non potest, aut ad punitionem, aut certè ad inquisitionem procedere, quanquam reus manifestet testes, per quos potest conuinci: saltem si secretum extorsit per metum grauem: & præterea, si non sequatur scandalum propterea quòd non punitur. Probatur cōclusio. Quicquid ex iniuria iudicis manat, iniustum est: nam iniustitia causæ permanet in effectu: ergo quando cognitio criminis est iniusta, quicquid inde procedat est iniustū: atq; adeo quassandum & irritādum. Dixerim, si per grauem metum extorqueatur: nam si iudex leuiter minaretur tormenta subdito, nisi crimen proderet: atq; adeo subditus ex leuitate animi illud proderet, & detegeret testes & indicia, non sum adeo certus, quòd non posset iudex procedere ad inquisitionem. Nam quamuis iudex aliquam nunc fecerit iniuriam, tamen non tam censetur iudex extorsisse, quā reus liberè propalasse.

¶ At contra conclusionem est grave argumentum. Esto, iudex per grauissima tormenta extorsisset ab aliquo crimen occultum, atq; adeō indicia, & testes quibus possit conuinci. Tunc videtur, quòd iudex non posset deserere causam, & cessare à vindicatione sine graui scandalo; & maximè si crimē illud esset fœdissimum, vt grauissimus incestus, aut peccatum contra naturam, quod per confessionē ipsius rei esset iam publicum, & certissimum in toto populo.

¶ Respondetur, quod forsan in tali casu iustè posset procedere iudex ad inquisitionem & punitionem, ad sedandum scandalum, tametsi certè res est dubia, quam nos aliorum iudicio committimus.

¶ Sed nascitur ex hac conclusione dubium, vtrum si iudex nouerit crimen aut indicia, per iniuriam quam non ipse, sed alia persona priuata intulerit, possit procedere ad inquisitionem & vindictam? Et videtur quod non, postquam cognitio processit ex iniuria. Dubium.

¶ Respondetur, quòd iniuria illata extra iudicium à priuata persona, nihil obstat quominus iudex possit inquirere. Vt si Petrus secretò occidit hominem, & filius occisi suspicatus Petrum fuisse occisorem, tormentis & minis extorqueat ab illo cōfessionem & testes quibus possit conuinci, & tandem eum deferat in iudicium, tunc posset iudex procedere: quia nihil sua interest quomodo alter extorserit confessionem. Hoc tamen vnum strictè admonuerim, vt si cognitio criminis (qualecunque sit) ortum habuerit ex confessione sacramentali, tunc (quicunq; ille fuerit qui secretum aut extorserit aut propalauerit) nullatenus licebit ad inquisitionem aut ad pœnam procedere iudicialem. Exempli gratia. Si sacerdos sacrile-

gus reuelauerit confessionem homicidij: ac demum per ora deuenerit in aures iudicis, constiteritq; iudici, via id sacramẽti dimanasse, tunc nullo modo potest illud iudicialiter inquirere aut punire: & sacrilegium cõmitteret inquirendo aut puniendo. Probatur. Quæ in sacramento sacerdoti deteguntur, dicuntur tanquam Deo: ergo in quascunq; aures eiusmodi secreta deueniãt, reputari debent ac si prorsus nescirentur: quæ proinde si reuelentur, grauis fit iniuria sacramento & religioni. Et præterea opposito dato periret sacramentum confessionis: quod tamen summè necessarium est in Ecclesia Dei: Nam deterrerentur homines à confessione, si vel suspicarentur aliquod inde detrimentum eis posse vlla via parari. Eadem ratione si laicus audiens cõfessionem quæ fit sacerdoti, confessionem reuelaret: atq; adeò si laicus habitum mentitus sacerdotis, confessionem audiret, & in publicum produceret, nefas esset iudici ad inquisitionem aut punitionem inde procedere. Quocirca cauenduta præsertim est prælatis cùm aliquid via cõfessionis, siue per iniuriam, siue per imprudentiam confessorum aut confitentiũ, nouerint, ne illud prætendant iudicialiter, aut inquirere aut punire. De quo latius quæstione vltima.

¶ Ad primum argumentum respondetur, ꝙ verba Apostolorum id solùm sonant: vt filij & subditi per omnia obediant parentibus & prælatis, in quibus iure illis subduntur.

¶ Ad secundum respondetur, quòd quamuis prælati omnes sint Dei ministri, non tamen habent absolutam, & infinitam potestatem, sicut Deus. Dei enim intellectus est regula infallibilis suæ voluntatis, vt quicquid ipse iudicauerit bonum, eò sit bonum & æquum, quòd ipse ita iudicauit. Homines verò, quia falli & fallere possunt, habent præscriptas regulas & leges; quas si prælati transgrediantur, nõ habent vim ligandi subditos: habẽt enim potestatem, non in destructionem, sed in ædificationem. 2. Corinth. 13.

¶ Ad tertium respondetur, quòd quia in hominibus nihil potest esse perfectum, ita prouidendum est huic bono, vt non detur occasio alterius mali. Et in proposito, si omnes prælati perfectissimi essent, forsan expediret vt omnes cognoscerent intima cordis subditorum: vt per hoc subditi arcerentur à peccatis: sed tamen cùm rari sint illi, periculum esset ex alia parte, si scirẽt omnia occultissima peccata: nam fortè illa imprudenter proderent. Et præterea non esset tantus amor prælati erga subditos: nam vix inueniret quos posset ex corde diligere: adeo sunt multa occulta hominum crimina. Et postremò. Iugum Domini suaue est: quare noluit obligare homines ad rem tam difficilem, vt prælatis occultissima peccata manifestarent. Inde enim sacramentum confessionis existimatur adeò difficile, quòd homines obligat intima cordium confiteri: quæ proinde confessio soli Deo & eius vices gerenti fuit expediens vt fieret.

QVÆSTIO SECVNDA.

VTRVM subditus teneatur obedire prælato interrogãti secretum, quotiescunq; dubitat iure ne interrogetur, an iniuria.

¶ Ad partẽ affirmatiuam arguitur primò. Quicunq; rem possidet, quãuis dubitet sua sit nec ne, iure vtitur ea, quoadusq; certus sit sententia iudicis, vel alia via, rem nõ esse suam: vt legitur vtroq; iure. c. Si virgo. 34. quæst. 2. & glo. cap. fina. de præscri. & L. Quid scit. ff. de vsur. sed prælatus est in possessione respectu subditorum: ergo in re dubia habet ius præcipiendi: & per consequens subditi tenentur tunc obedire.

¶ Et confirmatur. Quia aliàs sequeretur, ꝙ prælati quotiescunq; quid iuberent, tenerẽtur manifestare quo iure id faciunt, antequam subditi tenerentur obedire: quod in graue vergeret detrimentum gubernationis.

¶ Secundò arguitur. Coniunx, dum dubitat an alter sit eius cõiunx, tenetur reddere debitum petenti, eò ꝙ est in possessione: vt expressè iubetur, cap. Dominus. De secundis nupriis. & cap. Inquisitioni. De sentent. excommu. ergo pari ratione, postquam prælatus est in possessione, tenentur subditi ei parere in dubio.

¶ Et confir. Si princeps indicat bellum, edicatq; ciuibus vt armentur ad illud, quãuis subditi dubitent iustum ne sit bellum, an non, tenẽtur nihilominus parẽre, & si fortè princeps iniquè præciperet (nisi manifestè constaret edictum esse iniquum) vt est sententia Augustin. cap. Qui culpatur. 23. quæst. 1. (qui forsan est sensus illius documẽti, 1. Petri 2. Serui subditi estote dominis, etiam dyscolis) ergo pari ratione, quando dubia est iustitia præcepti, tenentur subditi parẽre.

¶ Tertiò. Qui se exponit periculo peccandi, peccat, secundum illud Eccles. 3. Qui amat periculum, peribit in illo: sed quicunq; dubitans an præceptum sit iustum, si parere recusat, exponit se periculo nõ obediendi: ergo peccat non obsequendo.

¶ Et confirmatur argumento vulgato ad hoc

propositum. Quandocunq; aliquis est dubius an aliquid ei liceat(siue de iure,quia sunt æquales rationes aut opiniones pro vtraq; parte:siue de facto, vt cùm quis dubitat, an infirmitas sua sit sufficiens ad frangendum ieiunium) tunc cõsilium est receptissimum, vt adueniente præcepto prælati, in illam partẽ inclinet subditus: quia cum rationes prius essent æquales,superueniens præceptum facit illam partem ponderare præ altera:ergo eadẽ ratione quoties prælatus præcipit aliquid,& dubium est an ius habeat præcipiendi,parendum est illi.

¶ In cõtrarium est,quod ex duobus malis minus est eligendũ: vt admonetur apud Arist. 2. Ethic. cap.9. & in octauo Toletano concilio. distinct.13.cap.Duo mala.sed quandoque dum quis dubius est an teneatur parere prælato, cõtingit grauius imminere periculum si pareat, quàm si nõ pareat:puta quia agitur de vita hominis, in quem nondum est certum eius crimen:ergo tunc non est illi obediendum.

QVæstio generalis est inter doctores, quam Adrianus Papa quot. 2. tractat prolixè sit ne obediendum prælato, vbicunq; dubium est an ius habeat præcipiendi. Et Syluester in verbo: Obedientia.§.4. dicit omnes doctores tenere partẽ affirmatiuam. Fortè intelligit summistas. Adrianus verò in multis casibus tuetur partem negatiuam.Nos in præsentiarum non versabimus casus vniuersos, sed illos qui peculiariter spectant ad rem secreti tegendi,aut detegendi. Et in hac materia secretorum est sententia Petri de Palud.in 4.distinct.19.quæstio.4. dicentis quòd quando prælatus exigit secretum,tunc si certum est subdito prælatum iure præcipere, parere tenetur: si verò certum est contra iura præcipere(quæ exposita sunt membro 2.)obedire non debet: sed si dubium est vel iuris vel facti, tunc præsumẽdum est de iustitia iudicis, & debet ei dicere veritatem. Cui sententiæ subscribit Syluester in verbo,Inquisitio.§.3.& fere doctores canonistæ. Atqui si prælati illi essent, quos nulla ignorantia decipere,nullaque posset corrumpere iniquitas, nulla esset tunc quæstio,nec dubia esset sententia hæc,quæ asserit in dubio inclinandum esse semper in præceptum prælati: at quia prælati homines sunt, qui & decipi & decipere facilè possunt, maiori negotio versanda est quæstio. Præmittendum est in primis, aliud esse habere dubium, aliud habere scrupulũ. Dubius enim est ille qui neutri parti contradictionis assentitur, sed ita habet suspensum animum,vt in neutram propendeat: vt ego modo sum dubius paria ne sint astra,an imparia. Scrupulus verò est (vt reor) formido vnius partis contradictionis,quæ stat simul cum opinione alterius: vt cum quis habet opinionem, aliquem contractum esse licitum,& formidinem de parte contraria,illa formido est scrupulus: qui potest esse maior aut minor,vt statim commonstrabitur,& de vtroque,scilicet tam de dubio, quàm de scrupulo, dicturi sumus.

¶ Sed notandum præterea,quòd præceptum prælati,quando dubium est an ius habeat præcipiẽdi,bifariam potest accidere. Aut enim certum est & compertum opus illud quod præcipitur esse licitum, ita vt nullum sit periculum id fieri: aut opus tale est, vt periculum habeat ad vtranque partem.

¶ His habitis respondetur ad quęstionem quatuor conclusionibus.

¶ Prima,quãdo prœceptũ est de re tuta,vbi nullum imminet periculũ aut bono publico, aut tertiæ personæ, in re dubia vt plurimũ obediẽdum est. Verbi gratia,Prœcipit mihi prœlatus studere, aut seruire infirmis,quæ sunt opera, vbi nullum immineat periculum, quãquam sit dubium an id possit præcipere, debeo obedire. Probatur, quia cùm obediẽtia sit virtus perfectissima, nec debet subditus rationem omniũ præceptorũ exigere, nec prœlatus tenetur reddere: maximè vbi id quod præcipitur licitum est:sub hac conclusione cõprehendimus casus designatos in vltima confirmatione,ad partem affirmatiuã quæstiõnis:vt puta cùm valetudinarius dubius est, debeat ne ieiunare, aut horas canonicas soluere:aut si sit dubiũ de iure:accedente authoritate prælati,illa pars est tenenda. 1. Cõclusio.

¶ Quod si quis arguat nõ esse omnino tutam partem, quando prœcipitur fractio ieiunij propter dubium infirmitatis,aut aliud huiusmodi: nam periculum est tunc frangendi præceptum ecclesiæ.

¶ Respondetur, q̃ prælatus est sicut interpres Dei:& ideo vbi nõ est aliud periculum nisi fractionis legis, tũc periculum cessat:quia præceptũ prælati habetur pro interpretatione legis: secus, quãdo est periculum damni reipublicæ, aut tertiæ personæ:vt diximus in conclusione. Addiderim tamẽ:vt plurimum: quia nec in vniuersum obediẽdum est in re dubia, quãuis nullum sit periculum:vt puta si res est molesta nimis & difficilis subdito. Si enim mihi prœlatus prœciperet longum iter,aut rem difficilem,dubiúmque esset mihi ius præcipiendi,non tenerer statim parere. Vnde sententia est San.Thomę in quart.distinctio.36. exponentis verbum

magistri,quod est in concilio Vermetiensi,29. quæst.2.capit. Si quis ingenuus.& si quis liber desponsaret sibi puellã, quam bona fide credit esse liberam, & postea ex causa probabili dubi ret illam esse seruam, nõ tenetur ei reddere de bitum,quãquàm Ecclesia præcipiat:nam si reddit animo nõ maritali, fornicationem commit tit:si verò animo maritali,incurrit graue detrimẽtum:puta quia inuitus cõsummat tunc matrimonium cum serua. Ecce quemadmodum nemo cõstringitur parere in re dubia cum graui suo detrimẽto,quamuis opus quod præcipitur,esset tutum, periculum ageretur tertiæ personæ,eò quod id subditus exequeretur.

¶ Ex hac conclusione sequitur quòd quando prælatus interrogat sub præcepto aliquo secretum, vnde nullum imminet cuiquam periculum, & dubium est an habeat ius præcipiendi, tunc tenetur subditus reuelare,præsertim si reuelatio illius secreti iuuat ad tollendam malam suspicionem prælato.

¶ Secunda cõclusio. Quando prælatus inquirit in quẽpiam, & interrogat sub præcepto,quod ex probabili causa dubitatur esse iustũ, nõ semper tenetur subditus respõdere, sed in eã partem inclinandum est,in qua est minus periculi. Exempli gratia,Inquirit iudex aduersus homicidam aut furem,aut in quemuis alium reũ priuati criminis,puta quod nõ est in pernicie publicam,& dubium est probabile pro vtraq; parte, sit ne infamia aut indicia quibus legitimè possit inquirere: tũc testes hoc modo dubitantes nõ tenentur testimonium dicere:imò tenẽtur celare crimen,quãuis sint conscij:& à fortiori, nec reus ipse si interrogetur tenetur se prodere,quia maius periculum est si occidatur homo contra ius,quàm si non obediatur prælato.

¶ Probatur conclusio primò ratione generali. Regula est receptissima magistrorum in materia de ignorantia, quòd in dubio sequenda est pars tuta: quòd si neutra fuerit tuta,illa potius eligatur vbi minus est periculi.verbi gratia. Dubitat quispiam an obligetur mentiri officiosè pro seruanda vita hominis:considerandum est tunc vtrùm eorum esset grauius(si vtrunq; procederet ex scientia)permittere mortem hominis,quem quis teneatur seruare, an mentiri officiosè: & quia manifestum est primũ esse grauius (quia illud est mortale & secundum est veniale) fit vt ille teneatur mentiri si non potest tollere dubium, quãquàm sint plures rationes pro parte negatiua. Sed si est dubius an teneatur peierare; ro vita seruanda, tunc tenetur potius permitt. e mortem, quàm peierare:quia si vtrunq; procederet ex scientia, grauius esset periurium,quàm homicidium. Itaque in materia morali non censetur illa pars minus dubia, quam plures comprobant rationes, sed illa potius,quæ minus est periculosa, nam minus periculum habetur pro maiori ratione: tametsi, quando vtraq; est æquè periculosa,illa deligenda est,in quam probabiliores rationes propendent. Ad propositum ergo. Non obedire iudici ex scientia, casu quo inquirit ad vindicandum priuatum homicidium aut furtum, est peccatum mortale,sed tamẽ non est infinitum, vt nonnulli formidant:imò grauius est hominem iniustè occidere:ergo in probabili dubio potius eligendum est periculum inobedientiæ,quàm homicidij:atq; adeo tunc non est dicendum testimonium. Quo fit vt si prælatus interroget sub præcepto aduersus aliquem, putans grauiora commisisse crimina, & testis scit leuiora esse, nec vergete in infamiam aut detrimentum alterius: dubiúsque est iustum ne sit præceptum, tenetur tunc parere: quia minus est in illa parte periculum.

¶ Secundò probatur conclusio peculiari argumento huius materiæ inquisitionis. Vnusquisque præsumitur bonus quoadusque probetur malus, sed quandiu dubium est, an sit ius inquirendi aduersus aliquem, tunc nec probatus est malus, nec iurè existimatur talis (nam sola infamia, aut indicia sunt quæ faciunt præsumptionem iuris) ergo re dubia & iudex inquirens peccat, & testis si obsequatur iniustus est.

¶ Et tertiò arguitur. Iura fauent reo sicut possessori: ergo quoadusq; constiterit ius esse inquirendi,reus habet ius vitæ,famæ, & bonorũ suorum:atque adeo in dubio nec licet in eum inquirere,nec testimonium dicere.

¶ *Sed quid si quis habeat opinionem quòd* tenetur obedire,formidinem tamen & scrupulum,quòd non tenetur? Dubium.

¶ Gerson in tractat. De pœniten. & in De præparatione ad missam.videtur prima fronte tenere, quòd quando quis habet opinionem & assensum vnius partis,tũc potest,imò frequenter debet agere contra formidinem alterius. In quam sententiam citat Altisiodorensem. At profectò doctores isti grauissimi non intelligunt hoc in vniuersum: sed quando pars illa quam quis opinatur, est tuta: vnde videlicet non imminet periculum tertiæ personæ: aut quando formido est leuissima. Vt si quis habet opinionem integrè esse confessum (quod est exemplum Gersonis) non tenetur propter formidinem contrarij iterum confiteri: aut abstinere à communione.

¶ Sit

3.Cõclusio. ¶ Sit ergo in proposito tertia conclusio. Licet quis habeat opinionem partis minus tutæ, & solam formidinem alterius, non semper tenetur sequi opinionem, si modò ab illa parte magnum immineat periculum, & formido alterius apparentem habeat probabilitatem. Exempli gratia. Interrogat te iudex aduersus dignissimam personam, nempe cuius vita pretiosa est in republica, opinatúsq; iudicem legitimè inquirere, sed cum probabili formidine partis contrariæ: certè non tibi consulerem opinionem sequi vt testimonium dicas, sed potius celes, nam periculum graue, ne dignissima persona præter ius occidatur, facit vt in moralibus formido præponderet opinioni. At verò si formido tenuissima est, nempe quæ à pauore potius & ignauia meticulosi hominis, quàm à ratione proficiscitur, talis vincenda est, aut contra illam agendum. ¶ Hinc consequitur quid

Scrupulus. sit scrupulus. Cùm enim quæstio sit de nomine, posset quis omnem formidinem in vniuersum vocare scrupulum, quando contrariæ partis habetur assensus, saltè opinatiuus. Sed tunc consequenter concedendum esset, quòd non semper agendum esset contra scrupulum, imò quòd nonnunquam agendum est secundum illum, vt modò dicebamus. Ob id q; significantius forsan dicetur scrupulus, nõ omnis formido, sed illa quæ adeò tenuis est, vt sit contra illam agendum: nam scrupulus breuissimum lapillum significat qui in calceo latet, atq; adeò in moralibus significat illam formidinem, quæ ex pauore & metu procedit, cuius nulla est habenda ratio. ¶ Sed contra secundam conclusionem, & præsertim contra tertiam arguitur. Agere contra conscientiam, est peccatum, vt omnibus est receptissimum (perinde enim delinquit, qui accipit rem suam quam credit esse alienam, ac si acciperet rem alienam) sed qui in dubio non obedit prælato, præsertim, si opinatur iustum esse præceptum, agit contra conscientiam: ergo peccat. ¶ Respondetur duobus modis. Primò, quòd agere contra cõscientiam tunc solum est peccatum, quando agere secundum conscientiam est tutum, nec inde aliquod imminet periculum, nec reipublicæ, nec tertiæ personæ. Vt si habeo conscientiam, quòd hodie teneor audire missam, tunc aut debeo conscientiam deponere, aut missam audire: quia si audiam, nullum sequitur periculum. Sed quando neutra pars est tuta, nec potest homo conscientiam tollere, tunc nullum est peccatum agere contra partem minus tutam.

¶ Et quãuis solutio hæc verissima sit, notandũ tamẽ est secundò, duplex esse dubiũ, aliud speculatiuum, aliud verò practicum. Dubium speculatiuum est, quod pertinet ad intellectum speculatiuum: nẽpe qui nihil ordinat ad opus: practicum verò est, quod pertinet ad intellectum practicum: vt puta qui de actionibus dictat humanis. ver. gra. Habeo pacificam possessionem rei quam bona fide acquisiui, sed incipio dubitare an sit mea: dubium illud est speculatiuum: sed tamen non sequitur, Dubito an res, quam possideo, sit mea: ergo dubito an teneor dare (quod est dubium practicum) nam possessio facit me certum vt non tenear, quo aduſque iuridicè compertum habeam, rem non esse meam: vt colligitur ex capit. Si virgo. 34.q.2. Quemadmodum Iacob quanuis dubitasset speculatiuè, an illa, quæ erat in lecto, esset sua, tamẽ quia ignorantia erat inuincibilis, non dubitabat practicè, quin teneretur debitum illi reddere. Ad hũc modũ dicere possumus in proposito, q; quando quis dubitat an prælatus ius habeat inquirẽdi, si videat maius imminẽre periculum, testimoniũ dicẽdo quã celãdo, tũc certum est, q; ille nõ tenetur obedire: atq; adeò nõ facit contra conscientiã practicam, quanuis faciat cõtra dubiũ speculatiuum: quod nullũ est peccatum contra bonos mores. ¶ Sed percontatis fortè, quid si in re dubia præcepto addatur cõminatio sub sententia excommunicationis? Videtur q; tunc tollatur dubium, & teneatur subditus parẽre. Nam si sententia pastoris, siue iusta, siue iniusta, timenda est: vt Gregorius admonet 11. q.3. cap.2. à fortiori in re dubia magis est formidanda. ¶ Respondetur, q; quãdo dubiũ est ius præcipiendi, nihil refert qua cõminatione proferatur præceptũ, siue excõmunicationis, siue alius pœnæ. Nam sicuti dum præceptum est manifestè iniustum, nihilo magis ligat, quantũcunq; addatur pœna excõmunicationis: ita dum res est dubia nihil affert certitudinis: præterquã q; iuxta sententiã Gregorij tunc magis timẽdum est atq; adeò oculatiùs vestigãdũ est, an præceptũ sit iustũ & legitimũ.

Dubium

4.Cõcl ¶ Quarta conclusio. Quando crimina de quibus fit inquisitio, ea sunt quæ vergunt in perniciem publicam: vt proditio, crimen lesæ maiestatis, hæresis, & alia id genus: tunc in re dubia, vice versa, dicẽdum est potius testimoniũ, quã celandũ. Nẽpe si dũ inquisitores hæreticæ prauitatis interrogant aduersus hæreticum, dubius sit testis propter aliquã fortè probabilem rationẽ, an sit tunc casus iustè interrogandi, parẽre debet & testimoniũ dicere in periculũ hæreticì: etiam si rationes sint aliquãtulo probabiliores pro parte cõtraria. Probatur cõclusio eodem fundamento. In re dubia illa pars deligen-

da est vbi minus est periculi, sed minus periculum est si persona priuata iniustè occidatur, quàm si Reipublicæ damnum detur (si vtrunque procedat ex scientia) ergo in re dubia potius inclinandum est in periculum particularis personæ, quàm in damnum publicum: atq; adeò in casu conclusionis, dicendum est potius testimonium, quàm celandum. ¶ Quòd si contrà quis arguat, quòd in re dubia reus adhuc præsumendus est bonus, vt suprà arguebamus: postquàm iura non sunt certa & manifesta inquirẽdi aduersus illum. ¶ Respondetur, quòd vbi agitur de bono publico, non requiruntur tot merita, vt supra dictum est, ad procedẽdum cõtra personam particularẽ, quia mẽbra post habenda sunt capiti: & ideo in dubio ius est declinare in periculũ potius priuati boni, quàm publici. ¶ Dubium randem postremum restat in hac quæstione. Quid si homo ignoret doctrinam harum conclusionum? Est ver. gra. qui dubitat sit ne præceptum prælati iustum, an iniustum, & præterea nescit, an in tali casu debeat sequi partem minus periculosam: quales sunt ferè plebei. ¶ Respondetur, quòd hoc dubium generale est in omni materia. Nos enim solùm dicimus quod censemus, ratione & iure faciendum. Qui illo modo dubitat & ignorat, consulat peritiores, aliàs faciens contra ius, si ignorantia fuerit invincibilis excusabitur: sin verò vincibilis, peccabit. ¶ Ad primum principale respondetur, quòd prælati & iudices non sunt in possessione respectu subditorum, nisi quatenus iusta præcipiunt: & ideo quando dubium est, an præcipiant iustum, tunc si sit in *præiudicium tertij, quia ille tertius est etiam in* possessione famæ suæ & bonorum, *in eam partem* inclinandum est, vbi est minus periculi.

Dubium.

¶ Ad confirmationem respondetur, quòd quãdo prælati qui præcipiunt vnde nullum periculum religioni aut Reipublicæ, aut tertiæ personæ timetur, non constringuntur rationẽ reddere, sed simpliciter parendum est *illis* etiam in dubio, vt suprà dictum est: quia tunc nullum est periculum, si præsumatur iudex iustè præcipere. Quando verò eiusmodi periculum imminet, tunc si subditus dubitat, nihil facit contra obedientiam, si exigat à prælato rationem præcepti proponens humiliter rationes dubitandi. ¶ Ad secundum principale respondetur, quòd quando coniunx incipit dubitare, an vir sit verè maritus, cui tamen bona fide nupsit, tenetur reddere debitum petenti, nõ solum quia vir est in possessione, sed præterea, quia illa pars est magis tuta. Nam si vtrunq; fieret ex scientia, maius peccatum est fraudare coniugem coniugali debito, quàm fornicatio. Et ideò in dubio soluendum est debitum: quia, non soluere, est periculum iniustitiæ coniugalis: & soluere solum est periculum fornicationis.

¶ Ad cõfirmationem respondetur, quòd principi imperãti arma sumere, re dubia, an bellum sit *iustum*, parendum est: non solùm quia possessionem habet præcipiendi, sed quia præceptum spectat ad bonum publicum: puta ad defensionem Reipublicæ: & ideo quanuis tunc immineat periculum, ne (si bellum sit iniustũ) occidantur innocentes, non tantum ponderat hæc pars, sicut alia: quia ciues debitores sunt suæ Reipublicæ, non alienæ. Non enim posset princeps bene defendere & tueri Rẽpublicã, si quoties indicit bellũ, deberet singulis ciuiũ rationem reddere belli. Satis est si optimatum id consilio faciat. ¶ Ad tertium principale respondetur, quòd quãdo vtrinq; est periculum, qui se exponit minori, nihil agit contra doctrinam sapientis. ¶ In confirmatione latet fallacia. Antecedens enim facilè conceditur: videlicèt, quòd quãdo ante præceptum prælati subditus dubitat de iure aut de facto, tunc adueniens præceptum prælati (si modò probus & sapiens sit, nec agatur de periculo tertij) facit illam partem certam: quia non dubitatur quin prælatus habeat authoritatem interpretandi ius & factum in dubio. Sed quæstio nostra est quando dubitatur de iure prelati: puta quãdo dubium est an iustum sit eius præceptum. Et ideo consequentia non tenet.

QVÆSTIO TERTIA.

VTRVM q præter ius de secreto crimine interrogatur, iure possit verborũ obscuritate & amphibologia interrogantẽ eludere.

¶ Ad partem negatiuam arguitur. Mentiri nulla de causa licet: vt late confirmat Augustinus super quintum Psalmum, & in libro De mendacio: quod refertur, vigesima secunda, quæstione secunda. capit. Ne quis. & cap. Si quis. sed qui verbis amphibologicis alium decipere intendit, quodammodo mentitur: nam mentiri (vt nomen sonat) est contra mentem ire: quod ille videtur facere, qui aliud quàm ipse habet iudicium gignere intendit auditori: vnde Augustinus libr. Contra mendacium

cap. 2.

cap.3.Culpa (inquit) mentientis est in enunciando animo suo fal ēdi cupiditas. Ergo illud non licet.¶Et confir. Veritatis virtus ea est,vt suam quisq;mēcem illis explicet verbis, quæ se cūdum cōmunem vsum talem habēt significationem.Nam (vt 26.Moral.inquit Gregorius, & refertur 22, q. 5.) humanæ aures talia verba iudicant, qualia foris sonant: diuina verò iudicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur.Et subiungit.q.non debet intentio verbis deseruire, sed verba intētioni. Ergo verbis obscuris & amphibologicis alium decipere,est veritati contrarium: atque adeò vbiq; malum. Ob īdq; August. in lib. de conflictu vitiorum: quod habetur 22. q.2. Nec artificioso (inquit) mēdacio, nec simplici verbo oportet quenquā decipere, quia quomodo libet mentitur quis, occidit animam.Et Isidorus lib.1.sent.& refertur eadem causa,q.5. Quacunque (inquit) arte verborum quis iurat,Deus tamen,qui cōscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui iuratur intelligit. ¶ Secundò principaliter arguitur. Si liceret verborum amphibologia respondere ad mentem respondentis,ad decipiēdum interrogantem:eadem etiam verborum arte liceret iurare:nam quibuscunque verbis, quæ citra mendacium licite proferri possunt, licet, quando est necessarium,adiicere iuramentum: sed iurare illo modo non licet : ergo nec citra mendacium alium decipere. Minor comprobatur sententia August. in quodam sermone qui scribitur 22.q.5.cap.Ecce duo. vbi ait, Qui super lapidem iurat falsum, periurus est. Erant enim qui putabant excusari à periurio, iurantes per hæc Euangelia, superponentes tamen manum,non libro,sed lapidi:quem ille qui iuramentum exigebat, putabat esse librum. Dicit ergo Augustinus illos esse periuros : quia, Cùm iuras (inquit) non iuras lapidi, sed proximo & ante Deum: & quia proximus intelligit te iurare per Euangelia, periurus es.

¶ Tertiò principaliter arguitur. Decipere aliū iure interrogantem, vitium est contra veritatē & fidelitatē:sed quod est cōtra huiusmodi virtutes,de se intrinsecè est malum:ergo nulla ratione,nec ad repellendam iniuriam,licet alium decipere. ¶ Et postremò confirmatur. Si fas esset obscuris verbis eum fallere, qui contra ius percontatur secretum,id etiam esset pro libito licitum sine necessitate : vt puta cum interrogatus posset tacendo, vel appellando,vel alia iusta via secretum celare:quod tamen non est facile cōcedendum:ergo neutiquam ius est,verborum amphibologia quenquam, quamlibet iniustè percontantem, decipere. ¶ Sed in contrarium est, quia vbi quispiam iniuria petitur vt secretum patefaciat, ius habet quacunq; arte celandi secretum, quāuis interrogans æquiuocatione verborum fallatur, modò verba aliquem habeant sensum, quo citra mendacium proferri possint,vt docet August. super Genesin, q. 27.& latiùs contra Faustum lib. 22. vbi exponens illud Abrahæ, Gene.2. Dic obsecro quòd soror mea sis : ait, aliud esse verum celare : aliud verò mentiri.

QVæstio hæc præcipua est in hac materia secreti tegēdi : atque adeò in qua aliorum mallem auscultare sententiam, quàm meam dicere. At verò, quia rem necessariam silentio præterire nō possumus,tentabimus ad quæstionem septem conclusionibus vtcunq; respondere. ¶ Et quò certa primum omniū ab ambiguis separemus, iaciamus oportet primam hāc conclusionem, qua dicenda cuncta nitantur. Mendacium nulla prorsus de causa licitum est. Conclusionem hanc compertissimam habet Augustinus libro De mendacio. Fuerat enim fortè antiquitùs philosophorum opinio, licitum esse menti ri pro vita amici seruanda, aut pro aliquo id genus grauissimo malo vitando, quod mendacium misericors appellabant: cuius meminit Plato 3. De rep. & 2. de leg. Cic. pro Q. Liga. Et aduersus hunc errorem cōposuit August. libros illos duos de Mendacio, & Contra menda. vbi ait, nec pro vita hominis, nec (quod multo maius est) ad euitandum quodcunque aliud peccatum quantuncunque grauissimum, licere vnquàm mentiri. Cui perinde sententiæ Theologi vniuersi in 3.d. 38. vno consensu subscribunt. Ratio Augustini & doctorum est; quia absolutè præceptum est in decalogo. Non falsum dices.& in 5. Psal. Perdes omnes qui loquūtur mendaciū.& Eccli 7.Noli mentiri omne mendaciū. Vbi in vniuersum, nulla causa excepta, prohibetur omne genus mendacij.Quod si quis hæsitans arguerit, inde solum colligi mendacium sine causa prolatum esse malum : nihil tamen vetare,quominus aliqua de causa possit fieri bonum, sicut Ecclesiasticum ieiunium licitè frangitur propter infirmitatem. Respondetur,quòd ratio conclusionis ad intentionem Augustini est huiusmodi: vt est apud Sanct. Thom.2,2,q.100,ar.3.Id quod est intrinsecè & de genere suo malum, nulla de causa fieri potest vt sit bonum : sicut ignis,quia suapte natura est calidus, nullatenus fieri potest vt non sit calidus: sed mendacium, vt dicit Arist. 4. Eth.capit. 7. per se improbum est &

1.Cōclu

est & vituperabile; quia voces naturæ ordine debent verè significare conceptus: ergo mendacium propter nullam causam potest esse licitum. Attamen dissensio est inter S. Thom. & Scot. & plerosq; alios, quòd S. Tho. hac ratione putat, omnia præcepta decalogi adeò esse intrinsecè bona, vt nec Deus posset in illis dispensare: itaq; nõ potest facere vt mendacium (salua semper ratione mendacij) sit bonũ: quẽadmodum nec facere potest vt ignis non sit calefactiuus. Alij verò putant Deum posse dispensare aut in omnibus, aut in aliquibus præceptis decalogi. Quam quidẽ controuersiam, non est præsentis loci dirimere: sed satis est, hoc esse apud oẽs compertissimum (quicquid sit de dispẽsatione diuina) cõmuni lege nullatenus fas esse mentiri. Hoc ergo sit fundamentum huius quæstionis, quod ponit Sanct. Thomas 2.2. quæst. 69. arti. 1. Qui per iniuriam interrogatur, iure potest veritatem celare: cui tamen mẽdaciũ dicere, nulla ratione licet. Quo fit vt possit vti quibuscunque amphibologiis dummodo possint aliquo vsitato sensu citra mendacium intelligi: quamuis interrogans in alio sensu decipiatur: quia ius est cuicunque repellendi propriam iniuriam, non obstante alterius detrimento. ¶ Hoc habito fundamento, dicendum nobis prius est de modo tegendi confessionem sacramentalem, vbi minus est ambiguitatis: mox de aliis secretorum generibus sæcularium. ¶ Sit ergo secunda conclusio, Ad regendum secretum confessionis licitum est vbique sacerdoti, dum ea interrogatur quæ in confessione nouit, respõdere se nescire, nec alia opus habet verborum arte: quia id potest in tali casu citra mendacium responderi. De hac conclusione satis conuenit inter doctores (præter Gabrielem) in 4. distin. 21. tametsi de ratione dissentiant. Enimuerò Richardus ar. 4. quæst. 1. hac vtitur ratione. Eadem persona verè affirmare potest aliquid, loquens in persona alterius, quod verè negat loquens in persona propria. Angelus enim loquens Moysi in persona Dei Exo. 20. verè dixit, Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti; quod verè negasset si loqueretur in persona propria: sed sacerdos ea quæ audiuit in confessione nouit in persona Dei, & extra confessionem interrogatur vt persona propria: ergo quod in confessione potest affirmare se scire vt Deus, potest extra confessionem simpliciter dicere se nescire. Hæ verò ratio meritò non placet Scoto: qui ea. m dist. quæst. 2. scitè arguit aduersus eam. Aliud enim est quempiam loqui in persona alterius; id est fingẽdo se esse alium (sicut persona comœdiæ loquitur vice Chremetis aut Pamphili, cuius personã induit: quomodo Angelus de rubo loquebatur in persona Dei) aliud est loqui in persona alterius: id est authoritate alterius (quemadmodum Prætor authoritate quam accepit à rege, profert sententiam perinde ac si à rege pronunciaretur) & sacerdos in sacramento confessionis nõ agit personam Dei primo modo, vt putat Richardus; sed secũdo modo, tanquam minister: secundum illud Io. 20. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: vbi collatum est hoc ministerij; ergo quæ audiuit in confessione, non solum scit vt Deus, primo modo, sed vt propria persona & minister Dei. ¶ Et secundò arguitur argumẽto Scoti. Clauis scientiæ ordinatur in clauem potestatis: ergo quemadmodum sacerdos absoluit, cognoscit peccata; sed in persona propria dicit, ego te absoluo; sicut in aliis sacramentis dicit, Ego te baptizo: aut, Ego te consigno: ergo in persona propria nouit illa peccata à quibus absoluit. Magister enim senten. est qui in 4. dist. 8. opinatur, quòd sacerdos non absoluit confitentem, sed ostendit absolutum. In quo nõ tenetur. Imò certè sacerdos absoluit; quod vel illo verbo Christi exprimitur: Quorum remiseritis. Vnde Chrysostomus lib. tertio, De sacerdotio, Sententiam (inquit) Dei præcedit sententia sacerdotis, & sententiam sacerdotis confirmat Deus. Quo nostri interim præstant sacerdotibus veteris legis: qui vim non habebãt animarum purgatoriam. ¶ Et tertiò arguitur. Quia si sacerdos loqueretur in persona Dei; ad sensum Richardi, nõ præmitteret precẽ illam: Dominus te absoluat; nec diceret: Authoritate mihi commissa, ego te absoluo: nam verba illa in persona Dei prolata falsa essent.

¶ Et postremò confirm. Quia si vera esset opinio Richardi; tunc sacerdos reuelãs peccata in genere, dicens se scire multa esse peccata in populo, aut se scire conscientiam Petri, mentiretur (cum loqueretur in persona propria, & tamen non scit illa, nisi in persona Dei) sed consequens est falsum; quia secundum doctores in eadem distin. illo modo reuelare peccata, nullum est peccatum, si fieret sine scandalo.

¶ Statim Scotus prosequitur probare, quòd non licet sacerdoti reuelare cõfessionem, aliis rationibus quàm Richardus; quas non est præsentis loci recensere. Sed nihil dicit an liceat sacerdoti respondere; nescio. Tametsi in 4. dist. 15. quæst. 4. articu. 3. id insinuat licere. At verò Gabriel dist. 21. art. 3. propter argumenta Scoti dicit, quòd sacerdos simpliciter scit ea quæ audi

2. Cõclusio.

audiuit in confessione. Vnde colligit, quòd interrogatus nec potest respõdere, Scio: nec, Nescio, quia primum esset reuelare secretum sacramenti, & secũdum esset mendaciũ. Et quanuis silentium sacerdotis, suspicionem faciat interroganti, verum esse id quod interrogat, nihil (inquit) ad sacerdotem: quia silentium de se nõ generat magis illam opinionẽ, quàm contrariam, sed à malitia interrogantis gignitur illa suspicio. His verò nihil obstãtibus, primum omnium non est neganda illa locutio: quòd videlicet sacerdos quæ audiuit in confessione scit vt Deus, & non vt homo: quippè, quę non solum apud doctores in 4. dist. 21. & de pœni. can. *Omnis vtriusq; sexus*, sed apud pontifices est receptissima: vt capit. Si sacerdos. De offic. ordi. & alibi sæpe. Sed tamen verba illa non faciũt sensum, quem putat Richardus: puta quòd scit vt Deus, sicut Angelꝰ loquebatur in rubo: imò sensus est quem cõprobant rationes quas iam modo faciebamus: nempe quòd scit vt minister authoritate Dei. At verò nihilominus vera est nostra conclusio: vt puta, ꝙ sacerdos interrogatus (modò nihil nouit nisi in confessione) potest respondere, se nescire. Et quando nulla esset alia ratio, satis esset authoritas theologorum & canonistarum id concorditer asserentiũ locis citatis: & præsertim Bernardi, qui ait: Nihil minus scio, quàm quod in cõfessione scio: & præterea vsus omnium Christianorum. Voces enim eo modo significant, quo recipiũtur à populo: populus autẽ Christianus, dum audit sacerdotem iurantẽ se nihil scire, nihil intelligit, de his quæ nouit in confessione: quare verba illa solum significant nihil se scire extra confessionem. ¶ Est tamen secunda quidẽ propria ratio. Nam sacerdos, ea, quæ audiuit in sacramento, quanquam nouerit vt particularis persona, nouit tamẽ ea in foro & iudicio Dei: quod quidem Deus voluit esse adeò occultũ, vt peccata illic confessa habeãtur omninò pro oblitis, acsi non fuissent: secundum illud Psal. 31. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorũ tecta sunt peccata. & Ezech. 18. In qua cunque hora ingemuerit peccator, iniquitatum eius nõ recordabor. Quare sacerdos, quẽadmodum Deus, dicens: Ego te absoluo: promittit habere peccata acsi nunquam audiuisset: atque adeò in foro exteriori citra mendacium potest dicere, se illa nescire. Et hic est sensus illorum verborum: sacerdos scit vt Deus: id est, scit, tãquam minister Dei & ad modũ eius. ¶ Et confirmatur hæc ratio. In aliis iudiciis cũ iudex tanquàm persona publica in vno foro, puta Ecclesiastico, nouit aliquam causam, si postmodum sit iudex in alio foro, videlicet seculari, tunc potest dicere se nihil nouisse de illa causa: intelligitur enim in illo foro. ¶ Sed tertiò arguitur. Sciri, quanuis vulgari sermone dicatur, etiam illud quod idoneis testibus credimus, tamen propriè id solum sciri dicimus, quod mentis firma ratione cõprehendimus (verba sunt Augustini, 1. retract. capit. 14.) & tamen quod aliorum relatione nouimus, profectò nõ certò cognoscimus: quia cùm sit omnis homo mendax, potuit qui retulit mentiri: quare propriè non dicimur illud scire, sicut loquitur Aristot. de scientia, 1. Post. Nam scientia est certa & euidens cognitio veritatis. Quæ diffinitio à iuris etiam peritis recipitur. Baldus enim, L. Scire leges. ff. De leg. Scientia (inquit) est infallibilis notitia veritatis. Quò fit, vt quanuis ille qui est testis ex auditu, multum faciat aliquã fidem in iudicio ad coniecturas: vt colligitur ex ca. Præterea. De test. & capit. Hoc videtur. 22. q. 5. tamen *nunquàm absolutè testis in iudicio dicitur* rem scire, nisi qui visu illam, aut alio sensu experimentaliter nouerit, vt habetur cap. Testis. 3. quæst. 9. vnde Io. 3. Quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur. & 1. Ioan. 1. Quod audiuimus (scilicet ab ipso ore Christi) *quod vidimus oculis nostris*, quod perspeximus & manus nostræ contrectauerũt, hoc testamur. Et ideò sub disiunctione testis interrogatur, an sciuerit vẽl audiuerit: quia audire non est scire. Tunc sic arguitur. Sacerdos, ea, quę audiuit in confessione, non nouit nisi relatione *illius, qui mentiri poterat*: ergo *dicens se nihil* eorum scire, non mentitur. Et quanuis illa verba possent *facere sensum* vulgarem, vt negetur etiam scientia ex auditu, satis tamen est, quòd habent vnum verissimum sensum, vt citra mendacium proferantur.

¶ Et postremò arguitur. Si sacerdoti, dum tyrannicè interrogatur, nihil aliud liceret, quàm tacere, profectò multum inde sigillum detrimenti pateretur. Nam, quanuis qui tacet, nec ait nec negat, tamẽ in cõmuni vsu hominum, cùm quis non negat, crimen, cuius negatio in laudem cederet, confiteri videtur. Vnde qui tacet in iudicio, habetur pro confesso: vt L. primatis. tertio, lib. tertio ordinationum, & l. 12. & 13. De ordine iud. in Pragm. reg. Aliæ rationes communes sunt, & sigillo confessionis & secularibus secretis. ¶ Alia secretorum genera secularium non sunt (vt puto) tam celatu difficilia, in teste qui de alieno crimine interrogatur, quã in reo, dũ interrogatur de proprio. Et ideò in hac secunda parte huius quæstionis dicẽdum est de teste, & in tertia, de reo.

¶ Sed

3. Cõclusio. ¶ Sed tamen de vtroq; statuitur primũ tertia cõclusio. Qui per iniuriã interrogatur de secreto crimine, debet prius, si potest defendere se, aut appellando, aut tacẽdo, ostẽdendo in promptu per iniuriam interrogari: vt colligitur ex S. Tho. 2.2.q.68.arti.1, si modo id facere possit, absq; eo q̃ generet vehementem suspicionẽ criminis: quod tamen iam modò dicebamus non esse facilè. Probatur, quia legitimus & iuridicus modus est, cũ quis per iniuriam interrogatur, non respõdere: & alia remedia non admittũtur nisi in necessitate: puta quando modus legitimus, grassante iniuria, nõ sufficit. ¶ Quarta cõclusio. Testis qui præter ius de occulto crimine interrogatur, nec se potest defendere tacendo (salua maiorum censura) respondere potest se nihil scire. Hanc cõclusionem nõ tam habeo compertam, quã secundã: nec eam volo esse tã certam & probatam. Haud enim nescio doctores esse grauissimos, qui cũ certo affirmẽt fas esse sacerdoti dicere, Nescio id tamen dubitãt in aliis secretis sæcularibus: tametsi nec adeò id negent, vt iuniores quidã opinantur. Verba sunt Gersonis alphabeto 34. Q. Postquã enim dixit licere sacerdoti respõdere, Nihil scio, subiungit: Si autem possit similiter in aliis puris secretis ita respondere sine mendacio, ego non audeo definire, videretur tamen alicui par ratio, vt par verbi intellectus. Hæc Gerson, Vbi magis alludit ad partem affirmatiuam, quàm ad negatiuam. Et Scot. 4.d.15.q.4.artic.3. cùm admonuisset reũ iniustè interrogatũ vt ad modum iuristarum neget proposita vt proponuntur, subnectit: Sed nunquid si neget, intendens negare sicut sacerdos facit de confesso, dicens; Nihil mali scio, an teneatur pœnitere? Respõsio. Bonã mentiũ est culpã agnoscere, vbi culpa non est: & ideo in tali casu, turum est pœnitere. Vbi Scotus certè nõ loquitur de teste, nec negat ipsum licitè posse respondere, Nescio: sed loquitur de reo qui negaret se fecisse. De quo adhuc dubitat. Et S. Thom. 2.2.q.69.ar.1. nec ait, nec negat: sed hoc solum dicit, q̃ reus iniustè interrogatus, potest per appellationẽ vel aliter licitè subterfugere, mẽdacium tamen dicere nõ licet. At verò Adrianus non ignobilis author, quodl. 1. respõdendo ad secũdum principale, dicit esse licitum in aliis secretis respondere, Nescio, sicut in secreto confessionis. Cui consentit Ioannes Syluester, verbo, mendacium. §. 6. ¶ Sed quidquid sit de authoribus, probatur ex dictis ratione. Et primò: Si qui interrogatur tolùm id nouerit ex aliorum relatione, ambigi non potest, quin possit simpliciter respondere se nescire: vt patet ex tertio argumento modò facto ad secundam conclusionem. Imò non solùm si iniustè, sed dum iure & ratione interrogatur, nullam iniuriam facit qui respondet se nescire, quod aliorum relatu nouit, qui mentiri poterant. Nisi esset res admodum manifesta. Si enim ego negarem me scire esse Romã: quãuis eam non videm, mentiri indicarer. Sed ad rem probatur, q̃ dum testis secretum de quo interrogatur, nouit visu, vel experimẽto cuiusq; sensus, respondere potest se nescire. Quãdo q̃s in iudicio interrogatur veritatem, solũ interrogatur secũdum ius (nam præter ius, nullus habet iudex potestatẽ interrogandi, id enim possumus, q̃d de iure possumus. c. Faciet. 22.q.2. & l. Filius, ff. de constitu.) sed secundum ius inquisitio fieri non potest de occultis; vt expresse cauetur cap. Qualiter & quãdo. el primero. De accus. ergo testis solũ interrogatur, an sciat aliquid q̃d nõ sit iure occultũ, & per cõsequẽs, respõdẽ. se nihil scire nõ mentitur, si nihil aliud sciat quã q̃d est iure occultũ. ¶ Ad hoc iuniores quidam, aliàs egregiè docti, sustinentes contrarium, respondent, quòd in illo capitul. citato, solum habetur quòd iudex exigens iuramentum, debet in forma excipere occulta crimina: vt videlicet iurent testes quicquid sciunt: exceptis occultis; & tunc manifestum est, testem posse citra mendacium respondere se nihil scire: quia respondet ad intentionem iudicis. Si tamen iniquus iudex nihil excipit, sed petit iuramento, vt dicant testes quicquid nouerint simpliciter: cũ est quæstio an liceat respondere se nihil scire: & dicũt isti non esse licitum: quia verba vt excusentur à mendacio debent proferri ad intentionem interrogantis; & in tali casu verbum, Nihil, nõ habet vnde restringatur; & ideò sensus est, quòd ille nihil scit, nec publicum nec occultum: quod est mendacium.

¶ Hi tamen, aut non capiunt, aut dissimulant vim argumenti. Enimuerò non solùm iure tenentur iudices inquirentes exceptionem exprimere de occultis; vt latè membro secundo monstratum est; sed quando iniquus iudex illam non facit, iure ipso intelligitur facta; & ideò verba, Nihil scio, iure ipso restricta sunt, vt intelligantur de illis criminibus, quæ iuridicè possunt inquiri, in quibus reuelandis testis subiicitur tali iudicio. Vnde, licet non respondeant ad intentionem iudicis iniquitatis, interrogantis sine exceptione, respondent tamen ad illam quam iure deberet habere. ¶ Et confirmatur hoc: quia si probus iudex & sapiens, me interrogaret in vniuersum quicquid scio, optimè respõderem,

Nihil

Nihil scio (quanuis aliquid secretò scirem) quia conficerem intẽtionem suam esse solùm interrogare illa quæ iure potest: ergo eadem ratione, quando improbus aliquid præter ius interrogat, qui respõdet ad intentionem iuris non mentitur. ¶ Sed quid si in particulari me interrogat, vtrum Petrus occidit Ioannem (quod ego solus vidi) videtur esse mendacium si respondeam: Nescio: nam non apparet quomodò illud verbum restringitur à iure? ¶ Respondetur, quòd iure possum respondere: Nescio: quia iure intelligitur: Nescio, vt dicam: aut nescio eo modo quo iure debeã dicere. Nec hoc est tam pulchrum cõmentum, quàm nonnulli existimant: nam cùm voces sint signa eorum quæ sunt in anima: vt inquit Arist. 1. Periher. nemo potest respondere nisi illud quod scit: & ideò perinde est, quempiam interrogare de ali quo facto: acsi interrogetur quid sciat de illo facto. Vnde sicut iniustè interrogat⁹ quid sciat de hoc homicidio: potest respondere: Nihil. nam iure intelligitur, quod debeam dicere: ita interrogatus an Petrus fecit hoc homicidium, potest respondere: Nihil scio: quod est: Nihil debeo dicere. ¶ Nec abs re certè adduci tur huc illud Marc. 13. De illo die nemo scit, nec filius hominis. Nam quanuis multifariam à doctoribus exponatur: vt adnotat S. Thom. 3. par. q. 10. art. 2. (Origenes enim exponit de corpore Christi mystico: quia Ecclesia nescit illum diem: alij glossant de Christo secundum scientiam acquisitam secundum quam Christus non nouit illum diẽ, atq; aliter alij) tamen profectò german⁹ sensus illius verbi est, quòd Christus nescit illum diem, vt dicat in hac vita: non modo propter authoritatem sanctorũ ita exponentium, sed quia textui nullus alius sensus cohæret. Cũ enim Apostoli rogassent Christum: Dic nobis quãdo ista fiẽt, & quod signũ erit quando hæc omnia incipient: & Christus ad secundã partẽ interrogationis respondisset, tradendo signa iudicii, ad primã partem, quasi responsum negans, ait: De die illo nemo scit: nec filius hominis, id est, Nec vobis in hoc tẽpore expedit scire (vt ait Hiero. super Mat. c. 24.) nec mihi conuenit dicere (vt ait Aug. lib. 1. super Gene. cõtra Manichæos) quasi dicat, Ego quatenus Redemptor, habeo vos docere quæ pertinẽt ad redemptionẽ: & ad finẽ redemptionis pertinet, vt ignoretis hunc diẽ. Ergo tãtum valet: filius nescit: sicut, filius non debet facere vt sciatis. Sicutè contrario, Gene. 22. Nunc cognoui q̃ timeas Deũ: tantum valet, sicut: Nunc feci vt cognosceres. Re vera absq; scrupulo affirmauerim hanc quartam conclusionẽ, quoad me maiores contrarium doceant. ¶ Sed est cõtra illam argumentum. Quando vna pars contradictionis est vera altera est falsa: sed quãdo quis secretò quid sciuit, verum est si dicat: scio: ergo falsum est si dicat, nescio. ¶ Respondetur, quòd quoties quis per iniuriam petitur, vt reuelet secretum: siue sit secretum sacramenti, siue aliud sæculare, responsio negatiua est vera, & affirmatiua falsa: quia restringitur à iure sicut negatiua, scilicet: Aliquid scio quod debeã dicere. Si tamẽ sua sponte absq; necessitate sacerdos illas contradictorias proferat, tunc ait Duran. 4. d. 21. q. 4. quòd affirmatiua est vera: quia tunc non restringitur, & negatiua est falsa. Sed nihilominus dicens se scire, peccat reuelando cõfessionem. Palude verò eadem distinctione, q. 3. ait, q̃ quãuis sua sponte proferat illas contradictorias, vbi affirmatiua est falsa, & negatiua vera: quia sensus est, se aliquid scire quod debeat dicere, tanquam homo: quod falsum est, siue cõpulsus id dicat, siue non. At verò crediderim (cùm sermo est de cognitis in sacramento) negatiuam semper esse veram & affirmatiuam falsam, vbicunq; proferantur, propter tertium argumentum quod fecimus ad secundam conclusionem: quia quod notum est solum ex relatione, propriè non dicitur sciri: nec opus est alia restrictione. Si tamen scire extendatur ad ea quæ testimonio aliorum nouimus, tunc quando sacrilegus sacerdos sua sponte reuelat confessionem, parum refert quomodo loquamur, nam siue affirmatiua sit vera, siue falsa, vtroque modo est graue peccatum reiterare sigillum. Fortè verisimilior est opinio Petri de Palud. non tantum propter rationem suam, sed quia sacerdos non modo quando petitur per iniuriam, sed extra illum casum, potest dicere se nescire quæ audiuit in confessione. Exempli gratia: Est sacerdos in concione & colloquio, vbi incidit sermo de illo cuius cõfessionem audiuit, cuius mores alij probant, alij reprobant. Potest profectò sacerdos, & deberet dicere, Nihil mali scio de homine. Et id nõ solùm quando eius silentium suspicionem faceret, aliquid se scire in confessione (nam tunc teneretur omnino) sed etiam propter comitatem, posset hominem illa ratione laudare. Quare tunc etiam negatiua est vera, & affirmatiua falsa. At verò nulla aut necessitate aut vtilitate id exigente, non debet sacerdos temerè affirmare se nihil scire (quanuis nihil sciat nisi in confessione) quia tunc fortè aut accipitur in sensu vniuersali, vt ait Durandus, & sic erit mendacium, aut saltem verbum erit vanum.

¶ Quod

¶ Quod siquis arguat, Sequeretur, quòd sacerdoti nullatenus liceret in genere dicere: scio aliqua esse peccata in populo, nam eadem ratione illa affirmatiua esset falsa, si non sciret nisi in confessione; consequens est falsum: nam illud citra scandalum licitum est, quia non est reuelatio confessionis, nec condemnamus sacerdotem dicentem, se scire conscientiam & peccata Petri. Respondetur, consequentiã non valere; quia illa affirmatiua non est reuelatio sacramenti; & ideò accipienda est in sua propria significatione: atque adeò tunc est vera.

¶ Sed de aliis secretis sæcularibus quãdo quis sua sponte reuelat secretum quod propriè scit, puta visu vel alia experientia, credo verum dicit, cùm ait se scire. Est enim alia ratio de sigillo confessionis: vbi, cum sacerdos nihil sciat nisi vt Deus quomodocunque reuelet vt homo, fortè mentitur. Alia verò secreta sciunt homines, vt homines; ideò dicentes se scire, verum dicunt (nisi cum vi & iniuria interrogantur) peccant tamen contra secretorum fidem.

Dubium. ¶ Sed hoc dubiũ est quod me petius torquet. Quid si improbissimus homo interrogaret testem, dic mihi quicquid scis de hac re, quantũcunque secretum sit: nec possit iure reuelari? Videtur enim tunc responderi non posse, nescio: nam tunc cùm alter expressè interroget id quod non debet dicere, non video quomodo in verbo, nescio, possit subintelligi restrictio contradictoria, vt dicam: quippe quæ exclusa est ab interrogante. ¶ Re vera fortè tunc responsio illa, nescio: non careret mendacio. Sed esset sic interrogans obiurgandus, tanquã indignus cui aliquod responsum redderetur. Tametsi forsan etiam tunc à iure restringitur responsio, quicquid malitia interroganris verbis expresserit. ¶ Attamen supersunt ex his conclusionibus dubia nonnulla. Primum.

Dubium. Quid si tyrannus non satis habet, vt sacerdos dicat se nescire, sed vrget vt dicat an audierit.

¶ Respondetur, quòd potest verè respõdere se non audisse: primò, quia Christianus populus nihil intelligit per illa verba de his quæ audiuit in confessione, & præterea quia id non audiuit, nisi tanquàm Deus, vt habeat tunc pro oblito, acsi non esset dictum. ¶ Sed quid si percontetur, an audierit in sacramento confessionis? vtrum licitè possit negare se audisse? nã dicere, nescio, nihil iuuabit: maxime dum est verisimile non fuisse oblitum. ¶ Hactenus opinionem secutus communem, respondebam interlegendũ, licitum esse sacerdoti dicere, se non audiuisse in confessione, sed re modò oculatius inspecta, verisimilius mihi videor aliter sentire. ¶ Et probatur id non dicere. Primò, quia quanuis in illo verbo: non audini: cõmodè possit intelligi restrictio, extra cõfessionem, in hoc tamen: nihil audiui in confessione: incongruè profectò admodum intelligi potest: eo quòd interrogans explicat contrarium, scilicet an audiuit in confessione. Et ideò non excusatur à mendacio: quemadmodum non excusaretur, si diceret: nihil audiui, nec tanquàm Deus, nec tãquàm homo. Et cum, nec propter sigillum confessionis, mentiri permittatur, fit vt illud responsum non sit licitum. ¶ Secundò probatur, tale responsum nunquam esse necessarium. Sigillum enim confessionis adeò debet esse sanctum, vt non solum non affirmemus quæ illic audiuimꝰ, sed nec negemus quæ illic non audiuimus. Vnde si sacerdos inductus in testem interrogetur, an pœnitens fecerit homicidium: quanuis ille fuerit innocens, nec crimen fuerit confessus, non debet sacerdos dicere: nunquàm hoc audiui in cõfessione: quia quanuis illud sit verum, nec sit reuelatio sigilli, quæ cauetur in iure, est tamen quædam contaminatio sacramenti, nec potest esse sine scandalo. Secus, si post mortem dicat cõfessor: Nũquàm talis confessus est mihi peccatum mortale: quod etiam rarissimè fieri debet. Ergo si impudentissimus tyrannus roget sacerdotem: an hoc audisti confessione in quantum Deus? hoc illi responso exprobrandum est verbum: Sacrilege hæc est sacramenti religio, vt nec si pœnitens mihi dixisset, affirmare possem: nec si non dixisset, negare deberem: nec affirmatio nec negatio mea potest tibi facere fidem: quare neutram à me responsionem expectes. Quæ quidem verba nullam profectò de se suspicionem generant, verum ne sit quod interrogatur. At non contendo renuere, quin dato casu quo non possit aliter celari sigillum, liceat respondere; non audiui in confessione: quia vniuerso populo receptum est, vt verba illa excusent à mendacio. Sed credo nunquàm esse necessarium; atque adeò difficilè posse excusari à mendacio. ¶ Sed tamen si tyrannus interrogaret sacerdotem, an Petrus occidit Ioãnem (quod sacerdos nouit in confessione) nec esset contentus illa responsione: nescio: tunc Adrianus in 4. quæst. De sigillo. dicit quòd sicut potest respondere se nõ audiuisse in confessione, ita potest respondere, quòd Petrus non occidit. Sed re vera in hoc nulla prorsus est apparentia. Primò, quia in illo verbo: Petrus nõ occidit: nullus potest subintelligi modus, qui illud excuset à mendacio. Ineptissima enim interpretatio esset: non occidit, vt dicam: quia facta non

ta non habent ordinem immediatum ad hoc quod est dicere, sicut, scire: & alia verba sensationum. Et præterea, quia illa responsio nũquã est necessaria. Potest enim conuinci tyrannus, non solùm hoc responso quod modò dicebam⁹, sed potest adhuc addere sacerdos: Quomodo possum dicere Petrum occidisse, cùm id ne sciam? Nam quamquã id mihi esset confessus, forsan esset mẽtitus: & quãquam tacuisset, forsan voluit celari, & fictè confiteri. Et hæc de sacerdote. ¶ Alterum dubium est de alijs secularibus secretis. Vtrũ qui iniustè interrogatur de secreto, & postquã respondet se nescire, adhuc vrgetur vt respondeat simpliciter an Petrus occidit Ioannem, affirmando vel negando, vel an vidit homicidium fieri, an audiuit: vtrum (in quam) liceat respondere non vidi, nec audiui, aut, Petrus non occidit? ¶ Aliquando in lectionibus nostris excogitauimus modum, quo testis abundè se posset protegere. Dicebamus enim, quod quemadmodũ licet tũc testi dicere se nescire, ita licet ei negare omnia verba sensuum quæ pertinent ad scientiam: vt puta dicere ꝙ nec vidit nec audiuit, nec est memor: quia hæc omnia verba explicant quodãmodo scientiam: & ideò videtur posse eodẽ modo restringi: scilicet, nec vidi, nec audiui vt dicam. Et si hæc responsio saluaretur à mendacio, profectò sufficientissima esset ad celandum secretũ alienũ. Nam tunc cùm testis iniustè interrogaretur an Petrus occidit, posset respondere quòd nec audiuit, nec vidit, nec omnino scit: & quod nescit, nec affirmare potest, nec negare. At verò iam modo vereor rem adeò extendere, nec sum tam certus an in verbis: non vidi: non audiui: possit aptè subintelligi: vt dicam, sicut in verbo, nescio. Nec forsan ego ita responderem: sed tamen nec eum protsus condemnarẽ qui ita responderet. ¶ Tertia & postrema pars huius quæstionis ad reum spectat, quẽ non est tam facilè instruere, vt citra mendacium se protegat. De quo statuitur quinta conclusio. Reo cùm iniustè interrogatur de proprio, sed secreto crimine, nec prodest respondere se nescire, nec licet negare verum crimen, dicendo: non feci. Prima pars est manifesta: nam ridicula esset responsio, si homo diceret se nescire, dum interrogatur de proprio opere: nẽpe cuius non est verisimile se esse oblitum. Secundę verò parti conclusionis non consentiunt omnes doctores. Imò Adria. in 4. q. De sigillo. in solu. 2. argu. quis loquatur de sacerdote producto in testẽ, interserit tamẽ generaliter, qa reus iniustè adiuratus de crimine, quod iure est occultũ: qa nõ tenetur semetipsum prodere: põt

5. Cõclusio.

secũdũ omnes doctores respõdere, ꝙ nihil de facto illõ nouit, vel certè quod nõ fecit. Hęc Adria. Veruntamen nescio qui sint illi omnes doctores. Fateor me nullũ legisse. Sunt qui impingunt Scoto, quod licet adulteræ, cũ iniustè interrogatur à marito de adulterio sub cõminatione mortis, respõdere se nõ esse adulterã: qđ tamen nusquam legi apud Scotum. Imò verò Scotus in 4. dist. 15. q. 4. art. 3. vbi loquitur de reo iniustè interrogato, admonet vt respõdeat his verbis, Nego proposita vt proponũtur: vt iure publica. Quod si iudex vrgeat eum, vt confiteat, ꝓpositũ, vel vt neget, respõdere posset, ꝙ ipse respondit sufficienter ad accusationẽ. Hæc Scotus. Vbi nõ concedit licentiã dicendi: non feci, sed nego proposita vt proponũtur. Subiũgit tamen, Sed nunquid si neger, intendens illud negare vt propositũ est, vt publicũ, tenet ille pœnitere tãquam de mẽdacio? Respõdeo, Bonarũ mentiũ est culpam agnoscere, vbi culpa non est: & ideò tutum est tunc pœnitere de illo quale est, sub dubio an sit veniale, vel mortale. Hæc Scotus. Vbi sub dubio relinquit an liceat dicere: nõ feci: & magis inclinat in partẽ negatiuã. At verò quicquid sit in aliorum opinione, nulla mihi tamen, vel apparenti ratione, persuadere possum, vt liceat occulto peccatori iniustè interrogato dicere: non feci. Nec video qũo possit illud excusari à mendacio: nã maximè quia subintelligitur: non feci vt dicã: sed profectò sensus ille violentissimus est: etenim quia dicere, procedit ex scientia in verbo, nescio, potest subintelligi: vt dicam, id est, non scio tali scientia quæ iure sit propalanda: attamen opus nõ habet talem ordinem ad sermonem. ¶ Sed ais fortè alia ratione posse illud verbum excusari à mendacio, per æquiuocationem temporis. Vt si adultera admisit amicum heri, possit modò iurare, nõ feciſſe adulterium: vt subintelligatur, hodie. Quemadmodũ Ange. de Perus. super l. Idẽ. ff. de condi. ob turpem causam. & Ananias ca. Qui cũ fure. extrà. De furtis. referunt de beato Francisco, ꝙ cum Perusij rogaretur à prætore persequente criminosum quendam, an vidisset eum trãsire, respõdit, non transiuit hac: sinũ vestis insinuans. Sed re vera cõmentum hoc minus placet. Nam etsi qui iniustè interrogatur, non teneatur respondere ad intentionem interrogantis, tenet tamen eis verbis secretum celare, quæ in aliquo sensu recepto apud vulgus, vel apud sapiẽtes sint vera: aliàs mentitur: quod neutiq; licet. Et certè oratio: nõ feci: facit sensum vniuersalem: nunq; feci: & non transiuit hac, refertur ad illũ locũ, de quo alter interrogat. Atqui diuus

Franciscus forsan aut falsò circunfertur vt author illius responsi, aut putauit vir sanctissimus id esse licitū. Aliū cōmemorat diuus Aug. sanctū episcopū Firmū nomine: firmiorē (inquit) voluntate: qui cū ab eo quæreret apparitores, quem ad se cōfugientem occultauerat, hoc solum respondit, nec mentiri se posse, nec hominem prodere. Multaq; passus tormēta in sententia permansit. Qua nimirū patientia, indulgētiā ab imperatore homini calamitoso impetrauit.

6. Coneluſ. ¶ Sexta conclusio. Mēdacium quō qui iniustè interrogatur, negat propriū crimen, nō est pernicioſum, ſed officioſum: atq; adeò, ſi fiat ſine iuramento, nunq̄ eſt mortale, ſed ſolū veniale: ſiue in iudicio interrogetur, ſine forma iuris, ſiue extra iudiciū: vt cùm adultera interrogatur de adulterio à marito: qui nō eſt iudex. Probatur. Nā qui ſic mētitur, nemini facit iniuriā, imò ipſe eſt qui iniuriā patitur. ¶ At verò cùm nec venialiter peccare quoquo modo liceat, quid facturus eſt miſer homo, qui contra omne ius interrogatur de ſecretiſſimo proprio crimine?

7. Cōcluſio. ¶ Reſpōdetur ſeptima cōcluſione. Si verba nō occurrerint, quibus per æquiuocationē, vſu hominum receptam, citra mēdacium celare poſſit crimen, mori debet, antequā mentiatur: licebit tamen nonnunquā id reuelare, vt videbitur q. ſequēti. Interim tamē ſi percōtetur quis, quib⁹ amphibologijs poterit ſe miſer tueri, nō poſſumus illas ſigillatim colligere: ſed pro ſua quiſq; peritia & prudētia illas poterit excogitare. Poſſet, v. g. occultus homicida cōtra ius interrogatus reſpōdere: iuro me neminē occidiſſe: nā illa oratio Latine amphibologica eſt: & ſi prim⁹ accuſatiuus accipiatur paſſiuè: & ſecūdus actiuè, eſt vera. Quēadmodū Pyrrho reſpōdiſſe fertur Apollo: Aio, te Æacida Rom. vincere poſſe. Atqui poſſet adultera, cū adulteriū percōtatur maritus, reſpōdere: Quid proderit mihi iurare nō fregiſſe fidē, aut quomodo dabis fidē dictis eius, quā non credis ſeruare fidē tori? Itē poſſet iurare ſe non fregiſſe matrimonium (nam poſt adulteriū adhuc manet integrū matrimoniū) quāuis maritus intelligat, nō fregiſſe fidem tori. Poſſet item mulier quæ nupſit cōſobrino, ſi ab apparitore iniuſtè interrogatur, an maritus intrauit domū, reſpōdere neminē intraſſe præter conſobrinū ſuū. Quemadmodū Sata celauit eſſe vxorem Abrahæ, dicēs ſe eſſe ſororem. Crediderunt enim Ægypti nō poſſe ſororem nupſiſſe fratri. Attamen inutiles iā modò ſunt huiuſmodi reſpōſiones. Tāta eſt interrogantiū verſutia. ¶ Sed vtrum poſſet homo, vt celet ſe iniuſtè quæſitū dum interrogatur an ſit ipſe ex fratribus minor, iurare ſe eſſe maiorem: cū tamē ſit natu minor, ſed qui ſuccedit in primogenitura paternæ domus? Et videtur quòd ſic. Imò q̄ poſſet iurare ſe eſſe Petrum, cùm tamē non ſit niſi frater eius. Nam hac ratione excuſat Auguſt. Iacob à mendacio, dicentem ſe eſſe Eſau. ¶ Reſpondetur, q̄ non auderem hoc admittere. Quia aut non eſt adeò certum Iacob non fuiſſe mentitum: aut id reſpondit inſpiratione diuina: aut (quod puto ſentit Auguſt.) ſermones illi erant apud gentem illam vſitati in illa ſignificatione, vt citra mendacium poſſent proferri. Vnde Gregorius, vt refertur 22. quæſtio. 2. Si quis (inquit) per vetus teſtamentum, ſuum vult tueri mendacium, quia minùs illic quibuſdam fortaſſe nocuerit, dicat neceſſe eſt, rerum alienarum raptum, retributionem iniuriæ, quæ infirmis illic conceſſa ſunt, ſibi nocere non poſſe. ¶ At nunquid ſi quis interrogatur, vt teſtis, an vidit Petrum fugientem: vel tanquam reus, an occidit Petrum, poterit reſpondere: non vidi Petrum: aut, non occidi Petrum: quem tamen occultè occidit? Videtur enim id licere, nec eſſe mendacium: nam, vt ſcripſimus in dialecticis, nomina ſingularia æquiuocè ſignificant: & ideò poteſt reſpondens ſubintelligere alium Petrum quem non occidit, aut quem non vidit: quemadmodum dicunt dialectici has non contradicere. Canis eſt in mari: Non eſt canis in mari: & vtranque eſſe veram, eò quòd ſubiectum accipitur æquiuocè. Reſpondetur q̄ non eſſet ſine mendacio huiuſcemodi reſponſio. Nam ſecundum receptiſſimum vſum omnium, affirmatio & negatio in nominibus his proprijs pro eodē accipiuntur: acſi non eſſet niſi vnus, qui nuncuparetur illo nomine. Vt ſi me percontante, an Petrum videris, reſpondeas, non: negatio ad eum refertur, quem ego quæro. Nec alium poteſt ſenſum admittere. Sed immenſum opus eſſet per ſingula diſcurrere. Prudentis erit ex his cætera perpendere.

¶ Sed inſtas adhuc preſſiùs, quid faciet miſer homo qui mortem comminante tyranno niſi verum fateatur, non habet qua ſe amphibologia protegat? Aut adultera, quam maritus nudo gladio petit fateri adulterium, vt iuret an adulterium fecerit? Reſpondetur, Quòd plures ſunt hominis nequitiæ, & violentiæ, quàm vt poſſit omnibus obuiām iri. Ob idque in tali caſu mori opus eſt: quemadmodum ſi tyrannus mihi comminaretur mortem, niſi peierarem aut leuiſſimè mentirer, mortem prius deberem oppetere, quàm mentiri.

¶ Ad

¶ Ad primum argumentũ principale, concessa priori præmissa: puta nunquã esse licitum mendacium, negatur secunda. Nec. n. sat est ad integram rationẽ mẽdacij, fallẽdi cupiditas, nisi oratio sit falsa. Est enim mẽdacium: vt inquit illic August. falsa significatio cũ voluntate fallendi: modò qui amphibologia eum fallit, qui iniustè interrogat, in aliquo sensu verũ ꝓfert, quo excusatur à mendacio. Neq; tunc venit contra mẽtem: quia id in aliquo sensu verũ profert, qđ habet in mente: quauis alius aliud concipiat. ¶ Atqui eodẽ modo respondetur ad confirmationẽ, ꝙ qñ homo interrogatur absque iniuria, simpliciter & candidè respondere debet: puta verbis quib⁹ interrogãs nõ decipiatur. Sed qñ vi & iniuria petitur: quia licet ei veritatem celare, nihil agit contra virtutem, proferendo æquiuocum verbũ: quia eiusmodi respondenti præcipua intentio non est fallendi, sed ius suũ seruãdi. ¶ Dicta verò sanctorũ eò tendunt, vt prohibeant responsa per verba quæ nullum possunt facere verum sensum, secundum significationẽ vsu receptam: quippe quæ non possent à mendacio vlla ratione excusari. ¶ Et eadem ratione respondetur ad secundũ principale. Qui. n. per lapidem iurat falsum, non excusatur à mendacio, postquam falsum est quod iurat: nec à periurio: nam cũ enunciet se iurare per euangelia, quauis põnat manũ in lapide, tamẽ oẽs intelligũt se iurare per euãgelia, nec possunt aliud intelligere. ¶ Ad tertiũ respõdetur, quod quauis mẽdacium, i. falsum dicere cũ intentione fallẽdi, eatenus sit intrinsecè malũ, vt nulla de causa iustè fieri posset, tamen decipere non est adeò de se malũ, quin per amphibologiam liceat, ad repellẽdum iniuriam. ¶ Vnde subsequitur solutio confirmationis. Nam citra necessitatẽ non licet vti huiusmodi amphibologijs: non ꝙ esset mẽdacia, sed quòd hominum conuictus & societas id exposcat, vt hoiẽs vsitatioribus, atque perspicacioribus verbis in seriis vrãtur ne se fallant, nisi ioco, in ridiculis: vt author est Aristotel. quarto Ethico.

QVÆSTIO QVARTA.

VTRVM vsque adeò obligemur ad secretorũ fidẽ, vt teneamur non nunquam mortẽ prius oppetere, q̃ secretum detegere. ¶ Ad partẽ negatiuam arguitur. Reuelare secretum, vt suprà dictũ est, ex genere suo nõ est nisi damnum, & iactura famæ, quæ violatur ꝓditione criminis: sed vita, bonũ est multò pretiosius q̃ fama: nam pellem ꝓ pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua, Iob. 2. Ergo si vlterius eorum iactura faciẽda est, potius debemus famam, vel propriam, vel alienã abijcere, quã propriam vitam. ¶ Confir. quia, vt frequenter solemus rẽ petere, iugum domini suaue est, & onus leue, Matth. 11. sed cũ terribilium terribilissimum sit mors: vt est in 3. Ethico. grauissimum esset præceptum, vt alienã famam dispõdio vitæ protegere astringeremur: ergo nemo ad id obligat⁹. ¶ Secũdò principaliter arguitur. Si teneremur fidẽ secreti seruare cũ periculo mortis, id maximè esset, quia ꝓpalare secretum est ita intrinsecè malum, vt nulla ratione possit esse iustum quale est, occidere, fornicari, mentiri: sed hoc falsum est, nã reuelare secretũ multis de causis iustum est: puta ad obuiandũ cõmuni malo & causa fratris corripiendi, vt secundo mẽbro dictum est: ergo & causa defendẽdæ vitæ, quæ in bonis tẽporalibus summũ est, id etiã licebit. ¶ Et confir. Nam in operibus charitatis nullus tenetur prouidere proximo cũ graui detrimẽto ꝓprio: imò nec seruare p. omissum: qđ eleganter tractat Cicer. lib. 1. de offic. Si constitueris (inquit) te cuipiam aduocatũ in rem præsentem esse vẽturum, atq; interim grauiter ægrotare filius cœperit, nõ est contra officium, non facere qđ dixeris. Ergo quanquã fidem q; secreti promiserit, non tenetur cũ dispendio vitæ seruare. ¶ Tertiò principaliter arguit. Cuicunque integrum est & liberũ, propriũ crimẽ, aliàs occultum detegere, vt vitam seruet, nã ꝓ quis dare famam pro vita, vt diximus q. 5. mẽbri primi: ergo facilius põt quis anteponere vitã propriã famæ alienæ, atq; adeò nunquã tenetur homo mortẽ obire, vt secretũ contegat. ¶ In contrarium est, quia teneãt Christiani pro fide, pro religione, & bono publico mortẽ oppetere: ergo sacerdos antequã sigillum reueret confessionis (quæ sacrilega esset sacramenti contaminatio) mortẽ perpeti debet: & cui arcanum publicum committitur, eadem ferè lege tenetur.

IN hac quæstione quarta huius mẽbri: atque adeò totius operis postrema, dicere tandem restat, quid facturus est miser homo cùm vi & iniuria petitur reuelare secretũ, nec se põt citra mẽdacium defendere, an debeat prius mori, q̃ secretum detegere. Sed sunt fortè qui quæstionem hanc superuacuã iudicabunt. Nã si secretum celare, ius naturale est, diuinũ & humanũ, vt suprà commõstrauimus, atq; adeò, secretum reuelare, sit suapte natura vitũ: ambigit nemo mortẽ esse potius appetendã, quã reuelet arcanum. Est enim doctrina Aristo. 3. Ethic. summa cuique tormẽta, mortemq; ipsam obeũdã, ante quã inhonestũ quid admittat, imò documen-

tum est Pauli Roma. 3. iustatu esse dānationem eorum, qui faciunt mala vt inde veniant bona: His verūtamen respondemus, ꝙ quānis dubiū nō sit, imò per se sit manifestū: non esse licitum peccare, non pro vita, nec propter aliū quēcunque finē (nam est contradictionis implicatio, esse aliquid licitum quādo est peccatū) hoc tamē est sub iudice in quæstione nostra, an sit peccatum reuelare secretum, quādo quis non potest id cōtegere, nisi cum dispēdio vitæ. Et quidem si illud esset eo modo intrinsecè malū, sicut periurium, aut adulteriū, nulla esset quęstio id non licere, sed quia nō est adeò malum, quin pro iusta causa illud liceat, vt infinuauim⁹ in tertio argumēto, quæstio est vtrum adeò obligemur sō creta celare, vt antequā reuelemus moriamur. ¶ Atqui, vt 2. & 3. q. primi mēbri attigimus, sex sunt secretorum gradus, qui varias & diuersas habēt cōsiderationes. Obidq; decem conclusionibus respōdebimus ad quęstionem. Secretorum enim aliud est alienum, aliud verò proprium: & ex alienis aliud pertinet ad religionem sigilli confessionis, aliud verò est seculare: & ex secularibus, aliud pertinet ad bonū publicū, aliud ad priuatum: & ex priuatis, aliud extortum est per iniuriam, atque aliud citra iniuriam cognitum: & ex his aliud recipitur data fide, velut in depositō, & aliud fortè & casu cognoscitur. ¶ Prima ergo conclusio fit de secreto confessionis. Sigillum sacramenti cōfessionis, adeò sanctū est, tantoq; vinculo ligat, vt mors sit prius obeunda, quàm modo aliquo reueletur. Conclusio hæc supponit primum, arctissimum esse præceptum sigilli seruādi: quod partim probatū est q. 2. mēbri primi. Vbi monstrauimus fidem generaliter secretorum, iure naturali, diuino, & humano, esse in pręcepto: primò ex conditione virtorum, quæ suapte natura digna sunt quæ contegantur, quemadmodū virtutes dignæ contrà sunt quæ palam fiāt. Et secundò, ratione charitatis: nam quæ nobis optamus, & alijs præstare tenemur: & vnusquisq; id ratione optat, vt quod cōmisit secretum secreto custodiatur. Et tertiò, ratione finis: nam fide secretorum de medio sublata, cessarent cōmoditates plurimæ amicitiæ: vt puta consilia, & solatia, quæ amici ab amicis secretò petunt. Quæ quidem rationes, & alię quas illic tractauimus, multò efficacius comprobant sigillum sacramenti confessionis, quàm secretorum fidem secularium. Sed est præterea ius diuinum speciale de sigillo confessionis. Qui enim finem præcipit, iubet & necessaria media: sed Christus seruator noster Ioan. 20. instituit sacramentū cōfessionis sub præcepto: vbi ait: Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittūtur eis: & quorū retinueritis, retēta erūt; & sigillum est necessariū medium: nempe sine quo homines à cōfessione deterrerentur: ergo simul iussit, & vniuersos confiteri, & sacerdotē secretum tenere. Non enim dedit illic solùm sacerdoti potestatem dimittēdi, relinquēs hominum arbitrio, si vellent confiteri, sed certè dedit ecclesiæ coercitiuam potestatem iudicandi de peccatis: quēadmodū si rex mitteret prætorem in vrbem, qui ciuiū errata aut cōdonaret, aut pro suā prudētia puniret. Sed de hoc aliās. Neq; ecclesia cap. Omnis vtriusq; sexus. aliud facit, q̄ vtrunq; præceptū diuinū determinare, sanè vt singulis annis cōfiteremur, & sacerdotes sigillum confessionis arctissimè seruarent. Atqui hoc est quod S. Thom. in 4. dist. 25. q. 3. ait sigillum secreti esse de necessitate cōfessionis. Non enim intelligit esse de substantia, tanquàm materia & forma: neq; ita de necessitate, vt si sacerdos referaret sigillum, nullū esset sacramentum præcedens: sed ita, vt naturæ sacramenti expediat sigillum, nēpe sine quo præceptum cōfessionis sustineri non possit. Et ꝓbat S. Tho. nam quæ exterius geruntur in sacramētis, sunt signa rerū quæ interius contingunt; & ideò confessio illa quæ fit sacerdoti, est signum ꝙ pœnitens cōfitetur deo: quare sicut Deus ita cōtegit peccata, vt habeātur pro oblitis (quod dictum est quęst. proxima) idem obligatur facere sacerdos. Nec obstat argumentum Durand. 4. d. 21. q. 4. vertentis sensum S. Tho. Non enim sentit S. Tho. ꝙ celatio sacerdotis repræsentet aliquid ꝙ interius cōtinetur, tanquā effectū sacramenti, veluti absolutio repræsentat remissionem peccatorum, sed vult ꝙ quēadmodū in foro interiori celātur à Deo, hoc significet per secretum sacerdotis. Deus enim, nec in die iudicij reuelabit peccata remissa ad confessionem: sed ad cōmendationem & gloriā pœnitētium. ¶ Ex quo sequit, ꝙ nec Papa, nec tota ecclesia potest dispēsare, vt reueletur sigillum cōfessionis: non solùm quia ecclesia in his quæ sunt de iure diuino (quale est sigillū) facultatem non habet dispensandi, sed specialiter quia multo minus potest sacramentorum naturā mutare. Et naturæ confessionis necessarium est sigillum modo iam expositō. Etenim, quamuis, sublato sigillo nihilominus confessio esset sacramentum, tamen esset tunc intolerabile præceptum confessionis. ¶ Supposito ergo præcepto, probatur illud obligare etiam cum dispendio vitæ. Media pensanda sunt ex conditione & necessitate finis: finis autem sigillum seruandi, est necessitas sacramenti confessionis: vnde profecto

1. Conclusio

fectò salus Christianorũ pendet (sublato enim de medio sacramento cõfessionis, omnia plena essent iniquitatibus, atq; adeo religio Christiana perditum iret: quæ rés multò maioris momenti est, quã temporalis vita) ergo sigillũ cõfessionis adeò est necessariũ, vt pro eius obseruatione vita sit postponenda. ¶ Et cõfir. Sacerdoti qui sigillum referat (quia pœna capitis sacerdotes plecti nõ possunt) decretum est prius perpetuũ exilium, ca. Sacerdos. De pœnit. d. 6. postmodum mutatum est in carcerẽ perpetuum. ca. Omnis vtriusque sexus. De pœnit. & remiss. quorum vtrũq; proximũ est morti. l. 2. & l. Capitalium. ff. de pœnis. Nec ab hac pœna eximeretur, qui metu mortis fidem frangeret sigilli. Ergo crimen est, atque adeò mortale, etiã metu atrocissimæ mortis, confessionem reuelare. ¶ Et tertio id comprobatur. Potest princeps pro salute tẽporali Reipublicæ præcipere ciui vt stationem in prælio custodiat, nec pedem retrahat, sub pœna capitis: in quo casu peccatum esset mortale edictum trãsgredi (nã potest princeps legẽ facere, quæ obliget ad mortale: vt ait S. Tho. 1.2. q. 69. artic. 4. vbi adnotat Caietanus posse etiam obligare cũ periculo mortis: saltem pro bono publico) ergo multò magis nõ solùm Deus, cuius est præceptum sigilli, sed Ecclesia potuit sacerdotes obligare, vt etiam in periculo mortis, tenerent sigillum. Profectò adeò necessarium est sacramentum confessionis, ac subinde illius sigillum, vt videatur Christus ipse spopondisse fidem Christianis, quo tuti essent in hac parte. Nam cùm multa præter ea narrẽtur hic miracula (vt est illud quod Altisiod. 4. p. ca. De confess. ex Vitis patrum citat. quòd cùm quidam in naui metu mortis, publicè confessus esset crimina permulta, adeò statim omnes obliti fũt, acsi nũquã audissent (hoc verũtamen omniũ maximũ miraculorũ existimauerim, q cũ sint sacerdotes, & aliàs ꝓditissimi, & multi in dementiã versi, tamẽ perq̃ ratissimè visum est, sigillum cõfessionis periclitari. Quo fit vt prælati, & quicunq; iudices perquã maximè teneantur, in causis cognoscẽdis cauere, ne sanctissimũ sigillum confessionis violẽ: nec illa via tentẽt quicquã cognoscere, nec prætextu cuiuscũq; boni publici, nec vt malo, quãuis hæreticæ prauitatis, occurrant. Nihil.n. est tam ecclesiæ necessarium, q̃ sigillum. ¶ Verum enimuerò nõ sat est conclusionẽ in gñre statuere, si non ad particularia descenderimus. Sacerdos.n. non solũ peccata tenetur celare, vertũ & alia detecta in confessione. Nec solus sacerdos sed aliæ item personæ tenẽtur seruare sigillum. De quibus perinde dubiũ est, an cũcta tenẽtur vniuersi celare, nullo obstãte metu mortis. Primũ ergo dubiũ est: vtrũ peccata q̃ quis perstãs in proposito, cõfiteatur perpetrãda, teneatur sacerdos celare. ¶ Res fuit anceps antiquitus inter doctores. Et fuerunt qui dicebant ꝙ peccata futura, puta q̃ pœnitens emendare non promittit, non clauduntur sub sigillo: vt recitat S. Tho. in 4. dist. 21. q. 3. & Innoc. ca. Omnis vtriusque sexus. De pœni. & remiss. Et inter theologos Alexã. ab aliquibus accersitur in hãc sententiã. Et Panor. c. Omnis vtriusq; sexus. eandẽ affirmat: nẽpe quã putat esse opinionem Inno. Et Syluest. verbo, confessio. 3. citat Rayneriũ, & Innoc. cùm tamen Innocentius contrariũ autumet. Et arguit pro illa opinione Alexand. Id quod directè opponitur confessioni, nõ est de necessitate confessionis: sed propositũ perpetrandi peccata, opponitur confessioni: nam est signum impœnitentis, per qđ videtur se eximere à iudicio sacerdotis: ergo peccata hmõi non cadunt sub sigillo. ¶ Et confirmamus hoc in gratiam huius opinionis. Secretum sigilli sacerdotis est ad imitationem secreti Dei, vt dictum est: sed peccata impœnitentis Deus non celat, nec habet pro oblitis: sane q̃ in die iræ reuelabit ad vindictã: ergo nec ea tenetur sub sigillo seruare sacerdos. ¶ His veruntamen nihil obstantibus sit secunda conclusio, quæ certissima est. Omne peccatum detectum in confessione, dũmodo sit cõfessio, clauditur sub sigillo, siue præsens, siue futurũ, siue qui confitetur verè pœniteat, siue non. Conclusio est S. Tho. Scoti, & Richardi, & oĩo theologorũ loco citato, & Innocẽtij, & singulariter Caiet. quodl. 1. q. 11. quã de hoc fecit specialem. Imò (quantum conijcio) quicquid sit de antiquioribus, tamen nec Alexand. nec Rayn. contradicunt, si sanè intelligãtur. Et abũdè probatur ex verbis cõcilij, ca. Omnis vtriusq; sexus. Qui peccatum in pœnitentiali iudicio sibi detectum præsumpserit reuelare, &c. Vbi vl'r omne peccatum celari præcipitur, nullo excepto. At verò non requiritur contritio, ad hoc vt accusatio pœnitentis sit verè cõfessio: imò nec absolutio. Probatur, quia sicut baptismus fictus, est nihilominus baptismus, & recedẽte fictione incipit habere effectum virtute formæ præteritæ (vt ait August. ca. Tunc valere. De cõsecr. d. 4.) ita cõfessio ficta est quidẽ cõfessio, quãuis nõ sit perfecta. Quare quomodocunque sit ficta, scilicet, quia non est cõtritio, vel nõ est integra, clauditur sub sigillo. ¶ Et confir. Nam ille qui incontritus accedit, præcipit ecclesia vt audiatur in confessione, & salubribus monitis adhibeantur ei consilia, vt habetur cap. Quod quidam.

Dubium.

2. Concl.

de pœnitentijs & remissis forte cõfessio illa satisfaceret præcepto ecclesiæ, vt latius disputauimus in lectionibus super quartum: ergo huiũ confessionẽ vult ecclesia abscondi sub sigillo. ¶Et cõfir. 2. quia si incontritus integrè confitetur, potest aduenientè contritione absolui ab eodẽ confessore, sine noua cõfessione, nisi longa fortè intercesserit mora. ¶Quod si per contraria quid requiritur vt sit cõfessio. Respondet q; satis est esse accusationẽ. Potest enim pœnitẽs accusare se de peccato, dicẽs se nõ posse abstinere, petendo consiliũ, & auxiliũ à sacerdote. Et certè qui sic accusatur celãdus est de quocunq; crimine mundi, quãtuncũq; pernicioso aut tertiæ psonæ aut reipublicæ: quanuis debet tunc sacerdos in genere admonere, aut rempublicam, aut illum cui periculum imminet, vt caueant tali hora, aut tali loco: & dummodo fieri possit sine periculo reuelationis personæ. Quod si generalis admonitio nõ sufficit, nulla tenus licet personam exprimere. ¶Et secundò principaliter arguitur, q; quanquam peccatum sic perpetrandum, cadat sub sigillo. Nam si peccatum esset præteritum, tunc, quamlibet cõfitens non esset contritus, sed esset impœnitens, nec esset absoluendus, illud caderet sub sigillo: vt Alexand. illic ipse confitetur, quia sacerdos est iudex sit ne contritio sufficiens ad absolutionem, nec ne: ergo eadem ratione quanuis peccatum sit in futurum perpetrandum, cadit sub sigillo. Tam impœnitens enim est quem non pœnitet præteriti: quàm qui tenax est propositi in futurum. Eo vel maximè, q; dum reuelatur peccatum perpetrandum, simul reuelatur præteritum, puta propositum deliberatum perpetrãdi illud. ¶Et postremò arguitur. Si quis contritus confiteretur alia peccata, & postmodum consuleret sacerdotem, an esset peccatum id quod inuincibiliter putat nõ esse peccatum: puta occidere vxorem deprehẽsam in adulterio: aut certum contractum facere: & audiens esse peccatum, nihilominus non vult mutare propositum occidendi vxorem, si eam deprehenderit, abijt́q; perinde sine absolutione: profectò totum illud cadit sub sigillo.

¶Veruntamen sunt qui fingunt se accedere ad cõfessionẽ, & tamen non veniunt quò se accusent, & remedium postulent animæ suæ, sed vt confessorem fortè peruertant, aut fauorem & auxilium petant perpetrandis flagitijs: vt temporibus nostris vsu venisse fertur quibusdam, qui in põtifi em conspirauerant. Et huiusmodi peccata c nda non sunt, sed statim potius denuncianda. Quod plurimum timendum est in crimine hæresis. Huiusmodi enim est versutia dogmatizantium, vt hac confessionis simulatione sacerdotes peruertere moliantur. Et in hoc casu verum habet vulgatus ille versiculus: Est crimen hæresis, qđ nec confessio celat: nam si de cõfessione loqueretur, quæ verè est accusatio, quãuis impœnitentis, falsissimus est, atque adeo Christianis animibus indignus. Et de peccato hoc vltimo modo perpetrando, loquitur Rayne. in titu. de pœnit. & rem. & Alex. cuius verba sunt: Peccatum quod quis confitetur vt perpetrandũ, nõ cadit sub sigillo, id est, Quod ita cõfitetur, non vt se accuset, sed vt alium moueat aut auxilium petat ad perpetrandum. Nec Innoc. aliud opinatus est, vt egregiè adnotauit Caieta. opusculo citato. Nam postq̃ citauit opinionem dicẽtium, q; peccata futura impœnitentis non cadunt sub sigillo: quia non dicũntur sacerdoti tanq̃ Dei ministro, subiũgit: Hæc tamẽ ratio nõ placet: quia bene credimus q; sacerdos vt minister recipiat, etiã si confitens in peccato remanere proponat. Quæ verba aut non vidit, aut siniſtrè legit Panorm. ¶Vnde ad argumentum quod recitat Alex. respondetur, q; quãuis impœnitentia opponatur confessioni, quantũ ad absolutionem, atq; adeo quantũ ad perfectionem sacramẽti, tamen non obstat quominus sit confessio sacramentalis, si modò re vera sit accusatio, vt expositum est. Et ideo celanda sunt peccata quæ illic deteguntur.

¶Et ad confirmationem quam nos adiecimus respondetur, q; quanuis peccata impœnitentis non celẽtur adeo, veluti peccata remissa, tamẽ si proferantur per modum accusationis ad petendum consilium vel auxilium: iam tunc disponunt & ordinantur ad veram pœnitentiã, & ita recipiuntur ab ecclesia, tanquã in sacramẽtali confessione. ¶Alterum dubium est, vtrum in reuelatione sigilli confessionis possit contingere peccatum veniale, ratione paruæ quãtitatis materiæ: quemadmodũ in furto, quod de genere suo est mortale, potest contingere peccatum veniale, vt si quis obolum furetur, atque adeò vtrum eadem causa paucitatis materiæ, liceat sigillum reuelare, gratia vitæ seruandæ. Dubium. 3. Conclus. ¶Tertia conclusio. Non solũ peccata omnia, tam venialia, quã mortalia, verum & qualitates vniuersæ circunstantes, quæ notitiam pœnitentis quoquo modo suggerere possunt, directè cõcludũtur sigillo: atque adeò sub pœna mortalis culpæ celanda sunt: siue illa fuerint de necessitate confessionis, siue ex leuitate pœnitentis prolata. Conclusio colligitur ex illis verbis, capit. Omnis vtriusque sexus. Caueat omninò (scilicet sacerdos) ne verbo, aut signo, aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem

torem. Hac conclusione comprehenduntur primò peccata venialia, quæ licet nō sint de necessitate confessionis, nihilominus celanda sunt. Item locus & tempus. Vt si homicida mihi est confessus, reuelario esset dicere, Petrus tali hora fuit in tali loco: (puta vbi factum fuit homicidium) si inde possit coniectari illum esse homicidā. Item psonæ consortes. Aliquādo enim est necessarium pœnitenti consortes patefacere: vt puella quæ fecit stuprum cum patre, non satis confitetur se fecisse stuprum, nisi exprimat cum patre: quia id perquàm multum auget: vt docet S. Tho. in 4. distin. 16. q. 3. ad vlti. argu. totius quæstio. Et tunc pater celandus est à sacerdote, sicut puella. Imò quanuis puella ex leuitate, & sine aliqua necessitate exprimeret cōsortem: vt si confiteretur fornicatam fuisse cum Petro. Quia licet illa psona non esset de necessitate, aut commoditate confessionis, tamē efficitur postea necessaria ad contegendum peccatum pœnitentis. ¶ Sed arguitur, qđ hæc omnia reuelare non sit peccatum mortale. Primò. In alio quocunq; peccato ex genere suo mortali, potest cōtingere peccatum veniale, ratione paucitatis materiæ: præter quā in periurio, imò contra materiā fidei potest esse tam leue verbū vt nō sit nisi veniale: ergo prodere pœnitentē, q̄ mentitus est iocosè, non erit nisi peccatum veniale. Et confir. In reuelatione sigilli posset esse veniale ex defectu deliberationis, vt si quis motu subito illud referret: ergo eadem ratione, propter paucitatem materiæ potest esse veniale. ¶ Respondetur primò, quòd si sacerdos detegeret minimū veniale: vt cōstaret illud audisse in confessione, puta quia vt sacerdos exprimat Petrum sibi confessum esse, aut quia audientes id conijciunt, peccatū est mortale grauissimum: adeò vt mortē deberet perpeti sacerdos antequam id detegeret. Probatur, quia quāuis id quod detegitur tenuissimè lędat famam, tamen sacramētum, grauissimum recipit detrimentum. Deterreret enim homines à confessione si suspicarentur, vel in minimo detegendam esse confessionem.

¶ Sed quid si in Francia audim confessionem Petri, quem hic coram illis quibus notus est, dico fecisse peccatum veniale, non tamen suspicentur me audisse in confessione?

¶ Fortè esset probabile illam reuelationē non esse peccatum mortale: quia est in re minimā. Mihi tamen verisimilius est esse mortale. Nam quanuis in reuelatione secretorum secularium frequenter contingere possit peccatum veniale in re parua, tamen sacrosanctum sigillum non permittit, vt vel in minima materia, citra mortale violet. Et probatur qa in dict. c. vlt. dicit quod qui peccatum in confessione detectum reuelauerit, perpetuam agat pœnitentiam. Perpetua tamen pœnitentia non decerneretur nisi pro grauissimo peccato mortali.

¶ Secūdò arguitur, quòd nō sit necessariū sub pœna peccati mortalis, celare personas reuelatas in sacramento. Celare alias personas non est necessarium, nisi quatenus ex reuelatione aliarum, sequeretur reuelatio pœnitentis (nam in d. c. solum cauetur vt non reueletur persona pœnitētis) sed sæpe possent reuelari peccata aliatū personarū sine reuelatione pœnitētis: ergo tunc reuelatione illarum non violaretur sigillum. Probatur minor. Puella temerè & sine necessitate nominat personam consortem delicti: & quanquā sacerdos postea dicat Petrum esse fornicarium, nulla inde oriretur suspicio id admisisse cum tali puella. Et addamus: nec posse vnquàm suspicari, id sacerdotem nouisse in confessione (nam aliàs grauissimum esset peccatum scandali, in detrimentum confessionis.) ¶ Respōdetur, quòd peccata quę pœnitens aliena detegit in confessione, non solum sunt celanda quando per illa reuelarentur peccata pœnitentis, sed etiam per se: quia quomodocunq; reuelarentur, deterrerentur homines à cōfessione. Plebes namque indocti confitendi, multa temerè reuelant aliena peccata, quæ si non caderent sub sigillo, esset periculosa confessio. Et crēdo sacerdotem ex reuelantem incurrere pœnas canonis. Hoc enim est, prodere pœnitentem: non solum detegere peccata quæ ad ipsum pertinent, sed quæcunque ille protulit in confessione: atque adeo non debet antequam ea patefaciat. ¶ Sed nūquid permittitur sacerdoti in genere ea propalare, quæ in confessione audiuit? ¶ Panormitanus in dict. capitu. Omnis vtriusque sexus, dicit, nec peccatum in genere posse in publicum proferri citra fractionem sigilli: quāuis nulla inde oriatur suspicio personæ. Nam habetur (inquit) in textu qđ qui peccatū pœnitentiali iudicio detectū reuelauerit, perpetuā agat pœnitentia. Sed tamen absq; vlla limitatione credēdum est contra Panor. Et satis esset ad ipsum conuincendū vniuersalis consuetudo. Passim enim sacerdotes proferunt quæ audierunt in confessione, non solum ad capiendum consilium, sed in colloquijs: nec tamen censentur fractores sigilli, quando nec minimum timetur periculum reuelationis personæ. Imò quanuis dicat illud aliquando audisse in confessione, non est fractio sigilli, nec peccatum de se mortale, si fiat sine scandalo. Quanuis id fieri non debeat.

¶ Et ad argumentum Panormitani respondetur, quòd illud verbum: quoniam qui peccatum in pœnitentiali iudicio detectum, &c. reddit causam verbi præcedentis. Caueat autem omninò sacerdos ne prodat peccatorem. Et ideo non frangit quis sigillum reuelando peccatum, nisi applicatum ad personam.

¶ Et cõfir. quia si reuelatio peccati in genere est fractio sigilli, tunc non liceret illo modo in genere reuelare, nec ad capiendũ consiliũ, sine licentia pœnitentis: qđ tamen est falsum, vt patet ex verbis eiusdem textus, & in capit. officij, eod. tit. ¶ Ex quo sequitur 2ᵒ quãuis dicam: Petrus ritè cõfessus est mihi sua peccata: nõ reuelo confessionem: dũmodo nullã speciem nominem, etiam si sint publicæ meretricis, aut latronis. Sed si non absolui, nõ possum interrogatus dicere non absolui: quãuis, vt inquit Caietan. in summa, verbo, confessor: qui illud diceret, non esset propriè fractor sigilli, vt incurreret pœnas canonis, nisi speciem peccati exprimeret, propter quod nõ absoluit. Debet tamẽ sacerdos tunc respõdere: feci officium meum: vel aliud simile. ¶ Cætera verò quæ nec sunt peccata, nec circunstantiæ quibus peccatum perpendatur, quamuis narrentur in confessione, nullo modo cadunt sub sigillo. Cauendum tamẽ est ne passim sacerdotes quoquo modo loquantur, sales de cõfessionibus in colloquijs spargendo. Nã propter scandalum sæpe vtu venire solet, vt illi in aures pœnitentiũ perueniãt: vnde grauiter offenduntur. Imo nec pœnitentes laudibus commendent. Primò, quia laus vnius quandoque est reuelatio confessionis alterius: vt si quis audiuit duas sorores, vnam solũ cõmendat pudicitiæ, alteram subinde tacendo notat impudicitiæ. Et præterea quia inde præbetur ansa, leuissimis præsertim mulierculis, mentiendi in confessione, quo se commendẽt apud sacerdotes. Et maximè tacendũ est, quando quis de alquo secreto vtitur ne pereat, ne id via confessionis tradatur: vt si vir suspicatus adulterium uxoris, petat ab ea vt confiteatur sacerdoti, qui de eius licentia certũ faciat maritum, nullatenus admittendum est. Nam adultera, quo se purgaret, facilè mõtiretur in cõfessione.

Dubium. ¶ Tertiũ dubiũ est de personis aliis, quæ præter sacerdotẽ, teneantur seruare sigillũ, an oẽs æquali vinculo mortem teneãtur obire, sigilli gratia seruandi. ¶ De quo sit quarta conclusio. Quanuis solus sacerdos ꝓpriè teneatur custodire sigillum, sub pœnis canone decretis, tamẽ multi alij tenentur seruare secretum confessionis, etiam non obstante periculo mortis. Conclusio communis est S. Thom. & doctorum in 4. dist. 21. Probatur prima pars. Nã in d. c. Omnis vtriusq; sexꝰ, solus sacerdos est qui iubetur seruare sigillum, cui subinde decernuntur pœnæ fractionis: & quia pœnæ legis non sunt ampliãdæ, fit vt ille solus incurrat pœnam depositionis, & perpetui carceris. Et secũda pars probatur. Sunt enim multi præter sacerdotẽ, qui iure, & multi qui iniuria audiunt cõfessionẽ: qui proinde tenẽtur seruare secretũ. Vt interpres, quãdo pœnitẽs & sacerdos non sunt eiusdem linguæ: & laicus, cui quis in extrema necessitate, vbi non est copia sacerdotis, confitetur: & prælatus, à quo sacerdos casum reseruatum petit, & magister quem cõsulit, dum imprudentia confessoris deprehendunt pœnitentem: item laicus qui fraude & dolo personam induit sacerdotis, vt confessionem alterius audiat. Hi enim vniuersi mortaliter, & quidem grauiter peccarent, si secretum panderent confessionis, atq; adeò mortem & quodcunque aliud damnum perpeti debent, antequàm id manifestẽt. Non tamen in omnibus esset delictum æquale. Interpres namque non est persona necessaria confessioni: nemo enim (vt dicebamus super Quartum, distin. 17.) tenetur per interpretem confiteri. Nam vt probè inquit Caietanus in summa, verbo, confessio: nemo tenetur confiteri nisi sacerdoti, qui solus habet claues cognoscendi & remittendi peccata: & ideo cùm quis per se non potest confiteri, non tenetur alteri se ꝓdere. Eo vel maximè, ꝙ peccata quæ dicuntur interpreti, nõ denũciantur tanquam cõfessori: quippe qui nõ fungit vice cõfessoris, sed agit partes pœnitẽtis. Ob idq; quãdo quis per se non potest cõfiteri, cẽsendum est, quantum ad necessitatem, acsi nõ esset copia confessoris. Nihilominus licitum est confiteri per interpretem: & quãdoq; salutare: vt puta quãdo adest interpres cui turò possit cõmitti tam altum secretũ. Quod dum interpres violat, quacunq; id causa faciat, quãuis non incurrat pœnas canonis, cõmittit tamẽ sacrilegiũ: quia, cum illud sit verũ sacramentũ, violator est rei sacræ. Quare mori cõstringit antequã violet. ¶ At, cõfessionem fieri laico vbi nõ est copia sacerdotis, multò minus necessarium est in quacũq; necessitate. Nã quãuis Aug. dicat tantam esse vim cõfessionis, vt vbi nõ est copia sacerdotis, faciẽda sit proximo. De pœn. d. 1. c. Quẽ pœnitet. & d. 6. c. 1. nõ tñ insinuat esse præceptũ, sed solùm consulit, vt merito, vere, ũdiæ maiorẽ gratiã cõsequatur apud Deũ. Imò verò iã nõ est tãta cõsuetudo hmõi cõfessionis, quanta in primitiua ecclesia. Nec forsã est cõsiliũ. Tametsi eã nõ dãnauerim: mãsit. n. cõsuetudo solũ inter nautas.

Quare

Quare laicus cui fit huiusmodi confessio, si fidem secreti frangat, nec incurrit pœnas canonis, nec propriè est sacrilegus. Tenetur tamen pro nulla causa mundi infringere: nec pro bono publico (pro quo teneretur si in alio secreto, etiam sub iuramento suscepisset) sed tenetur prorsus celare ac si fuisset sacramentalis confessio: atque adeò mori potius quàm detegere. Prælatus verò à quo confessor petit casum reseruatum, si inciderit in suspicionem pœnitentis, multo maiori vinculo tenetur seruare secretum, quàm præfatæ personæ, vt potè cùm sit in tali casu persona necessaria, sine qua confessio perfici nõ potest. Imò quodam modo est confessor, quamuis non ita propriè, sicut ille qui confessionem audit. Et ideò nec debet inquirere, nec aliquid demoliri aduersus personam illam, magis quàm si eius confessionem audiuisset. Ille tamen doctor quem sacerdos consulit, non tam arctè tenetur vt prælatus: quia non est necessaria persona: nihilominus adhuc tenetur, sicut interpres sub reatu mortali, mori potius, quàm secretum pandat. Imò si quis fortè papyrum reperiret, qua quispiam peccata scripsit ad confitendum, celare strictissimè tenetur. Nec illa sunt quoquomodo in forum exterius deferenda. At quamuis pœnitens teneatur quam quodammodo confessionem celare, vt dicit Palu. tamen celatio huiusmodi nihil pertinet ad sigillum: sed solum quia tenetur pœnitens non detrahere sacerdoti reuelando pœnitentiam, aliásque eius admoniciones: nisi fortè ad capiendum cõsilium, quando se sentit sacerdotis imprudentia nimis oneratum.

Dubium.

¶ Quartum & postremum dubium est, postquàm nec ad vitandum mortem licet reuelare sigillum, vtrum alia quæuis possit excogitari causa, ob quam ius fuerit illud aperire. Nam Alnisodorensis antiquus author, 4. part. capit. De confess. quæst. De sigillo. dicit, quòd quando ex secreto confessionis magnum periculum immineret Ecclesiæ, licitum esset, de licentia Episcopi, illud denunciare. Vbi citat distinctionem antiquorum: videlicet aliud esse sigillum infringere, aliud aperire. Primum enim sonat vitium, vt puta sine causa reuelare: alterum verò designat virtutem. Sed (salua authoritate grauissimi doctoris) & Sanct. Thomas & omnes in 4. dist. 21. missam fecerunt opinionem illam.

5. Cõclusio.

¶ Vnde statuimus cõclusionem quintam vniuersalem. Nulla prorsus de causa fas est sigillum aperire. Probatur, quia, vt iam sæpe insinuauimus: nullum potest vnquam tam graue periculum Ecclesiæ immineret, quàm sublatio sacramẽti confessionis, quòd, vt ait Hieronymus, secunda tabula est post naufragium: vt cum, sublato sigillo, tollitur subinde confessio, sit vt quemadmodum, nec Papa, nec tota Ecclesia possit pro quauis excogitata causa in præcepto diuino confessionis dispensare, ita nec possit dispensare in sigillo. ¶ Et confirmatur. Quia si pro aliquo periculo vitando liceret reuelare confessionem, maximè dum quis confiteretur de contagiosa hæresi, qua populus contaminatur: sed tunc non: ergo. Probatur minor. Nam dato opposito deterrerentur homines à confessione: quare non solum periret sacramentum necessarium Ecclesiæ, sed etiam tolleretur illud idem remedium obuiandi hæresibus. Nam tunc absconderent se hæretici: vt, nec in confessione alicui se crederent: cùm tamen si fiat illis integra potestas confitendi, possint sacerdotes, & illis, salutaribus monitis, mederi, & bono cõmuni consulere, prædicando in genere, citra omnem suspicionem personæ, admonendo inquisitores, & publicam potestatem.

¶ Sed sunt dubia nonnulla quę aduersus hanc conclusionem mouêre quempiam possunt. Primum. Si sacerdos nouit in confessione affinitatem inter Petrum & Mariam, aut quodcunque aliud impedimentum matrimonij contrahendi, à quo publicè illi petant matrimonio iungi: videtur sacerdos ille non posse huiusmodi matrimonium celebrare, cùm sint iure prohibiti contrahere: item si episcopus nouit in confessione irregularitatem illius, qui petit ordinari: atque adeò si abbas vel prior nouit in confessione superiorem esse pernitiosum domui, debet eum mouere: & tamen huiusmodi sacerdotes videntur quodammodo confessionem reuelare: nam demos notũ esse omnibus eiusmodi pœnitentes confessos esse illis, nec alia publica habere impedimenta, quibus arceantur à matrimonio, ab ordinibus, aut ab officio. Præsertim quia sacerdos, nec ipsi pœnitenti post absolutionem, exprobrare potest quæ in confessione audiuit.

1. Dubium.

¶ Pro decisione huiusmodi casuum, atque aliorum id genus, quos doctores in 4. dist. 21. plures accumulat, notandum est opinionem fuisse Henrici Gandensis 8. quodl. quæst. 18. quòd sacerdos in nullo casu potest se aliter habere cum pœnitente post cõfessionem, quàm ante: nec potest se iuuare aliquo modo à notitia confessionis, sed cuncta debet gerere, ac si prorsus signum et conscientiam pœnitentis. Quam sententiam nec Sanctus Thomas, nec Richardus, nec Scotus (& quidem meritò) recipiunt. Sed quia casus sunt in quibus obseruanda est doctrina Hen-

Regula. rici: & casus rursus, in quibus est reiicienda: hæc regula, vt puto, vtendū est in hac parte. Sacerdotes, propter scientiā quam habēt in confessione, nō possunt postmodū priuare pœnitentem eō, ad quod habet quodāmodo ius acquisitum: sed tamen in gratuitis, vbi habent liberā potestatem, possunt eum & priuare & non admittere. Exempli gratia. Sacerdos qui in cōfessione nouit impedimentū matrimonij, si non est parochus, potest, & debet se excusare: quia non tenetur matrimoniū ministrare (nisi forsan non posset se excusare sine periculo reuelationis cōfessionis: nam tūc deberet eos cōiungere) si tamē est parochus qui aliàs tenetur, tūc quāuis posset se excusare sine periculo reuelationis cōfessionis (ait Petrus de Palude) nihilominus debet eos coniungere, quia habent in foro exteriori ius petendi ab illo: quēadmodum (inquit Adrianus) deberet ministrare sacramentum occulto peccatori petenti publicè, vt supra dictū est. Sed profectō crediderim, cōtra Petrum de Palude, q̄ si parochus posset citra omnē suspicionē aliqua arte impedire illud matrimoniū, probè faceret. Item si eps, dū publicè ministrat ordines, videt accedentem eū, quē scit in confessione esse irregularē, aut aliàs indignum, de quo tamē examinatores testātur esse dignissimum, & adscriptum albo ordinandorum, tunc debet eum ordinare: quia habet ius quodammodo in publico petēdi: nisi fortè citra omnem suspicionem posset illū aliqua arte dimouere. At verò si ante illum articulum temporis subditus ille peteret examinari, & recipi ad ordines, posset & deberet episcopus illum excludere, prætexendo alias causas. Imò si aliter nequiret, posset pro libito non admittere postquàm est ei liberum admittere quos voluerit. Quemadmodum prælatus in conuentu, quanlibet consilio patrum destinentur religiosi ad ordines (quia non compellitur iure præsentare quos patres censent) potest repellere illum, quem in confessione scit irregularem, aut alioqui indignissimum, assignando alias causas. Nec hoc est reuelare cōfessionem, quia possent alij suspicari prælatum id facere ex odio aut maleuolentia. Præterea si prouincialis nouit per confessionem, priorem, aut guardianum in ordinibus mendicantibus, scelerosum esse & pernicioſum conuentui: quia huiusmodi officium non est ad nutum amouibile, non potest prouincialis priorem amouere, sed in confessione admonere, vt cedat officio, vel quærere alias causas ob quas posset in iudicio eum priuare: dummodo in quisitio nō capiat ansam à confessione. Si tamen officium est ad nutū amouibile: vt si prælatus vicarium suum, aut magistrum nouitiorum nouit in cōfessione pernicioſos esse, tunc potest certè, & debet illos amouere, vel dādo alias causas: puta quia fossi sunt, vel subditis iam satietatem fecerunt & tędium, vel quia vult instituere alios, qui sunt sibi magis amici: quamuis suspicionem de se faciat acceptionis personarum. Et in hoc casu loquuntur S. Tho. & Scotus in loco citato, quando dicunt, quòd abbas potest amouere priorem: puta eū qui ad nutum est amouibilis.

¶ Ex hac regula sumēdum est iudicium in electionibus. Est ver. gra. Petrus in communi opinione dignus magistratu, quem tamē ego scio per confessionem esse indignum, & pernicioſum. Re vera possum & debeo ipsum non eligere. Quod omnes fatentur: quādo nulla subiiceretur suspicio reuelationis confessionis.

¶ Sed quid si non possum illum refragari, nisi aliquam generem suspicionē reuelationis cōfessionis? Sit enim casus Adriani, quòd ego suadebam prius electoribus vt eligerent Petrum, quem censebam esse dignissimum: qui postmodum confiteatur mihi, & omnibus cōpertum est, mihi esse confessum: vnde si muto sententiam dissuadendo electionem illius, omnes coniicient, me in cōfessione audiuisse indignitatem illius. Adrianus censet, quòd si detur casus in quo non possit quis refragari indignum, nisi quodammodo reuelando confessionem, debet eligere, non solum minus dignum, sed indignum: nam, quanquàm iure cautum sit, ne quis eligat indignum sub pœna priuationis vocis, & suspensionis triennalis: vt habetur capit. Cum in cunctis, De elect. maius tamen est vinculum sigilli seruandi. Sed Sanct. Thomas 4. dist. 21. absolutè respondet, quòd nullus debet eligere eum quem per cōfessionem scit esse indignum. Et certè ita indubiè tenendum est. At verò simul concedo, quòd nūquàm licet reuelare confessionem, vt quis excludat indignum. Sed tamen ille casus est impossibilis: & in philosophia morali non sunt audiendi casus, qui sola imaginatione confinguntur: nam ante electionem nullus habet ius vt eligatur. Et ideò quicunq; potest ipsum refragari sine reuelatione confessionis, aut allegando aliam causam, aut eligendo alium forte, qui possit ceteris tam dignus, aut de se generando suspicionē, q̄ fecit ex ignorantia, vel ex malitia. Maximè q̄ nō tenet obuiare cuicunq; suspicioni aliorū, postq̄ vtitur iure suo, quāuis alij suspicentur in gñe aliquod peccatū nouisse in cōfessione. Qualibet crediderim cū Palu. q̄ qui eligeret indignum, notum solum in confessione

fessione non incurreret pœnas iure decretas in eligẽtes indignũ.c.Cũ in cunctis.De electione. ¶Ecce quot casibus nobis licet agere secundũ notitiã quã habemus in cõfessione,cõtra sententiã Henrici.Et cõfirmatur doctrina hæc. Nã re vera si ego scio aliquẽ subditũ meũ pernicio sum esse cõuentui, nunq̃ eũ substituerẽ mihi superiorẽ,quãuis consilio patrũ eligeretur: quia secundũ constitutionẽ nostrã,quanuis teneatur prior cõsulere patres in tali electione,nõ tñ tenetur stare cõsilio illorũ. Si tamẽ teneret stare electioni illorũ,nõ posset nõ cõfirmare. Vnde si quis eligatur canonicè in episcopũ,tunc confirmator,quãuis sciat per confessionẽ esse indignum,non posset quassare electionẽ:quia iure cõpellitur cõfirmare eũ,qui canonicè eligit:nisi iuridicè possit exceptionem aliq̃ cõprobare: vt colligitur ex cap. Postq̃. & c. Nihil.de elect. & electi pot.Secus fortè prior noster prouincialis:qui nõ cogitur quẽquã cõfirmare in priorẽ, quãuis sit canonicè electus:sunt em̃ verba constitutionis. Priores conuẽtuales prædicto modo electi,à priori prouinciali, si ei visum fuerit, confirmẽtur.Et ideo posset forsan quassare electionẽ illius,quẽ scit per confessionẽ esse indignum:quanq̃ id nõ debeat temere,nisi pro graui causa,facere.Ex quo sequit q̃ magister (quẽ vocãt) nouitiorũ potest negare illi suffragium ad professionẽ, quẽ per confessionem scit esse cõtagiosum & perniciosum domui. Præficitur enim nouitiis,nõ solũ vt eos instituat,sed vt iudiciũ morũ sumat etiã per cõfessionem.Fateor tamen summã illi adhibendã esse cautelã,vt citra suspicionẽ prælato denũciet nõ esse aptum ad religionẽ, exaggerãdo alios defectus naturales. Absit tñ vt in particulari, genus aliquod peccatorũ insinuet:esset enim grauissimũ sacrilegiũ: & potius esset permittendũ vt mundus periret. ¶Quod si quis arguat in fauorem Hẽrici Gandẽsis: q̃ si liceret ex cognitione auditorum in cõfessione exterius agere cũ pœnitẽte, tunc timerent homines cõfiteri,& fieret sacramẽtum graue:formidarẽt em̃ subditi cõfiteri prælato,& qui vt digni habentur magistratu,confiteri electoribus. ¶Respondetur,q̃ qui ex hac causa formidarent confessionem,non haberẽt quid incusarent,aut sacerdoti,aut sacramento: postq̃ cõfessor nõ admittẽs pœnitentem ad id, cuius nõ habet ius acquisitũ, aut priuans illum eo qđ est in mera potestate ipsius auferre, nullam facit iniuriã, nec cõfessionem reuelat: nec nos vllo modo talem licẽtiã damus. Re vera si sacerdos plures haberet seruos, quorũ vnũ per cõfessionẽ sciret esse latronem,nuliã ei faceret iniuriam,si pecuniam illi non crederet, quã credit alijs: aut si domo pelleret: alia ficta causa: postq̃ aliàs nõ tenetur illum alere. Nec hoc est reuelare cõfessionẽ,sed est,hominẽ vti iurẽ suo per factum quod alij finistrè sua culpa interpretantur. Præsertim quia hac via nulla subortur suspicio reuelationis alicui⁹ peccati in speciali. ¶Æ qua ratione respõdetur ad vulgatũ illum casum,si sacerdos qui iter habet cũ latronibus, audiat cõfessionẽ vnius reuelãtis,in animo eos habere ipsum occidere intra nemus,an debeant intrare potius nemus & mori,quã iter declinare cũ periculo reuelationis cõfessionis.Richardus em̃ ita censet faciendũ. Et quidẽ cõcedo,si casus esset possibilis,quo aut reuelãda esset cõfessio aut moriendũ potiùs moriendũ esse.Sed tamẽ quia in re morali loquimur,nullatenus admittimus talẽ casum. Põt nanq; aliò diuertere, aut manẽre,aut retrahi,fingẽdo se aliquid esse oblitũ. Quemadmodũ si quis sacerdoti in sacris vinum ministraret veneno mistum,& post consecrationem, pœnitentia ductus, cõfiteretur ei in aurẽ,lethale poculum ꝓpinasse:nõ tenetur illud sumere:quicquid suspicentẽ stãtes.

2. Dubium. ¶Alterũ dubiũ est,vtrum saltẽ liceat sacerdoti reuelare confessionem pœnitentis, vt suũ ipse confiteatur peccatum. V.g.in casu vulgato,vbi sunt tres tm̃ sacerdotes,& vnus absoluit alterũ, puta Petrũ ab irregularitate, à qua non potuit absoluere,& de hoc peccato non potest plenè confiteri tertio sacerdoti, nisi dicat se malè absoluisse aliquem sacerdotem, & fuisse causam vt ille celebrasset in peccato: vnde tertius sacerdos colligit illum esse Petrum. Et videtur quòd hoc liceat: quia, vt suprà diximus, tenetur quicunque exprimere personam cum qua peccauit, si non potest aliter explicare circunstantiam mortaliter aggrauantem. Scotus,Paluda. & Adrianus, & quotquot ego hactenus, & legi, & magistros meos audiui, cõsentiunt, quòd quando sacerdos non potest explicare suum peccatum, nisi reuelando sigillum, potiùs debet circunstãtiam illam omittere, quàm reuelare:nam maius est vinculum sigilli,quàm expressionis circunstantiæ mortaliter aggrauantis. Et inter legendum semper ita censui. Nec volo mutare sententiam. Sed certè tamen non est iam mihi modò adeò cõpertum, vt omnes existimant. Primò, quia ratio illorum falsum assumit, videlicet fortius esse præceptũ sigilli,quàm cõfessionis.Nam cũ vtrumq; sit diuinum,& signatio sigilli sit propter necessitatem confessionis,maius contrà videtur esse præceptum cõfessionis, quàm sigilli:quia propter vnumquodque tale & illud magis.Post. præterea, quia dicere aliquid in confessione

sacra

ſacramẽtali, & nõ eſt diffamare: aliàs nõ liceret noſare aliam perſonã ad exprimẽdũ circunſtãtiã proprij peccati: ergo eadẽ ratiõe, quod illic dicitur nõ eſt cẽſenda reuelatio cõfeſſiõis. Exẽpli grã: Cõmiſit ſacerdos nefandũ inceſtum cũ matre, quã vincibiliter ignorabat eſſe matrem, quæ poſtmodum cõfitetur filio, eã eſſe ad quã acceſſit. Sacerdos non poteſt cõfiteri totã grauitatem ſtupri, niſi exprimat ſe cõcubuiſſe cum matre: ergo videtur, q̃ poteſt illã circunſtantiã confiteri, non obſtante, q̃ illã nouerit per confeſſionem. Nã ſi nõ audiſſet in cõfeſſione, tenebatur nominare matrẽ (vt dicit S. Tho. 4. d. 16. q. 3. & Durã. ibidẽ, q. 4.) qđ non liceret, ſi pſona quæ exprimitur in cõfeſſione aliquo modo infamaretur: ergo quãq̃ vna cõfeſſio recitetur in alia, illud nec eſt infamatio, nec reuelatio cõfeſſionis: poſtq̃ dicitur ſacerdoti tanquã Deo, cui nihil eſt ſecretum. Defendẽda ergo eſt opinio cõis alia ratione: puta quia præceptũ ſigilli eſt negatiuũ, de re intrinſecè mala, quemadmodũ mentiri: & ideò nulla prorſus de cauſa licet illud reuelare. Quod certiſsimũ eſt. Sed hinc res pendet an cẽſenda ſit reuelatio cõfeſſionis, illa quæ fit in alia confeſſione. Quod poſſet fortè, nec abſque probabili ratione inficiari.

Dubium 3. ¶ Tertiũ dubiũ eſt, vtrũ ſi ſacerdos nouit in cõfeſſione pœnitentẽ eſſe excõicatũ, vel quẽquã alium, ex violenta percuſsione clerici, teneatur poſtea illũ vitare. Et videtur q̃ ſic (ſaltẽ priuatim) nã cap. Cũ nõ ab hoſie. De ſententia excõicationis. habetur, q̃ ſi cui ſoli patet huiuſmodi ſacrilegiũ, ille priuatim tãtum vitabit. ¶ Scotus reſpondet, q̃ ſi cõfeſſor põt eũ vitare, taliter vt inde nulla fiat ſuſpicio proditionis cõfeſsionis, debet eum vitare: aliàs non. Adrianus idẽ dicit in re: puta q̃ debet eũ priuatim vitare, nõ tamẽ publicè. ¶ Sed profectò crediderim cũ Richardo, q̃ nec priuatim tenetur eum vitare. Nam, cũ priuatio excõicati ſit ſolũ de iure poſitiuo, Eccleſia nõ cẽſetur loqui in dicto ca. de notitia quæ habetur per cõfeſsionẽ. Quare cũ hoc ipſe adnotaſſet Scotus, nõ cogebatur cõcedere, q̃ tenebatur ſacerdos aliquo modo vitare talem excõicatum. Præſertim quia non licet confeſſori improperare peccata ipſi pœnitenti poſt abſolutionem: & tamen ſi illum priuatim vitaret, per hoc reuocaret peccata in memoriam eius.

Dubium 4. ¶ Quartum dubium eſt: Vtrum de licentia pœnitentis liceat ſacerdoti cõfeſsionem reuelare. Alex. de Hales 4. p. q. 78. membro 2. & Scot. & Duran. in 4. d. 21. negant poſſe ſacerdotem de licentia pœnitentis reuelare cõfeſsionẽ. Ratio Alexã. eſt, quia ſacerdos id ſcit ſolũ tanq̃ Deus: ergo nõ ſufficit licentia hominis, vt reueletur; quod eſt dicere: de iure diuino prohibita eſt reuelatio, in qua perinde nec Papa diſpẽſare poteſt: ergo nec pœnitẽs à fortiori poteſt dare facultatem reuelandi. Addit Durand. Notitia ſacerdotis nullo modo ſufficit vt poſsit, in quantum homo, dicere citra mẽdacium, ſe illud ſcire (vt ſupra dictum eſt) ergo quanuis id profetur de licentia pœnitentis, adhuc dicit mendacium. S. Tho. Bonauẽtura, & Petrus de Palude contrarium autumant. Et in re quidem nulla eſt controuerſia. Nam & primi doctores cõcedunt, q̃ ſi pœnitens extra confeſsionem narret iterum ſacerdoti cũ facultate reuelandi, ea quæ confeſſus eſt, poteſt illa tunc reuelare: ſed negant, q̃ ſi pœnitens extra confeſsionem tãtùm dicat: concedo tibi facultatem reuelandi quæ confeſſus ſum: ſufficiat illa facultas. Quam tamen S. Thom. & alij cẽſent ſufficere. Et profectò ita abſque dubio crediderim. Si enim quis confeſſus eſt furtum 100. aureorum, nihil penitus refert, dicat ne poſtea ſacerdoti: reueles me furatum eſſe 100. aureos, an reueles hoc quod modo cõfeſſus ſum: nam idem Latinè pollent orationes huiuſmodi in tali caſu. Item poteſt quis dum confitetur narrare peccata tantũ ſemel: vel vtraque ratione, ſcilicet & vt abſoluantur, & vt reuelentur: quia dicens, vt reuelẽtur: inſinuat ſe non ſolùm dicere in confeſsione: ergo poſtquàm eſt abſolutus poteſt explicare eandem intentionẽ: videlicet q̃ reuelẽtur: quãuis non iterum narret. ¶ Et ad argumẽta in cõtrarium reſpondetur, quòd dum pœnitens facit facultatem reuelandi, facit ſubinde vt ſacerdos non ſolũ ſciat vt Deus, ſed vt homo: & per conſequens pœnitens nõ diſpenſat in iure diuino, ſed facit quòd illud ſciatur extra ſigillum. Nec inde ſequitur aliquod detrimentũ confeſsionis, nec ſcandalum: quia præceptum ſigilli poſitum eſt in fauorem pœnitentis, cui ſubinde poteſt pro bono ſuo renũciare: quẽadmodum maritus, cui vxor obſequiũ debet, poteſt illi concedere, vt votum faciat caſtitatis. At nõ debet ſacerdos facilè vti huiuſmodi licentia: niſi propter magnum bonum pœnitentis: & in graui eius neceſsitate: & q̃n cõſtãt pœnitẽtem libera eam voluntate concedere. Vnde ſi præſumeretur metu id ſacrilegi iudicis, aut cuiuſuis alterius facere, nõ debet ea ſacerdos vti; ne ſit & ipſe ſacrilegus. Et adnotent ſacerdotes q̃ quãuis nõ egeant licentia pœnitentis, vt in genere cõſulant peritiores de confeſsionibus, tamen reuelare perſonã pœnitẽtis nõ poſſunt ſine eius facultate. Quare ſi mauult pœnitens in peccato manere, quàm ſe reuelari, abeat in nomine dñi. Nec ipſi pœnitenti poſt abſolutionem

nem debet quoquo modo ſacerdos reuocare peccatum in memoriã: nec gratia fraternę correctionis, nec cõſolationis, nec aliquo modo. Neq; eñ vlla ratione cõſenſerim Petro de Pal. ꝙ in occulto licet ſacerdoti pœnitentẽ admonere: nã quãuis hæc fortè nõ eſſet reuelatio ſigilli, quę cauet in iure, tñ maxima inde verecũdia ſuffunderet pœnitens, atq; adeò ſacramẽtũ moleſtum redderetur. Et ideò quanq; ſacerdos videat pœnitẽtem cõtrarium agere, q̃ iniunctũ eſt pñia, oño diſſimulet. ¶ Hoc verũtamẽ eſt, qđ vehementius ſacerdotẽ mouere ſolet. Quid ſi ſacerdos abſoluẽs, intolerabile cõmiſit errorem: puta quia abſoluit nõ ſubditum, aut excõi catum à caſu reſeruato, aut omiſit iubere reſtitutionẽ æris alieni, in pręiudiciũ tertij? ¶ Fertur tẽpore cõcilij Baſilienſis inter magiſtros quib⁹ intererat Ioãnes Nider, quæſitũ eſſe, an confeſſor qui male abſoluit à caſu reſeruato, poſtmodum habita facultate ſuperioris debeat abſentem & inſciũ abſoluere, potius q̃ adire pœnitẽtem. Illius tñ diſputationis copia nuſquã extat. ¶ Ad hoc reſpõdetur primò, ꝙ nullo modo licet abſoluere abſentem, ſaltem ignorãtẽ an abſoluatur: primò, quia cõfeſſio eſt actus ꝑſonalis, vt patet in forma: abſoluo te: & ideò debet fieri inter præſentes. Item quia abſenti nõ põt ſacerdos imponere pœnitentiã, neq; eũ in futurum admonere, qđ requiritur in ſacramẽto. Et tertiò, præſertim quia forſan tũc ille qui abſolueretur eſſet in pctõ: & eſt ſacrilegiũ abſoluere eũ, qui nõ præſumitur eſſe in gratia. Dixerim abſentem & ignorãtem: nam forſan poſſet pœnitens abſenti ſacerdoti mittere confeſſionem ſcriptam, & ſacerdos reſcribere abſolutionem: vt ait Palud. in 4. d. 17. q. 2. De quo aliàs. Secundò crediderim, ꝙ nullo mõ licet ſacerdoti erranti in abſolutione, cõuenire iterũ pœnitentẽ de peccatis, memorãdo aliquod pctũ in particulari. Primò, quia vt diximus, hoc eſt exprobrare illi peccatũ: vnde ꝑfectò odioſa redderetur confeſſio. Et ſecundò, quia poſſet tunc pœnitens negare ſe tale fuiſſe cõfeſſum, & obiurgare cõfeſſorem: vnde facilè oriretur ſcandalum. Et tertiò, quia id non eſt neceſſarium. Poſtremò ergo colligitur, ꝙ debet tunc ſacerdos adire pœnitentem: & dicere ſe errorẽ cõmiſiſſe grauem in cõfeſſione: & ideo ſi vult aut iteratò cõfiteri, aut facultatẽ facere loquendi de cõfeſſione, tunc explicabit in particulari defectum. Per quod & cõfeſſionem nullatenus detegit, & abunde ſatisfacit pro errore præterito. Nam tunc pœnitẽs tenetur ad cõfeſſionẽ redire, aut cum illo ſacerdote aut cũ alio: quòd ſi renuit, culpa quæ fuerat ſacerdotis transfunditur in ipſum. ¶ Quintũ & poſtremũ dubium eſt, vtrũ licitum ſit ſacerdoti, qui alia etiã via, q̃ per confeſſionẽ, crimẽ nouerit pœnitẽtis, illud prodere, atq; adeò in forũ exterius deferre. ¶ Opinio fuit negatiua Aluiſiodorenſis 4. p. q. De ſigillo, & aliorum antiquitus. Vbi ait, ꝙ ſi confeſſor nouit aliàs crimẽ pœnitentis, nõ debet illud in confeſſione recipere: ſed ſi receptũ, tunc ſiue antea nouerit alia via, ſiue poſt, totũ claudit ſub ſigillo. Et ꝓbatur, quia in ei⁹ Oñis vetus q; teſt⁹. ſine exceptione ꝓhibetur peccatũ in pœnitentiali iudicio detectũ reuelari. At verò hoĩes ab illo tẽpore doctores cõcorditer affirmãt cõtrarium 4. d. 21. Nam, vt dicit ille § Aroldum hæc opinio nimiũ ſigillo tribuit, pręiudiciũ veritati & iuſtitiæ facit. Non eſt ergo dubiũ quin liceat reuelare peccatũ, quod notum eſt alia via. Probatur: quia ſacerdos per id quòd audiuit in cõfeſſione nullũ admittit aliud ius quod habet: ſed ſi nõ audiſſet in cõfeſſione, habet ius dicendi id, quod aliàs nouit: ergo ſiue illud nouerit ante confeſſionẽ, ſiue poſt, iure põt reuelare: aliàs clypeus eſſet pernicioſus hominibus, dum Eccleſiã cotã ſacerdotibus furto expoliatã, illis confiteri, vt os obſtrueret accuſandi. Et ſecundò: Si huiuſmodi ſacerdos vocaretur in teſtẽ, non poſſet iuratus reſpondere citra mendaciũ ſe neſcire, ſi eſt aliàs publicum: poſtquàm ſcit vt homo: ergo tenetur candidè reſpondere veritatem. Sed res lucidior eſt, quàm vt pluribus egeat teſtimoniis. Imò verò nõ ſolum ſi ſacerdos aliàs viſu aut experientia id nouit, ſed ſi indicia habet legitima, poteſt id in iudicium deferre. Exempli gratia. Si dum latro confitetur, marſupium ſacerdotis abſcindit, quãuis confiteretur tunc de furto, poteſt eum accuſare in iudicio. Non ſolum: quia illa non præſumitur confeſſio & accuſatio, ſed ſimulatio, vt ſuprà diximus: at quia poteſt allegare manifeſta indicia, puta tali hora furtũ factum, & neminem alium intraſſe domum: fateor tamen cauendum eſſe maxime ſcandalum: vt videlicet ſacerdos quæ audiuit in confeſſione, non pandat, niſi in promptu poſſit comprobare cauſas vel indicia quibus id aliàs nouit: ne oriatur ſuſpicio reuelationis confeſſionis. Et hæc de abditiſſimo ſigillo confeſſionis. ¶ In ſecretis ſecularibus ſunt qui opinantur, neminem vnquàm conſtringi ea ſeruare cum diſpendio vitæ: ſed cum non deſcendat ad ſpecies ſecretorum, nimirum ſi rem non ſatis inſpiciant. Inter hæc ergo primum locũ tenet ſecretũ, qđ ad rem pertinet publicam. ¶ De quo ſtatuitur ſexta concluſio. Qui locum tenent & officium publicum, tenentur ex genere rei fidem ſeruare

Dubium.

6. Cõcluſio.

uare secreti, si opus fuerit, cū dispendio vitæ: vt sunt senatores, cōsiliarij, scribæ, aliiq; id genus. Et primò si reuelatio secreti vergit in grauem lum Reipub. tunc nō solū personæ quę sunt in magistratu, sed quicunq; priuatus ciuis, tenetur vitā exponere, antę q̄ id detegat. Vnde, l. Omne delictū ff de re militari, Exploratores qui secreta nunciant hostibus, proditores sunt, & capitis pœnas luunt. Sed aliud præterea affert cōclusio; videlicet q̄ illi quibus officio publico incūbit, tenētur sæpe sæpius mori pro celādo secreto reipub. q̄n priuati homines nō tenerent. Probatur: quia media, vt sæpe dixim⁹, pēsanda sunt ex fine, & secreta Reipub. sunt propter salutem totius populi: ergo illi quibus tota respublica arcana sua cōmisit, & quibus stipēdia pro huiusmodi officio pēdit: quiq; peculiari sacramento fidē astringūt, multo maiori vinculo tenētur seruare secretū, q̄ alij de plebe: atq; adeò, si res tāti sit momēti vt id postulet, vitā cū reliquis bonis tenētur in ea causa exponere. Et vocamus causam Reipub. causas etiā particulariū personarū, quæ tractantur in iudicio publico. Vnde iudex qui causam audit, in qua de re grauissima decertat, vt de vita, aut de maximo honore, vt de ducatu, aut alia magna hereditate, si inuaditur ab aliquo litigātiū sub cōminatione mortis, vt merita causę p̄dat, debet potius gladio succūbere, quā fidē secreti frangere. Et idē crediderim de scribis, quorū fidei causę graues cōmittuntur. In rebus verò minoris momenti quāuis nō tenēatur vitā dare, & fidem seruēt, tenētur tamē p̄ rei cuiusq; qualitate. Atq; id maximè in sancto cōcilio & foro, quo res fidei aduersus hæreticos tractātur. Nā & inter gētes celebratissima semp fuit fides secretorū de Republica. Vnde Aul. Gell. ex Marco Catone refert lib. 1. noct. Attī. Papyrio illi puero honorē maximū habitū esse: eo q̄, dum in senatū cū patre fuisset admissus, & māter auidissimè eū percōtaretur quidnā patres egissent: matrē excogitato cōmento, & mēdacio delusit, quo senatus arcanū celaret. Ob idq; nomē illi inditū est, Prætextatus. i. abscōditus & cōtectus: qđ deinceps pueris Romanis successit. Et Pōpeius, vt author est Valerius Max. lib. 3. cū à Gentio rege captus senatus cōsilia prodere iuberetur, igni digitū crem andū præbuit: qua patiētia ostenderet se potius tormētis perditū iri, quā secreta senatus pāderet. Et Fulvius tēpore Aug. cū senatus secreta panderet vxori, pœnā dedit capitis. Hac ratione (vt inquit Valer. li. 2.) fidū tunc erat & altū Reipub. pectus: cura, silentiiq; salubritate munitum. ¶ Interpriuata id maiore vinculo ligat, q̄n quis per iniuriā, hostis secretū, vi, fraudē ve ex torquet. De quo fit cōclusio septima. Qui iniuria hōis secretū expressit, tenetur illud, si res sit magni momēti, etiā in mortis discrimine cōtegere; vt Dalila, quæ muliebri improbitate mysterium capillorū à Sāsone extorsit, tenebatur mortem prius obire, quā id Philistæis prodere. Probatur. Tenetur quicūq; mortē prius oppetere, quàm homini famā auferre (maximè in fama sit valdè magna & pretiosa) sed qui per iniuriā secretū alienū extorquet, famā ab illo deprædatur: ergo tenet potius mori, si res sit magni momēti, quàm ipsum diffamare. Ò vel maximè, si periculū inde imminet vitę. Vñ qui obsignatas literas alienas mala fide aperiunt: quia illa vis est, & iniuria, maiori vinculo tenētur secretū illud seruare, q̄ si id alia iusta via cognouissent. Fuit em̄ semper celebratissima religio in literis alienis abscōdendis, & celādis, vt frequentibus historiis memoriæ proditum est. ¶ Secretorū quæ citra iniuriā deprehendūtur, primū gen⁹ est, q̄n quis data fide arcanū alienū suscipit custodiēdū. De quo ponit octaua conclusio. Nemo tenet secretū q̄d fide recepit, seruare cū dispēdio vitæ aut alia grādi iactura honoris, aliorū ve bonorū. Hoc nō aliter p̄bat, q̄ q̄ huiusmodi obligatio non orit ex iustitia, aut ex publico officio, quo tenet seruare secretū, sed ex sola liberalitate & bonitate promittēs fidē: & nemo præsumitur promittere id, ad q̄d aliàs nō tenebatur, cū tāta iactura & dispēdio. Qui em̄ pecuniā amici recipit in depositio, non tenetur cū tanta iactura & detrimēto eā tueri. Sed nihilominus viri probi erit pro rei cōditione & magnitudine iacturā in propriis bonis facere, vt arcanū ita receptū p̄stet. Neq; admitto argumētum, quo in hac parte aliqui vtūtur, vt quocunq; casu licet reuelare proprium secretum, licet iubinde reuelare alienum. Nā homo dñs est propriæ famæ, & non est dñs alienæ: & ideo p̄ōt aliq̄n propriā famam exponere (quia in hoc nulli facit iniuriā) quādo tñ tenetur custodire alienā. Graphicè tamè fabulantur poëtæ, pœnā illius qui secretū sub fide receptū nō seruat, in Batto illo pastore, qui p̄ter secretū q̄d fide receperat, reuelatum, in lapidē versus est: alioqui mutū, sed qui ea perpetuò laboraret in f.mia, vt secretū auri, cuā inētio manifestaret. ¶ Nona cōclusio. Q̄n quis casu nouit alienū secretum, quāuis tenetur illud cōtegere, etiā sub peccato mortali, si res est tanti momēti, tñ non tenetur grauia pati vt illud celet. Hoc facilè p̄batur: quia solū tenetur seruare ex charitate, sicut tenemur seruare res amicorū, q̄n id possumus sine graui dāno nostro. Tametsi nōnūquā cōtingat fuerit, mortem prius oppetere, quàm

7. Cōclusio.

8. Cōclusio.

9. Cōclusio.

huiusmo

huiusmodi secreta reuelare. Et hæc de alieno secreto. ¶ Secretũ cuiusq; propriũ lõgum nobis modo negotium exhiberet, nisi mẽbro 1.q.3. amplissimè res esset tractata. Hoc vnũ ergo in hũc locũ reiecimus, an teneatur homo tormẽta, atq; adeò mortẽ perpeti, antequã iniustè in-
10. Cõclus. terrogatus, propria crimina prodat. Vbi decimã astruimus cõclusionẽ. Nemo tenetur mortem pati, aut immania tormẽta, vt propriũ crimẽ abscõdat. Loquimur de his qui in equuleo præter ius interrogãtur: nã si legitimè interrogarentur, etiã citra tormenta, tenerẽtur veritatẽ fateri. Probat cõclusio his suppositis, quę loco citato satis corroborauim⁹ aduersus dñm Caietanũ: videlicet hominem habere dominiũ suæ famæ, sicut bonorũ exteriorũ: & quãuis sit peccatum, famã prodigere, & quãdoq; mortale, tamen licitum esse cuilibet, pro causa iusta eã exponere. Vnde sumitur argumentũ. Potest quis pro iusta causa famã exponere: sed prodere ꝓprium crimẽ, ex genere suo, nihil aliud est, quã se hominem infamare: ergo illud licet ad seruãdam vitã: nã profectò vix potest dari causa magis iusta. ¶ Et cõfir. quia vita maius bonũ est q̃ fama: imò vita caput est omniũ bonorũ: ob idque vniuersa quæ homo habet, dabit ꝓ anima sua. Iob. 2. Ergo si quis positus in tormẽtis euadere aliter nõ potest, nisi propriũ crimen detegẽdo, certè, quãuis iniustè interrogetur, potest se prodere: positq̃ in hoc nemini facit iniuriam. Quẽadmodũ enim vexationem illã & iniuriã grandi pecunia redimere posset, ita sanè potest & iacturam in fama facere, vt vitam seruet.

¶ Et secundò arguitur ex cõi sensu hominũ. Si quis & plurimũ & vehemẽter cruciaretur, & dilaniaretur, certè nõ cẽseretur pusillanimis, si se proderet. Imò verò nõ solũ id licitũ est, quãdo cõfitendo crimẽ potest à tormẽtis liberari: sed quãdo per cõfessionem certus esset capite plectẽdus, posset vir fortis eligere semel mortẽ, an teq̃ vehemẽtia & longissima tormenta pati. Eò vel maximè, qñ nõ speratur tormentorũ finis, vt sæpe sæpius contingere solet. Sunt enim qui tormẽtis tormenta cumulantes, proponũt aut animã miseri, aut cõfessionẽ verã, falsámve extrahere. ¶ Et tertiò arguitur. Potest homo, vt illic diximus, exponere propriam famã pro fama amici, sicut vitã pro vita: ergo potest, à fortiori, famam exponere pro vita propria.

¶ Quartò arguitur. Si quis me iniustè infamaret, & ego nõ possem me aliter defendere, nisi exponẽdo vitã, non teneor periculo vitæ famam custodire: ergo, eadem ratione possum in tormentis crimen prodere, vt inde me eximã. ¶ Quòd si quis arguat, ꝙ si iudex iniustè me percõtatur, iniustè ego respõdeo. Certè consequentia nulla est: nã & latro iniustè me inuadit in itinere, & tamẽ iustè ego concedo illi palliũ ne me occidat. ¶ Addiderim, ꝙ si homo in iniustis tormentis falsò sibi crimen imponeret: dũmodo id faceret sine iuramẽto, nõ est mendacium nisi officiosum & veniale: nec tenetur aliquo modo ad restitutionem famæ: postquam nemini facit iniuriam. Palud. 4.d.21.q.2. in fine dicit, ꝙ mendacium huiusmodi est officiosum, inquantũ se homo liberet à tormẽtis: sed perniciosum, inquantum se diffamat, & astãtes lædit mendacio. At re vera, nec infamare se ad illum finem est perniciosum: nec astãtes lædit: quia aut putãt confessionem esse veram, aut si intelligãt esse falsam, non est tãtum scãdalum, hominẽ cõtra se mentiri, vt eo se liberet malo.

¶ Ad primũ argumentum respõdetur, ꝙ quanquàm vita sit præstãtior quàm fama: nihilominus reuelatio criminis aliquãdo cedit in malũ religionis, vt dictũ est in prima conclusione: & aliquãdo in malum publicũ, vt dictũ est in sexta: & aliquando in graue præiudicium tertij, vt dictum est in septima. Quibus proinde casibus moriendum est priùs, quàm crimen reueletur.

¶ Et per hoc respondetur ad cõfirmationem, ꝙ quãuis iugum Domini sit suaue, nihilominus nos obligauit in dictis casibus, vitã exponere.

¶ Ad secundũ principale respõsum est in octaua, nona, & decima cõclusionib⁹. Quibus ostẽsum est, licitum esse aliquãdo reuelare secretũ, aut alienum, aut propriũ, quãdo aliter vitã seruare nõ possumus. At non est par vbiq; ratio.

¶ Et eodem modo respondetur ad confirmationem, & ad tertium principale. Nec valet illud argumẽtum, vt suprà diximus, vt quocunque casu liceat militi reuelare secretum meum, cuius sum dominus, liceat subinde reuelare alienum, cuius non habeo potestatem.

¶ ECCE quæ de ratione tegẽdi & detegendi secretum, sub censura sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, de exiguitate & penuria nostra præstare potuimus. Quæ in hoc opusculo tribus membris distributa sunt: perq; quatuordecim quæstiones disputata: atq; adeò octoginta duabus cõclusionibus absoluta: ad laudem & gloriam indiuiduæ Trinitatis: quæ nos vtinam fœliciter in secreta illa diuinorum mysteria aliquando recipiat, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt.

Libri De ratione tegendi, & detegendi secreti,

FINIS.

FRATRIS DOMINICI SOTO SEGOBIENSIS THEOLOGI ORdinis Prædicatorum, Cæsareæ maiestati à sacris confessionibus Salmantini professoris,

In causa pauperum deliberatio.

AD MAXIMVM atque adeò clarissimum, Hispaniarum Principem D. Philippum, inuictissimi Cæsaris Caroli V. primogenitũ, Fratris Dominici Soto Segobiensis, Theologi, ordinis Prædicatorum, Salmantini professoris,

In causa pauperum deliberatio.

NVLLA me vnquã ratio, Princeps maxime, ĩducere potuisset, has ad magnitudinẽ tuã literas dare, ni si & legissem sæpe numerò apud multos quãta esse debeat in principe humanitas: quantamq; cuiusuis classis hominibus audiendis mãsuetudinẽ excelsum istud genus mortaliũ debeatis: pariterq; ex multis audiuissem, quantam tu (ꝙ patriũ vobis gẽtileq; est) humanissimè præstes. Atqui, si quãdo alias, vel nũc maximè multorũ te sentẽtias humaniter, nõ auditurũ modò, cõiectura est, sed etiã rogaturũ. Nempe de ea re, de qua cùm à celsitudine tua (quippe qui Cæsaris throno sedes) iudicatũ fuerit, nihil cunctis aliud quàm decretũ audire, ac iussis parere integrũ erit. Haud me latet, nõ me in iis esse, quorum authoritas vllo possit momẽto rem tam à multis cõtrouersam, tamq; matura cõsultatione sancitam, huc illuc inuertere. Neque ea ego mente negotiũ hoc dicẽdi suscipio, vt quicquã, ꝙ in actis sit, immutare contendã. Verùm id satis duxerim, si id ꝙ fieri statutũ est, cunctis hinc inde cõmodis diligẽtiùs exploratis, cautius, ꝓuidentius, ex diuinoq; magis nutu fiat. Qua videlicet melius ratione miseris pauperibꝰ fuerit consultum. Id quo in hac re esse nullum potest aut Cæsareæ maiestati, tuæq; perinde amplitudini obsequiũ gratius, aut reipublicæ cumulatius bonũ. Adeo nos pauperum habere curam Christus saluator noster, nõ modò voluit, prædicauit, & admonuit: sed & summis nobis tum pollicitationibus, tum cõminationibus edixit.

¶ Sunt nõnullę, neq; ex postremis quidem, ciuitates Cæsaree Hispaniarũ patrimonij, vbi his retrò annis quatuor cœptũ est, pauperes vagabundis expurgare, in ordinẽ cogere, eleemosynas certa ratione & modò, & colligere, & distribuere. Sanè vt ostiatim mẽdici circũire colibeãtur: vt hoc illi labore, diuites verò eorum improbitate leuent. Neq; eleemosynæ temerè profundãtur. Sed delectꝰ pauperũ fiat: quo, iis, quos lex validos appellat, de medio sublatis, aliis, qui vere egẽt, vberiores obueniãt. Quod equidẽ institutũ esse nemo potest, qui nõ suo igne, meritò præclarũ censeat, Christianoq; pectore videat proficisci. Atq; adeo dignum æstimet, quod pro sua quisque virili laudet, foueat, omniq; studio cõplectatur. At cùm res tam sit magni momẽti, aliarũ quoq; sui ordinis legem subeat, necessum est. Nẽpe vt ea sit, de qua non facilè inter oẽs cõuenire possit. Operũ etenim vnũ quodlibet nõ de subiecta materia, quantũlibet in honestissima versetur, virtutis continuò nomen prometetur: quia neq; virtutis lineã statim attingit. Quin verò cõplurib⁹ prius opus habet circũuestiri, quæ in vniuersum explorata vt sint, atq; ꝓspecta, nisi multorũ iudicio, fieri nequit. Atqui vsu venire sæpe solet, vt prudẽtes quidẽ viri atq; etiã cõsultissimi de rudibus nr̃is imperitorũ dubitationibus permulta, quibus cauere debeãt, prospiciãt. Nã audies sapiens (vt in ꝓuerbio est Salomonis) sapiẽtior erit. Igitur neq; tu (Princeps optime) neq; aliorum quisquam verba hæc, qualiacunque adorno, aut animo mihi cupiã aduersandi, aut cupidinẽ contendendi adscribat. Neq; enim vllã in re Prouerb. 1.

in re tantam mihi facultatem arrogo, neque in hanc tali animo citra culpam prodire potuissem. Quocirca nihil est causæ, cur se mihi quisquam cõcertandi disputandive gratia obuiam proferat. Siquidem, vt paulò ante dicebam, nõ aliò orationis meæ (si quos modo habitura sit) nernos intendo, quàm vt illæ quæ in pauperes apparãtur leges, quàm fieri maximè potest, circunspectissimè ferãtur. Qua ratione fiet, vt inter illos, qui in hoc negotium amplissimas eleemosynas quotidie largiuntur, pro mea ego tenuitate, cum paupercula illa euãgelica, duo minuta erogauerim. Quãdoquidem eleemosynę, quarum sumus egenis debitores, nõ in solo pane positæ sunt. Quinimo, vt Gregorij verba referam, Habẽs intellectum, curet omnino ne taceat. Habens rerum affluẽtiam vigilet ne à misericordiæ largitate torpescat. Habens artem qua regitur: magnopere studeat, vt vsum, atq; vtilitatem illius cum proximo procuret. Habens loquendi locum apud diuitem, damnationem pro retẽto talento timeat, si cùm valet nõ apud eum pro pauperibus intercedat. Hæc Gregorius. Munus ergo à lingua nõ infimè prodesse nõnunquam potest afflictis pauperibus. Vt enim est in ecclesiastico, Diues iniustè egit, & fremet: pauper autem læsus tacebit. Et Isidorus (quod 11.q.3. inter decreta relatum est) pauper (inquit) dum nõ habet quid offerat in iudicio, non solùm audiri contemnitur: sed etiam contra veritatem opprimitur. Ob idque qui pauperem protegit, Deum imitatur: qui teste illo pauperum patrono Iob, de manu violenti eripit pauperem: & conteste David, astitit à dextris pauperis: vt saluam faciat à persequentibus animam eius. Idcirco in re quæ ad Christianam religionem tanti refert, sane qua de vita pauperum, nec sine diuitum magno periculo, decernitur, nemo revera posset officium prætermittere, qui non protinus reprehensionem incurreret, qua (vt est in euangelica parabola) nequam illum seruum & infidum dominus tam increpuit acriter, quòd talẽtum, quod si fœneratus fuisset, vsuris potuisset augere, vt domino suo multiplicatum redderet, subtus terram maluit abscõdere. Absit eo hæc animo dixerim, quo velim quempiam condemnare. Etenim quotquot prouinciam hanc, negotiúmq; pauperum suscipiunt, vtramuis partem tueantur, zelo pietatis ac religionis ducuntur: atq; adeo vtrosq; copiosa merces manet apud Deum. Sed huc penitus mea tendit oratio, quod pro suo quisque ingenio iudicióque, rationes in medium de hac re proferre debet, quibus vtrinque discussa, exactius definiatur.

Luc. 12.

Hom. 9. super euangelia.

Eccles. 13. 11.q.3.

Iob 5. Psalm. 108.

Quod autem in animum inducerim ad amplitudinem tuam orationem dirigere, nullum in absentia Cæsaris legitimum alium iudicem, apud quem causam pauperum orarem, delegere, aut potui, aut certe debui. Cum q; deus ipse per quem reges regnant, & legum conditores iusta decernunt, sæpe & multum iudicem, se patronum, ac patrem pauperum, honoris gratia, nominat. Vnde Synodus Carthaginensis quinta admonitos esse voluit prælatos, vt ab imperatoribus glorioſissimis pauperum patrocinium postularent. Tum etiam quod causa hæc & ad Cæsarem & ad curiam iam diu delata est, scriptam duxi non latinè solùm (quo tamen sermone latiùs ac pressiùs rem explicui) verùm & Hispanè. Primum quòd (vt aliàs me claritudini tuæ dixisse memini, quando scholas nostras hoc honore dignatus es, vt lectionibus nostris interesse volueris) quãuis vtrumq; idioma plenè capias, ad principes tamen non nisi patrio eorum sermone vti fas est. Præterea quod cùm causa hæc, de qua dicturus prodeo, popularis sit: vtpote cuius cognitio ad plebem etiam pertinet, operæpretium fuit, illa lingua proferri, quam vulgus etiam perciperet.

Prouerb. 9.

Quo narratio continetur.

CAP. II.

PRimum, quod huic fabricæ subiectum est saxum, petitio illa fuit quadragesima sexta in conuentu regni, qui Vallisoleti celebriter factus est, anno ab orbe redempto 523. supra millesimum. Qua pauperes apud Cæsarem delati sunt, quòd fines patrios egressi regnum mendicantes peragrarent: idque non sine damnis (vt causabatur) quæ respublica eiusmodi gentis vagatione permulta recipit. Ob idque ius à Cæsare imploratum est, quo mendici suo quisque solo continerentur: neque permitterentur circunuagari. Id verumtamen, quãuis vt de illo prouideretur responsum fuerit, non fuit tunc edicto publico cautum. Qua de re in conuẽtu itidem celebri apud Maditum, anno 28. petitione 45. de eadem rursus egenorum vagatione conquestum est. Neque aliud inde, quàm prius, responsum procuratores reportarunt. Deinde in conuentu, qui anno 34. eodem conuocatus est, petitione 117. alia sub alio tenore producitur supplicatio. Videlicet quòd singulis regni ciuitatibus prouidus aliquis ac circunspectus vir negotio pauperum delegaretur, sine cuius testimonio & chirographo nemini licitum esset ostiatim mendicare, vt

hac ratione legitimi pauperes comperti essent. Huic, veluti iustæ supplicationi, subscripsit Cæsar, vt vagabundi (quos lex validos appellat) oppidis abigerentur: aduenæ, qui prætextu paupertatis falso titulo mendicant, pellerentur à curia. Quibus adiecit, vt legitimi pauperes suis cuiusq; diœcesibus procurarentur & alerentur. Nulla illic tamen pœna in legitimos pauperes decreta est, quocunq; regni mendicatum commigrauerint. Postea demum (quod ad rem denuo propius attinet) anno 40. curia, quæ est Cæsari à consilio, ea quæ præfatis petitionibus continentur, vt obseruarentur, senatusconsulto mandauit. Atq; adeo post consiliariorum subscriptiones instructio quædam appenditur, sola tabellionis manu signata. Qua executionis forma articulatim præscribitur. Summa eorum, quæ ad rem pertinent, sex continet articulos. Cauetur enim primũ omnium, vt nemini prius mendicare liceat, quàm eius paupertas legitimo examine constiterit. Secundò, ne cuiquam mendico, etiam legitimo, nisi in propria patria intra certos terminos, sit integrum mendicare. Excepto inde tempore extremæ famis, aliúsve cuiuslibet magnæ calamitatis. Tertiò, ne absque chirographo, aut parochi, aut illius, qui huic muneri delegatus esset, quisquam mendicet. Quartò, quòd nisi prius sacramentaliter confessus, huiusmodi chirographa mendicandi concedantur. Quintò, qui ad limina Iacobi peregrinantur prohibiti sunt, & longam moram facere in via, & à recto itinere vltra duodecim mille passus (quas Hispani quatuor leucas dicimus) deuiare. Reliqua iustissimè extra controuersiã sancita sunt. Postremus denique adiectus articulus est, vt diœcesani, prætoréque vrbium pro sua vtriq; facultate, satagerent, instituta hospitalia reficere: eorúmque dotes à quibusuis debitoribus ac retẽtoribus exigere. Atque adeo curarent, si qua fortè ratione fieri posset, vt pauperes in suo cuiusque territorio abundèr sustentarentur, vlla eos necessitas diuagari compelleret. Hæc Metinæ anno proximè lapso 44. prælo mandata sunt.

sex artic.

¶ Super hæc fundamenta cœpere ciuitates institutiones construere. In quibus habebatur. Primùm vt vagabundi vrbe exigerentur. Mox vt aduenæ mendicantes, postquam essent refecti & recreati, certóque donati subsidio, transire protinus cogerentur. Deinde, ne mendicantes indigenæ ostiatim discurrere sinerentur: sed domi receptis, alij ad munus hoc destinati eleemosynas colligerent, atque conficerent. Ad hæc obeunda munera ministri, cùm alij, tum etiam prætores executores creati sunt. Cuncta quidem zelo sancto ac pietate plena. Nempe vt legitimi pauperes, qui domi clausi malunt præ verecundia, extrema pati, quàm ad mendicandum prodire, hac ratione maiora possent subsidia recipere. Nam qui aliter quàm sancta intentione, institui hæc potuissent, Zamoræ præsertim, quæ harum fuit vrbium prima, vbi prior ordinis religiosi ac toto orbe illustris diui Ioannis aderat? Qui quando in præsentia celsitudinis tuæ suis aliis honoris titulis nuncupari non permittitur, cum in aliis germane Christianus, tum in pauperes Christianissime magnificus, atque (si verba cohærerent) eleemosynarum sanctissime prodigus, nihil vnquam in pauperes decerni permisisset, nisi religiosorum prudentúmque iudicio in rem esse pauperum cognouisset. Postmodum verò cùm murmura in hac vniuersitate de institutionibus huiusmodi suborirentur, consulti nonnulli è Zamora fumus. Qui non in vniuersum eorum articulis applaudimus. At nonnullis pro iudicio nostro rescisis, reliqua subscribere polliciti sumus. Tum demum post dies aliquot scripta ad nos ab eadem vrbe sunt capitula quædam articulorum, quæ subsignaremus. Ingenuè fateor inscitiam meam ac temeritatem. Credidi nihil aliud in scriptis esse, quàm ego verbo promiseram subsignare. Et ideo, quam non legi scripturam subnotaui. Non quòd inter tot numero, támque insigniter sapientes quicquam mea subscriptio authoritatis, aut addere, aut adimere posset: tamen audio aliqua illic haberi, quæ si legissem, probare præ ruditate mea non possem. Orsus hæc, quòd postquam hisce diebus à reuerendissimo Cardinali Toletano, meam sententiam Vallisoleti de hac eleemosynarum ratione rogatus, respondissem, non me cuncta posse mente plene capere, ecce articuli ei Zamorenses exhibentur, meo nomine subsignati. Quos deinde (vt audio) coram claritudine tua eorum fautores produxere. At verò cùm illius ego non sim authoritatis, quam Pythagorici suo Pythagoræ tribuebant: qui nullum veritatis testimonium petebant, quàm quod magister dixisset: sed eam potius Augustinianam legem ad Hieronymum (quæ in decretis est) cum omnibus qui de hac re loquuntur, tum maximè mihi præscriptam esse cupio: vbi ait, nemini, præter canonicos libros, quantalibet sanctitate doctrináve polleat, maiorem adhibendam esse fidem, quàm eius rationes persuasionésque fecerint: quid ego aliàs subscripserim,

Dist. 9. ca. ego solis.

pſerim, nihil propemodum refert: ſed quid rei veritas fuerit, pagellam hanc teſtem appello. Ad rem itaq; vt reuertar, à Zamora deinceps (tametſi nonnullis hic refragantibus) eaſdem hæc ciuitas conſtitutiones accepit. Hinc demum Valliſoletum commigrarunt. Vbi (vt iſtic rumorem audiui) te ampliſſime domine & qui dem meritò, ancipitem habent. Vnde mihi ani mum ſubit, deliberationẽ qualem hanc cunque, ad amplitudinem tuam ſcribere. Vereor ne vſque ad ſatietatem narrationem protraxerim. At neceſſarium arbitratus ſum integram rei ſummam, de qua dicturus ſum, primum omnium ob oculos ponere.

De vagabundis. Cap. III.

DELIBERATIONEM hanc vt pleraq; omnia, quæ in conſultatione poſita ſunt in duo ſtatim ſecari operæpretium eſt. Enimuero quidnam liceat, quidve illicitum ſit, primum oportet conſtituere, mox ex his quæ licita ſunt, quid expedire videatur, diſcutere. Hanc partitionem Apoſtolus priori epiſtola ad Corinth. ſub his verbis adumbrat. 1. Corint. 6. & 10. Omnia mihi licent: ſed non omnia expediunt. Omnia mihi licent: ſed non omnia ædificant. Neque verò eadem ſunt ambo via perſcrutanda. Sed diuerſa potius lance expẽdenda. Quid nanque liceat, lege agendum eſt. Quoniam de qua re ſcripta eſt lex (vt ſuper L. proſpeximus. ff. qui & à quibus. iuris prudentes cõſiderant) nullus diſputationi conceditur locus. At verò vbi ex duobus, quæ ambo per legẽ licita ſunt, vtrum eorum expediat deliberamus, tunc ex æquo & bono, argumentiſq; à prudentia profectis coniectanda res eſt. Et quia ex rerum diuiſione permulta & ſcientiæ & conſilij luce clarescunt, longè intereſt inter vagabundos homines, & eos qui, cum verè ſunt pauperes, per orbem mendicando diſcurrunt. Nam de priori hominum genere, non lege modo particulari regni, ſed antiquiori multo, quæ inter communia iura ſcripta eſt, atque adeo diuino ac naturali iure antiquiſſima, cautum eſt, ne in republica impune permittantur. Alteros verò, nempe aduenas & peregrinos (ſaluo eorum iudicio, qui iuris prudentia præſtant) nulla lege video, quocunque illi gentium diſcurrant, inhiberi. Quin verò, ſi & euangelium, & quod naturalis ratio ſuggerit auſcultemus, neque eſſe apparet ex æquo & bono.

ff. qui & à quibus. L. proſpeximus.

¶ Quantum ad priorem partem ſpectat, nomen, vagabundus, quamuis primo ſono nihil aliud deſignare videatur, quàm hominem, qui ſine propria ſede ac domicilio per orbem vagatur (vt ſuper capitul. final. de foro competen. & L. hæres abſens. ff. de iudic. doctè adnotant iuriſconſulti) addendum tamen eſt, vt eius notio habet, quod ſint homines nulla neceſſitate, commoditate, aut vtilitate vagantes. Aliàs non eſſet (vt planè eſt) nomen infame, quippe quo ocioſos homines ſubnotamus. Qua de re qui ratione, aut artis exercendæ, negotiationisve, aut alius neceſſitatis ſiue vtilitatis patrios fines egrediuntur, nec vituperantur, neque hoc proinde famoſo vagationis nomine cenſentur. Vagabundus. De foro competen. ff. de iudic. l. hæres.

¶ Igitur quòd id genus homines qui neque ſubſtantiam habent, vt à ſeruilibus operibus procul ſint, neque debilitate rurſus aut quouis alio impedimento legitimè tenentur, quominus labores eiuſmodi ſeruiles ſubire poſſint, non debeant impune circumuagari, primum argumentum eſt à lege diuina, cuius nos Deus initio ſtatim orbis conditi admonitos eſſe voluit, vbi hominem ex amœniſſima illa paradiſo, in qua (ſi in iuſtitia & æquitate perſeueraſſet) ſuauiſſimo contemplationis ocio frueretur, merito ſuo eiiciens, in ſudore (inquit) vultus tui veſceris pane tuo. Idque deinceps ſub figura confirmauit: dum in Deuteronomio, ne os bouis triturantis ligaretur, edixit. Quod (interprete ad Corinthios Paulo) non tam curam exprimit quam Deus habet de bobus, quàm quòd homines qui in opere ſunt & negotio, digni ſunt quo veſcuntur pane, ocioſi verò, minimè. Id quod & Chriſtus ipſe ſeruator noſter in euangelio docuit: vbi ait, dignum eſſe operarium mercede ſua: & vbi homines illos in foro ſtantes ocioſos reprehendit. Quamuis ocioſitatem illi excuſauerint, quod nemo eos conduceret. Et ad Theſſalonicenſes Paulus quoſdam fratres acerbe redarguit, quod cum ociosè & abſque negotio eſſent, atque ideo extra ordinem, eleemoſynas à populo recipiebant. Et concludit, quod qui nõ laborat, neque manducet. Tametſi nonnulli quando non alio eos nomine ſubnotemus temerarij certe, parúmque ad loquendum circunſpecti, illum locum aduerſus religioſos mendicantes interpretari tentauerint. Cùm tamen ibidem Paulus, & alij frequenter apertè doceat, quantum iuris habeant qui ſpiritualia ſeminant, vt temporalia metant. Attamen non eſt hic locus digreſſionis huius: ſed ad propoſitam

Vagabundus lege diuina prohibetur. Geneſ. 3. Deute. 3. 1. ad Cor. 9. Matth. 10. Matth. 20. 2. Theſſ. 3.

ſitam concluſionem reuertamur.

Lege naturali. ¶ Mox eadem cõcluſio ratione naturali comprobatur. Qui enim in bonis non habet vnde viuat, nullum ius habet aliena petendi, niſi aut arte ſua, aut quouis alio labore, aut negotio aliis viciſſim ſeruiat. Vtraq; enim ratione Deus & natura humanis rebus proſpexit: dum & diuites eſſe & pauperes ſapienter diſpoſuit. Sanè, vt diuites eſſent velut anima, quæ corpus regit: pauperes verò, vt corpus quod animæ ſeruit. Quippe qui terram colant, artes exerceant, vt ſine quibus humana vita tranſigi nequit. Deus enim & natura (vt 10. de natura animalium Ariſtot. author eſt) nihil vnquam fruſtra fecit. Idcirco qui ocioſam prodigunt vitam, præter legem naturæ viuunt. Vnde vt Seneca 19. lib. ad Luc. & 3. de natura deorum Cicero teſtes ſunt, ocioſi homines perinde ſunt, ac ſi non eſſent. Et Demetrius Philoſophus ocioſos homines mare mortuum appellat. Adeò vt neque magnates qui ſubditorum vectigalia exigunt, alio vllo iure poſſent accipere, niſi ob curam, ſolertiam, ac (ſi opus eſt) ſudores, quos in ſubditis gubernandis ſubeunt. Quinetiam & princeps (vt Cæſar rerum clariſſimè geſtarum longo vſu compertum habet: & tu inclyte Princeps iam iam experiri pergis) id penitus iuris ac meriti ad tributa habet, quæ ſibi à repub. conferuntur, quòd (vt ait ille) tot tantáque negotia ſuſtineant, vt rempublic. armis tueantur, moribus ornent, ac legibus emendent.

Ariſt. de natura animalium. Senec. epiſtola 19. Cic. lib. 2. de natura deorum.

Ociositas mala. ¶ Tertia hæc ratio præfatæ concluſionis eſt. Ocioſitas (vt eſt in Salomone) multam malitiam docuit. Cuius cauſam alio proverbio explicat. Nã cùm deſideriis ſemper ſit prægnans ocioſus, quid demum aliud, quàm malitiam parturiat, & iniquitatem? Primũ omnium conſuetudini aliena petendi annexa confeſtim eſt adulatio. Mox verecundia pericitatur. Quo tamen fræno homines à vitiorum præcipitio retinentur. Tertiò caro ad libidinem emolleſcit. Etenim, vt poëta ille ſcriptum reliquit, Ocia ſi tollas, periere Cupidinis arcus. Quarto mendi citas vagabũdi, furandi magiſtra eſt. In ſumma, cùm huic generi perditorum hominum nulla cum hominibus melioris notæ, quorum bonis moribus imbuantur, conſuetudo ſit, aut commercium, fit vt Chriſtianæ totius religionis facilè obliuiſcantur. Atq; adeo quibus ipſi coloribus ſemel infecti ſunt, inquinare alios & contaminare pergunt. Vnde Platoni in de republica, ocioſitas peſtilentia mortalium eſt. Quam ob rem accuratiſſime cauit, vt nemo eſſet in republica, qui ocioſam viueret vitam. Et inter noſtros ſanctos Theologos Hieronymus ad Ruſtic. (id quod de conſecra. diſtin. 5. cap. nunquàm refertur) hoc nos clypeo aduerſus arma diaboli protectos eſſe commonefecit, ſi nũquàm nos ocioſos aduerſarius ille inueniat. Et Auguſt. in epiſtola quadam ad Vercellenſes. Nullus (inquit) fructus ociji: imò magis diſpendium. Ocioſus Eſau amiſit primatus benedictionem: quia maluit cibum accipere, quàm quærere. Et Chryſoſto. ſuper Ioan. Peruerſi facti ſumus ocio: non laborare, nos corrumpere aſſueuit. Et Seneca lib. de clementia. Emoſlit ocium vires: ſicut rubigo ferrum. Fax immota torpet: ignẽ agitata reſtituit. Atqui aliis cõpluribus quæ in ſententiam hanc cumulari facilè poſſent, clariſſimis teſtimoniis, Propheta ille Ezechiel poſt longã Hieroſolymorũ execrationem: quo tandem malorum omniũ ſemina patefaceret: Ecce (inquit) hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & ocium ipſius, & filiarum eius: & manum egeno & pauperi non porrigebant.

De conſecr. diſt. 5. Auguſt. ad Vercel. Homil. 16. Seneca de clement. Ezech. 16.

¶ His aliiſque huiuſmodi teſtimoniis & argumentis inſtructi quotquot rem publicam, aut ſcriptis præceptis inſtituerunt, aut rebus clarè geſtis gubernarunt, ocioſos huiuſmodi homines de medio reipublicæ ſublatos eſſe volunt. Qui ex ſententia Salomonis ſunt velut acetum dentibus, & fumus oculis. Quocirca Ariſtot. 7. eorum lib. quos politicos inſcripſit, rempublicam in ocium partitur & negotium. Atque homines ingenio præſtantes (quos liberos vocat) in ocio eſſe præcipit. Quod eſt à mechanicis artibus, aliiſque id genus corporeis laboribus exemptos. Qui partim ad gubernacula reipublicæ ſedeant: partim rei militari præficiantur. Alij literarum contemplationi incumbant: alij deniq; diuino cultui mancipentur. Eis verò, qui corporis potius robore, quàm ingenio valent, ſeruili vulgo nullum (inquit) ocium dandum eſt: ſed in opere ſemper & negotio teneantur, oportet. Qua de cauſa Lacedæmonij, bellis efferati homines (vt idem illic Philoſophus commemorat) plus ſatis iuſto armis & rebus bellicis inuentutem exercebant. At Numa Pompilius ſecũdus Romanorum Rex, homo natu à ſuopte ingenio religioſus & pacificus, non ſolum (vt Liuius refert) propter deorum cultum tantam ſacrificiorum ac cæremoniarum multitudinem inſtituit: ſed in hoc præterea, nequi armis fuerant aſſueti, luxuriarent ocio animi.

Ariſt. 7. polit.

¶ Ad

¶ Ad ius ergo cõmune vt descendamus, hanc ob rem Iustinianus Imperator legem tulit lib. C. 11. cui titulum fecit, de mendicantibus validis. Quod est, de his qui cùm non modò sani, sed sint & ad labores satis firmi, ficta simulatáque infirmitate, orbem mendicando peragrant: legitimorum pauperum eleemosynas iniuria vsurpantes. Qua proinde lege potestas cuicunque fit & facultas, homines huiusmodi, si seruilia sint, manu capiendi. Sin verò sint liberi, perpetuo (inquit) colonatu fulciantur. Idem ferme in Authen. de quæstore, collat. 6. cauetur. Sane vt quæstori curæ sit, aduenas qui in vrbe sunt, qualis quis sit, explorare: quódque negotium aut fortuna eos in vrbem perduxerit: eorum causas, quo facile expediantur, procurare. Si manere velint, valentésque sint & ad laborem sufficientes, ad laborem compellantur. Si seruilia, possessoribus transmittantur.

L. de men. vali. C. lib. 11.

Authen. de quæstore. colla. 6.

¶ Hinc & peculiares leges regni deriuatę sunt. Neque aliud progenitores altitudinis tuæ de hac re sanxerunt, quàm vt iuri communi subscriberent. Extat primum inter eas quas Partitarum vocant: parti. secunda, titul. 20. edictum, quo legi de mendicantibus validis subscribitur. Nempe quòd huiusmodi sobeiani (verbum legis est) & vagabundi à republica, veluti hostes, profligantur. Id quod lege alia inter eas quas Ordinamenti appellant, tametsi pluribus verbis, cauetur. Lex prima est titul. 14. lib. 8. Viuiescæ anno à nato saluatore 387. supra millesimum promulgata. Vbi nouum aliud detrimentum, prætet ea quæ supra commemorauimus, refertur, quod respublica à vagabundis accipit: videlicet, quòd dum ociosorum hominum turba permittitur agri vacant cultoribus, & artificum inopia respublica laborat. Quocirca, rigore pœnæ moderato, quæ lege de mendicantibus validis vagabundis decernitur, potestas cuicunque fit vagabundi in seruitium proprium cogendi mense integro, absque vllo stipendio, præter victum. Aut quòd flagris cæsus, ab vrbe exulet. Hæc sunt, Princeps integerrime, quæ diuino ac naturali iure, ac subinde positiuo & communi, & regni peculiari de exigendis vagabundis sanctissimè statuta sunt. Quibus conclusio prima satis (vt existimo) stabilita, confirmataque est. Sanè quòd vagabundi non sunt permittendi, vt Cæsar in conuentu apud Madritum, anno 34. & alibi frequenter prouidenter edicto publico imperauit.

Lex parti.

Lex ord.

De aduenis mendicantibus.
Cap. IIII.

SVbsequitur vt membrum alterum distinctionis, quam supra fecimus expendamus. Quod est, Vtrum licitum cuiuis hominum sit, modo non sit fictus, sed verus pauper, patrios limites egredi, & quocunque regni mendicatum ire. An verò contrà possint lege prohiberi atque intra huiusmodi limites cohiberi: vt prætatis illis regni pentionibus ad Cæsarem continetur. De quo si lex esset iam Cæsaris promulgata, vsúque longo recepta, verba facere metuerem. Tametsi etiam tunc, si expediret, æquissimus Cæsar & consultissima curia legem mutaret. Nulla enim iniuria legibus fit, si pro temporum qualitate mutentur. At cùm lex ista non modò non sit executioni mandata, verum si quis senatus illud consultum anni quadragesimi inspiciat, neque sub tenore legis lata sit, nihil aliud quàm obsequium existimo, si ad celsitudinem tuam qualescunque huius rationes referam.

¶ Primum omnium petitiones illę sunt res nouæ: de qua nusquam gentiũ aut rogata vnquam lex est, aut ædita. Neq; temerè mihi videor affirmare: sed iura omnia diuina & humana testimonio fuerint. Id quod profecto aduersus inuentum hoc magnũ, validissimúmq; est argumentum. Nam certo credas, Princeps clarissime, si res hæc tam esset ex æquo & bono, atque isti censent, nunquam tam improuida fuisset antiquitas, quæ nõ de hac re legem scripsisset. Cùm tamen contrarium & ius commune, & regni particulare admoneat: ratio naturalis persuadeat: & apertè sacra pagina prædicet in Authentico præfato de quæstore, postquam cautum est vt aduenarum causæ & negotia examinentur, quibus expeditis valentes, & firmi aut in suam quisque patriam transmittantur, aut laboribus mancipentur, exceptio inde sub hæc verba fit. Læsos autem aut læsas corpore, aut canicie graues, hos sine molestia esse iubemus in hac nostra ciuitate. Nullo prorsus inter indigenas aduenásque facto discrimine. Cui lex quam Hispani dicimus Ordinamenti, (cuius paulò antè memini) adverbum subscribit. Nam postquam præcipit vagabundos exilio relegari, eximit inde, nisi fuerint senio graues, aut debiles, aut valetudinarij: adeo vt de facie cognoscere liceat, non posse corporali se opere, & labore sustentari. Hos nanque absque vllo discrimine, siue ciues sint, siue aduenæ, impunè

Res noua.

Authen. de quæst.

Lex ordinamenti.

lex illa mendicare permittit. Quam deinceps legem Henricus rex apud Taurum edicto nouo ad verbũ confirmauit. Quare intelligere nõ valeo quomodo ex huiuſmodi legibus cõmunibus, aut regni elici poſſit, vt mendicantibus fines & lineæ præſcribantur, extra quas nõ ſit eis liberum mendicare. Siquidem nulla hactenus ab incolis, modò pauperes ſint, aduenas diſcriminauerit: ſed tantum inter ſimulatos fictóſq; mendicos, atq; legitimos vniuersè diſtinxerint. Quam ob rem (ſi coniicere licet) & Cæſarea maieſtas & eius à conſilio curia 17. annos diſtulit ad huiuſmodi ſupplicationes certò reſpondere, vtpote quas non tam de Chriſtiano pectore erga legitimos pauperes, quàm ex ſtudio mendicantium proficiſci ſuſpicio erat. Neque in contrarium obiici poteſt reſponſum ad petitionem 117. in conuentu apud Madritum anno 34. quippe quo de vagabundis penitus pronunciatum eſt, vt pœna legis plecterentur. Quod autem de legitimis pauperibus Imperator adiecit, vt videlicet ſuis cuiuſque diœceſibus procurarentur, clementiam potius regis, quàm rigorem legis præ ſe fert. Quod autem ſub conditione ſubiecit, ſi quibus abundè neceſſaria prouiderentur, mendicare non liceret, id ſine diſcrimine aduenæ aut indigenæ iuſtè præceptum eſt. Neque aliud profectò curia anno 40. edicere voluit, niſi quod ſi certò conſtitiſſet abundè omnia pauperibus domi ſuppetere, non permitterentur mendicare. Nunquam tamen legitimis pauperibus decreta pœna eſt vbicunque mendicent: ſiue in patria propria ſiue in aliena.

Concluſ. Veri pauperes vbique iure mendicant.

¶ *Fuerit ergo hic ſub peritiorum cenſura concluſio.* Pauperes qui vere egent ex nullo loco regni expelli poſſunt: ſed perinde vt indigenæ & incolæ aut permittendi ſunt mendicare, aut alia ſunt ratione ſubſtentandi. Hanc concluſionem pro mei tenuitate ingenij: quinque, ſéx ve rationibus aſſerere poſſum, præter teſtimonia quæ de ſacris literis ſubiiciam. Prima eſt

Ratio 1.

hæc. Nemo niſi hoſtis, aut inſidiator fuerit reipublicæ, crimenve aliquod aut flagitium admiſerit, ab oppido quocunque arceri poteſt. Ratio in promptu eſt. Nam cùm iure naturali & gentium, viæ ciuitatéſque omnibus promiſcuè pateant, iure vbicunque licuerit commorandi, nemo, niſi pro culpa, priuari poteſt. Vnde exilium inter acerbas pœnas legis eſt. Adeo, vt

L. capitaliũ. ff. de pœnis.

L. capitalium. ff. de pœnis. ſi non omnino capitalis, ſaltem huic proxima cenſeatur. Et quanuis aduenam ad proprium ſolũ remittere non ſit rigoroſum, exilium, eſt tamẽ iuris violatio, quia integrum eſt cuicunq; vbi voluerit commorari. Igitur cùm legitimis pauperibus nullũ prorſus ſit crimen, aut flagitiũ mendicare, nullo certe iure poſſunt ex oppido quocunq; eiici: quãdiu ipſi illic commorari voluerint.

¶ Secunda ratio fortè eſt euidentior. Principes aut reſpublica non poſſunt leges de eleemoſynis ferre, quibus maiori vinculo ciues ad eleemoſynas obſtringant, quàm ſunt leges naturales & euangelicæ. Verbum ita expono. Diſceptatio eſt inter Theologos, aliis docẽtibus non curtere præceptum, aut diuinum, aut naturale de eleemoſyna ſub peccató mortali, niſi in extrema neceſſitate, aliis verò ſimilius aſtruentibus non ſolum tunc, ſed & ex his quoq; quæ hominibus pro ſuo cuiuſque ſtatu & conditione ſuperfluunt, in graui ſaltem neceſſitate, teneri homines ſub mortali peccato ad eleemoſynas. In qua ſententia eſt etiam, præter alios, S. Thom. Ar fortè etiam in hoc caſu, nemo tenetur de neceſſitate dare huic, vel huic: aut modò vel alio tempore. Sed ſatis eſt ſi quis de ſuperfluo aliquibus quandoq; egentibus erogauerit. Huiuſmodi legibus Princeps adicere nullam poteſt, niſi q; in extrema neceſſitate poteſt ad eleemoſynas ſub pœnarum commina-tione cogere. Attamen extra illum caſum ſub nulla pœna poteſt ad eleemoſynas cogere: quia nec latius præceptum euangelicum extenditur, vt ſub peccato mortali obliget. Sed nihilominus etiam illi qui ſunt extra extremam & grauem neceſſitatem ius habent mendicandi ad quancunq; aliam neceſſitatẽ ſubleuandam. Quibus miſericordiæ virtus & officiũ eſt ſubuenire. Neq; Cæſar, ut curia quando promulgauit, vt pauperes in ſuo cuiuſque territorio alerentur, intenderet ciues compellere ad alendos ſuos pauperes abunde ne mendicare indigerent: ſed ſolùm edixit vt dotes hoſpitalium à debitoribus exigerentur. Adiecit autem citra præceptum, vt diœceſani atque prætores operam darent, ſi quo pauperes modò infra proprios lares ſuſtentari poſſent.

Ratio 2.

¶ Hinc colligitur ſecunda hæc ratio. Nemo cuiuſcunq; ſit authoritatis, vel poteſtatis inhibere poteſt pauperes è ſedibus propriis mendicatũ exire, niſi ciues lege omnino cõpellat, vt non ſolum tanquam ex miſericordia, ſed veluti ex debito pauperes paſcant, veſtiant, cæteráq; eis neceſſaria miniſtrent: quia ſi arctiori vinculo occluderet pauperes quàm diuitum burſas aperiret, cogeret miſeros extrema pati: ſed princeps nõ hoc poteſt rigore ciues cogere, vt mẽdicos alant: ſaltem non hactenus fecit: ergo nec poteſt in propriis territoriis eos occludere. Quin verò quantumcunq; rigoroſiſſima lex

lata

lata eſſet vt epiſcopatus quilibet ſub graui pœna, ſuos pauperes aleret, ciues tamen nō omnibus prouiderent, pauperes tunc edicto liberi eſſent: poſſentque quocunque vellent mendicatum ire. Nam quomodo, precor, poteſt lex pauperes prohibere patriam exire, ſi id nec crimen, nec culpa eſt? Aut quomodo culpa eſſe poteſt, ſi non ſibi abundè neceſſaria pro ſe ſuáque familia miniſtrentur?

Ratio 3. ¶ Tertia ratio, quæ proximam lucidius explicat, huiuſmodi eſt.

¶ Quemadmodum intra mœnia eiuſdem ciuitatis alteri diuites, alteríq; ſunt pauperes, & in finibus eiuſdem epiſcopatus alia ſunt oppida quæ diuitiis & fortunis affluunt, alia verò quæ inopia & egeſtate laborant, ita & in toto regno alij ſunt epiſcopatus prædiuites, nēpe aut vbi gleba pinguior, terráq; fructuū benignior eſt, aut gens negotiatione locupletior: alij verò ſteriles & pauperes: ergo vt diuites ciues, pauperes eiuſdem vrbis: & oppida ditiora, pauperes aliorum locorum eiuſdem epiſcopatus eleemoſynis ſubſtentare debent (vt authores illarum petitionum confitentur) ita & locupletes epiſcopatus non poſſunt excludere aduenas pauperes ſterilium regionū. Collectio profectò aperta eſt. Nam quemadmodum ciuitas & epiſcopatus, ita & totum regnum vnum eſt corpus & vna reſpublica: cuius omnes ciuitates membra ſunt. Cur enim Deus, ſi hoc vnquā tibi ſapientiſſime princeps in mentem venit, Aſturum finibus ac montanorum, quos in ſaxoſum illud, tenuéque & infrugiferum ſolum coniecerat, opimos campos ac pingues ſubiecit, Toletanúmq; regnum adiecit, niſi vt aliorum inopiam, aliorum fertilitate ſubleuaret? Nec ſatis eſt hoc interpretari, quando fames, aut alia grauis calamitas acciderit: quia non ſolùm extremè indigentes, ſed extra illā patiuntur etiam homines neceſſitates: quibus ſubleuandis ius habent mendicandi. Et in regali curia celſitudinis tuæ, vbi tot ducatorum millia expenduntur, quomodò nō multò plures admittātur mendici quàm in integra alia prouincia? Vbi domus vna prælati cuiuſlibet, aut magnatis plures paſcere mendicos ſufficit, quàm alij ex ciuibus, centum. Quando miſerabiles huiuſmodi homines vt vermes in republica habentur, & conculcantur, integrum eis ſaltem cum formicis ſit, arborum faſtigia, victum quærentes, aſcendere.

¶ Quod autem vnum tantum regnum videbar paulò antè vnum corpus æſtimare, ſecundum indulgentiam (quod ait Paulus) dicebam.

1. Cor. 12.

Addiderim nanq; pauperibus vnius regni aditum ad regnum alterum lege Chriſti patēre. Nam quòd Apoſtolus Corinthios inſtruit, nos omnes vnius eſſe corporis membra, non in anguſtias vnius regni metaphoram redigit. Sed omnes (inquit) vno ſpiritu in vnum corpus baptizati ſumus. Non ergo vnum tantum regnum vnum & corpus; verum vno baptiſmate Chriſtiani vniuerſi in vnum corpus regeneramur, vt ſinguli inuicem ſimus, vnius alius, membra: vſibus officiiſque diuerſis diſtributa. Vt enim in fabulis eſt Græcorum, quòd claudum cæcus humeris importabat, vt viciſſim claudus cæci greſſum dirigeret, ita & inter Chriſtianos qui ingenio præſtant, ignorantiū oculi eſſe debent: qui verò corporis robore & viribus valent, debilium ſint manus ac pedes oportet; ſed diuites qui ſubſtantiam habent huius mundi, ſtomachi vicem erga pauperes gerere tenentur. Vt omnium ſit demum caput, Chriſtus. Neque Paulo ſecundum euangelium diſtinctio eſt in Chriſto Iudæi & Græci: nam idem dominus omnium. Quinimo ſi altius res ad ius naturæ referatur, genus hominum adeo ſuapte natura arctiſſimo ſunt vinculo coniuncti, vt, niſi hoſtes nobis eſſent, aliquod'ue ab illis fidei detrimētum timeremus, neque infideles mendicos è noſtra republica eiicere fas eſſet.

Ad Ro. 10.

Ratio 4. ¶ Quarta ratio huiuſmodi eſt. Præterquam q; aliæ regni prouinciæ bonorum ac fortunarum quàm aliis amplius abundant, ſunt etiam gentes aliis aliæ in pauperes clementiores: aliæ verò neſcio qua auaritia ac potius crudelitate eleemoſynarum tenaciſſimæ. Et cùm homines ad eleemoſynas conſtringi alia, quàm ſupra diximus, ratione nō poſſint, crudeliter cum pauperibus actum eſſet, niſi poteſtas miſeris facta eſſet, vt ab vna ſe in aliam prouinciam conferrent. Adde quòd infirmi, aut valetudinarij pauperes ſæpe ſæpius neceſſe habent propter aëris inclementiam regionem petere, vbi ſalubrius refrigerentur. Et poteſt idem pauper aſſiduitate & frequentia mendicandi ſatietatem facere incolis eiuſdem vrbis, aut alia quauis fortè de cauſa moleſtus eſſe: quapropter compulſus fuerit ſolum mutare. Adde quòd fortè inimicos illic habet, aliam'ue occaſionem peccandi, vel aliquid admiſerit, vnde ſupplicium metuit. Quibus de cauſis neceſſarium habet, aut transfugam alibi, aut exulem eſſe. Nec compelli iure poteſt, vt rationem reddat deſertæ patriæ, magis quàm ſi diues eſſet.

Ratio 5. ¶ Quinta ratio à iure ſumitur hoſpitalitatis.

Quæ quidem nulla fuit vnquam in antiquitate natio, aut respublica, apud quam non in magno pretio fuerit habita: atq; omni religione culta. Hospitalitatem enim Plato tertiam partem amicitię faciebat. Hanc Theophrastus (Ciceronę, lib. offic. primo referente) summis laudibus efferebat. Adeo, vt Iouem suum gentilitas, quem deorum optimum, maximúmque colebat, hospitalem, honoris gratia nuncuparent. Quo nomine templa Ioui aráque erexerunt. Videlicet quòd iudex esset vindicatórque acerrimus violati iuris hospitum. Atqui ne ex gentibus testimonia petamus, Paulus Hebræis hospitalitatem (inquit) nolite obliuisci. Per hanc enim latuerunt quidam, angelis hospitio receptis. Alludit ad hospitium, quo & Abraham & Loth angelos exceperunt. Quo merito Loth cum familia subuersionem Sodomorum euasit. Tanto ergo honore Deus hospitalitatem dignatus est, vt angelos ad terras miserit, vbi hospitalitatis beneficium reciperent. Et Raab illa meretrix Hierico propter hospitalitatis officium à cęde & præda ciuitatis liberata est. Vnde & multi sunt canones quibus hospites Christianorum fidei committuntur. Igitur si hospitalitatis officium adeò fuit semper celebratum, quibus rogo maiori cum laude & merito Christiani se possunt hospitales exhibere, quàm egenis & mendicis? Hospitalitas autem non tam erga incolas ac ciues nostros, quàm erga aduenas & peregrinos exercetur. Nam quanuis officium etiam sit, egentem quemlibet tecto suscipere, hospitalitatis tamen nomen aduenas propriè designat.

Plato. Cicer. libr. offic.

Hebr. 13.

¶ At verò quo postremò conclusionem hanc sacrorum testimoniis confirmemus, nusquam sacræ scripturæ discrimen vllum inter indigenas & aduenas (modò pauperes sint) factũ esse legimus. Quin potius æquo iure & momento commendat nobis vbique sacrum eloquium aduenas pauperes, atque indigenas. Primum Exodi 23. Peregrino (inquit Deus) molestus non eris, scitis enim aduenarum animas: quia & ipsi peregrini fuistis in terra Ægypti.

Exod. 23.

¶ Et Leuitici 23. Postquam messueritis segetem terræ vestræ, non secabitis eam vsque ad solum: nec remanentes spicas colligetis, sed pauperibus & peregrinis dimittetis eas. Et Deuteronomij 10. Deus amat peregrinum, & dat ei victum, atque vestitum: & vos ergo amate peregrinum. Et paulò inferiùs capite 14. Peregrino qui intra portas tuas est, da vt comedat, aut vende ei. Primũ quidem, si fuerit pauper: alterũ verò, si vnde emat habuerit. Et quod omnium maximum est, inter ea de quibus nos Christus seruator noster admonuit exacturum esse rationem, vnum, neque in postremis est, si cùm hospes erat & tecto carens, hospitio excepserimus. Respondeant ergo mihi quæso qui aduenas pauperes abigunt, si & vagabundos profligamus, neque alienigenis pauperibus hospitales sumus, quinã reliqui sunt, quos erga possimus hanc misericordiam exercere? Nisi eos forte dixerint, diuites inquã homines & illustres, qui apud pares alios hospitantur. Hos veruntamen (tametsi & hoc officium sit) non eos existimo esse, quos Christus designauit, vbi inter alias pauperũ eleemosynas, & hospitalitatẽ quoque cõnumerabat. Arbitror ergo, nisi me mea fallit opinio, ius esse pauperum quocunque regni mendicatum procedere. Nec satis est dies binos, aut ternos sustineri in vrbe, si diutius illic commorari libuerit.

Deut. 10.

Conclusio.

Quo obiectionibus respondetur. *Cap. V.*

NEque vllam vnquàm, quæ huic aduersetur, legẽ vidi. Nisi pro lege habeatur, quod Flãdriæ modò apud Hiprum institutum audio. Vbi inter alias constitutiones, prouidenter quidem & Christianè institutas, decretum etiam est, ne alienigenis pauperibus vrbs pateat. At non omne exemplum pro lege habendum est. Aiunt Parisienses patres decretũ subsignasse. Id quod profectò nunquàm credam. Hoc enim tantum probare potuerunt, quòd non tenerentur omnibus prouidere. Quod tamen in vrbem nõ admitterentur, nulla id ratione Parisienses, aut quiuis sacrarum scripturarum, iuris've prudentes affirmare potuissent.

¶ Quod autem omniũ maximũ testimonium pro se afferre possent, qui asserũt pauperes intra natales limites lege contineri posse, est ex cõcilio Turonensi secũdo sub Pelagio primo, annis hinc ferme mille celebrato. Cuius in cap. 5. verba sunt hæc (Vt vnaquæq; ciuitas pauperes, & egenos incolas alimentis cõgruentibus pascat secundũ vires, vt tam vicini presbyteri, quàm ciues oẽs suũ pauperẽ pascant, quo fiet, vt ipsi pauperes per ciuitates alienas nõ fatigentur.) Hoc verũtamen æquissimum ac sanctissimum decretũ nobis potius, quàm aduersæ opinioni manifestè suffragatur. Hic nanque nulla sit prohibitio pauperibus, quo minus quocunque liberè possint mendicatum exire.

Concilium Turonense.

Sed

Sed in fauorem pauperum admonetur vnaquæque ciuitas ſuos incolas pauperes ſuſtentare. Quo fiet (inquit) vt pauperes per alienas ciuitates non fatigentur. Et præterea neq; verba noui præcepti ſunt poſitiui, vt vnaquæque ciuitas ſuos incolas congruenter ſuſtentet. Sed ſolum admonentur iuxta veritatem Euangelicam, ita ſe geraut erga pauperes, vt non cogant miſeros aliunde victum quæritare. Erat enim tunc vſque adeo erga pauperes, & in prælatis cura, & in ſubditis charitas, & in omnibus benignitas, vt non ſolùm mendicis nulla eſſet neceſſitas, in alienas exeundi, ſed certè neq; in proprta patria mendicandi. Niſi forſan tam pauper eſſet ciuitas, vt ſuis mendicis non ſufficeret. Quod tum apud alios frequenter, tum etiam apud Cyprianum legimus. Cuius verba ſunt lib. 1. epiſtola 10. Quod ſi illic Eccleſia (loquebatur enim de paupere ciuitate) non ſufficit, vt laborantibus præſtentur alimenta, poterunt ſe ad nos transferre, vt victum hic & veſtitum accipere poſſint. Et lib. 3. epiſtol. 10. Habeatur interim quantum poteſt pauperum cura, vt his ad tolerandam penuriam ſumptus per veſtram diligentiam ſuggeratur. Et epiſtola 24. Infirmorum & omnium pauperum curam peto diligenter habeatis: ſed & peregrinis, ſi qui indigentes fuerint, ſumptus ſuggeratis de quantitate mea propria. Quæ quantitas, ne forte iam vniuerſa erogata ſit, miſi aliam portionem, vt largius & promptius erga laborantes fiat operatio. Sed de hoc latius infra. Hæc enim ſolùm attuli, vt oſtenderem, qua ratione primitiua Eccleſia, ſanguine adhuc Chriſti madens & feruens, operã dabat, vt pauperes non peregrinarentur apud alienos. Non enim vllis eos limitibus, aut prohibitionibus, ne exirent, ſepiebat. Sed ita eorum neceſſitatibus prouidebat ne compellerentur exire. Quocirca mirari ſatis nequeo, quomodo à Cæſare petitum ſit, vt literas Apoſtolicas impetraret, ne pauperes poſſent extra natale ſolum mendicare.

Cyprianus.

Nam quomodo Pontifex huiuſmodi literas conceſſiſſet, niſi archiſſimo præcepto & Pontifex & Imperator quancunque ciuitatem adeo obligaret ad alendos pauperes, vt poſſent, etiã per prætores ſicuti ad reliqua tributa, cogi ad pauperum congruentia alimenta veſtitúmq; & reliqua neceſſaria eroganda? Vt paulò antè dicebamus. Quæ quidem lex (vt illic item inſinuabam) nec fortè iuſte ferri, nec commodè executioni mandari poſſet. Sed de hoc latius adhuc infra. ¶ Rationes autem quæ authoribus illarum petitionum animum inducerent, nihil aliud quàm æquitatem petere, hæ fermè eſſe poterant. Primum cauſari poſſent, nullam prouinciam alienis pauperibus teneri: ſed ſuis vnamquamlibet tantùm debere. Alias pauperum farcina in hanc plus quàm in aliam inique propenderet. At ratio hæc bifariam diluitur. Primum damus nullam prouinciam (vt ex his quæ præfati ſumus colligitur) pauperibus alterius præcepti vinculo teneri: quia nemo citra extremam neceſſitatem petenti largiri cogitur. Non tamen protinus conſequitur, vt poſſit medicus limine arceri: quominus ius habeat ſalua cuiuſuis libertate & vbicunque, & à quocunque poſtulandi: ac prece quemlibet ad miſericordiam commouendi. Præterea in qua prouincia plures ſunt diuites, eo iure quo vberius eis Deus ac copioſius bona fortunæ diſtribuit, largiores etiam eleemoſynas Chriſti pauperibus, cuiuſcunque ſint gentis, debent. Alias cùm Deus ſit omnium dominus, non prouidenter vitæ humanæ proſpexiſſet. ¶ At replicet quis fortè, charitatis modo & ordine, plus nos eis, priúſq; teneri, quib' cum ſanguine, aut alia neceſſitudine coniuncti ſumus, atque adeo ciuibus noſtris, quàm alienis. Id quod Paulus Galatas edocebat, vbi ait, Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes: maximè autem ad domeſticos fidei. Huic veruntamen reſpondetur. Primùm quòd Paulus non ſolùm erga domeſticos nos admonet eſſe beneficos: ſed erga omnes cuiuſcunque ſint nationis aut conditionis. Id autem ſolùm docet, quòd vbi facultas amplior non ſuppetit, ab iis qui ſunt nobis propinquiores exordiamur. Præterea reſpondetur, id quod attentius in hoc loco adnotandum eſt. Nempe quod aliud eſt quemcunque amplius teneri ſuis, quàm alienis (quod duntaxat docet Paulus) longè verò aliud quòd alieni & exteri iure ſuo priuentur quod habent petendi eleemoſynas à quocunque mortalium, præſertim inter Chriſtianos. Quod reuera nũquàm eſt licitum. Fortaſſe dum ciuitas in extrema egeſtate & fame conſtituta, ſibi non poſſet ſufficere, ius haberet arcendi aduenas propter extremam, quã patitur, inopiam. Tametſi profectò vix tum temporis id potuiſſem cõſulere. Quinimo, famis calamitate totum regnum inuente, quicunq; haberius exquirendi victum vbicunq; inuenire potuerit. Sed ſatis eſſet tunc populum admonere, vt qui non omnibus poſſet, ſuis prius ſuccurreret.

Galat. 6.

Obiectiones.

¶ Altera ratio quæ ad perſuadendam huiuſmodi petitionem affertur, eſt, quòd ſint qui habẽtes in bonis vnde viuant, dum in alienã ſe tranſferunt prouinciam, paupertatem ſimulant, at-

que adeo fraudę eleemosynas surripiunt, quæ possent in incolis legitimísq; pauperibus melius collocari. Et præterea contagiosos morbos ac pestes ab vna regione in aliam traducunt. Aliáque his similia inconuenientia in præfatis petitionibus referuntur. Fateor (id quod compertissimum est) nullum esse hominum statum aut ordinem, vbi non sint boni & mali, probi & improbi, vt paulò pòst suo loco sum latiùs dicturus. Attamen, quando status & conditio genere suo licitus est, ita sunt mali plectendi, vt nulla statui irrogetur iniuria. Cùm ergo pauperum conditio, eorum etiam qui aduenæ sunt & peregrini, inter nos licita sit, satis fuerit si quoties ficti pauperes comprehendantur, pœnas luant. Veluti in aliis quibuscunque hominum ordinibus lege & more fit. Neque sunt propterea aduenæ pauperes penitus extirpandi. Id præsertim, quòd qui domi substantiam habentes, aliò se trãsferunt vt mendicitatem mentiantur, adeo rari sunt, vt nulla eis propter numerum opus sit lege. Neque est quòd à mendicantibus timeatur, vt propter eorum multitudinem vlla vnquam prouincia, aut certè ciuitas minus in bonis habeat. Quod verò de pestium contagione causatur, non sunt peregrini, qui huiusmodi pestes frequenter transmittunt. Sed turba pauperum vbicũque est, etiam incolarum, solet nonnunquam in causa esse morborum ac pestium. Neque occurrit quodnam præterea argumentum aduersus aduenas & peregrinos, qui sint tamen legitimi pauperes, obiicere quisquã vel probabiliter poterit.

De peregrinis ad diuum Iacobum. Cap. VI.

ARticulo huic proximo ille appẽdet qui est de peregrinis ad diuũ Iacobum, Qui est, vt nec lõgam moram trahãt, nec à recto itinere vltra duodecim milia passuum declinent. De quo, ne omnia dicendo cõtaminare videar, nõ multa volo verba prodigere; sed pauca hæc admonuisse, sat erit. Primum quòd cùm peregrinatio opus honestum sit ac religiosum, neque omnium certe postremum, quæ ad diuinum cultum attinent, non decet propter vnum aut alterũ, qui fortè sub habitu peregrini vagabundum agit, quicquam decernere, quod in odiũ esse peregrinationis videatur. Id præcipuè, ꝙ peregrini, alienigenæ sunt: qui ab exteris regionibus plurimùm religionis gratia ad nos veniunt. Ob idque possumus inde aliis regnis scãdalum dare, quòd præscripta, & vndique septa semita peregrinos constringimus, veluti pecus, incedere. Adde itineris sterilitatem: vbi vix posset tanta peregrinorum frequentia, vel pane refici. Qui tamen iure, & hospitalitatis & religionis lautius ac benignius deberent apud nos recreari. Præterea sunt & in visceribus regni stationes aliæ, ad quas religio etiam est diuertere. Quinetiam si quos vel curiam celsitudinis tuæ, vel vrbes aliquas principes regni visendi cupido subiret, nunquid inurbanum ac propemodum inhumanum esset, vias eis vel eleemosynas interdicere? Credidetim proculdubio violati iuris gẽtium aduersus nos agere tunc possent. Tametsi liceret eis tunc tempus præfinire, quo in patriam remearent. Neque aliud existimo curiam pronunciasse: nisi quòd qui vel in curia, vel alibi regni longam moram sub habitu peregrinorum facerent, ad sedes suas transmitterentur. Iuxta tenorem Authen. de quæstore. Nam iam tunc veluti vagabundi sunt iudicandi. De quibus tãtùm Cæsarea maiestas apud Madritum anno 34. edixit, vt à curia pellerentur. Hæc sunt princeps omnium integerrime, quæ de prima parte huius qualiscũque disputationis prolatu digna visa sunt. Vbi discutere proposueram, quid per leges circa pauperes constitui liceat, quídve nentiquam sit licitum. Atqui animus erat persuadere (nescio an præstiterim) quod id duntaxat inter pauperes discernendum est, sint ne legitimi pauperes, an verò ficti & simulati. Quorum inter neutros amplius distinguere iure licet, sint ne indigenæ & incolæ, an alienigenæ & aduenæ. Sed si legitimi fuerint, tam aduenis quàm peregrinis ius est promiscuè mendicandi. Id tamen ordo charitatis exposcit, vt qui non omnibus possunt, cæteris paribus, incolis prius eleemosynas conferant. Dummodo alij iure mendicandi non expolientur. Qui verò contrà pseudopauperes fuerint, tam indigenæ quàm alienigenæ, sunt tãquam ocioſi exterminandi.

Peregrinatio.

Epilogus.

De fine quò ratio pauperum referẽda est. Cap. VII.

AMbrum alterũ deliberationis huius est, eorũ quæ lege erga pauperes constituere & exequi licitũ est, rationẽ modúmq; discutere, quo melius fiant, ad Christianãq; religionem

Secunda pars.

Sex artic. nem propius accedant. Sex articulis supra complexi sumus, quæ erga pauperes constituenda circunferuntur. Primus vt nemo antequam de eius inopia legitimo examine constiterit, mendicet. Alter, vt nemo nisi in solo natali mendicet. Tertius ne cui id liceat sine chirographo. Quartus, vt ne chirographa nisi sacramẽto confessis concedantur. Quintus est de peregrinis ad diuum Iacobum. Sextus (qui omnium celeberrimus est) ne pauperes ostiatim per vicos mendicare sinantur. De secundo quidem & quinto copiosius (vt reor) dictum est, quàm vt eos iterum opus sit in disputationem repetere. Primus autem qui ad examen attinet, iuris habet authoritatem, vt capite tertio late patuit. Sed id modo in dubiũ reuocatur, quàm huiusmodi examen fieri debeat exactè. Cui proinde tertium quartúmq; articulos insertos esse oportet. Vt tandem sexto postremus locus relinquatur. ¶ Primum omnium statuendus finis est, quo ratio omnis & officium erga pauperes referri debent. Id quod Aristot. frequenter admonet. Ait enim Ethico. 7. quod vt in omni actu, ita & in consilio primum omnium est finis. Qui (vt lib. primo admonuerat) est in omni prudentia & prouidentia velut sagittatoris album, quò sagittam dirigit. Vnde libr. 5. colligit de fine æstimanda esse media. Nempe vt qualis sit finis, talia censeantur media. Quod Cicero in De inuentione significantius ait, finem primum ponendum esse, quo omne officium referatur. Atqui in præsentiarum procul primũ absit, vt petitiones istæ, institutiones, ac rationes denique pauperum ex satietate & nausea proficiscantur, quam fastidiosis quibusdam huius seculi hominibus, suo aspectu & improbitate facere solent mendici. Nam quanuis præter consultissimum æquissimúmq; regium senatum, cui nulla nisi sancta intentio, ac zelus euangelicus ineſſe potuit, vt ad id quod tam improbe flagitabatur, prouidenter responderet, illi etiam (quos ego nouerim) qui negotium hoc & prouinciam gerunt, animum habere nullatenus possunt nisi misericordia ac pietate plenum, quo legitimis pauperibus ac fame pereuntibus melius consulãt, horum nihilominus verba cõstitutionum certe nequeunt suspicionis scrupulum non iniicere, fuisse inter primos inuentores fortè aliquos (ne omnes in culpa & suspicione ponamus) qui non tam vt eleemosynas melius collocarent, quàm vt mendicantium turbam & molestiam ex se excuterent, tam sanctas constitutiones molirentur. Profectò si miserum hunc statum & ordinem pauperum tot legibus circunseptum Ambrosius, aut certe Chrysostomus audiret: nempe vt non, nisi diligenter examinati, & confessi prius, & cum chirographo, & intra natales limites, & denique domi clausi exiguam tandem stipem reciperent, qua vix vitam transigere valent, nihil aliud, quàm in odium huius miserandæ gentis leges has conseret inuentas. Et quando non odium nos dicamus, saltem neque pectus & viscera quibus pater nos pauperum Christus erga suos pauperes filios esse voluit, præ se ferunt. Quàm putas inclyte ac celeberrime princeps cauendum est, ne nomen mendicorum pauperum odio sit Christianis, ne vilipendio id ludibrióq; habeatur: illi plane ipsi qui illud modo despectui habent, in tremenda illa die (vt est in libro Sapient.) perterriti timore horribili: & admirati in subitatione insperatæ salutis: nimirum quando diuitum pauperúmq; sortes ac vices tam vt diximus diuersè mutatas: tunc gemẽtes (inquit) præ angustia & intra se pœnitentiam agentes his verbis confitebuntur: Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum & in similitudinem improperij. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorũ est. Re vera quando non alio nomine pauperum ordo Christianis commẽdatus esset, ac nomen hoc honorificum atque amantissimum haberetur, quàm quòd Christus liberator noster (qui nõ nisi optimum mortalium ordinem optasse credendus est:) ordinem & conditionem pauperis elegit: abunde nomen hoc glorioſum fuisset. Adde quòd apud eum nusquam sacræ scripturæ bene audiunt diuites. Cùm tamen totum Euangelium fauoribus, priuilegiis atque commendationibus pauperum sit frequentissimum. Non quòd principum status & ordo, aliorúmque præterea qui sunt in dignitate aliqua & potestate constituti, non sit Euangelio probatissimus. Nam cùm omnis potestas (doctore Paulo) à domino Deo sit, in summo eos honore & pretio haberi æquissimum est. Attamen diuitiarum abundantiam ac bonorum quæ à fortuna sunt, nusquam vti paupertatem honore dignatus est Christus. Nam vt regium psalmistam prætermittamus, qui in hoc Christum venturũ vbiq; prænunciat, vt iudicet pauperes populi, & saluos faciat filios pauperum. Et ne patientia pauperum pereat, sed desiderium eorum exaudiat. Christus seruator noster exordiũ prædicationis inde sumpsit, vt illorum errorem cõfuderet, qui in bonis amplissimis ac fortunis felicitatem constituebant. Beati enim, inquit,

Finis.

Aristot. 7. Ethic.

Cicero.

Sap. 5.

Rom. 13.

Psal. 71.

Psal. 9.

inquit, pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Neque verò eos tantùm ſpiritu pauperes appellat, qui religionis voto paupertatem libere profitentur, ſed eos præterea, qui egeſtatem & mendicitatem æquo animo ferũt. Et de plebe eos pauperum lenauit, quos in principes orbis ac legis promulgatores inſtituit. Et ne vniuerſa narrando faſtidio fuerim, nunquàm Chriſtus cum diuitibus pauperes niſi in honorem pauperum, contulit. Adeò naſcente Eccleſia Apoſtolis, à Chriſto, ita inſti-
Iacob. 2. tutis, in pretio fuere pauperes, vt Iacobus ſcriptum reliquerit, Quòd ſi introierit in conuentum noſtrum vir aureum annulum habens, in veſte candida, introierit autem & pauper in ſordido habitu, *non potius diuiti*, quàm pauperi aſſurgamus. Aliàs, inquit, accepratores eſſemus perſonarum. Inſtituebant enim Apoſtoli Chriſtianos, vt, præter eos qui in dignitate ſunt conſtituti, de ſolo virtutis merito perſonas expenderemus, & æſtimaremus. Vtpote cuius tantum reſpectus tunc habendus eſt, quando comœdia huius mundi peracta, & his, quæ apparent, perſonis depoſitis, meritorum veritas reuelabitur. Quo ſublimius pauperum ſortem extollamus? Cum Deus ex teſtimonio Dauid bonorum noſtrorum nõ indigeret, mirabilem excogitauit artem qua diuitum egeret ſubſidio. Non enim ſatis dicere habuit: Quod
Matth. 25. vni de his fratribus meis minimis feciſtis, pro me feciſtis, & ego retribuam (tametſi hoc verbo egregiè eleemoſynas commendaſſet): ſed Quod vni (inquit) ex his fratrib⁹ minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Ego ille enim ſum famelicus, quem cibaſtis, & quem veſtiſtis, nudus: & quem hoſpitem excepiſtis. Neque id ſolum in hoc mundo, vbi diuina maieſtas perſonam pauperis induere dignabatur; ſed in ſua illa die, qua maieſtatem immenſam cunctis cæleſtium, terreſtrium, & infernorum ordinibus manifeſtè demonſtrabit, tunc (inquam) confiteri non dedignabitur, egenum ſe & mendicum apud nos egiſſe. Boni conſule, Princeps omnibus virtutum ornamentis cumulatiſſime, ſi fuerim tantiſper digreſſus, vt pauperum nomẽ celebrarem. Quod magnopere ad præſens inſtitutum iudicauerim conferre.

¶ Vt autem eo reuertamur, vnde digreſſi ſumus, nec ſatis equidẽ fuerit, ſi id pro fine huic negotio præſtituatur, quod exactis vagabundis, eleemoſynarum onere reſpublica ſubleuetur. Non enim huius tantummodo gratia tantam neceſſarium eſt operam dari, tot creati miniſtros, tamq; e multis legibus inſtructos. Nam ſunt in republica, qui per contractus minus licitos, & præterea qui fraude & dolo alienam ſubſtantiam multóque ampliorem ſuffurantur: aduerſus quos tamen nullæ huiuſmodi machinæ intenduntur. Quin addiderim verò, quòd, niſi hac ratione eleemoſynæ, quæ vagabundis auferuntur, legitimis pauperibus in tegtæ accreſcent: atque adeo pauperum ordo vagabundis exputgatus in pretio maiori haberetur, ampliorib⁹que cumularetur eleemoſynis, damnum potius, vagabundis depulſis, acciperent diuites, quàm commodum. Etenim quantas nunc cumque eleemoſynas faciunt, iuſtum numerum earum non complent, quas facere tenentur. Si ergo nihil aliud reſpublica his conſtitutionibus exequitur, quàm vt eleemoſynæ minuantur, melius plane multo eſſet, ſi quos miſericordia in pauperes emollire non ſufficit, non ſolùm improbitas legitimorum mendicantium vincat, ſed & ſimulatorum aſtutia decipiat. ¶ At neque ſatis iuſtus officij huius finis eſt, mores pauperum emendare. Nam & ipſi profectò, ſi facultas adeſſet, plura in nobis forte quæ corrigerent, inuenirent. Et ſatis præterea eſt (vt paulò inferius latius dicturus ſum) ſi diuitum prælati tam ſæculares, quàm Eccleſiaſtici, hanc etiam erga pauperes curam ſuſciperent. Tametſi non reprobauerim, ſi procuratores pauperum in temporalibus, quaſi aliud agẽtes, eorum etiam mores reſpexerint. ¶ Finis ergo & ſcopus horum, quæ erga pauperes adornantur officia, is præſtituendus eſt, vt veris pauperibus per eleemoſynas melius conſulatur: nempe vt temporalia ſubſidia ampliora recipiant: atque eleemoſynæ nõ ſolùm non decreſcant, ſed hac potius ratione augeantur. Ad quem proinde finem ſunt omnia inſtituta punctim referenda: & quæ huic obtinendo magis conducunt, ea ſunt potiſſimum eligenda & exequenda.

FINIS cõſtitutionũ pauperum.

De obligatione qua Chriſtiani ad eleemoſynas tenentur. Cap. VIII.

HOc veluti ſcopo ante oculos poſito, id deinceps præmonere eſt operæpretiũ: quòd eleemoſynas quas in pauperum ſubſidiũ conferũt, non tã ex propriis bonis elargiũtur diuites, quã vulgus ſibi hominum perſuaſit. Sunt enim longè quàm exiſtimant maiori obligatione pauperibus debitæ. Deus nanque omnium prouidentiſſimus, cuius curæ eſt non ſolùm iumentis fœnũ producere, ſed fœnum

ipſum

ipsum quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, liliáq; agri ita pulchre vestire, vt nec Salomon in omni gloria sua ita fuerit vestitus, nunquam adeo humani generis fuisset negligens, vt inter ditissimos homines, pauperes perinde subsidio destitutos reliquisset, atque inter Christianos modo vsu venire comperimus. Quocirca in hoc diuites bonis affluere prouidit (nisi id in perniciem possidentium quandoque permittat) non vt superfluerent, sed certe vt in pauperes & egentes, quod redũ daret, effluerent. Neque id ita absque altissimo consilio dispositi, sed vt humanum genus arctiori necessitudine ac veluti charitatis nodo connecteret, videlicet vt veluti corporis membra essent: quæ ideo se suapte natura tam chare diligunt, vt alterum alterius vicaria opera sustineantur. Atque adeo cognoscerent eundem esse & diuitum & pauperum dominum atque patrem. Quandoquidem diuites, pauperum dispensatores instituisset. Veluti in rebus natura constantibus, ob hoc Deus & natura cælestibus lationibus terram subiectam esse voluit, vt virtus eius inde ab illis dispensaretur. Vnde theologi hoc in testimoniũ vnius Dei potissimum afferunt argumentum, quod orbis partes vniuersæ adeo se amabilissimo amicitiæ complexu inuicem continent, vt nisi ab eodem essent principio, tam se chare nunquam diligerent. Quocirca Ioanni Apostolo, summo secundum Christum dilectionis magistro, certo certius est, quòd qui habet substantiam huius mundi, & videt fratrem suum necesse habere, neutiquam esse potest in charitate. ¶ Vnde Sanct. Thom. sapienter quidem colligit, non solùm vt extreme egentibus eleemosyna fiat, in præcepto esse, quod Ambrosius (vt est in decretis dist. 86.) admonet dicẽs, Pasce fame morientem: si non pauisti occidisti: verumetiam addit doctor sanctus, quòd homines ex his quæ pro suo cuiusque statu abundantius habent, tenentur eleemosynas facere. Collectio est manifesta. Si enim proximos secundum Euangelium, vti nos ipsos diligere, tenemur, & qui habens substantiam huius mundi videnſq; fratrem suum necesse habere, testante apostolo, fratrem non diligit (quia non est in charitate) huiusmodi homo legis reus est: atque adeo mortaliter delinquit: cum hoc solo peccato amittatur charitas. Neque potest quis eo colore tergiuersati, quòd Ioannes loquatur quando frater est in extrema necessitate. Etenim si hanc tantùm necessitatem insinuaret, non adiecisset, si quis habens substantiam huius mundi. Nam huiusmodi necessitati extremæ is etiam qui non habet substantiam, id est bonorum abundantiam, tenetur quo potest modo succurrere. Diuites ergo homines extra extremam necessitatem sub præcepto nonnunquam ad eleemosynas tenentur.

2.2.q.32. artic.5.

¶ Id quod diuino præterea testimonio corroboratur: quod est apud Luc. Vbi dum Christus quosdam increpasset, quòd nullum ferrent virtutis fructum, ac proinde tanquam sterilis arbor essent succidendi & in ignem mittendi, percontantibus eorum nonnullis qua se maxima ratione aduersum hoc periculum communirent, respondet, quòd qui habet duas tunicas det vnam nõ habenti: & qui habet escas, similiter faciat. Ecce nulla hic mentio extremæ necessitatis fit. Sed quo se quisque à gehenna ignis asserat (quo tamen nemo, nisi propter peccatum mortale præcipitabitur) vt bona sua cum pauperibus communicet, iubetur. Neque magna copia diuitiarum requiritur. At, qui habet (inquit) duas tunicas, det vnam non habenti. Sanè quod ad vitam abundat, vna tunica est: qui verò amplius habet, impartiri egentibus iubetur. Theologi scholastici ne diuites vehementer perterrefacere videantur, multa comminiscuntur, antequam sub peccato mortali homines ad eleemosynas obligent. Nempe quòd habeant superfluum: quòd pauperes grauiter indigeãt: aliáque huiusmodi. Id quod neque ego modo constrictius & (quod aiunt) scrupulosius definire intendo. Quia neque rem scholasticè disputo. At vbi sanctos patres attentus lego, existimo, quòd neque in pauperibus tam grauem necessitatem, neque in diuitibus tantam super statum redundantiam desiderabant, vt sub peccato mortali eleemosynas exigerent. Imò vix fortè credebant esse hominem, si pauper ipse non esset, qui nõ aliquid haberet, quod erogare teneretur. Cui enim non superfluunt mille, centum fortè supersunt: quòd si non centum, saltem decem. In summa quis est qui non possit aliquam citra detrimentum domus suæ opem ferre pauperibus? Vnde Ambro. super Luc. quod est in can. in singulis. dist. 86. Misericordiæ (inquit) communis est vsus: & ideo commune præceptum est omnibus. Non miles excipitur: non agricola, vel vrbanus. Diues & pauper omnes in communi admonentur, vt conferant non habenti: misericordia enim plenitudo virtutũ est: & ideo omnibus est proposita perfectæ formæ virtutis. Hactenus Ambr. Atqui quas nos miserorum penurias, & quibus affligantur, calamitates, leues æstimamus, non pusillum nõ vehemẽter timere, futurũ esse, vt in die iudicij eas

Luc. 3.

Dist. 86. in singulis.

fuisse

fuisse constet, quibus succurrere tenebamur. Hinc certe idioma illud sanctorum patrum dimanauit, quo auaritiam ac tenacitatem diuitum in pauperes nihil minus, quàm furtum, & rapinam appellant. Verba Hieronymi sunt in cano. hospitalem. 42. distin. Aliena rapere conuincitur, qui vltra necessaria sibi retinere probatur. Et Ambro. super Luc. inter exponẽdum parabolã illam diuitis, qui cogitans apud se quomodo fructus non erogaret, sed cõgregaret, subitò animam dedit, acerbiora adhuc adiicit verba. Quę sunt in cano. sicut hi. d. 47. vbi postulans cum diuite, cur apud se retineat quod in pauperes erogare deberet, responsum auari diuitis hoc introducit. Quid iniustum est, si cum aliena non inuadam, propria diligẽtius seruo? cui hæc verba remittit. O impudens dictu: quid propria dicis? quæ ex quibus recõditis in hunc mundum detulisti? Proprium ne mo dicat, quod est cõmune: quod plusquam sufficeret sumptui, etiam violenter obtentum est. Nunquid iniquus est Deus, vt nobis non æqualiter distribuat vitæ subsidia? vt tu quidem esses affluens & abundans: aliis verò deesset & egerent: an idcirco magis: quia & tibi voluit benignitatis suæ experimenta conferre: & alium per virtutem patientiæ coronare? Prudenter equidem, atque (vt illi erant) sanctissimè considerabant Deum in commune bona hæc humano generi contulisse. Quæ proinde eo sunt postmodum iure gentium distributa, vt tamen in necessitate omnium esset cunctis communis vsus. Ecquid mirum est si sancti ad hunc modum fuerint loquuti, cùm si Chrysostomo concione de Lazaro secunda, fides adhibenda est, verbum illud Esaiæ 3. diuino ore prolatum, Rapina pauperis est in domibus vestris: de eleemosynis pauperum quæ apud diuites retinentur, fuerit interpretãdum. Adeo vt quæ illic Esaias diuitum ornamenta, nempe lunulas, torques, monilia, armillas, & mitras, cæteráque id genus, quæ improperando commemorat, non nisi de his, quæ pauperibus surripiunt, diuitibus superfluant. At verò quod super hæc omnia, non me tantum, sed Augustinum de hac re vehementius commouent, duo hæc sunt. Primum sententia illa dominica, Non potestis Deo seruire & mammonæ. Ecquid enim aliud hoc est, quàm non potestis simul diuitiarum cupiditati obsequi: & misericordiarum erga pauperes eam habere curam, quam vobis Dominus maximam habere præcepit? Alterum verò est de quo in eiusdem loci interpretatione sanctissimus ille ac sapientissimus pater magnopere admiratur. Sanè quòd cùm sint tam multa peccata, crimina, & flagitia, de quibus homines sunt in æternum condemnandi, nullius tamen mentio in Euangelio fiat, quod sit in die Domini in causam æternæ damnationis obiiciendum, quàm esurisi, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi bibere: nudus fui, & non cooperuistis me, hospes denique, & non me suscepistis. Hęc August. Res ergo, nisi nos auaritia excæcatos teneret, nisi aspides essemus ad eloquia diuina obsurdescentes, manifestissima est, multò latiùs patere eleemosynarum præceptum, multósque alius casus comprehendere, quã sibi homines falsò persuaserint. Aliàs quomodo in vniuersum omnes in illa die neglectę misericordiæ sententia cõplicaret? At quia nec locus est hic, neque subinde animus rem hanc ad vnguem exigere, hæc satis sint: si modo extremum hoc verbũ adiecerim. Faciamus Deũ, omnium tam diuitum, quàm pauperum patrẽ esse: cui, veluti patrifamilias, curæ est omnibus consulere ac prouidere. Necessario colligitur, aut Deum parũ fuisse prouidum, qui inopes & mendicos præsidio destitutos reliquerit, aut diuites perfidiæ & inhumanitatis redarguendos esse, quòd cùm eorum fidei Deus pauperes cõmiserit, potestatíque permiserit, bona, quæ in sua fide posita sunt sibi vendicant, depositа negant, fidem non seruant.

Distin. 42. can. hospitalem.

Distin. 47. cano. sicut hi.

Chrysosto. cano. 2. de Laza.

Esa. 3.

Aug. super Matth.

De mendicorum paupertate examinanda. Cap. IX.

IIS ceu fundamẽtis instructi & informati ad primum articulum, qui de pauperum examine est, possumꝰ iam demũ descẽdere. Quod quãuis ex lege sit, quanto id rigore fieri expediat, id quidem est in deliberatione positum. Duo in pauperibus examinãda huiusmodi articuli designant. Primum eorum paupertas & inopia, sint ne veri, an ficti pauperes. Deinde mores & vita. Primum in articulo tertio, alterũ in quarto insinuatur. Quod ad primum attinet membrum, nihil aliud quàm æquitas & operæpretiũ est fictos simulatósq; mẽdicos de medio pauperũ tollere. Id qđ in prima conclusione abũde cõmõstratũ est. At verò primũ omniũ cõsideratione hic dignũ est, ꝙ aliud est misericordes esse hoïes in pauperes, aliud verò iustos esse aduersus prauos & iniquos. Misericordiã Deus vniuersis hoïbus præcepit, malefactorũ aũt vindictã paucis iustitiæ ministris cõmisit. Qui teste Apost. hac de causa gladiũ portant, vt vindices sint in iram eis qui malè agũt. Rom. 13.

Duo pauperum examina.

Consideratio 1.

¶Ob

¶ Ob idq; animaduertendum eſt, an ſatis fortè eſſet, vt qui aliis mortalium ordinibus præfecti ſunt, qui iuſtitiam adminiſtrent, mores emendent, peccata vlciſcantur, vagabundos etiam exquirant, puniant, ac profligare curent. Aut fortè quòd ſenatores, & rectores vrbium ſingulis hebdomadibus, aut menſibus conuentum mendicorum facerent: & quos validos eſſe conuincerent, pœna plecterent. Atque vel operi laboríque addicerent, aut ex vrbe relegarent. Nam plures prætores executores aduerſus pauperes, quàm aduerſus diuites creare: quorum nullum aliud negotium ſit, quàm pauperes explorare, in ius vocare, diſcutere, & exigere, non tam ex miſericordia in veros pauperes, quàm ex odio eſſe totius ordinis pauperum iudicare quiſpiam fortè poſſet. Id vel maximè quòd prætores, diuitum crimina non tanta ſolertia ſcrutantur: ſed ſatis officio ſuo faciunt, ſi qui fuerint ad ſe delati, lege correxerint. Non ergo vigilantiori indagatione opus eſt aduerſus pauperes. ¶ Mox conſiderare oportet, quòd miſerum hoc, abiectúmque & imbecille genus hominum, non eſt, vt ſuas poſſint cauſas defendere. Nam vt paulò antè ex Eccleſi. citauimus, diues iniuſtè egit, & fremet: pauper autem læſus tacebit. & Eccleſiaſtes. Sapientia (inquit) pauperis contempta eſt: & verba eius non ſunt audita. Vnde diues vbi de crimine aliquo, aut debito poſtulatur, aut iudicio, aut armis, aut alio ſe quouis modo tuetur: mendicus verò, etiã ſi per calumniã accuſetur, nullo ſe valet clypeo protegere: ſed perpeti ſe iniuriã neceſſè eſt. Adde, quòd ſi diuitu partem bonorũ iniuria ademeris, partem retinet vnde viuat: ſi verò calamitoſum mendicum, ne mendicet prohibeas, miſerum enecas. Hac enim de cauſa tam multis in locis Deus ſe patrem orphanorum, viduarum, & pauperum profitetur. Hanc ob rem eccleſiæ patres tantam prælatis pauperum curam iniungunt: cuius teſtimonia citare immenſus eſſet labor. Nempe quod pauperi à potente nulla eſſe poteſt defenſio. Deinde cum genus iſtud miſerorum inuidiis ſit & æmulationibus frequentiſſimum, vix, dum de paupertate alicuius inquiritur, verum teſtimonium inuenias. Sed alij alios calumniantur: qua vnuſquiſque fraude ſatagit, vt qđ aliis aufertur, ſibi accreſcat. Quibus de cauſis ſi qui huiuſmodi inquiſitionibus & examini delegantur, homines eſſe magnopere oportet, non cuiuſque, ſed præcipui ordinis & exiſtimationis, ad lenitatem miſericordiæ propenſi magis, quàm ad rigorem iuſtitiæ, qui pauperibus ſuffragentur citius, quàm refragentur.

Conſideratio 1.

Eccle. 9.

Præpoſiti pauperum.

Nam ſi officiales executores de plebe inſtituãtur: qui paupertatem, fortè, quam in aliis requirunt, intus ipſi ſub pallio tegunt, facilè poſſunt iuſtitiam pretio vendere, vt eos penitus validos eſſe accuſent, qui conferre eis nihil valuerint. ¶ Eſt præterea in hac re non prætereundum, quòd vt ſit quiſque legitimus pauper, non eſt neceſſarium eſſe infirmum. Sat enim eſt, ſi ſit ætate prouectus, aut debilis, aut quouis alio impedimento teneatur, ne tantos poſſit ſubire labores, vt ſibi & ſuis congruenter ſufficiat. Id quod in lege illa de mendicantibus validis prouidenter ſcribitur. Cuius titulus nõ eſt, de mendicantibus ſanis, ſed, de mendicantibus validis. Non ergo qui homo ſanus eſt, continuò à mendicatione prohibetur: ſed qui eſt validus. Neque id ſilentio præterit lex illa, quam appellant ordinamenti. Ait enim quod ſi ſint homines qui de facie manifeſtè poſſint iudicari eſſe validi, operi & labori addicantur. Ergo vbi facies & vultus eos nõ prodit, non aliam diſcuſſionem, aut perſcrutationem requirit lex. ¶ Vnde hoc alta mente reponendum eſt documentum, quòd re dubia pro pauperibus potius in fauorem paupertatis, quàm aduerſus eos pronunciandum eſt. Nam multò eſſet minus malum & incommodum, viginti malos & vagabundos permittere, ne quatuor legitimi pauperes inter eos excluderentur, quàm quatuor iure quod habent mendicandi excludere, vt viginti validi expellantur. Hac enim etiam ratione zelum nimium ſeruorum zizania feſtinantium euellere ſapienter repreſſit paterfamilias, vt eſt apud Matth. ne fortè colligentes zizania, eradicarent ſimul cum eis & triticum.

Conſideratio 3.

Documentum.

Matth. 13.

¶ Huc etiam pertinet quod ſunt permulti qui quælibet opera & labores quandoque ferre poſſint, non tamen iugiter, aut frequenter. Eſt enim qui poteſt dies aliquot in menſe, aut in hebdomada in opere durare: non tamẽ per totum menſem, aut hebdomadam. Et eſt qui dimidiatum diem laborare poteſt non tamen integrum elaborare. Et eſſet perquàm moleſtiſſimum, ſi quoties miſerum hominem vires deficerẽt, opus haberet deputatos adire. Ad hæc, Sunt præterea qui etiã ſi validi ſint, ius nihilo minus habent mendicandi. Sanè qui opera nõ inueniunt, aut patronos qui ſe conducant. Quos in propria patria non inueniunt, quocunque quæſitum exire poſſunt. Vnde quæcunq; profecto regni ciuitas tenetur tam incolas, quã aduenas, aut alere, aut mẽdicare permittere, quandiu non eis opera aſſignauerit, aut patronos quibus ſuas poſſent operas locare.

Conſideratio 4.

Hoc

Hoc enim ad regni gubernationem ſpectat, vt qui in vna ciuitate viuere non poſſunt, humaniter ſuſcipiantur in alia. Quam ob rem mercenarij illi in Euangelio de ocioſitate reprehẽſi legitimè compurgati ſunt dicentes, quia nemo nos conduxit.

Conſideratio 1.

¶ Ad hęc ſunt & nonnulli bono ſanguine nati, qui nec artem didicere mechanicã, nec ſunt fortè negotiationi apti, neq; tenentur quidem ad vilia ſe ſeruitia ſummittere. Sed ius habent pauperum ſtipem à quocunque recipere: ac perinde ampliorẽ, quàm alij inferioris claſſis.

¶ Atque hæc quidem ſecũdum rigorem iuris concedimus. Nam ſi de hac re priſcos illos patres, quos Deus velut Eccleſię fundamentum ſubiecit, conſulamus, longè aliter loquendum eſſet de hoc pauperum examine. Validiſſimum nanq; argumentum quo iſta pauperum inquiſitio corroboratur, inde ſumitur, quod ſunt nõ pauci, qui in fraudem & perniciem reipublicę multas cõminiſcũtur artes, quibus ſe infirmos, læſos, truncos, & mancos fingunt, & ſimulant. Quo non poteſt in republica maior eſſe dolus. His ego verò qui hoc tam magno argumento vtuntur, reſpondere nunquam audebo, ad magnum illum pauperum patronum Chryſoſtomum, inquam, remitto. Cuius verba homilia 37. ad populum (prętet alia complura quę in hanc ſententiam aliis in locis idẽtidem confert) omnes oro atque obſecro, vt neminem (prolixa quidem, aurea tamen) audire pigeat. Poſtquam enim cum diuitibus vehementer poſtulauerat, vt veſtibus, quas rodit tinea, & vermis abſumit, nudos contegant, reſponſum diuitum in medium infert, dicentium. Simulat pauper tremorem & infirmitatem. Attende, maxime Princeps, quemadmodum etiam tum tempore Chryſoſtomi has diuites eleemoſynarum excuſationes prætexebant, hæc in pauperes maledicta iactabant. Sed accipe quibus Chryſoſtomus verbis in eos qui iſta proferrẽt, inuehitur. Non times (inquit) ne fulmen ab hoc verbo cœlitus accenſum in te feratur? Diſrumpor enim ab indignatione, parcite. Tu quidem ventre tumens & pinguis, & ad profundam potum producens veſperam, & mollibus caleſcens ſtragulis, non te dignum dare pœnas cenſes? cũ tam iniquę Dei muneribus vtaris (neque enim vt inebriemur eſt vinum; nec vt crapulemur, eſca fuit facta; nec vt ventrem diſrumpamus cibis) pauperem verò miſerum, nihilo melius mortuo diſpoſitum exquiſitas exigis rationes? Nec Chriſti times tribunal illud horrendum & terribile? Nam & ſi ſimulat, ex neceſſitate ſimulat, & egeſtate, propter ſæuitiam & inhumanitatem tuam, quæ talibus perſonis ſupplicantibus ad miſericordiam non flectitur. Quis enim tam miſer & æruminoſus, vt nulla premente neceſſitate, pro ſolo pane velit ita deturpari & plangere, talémq; pœnam ſuſtinere? Igitur illius ſimulatio fertur inhumanitatis tuæ præco. Quoniam enim ſupplicans & deprecans, & miſerabilia fundens verba, gemens & lacrymans, totum circumiens diem, neque neceſſarium inueniebat alimentum, fortè hanc artem excogitauit, non ſibi tantum, quantum tibi dedecoris & accuſationis inferẽtem. Nam ille quidem miſericordiam inuenire dignus eſt, quod in tantam deuenit neceſſitatem: nos autem innumeris digni ſuppliciis, & pauperes talia pati cogimus. Si namq; de facili flecteremur, nunquàm ille talia ſubire maluiſſet. Et quid dico nuditatem & tremorem? Hoc enim horribilius dicam, quòd & liberos immaturam agentes ætatem quidam excæcare ſunt coacti, vt noſtram penetrarent inſenſatam duritiem. Poſtquam enim videntes, nudíq; circumeuntes, nec ab ætate, nec ab ærumna crudeles flectere potuerunt, his tot malis aliam grauiorem adiecere tragœdiam, vt famẽ ſoluerent, leuius eſſe putantes hoc communi lumine priuari, & ſplendore omnibus conceſſo carere, quàm cum fame continuam habere pugnam, & miſerrimam mortem ſuſtinere. Quoniam enim paupertatis miſereri non didiciſtis, ſed gaudetis calamitatibus, veſtram implent improbam libidinem, & ſibi & vobis gehennæ flammam acriorem accendentes. Hæc Chryſoſt. plurimáq; alia huius emphaſis verba, non minus Chriſtianè quàm eleganter fulminat aduerſus eos qui de crudelitate reprehẽdentes pauperes, quod in proprias perſonas contra naturam peccent, propria corpora vitiando, non ad ſe reuertuntur: vt animaduertant, ſuam ipſorum immanitatem & feritatem, qui miſerorum precibus nõ flectantur, in cauſa eſſe, vt tragicas illas artes in ſe exerceant. Nam re vera ſi diuites cõgruenter pauperibus ſubuenirent, nunquàm illi diuitiarum cauſa nuditates illas & cicatrices perferrẽt. At miſeram ſtipem non ante extorquere valent, quàm illas comminiſcantur tragœdias. Hiſce ſplendidiſſime Domine, non id contendo, vt vagabũdi & ſycophantæ non corrigantur, ſed vt quem admodum alij cuiuſlibet ordinis, aut conditionis corrigantur. Sunt enim & inter opifices, & inter religioſos, & inter cauſidicos & ſcribas, & inter clericos & inter magnates etiam & prælatos, qui ſuo quiſque ordine & gradu fragiles ſunt, criminoſi, flagitioſi, atque adeo

Chryſoſto.

pane

pane quo vescũtur indigni. Aduersus quos tũ quõ tã multi pscntatores & executores intẽdũtur. Cribro n. purganda sunt crimina, nõ in cerniculo setaceo. Canon est. 6. quæstio. 1. quod si omnia in hoc seculo vindicata essent, locum diuina non haberent. ¶ Absit vt cuique mortalium ordini notam ego aliquam inurere velim aut quẽpiam traducere. Quod autem patet & manifestum est, id in genere citra iniuriam proferre possum. Quot ergo sunt in republica, aut opifices, aut ministri publici qui per fraudem multo plura surripiunt, quàm validorum vniuersa turba mendicantium: atque ea quidem lautè & splẽdidè dispendunt. Et possunt homines horum fraudes & rapinas æquo animo tolerare. Quod autem simulatus pauper exiguũ & miserrimum obolum aut dipondium, non aliã sycophantia, quàm nuditatem, tremorem famem & infirmitatem circunferens surripiat, id nulla ratione adduci possunt, vt ferãt: sed luce eos priuandos esse proclamant. Ecquis vnquam fuit hominum, qui propter fallacẽ pseudo pauperum turbam aliquod substantiæ detrimentum fuerit expertus? Mitto eo qui contractibus ac negotiationibus minus licitis in rem suam aliena conuertunt. Sunt enim fortè non in paruo numerò, quorum vel vnus multo ampliorem substantiam iniquo mammona confecit, quàm validi mendicantes vniuersi totius regni. Et hi quidẽ quia diuites validi sunt, sustinentur: alios vero, quia sunt mendicantes validi, neutiquam pati possumus. Cum tamen apud Christianos valere nihilominus deberet horum miseria & inopia, quam illorum opes & potentia, vt saltem inter illos, his etiam parceremus. ¶ Adde quod quamuis sint aliqui ociosi ac perditi homines, qui propter inertiam & socordiam in paupertatem venerint, & alij fortè qui se pauperes simulant, sunt nihilominus per quàm multi quos diuites, verè pauperes effecerunt. Venatio nanque leonis (vt in ecclesiastico legimus) onager in eremo: sic & pascua diuitum sunt pauperes. Quocirca non adeo res esset incongrua, si horum iniurias, illorum tolerantia cõpensaremus. Nescio an paperũ miseratio longius me quàm constitueram aduersus diuites innexerit. An nihil nisi quod vel in sacro eloquio scriptum est, aut in ore omniũ versatur, dixisse me arbitror. ¶ Neque silenter dissimulare possum quod cũ officium aliquod publicum, aut (quod deterius est) beneficiũ cõfertur, nulla prorsus de personæ dignitate & meritis ratio habeatur: quam tamen Christus beneficiorũ institutor maximã haberi voluit. Et tamen vt mendico panem sit integrũ postulare, tanta opus sit inquisitione & probatione. ¶ Postremum omnium vereor vt neque dignẽtia hæc ratioque examinãdi exigendique validos pauperes intentum omnino finem exequatur. Hunc (inquam) ne latrones & flagitiosi sint homines in republica. Nam qui verbo excedunt, non recta ad patrium solũ reuertũtur, sed per villas & pagos oberrant: vt qui minutatim per simulatam mendicationem mitius furabantur, ampliora furta & latrotinia exerceant. Neque verò possunt omnes patibuli pœnas dare. Quin verò quẽadmodum in alijs vitiorum generibus minora mala, quibus maiora euitentur, permittuntur (dicente Augustino, quod si meretrices tollas, omnia adulterijs replebuntur) ita fortè quamuis ex mendicantibus validis nonnulli procreentur latrones: atque adeo sit in eos certa ratione & modo animaduertendum, est in rem etiam fortè & bonum publicum, si nonnihil de rigore in hac parte remittatur. Ne per extremum qui validi sunt mendicantes, validissimi latrones fiant.

Cõsiderate

Cõsiderate.

Eccles. 13.

De Vita pauperum expendenda.
Cap. 10.

ALterũ q̃ in pauperibus exitur antequã sit eis mendicare licitũ, ad vitam eorũ pertinet & mores. Sanè vtrũ sint cõcubinarij aliaue cõtagione infecti, sint ne præterea statis tẽporibus cõfessi: aliaq; id genꝰ obseruẽt, quæ de Christianis hoibus requirũtur. Et quantũ ad hãc attinet curã, nemo esse potest qui zelũ nõ probet. Nullus. n. est mortalium ordo cui fraternam nõ debeamus correptionẽ. At verò sancti patres, quotquot de eleemosyna scripserunt, nusquã cũ misericordia, quæ pauperibus debetur, tantã iustitiã voluerũt esse coniunctã. Etenim eleemosyna (quod nomẽ græcum est) idẽ pollet quod misericordia. Materia verò & obiectum, quod huic misericordiæ corporali subijcitur, nihil aliud est quã miseria & inopia pauperis: cuius subinde officiũ est, pascere esurientẽ, nudũ vestire, & hospitem tecto donare. Et ideo, vt hanc pauperibus misericordiã exhibeamꝰ, nihil aliud in paupere sancti explorant, quàm quod inopes sint & mendici. Misericordia verò spiritualis seorsum posita est in correptione fratris. Atq; adeo iustitia malefactores cohibendi (vt Paulò antè dicebamꝰ) ad alios iustitiæ ministros spectat. Aliud. n. est misericordem esse, aliud verò malefactorũ vindicem. ¶ Audi, precor, Christianissimè Princeps, quid de hac re Chrysostomus senserit, cùm alibi sæpe, tum maximè concione secunda de mendi-

Misericordia.

Chrysost. Homil. 17. ad popu.

Ilc

Lazaro. Nam & sua etiam ætate istas exactiones, & correptiones fraternas diuites mollebantur in pauperes, quibus suam auaritiam excusarent. Aduersus quos hæc exaggerat verba, tanto certè meliora, quanto longiora. Abraham (inquit) sciens non excutiebat quales essent prætereuntes, nec vnde venirent, quemadmodum nos nunc facimus, sed sine delectu prætereuntes excipiebat omnes. Nam eũ qui præstat humanitatem non oportet expoſcere vitæ rationẽ, sed inopiæ mederi, necessitatiq; suppeditare. Vnicum habet patrocinium pauper, quòd eget, quodque in necessitate constitutus est, ne quid ab illo postules amplius. Sed etiam si fuerit omnium improbissimus & eguerit necessario victu, sedemus illius famẽ. Ita & Christus præcepit. Estote, inquit, similes patri vestro qui est in cœlis, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Portus est in necessitate constitutorum homo misericors. Portus autem omnes qui in naufragium inciderint, excipit, liberatquè, siue mali fuerint siue boni. Deniq; quicunquè fuerint qui periclitantur, in sinus ille suos excipit. Tu proinde si videris hominem qui in egestatis naufragiũ inciderit, ne iudica, ne vitæ gesta examina, sed medere miseriæ. Quid ipse tibi negotium accersis? liberauit te Deus omni tali solicitudine & curiositate. Quam multa pleriq; fuerant dicturi, quanq; difficiles erant futuri, si Deus præcepisset, vt prius accurate vitã, factaq; singulorũ disquireremus, ac tum demum conferremus eleemosynã? Nunc hac omni curiositate nos liberauit. Cur ergo curas superuacaneas nobis accersimus? Aliud est index, aliud eleemosynæ largitor. Ideo vocatur eleemosyna, quòd eam & indignis damus.

Gala. 6. Vnde & Paulus dixit. Quod bonum est facite erga omnes, sed maximè erga domesticos fidei. Quòd si indignos curiosè discutiamus, disquiramusq;, ne digni quidem facile in nos incident. Quod si indignis quoq; præstiterimus beneficium, nimirum & digni, quiq; omnium illorum malitiam virtute pensent, venient in manus nostras: sicut euenit beato Abrahæ, cui minime curioso quales essent qui præteribant, contigit tandem vt & angelos exciperet hospitio. Hunc igitur & nos imitemur, simulquè cum hoc nepotem illius Iob quandoquidem & hic progenitoris sui magnanimitatem summa cum diligentia est imitatus. Eoque dicebat ostium meũ iugiter patebat cuiuis aduenienti. Non sic huic patebat, vt alteri esset occlusum, sed indifferẽter apertũ erat omnib⁹. Hoc exemplum & nos imitemur, nihil exquirentes vltra quã oportet. Nam ad hoc vt pauper dignus habeatur eleemosyna, satis est egestas. Quod si quis cũ hac cõmendatione nos adierit, ne quid amplius curiosè scrutemur: nec enim moribus demus, sed homini, nec illius ob virtutem nos eius misereat, sed ob calamitatem, quo nimirum & ipsi copiosam à domino misericordiam nobis conciliemus, ipsique digni simus in quos ille conferat suam benignitatem. Nam si cum conseruis nostris ceperimus exquirere dignitatem morosèq; vestigare, idem & Deus factus est in nobis, dumq; studemus à conseruis repoſcere vitæ causas, ipsi superni numinis benignitatẽ amittemus. In quo enim inquit iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Hactenus Chrysost. ¶ Quod si dinus hic de hoc fortè in suspicionem vocatur quod misericordia (vt sanctissimus ille erat) flãmatus plus nimio pauperibus indulgeret. Cuius proinde scripta, non aliter quã pretiosa vestis genus pauperum honoris titulis splendescit. Ambrosium appellemus, si ei fortè astipuletur. Sanè qui lib. Nabuthi. c. 8. vbi loquens de modo faciendæ eleemosynę, sic ait. Non requiras in pauperibus quis vnusquisque mereatur. Misericordia nõ de meritis iudicare consueuit, sed necessitatibus subuenire, iuuare pauperem, nõ examinare iustitiam. Scriptum est enim, Beatus qui intelligit super egenum & pauperem. Vbi nulla sit boni & mali discrepantia. Sed arbitror, Augustinus testimoniũ de hac re desiderari: sanè cuius ingeniũ est res presius controuersando differere. Subijciam ergo & gratissimi patris testimonium, quod est in enarratione psalmi. 102. super versum. Faciens misericordias dominus. Vbi docet Deum nõ facere misericordiam nisi ijs qui & ipsi sunt misericordes: iuxta verbũ Domini. Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiã consequẽtur. Quæ autem mensura sit misericordiæ, subdit. vt ne quasi (inquiens) in amicũ sit, & non sit in inimicũ: quia dictum est. Diligite inimicos vestros: bene facite his qui vos oderunt. & Prouerb. 25. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Inimici autem, si bonorum maximè sunt inimici, boni esse non possunt. Si ergo misericordia erga inimicos est, non est misericordiæ officium inter bonum malumq; discernere. Sicuti misericors Deus super bonus & malos oriri facit solem suum. Atq; adeo pater misericordiarum Christus nullum misericordiæ modum ponit: sed omni (inquit) petenti te tribue. Obijcit tamen Augustinus documentum illud Ecclesiast. 12. quod prima facie cum hac sentẽtia pugnare videtur: vbi legimus. Si bene feceris, scito cui feceris. Benè fac iusto & inue-

Ambros.

Aguſt.

Matth. 5.

Prouer. 25.

Iob nepos Abraæ. Iob. 1.

nies

nies retributionem: quoniã altissimus odio habet peccatores, & misertus est pœnitentibus. Tu ergo da misericordi, & ne suscipias peccatorem: da bono, & nõ recepetis peccatorem: benefac humili, & nõ dederis impio. Vide quã ta congeminet, accumuletq; verba sapiens ille, vt non nisi erga iustos simus benefici. Quæ tamen August. facilè diluit. Nam contraria esse non possunt euãgelio. Vtrumq; enim (inquit) comples: & non suscipias peccatorem, & omni petenti te da, si quando peccator est qui repetit, non des tanquam peccatori: sed tanquam inopi. Si intendas inopiã miseriamq; pauperis leuare: non fouere peccatũ. Hactenus August. Igitur quod sapiens in ecclesiastico admonitos nos esse contendit, hoc duntaxat est, vt quando pauper de eleemosynarum abundantia ansam & potestatem peccandi nactus reprobus fit, neque aliud ei collocata beneficia, quàm vitiorum lemina sunt & fomenta, tunc cortẽptionis gratia subtrahẽda sunt huiusmodi pauperi. Id quod ad Vincentium Donatistam scribit August. & habetur in canone Non omnis. 5.q.5. Vtilius enim, inquit, esurienti panis tollitur: si de cibo securus iustitiam negligat, quàm esurienti panis frangatur, vt iustitiæ seductus acquiescat. Et id quidem intelligito quando est compertissimum eleemosynas in damnum pauperis vergere. Aliàs scrutatores nos esse pauperũ non licet. Quin verò alterũ eius institutum obseruandum nobis est, quod in lib. de quinque hæresibus extat. Vbi post commendationem hospitalitatis Abrahæ & Loth: q quoscunque sine discrimine hospitio suscipientes, angelos meriti sunt habere hospites, subijcit: Discite Christiani sine discretione hospites suscipere, ne forte cui domum clauseritis, cui humanitatem negaueritis, ipse sit Deus. Quod & in reliquis pietatis officijs eadem est ratione seruandum. ¶ Ergo quod ex istis tam multis, tãque manifestis sanctorum testimonijs colligitur (vt omnia sub vno aspectu ponamus) sic habet. Officium misericordiæ non est inter bonos & malos discretionem facere: id enim iustitiæ partibus & ministris reseruatur. Misericordia verò in hoc posita est, vniuersis, inquã, hominum miserijs sine vlla discrepantia præsto esse, & succursum ire. Quocirca prooemio illi, quod in capite huiusmodi articulorum, Christianè quidem, religiosè, ac sapienter superscribitur, quo Christi seruatoris nostri erga nos immensus amor, benignitas, & clementia mentò commendatur, quo sanctissimè commonemur, vt quæ nobis ille eximia charitatis officia præstitit, ei nos ipsi in eius pauperibus rependamus, illi inquam exordio animaduertẽdum est, an congruenter satis ac decorè subijciatur, vt qui vagabundi pseudóque pauperes fuerint, vrbe eliminentur, mendicis, si aduenæ sunt, nihil aliud quàm transitus concedatur, incolarum mendicorum vita & mores diligenter expendant, qui hæc solerter exequentur, officiales & prætores sunto. An verò aptius sub illo prooemio subscriberetur, vt quotquot Christo nomina dedimus, & fidem obstrinximus, promiscuè in omnes sine discriminis clementes essemus & benigni. Nam hoc Abrahã, quo se Christus patre dignatur, faciebat. Ita ei⁹ eleemosynarius Tobias filium instituebat: dicens, Noli auertere faciem tuam ab vllo paupere, ita eñ fiet, vt nec à te auertatur facies dñi. De hoc seruus eius Iob gloriatur, q; nemini vnquã pauperum quod volebat negauerit. Portui sancti eius cõparant misericordẽ, qui naufragos omnes sine discrimine excipit & liberat. Id ipsum magister ipse prædicat vbi ait: Omni petenti te tribue. Hac ratione Christus quando ingentem illam multitudinẽ in eremo pauit: nullos vagabundos excepit, nullũ inter bonos & malos fecit discrimẽ. Hoc misericordiæ nomẽ designat, vt indignis beneficiũ exhibeamus: nam quod dignis confertur, iustitia est. Inde Deus misericors est, quòd solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos, & iniustos. Hoc iustitiæ pharisæorum nostrã Christus præstare voluit, vt non tantũ amicos, sicuti illi, sed etiam inimicos diligeremus. In hoc demum ineffabilem eius in nos misericordiam commendat Apostolus, quod cũ adhuc peccatores essemus, pro nobis mortuus est. Re vera qui has pauperum constitutiones cõminiscuntur, sanctam habere possunt intentionem, iusti esse possunt (nisi in hoc sint fortè nimium iusti, quòd prætorum officium in malefactores vsurpant) synceram tamen suisque humeris absolutam misericordiã minimè se exhibere credant. Quippe quæ inter dignos & indignos non discernit. Est equidẽ in ordine charitatis positum, vt (vbi reliqua paria sint) probos, reprobis: deterioribusque meliores in cõferendis eleemosynis anteponamus: sed tamẽ neque misericordis hominis est tam anxiè merita perscrutari, neq; esse equidẽ pot, non solùm peccatoribus nihil dare, verũ etiã phibere ne ab alijs petant, qui forsan quod tu negas, concederent. Verbũ nimirum illud forsan Christi apud Matthæum edocti. In quamcunque domum intraueritis, dicite, pax huic domui: & siquidẽ fuerit domus digna, veniet pax vestra super eam: si autem non fuerit digna, pax vestra reuertetur ad vos.

can. non omnis. 5.q.5.

August. de quinq; hæres.

Epilogus.

Tobi. 4.

Iob. 31.

Luc. 6. Ioan. 6.

Misericordia.

Matth. 6.

Roma. 5.

Matth. 10.

Confessio.

Pari enim modo in eleemosynarũ ratione, tãetsi pauper non sit fortè recipere meritus, conferentem nihilominus præmium manet apud Deum. ¶ At quod ad æquitatem & iustitiam articuli quarti attinet, de rigore illo cogendi pauperes ad confessionem, fateri me mallem ignorantiam meam, quàm omnino consentire. Enimuerò vt sunt pauperes ad necessarium hoc sacramentum instruendi & admonẽdi, ita in has miseros angustias conijcere nõ est operæpretium, vt nisi confiteantur, nullatenus sit eis licitum mendicare. ¶ Primùm confessionis sacramentũ sub pœna capitis edicere, præterquã q̃ esset lex intolerabilis, odium profectò in sanctissimũ sacramentum concitaret, mendicos autem mendicitate interdicere, pœna capitis est: vt pote quibus nullum aliud est vitæ præsidium. non ergo licet eos sub hac pœna ad confessionem compellere. Hoc cum diuitibus expostulare cupio, de hoc eos, nisi ægre ferant, cõuenio. Si esset eis confessio hac lege promulgata, vt post pascha nemini panem sumere, nisi prius confesso vnquam liceret, sed fame potius pereundũ, an reclamarent? Cogitare aliud non valeo. Cur ergo eam legem pauperi præscribunt? ¶ Sunt (aiunt) inter illos, qui integrũ decennium nõ confitentur. Sunt itidem & inter diuites huiusmodi complures: qui non tam acerbè ad confessionem perstringuntur. At diuites aliena non petunt: ego verò pauperibus bona mea elargiri nolo, nisi confessis. Hic punctum rei huius occulitur, in hac semper isti salebra hærent: hic eorum attentionem desidero. Vt enim interim disputare prætermittam, an egenus & pauper, quantum tu, tantum ipse iuris habeat ad bona tua (nam sancti patres sunt qui ita censent: nos verò id astruere veremur) hoc saltem in confesso est, euidentiusque ac certius, quàm vt ab aliquo possit inficias iri. Nempe quòd æquum ius est cuique pauperi in quauis necessitate, etiam citra grauem, petendi eleemosynam, ac est illud quod quisq; habet in propria bona. Quin etiam fortè amplius: cũ in maioti sit necessitate. Quo fit vt nemo cuiuscunque sit authoritatis possit hoc iure pauperes priuare, nisi propter eã culpam, de qua posset diuites etiã bonis proprijs mulctare. Quin verò dicere auderem, propter quam posset diuites, vt fame perirent, condemnare. Nam qui iure postulandi pauperẽ excludit, ad extremam eum adigit famem. Si ergo iustissimus quisque nemini, tum, nisi probato viro & confesso (veluti sacrosanctum sacramentum Eucharistiæ) ministrare cogitat, non continuò ius facultatemq; misero adimat, quò minus circũire possit, si quem fortè legibus misericordiæ melius instructum inueniat, qui panem porrigat. ¶ Ad hæc (quod omniam plurimũ cauendum est) si pauperes (indoctũ vulgus) tam acriter ad confessionem coërceantur, dubitas ne, optime Princeps, quin vsu venire possit, vt falsò fictéq; multi confiteantur, sacramentũ, ne fame extrangulentur, contaminantes? Re vera quando sancta synodus sacramentũ confessionis (quod in iure diuino erat) quotãnis edixit, prænidebant sancti patres, si maiores pœnas cumulassent, pauciores fortè fore qui præceptum transgrederentur, nihilominus tamen veriti ne timore grauissimæ pœnæ sacrilegus aliquis esset in sacramentum fictè confitendo, satis duxerunt transgressorem ingressu ecclesiæ & ecclesiastica sepultura interdicere. Quæ quidẽ quãuis Christianis pro acerbiori pœna quã extrema fames habenda esset, tamen non tam homines deterret, quàm pœna tẽporalis, vt eius metu fictè quis confiteatur. Vnde illa vna ex sexdecim qualitatibus & conditionibus quæ sacramento confessionis circunstare debet, nempe q̃ sit libera, intelligere nequeo, quomodo stare simul potest cum tanto rigore cogendi homines ad confessionem.

Correptio paupernm.

¶ Quantum ergo ad correptionem pauperum pertinet, sanctissimè inter hos articulos institutũ est (si id modo diligenter executioni mandetur) primum, vt pauperum paruuli patrum cura emancipati patronis deputentur, aut artibus & opificijs addicantur. Pauperes deinde nõnunquam, vt cõciones publicas audiant, compellantur: vbi religionem & virtutẽ doceri possint, admoneríque & exhortari. Quibus optimum esset viros aliquos probatæ vitæ præficere, qui eorũ curã & rationem haberent. Id quod planè esset corporalibus spiritualem etiam misericordiã adhibere. Exemplo Dei, qui quorum corporalẽ vitam prouidenter sustentat, spiritualem quoque legibus, consilijs, & exemplis, instituit, admonet, ad bonumq; & honestum inducit.

Secreta crimina nõ prodantur.

¶ Hoc præterea hic apprimè admonere necessarium arbitror de ratione perquirendæ explorandæq; vitæ pauperũ: eorum vel maximè, qui publicè nõ sunt mẽdicitatẽ professi. Quib⁹, vt video, eleemosynę quã plurimo vendũtur: tantum abest, vt gratis fiant. Nam primũ cum Hispani, quibus honor, quã vita, pluris est, extremã malunt perpeti famẽ, quàm de mendicitate traduci, nulla tamẽ in pauperibus conscribendis habetur ratio secreti. Sed nobiles quib⁹ negotium datũ est, longo famulitio comitari publicè pauperes disquirunt. Quorum profectò multi mallẽt eleemosynis carere, q̃ tãti emere.

Est enim

Est enim sicubi vnquã gentiũ, in Hispania præcipuè obseruandus modus ille euãgelicus eleemosynarum, vt nesciat sinistra quid faciat dextera. Id quod Ambro. Nicolaus, Chrysost. & alij sancti patres obseruantissimè faciebant.

¶ At, quod peius multò est, ne dicã magis iniurium, antequã miserrimæ eleemosynæ imponantur, occulta nõnunquam crimina præter iuris ordinẽ exquiruntur. In relectione quã de ratione tegendi & detegendi secretum ædidim°, pro virili nostra tractauimus, nullũ ius esse perquirendi perscrutandíque crimina, nisi quæ aut fama proclamat, aut indicia vtcunque prodũt. Neque semper diuitum peccata, his etiam præeuntibus, & proclamantibus, vestigantur. Et tamen pauperum maiori multo cura ac diligentia, secreta peccata detegũtur, quàm miserię sub leuentur. Miseranda gentis conditio est, si vt obolũ tandẽ suscipiant, tantũ subite habent periculum famæ. Cũ tamen in hac re meditatione opus esset, quod calamitosi homines ærumnis & miserijs afflicti sæpissime leuandi animi gratia peccata admittunt, quibus diuites ex delicijs & fortunarum affluentia multò maiora cõmittunt. Quod si meditatio hæc nõ satis est, vt miseris pauperibus venia concedatur, quasnã ex his erratorum pœnas acerbiores in hoc sęculo exigamus, quàm suis ipsi calamitatibus & rebus aduersis & afflictis luunt? Honoribus excluſi, deliciarum expertes, nudi, sine lecto, sine tecto, perpetuũ bellum cum gelu, cum ęstu, cum fame deniq; sustinentes: quod est omniũ atrocissimũ. Nam melius est occisis gladio (ait ille Propheta) quã interfectis fame. Orbi denique rebus omnibus, quæ homines faciunt in hac vita fælices. Atque adeo pęnè mundo extorres, vitam agunt, morte nihilo magis expetendam ¶ Adde quòd quamplurimi pauperes (quod in hominibus est inhumanissimum) ab egestate & mendicitate in huiusmodi crimina præcipitantur. Et idcirco ambabus rationibus sunt in pauperes crudeles auari diuites: & qđ præ auaritia & tenacitate admittendis culpis causam dederunt: & quòd de admissis rursus occasionem accipiunt, vt auaritiam tenacissimi nutriant. Cùm tamen profectò emẽdãdis pauperum perditis moribus salubrius prospectum esset, meliúsque, vt resipiscerent, consultum, si collatis beneficijs subsidijsque tẽporalibus, eorũ animos leniremus, polliceremur, & reduceremus in viam. Nam cùm eis alimenta subtrahimus, tunc veluti desperatis & ab omni spe derelictis vitia recrudescunt. ¶ Hęc non dixerim vt erratis faucam: sed primũ, ne antequam opem miseris feramus & misericordiã impartiamur, tam iusti esse in pauperes velimus, vt etiam efficiamur iniurij. Deinde ne tanta cura & solertia in vagabundis extinguendis, tepellendis aduenis, incolis denique de vita & moribus exquirendis, eò tandem euadat, vt eleemosynarum cumulus decrescat. Illud enim iterũ atque iterum admonere nunquã me pigere potest, quòd si his perscrutationibus rariores aut minores fiunt eleemosynę, multò melius, p bono diuitum fuisset, vt nunquam in mentem venirent. Nam etsi multò fierent ampliores, nunquã ad iustum pertingerent. Est enim eleemosyna Christianis in vsus frequentissimos necessaria. Si enim inuadentem vitiorum flammam restinguere cupis, sicut ignem ardentem (ait sapiẽs) extinguit aqua, sic eleemosyna resistit peccatis. Et si admissa iam peccata redimere concupiscis, audi Danielẽ prophetam. Peccata tua eleemosynis redime: & iniquitates tuas misericordijs pauperum, Quòd si minimas etiã peccatorum reliquias eluere prorsus exoptas, quid iubeat Christus, auscultа. Date eleemosynam & ecce omnia munda sunt vobis. Si mundus iam factus itinerarium huius vitæ cibum atque penus omne præparare est animus, sapiens rursus ait in ecclesiastico, quòd eleemosyna viri quasi sacculus est cum ipso: & gratiam hominis quasi pupillam conseruabit. Si thesauros tuos aues à tinea & ærugine & prędonibus seruare, pauperum fidei cõmitte. Nam de eleemosynis Christus loquebatur, quando aiebat: Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiũt & furãt. Thesaurizate autẽ vobis thesauros in cęlo: vbi neq; tinea neq; ærugo demolitur, neq; fures effodiunt & furãtur. Atqui diuitibus huius sęculi quibus (difficultatis explicandæ gratia) impossibile ait esse intrare in regnum cælorũ, vti camelum per foramen acus, hoc vnum remedium reliquit, si facerẽt sibi amicos de mammona iniquitatis, qui eos reciperent in æterna tabernacula. Quamobrem Paulus Timotheũ instruit, vt diuitibus huius sęculi præcipiat facilè tribuere. Nam qui diuites fieri volunt, incidunt (inquit) in tentationem & in laqueum diaboli. Quid plura? Si non solùm in æterna tabernacula recipi, sed gloriæ illius æternæ auidissimus inter principes illic & perfectissimos esse (vt deberemus omnes) affectas, nullam tibi aliam Christus monstrauit viam, nisi vt venditis omnibus, quę habes, & in vsus pauperum distributis, eum ipse sequaris. Et hæc satis superque de inquisitionibus, discussionibus, & perscrutationibus, quæ in pauperes primo, tertio, & quarto articulis annotantur, dicta

Eleemosynæ fructus.

Eccles. 3.

Daniel. 4.

Luc. 11.

Eccles. 17.

Matth. 6.

Thren. 4.

Matth. 19.

Luc. 16.

1. Timo. 6.

ſunt. Nam ſecundum & quintum in priori parte deliberationis huius expediemus.

De ratione oſtiatim poſtulandi.

Cap. 11.

EO tandem inſtituti noſtri peruentũ eſt, vbi eum articulum, in quem ex his, qui circunferuntur propenſius incumbitur, pertractemus. Qui eſt vtrum æquum, bonumque ſit: & (vt Paulinis verbis vtamur) expedíes atque ædificans, pauperes ianuis Chriſtianorum arcere, & hoſpitalibus alere, quàm permittere, vt ſuas ipſi ærumnas & calamitates Chriſtianis oculis coram obijciant. Id quod re vera (ni fallor) nó tam eſt extra controuerſiam, quàm authores horum articulorum exiſtimant. ¶ Atqui vt ſummum ius ab æquitate & miſericordia diſcernamus, prima huius articuli fuerit concluſio. Princeps penes quem poteſtas eſt reipublicę, ius, authoritatemque habet prohibendi mendicos, ne poſtulent oſtiatim: dummodo victum eis veſtitumq; ac reliqua pro ſuo ſtatu neceſſaria alia via & ratione congruenter prouideat. At non aliàs neque alio modo. Neq; eſt qui huic poſſit concluſioni probabiliter reclamare. Sanè quæ ſit euidentior, quàm, vt multis teſtibus indigeat. Princeps nãque, cum (vt eſt 2. Ethic. apud Ariſtot.) in hoc naturali lege atque diuina reipublicæ præfectus ſit, vt bonos faciat ciues, eatenus quicquã poteſt edicto præcipere, quatenus opus virtutis eſt: eáque ſubinde inhibere, quæ vitia ſunt & peccata. At egenis, quãdiu egent, nullum peccatum eſt ſtipem oſtiatim quærere: quãprimum autem neceſſaria illis ſuppetunt, non poſſunt, citra culpam, prætextu paupertatis aliena petere. Quando ergò illis princeps, aut reſpublica neceſſaria miniſtrauerit, inhibere poteſt ne oſtiatim poſtulent: aliter verò minimè. ¶ Neq; id ſolum certo crediderim, vt ea ſit authoritas in principe: verùm ſi commodè hoc fieri poſſet, vt abundè reſpublica pauperib⁹ prouideret ne oſtiatí oppida circumire cogerentur, hac equidem ratione, & veritas euangelica, & Chriſti charitas, cuius nos vnius capitis membra ſumus, ſplẽdidiùs multò in Chriſtiana republica collucerer. Nam quomodo legem qua proximos, vt ſeipſos diligere iubẽtur, more illi precor exhibeãt, inter quos alij bonorum ſunt omnium copijs redundantes, ac ſuperfluentes, alij verò per extremum in ſumma egeſtate & mendicitate cõſtituti? Philoſophi cuiuſdam ex naturalibus celebratur ſententia; Qua, cùm ditiſſimus homo paupertimi ſe alterius amiciſſimum prædicaret, reſpondiſſe fertur, inter ditiſſimum hominem & mendicum non eſſe credibile vllam amicitiam intercedere. Id quod diuinus noſter Apoſtolus, cuius paulò antè memini, illis verbis expreſſit, quibus ait, Si quis habens ſubſtãtiam huius mundi &c. Hanc equidem amicitiæ legem multò antequã in euangelio, in mentibus mortalium Deus inſcripſerat. Quã nimirum ſolenni illo prouerbio expreſſit gentilitas. Amicorum omnia ſunt cõmunia, & amicus alter ego. Cuius authorem ſunt qui Pythagoram faciant. Vnde Socrates colligebat probo-rum hominum omnia eſſe, vt pote quòd ſint cuncta deorum: quibus ſunt viri boni amici. Hanc ipſam legem Apoſtoli diuinorum interpretes, legiſq; euangelicæ (quæ naturaliũ omniũ conſummatio eſt) promulgatores (Hieroſolymis ſaltem & circum adiacentũ prouinciæ Iudææ) veluti baptiſmatis primitijs, prædicauerunt, atq; perſuaſerunt: vt in actis eorum eſt, videlicet vt quotquot Chriſto in baptiſmate dediſſent nomina, bona ſua vendẽtes, ante pedes Apoſtolorum pretia proijcerent. Quæ illi ſingulis, prout vnicuique opus erat, diſtribuebant. Quamobrem (inquit hiſtoria) non erat egens quiſquam inter illos. Adeo ſub id temporis (quantulum fuit cunque) ſancta fuit atque ſolennis obſeruantia hæc, vt neotericus quidã Chriſtianus Ananias nomine: qui conſcia vxore pretij, quo ſubſtantiam vendidit, celauit, ita fuit acerbè de hac auaritia à Petro reprehenſus, vt præ terrore exanimatus corruerit. Arq; adeo inſtituti huius exẽplo cœnobia poſtmodum religioſorum conſtructa ſunt. Quibus in cõmuni viuentes, charitatem illam Chriſtianorum vtcunq; referunt. Atqui vt in actis eiſdem Apoſtolorum habetur, negocio huic miniſtrãdi menſis viduarum & orphanorum, aliorúmque id genus paupertũ prælati ſunt ſeptem illi viri probatæ vitæ: quorum fuit Stephanus primicerius. Hæc in teſtimonium huius dixerim, quòd ſi abundè prouideri poſſet pauperibus, ita vt certa lege in tuto haberent neceſſaria, nihil aliud quàm charitas eſſet Chriſtiana.

¶ Secundam nihilominus concluſionem ſuperiori ſubijcio. Non eſt poſſibile, rebus vt nunc habentibus, ita prouideri pauperibus, vt lege in vniuerſum, ne oſtiatim mendicent, inhiberi poſſint. Poſſibile id dixerim quod & Theologi morale vocant, & Ariſtot. primo de cælo illud cenſet, quod bene fieri poteſt. Ad perſuadẽdam hanc concluſionem duo triáve fundamenta ſternere opus eſt. Primum eſt, Modus atque terminus eleemoſynarum non eſt præcepto, aut lege præſcriptus. Quod eſt dicere.

Concluſio 1.

Ariſtot. 2. Ethic.

Amicorum omnia ſunt communia.

Actu. 4.

Concluſio 2.

Primum fundamentum.

re. Neque taxatum est quorum bonorum partem homines teneantur in eleemosynas elargiri: vt puta decimam, aut vigesimam. Neque diffinitus est numerus pauperum, quos certi homines, aut respublica alere teneretur. Neq; præscriptum est quibus necessitatibus debeamus opitulari. Sed solùm admoniti sumus, pauperes nos semper habituros. Et vehementissimè à Christo seruatore nostro & pollicitationibus allecti sumus, & cõminationibus perterriti, vt proximos sicut nos ipsos diligentes, neminem necesse habere præ facultate nostra sinamus. ¶ Secundum id sit fundamentum, cuius supra meminimus, videlicet, quòd præter dotes hospitalium, & siqui sunt alij prouentus, aut thesauri pauperibus decreti, qui sint velut eorum propria bona, non possunt homines lege obligari ad eleemosynas præter eam quæ est in euangelio: sed (vt vsus modo habet) integrum liberúmque est cuicũque, quam voluerit eleemosynam subscribere. Adijcio, homines esse, etiam in Christianismo, tenacissimos, qui nulla, quantumuis magna, improbitate ad eleemosynas flecti possunt. Quin verò rarissimi sunt, qui, & pro sua facultate, & pro miserorum inopia iuxta veritatem euangelicam eleemosynas faciant. ¶ Tertium subiecerim fundamentum, quod apprime vellem eos cõsiderare, quotquot mẽdicos occludere moliuntur. Nempe quòd quicunque iure postulandi mendicos priuauerit, aut quo priuẽtur, in causa fuerit, debitor proinde fit eorum leuandæ miseriæ ac necessitatibus subueniendi: eis saltem, quibus moraliter (vt aiunt) loquendo, verisimile est potuisse illos postulando prouidere. Vt si faciamus exempli gratia centum, aut mille in vrbe legitimos pauperes esse, quorum necessitatibus prouideri satis minoris nequit quã ducentis aureis: quos verisimile est, si ostiatim mendicare permitterentur, posse eos conficere. Intelligo sic tunc fundamentum hoc, quòd quauis nemo tunc postulare permissis ex iustitia teneretur, sed esset misericordia subuenire, tamen postulare prohibitis tenetur respublica, aut ille qui postulare prohibuit, ex iustitia ad totos bis centum ducatos. Res certè est cõpertissima. Nam illi tunc habent ius petendi, & quicunq; hominẽ iure suo pellit, tenetur dedãno, secundum illud. Qui causam dãni dat, dãnum dedisse videtur. ¶ His ceu fundamentis subiectis, probatur conclusio secũda. Antequã mendici lege postulare interdicantur, necessarium est ita omnibus eorũ necessitatibus prouidere (iuxta tenorem tertij fundamenti) vt de iustitia illis necessaria debeãtur, nõ autem prouidentia hæc moraliter (quod a[illegible] bilis: nõ ergo eos fas est, ne postul[illegible]. Quod autem non sit possibile, vt in[illegible] ad iustum prouideatur, cerrè primum a[illegible]un dum fundamentum satis ostendunt. Nam si ne que pauperes, neque ea quibus indiget sub certo vllo numero, aut modo cõprehendũtur (cũ tam indigenæ quàm aduenæ, vt præfati sumus, ius habeant postulandi) & ciues cogi ad eleemosynas non possunt; quomodo respublica debitum (cuius mẽdicationem prohibẽdo rea facta est) soluere quæso poterit? ¶ Id præsertim, quòd inter pauperum necessitates nõ tantum est victus, sed vestitus, lectus, & (si pauper familiam habet) penus reliquum, & supellectilis domus. Et quãdo mẽdicare permitterentur citra extremã aut forte grauẽ necessitatẽ, nullus teneretur misericordiã impartiri. Cũ verò ,phi beantur, id quod erat misericordia, iniustitia factum est. Nã qui iure suo, vt paulò antè dicebã, pauperẽ expoliat, debitor oĩum efficitur, quæ posset pauper mendicando acquirere & cõficere. ¶ Secunda ratio est, q; demensa seu portiones illæ quæ inclusis pauperibus distribuũtur, intelligere nequeo qua ratione & mẽsura fieri possint commodè. Nã sunt inter pauperes, quorum vni pro cõplexione sua, & calore stomachi non sufficiũt trium aliorũ portiones: quòd si æquales omnibus sportulæ distribuantur, necesse est illum perpetuam cũ fame pugnã habere. Qui tamen ius habebat postulãdi quo adusque extinguere posset famẽ. Quis enim fuerit qui vel mancipij famẽ pane saltẽ non expleuerit, qui non merito suo inhumanitatis & feritatis redargueretur? ¶ Ratio tertia quãuis in hac deliberatione primum non habeat locum, nec tamen est in postremo. Postquam ratio huiusmodi eleemosynarum in vsu esse cœpit, experientia compertũ est, q; ratę portiones & sportulæ quæ pauperibus distribuuntur, vix suppetunt, vt homo qui modo stomacho non sit languẽti panis habeat saturitatem: aut fortè si olera aut legumina, vel demus si fortè in hebdomada frustulũ carnium emere possit. Atqui nõ ne satis est, si hoc inter diuites pauperesq; differat, quòd diuites habeant vnde altilibus pretiosis ali, lasciuireq; possint: pauperes vero minimè, nisi iniquissimã insuper conditionẽ miserandis adiecerimus, quibus libertatem etiã auferamus ne possint vnquã animũ rebus aduersis afflictum cibis recreare, quos humano generi Deus & natura indulsit? Pauper inquã quauis quotidiano victu, parco quidem viliq; vtatur, hac saltem libertate recreetur, quòd potest aliquando in domum incidere, vbi beni-

Fundamentum 1.

Fundamentum 3.

Ratio 3.

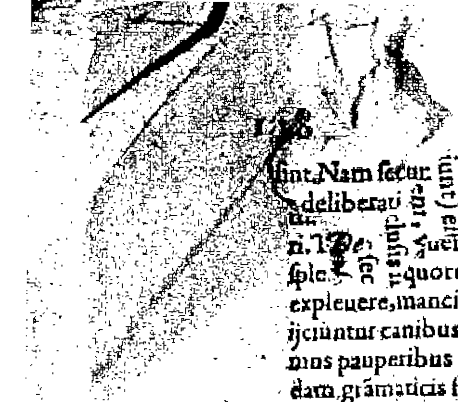

lint. Nam ſecur
deliberau
n. Pe
ſple
(aunt) eſſe
iam ſedet qui ſcutellã for-
mum, aut id genus delica-
let ſæpe mãcipijs indulge
quorum reliquiæ poſtquã familiam
expleuere, mancipijs exponũtur, aut fortè pro-
ijciuntur canibus. Cur precor huiuſmodi do-
mus pauperibus non pandantur? Nã ſi quibuſ-
dam grãmaticis fides eſt, inde verbum, pando,
notionẽ traxit, q̃ eriã in gẽtilitate quibus Chri
ſtus eleemoſynas nũquam prædicauerat, per-
actis cõuiuijs portæ aperiebantur, vt egenis pa-
nis daretur. Aut quia Cereris templum aper-
tũ ſemper egenis patebat quib* panis dabatur.
¶ Ad hæc iudicium pauperum, quo de eorum
agitur vita, ad paucorum potentiam redige-
re, non eſt ſanè adeo tutum. Nam vt ſint iſti
duo aut tres qui negocio pauperũ deputantur
& præferuntur, homines probi, opimæq; exi-
ſtimationis, poſſunt alij contingere qui aliqua
fortè de cauſa odio habent pauperem, aut falſo
teſtimonio decepti (quæ, vt ſupra dicebamus,
ſi frequentiſſima ſunt in vicinia pauperum) pro-
nunciat, pauperem nõ habere legitimã cauſam
mendicandi, quid ille tunc miſer faciet? Quo-
circa in illis conſtitutionibus Hipri in Flandria
hoc certè bene cautũ eſt, vt poſſint mendici in
auribus cuiuſcunq; procerum ciuitatis miſerias
ſuas & calamitates exponere, ne qui à paucis
condemnati ſunt, omni remedio deſtituantur.
¶ Sed & hoc præterea plenè ex his articulis ca
pere non poſſum. Admittũt poſſe aduenam &
peregrinũ verum pauperem aduentare, quẽ ſal
tem in triduum hoſpitio donant. Audi, maxi-
me Princeps, quantum ei negotij facеſſunt an
tequàm fruſtum panis accipiat. Fac vrbem in-
trare infirmum, aut claudum, aut de itinere lan
guentem, opus tamen habet percõtari, vbi nã
prælatus pauperum cõmoretur, domũ vicatim
obeundo quæritare. Vt autẽ inuenerit, forſan
nõ eſt domi, aut dormit, expectare oportet. Tũ
autẽ vbi hominis copia facta fuerit, reſpondere
oportet vnde veniat, & quò vadat. Et tandẽ ni
hil aliud quã ſymbolũ accipit: & tunc ad quæ-
ſtorem ſeu ærarium, penes quẽ reconditur pe-
cunia, redire oportet. Et ita integrum diem ab
ſumere, antequam famem miſer ſedare & laſſi-
tudinem ponere liceat. Ita audio in aliquibus
ciuitatib* fieri: neſcio an alibi melius
fuerit peregrinis cõſultum. Deberet enim Xe-
nodochium (quod eſt hoſpitũ domus) expoſi-
tum eſſe peregrinis. Imò deberent eſſe in por-
tis ciuitatis, qui eos recta in hoſpitium perdu-
cerẽt. ¶ Colligere ergo mihi videor quòd quẽ
admodum cap. 4. dicebã, fermè non eſſe poſſi-
bile talibus legibus abundè prouidere incolis
pauperibus, vt nulla neceſſitas, atq; adeò neq;
ius vllum ers reliquum ſit ex patria aliò men-
dicatum exire, ita neque poſſibile videtur ta-
libus eis legibus congruenter ſatis proſpicere
& ſuecurrere, vt nullum eis ius amplius relin-
quatur oſtiatim mendicandi. ¶ Tametſi hic ni
hil aliud fortè, quàm quod ex lege eſt, enuncia
rem; ſi aſſererem quod poteſt pauper mendi-
cando aliquantulum pecuniæ conficere, qua
poſſet ſtatum ſuo ordine & gradu mutare. De
hoc enim miſeri inſimulantur, accerrimeq; re-
prehenduntur, quòd aurum veſtibus inſutum
celant. Mitto, quòd alij iuſtum ſacculum ære
alieno cõplent. Mitto quòd ſint qui ære alieno
ſplendidè viuunt: pauperes verò genium (vt ait
ille) fraudantes, ac demenſo ſuo comparcẽtes,
pane fortè & oleribus ſuſtentantur, vt poſſint
pecuniam aliquam reſeruare: ſi fortè in aliquã
infirmitatem, aut maiorem calamitatẽ incide-
rint. Cui ego cauſam aliam adiungere audeo.
Nempe q̃ quemadmodũ licitis alijs artibus &
contractibus nus eſt cuicunq; ſtatum & ordinẽ
in melius mutare, ita pauper poſſet ex eleemo-
ſynis, tantillum pecuniæ cumulum congerere,
quo aut ſe honeſtius induat & exornet, vt poſ-
ſit alicui ingenuo & nobili ſeruire, aut quo va-
leat ferramenta ſuæ artis & officinam appara-
re: aut fortè mercimonium aliquod tenue, aut
negociationem extruere, vnde viuat. Quo ta-
men iure excludantur incluſi. ¶ Præterquam
quod neq; hoſpitalia vbiq; viuiuerſis recipien-
dis pauperibus abundant, neque poſſunt non
multo maiori ocioſitate & acedia confici clau-
ſi, quàm ſi mendicatum exire dimitterentur.
¶ At rationibus huiuſmodi tantiſper intermiſ
ſis, ad clauum reuertamur, quem in hac re ma-
numittere nunquam decet. Hoc inquam po-
tiſſimum animaduertere eſt operæpretium.
vtrum hac ratione eleemoſynarum cumulus
augeatur, an verò decreſcat. Et quando nul-
lum aliud eſſet, aut argumentum, aut teſtimo-
nium, quòd neceſſariũ ſit decreſcere & dimi-
nui, quàm quod authores huius inſtitutionis
in publico confitentur, res manifeſtè compro-
batur. Hoc enim cũ primis inſtitutionem hanc
commendant, ſibique perſuadent, quod hac
ratione (aunt) multo minori opus eſt eleemo-
ſynarum copia. Id profectò quod experien-
tia ipſa apertè docet. Audio enim ex alijs ci-
uitatibus, in hac verò oculis conſpicio, & ore
ipſorum qui hoc pauperum negotium gerunt
ad me ſæpe delatum eſt, quòd totus eleemoſy-
narum aſsis vix trien*, aut quadrans illius eſt,
qui ante huiuſmodi ſtatuta eſſe conſueuerat.

Mutare ſta-
tum.

Concluſio.

Hoc

Hoc veruntamen ipso gnare illi putant, qui r… quem ab eis pu… conuincuntur, vt hanc ele… er considerant nem repellat. Etenim si legit… arum ratio- res forte non essent, neque eor… peres plu- necessitates, maiores, quàm eleem… næ & æs, quod hac ratione conflatur, fate… arum nes quantumcũque diuites amplius nomi- ri. At cùm veri pauperes fictis & simulatæ pulsis, eorúmque inopiæ & calamitates mul… sint maiores quàm quibus stips ipsa eleemosy- narum quæ hac ratione conficitur sufficiat: atq; adeo diuites (illi maxime siqui sunt auari & tenaces) ad ampliores eleemosynas lege Euangelica compellantur, in damno potius di- uitum ponendum est, quòd validi mendican- tes, qui fraude & improbitate eleemosynas extorquebant, expellantur, nisi quantum illis adimitur, integrũ in legitimos pauperes con- feratur. ¶ Quod autem necessariũ sit eleemo- synas hac ratione rariores fieri & extenuari, præter experientiã, rationes quoq; in compert- to sunt. Primum quòd mendici pro se postu- lent, aut pro mendicis alij, tantũ differt, quam maximè differre potest. Diuites enim quanta sint cũq; misericordia, honoris gratia, pro pau- peribus postulantes, quia prandium domi ap- paratũ habent, satis se officio fecisse putant, si eleemosynas petant: & duos aut tres vicos cir- cumeant: an verò petentes obtineant, nõ tan- ti faciunt. Mendicus verò miserrimus, cui sola mendicatione prandium agitur, non satis ha- bet petere: sed improbissimè efflagitare, quo- aduſq; etiam ex durissimo corde obolũ exprimat. Nec satis habet vna hora discurrere, dũ to- tus ei dies, ad cõparandũ victũ opus fuerit. Pu- tas ne, Princeps clementissime, nõ hac etiam de causa (præterquã qđ discipulos orare docebat) Christus pauperum prouidentissimus similitu- dinem illam euangelicam introduxit: vbi ho- mo ille amicũ suũ media nocte adiit, qui tres ei panes accommodaret? Et amicus qui ostium clauserat & cum pueris lecto iacebat, ægrè & molestè terebat surgere, vt amico morem gere- ret. Nihilominus ait magister noster quòd ille ostium pulsando perseuerãs efficere potuit, vt amicus, si non propter amicitiã, saltem propter petentis improbitatẽ, è lecto surgens officium exhiberet. Re vera si alius ad subleuandã necessi- tatem alienã petitum iret panem, nõ tam im- probè institisset, vt misericordiã consequeret. ¶ Mox secũda huius ratio est, quòd quemad- modum in malis & turpibus euitandis, ita & in bonis & officijs vsu accidere solet. Nam ma- teriæ obiectiq; præsentia, aut virtutis, aut vitij: Ratio 2.

prægrandẽ habet energiam … uem di all… diq; ad opus. Quam ob rem … agni supra… dum refert, vtrũ diues homo, sanus, nitida … cie, veste splendida, te adeat misericordiã pe… tum, an pauperẽ videas, facie pallidũ, veste so… dida, vulnera forte circũferentẽ, supplicem … Christi matrẽ, perq; eius vulnera obsecrante… Nemo sanè est qui nõ lõgo vsu fuerit expertus, q̃ sæpissime cum domo exiens nullã in animo haberet eleemosynã facere pauperis, tamẽ cõ- spectu in meliorẽ mentẽ mutatus. Vnde inter oratoris præcepta, sunt qui cõmoneãt, p̃fieri commodè possit, ille qui iniuriam per- ra est, oculis iudicis obiciatur: qui vulne- teor … ans, eius animũ cõmouere possit. Fa- præterq… llas esse horũ pauperum fraudes: sed firmitates & quod multo sunt plures veræ in- tatis nomen … lamitates, si vlla vnquã fraus pie meritò censent… etur, hæ sunt, quæ piæ fraudes colligitur cur epi… i præsentia suę esset eccle- się vtilis & necessari… lam qui de auditu com- mouetur, vt eleemos… aliquas pauperibus suis mittat, propriis ocu… rumnas pauperum resq; aduersas intuitos, lon… plures superero- gare cõinceretur. ¶ Quant… aleat vt ipse qui indiget subsidiũ expoſcat, pro… ò in religio- sis medicantiũ, qui (vt antea dice… imaginem gerunt illius cõmunis vitæ nascent… ecclesiæ, exempli gratia commonstrari potest. … i enim conuentus medicitate viuunt, vnus tan… m re- ligiosus, cui negotiũ demandatur, abundè … olligit (& quidem iustè & religiosè) penus … mne q̃ pro frugalitate vel tenuitate religioso- rum abundat. Sanè quia sui ipse cõuentus rem procurat. Quod si dece diligentissimus ac pien- tissimis cura hæc delegaretur, vix possent, vel panem abundè comparare, qui conuentui suf- ficeret. Quocirca religiosi mendicantes men- dicantibus pauperibus suppetias ire tenemur. ¶ Auget præterea huius argumenti vires His- panorum conditio & ingenium. Sunt enim inter mortales, qui facilius multò prece & sup- plicum miseria flectuntur, quàm lege coerceã- tur. Et ideo ex qua ciuitate mẽdici precibus & obsecrationibus centum mendicare possent, vix, si ciues ad perpetuas eleemosynas con- scribantur, quadraginta in album referuntur. Nam perinde ac si tributa essent, formidant in eleemosynas nomina dare. Si id q̃ in aliis locis vsu accidere potest, ex hac ciuitate coni- cere licet, quæ (vt citra notam alius cuiusq; di- xerim) est in pauperes benignissima, dimidio & eo multò minores eleemosynę in albo pau- perum consignatæ sunt, quàm de vna ciuita-

Religiosi mendici.

Hispanorũ ingenium.

sint, ampliſſimæ quæ fiebant, vel ſuſpicari vl-
te[illegible]erat. Atqui [illegible]e illa cõſcripta ſumma an-
tr[illegible] tres menſes bona pars ſubducta eſt. Quanta
ni[illegible]. ergò iam nũc reſtat, neſcio. ¶ Ob idq; vt viam
ſplẽn hinc qua ad obiectiones reſpondeã com-
exp[illegible]ire incipiam, quod in aliis regionibus, vbi
homines populares magis ſunt, atq; ciuiles, &
qui lege in bonum commune facilius contí-
nentur: quod illic (inquam) de hac eleemoſy-
narum ratione conſtitutum fuerit, nemo adeo
poteſt exemplum Hiſpanis ad imitandum pro-
ponere. Quod autem pecuniæ in arculis æra-
riis, quæ in templis exponuntur, congeritur,
ſuppudet dicere quàm ſit exiguum, omníque
æſtimatione minus. Illi enim ipſi qui occurren-
tibus mendicis libenter liberaliterq; miſericor
diam effundebant, cùm obuios pauperes non
habent, nõ ſolum mittere eleemoſynas ad ar-
culas obliuiſcuntur, ſed quando templum in-
grediuntur, quod petenti viuo pauperi porri-
gerent, manto lapidi aut ligno non ita animan-
tur conferre. Qua de re adeo ſine diuitiis ſunt
æraria illa, vt nullum eis minus nomen, quàm
gazophylacij cõueniat. ¶ Ad hæc illi qui albo
eleemoſynarum aſcribuntur ſolum ſunt patres
familias. Dum verò mendici diſcurrunt, ſi non
dat maritus, erogat fortè vxor, quæ eſt in pau-
peres propenſior. Si non pater, confert tamen
filius. Quod ſi forſan non tribuit herus, famu-
lus largitur. ¶ Atqui (quod præcipui momen-
ti eſt in hac re argumentum) eleemoſynæ non
tantùm ex pecunia fieri ſunt ſolitæ: ſed ex o-
mni ſupellectili domus. Reperias enim qui in
largienda pecunia ſunt parciſſimi, boni tamen
conſulunt, ſi coniux panem porrigat, aut men-
ſæ reliquias, obſoletam veſtem, ſubuculam lin-
team, prouitum calceum, lignorum faſcicu-
lum, quæ omnia profectò ſi cumulo eleemoſy-
narum eximas (vt eſt hac ratione neceſſa-
rium) neſcio an dimidium excipias. ¶ Sed præ-
ter decrementum atq; detrimẽtum eleemoſy-
narum, quæ inſtitutum hoc arcendi pauperes
manifeſtè conſequuntur, alia via rem aggredi
poſſumus. Miſericordiæ ratio non in hoc tan-
tum poſita eſt, vt miſeris opem & auxilium
quiſque ferat: ſed in hoc præterea, quinimo in
hoc primum, vt animus intus calamitatis pau-
peris miſertus, compatiatur miſero, & quando
ad opus facultas non ſuppetit, affectus hic in
meritis ponitur apud Deum. Id quod in Chri-
ſto contemplari poſſumus. Qui antequàm tur-
bæ illius [illegible]eremo, extinctæ fame, laſſitudinem
recreare egimus apud Matth. & Marcũ quòd
miſertus eſt turbæ, quæ triduo ſuſtinebat il-
lum. Ex quo diuino affectu opus fotas pro-

Arculæ æra-
riæ.

Eleemoſynæ
ex omni ſu-
pellectili.

Miſericor-
diæ ratio.

ceſſit. Qui ergo pauperes oculis Chriſtianorũ
eripiunt, pingue (quod aiunt) lactis, optimum
inquam, quod eſt in virtute hac præſtantiſſi-
ma miſericordiæ collunt. Nam veluti fortes &
ſtrenui homines eſſe non poſſunt, niſi qui con
ſpectu armatorum hoſtium ſæpe fuerint irri-
tati, ita neq; miſericordes, niſi qui ærumnas ca-
lamitatéſque & res aduerſas & afflictas paupe-
rum coràm viderint, & contrectauerint. Quam
ob rem, vt ſunt quibus pauperũ aſpectus nau-
ſeam mouet, & clamor aures obtũdit, ſunt ni-
hilominus alij (quibus in hac parte mos potius
gerendus eſſet) qui conſpectis ærumnis pau-
perum, cor ad miſericordiam emolliũt, & quas
de ſanguinis nobilitate, deq; honoribus & for-
tunis criſtas erigunt, ea tũc ratione ſummittũt,
quòd homines ſui generis vident tam diſſimili
ſorte & fortuna abiectos: quibus & in hac vita
ſimiles ipſi paresq; eſſe poterant, & in illa æter
na felicitate longè inferiores eſſe poterunt. At
in præcipuis ſolennitatibus & in ſancta potiſſi-
mum hebdomada, quis ambigat cõſpectu pau-
perum & clamore, Chriſtianorum animos ad
cõmiſerationem valde cõmoueri? ad ſenſumq;
paſſionis Chriſti percipiendum excitari? Vide
re profectò videbar anno proximè elapſo ſub-
triſtes homines, dicentes, pœnoſam hebdoma
dam perinde ſine pauperum clamore obmute
ſcere, ac ſi feſtum eſſet ſine muſica celebratum.
¶ Et (quod non eſt in poſtremis habendum)
quanti rogo intereſt, maxime Princeps, quo-
modo iuuentus in ipſa ſtatim prima educatio-
ne ad miſericordiã eruditur illius imitatione
ſanctiſſimi Iob, qui has omnium virtutũ radi-
ces ſubiecit, quod ab infantia ſecũ creuit miſe-
ratio? Aut quomodo poteſt puer hac ſanctiſſi-
ma virtute imbui, qui nõ ſenſu calamitates vi-
derit vel audiuerit? Hi qui modo pauperũ elee-
moſynas diligẽter procurãt, quia pauperũ mi-
ſerias oculis cõſpexere, miſericordes eſſe & cle
mentes in pauperes poſſunt. Sed fac inſtituta
hæc integrum ſæculũ durare, vt qui modo na-
ſcuntur, nunquàm in limine domus mendicos
videant, neq; incluſos viſitent. Quonã pectore
huiuſmodi homines in pauperes eſſe poſſunt?
¶ Sed neq; hac tantùm de cauſa religio eſt pau
peribus in præſentia auxilia & ſubſidia mini-
ſtrare: ſed certè in honorẽ & obſequiũ Chriſti.
Vnde ſuper illud Pauli Tim. 5. vbi nos ad miſe-
ricordiæ opera inſtruens exhortatur, vt ſancto
rum pedes lauemus, tribulationem patientibus
ſubminiſtremus adnotat Homilia 14. Chry-
ſoſto, quòd opera miſericordiæ præcipuo ſtu-
dio, & tota animi voluntate, ſummaque alacri-
tate ac deuotione (tanquàm reuerà ipſi Chri-
ſto)

Iob. 5.

Tim. 5.

Chryſoſto.
Hom. 14.

sto) pauperibus debemus in suis propriis per-
sonis exhibere. Neque enim (inquit) officia in
pauperes debemus seruis, aut ancillis impera-
re: sed per nos ipsi debemus pauperibus impē-
dere, verbum illud Christi auscultates: Si egō
laui pedes vestros Dominus & magister (ac si
dixisset, nec cuiquam humile officium permisi)
& vos debetis alter alterius lauare pedes. Et ad-
dit Chrysost. quòd quando quis fuerit summa
dignitate constitutus, ac præcipui generis glo-
ria fulgeat, non tantū pauperes superat, quan-
tum discipulos Christos. Quādo autē pauperi
ministras, Christo ministras. Nam qui suscepe-
Ioan. 13. rit (inquit) vnum parvulum nomine meo, me
suscipit. Et quādiu fecistis vni de istis minimis,
Matth. 18. mihi fecistis. Hactenus Chrysost. Vnde metuē-
dum nobis esset, nequando se Christus postre-
ma die apud nos mendicum degisse cōfitebi-
tur, improperio nobis obiiciat, q̄ pauperes a
Matth. 25. nostro nos prospectu abiecerimus. Vnde vix
legimus, non solum sanctos fuisse prælatos ec-
clesiæ, verum neq; sanctos fuisse illustrissimos
homines, de quibus nō sit memoriæ proditum
q̄ per se ipsi pauperibus cibos ministrauerint?
imò & vulnera propriis manibus contrectaue-
Placilla Au- rint. Vt alios interim omittā Cæsaris filios, An-
gusta. gustam referā. Placilla illa Augusta Theodosij
coniux sanctissima de hoc cū primis lib. 7. tri-
partitæ historiæ honorib⁹ cumulatur, quòd cū
esset in regni fastigiis, maximam sub purpura
claudorū atq; debiliū curam habebat. Non ser-
uis, nō alijs ministris vtens, sed per se ipsa agēs,
& ad eorum habitacula veniēs, vnicuiq; quod
opus haberet, præbebat. Sic etiā per Ecclesiarū
Xenodochia discurrēs suis manibus ministra-
bat infirmis, ollas eorū tergens, ius gustans, of-
ferens cochlearia, panem frangēs, cibosq; mini-
strans, calices abluens, & alia cuncta faciēs, quę
seruis & ancillis mos est soleniter operari. Et at
enim illi Christianorū antiquitati perpetuò in
auribus verbū illud extremæ diei, qua se Chri
stus nudū & hospitē fuisse affirmauit, & inter
nos esurie & sitim perpessum, vt perinde pau-
peres, ac si Christus singuli essent, susciperent,
obsequijs colerent, eorumq; conspectu oble-
ctarent. ¶ Hæc in gratiam eorum percensui-
mus, qui animo sunt in pauperes clemēti, quo-
rum perinde absentiam non possunt nō ægrè
ferre. Sed & ꝓpter eos inhumanos homines,
qui præ auaritia saxea pectora erga pauperes
habentes, aures eorum precibus obturauerūt,
commodum est etiam eorum cōspectui men-
dicos obiicere. Audio namque quosdam (Chri
stianos quidem ac pios homines) ad causas hu
ius instituti occludendi pauperes hanc etiam

adhi
ganis
egestate
matis redar
properio. At
exire prohibitos
à nobis lautius a
tos, quam hac ele
sunt, fortasse pcius a
aliorsum propero. Fi
nus in republica, e
nes sint in clemen
sentur ergo in eor
non eos ad miseric
iniustitiæ saltem in
quid nō hoc Christ
lone, qui indue bat
labatur quotidie splēdi
tantum in inferno cru
synam absentū mendic
quòd cùm Lazarus a
ceribus plenus, cu
cadebant de mēsa di
pauperis miserebat. Vi
aggerat Christus, quibus
filius diuitis augeat: satis q̄ cu
dives porrigebat, clementiores
rem lingentes vlcera, quam diues
ergo ad ianuas crudelium diuitum
Christus testibus opus habet in die
confusionem & improperium eorum.
¶ Contra verò ad ianuas prælatorū, ac ma
tum, qui benigni sunt & misericordes in pau-
peres, quàm sit pulcherrima pauperū corona?
qui refecti & recreati benedictionibus suos be
nefactores complēt, precationibus apud Deū
cōmendant. Fuerint inter eos forte perditi ho-
mines: erunt veruntamen nōnulli iusti, qui nos
possint iuxta verbū Domini, in æterna recipe-
re tabernacula. ¶ Si in regibus & gloriosis im-
peratoribus exemplum adhuc Christi perseue-
rat, vt semel in anno pauperū pedes lauēt, men-
sisq; ministrent, cur nō erit laudabile & hono-
rificū quotidie pauperes ad ianuas principum,
aliorumq; procerum pauperū spulari? Reuera
si sancti illi patres, & Ecclesiæ monarchę, Greg.
inquam, Amb. & Aug. audirent mēdicis Chri-
sti domus principū & episcoporum non pate-
re, non intus pransum recipi, nihil aliud repu-
tauissent, nihilosecius condemnassent, quàm si
paternis domib⁹ filios audi ēt interdictos. De
Greg. legimus, nūquam sine pauperibus & pe- Gregor.
regrinis ad mensam sedere, domum eius men-
dicis esse frequentissimam. Qui perinde tā fuit
de pauperib⁹ bene meritus, vt angeli sub habi-

tu pau

ampliſſimæ fiebant, vel ſuſpicar
ſint. Deterat. Atque illa cõſcripta ſumm
tres menſes bona pars ſubducta eſt cenſam
ri. Nõ iam nũc reſtat, neſcio. ¶ Ob ídeò regem
ſple
n hinc qua ad obiectiones re
ſariſſimũ ap
exp
iuuit incipiam, quodin aliis regem Ludouicũ
homines populares magis ſuſpectum Blãchæ
qui lege in bonum comm
ũtæ filium: addu
nentur: quod illic (inquam) dã
q hęc ille mẽ
narum ratione conſtitu
t vnquam, aut certè
poteſt exemplum Hiſpan
matre ſanctiſſima ita
ponere. Quod autem perlucẽtis pauperibus,
riis, quæ in templis expo
nebũdè reſciebant,
ſuppudet dicere quàm ſit am
ipſe comederes
æſtimatione minus. Illi eni
ſtrarent: atq; ſingulis
tibus mendicis libenter liis manib
ablueret
diam effundebant, cùm r
quos deinde anſta
habent, nõ ſolum mitre Quare excogitare ne
culas, obliuiſcuntur, ſeũ hoc quo pauperes
grediuntur, quod peres autores pretendunt)
gerent, muto lapidi aut ri poſſit. Imò verò hoc
tur conferre. Qua de re cõ
utitur, quòd, pere
æraria illa, vt nullum eis
s peregrinis, nouum
gazophylacij cõuenia
¶ nẽ
priſcis Chri-
eleemoſynarum aſcrib
relicta in legibus miſe
familias. Dum ver
neq; diu eccleſiæ ſcriptũ
dat maritus, erot
cogẽ inter reſpondẽdum
peres propem
equibus eius autores ſen-
filius. Quo
congruentius tractabitur.
lus largir
ti eſt in
tanti
mo

Eleemoſyna ex omni ſupellectili.

Quos liceat mendicare, perpendiuntur. Cap. XII.

PRimum fundamẽtum, quo autores clauſuræ huius mendicãtium ſententiã ſtabilire contendunt, eſt verbum illud diuinũ Deut. 15. Omnino indigens & mendicus non erit inter vos: vt benedicat tibi Dominus in terra quã daturus eſt tibi in poſſeſſionem. Argumentũ eſt quod S. Tho. 2, 2. q. 97. art. 5. diuit, dicens, quòd illo præcepto legis nullus prohibetur mendicare: ſed prohibetur diuitibus ne tam tenaces ſint, vt propter hoc aliqui egeſtatem mẽdicare cogantur. Quod quidem reſpõſum eſt mente reponendum ad intelligẽda quæcumq; alia, aut Eccleſiæ ſtatuta, aut ſanctorum decreta, quę de hac re loquantur. Nuſquã enim gentium pauperibus facta eſt cohibitio, ne mendicent: ſed diuitibus præceptũ eſt, ne ſua crudelitate pauperes mendicare cogant. Adde quòd notio huius nominis, mendicus, nõ eos præcisè cõprehendit (vt nonnulli exiſtimant) qui oſtiatim obambulant: ſed quicunq; propriè dicitur mẽdicus, qui adeo indiget, vt ſtipe & eleemoſyna quotidiana viuat, tametſi domi eam recipiat. Pauper enim eſt qui proprium habet vnde ægrè & miſerè viuat: mendicus autem qui nihil proprium habet, ſed ex alieno viuit. Mendicare nãque non ſolũ eſt petere, ſed recipere ea quę vltro offeruntur. Hoc licet non adeò explicatè inſinuet præter S. Tho. loco modo citato Chryſoſtomus, aut quicunq; ille fuit autor imperfecti, ſuper illud Matth. 5. Beati pauperes ſpiritu. Græcè enim inquit non habetur, pauperes, ſed mendici. Verbo ergo illo nõ ſolum cõmonebatur populus vt nõ eſſent poſtulãtes mendici, ſed neq; eſſent qui domibus incluſi, quotidianis eleemoſynis & ſportulis indigerẽt. Quæ ſi modo hiſce articulis inſtituuntur, Quare illi non putent illud ſe præceptum hac ratione abundè complere. Neq; verò illud præceptum erat, vt ſub mortali (vt verba iacent) obligaret. Sed erat exhortatio ad charitatem, quæ in quocunq; populo bene inſtituto florere deberet. Quam ob rem poſt exhortationem illam eodem capite ſubiũgitur, quòd pauperes nihilominus ſemper eſſent inter eos futuri. Quemadmodum in Euangelio, quantiſcunq; nos Chriſtus verbis miſericordiã erudiuit, & ad eleemoſynas animauit, quo noſtram nobis tamen pectoris duritiem prænũtiaret, Pauperes (inquit) ſemper habebitis vobiſcum. ¶ Aſciſcitur præterea in exẽplum inſtituti huius, quòd ſimiles collectas inſtituit fieri apud Macedoniam & Galatiam. Quarum meminit & in epiſtola ad Roma. & in prima ad Corinth. At verò collectæ illæ, vt S. Thom. vtrobique interpretatur, alia longè ratione factæ ſunt. Neq; verba Pauli interprete opus habent: adeò res eſt per ſe ipſa perſpicua. Nõ enim collectiones illæ eleemoſynarum fiebant in ſubſidiũ & ſuffragium pauperum eiuſdem, in qua fiebant, ciuitatis. Sed hiſtoria fuit: vt legitur in actis Apoſtolorum, cap. 11. quòd Hieroſolymam & circumiacentem Iudæam fames validiſſima perſuaſerat: & ideo miſsi ſunt Paulus & Barnabas in Macedoniam & Achaiam, cùm ad prædicandum, tum etiam ad auxilia petenda pro Chriſtianis qui erãt Hieroſolymis & Iudææ, iis præſertim qui prædicationi & cultui diuino operã dabãt. Et hoc eſt quod Paulus adũbrat ad Gal. 2, dicẽs: Iacobus, Cephas & Ioãnes manus dederũt mihi & Barnabæ ſocietatis, vt nos in gentes, ipſi autem in circunciſionem; tantùm vt pauperum memores eſſemus: quod etiã ſolicitus fui hoc ipſum facere. Quas quidem collectas Macedones & Galatæ per ipſos Apoſtolos miſerunt Hieroſolymam. Id quod atteſtatur Apoſtolus Roma. 15. dicens. Hinc igitur

Arculæ æraria.

Mendicus.

Argumẽ. 2.

Rom. 15. 1. Cor. 16.

Actuũ 11.

Gala. 2.

Roma. 15.

profi

proficiſcor in Hieruſalem miniſtrare ſanctis. Probauerunt enim Macedonia & Achaia collectionem aliquam facere in pauperes ſanctos, qui ſunt in Hieruſalem. Placuit enim eis, vt debitores ſunt eorum. Nam ſi ſpiritualiũ eorum participes ſunt Gentiles, debent & in carnalibus miniſtrare eis. Ecce quomodo collectæ po tiſſimum erãt in ſubſidium ſanctorum qui diſcipuli erant Euangelij. Inſtar deinceps Macedonię perſuadet Corinthiis ſcribens: De collectis autem quæ fiunt in ſanctos (eos, ſcilicet, qui ſunt Hieroſolymis) ſicut ordinaui in Eccleſiis Galatiæ, ita & vos facite. Modum autem ſubdit Paulus, vt per vnam ſabbati (ſcilicet per diem dominicam) vnuſquiſque veſtrum apud ſe ponat, recondens quod ei bene placuerit, vt non cum venero (ſcilicet ad importandum Hieroſolymam) tunc collectæ fiant. Non ergo eleemoſynæ illæ, quo inhiberentur pauperes mendicare, colligebantur. Id tamẽ aliud agens non tacitus præteribo, quod in huius loci interpretatione adnotat Chryſoſto. homilia 43. nempe quod huius inſtar deberet Chriſtianus quicunque arculam domi, eo loco vbi orare ſolitus eſt, pauperibus dicare, in quam, perinde atque ſacerdos ſacrificium oblaturus manus prius lauat, ante orationem eleemoſynam immitteret, vt ſic mundus ad orationem accederet. Nam ſcriptum eſt, Date eleemoſynam: & ecce omnia munda ſunt vobis.

1. Cor. 16.

Chryſoſto.

3. Argum.

¶ Tertium quod in cõfirmationẽ huius prætexitur eſt, quòd in primitiua eccleſia nõ erant mendici oſtiatim poſtulantes. Hoc autem in latiſſimum nos campum dicendi tranſmittit. Vbi multa ſunt reputatione digna. Primum omnium (vt iam modo dicebam) nihil, neque in actis Eccleſiæ, neque apud quempiam ſanctorum patrum legitur, vnde coniectari poſſimus, libertatem aliquam pauperibus fuiſſe ademptam exeundi mendicatum quocunque libuiſſet. Secundo quòd tempore Chriſti Saluatoris noſtri fuerint pauperes mendicantes, ambigere nemo poteſt: cum quod turbam illam pauperum, claudorum, cæcorum, aliiſque morbis & languoribus laborantium, quam frequentiſſimam curauit: coniectura eſt ex his plurimum fuiſſe mendicis, qui vicatim obambulant: tum, quod illud conſilium Chriſti Lucæ decimoquarto, Cum facis prandium aut cœnam noli vocare amicos tuos, &c. neque vicinos diuites: ſed voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos: & beatus eris: planè de mendicantibus intelligẽdum videtur. Quod ne quis cauilletur, illos in clauſtris tunc degere, videat quid ſtatim ſequitur in parabola illius homi-

Lucæ 14.

Clemens.

hoc

amplissimæ fiebant, vel suspicari
sint. Nondum erat. Atque illa cōscripta summa de
tres menses bona pars subducta est, cre-
scri. Nō iam nūc restat, nescio. ¶ Ob id omnis mit-
sple in hinc qua ad obiectiones respondeo
expedire incipiam, quod in aliis rebus
homines populares magis suggestu
qui lege in bonum commune
nentur: quod illic (inquam) de
narum ratione constituunt, vt
poterit exemplum Hispani matu
ponere. Quod autem pertinet
eis, quæ in templis exponun
fuppudet dicere quàm sit
æstimatione minus. Illi enim
tibus mendicis libenter
diam effundebant, cùm
habent, nō solum mitte
culas obliuiscuntur,
gredimur, quod pere
gerent, muto lapidi aut
ærariā illa, vt nullum
gazophylacij cō
eleemosyn
familiæ Dei
dat maritus,
peres prop
filius. Qui
lus largiri
ti est in
mum
rent,
Christianis excellētes, paganos in Christia-
nismum prōperantes possent in paganismo re-
tinere. ¶ Sed quid demū exēplo illius Ecclesiæ
pauperibus opitulari cōtendimus, ne postula-
re indigeant? Quarta tunc pars omniū fructuū
& reditūm Ecclesiæ decreta erat & destinata
alēdis pauperib⁹: vt est in decreto Gelasij can.
quatuor. 12. q. 2. & in decreto Simplicij, can. de
reditib⁹. & in cōcilio Toletano can. sancimus.
ibidem. Et tamen quantuncunq; tūc erat opti-
me pauperibus succursum, nusquā legimus in
terdictū eis fuisse postulare. Qua ergo ratione
in hoc modò sæculo, quando dari nobis opta-
mus charitatē illius gentis, prælatos illius ætā-
tis, sanctiones illius Ecclesiæ, prouentus deniq;
annuos pauperibus constitutos, qua (inquam)
ratione adduci possumus, mēdicos hac faculta
te libertateq; postulandi cohibere? ¶ Colonie
ses, ad quos m prouincialem conuentum (quia
nec Papæ au horitate poller, nec quicquā præ-
ter iura communia de hac re propriè sanciuit)

Arculæ ærariæ.

Eleemosyna ex omni supellectili.

nihil respondeo, aut Hiprenses, aut Germani
vlli neutiquam Hispanis in hac re exēplo esse
possunt. Nā præterquā, (vt antea dicebam⁹)
multo sunt magis politici, æraria publica habēt
amplissima, vnde iusta subsidia pauperibus de-
cernunt, vt in Colonienſibus atq; Hiprenſibus
statutis habetur. Id quod de Venetis, Genuen-
sibus, multisq; Italis fama est. Nos autem, sola
mendicata pecunia, nescio quo possumus mo-
do auxilia mendicis sufficere, vt eos iure men-
dicare cohibeamus: quantuncunque sint eleē-
mosynarum leges consultissimæ. ¶ Et, quod
omnium hic ego plurimum animo reputo, qui
legum huiusmodi atq; ordinationum legitimi
sunt latores, promulgatores, & exequutores,
non equidem sæculares, sed Ecclesiæ prælati
sunt, & sacerdotes. Vbi nā rogo pagīnæ sacræ,
quóve forte sacrorū canonum sæculares huic
pauperū muneri patroni designantur: aut vbi
non Ecclesiæ sacerdotes & episcopi huic nego
tio, velut pauperū patres, deputētur? Quid ita?
quia sacerdotes voluit Christus (vt eius ait di-
scipulus Paulus) ab sæculari solicitudine vaca-
re. Nā qui sine vxore (inquit) est, solicitus est
quæ dei sunt, quomodo placeat Deo. Qui autē
cū vxore est, solicitus est, quæ sunt mundi, quo
modo placeat vxori, & diuisus est. Quorsum
hæc? Cerne vt cōnieam, negotium hoc & pau-
perum curā diu non posse in manibus sæcula-
riū, quāta sint eorūq; probitate & prudētia pre-
diti, perdurare. Non ita Deus & Ecclesia insti-
tutum esse duxit. Sed structuræ huius, quia spi-
ritualis est, episcopi architecti essent oportē-
ret, populi munus est vt materiam syluamque
subministret. Quoniā sæculares, vxores duxe-
runt, familiam habēt, curis aliis, negociationi-
busq; & solicitudinibus complicantur. Vix se
ab illis extricare possunt, vt huiusmodi miseri-
cordiæ officiis libere vacare possint. Nisi ex
pauperum eleemosynis stipendia ministris sta-
tuantur, raros inuenias qui in officio perseue-
rent. Atque ita vsu contingere videmus, vt bo-
na eleemosynarum parte, quæ ministris obue-
nit, defraudentur pauperes. Sed ais, prælati nō
perinde atq; prædecessores, curam pauperum
gerunt. Fateor equidem: sed sperare non pos-
sum vt sæculares, episcoporum vices fungen-
tes, relarciant damna, satis (inquam) negō-
tio faciant, vt pauperes in claustris perpetuò
possint sustineri. Qui modo negotium susce-
perunt, quia proceres sunt & præcipui homi-
nes, Christianissimè instituti, rem poterunt in
tempus continuare: cùm tamen deinceps alij
atque alij, in hac sint prouincia successuri: pro-
labi subinde ac lensim cadere necessarium est.

¶ At

vero, quo iam ad portum applicans, vela
ſaham, id quod in vniuerſis, quæ homines
ſperantes adoriuntur, maximum habet pon-
dus, experientiam (inquam) in teſtimonium ap-
pello. Trienium ferme iam hæc eleemoſyna-
rum ratio vſu & more ſeruatur. Quis nam in-
de in effectu fructus prouenerit, hoc tu promi-
dentiſsime Princeps, fac certò ſcias. De hoc
(quia non in iure, ſed quod aiunt in facto poſi-
tum eſt) nullam mihi volo haberi fidem. Ta-
metſi quod ego hic & audiendo & videndo ex
perior: ac proinde de alijs locis conijcio, multũ
huic negotio refragatur. Sed tu hoc, vt es ocu-
latiſsimus, da operam vt fraude procul intelli-
gas. Primum an in turbis validorũ mendican-
tium quæ vrbibus magnæ depulſæ ſunt, aliqui
forſan legitimi pauperes promiſcue exceſſe-
rint. Alterum quando nullum vicatim obam-
bulantem mendicum conſpicimus, vtrum nu-
merus pauperum in antiquis hoſpitalibus ſuc-
creuerit, an vero aucta fuerint alia, quibus illi
qui diſcurrebant recepti fuerint. Mox an ſint
Chriſtiani homines qui querimonias ſpargant,
quòd non ſint iam mendici qui ad eleemoſy-
nas extorquendas vim inferant. Nam in hac
etiam re ſolitum erat regnum cœlorum vim
pati. Deinde an eleemoſynæ, quæ exactis va-
gabundis ademptæ ſunt, incolis poſtulareque
verecundantibus (is qui præcipuus in hac re-
habendus fuerat finis) integræ obueniant.
An verò forſan nihilo illi, aut forte paululo
melius habeant: ſed eleemoſynarum ſumma
quæ eſſe conſueuerat, fuerit extenuata. Quod
ſi rem proſperè ſuccedere cognoueris: nempe
ſi eleemoſynas nihilo minores, ſed maiores
multo fieri, ſi incolarum pauperum miſerias,
ærumnas, & calamitates, quibus grauiter com-
primuntur, auctis eleemoſynis ſubleuari, cu-
ram adhibe, tuamque, Princeps, authoritatem
interpone, vt horum inſtitutorum ratio pro-
cedat. Tunc vero quò Principis animum pro-
pendêre conſpexerimus, inclinabimus omnes.
Illi parti applaudemus, ſuffragabimur, fauebi-
mus. Id vniuerſi tutabimur, prædicabimus, ad-
iutabimus. Sin vero rem deteriorari ſenſeris,
tunc ſatis fuerit, ſi ſtudia illa & inſtituta elee-
moſynas conferibendi in auxilium & ſubſidiũ
pauperum incolarum, qui egeſtatem domi
ſuſtinent, retineamus, commendemus, &, vt
proſperentur, ſumma openitamur. Iam illa
Deo eſſe non poſſunt niſi probatiſsima & ac-
ceptiſsima. Cæteris vero mendicis iure aqua
tur poſtulandi. Nam quòd aliquis verè per
publicas, quòd mendicauerit, pœnas lu
fit vt in Chriſtianorum regno ſub Chriſtia
ſimo Principe audiamus. Illius enim pr
ſæ ſtatuæ, cuius Daniel myſterium interpre
tus eſt, licet caput aureum eſſet, & pectus ar
genteum, pedes verò abiectiſsimi (nempe pa
tim ferrei, partim fictiles) tantem comminu
tis pedibus, corpus ſubinde ipſum ex pretio
ſis metallis corruit. Quid ſi oro hic abiectiſsi-
mus pauperum eleemoſynarũ meritis ſubli-
miores reipublicæ ordines ſuentat. Quo de
medio ſublato, totum periclitur corpus. At
vereor, ne te iam prolixæ oratonis tædere in-
cipiat. Nam neſcio quò impetus me longius
quam inſtitueram, ſurripuit. Tametſi quan-
do nihil aliud qualequale oſtiquiũ hoc meum
præſtiterit, ſunt tamen hi nonnulla, quæ te
legiſſe non pœnitebit ad præſantiſsimam hãc
præclariſsimamque miſeritoſiæ virtutem cõ
parandam. Eterim qui in tam regnorum
ſpem diuino numine & miſitordia hac lu-
ce donatus es, quanta nemine ſecundum pa-
trem, aut forte per quàm rarimos, vnquam
natura produxit, quibus namijs quam miſe-
ricordiæ potes officijs ampiima beneficia
rependere? Nam & ſi velut throno Dei, ita
& in principis ſolio ambas ſedere deceat,
iuſtitiam & miſericordiam hæc tamen,
perinde, atq; in Deo, mori in rege
ſplendore fulget. Sertraq; fa
xit Deus, efficias, vtualẽ te
inter mortales meo te
nere gaudemus ali
etiã eſſe loco in
diuos perpeti
videtes gra
tulemur.
Vale.

*

SALMANTICAE.

Apud Ioannem Baptiſtam Terranoua

M. D. LXV.

Eleemosyn
ter omnes in
pellatio.

mu-
tis, sanctionibus
annuos pauperibus
ratione adduci possum
te libertateq; postulandi
fes, ad quorum promincia
nec Papæ authoritate poss
ter iura communia de ha